ON. OF BIBLIOTHEK
100.034-B

243. c. 65.

Digitized by Google

ÖNB
+Z329154807

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DUHOVNO

PASTIRSTVO.

Slovenskim bogoslovcem in mašnikom

spisal

Anton Zupančič,
profesor pastirstva na ljubljanskem bogoslovnem učilišču.

Drugi popravljeni natis.

Z dovoljenjem prečastitega knezo-škofijstva ljubljanskega.

V Ljubljani.

Založil pisatelj. — Prodaja „Katoliška Bukvarna“.

1894.

100034-B.

Digitized by Google

Digitized by Google

Predgovor drugemu natisu.

Hvala Bogu in prijaznosti slovenske duhovščine, da mi je dana prilika, redka v našem slovstvu, poslati svoj spis v novem natisu med svet.

Knjigi je ostala vsa notranja uravnava prve izdaje. Držeč se mnenja, da ne bodi „**Duhovno Pastirstvo**“ samo šolska knjiga, podajajoč slušatelju v velikih potezah vsebino predavanja, ampak tudi slovenski duhovščini v dušnem pastirstvu učitelj in zanesljiv svetovalec vsaj v vseh imenitnejših zadevah in prigodkih svete službe — sem novi izdaji marsikaj dodal, kar naj bi knjigo storilo res porabno.

Oziral sem se na vse novejše izjave in ukaze cerkvene in državne, tikajoče se dušnega pastirovanja, po koliko sem izvedel zanje, ter z njimi deloma popravil, deloma dopolnil dotične oddelke prvega natisa. Prav rad bi bil v knjigo sprejel tudi specijalne naredbe raznih slovenskih diecez — a nisem jih mogel pravočasno dobiti!

Da bi preveč ne narasel zvezek, so se manj važni oddelki knjige tiskali stisnjeno, a vendar se je precej namnožilo število strani. Iskanje glavnih tvarin olajšuje novi natis s tem, da je ob gornjem robu vsake strani razviden predmet, kateri se ondi razpravlja.

Priporočujoč tudi to izdajo naklonjenosti častitih duhovnih sobratov jim iz srca želim, da ravnanje po tem navodu dovede vse v večno blaženost!

V Ljubljani, na god sv. Jakoba ap. 1894.

Pisatelj.

Digitized by Google

Digitized by Google

KAZALO.

Uvod.

Stran

§ 1. Kaj je duhovno pastirstvo 1
§ 2. Namen in pomen duhovnemu pastirovanju 2
§ 3. Od kod „Pastirstvo“ jemlje svoje nauke in pravila . . . 3
§ 4. Razdelitev 5
§ 5. Duhovnopastirska slovstvena zgodovina 5

I. Del.

Oseba duhovnega pastirja.

§ 6. Kdo sme postati dušni pastir 9

A. Naturne zmožnosti.

§ 7. Poklic k pastirstvu 10
§ 8. Duhovnopastirska vednost in pobožnost 12
§ 9. Gorečnost in njeno nasprotje 16
§ 10. Kakšna naj je pastirjeva gorečnost 18
§ 11. Modrost in previdnost 23
§ 12. Nekatere sv. cerkev izločuje od duhovske službe . . . 25
§ 13. Duhovnikovo izobraževanje 29
§ 14. Kako naj se znanstveno izobražuje duhovni pastir . . 31
§ 15. Kako naj se asketično izobražuje duhovni pastir . . . 34
§ 16. Kako naj se duhovnik uči praktičnega pastirovanja . . 39

B. Zakramentalna zmožnost.

§ 17. Priprava na duhovski stan in sprejetje vanj po tonzuri . 42
§ 18. Štirje nižji redovi 44
§ 19. Subdijakonat in dijakonat 48
§ 20. Prezbiterat 53
§ 21. Episkopat 57

C. Cerkveno pooblaščenje.

§ 22. Pravica izvrševati duhovno pastirstvo 62
§ 23. Skrčena in zgubljena duhovna oblast 64
§ 24. Duhovno-pastirsko službo opravljati je nekaterim celó dolžnost 65
§ 25. Dolžnost stanovališča 67

Digitized by Google

II. Del.

Duhovni pastir učitelj.

Stran

§ 26. Duhovni pastir bodi svoji čedi učitelj 70

A. Duhovni pastir učitelj odraslim ali pridigar.

§ 27. Namen pridigarski službi in nje važnost pa dolžnost . . 72
§ 28. Kaj duhovnika stori dobrega govornika 74
§ 29. Kaj je homiletika; nje razdelitev 77
§ 30. Zgodovina in slovstvo cerkvenega govorništva 78

I. Poglavje.

Splošna homiletika.

§ 31. Kaj naj oznanuje pridigar 82
§ 32. O čem naj ne govori pridigar 86

I. Člen: O notranji napravi verskih govorov.

§ 33. Uvod 88

A. Razsvetljevanje spoznavnosti.

§ 34. O pojasnovanji sploh 89
§ 35. Pojasnovanje z razlaganjem 90
§ 36. Pojasnovanje s poočitovanjem 92
§ 37. Nadaljevanje 94
§ 38. O dokazovanji sploh 97
§ 39. Razna dokazila. Dokazi iz razodenja 98
§ 40. Dokazi iz pameti 101
§ 41. Dokazi iz zgodovine in skušnje 103
§ 42. Dokazi iz veljave 105
§ 43. Na kaj je gledati pri odbiri dokaznih razlogov . . . 106
§ 44. Oblika dokazovanja 107
§ 45. Katere ugovore in pomišljaje je treba izpodbijati in kakó . 110
§ 46. Pri zavračanji je treba razumnosti in previdnosti . . . 112

B. Pridobivanje srca.

§ 47. Pridigar naj vzbuja čustva 114
§ 48. Kako vzbujati čustva 117

C. Nagibanje volje.

§ 49. Čemu nagibati voljo 118
§ 50. Kako nagibati voljo. Raba nagibov 119
§ 51. Odstranjanje zadržkov, nagibanju volje nasprotnih . . . 124

D. Razporedba pridižnega predmeta.

§ 52. I. Razvrstitev predmeta po posameznih delih govora . . 126
§ 53. Pridižni rek , ... 127

Digitized by Google

Stran

§ 54. Uvod 128
§ 55. Véliki stavek, razdelitev, prestop 130
§ 56. Razprava 133
§ 57. Sklep 134
§ 58. Kratek pridižen načrt 135
§ 59. II. Razvrstitev pridižnega predmeta po raznih govorih . . 136

II. Člen: O vnanji napravi verskih govorov.

§ 60. Uvod 138
§ 61. I. Slog in njegova poljudnost 138
§ 62. Še druge lastnosti sloga 140
§ 63. II. Važnost dobrega govora, in kako si ga pridobiti . . 144
§ 64. Lastnosti dobre deklamacije. Razumljivost 146
§ 65. Milota in živost deklamacije 149
§ 66. Vaje v deklamaciji 153
§ 67. Ponaša v obče 158
§ 68. Razni načini ponašanja 160

III. Člen: O pridigarjevem pripravljanji.

§ 69. Nekoliko o pripravljanji sploh 163
§ 70. Bližnje pripravljanje pridigarjevo 165
§ 71. Nadaljevanje 169

II. Poglavje.

Posebna homiletika.

§ 72. Razdelitev 173

I. Člen: cerkveni govori različni po vsebini.

§ 73. Dogmatični govori 174
§ 74. Moralni govori 177
§ 75. Zgodovinski govori in liturgični 180

II. Člen: Cerkveni govori različni po obliki.

§ 76. Duhovni govori retorične oblike 182
§ 77. Duhovni govori homiletične oblike 183

III. Člen: Cerkveni govori različni gledé časa ali prilike.

§ 78. Nedeljske in prazniške pridige 188
§ 79. Postne pridige in priložnostni govori 192
§ 80. Dostavek 195

B. Duhovni pastir učitelj nedoraslim ali katehet.

§ 81. Kaj je katehetična služba, nje namen in važnost . . . 196
§ 82. Težave katehetovskega posla in pomočki 198
§ 83. Kratka zgodovina katehetične službe in slovstvo katehetike . 200
§ 84. Razdelitev katehetike 205

*

Digitized by Google

Stran

I. Poglavje.

Katehetično podučevanje.

§ 85. O predmetu katehetovega podučevanja 206
§ 86. Razdelitev učne tvarine na posamezne razrede učencev . 209
§ 87. Kako je podučevati katehetu 215

O obliki katehetičnega podučevanja.

§ 88. Kaj in kolikera je učna oblika 217

A. O notranji obliki katehetičnega podučevanja.

§ 89. Razsvetljevanje spoznavnosti z razlaganjem 217
§ 90. Razsvetljevanje spoznavnosti z dokazovanjem 221
§ 91. Pobijanje dvomov, zmot in predsodkov 224
§ 92. Vzbujanje čustev ali pridobivanje srca 225
§ 93. Nagibanje volje 226

B. O vnanji obliki katehetičnega podučevanja.

§ 94. Katehetična metoda 228
§ 95. Vprašanje in odgovor 232
§ 96. Jezik katehetov 236
§ 97. Katehetovo pripravljanje 238
§ 98. Način katehetične učitve 240

Razne vrste katehetičnega podučevanja.

§ 99. Zgodbe svetega pisma in katehizem v obče 241
§ 100. Katehetovo podučevanje pri doljni skupini 243
§ 101. Katehetovo podučevanje pri gornji skupini 246
§ 102. Dopolnivni verski poduk 253

II. Poglavje.

Katehetična vzgoja.

§ 103. O katehetični vzgoji sploh 257
§ 104. Učiti katehumene notranjega versko-moralnega življenja . 258
§ 105. Učiti katehumene vnanjega versko-moralnega življenja . . 260
§ 106. Poduk učencem, kako naj molijo 262
§ 107. Kako učiti katehumene, vdeleževati se sv. maše . . . 263
§ 108. Priučevanje katehumenov na prejemanje svetih zakramentov: Sv. birma 267
§ 109. Zakrament sv. pokore 269
§ 110. Zakrament sv. rešnjega Telesa 274
§ 111. Disciplina katehetični vzgoji pomoček 277

III. Del.

Duhovni pastir mašnik ali delivec življenja milosti.

§ 112. Važnost liturgije. Liturgika 283
§ 113. Od kod liturgika zajema svoja pravila 285

Digitized by Google

Stran

§ 114. Nadaljevanje 289
§ 115. Razdelitev 291
§ 116. Kratek pregled liturgičnega slovstva 291

I. Poglavje.

Splošna liturgika.

§ 117. Kaj je bogočastje in njega namen 293
§ 118. Oblika bogočastja 294

A. Sveti časi.

§ 119. Cerkveno leto in njega deli v obče 297
§ 120. Vigilije in osmine 299
§ 121. Nedelje in ferije 301
§ 122. Prazniki 306
§ 123. Zgodovina zapovedanih praznikov 308
§ 124. Različne vrste praznikov 312

B. Sveti prostori.

§ 125. O liturgičnem prostoru sploh 315
§ 126. Sestavni deli cerkve. I. Svetišče in altar 320
§ 127. Nadaljevanje 326
§ 128. Altare privilegiatum 329
§ 129. II. Ladja cerkve in pridvorje 333
§ 130. Svetost cerkvenega poslopja, njega oskrunjenje in očiščenje 338
§ 131. Cerkvena prizidja in kapele 342
§ 132. Pokopališča 346

C. Sveti ali liturgični jezik.

§ 133. Cerkveni jezik nekdaj in sedaj 351
§ 134. Sveta poezija, petje in glasba 354

D. Svete reči in orodja — res sacrae.

§ 135. Sv. oblačila v obče 358
§ 136. Posamezna sv. oblačila 364
§ 137. Sveto posodje 370
§ 138. Simboli iz nature 375
§ 139. Nadaljevanje 381
§ 140. Svete podobe 386
§ 141. Relikvije ali svetinje 394

E.

§ 142. Simbolična dejanja v liturgiji 398

II. Poglavje.

Posebna liturgika.

§ 143. Uvod 402

Digitized by Google

Stran

I. Člen: Vkupna sveta opravila.

§ 144. Javne ljudske pobožnosti 402
§ 145. Nadaljevanje 410
§ 146. Duhovne dnevnice, zgodovinsko 413
§ 147. Dolžnosti in način opravljati duhovne dnevnice . . . 416

A. O sveti maši v obče.

§ 148. Kaj je treba, da se sv. maša opravlja veljavno in vredno . 424
§ 149. O nedostatkih pri sv. maši 426
§ 150. Sad sv. maše in kdo se ga vdeležuje 430
§ 151. Dolžnost opravljati daritev sv. maše 435
§ 152. Kdaj in kolikrat maševati 445
§ 153. Kraj maševanja 449

B. Obred svete maše.

§ 154. Razvoj mašne liturgije, vzhodni in zahodni obredi . . 453
§ 155. Razlaganje rimskega mašnega obreda 458
§ 156. Nadaljevanje 465
§ 157. Nadaljevanje 471
§ 158. Nadaljevanje 479

C. Razne vrste maš rimskega obreda.

§ 159. Maše raznega imena 488
§ 160. Poželjne (votivne) maše in njih razdelitev 489
§ 161. Katere dni in kako se opravljajo poželjne maše . . . 493
§ 162. Črne maše in njih razdelitev 499
§ 163. Nadaljevanje 504
§ 164. Obred črnih maš 508

II. Člen: Sveta opravila za posameznike.

§ 165. Uvod 510

A. Sveti zakramenti.

§ 166. O svetih zakramentih sploh 510

I. Sveti krst.

§ 167. Obred zakramenta sv. krsta 517
§ 168. Čas in kraj krščevanja, krstni botri 524
§ 169. Prejemnik sv. krsta 527
§ 170. Delivec sv. krsta 536

II. Sveta birma.

§ 171. Bistveni obred, prejemnik, botri, delivec sv. birme . . 541

III. Sveta pokora.

§ 172. Tvarina in slovilo zakramenta sv. pokore 543
§ 173. Nebistveni obred, kraj in čas spovedovanja 548
§ 174. Kdo more veljavno prejemati zakrament sv. pokore . . 554
§ 175. Spovednik 564

Digitized by Google

Stran

§ 176. Spovedna pravica 565
§ 177. Skrčena sodnost 571
§ 178. O pridržanji sploh 576
§ 179. Papeževi pridržaji 577
§ 180. Nadaljevanje 584
§ 181. Škofovski in samostanski pridržaji 595
§ 182. Kako pridržaj postane 598
§ 183. Odvezovanje od pridržanih grehov 600
§ 184. Spovedniku potrebne lastnosti in čednosti 605
§ 185. O dolžnostih spovednikovih v obče 611
§ 186. Preiskovanje vestnega stanu spokornikovega z vpraševanjem 612
§ 187. Dolžnosti spovednikove po grešnikovi obtožbi . . . 620
§ 188. O pokori v obče, razna pokorila in pravila za njih nalaganje 627
§ 189. Odveza 635
§ 190. Ravnanje pri odlogu in odreki odveze 641
§ 191. Velika spoved 644
§ 192. Različni spovedenci: *a)* Priložnostni grešniki 651
§ 193. Različni spovedenci: *b)* Grešniki iz navade in povračljivi . 659
§ 194. Različni spovedenci: *c)* Zaradi storjenega greha z novimi dolžnostmi obloženi 663
§ 195. Različni spovedenci: *d)* Otroci, mladeniči, ženske . . . 667
§ 196. Različni spovedenci: *e)* Ženini in neveste, zakonski . . 671
§ 197. Različni spovedenci: *j)* Bolniki in umirajoči 676
§ 198. Popravljanje pogreškov pri spovedovanji storjenih . . . 681
§ 199. Spovedna molčečnost 683

IV. Presveto rešnje Telo.

§ 200. Tvarina in slovilo, obred delitve 689
§ 201. Čas in kraj podelitve, shranjenja in obnovitve sv. rešnjega Telesa 694
§ 202. Prejemavec sv. rešnjega Telesa 698
§ 203. Zapoved o prejemanji sv. rešnjega Telesa 706
§ 204. Pogostno obhajilo 709
§ 205. Delivec sv. rešnjega Telesa 714

V. Sveto poslednje olje.

§ 206. Tvarina, slovilo in obred podelitve sv. poslednjega olja . 714
§ 207. Prejemnik sv. poslednjega olja 719
§ 208. Delivec sv. poslednjega olja 723

VI. Sveto mašnikovo posvečevanje.

VII. Sveti zakon.

§ 209. Bistveni obred, prejemnik in delivec sv. zakona . . . 726
§ 210. Izpraševanje ženinov in nevest 731
§ 211. Podučevanje ženinov 743
§ 212. Oklici 746
§ 213. Spregled zakonskih zadržkov 751

Digitized by Google

Stran

§ 214. Poroka 758
§ 215. Sklenitev zakona med katoličanom in nekatoličanom . . 763
§ 216. Neveljavno sklenjeni zakon in njega poveljavljenje . . 770

B. Zakramentali.

§ 217. O blažilih sploh 777
§ 218. Zarotovanje 781
§ 219. Blagoslovi 783
§ 220. Posvečevanja 789
§ 221. Nadaljevanje 797

IV. Del.
Duhovni pastir vodnik.

§ 222. Uvod 805

I. Poglavje.
Duhovno vladanje v obče.

§ 223. Treba je odvračati zadržke zveličanja 806
§ 224. Treba je podajati pomočke zveličanja 814

II. Poglavje.
Duhovno vladanje posameznih.

§ 225. Privatno duhovno vodstvo sploh 823

I. Člen: Vodstvo duhovnijanov z ozirom na njih notranje stanje.

§ 226. Nevedni, neverniki, spreobrnjenci 825
§ 227. Sumnjivci, žalostni, otožni, samomorci 834
§ 228. Ravnanje z duhobolniki 841
§ 229. Veliki grešniki in pravični 845

II. Člen: Vodstvo duhovnijanov z ozirom na njih vnanje razmere.

§ 230. Ljudje, ki si volijo stan; v prepiru živeči 849
§ 231. Skrb za ubožce in jetnike 855
§ 232. Duhovna skrb za bolnike sploh 860
§ 233. Obiskovanje bolnikov 865
§ 234. Ravnanje z nekaterimi posebnimi bolniki 875

Dodatek.
Pisarniška opravila duhovnega pastirja.

§ 235. O župnijskih máticah sploh 880
§ 236. Rojstna in krstna knjiga 885
§ 237. Poročna in mrtvaška knjiga 894
§ 238. Izpiski iz farnih mátic 898

Stvarno kazalo 905

Digitized by Google

Uvod.

§ 1.

Kaj je duhovno pastirstvo?

Pastirstvo je oni oddelek splošne bogoslovne vede, ki uči, kako naj služabniki sv. cerkve, katoliški škofje in mašniki opravljajo svojo sveto službo po zgledu najvišjega in najsvetejšega pastirja Jezusa Kristusa. Nebeški Odrešenik pa je na zemlji deloval in nam zgled zapustil kot prerok, duhovnik in kralj, kajti v tem trojnem pomenu so ga svetu napovedovali že preroki stare zaveze. Oznanovali so ga: kot preroka ali učenika, ki ima narodom postati luč in razsvetljenje ter učiti jih nebeške skrivnosti in postavo božjo (Joel 2, 23; Izaija 9, 2); kot velikega duhovnika, kateremu je darovati, ter o njem prerokovali, da se bo samega sebe nebeškemu Očetu daroval, pa s svojim trpljenjem in smrtjo nam zadobil odpuščenje grehov in spravo z Bogom (Izaija 53, 5; 53, 10). Napovedovali so preroki prihodnjega Mesijo tudi vladarja, vodníka ljudstvom, kralja mogočnega in večnega, kateremu se imajo podvreči vsi narodi in ga častiti kot edinorojenega Sinu božjega. (Izaija 11, 10; ps. 2, 6—8.)

Ko se je svetu rodil Odrešenik, je ob svojem javnem nastopu človeštvu res postal vse troje: prerok-učenik, véliki duhovnik-odrešenik in kralj-vodnik. Bila je pa navada v starem zakonu, da so preroke, duhovnike in kralje imenovali pastirje, zato mnogokrat tudi obljubljenega Odrešenika preroki imenujejo pastirja. Sklicevaje se na take prerokbe, se tudi Jezus Kristus sam imenuje pastirja, dobrega pastirja. Kako lepo opisuje svojo trojno zveličavno delavnost pod podobo dobrega pastirja (gl. Jan. 10). O sebi pravi, da hodi pred ovcami, jih vodi na dobre pašnike, z zgledom svojim in z nauki jim daje večno življenje, da se ne pogubé vekomaj,

Digitized by Google

ampak da poslušajo njegov glas in hodijo za njim. On dá tudi življenje za svoje ovce, jim je dober pastir, ki se zanje daruje ter jih živí za večno življenje celó z lastnim mesom in z lastno krvjo. Pa tudi pozna svoje ovce, vé njih lastnijo, njih slabosti in potrebe; ovce pa gredó za njim, se mu dajo voditi, ker poznajo njegov glas! — A Gospod Zveličar ni zadovoljen s tem, da je izgotovil delo našega odrešenja; on hoče, da se to odrešenje nadaljuje do konca sveta, in da vsi ljudje postanejo deležni njegovega truda, njegove prelite krvi. V ta namen je ustanovil svojo sv. cerkev ter svojim namestnikom apostelnom in njih naslednikom dal oblast in dolžnost, delo njegovega odrešenja nadaljevati do konca dní. »Kakor je Oče mene poslal, tudi jaz vas pošljem« (Jan. 20, 21) jim je rekel in jim ukazal: »Toraj pojdite in učite vse narode, in krščujte jih v imenu Očeta, in Sina in svetega Duha. Učite jih spolnovati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte! jaz sem z vami vse dni do konca sveta.« (Mat. 28, 19—20)

Jezusovo pastirsko oblast in dolžnost je toraj prevzela cerkev, in jo izvršuje po svojih pooblaščencih in služabnikih, katoliških škofih in mašnikih, katere zato tudi imenujemo pastirje ali duhovne pastirje. Znanstvo pa, ki uči, kako naj ti pastirji sv. cerkve opravljajo svojo službo, da nje namen dosežejo, imenujemo »Pastirstvo«, »Duhovno pastirstvo« ali »Pastirno«.

§ 2.

Namen in pomen duhovnemu pastirovanju.

»Gloria in altissimis Deo et in terra pax hominibus« — peli so nebeški duhovi nad betlehemskim hlevčkom ono sveto noč, ko so svetu oznanovali rojstvo Zveličarjevo. S temi besedami so pa tudi naznanili namen njegovega prihoda: čast, poveličanje božje pa mir, zveličanje ljudi. — Učlovečil se je Sin božji in učil pa trpel je na zemlji, da bi popravil, poravnal, kar sta s prvim grehom zadolžila Adam in Eva. Odvzel je namreč greh prvih starišev Bogu dolžno čast in ljudem zveličanje. Odrešenje po Kristusu naj bi toraj Bogu dalo dostojno čast, človeškemu rodu pa mir božji, zgubljeno zveličanje. — Ker pa ima duhovno pastirovanje katoliške cerkve edino ta namen, zveličanje po Kristusu samo na sebi izgotovljeno, vresničevati nad posameznimi kristijani do konca sveta, zato mu je isti namen, ko pastirski delavnosti Kristusovi na zemlji, namreč: poveličevati Boga in ljudi zveličevati!

Digitized by Google

Ako je duhovno pastirovanje v cerkvi Kristusovi toliko imenitno, je velevažno tudi »Pastirstvo«, ali znanost pastirovanja. Kar potrebna je ta dejanjska bogoslovna veda vsacemu duhovnemu pastirju. Trditi smemo, da je učenje te znanosti neogibno potrebno zlasti začetniku v duhovno-pastirski službi, vsem pa gotovo silno koristno. Že Gregor Veliki omenja, da se nihče ne loti drugih učiti kake umetnije, ako se je ni sam prej izučil, in da bi toraj nad vse predrzno bilo, ko bi neizvedenec se lotil duhovnega pastirstva, katero je najimenitnejša vednost. (Reg. past. I. 1.) — Kdor ima sicer dobro, resno voljo in tudi neko naturno, prirojeno sprevidnost, ne more še biti zato svoji duhovniji dober dušni pastir, ker službo to gré oskrbovati po gotovih, danih pravilih, ki se po sami pameti najti ne dajo, ampak jih podaja pastirstvo. A tudi onim, ki so v drugih bogoslovskih vedah zeló izobraženi in izučeni, je potrebno učenje duhovnega pastirstva, ker skušnja uči, da si sicer zeló spretni in umni bogoslovci brez te znanosti v dejanjskem pastirstvu ne vedó pomagati.

Kdor toraj želí svojim vernikom postati vrli duhovni pastir po zgledu dobrega pastirja Jezusa Kristusa, mora se z vso vnemo poprijeti te znanosti ter vsa leta svojega službovanja se bolj in bolj v nji spopolnovati. Nauki, katere v bogoslovji podaja eksegeza, dogmatika, morala, cerkveno pravo, ti mašniku ne smejo ostati mrtvo znanje, ampak oživeti morajo in porabljivi postati za življenje. Oživi jih »Pastirstvo«, ki uči vse druge bogoslovske vede v duhovski službi vporabljati Bogu v čast in vernim v zveličanje!

§ 3.

Od kod „Pastirstvo“ jemlje svoje nauke in pravila.

Iz dvojnega vira zajema svoja pravila; iz splošnega, za vso sv. cerkev veljavnega — pa iz posebnega, obstoječega le za posamezne cerkvene provincije ali škofije.

1. Med splošne, za ves katoliški svet veljavne vire štejemo: *a)* sv. pismo nove in stare zaveze, pa ustno izročilo sv. cerkve. Dragoceni so zlasti sv. evangeliji, ker nam tako lepo popisujejo Jezusa dobrega pastirja, njegov nauk, njegovo življenje in obnašanje do raznih ljudi in v različnih okoliščinah življenja. Tako vabijo k posnemanju ter prave modrosti učé duhovnega pastirja in ljubezni do ovčic. Enako dragocenih naukov podaja nam tudi dejanje aposteljnov in pisma, zlasti pastirski listi sv. Pavla. — *b)* Sklepi in

Digitized by Google

določila vélicih ali vesoljnih cerkvenih zborov, zlasti tridentinskega, pa slovesni odloki nezmotljivega sv. očeta. — *c)* Cerkveni zakonik, corpus juris canonici; rimski katekizem in liturgične knjige katoliške cerkve: Missale, Breviarium, Pontificale rom., Caeremoniale Episcoporum in Rituale romanum. — *d)* Določila rimskih kongregacij ali odborov za tridentinski zbor, za sv. obrede, za odpustke itd.

2. Posebnim virom prištevamo: *a)* Sklepe in določila narodnih in provincijalnih zborov, izmed katerih so posebno imenitni rimski za Benedikta XIII., milanski za sv. Karola Borom.; iz najnovejših časov pa dunajski in ostrogonski (oba l. 1858), pražki in kolinski (l. 1860), baltimorski (l. 1866 in 1884). — *b)* Škofijske sinode, pravila in redovi za obhajanje javne božje službe po posameznih škofijah,[1]) škofijski in pastirski listi. — *c)* Obredniki posameznih škofij ali tudi pravila cerkvenih redov. — *d)* Sem ter tje tudi ukazi posvetne oblasti, dani ozir duhovnega pastirovanja in sprejeti od strani duhovske gosposke.

Raznim ukazom za duhovno pastirovanje izvir so časih tudi pobožne navade in krščanske šege marsikaterih krajev; celó potrjene skušnje posameznih modrih duhovnih pastirjev nam gré šteti semkaj. A take navade in šege morajo biti že zastarane, od nekdaj, cerkveni višji oblasti znane, ter nikoli prepovedane. Da se smemo v pastirstvu ozirati na stare običaje, ne smejo nikdar biti nasprotni božji ali cerkveni postavi, duhu Jezusove cerkve, ali pa celó nravnim zahtevam.

Pomožne znanosti ter duhovnemu pastirju pomočki pa so:

a) Vse druge bogoslovne znanosti, zlasti dogmatika, morala in cerkveno pravo; tudi eksegeza, patristika, cerkvena zgodovina, življenje tacih svetnikov, ki so delovali v dušnem pastirstvu, n. pr. sv. Karola Borom., sv. Frančiška Ksav., sv. Filipa Nerija, sv. Frančiška Salez., sv. Vincencija Pavl.

b) Modroslovne znanosti: logika, psihologija, antropologija, pedagogika.

c) Tudi nekatere strogo posvetne vednosti duhovnemu pastirju dobro služijo, zlasti: znanje državnih zakonov, prirodoznanstvo, svetna zgodovina, zdravilstvo in enake, ki globoko segajo v življenje vernikov.

[1]) Za ljubljansko diecezo: Pastoralis epistola archiep. Michačlis Brigido, 1804; Ordo cultus divini publici ep. Ant. Al. Wolf, 1827.

Digitized by Google

§ 4.

Razdelitev.

»Pastirstvu« namen je, kakor smo spoznali: duhovnika učiti, kako more po zgledu Jezusa, najboljšega pastirja, postati vernikom dober pastir ter svojo službo opravljati Bogu na čast in duhovnijanom v zveličanje. Označil pa je Odrešenik sam delavnost pastirjevo, govoreč svojim namestnikom: »Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti: docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis.« (Mat. 28, 19—20.)

Dušnemu pastirju je toraj po Gospodovem povelji učiti, in sicer vse ljudi učiti, male in velike, otroke in odraščene: Boga spoznavati, častiti, ljubiti, mu pokorni biti. Pa tudi krstiti, preroditi, novo in pravo življenje dati, življenje milosti božje deliti morajo nasledniki Kristusovi. Slednjič jim je naloga, vse in vsacega tako voditi, da spolnuje voljo božjo in se večno zveliča.

Kako naj duhovnik opravlja vse to, uči ga »Pastirstvo«, katero nam je toraj deliti v naslednje glavne odstavke:

1. O osebi pastirjevi;
2. o pastirju učitelju (past. didaktika), in sicer:
   a) odraščenim (homiletika),
   b) nedoraslim (katehetika);
3. o pastirju kot delivcu življenja milosti (liturgika);
4. o pastirju vodniku (vladija).

§ 5.

Duhovnopastirska slovstvena zgodovina.

1. Prvi časi sv. cerkve. Nauke za duhovno pastirovanje dal je prvi nebeški Zveličar sam o priliki, ko je svoje aposteljne in učence razposlal po svetu. Zares prekrasne besede Gospod govorí aposteljnom, pošiljaje jih med Jude oznanovat sv. evangelij. »Pojdite, jim pravi, k zgubljenim ovcam hiše Izraelove. Pojdite, pa oznanujte: Nebeško kraljestvo se je približalo . . . Ozdravljajte bolnike, očiščujte gobove, hudiče izganjajte: zastonj ste prejeli, zastonj dajajte. — Kedar v hišo pridete, jo pozdravite, rekoč: Mir bodi tej hiši . . . Glejte, jaz vas pošljem kakor ovce med volkove, bodite toraj previdni, kakor kače in priprosti kakor golobje . . . Dano vam bo tisto uro, kaj govorite; niste namreč vi, ki govorite, ampak

Digitized by Google

Duh vašega Očeta je, kateri v vas govori . . . Ne bojte se jih, kateri telo umoré, duše pa ne morejo umoriti, temuč bojte se veliko bolj tistega, kateri more dušo in telo pogubiti v pekel . . . Kdor vas sprejme, mene sprejme, in kdor sprejme mene, sprejme njega, ki me je poslal itd.« (Mat. 10, 5—42.) Enako dragoceni so nauki, katere je dal Jezus svojim dva in sedemdeseterim učencem, in jih beremo v evangeliji sv. Luka 10. 1—16. Sv. apostelj Pavel pa je spisal tri pisma svojima ljubljenima učencema in sodelavcema Timoteju in Titu; prvemu dva, zadnjemu enega. Ti listi so živ in obilen vir podučevanja, opominjevanja in tolažbe za vse, katerim je izročena služba duhovnega pastirstva. Te liste imenujemo sploh »pastirske«, ker so nekaka podlaga dušnopastirski znanosti. Tudi nekateri apostolski očetje in predstojniki sv. cerkve prvih stoletij spisali so zanimljive pastirske liste ter navode svojim duhovnikom, kako naj uspešno opravljajo svojo službo.[1])

2. Srednji vek. Spisali so v tej dobi o duhovnem pastirovanji malo novega, a školastiki so dali tistemu, kar so stari očetje spisali o naši vedi, nekako učenostno obliko, vredujoč staro tvarino na znanstveni podlagi; místiki pa so jo vporabljali v svoj namen za notranje ali premišljevalno življenje. Tako so nam zapustili n. pr. sv. Izidor spis »De officiis ecclesiasticis«, Raban Maver »De caeremoniis ecclesiasticis — De divinis sacramentis«, sv. Bernard »De consideratione, de vita et moribus clericorum«, sv. Bonaventura »De regimine animae — Sermones selecti de rebus theologicis« itd. A vsi ti in drugi učenjaki tedanjega časa niso obdelavali naše znanosti kot samostalno vednost, ampak le v zvezi z drugimi bogoslovskimi vedami; najraje združeno z moralko ali s cerkvenim pravom.

3. Novejši čas. Veliko več se je pisalo o dušnem pastirstvu od 16. stoletja naprej. Jeli so po sinodah obravnavati ta predmet in pri duhovnih posvetovanjih ali pastoralnih konferencah; pa tudi pri duhovnih vajah so govorili o tej znanosti. Ta čas so razni znani cerkveni pisatelji spisali duhovnim pastirjem v poduk knjige, v katerih obravnavajo razna opravila in dolžnosti mašnikove. Taki

[1]) Takim spisom prištevamo: pisma sv. Ignacija m., posebno list do Polikarpa; sv. Ciprijana spis »De lapsis«; govore sv. Gregorija Naz., posebno njegov »Apologeticus«; sv. Ambroža spis »De officiis ministrorum«; sv. Jeronima razlaganje Pavlovih pastirskih listov; sv. Avguština knjige »De doctrina christiana« in »De catechizandis rudibus«; sv. Janeza Krizost. delo »de Sacerdotio«; sv. Gregorija Vél. »Regula pastoralis« i. dr.

Digitized by Google

spisi iz novejšega časa so n. pr. kardinala Kajetana »Summa de casibus«, sv. Karola Borom. »Orationes sex in conciliis provincialibus habitae« in njegove »Instructiones pastorum«, Molinova »Instructio sacerdotum«; Segnerijeva »Instructio parochi«; Posevinova »Praxis curae pastoralis«; Lohnerjeve »Instructiones practicae«; sv. Alfonsa Ligv. »Homo apostolicus, Praxis confessarii« i. dr.

Nova doba se je začela pastirskemu znanstvu l. 1777, ko je Marija Terezija ukazala, da se ima po vsem njenem cesarstvu učiti duhovno pastirstvo kot posebna in samostalna veda na vseh bogoslovskih učiliščih in sicer v nemškem jeziku. Kmalu se je učenje te za življenje toliko važne znanosti razširilo tudi po vsem Nemškem. Le škoda, da so bili ravno takrat prav žalostni časi za sv. vero in cerkev. Neko napuhnjeno naprednjaštvo in človeško modrovanje se je polotilo ondaj duhov; od tod pride, da imajo vsi spisi o pastirstvu iz tiste dobe znak svojega časa na sebi. Racijonalizem, kateri je rad preziral razodenje; tako imenovani jožefinizem, ki se je vtikal tudi v zgolj notranje cerkvene zadeve, ter jih po svoje prestvariti hotel; pozneje tudi strogi in osorni janzenizem... vse to je vplivalo več ali manj na tedanje pastoraliste in je storilo, da v njih knjigah ni najti pravega cerkvenega duha. Taki spisi so Lauber-jevi, Lechleitner-jevi, Giftschütz-evi, Reichenberger-jevi i. dr. Nauk o duhovskem podučevanji in o cerkvenem govorništvu pa poduk, kako se je pastirju obnašati v različnih primerljejih svojega službovanja, obravnavali so kaj obširno, z veliko natančnostjo ter so gojili le bolj neko naturno spretnost in izurjenost v besedi. Na pomoč od zgorej, na nebeško razsvetljenje, na milosti, ki nam jih ponuja sv. cerkev zlasti v sv. zakramentih, v presv. daritvi, v blažilih itd. niso opozarjali dušnega pastirja ter vsled tega liturgiko kaj površno obdelavali. Pa še v tem, kar so podali, so marsikaj po svoje presukali ter nasprotno duhu svete cerkve. Školu J. M. Sailer-ju († 1832) gré zasluga, da je iz vseh moči se jel upirati vladajočemu necerkvenemu in nekrščanskemu duhu časa, in je s svojimi »Vorlesungen aus der Pastoral-Theologie« pokazal pravo pot. Za njim so v pravem cerkvenem duhu učili pastirsko znanost:

D. Gollowitz »Anleitung zur Pastoral-Theologie im weitesten Umfange«, 1803. Po dr. Fr. Vogl-nu predelano je izšlo to pastirstvo l. 1855 v 7. natisu. Jais »Handbuch des Seelsorgers«, 1870. Brockmann »Pastoralanweisung«, 1836. Zwickenpflug

Digitized by Google

»Grundzüge zu einer Pastoral im Geiste Jesu Christi und seiner hl. Kirche«, 1844. H. Dubois »Der praktische Seelsorger«, 1856. Dr. Fr. Hayker »Praktische Anleitung zur christkatholischen Seelsorge«, 1856. Krasna Eichstaedtska »Instructio Pastoralis«. Dr. A. Kerschbaumer »Lehrbuch der kathol. Pastoral«, 1863; »Pater Familias, eine Pastoral in Beispielen«, 1867. Dr. Anselm Ricker »Leitfaden der Pastoral-Theologie«, 2. nat. 1878, se ozira zlasti na razmere dunajske nadškofije. — Prav izvrstni spisi so: Dr. Jos. Ambergerja »Pastoraltheologie«, 4. nat. 1883, 3 zv.; dr. Mih. Bengerjeva »Pastoral-Theologie«, 3 zv. 2. nat. 1890, ki je izdal tudi »jedro« — kompendij tega dela. Tema vredni naslednik je P. Ign. Schüch-ov »Handbuch der Pastoral-Theologie«, 8. natis, 1889. Dobro delo je tudi Andr. Gassner-ja »Pastoral«, 2. natis, 1881; dr. J. Renninger »Handbuch der Pastoral«, Freiburg, 1893; dr. Mart. Stiglić »Katoličko pastirsko bogoslovje«, 2 zv. Zagreb, 1886; F. Probst »Theorie der Seelsorge«, 2. natis, 1885; W. Cramer »Der apostol. Seelsorger«, 2. nat. 1890.

Mnogo rabnih in kaj dobrih spisov o dušnem pastirstvu prinašajo tudi razni katoliški bogoslovni časniki n. pr. pastirski listi Augsburški, Monakovski, Kolinski, Münsterski; »Folium periodicum archidioeceseos Goritiensis«; »Pastor bonus. Zeitschrift für kirchliche Wissenschaft und Praxis«; »Der kathol. Seelsorger. Wissenschaftliche und praktische Monatsschrift für den Clerus Deutschlands«; posebno pa vsega priporočevanja vredna Linška »Theol.-praktische Quartal-Schrift«.

Digitized by Google

I. DEL.

Oseba duhovnega pastirja.

§ 6.

Kdo sme postati dušni pastir.

Dušni pastirji svete cerkve in mašniki sploh oskrbujejo res službo, ki presega celó angeljsko. Lepo piše sv. Krizostom: »Sacerdotibus datum est, ut potestatem habeant, quam Deus optimus neque Archangelis datam esse voluit: neque enim ad illos dictum est: Quodcunque ligaveritis super terram etc.« Duhovniki sv. cerkve niso le služabniki božji, ampak tudi njegovi pooblaščeni namestniki, zato je jasno, da ni za tako vzvišeno opravilo, kogar ni Bog izvolil in poklical. Izvoljenega ter po božji milosti poklicanega pa smemo imenovati onega, pri komur najdemo vse za ta sveti stan potrebne z m o ž n o s t i i n l a s t n o s t i.

Treba je duhovnemu pastirju najprej nekaterih naturnih, deloma prirojenih, deloma pridobljenih sposobnosti. A naj ima kdo tudi vse naturne zmožnosti, naj je še tako pobožen, še tako globoko učen itd., vse to mu še ne more dati potrebne pastirske oblasti, ki dohaja le od Boga, in katero on deli v zakramentu mašniškega posvečenja. — V sv. cerkvi Kristusovi so pa po naredbi njenega nebeškega ustanovitelja pastirji višje in nižje vrste. Višim pastirjem je izročena vrhovna oblast čez čedo in čez navadne pastirje v tej čedi; zato tudi nihče ne more in ne sme pasti kakega oddelka Jezusove čede, če ni od višjih pastirjev za to opravilo pooblaščen in potrjen. Da torej kdo sme postati duhovni pastir in da uspešno zamore opravljati svojo službo, treba mu je v to:

A) N a t u r n i h z m o ž n o s t i, t. j. poklica in dostojne znanosti;

B) z a k r a m e n t a l n e z m o ž n o s t i, t. j. mašniškega posvečenja;

C) c e r k v e n e g a p o o b l a š č e n j a i n p o s l a n j a.

Digitized by Google

A.

Naturne zmožnosti.

§ 7.

Poklic k pastirstvu.

Bog si je izvolil poseben stan, ki naj bi ljudi k večnemu zveličanju vodil ter skrbel za to, da slehrni deležen postane Jezusovega odrešenja. Duhovščini je izročil to nalogo; po nji Jezus nadaljuje delo odrešenja, po katoliških mašnikih On uči, On daruje, grehe odpušča, k zveličanju vodi. Ako pa modrost in previdnost božja skrbi za vse tudi najmanjše stvari in se ničesar ne zgodi brez njene vednosti, je gotovo, da ima Bog še posebno skrb za stan, od katerega je v prvi vrsti odvisen večni blagor in lepota pa sloves sv. cerkve, katero je Kristus toliko ljubil, da se je samega sebe za-njo daroval, da jo je posvetil. Trditi toraj smemo, da Bog sam odloči in izvoli nje, katere njegova sv. cerkev sprejme v število svojih služabnikov in duhovnih pastirjev. In to dejanje božje previdnosti, po katerem Bog nekatere izmed drugih izvoli, odbere in jim dá potrebnih zmožnosti, da morejo sv. službo prevzeti in prav opravljati — imenujemo poklic.

Že v stari zavezi si je Bog za službo svetega šotora izmed vseh rodov izraelskih izvolil le Levijev rod, in v tem rodu odbral si je le eno družino v službo duhovsko, namreč Aronovo. Celó Jezus Kristus, najvišji pastir, govori Judom: »Sam od sebe nisem prišel; ampak resničen je, kateri me je poslal«. (Jan. 7, 28.) In ko si je izbiral apostoljnov pa učencev: »poklical jih je k sebi, katere je on hotel« (Mark. 3, 13), ter jim rekel: »Niste vi mene izvolili, ampak jaz sem vas izvolil in sem vas postavil«. (Jan. 15, 16.) — Ko so apostoljni na mesto odpadlega Jude volili druzega, obrnili so se k Bogu ter molili: »Ti Gospod! ki poznaš vseh srca, pokaži, katerega si izvolil izmed teh dveh [1]), da prejme mesto te službe in apostoljstva.« (Dj. ap. 1. 24, 25.) Kaj določno zahteva tudi sv. apostelj Pavel poklica od Boga, pišoč Hebrejcem (5, 4): »In nihče si ne vzame časti, razun kateri je poklican od Boga, kakor Aron.«

Pač res. Same naturne moči človekove bi ne mogle nositi silnega bremena težkih dolžnosti, katere naklada služba dušnemu

[1]) Jožef Barsaba in Matija.

Digitized by Google

pastirju. Treba mu je pomoči od zgoraj, katere pa le tisti smé pričakovati, kdor je poklican od Boga. Tak je po svojem poklicu združen z Bogom, kakor mladika s trto, in tako more prinašati obilnega sadu. Kogar Bog pokliče, njega ne pusti brez pomoči; komur On breme naloži, dá mu tudi potrebne moči, je nositi. — Gorjé pa njemu, kdor se nepoklican vrine v ovčnjak Gospodov. Zeló greši po svoji predrznosti; še bolj greši, ker svoje zveličanje postavi v največjo nevarnost. Celó v drugih stanovih je človek brez poklica nesrečen, usmiljenja vreden. Kaj še le dušni pastir brez poklica, brez veselja za prevažni stan, za sveta opravila! Vse mu je tako težavno, tako sitno. Vedno je nezadovoljen in otožen. Storiti mora, kar ga ne veseli; in veseli ga, kar mu prepoveduje stan. Bog njegovega delovanja ne blagoslavlja, in apostoljska služba njegova prinese mu slednjič le tisto žalostno plačilo, kakor nekdaj Judežu — večno pogubljenje!

A k a k o s p o z n a t i, je li kdo od Boga poklican v duhovski stan ali ni? — Nihče si ne sme lahkomišljeno voliti stanu, najmanj še duhovskega. Kakor umni človek prevdarja in premišljuje sem ter tje, kadar se mu je odločiti za kako važno stvar, tako bi moral še bolj prevdarjati, moliti, nebeškega razsvetljenja prositi, s svojim spovednikom ali kakim drugim modrim, skušenim, pobožnim možem se posvetovati oni, ki si misli izvoliti duhovski stan. Mora pa tudi samega sebe opazovati, da spozná, je li za ta preimenitni stan ali ni. Smé nam pa znamenje poklica biti: nagnjenje in veselje, pravi namen pa naturna sposobnost za stan.

Ako božja previdnost koga odloči za kak poseben stan, dá mu tudi neko naturno n a g n j e n j e in v e s e l j e do tistega stanu in do opravil njegovih. Kolikor večje je to prirojeno nagnjenje, kolikor obilniši človekova naturna zmožnost za kak stan, toliko gotovejši je poklic. Kdor tedaj že od malega, iz otroških let veliko in vedno nagnjenje v sebi čuti za duhovski stan; kogar cerkev, božja služba, sveta opravila silno veselé; kdor ima veliko spoštovanje do duhovstva, veselje do molitve — in če mu to nagnjenje in veselje tudi tedaj ne ugasne, ko spozná težave in britkosti tega stanu: o njem smemo reči, da ima poklic za duhovski stan.

Še bolj smemo to trditi, ako pri njem najdemo tudi pravi in plemeniti n a m e n, t. j. če si ne misli le zato izvoliti duhovskega stanu, ker ni priložnosti, v kakega drugega stopiti; ne zató, ker misli v tem stanu najložej se preživiti, ali svojim ljudem pomagati; ali po tej poti do kake posebno visoke časti priti in iz

Digitized by Google

enakih sebičnih ozirov — pač pa zató, ker želi dober in pobožen mašnik postati pa ljudstvu moder učenik, ter tako delati Bogu na čast pa sebi in bližnjemu v zveličanje. — Pristaviti pa nam je, da bi bilo napačno, vselej trditi, da tam poklica ni, kjer si kdo še-le po raznih britkih skušnjah izvoli duhovski stan. Marsikateri mladeneč je podoben preroku Jonu; Ninivljanom noče oznanovati pokore, za kar ga je odmenil Bog. Ubeží. A Bog pošlje razne viharje, velikih stisk, morska zver ga zgrabi in ga vrže tje, kamor ga je namenil Bog!

Zraven prirojenega nagnjenja in plemenite namere je znamenje poklica tudi naturna sposobnost in znanost, o katerej bomo govorili pozneje. Sedaj le še odgovorimo na vprašanje: Kaj pa je storiti onemu, ki je brez veselja, brez nagnjenja, po raznih okoliščinah prisiljen, ali celó iz neplemenitega namena . . . na kratko: brez poklica stopil v duhovski stan in več nazaj ne more? To je sicer kaj jako žalostnega, a obupati mu ni. Sv. Avguštin veli: »Si non vocatus es, fac, ut voceris!« S temi besedami naznanja svetnik, da se milost sv. poklica tudi še pozneje izprositi dá od dobrote božje. In zares! Saj je usmiljenje božje neskončno, nobenega ne zavrže, ki skesanega srca prosi odpuščenja, in nobenemu ne odreče potrebne pomoči k zveličanju, ako je prosi. Naj toraj oni, ki je brez poklica vstopil v mašniški stan, obžaluje svoj greh, naj prosi Boga potrebne pomoči, da bi zamogel spolnovati svete dolžnosti, katere je prevzel. Prizadevati se mu je, da si pridobi potrebnih vednosti, neprenehoma in pobožno naj moli — in dobrotljivost božja, ki noče pogube nobenega človeka, bo tudi njemu podelila toliko pomoči, da se bo mogel zveličati ter da bo tudi drugim v zveličanje.

§ 8.

Duhovnopastirska vednost in pobožnost.

Dušni pastirji imajo biti svetu luč. Ta luč pa, ki razsvetljuje pot, po kateri morajo sami hoditi in druge po nji voditi, ni druzega kot vednost ali znanost, katero pobožnost oživlja in previdnost vodi.

1. Dušni pastir naj je ljudstvu prvi ter od Boga postavljeni učenik. On ima nalogo, učiti večne resnice, razlagati božje zapovedi, pojasnovati slehrnemu njegove dolžnosti, dvomljivim prav svetovati itd. Za vse to pa je treba dokaj vednosti in učenosti, sicer bi se zgodilo po izreku Gospodovem: »Če slepec slepca vódi,

Digitized by Google

oba v jamo padeta.« (Mat. 15. 14.) — Kako zeló potrebna je dušnemu pastirju ter učitelju ljudstva vednost, ako hoče uspešno delovati, naznanja nam tudi sv. pismo stare zaveze. Beremo pri preroku Malahiji (2, 7): »Duhovnove ustnice naj učenost ohranijo, in postava naj se išče iz njegovih ust« — in po preroku Ozeju (4, 6.) Bog žuga: »Ker si ti spoznanje zavrgel, bom tudi jaz tebe zavrgel, da mi ne boš opravljal duhovske službe.« — Vsled tega je sv. cerkev zahtevala vsaki čas od svojih služabnikov potrebnih znanosti. Tako je n. pr. tretji lateranski cerkv. zbor (1179) določil: »Nihče naj ne dobi cerkvene službe, s katero je pastirstvo združeno, ako ni po svoji vednosti in čednosti vsega priporočevanja vreden.« Cerkveno pravo imenuje nevednost mater vsake zmote ter pristavlja, da se je nevednosti varovati zlasti duhovnikom, kateri so prevzeli učeniško službo v soseski.[1]) Tudi omenja, da je kaznovati škofe, ki bi nevedne in nepodučene posvetili za mašnike, in tudi te nevedneže, ker so se posvetiti dali; ker je namreč bolje, da je duhovnikov manj pa dobrih, kot mnogo pa slabih.[2]) — Ker je sv. cerkev prepričana o potrebnosti znanja, si prizadeva, da se pripravniki na duhovski stan v posebnih šolah dobro izučé zlasti bogoslovnih vednosti; in predno jih pošlje v pastirstvo, se skuša še po posebnih skušnjah prepričati o njih sposobnosti.

Služba duhovnega pastirja že sama tirja dostojne vednosti. Mašnik naj je svojim duhovnijanom učenik, zdravnik, sodnik, svetovalec in vodnik. Kako bi pač zamogel druge učiti, ako bi ne bil sam dobro podučen? Kako bi celil dušne rane, če zdravil ne vé? Kako bo sodil, svetoval, ako je neveden? Kako bi druge vodil po potu resnice in pravice, če mu pot ta ni znana? Nevednost pastirjeva ima tudi prežalostne n a s l e d k e za vso sv. cerkev in za dušnega pastirja samega. Iz cerkvene zgodovine vemo, da sta se krivoverstvo in zmota ravno tiste čase najbolj razširjala, ko je bila nevednost med duhovstvom največa. In kakor je vednost in učenost dober prijatelj in moder svetovalec duhovnemu pastirju, tako je nevednost njegova v službi kriva mnogih žalostnih zmot in hudih napak, ki se dajo malokedaj popraviti.

Zlasti je še d a n d a n e s vednosti in splošnjega znanja treba dušnemu pastirju. Svet se tako rad ponaša današnje dni s svojo učenostjo, in res je napredek v nekaterih umetnostih in znanostih silen. Žalibog, da današnji neverni svet vednosti rad rabi v orožje

[1]) Can. I. Dist. XXXVIII.

[2]) Can. 14.

Digitized by Google

zoper sv. vero; zato je duhovniku mnogokrat učiti sv. resnice pa jih tudi braniti zoper sovražne napade. V takih primerljejih si neveden pastir ne vé pomagati, ali pa mora celó osramoten obmolčati. Kako spretno pa vé v raznih znanostih izurjeni duhovnik varovati in braniti zaklad sv. razodenja; učenost njegova mu pridobiva spoštovanje, veljavo in je v čast vsemu duhovskemu stanu.

2. Toda sama vednost, učenost še ne zadostuje; k uspešnemu pastirovanju treba je duhovniku še tudi prave pobožnosti. Pastirska pobožnost pa ni druzega ko apostoljska ljubezen, katero sveti Pavel prelepo opisuje pišoč Korinčanom (I. 13, 4—7): »Ljubezen je potrpežljiva, je dobrotljiva; ljubezen ni nevoščljiva, ne ravná napačno, se ne napihuje; ni častilakomna, ne išče svojega, se ne dá razdražiti, ne misli hudega; se ne veseli krivice, veseli se pa resnice; vse pretrpi, vse veruje, vse upa, vse prenese.« — Kdor se Bogu posveti in ima opraviti vsaki dan z najsvetejšimi rečmi, pa hoče druge voditi po potu pobožnosti in lepega krščanskega življenja, on mora najprej sam hoditi to pot čednosti, prave pobožnosti in brezmadežnega življenja. Ako bi bil pa krstno nedolžnost zgubil, moral je po pravi in stanovitni pokori že izbrisati in izprati madeže prejšnjega življenja in z dolgotrajnim zatajevanjem ukrotiti svoje strasti — sicer ni za ta stan. Vsak duhovni pastir bi moral biti toliko brezmadežnega in nesvarljivega življenja, da bi zamogel vprašati z Jezusom: »Quis me arguet de peccato?« (Jan. 8. 46.) Saj brez prave pobožnosti

a) duhovni pastir še svoje dolžnosti ne more storiti. Da more z večjo močjó oznanovati besedo božjo, da more druge opominjati, grajati — mora on sam biti mirne in čiste vesti, sicer mu utegne kdo zaklicati: »Medice cura teipsum«. (Luk. 4. 23.) Kako bi neki ljudstvo dostojno spoštovalo presvete skrivnosti, sv. mašo, zakrament sv. R. T . . ., če bi se življenje onega, ki se vsaki dan vdeležuje teh skrivnosti, ne vjemalo s svetostjo teh opravil? Zato ukazuje Conc. Prov. Vien. 1858: »Sacerdos Dei ita vivat, prout eos, qui quotidie communicandi desiderium ei panderent, ipse vivere juberet.«

b) Le pobožnost in nravna popolnost daje duhovnemu pastirju pravo veljavo in moč do src vernikov. Ljubezen in zaupanje se dá pridobiti le po krepostnem življenji, in zares pobožnega dušnega pastirja celó hudobnež in nasprotnik spoštuje kar nekako nehoté. Nasproti pa spodkopava ne le veljavo lastno, ampak tudi veljavo duhovstva sploh, kdor je poln moralnih

Digitized by Google

madežev; ko sliši ljudstvo o nerodnosti enega, brž govoré: glejte, taki so!

c) Skušnja uči, da so zgledi močneji kot besede. Verba movent — exempla trahunt. Najboljša pridiga duhovnikova je njegovo brezmadežno in pobožno življenje; in toliko bolj, ker vedenje pastirjevo nikoli ne ostane skrito. Oči vseh, dobrih in hudobnih, se obračajo nanj — vse ga opazuje. On je res »mesto na gori« — njegov zgled, njegovo življenje toraj silne važnosti! O vsacem duhovnem pastirju velja, kar sv. Pavel piše svojemu učencu Timoteju: »Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate« (I. 4, 12.) — in Korinčanom: »Nikomur ne dajajmo pohujšanja, da se naša služba ne zaničuje«. (II. 6, 3.) — Sv. cerkveni zbor tridentinski pa je slovesno izrekel: »Nihil est, quod alios magis ad pietatem et Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita et exemplum, qui se divino ministerio dedicarunt. Cum enim a rebus saeculi in altiorem sublati locum conspiciantur; in eos, tamquam in speculum, reliqui oculos conjiciunt ex iisque sumunt, quod imitentur. Quapropter sic decet omnino clericos, in sortem Domini vocatos, vitam moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus rebus nil, nisi grave, moderatum, ac religione plenum prae se ferant; levia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem.« (Sess. XXII. de Ref. c. 2.)

A ne bilo bi še dosti, da bi duhovni pastir živel redno, krščansko, enak drugim poštenim kristijanom neduhovnikom; ne zadostuje, ko bi se zdrževal le hudobije in navadnih večjih pregreh, ampak komur je Bog več dal in izročil, od njega tudi več zahteva. Na višjo stopinjo ko drugi je postavljen po mašniškem posvečenji, več milosti in priložnosti k čednosti prejema, zato se tudi po vsi pravici od njega zahteva ne-le navadno, lepo krščansko življenje — ampak on mora biti popoln v vsaki čednosti! Sv. Lavrencij Just. pravi: »In alto gradu positi oportet quoque, ut in sublimi virtutum culmine sint erecti; alioquin non ad meritum, sed ad proprium praesunt judicium.« Enako sv. Tomaž Akv.: »Illi, qui divinis ministeriis applicantur, perfecti in virtute esse debent.« Le taki dušni pastirji so vernikom sol, katera obvaruje duhovne gnilobe.

Digitized by Google

§ 9.

Gorečnost in njeno nasprotje.

1. Ni ga stanu, ki bi od človeka, kateri se mu posveti, zahteval več truda, zatajevanja, darovanja samega sebe, kot je duhovno pastirstvo, ki si prizadeva rešiti neumrjoče duše, jih Bogu pridobiti, časno in večno jih srečne storiti — a za vse svoje prizadevanje, za ves svoj trud mnogokrat žanje le nehvaležnost, zaničevanje in preganjanje. Pri vsem tem se vendar-le iz vsega srca darovati svojemu poklicu, k temu ne zadostuje navadna človeška moč in volja, treba je še neke svete navdušenosti, nekega notranjega ognja in neutrudljive delavnosti, katera se popolnoma daruje časti božji in zveličanju duš, ter izvira iz prave, čiste ljubezni do Boga in do bližnjega, pa iz globokega spoznanja važnosti svojega stanu. To sveto navdušenost in neumorljivo delavnost za božjo čast in za večni blagor bližnjega imenujemo pastirsko gorečnost, ki se ne ustraši nobenega truda, nobenega trpljenja. Lepo se kaže taka sveta gorečnost pri prvih oznanovalcih sv. vere in tudi pozneje pri zares apostoljskih možéh, n. pr. pri sv. Frančišku Ksav., Vincenciju Pavl. in mnogih drugih.

Ta gorečnost je nekako duša vsega pastirskega delovanja; prav za prav ni druzega, kot sv. ljubezen, ki oživlja in ogreva vsa dejanja. Dušno pastirstvo v katoliški cerkvi ima namen, nadaljevati delo Jezusovega odrešenja do konca sveta ter slehrnega deležnega storiti sadú Gospodove smrti. Odrešenje po Jezusu pa je izviralo iz neskončne ljubezni božje, toraj se tudi ne dá nadaljevati in vresničevati nad posameznimi brez prave in čiste ljubezni. Ko je naš Zveličar aposteljna Petra postavil prvega pastirja svoji čedi, zahteval je od njega ljubezni, in trikrat je je zahteval,[1]) v opominj, da brez prave, svete in velike ljubezni ne more biti dober pastir dragi čedi Gospodovi. Ta ljubezen daje duhovnemu pastirju moč in stanovitnost; ona ga navdušuje, ter stori, da se ne ustraši truda, ampak skuša vselej storiti svojo pastirsko dolžnost. Ta navdušenost in gorečnost za svoj poklic dela, da dober pastir vedno govori z aposteljnom Pavlom: »Ljubezen Kristusova nas priganja.« (II. Kor. 5, 14.)

2. Kako naj se duhovni pastir vnema za pravo gorečnost? *a*) Vsak dober dar je od zgoraj, in goreča pobožna molitev nam

[1]) Jan. 21. 15—17: »Simon Janezov! me ljubiš? Mu reče: To je da, Gospod! ti veš, da te ljubim. Mu reče: Pasi moja jagnjeta — pasi moje ovce.«

Digitized by Google

ga prikliče od Očeta luči. Naj si toraj duhovnik prosi pogostokrat daru svete gorečnosti. Bog mu ga gotovo ne odreče, ker mu je tolikanj potreben. *b)* Premišljuje naj večkrat neskončno vrednost človeške duše, in da jo je s ceno lastne krvi večnemu pogubljenju odkupil Sin božji. Kolika nesreča toraj, ako se vekomaj pogubí človeška duša, in kolika odgovornost čaka duhovnega pastirja, če se pogubí po njegovi zanikrnosti. A kako veselje za pastirja in v nebesih, ako se po gorečem prizadevanji mašnikovem vrne zgubljena duša k nebeškemu Očetu in se zveliča! *c)* Da se duhovni pastir vname k večji gorečnosti v svojem delovanji, je kaj dobro, ako časih premišljuje zgled Izveličarjev, ki se je toliko trudil, toliko si prizadeval, najti kar je bilo zgubljenega. Koristen pomoček za vnemanje lastne gorečnosti je tudi prebiranje in premišljevanje življenja svetnikov ali sploh gorečih mašnikov, kateri so se zlasti skazovali po svojem navdušenem in uspešnem delovanji v duhovnem pastirstvu. Tudi branje misijonskih sporočil je pripravno, vneti pastirja k veliki gorečnosti. *d)* Zlasti še pridno občevanje s pobožnimi ter gorečimi duhovniki v dušnem pastirstvu zeló vnema k navdušenosti za poklic.

3. Spregovorimo še o nasprotji gorečnosti, o mlačnosti. Mlačen duhovni pastir svojo sveto službo opravlja vnemarno in nekako mehánično. Po vnanje je morda celó natančen: mašuje, ko bíje odločena ura, gré na leco, ko je čas, gré v spovednico, kedar je klican. k bolniku, kedar ga zahtevajo. To storí in zato storí, ker bi ga lahko prisilili k temu. A to je pa tudi vse. Več ne stori, niti stopinje ne. To ni moja dolžnost — tako se izgovarja. Ljubezni ne pozná, le sámo dolžnost. Ako zgubljena ovca sama pride in prosi, puščena biti v božji ovčnjak, jo sprejme; da bi šel za zgubljeno dušo in jo iskal, jo vabil, jo klical na pravo pot — tega ne stori. Da bi se trudil in da bi premišljeval, kakó še kaj več storiti za zveličanje svojih ovčic, tega si ne šteje v dolžnost. Kdor me potrebuje, si misli mlačnik, vé, kje me najde. Da bi cerkvene govore uravnaval po vsakratni potrebi čede, ne po lastni zložnosti, tudi tega ne stori. Na kratko: mlačni pastir opravlja svojo službo le po vnanje, ker jo mora — ljubezni, skrbi, gorečnosti ne pozná; ali pa celó vse ono le z godrnjanjem stori, kar mu veleva stan.

Vse drugače so delovali v duhovnem pastirstvu n. pr. sv. Dominik, Frančišek Salez., Frančišek Ksav., Vincencij Pavl., Alfonz Ligv., Kl. M. Hofbauer. Od njih se nam je učiti, da postanemo pravi

Digitized by Google

in goreči dušni pastirji, ki ne delujejo samo iz dolžnosti, ampak iz ljubezni; ter si štejejo vse tisto v svojo dolžnost, kar more biti Bogu v čast in vernim v zveličanje. Mlačnost pastirjeva pa je čedi največja nesreča, in njemu samemu poguba po besedah božjih: »Ker si pa mlačen, in ne mrzel ne gorak, te bom izpljunil iz svojih ust«. (Raz. 3, 16.)

§ 10.

Kakšna naj je pastirjeva gorečnost.

Toliko potrebna gorečnost ne smé biti slepa, nepremišljena in strastna, ampak da duhovnik v dušnem pastirstvu deluje res Bogu na čast in bližnjemu v zveličanje, mora vse življenje in delovanje njegovo prešinjevati pravičnost, zmernost, srčnost in modrost — voditi ga morajo vse dejanjske čednosti.

1. Spremljuj ga pravičnost, ki slehrnemu dá, kar mu gré: čast komur čast, priznanje komur priznanje. Duhovni pastir bodi pravičen

a) do Boga. Verno ljudstvo svojega duhovnika res visoko čisla, zeló spoštuje, a to ne velja toliko njegovi osebi, ampak njegovemu stanu. Naj se toraj ne prevzame zaradi tega. Ni se mu ponašati s svojimi zmožnostmi, ker »kaj pa imaš, kar bi ne bil prejel? Ako si pa prejel, kaj se hvališ, kakor da bi ne bil prejel?« (I. Kor. 4, 7.) Če spazi duhovnik, da verniki radi poslušajo njegove govore, da njegov trud ni zastonj, da njegova beseda sad rodí, da se po njegovem prizadevanji spreobrne marsikateri grešnik, naj tega nikar ne pripisuje sebi, ampak naj je pravičen in pripozná, da je on le orodje v roki božji ter naj ne pozabi besedi Gospodovih: »Tudi vi, kedar storite vse, kar vam je zapovedano, recite: Nepridni hlapci smo; storili smo, kar smo bili dolžni storiti.« (Luk. 17, 10.)

b) Tudi do svojih predstojnikov in do višjih gosposk duhovskih in svetnih naj je pravičen. Daje naj jim, kar jim gré: čast, spoštovanje. Vselej mu je o njih govoriti z vso spoštljivostjo; njihovim pravičnim postavam in ukazom naj skazuje natančno pokorščino, in tudi vernike naj vedno napeljuje k pokorščini in vdanosti.

c) Duhovnemu pastirju gré tudi pravičnemu biti do podložnih, do duhovnijanov. Enako skrb, isto ljubezen mora ska-

Digitized by Google

zovati vsem. Gorečnost njegova se kaži do vseh enako; skuša naj postati vsem vse. Bodi si kot spovednik ali katehet, ali bolnim oskrbnik . . . vsake dušnopastirske delavnosti se mora lotiti z enako gorečnostjo. Ne da bi delal razloček v osebah, ne da bi le nekaterim skazoval svojo posebno skrb: enako ljubezen, enako skrb mora skazovati vsem svojim ovčicam, naj so bogatinje ali siromaki, odraščeni ali otroci, gosposki ali kmetiški, dobri ali hudobni, moški ali ženske. Pravična gorečnost podvojí le tam svojo skrb in moč, kjer je večja potreba.

2. Da uspešno deluje, se mora duhovnik voditi dati tudi zmernosti, in sicer ravno tako pri opravilih svoje svete službe, kakor v zasebnem življenji. Govoreč o zmernosti, ni nam pred očmi samo zatiranje nerodnega nagnjenja do jedi in pijače, ampak mislimo na splošno premagovanje samega sebe, na zatiranje vsake pohotnosti v sebi, na boj zoper jezo, čutnost, lakomnost itd. — V vsem poslovanji je treba duhovnemu pastirju potrpežljivosti, krotkosti, pohlevnosti, ki pa ne smé izvirati le iz nekake prirojene mehkote srca, tudi ne iz one boječnosti, ki si ne upa povedati resnice imenitnim in mogočnim svetá, ampak priti mora iz zatajevanja samega sebe, katero duhovnika pri vsej gorečnosti vendar-le ohrani zmernega. Krotkosti, zmernosti je treba v šoli, da si pridobí ljubezen in zaupanje učencev; treba mu je je na leci, da ga gorečnost in vnema ne zapelje do razžaljivih besedí. Zmernost, pohlevnost ga mora voditi zlasti v spovednici, ker le krotka ljubezen mehčá trdovratno grešnikovo srce, britka, ostra beseda mu je zakrkne, in je kriva mnogo bogoropnih spovedi. Pri vsakoršnem svarjenji, podučevanji naj bi se spominjal pastir nauka, ki ga sv. Pavel daje svojemu učencu: »Služabnik Gospodov pa se ne smé prepirati, ampak mora do vseh biti krotak, podučljiv, potrpežljiv, s krotkostjo posvariti tiste, ki se resnici ustavljajo.« (II. Tim. 2, 24—25.) In čeravno se mu hudobni ustavljajo, če doživí bridkih ur, če mu je zaničevanje, preganjanje trpeti zavolj vestnega spolnovanja svoje dolžnosti — naj pastir ne zgubí zmernosti, in naj se nikar ne čudi takemu preganjanju: vse to je Jezus svojim zvestim učencem že naprej povedal. [1])

[1]) Jan. 15, 18—20: »Ako vas svet sovraži, vedite, da je mene poprej sovražil, ko vas Ko bi bili iz sveta, bi svet svoje ljubil, ker pa niste iz sveta, ampak sem vas jaz od sveta odbral, toraj vas svet sovraži . . . Ako so mene preganjali, bodo tudi vas preganjali.«

Digitized by Google

Da je duhovnik s svojim življenjem vernikom v spodbudo in nikoli ne v spodtikljej, mora tudi v svojem zasebnem življenji biti prijatelj zlate zmernosti. Kolikor globokeje se sedanji svet zariva v posvetno, kolikor bolj v telesnem vživanji išče svoje sreče, in jih mnogo edino veselje najde v jedi, pijači in hrumečih veselicah; toliko bolj je duhovnemu pastirju dolžnost, s svojim nasprotnim zgledom, z zatajevanjem in zmernim vživanjem vsega posvetnega nasprotovati poželjivemu in zabavoljubnemu svetu. Varovati se mu je nezmernosti in potrate

a) v jedi in pijači. Duhovnik bodi sicer gostoljuben, zlasti do svojih tovarišev, a naj ne napravlja nenavadnih, prepogostnih in dragocenih izbranih gostarij. Take potratne gostije ga spravijo v dolgove in kaj slab vtisk naredé na ubožno ljudstvo; zlasti dandanes, ko tolikrat ubogi Lazar pred durmi leži. Kolikokrat so tudi take preobilne gostarije krive, da marsikdo zabrede v strastno nezmernost, ki je že tolikim in tolikim postala v dušni in telesni pogin!

b) Zmernosti ter srednje poti se je držati tudi v obleki. Naj se nosi kakor gré omikanemu človeku, in kakor želí ali veleva sv. cerkev. Ogibati se je gizdavosti, a ravno tako beraške umazanosti. Stanovska obleka, drugim častna, naj je duhovniku ponos. Marsikatere dušne nevarnosti ga obvaruje in tudi greha! Talar se tudi doma dušnemu pastirju najbolj spodobi, zlasti če ima z duhovnijani opraviti, n. pr. pri izpraševanji itd. — Kakor pri obleki, se je držati zmernosti tudi pri vsi hišni opravi, katera ni da bi bila beraška, a tudi preimenitna ne. Posebno dela jako slab vtisk, kjer je hiša božja zanemarjena, ubožna — pastirjev dom pa kakor palača zunaj in znotraj!

c) Zmernosti in zatajevanja je treba duhovnemu pastirju tudi pri njegovih razvedrilih, veselicah in oddihljejih, ki so mu sicer časih potrebni v trudapolni in težavni službi, potrebni zato, da si odpočije in se razvedrí duh, pa da telo zadobí zopet novih moči Vendar mu je tu vedno ozirati se na to, se li veselica, razvedrilo vjema z resnobnim duhovskim značajem in s sveto službo njegovo ali ne? Tu veljá: »Duo cum faciunt idem, non est idem.« Marsikaj si brez greha smé dovoliti neduhovnik, nikakor ne duhovnik. Marsikateremu laiku po mestih se zdí samo ob sebi umljivo, da gré vsaki večer v gledišče, a on se zgleduje in spodtika nad

Digitized by Google

tem, če duhovnika najde ondi. Isto veljá o plesiščih, o očitnih veselicah, o posedanji ali celó igranji po krčmah in kavarnah itd. Čeravno se duhovnik na tacih krajih obnaša dostojno, vendar o priliki ne more toliko resno in prosto govoriti zoper nerodnosti ali razuzdanosti, ki se mnogokrat godé na tacih krajih, ako sam zahaja tje. Obiskovanje krčem, plesišč, gledišč, očitnih iger, vdeležba pri glasnih lovih je zato po cerkvenih zakonih duhovnikom ostro prepovedana. Tudi naši nastavni dekreti duhovnemu pastirju velé: »Denique te exhortamur, tibique injungimus . . , ut loca publica, in quibus vinum, cerevisia, crematum venalia prostant, non visites, in loco saltatorum non compareas, lusibus in locis publicis abstineas, domum suspectam non frequentes.« — Nasproti pa je duhovnemu pastirju po trudapolnem delu spodobni oddihljej: obiskovanje kakega bližnjega vrlega sobrata duhovnika, kakega bolnika; hoja po cerkvi, krog cerkve, hiše, po pokopališči, da gredé pogleda, če je vse v redu, če ni tu ali tam treba kakega popravka; kako prijetnejše branje, kak časnik. Tudi godba, zlasti glasovir, risanje, obdelovanje kakega vrteca, odgoja cvetlic za olepšavo altarjev itd. je duhovniku primerno razvedrilo, da se le prestrastno ne loti teh reči, in zarad njih nikoli ne zanemarja stanovskih dolžnosti. Z zdravilstvom, četudi le s homeopatijo se veliko pečati, dušnemu pastirju ni svetovati. Dosti dragega časa pri tem potrati, dokaj sitnosti si nakoplje, in mnogokrat postavi v nevarnost celó svojo čednost.

d) Dokaj zatajevanja in čuječnosti je treba duhovniku, kjerkoli pride v dotiko z ženskim spolom. Pri nobeni drugi reči niso ljudje tako sumljivi ko tù; koliko pazljivosti je toraj treba, kedar je duhovni pastir primoran občevati z mlajšim ženstvom, da hudobnim natolcevalcem ne dá povoda, slabo o njem misliti ali celó hudobno govoriti. Le kar je prav potrebno, toliko naj občuje z ženskami. Darov naj zlasti od mlajših nikakovih ne jemlje, posebno če vzrok obdarovanja ni razviden. Kratkih in resnobnih besedí naj je do drugega spola, in naj se ogiblje tiste pretirane vljudnosti do njih, kakoršna je najti pri posvetnjakih. Čez vse mu je paziti, koga vzame v svojo službo, in da ženski posli njegovi ne bodo zbudili kakega suma, ali da obnašanje njegovo do njih ne daje povoda h kakemu hudobnemu besedovanju! A ne le

Digitized by Google

da pazi na svoje obnašanje do ženskega spola, čuvati mora tudi nad svojim srcem, brzdati oči in jezik, da ohrani sveto čistost, ki mu je v toliki meri potrebna, da pravi sveti Krizostom: »Duhovnik bodi toliko čist, kakor bi bil duh nebeški. Dà, duša mašnikova mora čistejša biti, kot so solnčni žarki, da zamore v njem prebivati sv. Duh in da smé reči: »Živim; pa ne jaz, Kristus živi v meni.« Duhovnik mora res vsaki dan moliti: »Cor mundum crea in me Deus!« pa tudi sam sebi reči: »Pepigi foedus cum oculis meis!«

3. Dušnega pastirja mora napolnovati tudi srčnost, ki se nikakor in nikoli ne dá oplašiti, prestrašiti in od resnice ali dolžnosti odvrniti. Potrebna je ta čednost v duhovnem pastirovanju, ako hočemo vsestransko storiti svojo dolžnost. Kedar mu veleva stan in tirja to vest, mora duhovnik biti drugi Janez Krstnik, ki tudi bogatašu in mogočnjaku zakliče brez strahu in obotavljanja: »Ni ti dovoljeno!« ali s Pijem IX.: »Non possumus!« Res se marsikaterikrat zadržki notranji in vnanji ustavljajo vestnemu in natančnemu spolnovanju pastirskih dolžnosti: prirojena zložnost, neopravičena boječnost, strah pred zamero; pa tudi hrepenenje po časti, pripoznanju, bogastvu, kar vse grešni svet kot Judeževo plačilo ponuja onemu, ki bi zatajeval svoj stan in molčal k hudobiji ter grešil zoper svojo dolžnost. A odločnost in srčnost mora premagati te ovire, kakor tudi vnanja nasprotovanja: zaničevanje, preganjanje, obrekovanje, nehvaležnost in kar še druzega enacega rado zadene vestnega in gorečega pastirja. Toda srčnost se oplašiti ne dá, stanovitno hodi svojo pot, če tudi brž ne zapazi sadu svojega truda. Goreč in srčen dušni pastir se ne dá odvrniti od dolžnosti, ne z lepa ne z grda. Kjer gré za čast božjo, za blagor sv. cerkve, za zveličanje duš, kjer kliče dolžnost, tam se srčnost ne boji boja. »Deus fortitudo mea!« (Ps. 17, 2) je geslo njeno. Vse drugače ravná ona pretirana odjenljivost, ona brezznačajna slabotnost, ki je znamenje bojazljivega najemnika, ki beží, ko se čedi bliža volk, ker ovac svojih ne ljubi. Le zložnost in mir in pokoj — to mu gré čez vse, ter si ga časih kupi z zatajenjem najsvetejših dolžnosti.

A pri vsi odločnosti, gorečnosti in srčnosti se je duhovnemu pastirju varovati nepremišljene viharnosti in ošabne svojeglavnosti pa trme. Da vselej pravo zadene, in se zmernost njegova ne poniža do slabosti in strahu, pa da iz srčnosti njegove ne postane burna trmoglavost, je pastirski gorečnosti treba

Digitized by Google

še daljne lastnosti, namreč modrosti in previdnosti, o kateri govorimo posebej.

§ 11.

Modrost in previdnost.

Da duhovni pastir vé v svoji gorečnosti zadeti pravo mero in pravo pot, treba mu je modrosti, ki ni druzega kot neka spretnost in urnost, ki zná v raznih primerljejih duhovskega delovanja porabiti vse okoliščine časa, kraja in ljudij, da doseže namen svojega prizadevanja. A da tisto vselej spozná in tisto stori, kar je o raznih dogodkih res Bogu v čast in dušam v zveličanje, toraj vrhni in prvi namen vsega pastirskega prizadevanja, k temu je duhovniku treba pred vsem razsvetljenja in moči svetega Duha. Ta nebeška luč, ta modrost od zgorej je bistvo pastirske previdnosti.

Iz tega je razvidno, da se prave pastirske modrosti in previdnosti nihče ne more naučiti iz knjig, kakor kake navadne vednosti, ampak ker je nje izvir v razsvetljenji in moči sv. Duha, more si to modrost duhovnik pridobiti le z gorečo molitvijo. Podpiran pa po božji pomoči, si more pastirske modrosti in previdnosti privojskovati počasi po lastnem trudu, ako vé namreč pridno rabiti lastne in ptuje skušnje, lastne in ptuje napake, trpljenja, skušnjave, in če pazljivo opazuje človeško življenje. Pastirstvo kot vednost more le sostaviti pravila in povedati znamenja modrega pastirovanja. Tu sem spada:

a) Da ima duhovni pastir pri svojem prizadevanji pravi, plemeniti ter sveti namen. Ne da bi sebi iskal hvale pri ljudeh, posvetne časti, ali da bi celó samopridnosti se dal voditi in iskal časnega dobička; njegov namen mora vedno biti: čast božja in zveličanje duš — zraven pa: pridobiti si spoštovanje, zaupanje in ljubezen duhovnijanov zaradi tega, da ložej pri njih doseže glavni namen pastirovanja.

b) Le s poštenimi ter dovoljenimi pomočki mora pastir skušati doseči svoj vzvišeni namen. Zmota, prevara, zvijača, laž — ne smejo biti nikoli duhovniku pripomočki, tudi ne surova sila, ampak v prvi vrsti ona sredstva, koje je Jezus Kristus izročil svoji cerkvi: nauk, svaritev, prošnja, moč sv. zakramentov in molitev. Zraven teh še sredstva potrjena po dolgoletni skušnji sv. cerkve n. pr.: sv. misijon, bratov-

Digitized by Google

ščine, krščansko berilo i. dr. Pastirska modrost namreč ni posvetna prebrisanost, ki skuša doseči svoj namen, naj si je tudi po zvijači in prevari ali kakorkoli.

c) Čez vse potrebno pa je, da vé dušni pastir opaziti in spretno porabiti vse okoliščine časa, kraja in ljudij, s katerimi ima opraviti, pa da vporablja vse dane mu pomočke ter se tudi ozira na zadržke, njemu nasprotne. O tem kaj več!

Prvo pravilo pastirske modrosti in previdnosti je: Skušaj doseči le to, kar ti je takrat mogoče doseči; in če ne moreš vsega na enkrat doseči, prizadevaj si za najpotrebnejše in najkoristnejše. Ako pa za sedaj ni moč ničesar doseči, pripravljaj in ugladi si vsaj pot do tega, kar misliš doseči o lepi priliki. Dokler najboljšega ne moreš doseči, bodi zadovoljen s tistim dobrim, kolikor se dá priboriti, zraven pa si stanovitno prizadevaj, da dosežeš kaj večjega in boljšega. Čakaj, išči prilike ali skušaj sam provzročiti pripravnih trenutkov, o katerih ti bo mogoče in ugodno, da dosežeš svoj duhovski namen. — Moder in previden duhovni pastir se nikoli ne loti kake važne reči tje v en dan ali v prvem ognji. Najprej si postavi pred oči cilj, katerega želí doseči; potem moli, prosi božje pomoči, se posvetuje s kakim skušenim človekom, prevdarja vse razmere njemu ugodne ali tudi sovražne in čaka pripravnega trenutka. Vpraša se: kaj bi bil storil Jezus, najvišji pastir, v takem primerljeji; kako bi se aposteljni ali drugi sv. možje obnašali na mojem mestu; kako mi je tukaj ravnati, da bom smrtno uro miren gledé tega? Ko pa vse to prevdari in si v duhu osnuje nekaki načrt, naj se potem s polnim zaupanjem na božjo pomoč loti reči, pa ne strastno, ne prenagljeno, ampak na tihem, mirno, brez zgledovanja, vedno pred očmi sveti namen, kojega namerava. Ako se mu posreči vprvič, naj tega ne pripisuje samemu sebi, ampak Bogu naj hvalo daje. Če mu spodleti, naj svoji nespretnosti ali grešnosti pripisuje slabi izid; a nikoli naj ne obupa nad končnim uspehom, ampak vnovič naj poskusi ob prvi ugodni priliki.

Posebne previdnosti je treba duhovniku ob nastopu nove službe, ali kedar hoče kaj novega vvesti. Moder pastir ne začenja svoje delavnosti z očitnim grajanjem vsega prejšnjega, starega; tudi ne obeta preveč. Preden vpelje kaj novega, se skuša prej dobro seznaniti s šegami kraja in ljudi; in če hoče kaj odstraniti, naj gleda, da postavi boljšega kaj na mesto starega. Kar ni naravnost pregrešno ali očitno nasprotno postavi cerkveni, onega naj nikar ne odpravlja samo zato, ker njemu ni všeč.

Digitized by Google

A čeravno se moder dušni pastir varuje vsake prenaglice, vsake strasti, in ne skuša vsega prenarediti in prekucniti v eni sapi, pa vendar ni nikoli slep čuvaj, ki bi ne videl nerodnosti ali ne hotel zapaziti zmešnjave. Tudi ni podoben mutastemu psu, ki zmiraj molči, ampak ima vedno pred očmi svoj namen. Če tudi z grešniki in zmotenci potrpljenje ima, vendar greh, hudobijo stanovitno preganja, kakorkoli, kedarkoli in kjerkoli ima priložnost.

§ 12.

Nekatere sv. cerkev izločuje od duhovske službe.

Govorili smo o notranjih znamenjih duhovskega poklica. Smeli bi pa vnanje znamenje poklica imenovati to, ako nad onim, kateri se hoče posvetiti duhovnemu pastirstvu, ni nobene tistih nepravilnosti ali irregularitet, katere je sv. cerkev postavila kot zadržke prejema sv. mašniškega posvečenja ali pa izvrševanja oblasti sv. reda.

Cerkev mora staviti take zadržke; že njena čast in imenitnost njenega delovanja to tirja. Kak kralj ali drugi mogočnjak noče med najvišjimi svojimi služabniki pohabljencev in bedakov, tudi tacih ne, ki zarad kakega zločinstva niso v dobrem imenu pri ljudeh; kako bi se toraj taki in enaki telesno ali dušno pohabljeni mogli sprejemati v najvišjo in najsvetejšo službo duhovnih pastirjev — Kristusovih namestnikov! Že v sv. pismu stare zaveze beremo (III. Mojz. 21, 17—21), da so od službe sv. šotora bili izločeni ljudje telesno pohabljeni. Sv. Pavel pa se ozira bolj na dušne napake ter svojemu učencu Timoteju (I. Tim. 3, 2—10) našteva lastnosti, ki jih mora imeti škof ali mašnik. Opiraje se na take izjave sv. pisma je sv. cerkev nekatere izločila od časti in službe mašniške postavivši one zadržke, ki jih imenujemo nepravilnosti. Cerkveno pravo natančno obravnava nauk o irregularitetah; tu podamo le kratek pregled cerkvenih nepravilnosti.

Sv. cerkev izključuje od duhovnega pastirstva in sploh od duhovske službe najprej tiste, katere mora izločiti že po božji in naturni postavi, to je: ženske pa nekrščene. One nepravilnosti pa, ki zabranjujejo ali vstop v duhovski stan, ali pa izvrševanje oblasti mašnikovega posvečenja, opirajo se na cerkveno, kanonično pravo, in splošna navada je, jih deliti v take, ki izvirajo iz pogreškov (irregularitates ex defectu), pa v one, katere izvirajo iz pregreh (irregularitates ex delicto).

Digitized by Google

I. Najvažnejše nepravilnosti zavolj pogreškov so:

a) Pogrešek starosti (defectus aetatis canonicae). Zahteva se namreč po sedanjem cerkvenem pravu za subdijakonat pričeto 22. leto, za dijakonat pričeto 23. in za prezbiterat pričeto 25. leto. Za sprejem v duhovski stan po tonzuri zadostuje spolnjeno 7. leto pa prejem zakramenta sv. birme; enako za nižje redove. Da pa more kdo posvečen biti za škofa, moral je 30. leto spolniti.

b) Pogrešek telesni (defectus corporis). ako je kdo telesno toliko pohabljen, da bi celó opravljati ne mogel duhovskih dolžnosti, ali da bi utegnil s svojo telesno hibo vzbujati gnjus ali zaničevanje. Takim prištevamo: celoma ali skoraj celoma slepe, popolno gluhe, mutaste in take, ki morejo le z veliko silo umljivo govoriti; kruljave, ako brez palice pri altarji stati ne morejo; kateri nimajo roke, ali če na nji nimajo palca ali kazalca; telesno toliko popačene ali majhne, da smeh vzbujajo itd.

c) Pogrešek duha (defectus animi), n. pr. ako je kdo bedak, zmešane pameti, božjasten, obséden.

d) Pogrešek znanosti (defectus scientiae), t. j. če je toliko neveden, da bi še najpotrebnejših resnic sv. vere ne znal; da bi mu bila latinščina neznana; ali da bi še najvažnejših k spolnovanju duhovskih dolžnosti bistveno potrebnih znanosti ne imel.

e) Pogrešek prostosti (defectus libertatis), ki veljá: pri sužnjih; zakonskih, ako žena izrečno ne dovoli ter sama ne stopi v kak samostan pa obljube devištva ne stori; pri javnih uradnikih in vojakih, katere še prisega veže na njih stan in opravilo, dokler se popolnoma ne oprosté svoje službe.

f) Pogrešek blagosrčnosti ali krotkosti (defectus lenitatis) je zadržek vsem tistim, kateri kakorkoli resnično in uspešno pripomorejo k usmrtenju ali pokvečenju kakega človeka, čeravno so k temu bili opravičeni po svoji službi ali po višji oblasti. Ta nepravilnost zadene vse vojake v kaki krivični vojski. V pravični branilni vojski nihče ne zapade irregularitati, če tudi je kri prelival. V pravični napadni vojski pa le tisti vojaki postanejo nepravilni, kateri lastnoročno moré ali hudo ranijo. Ozir klerikov pa uči cerkveno pravo, da oni vselej zapadejo nepravilnosti, kedar se podajo v boj ter se lastnoročno vojskujejo, in ko bi tudi

Digitized by Google

bilo gotovo, da oni sami nikogar niso usmrtili, če so le sploh bili v tistem boji po drugih kateri umorjeni ali pokvečeni. Zarad samega vojaškega stanú nihče ne postane irregularen. — Zraven teh zapadejo nepravilnosti vsi tisti, ki pri sodniji, akoravno opravičeno, pripomorejo k smrtni obsodbi in če se obsodba tudi res izvrši; toraj: sodniki, ki izrekó obsodbo na smrt ali pokvečenje, priče, katerih izjava je pripomogla k smrtni obsodbi, porotniki, javni tožnik, če pri tožbi izrečno ne oporeka smrtni obsodbi; oni, ki pišejo smrtno obsodbo in kateri jo izvršé. Ne postane pa irregularen, kdor je táko postavo dal; duhovnik, ki spremlja obsojenca na morišče, ali kdor spiše za obtoženca spričevalo, katero zahteva sodnija.

Sv. Alfonz Lig. nam pové, zakaj je sv. cerkev postavila ta pogrešek blagosrčnosti. Piše namreč v svoji Theol. Mor.: »Quod ideo statuit ecclesia, quia sacerdos gerit personam Christi, qui, utpote lenissimus, neminem unquam laesit.«

g) Pogrešek zakramenta sv. zakona (defectus sacramenti), po katerem so zadeti tisti, ki so bili poročeni z dvema ali še več ženami in so tudi po zakonsko živeli ž njimi (bigamia vera); ali če se je kdo poročil z vdovo ali po kom drugem sprideno (bigamia interpretativa); ali če bi kdo, ki je sprejel že višje redove ali pa storil samostanske obljube, vendar (se vé da neveljaven) zakon sklenil ter že tudi s poročenko po zakonsko živeti začel (bigam. similitudinaria). Zakrament zakona naj je namreč podoba zveze Kristusove s svojo cerkvijo. Ta sv. zveza je pa zveza enega z eno, toraj dvoženstvo ni podoba one zveze, je nekak madež, pogrešek, katerega cerkev šteje med nepravilnosti.

h) Pogrešek zakonskega rodu (defectus natalium), t. j. če kdo ni iz zakonskih starišev rojen in tudi ne pozakonjen po naslednji poroki roditeljev. Slovesno storjene samostanske obljube izbrišejo ta madež, naj bi se nahajal pri moškem ali pri ženski.

i) Pogrešek dobrega slovésa (defectus famae). Če le kdo, mora biti na dobrem glasu in spoštovan, kdor hoče drugim učenik, vodnik, svetovalec biti; zato je cerkven zadržek pri sprejemu v duhovski stan, ako bi bil kdo očitno doprinesel kako veliko hudodelstvo, ali pa po sodniji obsojen bil zarad velicega zločinstva. Tudi če bi se bil dal poročiti s

Digitized by Google

kako znano očitno grešnico, ali ko bi bil on sam ali roditelji njegovi očitno odpadli od katoliške vere in h krivoverstvu pristopili itd.[1]) Svetu neznana ali skrita hudodelstva ne provzročujejo cerkvene nepravilnosti.

II. Nepravilnosti zavoljo pregreh. Te nastanejo, ako kdo doprinese katero izmed onih v cerkvenem pravu imenovanih hudodelstev po vnanje, popolnoma ter dognano in na tak način, da se mu dejanje vsekako mora vštevati v velik ali smrten greh, naj so zločinstva znana ali skrita — in ko bi bil tudi z resnično pokoro že popravil svojo hudobijo. Pri umoru stori dotičnega nepravilnega tudi mala vdeležitev, katere bi ne smeli prištevati smrtnim grehom. Pregrehe ali hudodelstva, iz katerih nastane irregulariteta, so te-le:

a) Krivoverstvo, razkolništvo in odpad od krščanske vere (haeresis, schisma, apostasia), od duhovskega stanu ali od meniškega (apost. ab ordine et a religione). Krivoverci so tu sèm vštevati vsi, naj so rojeni in krščeni v krivoverstvu, ali naj so sami od katoličanstva odstopili k hereziji. Razkolništvo stori nepravilnost le tedaj, če je združeno s krivoverstvom.

b) Kriva raba ali zloraba sv. krsta (abusus baptismi), t. j. če kdo vedoma in resno sv. krst ponoví, koga v novič krsti, o komur vé, da je že bil veljavno krščen. Nepravilnost zadene tistega, ki predrzno ponovi krst in njega, ki se vnovič dá krstiti; pa tudi onega, ki očitno in dejanjsko pomaga k ponovljenju. Irregulariteta tudi zadene tiste, ki se brez sile in potrebe ter vedoma krstiti dajo očitnim krivovercem, t. j. od krivoverca sv. krst prejmó, kar pa ne veljá o otrocih krščenih po heretikih.

c) Zloraba sv. reda (abusus ordinis), ki se zgodí, ako bi kdo vedoma, nalašč in slovesno, t. j. z znamenji kakega reda izvrševal opravila takega sv. reda, katerega ni prejel. N. pr., ko bi dijakon enako mašniku napravljen sv. daritev opravljal, ali če bi akolit pri slovesni sv. maši z manipeljnom kot subdijakon nastopil itd. Sme pa v slučaju resnične potrebe akolit pri slovesni sv. maši peti list, a brez

[1]) Na vprašanje: »An, a quibus et ex quonam titulo irregularitas contrahatur, quando duellum ea ratione committitur, qua his temporibus inter Germaniae Universitatis alumnos fieri solet in casu« je odgovorila l. 1890. S. C. C.: »Irregularitas ex infamia juris contrahitur a duellantibus eorumque patrinis.«

Digitized by Google

manipeljna, ali tudi pridigovati, pa brez štole. Tudi bi zapadel tej nepravilnosti, ako bi suspendiran ali izobčen mašnik predrzno in slovesno kot služabnik sv. cerkve izvrševal opravila onega sv. reda, katerega izvrševati mu je odvzeta pravica.

d) Umor in pokvečenje (homicidium et mutilatio). Zavedni morilec postane vsak nepravilen, čeravno ni nameraval uboja, in ko bi tudi to hudodelstvo ostalo skrivno. Tudi oni zapadejo irregulariteti, ki so uboj ukazali, ali spodbujevali morilca k zločinstvu, ako je njih ukaz ali njih spodbujevanje res provzročilo hudodelstvo. Enako zapadejo nepravilnosti, kateri zdatno pripomorejo k umoru, ali ki bi bili morali po svoji službi zabraniti umor, pa ga niso. Ako jih je več skupaj koga napadlo in umorilo, postanejo vsi irregularni, če se ne vé, kdo mu je dal smrtni udarec. Isto veljá o zdravnikih in ranocelnikih, sploh o vseh, ki se pečajo z zdravilstvom, če zarad njih zanikrnosti in nevednosti umrje bolnik. Ako pa je kdo zgolj po naključji ter po nesreči kriv smrti kakega človeka, ne postane nepravilen. — Umoru enako hudodelstvo je, ako kdo človeško življenje pokončá pred porodom, t. j. če vedoma uniči ali odpravi spočetek (procurans abortum foetus animati, effectu secuto). Tacega toraj tudi zadene nepravilnost.

Okrnjitev, pokvečenje (mutilatio), katero zadene irregulariteta, je, če kdo nalašč samemu sebi ali komu drugemu pokončá, odvzame, uniči kak važen in potreben ud telesa, n. pr. roko, oko, jezik. Isto pa ne veljá o manj bistvenih delih telesa, n. pr. o zobu, ušesu itd.

Nekatere naštetih nepravilnosti jenjajo same ob sebi, druge spregledajo sv. oče ali škofje; od nekaterih se pa sploh ne daje spregled.

§ 13.

Duhovnikovo izobraževanje.

Duhovniku v dušnem pastirstvu je treba zadostnega znanja, pobožnosti, gorečnosti, previdnosti. Kako naj pride do vsega tega? Učiti, vaditi, izobraževati se mu je treba, in sicer kolikor prej toliko boljše, kajti sv. pismo pravi: »Mladeneč vajen svoje poti, tudi v starosti z nje ne stopi.« (Preg. 22, 6.) Ukazal je toraj cerkveni zbor tridentinski, da posamezne škofije in nadškofije ustanové in vzdržujejo posebne zavode, v katerih naj se dečki in mladeniči

Digitized by Google

odgojujejo v duhu sv. vere in izobražujejo v vseh potrebnih cerkvenih znanostih. V tak kolegij naj se sprejemajo, kateri nagnjenje in veselje kažejo do duhovskega stanu in je upanje, da se posvetijo službi sv. cerkve. Ko se teh nekateri sprejmó v mašniško službo, naj se zopet drugi vzamejo v zavod, kateri tako postane neko sadišče ali duhovno semenišče služabnikov božjih. (Sess. 23. c. 18 de Ref.)

To pa ni kaj novega, kar je ukazal sveti zbor. Cerkev je namreč že od časov svojega obstanka skrbela za primerno odgojitev in izobraženje svojih služabnikov, ter je v ta namen ustanavljala posebna cerkvena ali bogoslovska učilišča. Že v 2. stoletji najdemo slovečo aleksandrijsko katehetično šolo, iz katere so izšli imenitni cerkveni učeniki. Tudi so že takrat bile bogoslovske šole v Edesi, Nisibisu, Emesi. Od 4. stoletja naprej so zlasti samostanske šole postale važne za izobraževanje duhovstva. V 5. stoletji je sv. Avguštin združil svoje klerike v posebni hiši k skupnemu življenju, in nobenega ni posvetil v mašnika, če ni v tem zavodu prejel odgoje in poduka. Škofje po Afriki, Siciliji in Italiji so posnemali Avguštinov zgled ter so ustanovili enaka učilišča. Od 6. stoletja nadalje je zlasti red sv. Benedikta po raznih deželah napravil mnoga bogoslovska semenišča. V Nemčiji se nahajajo že v 8. stoletji razne škofijske bogoslovne šole, in Karol Véliki razglasil je posebno »Constitutio de scholis per singula episcopia et monasteria instituendis.« A v 12. stoletji so jela vseučilišča zeló prerivati bogoslovska semenišča; toda zavoljo obilice mladeničev, ki so od vseh vetrov se shajali na univerzah, nastala je med mladim svetom na teh visokih šolah kmalo tolika spridenost, da tudi duhovstvo, dohajajoče z vseučilišč, sv. cerkvi ni bilo vselej na čast. Škofje so toraj zraven univerz zopet jeli vzdržavati lastna semenišča, ki pa od 13. do 16. stoletja niso mogla priti do cveta ter so nekako hirala. Sv. tridentinski zbor je to zadevo vnovič v roko vzel. Po vseh deželah katoliških nastala so duhovska učilišča na novo vrejena, iz katerih je dohajala vrla, vneta duhovščina, in od tistega časa začelo se je povsod lepše cerkveno gibanje in življenje med narodi. Velika nevarnost je cerkvi žugala od strani tako imenovanih »vélikih semenišč« [1]), katere je za Jožefa II. ustanovila država po vseh avstrijskih deželah; mala škofijska semenišča pa

[1]) Natančneje o njih piše n. pr. Sebast. Brunner »Die theologische Dienerschaft am Hofe Josefs II. Wien 1868.« Braumüller, str. 353: die staatlichen Erzieher des Klerus.

Digitized by Google

je zatrla. A tako žalosten sad so rodila ta generalna semeniščа za cerkev in za državo, da se je Leopold II. čutil primoranega, jih odpraviti in prejšnja diecezanska bogoslovna učilišča vvesti.[1])

A tudi najboljša odgoja po semeniščih bi ne zadostovala, ko bi se dušni pastir zanemarjal samega sebe po izstopu iz bogoslovskega učilišča ter ne skrbel za stanu svojemu potrebno nadaljno izobraževanje. Najboljše glave, nekdaj ponos duhovnemu semenišču, postanejo vnemarne, mlačne, se pogubé, ako zanemarjajo nadaljno izobraževanje. To lastno vsestransko spopolnjevanje in dovrševanje ima namen, duhovnega pastirja storiti bolj in bolj sposobnega, uspešno delovati Bogu na čast in dušam v zveličanje. K temu potrebuje vednosti, katero oživlja pobožnost in jo vodi modra previdnost; toraj mora pastirjevo nadaljno izobraževanje biti obrnjeno na to trojno stran: on se mora v svoji službi izobraževati 1. znanstveno, 2. asketično, 3. dejanjsko.

§ 14.

Kako naj se znanstveno izobražuje duhovni pastir.

Bogoslovsko učilišče podaja le nekako podlago raznih potrebnih znanstev, mladega duhovnika vpelje v poslopje svete modrosti; na tej podlagi mora dalje zidati sam in po lastni marljivosti pridno zajemati iz virov, katere so mu pokazali med učenjem. Da bi se prepričala sv. cerkev o tem nadaljnem izobraževanji in je pospeševala, vvedla je razna sredstva, n. pr. preskušnje pro obtinendis beneficiis curatis[2]), pastoralne konference, izdelovanje znanstvenih nalog ... To nadaljevalno učenje duhovnega pastirja pa mora biti pridno in redno.

1. Učiti se je treba pridno. Res da je Bog gospod učenosti in oče luči, a on potrebnega znanja delí po navadnem potu, to je tistim, ki rabijo navadna sredstva za pridobljenje znanosti. Taka sredstva so zlasti:

a) Molitev. »Ako kdo izmed vas potrebuje modrosti, naj je prosi od Boga, kateri daje vsem obilno,« piše sv. Jakop

[1]) Znamenita je prikazen v zgodovini bogoslovskih učilišč, da ravno ob časih, ko je bilo slabeje preskrbljeno za izobraževanje duhovstva, je tudi pešalo duhovno življenje med narodi, in take dôbe niso bile najsrečnejše za sv. cerkev, n. pr. čas od 13.—16. stoletja. — Beri n. pr. Aug. Theiner-jevo »Geschichte der geistlichen Bildungsanstalten. Mainz 1835.«

[2]) Decretum de Concursu parochiali za ljubljansko škofijo gl. »L. Diöcbl.« 1876. str. 71—77.

Digitized by Google

(1, 5). In res beremo v življenji svetnikov, da so najmodrejši izmed njih svoje učenje in znanstveno premišljevanje začenjali z molitvijo; tudi sredi svojega resnega modrovanja so prestali in si prosili nebeškega razsvetljenja. Tako n. pr. nam je znana molitev, s katero je sv. Tomaž Akv. vselej pričenjal svoje učenje.[1])

b) Pravi namen. Učiti se, množiti znanje ne sme duhovni pastir le zato, da bi s svojo učenostjo pohvalo in čast dosegel pri ljudéh, ali da bi s tem na-se obračal pozornost sveta; njegov namen mora biti čistejši: večno resnico bolj in bolj spoznavati in s pomočjo tega spoznanja ljubezen božjo vnemati v sebi in v drugih. Čast božja toraj in zveličanje duš mora pastirju tudi pri učenji biti poglavitni namen, kakor pri vsem drugem njegovem delovanji.

c) Lepo in pobožno življenje. »Modrost ne gré v hudovoljno dušo, tudi ne prebiva v telesu, ki je vdano grehom« — govori sv. Duh (buk. modr. 1, 4). Kraljevi pesnik star. zak. pa poje: »Začetek modrosti je strah Gospodov. Pravo razumnost imajo vsi, ki se po njem ravnajo« (psl. 110, 10). A saj že skušnja uči, da srce, po strastih razburjeno, postane neobčutljivo za vzvišene ideje.

d) Pri znanstvenem premišljevanji in učenji naj se nihče preveč ne zanaša na lastni razum in na svojo razsodbo, ampak naslanja naj se zlasti prva leta na priznano in potrjeno veljavo drugih. Rad naj posluša modro besedo skušenih duhovnih pastirjev, z veseljem naj od njih sprejema dober svèt, saj pravi sv. pismo: »Ako posluša modri, bo še modrejši« (buk. preg. 1, 5). Kdor pa svojeglavno hodi lastno pot, in zametuje modro besedo, kmalo zaide.

e) Branje. Knjige so izobražencu vsakdanja potreba, slehrnemu dobre prijateljice in učiteljice; brez njih tudi duhovni pastir ne more biti. A tukaj je treba izbire in mere, zlasti sedanje dni. Kolikor mu dopušča premoženje, naj si skuša napraviti primerno lastno knjižnico, h kateri se rad zatekaj v prostih urah, kjer naj išče tolažbe v bridkosti in sveta v dvomih. Vendar je paziti, kóga vvrstí med te svoje prijatelje.

[1]) Concede nobis, misericors Deus, quae Tibi sunt placita, ardenter concupiscere, prudenter investigare, veraciter agnoscere, perfecte implere, ad laudem et gloriam nominis Tui. Amen. Sv. oče Leon XIII. podeljuje 300 dni odpustka vsem, ki pred učenjem odmolijo to molitvico s skesanim srcem.

Digitized by Google

Ne nepotrebne šare, še manj pa škodljivega strupa; le zanesljivih, skušenih ali po sveti cerkvi potrjenih pisateljev naj se drži. Iz vsacega oddelka bogoslovske vednosti si skušaj omisliti le, kar je najboljšega; najprej pa, česar v svoji službi najbolj potrebuje.[1])

Knjižnica ne smé biti duhovniku zaklad, ki mu leži mrtev. Mora ga pridno rabiti in prav rabiti. Ne brati, samo da prebere, ampak pazljivo, premišljeno brati in s peresom v roki. Najimenitnejše, njemu najpotrebnejše reči naj si v posebne knjižice zapisuje ali izpisuje.[2])

2. Učenje dušnega pastirja mora biti pa tudi lepo urejeno. V tej zadevi nekateri storé celó preveč, ali se učé prerazličnega in ne poznajo reda.

a) Nekateri se učé preraznega. Sv. Pavel pa piše Rimljanom (12, 2): »Nikar bolj modrovati, kakor se spodobi modrovati, ampak modrovati, kar je prav.« Res da je vse dobro, kar človek poštenega vé in zna; danes ali jutri mu koristi — a prekratko je človeško življenje in preslaba njegova moč, da bi mogel obseči in doseči vse znanje. Naj se toraj pri branji in učenji najprej ogiblje onega, kar bi mu škodovalo na duši; pa tudi njemu nepotrebnega, ker mu jemlje dragi čas, in ga odvrača od tistega, kar mu je res potrebno. Česar naj se uči duhovni pastir in česar ne, ravná se po njegovi službi in po njegovih zmožnostih.

b) Treba, da se učenje godi v pravem redu in s pravo gorečnostjo. Nikoli naj ne pozabi duhovnik onega, kar je njemu samemu potrebno v zveličanje, kar mu blaži srce, kar ga vtrjuje v pobožnosti. Najimenitnejše učenje naj mu je: Boga bolj in bolj spoznavati in ljubiti. Duhovnega branja, premišljevanja, pobožnih vaj ne gre odstraniti zarad študiranja. Pravi red tudi hoče, da imajo bogoslovske znanosti prednost pred drugimi. Posvetne vednosti naj so duhovniku le pripomoček, ne pa namen. Bodi kdo še tolik prijatelj

[1]) Želeti je, naj bi duhovnik po oporoki, ki naj jo napravi dosti zgodaj, za to preskrbel, da njegove knjige ne pridejo po njegovi smrti v roke ljudem, ki jih ne znajo primerno rabiti, ali pa so jim celó v duševno škodo in spodtiko.

[2]) Star skušen župnik je dal novoposvečencu ta-le svet: »Napravi si pet zvezkov in na posamezne zapiši: pridige — kateheze — spovednica — bolniki — razno. Kedar bodeš pri svojem učenji, branji, premišljevanji ali v svoji službi opazil kaj posebnega, zvedel ali od drugih slišal, brž si zapiši stvar v odločeni zvezek.« Gospod je poslušal in tako si nabral célo zakladnico zlatih naukov.

Digitized by Google

naturoznanstva, zgodovine, filozofije, a dokler deluje v duhovnem pastirstvu, morajo mu biti prvo: dogmatika, morala, sv. pismo i. dr.

Učenja in branja se je lotiti vselej s pravo vnemo in vztrajnostjo. Ne vsaki dan v roko vzeti druge knjige, par listov prebrati in v kot položiti, pa nove se lotiti. Ako je knjiga dobra, potrebna, naj je ne popusti prej, da postane njegova duhovna lastnina; potlej še-le pridi druga na vrsto. Res pomenljiv je sv. Tomaža Akv. izrek: »Timeo lectorem unius libri.« Le če se v službi pokažejo posebne potrebščine, naj seže po onem, kar mu je v trenutku potrebno. Koliko skušnjav, koliko dušnih nevarnosti obvaruje duhovnega pastirja pridno, goreče učenje, ter mu kviško nagiba srce in duha. A vendar ne smé nikoli tako daleč seči gorečnost njegova pri učenji, da bi opuščal, zanemarjal dolžnosti pastirstva. Naj vživa tudi najslajše veselje pri knjigi sedeč, takoj jo mora popustiti in brez godrnjanja, ako kliče dolžnost!

§ 15.

Kako naj se asketično izobražuje duhovni pastir.

Vaja v pobožnem življenji ali asketično izobraževanje duhovnega pastirja je v tem, da on, ki naj druge vodi po potu duhovnega življenja, sam pred njimi hodi po isti poti, ter si prav resno in na moč prizadeva za lastno pobožnost in popolnost. K temu mu pripomorejo ta-le sredstva:

1. Molitev. Če je slehrnemu kristijanu pobožna molitev potrebna k zveličanju, veljá to še bolj o duhovniku, ki ima težavnejše dolžnosti kot drugi in ga nevarnosti obdajajo na vseh straneh. Dušnega pastirja v pravem pomenu besede si kar misliti ne moremo brez goreče molitve; nasproti pa je ljubezen do molitve imenitno, smemo reči, bistveno znamenje dobrega duhovnika. Kar je ptica, ako ji pristrižeš perutnici, kar je riba brez vode — to je duhovni pastir brez molitve. A ne mislimo le na navadno molitev, kakoršno opravljajo tudi neduhovniki, ampak zlasti na ono, katerih ena: brevijar, duhovne ure, je stanu njegovemu od subdijakonata višje sveta dolžnost; druga pa, duhovno premišljevanje, meditacija neizogibna potreba.

Brevijarja mašnik ne opravlja le sam za-se, ampak v imenu svete cerkve in v imenu ljudstva. Kot služabnik vojskujoče cerkve na zemlji naj bi v njenem imenu, duhovno združen z angelji in

Digitized by Google

svetniki v nebesih, v svojih duhovnih urah pel večnemu Bogu vedno čast in hvalo. Dušni pastir je pa tudi sredník med ljudstvom in Bogom, in ker so neduhovni po raznih zemeljskih skrbéh in svetnih opravilih zadržani, vedno moliti, kakor bi jim bilo treba, zato smejo zahtevati od mašnika, kateremu so izročeni v duhovno skrb, da on v njih imenu Bogu opravlja dan na dan dar molitve. Da bi tega ne izpolnil vestno, grešil bi in hudo grešil zoper zapoved cerkveno, zoper ljubezen in zoper pravico.

K premišljevanju duhovnega pastirja sicer ne veže izrečna zapoved, pač pa lastna potreba. Godi se to meditiranje s tem, da resno, mirno in pazno premišljuje kako resnico sv. vere in si jo jemlje k srcu, naj se že pri tem drži gotove poti in vrste ali ne. Bistvo premišljevanja je toraj v tem, da si svetih resnic ne vtisne le spominu, kakor pri branji, poslušanji, ampak srcu, ter jih tako stori žive in rodovitne. In v tem smislu moramo reči, da je meditacija res prava »conditio sine qua non« vsega pravega duhovnega življenja in delovanja. Kardinal Kajetan trdi, da še ne zasluži imena »duhovnik«, kdor vsaki dan ne premišljuje vsaj nekoliko. Premišljevanje vodi duhovnega pastirja do pravega spoznanja večnih resnic in njih moči do človeškega srca, do spoznavanja notranjega življenja; ono ga storí vnetega za sveti poklic, in bolj pa bolj pripravnega za natančno spolnovanje stanovskih dolžnosti. Duhovniki pridno in goreče premišljujoči so čvrsti govorniki, dobri spovedniki, in v svojem življenji podobni rodovitnim drevesom po besedah psalmistovih: »Blagor človeku, . . . kateri ljubi postavo Gospodovo, ter noč in dan premišljuje, in je enak drevesu, ki je zasajeno ob potocih, in daje sad ob svojem času.« (1, 1—3.)

Neko stalno premišljevanje je tudi skrb, vedno zbranega duha biti, si prizadevati, vsa opravila izvrševati prav in dobro, ker in kakor jih Bog ukazuje. To se pravi, božje pričujočnosti se zavedati pri vseh svojih opravilih — coram Deo ambulare. Tudi to je važen pripomoček k popolnosti, ker tak duhovnik smé vsaki čas govoriti z Davidom: »Vedno vidim Gospoda pred svojimi očmi; ker mi je na desni, da ne omahnem« (ps. 15, 8).

2. Duhovno branje. Sv. Ambrož piše: »Kedar molimo, govorimo z Bogom; ko pa beremo, govori Bog z nami.« Če je duhovno ali pobožno branje koristno slehrnemu, je pa onim kar potrebno, katerim je druge učiti duhovnega življenja. Dušni pastir učí, svarí, opominja druge, a mnogokrat je ni žive duše, ki bi

Digitized by Google

njega učila, ga svarila, opozorovala na slabosti, napake njegove! Kar ne storé živi, naj bi storile knjige, zlasti take, ki obravnavajo razne dolžnosti duhovskega stanu. Spodbudno in pobožno branje mu daje pripravnih resnic za premišljevanje, gradiva za pridige, naukov za življenje in spovednico, mu je v veliko pomoč v šoli in pri bolniški postelji itd. Sv. pismo naj bi bilo prvo in najpoglavitnejše duhovno branje, zlasti ako je pridejano svetim besedam primerno razlaganje; zraven tega spisi cerkvenih učenikov in drugih pobožnih duhovitih pisateljev.

3. Vsakdanje izpraševanje vestí. Duhovno branje in premišljevanje nam je nekako zrcalo srca, in gledanje v to zrcalo imenujemo izpraševanje vestí, ki nam je čez vse potrebno, ako se hočemo kdaj iznebiti svojih napak in grehov. Najvažnejša vseh vednosti je, spoznavati samega sebe, spoznavati svoja slaba nagnjenja, lastno dušno bolezen; sicer se greha nikoli ne moremo znebiti, bolezni nikoli ozdraviti. Do te preimenitne vednosti pridemo le po skrbnem izpraševanji vesti, katere bi duhovnik noben dan ne smel opustiti. Jutranji dobri sklepi pa večerno preiskovanje, smo li ravnali po njih ali ne, je prevažen pomoček, priti do prave kreposti in popolnosti. Skrbno izpraševanje vesti nam kaže lastno notranjo siromašnost ter nas obvaruje nesrečne prevzetnosti in slavohlepnosti. Ono nam kaže, ali v duhovnem življenji napredujemo ali zaostajamo; kaže nam napake, ki jih morda storimo pri svojih duhovnih opravilih, da se jih v prihodnje zamoremo varovati ali že storjene popravljati. Iz tega namena je razun navadnega večernega izpraševanja vesti tudi kaj koristno, se poprašati po vsakem važnejšem opravilu duhovno-pastirske službe: je li bilo vse prav storjeno, vse v redu?

4. Pogostna spoved. Dan na dan opravlja duhovni pastir najsvetejšo skrivnost in vživa angeljski kruh; kako čista, res brezmadežna bi toraj morala biti njegova vest! Premišljevanje in vsakdanje izpraševanje vesti mu kaže pomanjkljivosti, madeže; dobra spoved mu jih izbriše. Veliko bolj še ko laikom je mašniku potrebna pogostna spoved; ne le da si očisti vest, ampak tudi zato, da si pridobiva nove moči, nove gorečnosti, svoje dolžnosti spolnovati, v dobrem stanoviten ostati. »Z največjo ponižnostjo in pobožnostjo spovej se vsacih osem dni, govori sv. Frančišek Sal., in če ti vest tudi ne očita večjega greha. Tako ne boš prejemal samo odpuščenja spovedanih grehov, ampak tudi razsvetljenja, spoznati svoje napake, in potrebne moči, se jih varovati.« Pobožni,

Digitized by Google

vneti duhovni pastirji se res prav pridno poslužujejo tega prevažnega pomočka k popolnosti ter pristopajo k zakramentu sv. pokore vsacih 14 ali tudi vsacih 8 dni, nikdar pa ne odlašajo spovedi čez mesec dni.[1]) Da pravo korist zajema iz tega zakramenta pa ni dosti duhovnemu pastirju, ako se sploh pogostoma in skesanega srca pa odkritosrčno spoveduje, ampak izbere naj si modrega, previdnega in pobožnega spovednika, kateremu se dá povse voditi.

5. Obiskovanje presv. Rešnjega Telesa. »Blagor tvojim možem, in blagor tvojim hlapcem, ki vedno stojé pred teboj in poslušajo tvojo modrost« — je govorila Salomonu kraljica iz Sabe (III. buk. kr. 10, 8). Še srečnejši so mašniki, dušni pastirji, ki vsak dan stojé pred obličjem Najvišjega, in vsako uro morejo premišljevati, poslušati večno ter božjo modrost, ki nam govori iz najsvetejšega zakramenta; in pri obiskovanji in češčenji svojega Boga v kruhovi podobi pričujočega zajemajo moči in razsvetljenja za imenitno svojo službo! Kolika škoda za-nj, ako duhovni pastir pušča Gospoda Jezusa v tabernakeljnu osamljenega, zapuščenega. Kako žalostno, ako bi mu bila vsaka druga hiša ljubša, vsaka druga družba slajša, kot hiša Gospodova, obhoja z večnim Bogom! Naj bi toraj noben mašnik ne opuščal vsaj po nekoliko vsak dan obiskati in počastiti Gospoda v presv. Zakramentu, ali morda tudi duhovne ure opravljati pred njim.

6. Češčenje brezmadežne Device Marije. Bog največje milosti človeštvu deli po deviški materi svojega Edinorojenega. Dobro to spoznajo kristijanje, zato se v svojih silah zaupljivo k njej zatekajo, njo pomoči prosijo. Posebno še smejo duhovniki, apostoljski možje, Marijo imenovati svojo mater, saj je ona »kraljica aposteljnov«. »Glej, tvoja mati,« je govoril umirajoč naš Zveličar, in jo s tem svojemu učencu Janezu izročil; a s temi besedami jo je tudi mater dal zlasti vsem apostoljskim možem. In kakor so se po Jezusovem vnebohodu aposteljni krog nje zbirali, in jim je bila tolažnica, svetovalka in podpora, tako so se tudi vsa naslednja stoletja pobožni duhovni pastirji v svojih molitvah k njej zatekali ter za Bogom njo najbolj častili. Spoznali

[1]) Dunajski provincijalni cerkveni zbor je svojim podložnim mašnikom ukazal tako-le: »Cum sacerdotis ad Aram agni litantis puritas summa esse debeat, Concilium praesens in Domino congregatum omnes sacerdotes, quicunque in provincia ecclesiastica Viennensi sacrificium missae offerendi licentiam habent, commonet et jubet, ut semel ad minimum in mense peccata sua Poenitentiae Sacramento expient.«

Digitized by Google

so, da jim je goreče češčenje brezmadežne Device imeniten pripomoček k lastni popolnosti in k zveličanju drugih. Sv. Alfonz Lig. je z obiskovanjem presv. rešnjega Telesa vselej tudi združil počeščenje nebeške Matere. In kjer nam cerkvena zgodovina pripoveduje o velikanskih uspehih, o imenitnih spreobrnjenjih, katere so dosegli sveti apostoljski možje, gotovo tudi izvemo zraven, da se jim je to posrečilo na priprošnjo in pomoč sv. Device Marije.[1]) Smemo trditi: prisrčna pobožnost do nebeške matere Marije je pri apostoljskih možéh znamenje pravega cerkvenega duha in mišljenja.

Tudi goreče in ponižno češčenje sv. Jožefa, čistega ženina brezmadežne matere Marije, katerega je Pij IX. blagega spomina vsemu katoliškemu svetu dal patrona, je važen pripomoček k uspešnemu pastirskemu delovanju. Za Marijo je najbližje Jezusovemu srcu, in gotovo do njega veliko premore v nebesih. Sv. Terezija na vso moč priporoča to češčenje zagotavljajoč, da jej nikoli ni bilo brez uspeha klicanje k sv. Jožefu. To prekoristno češčenje priporoča in naroča tudi Leon XIII. v svoji lepi okrožnici iz dné 17. avg. 1889.

7. Natančen dnevni red. »Vse pa naj se pošteno in po redu godí« veli sv. Pavel Korinčanom (I. 14, 40), in v vsem stvarjenji najdemo najlepši red. Tudi duhovnemu pastirju je treba reda, in njemu še posebno. Ima namreč tolikera in obilna opravila v cerkvi, v šoli, doma, pri bolnikih; ima dolžnosti do Boga, do samega sebe, do bližnjega, ki morajo vse izpolnjene biti; kar bi pa ne bilo mogoče, ako si vseh ur dneva po modrem prevdarku ne razdeli tako, da je vsacemu opravilu odločen poseben čas. Brž ko duhovnik nastopi kako službo, naj si naredi po lastniji svojih opravil natančen dnevni red, katerega se mora pa tudi vestno držati. Od njega sme le tedaj odstopiti, kedar ga kličejo druge stanovske dolžnosti, potem pa se mora zopet vrniti k redu nazaj. Kdor tako ravná, on si čas podvoji; veliko pa potrati in zgubi dragega časa, kdor ne pozná reda v opravilih. Ko si dušni pastir sestavlja dnevni red, mora misliti tudi sam na-se, in iz njega ne smé opustiti premišljevanja, duhovnega branja, obiskovanja sv. rešnjega Telesa in kar je sploh njemu samemu koristno ali potrebno k napredku v duhovnem življenji. »Pazite na-se in na vso čedo,« opominja sv. Pavel. Čas pred sv. mašo naj je namenjen molitvi in premišljevanju. Dopoludne naj si odloči učenju (ki naj se zopet

[1]) N. pr. sv. Dominik in molitev rožnega venca ali vpeljava bratovščine sv. Marijinega Srca na Francoskem.

Digitized by Google

razdeli po raznih znanostih), in raznim uradnim opravilom. Okrog poludne bodi oddih, obisk presv. Zakramenta; popoludne obiskovanje bolnikov, zvečer kako duhovno branje itd. Določi naj si tudi čas, kdaj vstajati in kdaj hoditi k počitku. Kdor se dnevnega reda drži, on ne vé, kaj je »dolgi čas«.

8. Duhovne vaje prištevamo najvažnišim pripomočkom zveličanja in popolnosti. Zeló dobro bi bilo, ko bi se jih duhovni pastir poslužil vsako leto, ali se jih vsaj takrat prav rad vdeležil, kedar jih višji pastir uravna za vso škofijo. Pač mnogokrat se zgodi, da se dušni pastir dan za dnevom prizadeva za zveličanje svojih ovčic, a sam na-se pozabi bolj ali manj! Z najsvetejšimi rečmi ima vedno opraviti, in bati se je, da mu postanejo nekako vsakdanje in jih začne opravljati le bolj mehanično. Druge uči, drugim govori, in pri tem morda premalo pomisli, da vse to velja tudi njemu. Od tod prihaja, da dostikrat zabrede v mlačnost in vnemarnost, iz katere ga zdramijo duhovne vaje ter v njem zopet poživé ogenj gorečnosti, kar vsakdo skuša po dobro opravljenih eksercicijah. Gledé tolike koristi je papež Pij IX. brž po svojem nastopu v posebni okrožnici vsem cerkvenim višjim pastirjem [1]) kaj toplo priporočil vsakoletne duhovne vaje za mašnike.

§ 16.

Kako naj se duhovnik uči praktičnega pastirovanja.

Praktično izobraževanje kaže duhovnemu pastirju, kako naj uspešno opravlja svojo službo po želji in ukazih sv. cerkve. Teoretična podlaga temu izobraževanju so razne bogoslovske znanosti, katere si je pridobil med šolanjem in jih namnožuje po lastnem nadaljevalnem učenji.

Dejanjsko izobraženje doseže duhovni pastir:

a) Če pridno in vestno izpolnuje svoje dolžnosti pod vodstvom in po načinu kakega starejšega skušenega duhovnika.[2])

b) Z medsebojnimi prijateljskimi razgovori o raznih bogoslovnih predmetih, eden drugemu dopovedujoč svoje skušnje in znamenitejše dogodke iz pastirskega življenja pa bolj zamotane primerljeje, in kako so se razvili itd.

[1]) Encikl. dné 9. novembra 1846.

[2]) Kar se še posebej tiče praktičnega izobraževanja mlajšega duhovnika v uradnih pisarniških opravilih, glej ukaz ljubljanskega knezoškof. ordinarijata dné 18. dec. 1882 (Dioecbl. 1882. str. 187).

Digitized by Google

c) Ako se marljivo vdeležuje očitnih duhovskih posvetovanj ali tako zvanih pastoralnih konferenc, katere je cerkev vpeljala in zaukazala v pospeševanje praktičnega duhovskega izobraževanja.

Pastoralne konference so skupščine duhovnih pastirjev kakega okraja, večjidel enega dekanata, ki imajo namen pospeševati znanstveno izobraženje, poživiti pravega duhovskega duha, vzbujati posvetovanje o raznih zadevah duhovnikove delavnosti. Že v 9. stoletji beremo o njih, in kaže se, da so nastale iz škofijskih ali diecezanskih sinód. Razni cerkveni zbori ali tudi papeži sami so namreč škofom veleli, naj bi na vso moč skrbeli, da postanejo njih podložni duhovniki pobožni in znanstveno izobraženi. Da dosežejo ta dvojni namen, so vravnali škofijske sinode, ki so res dobro služile in tudi zadostovale, dokler so bile škofije majhne, in je skoraj v vsakem večjem mestu bil škofovski sedež. A ko se je sv. cerkev bolj in bolj razširjala med raznimi narodi, postale so dieceze toliko obsežne in velike, da je skoraj nemogoče bilo duhovnim pastirjem, ob enem se vdeleževati škofijske sinode; toraj so škofje zaukazali, da se jim je zbirati k posvetovanju po posameznih okrajih ali dekanijah. To je začetek dekanijskih ali pastoralnih konferenc, ki so jih prvotno imenovali »calendae«, ker so redno bile vsakega prvega dne v mescu, če ni bil tisti dan zapovedan praznik.

Pozneje so začeli le po štiri-, tri- ali celó le dvakrat v letu se shajati k duhovskim posvetovanjem. Bili so časi, ko so jih po nekaterih deželah celoma opustili, ker se je primerilo, da je tù ali tam taka konferenca postala nekako zbirališče v razveseljevanje. Tudi cerkvi sovražen in uporen duh se je časih prikazoval na dekanijskih zborovanjih, kar je škofom dalo povod, da jih niso sklicevali. Kjer pa so se duhovniki na klic svojega višjega pastirja zbirali k skupnemu posvetovanju v bratovski ljubezni in pokorščini do svojih višjih ter se lotili svojega dela z resnobo in modrostjo, in se voditi dali sv. Duhu in ne lastni trmi, tam se je vsikdar kazal obilen sad pastoralnih konferenc.

Ker naj bi te skupščine pospeševale vsestransko sposobnost in spretnost dušnemu pastirju, je treba, da se ozirajo na trojno, njemu potrebno izobraženje, t. j. gojiti morajo pobožno življenje, znanost in praktično pastirovanje.

a) Da se podpira asketično izobraženje, so s takimi posvetovanji vselej v zvezi nekatere pobožne vaje: skupna

Digitized by Google

molitev, duhovno branje, sv. maša ali nagovor do zbranih, v katerem se jedrno in mirno obdeluje kaka pripravna tvarina iz ascetike.

b) Drugi del obsega znanstvene razprave. Višji pastirji določijo nekatere predmete, in stavijo posebna vprašanja do zborovalcev. Ozir zlasti jemljó na časove potrebe, in iz raznih teologičnih véd se razpravljajo stvari, katere najbolj segajo v pastirsko delovanje. Ta ali oni izmed duhovnikov se na stvar temeljito pripravi in o nji poroča; potem se začne razgovor. Reč se razjasnuje in pojasnuje od raznih stranij, da po vsestranskem prevdarku in prerešetovanji dozori do konferenčnega sklepa.

c) Dekanijski zbor se pa tudi ozira na dejanjske potrebe. Stavijo se v ta namen od raznih razna vprašanja, kako ravnati v tem ali drugem primerljeji pastirske službe. Pogovoré se o tvarinah, katere bi bilo potrebno obravnavati v pridigah in kakó, v kateri vrsti. Tudi gledé šole, uradnih reči itd. sklepajo enako ravnanje. V dvomih, katerih konferenca sama ne vé razjasniti, se stavijo vprašanja do škofijstva itd. itd.

Sklepa se zborovanje z zahvalno pesmijo ali kako drugo duhovno vajo. Zapisnik zborove seje pa se pošlje škofijskemu ordinarijatu.[1])

[1]) Red za pastoralne konference ljubljanske škofije naznanja Laib. Diö cesanbl. 1890, štv. 2.; za lavantinsko gl. »Sammlung«, str. 11.

Digitized by Google

B.

Zakramentalna zmožnost.

§ 17.

Priprava na duhovski stan in sprejetje vanj po tonzuri.

Sama naturna zmožnost, poklic, znanost, pobožnost itd. še ne daje duhovske oblasti, katera je od zgoraj. Bog sam jo deli po zakramentu mašniškega posvečenja, katero daje moč in oblast, opravljati trojno pastirsko službo: učeniško, duhovniško pa kraljevsko. Vrhovno in popolno oblast dušnega pastirstva deli *škofovsko posvečenje* (sacerdotium primi ordinis), omejeno oblast pa *mašniško posvečenje* v ožjem smislu (sacerdotium secundi ordinis). Vsi drugi pa od dijakona nižej imajo oblast, mašnikom streči pri svetih opravilih; zato njih službo imenujemo »ministerium«.

Vsaki red posvečenja deli neko posebno duhovno *oblast*, in zraven tudi čeznaturno sposobnost ali milost, da ono podeljeno oblast more prav izvrševati. Kolikor višji je red, toliko imenitnejša je izročena oblast in prejeta milost. Vsacemu redu pa je treba posebne priprave, znanosti, pobožnosti, svetosti življenja, zato se ne deli ob enem vsa zakramentalna oblast in milost, ampak polagoma, po posameznih stopinjah in redovih (ordines), ki se ne smejo vsi hkrati deliti, ampak mora med enim in drugim biti nekoliko časa (intersticije) za vredno pripravo, katera se skuša doseči po duhovnih vajah, po molitvi in postu pred vsakim posvečevanjem.

Splošna priprava na vse redove ter nekaki vhod do duhovskega stanu je *tonzura*,[1]) ki ni nikakov red ali blagoslov, ne deli nobene duhovne oblasti, ampak je le oni obred, po katerem se kdo prestavi iz svetovnega v duhovski stan. Naznani se to s tem, da se dotičnemu pristrižejo lasje na glavi, kar pomeni izstop ali ločitev od sveta, in pa duhovska obleka (koretelj) se mu obleče, kar znači vstop v duhovski stan, v službo božjo.

Kateri želé tonzuro prejeti, shajajo se navadno k sv. maši[2]) in kmalo o začetku (po introitu) slehrnega izmed njih arhidijakon

[1]) Izidor Sevilski izvaja tonzuro od šege Nazirejcev, ki so si strigli lase in jih na ognji kot dar sežigali, v znamenje, da se popolnoma posvetè Gospodu. Toliko je znano, da so menihi v 5. stoletji si začeli lase na glavi odstrigovati v znamenje ponižnosti in zaničevanja sveta, pa da se odpovedó vsi posvetni ničemurnosti. Od redovnikov so tudi svetovni duhovniki sprejeli to šego, in v 6. stoletji je bila tonzura že ukazana.

[2]) Smé se pa deliti tonzura tudi zunaj sv. maše, kjerkoli in kaderkoli. Glej Pontificale Rom. »de clerico faciendo«.

Digitized by Google

pokliče po imenu, kar lepo naznanja, da nihče ne smé stopiti v duhovski stan, ako ni poklican po Bogu. Vsak poklicanih odgovori »adsum« in stopi pred altar, ob svoji levici roket ali koretelj, v desnici pa držeč svečo. Bela duhovska obleka ob roki pomeni, da ima hrepenenje in voljo, s to obleko vred obleči tudi novega človeka, nedolžnega in svetega. Sveča pa kaže, da hoče z lučjo lepega zgleda ljudem svetiti in se vsega darovati službi božji in zveličanju bližnjega, kakor sveča sama sebe povživa, ko gori. Vsi pred škofom pokleknejo, ter tako dajo na znanje, da ga hočejo kot svojega duhovnega očeta spoštovati in mu pokorni biti. Po glasnem sporočilu, da naj nihče ne pristopi, kdor se zavé kakega cerkvenega zadržka in kdor ni poklican po imenu, opravi škof stojé molitev, v kateri prosi Boga, naj bi oni, ki mislijo stopiti v duhovski stan, se odpovedali svetu in njegovi ničemurnosti, da bi se prenovili v duhu, in s pomočjo milosti božje ozdravljeni bili vsake slepote duha.

Škof potem vsakteremu odstriže na petih krajih glave po nekoliko las: spredaj nad čelom, zadej nad tilnikom, pri obeh ušesih pa vrh temena — tedaj v podobi križa. Vsaki govori, ko mu škof striže lase: »Dominus pars haereditatis meae, et calicis mei: tu es, qui restitues haereditatem meam mihi.« Lasje se jim pristriženo v znamenje, da se s tem, ko stopijo v duhovski stan, odpovedó vsi ničemurnosti in napuhu sveta, in da morajo posvetnega duha pregnati iz svojega srca. V podobi križa se jim odstriženo lasje v znamenje, da morajo odsihmal, odpovedavši se posvetnemu blagu in sladnostim življenja, zatajevaje se na ramo vzeti križ Kristusov, katerega namestniki želé postati. Zato slehrni govori s psalmistom: »Dominus pars . . .« kakor bi hotel reči: Česar sem se znebil na svetu, povračal mi boš ti, o Gospod, v višji meri; popolnoma tvoja lastnina hočem postati!

Zdaj opravi škof drugo molitev, v kateri prosijo, naj nje, katerim se bo izročilo sv. oblačilo, blagoslovi Bog, da sv. cerkvi v pobožnosti služijo in se zveličajo. Na to slehrnemu ogrne roket, rekoč: »Induat te Dominus novum hominem, qui secundum Deum creatus est, in justitia et sanctitate veritatis.« S tem obredom se jim polaga na srce, da jim ni še dosti, svetu se odpovedati, ampak da se morajo tudi odlikovati z neomadeževanim življenjem, in živeti po zgledu, katerega nam je zapustil Jezus Kristus. Nato jim še govori škof: »Prizadevajte si, da bote Bogu dopadli po spodobnem obnašanji, lepem vedenji in dobrih delih.«

To sprejetje v duhovski stan po tonzuri podeli dotičnim predpravice duhovskega stanu,[1]) pa jim naloži tudi dolžnost, nositi znamenja duhovskega stanu: tonzuro pa duhovsko obleko.

[1]) Te so: Privilegium fori; priv. canonis; priv. servitiorum; priv. seu beneficium competentiae; capacitas ad ordines, beneficia ecclesiastica et ad jurisd. eccl. Več o tem gl. cerkv. pravo.

Digitized by Google

Sprejmó tudi dolžnost, temu zunanjemu znamenju primerno živeti, to je: kraljevati nad grešnim poželenjem, v sebi zatirati nerodno ljubezen do sveta in si prizadevati, Kristusu vedno bolj podobnim postati.

§ 18.

Štirje nižji redovi.

Delé se dandanes vsi zapored en dan, časih brž po prejeti tonzuri, ter prejemnika sposobnega storé za službo vratarsko ali ostijarcev, bralcev ali lektorjev, zarotevalcev ali eksorcistov, pa svetilcev ali akolitov. V prvih časih sv. cerkve so bile te čvetere službe samostalne, in opravljali so jih oni, ki so prejeli dotični nižji red. Ali razne okoliščine časa, zlasti tudi pomanjkanje klerikov je storilo, da sv. cerkev dandanes opravila naštetih redov prepušča večjidel neduhovnikom; redove same obdržala je cerkev kot drage spominke in svetinje svoje nekdanje uravnave, pa tudi zavolj vrednejše priprave na višje redove. Duhovni pastirji pa naj nikar ne pozabijo, da so prejeli one redove, in z njimi vred tudi dotične dolžnosti, da so tedaj o n i s a m i pravi ostijarci, lektorji, eksorcisti in akoliti. Ako opravila, zlasti sv. vratarstva in akolitov, opravljajo dandanes neduhovni cerkovniki in dečki strežniki, je pa m a š n i k o v a d o l ž n o s t, prizadevati si, da dobi za taka sv. opravila zanesljivih ljudij, spretnih, snažnih, ponižnih, pobožnih, da jih o imenitnosti in častitljivosti službe poduči ter na to gleda, da svoja cerkvena dela vestno, spodobno in ljudstvu v spodbudo opravljajo.[1])

Spregovorimo še nekoliko o vsacem nižjem redu posebej.

I. Prva stopinja svetega mašniškega posvečenja je o s t i j a r i j a t ali služba vratarska, ki je nakladala dolžnost, skrbeti za svetost hiše božje in za red pri božji službi. Zeló stara je ta cerkvena služba; nastala je ob času preganjanja. Potrebni so bili takrat zanesljivi možje, ki so naznanovali vernikom kraj in čas božje službe in skrbeli za varnost sv. krajev. Stali so ob vhodih ali vratih, pri katerih so vstopali kristijanje k božji službi, ter so pazili, da bi se ne vrinil v sveto skupščino kak nevernik, krivoverec ali izobčenec. Oni so tudi odpirali in zapirali vrata prostora, božji službi namenjenega. Od teh opravil dobili so ime, in brž prve čase delila jim je sv. cerkev poseben blagoslov, o katerem govori

[1]) Pripraven pomoček je n. pr.: J. Haberl, Unterrichtsbüchlein für den kath. Messner. Krems. — Obrednik za cerkvenike. Sest. Jernej Voh. V Celovcu 1876.

Digitized by Google

že četrti cerkveni zbor v Kartagi (l. 398). Pozneje izročili so ostijarcem tudi še opravilo, da so morali zvoniti, cerkev snažiti in lepšati, pa za lep red skrbeti med božjo službo.

Deli se red ostijarijata tako-le: Po imenu poklicani pristopijo vsi, ki imajo prejeti ta blagoslov, oblečeni v roket in svečo v desnici, ter pokleknejo pred škofom, ki jim v primernem nagovoru pred oči stavi dolžnosti službe, katero hoté prevzeti. »Ostiarium oportet percutere cymbalum, et campanam; aperire Ecclesiam, et sacrarium; et librum aperire ei, qui praedicat. Providete igitur, ne per negligentiam vestram, illarum rerum, quae intra Ecclesiam sunt, aliquid depéreat. . .« Opomni jih tudi, da naj svoje dolžnosti zvesto spolnujejo, ne le po črki postave, ampak tudi po duhu: »Studete etiam, ut, sicut materialibus clavibus Ecclesiam visíbilem aperítis et cláuditis, sic et invisíbilem Dei domum, corda scilicet fidélium, dictis et exemplis vestris claudátis diábolo, et aperiatis Deo; ut divina verba, quae audíerint, corde retineant et ópere cómpleant. . .«

Po tem nagovoru jim škof službo dejanjsko izroči s tem, da se vsakdo z desnico dotakne cerkvenih ključev, in jim govori: »Sic agite, quasi reddituri Deo rationem pro iis rebus, quae his clavibus recludúntur.« Tudi jih vodi arhidijakon do cerkvenih vrat, da jih odpirajo in zapirajo; in k zvonu, da pozvonijo, ter jih spet nazaj spremlja do škofa. Vikši pastir se vzdigne, pa s pričujočimi mašniki vred prosi Boga, da bi blagoslovil izvoljene ostijarce, in da bi jih napolnila najsvetejša skrb za hišo božjo itd.

II. Drugi nižji red je lektorat ali služba bralcev, ki je najstarši izmed nižjih redov, ker začel se je prvi v sv. cerkvi. On sega nazaj celó do apostoljskih časov, kajti že Justin, Tertulijan, Ciprijan govoré o njem. Drugi cerkveni zbor nicejski (l. 787) pa izrečno zabranjuje opravljati službo lektorata vsem, kateri niso prejeli tega reda. Lektorjem je bila izročena služba in podeljena milost, očitno v cerkvi brati vernikom sveta berila. Pri sv. maši smeli so lektorji brati cerkvena berila le ob začetku, pri vpeljavnem delu, katerega so imenovali »missa Catechumenorum« (ker so tudi katekumeni smeli navzoči biti), namreč do evangelija. Od »vere« naprej, pri glavnem delu sv. dejanja (missa fidelium) so branja prevzemali škofje sami, ali mašniki pa dijakoni.

Ko vsi pred škofa pokleknejo, jih nagovori in jim našteje dolžnosti, ki jih bodo prevzeli. Med drugim pravi vikši pastir: »Lectorem siquidem oportet légere ea quae (vel ei qui) praedicat; et lectiones cantare, et benedicere panem, et omnes fructus novos.[1]) Studéte igitur verba Dei, vidélicet Lectiones sacras, distincte et

[1]) Z župnikovim dovoljenjem in brez štole; a po sedanji navadi vsaj slovesno blagoslovljenje ni dovoljeno lektorjem.

Digitized by Google

aperte, ad intelligentiam et aedificationem fidelium absque omni mendácio falsitátis proférre. . . Quod autem ore légitis, corde credátis, atque ópere compleatis; quátenus auditores vestros, verbo pariter et exemplo vestro docére possitis. . .«

Nato podeli škof vsakteremu novo službo s tem, da mu podá knjigo, iz katere bode bral.[1] Vsi se je dotaknejo z desnico med tem, ko jim govori višji pastir: »Accipite, et estote verbi Dei relatores, habitúri, si fideliter et utiliter implevéritis officium vestrum, partem cum iis, qui verbum Dei bene administraverunt ab initio.« Izročivši jim oblast, jih škof še blagosloví in moli nad njimi molitve, v katerih prosi Boga, naj bi te svoje služabnike blagoslovil za službo bralcev, ter v obilni meri nad nje razlil milost svojo, da bi spodbudno in razločno brali, kar je v cerkvi treba brati, in vse to tudi spolnovali v dejanji.

III. Večjo oblast daje tretja stopinja sv. posvečenja, ali nižji red, katerega imenujemo eksorcistat ali službo zarotevalcev, ki daje oblast, izganjati hudobne duhove iz kristijanov. Ob času Jezusovem in še pozneje je bilo veliko obsedencev. Menda je Bog takrat zato dopustil pogostna obsedenja, da je vsem očitno postalo, kako so ljudje po grehu padli v oblast satanovo, in da le krščanstvo jim more pomagati ter ukončati to moč peklensko. Jezus sam je izganjal hudiče, pa je tudi svojim aposteljnom dal oblast, izganjati hude duhove. Od učencev Jezusovih preselila se je ta moč na njihove naslednike. V izvrševanje izganjanja je sv. cerkev že prva stoletja odbrala može, katere je po posebnem blagoslovu pooblastila, v cerkvah in po hišah s pokladanjem rok in z zarotitvami izganjati hudiče. Blagoslov ta imenovali so eksorcistat, in take izvoljence eksorciste ali zarotevalce. Že četrti cerkveni zbor kartaginski (l. 398) določuje, kako je deliti službo eksorcistov.

V poznejših stoletjih odkazovali so zarotevalcem še druga opravila in dolžnosti, n. pr. skrbeti za posvečeno vodo pri božji službi, nevredne odvračati od svete daritve, kakor škof to lepo naznani v nagovoru do klečečih, rekoč: »Exorcistam étenim oportet abjícere daemones; et dicere populo, ut, qui non commúnicat, det locum; et aquam in ministerio fúndere. Accípitis itaque potestatem imponendi manum super energúmenos, et per impositionem manuum vestrárum, gratia Spiritus sancti, et verbis exorcísmi pellúntur spíritus immúndi a corporibus obsessis. Studéte igitur, ut, sicut a corporibus aliórum daemones expéllitis, ita a méntibus et corporibus vestris omnem immunditiam et nequitiam ejiciátis; ne illis succumbatis, quos ab aliis, vestro ministerio, effúgátis. . . Tunc etenim recte in áliis daemónibus imperábitis, cum prius in vobis eorum multimodam nequitiam superátis.«

[1] Namreč lekcijonarij, t. j. knjigo listov in prerokb.

Digitized by Google

Nato škof slehrnemu izroči novo oblast ter mu podá knjigo z zarotitvami,[1]) da se je dotakne z desnico, in mu reče: »Accipite, et commendáte memoriae, et habéte potestatem imponendi manus super energúmenos, sive baptizátos, sive catechúmenos.« — Slednjič eksorcisti prejmó blagoslov po dveh molitvah, v katerih škof prosi Boga, naj bi blagoslovil te svoje služabnike, da prejmó oblast hude duhove izganjati iz teles obsedencev.

Pri izvrševanji zarotevanja se lahko primeri kaka prevara ali napačnost, zato je v poznejših časih slovesno zarotevanje cerkev dovolila le škofom in mašnikom. Po današnji šegi pa tudi navadni mašniki brez izrečnega dovoljenja škofovega ne smejo slovesno rabiti eksorcizmov.

IV. Kaj star je tudi četrti nižji red, katerega imenujemo akolitat ali službo svetilcev. Ob hudem preganjanji shajali so se kristijanje k božji službi večjidel po noči ter po podzemeljskih prostorih v katakombah. Treba je bilo toraj razsvetljave ob tacih bogoslužnih shodih, in skrb to izročili so posebnim možem. A luč pri božji službi ima tudi višji, skrivnosten pomen, zato je razsvetljava pri bogoslužnih opravilih ostala še tedaj, ko so naši predniki že brez vsacega strahu se shajali po dnevu in javno. Ostala je toraj služba akolitov,[2]) ki so za leviti najvišji cerkveni služabniki, ker v najbližjo dotiko stopajo z najsvetejšo daritvijo sv. maše. Izročena jim je namreč dolžnost, luči nažigati po cerkvi, pri sv. maši svečnik prenašati,[3]) kadilnico oskrbovati, vino in vodo prinašati na altar. Že Ciprijan, Evzebij in četrti koncil v Kartagi govoré o akolitih.

Posvečevanje akolitov se prične s škofovim nagovorom, v katerem jih poduči ozir njih prihodnjih dolžnostij, ter jih zlasti opominja, da jih spolnujejo tudi v duhovnem pomenu. Kakor bodo namreč luč nosili v svojih rokah, naj tudi s svojim obnašanjem svetijo ljudem na potu čednosti; in kakor bodo vino in vodo donašali za sv. daritev, naj tudi sami sebe Bogu darujejo s čistim življenjem in z dobrimi deli. »Acólythum étenim (jim govori škof) oportet ceroferárium ferre; luminária Ecclesiae accéndere; vinum et aquam ad Eucharistiam ministrare. Studéte igitur susceptum officium digne implére. Non enim Deo placére potéritis, si lucem Deo manibus praeferéntes, operibus tenebrárum inserviátis, et per hoc aliis exempla perfidiae praebeátis... Sint ergo lumbi vestri praecincti et lucérnae ardentes in manibus vestris, ut

[1]) Namreč obrednik ali pa Pontificale.

[2]) Imé izvajamo od ἀκολουθέω, t. j. nasledovati, spremljevati kóga, ker so vedno spremljevali višje duhovstvo.

[3]) Od tod tudi imé »ceroferarii«.

Digitized by Google

filii lucis sitis. . . Tunc étenim in Dei sacrificio digne vinum suggerétis et aquam, si vos ipsi Deo sacrificium, per castam vitam et bona opera oblati fuéritis. . .«

Po tem nagovoru jim škof izroči službo s tem, da se z desnico slehrni dotakne najprej svečnika z neprižgano svečo, ko jim višji pastir govori: »Accipite ceroferárium cum céreo, et sciátis vos ad accendénda Ecclésiae luminária mancipári, in nomine Domini.« Odg. Amen. Potem se dotaknejo še prazne posodice za vino in vodo pri sv. maši, med tem ko jim pravi škof: »Accipite urcéolum, ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam sánguinis Christi, in nomine Dómini.« Odg. Amen.

Nato se blagoslavljajo akoliti s trojno molitvijo z ozirom na njihovo trojno službo. V prvi prosi škof večnega Boga, ki je po svojem Sinu na svet poslal luč svojega veličastva, in je dopustil, da je bil Jezus Kristus na križ razpét in mu je kri pa voda tekla za zveličanje človeškega rodu, da bi svoje služabnike milostljivo posvetil za službo akolitov, vsled katere bi luč nažigali za vstvarjenje krvi Kristusove pri daritvi sv. maše, in s tem zvesto služili njegovemu altarju. V drugi molitvi jim škof v spomin kliče Mozesa in Arona, katerima je došlo povelje božje, živo ohraniti svetilnico v šotoru; pa prosi Boga, da bi blagoslovil svoje služabnike za akolite v svoji cerkvi, in za varuhe tabernakeljna. V tretji molitvi prosi škof, naj bi Bog, ki je izvir luči in začetnik vsega dobrega, duha akolitov razsvetlil z lučjo spoznanja in porosil z roso svojega usmiljenja, da bi mu vredno služili kot pravi lučinosci, kateri sami nad seboj spolnujejo to, kar pomenja luč v cerkvi božji.

§ 19.

Subdijakonat in dijakonat.

I. Subdijakonat imenujemo red ali blagoslov, kateri posvečencu daje oblast in božjo pomoč, pri daritvi sv. maše streči dijakonu ter s tem tudi mašniku. Beseda poddijakon naznanja, da stoji na nižji stopinji kot dijakon, kateremu strežе. Ta red se nahaja že v prvih časih krščanstva. O subdijakonatu piše sv. Ciprijan in omenja ga sinoda elvirska (l. 305), laodicejska (l. 361), kartagenska (l. 398) i. dr. Prištevali so poddijakonstvo prva stoletja nižjim redovom, še le 13. stoletja jeli so ga šteti med višje.

Opravila subdijakonska niso bila povsod enaka. Najvažnejše je, da so dijakonu pri altarji pomagali ter mu podajali kelih, pateno . . .; da so sprejemali darove iz rok vernikov; in da so brali epistolo ali list pri sv. maši. Ker je poddijakon pri svoji službi prišel v dotiko s svetimi posodami, so zahtevali od njega de-

Digitized by Google

višk o življenje; in že Gregor Véliki je zaukazal, da se nikomur ne smé podeliti subdijakonat, če ne obljubi, da hoče vedno živeti zdržno in deviško.

Godi se delitev subdijakonata med sv. mašo ravno pred epistoljnom. Arhidijakon jih slovesno pokliče pred škofa, rekoč: »Accedant, qui ordinandi sunt Subdiaconi.« Na to zvrstoma kliče po imenu škofijski notar, rekoč: »N. ad titulum Ecclesiae N.; ali: N. ad titulum patrimonii sui; ali: Frater N. professus ordinis N. ad titulum paupertatis. . .« Poklicani odgovoré »adsum« stopivši pred škofa. Kdor namreč sprejme subdijakonat, se s tem zaveže, da bo vse svoje žive dni ostal v duhovskem stanu, v cerkveni službi; zato mora pa imeti zanesljivo poroštvo, da bo imel o čem živeti in sicer pošteno živeti v duhovskem stanu, v katerem se ne bo smel pečati s posvetnimi opravili, s kupčijo, obrtnijo. Zagotovilo zadostnih dohodkov za pošten prevžitek se imenuje »titulus mensae«. Pri nas cesarska vlada zagotavlja posvečencem potrebne dohodke iz verskega zaklada pod nekaterimi pogoji.

Posvečevanci se vstopijo pred škofa oblečeni v humeral in mašno srajco, s pasom prepasani, na levici manipelj pa levitovski plašč ali tunicelo, v desnici svečo. Prav ganljivo jih nagovori škof ter opomni imenitnih dolžnostij, katere prevzemó; sosebno jih spominja vednega devištva, h kateremu se bodo zavezali s subdijakonatom. Pové jim tudi, da so sedaj še popolno prosti, in da slehrni more odstopiti, ako ga je volja. Prav prešinljive so besede višjega pastirja: ». . . iterum atque iterum considerare debetis attente, quod onus hodie u l t r o appetitis. Hactenus enim liberi estis, licetque vobis pro arbitrio ad saecularia vota transire; quod si hunc Ordinem susceperitis, amplius non licebit a proposito resilire, sed Deo, cui servire regnare est, perpetuo famulari; et castitatem, illo adjuvante servare oportebit, atque in Ecclesiae ministerio semper esse mancipatos. Proinde, dum tempus est, cogitate, et, si in sancto proposito perseverare placet, in nomine Domini huc accedite.«

V znamenje, da se popolnoma darujejo Bogu in njegovi sveti cerkvi ter svetu odpovedó, se posvečevanci vržejo na tla, z obličjem na zemljo obrnjenim. Škof pa in navzoča duhovščina pokleknejo ter molijo litanije vseh svetnikov, da prosijo vse nebeščane, naj bi s svojo mogočno priprošnjo podpirali posvečevance v njih važnem sklepu. H koncu vstane škof in v mitri pa škofovsko palico v rokah pred seboj ležeče trikrat prekriža in blagoslavlja, rekoč: »Ut hos electos bene † dicere . . .; ut hos electos bene † dicere, et sancti † ficare, ut hos electos bene † dicere, sancti† ficare, et conse † crare digneris.« Pričujoči vsakokrat odgovoré: »Te rogamus audi nos.« Vladika posvečevance toraj b l a g o s l o v i, t. j. izvzame jih izmed sveta; jih s v e t e s t o r i, t. j. s svetostjo jih obdá ter z milostjo nebeško jih oboroži za službo božjo in

Digitized by Google

službo sv. cerkve; pa posvetí jih, t. j. Bogu in cerkvi jih izroči kot vedni dar.

Nato vsi pokleknejo, in sedé jim škof govori o dolžnostih, katere bodo prevzeli s subdijakonatom: »Subdiaconum enim oportet aquam ad ministerium altaris praeparare; Diacono ministrare; pallas altaris et corporalia abluere; Calicem et Patenam in usum sacrificii eidem offerre. . .« Tudi jih opomni, da naj si prizadevajo, vidna opravila svoje službe oskrbovati spodobno in kar se dá skrbno, pa tudi v svojem življenji spolnovati tiste dolžnosti, ki jih njih vidna opravila nevidoma naznanjajo.

Potem jim škof izroči novo službo, ko jim najprej podaja prazen kelih s pateno brez hostije, da se posamezni obojega dotaknejo z desnico. »Videte cujus ministerium vobis traditur (pravi višji pastir); ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.« Arhidijakon pa poda posodice z vinom in vodo, posodo za umivanje rok, pa brisalno ruto, da se posvečevanci tudi teh reči dotaknejo z desnico. — Na to škof stojé moli dve molitvi. V prvi prosi Boga blagoslova in pomoči, naj bi ti poklicani subdijakoni zvesto opravljali svojo službo in dosegli plačilo svetnikom pripravljeno. V drugi molitvi jih slovesno za novo službo posvečuje in prosi, da bi sv. Duh počival nad izvoljenci s svojimi sedmerimi darovi ter jih potrdil v službi božji, da bi mu pokorno služili z besedo in dejanjem.

Po tej posvečevalni molitvi izroči škof cerkveno obleko subdijakonom namenjeno, ki naj bi jim bila podoba notranje lepote, v kakoršni se imajo njih duše lesketati pred obličjem božjim. Položivši slehrnemu humeral čez glavo škof govori: »Accipe amictum, per quem designatur castigatio vocis. In nomine P. F. S. S.« Natakнivši manipelj na levico: »Accipe manipulum, per quem designantur fructus bonorum operum. In nomine. . .« Izročivši vsakateremu tuniko: »Tunica jucunditatis et indumento laetitiae induat te Dominus. In nomine. . .« Slednjič vsem podá listne bukve, da se jih dotaknejo z desnico, govoreč: »Accipite librum Epistolarum, et habete potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine. . .«

Izmed dolžnosti subdijakonovih so najimenitnejše te-le tri: on mora vse svoje žive dni ostati neoženjen ter v popolnem devištvu; mora vsak dan odločeno mu duhovno molitev ali brevijar odmoliti; pa duhovsko obleko nositi — tedaj trojno življenje sv. cerkve neprenehoma kazati nad seboj: darovalno, molitveno in duhovno!

II. Do sedaj obravnane rede ali blagoslove vvedla je sv. cerkev, a dijakonat je vstanovljen po Kristusu in ima zakramentalen značaj; on je s prezbiteratom in episkopatom vred tista celota, katero imenujemo zakrament mašniškega posvečenja. Dijakonat imenu-

Digitized by Google

jemo red sv. mašniškega posvečenja, pri katerem se po pokladanji rok in molitvi izroči oblast in milost posvečevancu, da more streči škofom in mašnikom pri slovesni daritvi, sv. evangelij peti, božjo besedo oznanovati, ljudi krščevati in obhajati.

Delí se dijakonat med sv. mašo po prebranem listu tako-le: Po imenu poklicani pristopijo oblečeni v albo s humeralom, pasom, manipeljnom, držeč v levici štolo in dalmatiko, v desnici svečo. Vsi pokleknejo pred škofa, kateremu arhidijakon reče: »Reverendissime pater, postulat sancta mater Ecclesia catholica, ut hos praesentes Subdiaconos ad onus Diaconii ordinetis.« Škof vpraša: »Scis illos dignos esse?« Arhidijakon mu odgovori: »Quantum humana fragilitas nosse sinit, et scio, et testificor ipsos dignos esse ad hujus onus officii.« Odgovor škofov: »Deo gratias.«

Da bi se pa o tem višji pastir kolikor moč do dobrega prepričal, obrne se do vseh pričujočih duhovnikov in neduhovnikov z besedami: »Auxiliante Domino Deo et Salvatore nostro Jesu Christo eligimus hos praesentes Subdiaconos in ordinem Diaconii. Si quis habet aliquid contra illos, pro Deo et propter Deum cum fiducia exeat et dicat; verumtamen memor sit conditionis suae.« [1] Škof nekoliko pomolči; na to posvečevancem pred oči stavi dolžnosti, ki jih prevzemó ter jih goreče opominja, naj bi jih zvesto spolnovali. Med drugim jim pravi: »Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare, et praedicare . . . estote nitidi, mundi, puri, casti, sicut decet ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei. . . Curate, et quibus Evangelium ore annuntiatis, vivis operibus exponatis, ut de vobis dicatur: Beati pedes evangelizantium bona. Habete pedes vestros calceatos Sanctorum exemplis, in praeparatione Evangelii pacis. . .«

Zdaj se vležejo posvečevanci na obličje, odmolijo se litanije vseh svetnikov, katerim se dostavi prošnja: »ut hos electos benedicere« itd., vse kakor pri subdijakonatu.

Pri onih redovih svetega mašniškega posvečenja, ki imajo zakramentalen znak, vdeleževala se je od nekdaj in se dandanašnji le še v obredu vdeležuje krščanska občina, ljudstvo. Vsled tega se škof sedaj obrne do zbrane duhovščine in do ljudstva ter glasno

[1]) Iz tega vidimo, koliko skrb ima sv. cerkev, da bi se kak nevreden ne vrinil med njene služabnike in v sveto cerkveno službo. Paznosti je pa tudi bilo treba v nekdanjih stoletjih še veliko več ko dandanes. Ni še bilo semenišč, kjer bi se dotični pred očmi škofovimi in pod nadzorovanjem vzgojevali za duhovski stan. Višji pastirji tedaj niso mogli do dobrega poznati onih, ki so se oglasili za svete redove; treba je bilo zato pozvedovanja in popraševanja pri ljudstvu, kateremu so bili znani posvečevanci. Po zaukazu tridentinskega zbora se v enaki namen še dandanes po nekaterih škofijah, n. pr. v lavantinski, med javno božjo službo ljudstvu oklicujejo imena onih, ki imajo posvečeni biti.

Digitized by Google

kliče, naj bi vzajemnemu posvetovanju sledila tudi vzajemna molitev, da bi ti, ki bodo posvečeni v službo dijakonata, po molitvi vesoljne cerkve se svetili v svojem poklicu, ter svetlobo na okrog razširjali z duhovnim življenjem in z milostjo posvečenja.

Sedaj se začne bistveni del posvečevanja za dijakonat. Škof proti posvečevancem obrnjen stoje in odkrit razprostrè roke ter goreče moli nad njimi; nato pa vsacemu posebej položi svojo desnico na glavo, rekoč: »Accipe Spiritum sanctum ad robur et ad resistendum diabolo et tentationibus ejus. In nomine Domini.« [1] Nato stegne škof nad vse skupaj svojo desnico ter nadaljuje molitev in prošnjo za tiste čednosti, ki posebno pristojajo dijakonom.

Potem se izvršujeta še dva obreda, s katerima se posvečevancem izroči dijakonska obleka pa evangelijske bukve. Sedé višji pastir vsacemu izmed dijakonov dene štolo čez levo ramo govoreč: »Accipe stolam candidam de manu Dei, adimple ministerium tuum: potens enim est Deus, ut augeat tibi gratiam suam. Qui vivit. . .« Med temi besedami stori škof čez vsacega znamenje sv. križa; novi dijakoni pa si konce štole skupaj spnó pod desno pazduho. Nato škof posamnim obleče dalmatiko ter slehrnemu reče: »Induat te Dominus indumento salutis et vestimento laetitiae, et dalmatica justitiae circumdet te semper. In nomine Domini.« Slednjič prejmó še evangelijske bukve, da se jih z desnico vsakateri dotakne, in zraven govori škof: »Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini.«

Posvečevanje se konča z dvema molitvama, v katerih škof Boga prosi obilnega blagoslova dijakonom, da bi drugim svetili s svojim zgledom in vredni postali, pridružiti se številu onih sedmih dijakonov, ki imajo sv. Štefana voditelja.

O p r a v i l a dijakonov bila so prejšnje čase prav obširna. Stregli so pri sv. maši, sprejemali prinesene darove iz rok vernikov ter podajali jih mašniku. Delili so sv. obhajilo, donašali presv. rešnje Telo nepričujočim in bolnikom. Očitnim grešnikom so naznanjali pokoro in jih vodili pred škofa, da so se spravili z Bogom. S škofovim dovoljenjem so pridigovali, učili katehumene, krščevali itd. Imeli so tudi neko nadzorstvo nad verniki, so razsojevali manjše prepire; njim je bila izročena skrb za bolnike, vjetnike in uboge; shranjevali so cerkvene zaklade in oskrbovali cerkveno premoženje itd. Dandanes se je jako skrčilo opravilo dijakonu: on streže mašniku pri najsvetejši daritvi, in je le izredni delivec sv. krsta in sv. obhajila. Druge dolžnosti prevzeli so mašniki, katerim dandanes gre tudi skrb za bolne in uboge.

[1]) Le samo škof, in ne obeh rok, ampak samo desnico jim poklada v znamenje, da še ne prejmó popolne oblasti, kakor pri prezbiteratu.

Digitized by Google

§ 20.

Prezbiterat.

Mašništvo ali prezbiterat[1]) je red svetega posvečenja, po katerem se z molitvijo in pokladanjem škofovih rok, pa z drugimi svetimi obredi deli oblast in v to potrebna milost, kruh in vino spreminjati v telo in kri Jezusovo pa grehe odpuščati ljudem.

Deli se prezbiterat med sv. mašo pred evangelijem, in sicer pred zadnjo vrstico trakta. Posvečevanci pridejo v dijakonski opravi pa brez dalmatike, in s skupaj zvitim mašnim plaščem čez levico, v desnici svečo. Po imenu klicani pokleknejo pred škofa. Kakor pri dijakonih, prosi naddijakon višjega pastirja, naj bi v službo mašništva posvetil navzoče. Škof vpraša po njih vrednosti, in ko mu arhidijakon po svojem prepričanji potrdi vrednost posvečevancev, se obrne do zbranega duhovstva in ljudstva ter še bolj živo in resno kot pri dijakonih opominja vse, naj se odkritosrčno in brezozirno izrekó o vrednosti posvečevancev, in da naj brez strahu pové, kdor vé kaj zoper nje. »Quoniam, fratres charissimi, rectori navis et navigio deferendis eadem est vel securitatis ratio, vel communis timoris, par eorum debet esse sententia. quorum causa communis existit. Neque enim fuit frustra a Patribus institutum, ut de electione illorum, qui ad regimen altaris adhibendi sunt, consulatur etiam populus: quia de vita et conversatione praesentandi, quod nonnumquam ignoratur a pluribus, scitur a paucis, et necesse est, ut facilius ei quis obedientiam exhibeat ordinato, cui assensum praebuerit ordinando. . .«

Po kratkem premolku se škof obrne k posvečevancem in jim stavi pred oči opravila in dolžnosti, katere bodo prevzeli: »Sacerdotem etenim,« pravi med drugim, »oportet offerre, benedicere, praeesse, praedicare et baptizare[2]), in jih opominja, te dolžnosti vredno prevzeti in zvesto spolnovati. Na-to se odmolijo litanije vseh svetnikov, v katerih škof zopet prosi. da bi Bog posvečevance blagovolil blagosloviti, svete storiti in posvetiti.

Zdaj se začne pravo posvečevanje mašnikov tako-le: Po dva in dva poklekneta pred škofa, ki molčé enemu za drugim obe roki položi na glavo, kar enako storé tudi vsi navzoči mašniki. Sedaj višji pastir z mitro na glavi stegne svojo desnico nad posvečevance, in tudi navzoči mašniki desno roko nad njimi stegnjeno držé, in višji pastir stojé moli: »Oremus, fratres charissimi, Deum Patrem omnipotentem, ut super hos famulos suos, quod ad Presbyterii munus elegit, coelestia dona multiplicet; et quod ejus dignatione suscipiunt, ipsius consequantur auxilio. Per Christum Do-

[1]) Ime to je od πρεσβύτερος, senior, starašina, častitljiv mož.

[2]) A navadni mašnik vsled posvečenja smé le maševati in v cerkvi sv. obhajilo deliti; za druga opravila treba mu je posebnega cerkvenega pooblaščenja.

Digitized by Google

minum nostrum.« To je tisto pokladanje rok in ona posvečevalna molitev, ki stori vidno znamenje zakramenta mašniškega posvečenja.

Da bi milost svetega Duha vtrdil v srcih posvečevancev, moli škof obrnjen k altarju ter odkrit še dve molitvi, v katerih Boga prosi, naj bi častitljivost mašništva v teh svojih služabnikih vkoreninil in jih na potu svetosti ohranil, da bi po zvestem oskrbovanji svoje službe kdaj dosegli plačilo večnega zveličanja. — Po dokončanih teh molitvah izroči škof novoposvečencem mašniško obleko. Najprej vsakateremu štolo, ki jo je kot dijakon imel čez levo ramo obešeno, nategne čez obe rami, in spredaj na prsih v podobo križa skupaj položi, rekoč: »Accipe jugum Domini; jugum enim ejus suave est, et onus ejus leve.« Štola je znamenje duhovske oblasti in mašniške časti; v podobi križa se mu razgrne čez prsi v znamenje, da mašništvo je križ, breme — a sladek križ in lahko breme onemu, kateri ga nosi s pravo ljubeznijo. Mašni plašč pomenja ljubezen; toraj škof, ko vsakateremu kazulo čez glavo dene na rami, govori: »Accipe vestem Sacerdotalem, per quam charitas intelligitur; potens est enim Deus, ut augeat tibi charitatem et opus perfectum.« Odg. »Deo gratias.« Mašni plašč se novoposvečencem dene čez ramena tako, da zadej ni spuščen čez hrbet, ampak še skupaj zvit, kar pomenja, da sicer že ima mašniško oblast, ampak omejeno, je ne sme še dejanjsko izvrševati.

Škof na-to vstane, odloži škofovsko kapo in opravi daljšo prelepo molitev, v kateri prosi Boga, naj bi tem svojim služabnikom dodelil svojo milost, da bi bili vredni služabniki Kristusovi, in da bi živeli po nauku, kakoršnega je sv. Pavel svojima učencema Titu in Timoteju dajal; da bi božjo postavo noč in dan premišljevali, in verovali, kar bodo drugim naročali; da bi pravičnost, stanovitnost, usmiljenje, krotkost in druge čednosti nad seboj razkazovali, pa svojo visoko službo opravljali natanko in neomadeževano.

S poklado rok in s škofovo molitvijo se vtisne posvečevancem neizbrisljivo znamenje ali duhovski znak, ter se jim ob enem dodeli zmožnost, veljavno oskrbovati mašniško službo. Tako jim je, da povemo v podobi, korenina mašništva vsajena v dušo, in trojna oblast poganja iz te korenine: oblast blagoslavljati, darovati in grehe odpuščati, katere oblasti z milostjo vred škof sedaj še posamezno izroči novomašnikom.

1. Višji pastir pred altarjem klečé glasno začne pesem: »Veni Creator Spiritus«; pričujoči jo nadaljujejo. Po odpeti prvi kitici škof z mitro na glavi sede, vsakteri izmed posvečevancev poklekne pred njega, obe roki eno k drugi pritisne tako, da ima dlani kviško in prste stegnjene. Škof mu roki v križevi podobi mazili s svetim oljem za katehumene, ter s palcem v sv. olje pomočenim potegne po posvečevančevih rokah črto od palca desnice do kazalca levice, in potem od palca levice do kazalca desnice; na-to pa še s sv. oljem pomaže dlani obeh rok. Med tem maziljenjem škof govori: »Consecrare et sanctificare digneris, Domine, manus

Digitized by Google

istas per istam unctionem et nostram benedictionem.« Sedaj škof križ stori nad rokami novoposvečenega ter nadaljuje: »Ut quaecumque benedixerint, benedicantur, et quaecumque consecraverint, consecrentur et sanctificentur in nomine Domini nostri Jesu Christi.« S tem maziljenjem se tedaj novomašnikom daje oblast in milost, da zamorejo in smejo blagoslavljati in posvečevati. Po maziljenji in molitvi stisne škof novoposvečencu roki skupaj, da pride dlan na dlan; eden pričujočih mašnikov pa mu zveže prve štiri maziljene prste skupaj s platnenim trakom. S tako zvezanima rokama gre slehrni nazaj na svoje mesto; škof pa si po opravljenem maziljenji zdrgne palec s kruhovo sredico.

Olje pri tem maziljenji pomenja moč blagoslova, moč posvečenja, kateri blagoslov in posvečenje se izteka iz mašnikovih rok, kedar izvršuje to svojo oblast, to je: kedar blagoslavlja ali posvečuje. Maziljenje se tu godi s sv. oljem za katehumene, to je, s krstnim sv. oljem, ker je mašniško posvečenje po Jezusovih besedah krst s sv. Duhom. Oba palca in kazalca (digiti canonici) se v križevi podobi mazilita, ker ravno s temi prsti se prijemlje presv. Jezusovo telo in vernikom daje zavživati; in ker se vsaka milost, toraj tudi milost svetega mašniškega posvečenja izhaja iz Jezusovega neskončnega zasluženja, ki nam ga je zaslužil s svojo smrtjo na križu. Tudi dlani obeh rok se mazilijo, v znamenje, da se iz mašnikovih rok razteka blagoslov med ljudstvo.

2. Oblast d a r o v a t i izroči škof novoposvečencem tako-le: vsacemu podá kelih z vinom in vodo, pa pateno z neposvečeno hostijo. Pateno s hostijo vzemó posamezni med kazalca in srednja prsta, ter se ob enem dotaknejo tudi kelihove kupe. Izročevaje te reči jim govori škof: »Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missasque celebrare, tam pro vivis, quam pro defunctis. In nomine Domini.« Sedaj se bere ali poje evangelij sv. maše; novomašniki pa si med tem s kruhom izdrgnejo maziljene roke in si jih umijejo z vodo ter obrišejo z ruto.

Ko škof odmoli ofertorij, se vsede pred altarjem; novoposvečenci pa pred njega poklekajo, po dva in dva, ter darujejo goreče sveče, poljubljajoč mu pri tem roko.[1]) S tem darovanjem dajejo na znanje, da hočejo vse svoje dušne in telesne moči cerkveni službi posvetiti pa ljudem svetiti z lučjo lepega zgleda in gorečnosti v božji službi.

Po tem sv. obredu gre slehrni na svoje mesto, kjer so pripravljene za vse mašne bukve; kajti od molitve: »Suscipe, sancte Pater . . .« dalje novoposvečenci presv. daritev de praecepto opravljajo s škofom skupaj in sicer klečé. Opustè le narejanje križev nad darovi in drugo telesno gibanje. Škof vse glasno in počasi izgovarja, novoposvečenci pa govoré za njim; kakor oče svoje sinove jih uči opravljati sv. daritev. Tako novomašniki prejeto oblast

[1]) Darovanje sveč in obhajanje posvečevancev med sv. mašo je lastno vsem redom.

Digitized by Google

darovati kar nemudoma tudi izvršujejo ter s škofom vred mašujejo. To vzajemno darovanje lepo predstavlja resnico, da imamo v sveti katoliški cerkvi le eno daritev in le eno mašništvo, katero se v vsi popolnosti združuje v škofovski časti. Po prvi izmed treh predobhajilnih molitev dá škof vsakateremu novoposvečenih mašnikov poljubljej miru. Da je njihova daritev popolna, prejmó po škofovem obhajilu vsi novomašniki iz rok višjega pastirja presveto rešnje Telo; in ko je takó daritev v bistvenih delih končana, se posvečenim podeli

3. tretja oblast, namreč oblast ljudem g r e h e o d p u š č a t i v zakramentu sv. pokore. Jezus Kristus je svojim apostelinom že pri zadnji večerji izročil mašniško službo ter oblast jim dal, presveto daritev nove zaveze opravljati, rekoč: »To storite v moj spomin!« Oblast grehe odpuščati pa jim je še-le tedaj izročil, ko je bil na križu dar za človeštvo opravljen, in je po častitem svojem vstajenji se prikazal v sredi svojih učencev. Enako tudi sv. cerkev novoposvečencem še-le tedaj izroči oblast grehe odpuščati, ko je izgotovljena sv. daritev, in Jezus pri sv. obhajilu pride v njihova srca. A preden se odpuščajo grehi, »mora se oznanovati v njegovem (t. j. Jezusovem) imenu pokora in odpuščenje grehov med vsemi narodi« (Luk. 24, 47); zato je potrebno, da novoposvečenci prej pred svojim škofom očitno spoznajo vero, katero bodo oznanovali ljudem. Toraj se škof z infulo na glavi in s pastirsko palico v roki kot čuvaj sv. vere obrne do novomašnikov, zahtevajoč, da vpričo njega odmolijo vero. Stojé in glasno molijo vsi apostoljsko vero: »Credo in Deum, Patrem omnipotentem. . .« Stojé v znamenje, da so pripravljeni podati se na vse strani sveta in povsod oznanovati pravo ter apostoljsko vero, se je zvesto držati, in za-njo celó svoje življenje dati, ko bi bilo treba. Sedaj še-le škof novoposvečenim izroči oblast grehe odpuščati. Pred altarjem sedé položi vsakteremu roki na glavo, ko pred njim kleči ter mu govori: »Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.« V znamenje, da mu je sedaj v s a oblast mašniška podeljena, odvije mu škof mašni plašč, ki je do sedaj na hrbtu bil še skupaj zvit, govoreč: »Stola innocentiae induat te Dominus.«

Zdaj je posvečeni novomašnik pripraven za delovanje v vinogradu Gospodovem, a ker more ta delavnost njegova le tedaj biti uspešna, ako in dokler v edinosti deluje s svojim škofom in njemu podložen, zato morajo novoposvečenci še obljubiti cerkveno p o k o r š č i n o svojemu višjemu pastirju. Vsakateri poklekne pred škofa, ki mu obe roki stisne med svoji roki vprašaje ga: »Promittis mihi et successoribus meis reverentiam et obedientiam?« Slehrni odgovori: »Promitto«, in na-to ga škof poljubi na lice ter pravi: »Pax Domini sit semper tecum.« Tako tedaj škof novoposvečencev ne spusti spred sebe kakor gospodar svoje hlapce, ampak kot ljubeči oče svojega sina; kjer pa je in se ohrani taka zveza, tam tudi pokorščina ni težavna, ni zoprna, ampak lahka in sladka.

Digitized by Google

Nato se škof vzdigne in z mitro na glavi in pastirsko palico v roki opominja novoposvečence, naj se natančno naučé od skušenih mašnikov opravljati presv. daritev, preden sami pristopijo k altarju; potem jih slovesno blagoslavlja, rekoč: »Benedictio Dei omnipotentis Pa † tris, et Fi † lii, et Spiritus † sancti descendat super vos; ut sitis benedicti in ordine sacerdotali; et offeratis placabiles Hostias pro peccatis, atque offensionibus populi omnipotenti Deo, cui est honor et gloria per omnia saecula saeculorum.« — Škof nadaljuje sv. mašo, in po blagoslovu pred zadnjim evangelijem še opominja novomašnike, naj premišljujejo visoko čast, katero so dosegli, pa sveto službo, ki so jo sprejeli, ter naj si prizadevajo pobožno živeti in Bogu dopasti. Slednjič višji pastir novoposvečencem še to-le ukaže: »Singuli ad primam Tonsuram vel ad quatuor minores Ordines promoti, dicite semel septem Psalmos poenitentiales, cum Litaniis, Versiculis et Orationibus. Ad Subdiaconatum vel Diaconatum, Nocturnum [1]) talis diei. Ad Presbyteratum vero ordinati post primam vestram Missam, tres alias Missas, videlicet, unam de Spiritu sancto, aliam de beata Maria semper virgine, tertiam pro fidelibus defunctis dicite [2]), et omnipotentem Deum etiam pro me orate.«

§ 21.

Episkopat.

Škofovsko posvečenje je tisto, po katerem se mašniku podeli oblast, in z njo vred tudi milost, deliti za-

[1]) Haec verba intelliguntur »de uno Nocturno feriali, vel de primo Dominicae ut in Psalterio, i. e. 12 Psalmorum cum suis antiphonis de tempore, quem Episcopus ordinans designare potest, vel ipsius diei, quo habet ordinationem, vel alterius pro suo arbitrio. Quando Episcopus ordinans nihil aliud exprimit, quam quod verba Ponficalis sonant, dicendus est Nocturnus ferialis, ut supra, qui respondet illi diei, in quo facta est sacra ordinatio« — tako S. R. C. dne 11. avg. 1860.

[2]) Quod attinet ad applicationem harum missarum: juxta S. Lig. ex verbis, quae ab episcopo proferuntur, recte infert P. Mazotta, non esse obligationem applicandi praedictas missas juxta intentionem episcopi, dum ibi praescribitur tantum, ut initiati pro eo orent; ideoque ipsi bene possunt missas pro aliis applicare etiam cum stipendio. At juxta Romsée presbyteri, celebrata pro se prima missa (hoc enim suadet maxima congruitas), tres alias ad intentionem episcopi celebrare tenentur, non quidem immediate post primam, sed diebus opportunis, in quibus liceat legere missas votivas. Admissa jam obligatione applicandi praefatas missas ad intentionem Episcopi, seu potius ecclesiae, quaeri potest, quaenam sit illa intentio? R. *a*) Certo non debent applicari Episcopo ordinanti. *b*) Putamus ecclesiae voluntatem esse, ut ordinati per hujusmodi missas colant Spiritum S., Beatamque Virginem, eis gratias pro beneficiis acceptis, novaque auxilia ecclesiae, sibique et pontifici implorent, ac tandem opus misericordiae ac pietatis exerceant erga ecclesiam patientem, erga animas in carcere purgatorii detentas et hoc conformiter verbis Pontificalis: de Spiritu S., de Beata, pro defunctis.

Digitized by Google

krament sv. birme in zakrament sv. mašniškega posvečenja, pa vladati cerkev, katera mu je izročena. Škofovska služba je toraj polnost ali spopolnenje in vrhunec zakramenta sv. mašniškega posvečenja, najvišja stopinja mašništva. Prezbiterat daje mašniku oblast nad pravim telesom Jezusa Kristusa, in nad njegovim skrivnostnim telesom, to je, kruh in vino spreminjati v Jezusovo telo in kri — in oblast, ljudem grehe odpuščati. Toda mašnikova oblast je omejena: sam jo more izvrševati, komu drugemu izročiti, koga v mašnika posvetiti, tega ne more. A škof zamore vstvarjati vernikom duhovnih očetov, in oblast jim izročiti nad pravim in nad duhovnim telesom Jezusa Kristusa.

Škofovsko posvečenje deli se le ob nedeljah, ali pa na dan kakega aposteljna. Posvečevanje (consecratio) škofovo opravlja škof posvečevalec (consecrator), kateremu v pomoč morata biti še dva druga škofa. Le kedar je zeló težavno ali celó nemogoče, da bi se sešli trije škofi, smeta po posebnem papeževem dovoljenji dva namestovana biti po mašnikih. V cerkvi, kjer se ima vršiti škofovo posvečevanje, primerno ozaljšajo dva altarja, enega škofu posvečevalcu, drugéga posvečevancu, ki se s konsekratorjem vred mora postiti na dan pred posvečenjem.

Prične se škofovsko posvečevanje s tem, da spremljajoča dva škofa vodita posvečevanca v mašniško opravo oblečenega pred škofa posvečevalca, kateri jih pričakuje sedeč pred altarjem. S tem obredom se je ohranil spomin na one čase, ko so celó najsvetejši možje se branili ter prosili, da bi jim ne nakladali bremena škofovske službe, in so jih morali časih kar siloma peljati pred altar, kjer so prejeli važno posvečenje. Starejši izmed pomagajočih dveh škofov nagovori konsekratorja: »Reverendissime pater, postulat sancta mater Ecclesia Catholica, ut hunc praesentem Presbyterum ad onus Episcopatus subleves.« Škof posvečevalec vpraša nato: »Habetis mandatum Apostolicum?« Odgovori se mu: »Habemus«; in konsekrator zaukaže: »Legatur«. Noben mašnik namreč ne sme prejeti škofovskega posvečenja, če ni bil prej za škofa potrjen po samem papežu.

Po prebranem papeževem potrjenji pride na vrsto tako imenovano izpraševanje (examen). Posvečevalec zastavi posvečevancu najprej osmero vprašanj, ozirajočih se na škofovsko držanje in oskrbovanje njegove službe. Na vsakatero vprašanje se vzdigne posvečevanec ter odgovori: »Volo«. — Za tem pride devetero vprašanj gledé vere, na katere odgovarja vprašanec: »Credo« — ali: »Assentio, et ita credo.«

Vse dosedanje je le nekak uvod k posvečenju. Začne se sv. maša, in posvečevanec moli ob levici posvečevalčevi nastopno

Digitized by Google

molitev; in ko gre konsekrator po stopnjicah k altarju, peljeta škofa-spremljevalca posvečevanca pred drug poseben njemu pripravljen altar, kjer mu obujejo škofovske čevlje (sandalia), v znamenje, da se mora njegovo srce odtrgati od posvetnih reči in povzdigniti do nebeških, kakor čevlji od zemlje odločijo in vzdignejo nogi. Prejme tudi naprsni križec ali pektoral v znamenje, da naj se odsihmal po besedah sv. Pavla nobene druge reči bolj ne hvali, kot križa Gospoda našega Jezusa Kristusa (Galač. 6, 14). Oblečejo tudi novemu škofu kot spodnjo obleko b e l o platneno ali svilnato tunicelo pa dalmatiko, v znamenje, da v škofovski časti in oblasti so zedinjeni vsi posamezni redovi zakramenta sv. mašniškega posvečenja; pa tudi njemu v spomin, da čisto in sveto mora biti njegovo življenje. Nadalje se mu izročita tudi štola in mašni plašč. Štolo škofu obesijo čez ramo takó, da mu konca naravnost doli visita in nista na prsih križem položena, ker njegova oblast ni zvezana in omejena kakor mašnikova, ampak neomejena, popolna. Tako oblečen posvečevanec s posvečevalcem vred opravlja daritev sv. maše do »aleluja« v gradualu.

Ko dospe do tù, začne se pravo posvečevanje. Pomagajoča škofa vodita posvečevanca pred konsekratorja, ki mu pred altarjem sedeč govori o dolžnostih škofove službe, ter pravi: »Episcopum oportet judicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, baptizare et confirmare.« — Ko je nato škof posvečevalec pričujoče vernike in duhovnike opomnil, da naj molijo za posvečevanca, se vzdigne on in pomagajoča škofa s sedežev in poklcknejo med tem, ko se posvečevanec spusti na tla. Vsi molijo litanije vseh svetnikov, da kličejo na pomoč zmagovalno cerkev, naj bi Bog po priprošnji vseh svetnikov uslišal molitev ter posvečevanca blagovolil blagosloviti, svetega storiti in posvetiti. Po litanijah poklekne posvečevanec pred posvečevalca, ki mu s pomočjo spremljajočih dveh škofov odprte evangelijske bukve molčé položi na zatilnik in potem na prsi. S tem se naznanja, da je škof sicer predstojnik, duhovni zakonodajavec in vernikom sodnik, a vendar tudi pod oblastjo, pod višjo božjo oblastjo, in se mora zato pri oskrbovanji svoje službe ravnati po zakonih in zapovedih svetega evangelija.

Pravo posvečevanje se izvršuje takó-le: Konsekrator in spremljajoča škofa se dotaknejo z obema rokama glave posvečevančeve in rekó: »Accipe Spiritum Sanctum«; in posvečevalec še pristavi: »Propitiare, Domine, supplicationibus nostris, et inclinato super hunc famulum tuum cornu gratiae sacerdotalis, bene † dictionis tuae in eum effunde virtutem. Per Dominum nostrum. . .«

Ko je posvečevanec prejel sv. Duha, pride na vrsto maziljenje. Konsekrator pred altarjem klečé zapoje: »Veni Creator Spiritus«, in med tem ko drugi nadaljujejo, se vzdigne in mazili novega škofa s sv. krizmo vrh glave na tonzuri, najprej v podobi križa, potem čez vso tonzuro, rekoč: »Ungatur et consecretur caput tuum, coelesti benedictione, in ordine Pontificali. In nomine Patris. . .« Glava škofova se mazili v znamenje, da je škof glava in poglavar

Digitized by Google

duhovščini njemu podložni. Maziljenje pa pomeni, da, kakor se razlito olje na široko razteka, naj se tudi sv. Duh, ki je po pokladi rok prišel nad novega škofa, po njegovi duši razlije in razteče ter jo vso napolni. To je tudi vsebina naslednje molitve. Sedaj se tudi prsti in dlani, ki so že pri mašniškem posvečevanji bili maziljeni s sv. oljem za katehumene, novemu škofu med primernimi molitvami mazilijo s sv. krizmo. Od škofa namreč se ima iztekati vsa polnost blagoslova in posvečenja, zato se mazili s sv. krizmo, katera je iz balzama in oljkinega olja.

Notranje posvečenje škofovo je sedaj dovršeno; milost svetega Duha ga je napolnila, da more svojo službo prav oskrbovati vernikom v zveličanje. Služba njegova pa je trojna: u č e n i š k a, m a š n i š k a in p a s t i r s k a. Ta trojna služba se sedaj še posamezno izroči s trojnimi pomenljivimi znamenji, in se med izročevanjem prosi Bog potrebne milosti in pomoči. Znamenje ali podoba pastirske službe škofove je p a s t i r s k a p a l i c a, katero konsekrator najprej blagoslovi, in jo potem novemu škofu izroči z besedami: »Accipe baculum Pastoralis officii; ut sis in corrigendis vitiis pie saeviens, judicium sine ira tenens, in fovendis virtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate severitatis censuram non deserens.« — Znamenje mašniške službe je škofji p r s t a n. On pomenja najprej zavezo ali poroko škofovo s sveto cerkvijo. Toda ta notranja zaveza med njim in njegovo nevesto, sv. cerkvijo, se ohranjuje in vedno trdnejša postaja s sveto daritvijo. »Tudi Kristus sam se je na križu daroval za svojo sv. cerkev, da bi jo posvetil, katero je očistil v kopeli vode z besedo življenja; da bi jo napravil sam sebi častito cerkev, katera nima ne madeža ne grbe ali kaj enacega, temuč da je sveta in neomadeževana« (Efež. 5, 25—27). Konsekrator najprej prstan blagoslovi, in ga potem natakne novemu škofu na prst z besedami: »Accipe annulum, fidei scilicet signaculum: quatenus sponsam Dei, sanctam videlicet Ecclesiam, intemerata fide ornatus, illibate custodias.« — Znamenje učeniške službe so e v a n g e l i j s k e b u k v e. Škof posvečevalec mu jih zaprte podá govoreč: »Accipe Evangelium, et vade, praedica populo tibi commisso; potens est enim Deus, ut augeat tibi gratiam suam, qui vivit et regnat in saecula saeculorum.«

Nato škof konsekrator in pomagajoča škofa objameje novo posvečenega škofa, ter mu dajo poljub miru, rekoč: »Pax tibi«, v znamenje, da je sedaj njihov sobrat. Od starodavnih časov že se po zgledu aposteljnov škofje med seboj imenujejo bratje.

Novi škof se sedaj vrne k svojemu altarju in ondi nadaljuje daritev sv. maše s posvečevalcem vred, ki jo opravlja pri svojem altarji. Ko oba odmolita ofertorij, gre novi škof zopet pred posvečevalčev altar, pa mu d a r u j e dve debeli goreči sveči (intortitia), dva kruha in dve posodi z vinom. Ta obred lepo stavi pred oči, da se novoposvečeni škof z vsem, kar ima, cerkvi v službo daruje, in da hoče svojim vernikom biti izvir razsvetljevanja, poživljevanja in pokrepčevanja za večno zveličanje. Dvoje in debe-

Digitized by Google

lejih gorečih sveč daruje škof v znamenje, da še svetlejše kot mašniku mora svetiti njegova luč.

Zdaj stopita oba škofa, novoposvečeni in posvečevalec, skupaj pred tisti altar, kjer mašuje škof konsekrator, in obadva nadaljujeta daritev sv. maše. Imata oba le eno samo hostijo in v kelihu vina toliko, da zadostuje obema. Pri sv. obhajilu zavžije najprej škof posvečevalec del presv. hostije in izpije nekoliko sv. rešnje krvi, potem pa obedve sveti podobi delí tudi novemu škofu, ki jih pa ne prejme klečé, ampak poleg posvečevalca stojé ob strani altarja. Zgodi se to v znamenje, da kakor škof posvečevalec posvečevancu delí od enega in istega posvečenega kruha in vina, mu tudi v moči te tesne in presvete zveze in tega presvetega zedinjenja delí vso moč in oblast. Navada, da oba škofa skupaj in ob enem opravljata daritev sv. maše, nam tudi v spomin kliče lepo edinost, ki jo imajo katoliški škofje po vesoljnem svetu med seboj in z nevidnim glavarjem Jezusom Kristusom.

Nadaljuje se sv. maša do blagoslova. Pred zadnjim evangelijem pa blagoslovi konsekrator infulo, in jo s pomočjo obeh škofov spremljevavcev postavi novoposvečenemu na glavo, pa tudi rokovice mu natakne na roko, ko jih je prej blagoslovil. Mitra je znamenje in podoba duhovnega vojvodstva škofovega, ki mora vselej pred svojimi verniki hoditi v boju zoper sovražnike zveličanja. Vršička škofove kape pomenjata oba zakona, in opominjata škofa, da kot najvišji učenik mora imeti vsestransko učenost, in da ga mora zaljšati znanje starega in novega testamenta. Pomen škofovskih rokovic je ta-le: Kakor je namreč Jakob si nekdaj roke zavil v kozličevino, da bi postal podoben svojemu starejšemu bratu Ezavu, in da bi si s tem pridobil blagoslov svojega očeta Jakoba, stopi tudi škof pred altar s pokritimi rokami, da bi se »v čistosti novega človeka, kateri je iz nebes prišel« postavil pred Boga, Očeta nebeškega, in da bi po presveti daritvi za sebe in za vernike zadobil njegov preobilni blagoslov. Nato peljejo in povzdignejo novega škofa na škofovski sedež, in ondi mu njegova duhovščina roko poljublja v znamenje udanosti in pokorščine. S tem obredom novi škof slovesno vzame v posest cerkev, katera mu je v skrb izročena.

Ko se je duhovščina poklonila novemu škofu, izreče posvečevalec Bogu zahvalo ter zapoje zahvalno pesem: »Te Deum laudamus«, in ž njim vred povzdignejo tudi pričujoči verni svoj glas ter hvalijo Boga, da so dobili novega višjega duhovnega pastirja. Med popevanjem zahvalne pesmi gre novoposvečeni škof s svojim spremstvom po cerkvi, da se vernemu ljudstvu kaže višjega pastirja, in k altarju posvečevalčevemu se vrnivši dá prvikrat slovesen škofovski blagoslov. Lepo kaže ta šega, da kakor prve stopinje novega škofa od altarja proč, bodo tudi vse druge veljale zveličanju in blagoslovu njegove čede. Klečé potem novi škof k posvečevalcu obrnjen zapoje trikrat: »Ad multos annos« ter s tem izreče svojo zahvalo za prijazno službo, katero mu je storil, da ga je posvetil v škofa.

Digitized by Google

C.

Cerkveno pooblaščenje.

§ 22.

Pravica izvrševati duhovno pastirstvo.

Veljavno posvečeni mašnik ima že vsled prejetega zakramenta čeznaturno sposobnost za izvrševanje svoje svete službe, pa le »in radice«. Da sme to prejeto sposobnost dejanjsko rabiti na kakem posebnem kraji, glede gotovih oseb, da duhovno-pastirsko službo tudi dopuščeno in deloma veljavno izvršuje, treba mu je še poslanja ali cerkvenega pooblaščenja od svoje višje duhovske oblasti.[1])

Prva stoletja krščanstva prejel je vsakdo cerkveno poslanje z mašništvom vred, ker slehrnemu so pri posvečevanji že tudi odkazali kako posebno cerkev, pri kateri mu bode izvrševati prejeto oblast. Zaradi spremenjenih časovnih razmer je sedaj posvečenje ločeno od poslanja; a kdor prejme cerkveno pooblaščenje, on potem sme ali celó mora opravljati duhovno-pastirsko službo. — Cerkveno pooblaščenje za oskrbovanje duhovskih služb imenujemo sodnost ali duhovno jurisdikcijo. Podeljuje se ali za vnanje vladanje, »pro foro externo« ter daje pravico postave dajati, od njih spregledovati, kazni nakladati, prepire ozir uka in discipline razsojevati itd.; ali pa »pro foro interno« kot oblast deliti zakramente in zakramentale. Sodnost te vrste je zopet ali fori extrapoenitentialis ali pa fori poenitentialis. Jurisdikcija sploh ali cerkveno pooblaščenje je ali redno ali le prepuščeno.

1. Redna duhovna oblast (jurisdictio ordinaria) je ona, ki je navezana na kako cerkveno službo. Kdor po zakonitem potu dobi tako cerkveno službo, prejme s tem že tudi pooblaščenje, da sme ali sam izvrševati vsa opravila, do katerih mu pravico daje

[1]) Od državne strani tirja v Avstriji § 2. postave dné 7. majnika 1874 (Bestimmungen zur Regelung der äusseren Rechtsverhältnisse der kathol. Kirche): »Von Staatswegen wird zur Erlangung kirchlicher Aemter und Pfründen erfordert: Die österreichische Staatsbürgerschaft; ein in sittlicher und staatsbürgerlicher Hinsicht vorwurfsfreies Verhalten; diejenige besondere Befähigung, welche für bestimmte kirchliche Aemter und Pfründen in den Staatsgesetzen vorgeschrieben ist. Dieselben Eigenschaften werden bei jenen geistlichen Personen erfordert, welche zur Stellvertretung oder provisorischen Versehung dieser Aemter, oder zur Hilfeleistung bei denselben berufen sind.«

Digitized by Google

njegova služba, ali pa to oblast tudi drugim prepuščati, oziroma jim jo omejiti ali zopet vzeti. Se vé, da vse to le po zakonih cerkvenega prava. Tako redno oblast vsled svoje službe imajo: sveti oče in njih namestnik, veliki penitencijar, apostolski nunciji ali poslanci; škof in njegov generalvikar, ali sede vacante kapiteljski predniki; župniki in njih stalni namestniki (vicarii perpetui).

Kar zadeva župnikovo službo, je njegova redna oblast v tem, da sme od dné svojega vmeščenja ali kanonične investiture, pa dokler postavno ostane v službi, po svoji duhovniji za vse vernike ondi živeče, ki niso izrečno izvzeti, proprio jure in na lastno odgovornost opravljati trojno pastirsko službo. On je podložnim vernim *a)* redni učitelj; *b)* izvršuje vsa duhovska opravila razun onih, katera so vsled cerkvenih določil naravnost pridržana škofom. Izločno prištevamo farnim pravicam: javno božjo službo obhajati, krščevati, velikonočno obhajilo in sv. popotnico deliti, kakor tudi zakrament sv. poslednjega olja, poročati, krstno vodo blagoslavljati, cerkvene procesije v fari voditi, pokopavati itd. *c)* Svojim faranom je redni duhovni predstojnik, kateremu je nadzorovati in voditi občino v versko-nravnih zadevah. Kot duhovnemu vodniku gré mu zlasti skrb za šolo, za uboge, gospodarstvo s cerkvenim premoženjem, oskrbovanje uradnih pisarij, spisovanje farnih mátic in izpiskov iz njih itd. Ker je jurisdikcija župnikova redna oblast, more in sme jo tudi drugim prepuščati, seveda le takim, ki so po splošnih cerkvenih postavah sposobni za dotična opravila. Župnik sme toraj ptujim duhovnikom dovoliti, da mašujejo, spovedujejo, pridigujejo, krščujejo in druga enaka sveta opravila oskrbujejo v njegovi župniji; a sme jim tudi odtegniti to pravico. — Ravno take pravice kot župniki imajo stalni njih namestniki: Vicarii perpetui in farni oskrbniki. Skoraj iste pravice imajo oni župnikovi namestniki, katerim je odkazana v duhovno oskrbovanje posebna soseska in jih imenujemo »izpostavljene kapelane« (capellani expositi); a vendar jurisdikcija farnih oskrbnikov in ekspozitov ni redna, ampak prepuščena.

2. Prepuščena duh. oblast (jurisdictio delegata) je ona, ki ni navezana na službo, se ne prejme z dobljeno duh. službo vred, ampak se drži osebe, katera jo je prejela od tacih, ki imajo redno oblast. Brez posebnega dovoljenja od strani tistega, ki je to oblast prepustil komu, ne more in ne sme se nikomur tretjemu prepuščati. Obseg te delegirane oblasti je kaj različen ter je razvideti iz besedi ali pisanja onega, ki jo je prepustil.

Digitized by Google

Prepuščeno duhovno oblast imajo: *a)* redno pooblaščeni duhovniki, ki v p t u j i duhovniji s privoljenjem in pooblaščenjem ondotnega dušnega pastirja oskrbujejo sveta opravila. *b)* Od škofa potrjeni in pooblaščeni duhovniki, ki so v pomoč poslani kakemu gotovemu samostalnemu duhovnemu pastirju, n. pr. duhovni pomočniki, ekspoziti . . .; in pa taki, ki niso nobeni d o l o č e n i duhovniji poslani, ampak so v duhovno pomoč pooblaščeni za v s o škofijo, ki pa svojo duhovno oblast smejo izvrševati le z vednostjo in dovoljenjem župnikovim, n. pr. kanoniki, duhovni profesorji, deficijenti, beneficiati simplices. *c)* Taki, kateri so prejeli i z v a n r e d n e oblasti, kakoršnih nimajo navadni mašniki v dotični škofiji, n. pr. oblast odvezovati od pridržanih grehov, blagoslavljati križe, svetinjice, molke ter odpustke na-nje navezovati.[1]) *d)* Prav vsi mašniki, celo izobčeni in odstavljeni, imajo po splošnjem pravu prepuščeno oblast, da smejo v največji sili, to je, in articulo mortis, in če ni domačega duhovnega pastirja, deliti najpotrebnejše zakramente: sv. krst, sv. pokoro brez vsega pridržanja, sv. popotnico pa sv. poslednje olje. Vendar bi tudi v taki skrajni sili bilo skrbeti, dobiti če je moč kakega pooblaščenega mašnika; za temi pridejo nepooblaščeni (sacerdotes simplices), potem tudi s cerkvenimi kaznimi obloženi, zadnji še le bi smel biti vdeležnik nesramnega greha, complex in peccato turpi.

§ 23.

Skrčena in zgubljena duhovna oblast.

Vsako pooblaščenje za izvrševanje duhovne oblasti je o m e j e n o ali s tem, ker je dano 1. za kak določen č a s; 2. za poseben k r a j, n. pr. za kako duhovnijo, za kak samostan; 3. za gotove o s e b e ali ljudi posebnega kraja. Navadno ima dušni pastir oblast nad vsemi verniki svoje duhovnije, če niso določno izvzeti, kakor so n. pr. vladajoče rodovine, redovniki in redovnice, vojaščina itd. 4. Skrčenje duhovne oblasti je tudi, če se podeli za posebne s l u ž b e ali posamna o p r a v i l a. Tako ima župnik redno oblast za učeniško, mašniško in predstojniško službo, pri šolah

[1]) V ljubljanski škofiji imajo n. pr. vsi dekanje prepuščeno oblast, odvezovati od 1. in 2. škofu pridržanega greha; po nakazu obrednika blagoslavljati mašna oblačila, altarne prtove, korporale, tabernakeljne in posodice za presveto rešnje Telo, nove križe in svete podobe. — Vsi župniki in spovedniki pa imajo pri nas oblast, v slučaji resnične potrebe olajšati postno zapoved.

Digitized by Google

nastavljeni katehetje le za učeniško službo, bolnišniški duhovniki le za spovedovanje in previdevanje bolnikov v dotični bolnici. Časih se delí oblast tudi le za posebne primerljeje, n. pr. nekatoličana sprejeti v sv. cerkev, od kakega pridržanja odvezovati itd.

Mašnik duhovno oblast časih celó popolnoma z g u b i, in sicer: 1. r e d n o jurisdikcijo, ako zgubí ali popustí službo, na katero je bila oblast navezana; n. pr. ako samostalni dušni pastir nastopi drugo službo, ali če se odpové službi, gre v pokoj . . . 2. P r e p u š č e n o oblast zgubi, kedar poteče čas, za kateri mu je bila dana, ali če sploh jenjajo tisti pogoji, pod katerimi je prejel delegacijo; tudi, ako prekliče pooblaščenje oni, ki ga je dal. 3. O b o j n o oblast, redno kakor tudi prepuščeno, celoma ali deloma zgubi duhovni pastir *a)* ko bi zapadel kakej n e p r a v i l n o s t i, katera ne stori sicer neveljavna, pač pa n e p r i p u š č e n a ona sv. opravila, za katera ga opravičuje mašniško posvečenje ali ordo, ne pa onih, katera opravlja vsled posebne jurisdikcije. *b)* Ako ga z a č a s n o o b s l u ž b o d e n e j o, ker suspenzija mu celoma ali deloma vzame oblast, veljavno in pripuščeno opravljati sveta dejanja. *c)* Interdikt ali p r e p o v e d, in pa cessatio a divinis stori nekatera bogoslužna opravila nedopuščena, če tudi ne neveljavna. *d)* O d s t a v a od duhovske službe in znižanje, degradacija, odvzame za zmeraj vse duhovne oblasti. *e)* I z o b č e n j e (excommunicatio) stori mašniku vsa duhovska opravila nedopuščena; če je pa izobčenec tudi »vitandus« ter bil izključen javno, slovesno in po imenu, tedaj je celó od njega podeljena odveza neveljavna in vsa dejanja jurisdikcije.

§ 24.

Duhovno-pastirsko službo opravljati je nekaterim celó dolžnost.

Cerkveno pooblaščenje stori pripuščeno duhovno-pastirsko delavnost; a nekaterim je duhovno pastirovanje kar dolžnost, in sicer ali dolžnost l j u b e z n i, ali celó dolžnost p r a v i c e.

I. Krščanska l j u b e z e n tirja duhovno-pastirske delavnosti v korist in zveličanje bližnjega od v s e h posvečenih mašnikov, po kolikor so opravičeni za-njo po cerkvenih zakonih. Sv. mašniško posvečenje ni namreč le kaka osebna čast ali odlika, ampak zakramentalna oblast in milost je podeljena, naj bi jo mašnik izvrševal ljudem v zveličanje, ker cerkveni zbor tridentinski (Sess. XXIII. cap. 16. de ref.) izreka: »Nullus debet ordinari, qui judicio sui

Digitized by Google

episcopi non sit utilis, aut necessarius suis ecclesiis.« Kdor se toraj dá v mašnika posvetiti, se s tem že tudi zaveže služiti sveti cerkvi, jej koristiti, naj je tako ali drugače. Ljubezen ga priganja, da rednim dušnim pastirjem pomaga, in da zlasti ob sili in v smrtni nevarnosti rabi svojo sveto oblast, ako so domači duhovniki zadržani ali jih ni brž dobiti.

II. Kdor pa je prevzel cerkveno službo ter bil od višjega duhovnega pastirja postavljen v dušno pastirstvo, njega še tudi veže p r a v i c a, stroga dolžnost, da vestno oskrbuje svojo sveto službo. Zlasti župniki in drugi, kateri imajo samostalne pastirske službe, so ex titulo justitiae dolžni, da natančno opravljajo trojno pastirsko službo, in sicer morajo:

1. U č i t i takó in toliko, da vsi njihovi duhovnijani vse za zveličanje potrebno vedó in znajo. Morajo toraj vse nedelje in praznike podučevati svoje vernike in k pobožnemu življenju voditi v primernih pridigah in cerkvenih katehezah ali krščanskih naukih. Tridentinski cerkveni zbor (Sess. V. c. 2. de ref.) žuga s cerkvenimi kaznimi onim duhovnim pastirjem, ki bi po škofu posvarjeni skoz tri mesece zanemarjali to dolžnost. Skrbeti je tudi župniku, ali sploh vsacemu, kateremu je izročeno dušno pastirstvo kake občine, za reden in temeljit verski poduk v vsakdanji in ponavljavni š o l i. Ako ga sam ne deli, mora vsaj nadzorovati šolski krščanski poduk.

2. Duhovnemu pastirju je tudi dolžnost po pravilih cerkvenih in določenih obredih oskrbovati dostojno in spodbudno m a š n i š k a o p r a v i l a.

a) Skrbeti mu je za redno javno dopoldansko in popoldansko božjo službo ob nedeljah in praznikih po določilu škofijskega reda za obhajanje božje službe[1]; kakor tudi za opravila, katera sv. cerkev ukazuje n. pr. za svečnico, pepelnično sredo, za véliki teden, za križevi teden.

b) Sveta dolžnost je tudi duhovnemu pastirju moliti za svojo čedo, in vse nedelje, zapovedane praznike in tudi ob godovih po papežu Benediktu XIV. in Klemenu XIV. za naše cesarstvo odpravljenih, daritev sv. maše opravljati za svoje duhovnijane. »Praecepto divino (pravi tridentinski zbor v seji 23. pogl. 1. de ref.) mandatum est omnibus, quibus cura animarum commissa est, oves suas agnoscere et pro his sacrificium offerre.«

[1]) Glej: Ordo cultus divini publ. in dioecesi Labacensi praescriptus, a. 1827.

Digitized by Google

c) Deliti mu je svojim vernim sv. zakramente in blažila, kolikorkrat jih po pameti zahtevajo od njega. Najpotrebnejše zakramente je ob času sile, in articulo mortis dolžan deliti svojim duhovnijanom celó z nevarnostjo lastnega življenja, n. pr. ob času kužne in nalezljive bolezni. Mora pa sv. zakramente vselej deliti sveto, dostojno in po cerkvenih pravilih. Skrbeti je tudi duhovnemu pastirju, da verniki prejemajo sv. zakramente dobro pripravljeni ter pridoma; zato jih mora vestno pripravljati na vreden prejem svetih skrivnosti, a nevrednim jih odrekati.

3. Samostalni pastir ima med svojo čedo opravljati tudi kraljevsko službo duhovnega vodnika. Skrbno mora čuvati nad svojimi, da se kje sovražnik ne prikrade in ne zaseje ljulike. Modro in previdno mora odstranjevati od svojih vernikov zadržke zveličanja; rabiti vse pomočke, katere mu podaja sv. cerkev in lastna gorečnost, ter kot skrbni oče biti svojim otrokom z besedo in lepim zgledom voditelj k večnemu zveličanju.

§ 25.

Dolžnost stanovališča.

Da more mašnik svoji čedi res biti dušni pastir, treba mu je prebivati pri čedi, imeti stanovališče med svojimi ovčicami; sicer svojih dolžnosti ne more izpolnovati ter svojim duhovnijanom biti učitelj, mašnik in voditelj. Dolžnost stanovališča je toraj izmed prvih in najvažnejših samostalnega duhovnega pastirja, župnika; naturno, božje in cerkveno pravo mu je naklada. »Beneficium datur propter officium«, kdor hoče plačila, mora delati. Duševno delovati za svojo čedo, na njo paziti, za njo darovati, po oznanovanji božje besede in po deljenji sv. zakramentov jo pasti, žalostnim in ubogim biti oče, tolažnik itd., kakor veli božja postava, to more le on, ki med čedo biva, in je ne zapušča kakor najemnik. To materijalno navzočnost pri čedi je tudi sv. cerkev duhovnim pastirjem zaukazala po tridentinskem zboru (Sess. XXIII. cap. 1. de Ref.). Zlasti ostro veže dolžnost stanovališča ter navzočnosti med čedo: ob nedeljah in praznikih, po noči, ob časih, kedar je obilo bolnikov v župniji. Nad dva meseca zapustiti duhovnijo dovoljuje sv. tridentinski zbor le iz jako važnih in silnih razlogov, in če nenavzočnost čedi ni v škodo (»absque ullo gregis detrimento«). Kdaj da smé samostalni duhovni pastir za manj ko

Digitized by Google

dva meseca zapustiti čedo, za kar pa tudi mora biti vselej »aequa causa«, to določujejo škofijske postave.[1]) A tudi v tem slučaji je preskrbeti, da čeda med tem ni brez duhovne pomoči.

Ker je samostalni duhovni pastir v prvi vrsti vezan po dolžnosti stanovališča, je jasno, da bi ne ravnal prav, ko bi le svojega duhovnega pomočnika hotel neprenehoma vezati na dom, kajti tudi ta ima brez dvombe pravico, nekatere krati in iz pametnih ali potrebnih razlogov iti od doma, n. pr. ad subeundam confessionem, obiskati kakega prijatelja, v kratko razvedrilo. A p o v é n a j duhovni pomočnik svojemu župniku, da želí od doma, in navadno naj tudi naznani, kam gre in kdaj se misli vrniti. Kjer je več mašnikov v isti duhovniji, naj bi vedno eden bil doma. Kdor koli pa zapusti hišo, če tudi le za nekaj ur, naznani naj domačim, kje bi ga dobili, ko bi bilo treba.[2])

Z zgolj materijalno navzočnostjo bi duhovni pastir še ne storil svoje dolžnosti; on mora biti res »pastor vere v i g i l a n s«; mora res čuti nad svojo čedo, skrb za-njo imeti, za njih blagor skrbeti, na dobro pašo jih voditi, in sicer on sam, osebno mora

[1]) Za l j u b l j a n s k o diecezo o tem govori »Pastoralis Epistola« l. 1804 nadškofa M i h. B r i g i d a, ki sub VI. § 1. ukazuje: . . »Quapropter innovantes decreta SS. Conc. Tridentini, et ordinationes Nostras, et Praedecessorum Nostrorum admonemus et hortamur omnes Decanos, Parochos, omnemque Clerum curatum, ut divinorum praeceptorum memores, factique forma gregis, in judicio et veritate pascant et regant, utpote obligati ad personalem in ecclesia sua residentiam, ubi injuncto sibi officio defungi teneantur; neque sine gravi causa abesse possint, nisi obtenta prius superiorum licentia. Et quidem parochi, vicarii parochiales et capellani locales hanc a Decano, cooperatores vero ac reliqui curati officio addicti a suis respectivis Parochis exquirant. Si quis autem ob urgentem aliquam necessitatem ultra hebdomadam, aut per diem festum loco abesse, aut gravium negotiorum causa extra Dioecesim commigrare compellatur, causis officio Nostro Archiepiscopali exponendis licentiam praestoletur.« — V l a v a n t i n s k i škofiji mora duhovni pastir imeti dovoljenje svojega dekana, ako nad 3 dni ostane od doma. Kedar pa za mesec dni hoče zapustiti svojo župnijo, treba mu je od knezoškofijskega ordinarijata dobiti privoljenja. Kaplani se brez vednosti župnikove ne smejo iz fare podati. Glej »Sammlung«, str. 17, št. 4.

[2]) Kako sv. cerkev misli o tej jako važni dolžnosti pastirske navzočnosti, spoznamo iz naslednjega odgovora S. C. C. 8. febr. 1747. 1. An parochus villae, in qua non est alius sacerdos, etiamsi nullus infirmetur, sine episcopi licentia, gratis ubique concedenda, abesse possit a parochia per d u o s vel t r e s d i e s, nullo idoneo relicto Vicario? R. N e g a t i v e. 2. An saltem abesse possit a m a n e usque ad v e s p e r a s, et quid, si hoc semel in hebdomada evenerit? R. A f f i r m a t i v e, dummodo non sit die festo et nullus adsit infirmus, et raro id in anno contingat.

Digitized by Google

opravljati pastirske dolžnosti, po kolikor mu je telesno in duševno, moralno mogoče. To imenujemo formalno stanovališče. Zelo napačno toraj ravná samostalni duhovni pastir, ako skoraj vsa dela v dušnem pastirstvu prepusti svojemu pomočniku, in to iz same zložnosti, ker se mu ne ljubi; ali tudi če le nekatera duhovska opravila, n. pr. previdevanje bolnikov, šolo i. dr. celoma prepusti duhovnemu pomočniku. Naj pomisli, da je on sam pravi dušni pastir, mlajši tovariš le **so**delavec, ne pa edini delavec! Zato pravi dunajski provincijalni zbor: »Parochus, nisi infirmitate aut senio impediatur, muneris sui partes per seipsum implere obligatur.«

Digitized by Google

II. DEL.

Duhovni pastir učitelj.

Uvod.

§ 26.

Duhovni pastir bodi svoji čedi učitelj.

Posvečeni in po cerkvenem poslanji pooblaščeni mašnik mora svoji čedi biti dober pastir po zgledu večnega in najboljšega pastirja Jezusa Kristusa, ki je svetu pot, resnica in življenje. Svojim duhovnijanom mora oznanovati večne resnice, jim mora po daritvi sv. maše in po sv. zakramentih deliti duhovno življenje, jih po pravem potu voditi k večnemu zveličanju (glej § 2. in 4.) — s kratka: dušnemu pastirju je nadaljevati odrešilno delavnost Jezusovo ter vresničevati jo nad posameznimi verniki.

Jezus pa je svojo odrešilno delavnost na zemlji pričel z učitvijo. Evangelisti nam pripovedujejo, da je Zveličar, brž ko je zapustil puščavo, kjer se je skoz 40 dni pripravljal na javno delavnost, začel oznanovati večne resnice; in ko si je privzel nekoliko učencev, je obhodil vso Galilejo, je učil po shodnicah ter oznanoval evangelij kraljestva. (Mat. 4, 23 — Mark. 1, 14 — Luk. 4, 14—15.) Hotel pa je Odrešenik, da se njegov sv. nauk oznanuje narodom vseh časov in vseh krajev ter sv. učiteljstvo v njegovi sv. cerkvi ohrani do konca sveta. Zato je pred svojim odhodom v nebo ukazal aposteljnom: »Torej pojdite, in učite vse narode, in krščujte jih v imenu Očeta, in Sina in svetega Duha. Učite jih spolnovati vse, kar koli sem vam zapovedal. In glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.« (Mat. 28, 19—20.)

Zvesto so spolnovali Gospodovi učenci to povelje, kajti sveti evangelij pravi o njih: »Oni pa so šli, in so učili povsod, in Gospod je delal z njimi, in je besedo potrjeval s čudeži, kateri so se potem godili.« (Mark. 16, 20.) V kako sveto dolžnost si uče-

Digitized by Google

niško službo šteje n. pr. sv. Pavel! Korinčanom piše: »Zakaj če evangelij oznanujem, nimam hvale, ker je to moja dolžnost; gorjé namreč meni, če evangelija ne oznanujem!« (I. Kor. 9, 16.) In kako živo svojemu učencu Timoteju na srce poklada sveto učiteljstvo! »Zarotim te (mu piše) pred Bogom in Jezusom Kristusom, kateri bo sodil žive in mrtve o svojem prihodu in v svojem kraljestvu. Oznanuj besedo, ne jenjaj, bodi si priložno ali nepriložno; prepričuj, prosi, svari z vsem potrpljenjem in ukom.« (II. Tim. 4, 1—2.)

Vsled povelja Kristusovega ima torej sv. cerkev nalog, po svojih služabnikih, katoliških mašnikih, učiti vse narode, večne resnice oznanovati ljudem vseh časov in krajev. Ta učitev, to oznanovanje večnih resnic je pa različno, kakor so različni učenci in njih duhovne potrebe pa dušne zmožnosti. Drugače gre podučevati one, ki še nič niso bili podučevani v sv. veri, ali le malo, kakoršni so krščanski o t r o c i, in vsi tisti, ki še-le želé stopiti v pravo cerkev Kristusovo; zopet drugače o d r a š č e n e, v svetih resnicah že podučevane kristijane, naj so pravični, po popolnosti hrepeneči, spokorniki ali pa grešniki. Po različnosti oseb, katere je treba podučevati, dobi tudi podučevanje različno obliko ter različno ime. Poduk malih, ali sploh podučevanje v veri še nepodučenih, imenujemo k a t e h e t i č n i n a u k, a poduk odraslih, že podučevanih, zovemo h o m i l e t i č n i n a u k.

Znanstveno sestavljeni navod pa, kakó in po katerih načelih je duhovnemu pastirju oskrbovati cerkveno-učeniško službo, imenujemo »p a s t o r a l n o d i d a k t i k o«, ki jo z ozirom na lastnijo podučevancev delimo na dva dela, katera kažeta:

A. Kako oskrbovati homiletično službo (h o m i l e t i k a).

B. Kako oskrbovati katehetično službo (k a t e h e t i k a).

Digitized by Google

A.

Duhovni pastir učitelj odraslim ali pridigar.

(Homiletika.)

§ 27.

Namen pridigarski službi in nje važnost pa dolžnost.

1. Prvi in najvišji namen cerkvenega govorništva je prav isti, katerega si stavi dušno pastirstvo sploh: Boga slaviti, poveličevati in ljudi zveličati! Da povemo natančneje: pridigar mora vernike voditi k spoznanju, sprejetju in spolnovanju božje volje, pa ohraniti jih v tem spolnovanji, da tako dosežejo večno zveličanje. Kakor je duhovni pastir kot katehet pri svojih malih vzbujal in razvijal cerkveno ali krščansko življenje, tako mora kot pridigar ohranjevati, nadaljevati in spopolnovati ono, kar je dosegel pri mladini. Lepo opisuje sv. Frančišek Sal. cilj krščanskega pridigarstva, rekoč: »Cerkvenemu govorniku mora biti namen, storiti kar je storil naš Zveličar, in za kar je tudi prišel na svet. Namen svojega prihoda pa je Gospod naznanil sam z besedami: »Ego veni, ut vitam habeant et abundantius habeant.« Pridigarju se je toraj prizadevati, da po grehu mrtvi oživé k pravičnosti; pravični pa, ki že imajo duhovno življenje, da je zadobé v obilnejši meri ter da se k večji in večji popolnosti povzdignejo.

2. Kako važna in potrebna da je pridigarska služba, spoznamo iz namena krščanskega govorništva. Boga naj poveličuje in ljudi naj vodi k zveličanju cerkveni govornik. Človek se pa zveličati ne more brez spoznanja večne resnice in volje božje, ne brez vere, toraj je treba svete resnice mu razodevati, v njih ga podučevati. Tudi smemo trditi, da je treba ustmeno učiti, ustmeno evangelij oznanovati, in ne n. pr. z razširjanjem tiskovin, ker za mnoge, premnoge je to edino mogoče podučevanje. Jasno in prepričalno govori sv. apostelj Pavel o potrebi ustmenega oznanovanja božje besede v listu do Rimljanov (10, 13. 14. 17): »Zakaj kdor koli kliče v ime Gospodovo, bo zveličan. Kako bodo toraj vanj klicali, v katerega niso verovali? Ali kako bodo vanj verovali, o katerem niso slišali? Kako pa bodo slišali brez oznanovalca? . . . Vera toraj je iz poslušanja, poslušanje pa po Kristusovi besedi.«

Digitized by Google

Da večna resnica plodovito vpliva na srce človekovo in voljo njegovo, mora živo vtisnjena ostati njegovemu duhu in spominu, ker le to more mu voljo nagniti do dejanja, kar jasno spozna in živo veruje. Treba je toraj pogostnega ter vednega oznanovanja verskih resnic. Kar kdo ne sliši večkrat, kar se mu ne pové zopet in zopet, ono pri znani pozabljivosti človekovi in premnogih zemeljskih skrbeh in opravilih pa razmišljenostih duha v njegovem spominu temni, zginja in zgine, ter tudi na srce in voljo vplivati ne more. Sv. pismo primerja besedo božjo semenu. Brez semena ni sadu; tako tudi duhovne žetve ni brez semena božje besede, ki se seje po cerkvenih govorih, po pridigah. In kakor njiva kmalo prinaša le plevel in osat, če se obseje le enkrat in ne leto za letom, tako bi bilo tudi v krščanski občini v duhovnem pomenu, ko bi se vernikom stalno in pogosto ne oznanovala beseda božja.

3. Ker je cerkvenemu govorništvu, pridigarski službi toliko znamenita in važna naloga [1]) in je ustno oznanovanje besede božje tako zelo potrebno, zato je sv. cerkev svojim duhovnim pastirjem vse čase ostro zaukazovala spolnovanje pridigarskih dolžnosti. Slišali smo (gl. § 26.), kako vestno so aposteljni ravnali po povelji Jezusovem ter po vseh deželah oznanovali besedo božjo; v kako sveto dolžnost si je štel sv. Pavel pridigarsko opravilo, in kako živo je to delovanje priporočal svojemu učencu. To veliko potrebo oznanovanja božje besede spoznavši je sv. cerkev večkrat na cerkvenih zborih povdarjala to dolžnost duhovnih pastirjev. Tako n. pr. veli tridentinski cerkveni zbor: »Archipresbyteri, plebani, et quicunque parochiales vel alias curam animarum habentes ecclesias obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pascant salutaribus verbis.« [2])

[1]) O važnosti in pomenu pridigarske službe lepo govori kolinski provincijalni cerkv. zbor (l. 1860) tako-le: »Gravissimum sane et plane eximium sacri oratoris est munus. Originem enim si attendis, Prophetarum, Apostolorum ipsiusque Christi premit vestigia; si finem, Dei omnipotentis gloriam et animarum provehit salutem; si res, quas enuntiat, divina pandit mysteria; si illos, ad quos loquitur, animae immortales et Christi sanguine redemptae vocem ejus auscultantur; si adversarios, contra quos nitendum est, portae inferi validissimas objiciunt acies; si auxilia, quibus juvatur, ecclesia opem divinam implorat, spiritus sancti gratia, Christus ipse ei praesto est; si denique laborum praemium — »fulgebunt, qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates.«

[2]) Sess. V. de ref. c. 2. — Na neko dotično vprašanje je S. C. Concilii dné 1. aprila 1876 odgovorila: »Tenentur parochi diebus dominicis et festivis de prae-

Digitized by Google

Službo pridigarsko vestno opravljati, besedo božjo oznanovati je toraj nekaterim ostra dolžnost pravice. Ti so pred vsem škofje kot prvi dušni pastirji svoji vladikovini; potem župniki in vsi drugi, ki službujejo v duhovnem pastirstvu.[1] Tistih duhovnikov, ki ne oskrbujejo dušnega pastirstva, res ne veže k pridigovanju dolžnost pravice, a krščanska ljubezen jih priganja, da z dovoljenjem škofovim pomagajo duhovnim pastirjem z oznanovanjem božje besede, ter naj ne pozabijo, da je tudi njim bilo rečeno pri mašniškem posvečevanji: »Sacerdotem oportet praedicare.«

§ 28.

Kaj duhovnika stori dobrega govornika.

»Kogar raje poslušajo, njemu tudi raje verjamejo«, pravi Kvintilijan. Treba je toraj pridigarju delati na to, da ga bodo radi in s pridom poslušali verniki. Podlaga ter duša uspešnemu govorniškemu delovanju je gorečnost, vnema za pridigarski poklic. Brez te so vsi vnanji pomočki brez moči. Naj bi bil govornik od Boga prejel obilnih naturnih pridigarskih darov, on utegne sicer sloveti po svoji zgovornosti, ali koristil bo malo, če ni navdušen za svojo sveto službo. Pred vsem naj se toraj pridigar skuša vneti za svoje opravilo, živo si predstavljajoč, da dela za božje kraljestvo, Bogu na slavo, ljudem v časni in večni blagor. Pomisli naj: ko bi z vsemi svojimi govori rešil tudi le eno dušo, za nebesa jo pridobil, bi že tedaj njegovo prizadevanje doneslo neprecenljiv sad. A pričakovati smé veliko več. Kdor vestno opravlja svojo službo, jih mnogo obvaruje greha, jih veliko potrdi v dobrem, jih k večji popolnosti pripelje ter nebesa jim odpre. Koliki sad!

Cerkveni govornik naj pa vnema le sveti ogenj v svojem srcu, oni ogenj, ki gori za božjo čast in zveličanje duš, ne praznega plamena častilakomnosti, človeške hvale, ali celó umazane dobičkarije. Gola častiželjnost mladih pridigarjev — pa prazna slama hitro pogori in zapusti le kupček pepela! Ne trudi se vsem ljudem dopasti, da sebe in drugih ne pripraviš ob sad besede božje. »Ako bi ljudem dopadel, bi služabnik božji ne bil«, pravi sv. Pavel.

---

cepto populo sermonem habere juxta Concilii Tridentini praescriptionem, attamen erit prudentiae Episcopi, dispensare ab hac ordinatione in aliquibus solemnioribus diebus.«

[1] Oprostiti te dolžnosti jih more le, če hkrati kliče druga ter še imenitnejša dolžnost, ali bolezen pridigarjeva, legitima consuetudo in enacega kaj.

Digitized by Google

Prizadeva naj si govornik za pravo ljubezen do Boga in do bližnjega, za pobožnost lastnega srca, in da je brezmadežno njegovo življenje; ker prazno bi bilo govorjenje pridigarjevo, kateremu bi poslušalci mogli očitati, da drugače živi, drugače uči.[1]) Podoben bi bil zvonu, ki druge v cerkev kliče, a sam zunaj ostane.

Vnanjim pomočkom cerkvenega govornika prištevamo:

1. Vsestransko izobraženje, zlasti izurjenost v bogoslovnih vedah. Jezik, v katerem govori, mora biti pridigarju celoma v oblasti, da ročno in brez zoprnega iskanja svojim mislim in čustvom daje pravi izraz. Dogmatika in morala ste mu zanesljiva tla; filozofija, zlasti logika, uči ga pravilno misliti in sklepati, resnično od neresničnega, bistveno razločevati od nebistvenega. Kaj dobro služi cerkvenemu govorniku tudi znanje prirodoznansko, katero ga uči, oznanovati božjo vsemogočnost in modrost, ki se razodeva v vidnem stvarjenji, in nebeške resnice pojasnovati s primernimi prilikami.

2. Pridno branje sv. pisma in izvrstnih zgledov govorniškega dela, iz katerih moremo nabirati cvetja krasnih besed, čvrstih izrekov, prispodob in vzvišenih misli. Sosebno sv. pismo nove zaveze nam prelepo kaže, kako je Jezus Kristus in kako so apostelni njegovi po različnosti poslušalcev odbirali najpripravnejših naukov, in kako so jim najvišje resnice tako prosto, umljivo in ganljivo stavili pred oči. Veliko koristi pridigarju tudi marljivo prebiranje homilij in drugih govorov cerkvenih očetov. Kako krasno oni razlagajo nauke sv. vere, ne le z veliko učenostjo in zgovornostjo, ampak tudi z neko posebno srčno gorkoto! Govori svetega Krizostoma, sv. Bernarda, Bazilija velikega i. dr. naj so nam zgledi prave cerkvene zgovornosti.

Ko beremo izdelke izvrstnih govornikov, ni zadosti, da bi ostali pri samem branji, ali da bi kar vse sprejeli in posnemali. Treba je prečitane ptuje govore premišljevati, vso notranjo osnovo pregledati, razlaganje, dokazovanje, sklepanje bolj natanko si ogle-

[1]) Sv. Jeronim (Ep. 2. ad Nepot.) svari pridigarja: »Non confundant opera tua sermonem tuum, ne, cum in ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat, cur ergo haec, quae dicis, ipse non facis?« — Prelepo o tem govori tudi znana »Instr. past. Eystettensis«: Ut... sacerdos cum fructu ad populum dicat, necesse est, ut vitae sit integerrimae et inculpatae, ac non tantum verbo, sed etiam exemplo homines ad frugem reducat: frustra enim persuadere aliis adnitimur, quod ipsi refugimus. Certe Christus, Joannes Bapt, Apostoli, Joannes Chrys., Franciscus Sal., aliique viri Apostolici prius vita, dein verbo docuerunt populum.«

Digitized by Google

dati... Le tako moremo zrno ločiti od plev, dobro posnemati, slabo zavreči. Nobeno človeško delo ni tako dovršeno, da bi ne imelo pomanjkljivosti. Kar si govornik ptujega prilasti, mora v svojem duhu prekuhati, po svoje vravnati razno sprejeto gradivo, da sestavi govor, na katerem ni poznati ptujega blaga.

3. P o s l u š a n j e dobrih pridigarjev. Ne bodi nikomur predaleč slišati slovečega govornika, in ne zamudi poslušati ga, kolikorkrat ti je mogoče: živi zgledi več pripomorejo kot branje. Da nam postane koristno poslušanje, opazujmo, kako si spretni govornik odbira tvarine po potrebi poslušalcev, kako jim pojme poljudno razlaga, kakih prilik, zgledov, dokazov se poslužuje, kako na srce vpliva, s kakimi nagibi voljo vnema, kaka je deklamacija in ponaša njegova itd. Celó poslušanje slabih govornikov utegne biti koristno. Ptuje napake in pomote nam kažejo, česar se je ogibati n a m. A ogibati se je predrznega presojevanja in neusmiljenega zametavanja, ker je pomisliti, da je veliko ložej poslušalcu kritikovati, kakor pa govorniku se varovati napake.

4. Tudi p o d u č e n j e in opomin od strani spretnih in skušenih govornikov naj je mlademu pridigarju ljubo. Presojevati naj daje svoje spisane govore modrim možem; ne zato, da bi ga hvalili, temuč da bi mu pogreške popravili, na napake ga opozorili. Pridigar ne vrjemi vsaki pohvali od strani ljudstva; a graje modrega človeka se tudi ne ustraši. Dober sovet hvaležno sprejet govorniku slavo prinese.

5. Napravi si z a p i s n i k, knjigo, v katero pridni bučelici podoben iz raznih cvetlic sladkega medu skupaj nosi. Kar najdeš pripravnega, dobrega, lepega, naj si je pridižni predmet, zgled, dokaz, prilika ... vse si zapiši za prihodnjo rabo. Karkoli bereš, če tudi le časopise, vedno naj ti je ta zapisnik pri rokah. Ako rabnega najdeš po lastnih knjigah, zaznamovaj si stvar in knjigo pa stran, iz ptujih bukev napravi si obširnejše izpiske. Koliko izvrstne tvarine se v teku let po tem potu nakopiči tako rekoč igraje.

6. V a j a, brez katere še nikdo ni postal mojster v kateri koli reči. Ona naj obsega pismeno izdelovanje duhovnih govorov, pa deklamovanje lastnih izdelkov. A sestavlja naj mladi duhovnik cerkvene govore še-le tedaj, ko se je seznanil s homiletičnimi nauki in vodili za izdelovanje cerkvenih govorov. Deklamovanje naučenih govorov uri spomin, in je zlasti tedaj koristno, če se godi vpričo skušenega prijatelja, ki prijazno opozoruje na storjene napake.

Digitized by Google

7. Treba je pridigarju tudi spoznanja samega sebe, če hoče delovati uspešno. Svojo lastnijo in zmožnost, posebnosti svoje in pomanjkljivosti je treba poznati, in na-nje se ozirati. Znani naj so mu tudi poslušalci, da vé odbirati naukov po njih umskem in nravnem stanji.

8. Da govorjenje in trud pridigarju ni prazen, mu je treba nebeške rose, pomoči od zgoraj, ki si jo mora izprositi s pobožno molitvijo. Pri najučenejših pridigarjih je mnogokrat prav malo sadu, ako opuščajo molitev in se bolj zanašajo na moč lastne besede, kakor na blagoslov božji. Naj še tako učeno, lepo in po vseh pravilih govorništva oznanuje resnico, vendar mnogokrat do srca ne seže, volje poslušalcev ne dobi. Kedar je pa pridigarju pomočnica pobožna molitev, tedaj gane srca in duše poslušalcev pridobiva stvarniku. Zato opominja cerkvene govornike provincijalna sinoda pražka (l. 1860): »Divinum haud intermittant invocare veritatis doctorem et paraclitum, qui solus claves habet, aperitque, quando vult, et potens est, ut verbis suis insinuet fidelibus et corda penetret auditorum.« Cerkveni govornik naj nikoli ne zastavi peresa brez pobožnega vzdihljeja, ko začne sestavljati govor, a tudi na leco naj ne stopi, da bi si prej v goreči molitvi ne bil prosil pomoči od zgoraj!

§ 29.

Kaj je homiletika; nje razdelitev.

Ko cerkev duhovnim pastirjem naklada sveto dolžnost, pridigovati, javno oznanovati besedo božjo, tedaj zahteva s tem dostojnega in vrednega oskrbovanja pridigarske službe. Kdor bi se ne pripravljal na cerkvene govore, in bi delal le prazne besede, on bi se ne pregrešil dosti manj, kakor tisti, ki opušča pridigovanje. Govorjenje brez vestne priprave, prazno besedovanje ostane brez sadu, in taki duhovnik vernikom celó pristudi poslušanje pridig. Tacemu veljá: »Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter.« (Jer. 48, 10.) Sv. Pavel opominja Timoteja (II. 2, 15—16): »Skrbno si prizadevaj, skazati se Bogu doskušenega delavca ... kateri prav oznanuje besedo resnice ... praznega govorjenja se pa ogibaj.« In če je lastni duhovni pastir po važnih opravilih zadržan, oznanovati besedo božjo, zahteva sv. cerkev čvrstega, pripravnega pridigarja-namestnika. (Trid. Sess. V. cap. 2.)

Iz tega spoznamo, da je cerkvenemu govorniku treba poduka. Nauk ta za pridigarje ali znanstveni navod, kako oskrbo-

Digitized by Google

vati pridigarsko službo, imenujemo homiletiko[1]) (theologia homiletica). Homilija, to je, cerkveni govor ali duhovni ogovor v širjem pomenu je namreč ono sredstvo, ki pridigarju služi v dosego svetega namena. Homiletika kot znanost toraj kaže duhovnemu pastirju, kako in po katerih pravilih mu je izdelovati in prednašati cerkvene govore, da bo z njimi dosegel pridigarski namen: Boga poveličevati in ljudi k zveličanju voditi.

Navadno razdeljujejo homiletiko v dvojno poglavje. Prvi del, katerega imenujemo splošnja homiletika, obravnava najprej notranjo napravo cerkvenih govorov, t. j. kaže, kako z versko resnico, ki je predmet duhovnemu govoru, podučevati, prepričevati, srce mečiti in voljo nagibati. Nadalje generelni del homiletike govori o vnanji napravi cerkvenih govorov, t. j. o govorniškem jeziku, o pisavi, deklamaciji, ponaši; in slednjič o pripravljanji pridigarjevem.

Drugo poglavje, ali specijelna homiletika uči izdelavo in napravo posameznih ter različnih vrst verskih govorov. Imamo toraj naslednjo glavno razdelitev:

I. poglavje. Splošnja homiletika:
1. člen: O notranji napravi cerkvenih govorov.
2. člen: O vnanji napravi cerkvenih govorov.
3. člen: O pridigarjevem pripravljanji.

II. poglavje. Posebna homiletika: Posamezne vrste cerkvenih govorov.

§ 30.

Zgodovina in slovstvo cerkvenega govorništva.

Ustanovitelj krščanskega govorništva in vsem nedosegljivi zgled je Jezus Kristus. Najvišje resnice in prekrasne svoje nebeške nauke je podajal v besedi tako prosti, jasni, razumljivi, pa vendar toliko plemeniti in ognjeni, da je vse strmelo nad močjo njegovega govora. Poniževal se je do misli, čustev in potreb onih, katerim je bil namenjen govor; navezoval je nauke na reči, ki so zanimale poslušalce; iz njih življenja je zajemal tudi prekrasna svoja pojasnila, prilike, podobe.

Nebeškemu učitelju nasledniki so bili apostelji in učenci njegovi. Sv. pismo nam je več njih govorov ohranilo, n. pr. govor apostelja Petra binkoštni praznik v Jeruzalemu (Dj. ap. 2, 14—40),

[1]) Ime to je od ὁμιλία, razgovor, nagovor v skupščini.

Digitized by Google

krasni govor sv. Štefana pred velikim zborom (Dj. ap. 7, 2—53). Res mojsterski so govori sv. Pavla v Atenah in Efezu pred namestnikom Feliksom in kraljem Agripo. Iz teh zgledov spoznamo, kako so večno resnico oznanovali aposteljni in učenci Gospodovi. A nje je vodil ter navdihoval sv. Duh, in Bog je mnogokrat njih besedo potrjeval s čudeži, toraj govorov Jezusovih in aposteljnov ne smemo presojevati po zakonih homiletičnih. Zgodovina krščanskega govorništva začenja se toraj še-le z onimi, ki so aposteljnom bili nasledniki.

V prvem in drugem stoletji po Kristusu ni še bilo cerkvenih govorov take oblike, kakoršna je dandanes, a toliko je gotovo, da so že takrat pri božji službi brali lektorji in dijakoni oddelke iz svetih spisov nove in stare zaveze, katere so potem škofje in mašniki pričujočim razlagali prav prosto in poljudno, brez vsake govorniške umetnije, ter pridevali še razna podučevanja, spodbujevanja in tolažila. Tako so nastale h o m i l i j e. S tretjim stoletjem še-le se je začelo r e d n o razlaganje sv. pisma pri javnih bogoslužnih skupščinah, in od takrat naprej najdemo v cerkvenih govorih že več umetnije in učenosti. To je deloma od tod, ker so po mnogih sovražnih napadih bili prisiljeni cerkveni govorniki braniti sv. vero tudi zoper učene napadnike, toraj z enakim orožjem, in ta vaja jih je urila. Pristopali so pa oni čas k sv. veri Jezusovi tudi marsikateri paganski modrijanje, dobro izurjeni v svetnem govorništvu, kateri so toraj po svoji spretnosti jako povzdignili cerkveno govorništvo. Četrto in peto krščansko stoletje imenujemo sploh z l a t o d ô b o p r i d i g a r s t v a.[1])

Z Gregorijem Vél. (umrl l. 604) se pričenja čas velicih ljudskih spreobračanj k Jezusovi cerkvi. Med germanskimi rodovi so se trudili kot oznanovalci krščanstva Kolumban, Kilijan, Rupert, Bonifacij, Ansgar . . .; Slovanom sta aposteljna in duhovna očeta postala solunska brata Ciril in Metod. Cerkveno govorništvo se je tiste čase vadilo in trudilo zlasti pri spreobračanji narodov, in je v tem tudi visoko stopinjo doseglo. Nasproti pa je sv. govorništvo po c e r k v a h takrat jelo p e š a t i bolj in bolj, ter je bilo večjidel v tem, da so vernim govorili homilije prejšnjih cerkvenih očetov.

[1]) Najimenitniši cerkveni govorniki te dôbe, od katerih je po več ali manj homilij še ohranjenih, so: 1. V v z h o d n i c e r k v i: Origen, Atanazij, Bazilij Véliki, Gregor iz Nise, Janez Krizost., Efrem Sirski, Ciril Jeruzalemski in Aleksandrijski, Makarij Vél. i. dr. 2. V z a h o d n i c e r k v i: Tertulijan, Ciprijan, Laktancij, Ambrož, Jeronim, Avguštin, Peter Krizolog, Leon I. Vel., Gregor Véliki i. dr.

Digitized by Google

Napravili so v ta namen posebne zbirke starih homilij, ki so jih imenovali homilijarije ali postile.[1] Prvi homilijarij je na povelje cesarja Karola Vél. sestavil Pavel Warnefried, a pregledal in popravil, po nedeljah in praznikih cerkvenega leta razvrstil ter izdal je to zbirko homilij sloveči Alkuin (umrl l. 804). Zaukazali so dušnim pastirjem, da si preskrbé v lastno porabo tacih homilijarijev, kakoršnih je pozneje izšlo še več. Tako se je v oni dôbi ohranil vsaj čisti vir apostoljskega duha.

Nova dôba cerkvenemu govorništvu je nastopila s sv. Bernardom, mojstrom cerkvenih govornikov tistega časa (umrl l. 1153), in sega nekako do srede 14. stoletja. V trinajstem stoletji vstanovila sta sv. Frančišek Asiziski in sv. Dominik nove cerkvene redove frančiškancev in dominikancev, ki so po sv. Bernardu k novemu življenju prebujeno pridigarstvo nadalje razvijali pri svojem apostoljskem delovanji. To dôbo cerkvenega govorništva smemo imenovati šolsko dôbo, kajti školastična metoda, takrat pri obravnavanji raznih znanosti navadna, je vplivala tudi na homiletiko, ter je cerkvenemu govoru dala neko stalno, natanko določeno podobo ali obliko. Dandanes navadna naprava pridige, nje razdelitev v glavne dele in sklep, véliki stavek itd. so iz dôbe školastikov.[2]

Od druge polovice 14. stoletja pa do tridentinskega cerkvenega zbora bili so jako neugodni in žalostni časi za pridigarstvo. Jelo je propadati. Tega so bili krivi po nekoliko poznejši školastiki s svojo suhoparno zvitostjo in brezuspešnim vrtenjem, katero so prenašali celó v cerkev. Drugi so začeli takrat čez vso mero na dan vlačiti stare paganske klasike ter njih izdelke toliko povzdigovati, da so zraven sv. pisma in cerkvenih očetov celó Grke in Rimce navajali na leci. Ko se je pa začela tako zvana reformacija, slišati je bilo iz ust govornikov večinoma pričkanje, kar je bilo zopet nov hud udarec cerkvenemu govorništvu.

Sv. tridentinski zbor je skušal vzbuditi tudi pridigarstvo k novemu življenju, ter je v ta namen dal raznih koristnih ukazov. Po prizadevanji mnogih škofov, zlasti sv. Karola Borom., jel se je polagoma kazati sad na polji cerkvenega govorništva: najprej po Italiji, Španiji, potem na Francoskem; slednjič tudi po Nemškem. Proti koncu 17. stoletja so nastopili na Francoskem sloveči govor-

[1] Od besedij: post illa, scil. verba Evangelii.

[2] Imenitnejši govorniki onega časa so: sv. Bernard, sv. Robert, sv. Dominik (umrl 1221), sv. Frančišek Asiz. (umrl 1226), sv. Anton Pad. (umrl 1231), sv. Tomaž Akv. (umrl 1274), sv. Bonaventura (umrl 1274) i. dr.

Digitized by Google

niki, kateri so sveto navdušenost prvih stoletij združevali z globoko modrostjo, šolsko dovršenostjo in krasoto v besedi. Postali so zgledni govorniki vsem drugim deželam.[1])

[1]) Najimenitnejši govorniki zadnje dôbe cerkvenega govorništva so izmed svetnikov: Frančišek Ksav., Karol Borom., Frančišek Borg., Frančišek Salez., Vincencij Pavlj., Peter Kanizij, Leonard iz Porta Mavr., Alfonz Ligv. Drugi znameniti pridigarji tega časa so na Laškem: Pavel Ségneri S. J., Cassini, Bordoni, Benini, Pellegrini, Pinamonti, Cesari, Fineti... Izmed Španjolov in Portugalcev: Strada S. J., Janez Avil., Ludovik Granad., Alfonz Rodriguec, Vieira S. J... Na Francoskem: P. Lejeune, Bossuet, Bourdaloue, Fenelon, Massilon, Cheminais, Brydaine, Lacordaire... Med Nemci: Abraham a Sancta Clara, Hunolt, Neumayr, Schneider, Graser, Gretsch, Sailer, Königsdorfer, Jais, Veith, Hirscher, Diepenbrock, Förster, Ehrler, Zollner i. dr.

Izmed slovenskih natisnjenih pridig imenujemo: Janez Krstnik, kapucin, izdal od l. 1691—1707. 5 zvezkov slovenskih pridig pod imenom: Sacrum Promptuarium; 1 zvezek je izšel v Benetkah, ostali v Ljubljani. P. Rogerij, kapucin, izdal 1731—1743 v 2 zvezkih pridige o svetnikih. P. Jern. Basar S. J., pridigar v Ljubljani, izdal 1734 zvezek nedeljskih pridig. Fr. Gorjup izdal v Ljubljani 1770 kratke homilije za vse nedelje in praznike cerkvenega leta. Jan. Čupik na Dunaji 1785 nedeljske pridige. Jurij Japel, 2 zvezka nedeljskih pridig v Ljubljani 1794. P. Paškal Škrbinc, 2 zvezka nedeljskih pridig l. 1814. Gašpar Švab, l. 1835 v Ljubljani 2 zvezka. Ant. Krempelj, 2 zvezka ned. in prazn. pridig izdal v Gradcu l. 1839. Anton Pekec: Trpljenje Kristusovo (postne pridige). Razlaganje dopoldanske službe božje ali kršč. nauki od sv. maše in pridig, v Ljubljani 1834. J. Volc, pridige ob posebnih priložnostih, v Ljubljani 1848. Blaž Potočnik, male homilije v slov. cerkvenem časopisu in »Zgod. Danici« l. 1848—1850. Andr. Albreht, krščanski nauki l. 1850. Mat Vrtovc, shodni ogovori, v Ljubljani 1850. Ant. Slomšek: Mnemosynon Slavicum. Glanforti 1840. Hrana evang. naukov, v Celovcu 1845. Apostoljska hrana, v Celovcu 1849. Misijonski govori, Drobt. 1865—1866. Nebeško veselje v 8 pridigah. Drobt 1863 i. dr... Sim. Wilfan, Lavretanske pridige l. 1863. P. Mansuet Šmajdek, shodni ogovori l. 1854. Dr. Jan. Zlat. Pogačar: Pridige, v Ljubljani, 1864. Fil. Jak. Kafol: Domači ogovori po nedeljskih evangelijih, v Celovcu 1853. Dom. ogovori po prazniških evangelijih, v Ljubljani 1856. Pogovori za ljudske misijone, v Gorici 1861. Cerkveni govornik v Ljubljani 1855. Obilo dobrega homiletičnega blaga je prinašal »Slov. Prijatelj« v Celovcu od l. 1853 do 1883; od l. 1884 nadalje pa »Duhovni Pastir« v Ljubljani.

Navod k cerkvenemu govorništvu so spisali med drugimi: Ludovik Granad: Rhetorica ecclesiastica. — Karol Borom.: Instructiones pastorum. — Fenelon: Dialoge über die Beredsamkeit. — P. Rud. Graser: Lehrart zu predigen. — Sailer: Kurzgefasste Erinnerungen an junge Prediger. — Brand: Handbuch der geistlichen Beredsamkeit. — Fluck: Katholische Homiletik. — Seb. Brunner: Stimmen an kathol. Prediger. — Schleiniger: Grundzüge der Beredsamkeit; Bildung des jungen Predigers; Das kirchliche Predigtamt. — F. Dupanloup: Unterhaltungen über die populäre Predigtweise. — J. Jungmann S. J.: Theorie der geistl. Beredsamkeit. — Slomšek Ant.: Vaje cerkvene zgovornosti, Drobt. 1862.

Digitized by Google

I. Poglavje.

Splošna homiletika.

O pridižnem predmetu.

§ 31.

Kaj naj oznanuje pridigar.

Cerkvenemu govorniku je namen, poslušalce voditi k zveličanju. Sv. pismo pa pravi (Dj. ap. 4, 12), da nobeno drugo ime pod nebom ni dano ljudem, v katerem bi se mogli zveličati, kakor ime Gospoda našega Jezusa Kristusa. Pridigarju je toraj oznanovati Ime ali nauk Jezusa Kristusa križanega. A vsega iz sv. vere Gospodove ne more vsak razumevati, in mu tudi ni vse vsaki čas enako potrebno, toraj mora znati cerkveni govornik izbirati iz dragocenega zaklada večnih resnic ter po okoliščinah tisto jemati, kar je ravno potrebno in koristno njegovim poslušalcem.

Da je toraj govorjenje pridigarjevo uspešno, gledati mu je pri odbiranji pridižnega predmeta: na lastnijo naukov in na lastnijo učencev.

I. Gledé pridižne resnice ali nauka samega smé predmet cerkvenemu govoru biti le sv. razodenje, beseda božja, katero podaje sv. pismo, ustno izročilo sv. cerkve in potrjena verska spoznanja pa Catechismus rom.

Ker je pridigar namestnik božji, in govorí v imenu Onega, ki je večna resnica, mora tudi on le resnico učiti, čisto resnico oznanovati. Nič izmišljenega, nič negotovega; ne da bi kot versko resnico trdil, kar je le pobožna misel ali mnenje posameznih učenikov. Resnični naj so tudi pridigarjevi dokazi, zgledi, sklepanja... Vendar le verska resnica se ima oznanovati. Zgolj posvetne reči, svetovne znanosti smejo priti na leco le v toliki meri, kolikor oznanovalcu večnih resnic služijo v pojasnjevanje, v dokaz, potrjenje.

Digitized by Google

Pridigar ne obravnavaj le nekaterih večnih resnic, ampak vse svete razodete resnice naj uči.[1]) Kristus veli aposteljnom: »Učite jih spolnovati vse, karkoli sem vam zapovedal.« (Mat. 28, 20.) Vse, kar je razodetega, je razodeto v naše zveličanje. Ne bilo bi prav, oznanovati le nekatere resnice, ker se govorniku bolj prilegajo, ampak z ozirom na potrebe poslušalcev mora zajemati iz vsega zaklada božjega razodenja. Predmet govoru naj so toraj pred vsem verske resnice, dogme. Kjer ni temeljitega poduka v veri, ondi nastane premnogo dvomov, omahovanje, nedoločnosti v verovanji, vnemarnost in slednjič nevera. Tudi dajó še-le verske resnice dejanjskim pravo podlago in jasnost. — Obravnavati mora cerkveni govornik tudi moralne ali dejanjske resnice, da verniki spoznajo, kaj jim je storiti, kako živeti, katere dolžnosti spolnovati, da se zveličajo. — Tudi zgodbe svetopisemske so deloma potreben, deloma koristen predmet pridigarju. Nekatere so v tesni zvezi z verskimi resnicami in z bogoslužjem. In koliko krasnih zgledov, koliko prepričevalnih dokazov podaja sv. zgodba krščanskemu učeniku; kako poživi ves njegov poduk! Zlasti zgodba Jezusovega življenja in trpljenja mu ponuja krasnih tvarin. Vseh zgodb sv. pisma zvrstoma obravnavati pa ne kaže v cerkvenih govorih.

Slednjič spada tudi sv. bogočastje v govorniško tvarino. Saj je marsikaj v liturgiji verska resnica, drugo pa lepo pojasnuje sv. resnice. In kako globokega pomena je vse pri sv. opravilih! Ako duhovni pastir hoče, da se verniki pridoma udeležujejo svete maše, sv. zakramentov, blagoslovil in bogočastja sploh, mora jih kot pridigar seznaniti z globokim pomenom teh svetih reči. — Tudi brevir je bogat vir pridižnih predmetov. Najde jih govornik, ako pazno pregleduje psalme, himne, antifone dotičnega dne, ob katerem mu je govoriti. Krasnih predmetov, najlepših misli zasledi pridigar tudi v mašnem formularu, v cerkvenih himnah, v sekvencijah, v improperijah vélicega petka. Le poiskati je treba!

II. Pri volitvi pridižnega predmeta je govorniku tudi gledati na poslušalce, deloma celó na lastno osebo. Če ravno pridigar ne smé celoma prezreti nobene razodete resnice, mora vendar iz bogatega zaklada božjih resnic vselej jemati ravno tisto, kar je ob onem času, na onem kraji, pred tistimi poslušalci najkoristneje in najpotrebneje. Tudi sv. cerkev velí dušnim pastirjem pri poduče-

[1]) Da nekaterih ne ponavlja brez potrebe, in drugih ne prezira, naj si zapisuje pridižne predmete govor za govorom.

Digitized by Google

vanji vernikov gledati n á - s e in na p o s l u š a l c e. »Parochi plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis«, pravi tridentinski zbor (Sess. V. c. 2). Ko se vpraša pridigar: o čem naj govorim? mu je nadalje ozir jemati na svojo starost, na službo, na lastne dušne zmožnosti in telesne moči; celó na čas, koliko mu je odmenjenega za govor. Ne podalo bi se, ako bi mladi duhovni pomočnik govoril n. pr. o dolžnostih zakonskih mož, o izreji otrok. Vse bolj resno smé govoriti domači pastir, ko ptuj pridigar. Tudi naj se nihče ne loti važnih in težavnih tvarin, n. pr. zavračanja verskih ugovorov, ako nima o stvari temeljitega znanja; spominja naj se besedi sv. pisma: »Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris « (Eccl. 3, 22.)

Sosebno pa naj odločujejo p o s l u š a l c i, kedar pridigar išče predmeta svojemu govoru.

1. Ozirati se mora na njih d o u m l j i v o s t, razumnost, versko znanje, kaj in koliko morejo nositi; gledati na njih stan, starost — tudi na njih notranjo ali dušno lastnijo, na čud itd. Saj je tudi zgled vsem pridigarjem, Gospod Jezus, svojim poslušalcem in učencem le tako govoril, kar so umeti zamogli. »Še veliko vam imam povedati; toda zdaj ne morete nositi.« (Jan. 16, 12.) Enako se je sv. Pavel oziral na zmožnost in razumnost svojih učencev. Korinčanom piše: »In jaz, bratje, vam nisem mogel govoriti kakor duhovnim, ampak kakor mesenim. Kakor otročičem v Kristusu sem vam dal mleka piti, ne jedi: niste bili še namreč za-njo, pa tudi še sedaj niste, ker ste meseni.« (I. Kor. 3, 1—2.)

2. A ne le na lastnijo poslušalcev, tudi na njih d u š n e p o t r e b e je gledati pri izbiri pridižne resnice. Govoriti jim mora o tem, kar je ali vsacemu kristijanu sploh znati in vedeti potrebno k zveličanju, kakor so dogmata necessaria necessitate medii, in tudi one resnice, ki so potrebne necessitate praecepti; ali kar je potrebno prav njim, katerim govori, bodi si zarad pregreh, zmot, med njimi razširjenih, bodi si zavolj posebnih dušnih potreb, nevarnosti, ali zarad posebnih okoliščin časa, kraja, stanú, dogodkov žalostnih ali veselih.

Ozir m o r a l n e g a stanja ima govornik med poslušalci večjidel jako različne ljudi: grešnike hujše in manjše; spokornike, pravičnike, bolj ali manj v duhovnem življenji vtrjene. Kolikor moč naj se pridigar ozira n a v s e te v svojih govorih, in naj resnico tako obdeluje, da iz nje vsi dobé pripravnih naukov.

Digitized by Google

Akoravno je koristno, da si pridigar naredi nekak načrt o tem, kar misli govoriti, in v kateri vrsti misli obravnavati posamezne resnice, da polagoma vsaj imenitnejše v s e pridejo na vrsto, naj vendar bolj pogosto govori o pregrehah med poslušalci zelo razširjenih. Naj mu je v e č k r a t glavni predmet pridigi čednost, katero bi rad vtrdil med poslušalci, greh, ki ga skuša izkoreniniti; tudi govoreč o drugih resnicah naj skuša zopet in zopet pozornost obrniti na dotično čednost ali greh. Kjer so v kakem okraji nekatere pregrehe zelo razširjene, je jako dober pomoček, zatreti jih, da se vsi obližnji pridigarji zmenijo o gotovem času govoriti zoper dotično zlo.

3. Ko si pripravlja pridigar snovi za govor, naj vselej tudi gleda na to, kake v o l j e so takrat poslušalci njegovi, in kaj da ž e l é, kaj pričakujejo zavolj posebnih dogodkov, praznikov. Cerkveni čas ali praznik kaži govorniku predmet. Prav naravno je, da cerkveni god ali božja služba tistega dne odločuje tvarino, saj ste si božja služba in pridiga res v prav ozki zvezi notranji in vnanji. Pridiga pripravlja na vredno praznovanje in obhajanje praznikovih skrivnosti; praznik sam in njegova božja služba pa vpliva na srca poslušalcev in jih stori take volje, da raje in z večjim pridom poslušajo besedo božjo. Bila je pa tudi vnanja zveza že od nekdaj med liturgijo in pridigo. Po prebranem listu ali evangeliju je sledilo razlaganje tega odlomka: to je začetek našim pridigam, ki jih še danes prištevamo prvemu glavnemu delu sv. maše. Ker ste božja služba pa pridiga v toliki zvezi, naj se vjemate tudi po vsebini. Maša praznikova, oficij, in posebno še list in evangelij dotičnega godu ali nedelje [1]) naj n a v a d n o podaja pridigarju gradiva, in naj mu odločuje predmet. Ako tako ravná, ne bo kmalo prezrl in izpustil kake važnejše resnice, ker božja služba vsega cerkvenega leta nam stavi pred dušno oko vse dogodke našega odrešenja, in vse skrivnosti božjega razodenja. Da vsako leto vse

[1]) Berila svetopisemska, ki se pri božji službi ponavljajo gotove dni leto za letom, imenujemo »p e r í k o p e«. Sicer je bilo branje oddelkov sv. pisma stare in nove zaveze že od začetka sv. cerkve del božje službe, ali določeno še ni bilo, kaj naj se bere in koliko. Tudi so po različnih krajih različno brali. Prazniška svetopisemska branja so bila določena že v 5. stoletju, nedeljske perikope še-le pozneje. Ni moč za gotovo povedati, kdaj. Sedanji stalni red listnih in evangelijskih perikop za vse godove in nedelje cerkvenega leta je nastal še-le s tem, da je po naredbi tridentinskega cerkvenega zbora rimski misal dobil po popravkih Pija V. (1570), Klemena VIII. (1604) in Urbana VIII. (1634) današnjo obliko.

Digitized by Google

imenitnejše resnice na vrsto pridejo, tega želi sv. cerkev. Dunajski provincijalni koncil n. pr. je ukazal: »Ita conciones suas disponant parochi, ut anni curriculum non absolvant, quin populum de praecipuis fidei mysteriis mandatisque divinis e suggestu instituerint.«

Prigodi se v vsaki duhovniji časih kaj prav posebnega, kaj nenavadnega, ali veselega, n. pr. nova maša, nastop novega samostalnega dušnega pastirja, prvo sv. obhajilo, posvečevanje nove cerkve . . .; ali žalostnega, n. pr. nagla nenavadna smrt, požar, toča. . . Ob tacih dogodkih naj pridigar odstopi od navadnega reda in določenega načrta ter naj take izredne dogodke uporablja svojim duhovnijanom v zveličanje. Brez volje božje ali dopuščenja njegovega se ničesar ne zgodi, in v takih nenavadnih dogodjajih se bolj ali manj očitno kaže volja Najvišjega. Pridigar naj je razlagavec te razodete volje božje in njenih namenov. Vselej smé upati sadu od svojega govorjenja ob tacih dogodkih, ki duhovnijane storé sprejemne, občutljivejše, in jih časih močno izdramijo iz vnemarnosti in grešnega spanja.

§ 32.

O čem naj ne govori pridigar.

Cerkvenemu govorniku mora biti namen, s pomočjo oznanovane besede božje ljudi voditi k zveličanju. Ker je to njegov cilj, ne sme govoriti o rečeh, ki nikakor ne pospešujejo svetega namena. Ne smé toraj obravnavati na leci, kar ni beseda božja, kar z njo tudi v zvezi ni, kar ne more voditi k zveličanju, ali kar bi celó škodovalo poslušalcu.

Pridigar toraj ne smé:

1. Kaj neresničnega, izmišljenega, ali tudi le domišljenega sporočati za pravo in resnično. Ne sme pačiti, po svoje spreminjati besedi in izrekov sv. pisma; ali razlagati jih drugače, kakor jih razlaga sv. cerkev. Izmišljenih dogodb, nepreiskovanih in nepotrjenih prikazni in čudežev ne sme rabiti v dokaze. Človeških prerokb in gotovih napovedovanj šib božjih naj se ogiblje; naj pri razlaganji božje volje ne pretirava, naj ne imenuje smrtni greh vsacega prestopka postave božje ali cerkvene. Varovati se mu je preostrosti, a tudi premehkosti.

2. Tudi zgolj posvetne reči ne smejo biti predmet pridigi. Dopovedovanja raznih novic in pravljic, katere niso v nikaki potrebni zvezi z besedo božjo, naj se ogiblje, še bolj pa burk in smešnic. Obravnave o svetnih znanostih, n. pr. o zdravilstvu,

Digitized by Google

kmetijstvu . . ., in naj so same na sebi morda jako koristne, ne smejo biti predmet cerkvenemu govoru. Nevredno oznanovalca besede božje je hvalisanje mogočnjakov in prilizovanje; enako lastna hvala. Ne velja vedno grajati, upiti, grometi, ker le rahli dežek koristi, toča pa potolče, ukonča. Prepirov, ki jih morda pridigar ima s posamezniki ali z vso duhovnijo, zagovarjanja samega sebe . . ., naj nikdar ne vlači na leco.

3. Govornik naj opušča tudi táko, kar je ali človeškemu razumu sploh p r e t e ž k o ali n e u m l j i v o, ali pa vsaj njegovim poslušateljem. Ni se spuščati v proumovanja, v špekulativna premišljevanja verskih skrivnosti, n. pr. v razlaganje bistva presvete Trojice; ali govoriti o razmeri med božjo milostjo in človekovo voljo itd. Graje vreden bi bil pridigar, ki bi se spuščal v visoka, vernim neumljiva preiskovanja le zató, da bi se kazal prav učenega.

4. Še bolj se je pridigarju varovati govorjenja, ki bi poslušalcem bilo celó v š k o d o ali p o h u j š a n j e. Tako n. pr. bi bilo kaj nevarno in škodljivo, ko bi svojim poslušalcem pripovedoval o ugovorih zoper sv. vero, o verskih dvomih, o krivih naukih, njim popolnoma neznanih, in če se tudi bati ni, da bi taki ugovori, dvomi, krivi nauki kedaj prišli do njihovih ušes. Nevarnost bi bila toliko večja, kolikor slabše bi odbijal in zavračal ugovore in dvome. Škodljivo je vedno ropotanje in žuganje s pogubljenjem, kar verne dela obupne; a pogubljivo je tudi ono glajenje, ki nikoli ne izpregovori resnobne graje, kar vodi v predrznost. V duševno kvar je pripovedovati spotikljive, slabe zglede višjih duhovskih ali svetnih gosposk; preživo popisovati kaka hudobna dejanja, silne pregrehe; prerazločno, prenatanko razlaganje skrivnih pregreh, ali zvitih izgovorov grešnikovih in enako.

Digitized by Google

I. ČLEN.

O notranji napravi verskih govorov.

§ 33.

Uvod.

Namen notranji napravi ali izdelavi verskih govorov je isti, katerega ima pridigar sploh: posvečevanje ljudi. V zveličanje in posvečevanje pa je poslušalcu izdelani govor tedaj, če se božja resnica tako obdeluje, da se je vernik popolnoma oklene ter jo sprejme z vsemi svojimi dušnimi močmi: z razumom, srcem in voljo. To je, tako mora cerkveni govornik vernim predlagati sveto resnico ali voljo božjo, da jo spoznajo, nad njo dopadenje imajo, in jo hočejo v življenji spolnovati. Isto pové sv. Avguštin, veleč, da naj pridigar tako govori: »Ut veritas pateat — placeat — moveat.«

Cerkveni govornik mora toraj v izdelavi ali notranji napravi pridige božjo resnico pojasniti, da poslušalci spoznajo nje bistvo, nje pomen in kaj obsega. On mora tudi prepričati verne, ter resnico primerno vtrditi, pa dokazati, da je stvar res taka in ne more biti drugače. Volja božja ali sv. resnica se mora pa tudi tako podajati, da poslušalcem dopade, da občutijo veselje nad njo, da jo v srce sprejmó in se jim vzbudé primerna čustva, kakor: sv. veselje, ljubezen, upanje, stud nad grehom itd. Tudi tako je treba izdelati in predstaviti božjo resnico, da se je poslušalci oklenejo z voljo, to je, da so pripravljeni v življenji spolnovati, kar se jim priporoča in naroča.

Pri notranji napravi ali izdelavi verskih govorov nam je toraj govoriti:

A. O razsvetljevanji spoznavnosti, in sicer I. s pojasnovanjem, II. z dokazovanjem.

B. O pridobivanji srca z vzbujanjem primernih čustev.

C. O nagibanji volje.

Navadno skuša cerkveni govornik pri vsakem govoru doseči vse tri namene. Smé pa tudi le posebno enega ali drugega pred očmi imeti, vendar mu zgolj vzbujanje čustev ne sme nikoli biti glavni namen govora, ampak le pomoček v pridobivanje volje.

Digitized by Google

A.

Razsvetljevanje spoznavnosti.

I. S pojasnovanjem.

§ 34.

O pojasnovanji sploh.

Ako pridigar hoče poslušalce nagniti k stanovitnim sklepom, je najprej treba, da jih vodi do spoznanja priporočane resnice. Kako resnico spoznati se pa pravi: znamenja in lastnosti njene vedeti ter ločiti jo od drugih. To spoznanje resnice mora biti jasno, to je, določno in natanko. Jasno pa resnico pojasnuje, kdor o nji pové toliko in taka znamenja in lastnosti, da jo je moč prav spoznati, in jo dobro razločiti od drugih.

Rečí vernikom sploh jasnih in znanih naj govornik nikar ne pojasnuje, ker bi s tem le čas tratil, in morda še razžalil poslušalce. A nasproti naj pojasnuje vse, kar je res neznanega poslušalcem, ali vsaj večini izmed njih; o čemur ali nimajo pojma ali le temen, napačen. Tako n. pr. naj vselej pojasnuje ptuje šege, starinoznanske in obredoslovne reči, brez katerih nekatere vrste svetopisemske ostanejo nerazumljive. Pojasnovati je one prevažne glavne resnice sv. vere, katerih spoznanje je potrebno za verskonravno življenje, n. pr. da je Kristus pravi Bog, o delavnosti sv. Duha, o namenu človekovem itd. Pojasnuje naj govornik nauke in resnice, o katerih so med ljudmi razširjene napačne misli, krivo mnenje; tudi take, katere najrajše napadajo in krivo razlagajo nasprotniki sv. cerkve, n. pr. nauk o postu, o odpustkih, o nezmotljivosti papeža i. dr. Tudi rabijo bogoslovci marsikaj besedi, izrazov v drugačnem smislu, kakor ga imajo navadno med ljudmi, n. pr. milost, svet, meso, zatajevanje itd.; takih in enakih besedi pravi pomen je treba kazati poslušalcem.

Da pridigar gledé pojasnovanja zadene pravo mero, mora se ozirati na umsko stanje in na versko izobraženje svojih poslušalcev. Ozir verskega podučenja naj tako imenovanim omikancem današnjih časov nikar preveč ne upa.

Za pojasnovanje predstav, pojmov, resnic govornik rabi razlaganje in poočitovanje, katerih vsako ima zopet po več sovrst, kar bomo spoznali v naslednjem.

Digitized by Google

§ 35.

Pojasnovanje z razlaganjem.

Razlaganje se godi ali neposrednje, naravnostno, z besednim ali stvarnim razlaganjem; pa tudi nenaravnostno, z nasprotjem.

1. Besedno razlaganje je v tem, da stvar, katero hočemo pojasniti, naj si je posamezna beseda, ali cel svetopisemski stavek, povemo z drugimi poslušalcem znanimi in jasnimi besedami, ki so pa enacega pomena. Besede razlagovalne morajo biti vernim razumljive, sicer si pri njih ničesar ne morejo misliti, toraj tudi onega ne, kar pomeni reč, kojo hočemo razložiti. Isto tako je potrebno, da v razlaganji ne ponavljamo besede, katero razlagamo, ker bi to bilo istorečje, tavtologija.[1]) Besednemu razlaganju prištevamo tudi opisovanje (paraphrasis), s katerim pomen naznanimo z drugimi besedami kar v teku govora.[2])

2. Stvarno razlaganje je v tem, da se povedó znamenja reči, katero hočemo pojasniti, naj so že le bistvena znamenja ali zraven teh tudi slučajna. Kedar stvarno razlaganje našteva le samo bistvena znamenja stvari, po katerih se ona razločuje od vseh drugih, imenujemo to logično razlago; govorniško pa, ako zraven bistvenih znamenj našteva tudi slučajna.

Med logična stvarna razlaganja štejemo opredelbo, definicijo, pa razlikovanje, distinkcijo. Prva z določnimi besedami pové bistvena znamenja kake reči[3]); druga pa pojasni, v čem se razločujejo podobni pojmi.[4]) Govorniško stvarno razlaganje je objasnilo pa popis. Z objasnilom bolj na obširno popišemo eno ali tudi več znamenj onega pojma, kateri želimo pojasniti.[5])

[1]) Zgled besednega razlaganja: Evangelij je grška beseda in pomenja po naše: veselo naznanilo. Ali: nebeško kraljestvo silo trpi, to je, truditi in prizadevati se moramo, da pridemo v sveta nebesa. Istorečje bi bilo: Ponižnost je poniževanje samega sebe.

[2]) N. pr.: »Bratje! postrgajte stari kvas, zapustite in potrebite iz sebe vso pregreho, hudobijo, in se očistite vseh pregreh. . .«

[3]) Zgled definicije: Vice so kraj, kjer duše trpé časne kazni.

[4]) Zgled distinkcije: S krivim natolcevanjem se pregreši, kdor od bližnjega brez pravičnega vzroka kaj hudega misli; predrzne sodbe pa je kriv, kdor brez pravičnega vzroka nad bližnjim slabo sodbo izreče.

[5]) N. pr. da bi kdo v definiciji: Zakrament je vidno znamenje . . ., hotel razlagati pojem »vidno znamenje«, bi utegnil to storiti s tem-le objasnilom: Pri vseh zakramentih zapazite nekaj vnanjega, vidnega, čutnega. Pri sv. krstu vidite oblivanje z vodo in slišite besede, ki jih zraven govori mašnik; pri sv. birmi vidite pokladanje rok škofovih, maziljenje s sv. oljem in molitev

Digitized by Google

Popis pa podaja mnogo znamenj bistvenih pa slučajnih od stvari, ki jo hočemo pojasniti, in s tem reč kakor v podobi živo postavi pred oči.[1] Ako je popis posebno živ in jasen, imenujemo ga razložba ali živi popis.[2]

Vsako razlaganje, bodisi besedno, bodisi stvarno mora biti:

a) Resnično, t. j. znamenja ali prilogi morajo biti taki, ki so res lastni reči, katero pojasnujemo, pa tudi res v tisti meri jej morajo biti lastni, v kateri se jej pripisujejo; sicer bi bilo razlaganje krivo ali prisiljeno.[3]

b) Popolno in določno, mora obsegati vsa tista znamenja, ki so potrebna k pravemu spoznanju pojasnovane reči, ali katere je treba vedeti, da se razlagana stvar ločiti more od drugih nji podobnih. Razlaga brez teh lastnosti bi bila pretesna ali pa preširoka.[4]

c) Umevno in jasno, to je, speljano s takimi besedami in izreki, katere razumejo poslušalci ter njih pomen poznajo.[5]

3. Posebno krepko razlaganje je posrednje ali nenaravnostno, z nasprotjem, kakor spričujejo znane besede: »Contraria juxta se posita magis illucescunt.« Nebeški Učenik se je posluževal večkrat tacega pojasnovanja z nasprotjem, n. pr. v zgodbi o bogatinu in ubogem Lazarji, o farizeji in cestninarji... Táko razlaganje naj pridigar rabi zlasti tedaj, ako: *a)* mu je pojasnovati prepovedi, n. pr. ne obrekovati, ne krasti itd...; *b)* ako hoče pokazati veliko vrednost reči, katere poslušalci malo cenijo, n. pr. miru, zdravja...;

---

zraven; pri sv. poslednjem olji zapazite maziljenje na čutilih, in slišite zraven govoriti sv. besede... In tako najdete pri vseh sv. zakramentih nekaj, kar vidimo, slišimo, čutimo; — to je vidno znamenje zakramenta.

[1]) Lep in jasen popis ljubezni do bližnjega nam podaja sv. apostelj Pavel v svojem prvem listu do Korinčanov (13. 4): »Ljubezen je potrpežljiva, je dobrotljiva; ljubezen ni nevoščljiva, ne ravna napačno, se ne napihuje. Ni častilakomna, ne išče svojega, se ne dá razdražiti, ne misli hudega. Se ne veseli krivice, veselí se pa resnice; vse pretrpi, vse veruje, vse upa, vse prenese...«

[2]) Krasno in živo popisuje sv. pismo dobro ženo v bukv. preg. 31, 10—31: »Mulierem fortem quis inveniet?....« Prelep je tudi živi popis poslednje sodbe, ki ga beremo pri sv. Matevžu 25, 31—46.

[3]) Taka neresnična razlaga bi bila n. pr.: »Pokora je objokovanje svojih grehov.«

[4]) Pomanjkljivo razlaganje bi bilo n. pr.: »Pluji grehi so tisti, ki jih drugi storé.« — Nepopolno in nedoločeno razlaganje bi tudi bilo n. pr.: »Ponižnost obstoji v zvestem ogibanji posvetne časti...„« ker tu je povedano premalo in preveč.

[5]) Nasprotni zgled: »Ponižnost je ogledalo lastnih slabosti in beg ničemurnega kadila.«

Digitized by Google

c) če mu je razlagati duhovne, nadčutne stvari, o katerih je ložej povedati, kaj niso, kakor pa, kaj da so, n. pr.: nebeško veselje, prava prostost . . .; *d)* ako želi pri svojih poslušalcih popraviti pomanjkljive ali napačne pojme, ki jih imajo o kaki reči, n. pr. o darežljivosti in zapravljanji, o lakomnosti in varčnosti. . . Vendar naj pridigar ne razlaga edino le z nasprotjem, ampak vselej tudi naravnostno, sicer bi poslušalci nikoli ne dobili o stvari pravega zaumka.

§ 36.

Pojasnovanje s poočitovanjem.

Pri razlaganji je govorniku najbolj gledati na umevnost ali poljudnost. Da to doseže, mora se pri pojasnovanji novih, poslušalcem še temnih resnic držati znane poti: nove pojme navezavati na stare, katere že imajo oni, ki jih hoče podučiti. Skušnja uči, da si pri priprostih poslušalcih sploh le č u t n e in e n o t n e pojme misliti smemo kot njim jasne, to je, take, do katerih človek pride s pomočjo vnanjih čutil, po gledanji, slišanji, tipanji . . ., ali pa po notranjem čutu. Da je toraj pridigarjevo pojasnovanje primerjeno razumnosti navadnih poslušalcev ter gotovo poljudno, naj vse, kar razlaguje, kolikor moč v čutnih zaumkih pred oči stavi, tako rekoč potelesi, in to imenujemo p o o č i t o v a n j e.

Kaj važen pomoček, nejasno stvar pojasniti, je poočitovanje. Kdor ni vajen v mišljenji, on mrzlo posluša abstraktne pojme in splošne stavke, ter si zraven ničesar ne more misliti. Ko pa suhe abstraktne izreke in stavke zvežemo s stvarnimi, konkretnimi nazori, tedaj reč poslušalcu stopi tako rekoč pred oči, on postane pozoren, reč mu je razumljiva, se vtisne spominu, spozna nje resničnost, in tako se prikupi tudi srcu in nagiba voljo.

Najvažnejša poočitovanja so: razšteva ali razdrobitev, specifikacija; zgledi ali prigodbe; podobe (prilike, basni, tipi . . .).

1. R a z š t e v a ali r a z d r o b i t e v je v tem, da se splošni pojmi ali stavki razdelé v njih posamezne dele, iz katerih obstojé. Specifikacija toraj razdrobi celoto v posamezne dele, splošno v posebno, vrsto v sovrste. . . N. pr.: Vse stvari žalujejo ob smrti Jezusovi: solnce otemni, zemlja se trese, skale pokajo, grobovi mrtve iz sebe dajó. Kakor smo že omenili, smemo priprostim slušalcem pripisavati le bolj čutne zaumke; po čutih pa oni ostajajo le pri posameznih, enotnih pojmih, zato jim je treba splošne in

Digitized by Google

abstraktne reči razdrobiti v posebne, bitne, ter posamezno razkazati in popisati, da ložej razvidijo in spoznajo, kaj pomeni in obsega splošni pojem ali stavek.[1])

2. P r i g o d b a ali zgled v ožjem smislu predstavlja in pojasnuje kako splošno resnico ali vsaj kak širji pojem o posameznih dogodkih življenja. Moč in važnost prigodb, zgledov slehrni pozná. Cerkvenim govorom dajó prijetnost in mikavnost, poslušalce ohranijo pazne, storé, da se razlagani nauki globokejše vtisnejo spominu; živo kažejo, da je možno to ali drugo dolžnost krščanstva spolnovati, tega ali unega greha se varovati itd. Posebno do neomikanih ljudi imajo prigodbe kaj veliko moč; dokaj prej kot s suhim dokazovanjem pridigar z zgledi doseže namen. Zato pravi Kvintilijan: »Longum iter per praecepta, breve et efficax per exempla.«

Jemlje naj pridigar najraje prigodbe in zglede iz sv. pisma stare in nove zaveze; ti so najimenitnejši za poočitovanje večnih resnic.[2]) Zajemlje naj jih pa tudi iz cerkvene zgodovine, zlasti iz življenja svetnikov. Tudi prigodbe iz svetne zgodovine (posebno pred omikanimi) pa iz lastnega življenja pridigarjevega imajo veliko moč do poslušalcev, zlasti če zadevajo njim znane dogodke.

Vse prigodbe, ki jih hoče pridigar rabiti v pojasnovanje, naj so r e s n i č n e in r a b n e, to je, primerne življenju poslušalcev, n e p r e p o g o s t n e, ker ne smejo biti namen govoru, ampak le pomoček. Pripovedujejo naj se ž i v o in o b č u t n o, kar se doseže s tem, da se kraj, čas in druge k umevnosti potrebne okoliščine poslušalcem lepo popišejo, in misli, nameni pa dejanja delavnih oseb dobro razgrnejo. Kedar je zgled že znan, naj mu nova obleka podeli mikavnost. — Kar tiče r a b e zgledov, utegne jih govornik samo v misel vzeti, omeniti, a le, če so sploh znani[3]); tudi po več zgledov enake vrste more tako navesti[4]); bolj ali manj ne-

[1]) Splošni stavek: »Smrt je vsem gotova« kaj lepo razdrobi S l o m š e k tako-le: »Čujte, smrt je vsem gotova! Smrt pokosi kralja na zlatem tronu, pobere berača na slami; ona potrka na bogatina srebrna vrata, in poluka k siromaku skozi pobito okno; ona vzame Bogu posvečenega mašnika, in zgrabi orača na polji; ona premaga vojščaka s krvavim mečem, in reši jetnika iz temne ječe. Smrti se ne odkupi skopec s polnimi skrinjami denarja, smrti ne uteče popotnik po železnici.«

[2]) Tako bi se lastnosti in lepota p o t r p e ž l j i v o s t i pač lepše ne dale pojasniti, kot na zgledih Joba, Tobija, in zlasti iz življenja Jezusa Kristusa.

[3]) N. pr.: In če si padel, če si grešil — stori kakor Peter!

[4]) Zgled: Si mar močneji kot Samson, pravičnejši ko David, modrejši ko Salomon? Vsi ti so padli; bližnja priložnost jih je podrla!

Digitized by Google

znane prigodbe naj pridigar izpelje obširnejše, kolikor se mu gledé pojasnovane resnice in poslušalcev zdi potrebno.[1])

§ 37.

Nadaljevanje.

3. Podobe. V govorniškem pomenu je podoba taka telesna, očutna, poslušalcem dobro znana reč, po kateri pridemo do jasnega spoznanja druge nadtelesne stvari in resnice, zarad podobnosti, ki je med njima. Še krajše: podoba je pojasnovanje ali predstavljanje resnice s kako primerno očutno rečjo. Tako je n. pr. potovanje podoba človeškega življenja, spomlad podoba mladosti itd.

Govorniške podobe so zelo važna in zelo koristna pojasnovanja v krščanskem poduku, zato je tudi nebeški učenik Jezus Kristus, in so za njim njegovi učenci, kakor tudi sv. očetje kaj pogostno rabili prilike in podobe. Kako pa res cerkveni govor storé živ in prijeten, božje resnice lepo pojasnujejo, jih globoko vtisnejo spominu ter s posebno močjo vplivajo na srce in voljo.

a) Da imajo podobe pravo moč, mora jih pridigar jemati od rečí in razmer poslušateljem dobro znanih, po zgledu Jezusovem, ki je v pojasnovanje in razlaganje svojih nebeških resnic rabil take reči žive in nežive, katere so prav takrat bilo pred očmi poslušalcem. Učečemu na polji so mu bile v podobo ptičice, cvetlice, drevesa . . .; v puščavi: pastir in ovce; ob morskem bregu mu je v priliko služil ribji lov itd.

b) Mora biti pojasnovalna resnica v taki razmeri z očutno rečjo, katera se rabi v razlaganje, da lahko in hitro razvidimo podobnost, ki je med njima. Ako v kaki evangelijski podobi prostim poslušalcem podobnost ni lahko razvidna, treba jim je pokazati, v čem je podobnost.

c) Podobe naj so tudi vselej dostojne, spodobne, vredne božjih resnic, katere pojasnujemo ž njimi. Kaj surovega, pre-

[1]) Primernih zgledov pa prigodb je najti zraven raztresenih po mnogih spisih svetih očetov, že zbranih, n. pr.: Nic. Hanap: Exempla biblica. Domainco: Christkathol. Lehre in Beispielen. Reebmann: Exempelbuch; Dr. Herbst: Exempel; Lud. Mehler: Katech. Handbuch; J. Schmid: Histor. Katechismus (slovensko izdal Ant. Janežič); Leop. Kist: Exempelbuch für Priester und Volk; Duh. Pastir od l. 1890 naprej.

Digitized by Google

nizkotnega ne smejo obsegati; drugače, ko bi govornik imel namen, da se poslušalcem pristudi kaka stvar.[1])

d) Naj se ista podoba prevečkrat n e p o n a v l j a, sicer zgubi vso mikavnost. Tudi naj se ne rabijo podobe prepogostno, ker ne smejo biti namen, ampak le kinč govoru in pojasnilo.[2])

Podobam v govorniškem smislu prištevamo:

a) M e t á f o r o ali prenos, ki je v tem, da se posamna beseda jemlje v prenesenem pomenu, n. pr.: Vi ste luč sveta . . ., dal ti bom ključe nebeškega kraljestva . . ., varujte se kvasu farizejev. . .

b) A l e g o r i j o ali inorek; kedar se podoba izpelje v enem ali več stavkih, pa se primera nič ne napové. N. pr.: »Kaj pa vidiš pezdir v očesu svojega brata, bruna pa, ki je v tvojem očesu, ne čutiš itd. (Luk. 6, 40—42).« Ali: »Vsako drevo, katero dobrega sadú ne obrodi, bo posekano in v ogenj vrženo (Mat. 3, 10).«

c) P o d o b o v ožjem smislu, ako se znana očutna reč kolikor treba popiše, in nje primera s pojasnovalno resnico naravnost naznani. N. pr.: »Zakaj ako je kdo poslušatelj besede, ne pa delavec, tak je podoben človeku, kateri ogleduje obraz svojega rojstva v ogledalu; ogleda se namreč in gre, in brž pozabi, kakšen je bil (Jak. 1, 23—24).«

d) P r i l i k o ali parabolo, ki je izmišljena pa mogoča zgodba iz življenja, postavljena v obliki povesti pred poslušalce z namenom, po nji jih učiti kake resnice, ali pojasnovati jo. Gospod Zveličar se je kaj velikrat posluževal tega pojasnila,[3]) ki je res velike koristi. Prilike namreč storé:

α) Da poslušalci resnico prav spoznajo in brez pristranosti, ker jim stvar takó stavijo pred oči, da ne razvidijo brž, da zadeva njih ali koga izmed njih, tedaj tudi ne moteni po lastni ljubezni morejo spoznati resnico in reč presoditi. N. pr.: Po znani priliki preroka Natana je bil David pri-

[1]) Iz tacega namena sv. Peter (II. 2, 22) piše o tistih, ki se vrnejo v prejšnje grde hudobije: »Zgodi se jim po resničnem pregovoru: pes se vrne k temu, kar je izk. . ., in skopana svinja se spet po luži valja.«

[2]) Zbirko lepih podob ima: M ü n c h: Das Reich Gottes in Bildern und Beispielen. K o t t e: Gleichnisse und Sinnbilder. R i c h t e r: Goldgrube für Prediger i. dr.

[3]) Glej prekrasne prilike o zgubljenem sinu, o usmiljenem Samarijanu, o sejalcu, o delavcih v vinogradu, o desetih devicah, o figovem drevesu, o bogatem možu, o neusmiljenem hlapcu i. dr.

Digitized by Google

siljen obsoditi samega sebe, preden je vedel, da zadeva njega samega.

β) Mnogokrat so prilike edini pripomoček poslušalcem povedati kako resnico, katere bi naravnost in odkrito povedane še sprejeti ne hoteli. N. pr.: Kralj David bi brž ko ne ne bil hotel poslušati Natana, ko bi mu bil ta krivico naravnost očital. Zato se je tudi Jezus navadno poslužil prilik, kedar je judom kaj očital, n. pr. prilika o veliki večerji in povabljenih, o vinogradu i. dr.

γ) Tudi so veliko bolj mikavne prilike, kakor suho učenje in razlaganje resnic, ker delajo poslušatelje pazljive ter željne izvedeti, kako se bo končala zgodba. Zavolj tega je priliko prav lahko ohraniti v spomïnu, in z njo vred tudi nauk.

Govornik naj rabi pred vsem svetopisemske prilike, pa tudi druge primerne. Smé si celo sam osnovati prilik, a vselej po zgledu krasnih Jezusovih parabol. Sosebno morajo biti prilike, ki naj služijo v pojasnovanje božjih resnic, dostojne, spodobne; poljudne, vzete od reči poslušalcem znanih; verjetne; podobnost s pojasnovalno resnico se mora lahko najti, a se naprej ne smé povedati; s prostimi besedami povedana, in brez posebnega, nepotrebnega govorniškega lepotičja, vendar govorjena z gorko, živo besedo.[1])

e) B a s e n se loči od prilike le v tem, da v izmišljeni povesti, s katero govornik pojasnuje nauk, mesto ljudi nastopijo živali ali tudi nežive stvari, govoreče in delujoče po svoji lastniji. Le redkokrat naj se poslužuje cerkveni govornik basni, in samo v manj resnobnih govorih. Svetim govorom resne vsebine se ne prilegajo, zato jih Kristus in apostoljni niso rabili. Tudi v sv. pismu starega zakona se nahajati samo dve.

f) T i p i ali predpodobe so take šege ali dogodki stare zaveze, ki pomenijo prihodnje reči, in se ozirajo zlasti na osebo, življenje in delovanje obljubljenega Odrešenika, n. pr.: Izak darovan, bronasta kača, mana v puščavi. Pridigar naj se svetopisemskih tipov poslužuje le pridno, saj je Jezus sam in so apostoljni nekatere dogodke stare zaveze naravnost imenovali predpodobe prihodnjih reči. Tako je Jezus Kristus mano v puščavi primerjal pravemu živemu in nebeškemu kruhu, ka-

[1]) Lepe so prilike B o n a v e n t u r o v e (izšle tudi slovensko); prav rabnih sta izdala tudi S c h w ā b l in R e b a n.

Digitized by Google

teri je on sam (Jan. 6, 31—35); in hojo skoz rudeče morje imenuje sv. apostelj Pavel (I. Kor. 10, 1—2) predpodobo svetega krsta. Tipi pa morejo le tedaj služiti v pojasnovanje, ako so obče znani. Če dogodba stare zaveze, na katero se naslanja predpodoba, ni poslušalcem sploh znana, mora se jim vselej pojasniti, sicer tip ostane nerazumljiv. Da bi n. pr. pridigar rabil ta-le tip: »Marija nam je Estera nove zaveze«, moral bi v pojasnjenje povedati zgodbo pobožne kraljice Estere, da spoznajo poslušalci, kako ste si podobni.

Pomočkom poočitovanja prištevamo tudi antropomorfizme in antropopatizme, ki so podobe, s katerimi nam sv. pismo na mnogih krajih predstavlja Boga, ko ga imenuje n. pr.: kralja, očeta, pastirja . . .; govori o očesu, ušesu, roki božji; o njegovi jezi, ljubezni, kesanju itd. Taka počlovečenja treba je priprostim poslušateljem pojasniti, da morda ne dobé napačnih ali nevrednih misli o Bogu.

II. Z dokazovanjem.

§ 38.

O dokazovanji sploh.

Ni še dosti, da poslušalcem postane kak nauk jasen, ampak morajo tudi spoznati kot resnično, kar jim govori pridigar, to je, sprevideti morajo istinitost predloženega nauka. To subjektivno priznatev resnice imenujemo prepričanje. Razložbo ali opis, po katerem kako reč skažemo kot resnično, imenujemo dokaz; oni razložbi pa, s katero pokažemo neresničnost kakega izreka ali stavka, pravimo ovržba, zavrnitev. V obče človek tisto spozna kot resnično, kar je v soglasji z drugakim njegovim prepričanjem, kar se vjema z drugimi sploh pripoznanimi resnicami. Dokazovati se toraj pravi, pred oči staviti soglasje kakega izreka ali kake misli, sklepa, z našim splošnim uverjenjem ali prepričanjem; ali drugače: pokazati, da se dokazovani stavek res vjema s kakim drugim, katerega istinitost je sploh pripoznana. Ovreči ali zavrniti se pa pravi, pokazati protislovje kakega stavka ali sklepa z našim drugakim uverjenjem, ali s kako sploh pripoznano resnico. Kolikor temeljiteje je dokazovanje ali ovračanje, toliko trdnejše je pri poslušalcih prepričanje.

Digitized by Google

Potrebno je, da duhovni pastir v javnem poduku poslušatelje vodi do prepričanja, to je, do spoznanja resničnosti kakega nauka, ker tako jim vtrdi voljo, jih naredi stanovitne v dobrem in nepremagljive v skušnjavah. Le kdor je do celega prepričan kake resnice ali dolžnosti, on tudi v večjih skušnjavah ne odstopi od nje, pač pa tisti, komur manjka trdnega prepričanja. Tacega po besedah sv. Pavla zanese in pripogiba vsak veter krivega nauka, in brž ga podere vihar skušnjave.

Pridigar naj toraj glavne resnice, katere obravnava, vselej utrjuje s primernim dokazovanjem, in to tem bolj, če so med njegovimi poslušalci zoper one resnice razširjeni dvomi, krive misli in zmote gledé kake resnice. Tudi je dokazovanja treba, če je njegovim slušateljem zavolj kakih posebnih razmer kraja in časa potrebno o nekaterih zadevah posebno trdno prepričanje. N. pr., ako so v dotiki s krivoverci, ki jih zapeljujejo, češ, ni nič na tem, kake vere je kdo; ali če se po duhovniji razširjajo brezverne knjige in časniki.

A š k o d l j i v o bi bilo, ko bi pridigar hotel dokazovati vsako stvar, tudi take resnice, o katerih nihče ne dvomi. Po takem brezpotrebnem dokazovanji bi govornik med poslušalci še vzbudil raznih dvomov.

Cerkveni govornik vodi svoje poslušalce po dvojnem potu do prepričanja o kaki resnici: po p o z i t i v n e m in po n e g a t i v n e m potu. *a)* Ako kako resnico, kak nauk dokazuje, to je, če razloge navaja, na katere se opira resnica, tedaj to pozitivno pot imenujemo dokazovanje. *b)* Če pa pridigar odstranja zadržke uverjenja, to je, če zavrača dvome, ugovore, krive misli, zovemo to negativno pot ovržbo ali zavrnitev.

a) Dokazovanje.

§ 39.

Razna dokazila. Dokazi iz razodenja.

Razlogi, s katerimi podpiramo istinitost kake verske resnice, so različni; jemljemo jih iz razodenja božjega, iz pameti, iz zgodovine, iz skušnje, ali iz veljave in spričevanj raznih učenih, modrih in pobožnih. Po tej različnosti vira, iz katerega pridigar zajema razloge pri dokazovanji, imamo tudi razna dokazila, namreč: dokaze iz razodenja, iz pameti, iz zgodovine, iz skušnje, iz veljave.

Digitized by Google

I. Razodenjski dokazi so izmed vseh najvažnejši, ter čez vse potrebni v javnem krščanskem podučevanji. Po razodenji božjem nam je prišla sv. vera, in kaj je bolj samo ob sebi umljivo, kot to, da naj se posamezne verske resnice v posameznih vernikih vtrjujejo z razlogi in izreki, vzetimi iz razodenja. To tem bolje, ker se večina verskih resnic ne dá skazati po pameti, ampak le po razodenji. Razodenjske dokaze jemljemo ali iz svetega pisma, ali iz ustnega izročila.

1. Iz sv. pisma naj pridigar prav pridno jemlje razloge za potrditev verskih resnic, ker:

a) Sv. pismo je pri ljudstvu največje veljave ter pripravno, vernike pripeljati do najtrdnejšega prepričanja. Kolikor večja namreč je veljava onega, ki nam kaj spričuje, toliko trdnejše postane naše prepričanje. Svetopisemski dokazi pa se opirajo na veljavo Boga samega, ki je večna resnica.

b) Izreki sv. pisma so navadno prav jasni, krepki, kratki, razumljivi, in poslušalci si jih lahko zapametijo ter v spominu ohranijo, ker so jih od svoje mladosti že mnogokrat slišali.

c) Tudi Zveličar in apostoljni so se radi posluževali sv. pisma pri podučevanji. Mnogokrat je Jezus opozarjal poslušatelje na Mozesa in preroke ter vprašal: »Kaj je pisano v postavi? Kako bereš?« O neki priliki pravi judom: »Vi preiskujete pisma . . .; in ona so, ki od mene pričujejo (Jan. 5, 39).« Poprašan o vstajenji mrtvih, Gospod odgovori: »Ali niste brali, kako je Bog v ognjenem grmu povedal Mozesu: ‚Jaz sem Bog Abrahamov, Izakov in Jakobov — Bog živih in ne Bog mrtvih?'« Tudi apostelj Peter se sklicuje na sv. pismo, rekoč: »Njemu (Jezusu) vsi preroki spričevanje dajó.«

Da pridigar prav rabi pri dokazovanji izreke svetopisemske, naj gleda:

a) Da vselej izbira takih stavkov, ki res dokazujejo resničnost dotičnega nauka.

b) Kedar ima več svetopisemskih rekov za isto resnico, naj izvoli poslušalcem najjasnejšega ali vsaj tacega, ki se dá lahko pojasniti. Boljši so stavki v besednem pomenu obsegajoči resnico, nego uni, ki imajo podobenski smisel; boljši tudi krajši, kot daljši.

c) Ako imajo neke besede sv. pisma sicer dokazovalno moč, pa so nejasne, težko razumljive, mora jih pridigar pojasniti ter pokazati, kako sta si v soglasji izrek pa dokazovana res-

Digitized by Google

nica. Če svetopisemski dokaz obsega le nekatere neumevne besede, ali kako neznano šego, treba je poslušalcem tisto razjasniti, kar je temnega.

d) Izreki sv. pisma se morajo navajati le v tistem pomenu, katerega je pred očmi imel sveti pisavec; tedaj v besednem pomenu, če je v tem smislu rabil svoje besede, — in v mističnem, tajnostnem, ako je v takem smislu govoril. Smé se sicer pridigar kakih besedi sv. pisma posluževati tudi v podobenskem pomenu (sensus accommodatus), a samo v poduk in spodbudo poslušalcem, ne v dokazovanje.

e) A ne le v istem smislu treba navajati svetopisemske besede, ampak tudi ravno tako, kakor se glasé v sv. pismu. Ne sme jih govornik pačiti, drugače zavijati, krčiti, spreminjati ali tako iz srede jih trgati, da bi dobile drugačen pomen. Poglavja in vrste ni potrebno praviti pri svetopisemskih rekih, k večjemu pri prav posebno važnih besedah. Pové naj se pa le, kje v sv. pismu, pri katerem sv. pisavcu so brati dotične besede, ki naj se navodijo po potrjeni izdaji sv. pisma.

f) Ako so stavki sv. pisma le količkaj nejasni, ni zadosti, le samo navesti besede, sklep iz njih ali nauk pa prepustiti poslušalcem samim. Treba je sklep in pomen povdarjati, pa pokazati zvezo svetopisemskih besedi s skazovano resnico. Pridigarju je pomisliti, da so poslušatelji večinoma malo vajeni mišljenja in sklepanja, da mnogokrat najočitnejših dokazov ne razumejo, če se jim stvar ne razdrobi dobro.[1])

g) Ne ravnal bi prav, ko bi se pridigar le prav redkokedaj sklicéval na sv. pismo, ter njega besedí se posluževal, ker tak govor bil bi bolj podoben človeškemu umovanju, kot cerkvenemu krščanskemu poduku. A tudi to ni hvale vredno, ako pridigar za posamezne resnice nakopiči cele vrste svetopisemskih dokazov. Ako jih namreč posameznih ne pojasnuje, ostanejo večinoma neumljivi poslušalcem; če jih pa vse razlaga, jim opeša spomin in pazljivost. Veliko bolj koristi par modro odbranih krepkih sv. rekov, kot njih preobilica. Le kedar hoče govornik pokazati, kako živo in po-

[1]) Ko bi n. pr. pridigar hotel v dokaz posebne sodbe navesti besede Zveličarjeve do spokornega hudodelca: »Resnično ti povem, danes boš z menoj v raji« (Luk. 23, 43), moral bi opozoriti vernike, da preden pravični Bog komu odmeni kazen ali plačilo, mora ga prej soditi.

Digitized by Google

gostoma sv. pismo priporoča kako resnico, takrat se utegne poslužiti več izrekov svetih pisalcev.

2. Prav táko veljavo kakor svetopisemski imajo tudi dokazi iz ustnega izročila, katere zajemamo iz cerkvenih simbolov; iz sklepov in kánonov vesoljnih cerkvenih zborov; iz razsodb in objav sv. očeta, ako jih razglasi kot vrhovni pastir svete cerkve »ex cathedra loquens«; iz javnih, za vso katoliško cerkev veljavnih liturgičnih knjig in iz vzajemnega nauka sv. cerkvenih očetov.

Dokaze iz ustnega izročila rabiti je dobro in koristno zlasti tedaj: *a)* Ako je pridigarju govoriti o resnicah, katerih sv. pismo omenja le temno ali pa celó ne, n. pr. o krstu otrok, o češčenji svetnikov... *b)* Če je treba zavračati kake napačne misli, odpraviti zelo zastarane in priljubljene razvade, n. pr. zanikrno in preredko prejemanje sv. zakramentov. Sam poduk pridigarjev bi se ljudem v tacih zadevah zdel morda pretiran, preoster ali celó nov.

Kar smo povedali gledé rabe svetopisemskih rekov, velja tudi tu. Tudi pri dokazih iz ustnega izročila naj se jemljó stavki, ki res to dokazujejo in spričujejo, kar govornik hoče dokazati. Reki naj so kratki, krepki, kolikor moč jasni, ali vsaj ne taki, da bi jim bilo treba preobširnega razlaganja. Tudi tukaj velja: le malo, a čvrsto.

§ 40.

Dokazi iz pameti.

II. Da pridigar učno resnico vtrjuje in poslušalcem dokazuje tudi z razlogi, vzetimi iz pameti, je zlasti dandanes kaj koristno, časih celó potrebno. Kako sedanje čase sovražniki sv. cerkve strastno napadajo najimenitnejše resnice, kako po raznih potih, zlasti po knjigah in časnikih med ljudstvom razširjajo brezverstvo; in mnogo jih je, ki verujejo le to, kar razumejo, kar je jasno njih pameti. Pri tacih le še kaj premorejo pameški dokazi, ki niso druzega kot sklepanja iz sploh priznanih resnic. Iz pameti dokazati se toraj pravi, razvidno storiti, da je kak nauk ali resnica zapopadena v drugi, nad katero nihče ne dvomi, in se prva neizogibno iz nje izpeljuje. Sploh pripoznavajo in kot resnično sprejmó ljudje: kar se izvaja iz lastnije ali iz pojma kake znane in pripoznane reči, česar si je slehrn v svesti, kar obsegajo splošna načela, o čemur so v svoji vesti vsi prepričani. Vsled tega pridigar more iz pameti dokazati resnico kakega nauka:

Digitized by Google

1. Ako stvar poslušateljem lepo pojasni, razkaže nje lastnijo, nje obseg, znamenja. N. pr.: Ko bi hotel dokazati resničnost reka: »Iz vseh stanov pelje pot v nebesa«, naj bi najprej pojasnil reč ter pokazal, v čem je pot do nebes, kaj je sploh potreba k zveličanju. Potem naj bi naštel stanove, in naj bi pri vsacem kazal, da mu je mogoče hoditi omenjeno pot.

2. Če pokaže, kako se v tej ali uni resnici zlagajo vsa ljudstva, n. pr. o neumrjočnosti človeške duše itd.

3. Če opozarja na notranji glas, na glas vestí.

4. Ako pokaže, kako se dotična resnica ali nauk vjema z našimi notranjimi prirojenimi čustvi in tirjatvami človeške pameti, n. pr. slehrnemu pustiti, kar je njegovega, dobrotniku hvaležnemu biti itd.

Cerkveni govornik smé zraven razodenjskih in drugih dokazov rabiti v javnem poduku tudi pameške; časih je celó p o t r e b n o, da jih rabi, in sicer pred vernimi kristijani, pa tudi pred krivoverci in neverci. N e v e r n i m more iz pameti pokazati možnost, potrebo in resničnost razodenja božjega. Zmotene in k r i v o v e r n e s pameškimi dokazi in po umskem sklepanji vodi do tega, da morajo pripoznati, kar tajé, ali pa še tisto zavreči, kar pripoznajo in verujejo. V e r n e poslušalce pa s pameškimi dokazi govornik pripelje do jasnejšega spoznanja sv. vere in do trdnejšega prepričanja. Kdaj je sadu pričakovati od pameškega dokaza in kdaj ne, razsodi lastnija predmeta in kakšnost poslušalcev. Večinoma pameški dokazi dobro služijo govornikom po mestih, in sploh pri o m i k a n c i h. A ne bilo bi prav, ko bi pridigar rabil le samo pameške dokaze, kajti krščanstvo ni sad človeškega umovanja, ampak je dana, razodeta, pozitivna vera.

Deloma pameškim, deloma skušenjskim dokazom prištevamo p r i s l o v i c e ali pregovore, pa druge enake ljudske izreke, kakor n. pr.: Ni rože brez trnja, — brez glave storjeno, gotovo skaženo itd. Prislovice so zlasti priprostim poslušalcem važna dokazila, ker večjidel obsegajo resnice, potrjene po dolgi skušnji. V njih tiči skoraj vsa ljudska filozofija. Zato imajo veliko veljavo pri narodu, in so mu mnogokrat v življenji vodilo. Jasne in kratke kakor so, ljudstvu lahko ostanejo v spominu. Posluževal se je pregovorov tudi Jezus. Tako beremo (Luk. 4, 23—24): »Kaj pa da mi bote rekli ta pregovor: Zdravnik, ozdravi sam sebe!«... in: »Resnično vam povem, da noben prerok ni prijeten v svojem kraji.« Vendar

Digitized by Google

naj je pridigar izbirčen pri prislovicah. Le resnične, spodobne, dostojne naj rabi, a varuje naj se napačnih, neresničnih pregovorov, pa tacih, ki se dajo obračati na dobro in tudi na slabo, n. pr.: »Mladost, norost«; »enkrat, nobenkrat«.

Pač koristno bi bilo, da skuša govornik nekatere krajše in posebno važne reke sv. pisma vdomačiti med ljudstvom po pogostni rabi, in jih tako med narod vpeljati kot nekake prislovice. N. pr.: »Blagor njim, kateri so čistega srca, Boga bodo gledali«; »Bogu je treba bolj pokornemu biti, kot ljudem«; »svet preide in njegovo poželenje; kdor pa stori voljo božjo, ostane vekomaj.«

§ 41.

Dokazi iz zgodovine in skušnje.

III. Kedar govornik vtrjuje pridižno resnico z istinitimi dogodki preteklosti, pravimo, da rabi zgodovinske dokaze. Razni dogodki, bodisi cerkvene, bodisi svetne zgodovine, imajo res dokazovalno moč v sebi, kajti Bog je središče vse zgodovine, in kar se zgodi, ni slep slučaj, ampak je dejanjska priča božje pravičnosti, previdnosti itd. V zgodovinski dokaz naj služi le kak važen prigodek, n. pr. osoda celih ljudstev, narodov, dežel ali posebno imenitnih oseb. — Pridigar more verske in tudi dejanjske resnice dokazovati z zgodovinskimi dogodki. Da nam je Jezus res postal luč sveta, in da je milost božja človeku potrebna, to lepo kaže zgodovina poganstva. Da je cerkev Jezusova res zidana na nepremakljivo skalo, in da je vedno sv. Duh pri njej, temu pričevanje daje vsa cerkvena zgodovina. Lepo se tudi iz zgodovine dajo skazati nasledki nekaterih pregreh itd.

IV. Zelo podobni zgodovinskim dokazom ter njim sorodni so skušenjski. Zgodovinski dokaz se naslanja na kak imeniten, važen dogodek iz preteklosti, katerega nismo doživeli mi; skušenjski dokaz pa se opira na naše lastne dogodke, ali pa na prigodke naših vrstnikov. In kolike važnosti pa cene so taki lastni ali ptuji dogodki iz življenja, zlasti v ljudskem poduku! Kar je človek sam videl, sam slišal, sam občutil, sam doživel, to mu je jasen, močen dokaz. Zarad njih važnosti se je tudi Jezus obilno posluževal skušenjskih dokazov. Tomažu se je dal dotakniti, da se je apostelj po lastni skušnji prepričal Gospodovega vstajenja. Jedel je vpričo učencev v dokaz, da je resnično on, in ne duh.

Digitized by Google

Po izganjanji hudičev je kazal svojo oblast nad hudobnimi duhovi itd.

Posebno koristijo skušenjski dokazi pridigarju:

1. Kedar govori o spolnovanji kake take zapovedi ali dolžnosti, o kateri poslušalci menijo, da jim je pretežko ali celó nemogoče, jo spolnovati. Ako jim tu pokaže, kako je ta ali uni, živeč v enakem stanu, v enacih razmerah življenja, to dolžnost in zapoved vendar le natanko spolnoval, je to pač zeló prepričalno.

2. Ako govori o resnici, ozir katere so poslušatelji krivih misli, ali jo sploh malo cenijo. N. pr.: Opravljanje je greh, žali ljubezen do bližnjega. Mnogi namreč imajo opravljanje za kaj malenkostno reč. Naj poslušalcem dokaže iz skušnje, kako je njih bolelo, kedar je opravljanje zadelo nje.

Kedar govornik rabi skušenjske dokaze, naj pazi:

a) Da je dogodek, katerega navaja, resničen, gotov; da ni kaj v njem, kar bi žalilo verski ali nravni čut poslušalcev; da nima kaj spodtikljivega.

b) Skušnje naj so kolikor moč znane, vzete iz življenja poslušalcev. Kaj tacega pa se ne sme povedati, kar bi razkrilo in razodelo kakove skrivnosti, ali kar bi komu poškodovalo dobro ime.

c) Kedar pridigar porabi v dokaz kako reč iz lastnega življenja, iz svoje duhovske delavnosti, naj gleda, da to stori z največjo ponižnostjo in previdnostjo, da ne oškoduje lastne veljave, in tudi ne veljave koga druzega. Velike previdnosti je zlasti treba, kedar govornik na leci rabi skušnjo iz spovednice. O tacih dogodkih naj govori le bolj splošno, in naj nikoli ne pové, da je to spovednikova skušnja. Sploh je bolje, ako o lastnih prigodkih tako pripoveduje, kakor da bi bila to ptuja skušnja, posnemajoč sv. apostelina Pavla, ki piše: »Vem za človeka v Kristusu, kateri je bil pred štirinajst leti (ali v telesu ali zunaj telesa, ne vem, Bog vé) zamaknjen v tretje nebo itd. (II. Kor. 12, 2 . .).«

Ker imajo dogodki iz lastnega ali ptujega življenja toliko dokazovalno moč, zlasti če zadevajo domači kraj in domače ljudi, naj duhovni pastir v posebno kroniko pridno z a p i s u j e imenitnejše dogodke domače fare in domačih faranov, da jih o priliki more rabiti ali on sam, ali njegovi nasledniki.

Digitized by Google

§ 42.

Dokazi iz veljave.

V. Ako se pridigar pri dokazovanji sklicuje na izreke in spričevanja učenih in pobožnih mož, imenujemo take dokaze veljavnostne, ki so pa zgolj človeške vrednosti. Takim dokazom prištevamo:

1. Razglase in ukaze provincijalnih in škofijskih zborov.

2. Spričevanja in izreke svetih očetov in cerkvenih učenikov, ako jih ne navajamo kot priče ustnega izročila, ampak le po njih človeški veljavi, ki je velika zarad njih globoke učenosti in svetosti življenja. Kolikor več sv. učiteljev cerkvenih se vjema v eni in isti reči, toliko veljavnejše je njih pričevanje. Zlasti dobro je in uspešno sklicevati se na izreke sv. očetov in cerkvenih učenikov *a)* kedar govornik obravnava verske resnice; v dokaz, da je to že od nekdaj bilo versko prepričanje. *b)* Pri naukih, ki se zdé nekaterim poslušalcem novi, ali pa so jim sploh neprijetni. *c)* Če je pridigarju govoriti o velikih pregrehah in hudobijah, da po krepkih dotičnih izrekih sv. očetov njegovo svarilo dobi večjo moč. *d)* Pri razlaganji svetopisemskih rekov.

V dokaz sv. uka govornik ne jemlji preveč izrekov sv. učenikov, tudi ne predolgih ali pretemnih; le jasni, kratki, krepki izreki naj mu služijo pri dokazovanji, kakoršni so n. pr. naslednji stavki sv. Avguština: Qui te creavit sine te, non te salvabit sine te. Aut poenitendum aut urendum. Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.

3. Veljavnostni dokaz smejo biti tudi izreki raznih svetnikov in učenih mož, n. pr. Tomaža Kemp., sv. Frančiška Sal., sv. Ligvorija, Belarmina i. dr.

4. Smejo se rabiti tudi izreki imenitnih lajikov, posvetnih učenjakov. Celó važne izjave judov in paganskih modrijanov utegne pridigar rabiti v potrjenje krščanske resnice, a le redko kdaj in zeló previdno. Tudi ni treba, da bi priprostim poslušateljem pravil imena tacih učenjakov in modrijanov, n. pr. Platona, Cicerona, ker jih itak ne vedó ceniti. Dosti je, da reče: neki moder mož, neki učenjak, ali: celó neki brezverec, neki pagan pravi. . .

Digitized by Google

§ 43.

Na kaj je gledati pri odbiri dokaznih razlogov.

Našteli smo raznotere dokaze, katerih naj se govornik poslužuje pri dokazovanji verskih naukov. A ti dokazi niso enake vrednosti, ampak razne veljave, razne cene, to je, razločujejo se med seboj po večji ali manjši d o k a z n o s t i.

1. Gledé na r e s n i c o ali stavek, ki se ima dokazati, gré prvo mesto dokaznim razlogom v ožjem smislu, katere imenujemo argumenta demonstrantia, ki resničnost stavka dokažejo za vse slučaje, v obče; razlogi, ki so sami na sebi in vselej istiniti (κατ' ἀλήθειαν). Ti imajo absolutno, za vse ljudi veljavno dokaznost. Taki so: *a)* dokazni razlogi vzeti iz božjega razodenja; pa tudi nekateri skušenjski, n. pr. kedar se sklepa od resničnosti, dejanja na možnost, n. pr.: Jezus je veliko čudežev storil, toraj so čudeži mogoči. *b)* Taki pameški dokazi, kateri po svoji jasnosti človeka tako rekoč kar mórajo do spoznanja resničnosti, n. pr.: Bog nam zamore vselej pomagati, ker je vsegamogočen. — Nekako druge vrste, ter manjše dokaznosti so pa potrdilni razlogi, argumenta confirmantia, ker nimajo splošne dokazovalne moči. Taki so: razlogi iz človeške veljave, in tisti pameški in skušenjski, kateri dokažejo le verjetnost kakega nauka, kakor so večinoma dokazi po navodu ali indukciji in po analogiji.

2. Gledé na p o s l u š a t e l j e razsojamo vrednost in moč dokaznih razlogov, to je, dokaznost se ravná po stopinji njih omike, pojmovitosti in prejšnjega prepričanja. Največjo veljavo imajo namreč pri poslušalcih vselej tisti razlogi, kateri so najpripravnejši, prepričati jih. Najpripravnejši pa, poslušalce voditi do prepričanja, so tisti razlogi in dokazi, ki so n j i m najbolj umljivi, n j i h pojmovitosti in prejšnjemu prepričanju najprimernejši. Iz tega razvidimo, da mora govornik vselej odbrati dokaze po človeku, argumenta ad hominem. Pridigar naj ima vedno pred očmi prav svoje poslušalce, ter naj odbira vselej le take razloge, kateri so ravno n j i m najjasnejši, katere ravno oni pripoznajo. Gledé na resnico samo utegnejo drugi dokazni razlogi imeti veliko večjo vrednost in moč, a pred njegovimi poslušalci veljajo morda le malo. Nasproti pa govornik časih pri svojih poslušateljih veliko doseže z razlogi, ki so sami na sebi le manjše dokaznosti. Preden toraj govornik izbere dokazov za pridižno resnico, naj pomisli, kateri razlogi bi

Digitized by Google

bili najmočnejši, najjasnejši njegovim poslušalcem. Take naj odbere in rabi. Proste slušatelje najložje prepričajo dokazi iz razodenja in iz skušnje; bolj učeni so občutljivejši za pameške. In če bi govornik pred poslušalci, ki niso trdni v veri, in morda ne pripoznavajo nezmotljivosti sv. pisma, hotel dokazovati z razodenjskimi dokazi, moral bi jih prej prepričati veljave sv. pisma, sicer bi njegovo dokazovanje ne imelo podlage, ostalo bi brez sadu. Navadno ima govornik različno in mešano poslušalstvo pred seboj, rabi naj toraj različne razloge in dokaze, zdaj take, zdaj drugačne. In kedar eno in isto stvar dokazuje z razlogi različne moči, prične naj s kakim krepkim, prepričalnim dokazom, vmes naj pridejo razlogi manjše dokaznosti, in sklene naj z najboljšim, najmočnejšim dokazom, da krepek vtisk ostane poslušalcem.

Naj pa že pridigar rabi dokaze kakoršne koli, na to mu je paziti, da so vselej primerni dokazovani resnici, pa poslušalcem jasni in sploh resnični.

a) Primerni, to je, iz pravih virov, dokazovanim resnicam pristojnih, naj so vzeti dokazi. Ne smé toraj govornik skušati iz pameti ali zgodovine dokazovati reči, ki se le iz razodenja dá skazati, ali pa nasprotno.

b) Jasni naj so, to je, poslušalci morajo spoznati notranjo zvezo med dokazom in resnico, katera se dokazuje; dokaznost razlogov jim mora biti očitna. Treba je zato govorniku temnejše reke sv. pisma ali sv. očetov pojasnovati, in razlagati manj razumljive besede, podobe, ako jih rabi v dokazu.

c) Resnični so dokazi, če našteti razlogi po svojem pravem pomenu res tisto dokazujejo, kar govornik hoče spričati. Zato se je varovati govorniku vseh pomot pri sklepanji, sofizmov, vsacega presukávanja in prenarejanja navedenih rekov. Tudi dogodbe, zgledi, služeči mu v dokazovanje, morajo biti resnični. Govornik imej sam za-se prepričanje o istinitosti dokazovalnih razlogov, ker sploh le tisti more druge do živega prepričati kake resnice, kedor je sam trdno prepričan.

§ 44.

Oblika dokazovanja.

Dokazovati je treba po zakonih logike, toraj dokaze vravnavati po indukciji, navodu, ali pa po silogizmu.

Digitized by Google

1. Indukcija (navod) skaže, da je tisto, kar se trdi o splošnem pojmu ali splošnem stavku, resnično in veljavno, zato ker je resnično in veljavno pri posebnih ali posameznih pojmih ali slučajih, katere splošni v sebi ima N. pr.: Resničnost splošnega stavka: »Vsem je molitev potrebna«, bi po navodu spričal govornik s tem, da pokaže, kako je molitev potrebna onim, katere obsega splošni stavek, namreč: pravičnim, spokornikom in grešnikom. Po indukciji dokazuje govornik tedaj, če v potrjenje kake izrečene resnice ali splošnega stavka našteva po več nedvomljivih slučajev ali zgledov enake vrste.[1]) Več ko našteje tacih nedvoumnih slučajev enake vrste, to je, kolikor popolnejša je indukcija, toliko močnejša je in toliko večje dokaznosti. Do popolne gotovosti bi nas navod pripeljal tedaj, ako bi prav vse slučaje naštel, katere obsega splošni rek ali pojem; n. pr.: Vsi sv. zakramenti vstrezajo imenitnim potrebam človeškega življenja. Sv. krst prerodi s podedovanim grehom omadežanega za večno življenje itd. (noter do zakona). — Indukciji sorodna je analogija, nalika, ki se loči v tem od navoda, da v dokaz izrečene resnice ali splošnega izreka ne našteva nedvoumnih slučajev enake vrste, ampak le podobne.[2])

2. Najnavadnejše dokazovanje je sklep po razumu ali silogizem, ki ima tri reke, namreč rek gornjak (praemissa major), dolnjak (praemissa minor), pa zaključek (conclusio). N. pr.: »Kriva priča ne

[1]) N. pr.: »Čas je drag, ker enkrat zgubljen, se nikdar več ne povrne. — Vprašajte zavržene v peklenskem ognji za ceno časa, in odgovorili vam bodo: O si daretur hora! O da bi imeli le še eno uro zlatega časa pokore! Toda na železnih vratih večnosti stoji zapisano: Tempus non erit amplius. Ne bo več časa. — Poprašajte zveličane v nebesih, in odgovorili vam bodo: O si daretur hora! Ako bi imeli le nekoliko kratkih trenutkov tistega časa milosti, ki ga vi imate, še višjo stopinjo nebeškega poveličanja bi si pridobili. — Poprašajte še spokórne duše v ognji očiščevanja, in tudi one vam bodo odgovorile: O si daretur hora! O da bi imele le še eno uro, da bi plačale dolgove svojih grehov; toda zginil je čas zveličavnega dela, zdaj moremo le trpeti in potrpeti, dokler poslednji vinar doplačan in najmanjši madež izbrisan ne bo. . . Zato vam kličem: »Delajte, dokler je dan; pride noč, ko nihče ne more delati.« Slomšek.

[2]) Splošni stavek: »Ne smemo se bati truda in trpljenja, da dosežemo nebeško veselje« dal bi se po analogiji dokazati morda tako-le: Je mar rudokopu kaka jama preglobóka, pretemna, da bi v nji žlahtne rude ne iskal? Je kako morje preširoko, prenevarno, da bi ga kupčevalec s svojimi barkami ne prevozil, dobička iskaje? Je kaka gora previsoka, prestrma, da bi jej ljudje do vrha ne prišli, zgolj zavolj lepega razgleda? In mi bi se ustrašili vsake težave, ko nas čaka večno plačilo!

Digitized by Google

ostane brez kazni, in kdor govori laži, ne bo ubežal,« pravi sveto pismo. Kdor pa obrekuje, je kriva priča, laži govori. On tedaj ne bo ostal brez kazni, nji ubežal ne bo. Ni potrebno, da bi sklep po razumu imel vselej vse tri reke. Časih je eden ali drugi sploh znan, tedaj se izpusti, zamolči; pri veljavenskih dokazih navadno gornjak. Taki skrajšan silogizem imenujemu »entymema«; n. pr. »Jezus pravi: Blagor njim, kateri so čistega srca, ker oni bodo Boga gledali. Čisti in deviški bodo toraj Boga gledali!« Tukaj je izpuščen gornji rek: »Kar Jezus pravi, je resnično«, ker je znan. Časih rabimo tudi razširjeni silogizem, to je, eni ali drugi premisi ali pa obema se dostavlja razlog, in to obliko sklepanja po razumu imenujemo »epicherema«. N. pr.: Pravične prošnje Bog ne more zavreči, kajti Kristus pravi: »Prosite, in bote prejeli«. Današnja naša prošnja pa je pravična, ker Zveličar nas v Očenašu uči in nam velí tako prositi, toraj nam Bog naše prošnje ne more zavreči.

Velike dokaznosti je tudi dilemma (dokaz na izbiro), ki je iz dveh nasprotnih delov, izmed katerih so poslušalci primorani enega zanikati, zavreči. S tem pa so že tudi primorani, drugega sprejeti, potrditi, n. pr.: Ali si kristijan, ali nisi kristijan. Ako si kristijan, zakaj ne živiš kakor kristijan; če pa nisi kristijan, zakaj se imenuješ kristijana? Z ozirom na dvostransko moč imenuje se dilemma tudi sillogismus cornutus, dvorogatec.

Tudi sorites se rabi sem ter tje ali sklep verižnjak. Sestavljen je iz vrste prostih stavkov, izmed katerih se vsak naslednji izhaja iz prejšnjega. N. pr.: »Kako bodo tedaj vanj klicali, v katerega niso verovali? Ali kako bodo vanj verovali, o katerem niso slišali? Kako pa bodo slišali brez oznanovalca? Kako pa bodo oznanovali, ako niso poslani?.. Vera je tedaj iz poslušanja, poslušanje pa po Kristusovi besedi.« (Rim. 10, 14—17.)

Pri dokazovanji pridigar ne sme ravnati enako filozofu, ki s suhimi, golimi stavki argumentira. Cerkveni govornik ne obdeluje samo razuma poslušalcem, on mora tudi v njih srcu vzbujati primernih čustev in tako nagibati voljo. Zato se mora pridigarjevo dokazovanje vršiti sicer na podlagi dotičnih logičnih oblik, a izpeljava mora biti živa, krepka, ne brez govorniškega lepotičja. V dokazovalne reke in med nje naj vpleta čednih zgledov, podob...; tako bode ustregel spoznavnosti, pa tudi srcu!

Digitized by Google

b) Ovržba.

§ 45.

Katere ugovore in pomišljaje je treba izpodbijati in kakó.

Dolžnost je govorniku poslušatelje svoje prepričati resnice, katero jim oznanuje; a mnogokrat marsikaj ovira to prepričanje. Taki zadržki uverjenja so razne zmote, pomišljaji, ugovori itd. Da pridigar s svojimi ugovori doseže namen, mu je zavračati, izpodbijati zapreke prepričanja, in to ravnanje njegovo imenujemo zavračanje ali ovržbo.

I. Ni treba duhovnemu pastirju pri javnem podučevanji pobijati vsacega ugovora, ki ga je zasledil. To naj stori v naslednjih slučajih:

1. Kedar izvé, da se po njegovi duhovniji razširjajo ugovori, pomišljaji, pogubno zapeljivo govorjenje, ali praznoverje, ki je nasprotno verskim resnicam.

2. Ako ljudstvo dvomi o veljavnosti, obvezavnosti kakih dejanjskih resnic, moralnih dolžnosti; ali če jih lahkomiselno prestopajo, in to svoje ravnanje zagovarjajo ali izgovarjajo.

Ugovorov, dvomov, pomišljajev poslušalcem neznanih, o katerih se tudi ni bati, da jim postanejo znani, naj pridigar ne zavrača. Tudi tacih ugovorov naj ne ovrača, ki presegajo doumljivost poslušateljev; kajti z nepotrebnim izpodbijanjem govornik le čas trati, in mnogokrat vzbudi še novih dvomov.

II. Ako pridigar ovržbo ugovorov in pomišljajev spozna potrebno, more svoj namen doseči po dvojnem potu: po indirektnem, nenaravnostnem zavračanji, in po direktnem, neposrednjem.

1. Najboljša ovržba ter najbolj varna je indirektna, posrednja. Taka je, če govornik lepo in živo pojasni in temeljito dokaže ono sv. resnico, zoper katero so obrnjeni ugovori, pomišljaji, krive misli. Ako poslušateljem zraven še pokaže, kako dotična resnica ali nauk lepo podpira čednost, kako na nji sloni človekova sreča in večno zveličanje, tedaj ugovori, pomisleki, krive misli odpadejo tako rekoč kar sami ob sebi, ker nimajo več podlage. Pri takem prikritem zavračanji pridigarju še omenjati ni treba ugovora, pomišljaja; k večjemu naj omeni, da bi kakemu nespametnežu ali nevednežu utegnilo to in to priti na misel... Táko izpodbijanje ugovorov poslušalca utrdi zoper vse pomisleke, ki bi mu kdaj utegnili priti gledé pojasnovane resnice; a ga ne postavi v nevar-

Digitized by Google

nost, da bi pozabil ovržbo, nasproti pa ugovor, dvom si zapomnil v svojo veliko duševno škodo.

2. Ako bi se v kaki duhovniji po zapeljivcih razširjali hudobni ugovori, krivi nauki, škodljivi pomišljaji zoper sv. vero ali zoper krščanske dolžnosti, in bi se bilo bati še večjega razširjenja take ljulike, tedaj bi pridigar ne smel več molčati, ampak direktno, neposrednje bi se je moral lotiti s čvrsto ovržbo. Neposrednje govornik zavrača, kedar verski resnici nasprotni ugovor, dvom, krivi nauk .. kar imenuje, in poslušateljem pokaže, kako ničev, prazen, neveljaven in poguben da je. K taki direktni ovržbi je treba skrbnega pripravljanja pridigarju. — Vsako zlo se najgotovejše odvrne ali ukonča, če najdemo in zamašimo izvir, iz katerega dohaja; ako izrujemo korenino, iz katere poganja. Naj toraj tudi pridigar najprej skuša najti izvir nevarnih ugovorov, pomišljajev, dvomov. Najnavadnejši izvir vsem ugovorom, pomislikom, dvomom je nevednost in nedorazumenje, ali pa hudobija in spridenost srca; časih tudi slabost volje. Nekateri se sklicujejo pri svojih ugovorih na pamet, drugi celó na sv. pismo, ali na kako človeško veljavo, tretji na zgodovino ali na skušnjo itd. Ko je najden vzrok, izvir krivim mislim, ugovorom, dvomom, potem še-le naj se loti govornik direktne ovržbe, ki se more zgoditi:

a) S tem, da pridigar dokaz, izgovor, razlog, na katerega se opira ugovor, podere, zanika, zavrne, ali vsaj omeji in pokaže, koliko ima ugovor morda resničnega v sebi, in koliko neresničnega.[1]) A ne bilo bi dosti, samo reči, da je ugovor, pomišljaj napačen, nauku sv. cerkve nasproten; ampak treba je pokazati, zakaj je napačen, v čem se ne vjema s sv. resnicami; ali pa, da je v ugovoru le nekoliko resničnega; da zmotenci napačno razlagajo dotični rek, da mu pripisujejo pomen, katerega nima.

b) Nekateri se pri svojih ugovorih sklicujejo na kako človeško veljavo, na besede tega ali unega. V tem slučaji naj pridigar dotični človeški veljavi kako imenitnejšo in boljšo, morda božjo nasproti postavi ter pové, da Bog pa to-le veleva, sv. Duh po ustih tega ali unega svetega moža tako-le govori. Tudi je časih možno pokazati, da on, na katerega se sklicu-

[1]) Massillon n. pr. je v prelepem govoru stavek: »Ni možno človeku, sovražnika ljubiti« zavrnil po negaciji; in rek: »Evangelij omejuje prostost« po distinkciji ali razlikovanji.

Digitized by Google

jejo ugovarjalci in zmotenci, celó zmožen ni ali ni opravičen, soditi o tej reči. N. pr.: Ako v verskih rečeh nevešči posvetnjaki zaničevalno govoré o skrivnostih božjega razodenja — ali če ljudje trdijo, da človeku ni mogoče živeti po zapovedih krščanskih, pa še nikoli poskusili niso, po njih živeti itd.

c) Kaj uspešno utegne govornik časih ugovor izpodbiti s tem, da ga lepo p o j a s n i, pokaže njegov pravi pomen, ter opozori poslušalce, da je v ugovoru samem nasprotje, protislovje ali nezmisel, in da zelo žalostna, nevarna in pogubna je doslednost tacega krivega uka ali ugovora. Z vsem dokazovanjem, pojasnovanjem in zavračanjem pridigar ne opravi toliko, kakor če pokaže nespamet in brezzmislico, ki tiči v ugovoru. Marsikdo trdi brez pomislika kaj božji resnici nasprotnega, ali brž popusti ugovor, se ustraši, ko se mu živo pokažejo posledice ugovora ali krivega nauka. N. pr.: Mnogo jih nepremišljeno kliče: Človek nima proste volje ... pekla ni, s smrtjo je vse pri kraji itd. Morda bi ozdraveli, ko bi spoznali posledice tacega uka.

d) Premnogim je ugovarjanje in tajenje samo hladilo pekoče vesti, izvir spridenega, hudobnega srca. Sodbo, pekel ... tajé, ker se obojega bojé. Če pridigar spozna, da ugovori, pomišljaji, dvomi izvirajo od tod, tedaj se ni spuščati v zavračanje; samo pokaže naj: o d k o d taki ugovori!

Duhovnemu pastirju je delati na to, da se med njegovimi duhovnijani ugovori, dvomi z a č e n j a l i n e b o d o, ali da jim vsaj nevarni ne postanejo, kedar jih slišijo. Skrbí naj v ta namen za prav jasen in temeljit poduk v krščanskih resnicah v šoli in cerkvi; za dobro domačo odgojo otrok, za pridno poslušanje besede božje, za pobožno branje po hišah, za odvrnjenje pohujšljivih knjig, slabih časnikov itd.

§ 46.

Pri zavračanji je treba razumnosti in previdnosti.

Ako se pridigar loti zavračanja ugovorov in zmot, mora ga voditi edino le ljubezen do resnice, pa skrb za zveličanje poslušalcev. Nikoli ne začenjaj ovržbe brez potrebe ali iz prepirljivosti. Ako pa je treba zavračati, je pri tem govorniku gledati na samega sebe, na poslušatelje in na razne okolnosti.

1. Zavračevalec jemlji ozir na s a m e g a s e b e. Presodi naj, ima li k temeljitemu izpodbijanju ugovorov, pomišljajev, krivih

Digitized by Google

misli . . . potrebne znanosti ali ne. Če se čuti sposobnega za zavračanje, naj tudi pomisli, ali mu bo zadostnega časa k temu ali ne? Tukaj velja: bolje ne zavračati, kot slabo zavračati. Površna in netemeljita ovržba več skazi, kot dobrega stori. Ako se ima govornik sposobnega za uspešno zavračanje ugovorov, naj moli, prosi Boga razsvetljenja, ter naj se pridno pripravlja, da bo mogel ničevost ugovorov spričati z nepobitnimi dokazi. Nikoli naj ne smeši, sramoti ali zaničuje ugovarjalcev in zmotencev, sicer jih ne prepriča in ne poboljša, ampak jim zakrkne srce.

2. Pri ovržbi je gledati tudi na poslušalce. Naj pomisli govornik, da mu mora biti pri zavračanji cilj: zmotenca ali zapeljanega boljšati, a ne razdražiti ga. Zato pred očmi imej le ugovor, dvom, kriv nauk, a ne osebe tistega, ki je zabredel v zmoto. Usmiljenje in potrpljenje naj ima s preprostostjo in slabostjo svojih poslušalcev, in pazi naj, da v svoji nepremišljeni gorečnosti ne poruje z ljuliko vred tudi pšenice. Pač je najti med ljudstvom raznega praznoverja, napačnih pojmov o verskih rečeh, mnogih šeg, ki se ne dajo zagovarjati z verskega stališča. Tako n. pr. ljudstvo nekaterim blagoslovljenim rečem pripisuje prečudno moč, od nekaterih molitev, postov pričakuje kaj posebnega itd. A v tacih in enacih zmotah tiči mnogokrat po nekoliko dobrega, hvalevrednega. Dokler take reči ne postanejo nevarne krščanskemu življenju, naj jih duhovni pastir pusti ljudstvu ter naj čaka priložnosti, ob kateri poslušalce pohvali zavolj gorečnosti, pobožnosti, zavolj poštene volje, sploh zavolj onega, kar je v zmotah dobrega; zraven pa naj jih opozori in prijazno poduči, v čem da so v zmoti, kaj v njih ravnanji ni opravičenega itd.

3. Pri zavračanji ugovorov in raznih zmot mora govornik tudi ozirati se na okolnosti časa, kraja, ljudi. Časih kak prazniški ali nedeljski evangelij ponudi priliko, ovreči kake zmote, ugovore, krive pojme. Najprej naj pridigar vselej prav temeljito dokaže resnico, in kedar upa, da so poslušatelji najbolj prepričani, naj jim izpodbije nasprotni ugovor. A nikoli naj ne reče: med vami so, ki delajo te in te ugovore . . ., ampak le nedoločno naj omeni, da si utegne kdo tako in tako misliti, in takim bi bilo odgovoriti. . . Iz vsega pridigarjevega govorjenja, obnašanja, svarjenja, podučevanja naj spoznajo duhovnijani, da ga vodi le prava in čista ljubezen do svojih ovčic. Tudi kedar graja, resno zavrača, opominja dušnega pastirja sv. Avguštin, naj to stori »non aspere, non duriter, non modo imperioso . . ., sed magis docendo quam jubendo, magis monendo quam minando«.

Digitized by Google

B.

Pridobivanje srca.

§ 47.

Pridigar naj vzbuja čustva.

Ne dosegel bi cerkveni govornik popolno svojega namena, ko bi svete resnice le pojasnoval in dokazoval; poslušalci morajo spoznati tudi važnost, vrednost božjih naukov, in morajo razvideti, kako je od njih spolnovanja odvisna sreča kristijanova in zveličanje njegovo. In če resnice božje pridigar ljudem tako stavi pred oči, vzbudé se v njih primerna čustva, in tedaj tudi v srce sprejmó svete nauke.

I. Da je pridigarju treba govoriti prisrčno, spodbudno, da mora na srce delovati ter v njem primernih čustev vzbujati, ali pa čustva potrjevati ter tako tudi srce človekovo pridobiti za večno resnico, je razvidno od tod:

1. Ker naj predlagana resnica božja posvečuje tudi srce, da se bo razveseljevalo nad vsem dobrim, in studilo pa odvračalo se od hudega.

2. Vzbujanje čustev dela človeka tudi pripravnejšega za sprejem sv. resnic, raznih naukov in opominov. Vzbujena čustva namreč podpirajo zapomnjevanje in razumevanje. Komur dopade resnica, on hrepeni po njej, in jo rad sprejme. Pridigar, kateri zna na srce govoriti, pri poslušalcih vzbuja pozornost, jih ohrani pazljive, jih ložej prepriča, in veliko bolj jim ostane v spominu, kar slišijo, kakor če bi jim le mrzlo prednašal in razlagal resnico.

3. Čustva imajo tudi kaj veliko moč do volje človekove; zato je pridobivanje srca, vzbujanje primernih čustev najpripravnejši pomoček, nagniti in posvečevati voljo, da si prizadeva za pravo in dobro, in beži pred slabim in hudim. Zlasti takrat naj čustva močneje vzbuja, kedar hoče govornik nagniti poslušalce k spolnovanju težavnejših dolžnosti, ali h kakemu naglemu sklepu in dejanju. — Prevelike vrednosti naj vendar pridigar ne pripisuje čustvom, ker nimajo kaj moči človeka voditi do stanovitnega poboljšanja. Kakor se namreč čustva hitro vzbudé, tako tudi kmalu zginejo, in z njimi vred večinoma tudi sklepi, storjeni vsled vzbujenega srca. Ker je cerkvenemu govorniku namen, voditi poslušalce do stalne čednosti, in do stanovitnosti v dobrem, zato ne sme vse svoje moči staviti

Digitized by Google

v vzbujanje čustev, kakor nekdanji grški in rimski govorniki, ki so hoteli le k naglim sklepom in dejanjem pregovoriti poslušatelje.

Sicer se mora pridigar pri vsacem govoru varovati mrzlote in dolgočasnega, mlačnega govorjenja; n e k o l i k a g o r k o t a mora oživljati vsako njegovo govorjenje. Vendar vselej odločuje deloma namen in kakšnost govora, deloma pa ozir na poslušalce, v kaki meri da mu je vzbujati čustva. Manj mu je treba na srce delovati, kedar le podučuje, pojasnuje, dokazuje, n. pr. v homilijah, katchezah . . ., bolj pa mora vzbujati čustva ter gorkejše govoriti pri zahvalnih, tolažilnih, svarilnih, postnih pridigah. Tudi je treba v višji meri vzbujati srce, kedar govori brezčutnim, mlačnim poslušalcem, pri katerih malo izdá samo hladno govorjenje in dokazovanje. V obče tudi veljá: Kolikor več poslušalcev, toliko bolj patetično smé govoriti pridigar.

II. Vsa čustva, katera mora po potrebi vzbujati govornik, delimo v prijetna in neprijetna.

1. Prijetnim čustvom prištevamo zlasti čustvo veselja, upanja, spoštovanja in ljubezni. Vsa ta mora pridigar ali vzbujati (ako pomorejo k zveličanju), ali pa pobijati (če so zadržek zveličanju).

a) Čustvo v e s e l j a se vname, ako si živo predstavljamo kako pričujoče dobro, katero že imamo. Kaj pa, da naj cerkveni govornik vzbuja le s v e t o veselje, n. pr. nad tem, ker smo udje edinozveličavne sv. cerkve, ker nam je Zveličar toliko imenitne pomočke zapustil v sv. zakramentih itd. Veselje nad posvetnimi veselicami in enako naj pridigar pobija, zatira.

b) Čustvo u p a n j a nastane, če si predstavljamo kako prihodnje dobro, katerega pričakujemo. Govornik naj vzbuja in goji čustvo upanja, da nam bo Bog grehe odpustil, potrebne pripomočke k zveličanju dal itd.; a predrzno upanje in zaupanje v lastne moči naj pobija, ali modro vlada in slabi.

c) Čustvo s p o š t o v a n j a se rodi iz premišljevanja dragocenega, popolnega, lepega. Gledé na Boga kot najpopolnejše, najlepše bitje imenujemo to čustvo č e š č e n j e, katero naj govornik pri vsaki priložnosti vzbuja in goji. Kjer pa je čustvo spoštovanja obrnjeno v preobilni meri na zemeljske reči, n. pr. na bogastvo, čast . . ., naj pobija ali modro vlada.

d) Čustvo l j u b e z n i se vzbudi iz spoznanja onega, kar nam je dopadljivo in prijetno nad kako osebo ali stvarjo; pa tudi nastane, če premišljujemo dobrote, ki smo jih prejeli od koga. Najvišja ljubezen je ljubezen do Boga; in vsako ljubezen, ki

Digitized by Google

je nasprotna božji ljubezni, mora pobijati in zatirati pridigar, n. pr. svojeljubje, meseno ljubezen... Kar pa vodi ljubezen k božji ljubezni in jo množi, naj goji in pospešuje govornik, n. pr. ljubezen do molitve, do modrosti. Ljubezen do časnih reči, n. pr. do življenja, zdravja, časti naj pa pridigar modro omejuje in vodi, da ne ovira ljubezni do Boga.

2. Neprijetna čustva imenujemo žalost, sram, kesanje, strah, obupnost, zaničevanje, sovraštvo, usmiljenje i. dr. Tudi vsa ta čustva je treba deloma vzbujati, gojiti, deloma pa pobijati, slabiti in voditi.

a) Čustvo žalosti, sramú in kesanja nastane iz velike nezadovoljnosti zarad kakega sedanjega zla. Če žalost, sram in kes pride od tod, ker se človek zaveda, da je Boga žalil, milost božjo zgubil..., tedaj naj jih govornik le vzbuja in goji, ker so dober pripomoček k posvečevanju. Pobijati ali vsaj zmanjševati pa bi moral n. pr. žalost zavolj posvetne zgube, zavolj sreče bližnjega itd.

b) Čustvo strahu ni druzega ko veliko neugodje, neveselje, prihajajoče iz bližnjega ali bodočega zla. Potreben k zveličanju je strah božji, to je strah pred pravico in sodbo božjo, strah pred grehom itd. Tak strah božji naj pridigar pridno vzbuja in goji; nasproti pa naj pobija in zatira neopravičen strah pred ljudmi.

c) Čustvo obupnosti je huda nezadovoljnost zavolj nemožnosti, doseči kako dobro. Ako kristijan nad tem obupa, po lastnem razumu priti do spoznanja večnih resnic, ali če se prepriča nemožnosti, po časnih dobrotah doseči pravo srečo itd., tedaj je koristna taka obupnost. Pogubljiva bi bila obupnost nad božjo milostjo, táko mora pobijati pridigar.

d) Čustvo zaničevanja, katero izvira iz premišljevanja nepopolnega, sramotnega, zaničljivega, sme govornik vzbuditi le grehu nasproti, ki je zares zaničevanja vreden; sicer pa mora to čustvo vselej le zatirati. Isto tako čustvo jeze in sovraštva, ki nastane večjidel zavolj kake krivde, dotičnemu storjene.

e) Čustvo usmiljenja dohaja iz sočutja nad ptujo nesrečo, nad trpljenjem bližnjega. Prav pridno pridigar vzbujaj to čustvo, ker je zelo važno zlasti za imenitno krščansko zapoved ljubezni do bližnjega.

Digitized by Google

§ 48.

Kako vzbujati čustva.

Kdor hoče koga ganiti, njegovo srce za kako resnico ali nauk pridobiti, ter primerna čustva v njem vzbuditi, mora pokazati in opisati lepoto, dobroto, vrednost, veljavo dotične stvari ali resnice. Ako pa hoče čustva vneti zoper kako reč, mora kazati ničevost, ostudnost, hudobnost, slabe nasledke tiste reči, zoper katero si skuša pridobiti srce. Gledé na čustvo, ki je pridigar hoče vzbuditi, gojiti ali pa pobijati, zatirati, mora ravno take nauke in resnice predstavljati, ki so pripravni v poslušalcu vzbujati ali pobijati dotično čustvo. Kakoršne lastnije so namreč vzbudilne predstave in opomini, taka bodo vzbujena čustva. Zato mora pridigar vzbujajoč posebno verska čustva najbolj rabiti verske predstave, opomine, resnice ... z vednim ozirom na čustvo, katero skuša vzbuditi. Ko bi n. pr. pridigar hotel v svojih poslušateljih vzbuditi čustvo pokorščine, ljubezni in hvaležnosti do Boga, bi jim moral staviti pred oči neskončno veličastvo, moč, ljubezen in dobrotljivost božjo do nas ljudi.

A da govornik poslušalce res vname za kako resnico in njih srce pridobi, ni dosti, da bi sploh imenoval tisto dobro, za katero hoče vzbuditi čustvo, ali tisto hudo, zoper katero hoče srce pridobiti, ampak mora tisto dobro ali tisto zlo z živimi, vnetimi besedami ter na drobno opisati, tako rekoč pred oči postaviti, da spoznajo, kako dobro, koristno, potrebno ... je ono za nje, za kar jim pridigar želi vneti srce. Nasproti naj ravno tako živo, pretresljivo in prešinljivo in posamno kaže, kako ostudno, zaničevanja vredno in škodljivo je ono zlo, zoper katero jim skuša vzbuditi čustva. Vzemimo, da bi pridigar hotel v slušateljih vzbuditi čustvo hvaležnosti do nebeškega Zveličarja zavolj svetih zakramentov, katere nam je podaril. Nikakega čustva bi ne vnel, ako bi n. pr. samo rekel: »Predragi! veliko, čez vse veliko dobroto nam je skazal Jezus s sv. zakramenti. Bodimo mu hvaležni za to!« Govornik bi moral z živo besedo in čutljivo, na drobno jim popisati imenitnost in potrebnost posameznih zakramentov — njih obilne milosti, dobrotljiv vpliv na naše življenje; žalostno stanje človekovo, ko bi ne imel teh važnih pripomočkov zveličanja itd.[1])

[1]) Lepo nas uči srce ganiti prerok Jeremija. Kako živo, pretresljivo kaže nesrečo svojega ljudstva vsled storjenih hudobij, in Jude kliče k pokori. (Pogl. 1—5.)

Digitized by Google

Da je vtisk na srce pri takem popisovanji toliko večji, mora tudi glas, govorjenje, ponaša biti živahna, sploh taka, da gane in pridobiva. V pridigarjevih besedah naj ni nič razžaljivega, zbadljivega, surovega, nizkega; pa tudi ne kaj praznega, sladkega besedovanja, nič prisiljenega, pregnanega. Govorjenje naj je prisrčno, kakor ga narekuje notranje čustvo; mikavno, da se slehrnemu zdi, kakor bi pridigar govoril ravno z njim. Zato naj pogostno rabi nagovore, vprašanja, očetovsko prijazni ti... Čedne podobe, zgledi, prilike, pregovori naj živost dajó govorici ... na kratko: glas, beseda, ponaša, oko — vse naj kaže, da govori srce.

Da govori srce, to je najvažnejše. To je tista moč, ki čustva vzbuja; ker le ono, kar od srca pride, k srcu gre! Posiliti se ne dá tu nič. Kar je narejenega, umetnega, teatraličnega, ono ne gane srca, le k smehu sili. Tedaj: Kdor hoče druge giniti, mora najprej sam ginjen biti. To je najimenitnejši pripomoček, čustva vzbujati v druzih. Pridigar naj toraj premišljuje imenitnost resnice, svetost naukov, katere hoče drugim podati; zraven naj moli, prosi besedi, blagoslova od zgoraj. Ko bo sam živo čutil imenitnost pridižne resnice, in bo ves vnet za božjo čast in zveličanje poslušalcev, tedaj bo táko za vse vneto srce tudi drugim vdihnilo enakih čustev. Kjer pa tega ni, tam velja: »Nemo dat, quod non habet.«

Govornik naj nikoli ne napoveduje, da namerava vzbujati čustva. Neka gorkota naj ogreva ves govor, a prisrčnost besede naj je večja ali manjša po vsebini pridige. Glavno moč za vzbujanje čustev in pridobivanje srca naj pridigar porabi v sklepu, vendar ne sme biti to vzbujanje predolgo. Ko vidi vernike ginjene, čustva vzbujena, naj jenja, ker daljno govorjenje čustva slabi!

C.

Nagibanje volje.

§ 49.

Čemu nagibati voljo.

Mnogo kristijanov dobro pozna voljo božjo, znane so jim večne resnice, tudi ne dvomijo nad njimi, a vendar ne živé po njih. Manjka jim volje spolnovati to, kar verujejo. Pridigar si mora toraj prizadevati, da si pridobi tudi voljo poslušalcev, da jo posveti ter podobno stori božji volji. Voditi mora vernike do trdnega

Digitized by Google

sklepa: življenje vravnati po volji božji, po veri živeti! Čez vse je potrebno cerkvenemu govorniku, da to doseže, saj ima namen, po oznanovanji besede božje ljudi voditi k zveličanju. Človeka pa ne stori svetega, ga ne zveliča samo znanje in poznanje volje božje, tudi sama pobožna čustva ne, kristijana posveti ž i v l j e n j e p o v e r i! Treba je toraj pridigarju resnico božjo tako staviti poslušalcem pred oči, da trdno sklenejo, svojo voljo vravnati po božji volji, po veri živeti.

Ozir hotenja delimo poslušatelje v tri vrste razločujoč p o p o l n e, katerih volja se celoma sklada z božjo voljo, ter se bolj in bolj odtegujejo celó malim grehom; p r a v i č n e, ki so dobre Bogu vdane volje, ki je pa še slabotna in nagnjena k manjšim pregreškom; g r e š n i k e, katerih volja je obrnjena od Boga, ter je obtežena s smrtnimi grehi. Najbolj potrebni so toraj grešniki, da jim pridigar nagiba k Bogu voljo, ker je še najdalje proč od Njega. Potrebno je pa tudi, da pravične sicer, a še slabotne v dobrem vtrjuje, da jih ohrani na potu čednosti in obvaruje nevarnosti, ki so po raznih stanovih, krajih in ob raznih časih različne. Kolikor dopušča notranje dušno stanje, in vnanje razmere, naj tudi pravične vodi do krščanske popolnosti; duše popolne pa je treba ohraniti in vtrditi v dovršenosti. Pazi naj toraj govornik, da ne prezira nobene vrste poslušalcev. Enostransko in škodljivo bi bilo, govoriti vedno le enim, n. pr. grešnikom. Tudi vse imenitnejše čednosti in dolžnosti krščanske naj pridejo na vrsto, čeravno pridigar po potrebi kraja nekatere obravnava večkrat.

Dvojno pot imamo, pripeljati poslušatelje do tega, da svoje življenje vravnajo po spoznani in sprejeti božji resnici: pozitivno pa negativno. Kedar rabimo pomočke, pripravne voljo človekovo pridobiti, da se oklene volje božje ter jo v življenji spolnuje, imenujemo to pozitivno pot nagibanja volje. Ako pa pridigar le odstranjuje one zadržke, ki opovirajo in zabranjujejo, da se volja človekova ne sklada z voljo božjo, zovemo to ravnanje govornikovo negativno pot k nagibanju volje. O obojnem načinu, pridobivati voljo poslušalcev, je treba kaj več povedati.

§ 50.

Kako nagibati voljo. Raba nagibov.

Nagibe ali motive imenujemo pripomočke, s katerimi skuša pridigar poslušalce do tega pripraviti, da bi storili, kar zahteva

Digitized by Google

Bog ter svoje življenje vravnali po spoznani resnici. Nagibi so toraj predstave, besede, misli, katere imajo moč človeku vzbuditi trdni sklep, po tem živeti, kar spozna kot resnično, pravo ter kot svojo dolžnost.

Preden govornik skuša z nagibi voljo človekovo voditi do trdnega sklepa, svoje življenje vravnati po volji božji, treba je poslušatelje na to nekako p r i p r a v i t i ter prejemljive jih storiti za motive, koje misli rabiti. Ko bi namreč poslušalci še dvomili, jim je li mogoče storiti, kar Bog hoče, ali ne, ali ko bi celó menili, da jim ni mogoče spolnovati te ali une zapovedi, tedaj bi na potu čednosti ne storili nobenega koraka. Pokazati jim je toraj, da je m o g o č e, spolnovati voljo božjo; a tudi zaupanje v lastno moč ter srčnost je treba vneti v poslušalcu. Govornik naj mu zato kaže, koliko moč ima volja človekova, in da je po milosti božji podpirana tako rekoč vsemogočna. Pové naj, da Bog nemogočega ne zahteva; opozarja naj na lastno skušnjo; kaže naj na zgledih iz življenja svetnikov, kaj vse premore junaški sklep itd.

Ko jim pridigar tako vname zaupanje v samega sebe, ter se jim vzbudi pogum, naj jih potem s pripravnimi nagibi vodi do trdnega sklepa, spolnovati zapovedi božje, storiti, kar se jim naroča. Znano je pa, da vse dolžnosti kristijanove obsega ona imenitna zapoved ljubezni: »Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega srca, in iz vse svoje duše, in iz vse svoje moči, in iz vse svoje misli: in svojega bližnjega, kakor sam sebe« (Luk. 10, 27). To tedaj je jedro vseh zapovedi, ki jih moramo spolnovati kristijanje: ljubiti Boga, ljubiti samega sebe, ljubiti bližnjega. Dobrotljivi stvarnik nam je zelo olajšal spolnovanje zapovedi trojne ljubezni s tem, da nam je zasadil v srce neko čustvo, neko nagnjenje, trojno nagnjenje, katero imenujemo n a g o n, namreč: v e r s k o - m o r a l e n, s o č u t e n ali simpatetičen in nagon l a s t n e g a b l a g r a. Versko-moralni nagon človeka kar nekako nehoté vleče k Bogu in k vsemu, kar spozna za dobro. Nagon sočutja človeka vleče k človeku in stori, da mu je dobrohoten. Nagon lastnega blagra naredi, da slehern hrepeni po lastni sreči. Naloga pridigarju je, trojni ta nagon s pomočjo besede božje tako vzbujati v poslušalcih, da jim v srcih vname ljubezen, in sicer pravo, sveto ljubezen do Boga, do bližnjega in do samega sebe. In ta vzbujena ljubezen je nagib, motiv za pridobivanje ter nagibanje volje. Iz skušnje vemo, da je naposled vselej le ljubezen, katera določuje in giblje človeško voljo. Kar človek ljubi, po tistem hrepeni, tistega

Digitized by Google

želi, tisto stori. Iz povedanega vidimo, da ima cerkveni govornik tri glavne nagibe za pridobivanje volje, in ti motivi so: prava ljubezen do Boga, prava ljubezen do bližnjega, in prava ljubezen do samega sebe. Karkoli pridigar rabi še drugih nagibov, izvirajo vsi iz imenovane trojne ljubezni.

1. Da bo ljubezen do Boga odločevala ter nagibala poslušalcem voljo, naj govornik oznanovaje resnico božjo skuša v njih vzbujati verski ali pobožni nagon, in sicer najbolje s tem, da jim živo opisuje: *a)* Kaj je Bog sam na sebi; *b)* kaj svetu sploh; *c)* kaj je posebno nam ljudem.

a) Kaže naj pridigar poslušalcem, kako je Bog že sam na sebi najpopolnejše bitje, zgolj dobrota in ljubezen . . .; da toraj res ni večje sreče za človeka, kakor Bogu, najsvetejšemu bitju s pobožnim življenjem dopasti, svojo voljo po njegovi volji vravnati itd.

b) Govornik naj pojasnuje, kako je Bog svetu stvarnik, in da vse, kar je in živi na svetu, je delo njegovih rok, izvir vsegamogočne njegove besede. Omenja naj, da Bog ni le vstvaril sveta, ampak da v svoji neskončni dobrotljivosti in modrosti tudi vse stvarjeno ohranjuje in vlada, da je vse lastnina njegova itd.

c) Kaj pripravno, vzbujati v poslušalcih ljubezen do Boga, je tudi, ako jim pridigar mnogokrat in živo kaže, kaj je Bog nam ljudem. Kako imamo po telesu in duši v njem svoj začetek; kako se je usmilil padlega rodu človeškega, svojega Edinorojenca mu poslal v odrešenje; kaj je Jezus Kristus storil za nas. Sploh nam podaja zgodba našega odrešenja mnogo mnogo najmočnejših motivov za nagibanje volje. Dalje govóri: Kako sv. Duh v Jezusovi cerkvi deluje za naše zveličanje, kako nam brezštevilnih dobrot deli v svetih zakramentih. . . Tudi nauk o angeljih varuhih, o devici Mariji priprošnjici, o svetnikih, o dušah v vicah, in o povračilu po smrti daje pridigarju za pridobivanje volje premnogo nagibov. Ne bo jih prezrl, ako se ozira na godove cerkvenega leta.

K Bogu vleče človekovo voljo tudi moralni nagon, ki nas nagiba k vsemu, kar spoznamo za dobro; a nas tudi odvračuje od hudobnosti. Le pridno naj se poslužuje govornik tega nagona, da si pridobi voljo poslušalcev. V ta namen naj jih mnogokrat opozori na oni notranji glas, ki je sodnik človeških dejanj.

Digitized by Google

Uči naj vernike poslušati glas vesti in po njem ravnati, ter naj opozarja na prijetna notranja čustva, na mir, zadovoljnost, veselje srca, ki ga uživa človek, kateri stori voljo božjo. Tudi naj pridigar dela poslušalce pozorne na kaznujočo vest, na neprijetno notranje čustvo, na nepokoj in notranjo britkobo, ki izhaja iz grešnih človekovih dejanj. Varovati se je pa pretiravanja v tej reči, kajti marsikateri dober in pobožen kristijan veliko manj občuti veselje dobre, mirne vesti, kot kdo drugi, bodi si zavolj manjše telesne občutnosti, ali ker se v večji meri zaveda svoje slabosti itd. Nasproti se tudi zgodi, da marsikateri grešnik po dolgoletni hudobiji toliko omami svojo vest, da ga nič več ne vznemirja, nič več ne grize, se vé da, v njegovo pogubo! — Moralni nagon naj pridigar vzbuja tudi s tem v poslušalcih, da jim čustvo za lepo, pravo, dobro, resnično vnema in krepi z živim, navdušenim popisovanjem; nasproti pa stud vzbuja in goji nad vsem, kar je krivičnega, nepoštenega, podlega. Tudi zavest svoje imenitnosti kot umnega za večnost vstvarjenega človeka, in še zlasti kot kristijana naj se pridno vzbuja v poslušateljih.

2. Tudi ljubezen do bližnjega je važen nagib pri obdelavanji volje. Do take ljubezni naj vodi poslušalce s tem, da govornik oznanujoč božje resnice budi in goji v njih prirojeni jim simpatetični nagon, in z njim vred sočutje, usmiljenje, hvaležnost do bližnjega in enaka čustva. V dosego tega namena naj se sklicuje pridigar na ta slehrnemu prirojena čustva; stavi naj jim pred oči, da je Bog nam vsem ljubi oče, mi pa med seboj bratje in sestre, kot kristijanje pa udje enega velikega duhovnega telesa itd. Kaj dobro je, če duhovnik svoje poslušalce stavi na mesto onih, za katere hoče vneti ljubezen, in da jim kaže, česar bi si oni sami želeli, in od bližnjega pričakovali v takem slučaji. Opozarja naj vernike, kako važna in potrebna čednost v socijalnem življenji je ljubezen, in kak madež človeštva je trdosrčnost in brezčutje. Zopet in zopet naj pové poslušalcem, da je kristijanu ljubezen glavna zapoved, in da se s tem očitno spoznavamo učence Jezusove, ako imamo ljubezen med seboj.

3. Slehrnemu prirojeni nagon lastnega blagra vodi človeka do prave ljubezni samega sebe. Kristijana govornik najložej s tem pridobi, da si bo prizadeval za pravo srečo, ako mu živo stavi pred oči naslednje čednosti, posledice lepega, pobožnega krščanskega življenja za časnost in večnost; nasproti pa slabe, žalostne posledice hudobije, strasti, pregrehe za ta in uni svet!

Digitized by Google

V ta namen naj kaže iz sv. pisma, iz zgodovine narodov in posameznih ljudi, iz skušnje poslušateljev samih, kako pokorščina do Boga in spolnovanje njegove volje dela človeka srečnega tu na zemlji in v večnosti; nepokorščina, pregreha pa ga stori nesrečnega. — V prvi vrsti naj govornik rabi za motiv večne posledice naših dobrih ali zlih dejanj. Smrt, sodba, pekel, nebesa so toraj za pridobivanje volje kot najgotovejše reči tudi najimenitnejši nagibi. A človek je ves mesen, in toliko navezan na svet, da se za prihodnje, večne posledice svojega dobrega ali grešnega življenja manj zmeni, kakor za časne, zemeljske nasledke čednosti ali greha. Sme se toraj govornik posluževati tudi časnih posledic čednosti ali hudobije pri nagibanji volje k spolnovanju božjih zapovedi. A odbira naj take časne nasledke, ki so gotovi in bližnji; in kar se dá živo, občutno naj jih stavi pred oči poslušalcem ter jih na drobno popisuje. Opomni naj, da tudi časni nasledki naših dejanj izvirajo iz volje božje, in iz njegove modre naredbe ali pravičnosti, in da ni zadostno, ko bi si kristijan prizadeval za dobro in se varoval hudobije le samo zavolj časnih nasledkov čednosti ali greha.

Nekaki nagibi pri pridobivanji volje, zlasti pri priprostih poslušalcih kaj izdatni so zgledi, dobri, spodbudljivi, kakor tudi slabi, strahovalni. Saj pravi Latinec: »Exempla trahunt«; to potrjuje tudi skušnja. Resnični, dobri, lepi zgledi kažejo poslušalcu, da mu je mogoče spolnovati to ali uno zapoved, varovati se tega ali unega greha, in mu kažejo dobre nasledke človekovega lepega dejanja — kar ga vleče k posnemanju. Živo popisane zle posledice hudobnega dejanja v slabih zgledih človeka enako odvračajo od hudobije. Saj vemo, da je ozir na lastno srečo ali nesrečo tisto kolesce, ki mogočno nagiblje človeku voljo!

Z vsemi do sedaj naštetimi pripomočki in nagibi govornik le do tega pripravi poslušalca, da sklene, svojo voljo vravnavati po božji, in da začne živeti po zapovedih. A to ni vse. Treba je, da človek ostane pri tem, da mu življenje po volji božji pride v navado. Govornik s svojim prizadevanjem le sadi, kdor pa rasti dá, je Bog! Da pa od zgoraj pride blagoslov, pomoč, naj pridigar z vso gorečnostjo uči poslušalce pravega pobožnega življenja, katoliške askeze. Uči naj jih zatajevanja samega sebe, spoštovanja božjih in cerkvenih zapovedi, srčne ljubezni do Boga. Zopet in zopet naj jim priporoča pobožne vaje: molitev, pogostno prejemanje sv. zakramentov, obiskovanje presv. rešnjega Telesa, češčenje device Marije in svetnikov itd.

Digitized by Google

§ 51.

Odstranjanje zadržkov, nagibanju volje nasprotnih.

Opomnili smo, da najde pridigar pri dokazovanji resnice pri svojih poslušateljih časih marsikatere ugovore, pomišljaje in dvome, katere mu je izpodbijati, ako hoče doseči svoj namen. Enako se mu marsikaterikrat godi pri nagibanji volje. Tudi tu naleti na razne zadržke, katere treba odstranjati, sicer je brezuspešen njegov trud.

1. Glavni namen cerkvenemu govorniku je pri nagibanji volje, poslušalce pripraviti do tega, naj bi spolnovali postavo božjo. Vseh postav postava pa je: Boga ljubiti čez vse, in bližnjega kakor samega sebe. Sicer olajšuje Stvarnik človeku to zapoved trojne ljubezni, ker mu je v srce zasadil trojni nagon, versko-moralni, simpatetični in nagon lastnega blagra. A temu dobrotljivemu trojnemu nagonu nasprotuje skušnjava s trojnim hudim ali slabim poželenjem, s poželenjem mesa, poželenjem oči, in z napuhom življenja.[1]) To trojno slabo poželenje je glavni sovražnik trojni nam ukazani ljubezni, ter trojnemu dobrotljivemu nagonu.

Napuh življenja, častiželjnost nasprotuje versko-moralnemu nagonu in pravi ljubezni do Boga, ker človeka toliko prevzame, da Bogu časti ne daje, in ga ne spoznava kot svojega Gospoda, kot svojega največjega dobrotnika, in kot izvir vsega dobrega, vse milosti. — Poželenje mesa ali poželjivost nasprotuje nagonu lastnega blagra, pravi ljubezni do samega sebe, ker mu kaže srečo, kjer sreče ni. Vleče ga v posvetno vživanje, dela ga pohlepnega po zemeljskem veselji; in ta mesenost ga stori nesrečnega. — Poželenje oči, lakomnost nasprotuje simpatetičnemu nagonu in pravi ljubezni do bližnjega, ker človeka dela neobčutljivega za ptujo silo in nesrečo. Tak skrbi za samega sebe, a nespametno in nezmerno ter greši zoper ljubezen in pravico.

To trojno poželenje je toraj oni strupeni vir, iz katerega večinoma izhajajo zadržki nagibanja človekove volje. Največ pomišljajev, izgovorov in zagovorov nespolnovanja božje volje pride iz tega trojnega zla.[2])

[1]) I. Jan. 2, 16: »Zakaj vse, kar je na svetu, je poželenje mesa, in poželenje oči, in napuh življenja, kar ni iz Očeta, ampak iz sveta.«

[2]) Taki prazni izgovori in zagovori so n. pr.: Bog je povsod pričujoč. Zamorem ga doma moliti; čemu bi v cerkev hodil! — Človek le enkrat živi. Čemu bi se ne veselil življenja, ki mi ga je Bog dal; čemu bi ne užival, kar je Bog

Digitized by Google

2. Vse take in enake zadržke mora pridigar podirati, odpravljati, ovreči ali pa vsaj oslabiti. Kar o ovržbi verskih ugovorov (glej § 45), tisto večjidel tudi velja pri odstranjanji zadržkov, nasprotnih nagibanju volje. Zavrača jih govornik ali indirektno, če namreč tako tehtne motive rabi pri nagibanji k spolnovanju kake zapovedi, da poslušalec kar nič ne more ugovarjati, in mu zagovori in izgovori razpadejo v nič nekako sami ob sebi.

Pridigar more tudi kar direktno, naravnost prijeti zadržke spolnovanja božje volje in pokazati, kako prazni da so in zavržljivi. A preden se loti naravnostnega odstranjanja zagovorov in pomišljajev, naj skuša pozvedeti, od kod da izvirajo taki zadržki pri njegovih poslušalcih; morda iz zmote, ali iz strasti?

a) Z zmotencu je treba poduka. Duhovnik utegne naleteti na predsodek: nemogoče je spolnovati to ali uno, ali odvaditi, varovati se hudega tega ali drugačnega. Pred vsem naj pazi pridigar, da ne bo nikoli sam kriv take zmote. Varuje naj se zato pretiravanja, in naj ne ostri svojevoljno kakih zapovedi ali dolžnosti; ne sme oznanovati kot dolžnost, kar ni dolžnost in ni zapoved; a naj tudi ne prepoveduje, kar je pripuščenega ter naj ne imenuje velik greh, kar ni itd. Nasproti opozoruj pridigar na pomoč božjo, ki podpira našo slabost; na večno plačilo, namenjeno spolnovalcu božje volje. Opomni naj poslušalca, da se mnogokrat še bolj trudi za kako posvetno stvar, ali naj v zgledih mu kaže, kako so drugi v enacih razmerah živeč natanko spolnovali prav to zapoved, ki se njemu zdi pretežka. — Nekateri si domišljujejo razno hudo, ki bi jih zadelo, ako bi v tem ali unem vestno spolnovali voljo božjo. Naj takim pokaže pridigar, ali da je prazen njih strah; ali naj jim pa zmanjša zlo, ki se ga bojé. Prizná naj, da bi se zvesto živečemu po božjih zapovedih sicer utegnilo primeriti to in to, a da se ta malenkost še primerjati ne sme z dobrimi nasledki njegovega vrlega dejanja.

b) Kedar govornik zapazi, da strast odvrača voljo od spolnovanja božjih zapovedi, takrat naj poslušalcem kar imenuje primerljeje, ob katerih jih utegne sprideno srce vleči od Boga

vstvaril! — Čemu bi se zatajeval, še blagor, da imam. — Vsak je sam sebi prvi, kdo pa meni kaj dá? — Dolžnost je, za stare dni skrbeti; če mi kaj ostane, bodo že tedaj drugi dobili, ko sam ne bom več potreboval! itd.

Digitized by Google

proč in tirati v greh. Zgodi se to zlasti takrat, kedar je spolnovanje krščanske dolžnosti združeno z nekako težavo in premagovanjem slabega nagnjenja, n. pr. če je treba ptuje blago povrniti, s sovražnikom se spraviti, staro razvado odložiti. Pokazati je, da je človeku vse mogoče, ako mu le ne manjka trdne volje. — Časih je koristno, da govornik navadnim izgovorom in zagovorom nasproti stavi reke sv. pisma ter izrečno voljo božjo. Opominja naj poslušatelje, naj se spominjajo pričujočnosti božje, kedar jim težavo dela spolnovanje kake zapovedi: in naj se zamislijo na smrtno posteljo, na sodbo, ter naj tako ravnajo, tako storé, da še ob zadnjih trenutkih ne bodo obžalovali svojega obnašanja!

D.

Razporedba pridižnega predmeta.

§ 52.

I. Razvrstitev predmeta po posameznih delih govora.

Govorili smo o pridižnem predmetu (glej § 31) ter povedali, na kaj je gledati pridigarju, kedar si išče glavne pridižne resnice. Ko si je pa govornik po branji in lastnem premišljevanji nabral potrebne tvarine v svojem duhu (o čemur obširneje govorimo, ko nam na vrsto pride pripravljanje pridigarjevo), tedaj mora nabrano snov lepo in logično razdeliti in razvrstiti. Dobra razdelitev namreč in logična razvrstitev predmeta zeló pospešuje spoznanje resnice in podpira spomin, pa obravnavanim naukom tudi pot pripravlja do srca in volje poslušateljeve.

Ker pridigar v svojem govoru ne more vsega ob enem povedati, mu je to storiti polagoma. Najprej mora napovedati poslušalcem, o čem hoče govoriti, to je p r e d g o v o r. Potem mora res govoriti o napovedani resnici, jo razpravljati obširneje, in to je r a z p r a v a. Iz povedanega mu je slednjič posneti nauke, izvajati posledice, to je s k l e p govora. Predgovor sam pa zopet razdelimo navadno na troje: v u v o d, v é l i k i s t a v e k, ki napoveduje predmet, in v r a z d e l i t e v. Večinoma stavimo pred uvod še kak r e k iz sv. pisma, ali sicer pomenit stavek primerne svete vsebine, in damo predgovoru dostojen sklep, ki je ob enem p r e h o d do razprave.

Digitized by Google

O vseh teh delih cerkvenega govora nam je obravnavati nadrobneje.

§ 53.

Pridižni rek.

Cerkvenega govora napovedovalec je rek, to je, taka svetopisemska vrsta ali sicer važen izrek, ki naznanuje poglavitno pridižno resnico. S svetopisemskimi besedami stopi govornik pred ljudstvo, da se naznani poslanca božjega, ter v jedrnem izreku naznani ono glavno resnico, o kateri govoriti ga je volja. Rek, obsegajoč jedro pridižnega predmeta, stori, da si poslušalci z njim vred ložej zapomnijo ves govor ter ga ohranijo v spominu. Svoj pričetek ima rek v prvih časih krščanstva, ko so zbranim vernikom prečitali kratek oddelek sv. pisma, katerega je potem škof razlagal pričujočim. Pozneje so nekateri govorniki govorili le o posameznih vrstah ali poedinih izrekih svetopisemskih pri božji službi, ter so pred svojo pridigo stavili le dotični stavek mesto celega oddelka. Dandanes služi rek le pri pridigah v ožjem smislu, ne pa pri katehezah in malih homilijah. Tu namreč govornik razpravlja po več resnic, katerih ne more naznaniti z enim in istim rekom.

Začetek pridižnega reka že pové, od kod ga jemati. Praviloma iz sv. pisma, in sicer iz evangelijskega ali listnega odlomka tistega dne. Ako bi se iz dotične perikope ne dal najti primeren rek, sme ga govornik vzeti tudi iz kakega drugega svetopisemskega oddelka. Ako pridigar tudi tu pride v zadrego, naj govoru svojemu privzame rek n. pr. iz kake cerkvene pesmi ali molitve, iz maše, oficija tistega dne. Izrekov svetnih pesnikov in učenjakov naj ne rabi za pridižni rek.

Kakšen naj je rek? — 1. Obsegati mora glavno pridižno resnico, katero naznanja; zato mora govornik ta stavek vzeti v tistem pomenu, v katerem ga rabi sv. pismo. V besednem smislu, če ga rabi sv. pisavec v besednem, v tipičnem pa, kedar ga rabi v takem pomenu.

2. Ne smejo se rabiti za rek le posamezne besede, ampak celi svetopisemski stavki. Tudi ne gré trgati ga iz srede kakega izreka, da bi potem dobil drug pomen, kakor ga ima sicer. Enako tudi ne sme svetopisemskim besedam kaj tacega dostavljati, ali kaj izpuščati, kar bi izreku dalo drugačen pomen.

Digitized by Google

3. Kedar ima pridigar na izbiro več pridižnih rekov enacega pomena, naj vzame najjasnejšega in najbolj znanega. Ako je vmes tak, ki ga ljudstvo mnogokrat napak ume, naj si izvoli tistega, da ga ob tej priliki lepo pojasni, kakoršen je n. pr. stavek: »In gospod je hvalil krivičnega hišnika, da je bil modro storil. (Luk. 16, 8.)

4. Rek ne sme biti predolg, ker bi ga sicer poslušalci ne obdržali v spominu. Naj tudi ni preširokega pomena, ki bi imel v sebi več poglavitnih resnic, in bi se toraj ne vedelo, o kateri hoče govoriti pridigar. Pretesnega pomena pa tudi ne sme biti, ampak obsegati mora vse dele glavne resnice, katero napoveduje.

Rek sicer stoji na prvem mestu, vendar stori govornik boljše, da ga išče še-le tedaj, ko se je odločil za glavno resnico, katero hoče razpravljati v pridigi; ali celo po že izdelanem govoru. Vsebina govora je namreč poglavitna reč, a ne rek; zato se mora tekst ravnati po obsegu. In saj je tudi ložej, dobiti primeren rek že izdelani razpravi, kakor pa iz reka izvajati pripravne resnice.

§ 54.

Uvod.

Uvod ali vpeljava je ponaturen začetek pridige. Daljši govor namreč ne sme biti brez kacega uvoda, ker bi bilo res nenaturno, ko bi govornik kar brez vse vpeljave brž začel s poglavitnim predmetom. Le takrat, kedar so poslušatelji vsled kakih posebnih, nenavadnih dogodkov že napolnjeni nekih prijetnih ali neprijetnih čustev, smel bi govornik, navzet istih čustev, začeti brez posebnega uvoda in napovedi. V tem slučaji ljudje namreč že sami čutijo in vedó, kaj bo govoru predmet, in ni jim treba priprave nanj.

1. Kaj je n a m e n uvodu? Ciceron pravi: »Exordium est oratio animum auditoris idonee comparans ad reliquam orationem; quod eveniet, si eum benevolum, attentum, docilem fecerit.« Toraj p a z l j i v e g a naj stori uvod poslušalca, in da ga bo zanimala pridižna resnica; ali kakor pravi Slomšek: »Uvod ima poslušalce nakloniti, da bodo besedo radi poslušali.« Dalje naj začetek stori poslušalca s tem p o u č l j i v e g a, da se mu v teh prvih stavkih podadó taka pojasnila, ki mu naslednji pridižni predmet storé razumljiv. Ni pa treba, da bi cerkveni govornik svoje poslušalce v uvodu prosil blagovoljnosti, potrpljenja, ali da bi po šegi paganskih in sploh svetnih govornikov s poniževanjem samega sebe, s po-

Digitized by Google

vzdigovanjem svojih poslušateljev pri njih iskal naklonjenosti. Saj je Jezusov namestnik in poslanec, ki ne išče dobička lastnega, ampak zveličanje svojih poslušalcev. Že beseda božja sama tirja po pravici od vernikov pazljivosti in blagovoljnosti. Smel bi pa poslušalce prositi blagovoljnosti in zagotoviti jih svoje dobre namere, kedar jim misli kaj neprijetnega povedati, ali zatreti kake grešne razvade, razuzdanosti itd.

2. Da pridigar z uvodom doseže svoj namen, mora eksordij imeti te-le l a s t n o s t i: Ponaturen naj je, ne prisiljen, od daleč pritiran, da bi še-le po dolgi vrsti vmesnih sklepov se prišlo do glavne pridižne resnice. — S pridižnim predmetom ali priložnostjo govora mora biti v tesni in bližnji zvezi, toraj ne sme biti uvod tako splošen, da bi se prilegal vsaki resnici. — Da stori poslušalce pazljive, naj obsega kaj novega, mikavnega; zlasti kaka primerna dogodba dobro služi za uvod. A nikar naj govornik vsake pridige ne začenja enako. — Tudi samostalen bodi uvod, ki ne sega v razpravo, ter ne razlaguje in ne obsega stvari, ki imajo svoje mesto v razpravi. — Šestinka ali osminka pridige je dovelj za uvod; predolgega uvoda se ustrašijo poslušalci in nejevoljni postanejo, boječ se zeló dolgega govora. — Pridigar naj je v uvodu skromen, ter naj ne obeta preveč; naj ne dela obljub, ki jih spolniti ne bo mogel. — Varovati se je govorniku mrzlote in mlačnosti v uvodu, temveč naj ga govori z zmerno vnemo in gorkoto ter naj ga tudi gledé besedi skrbno izdela, da si tako koj v začetku zadobi pazljivost pri poslušalcih.

3. Uvodu i z v i r je različen po namenu, katerega skuša pridigar doseči z njim. Časih hoče z vpeljavo poslušalce seznaniti z resnico, o kateri bo govor, tedaj je uvod p o d u č e n. Ali pa skuša govornik z uvodom vzbuditi pozornost, radovednost, tu mu je vpeljava v z b u j a n j e. Kedar pa hoče z uvodom doseči oba namena, bo tudi tako sestavil uvod.

a) Največkrat jemljemo uvod iz r e k a. Govornik razlaga tekst, in ga potem uporablja na pridižni predmet, to je, z rekom začne uvod, na to tekst kratko razloži, pa zvezo njegovo pokaže z glavno pridižno resnico. To razlaganje reka v uvodu je ali le besedno, ali pa stvarno razlaganje, ki ob kratkem pové smisel teksta. Razlaga more pa biti tudi zgodovinska, kedar pridigar naznani n. pr. priložnost, kraj, čas, ko so se govorile besede reka; ali če na kratko poslušalcem pred oči postavi dogodbo, naznanjeno po tekstu.

Digitized by Google

b) Pridigar more uvod vzeti tudi iz prebranega lista ali evangelija, katerega nekoliko pojasni, ako je perikopa bolj nerazumljiva; ali pa jo z nekoliko drugačnimi besedami ponovi, in sklene s poglavitno resnico.

c) Posebno poljudni uvodi so zgledi ali dogodbe, podobe svetopisemske pa druge, ki pojasnujejo ali dokazujejo resnico, o kateri misli govoriti pridigar. Ako bi hotel n. pr. govoriti o usmiljenji do ubogih, ki pri Bogu ni brez plačila, bi mu utegnila biti prav primeren uvod znana dogodba iz življenja sv. Martina.

d) Za uvod utegnejo služiti govorniku tudi razni ugovori, dvomi, pomišljaji, razširjeni zoper pridižno resnico. Vzemimo, da hoče pridigar pokazati dolžnost, Bogu služiti že od mladih dni; tu bi mogel začeti z znanim izgovorom: »Mladost je norost« ter pokazati prežalostne nasledke za človeško družbo, ko bi resničen bil ta pregovor. Tudi z nasprotjem bi smel začeti govornik. Da bi n. pr. hotel pridigar pokazati potrebnost potrpežljivosti, bi mu bil pripraven uvod živ popis žalostnih posledic jeze.

e) Tudi dotičnemu govoru priložnost je pripraven in mikaven uvod. Priliko govoru daje kak slovesen praznik, cerkven shod, nova maša, posvečevanje nove cerkve, nastop duhovske službe itd. Ta povod naj narekuje govoru tudi vpeljavo.

f) Pri pridigah, ki so v notranji zvezi ena z drugo, je navadni uvod ponavljanje bistvene vsebine zadnjega govora.

§ 55.

Véliki stavek, razdelitev, prestop.

I. Za uvodom pridigar napové glavno resnico, o kateri misli govoriti, to je, on naznani pridižni predmet, navadno le sploh; n. pr. govoril bom o napuhu — ali: govorili bomo o zakramentu presv. rešnjega Telesa. Vsako resnico pa si moremo ogledovati od raznih strani; ker pa navadno ni moč tega storiti v enem govoru, zato pridigar posamno, specijalno naznani odbrano tvarino, to je, on pové, s katerega stališča hoče o predmetu govoriti. Stavek, s katerim to napové, imenujemo véliki stavek, ki je toraj kratek obseg vse pridižne vsebine. V gornjih zgledih bi gledé predmeta »o napuhu« utegnil biti véliki stavek: Pokazati vam hočem, da

Digitized by Google

napuh dela človeka Bogu zoprnega; — in gledé presv. rešnjega Telesa: Povedal vam bom, kaj smo dolžni Jezusu, pričujočemu v presvetem zakramentu!

Taka napoved pridižnega predmeta in stališča, s katerega pridigar hoče govoriti o njem, to je, véliki stavek, je potreben ali vsaj zeló koristen. Pridigar s takim stavkom obrne pozornost poslušalcev le na eno reč, spravi v govor edinost ter stori, da si z jedrnim glavnim stavkom vred ložej v spominu ohranijo ves govor.

Da pa govornik z glavnim stavkom namen res doseže, mora ta biti: 1. Pridižnemu predmetu primeren in točen, to je, ne sme biti niti pretesnega niti preobširnega pomena; mora obsegati ravno toliko in vse tiste dele resnice, o katerih misli pridigar govoriti, in ne smé ne več, ne manj napovedovati, kakor bo obsegala razprava. 2. Tudi naj je ta napoved jasna, umevna, zlasti pri prostih poslušalcih; zato naj véliki stavek ima le besedni pomen, a ne podobenskega ali skrivnostnega. Ne bili bi toraj rabni véliki stavki, n. pr.: Govoril bom o rjovečem levu današnjega časa . . .; sekiro bomo nastavili na drevo napuha, in enaki. 3. Tudi kratek mora biti véliki stavek, mikaven, in ne v vsaki pridigi sestavljen po enakem kopitu.

Gledé oblike je ta jedren obseg pridižnega predmeta navadno samostalen stavek, n. pr.: Marija je res pribežališče grešnikov; ali tudi vprašanje, n. pr.: Kdo je resnično ponižen? Tudi obliko naslova ima mnogokrat véliki stavek, n. pr.: O nebeškem veselji; o potrebnosti molitve. . .

Kedar se deli resnice, o kateri hoče pridigar govoriti, ne dajo lahko povzeti v splošen stavek, smé se veliki stavek z razdelitvijo vred združiti v en rek. N. pr.: Grešniki smo, naj gledamo v preteklost, sedanjost, ali v prihodnjost. — Pri krajših ogovorih, zlasti za posebne prilike, n. pr. o poroki, o prvem sv. obhajilu itd., navadno odpade véliki stavek.

II. Da se ložej razvidi ves govor, kar dobro služi pridigarju samemu in poslušateljem, navadno napravi govornik razdelitev, to je, on razloži véliki stavek v posamezne resnice ali reke, katere obsega, naznani dele pridižnega predmeta; ali pa pové razna stališča, s katerih hoče govoriti o glavni resnici. N. pr.: Velik svetnik je sv. Janez krstnik, naj gledamo *a)* njegovo rojstvo, *b)* njegovo življenje, ali *c)* njegovo smrt! — Kakor véliki stavek je koristna tudi razdelitev, ker podá pregled vsega govora in zeló pod-

Digitized by Google

pira razumevanje. Svoje mesto ima brž za vélikim stavkom; smé pa tudi stati pred njim, ali pa z njim stopíti se v en stavek. — Kar tiče njene lastnosti, naj je razdelitev:

1. Kratka, jasna ter naj ima dva, k večjemu tri dele. Kar bi jih več bilo, bi le obteževalo um.

2. Dele je treba kolikor moč tako razvrstiti, da gledé obsežka pridejo za manj važnimi in manj zanimljivimi bolj važni in zanimljivi. N. pr.: Če je véliki stavek: Ni je hujše zgube, kot Jezusa zgubiti po smrtnem grehu, bi razdelitev smela biti: »S smrtnim grehom zgubimo namreč 1. svojo časno, 2. svojo večno srečo.« Nasprotno bi ne bilo prav.

3. Tudi psihologično prav vrejeni naj so deli, to je, najprej naj stoji tisti, ki se bolj ozira na razum, potem oni, s komur skušamo ganiti srce in nameravamo pridobiti voljo. N. pr. 1. kaj so skušnjave, 2. kako naj jih premagujemo.

4. Razdelitev mora biti logično pravilna, kar je takrat, če je *a)* popolna, to je, če posamni deli ravno toliko in vse tisto naznanujejo, kar obsega véliki stavek; ne smejo toraj obsegati ne več, kot je v vélikem stavku, in ne manj. Nepopolna bi bila n. pr. razdelitev: predmet: o krščanski pravičnosti; razdelitev: tisti človek je krščansko pravičen, kateri spolnuje 1. vse božje zapovedi, 2. vse cerkvene zapovedi. Nepopolna tudi, ako bi govoril »o koristi molitve«, pa razdelil véliki stavek tako-le: 1. kaj nam dá molitev, 2. kakšna naj je molitev. — *b)* Ako se posamni deli razdelitve izločujejo drug druzega, to je, če ima vsak za-se samostalno misel, da se toraj med seboj ne razločujejo le po besedah, ampak tudi po misli, po vsebini, in da so si deli soredni. S tega stališča bi napačno bilo govoriti »o potrebnosti dobrih del«, pa razdeliti n. pr. tako-le: 1. Zakaj smo dolžni dobra dela skazovati, 2. zakaj smo dolžni miloščino deliti. . .

III. Po napovedani razdelitvi sklene pridigar predgovor, kateri sklep je ob enem prestop na razpravo. Kratek naj je, jedrnat in prisrčen. Naj tu ali še enkrat pové, kaj namerava doseči s svojim govorom; ali naj slušatelje opomni važnosti predmeta in potrebe, prav pazljivim biti. Vendar se je pridigarju ogibati vsacega preponižnega moledovanja za pazljivost, potrpežljivost, vsacega izgovarjanja, priporočanja svoje osebe itd., kar delajo posvetni govorniki, a se ne podá oznanovalcu besede božje. Časih je v prestopu na mestu klicanje božje pomoči, in ob slovesnejših prilož-

Digitized by Google

nostih kratka, goreča, v cerkvenem duhu sestavljena molitev. Tudi tukaj velja: razlika mika!

§ 56.

Razprava.

Najvažnejši del pridige je razprava ali izpeljava. V nji govornik odbrano glavno resnico, napovedano v vélikem stavku, razpelje, izvede namenu govora primerno. Po razpravi se toraj skuša doseči namen duhovnega govora, ki je ali razsvetljevanje spoznavnosti s pojasnovanjem in dokazovanjem, ali vzbujanje primernih čustev, ali pa nagibanje volje.

Razprava ima posebne dele (več ko trije naj niso), ki imajo svoje posebne uvode, podrazdelke, sklepe, prestope. Uvod posamnim delom in razdelitev v podrazdele imata isti namen za poedine dele, in tudi ravno tako naj sta izdelana, kakor uvod in razdelitev celega govora (glej §§ 54. in 55. II.). — Razprava sama naj kaže v vseh svojih delih prijetno raznoterost, mnogoličnost, da govorjenje postane mikavno, in se poslušalci ohranijo pri pazljivosti. Naj toraj pridigar enake reči podaja v novi obleki, in iste misli naj izražuje z različnimi besedami. Kaj zanimljivo je, ako govornik resnice navezuje na znane okolnosti časa ali kraja, na imenitnejše dogodbe. Zelo mikavna postane razprava tudi po vprašanjih in po samogovorih, v katerih pridigar posamezne osebe vpelje govoreče, n. pr. grešnika, njegove stariše, učitelje, večnega sodnika itd. Tudi spodbujanja k pazljivosti se smejo sem ter tje rabiti v izpeljavi, a le redko; zlasti takrat, kedar hoče pridigar povedati kako posebno važno resnico, ali táko, katere razumevanje je poslušateljem potrebno zlasti zato, ker bi sicer ne umeli naslednjega. Časih dobro služi med razpravo tudi kaka prisrčna molitvica.

Posamezni sklepi ob koncu delov in tudi podrazdelov imajo namen, kratko pa krepko ponoviti vsaj glavne točke, ter globokejše jih vtisniti spominu. V njih naj se združi moč vsega dela ali porazdela ter tako stori na poslušalca močnejši vtisk.

Posamezne misli in podrazdeli morajo biti v razpravi tako razvrsteni, kakor to tirjajo zakoni zdrave pameti in namen govorov; in naj so med seboj lepo zvezani, kakor tudi s poglavitno resnico vélikega stavka. To dosega pridigar s posebnimi vmesnimi mislimi, katere zvežejo v eno celoto podrazdele med seboj in tudi z glavno pridižno resnico. Take vmesne misli imenujemo

Digitized by Google

prestope; in na tem spoznavamo dobrega govornika, da ume s pripravnimi prestopi vso pridigo zvezati v lepo enoto. S takimi vmesnimi mislimi ali prestopi govornik stika del z delom. Nareja se toraj prestop že iz uvoda v véliki stavek, potem iz predgovora na razpravo, iz enega dela v druzega, kakor tudi od enega podrazdela na druzega; slednjič iz razprave v sklep.

Prestop naj je vselej ponaturen, ne posiljen; tudi razumeven mora biti, in zato izpeljan v besednem, ne v podobenskem ali skrivnostnem pomenu. Preveč priprost naj pa tudi ni. Prestopi ne smejo biti predolgi, ki bi obsegali preveč vmesnih misli in nepotrebnih. Sestavljati jih je tako, da poslušalci spoznajo in čutijo, da se dela prestop. Obsegajo naj toraj glavno misel prejšnjega dela, in napovedó naj naslednji del, to se pravi: prestopi naj so dvostranski.

Tudi v prestopih naj je sprememba, mnogoterost; pridigar naj jih ne nareja vse po enem kopitu, n. pr.: »Do sedaj ste slišali . . ., sedaj vam bom pa pokazal. . .«[1])

§ 57.

Sklep.

Pridižni sklep je zadnji glavni del govora, katerega dovrši, končá po obliki in vsebini. Namen mu je, stanoviten vtisk narediti na razum, srce in voljo. Zavolj tega povzame sklep glavne misli razprave, da tako s krepkimi besedami ponovi na kratko ves govor ali vname poslušalce k zvestemu spolnovanju naukov. Dobro sestavljen sklep je kaj važen del govora. Kdor dobro sklene, vse zadene. S čvrstim sklepom pridigar vselej nekoliko doseže pri poslušalcih, in ko bi bil tudi slabše izpeljal razpravo. Slab in mlačen sklep pa uniči še prejšnje vtise govora. Govornik izdeluj toraj sklep z vso skrbljivostjo!

[1]) Rabni prestopi so n. pr.: O tem toraj nihče ne dvomi, da je . . . velika pregreha pred Bogom; hočem vam pa še pokazati, kako se . . . varovati. Ali: Nočem vas dalje muditi s tem, da vam dokazujem . . .; prestopimo k drugemu delu, iz katerega bote spoznali. . . Smel bi že sedaj-le skleniti svoj govor, ker dovelj je kristijanu, vedeti . . .; ali da se vam . . . še globokeje spominu in duši vtisne, hočem še. . . Ali kaj sem rekel? Da . . . sam sebi spodkopava zdravje! Še več! On se celó poniža pod žival. . . Pri vsem, kar vam je ljubo in drago, vas prosim, vas zarotim: varujte se smrtnega greha, ki človeka že tu na zemlji dela nesrečnega. A stori ga tudi večno nesrečnega. — Pa bo kdo morda ugovarjal: Bog človeka usliši, če ga prosi potrebnih reči? Jaz pa ga že tako dolgo. . . Poslušaj, predragi, povedati ti hočem. . .

Digitized by Google

Sklep toraj obsega ponavljanje glavnih misli, sklepanja iz prejšnjih naukov, njih vporabo, ali tudi še kako novo misel, ki je v tesni zvezi s pridižnim predmetom ter ga pojasnuje. Dobro utegne časih v sklepu služiti kaka zgodba, prilika, na katero govornik navezuje ponavljanja. Ponovilo ne sme biti presuho, da bi n. pr. obsegalo le načrt, ali glavne točke razprave, ampak to sklepno ponavljanje naj je primerno bogato izpeljano, ter krepko, gorko, in zavolj mikavnosti naj se ponavljane resnice podajo v novi obleki. Sploh je dobro, ako si pridigar že pri načrtanji govora odbira ter prihranjuje za sklep prav čvrstih misli in rekov. — Sklep naj je v tesni notranji zvezi z razpravo; krepak, živ, primerno kratek, zlasti kedar mu je vsebina mečílo, vzbujanje čustev. Govornik naj posamezne dokaze, nagibe . . . v sklepu tako razvrsti, da najprej stojé manj znameniti, potem nasledujejo močnejši, h koncu pa pridejo najtehtnejši in najganljivejši. Bolj ko se bliža konec, naj tudi besedilo mikavnejše postaja ter vedno živejše.

Sklepu konec naj je kak znamenit pregovor, pridižnemu predmetu primeren. Še boljše je, skleniti s kakim svetopisemskim rekom; posebno lepo se podá, ako govornik konča z onim rekom, s katerim je začel. Končati utegne pridigar tudi s kakim izrečenim voščilom ali željo, ali z obljubo, storjeno v imenu poslušateljev: življenje vravnati po prejetih naukih. Tudi s kakim blagoslovom sme skleniti, ali s kratko molitvijo; to pa le takrat, kedar se pridigar čuti posebno ginjenega. Celó s kakim važnim vprašanjem smé končati. Naj pa že sklene tako ali drugače, varovati se je enakoterosti, in skrb naj je govorniku, da poslušalce spusti ganjene; ali naj jim pa kako prav tehtno, važno misel dá seboj domú za daljni premislek. Kar se dobro skončá, obveljá!

§ 58.

Kratek pridižen načrt.

Cerkvenemu govorniku-začetniku podamo splošen načrt pridige po današnji šegi popolnoma izdelane ter dostavimo, da je na namenu govornika, bode-li sprejel vse zaznamovane točke, ali pa nekatere prezrl v svoji pridigi.

Rék (textus).

Predgovor (protasis) obsegajoč: uvod (exordium) podučen, vzbudilen ali obojno; véliki stavek (propositio); razdelitev (partitio); prestop (transitus).

Digitized by Google

Razprava (tractatio) in sicer:

Prvi del obsegajoč: 1. razlaganje predmeta ali pridižne resnice; — 2. dokazovanje *a)* iz sv. razodenja, *b)* iz pameti, *c)* iz zgodovine in skušnje, *d)* iz veljave; — 3. zavračanje ugovorov in pomišljajev; — 4. pridobivanje srca z vzbujanjem primernih čustev in nagibanje volje k dejanju po rabi raznih nagibov; — 5. odstranjanje zadržkov volji nasprotnih; — 6. prestop na II. del.

Drugi del, kakor prvi.

Sklep (epilogus) imajoč kratko ponavljanje glavnih resnic, spodbujanje in konec.

§ 59.

II. Razvrstitev pridižnega predmeta po raznih govorih.

Ker cerkveni govornik ne more vseh resnic božjih, svojim poslušalcem potrebnih, podati v enem govoru, mora si učno tvarino razdeliti na več govorov. Utegnejo pa biti pridige gledé svojega predmeta v nekem redu ter notranji zvezi med seboj, to je, sistematično vrejene; ali pa so posamezni govori brez notranje medsebojne zveze, rapsodični. Zlasti nedeljske in prazniške pridige se izbirajo navadno le rapsodično, to je, pridigar se gledé predmeta ne drži nikakega reda, izbira si ga, kakor se mu poljubi, ali kakor mu najbolje kaže. Tako pa poslušalci ne dobé celotnega in popolnega krščanskega poduka, ker se jim podajajo le posamezni kosci nebeškega kruha brez reda in zveze. Vedno rapsodično pridigovanje je toraj pomanjkljivo, kajti tak govornik nekatere tvarine ponavlja in ponavlja, drugih zeló važnih pa morda ves čas svoje pridigarske delavnosti nikoli ne spravi na leco. V naši šoliji, in večinoma tudi drugej, so za popoludansko službo božjo zaukazani sistematično vrejeni govori, krščanski nauki za odraščene, ki po nekoliko popravijo pomanjkljivost dopoludanskih navadno rapsodičnih pridig. Vsekako naj si govornik, kateri tvarino jemlje le rapsodično, vestno zapisuje svoje pridižne predmete, ter naj od časa do časa pregleda ta zapisnik, da spozna, česar še manjka, in o kateri važni resnici mu je še govoriti.

Lepo vrejeni, zvezani govori so toraj boljši, koristnejši, kakor uni brez notranje medsebojne zveze; tudi so v dobro versko podučenje poslušalcev kar potrebni. A sistematično vrejeni verski govori so tudi prijetnejši za pridigarja, kot govori brez zveze. Pri zvezanih mu ni treba dolgo premišljati sem ter tje: kaj bi govoril, o čem bi pridigal? Tudi za primeren uvod ni v zadregi, ker

Digitized by Google

začetek novemu govoru mu je kratko ponavljanje prejšnjega. Naj je govornik edini pridigar v kraju, ali naj jih je več govornikov v isti fari, narediti si je treba n a č r t za govore, da se kaj tacega ne prezre, kar tirja potreba časa ali kraja.

Kako naj pridigar sistematično razvrstuje in vrejuje svoje govore? Pri razdelitvi pridižnega predmeta na več govorov more gledati ali le na t v a r i n o, ali pa tudi na svoje p o s l u š a l c e, to je, na njih potrebe in dušne zmožnosti.

1. Ako pri razporedbi gleda pridigar na predmet, more govore spraviti ali v neko vnanjo zvezo, ali pa v notranjo. Vnanja sistematična razporedba more zopet biti ali z g o d o v i n s k a (n. pr. ko bi govornik življenje Jezusovo, ali življenje Marijino obravnaval v celi vrsti govorov), ali pa t o p i č n a, krajevna (n. pr. ko bi na znamenite kraje iz našega zveličanja navezal govore, post., da bi govoril o Taboru, o Oljski gori, o Pilatovem sodišču, o Kalvariji . . .). Razporedba govorov utegne tudi biti notranja, logična, če bi po več pridigah predmet tako razvrstil, kakor je v zvezi po svoji lastniji in naturi (da bi n. pr. govoril o sedmih sv. zakramentih, o desetih božjih zapovedih, o prošnjah Očenaša. Ali pa, kakor ena resnica izhaja iz druge, n. pr. da bi v celi vrsti govorov obravnaval verske pa dejanjske resnice v redu katehizma itd.

2. Ker mora govornik pri odbiri pridižnega predmeta še posebno gledati na potrebe poslušalcev in njih doumljivost (gl. § 31. II.), je jasno, da se mu je pri razporedbi predmeta na več zvezanih govorov ozirati zlasti na resnice svojim poslušalcem najpotrebnejše. Duhovne potrebe so po raznih krajih jako različne. V nekaterih duhovnijah je v nevarnosti sv. vera, peša in pojema versko prepričanje; tu govornik v zaporednih pridigah najprej obravnavaj verske resnice, pred vsem one, ki so najpotrebnejše, drugim podlaga, ali gledé katerih peša versko prepričanje. Po drugih krajih se ni bati za sv. vero, ljudstvo je v verskih resnicah dobro podučeno, a lepo krščansko življenje peša, čednosti zginjajo, razvade, pregrehe se razširjajo. . . Tukaj je treba pred vsem govoriti o zapovedih božjih, o grehu in čednostih, o sodbi in večnosti, o vrednem prejemanji sv. zakramentov itd. Na kratko: skrben in vesten duhovni pastir, ki pozna svojo čedo, ni nikoli v zadregi pri iskanji pridižnega predmeta za svoje sistematično vrejene govore. Kakor previden, skušen vojskovodja si naredi načrt zoper glavnega sovražnika svoje duhovne čede!

Digitized by Google

II. ČLEN.

O vnanji napravi verskih govorov.

§ 60.

U v o d.

Govoreč o notranji napravi cerkvenih govorov smo spoznali, kako naj duhovnik z versko resnico, katera je pridigi predmet, poslušalce svoje podučuje, prepričuje, jim srce meči in voljo nagiba. Ako si je govornik v ta namen v duhu izdelal, razstavil, lepo vredil homiletično tvarino, mu postane duševna svojina ali lastnina. Da pa doseže pridigar svoj namen, mora govorov predmet postati tudi lastnina poslušateljev, on ga jim mora izročiti, in ti ga morajo sprejeti. Človek pa po naravnem potu ne more drugače delovati ter vplivati na dušo bližnjega in vdahniti jej svojih misli, prepričanja, sklepov, čustev, kakor z vnanjimi, očutnimi znamenji, to je, z govorjenjem in simboli. Tudi pridigarju je odprta le ta naturna pot, če hoče delovati na dušo poslušateljevo. On mora toraj najprej svoje misli, čustva . . . zavijati v besede in stavke; potem pa jih poslušalcem podajati z živo besedo. Govoriti nam bo toraj: I. O slogu, pisavi. II. O govoru, besedi, ki obsega izreko in ponašo.

§ 61.

I. Slog in njegova poljudnost.

Slog (stylus) ali pisava ni druzega, ko zavijanje misli v besede in stavke. Slog je različen, in se ravná ali po poslušalcih, to je po stopinji njih omike, izobraženosti, ali pa po namenu, ki ga hoče pridigar doseči s svojim govorom. Ozir omike poslušateljev govornik rabi n i z k i, ali s r e d n j i, ali pa v i s o k i slog. Gledé namena pa rabimo pisavo p r o z a j i č n o, prosto, ali p o e t i č n o, ali pa o r a t o r i č n o, slovesno govorniško. Mirna je pridigarju pisava in prosta brez lepotin, kakor govorica med prijatelji, kedar podučuje, razlaga, rabi zglede, zgodbe. Višje se povzdigne pisava, lep je slog, ko pridigar meči srce, vzbuja čustva. Visoko pa se povzdigne in praznična, slovesna postane pisava, ko pridigar nagiba k dejanju.

Digitized by Google

A naj si je po raznem namenu pridigarjevem pisava taka ali drugačna, vselej mu je gledati na poslušatelje, to je, na njih manjšo ali večjo omiko, kakor tudi na glavni namen, katerega mora imeti vsak pridigar, namreč: zveličati vse poslušalce. Vsled tega morajo biti najpoglavitnejše lastnosti sloga p r o s t o t a pa p o l j u d n o s t, to je, po poslušalcih naj je vbran.

Cerkveni govornik naj se ogiblje praznega posvetnega lepotičja in bliščave v pisavi. Njemu tacih pripomočkov ni treba. Saj oznanuje besedo božjo, ki ne dobiva svoje veljave še-le po besedi govornikovi, ampak ima moč že sama v sebi, ker je večna resnica. Mar ne oznanuje pridigar tiste besede, o kateri sv. Pavel piše Hebrejcem (4, 12): »Živa je namreč božja beseda in močna, in ostrejša, ko vsak na obe strani oster meč, in seže do ločitve duše in duha, tudi sklepov in mozga, in razsodi misli in namene srca.« Čemu toraj v umetniji iskati moči, kjer deluje moč resnice! Tega se je držal tudi apostelj, pišoč Korinčanom (I. 2, 4): »In moje govorjenje in moje oznanilo ni bilo v pregovorljivih besedah človeške modrosti, ampak v skazovanji duha in moči.« Pridigar bi si še zapravil božjo pomoč, ko bi pisava njegova bila ničemurna, preumetna, prenapeta, ter bi si z njo skušal pridobivati slave pri ljudeh.

Ako pa rečemo, da naj pridigar v slogu ne sega previsoko, da naj ne rabi šare posvetnega lepotičja, s tem nikakor ne trdimo, da naj bi govorniku v cerkvi služila najpriprostejša pisava, da naj bi rabil besedo in govorico, navadno med neomikanimi, ali da naj bi rabil narečje prav tistega kraja. Nikakor ne! Lepa, pravilna, jedrna naj je pisava, in vselej primerna dotičnim poslušalcem, toraj tudi višja, umetna, kedar to tirja njih omikanost. To ravno je čez vse potrebna poljudnost, ki se vselej ozira na v e č i n o poslušateljev, in svoj govor tako vravná, da bi večini koristil, v zveličanje služil. V tem so nam v lep zgled posnemanja sv. cerkveni očetje. Kako častitljiva, jasna, prosta je njih pisava, a ne skoz in skoz. Imeli so v svojih govorih namen, v s e pripeljati do spoznanja resnice in do zveličanja. Da bi to dosegli, hoteli so vsem vstreči, ter so v svojih govorih rabili tudi več umetnije, govorniškega lepotičja, kedar je tega zahtevala izobraženost poslušalcev. Omikanim so omikano govorili, da bi jih Kristusu pridobili!

Kar se tiče sloga, naj pridigarju veljajo kot načelo lepe besede sv. Gregorija Velicega: »Pro qualitate audientium formari debet sermo doctorum, ut et sua singulis congruant et tamen a communis aedificationis arte nunquam recedant.« To toraj je prava

Digitized by Google

poljudnost, da se pisava vselej ravna po poslušalcih; ali kakor pravi Dupanloup: »Cerkveno govorništvo naj je poljudno, to je, táko, da bodo v njem našli luči svojemu umu, gorkote svojemu srcu ubogi kakor bogati, omikani kakor neomikani.«

§ 62.

Še druge lastnosti sloga.

Kar je delavcu orodje, dobro ali slabo, to je govorniku jezik; treba ga je brusiti in pisavo likati, da bo zadostovala vsem pametnim zahtevam. Od lepega, vrednega sloga pa tirjamo: I. da zadostuje jezikovnim zahtevam, to je, da ima potrebne slovniške lastnosti; II. da vstreza namenom krščanskega poduka, to je, da ima govorske lastnosti; III. da se vjema s pravili dobrega, zdravega okusa, to je, da ima potrebne lepoznanske, estetične lastnosti.

I. Slovnica zahteva od sloga:

1. pravilnega jezika, to je, da je pisava pridigarjeva povsem taka, kakoršno tirja slovnica; treba je pravilno sklanjati, pravilno pregibati, rabiti skladbo, sintakso zares domačo itd. Znanje slovenske slovnice je toraj pridigarju neizogibno potrebno.

2. Čistega jezika, domačih besedí. Ptujk naj se govornik sploh ogiblje; le take sme rabiti, ki so se že vdomačile v slovenščini in so sploh znane. Kedar je primoran rabiti izraz, poslušalcem do sedaj še neznan, naj mu enekrati še pristavi navadno besedo istega pomena. Sploh naj skrb za čistost jezika pridigarju ni nezmerna, ne tolika, da bi zavolj mnogih, poslušateljem še neznanih besedi škodo trpel glavni namen njegov. Jezikoslovnih novosti naj ne nosi na leco. Vedno imej cerkveni govornik pred očmi, da mu je oznanovati besedo božjo, spodbujevati, k zveličanju voditi, ne pa skazovati jezikoslovne svoje vednosti in spretnosti. Vsak pridigar sme govoriti s sv. Avguštinom: »Melius est, ut reprehendant nos grammatici, quam non intelligant populi.«

II. Govorske lastnosti. Pridigar skuša um razsvetljevati, srce mečiti, voljo nagibati; njegova pisava mora toraj taka biti, da mu bo mogoče z govorom doseči ta trojni cilj. Slog pa služi v dosego tega namena, ako

1. se rabijo vseskozi le prave in določne besede, ki res povedó ravno tisto, kar pridigar z njimi hoče naznaniti in povedati, ne več ne manj. Varovati se je izrekov ali besedi dvoumnih; ali celó tacih, katere slišati bi si poslušatelji celó vse kaj

Digitized by Google

druzega utegnili misliti od onega, kar je hotel povedati govornik. Ogiblje naj se pridigar tudi preabstraktnih izrazov in dolgih, pretemno izpeljanih stavkov. Slovenska pisava ljubi kratke reke; njeni kinč so zrnate misli, krepki izrazi in pa v domačem duhu vbrane podobe. Radi rabimo glagole mesto abstraktnih imen. Kdor prevaja iz ptujih jezikov, naj slovéni po misli, ne po besedi. Jedro naj vzame, pa mu ogrne lupino slovensko.

2. Če je pisava p r i s r č n a, polna duhovnega olja ali mazila (suavitas). Kaže ter razodeva se prisrčni slog,

a) ako rabimo plemenite, pregnantne izraze, to je take besede, ki ne naznanjujejo samo pomena stvari, ampak tudi njeno notranjo ceno, lepoto, dobroto; nasproti pa ostudnost, škodljivost, in razodevajo tudi notranjo vnemo in čustva govornikova. Besede take, ki misli in pojme tako rekoč potelesijo, so n. pr.: prisrčna ponižnost, mila pohlevnost, angeljska nedolžnost, cvet življenja, luč nebeška; črna nehvaležnost, v nebo vpijoča krivica itd.

b) Če se pridigar v svojem govoru obrača naravnost do poslušalcev, ter jih tako ogovarja, da se jim zdi, kakor da bi govoril z vsacim posameznim. To stori, ako ne rabi splošnih, mrzlih izrazov »so ljudje, kristijanje, nekateri, marsikdo...«, ampak prisrčni, prijateljski »t i, v i, m i itd.«

c) Če pogostno rabi izraze ljubezni, sočutja, n. pr.: ljubi kristijanje, dragi mi duhovnijani, obžalujem, da moram..., žalostnega srca naznanjam itd.

Ta prisrčnost pisave, to duhovno mazilo v slogu ni druzega, ko izraz ljubezni, katero sv. Duh izliva v zares apostoljska srca — je beseda pobožnosti, gorečnosti. Ta skrivna notranja duhovna moč milo oživlja in ogreva naša srca. Táko duhovno pomaziljenje besede je poseben dar sv. Duha, in dá se izprositi, ne naučiti. Da si pridobi prisrčnost sloga, skuša naj se vtrditi govornik v pobožnem življenji; bere naj pridno asketične v božjem duhu pisane knjige, n. pr.: »Hojo za Kristusom«, »Filotejo« itd. Pridigar, ki pridno premišljuje pa pobožno moli, on zadobi besedo pomaziljenja, ogreva in vnema poslušalcem srca.

Pravi prisrčnosti nasproti bi bilo: siliti se, afektacija, sentimentalnost, priliznjena govorica, pa tudi mrzla, vnemarna beseda, neotesani izrazi, surovo žuganje, zasmehovanje itd.

3. Slog naj je tudi živ, krepak, čvrst, resnoben, poln prepričanja, da stori močen in stanoviten vtisk na voljo poslušalcev.

Digitized by Google

Krepko, živo, v srce segajoče je pridigarjevo govorjenje tedaj, če je on sam skoz in skoz prešinjen ter prepričan važnosti večnih resnic, katere oznanuje, in da ima resno voljo, prepričati tudi druge in prešiniti jim srce. Kjer je lastno prepričanje in navdušenost za pridižni predmet, in volja, druge prepričati, v srce jim seči, tam že notranja gorečnost poklada pridigarju na jezik pripravnih besedi.

Da je slog živ, krepak, v srce segajoč ter prepričalen, naj govornik

a) rabi pisavo k r a t k o , j e d r n o , to je, izpušča naj v govoru vse nepotrebno in malovažno, da bolj stopijo na svetlo glavne misli, in naredé večji vtisk. Pisava, ki ima veliko besedi pa malo zrnja, je vodenična, brez moči. Preobilnost izrekov le temní razum.

b) Naj o pravem času rabi lepe, žive g o v o r n e f i g u r e , kakor je n. pr.: p r e d e v a n j e b e s e d í (inverzija), kedar kako besedo v stavku postavi na nenavadno mesto, da s tem stopi bolj na svetlo, n. pr.: »Poklicani so vsi, a izvoljeni niso vsi.« — P o n o v a (repeticija), ako posamne besede ali njih več ponavlja, da s tem poslušalce opozori na-nje, n. pr.: v Jezusovi pridigi na gori devetkrat zapored mila beseda: »Blagor ubogim v duhu . . . Blagor krotkim . . .« itd. — N a s p r o t j e (antiteza), če nasprotne misli, predstave zavolj večjega vtisa skupaj stavi, n. pr., ko piše sv. Pavel do Korinčanov (I. 4, 12—13): »Kolnejo nas, in jih blagoslavljamo; preganjani smo, in prenašamo; preklinjajo nas, in molimo; kakor smeti tega sveta smo postali, vseh izvržek do sedaj.« Ali: »Kdo bi si bil mogel misliti kaj tacega: volk, ki čedo preganja, ki ovčice trga, postane jim pastir! Zveličar ga kliče, in on posluša; telesno ga oslepi, da duševno spregleda . . ., in glej! iz preganjavca Savla postane apostelj Pavel.« — P o p r a v a (korekcija), ko pridigar posamezne besede ali izreke navidezno preklicuje, da jih potem še krepkeje povdarja, n. pr. sv. Pavel do Galačanov (2, 20): »Živim, toda ne jaz; živi pa v meni Kristus.« Tudi: »Ali kaj sem rekel? Da je obrekovalec tat? Resnično, še več!« — S u m n j a (dubitacija), kedar se govornik navidezno pomišljuje, bi li povedal svojo misel, ali bi je ne, a s tem budi le pazljivost, ter svojo misel naznani še z večjim povdarkom, n. pr.: »Ali kako hočem začeti, kje besedi dobiti? Jaz siromak naj vam o nebeškem

Digitized by Google

veselji govorim?« — Zamolk (reticencija), ako pridigar med govorom mahoma prestane, obmolči; ali ker res noče več govoriti o tisti stvari, ali pa, da pazljivost vzbudi. N. pr.: »In ve, zgubljene duše? Menda bi tudi danes govoril gluhim ušesom — zato raje molčim!« Kaj krepka je ta govorna figura, a rabi naj se le redko. — Poosebitev (personifikacija), n. pr.: »Naj ne vé tvoja levica, kaj dela tvoja desnica« ali: »Ko poželenje spočne, rodi greh; greh pa, ko je storjen, rodi smrt« (Jak. 1, 15).

c) Rabi naj izraze naznanjajoče oblast, moč, veljavo, gotovost, n. pr.: »Jaz pa vam povem«; »kakor gotovo živi Gospod«; »Bog pa ukazuje«; »nebo in zemlja bota prešla«; »to nam velí večna resnica« itd. Sploh dobro služijo obilni izreki sv. pisma in cerkvenih očetov, kedar hoče pridigar dati svoji pisavi moč in živost.[1])

Zoper pravo krepost, moč in prešinljivost sloga bi bila afektirana mogočnost; vodena obširnost; predrznost, če tudi le videzna; izrazi jeze, togotenja, zaničevanja; ironije, sarkazmi itd.

III. Slog imej tudi potrebne lepoznanske lastnosti, ki storé pisavo prijetno, lepo, milo, kar stori ugoden vtisk zlasti na srce, poslušalce zanima ter naredi pazljive. Vendar niso estetične lastnosti slogu toliko potrebne, kot govorske; še celó škodljivo bi bilo, ko bi pridigar bolj gledal na lepoto besede, ko na jedro, ko bi si bolj prizadeval za milino in krasoto sloga, kot za večno resnico, katero oznanuje. Tirja pa estetika od sloga:

1. da je ponaturen, to je, primeren pridižnemu predmetu; primeren tudi pridigarju, njegovi lastniji, starosti, veljavi; da se vjema tudi z lastnijo poslušateljev, kraja, časa. Naj je toraj pisava primerna rečem, o katerih je govor. Mehka, mila naj je, kedar se popisujejo bolj ljubeznive reči, n. pr. tiho veselje, usmiljenje; ostrejša in trša bodi beseda, ako se govori o srditih, strašnih rečeh. Gledé osebe govornikove pa pravi sv. Avguštin: »Est quaedam eloquentia, quae magis aetatem juvenilem decet, est, quae senilem, nec jam dicenda est eloquentia, si persona non congruat eloquentis.«

2. Po prislovici »razlika mika« naj skrbi pridigar za prijetno spremembo, različnost v besedah, prilikah, stavkih. Zato naj se

[1]) Prekrasen zgled živega, krepkega, prepričalnega sloga je n. pr. Jezusova pridiga na gori. (Luk. 6, 20—49).

Digitized by Google

varuje, da ne stavi vedno enakih besedí, da vedno enako ne začenja, enako ne sklepa, ne rabi istih zgledov itd.

3. Da se prizadeva govornik za b l a g o g l a s j e v besedah, ki izvira zlasti od tod, če so samoglasniki in soglasniki po njih v pravem sorazmerji, če število prvih nekako dosega število poslednjih, ali da posamezni zlogi nimajo čez dva soglasnika. Neprijetne in težko izrekljive so besede in reki, v katerih skupaj zadene po veliko, zlasti trdih soglasnikov, n. pr.: čvrstost, požrešnost, trdosrčnost itd. Tudi stavki govora naj se vrstijo v vednem sorazmerji tako, da ni eden predolg, drugi prekratek. Z enacimi zlogi naj govornik ne sklepa več stavkov zapored.

4. Pridigar naj gleda, da mu bo slog ž i v a h e n, poln podob, prilik. Pridno je rabiti trope, razne govorne figure, vprašanja, da verniki ne bodo samo poslušali, ampak tudi takorekoč pred seboj videli, kar posluša uho. Ozir živahnosti slovenskega sloga piše Slomšek: »Slovenci v svojih pogovorih prilike in čedne podobe radi imajo, in tudi govornik naj se jih vadi modro saditi; post. roža tvoje mladosti, venec nedolžnosti itd. Prilike naj bodo domače; ptujih Slovenci malo poznajo; neznanega pa srce ne poželjuje. Na mesto cedrov z Libana, vedno zelene palme, jemlji lipo in dob, pa tudi zeleno smreko. Ljuba Slovencem je vinska trta, spoštovan zeleni rožmarin. Rožice tvoje zgovornosti naj rastejo iz tvojega vnetega srca kakor same od sebe; kedor jih po drugod išče, je gizdavemu ženstvu podoben, katero svoje bledo lice s kupljenim lišpom lepotiči. Ali bolje rožic manj ko preveč; prenadevane rožice besedo ravno tako mračijo, kakor preveliko vencev podobo; preobilni kinč modrim ljudem mrzi, kakor prezabeljena jed preseda. Zdrava pamet, jasne misli, modra osnova, čisti dokazi, lične vrste in gladek jezik, so besede prvi in najpotrebnejši kinč; prilike in podobe so le prijeten navržek, dokler jih preveč ni.«

§ 63.

II. Važnost dobrega govora, in kako si ga pridobiti.

Govor, beseda (pronunciatio) sploh je naznanovanje misli in čustev s telesnimi organi, to je z glasom, obrazom in telesnim gibanjem. Pri duhovnem govorniku ne sme biti govor druzega, ko umevni izraz večne resnice, katera mu je prešinila srce.

1. Kar je sliki kolorit ali izbor barv, to je pridigi govor, prednaška.

Digitized by Google

a) Ravno dobra beseda stori mnogokrat, da poslušalci pridigo razumejo, resnico s svojim umom dosežejo, ter jim tako postane koristna in plodovita. Naj n. pr. pridigar izrekuje slabo, govorí preurno, pretiho, prebučeče; naj krati, požira besede, tedaj je kriv ravno pomanjkljiv govor, da ga ljudstvo ne ume, da mu je govorjenje neuspešno.

b) Tudi na srce in volj o poslušalcev stori dober govor velik vtisk, in skušnja uči, da ravno lepo, slovesno govorjenje, spremljano po primerni ponaši, najbolj povzdigne pridigo. Naj si je cerkveni govor sestavljen še tako dobro in spretno, vendar pridigar z njim ne bo kaj dosegel, ako je njegovo izrekovanje slabo. Nasproti pa pridiga srednje notranje cene, prednašana z lepo, živo besedo, mnogokrat naredi velik vtisk.

2. Ker je toraj dober govor tolike važnosti, mora skrbeti duhovni pastir, da si ga pridobi. A kako? Sama mrzla pravila še ne storé dobrega pridigarja. Treba je dobremu govorniku bistrega razuma, žive domišljije, občutnega srca, omikanega okusa, gibkosti duha, dobrega spomina; tudi dobrih, zdravih govoril mu je treba, čistega prijetnega glasú, trdnih pljuč... Kar pa vsem tem pripomočkom še-le dá pravo moč ter jih oživi, je

a) prava pobožnost pridigarjeva, njegovo blago srce, resnično duhovsko mišljenje, in lastno prepričanje tega, kar druge uči. Česar je srce polno, tisto usta oznanujejo navdušeno.

b) Pravi in plemeniti namen in gorečnost za zveličanje ljudi.

c) Dober je govor le tudi tedaj, kedar je pridižni predmet popolnoma v oblasti pridigarjevi, to je, če se je govora dobro naučil na pamet. Ko bi se med govorjenjem moral loviti, paziti, da mu tvarina ne poide, da mu ne zmanjka besedi..., tedaj ne more skrbeti za pravo in dobro naglaševanje in za primerno ponašo.

Kjer pa se nahajajo pri pridigarju ti glavni pogoji dobrega besedovanja: lastno prepričanje, pobožnost, gorečnost pa pridno učenje govorov, in v večji ali manjši meri prej naštete lastnosti — tam mu pridna vadba in opazovanje pa posnemanje dobrih ali slovečih oznanovalcev božje besede pridobi lep in dober govor.

Rekli smo, da je govor naznanovanje misli in čustev pridigarjevih z glasom, z obrazom in s telesnim gibanjem. Naznanovanje misli in čustev s primernim glasom imenujemo deklа-

Digitized by Google

macijo, izreko; naznanovanje čustev in misli z obrazom in telesom pa ponašo. Govoriti nam je toraj o deklamaciji in o ponaši.

§ 64.

Lastnosti dobre deklamacije. Razumljivost.

Govornik naznanuje svoje misli in čustva poslušateljem sosebno z glasom. Da pa je beseditev njegova res lepa, mora znati rabiti svoj glas v pravem obsegu (modulacija, spreminjava glasú), v pravi moči (temperatura, primerna glasnoba) in v pravi meri (ritem, trajanje). To trojno združeno daje deklamaciji prave in potrebne lastnosti. Po znamenitem izreku sv. Avguština zahtevamo od pridigarja, naj tako govori: »Ut veritas pateat, placeat, moveat.« Da to doseže, govoriti mu je razumljivo (razločno), milo (prijetno) in živo (prešinljivo); toraj so glavne lastnosti dobre deklamacije: razumljivost, milota, živost.

I. Pred vsem naj skrbi pridigar, da pri oznanovanji božje besede govori vsem umevno in razločno. To doseže:

1. ako vseskozi dobro izrekuje in čisto izgovarja, in sicer vsako črko po njenem navadnem, nji lastnem glasu. Nasprotne napake so: žužljanje (zezljanje), hohnanje, keklanje, pogrkovanje. Razločno in popolno se morajo izrekovati tudi posamezni zlogi in besede. Tu bi bili pogreški, ako bi kdo govoril tako hitro, da bi nekaterih zlogov ali besedi celó nič ne bilo slišati, ali vsaj premalo. Napačno je tudi, če končne zloge ali zadnje besede stavkov pretiho izgovarja ali požira. Cerkveni govornik mora tudi besede izgovarjati pravilno, to je, kakor veleva dobra slovnica, a ne, kakor ljudstvo govori v tem ali unem kraji dežele, n. pr.: šiša, žavost.[1]) Vaditi se je tudi pridigarju, da vselej rabi govorila po šegi omikanih ljudi; da ne govori n. pr.: iz polnih, napetih ust, ali iz grla, skoz nos, da ust premalo ne odpira, skoz zobe ne izgovarja itd.

2. Kdor čisto izrekuje, govori razločno, in vsi ga umejo, če bi bil tudi bolj slabotnega glasu. A treba mu je za to primerne glasnobe, to je, toliko močnega glasú, da ga bodo lahko slišali vsi, tudi najbolj oddaljeni poslušalci in umeli od prve besede do zadnje. Nasprotni napaki ste pretiho, pa tudi preglasno

[1]) Slomšek opomni: »Škoda najhujša pa je, da Slovencev vsaki v svoj domači rog trobi, in se mu hitro po zavijanji besede pozná — kje je domá«.

Digitized by Google

govorjenje. Kakor pretiho besedovanje stori pridigo bolj oddaljenim poslušalcem nerazumljivo, tako je nepotrebna in prevelika glasnoba, vpitje, razgrajanje nespodobno že samo na sebi, zlasti zoprno omikanim poslušateljem, in še tudi umevnosti nasprotno, ker gluši poslušalce ter se jék močno oglaša. Tudi greši pridigar zoper razločnost deklamacije, ako en del stavka dopoveduje s premočnim glasom, drugo polovico pa zelo tiho, ker tako skoraj nihče ne sliši celega reka. Gledati je tudi na število poslušalcev, in na prostornost kraja, kjer govori, ker nepristojen je premočni glas pri jako malem številu vernikov, ali v mali cerkvici. Da pridigar zadene primerno glasnobo, naj začne s krotkim, mirnim glasom, potem z njim narašča kolikor treba bolj in bolj, dokler ne doseže potrebne glasnobe tudi za najdalje stoječe. Zato je prav, da se govornik ozira na najdaljne poslušatelje.

3. Umevnost in razločnost je tudi odvisna od pravega t r a j a n j a v govorjenji, to je, od primerne hitrosti ali počasnosti. Primerno trajanje je ali s p l o š n o, to je tisto, v katerem se dopoveduje govor v obče; ali pa je p o s e b n o, ki se ravna po notranji lastniji govora, to je, po raznosti misli in čustev. Gledé splošnega trajanja velja to, da naj je v slovesnem govorjenji ali deklamovanji bolj p o č a s n o, ko v navadnem občevanji; a ne da bi bilo prepočasno. Pridigarju se je varovati toraj dvojnega: prehitrega in prepočasnega govorjenja. Prehitro govorjenje je že samo na sebi nepristojno v slovesnem govoru, pa tudi škoduje umljivosti, ker poslušalci, zlasti manj omikani, ne morejo dohajati s svojimi mislimi pridigarja preurno govorečega. Prehitro deklamovanje škoduje tudi govorniku samemu, ker se kmalu upeha in obnemaga. Nasproti se pa prepočasnega potegavca poslušalci tudi naveličajo. Vendar je počasnost le tedaj napačna, ko bi pridigar tako zategoval, kot bi štel besede ali zloge, kakor pri narekovanji; ali pa, če bi brez ozira na lastnijo vsebino, ne gledé na misli in čustva, govoril vedno enako počasno.

Ozir p o s e b n e g a govorskega trajanja pa to velja, da naj skuša pridigar posnemati naturo tistih reči in čustev, o katerih govori: pri lahkih, hitrih, in nagloma nastopajočih naj je tudi govorjenje hitro. Pri počasnih, resnih, slovesnih, premišljeno izvršenih naj je deklamacija počasna. Enako naj govornik čustva, katera se razodevajo z naglostjo, n. pr.: veselje, jeza, upanje naznanuje s hitrejšo besedo; tem nasprotna čustva, n. pr.: žalost, usmiljenje pa s počasno.

Digitized by Google

Kot pravilo naj veljá še to-le: Kolikor večja je cerkev, in kolikor več je poslušalcev, toliko počasnejša bodi lepa beseditev. Bolj ko se pridigar boji, da bi ga ne umeli poslušatelji, toliko počasneje naj govori.

4. Posebno veliko pripomore k umevnosti pravilno naglaševanje, to je, prava raba naglasov ali povdarkov. Razločujemo pa besedno naglaševanje, to je povzdigo kacega zloga ali samoglasnika v besedi; pa govorsko naglašanje (emphasis), ki je v tem, da nekatere besede v stavku zavolj njih naravne veljave, ali pa po volji govorečega, ker obsegajo poglavitno ali sploh kako imenitnejšo misel, močnejši glas dobé, in se tudi izrekujejo z bolj ali manj povzdignjenim glasom. — O naglašanji zlogov in samoglasnikov govori obširneje slovnica; po njenih vodilih in pravilih naj pridigar naglašuje, a ne po šegi posameznih krajev. Pravilnega naglašanja zlogov tirja od pridigarja že omikano govorjenje samo, in dostikrat tudi umevnost govorjenja, ker je mnogokrat spoznati pomen besede le po naglasu, n. pr.: kosíli smo, kósili smo; sédel, sedél itd.

Več je spregovoriti o góvorskem naglasu, ali o naglašanji stavkovih členov zavolj važnosti teh povdarkov. Vselej namreč je veliko na tem, da poslušalci spoznajo najimenitnejšo ali sploh kako imenitno misel v stavku, in to jim naznanijo povdarki. Tudi so reki taki, kateri po svoji zvezi razno pomenijo, in le naglas poslušalcem naznani pravi in natančni pomen. Povdarki dajó tudi pridigarjevi besedi prijetno različnost; brez njih bi govorjenje bilo le enotero, mrtvo, poslušateljem zoprno, ter bi jim ne moglo srca ganiti in volje pridobiti. Pravilno naglašanje je toraj velike važnosti.

a) Povdarki nimajo stalnega mesta, ampak po različnosti pomena moremo v enem in istem stavku naglašati zdaj to, zdaj drugo besedo, in potem dobi rek po različnosti naglasa različen pomen. N. pr.: Hvalite[1] Gospoda[2] vsi[3] rodovi[4]. Sem mar jaz[1] varuh[2] svojega brata[3]? V teh stavkih utegne dobiti naglas vsaka s številko zaznamovanih besedi.

b) Ako je v kakem stavku več važnih misli, na katere hoče pridigar obrniti pozornost poslušalcev, treba mu je več naglasov, pa s tem razločkom, da se na besede, ki obsegajo manj važne misli, stavi slabejši povdarek, na imenitnejše besede pa močnejši naglas. Najslabši povdarek naglasujemo

Digitized by Google

navadno v drugem tonu; srednji v tretjem, najmočnejši povdarek pa v četrtem. Povzdige glasu čez četrti ton naj ne rabi pridigar. V zgled naj je: »Kdor ljubi očeta[2] ali mater[2] bolj[3] ko mene, mene ni vreden; in kdor ljubi sina[3] ali hčer[4] bolj ko mene, mene ni vreden« (Mat. 10, 37).

c) So pa tudi stavki obsegajoči enako važne misli, in ko bi se njih ena z močnejšim povdarkom naglašala, bi druga s tem zgubila važnosti; zato se take misli morajo naglašati z enakim glasom, kar pa se podá le v krajših stavkih. N. pr.: »Moj[4] učenik[4]!« »Moj Gospod[3] in Bog[3]!«

d) Pri večzložnih besedah dobi govorski naglas navadno tisti zlog, ki ima slovniški povdarek; le kedar govornik pri kaki besedi hoče poslušalce posebno pazne storiti na pomen kakega druzega zloga, ki nima slovniškega naglasa, tedaj sme na tisti zlog dejati povdarek, n. pr.: »Ne samo ***od***vezati, ampak tudi ***za***vezati je Jezus dal oblast svojim učencem.« O hudobni ***ne***hvaležni človek!

5. Gledé na razločnost in umljivost govora je tudi važno pridigarjevo s t a n j e, to je kraj, kamor se vstopi na leci. Skoraj vsako, zlasti večje cerkveno poslopje ima svoje akustične posebnosti. Kjer mu niso znane, naj vpraša pridigar, kam se mu je obračati med govorjenjem. Ako je cerkev prav zidana gledé akustike, je najboljše, da govornik na leci stoji v sredi, ter pod strešico, da se mu po nepotrebnem ne zgublja glas; in da je obrnjen dijagonalno h kaki steni ali širokemu stebru, da glas lepo in čisto odmeva, ter se pridigar sliši sam sebe. Kjer se hitro oglaša jek, treba je govoriti rahlo, krotko; kjer pa se kasno oglaša odmev, treba je počasnega in jako razločnega govorjenja, sicer jek vse zmede. Da ne trati glasu, naj pridigar ne govori obrnjen po dolžini cerkvenega poslopja, ali proti odprtim durim, k odprtemu oknu, tudi ne z obličjem v višavo poslopja.

§ 65.

Milota in živost deklamacije.

II. Da postane resnica poslušalcem jasna, mora slovesno govorjenje biti razločno; da se pa prikupi srcu ter vernim dopada, treba je lepi beseditvi tudi m i l o t e. To lastnost ima deklamacija,

Digitized by Google

ako pridigar govorí ponaturno, živahno, blagoglasno, in če svoji izreki vé dati mnogoterost, pa da se varuje nasprotnih napak.

1. Akoravno mora pridigar vselej govoriti z nekako slovesnostjo, mu vendar le mora beseda, izgovarjanje, glas vselej biti p o n a t u r e n, to je, primeren njegovemu navadnemu govorjenju, njegovi lastniji, kakor tudi primeren resnicam, čustvom govora. »Nihil bene fit, quod natura repugnante fit«, pravi Ciceron. Skrbi govornik, da bo resnica, katero oznanuje drugim, najprej prešinjala njegovo srce. Izprosi naj si pred pridigo v goreči molitvi pomoči od zgoraj, in potem naj govori prosto od srca, brez siljenja, brez strahu, kakor mu veli lastno čustvo. Pazi naj, da na prižnici ne prevrže glasu, to je, da ne bo govoril v vse drugem glasu, kakor mu je sicer lastno; n. pr. ako bi v pretirano tankem glasu govoril, ko mu je vendar srednji ali celo globoki glas navaden. Tudi je velika pomota zoper ponaturnost glasu, ako vedno prav žalostno govori, kakor na jok; ali preveč milo in boječe; ali če nekako poje; če skuša posnemati glas kakega ptujega pridigarja itd.

2. Da je govor poslušalcem prijeten, naj je zmerno živ, ž i v a h e n. Pridigar, govoreč mrzlo, mlačno, ali ki čez vso mero zateguje zloge in besede, on ne pridobi srca svojih poslušateljev; marveč jih dolgočasi in k dremanju vabi. Kdor pa svoji deklamaciji vé dati življenja, ta brž vzbudi pozornost, poslušalce ohrani pazljive, radi ga poslušajo in z veseljem. To toliko bolj, ako govori tudi

3. b l a g o g l a s n o. Ni sicer kaj bistvenega blagoglasje, a posebno lepoto in miloto daje govoru. Kdor vé svojemu glasu vselej dati pravo in primerno moč; komur beseda, kakor srce veleva, zdaj častitljivo, mirno teče, zdaj urno ko reka se vlije; kdor čedno kakor v godbi vé prestopati iz glasu v glas, zdaj višje, zdaj nižje — on govori blagoglasno. Zoper milo blagoglasje greši, ako besede, zloge lomi, če stoka, jeclja, če hripavo, zaderavo govori, ječi, ako skoz nos govori, in enako.

4. Miloto ter prijetnost beseditve zelo pospešuje tudi r a z l i č n o s t v deklamaciji, katero govornik doseže

a) ako na pravem mestu, in ob pravem času dela med govorjenjem p r e m o l k e (pavze) večje ali krajše; in če ob koncu stavka glas primerno zniža, pri vprašaji in klicaji pa poviša. Premolki so dvojni: s l o v n i š k i, s katerimi besedo od besede, stavek od stavka toliko ločimo, da govorjenje postane umevno. Služijo pa tudi govorniku, da se more oddihovati

Digitized by Google

o pravem času. Njih mesto naznanujejo ločila (, . : ; ? ! —), to je znamenja, kažoča, kje si je treba oddahniti v branji ali govorjenji delj ali manj časa. Govorski premolki pa so prenehljeji v govorjenji, katere govornik dela nalašč, da z njimi svoje poslušalce posebno opozarja na nekatere misli ali resnice, da jih ne preslišijo; n. pr.: »Človeško življenje je kakor dim, prikaže se in — zgine.« Daljši premolk se tudi dela, kedar govornik iz kacega močnega čustva prestopi v nasprotno; n. pr.: »Tedaj je Jezus rekel: Dopolnjeno je, in je nagnil svojo glavo in dušo izdihnil. — — Veseli se, kristijan, dopolnjeno je delo tvojega odrešenja!« Govorski premolki se delajo tudi pri naznanovanji najmočnejih čustev, ko je namreč duša toliko prevzeta, da jej zadržuje kar besedo; n. pr. pri strmenji: »In zemlja se je tresla, — in skale so pokale, — in grobi so se odpirali!« Tudi pri velikem strahu: »Gospod! — reši nas — poginjamo!«

b) Prav posebno doseže pridigar prijetno različnost v deklamaciji, ako vé med govorjenjem svoj glas primerno spreminjati, ter gre z njim zdaj višej, zdaj nižej, mu dá zdaj večjo, zdaj manjšo moč, in mu teče beseda zdaj urnejše, zdaj počasneje. Vsa ta mnogoterost se ravna deloma po vsebini govora, deloma po notranji razpoložnosti ali volji pridigarjevi. Kakor se namreč v govoru vrstó različne misli, razne resnice, in so vsled tega razna tudi čustva pridigarjeva, tako mu tudi glas, ako govori s prepričanjem in od srca, gre že kar sam ob sebi zdaj višej, zdaj nižej, beseda mu teče zdaj urnejše, zdaj počasneje, govorjenje mu je zdaj glasneje, čvrsteje, zdaj mileje, rahleje. — A pri vsi različnosti glasú mora vendar v vsakem govoru vladati neki gotov, pridigarju lasten glas, tisti namreč, v katerem navadno govori. Imenujemo ga glavni ali kraljevavni glas. V tem njegovi osebi lastnem glasu deklamuje vse misli govora, pri katerih ni vzroka, da bi povzdignil glas ali ga znižal. Glavni glas je sploh ali nizki, debeli, ali srednji, ali pa visoki, tanki glas. Najboljše je govoriti v srednjem tonu, kajti najprijetnejši je, najrazumljivejši, govornika najmanj vtrudi, in iz njega po potrebi najložej prestopa v višjega ali nižjega. Nizki glas je težej umeti, zlasti v daljavi; visoki je ušesom neprijeten, in iz obojega je težaven prestop v nižjega, oziroma v višjega.

Digitized by Google

Pogreški zoper mnogoterost deklamacije so: α) enoglasje ali monotonija, ako pridigar svojega glasu nič ne spreminja, vse v enakem tonu dopoveduje, naj si je zgodba, podučevanje, svarjenje ali kar si bodi. Tako govorjenje je zoprno ušesom, škoduje umevnosti, in zatere vso ginljivost govorjenja. β) Enakopadje ali isotonija, če govornik vedno v isti glasbeni lestvici glas povzdiga in zopet znižuje. Silno zoprno je to, ako se ponavlja stavek za stavkom. γ) Ako pridigar nič ne gleda na ločila, ter pri njih z glasom ne zastaja, ampak mu beseda enakomerno, nepretrgano teče ko voda. Nasproti tudi, če dela preveč, predolgih in neopravičenih premolkov. Eno ko drugo poslušalcem uho žali, in govor dela neumljiv. δ) Kedar pridigar ob koncu stavkov in perijod glas znižuje le za pol glasu, ali pa ga celó zvišuje, če tudi ni vprašanja. ε) Ako pretiruje, presiljuje v beseditvi; n. pr., ko bi govoril na jok, kedar dopoveduje kaj žalostnega; ali v smehu, ko pripoveduje kaj veselega itd. Komur eden ali drugi teh pogreškov pride v navado, pravimo, da ima »pridigarski glas«, kateremu se ni težko ogniti, da se le mladi pridigar pridno vadi govoriti v svojem navadnem, ponaturnem glasu, kateremu dá nekoliko slovesnosti, in da skrbno pazi na povdarke in premolke slovniške in govorske.

III. Da je pridigarju mogoče poslušateljem nagniti tudi voljo, mora govoriti tudi živo, prešinljivo. K živosti deklamacije je potrebno, da je pridigarju govor dostojen, navdušen, slovesen. Slovesnost beseditve je različna; najmanjša naj je pri dopovedovanji zgodb, prilik, pri mirnem razlaganji in pojasnovanji. Slovesnejše naj teče beseda n. pr.: pri resnobnem razkazovanji dolžnosti, pri dokazovanji, pri živih popisih, pri zavračanji ugovorov, pomišljajev. Največje slovesnosti je treba pri gorečem nagibanji, pri ostrem svarjenji, pri naznanovanji močnih čustev itd.

Živo, prešinljivo, v dušo segajoče postane pridigarjevo govorjenje, kedar mu dohaja od srca. Premišljuje naj toraj govornik pred nastopom, kako vzvišena je njegova služba, kako važna njegova naloga. Gleda naj, da bo sam prav prepričan večnih resnic, katere oznanuje, ter ves navzet svetega ognja. Ako bo res gorel za zveličanje svojih poslušalcev, če bo plamen svetega, čistega navdušenja mu ogreval srce, potem ne more drugače biti, kakor da mu je beseda živa, goreča, ter tudi v srcih poslušalcev vnema ogenj, in jih pridobi, da so pripravljeni vse storiti, kar jim svetuje ali veleva. Kjer pa ni pri

Digitized by Google

govorniku nikake vneme, ognja, ostane mrzlo tudi srce poslušalcev.

§ 66.

Vaje v deklamaciji.

I. O deklamaciji sploh. Ako bi stavki in perijode bile tudi take, da bi njih vsebina ne tirjala nikakove posebnosti v deklamaciji, morajo se vendar le nekatere besede izgovarjati v višjem in močnejšem glasu, druge pa v nižjem in slabšem. Da bi pridigar tega ne storil, je enoterost njegova poslušalcem zoprna, ne gane jih njegov govor, celó neumljiv bi jim bil. Vsak stavek (kedar nima brž prva beseda povdarka) je začeti v krotkem, nizkem glasu, to je, v prvem tonu, ki se polagoma vzdiga (navadno čez kvarto ne) ali znižuje, kakor tirja vsebina. Konec perijode se glas povrne v tisti ton, s katerim se je začelo, to je, v prvi. S tem, da se stavek ravno tako končá, kakor se je začel, se v deklamaciji dá na znanje, da je ena poglavitna misel popolnoma dovršena. Kedar ima perijoda več členov, tedaj glas konec prvega člena, ali če jih je več, konec prednjih členov, obvisí še v višini, kar naznanuje, da misel stavka ni še končana. Drugi člen, ali naslednji členi se deklamujejo ravno tako kot prvi; še-le pri zadnjih besedah perijode se glas polagoma znižuje, in pri zadnjem zlogu se celoma vrne v prvi glas.

II. Deklamacija pri raznih govorskih oblikah. Govor ima različno obliko po različnosti namena, katerega si stavi pridigar. Sedaj je pripovedovanje, sedaj razlaganje, učenje, svarjenje, tolaženje, vprašanje itd. Take razne namene govorjenja mora pridigar naznanjati s posebnim ter obliki govora primernim glasom; potem še-le je njegovo govorjenje umljivo in prijetno. Za vajo pristavimo nekoliko dotičnih pravil in zgledov.

1. Najnavadnejšega, najmanj slovesnega glasu se poslužujemo na leci pri dopovedovanji zgodb ali prilik. Tu je glas nizek, zaupljiv, počasen, ter se ne vzdiga visoko. Navadno se prvi glas pri taki deklamaciji spreminja le v zgornjo in doljno drujko. N. pr.: »Nebeško kraljestvo je podobno kralju, kateri je hotel račun delati s svojimi hlapci. Ko je pa začel računiti, je bil predenj postavljen eden, kateri mu je bil dolžan 10.000 talentov. Ker pa ni imel s čim plačati, je ukazal njegov gospod prodati njega, in njegovo ženo, in njegove otroke, in vse, kar je imel, in poplačati. Hlapec pa je padel na kolena, in ga je prosil rekoč: Potrpi z menoj, in vse ti bom povrnil. In gospod se je usmilil tistega hlapca, in ga je spustil, in mu dolg odpustil« (Mat. 18, 23—25).

Digitized by Google

2. Prejšnjemu najbližji, vendar od njega različen glas ima r a z l a g a n j e. Njemu je glas tudi še nizek, vendar za stopinjo višji kot pri povestih; počasen je, vendar nekoliko hitrejši, krepkejši, in bolj spremenljiv, kot prejšnji. Sploh je razlaganju dvojka kraljevaven glas. N. pr.: »Poglejte ptice pod nebom, ki ne sejejo in ne žanjejo, in ne spravljajo v žitnice; in vaš Oče nebeški jih živí. Ali niste vi veliko več, kakor one? . . . Poglejte lilije na polji, kako rastejo: ne delajo in ne predejo; pa vam povem, da še Salomon v vsi svoji časti ni bil tako oblečen, kakor njih ena. Če pa travo na polji, katera danes stoji, in se jutri v peč vrže, Bog tako oblači; koliko bolj bo vas, maloverni!« (Mat. 6, 26).

3. S l o v e s n a u č i t e v. Tej je glas srednje zvišan, resnoben in mogočen, zmerno hiter. N pr.: »Ne bojte se jih, kateri telo umoré, duše pa ne morejo umoriti; temuč bojte se veliko bolj tistega, kateri more dušo in telo pogubiti v pekel« (Mat. 10, 28). Ali: »In ako te tvoje oko pohujša, izderi ga, in vrzi ga od sebe; bolje ti je z enim očesom iti v življenje, kakor dve očesi imeti, pa zavrženemu biti v peklenski ogenj« (Mat. 18, 9).

4. O p o m i n j e v a n j e, kedar je resnobno, ima tak glas, kakor slovesna učitev; k r o t k o opominjevanje pa se deklamuje v nežnem, vzvišanem, precej hitrem, prosilnem glasu. N. pr.: »Noč je prešla, dan pa se je približal. Vrzimo tedaj od sebe dela teme, in oblecimo orožje svetlobe. Kakor po dnevu pošteno hodimo, ne v požrešnosti in pijanosti, ne v nečistosti in v nesramnosti, ne v kregu in v nehvaležnosti; ampak oblecite Gospoda Kristusa« (Rim. 13, 12—14). Ali: »Ne bojte se, majhna čeda! ker vašemu Očetu je dopadlo, vam dati kraljestvo« (Luk. 12, 32).

5. O č i t a n j e, ž u g a n j e se izrekuje v nizkem, trdem, polnem, derečem glasu. N. pr.: »Kaj vidiš pezder v očesu svojega brata, bruna pa v svojem očesu ne čutiš? Ali kako praviš svojemu bratu: Pusti, naj izderem pezder iz tvojega očesa; in glej! bruno je v tvojem očesu? Hinavec! izderi poprej bruno iz svojega očesa, in potlej glej izdreti pezder iz očesa svojega brata« (Mat. 7, 3—5).

6. Pri t o l a ž e n j i je glas srednje-zvišan, lep, rahel in mil. N. pr.: »Vaše srce naj se ne prestraši. Vérujete v Boga, tudi v mé vérvajte. V hiši mojega očeta je veliko prebivališč. Ako bi tako ne bilo, bi vam povedal; ker grem, vam mesto pripravit. In ko odidem, in vam mesto pripravim, bom spet prišel, in vas bom k sebi vzel, da bote tudi vi, kjer sem jaz« (Jan. 14, 1—3).

7. O b e t a n j e ima hiter, poln glas. N. pr.: »Ko bi se tudi vsi pohujšali nad teboj, se jaz nikdar ne bom pohujšal« (Mat. 26, 33). »Jaz pa sem rekel, in bom to napravil; začel sem, in bom to dognal« (Izaija 46, 11).

8. M o l i t e v se deklamuje raznotero. Sploh je molitvin glas počasen, pobožen, resnoben, bolj ali manj enoter. Pri navadni pobožnosti je glas globok; pri goreči prošnji pa toliko bolj zvišan, kolikor gorečnejše so želje prošnjikove. Za zgled: »Bog, ki te greh razžali in pokora potolaži, ozri se milostivo na prošnje k tebi

Digitized by Google

kličočega ljudstva, in šibe svoje jeze, ki jih za svoje grehe zaslužimo, od nas odvrni« (cerkv. m.). »Naj bodo tvoje oči odprte nad to hišo po noči in po dnevu; nad hišo, zastran katere si rekel: Ondi bo moje ime; in usliši molitev, ki jo na tem kraji k tebi moli tvoj hlapec. Poslušaj prošnjo svojega hlapca in svojega ljudstva Izraela, karkoli bodo prosili na tem kraji. . .« (Salom. mol. III. b. kralj. 8, 29—30).

9. Pri vprašanji je gledati, je-li absolutno (ki odgovor že v sebi ima), ali pa relativno (ki odgovora tirja). Absolutno vprašanje, ako ni združeno z začudenjem ali klicem, začne se z glasom za stopinjo povzdignjenim, to je: drujka navadnega ali glavnega glasu postane prvenka. Potem (ako précej ne pride povdarek) se glas polagoma zvišuje do kvarte, v kateri se vselej izreče beseda, ki náglas ima. Kedar za povdarkom pride še kaj besedi, se tudi izrekujejo v četrtinki. N. pr.: »Ga bo li vera mogla zveličati?« (Jak. 2, 14). »Ali ne vidite, da je človek iz del opravičen, in ne samo iz vere?« (Jak. 2, 24). »Ali ne veste, da malo kvasú vse testo okisa?« (I. Korin. 5, 6). — Relativna vprašanja, in tudi absolutna, kedar so sklenjena z začudenjem ali klicem, se začnó deklamovati v navadnem glasu, če morda nimajo povdarka že v prvem zlogu. Beseda z naglasom se izgovori v četrtinki, in se ob koncu zniža do drujke. Za vajo: »Čigava je ta podoba in napis?« (Mat. 22, 20). »Kdo pa vi pravite, da sem?« (Mark. 8, 29). »Kaj pa me kličete: Gospod, Gospod! in ne storite, kar rečem?« (Luk. 6, 46).

10. Pri govorskem stopnjevanji, kjer sledé važne in važnejše misli, se glas pri vsaki stopinji za en ton vzdigne v isti besedi, katera ima povdarek; v končni besedi ali končnem členu stopinje se zopet zniža, dokler se pride do tretje stopinje glasu, v katerem se potem deklamujejo vse naslednje misli taiste perijode; in še-le po dokončanem celem stopnjevanji se glas povrne v navadno prvenko. Z zavzdigo ali s padcem glasu v enaki meri raste ali odjenjuje tudi hitrost govorjenja. N. pr.: »Kdor vas sprejme, mene sprejme; in kdor sprejme mene, sprejme njega, kateri me je poslal« (Mat. 10, 40). »Kaj je človek, da se ga spominjaš; ali sin človekov, da ga obiskuješ? Le malo si ga znižal pod angelje; s slavo in častjo si ga ovenčal, ter si ga postavil čez dela svojih rok« (ps. 8, 5—6).

11. Nasprotni stavki se naznanujejo s tem, da se en rek deklamuje z višjim, močnejšim in hitrejšim glasom, drugi pa v nižjem, slabšem in počasnejšem. N. pr.: »Kdor tedaj méni, da stoji, naj gleda, da ne pade« (I. Kor. 10, 12). »In če bo pravični komaj zveličan, kje se bo hudobni in grešnik pokazal?« (I. Pet. 4, 18).

III. Deklamacija gledé razne vsebine stavkov in perijod.

1. Kedar pridigar dopoveduje take reči ali zgodbe, ki se počasi vršé, ali polagoma nastopajo, rabiti mora počasen, potegnjen,

Digitized by Google

in sploh tudi globokejši glas. N. pr.: »In je padel na svoj obraz in je molil, rekoč: Moj Oče! ako je mogoče, naj gre od mene ta kelih; pa vendar ne, kakor jaz hočem, ampak kakor ti« (Mat. 26, 39). »Bilo je pa okoli šeste ure: in tema se je storila po vsi zemlji do devete ure. In solnce je otemnelo, in zagrinjalo v tempeljnu se je pretrgalo po sredi. In Jezus je zavpil z velikim glasom, in je rekel: Oče! v tvoje roke izročim svojo dušo. In ko je to izrekel, je dušo izdihnil« (Luk. 23, 44—45).

2. Ko pa je govorjenje o hitrih rečeh, ali dogodbah, katere urno nastopajo druga za drugo, takrat naj se poslužuje pridigar hitrega, gladko tekočega glasu, ali celó derečega. N. pr.: »Ob izhodu Izraela iz Egipta, Jakopove hiše izmed ptujega ljudstva, je bila Judeja njega svetišče, Izrael njega gospostvo. Morje je videlo, in je bežalo; Jordan se je vrnil. Hribi so poskakovali kakor ovni, in griči kakor jagnjeta. Kaj ti je morje, da bežiš, in tebi, Jordan! da si se vrnil? vam, goré! da poskakujete kakor ovni, in vi griči kakor jagnjeta?« (ps. 113, 1—6).

3. Ko pridigar popisuje prijetne, vesele reči, ali kedar govori o krotkosti, hvaležnosti, dobrotljivosti itd., tedaj naj rabi rahel, gladek, srednje-zvišan, vesel glas. Zgled: »Srečen človek, kateri zaupa v Gospoda, in je Gospod njegovo upanje: on bo kakor drevo, ki je k vodam presajeno, in v močvirnost zaganja svoje korenine, in se ne boji, ko pride vročina; in njegovo listje je zeleno, in ob suši ga ne skrbi, tudi nikoli ne prejenja sadu roditi« (Jerem. 17, 7—8).

4. Ako govornik pripoveduje o neprijetnih, ostudnih, ali sploh graje vrednih, zaničljivih rečeh, naj tudi glas kaže neprijetnost, naj je trd, poln, nizek, skoraj domač, neslovesen. N. pr.: »Vsi so prešeštniki, druhal hudodelnikov. Oni napenjajo svoj jezik kakor lok za laž, ne pa za resnico; v deželi so se utrdili, ker gredó od hudobije do hudobije, in mene ne poznajo, pravi Gospod« (Jerem. 9, 2—3). »Pustite jih; slepci so, in slepce vodijo; če pa slepec slepca vodi, oba v jamo padeta« (Mat. 15, 14).

5. Pri opisu strašnih, pretresljivih reči ali dogodb treba je primernega močnega, globocega, tresočega glasu. N. pr.: »Tiste dni pa po ti stiski bo solnce otemnelo, in luna ne bo dala svoje svetlobe; in zvezde neba bodo doli padale, in moči nebeške se bodo gibale. In tedaj bodo videli Sinu človekovega priti v oblakih z veliko častjo in močjo« (Mark. 14, 24—26).

6. Vzvišene, častitljive, čudopolne ali nadzemeljske reči se deklamujejo v visokem, slovesnem, lepem glasu. Za vajo: »Nebesa pripovedujejo božjo slavo, in dela njegovih rok oznanuje nébes. Dan dopoveduje dnevu, in noč daje noči na znanje« (ps. 18, 2—3).

7. Napuh se naznanuje z globokim, počasnim, širokim, podpihovalnim glasom. N. pr.: »Bog! zahvalim te, da nisem kakor drugi ljudje, razbojniki, krivičniki, prešeštniki, ali tudi kakor ta cestninar. Se postim dvakrat v tednu; dajem desetino od vsega,

Digitized by Google

kar imam« (Luk. 18, 11—12). Ali: »Vse to bom tebi dal, ako pred-me padeš, in me moliš« (Mat. 4, 9).

8. Nasproti pa se ponižnost napoveduje z rahlim, zvišanim, lepim in zategnjenim glasom, in z malo spremeni. N. pr.: »Gospod! nisem vreden, da greš pod mojo streho; temuč reci le z besedo, in moj hlapec bo ozdravljen« (Mat. 8, 8). »Bog, bodi milostljiv meni grešniku!« (Luk. 18, 13).

9. Mogočnost ima debel, poln, trd glas; isto tako mogočna učitev. Za zgled: »Gospod je v pišu, in v viharju je njegova pot, in oblaki so prah njegovih nog. On zažuga morju, in ga usuší, in vse reke v puščavo spremeni. Goré se zibljejo pred njim, in griči so puščava; zemlja se trese pred njegovim obličjem, in svet, in vsi, ki na njem prebivajo« (Nah. 1, 3—4). Učitev: »Vsak tedaj, kateri sliši te moje besede, in jih spolni, bo podoben modremu možu, kateri je sezidal svojo hišo na skalo; in ploha se je vlila, in prišle so vodé, in vetrovi so pihali, in so se uprli v hišo tisto, in ni padla, zakaj vstavljena je bila na skalo« (Mat. 7, 24—25).

10. Vdanost, odjenljivost, potrpežljivost se deklamovaje naznanuje z nizkim, počasnim, rahlim glasom. N. pr.: »Gospod je dal, Gospod je vzel: kakor je Gospodu dopadlo, takó se je zgodilo; bodi češčeno Gospodovo ime« (Job. 1, 21). »Oče moj! ako ne more ta kelih memo iti, kakor da ga pijem, naj se zgodi tvoja volja« (Mat. 26, 42).

11. Trdovratnost, kljubovanje ima debel, hiter, trd glas. N. pr.: »Trdovratni in neobrezani na srcih in ušesih, vi se vedno svetemu Duhu ustavljate, kakor vaši očetje, tako tudi vi!« (dj. ap. 7, 51). »Po svoji trdovratnosti pa in nespokornem srcu si nakopavaš jezo na dan jeze in razodenja pravične sodbe božje« (Rim. 2, 5).

12. Zalezovanje, zvijača, zapeljevanje se naznanuje s tihim, šepetavim glasom. Zgled: »Kača pa je rekla ženi: Ne bota umrla ne; zakaj Bog vé, da kateri dan koli bota jedla od njega, se vama bodo vajine oči odprle, in bota kakor bogova, in spoznala dobro in hudo« (I. Mojz. 3, 4—5). »Pojdite in skrbno poprašujte po detetu, in kedar ga najdete, pridite mi nazaj povedat, da tudi jaz grem in ga molim« (Mat. 2, 8).

13. Dopovedovanje o malih, ozkih, tesnih rečeh mora imeti tudi glas majhnosti podoben, to je, tenek, hiter, tesen. N. pr.: »Zakaj resnično vam povem: Dokler ne prejde nebo in zemlja, le ena črka ali ena pičica ne bo prešla od postave, dokler se vse ne zgodi. Kdor tedaj razveže le eno teh najmanjših zapoved, in uči tako ljudi, bo najmanjši imenovan v nebeškem kraljestvu« (Mat. 5, 18—19).

14. Kedar se pa govori o velikosti, prostornosti, ali o širokih, velikih stvareh, naj je glas debel, počasen. N. pr.: »Ta pa bo velik, in sin najvišjega imenovan; in Gospod Bog mu bo dal sedež Davida njegovega očeta, in bo kraljeval v hiši Jakopovi

Digitized by Google

vekomaj; in njegovemu kraljestvu ne bo konca« (Luk. 1, 32—33). »Nebo in zemlja bota prešla, moje besede pa ne bodo prešle« (Mark. 13, 31).

15. Radost ima visok, hiter, poln pa krotak in lep glas z gostimi spremeni. Zgled: »Moja duša poveličuje Gospoda, in moj duh se veseli v Bogu, mojem Zveličarju; . . . zakaj velike reči mi je storil on, ki je mogočen, in sveto njegovo ime« (Luk. 1, 46—47). »Gospod! dobro nam je tukaj biti; ako hočeš, naredimo tukaj tri šotore, tebi enega, Mojzesu enega, in Eliju enega« (Mat. 17, 4).

16. V žalosti, kesanji, bridkosti je duh omamljen in dušna delavnost oslabljena, zato tudi glas nizek, pobit, zategnjen, zastaja in se malo spreminja. N. pr.: »Koliko najemnikov v hiši mojega očeta ima obilno kruha, jaz pa tukaj lakote poginjam! Vzdignil se bom, ter pojdem k svojemu očetu in mu porečem: Oče, grešil sem zoper nebesa in zoper tebe!« (Luk. 15, 17—18). »Mi neumni smo njih življenje imeli za nespamet, in njih konec za nečast! Glej, kako so sedaj šteti med otroke božje, in njih del je med svetniki« (Modr. 5, 4—5).

17. V trpljenji se duša upira bolečinam, se z vso močjo želi iznebiti trpljenja, ali si ga vsaj polajšati; tedaj mora tudi glas na znanje dajati močno upanje duše, toraj biti zvišan, bolj hiter in z vedno novo povzdigo in močjo poprijeman. N. pr.: »Oče Abraham! usmili se me, in pošlji Lazarja, da pomoči konec svojega prsta v vodo in ohladi moj jezik, ker grozovito trpim v tem plamenu« (Luk. 16, 24).

18. Ljubezen kot najprijetnejše čustvo v deklamovanji tirja tudi najprijetnejšega glasu, mehkega, gladkega, zvišanega, živega, pri naglasih zategovanega. N. pr.: »Novo zapoved vam dam: Da se ljubite med seboj; kakor sem jaz vas ljubil, da se tudi vi ljubite med seboj. V tem bodo vsi spoznali, da ste moji učenci, ako bote ljubezen imeli med seboj« (Jan. 13, 34—35).

19. Pri sovraštvu, studenji je glas neprijeten, tedaj globok, trd. N. pr.: »Kateri so te sovražili, bodo s sramoto pokriti, in hudobnih prebivališče ne bo obstalo« (Job. 8, 22). »Mar ne sovražim njih, kateri tebe, Gospod, sovražijo, in ne koprnim zavoljo tvojih sovražnikov? S popolnim sovraštvom jih črtim, in sovražniki so mi« (ps. 138, 21—22).

20. Začudenje, ostrmenje se naznanuje s počasnim, resnobnim glasom, ki se z višjega znižuje. N. pr.: »O človek, kdo si ti, da se hočeš pravdati z Bogom? Ali reče posoda njemu, kateri jo je naredil: Zakaj si me tako naredil?« (Rim. 9, 19). »Resnično, ta je bil Sin božji!« (Mat. 27, 54).

§ 67.

Ponaša v obče.

Kar človek ob enem sliši in vidi, mu dvakrat tako zvesto ostane v spominu. Kar mu na uho poveš, pa tudi na oko pokažeš,

Digitized by Google

se ga prime dvakrat. Da toraj pridigar doseže svoj namen popolnejše, ne sme govoriti le z jezikom, ampak tudi z obličjem in telesom, to je, treba mu je primernega spreminjanja obraza in kretanja telesa, ali na kratko: treba mu je p o n a š e.

Ponaša kot govorski pomoček ni druzega, ko naznanovanje govornikovih misli in čustev z raznim spreminjanjem obličja in pogibovanjem telesa; toraj nekako potelesenje misli in čustev. Človek namreč drugim naznanja svoje misli in čustva ne le z besedo, ampak tudi z obličjem, z očmi, z rokami itd., in kar prirojeno mu je, da to, kar živo misli in čuti, brž tudi naznani z obrazom in telesnim kretanjem. Prav ponaturno je toraj, da se tudi pridigar poslužuje ponaše, ki mora imeti gotove lastnosti. Ponaša sploh spremljuje govorjenje, in tako besedi daje večjo moč, jo stori izdatnejšo. Ker pa pridigarjeva ponaša spremljuje verski govor, besedo božjo, se mora vjemati z verskim značajem govora. Od tod tudi spoznamo, kakošno naj je pridigarjevo gibanje. Ker je ponaša nekako govorjenje z obličjem in telesom, mora skoraj take lastnosti imeti, kakor dobra deklamacija. Naj je toraj:

1. P o n a t u r n a. Vsebina pridige določuj ponašo; primerna naj je svojstvu, lastniji tistih resnic in naukov, o katerih govori pridigar. Da je ponaša ponaturna, vjemati se mora s čustvi, ki takrat navdajajo govornika, pa z njegovo individualnostjo ali posebnostjo in starostjo. Ako je taka, imenujemo jo resnično, brez umetničenja in afektacije. K ponaturnosti ponaše štejemo tudi to, da besedo s p r e m l j u j e, to je, da govornik ne začne prej s telesnim gibanjem, ko z dotičnimi besedami, in da vselej tudi jenja ponašanje, kedar je stavek končan.

2. Da bo ponaša očesu ugodna, naj je l e p a, krasna, m i k a v n a. V ta namen naj gleda pridigar, da mu je ponaša lahka in prijetno pa gladko tekoča. Njegovo gibanje in premikanje se mora goditi tako rekoč kar samo ob sebi, in ne sme kazati nič s trudom priučenega, nič trdega, okornega, oglatega. Pridigarju je ponaša prijetna, mikavna, če je tudi p r i p r o s t a, to je taka, ki ne spremljuje posameznih besedi, ampak le glavne misli in čustva. Ne sme se ponašati slepo, tje v en dan, ampak vsak ponašljaj, ki se stori, mora imeti svoj pomen ter primeren biti reči, katero govornik z njo hoče naznaniti. Čeravno priprosta, naj je ponaša vendar-le primerno živa in r a z n o t e r a po različnosti verske resnice, o kateri je govor, in po lastniji in stopinji čustev, ki napolnujejo pridigarja. Kolikor urnejše in živejše duh deluje, kolikor

Digitized by Google

važnejšo stvar obdeluje, bolj ko je srce vneto govorniku — toliko živahnejša naj je ponaša; mirnejši ko je duh, tem mirnejša ponaša. Tudi deli pridige so odločni gledé živosti pa obilnosti ponašc: v predgovoru se najmanj ponaša, v razpravi že bolj; najživejša in obilnejša pa naj je ponaša v sklepu, zlasti v koncu. Oziroma govorske oblike je ponaša najmirnejša v povesti (nekateri jo celó opuščajo), živejša je pri razlaganji, še obilnejša in še bolj živa pri slovesni učitvi, najkrepkejša in najbolj živa pa ima biti pri pridobivanji srca in nagibanji volje.

3. Pridigar tudi nikoli ne pozabi, da govori kot poslanec božji, na svetem kraji, in da oznanuje večne resnice, Jezusa Križanega. Vsa njegova ponaša se mora toraj vjemati z imenitnim njegovim opravilom, in mora vredna biti častitega kraja, kjer govori. Biti mora d o s t o j n a, plemenita, zmerna, brezstrastna, a ne gledališka. Ne sme biti zanikrna, a naj tudi nikoli ne kaže nečimurnosti ali nekake mogočnosti in šopirnosti.

§ 68.

Razni načini ponašanja.

Posamezni udje, ki se vdeležujejo ponaše, so telo sploh, in še posebej glava, obličje in roke.

1. Kar tiče t e l o, je pravilo, da pridigar lepo ravno stoj v sredi lece, in da se mu roke zložno ulegajo na rob prižnice. V to stanje se vselej vračuje, ako bi je bil spremenil zavolj kake posebne ponaše. Telo naj vselej prav lično spremlja ponašanje z glavo ali z rokami, vendar le prav zmerno. Posebnih ponaškov z vsem životom je kaj malo. Le pri začudenji utegnil bi govornik za kaj malega stopiti nazaj, in pri prisrčnem prigovarjanji se nekoliko skloniti k poslušalcem. Ko bi duhovni pastir pridigoval pred altarjem, naj stoji na evangeljski strani, obrnjen k sredi cerkve, a nikar naj se ne naslanja na altar. Z nogami naj pridigar stoji trdno, zmiraj na obeh, ki naj jih nima razkrečenih, da se mu pri močnejšem in daljšem govorjenji ne primeri kaka telesna kvar. Na leci sedeti med govorjenjem utegnilo bi dovoljeno biti le kakemu prav staremu in bolehnemu pridigarju. — N a p a k e zoper ponašo z vsem telesom bi bile: ko bi vedno nepremakljivo kakor brez življenja stal na leci, in bi drugih ponaškov nič ne spremljeval z rahlim telesnim kretanjem; ko bi se preveč naprej držal s telesom, ali pa se strmo nazaj krivil; ko bi z gornjim životom

Digitized by Google

zdaj na desno, zdaj na levo omahoval, se gugal; z ramami gibal, na komolca se naslanjal, po leci hodil sem ter tje itd.

2. Že pristojnost tirja, da človek g l a v o ne sicer strmo, pa vendar dosti ravno drži kviško. Ako bi pa pridigar imel drugačno navado, n. pr. glavo nekoliko naprej držati, tedaj naj bi si na leci ne delal posebne sile. Gledé ponaše z glavo sploh je pomniti, da naj druge ponaške spremljuje lično pa zmerno. Naj se obrača po pogledu: na desno, na levo, v nebo ali na poslušalce, kamor jo pelje beseda. Posebej še bi bilo opomniti, da se glava nekoliko obrne v stran pri nejevolji, studu; v žalosti se krotko na stran nagne, ali tudi obrne proti nebesom; pri začudenji se z životom vred nekoliko nazaj vkloni; kedar pridigar poslušalcem svojim naznanja pohvalo ali priznanje, se glava zmerno nagne proti njim, se rahlo prikloni izgovoreč ime Jezus itd. — N a p a č n o je, ako glava naprej visi, kar je znamenje slabosti ali boječnosti; napaka je pa tudi, ako se strmo krivi nazaj, kar bi utegnilo kazati napuh. Tudi na stran glave ne pobešati, kar mnogokrat kaže čmernost ali tudi afektirano pobožnost.

3. Najimenitnejša ponaša govornikova je z o b r a z o m. Bog je modro vstvaril človeku obličje tako, da se na njem razodevajo misli in čustva duše; obraz človekov je res nekako ogledalo, v katerem vidi oko, kar se godi znotraj v duši. Iz tega je pa razvidno, da ni moč dati strogih pravil, kako ponašati z obrazom, kako z očmi. Tu veljá: kar je v srcu, to naj je na obličji. Ako je pridigar ves vnet za stvar, o kateri govori, ako je prevzet resnice, katero oznanuje, tedaj bo tudi oko razodevalo notranjo navdušenost, in njegova ponaša z obrazom bo dobra, ker bo ponaturna. Siliti se, ne gre dolgo. Sploh naj pridigarjevo obličje kaže resnobo, a ne ostre in temne, ampak krotko resnobo. Tudi naj razodeva pridigarjevo obličje srčno prijaznost in dobrovoljnost do poslušateljev, kakor tudi vnemo za božjo čast in zveličanje ljudi.

Največjo moč v obličji ali celó v vsi ponaši imajo o č i. V njih se najbolj živo kažejo misli pa čustva; z njimi govornik najlepše daje na znanje hvalo ali grajo, žuganje ali prošnjo, ljubezen ali stud. Pogled poslušatelje budi, mehčí in oživlja; bistro oko mogočno gospoduje. Že v vsakdanjem življenji tirja odkritosrčnost, da gledamo v onega, s komur govorimo; toliko bolj mora pridigar imeti svoje oči obrnjene v poslušatelje in po poslušateljih. Kakor obličje sploh, morajo zlasti oči razodevati milo resnobo, ljubezen, dobrohotnost in vnemo za resnico in božjo čast. Splošno

Digitized by Google

pravilo je, da naj oko mično spremljuje vse drugo gibanje in ponašanje, in tako vsemu kretanju daje živosti in prijetnosti. — Gledé oči štejemo med napake, če je pridigarju pogled vnemaren, ali celó mrzel, mrtev; ali preoster, preresnoben. Še bolj, ko bi ne obračal oči v poslušatelje, ampak pred sé v tla, ali v kako nasprotno steno, ali vedno v ene in iste poslušatelje. Kaj zoprno je tudi pomiževati ali celó mižati. Ravno tako napačno bi tudi bilo, ako bi pridigar oči ošabno sem ter tje obračal po poslušateljih; ali če strmo, srpo pogleduje v kak poseben kraj; tudi, če bi se presladko, nekako priliznjeno oziral po ljudeh; ko bi pogledoval kakega posebnega človeka itd.

4. Največja raznoterost se razodeva v ponaši z rokami, ki je zato posebne važnosti, ter zlasti veliko pripomore k živosti in prijetnosti govora. Ponašanje z rokami naj je lahko, prosto, ne težkotno, trdo, okorno, to je, roke se morajo pri vsem gibanji premikati kakor s prirojeno lahkoto. Pridigar ne sme biti preboječ, tako da bi se kar bal roko stegniti, češ, da utegne ta ponašljej biti nepravilen. Nič ne dé, če ravno kak migljej rok ni pravilno storjen; zoprno je, ako je govorniku v tej reči poznati velika boječnost. Tudi lično okrogla naj je ponaša z rokama, to je, vse premikanje z njima godi naj se v valnih črtah. Giblje naj se toraj vselej cela roka, ne samo spodnja; in ko se ta prikazuje v gornji višavi, naj se ne vzdiga tako strmo, da bi z nadlahtmi delala preoster kot. Ko roko vodi govornik od ene strani v drugo, naj jo tudi premiče okroglo in valno, ne v ravni črti.

Roke se pri ponaši premičejo v trojni višavi ali trojnem kolobaru, in to z ozirom na vsebino pridige. V dolnji višini, to je, od roba prižnice do govornikovih prs, se premičejo roke, ako govornik kaže na stvari nizko ležeče, n. pr. grob, pekel, ali če v govorjenji naznanuje stud, ali kaj podlega; pa tudi, ko mirno začenja govor. V srednji višavi, to je pred prsi ponaša z rokami pridigar, kedar kaj dopoveduje, razlaga, dokazuje, svari, nagovarja. V gornjo višavo, namreč od rame do vrh glave se vzdigajo roke pri veliki ganjenosti, zlasti pri prijetnih močnih čutih, pa tudi pri rečeh, ki so zgoraj ali si jih zgoraj mislimo, n. pr. Bog, nebesa, angelji, svetniki.

Navadno ponaša le ena roka, namreč desnica, zdaj pa zdaj, in le bolj redko vmes sega levica, zlasti ko govornik kaže na kaj nasprotnega. Tudi z obema rokama hkrati naj se ponaša le redkokedaj, ker to ponašanje si mora pridigar prihraniti za največjo

Digitized by Google

živost govorjenja. Nad glavo naj se roka ne vzdiguje; pa naj tudi ne gre nižej, kot do roba prižnice. Kedar pridigar molči, naj roka nikoli ne visi v višini. Dokler se giblje ena roka, počivaj druga na robu. Kdor govori izpred altarja, mu najbolj kaže, da eno roko na prsih drži, ko ponaša druga. Slednjič utegne na prsi položiti eno vrh druge, ali eno v drugo. Pred altarjem govoreč naj se ne naslanja na menzo.

Z ozirom na vsebino stavka ponaša roka ali z dlanjo navzgor obrnjeno ali pa navzdol. Pridigar ponaša z navzgor obrnjeno dlanjo pri podučevanji, spodbujanji, vprašanji, ter roko nekoliko steguje proti poslušateljem, kakor bi jim podajal in ponujal svete resnice. Z navzdol obrnjeno dlanjo roko lepo rahlo višej in nižej pomikovaje zatrjuje svoje izreke, dokaze. Z navzdol obrnjeno dlanjo, pa v dolnji višavi, in nekako od sebe odrivaje pridigar zanikuje, taji, graja, izreka svoj stud. Zatrjevaje pokladamo roko na prsi; pri molitvi jih obe pred seboj sklepamo na prsih; ko se oko obrača k altarju, sledi mu tudi desnica. Žalost kažemo, ko roki pred seboj tako sklenemo, da se prsti vlegajo med prste, jih k sebi pritisnemo in ob telesu spustimo navzdol. Z raztegnjenimi in proti nebesom povzdignjenimi rokami naznanjamo veselje, zahvalo, radost.

Zoper lično ponašo rok bi grešil pridigar, ko bi z levico začenjal ponašo, ali če bi sploh levica bolj se vdeleževala ponaše ko desnica; ko bi roki stegoval predaleč od sebe, ali previsoko, to je, nad glavo jih vzdigal, ali globoko jih spuščal čez prižnico; z veliko naglostjo jih premetaval od ene strani na drugo; ko bi roki na hrbet deval, na stran života jih vpiral; ko bi z njima vedno enake ponaške delal; neprenehoma ponašal z obema ali z obema zanikal; žugaje pest delal ali kazalec povzdigal, z rokama ploskal, ob prižnični rob udarjal itd.

III. ČLEN.

O pridigarjevem pripravljanji.

§ 69.

Nekoliko o pripravljanji sploh.

»Munus gravissimum diligentissimam requirit praeparationem. Assidue tela paranda, cui cum hoste validissimo assidue commit-

Digitized by Google

tenda est pugna« pravi provinc. zbor kolinski l. 1860, govoreč o pridigarjevem pripravljanji. To pripravljanje je dvojno: splošno, daljno, to je, pripravljanje na pridigarsko službo v obče; in posebno, bližnje, to je, pripravljanje na posamezne cerkvene govore.

1. Vsako prizadevanje pridigarjevo, pridobiti si za svojo službo potrebnih lastnosti, je splošno ali daljno pripravljanje; toraj: pridobivanje bogoslovskega znanja, požlahtnovanje srca, vaja v pobožnem življenji; vaje v jasnem, logičnem mišljenji, v slogu, v deklamaciji itd. Táko splošno pripravljanje je v večji ali manjši meri potrebno vsacemu pridigarju; in kolikor bolj je vnet za svoj važni poklic, toliko bolj si prizadeva, da si pridobi več in več potrebnega znanja, da vedno spretnejši postaja za svoj stan. Več pa ko si pridobi potrebnega znanja, pobožnejši ko je pridigar, bolj ko se vadi v slogu, v govoru, in manj ko pride v zadrego za besedo, za izraz — toliko boljši govornik postane, toliko uspešnejše govori, toliko manj mu je treba bližnje priprave.

2. Bližnje pripravljanje, to je priprava na vsak posamezen cerkveni govor je v tem, da pridigar premišljuje pridižno resnico, za katero se je odločil, da jo v duhu razvrsti ter pridigo spiše, da se je nauči na pamet in poskuša govor, in da se ob dnevu pridigovanja postavi v primerno duševno stanje. — Tacega pripravljanja na vsako pridigo je treba slehrnemu govorniku, ako hoče, da bode govorjenje njegovo poslušateljem res v dušni prid; zlasti še je marljivega bližnjega pripravljanja treba mlajšemu, manj vajenemu in manj darovitemu pridigarju. Tudi govorniku samemu je dobro in pridno pripravljanje na posamezne pridige v veliko korist. Po tej poti si nabira vedno več in lepših misli pa raznih naukov; postaja čedalje spretnejši v govoru, da mu slednjič ne dela prevelike težave, ako bi bilo celo treba govoriti brez posebnega pripravljanja. Pridno pripravljanje na posamezne pridige stori dušnega pastirja tudi vajenega o vsaki verski resnici govoriti ob takih priložnostih, ko je priprava nemogoča, n. pr. v spovednici, pri bolniški postelji itd.

Akoravno večletno vestno pripravljanje na posamezne pridige govornika stori dokaj spretnega v govorjenji, naj se vendar, če tudi je darovit, brez največje sile nikar ne podstopi stopiti pred ljudstvo kar brez pripravljanja. Táko govorjenje je zoper spoštovanje, ki ga je pridigar dolžan svojemu častitemu poklicu, sv. veri in poslušateljem. Tudi so resnične besede: »Qui ascendit sine labore, descendet sine honore — sine fructu.« — Primeri se res

Digitized by Google

časih v duh. pastirstvu, da je treba kar nenadoma stopiti na leco, ker v zadnjem trenutku oboli kak govornik, ali se sicer zgodi kaj neprevidenega. Tu je priprava nemogoča. Brž naj si duhovnik izvoli kako znano in rodovitno resnico, o kateri je morda že večkrat premišljeval ali tudi govoril; napravi naj si v duhu načrt, naj si odbere pripraven rek in uvod ter skuša predmet navezati na evangelij dneva, in mirno naj stopi na leco pa s polnim zaupanjem na božjo pomoč. V takih slučajih bi se smel zanašati na obljubo Gospodovo: »Dabitur vobis in illa hora, quid loquámini«, ker tu brez priprave ne govori iz predrzne zanikrnosti, ampak sila ga mora k govorjenju.

Drugače je govorjenje z nepopolno pripravo, to je, pridigovanje po načrtu in po premišljevanji predmeta. Vsacemu cerkvenemu govorniku bodi pravilo: pripravljati se popolno ter spisavati pridige, dokler mu tega ne brani starost ali preobilnost dela. Ako se je pa pridigar veliko let marljivo in vestno pripravljal na svoje govore, ter si tako napravil zalogo dobro sestavljenih spisanih pridig, in si pridobil spretnost v govorjenji, tedaj bi se smel zadovoljiti z nepopolno pripravo, to je, pridigovati bi smel po dobro premišljeni osnovi. Vendar ne sme naenkrat začeti s takim govorjenjem, ampak se mora na to pripraviti polagoma. Od začetka naj skuša dopovedovati kake pripovesti, prilike, ložje dokaze po sami osnovi, vse drugo naj si spiše. Potem si utegne izbrati v pridižen predmet kako že znano resnico, in naj vso razpravo bogato osnuje pa po takej osnovi govorí; predgovor pa sklep naj si popolno izdela, spiše in nauči. Slednjič naj skusi tudi sklep govoriti po dobro premišljenem načrtu, ter naj si popolno izdela le še predgovor, ter se ga nauči, da pogumnejše začne in že pri prvih besedah ne pride v zadrego.

§ 70.

Bližnje pripravljanje pridigarjevo.

Pripravljati se začeti na vsak posamezen govor je treba dosti zgodaj, to je, brž prve dni tedna. Nikar naj pridigar tega ne odklada na zadnji dan. Kako rado se primeri v pastirstvu, da se ravno pred nedeljo ali praznikom nakopiči raznih opravil. V kako zadrego takrat pride govornik, ako ni že ob pravem času mislil na pridigo ter se jel pripravljati na-njo! V naglici spravi nekaj skupaj in govori, samo da govori.

Digitized by Google

1. Prvo delo pripravljanja bodi, da si duhovnik odbere za pridigo pripraven predmet ter se odloči, kaj, o čem bo govoril. Gledé tega vprašanja, o čem naj govorí pridigar in o čem naj ne govorí, imata §§ 31. in 32. obširnejši poduk; tu naj le opomnimo, da je pridigi predmet časih že kar sam ob sebi določen, n. pr. pri govorih o posebnih priložnostih ali pri vezanih govorih; sicer si ga more voliti pridigar bolj ali manj svobodno. Redno naj bi govornik pridižno resnico jemal iz berila ali pa evangelija dotičnega dne. Tudi tridentinski cerkv. zbor veli: »Mandat s. Synodus pastoribus et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem . . . ex iis, quae in Missa leguntur (pred vsem tedaj iz perikop) aliquid exponant.« Izjemno si sme govornik odbrati tudi take resnice v pridižni predmet, katerih sicer ne obsega perikopa, a so posebno potrebne za tisto priliko. Tak izjemni predmet naj pa naveže na prebrani svetopisemski odlomek, in tudi med govorom naj se pridigar zdaj pa zdaj ozira na perikopo, če je to mogoče brez posebnega umetničenja.

Kedar iz prebranega lista ali evangelija zajete misli dajo pridigi predmet, utegne perikopo vzeti kot celoto, si poišče njeno bistveno vsebino, in ta mu služi v predmet. Tisti stavek pa, ki najlepše in najjasnejše kaže glavno vsebino, postane pridižni rek. — Časih pa ima evangelij več delov, po vsebini bistveno ločenih, n. pr. 3. nedelje v postu, 16., 17. nedeljo po Binkoštih in druge. Tukaj se jemlje ta ali uni del kot celota, in se z njim ravná, kakor smo povedali prej od cele perikope. Tudi iz posameznih misli ali stavkov lista ali evangelija se more vzeti pridižna resnica.[1]) — Celó posamezne besede časih podajajo pripravnih predmetov. N. pr. v evangeliji II. pobinkoštne nedelje prilika o veliki večerji daje priložnost, govoriti o sv. nebesih, o katoliški cerkvi, ali o sv. obhajilu.

2. Ko se je pridigar odločil za kak predmet, pride na vrsto premišljevanje. Govornik naj pregleduje in opazuje pridižno resnico v svojem duhu od vseh strani, in sicer: po njenem bistvu

[1]) V zgled vzemimo evangelij II. nedelje po razglašenji Gospodovem. Tu more brž prvi stavek: »Tisti čas je bila ženitnina v Kani Galilejski . . .« podati priliko, govoriti o zakramentu zakona, o svetosti njegovem, o dolžnostih ali zadržkih zakonskih . . . Drugi stavek: »Bil je pa tudi Jezus povabljen in njegovi učenci na ženitnino« daje priložnost govoriti o tem, kako naj se kristijan poslužuje posvetnega veselja . . . Tretji stavek: »In ko je vina zmanjkalo, reče mati Jezusova njemu: vina nimajo« podaje predmet: »Marija priprošnjica«. Daljni stavek: »Karkoli vam poreče, storite« dal bi povod, govoriti »o pokorščini« itd.

Digitized by Google

in notranji lastniji, po njenih znamenjih, lastnostih; po njenih vzrokih in učinkih ali delovanji; po raznih razmerah, v katerih je resnica do Boga, do nas, do bližnjega, do našega dušnega in telesnega blagra; po okolnostih časa, kraja, ljudi; po njenih zadržkih, nevarnostih . . . pa tudi gledé pripomočkov itd. Da pri tem premišljevanji pridižne resnice kaj važnega ne prezrè govornik, mu utegne dobro služiti znani rek: »Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?« Tehtno premišljevanje predmeta podaja govorniku vseh potrebnih misli za pojasnovanje. razlaganje, dokazovanje resnice, tudi za ovržbo nasprotnega mnenja, za nagibanje volje itd., s kratka: za vso razpravo. Da rodovitnejše postane tako premišljevanje, sme pridigar uporabljati razne zbirke cerkveno-govorskih tvarin, zgledov, izdelanih osnov . . ., bodisi po lastni pridnosti sestavljene ali natisnjene.[1]) Tudi izdelane dobre ptuje pridige pospešujejo koristno premišljevanje. Govornik naj pazljivo prebere po več pridig boljših govornikov, ki so obdelovali isti predmet ter naj opazuje, kako so ravno tisto resnico pojasnovali, učili, priporočali. Posebno važne misli naj si odbere in na priličnem mestu porabi v lastni osnovi. Tako mu postanejo ptuje pridige koristne; kdor bi pa govore drugih pridigarjev kar celoma prepisoval, slovenil, se jih na pamet učil kar take, kakoršne so, on bi ravnal jako napačno, in delal bi škodo sam sebi ter s tem provzročil marsikatero neprijetnost.[2])

3. Ko je pridigar odbrani predmet vsestransko premišljeval, in izbrane misli si v duhu vredil, naj jih potem zapiše, in sicer najprej v velikih potezah, površno, to je, osnuje naj si načrt, ki je nekako okostje cele pridige. Ta prvi črtež naj pregledno kaže glavne misli vsega govora. Obsega naj véliki stavek, razdelitev in tudi glavne točke razprave. Namen, katerega želi s pridigo doseči, naj je homiletu vedno pred očmi, ko snuje načrt, da ne bo v njega sprejemal nepotrebnih misli, ali izpuščal važnih,

[1]) Take zbirke so n. pr.: Pavla Segnerija »Homo christianus«; Krönes »Lexikon für Prediger«; Scherer »Bibliothek für Prediger«; Predigtentwürfe von Raess, J. E. Zollner. Pridige osnovane za praznike in nedelje celega leta v Drobtinicah l. 1850—1853; za imenitnejše sopraznike v Drobt. l. 1856.

[2]) Instr. past. Eystettensis: »Parum fructus sperare poterit, nec officio satisfacit, qui obviam materiam, ex quodam authore memoriae commendatam declamat. Poterunt quidem subsidia ex libris peti; sed ut cum fructu quis dicat ad populum, necessarium est, ut dicenda et proprio et populi genio accommodentur, quod absque labore et studio fieri nequit.«

Digitized by Google

potrebnih. Jasna, logično sestavljena osnova zelo olajšuje spisovanje pridige in učenje.

Ko je načrt gotov, naj se na njegovi podlagi loti pridigar popolne izdelave govora ali sestavka; ta še-le dá pravo in primerno vnanjo obliko pridižni resnici. A pridigarji niso enih misli gledé spisovanja cerkvenih govorov. Njih večina priporoča popolno pismeno sestavo pridige; drugi odsvetujejo učenje po celoma spisani pridigi. Pravijo namreč, da se s takim pisarjenjem potrati mnogo dragega časa, ki bi se boljše porabil v premišljevanje pridižne resnice. A čas v spisovanje pridig porabljen ni zgubljen čas. Tudi trdé, da oni, ki pridigo spišejo od besede do besede in se je tako učé, mnogokrat obtičé med govorjenjem. Tega pa je krivo prerabotno učenje. Pravijo dalje, da onemu gré bolj od srca, kateri govori le po načrtu. A tudi ta ugovor je le navidezne veljave. Trditi smemo:

a) Od besede do besede spisani in po taki sestavi dopovedovani govori so boljši, koristnejši, spodbudnejši, kakor pridigovanje po osnovi. Med pismenim izdelovanjem je namreč duhovniku mogoče paznemu biti na vsak stavek, na vsako besedo, in zamore s premislikom vselej izvoliti najpripravnejše. Kdor pa prosto govorí, mora biti zadovoljen s tistimi izrazi, s takimi besedami, ki mu ravno pridejo na misel. Tudi bolj jedrne, bolj temeljito sestavljene so pisane pridige: pri govorjenji po osnovi pa mnogokrat pozabi najimenitnejše misli, ali jih pa ne vé dobro izvršiti.

b) Koliko pogumnejše stopi na leco pridigar, ki ima v spominu popolnoma izdelano pridigo; kako srčno in gorko jo dopoveduje, ker si je svest, da mu ne bo zmanjkalo misli ali besedi, in da ne pride v nevarnost povedati kaj neprimernega. In ker nima te skrbi, more večjo pozornost obračati na dobro deklamacijo in lično ponašo, kar dá govoru še posebno moč.

c) Pridno spisovanje pridig stori dobrega govornika. S pisanjem si namreč polagoma pridobi zalogo dobrih misli, lepih govorniških podob, primernih izrazov, besedi, kar ga stori zmožnega ob času sile govoriti tudi po sami osnovi, ali po prav kratki pripravi. Prosti govornik pa se ponavlja v mislih, podobah, besedah; novosti, raznoterosti, mikavnosti v njegovih govorih ni.

Digitized by Google

d) Spisovanje pridig obvaruje govornika napačne in škodljive misli, da je že dober pridigar, ker mu ne zmanjkuje besedi na leci. Med spisovanjem spozna namreč svojo slabost in nepopolnost, on sprevidi, koliko je še treba, da bo govor res dober. Kedor pa svojega govora nima nikoli spisanega pred seboj, ne spozna svoje pomanjkljivosti, suhote in praznote ter se ne more poboljšati.

e) Utegne se tudi zgoditi, da ima govornik zarad svoje pridige kake sitnosti, ali da ga na odgovor kličejo zavolj njene vsebine. Kdor vedno spisuje svoje govore, on more odgovor dati vsak trenutek, in v zagovor mu je spisana pridiga. — Iz vsega povedanega je toraj razvidno, da pravo zadene, kdor spisuje vse cerkvene govore, dokler mu dopuščata starost in opravilo.

K d a j , k a k o je spisovati pridigo? Ko je načrt napravljen, naj brž prve dni v tednu začne govornik s sestavkom. Ako more, naj spisuje ob mirnejših jutranjih ali vsaj dopoldanskih urah, ko je duh sposobnejši za taka dela. Pred seboj osnovo, naj piše brez prestanka; vsaj kak celoten oddelek naj skončá, preden pretrga delo. Kedar je med spisovanjem moten, naj prebere — ko se zopet vsede k spisu — kar je dodelanega, da mu prejšnja zveza misli vnovič stopi v spomin. Govor spisovaje naj ni nikar preveč v zadregi za kako besedo; ako ne najde brž prave in najpripravnejše, naj za trenutek zapiše kako drugo podobnega pomena. Ko pa je ves spis gotov, pridi na vrsto poprava. Spisovati je snažno, nove važne misli naj se stavijo v nove odstavke, kar olajša učenje; tudi je puščati na papirju praznega roba za poznejše dostavke in popravke. Spisano pridigo pusti naj morda kak dan ležati duhovnik, potem naj popravlja sestavek; ko bi postal spis zarad preobilnih poprav preveč zamazan, naj si ga prepiše vnovič, in sicer čedno. Ta trud ni zastonj; ako namreč prepisuje s premislikom, se pri tem že nauči na pol.

§ 71.

Nadaljevanje.

4. Ko je pridiga spisana, je treba se je u č i t i n a p a m e t, to je, po toliko si jo vtisniti spominu, da je mogoče, jo dopovedovati poslušalcem po vseh bistvenih delih, in bolj ali manj tudi po posameznih izrazih. Ker nekaterim to učenje pridig dela velik trud, naj podamo nekoliko pomočkov lažjega učenja.

Digitized by Google

a) Najvažnejši pripomoček, se govora lahko naučiti na pamet, je pač ta, da je pridiga njegovo duševno delo. Ako si je duhovnik sam poiskal predmet, ga premišljeval, pregleden načrt si osnoval, ter pridigo do celega si spisal, mu je učenje gotovo lahko.

b) Naj se ne začne učiti prej, ko da ima izdelano v s o pridigo, ter čedno spisano. Vsak oddelek naj se začenja z novo vrsto. Posebno važne stavke, n. pr. reke svetopisemske, ali sploh besede, pri katerih mu med učenjem rad zastaja spomin, naj p o d č r t a, ali kako drugo znamenje naredi zraven, ker to podpira spomin. A preveč ne smé biti tacih znamenj, sicer begajo zapomin.

c) Najboljši čas in kraj za učenje je, kedar in kjer je duh najbolj pri moči in miren: samotno stanovanje, in jutranje, večerne ure. Skušnja uči, da tisto, kar se kdo nauči zvečer, naslednje spanje vtrdi v spominu; večerne ure so zato kaj pripravne za učenje. Zjutraj naj govornik ponovi, kar se je učil zvečer. Pozno v noč se truditi z učenjem ni dobro, ker tak trud spanje dela nepokojno in slabí dušne moči. Kaj pa da je najbolje, če se privadi pridigar učiti se povsod in ob vsakem času, ker takó najmanj pride v nevarnost, po vnanjih rečeh moten biti,

d) Pred učenjem naj govornik spisano pridigo parkrat počasno, glasno in s premislikom prebere, in sicer brez prenehljeja. Ako to stori, si prisvaja vsebino po dvojnem potu ob enem: po potu vida in po potu sluha; tudi se vadi pri glasnem branji pravilnega izrekovanja in prijetnega spreminjanja glasú med dopovedovanjem. Po branji je najprimernejše, da si pridigar dobro vtisne spominu načrt govora, in glavne misli posameznih delov in oddelkov. Kdor tako ravna, njemu se pač težko primeri, da bi zastal v govoru; in ko bi mu tudi pošle misli enega oddela, prestopi lahko k naslednjemu.

e) Učenja na pamet naj se govornik ne loti tako, da bi se učil stavek za stavkom, kajti tako učenje je pretežavno in zares tlačansko. Jemlje naj hkrati manjše oddelke ali kose pridige, da opraviti dá ne le spominu, ampak tudi razumu. Vselej sklepaj konec prejšnjega oddelka z začetkom naslednjega, da pri deklamaciji morda ravno ob koncu kakega oddelka ne zastane. Treba si je toraj zlasti začetek delov in oddelkov dobro zapomniti.

Digitized by Google

f) Pridigar naj se nikar ne veže preveč in hlapčevsko na posamezne izraze in besede svojega spisa. Veliko bolj naj si zapomni misli, kakor se razvijajo ena iz druge; in privadi naj se, te misli povedati tudi z drugimi besedami. Ako se tega ne navadi, in če se preboječe drži posamezne besede spisa, se mu rado primeri, da zastane.

g) Da govornika pozneje na leci med dopovedovanjem kaka stvar tako brž ne zmoti, naj si med pripravljanjem predstavlja v duhu kraj, kjer bo pridigoval in poslušalce; ali naj si še tudi misli kako motilo, ki bi se utegnilo primeriti. Dobro naj si vselej zapomni rek pa uvod, da zamore srčno začeti. Posebno pridno se je naučiti p r v e pridige v kakem kraji, ker mu je tam še vse novo in ga toliko prej utegne kaj zmotiti. Tudi poslušatelji so vprvič posebno pazljivi, ter zato tudi vsako pomoto toliko prej opazijo; in na prvem vtisu je vselej veliko.

5. Ob dnevu govora, ali vsaj kratko pred pridigo naj se duhovnik ne vadi v glasni deklamaciji, to bi ga utrudilo duševno in telesno, ko vendar dokaj potrebuje na leci vseh močij. A toliko bolj naj se živo zamisli v pridižno resnico, da se njemu samemu vname srce za-njo; pa osnova govora naj mu je pred očmi. Da si telesno ne škoduje, naj pridigar, kedar je mogoče, nikar tešč ne hodi na leco; a tudi s prenapolnjenim želodcem govoriti je nevarno. Kaj zeló mrzlega naj ne pije pred pridigo. — Ako se je govornik dobro pripravljal, naj se le s r č n o podá na prižnico in s polnim zaupanjem na božjo pomoč. Tudi naj vzbudi namen, da ga na leco vodi le skrb za božjo čast in zveličanje poslušalcev.[1])

6. Resnih korakov in oči skromno pobešene naj stopa pridigar na leco; tamkej vkloni koleno proti velikemu altarju obrnjen, ako je sv. rešnje Telo v tabrnakeljnu, sicer se le prikloni. Na to mirno in prijazno pogleda po poslušateljih, naj jih krščansko pozdravi, se prekriža, pové počasi in razločno pridižni rék in od kod je vzet, in pristavivši: »Preden dalje govorim, prosimo sv. Duha razsvetljenja in pomoči«, ali enacega kaj, naj klečé obmoli pobožno

[1]) Ako je škof v cerkvi, gre pridigar pred govorom k svojemu višjemu pastirju, poklekne pred njega, in poljubivši mu roko, prosi ga blagoslova z besedami: »Jube, domine, benedicere«. Škof mu podeli blagoslov z besedami: »Dominus sit in corde tuo . . .« in mu položi čez rame štolo, katero je govornik pred škofa seboj prinesel čez roko obešeno. Če je govornik kanonik, ne poklekne, ampak roko škofu poljubi, globoko se mu vkloniv̌si (Cerem. Episc. t. 1. c. 22).

Digitized by Google

in razločno navadne molitve. Potem vstane, vzame evangelijsko knjigo, in v obeh rokah jo držeč prebere glasno in počasno dotični list in evangelij; pred branjem se prekriža pridigar in vsi navzoči, in po prebranem evangeliji knjigo poljubivši pristavi: »To so besede sv. evangelija . . .« ter naj mirno začne.[1]) Govora naj nikar ne dopoveduje brezmiselno, kakor kak učenec svojo lekcijo; pazi naj, da mu misli ne odhajajo od predmeta in da se ne zamisli med govorom v kako drugo reč, kajti sicer bi obtičal in bi ne vedel, kje in kaj!

Pridigarja govorečega utegne marsikaj m o t i t i. Ljudje prepozno dohajajo, govoré, spé; slabo postane komu, cerkovnik dela ropot, tudi govorniku samemu se utegne kaj primeriti (n. pr. da bi mu jela kri teči skoz nos itd.); utegne nastati treskanje, gromenje, ali kak drug šum zunaj cerkve. Ako se zgodi kaj tacega ali enacega, je prvo to, da ostane govornik miren, hladne krvi. Naj postoji za nekaj trenutkov, ali naj pogleda mirno in molčé na kraj, od koder v cerkvi dohaja šum, nered; in zraven naj pazi, da mu ostanejo misli pri govoru.

Pri vsem tem se utegne zgoditi tudi najboljšemu ali najpridnejšemu pridigarju, da ga zapusti spomin in da zastane v govorjenji. Naj se nikar ne prestraši. Dokler ne zgubi zavednosti, se mu ne more zgoditi hudega. Začne naj p o n a v l j a t i ono, kar je že povedal, samo da kaj drugače, z drugimi besedami, in vmes naj misli na svojo pridigo, kaj mu je sedaj na vrsti. Ko bi mu le še ne prišlo na misel, naj prestopi na slednji oddelek ali del; če je blizo konca, naj seže v sklep. Ako mu vmes pride na misel prejšnje, naj izpuščeno na pripravnem kraju lepo vplete. Ko bi ga pa spomin zapustil kar celoma, naj srčno seže po spisani pridigi ter poišče stavka, kjer je obtičal, in potem naj nadaljuje.

Če bi mu pridižni r e k zginil iz spomina, je dobro imeti pripravljenih za take slučaje par stavkov, ki se prilegajo vsaki resnici.[2]) — Ako bi govora ne vedel začeti, bi najbolj kazalo, da po svoje

[1]) Kdor govori z biretom na glavi, ga odloži stopivši na leco ter se zopet pokrije, ko začne s pridigo. Kedar izgovarja ime »Jezus«, »presv. rešnje Telo«, se odkrije ter nekoliko prikloni z glavo. Ako je izpostavljen presv. zakrament, čeravno zagrnjen z antipendijem, mora pridigar govoriti odkrit; enako če govori spred altarja.

[2]) Taki so n. pr.: »Blagor jim, ki besedo božjo poslušajo in jo ohranijo« (Luk. 11, 28). »Kaj pomaga človeku, če ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi?« (Mat. 16, 26). »To pa je večno življenje, da spoznajo tebe, samega pravega Boga, in Jezusa Kristusa, katerega si poslal« (Jan. 17, 3).

Digitized by Google

ponavlja resnico ali priliko evangelijsko ter skuša, da tako pride do vélikega stavka in do razdelitve.

Pisano pridigo imeti pred seboj na leci, ni nikomur svetovati, kajti to dela govornika še bolj boječega; pač pa je dobro, sestavek imeti pri sebi za slučaj največje sile.

7. Po pridigi naj pazi govornik gledé zdravja, da se ne prehladi, ako se je razgrel na leci. Dobro dé zlasti po daljšem govoru nekoliko počitka. Sicer pa naj se zahvali Bogu, ako se mu je posrečil govor; a poniža naj se ter spozna svojo nevrednost, če mu ni šlo po sreči. Zapomni naj si napake, pomote storjene v govoru, da se jih vé varovati v prihodnje. Ljudem nasproti naj ne govorí duhovnik o svoji pridigi, češ, da bi dobil kako pohvalno besedo. Tudi naj ni otožen, ako brž ne vidi sadu svojega truda, kajti ne po uspehu, ampak »vsak bo lastno plačilo prejel po svojem d e l u« (I. Kor. 3, 8).

II. Poglavje.

Posebna homiletika.

Posamezne vrste cerkvenih govorov.

§ 72.

Razdelitev.

Do sedaj smo govorili o verskih govorih v obče, ter podajali načela za njih napravo. Pridigar pa govorí mnogokrat; on različno dopoveduje, in ob raznih časih pa ob raznih priložnostih. Gledé na to raznoterost vsebine, časa in prilike razločujemo tudi razne duhovne govore, katerih vsaka vrsta ima svojo lastnijo. Posebna ali specijelna homiletika pové, kako načela splošne homiletike vporabljati pri različnih vrstah cerkvenih govorov, po katerih pravilih jih izdelovati.

Vse govore razdelimo v tri vrste; so namreč cerkveni govori *a)* različni po vsebini; *b)* razni po obliki; *c)* različni gledé časa ali prilike govorjenja.

Digitized by Google

I. ČLEN.

Cerkveni govori različni po vsebini.

§ 73.

Dogmatični govori.

Dogmatične pridige imenujemo tiste, ki obravnavajo kako versko resnico ali pa dogodbo iz razodenja božjega. Namen tacih govorov je, podati poslušateljem temeljit verski poduk; jih voditi do tega, da radostno sprejmó razodete resnice, ter se jih oklenejo tako trdno, da jim brezverski viharji ne morejo škodovati, in da začnó sveto vero kazati tudi v življenji. — Iz namena spoznamo važnost dogmatičnih govorov, ker »brez vere ni mogoče Bogu dopasti«. (Hebr. 11, 6) Zlasti današnje čase so jako p o t r e b n i. Na vseh straneh napadajo verske resnice, a prav dogmatične pridige naj bi ljudstvo vtrdile v verskem prepričanji. Kjer bi duhovniki opuščali take govore, ondi bi ljudstvo polagoma izgubilo vso katoliško zavest, zapadlo bi mlačnosti, neverju, in zginilo bi krščansko življenje. Saj je znano: morala brez dogmatike ne more obstati, je kakor telo brez duše.

Pridigar more obdelovati verske resnice v svojih govorih na dvojni način: ali jih p o j a s n u j e, razlaga, kaže resničnost verskih naukov; ali pa katoliške d o g m e b r a n i zoper ugovore in krive nauke.

I. Kedar govornik v dogmatičnih pridigah verske resnice le razlaga, pojasnuje, dokazuje, to stori ali tako, da razlagovaje deluje le na razum ter s p o z n a v n o s t pridobiva, ali pa ob enem obdeluje in pridobiva tudi s r c e p a v o l j o.

1. Kedar pridigar v dogmatičnem govoru dela le na razum, kar imenujemo t e o r e t i č e n n a č i n obdelovanja, takrat mu je glavni namen ta: razodeto resnico pojasniti in dokazati. Gledé pojasnila in r a z l a g a n j a je pomniti, da se mora zgoditi natanko tako, kakor sv. cerkev razlaga dotično resnico. Zlasti je gledati, da so besede razlaganja določne, prave, jasne. P r i d o k a z o v a n j i ali vtemeljevanji sv. resnic pa je pridigarju prav posebno previdnemu biti, da v svojih poslušateljih ne omaja prepričanja in verskih dvomov ne vzbudi, mesto jih v veri potrditi. Utegnilo bi se to

Digitized by Google

zgoditi, ko bi najnavadnejše verske resnice hotel pred vernimi poslušalci naravnost dokazovati, n. pr.: da je en Bog, da je človeška duša neumrjoča, da je Jezus Kristus v presvetem zakramentu resnično pričujoč. Pobožne duše, ki še nikdar niso dvomile nad takimi resnicami in katerim se morda celo nemogoče zdi, da bi kdo mogel dvomiti nad takimi rečmi, onim bi se pri naravnostnem dokazovanji tacih resnic vzbudili celo dvomi, pomišljaji, kakoršnih prej niso imeli. Naj toraj govornik ne kaže nikoli, kakor da bi dvomil nad pravovernostjo svojih poslušateljev; tudi ne izreci, da jim hoče dokazati resničnost tega ali onega znanega nauka sv. cerkve, ampak to naj se zgodi le obstransko, indirektno. Mesto da bi n pr. rekel: hočem vam dokazati, da je res pekel, utegne reči: Strašno je, pasti v roke živega Boga; on kaznuje z večnimi kaznimi! Sedaj lahko pove vse potrebno, in poslušalcem se ne bo zdelo, da jim hoče dokazovati eksistenco pekla. Tako ravnáje pridigar doseže svoj namen z dogmatično pridigo, ne da bi vzbudil verskih dvomov.

2. Dogmatična pridiga ne smé biti podobna suhoparni šolski učbi, obsegajoč le vrsto golih dokazov. Ni dosti samo dokazati resnico nauka, treba je tudi pokazati imenitnost, važnost dotične resnice, in kako deluje na naše življenje. Tako obravnavanje verskih resnic imenujemo p r a k t i č n o. Pri takem obdelovanji dogem vzame govornik, da so poslušatelji vsi že trdno prepričani, pridižne resnice, toraj opusti dokazovanje; le to kaže, kolike važnosti je v našem življenji ta ali ona resnica. On pokazuje n. pr., kako ta ali druga razodeta resnica razsvetljuje oslabljeni človeški razum, kako mu kaže pravo pot skoz nevarno življenje, kako je velika pomoč v skušnjavah, tolažba žalostnim; kako obvaruje obupnosti, vodi k pravi sreči posamezne in cele družine, dežele itd. Tako obdelovanje kaže razodeto resnico vernikom kot neprecenljivo dobroto, katero je treba hvaležno sprejeti in se je čvrsto okleniti.

Ker pa pridigarju ni namen samo razsvetljevanje spoznavnosti, ampak tudi pridobivanje srca in volje, zato naj pri dogmatičnih govorih navadno z d r u ž u j e teoretično in praktično obdelovanje verskih resnic, če tudi mu je eno ali drugo glavni namen. Naj toraj sveti nauk najprej lepo pojasnuje, dokazuje, če potrebno, ugovore ovrača, potem pa kaže praktično važnost razodete resnice; tako bode razsvetlil razum, pa pridobil tudi srce in voljo, ter celega človeka.

Digitized by Google

II. Utegne se zgoditi, da bi bil govornik primoran, katoliške dogme, ali tudi sveto cerkev, morda celo krščanstvo sploh braniti zoper sovražnike. To more storiti ali apologetično, ali pa polemično.

1. Apologetična pot je sicer bolj prikrita bramba verskih resnic, a gotovo najboljša in najbolj varna pot, in je v tem, da pridigar katoliško resnico lepo pojasnuje, temeljito dokazuje, in z vnemo opisuje nje lepoto in važnost za življenje. Zmot in krivih naukov nasprotnih katoliški veri tu večidel še ne imenuje ne, ampak tako jasno kaže in dokaže sv. resnico, da nasprotne zmote in ugovori razpadejo sami ob sebi. Če se pa vender-le zdi potrebno govorniku, v misel vzeti nasprotne nauke, jih imenuje le ko pomišljaje, ugovore, ne da bi rekel: tako in tako učé krivoverci ali neverci. A tudi pomišljajev, ugovorov naj ne poklada naravnost na jezik svojim poslušateljem, le reče naj »utegnil bi si kdo misliti . . . , ta ali oni mogel bi reči v svoji zmoti itd.« Potem pa naj tako zmoto, tak ugovor prav čvrsto in prepričevalno zavrne, ovrže, a le s krotkimi besedami, polnimi usmiljenja. To je najboljša pot razum in srce nasprotnikovo pridobiti za resnico.

2. Polemična pot, to je, očitno in naravnostno pobijanje krivih naukov, je nevarna pot ter malokdaj svetovati. Pridigar tu nauke in zmote krivovercev javno in naravnost imenuje in jih pobija. A to navadno ne prepriča in ne pridobi zmotencev, temveč jih še razdraži in razkači, ker se jim zdi, da pridigar ne napada krive vere, ampak njih osebo. Pri vsem tem pa utegne naravnostno pobijanje nasprotnih naukov kdaj duhovnemu pastirju postati žalostna dolžnost. Res je poslanec miru, a on je in mora biti svoji čedi tudi čuvaj, pastir, dober pastir, ki ovčice varuje zgrabljivega volka. Ko bi se v duhovniji prikazovale pogubljive zmote, ako bi krivi preroki z besedo ali s spisi, knjigami razširjali med vernimi ovčicami krivoverske ali neverske nauke, takrat bi ne smel nič več molčati pridigar, dolžnost bi ga klicala v boj, moral bi laž in brezbožnost naravnost zgrabiti, ter jo ukončati z močjo božje resnice.

Kakšna naj je ta obramba? Prvo je, da pridigar imenuj zmoto brez pretiranja in presukanja. Pokazati je treba, da je res v nasprotji s katoliško resnico, da se ne vjema z božjim razodenjem, ter naj prav živo pojasni in popiše žalostne in škodljive nasledke tacega nauka ali zmote za versko in nravno življenje. Pravimo, brez pretiranja, kajti kdor hoče komu kazati, da je v zmoti, mora spaziti, od katere strani si on misli ter ogleduje

Digitized by Google

stvar. Navadno je dvom po neki strani opravičen; in kolikor bi opravičenega bilo pri ugovoru, naj se mu prizná. Tega se ne bo sramoval, ako se mu pokaže, da si stvari ni ogledal dosti natančno in od vseh strani, med tem ko pa noče priznati, da je v zmoti. Tudi tukaj je glavna reč, resnico čvrsto utrditi, dokazati. Pri takem zavračanji naj je govor pridigarjev jasen, trden, odločen; nikoli naj ne kaže zadrege ali neodločnosti. Pripravljanje na tak govor mora biti na moč temeljito.

§ 74.

Moralni govori.

Glavni predmet takim pridigam je krščanska morala, in njih namen: voljo pridobivati za moralnost in čednost. Treba je pa nravstvene nauke učiti na krščanski podlagi. Prav je sicer kazati poslušateljem, da to ali uno zahteva tudi človeška pamet, a kot vzrok in podlago dolžnosti in nravstvenega zakona morajo verniki vselej spoznati voljo božjo, sv. razodenje. Najimenitnejši motiv moralnosti naj je vselej ljubezen do Boga.

Pridigar pa more krščansko moralo obravnavati teoretično, praktično in asketično. Pri teoretičnem obdelovanji si govornik vzame v predmet kako krščansko nravstveno načelo, n. pr. »dobra dela so k zveličanju potrebna« ter to pojasnuje in kaže, kako je načelo v notranji zvezi z dogmo, nauk jedrno vtemelji z dokazi iz sv. pisma, iz tradicije, skušnje, pameti; — pa tudi omenja in zavrača napačna načela življenja, kakoršna razširja svet. Praktični način obravnavati nravstvene nauke pa je v tem, da si pridigar izvoli kako posamezno dejanjsko dolžnost, in potem kaže, kaj je kristijanu storiti, spolnovati, in kaj opuščati. A ne sme le v obče praviti, to in to nam je dolžnost, ampak mora lepo razdrobiti postavo; in kakor ima pridigar pred seboj poslušatelje raznih stanov, razne starosti in omike, tako naj tudi našteva razne slučaje in primerljeje iz življenja ter naj pokaže, kako je treba v vsacem posameznem storiti krščansko dolžnost. Gotovo je za življenje najboljše, ako združuje teoretično in praktično obravnavanje nravstvenih naukov. Koristno je, če pridigar moralne predmete obdeluje tudi asketično, to je, da dokazuje notranje bistvo te ali une zapovedi ali dolžnosti, da pové zadržke spolnovanja in nevarnosti, ki preté čednosti; da naznani nagibe, pomočke, kako si pridobiti posamezne čednosti, ali odvaditi se tega ali unega

Digitized by Google

greha itd. Sploh ne sme govornik v nobenem moralnem govoru celoma prezreti asketične strani. Kaj bi sicer pomagalo, na boj klicati zoper greh, nagovarjati h krščanskemu junaštvu, če verniku za tak boj ne podá orožja; ali če poslušalec ne spozná, da mu je možno, varovati se hudobije, pridobiti si čednost. Pridigar naj toraj v tacih govorih, zlasti v sklepu, vselej kaže z besedami svetopisemskimi, v zgledih . . ., da mu je z božjo milostjo mogoče storiti priporočano, in imenuje naj mu p o m o č k e v to. Ko pa popisuje čednost ali greh, hudobijo, naj nikar ne pretirava; tudi tukaj naj ga vodi resnica.

Slog v moralnih pridigah naj je jasen, živ, prisrčen. Že uvod bodi mikaven, in razpravo naj oživljajo ter pojasnujejo zgodovinski zgledi, prilike itd., da ljudje poslušajo raje in bolj pazljivo, ker sicer nihče ne posluša rad, ko se mu dolgo govori o dolžnosti. Posebno pazen naj je govornik, kedar pojasnuje stanovske dolžnosti, ali ko govori o nekaterih pregrehah, n. pr. o pohujšanji, nečistosti. . . Srbno naj si odbira tacih besedi, da ga bodo sicer razumeli oni, katerim nauk veljá, drugim pa da ne vzbuja slabih misli ali napačne radovednosti.

Moralnim govorom prištevamo tudi tako imenovane karivne ali kaznovalne pridige, in pa tolažilne.

1. Karivne, svarilne ali kaznovalne pridige imajo v predmet kaj silne graje in kazni vrednega, ki se je zgodilo v duhovniji; njih glavni namen je ganiti grešnike in jih spreobrniti. Ako duhovni pastir zapazi med čedo velike pregrehe, razuzdanosti, javno pohujševanje, tedaj ima pravico in mu je celó dolžnost, da povzdigne glas in skuša zatreti hudobijo. Slab pastir bi bil, ki bi molčal ob takih dogodkih, ker bi se bal zamere. Sv. Janez krstnik, Jezus, aposteljni so tukaj zgled vestnemu pridigarju, in tudi sv. Pavel mu veli: »Oznanuj besedo, ne jenjaj, bodi si priložno ali nepriložno; prepričuj, prosi, svari z vsem potrpljenjem in ukom.« (II. Tim. 4, 2.)

To javno karanje pa ne sme biti surovo grozenje. Ne da bi pridigar vpil, se togotil, pogubljal, voščil vsega hudega itd. Vse táko poslušalce le žali in razdraži, pa gluhe jih stori za pridigarjeve besede. Govornik pa hoče s svarjenjem in karanjem zmotenca dovesti do spoznanja svoje pregrehe, omečiti ga in poboljšati. To doseže le, če pové sicer resnico resno in odkritosrčno, a vendar v vsem svarjenji in karanji kaže ljubezen, krotkost in usmiljenje

Digitized by Google

do grešnikov, kakor oče, ki tudi kaznovaje želi in hoče najboljšega svojim otrokom.

Med vsako čedo so tudi dobri in pobožni kristijanje, zato dopuščaj izjemo. Tudi ozir grešnikov, katerih naj nikoli očitno in naravnost ne imenuje, razodeva naj upanje za njih poboljšanje. Vselej mora pridigar biti popolnoma prepričan onega dogodka, pregrehe, razvade, katero hoče na leci svariti; tudi res zeló pregrešno mora biti in v očitno pohujšanje, kar smé dati povod kaznovalni pridigi. Dalje ne sme biti to taka pregreha, kakor jo je najti povsod, ampak lastna zlasti tej duhovniji. Hudobija posameznega človeka naj ni predmet javnemu karanju; še najmanj tedaj, ako je dotični osebni zoprnik ali sovražnik pridigarjev. Ni dobro, brž po kacem zeló pregrešnem dogodku javno karati stvari. Bolje je za nekoliko odložiti svarjenje, da se govorjenje o tem malo poleže med ljudmi in se ohladé srca ter postanejo prejemljivša za lepo besedo; govornik pa tudi more stvar vmes zadostno premisliti in skrbno se pripraviti. Kaznovalno pridigo smé napraviti le domači duhovni pastir, zlasti stalni, ki čedo dobro pozna, in si je pridobil že zaupanja. Začetniki v službi in ptuji govorniki naj se ne lotijo javnega karanja. Le redkokrat, samo če pastirja dolžnost glasno kliče k temu, naj si osnuje kaznovalno pridigo. Paziti je, da govorniku ne pride javno karanje v navado. Ob praznikih velikega veselja (Božič, Velika noč . . .), ali žalosti (veliki petek . . .), naj govornik opušča javno svarjenje, če je tudi opravičeno. Najboljše je, da čaka pridigar primernega evangelija ali lista, na katerega more brez umetničenja navezati predmet kaznovalne pridige, na katero naj se pripravi z molitvijo in modrim premišljanjem.

2. S tolažilnimi pridigami se po velikih, silnih nesrečah, ki zadenejo duhovnijo (n. pr. požar, povodenj, toča) obračamo do vernikov z besedami, polnimi ljubezni in sočutja, da tužna in potrta srca umirimo s krščanskimi resnicami in tako dosežemo, da nesreča, ki jih je zadela, njim postane izvir večne sreče. V tolažbo nesrečnim utegne pridigar napraviti poseben govor nalašč v ta namen; more pa tudi tolažiti bolj obstransko, poleg drugih resnic in naukov, katere obravnava. Tudi sklep pridige utegne služiti tolažilu. Ako faro zadene velika nesreča, tedaj ljudje že pričakujejo, da jim bo duhovni pastir v misel vzel žalostni dogodek pa besedo tolažila jim spregovoril. Ne bilo bi prav, ko bi ne storil tega, saj je služabnik Tistega, ki je »Pater totius consola-

Digitized by Google

tionis«. Porabi naj tako priložnost v boljšanje vernih, ker je znano, da pretresljivi dogodki, velike nesreče storé kristijana posebno prejemljivega za večne resnice.

Da nesrečnikom pridigar res podá tolažbe, mora spoznati in pripoznati njih trpljenje in nezgodo, jo popisati in svoje prisrčno sočutje jim razodeti — takó si pridobi srce nesrečnikov. Neusmiljeno bi bilo, ko bi se pridigar o takih prilikah znašal nad duhovnijani, ter jih imenoval hudobneže, ki so s svojimi pregrehami si z nebes priklicali zasluženo kazen. Bog ima res vselej dobre in najboljše namere, tudi pošiljaje ali vsaj dopustivši velike nesreče; a da bi si jih bili vselej krivi ravno zadeti, tega ne smemo trditi. Le opomni naj jih, da nekoliko poprašajo svojo vest, če niso morda v kaki reči postali vredni take kazni božje. Njih misli in potrta srca naj obrača k Bogu, na previdnost božjo in njena neumljiva pota, na minljivost in goljufivost vsega posvetnega itd., tako umirí nesrečnikom srce. Tudi naj nagovarja k potrpežljivosti in vdanosti v božjo voljo in k lastni pridnosti pa delavnosti, da si z božjo pomočjo kmalu zacelijo rano, in da jim iz nesreče in zla priraste za bodočnost dušno in telesno dobro.

§ 75.

Zgodovinski govori in liturgični.

I. Z g o d o v i n s k e pridige so cerkveni govori o osebah ali dogodbah iz svete zgodbe. Jemljó toraj predmet iz svetopisemske ali cerkvene zgodovine, tudi iz sporočil razširjanja sv. vere po posameznih deželah in krajih, ali pa iz življenja svetnikov, kedar se ne oziramo toliko na njih zasebno življenje, ampak bolj na njih javno delovanje. Priložnost k takim pridigam dajó nekateri godovi, izredna praznovanja, jubileji, red katehizma itd. N a m e n zgodovinskim govorom je, s pomočjo svete zgodbe krščanske resnice, bodisi verske, bodisi dejanjske, jasnejše, živejše razkazati in priporočiti. Pridigar doseže ta namen ali tako, da najprej pové zgodbo, potem pa iz nje posnema naukov; ali da med posamezne dele dogodbe naukov vpleta; slednjič utegne tudi najprej razkazovati in učiti kako sv. resnico, katero vtrdi in pojasni z naslednjo zgodbo, ter v sklepu ponoví in vnovič priporoči prejšnji nauk.[1]) — Zgo-

[1]) Prav rabne tvarine zgodovinskim govorom dajó n. pr. svetopisemske osebe Abraham in Izak, Jakob in Ezav, Job, egiptovski Jožef, Daniel, Tobija . . .; ali zidanje in posvečevanje Salomonovega tempeljna, razdejanje Jeruzalema, razširjanje krščanstva itd.

Digitized by Google

dovinski zgledi se dajo tudi dobro in koristno rabiti pri stanovskih pridigah, ter mnoge zgodovinske osebe, zlasti svetniki, staviti raznim stanovom v zgled posnemanja.

II. Liturgične ali obredoslovne pridige jemljó predmet iz katoliškega bogočastja, in skušajo vernike pripeljati do tega, da bi bogoslužne obrede prav umeli, in se jih vdeleževali v svoje zveličanje. Liturgični govori so toraj zelo koristni, celó potrebni. To razvidimo iz naslednjega:

1. Sv. Avguštin imenuje liturgijo, sv. bogoslužne obrede »pridigo koristnih naukov«, a ljudstvo ne ume vselej te pridige, ne najde sámo nauka iz nje, treba je toraj duhovnemu pastirju pojasnovati to živo pridigo. Saj je Bog že v starem zakonu ukazal, da naj se sv. šege pojasnujejo ljudstvu[1]); koliko bolj je v novi zavezi potrebno, da pridigar ljudstvu kaže pomen, krasoto in veliko važnost javne božje službe. In cerkveni zbor tridentinski res kar naravnost ukazuje duhovnikom: »Doceant populum, quis sit et a quo potissimum proveniat sanctissimi hujus Sacrificii tam pretiosus ac coelestis fructus.« (Sess. XXII.) Kar tu velí gledé svete maše, isto razlaganje ukazuje sv. zbor o drugi priložnosti (Sess. XXIV. c. 7) za vse bogoslužne šege. — Razlaganje in pojasnovanje svetih obredov je še posebno potrebno dandanes. Bolj in bolj zanikrno obiskuje ljudstvo javno božjo službo; eni jo opuščajo, drugi so navzoči brezmiselno, ali celó nespodobnega vedenja. Vsega tega je več ali manj kriva nevednost. Ne razumejo pomena, ne poznajo krasote pa imenitnosti tega, kar se vrši pred njimi. Česar pa človek ne spozná, tistega ceniti ne vé. Temeljiti poduk po liturgičnih dobro sestavljenih pridigah bi tu veliko pomagal. Ne opušča jih pridigar, svest si svoje dolžnosti.

2. Kaj naj uči pridigar, kaj razlaga v liturgičnih govorih? Kratko rečeno: vse bogoslužne obrede. Sme pa vendar-le razločevati. Kar je važnejšega in se večkrat opravlja pred ljudstvom, to naj se tudi večkrat obdeluje v liturgičnih govorih, n. pr.: sv. maša, sv. zakramenti, nekatera blažila. Naj v liturgičnih govorih tudi ne pozabi cerkvenega leta, da pojasnuje bistvo njegovo in sestavo, ter ljudstvu kaže, da ni druzega, ko vsakoletno ponavljanje in nadaljevanje odrešilnega dela Kristusovega, od njegovega prihoda na zemljo do vnebohoda in drugega prihoda ob koncu dní.

[1]) II. Mojz. 18, 20: »Pokaži ljudstvu šege in red Bogu služiti.«

Digitized by Google

3. K d a j in k a k ó naj se napravljajo liturgični govori? Nekaterim liturgičnim predmetom odločuje čas že cerkveno leto samo. Ob začetku adventnega časa naj razlaga pridigar pomen predbožične in božične dôbe. Da napolni čas do štiridesetdanskega posta, naj govorí vmes n. pr. o obredih pri delitvi sv. zakramentov. Razlaganje sv. postnega časa in vélicega tedna naj dovrši že p r e d Veliko nočjo. Z vstajenjem Gospodovim naj začne pojasnovanje velikonočne in binkoštne dôbe. Poznejši daljši čas utegne porabiti v natančneje razlaganje sv. maše, zakramentalov in drugih cerkvenih obredov. Kaj pa da ne sme prezreti vmesnih cerkvenih godov in praznovanj, n. pr. prošnjega tedna, praznika presv. rešnjega Telesa itd. Tako bi bilo dovolj tvarine za cel letnik liturgičnih pridig in še preveč.

Naj si govornik za vsaktero pridigo nikar ne odbira preobširnega predmeta; raje po manj, pa prav jasno, umljivo in praktično. Zraven p o m e n a posameznih sv. obredov naj povdarja tudi njih višjo m o č in delavnost, pa pové naj vselej, kako se jih vdeleževati, da postanejo kristijanu res zveličavni. Po preteku več let naj bi v isti duhovniji zopet ves letnik liturgičnih govorov prišel na vrsto, obdelovan morda po kakem drugem pridigarju, kjer jih je več na enem kraji. Zraven tega naj nekatere važnejše liturgične reči sprejema v s a k o l e t o v razgovor; časih le v uvodu pridige, drugokrat v razpravi, sedaj krajše, sedaj obširnejše, kakor spozna za potrebno. Zraven tega, da so liturgične pridige zelo koristne, imajo še to prednost, da jih ljudstvo posluša kaj rado in pazljivo.[1])

II. ČLEN.

Cerkveni govori različni po obliki.

§ 76.

Duhovni govori retorične oblike.

Po formi, dandanes navadni cerkvenim govorom, jih delimo v nagovore r e t o r i č n e oblike pa h o m i l e t i č n e. Prvim pri-

[1]) Pripomočki utegnejo biti pridigarju: Das Leben der Kirche in liturgischen Predigten von Sim. Knoll. Predigten über Gebräuche und Ceremonien der kathol. Kirche auf die Sonn- und Festtage eines ganzen Kirchenjahres von Joh. Haberl. Slomšekov »Mnemosynon«. Ant. Pekčevo »Razlaganje dopold. službe božje« in drugi.

Digitized by Google

števamo pridige v ožjem in pravem pomenu, pa pareneze ali ekshorte; zadnjim pa homilije in krščanske nauke.

1. P r i d i g a v ožjem in pravem smislu besede, na katero smo se v splošni homiletiki ozirali v prvi vrsti, je javno razlaganje kake verske resnice, napravljeno ljudstvu v poduk in spodbudo, po znotranje lepo zvezano in po vnanje, gledé oblike, dovršeno. To formo cerkvenega govora so zlasti slavni francoski pridigarji 17. stoletja pa Ségneri razvili do dovršenosti. Posebno za večje cerkvene slovesnosti je najprimernejša ta oblika. Znak pridigi je *a)* e n o t a v v s e b i n i ali tvarini, kajti le ena reč, le ena resnica, en rek naj se vsestransko razpravlja v pridigi, ter deluje na razum, srce in voljo; ali vsaj zlasti na eno ali drugo. *b)* D o k o n č a n a c e l o t a v f o r m i ali dovršenost v vnanji obliki z metodičnimi umetnimi razdelki, namreč z uvodom, vélikim stavkom, razdelitvijo, razpravo in sklepom, o katerih smo obširneje govorili v splošni homiletiki. (Glej § 53—57.)

2. P a r e n e z a ali ekshorta (παραίνεσις, exhortatio) je kratek, zaupen ogovor, v katerem duhovni pastir pri raznih prilikah vernikom na srce poklada posamezne resnice ali dolžnosti, ali tudi izreka kaka opominovanja, svarjenja itd. Pareneze so običajne n. pr. pred kako prav slovesno delitvijo sv. krsta, pred birmo, pred skupnim sv. obhajilom, pred poroko, ob procesiji itd.

Ekshorta je najprostejši in najložji način javnega cerkvenega govorjenja, tudi ni vezana na kako gotovo ali določeno obliko. Glavna reč je pri parenezi, da ima lepo notranjo edinost; in kolikor krajša je, toliko bolj je paziti na enoto v predmetu, in da je čvrsta, jedrna v besedi. Pridigar utegne parenezi dati navadne tri glavne dele duhovnih govorov: predgovor, v katerem naznani predmet, resnico; razpravo, v kateri pojasnuje, vtemeljuje . . .; in sklep, v katerem obrača na življenje, sbodbuja k spolnovanju — a navezan pri ekshorti ni na to vnanjo obliko.

§ 77.

Duhovni govori homiletične oblike.

V širjem smislu imenujemo homilijo vsakteri duhovni govor; od tod tudi ime homiletika, nauk o duhovnem govoru. V ožjem, dandanes navadnem smislu pa je homilija s p o d b u d n o [1]) r a z l a g a n j e k a k e g a s v e t o p i s e m s k e g a o d d e l k a i n

[1]) Ne znanstveno razlaganje, kakor je eksegeza.

Digitized by Google

nauk iz njega. Ako primerjamo homilijo s pridigo, najdemo pri homiliji nekatere prednosti, a tudi brez pomanjkljivosti ni. Solnčna stran homilije je to, *a)* da je ona prvotna oblika cerkvenih govorov. Cerkvena zgodba nam sporočuje, da je bilo brž prve čase krščanstva v navadi, pri božji službi vernikom prebrati kak svetopisemski odlomek, katerega je potem škof spodbudno pojasnoval in razlagal.[1]) *b)* Homilija je prav posebno pripravna v verski ljudski poduk. Po nji se seznanijo verniki z važnejšimi odlomki sv. pisma, spoznavajo njih pomen, kar jim dobro služi zlasti v tistih hišah, kjer ob nedeljah doma prebirajo sv. liste in evangelije. Tudi slog v homiliji je prostejši in prisrčnejši kot je v pridigi, tedaj pripravnejši za neomikance. *c)* V homiliji govornik podaja po več in različnejših naukov, da tako slehrni izmed slušateljev kaj dobi za svoje razmere in svoj stan; kar pa ni pri pridigi, ki obdeluje le po eno glavno resnico v logično sestavljenem daljšem govoru. Težko je zlasti manj vajenim mislecem po dalj časa obračati pozornost le na eno reč. Ako se toraj priprosti poslušatelj med pridigo zamisli kam drugam, on večjidel ne ume več naslednjega, ali vsaj zadostno ne, ker je zgubil zvezo s prejšnjim. Tega ni pri homiliji. Čeravno se razmisli poslušatelj in presliši en nauk, pa naslednji oddelek zopet more poslušati s pridom, ker se mu tam razlaga kaj novega. Vsekako je torej homilija prav koristna, poljudna, ljudstvu priljubljena, ki jo posluša jako rado; zato je za našo škofijo homilija celó ukazana za zjutranje opravilo.[2])

Nasproti ima homilija tudi svojo senčno stran, ker *a)* ona podaja poslušatelju navadno preveč in prerazličnih stvari, ki jih je treba zato obdelovati bolj površno, in toraj ni pričakovati posebnega sadú; kajti v homiliji se ne utegne govornik zadostno ozirati na različne okolnosti življenja ter dajati posameznim stanovom posebnih naukov. *b)* Ker se po svetopisemskih odlomkih posamezni nauki mnogokrat ponavljajo, je to ponavljanje istih misli in naukov homiliji v kvar, ker zmanjšuje zanimivost pa paznost slušateljev.

Ker ima toraj homilija v primeri s pridigo svoje prednosti pa tudi slabosti, je pač najboljše, da govornik napravlja sedaj

[1]) Glej homilije sv. očetov v brevijariju.

[2]) »Infra Missam post Credo legatur Epistola et Evangelium isti diei assignatum, et fiat homilia brevis seu simplex et plana Evangelii vel Epistolae explicatio cum applicatione ad fidei dogmata firmanda et dilucidanda, atque ad mores informandos«. Ordo cultus div. 2. — Glej tudi Michaëlis archiepisc. Labac. Pastoralis epistola II. § 4.

Digitized by Google

pridigo, sedaj homilijo, ki naj je vselej temeljita, jasna, popolna in praktična. T e m e l j i t o naj je svetopisemsko razlaganje v homiliji, to je, podá naj poslušateljem pravi in resnični pomen zadevnih vrst. Pokaže naj, v kaki zvezi je prečitani odlomek s prejšnjim svetopisemskim oddelkom, in v kaki zvezi so posamezni reki med seboj. Da je homilija j a s n a, naj govornik težavnejše stvari lepo razmotá in stori doumne, jezik bodi razumljiv; zglede, prilike, katere rabi, jemlji iz življenja svojih poslušateljev. P o p o l n a je homilija, ako sicer ne pové vsega od perikope, kar bi se sploh dalo povedati, vendar ne prezre in ne izpusti nobenega važnejšega stavka, nobenega imenitnejšega nauka. P r a k t i č n a postane homilija, ako pridigar vé nauke svetopisemskega oddelka lepo obračati na krščansko življenje ter kazati poslušalcem, kdaj, kako in zakaj naj jih spolnujejo. Tudi Jezus ni le učil, kar nam je verovati, ampak je tudi povedal, kar nam je storiti, in v krasnih prilikah nam je zapustil lepih zgledov krščanskega mišljenja in življenja.

Preglejmo še posamezne vrste homiletičnih duhovnih govorov. Ti so:

1. Prosta ali m a l a h o m i l i j a, ki svetopisemsko perikopo razlaga prav razumljivo, poljudno, vrsto za vrsto, tekst za tekstom, brez umetne razdelitve, brez posebne notranje zveze. Zavolj pregleda pa ima mala homilija navadno te-le dele: uvod, razlaganje, vporabo ali obračanje na življenje, in sklep. — V u v o d u kaže mala homilija, v kaki zvezi je nje tekst s prejšnjim svetopisemskim oddelkom; ali pa, ob kateri priliki da je Zveličar to govoril, storil, kar obsega perikopa. Pridigar utegne v uvodu male homilije tudi popisati kraj, čas ali druge razmere svetopisemske dogodbe. Potem naj se naznani red, v katerem misli govornik razlagati evangelij ali list. Glavna reč pri mali homiliji je r a z l a g a n j e in v p o r a b a. Načinov razlaganja v prosti homiliji je več. Govornik pojasnuje perikopo ali kar zaporedoma, vrsto za vrsto; in pri takem razlaganji svetopisemskega teksta nima homilija nobene posebne razdelitve. Časih pa pridigar ne razlaga vse sporéd, ampak si izbere iz perikope le najvažnejše stavke, ter jih obdeluje v posameznih oddelkih razprave; ali vzame iz evangelija tudi le nekatere osebe, in na njih vedenje in ravnanje navezuje naukov. To stori govornik zlasti tedaj, kedar po več vrst obsega iste nauke, kakor je mnogokrat pri svetopisemskih prilikah. Razlaganje mora podati vselej pravi biblični pomen; najprej besedni, potem utegne

Digitized by Google

pridigar pristaviti tudi še mistični, skrivnostni pomen. Pred očmi imej govornik, da nima učenjakov pred seboj, in da mu ni podajati znanstvenega razlaganja svetopisemskega teksta. — Za razlaganjem ali med razlaganjem se povzemajo iz pojasnovanih stavkov primerni n a u k i , to je, govornik svetopisemsko razlaganje obrača na življenje. Sklepi, nauki morajo izhajati prav ponaturno iz svetopisemskih besedí; prisiljenja se je varovati. Ako pridigar v mali homiliji razlaga vrsto za vrsto, tedaj tudi vporabo dela kar sproti in vmes; kedar pa iz perikope vzame le najvažnejše reke, in tako razpravo deli v točke, pa podaja naukov h koncu vsake točke. V sklepu govornik povzame najvažnejše resnice kratko in krepko, in z gorkimi besedami nagiba in spodbuja k življenju in ravnanju po svetopisemskih naukih.[1])

2. Visoka ali v é l i k a h o m i l i j a perikopo spodbudno razlaga in na življenje obrača v podobi ali obliki pridige. Vélika homilija je tedaj zelo podobna pridigi v ožjem smislu; ker tudi ona ima enoto v tvarini, obdeluje le e n o poglavitno resnico, in je tudi dovršena po vnanji obliki. Ako hoče toraj govornik kako perikopo uporabiti za véliko homilijo, mora najprej pogledati, če je v dotičnem svetopisemskem oddelku najti taka glavna resnica, tedaj ona postane véliki stavek celemu govoru, ki ga pridigar razdeli v dele, in sicer v take dele in oddelke, ki se dajo vtrditi, razložiti in razširiti iz dotičnega svetopisemskega teksta.[2]) Iz povedanega spoznamo, da se vélika homilija dá napraviti le iz tacih listov in evangelijev, ki podajajo kako glavno misel ali poglaviten nauk, kakor n. pr. svetopisemske dogodbe (evangelij za praznik Marijinega oznanjenja, za Božič, novo leto, sv. treh Kraljev, za Veliko noč, vnebohod . . .) in prilike (o zgubljenem sinu, o delavcih v vinogradu, o figovem drevesu, o neusmiljenem hlapcu in dr.). — Posamezni deli so kakor pri pridigi. Vélika homilija ima rek vzet vselej iz dotičnega svetopisemskega odlomka, uvod in predgovor (ki se izdela, kakor pri mali homiliji, ter pojasnuje

[1]) Pripravnega blaga za male homilije ima M. Königsdorfer (Sl. Prij. 1865, 1866); A. Slomšek (evang. in apost. hrana); dr. L. Klofutar (sv. listne bukve) in dr.

[2]) N. pr. v evang. za XVIII. ned. po Bink. (Mat. 9, 1—8) nam more ozdravljenje mrtvoudnega biti podoba dušnega ozdravljenja ter pravega spreobrnjenja. Rek bi bil: »Vstani, vzemi svojo posteljo, in pojdi na svoj dom.« Ta vers podaja že tudi razdelitev: *a)* Vstani! Iz svojih grehov se vzdigni! *b)* Vzemi svojo posteljo! Jarem pokore si naloži. *c)* Hodi! Zanaprej hodi pot pravice, stopaj proti svojemu večnemu domu.

Digitized by Google

čas, kraj, osebe . . . prečitane perikope, pa naznanuje tudi glavno resnico), véliki stavek in razdelitev. V razpravi je paziti, da se s pomočjo pripravnih prestopov in uvodov doseže lepa notranja zveza in celota. Sklep je kakor pri mali homiliji.[1])

3. Katehetični govori ali krščanski nauki[2]), katerim podlaga je škofijski katekizem, iz katerega jemljó tudi tvarino, skušajo poslušatelje prav dobro podučiti v verskih krščanskih resnicah, in vzbujati po duhovniji čvrsto versko življenje. Govornik tu s tvarino napreduje po redu domačega katekizma, stavi vprašanja ter (po navadi naše dežele) sam odgovarja. Pridno sestavljeni katehetični govori, z jasnimi, živimi besedami podani vernikom, so jako koristni vsem; takim pa celó potrebni, ki v mladosti niso bili zadosti podučeni v krščanskih resnicah, ali pa so jih že pozabili. Saj vemo, da je zoper mlačnost, indiferentizem in zoper spačenost najboljši pomoček temeljit in prisrčen verski poduk, kakoršnega podajajo katehetični govori, ki so zarad njih velike važnosti in koristi ukazani skoraj po vseh škofijah za nedelje in praznike popoludne.[3])

Gledé vnanje oblike imajo katehetični govori pridigam lastno razdelitev: predgovor, razpravo in sklep. Predgovor obsega navadno kratko ponavljanje prejšnjega krščanskega nauka. Kedar se resnica verska ali dejanjska, katero namerava razpravljati v katehetičnem govoru, dá lahko in ponaturno izsnovati iz dnevnega evangelija, naj duhovnik to stori ter predmet naveže na perikopo. Potem naj pové resnico, o kateri hoče govoriti, ali vprašanja iz katekizma, na katera meni odgovarjati. V razpravi naj pri pojasnovanji, dokazovanji, ovržbi, spodbujevanji itd. gleda govornik, da ne zabrede v suhoparni šolski ton. Sklep povzame prejšnje glavne točke in resnice, podá srčnih nagibov, obrača nauke na življenje, in krepko spodbuja k izpolnovanju.

[1]) Slavno znane so velike homilije Zenger-jeve, Förster-jeve, Veith-ove.

[2]) A ne kateheze za otroke, ki spadajo v katehetiko.

[3]) Naš »Ordo cultus divini publici« l. 1827 velí v št. 9: »A meridie hora statuta ad parvulorum aeque ac adultorum instructionem catechesis instituatur, atque materiae in catechismo contentae ita distribuantur, ut omnia praecipua fidei dogmata, morumque praecepta uno alterove anno absolvantur.« Krščanski nauki so pri nas navadno preobširni; treba bi bilo posamne resnice bolj na kratko razlagati n. pr. tako, kakor kaže »Jedro katoliških naukov« v 70. govorih, izdal A. Einspieler l. 1873.

Digitized by Google

III. ČLEN.

Cerkveni govori različni gledé časa ali prilike.

§ 78.

Nedeljske in prazniške pridige.

Cerkveni govori, različni po času ali povodu, se napravljajo ob gotovih dnevih, praznikih, časih, ki se leto za letom redno vračajo; ali pa ob bolj ali manj nenavadnih, neprevidljivih prilikah. Tu sem štejemo:

I. Nedeljske pridige. Kaj posebnega o njih ni več povedati. Gledé načrta in posameznih delov veljá o njih vse ono, kar smo povedali o cerkvenem govoru sploh, zlasti v § 52—57. Predmet jemljó navadno iz dotične nedeljske listove ali evangelijske perikope (vsaj popolnoma prezirati se ne sme evangelij), ali pa iz cerkvenega časa. Tako n. pr. je pristojno, da pridigar kako adventno nedeljo govorí o pripravljanji na Božič; kako postno nedeljo o trpljenji Gospodovem, par drugih nedelj istega cerkvenega časa o zakramentu sv. pokore in presv. rešnjega Telesa; prošnjo nedeljo o molitvi itd.

II. Prazniške pridige so jako važne. Srca poslušateljev so take dni že zarad vnanje slovesnosti bolj prejemljiva, pripravna za poduk, odprta svetim čustvom; ljudstva pride več skupaj, kakor navadne nedelje, tedaj dobro izdelane prazniške pridige veliko sadú obrodé. Kakor praznike, delimo tudi te govore v pridige za praznike Gospodove, za godove bl. device Marije in svetnikov.

1. Pridige za praznike Gospodove jemljó predmet iz praznikove dogodbe ali skrivnosti našega odrešenja. To hoče sv. cerkev, tega želi in pričakuje ob taki slovesnosti tudi verno ljudstvo. Govornik naj toraj ob tacih dneh pridiguje o prazniški skrivnosti, ako kaj druzega ne zahtevajo prav važni vzroki. A tudi tedaj, če govori duhovnik ob prazniku o kaki drugi verski ali dejanjski resnici, naj si táko odbere, da je v nekaki zvezi s skrivnostjo praznikovo. Pridigar more obdelovati tajnost praznikovo s trojnega stališča. Ali ogleduje, kar je zgodovinskega pri prazniku, to je, zgodbo dotične skrivnosti; ali pomen ter važnost

Digitized by Google

praznikove skrivnosti same na sebi za naše odrešenje, to je, objektivno ali dogmatično stran tajnosti; ali pa nje pomen za versko-pobožno življenje kristijanovo, to je, subjektivno, moralno stran skrivnosti.[1])

Kaj pa da mora pridigar pri skrivnostih sv. vere le tisto in tako učiti, kar uči in kakor uči sv. cerkev, ter je razvideti zlasti iz rimskega katehizma (»Catechismus rom.« I. del), in kakor to tudi kaže specijalna dogmatika. Nikoli naj ne skuša govornik v pridigi pojasnovati bistva verske skrivnosti; sme pa sem ter tje rabiti kak lep, primeren zgled, priliko, kakoršne so sveti cerkveni očetje rabili pri pojasnovanji verskih skrivnosti. — Zlasti naj duhovni pastir vernike opozarja pri praznikovih skrivnostnih dogodbah na dovršenosti božje ali device Marije, kakor se razodevajo v dotični prazniški dogodbi. Opisuje naj neskončno ljubezen, dobrotljivost, modrost, pravičnost božjo itd., in skuša naj v poslušateljih vzbujati sveto veselje nad tajnostjo našega odrešenja, in jih voditi k nasprotni ljubezni do Boga, k hvaležnosti, pokorščini in češčenju, pa k trdnemu sklepu, dobrotljivemu Bogu zvesto služiti ves čas življenja. Nravstveni nauki, ki jih govornik navezuje na praznikovo sveto dogodbo, naj so vselej primerni skrivnosti, in naj se prav ponaturno iztekajo iz nje.[2])

Prazniška pridiga utegne časih imeti podobo male homilije, kedar govornik sveto dogodbo obdeluje in pojasnuje kar zvrstoma, kakor jo sporočuje sv. pismo; ali podobo premišljevanja, ako iz skrivnostne dogodbe vzame najvažnejše osebe, dejanja, okoliščine, in na nje navezuje svoje razlaganje, spodbujanje; ali dobi obliko pridige v ožjem smislu, ter si govornik eno glavno misel izbere iz prazniške dogodbe, pa jo potem ali tako razpravlja, da ogleduje skrivnost v prvem delu z dogmatič-

[1]) Tako govori pridigar n. pr. ob Veliki noči o vstajenji Gospodovem s tega trojnega stališča. Z zgodovinskega: tu po sporočilih sv. evangelistov popiše vnanjo stran, dogodbo vstajenja. Nato naj kaže dogmatično stran skrivnosti: da je Jezus s tem največjim čudežem spričal, da je Bog, da je resničen njegov nauk, ter je zagotovil naše vstajenje. Slednjič naj prestopi na praktično, moralno stran skrivnosti: o našem prihodnjem vstajenji, kako zagotoviti si častito vstajenje sodnji dan . . ., o velikonočnem vstajenji iz groba pregreh itd.

[2]) N. pr.: iz skrivnosti včlovečenja Sinu božjega naj se za nas izpeljuje dolžnost, Boga čez vse ljubiti; iz Gospodovega trpljenja: potrpežljivost v trpljenji, zatiranje poželjivosti; skrivnost Jezusovega vstajenja naj nas priganja k duhovnemu vstajenju in k novemu življenju v Kristusu itd.

Digitized by Google

nega stališča, v drugem pa z moralnega; ali pa v vsacem delu združuje dogmatično z moralno stranjo. Tudi utegne prav posebno povdarjati ali dogmatično ali moralno stran, a druge strani nikoli ne sme prezirati celoma. — Vse, kar smo povedali o prazniških pridigah, velja bolj ali manj tudi za

2. Marijine pridige ob raznih praznikih preblažene Device, in ob drugih njenih pobožnostih, ko ima dušni pastir lepo priliko med svojimi duhovnijani razširjati pravo in toliko uspešno pobožnost do nebeške Matere. Predmetov Marijinim pridigam pač ne more zmanjkati, če tudi sv. pismo malo pové o Mariji; saj vsa cerkvena zgodovina oznanuje nje imenitnost, moč, milost in usmiljenje! Pridigar more svojim poslušateljem Marijo kazati z raznega stališča: ali da povdarja njeno važno mesto pri delu našega odrešenja, da jo kaže kot sodelavko pri odrešenji človeškega rodu, kot mater Zveličarjevo; ali da jo kaže samo na sebi kot vzor in zgled vseh čednosti ter vabi k posnemanju; ali da razkazuje moč njene priprošnje v nebesih, nje vpliv do nebeškega srca Zveličarjevega, ter vzbuja pobožnost in otroško zaupanje do nebeške naše Matere itd. Tudi mnoge njene predpodobe v stari zavezi dajó pripravnih tvarin: močna žena, ki ima kači streti glavo, Estera, zaprti vrt, nevesta v visoki pesmi in dr. — Pri Marijinih pridigah naj se govornik pridno ozira na to, kar je cerkev sestavila in objavila o presv. Devici; zlasti se mu je naslanjati na sv. branja, pesmi (n. pr. Magnificat), molitve, kakor jih najdemo v Marijinem oficiji. Lavretanske litanije podajajo govorniku krasnih in kaj pomenljivih imen in naslovov za nebeško Mater. Ko vzbuja pridigar ljubezen do Marije, naj kaže, da se ljubezen do Marije ne dá ločiti od ljubezni do Jezusa. Kdor je z Jezusom v nasprotji, kdor z grehi Jezusa žali, on ne more biti dopadljiv materi njegovi; kdor pa Marije ne ljubi, gotovo tudi nima prave ljubezni do Jezusa.

3. Govori svetnikom v slavo ob njih praznikih, ali slavilni govori, katerim je namen razširjati češčenje svetnikov, ter spodbujati vernike k posnemanju lepih čednosti, pa k zaupanju na priprošnjo svetnikov. Ta namen doseže duhovni pastir s svojimi slavilnimi govori, ako slušateljem kaže najprej velikost in ljubeznivost svetnikovo s tem, da popiše njegovo življenje in vse, kar je storil in pretrpel Bogu v čast in ljudem v blagor; in da opiše njegovo živo vero, njegovo veliko ponižnost, ljubezen itd., pa kako ga je Bog poveličal z znamenji in čudeži

Digitized by Google

ob življenji in po smrti. Dalje pridigar kaži pot, po kateri je prišel do tolike popolnosti: kako se je trudil, kako samega sebe zatajeval, kako premagoval vse zadržke in sovražnike, kakih pomočkov se je posluževal v to. Slednjič naj kaže, kako naj ga posnemajo verniki, in si po enakem potu privojskujejo nebesa itd. Tu je treba povdarjati, da svetost ni v velikanskih, nenavadnih rečeh, ampak v pobožnosti srca in v zvestem spolnovanji dolžnosti, ter da notranji duh, dober namen, pravo vrednost delí človekovemu dejanju. V tem smislu je slehrnemu mogoče, hoditi pot svetosti.

Pri govorih, svetnikom v hvalo, se navadno obravnava in pojasnuje najbolj znamenljiva, tako imenovana značajna čednost svetnikova, to je tista, ki je dotičnemu svetniku glavni znak, s katero se odlikuje prav posebno. N. pr.: sv. Frančišek As. po svoji ponižnosti, sv. Alojzij po svoji čistosti, sv. Vincencij Pavl. po svoji milosrčnosti itd. A glavne ali svojstvene čednosti niso ostale neplodne rastline, ampak so se razrastle v lepa drevesa, polna najdragocenejih sadežev, to je, značajna čednost je rodila še mnogo drugih. Zato bodi pri napravi slavilnih govorov pravilo: opisovati znamenljivo čednost svetnikovo, in z njo zvezovati vse druge njegove čednosti, pa z glavno krepostjo pojasnovati vsa njegova dejanja. Takó ravnáje podá govornik slušateljem zares pravo in živo podobo svetnikovega življenja. — Vendar ni moč govorniku vselej se držati tega pravila; že zato ne, ker vse čednosti in pobožna dela svetnikova ne izvirajo iz enega in istega vira, in se toraj ne dajo izvoditi iz čednosti, katera svetniku določuje značaj, vsaj ponaturno ne. V tem slučaji je pač bolje, svetnikovo življenje opisovati kar zvrstoma, ter živo in ganljivo kazati, kako je on živel, kako se vedel v vsaki starosti, kako v raznih stanovih, kako pri mnogoterih opravilih itd. Tak opis svetnikovega življenja z vpletenimi primernimi nauki je zelo spodbuden za ljudstvo ter mu jako všeč.

Ako so pa poslušalci že mnogokrat slišali v pridigi o znamenljivi čednosti svetnikovi, naj dušni pastir svojemu govoru v predmet izvoli kako drugo čednost, ki se tudi lepo razodeva v življenji svetnikovem; zdaj to, zdaj kako drugo. Ali pa naj časih opisuje kak poglaviten pripomoček, po katerem se je zveličal svetnik. — O nekaterih svetnikih ni znano skoraj nič zanesljivega, ali le prav malo; tukaj bodi predmet slavilnemu govoru značajna čednost tiste vrste svetnikov, katerej pri-

Digitized by Google

števamo njega. Ako je bil apostelj, dalo bi se n. pr. govoriti o veri, o sv. cerkvi . . .; če je izmed mučenikov, o stanovitnosti v spoznavanju svoje vere, o potu trpljenja . . .; kak spoznovalec daje priliko govoriti o živi veri, o stanovitnosti do konca . . .; pri devicah utegne se govoriti o dragocenosti sv. čistosti itd. Vmes naj porabi govornik tisto malo, kar mu je znanega o dotičnem svetniku. — Pri svetnikih neznanega življenja utegnil bi pridigar govoriti tudi o kaki splošni resnici, n. pr. o hoji za Kristusom, o češčenji in posnemanji svetnikov, o občestvu svetnikov itd.

Kar tiče o b l i k o slavilnih govorov, more biti ali zgodbinska, historična, ali podučna, didaktična, ali pa moralna. H i s t o r i č n o podobo dá pridigar govoru, kedar opisuje življenje svetnikovo kar zvrstoma, in svoj govor razdeli po raznih dôbah njegovega življenja, ali pa po raznih stanovih svetnikovih. Pri d i d a k t i č n i in m o r a l n i obliki si pa pridigar v predmet izvoli kako versko ali dejanjsko resnico, ki se mu zdi najprimernejša za tisti praznik ali za njegove slušatelje; ali si pa odbere glavno čednost svetnikovo, ter jo razpravlja z raznih stališč ali ozirov. Utegne tudi vzeti po več svetnikovih čednosti, in jih premišljevati s kakega skupnega stališča. Kedar je en govor namenjen v e č svetnikom, more pridigar po šegi male homilije v raznih delih govora opisavati zvrstoma njih življenje; predgovor in sklep je skupen. More pa tudi govornik poiskati kako čednost v s e m l a s t n o, in oziraje se na življenje posameznih, jo opisati poslušateljem.

Napačno bi bilo, ko bi v slavilnih govorih dopovedoval zgolj le svetnikovo življenje brez vporabe na življenje; ali da bi govoril o nezanesljivih čudežih, prikaznih . . .; tudi ko bi enega svetnika silno povzdigal nad druzega itd.

§ 79.

Postne pridige in priložnostni govori.

I. Ob 40danskem postu so razun navadnih nedeljskih pridig običajni tako imenovani p o s t n i g o v o r i, katerim je namen: vernike po premišljevanji Jezusovega trpljenja ali po drugih pretresljivih resnicah voditi k spoznanju in obžalovanju grehov ter k resnični pokori, in tako jih pripravljati na vreden prejem velikonočnega sv. obhajila pa na dostojno praznovanje Velike noči. Resnost svetega postnega časa dela resneje tudi vernike, in posebno prejemljive za krščanske resnice in krepka opominjanja. Ljudje

Digitized by Google

tudi že sami pričakujejo takrat tacega podučenja. Zlasti želé ob sv. 40danskem postu kaj slišati o trpljenji Gospodovem, ter o njegovi odrešilni smrti na križu, in ne bilo bi prav, ko bi v tem ne zadovoljil ljudi dušni pastir.

Kak naj je predmet postnim pridigam? V prvi vrsti to odločuj potreba in korist poslušateljev. Najnavadnejša tvarina je Jezusovo trpljenje. Saj je tudi res kaj hvaležen predmet, kajti trpljenje Gospodovo je neusahljiv vrelec prelepih naukov, vsem ogledalo premnogih čednosti. Pridigar more trpljenje Odrešenikovo premišljati in opisovati na razne načine. Ali tako, da v podobi male homilije dopoveduje povest trpljenja po vzrokih, začetkih in učinkih ter vernim obrača v prid. Utegnejo mu v podlago biti tudi 14. postaje sv. križevega pota, ali skrivnosti žalostnega dela sv. rožnega venca. Tudi navezuje lahko svoja premišljevanja na posamezne osebe in zgodbe Gospodovega trpljenja, ali pa na posebno važne besede Odrešenikove. Opisovati more pridigar čednosti Gospodove, katere se posebno lepo razodevajo v njegovem trpljenji, ali naše dolžnosti do njega. Tudi starozakonske predpodobe Jezusove dajó jako mikavnih tvarin postnim pridigam. — Mesto Gospodovega trpljenja smé postnim govorom biti predmet tudi kaj druzega primernega, n. pr. razlaganje psalma »Miserere«, poslednje reči, zakrament sv. pokore ali kaj enacega. Vendar naj se postne pridige tudi tedaj, ko ne obdelujejo trpljenja Jezusovega, ozirajo na trpljenje, in nauke bolj ali manj nanj navezujejo, ker tega pričakujejo verniki od postnih pridig.

II. Priložnostni govori so tisti, ki se razun navadnih, leto za letom se vračajočih pridig napravljajo ob posebnih, izrednih primerljejih ali slovesnostih, kakor n pr. ob posvečevanji nove cerkve, pokopališča, ob novi maši, pri nastopu dušnega pastirja v samostalno službo, ob poroki, pogrebu itd.

Taki govori, deloma priporočani po sv. cerkvi, deloma celó ukazani, imajo namen, nenavadne dogodke ali slavnosti porabljati v povzdigo krščansko-pobožnega življenja med poslušatelji. V takem izrednem govoru duhovni pastir kaže vernikom dolžnosti, katere imajo v dotičnem primerljeji; jih opozoruje na dušni dobiček, ki si ga morejo zajemati iz dogodka; vzbuja in potrjuje dobre misli, želje, sklepe, ki jih je deloma že primerljej sam rodil v vernikih. Iz namena razvidna je velika korist dobrih priložnostnih govorov, katero duhovni pastir doseže še toliko ložej, ker k takim govorom pride navadno veliko poslušateljev; celó tacih,

Digitized by Google

ki ne obiskujejo navadnih cerkvenih govorov. Tudi so verniki ob posebnih slovesnostih in dogodkih bolj pripravljeni poslušati božjo besedo, in jo tudi res pazljivejše poslušajo.

Za priložnostne govore veljajo ta-le splošna načela: Govornik vselej jemlji ozir na dogodek, slovesnost, ki govoru daje povod, ter vsikdar navezuj predmet na dotični primerljej. Vsebina se vjemaj z lastnijo dogodka. Kedar vesel, slovesen primerljej daje povod priložnostnemu govoru, naj tudi vsa notranja oblika govora razodeva slovesnost, veselje; pri žalostnih, resnih dogodkih bodi tudi govor tak; s kratka: priložnostna pridiga naj ima vselej značaj dogodka. — Taki govori naj so vselej praktični, to je, iz nenavadnih primerljejev ali slovesnosti naj duhovni pastir izvaja naukov, opominjevanj, svaril, kakoršni so najprimernejši onim po izrednem primerljeji zadetim, ali njim, ki se vdeležujejo slavnosti. Taki nauki se spominu globoko vtisnejo, kakor dogodek sam. — Tudi dokaj paznosti in previdnosti je treba pridigarju pri tacih govorih, zlasti če mu je vpletati kake osebnosti, kakor n. pr. pri novi maši, ob pogrebnem govoru; ali kedar mu je hvaliti, grajati itd. Tu naj prevdarja vsako besedo, da ni ne preveč, ne premalo. Ako že mora osebe vpletati v govor, varuje naj se pridigar prilizovanja, pa tudi psovk. — Kratki, živi, jedrni naj so priložnostni govori; to jim bodi lastnija.

Vse izredne govore delimo v dve vrsti: v govore ob posebnih cerkvenih slovesnostih, in v govore ob drugih nenavadnih primerljejih.

1. Med govore ob posebnih cerkvenih slovesnostih štejemo: *a)* Nagovore pri deljenji nekaterih svetih zakramentov, n. pr. pri krstu odraščenih spreobrnjencev, ob birmi, pred skupnim sv. obhajilom, pri poroki. Takim priložnostnim govorom predmet utegne biti važnost, svetost, potreba dotičnega zakramenta, pomen obredov pri delitvi, kako prejemati zakrament, katere dolžnosti naklada itd. *b)* Nagovore pri zakramentalih, blažilih, n. pr. pri posvečevanji nove cerkve, kapele, altarja, zvonov, pokopališča . . . ali pri blagoslovljenji kakega pobožnega spominka, križevega pota, samostana, bolnišnice, šole itd. Ob tacih prilikah more govoriti pridigar o namenu ali pomenu cerkvenega posvečevanja ali blagoslovljenja, o posvečeni, blagoslovljeni reči, kako se je posluževati, o obredu posvečevanja, blagoslovljenja itd. *c)* Govore pri novi maši, zlati maši, pri nastopu nove samostalne duhovske službe, ali pri odhodu. Ob tacih slovesnostih je pridigarju večinoma predmet katoliško duhovstvo in njega pastirska služba v razmeri do

Digitized by Google

ljudstva. Zlasti pri teh govorih naj gleda pridigar, da ne išče človeške hvale, ampak da razširja čast božjo in oznanuje Kristusa križanega!

2. Govori ob drugih nenavadnih primerljejih, veselih ali žalostnih, so priložnostni govori v ožjem smislu. Pri vseh tacih govorih naj dušni pastir dogodke pojasnuje z lučjo sv. vere, ter naj jih kaže kot dela božja in opozarja na dovršenosti, na vsegamogočnost, dobrotljivost, pravičnost . . . božjo, ki se razodeva v dogodku. Prav živo, prepričalno naj govori tudi o namenih, katere hoče doseči božja previdnost pri zadetih po tacih primerljejih. Opominja naj vernike, da tudi oni od svoje strani vse potrebno storé, da se v tem dogodku vresničijo in dosežejo nameni božji nad njimi. Nadrobno naj jim pokazuje, kaj je vsakteremu izmed njih storiti, kaj opustiti, kako se obnašati, da mu bo v duhovno korist in zveličanje nenavadni dogodek, veseli ali žalostni.

Priložnostnim govorom v ožjem smislu prištevamo n. pr.: zahvalnice (za zmago, ob stoletnici . . .); tolažila po velikih nesrečah, ki zadenejo večino duhovnijanov; žalovalne pridige ob smrti kake imenitne, za cerkev ali državo zelo zaslužne osebe; po nekaterih deželah navadne nagrobnice itd.

§ 80.

Dostavek.

Kako dolge naj so pridige? Tu je gledati na umsko zmožnost poslušateljev, na priliko in na navado kraja. Sploh veljá načelo sv. Frančiška Sal.: kratko pa dobro! Prav ta sloveči sv. govornik piše ozir dolgosti pridig: »Ako trta požene zelo veliko lesa, pa rodi toliko manj grozdja. Obilica besedi nikoli ne stori velikega vtiska. Iz lastne dolge skušnje vam povem: več ko govori pridigar, manj si zapametijo ljudje; manj ko govori, več koristi. Kdor preobklada spomin, ga oslabi, kakor svetilnica ugasne, če se ji prilije le preveč olja, in cvetlica pogine, ako se ji preobilno priliva. Ako je cerkveni govor predolg, takrat ljudje pred sklepom pozabijo sredo, in pred sredo začetek. Pridigarja srednje vrednosti je že moč poslušati, ako je kratek njegov govor, a najizvrstnejši postane zoprn, če govori predolgo.« — Razun prav posebnih slovesnosti, n. pr. nove maše, velicega shoda, misijona . . . naj je za pridigo pol ure dovelj. Zlasti ob hudem mrazu, ob veliki vročini, za časa velicega poljskega dela naj so cerkveni govori kratki, a toliko bolj jedrni, živi, zanimljivi! Bolje, da žalujejo poslušatelji, ker je govor že končan, kakor da željno pričakujejo sklepa.

Digitized by Google

B.

Duhovni pastir učitelj neodraslim ali katehet.

(Katehetika.)

Uvod.

§ 81.

Kaj je katehetična služba, nje namen in važnost.

Oskrbovanje cerkvenega učeništva pri malih, ali sploh pri nepodučenih, imenujemo katehetično službo. To opravilo dušnega pastirja ima svoje ime od κατηχεῖν, κατηχίζειν, kar pomenja nagovoriti, ustno učiti; toraj je kateheza v širjem smislu toliko kot ustmeno podučevanje, zlasti poduk o prvinah kake znanosti ali umetnosti. Nam pomenja kateheza poduk malih v verskih resnicah, da bi živeli po njih. Obsega toraj dvojno: verski poduk, in navod h krščansko-pobožnemu življenju. Katehetika pa je ona znanost, ki uči, kako je treba nedoletnike podučevati v verskih resnicah in vzgojevati jih krščansko, to je, jih privaditi pobožnega življenja. Kdor v tem smislu uči in vzgojuje, je katehet ali veroučitelj; učenci njegovi katehumeni, in knjiga, obsegajoča one svete resnice, ki jih podaja svojim malim ali sploh še nepodučenim, je katehizem.

Iz do sedaj povedanega spoznamo, kako vzvišen cilj skuša doseči duhovni pastir po službi katehetični: male podučevaje v sv. resnicah in krščansko jih vzgojevaje hoče jih posvetiti in pripeljati do krščanske godnosti in do zveličanja. Zares prevažna namera! Trditi smemo, da ga ni imenitnejšega poduka od katehetičnega. Po njem pride mladina do spoznanja onih najvišjih resnic, brez katerih ni zveličanja; do znanja dolžnosti, po katerih je kristijanu vravnavati življenje, če hoče dospeti do večne sreče. Tu poklada duhovnik temelj vsemu svojemu poznejšemu dušno-pastirskemu delovanju. Brez tega podučevanja in vzgajanja bi mladina podivjala, bi se prepustila prirojenim strastém in vsakoršnim razuzdanostim, in prežalostne bi bile posledice za posamezne rodovine in za ves narod, ko bi duhovni pastirji zanemarjali katehetično službo.

Digitized by Google

Kdo bi se toraj ne poprijel z vso vnemo tega opravila, kdo bi se strašil truda, ki mu obeta stoternega sadu! Otroško srce je še nepokvarjeno, rahlo, prejemljivo; tu pada seme božje besede na plodna tla. Dete je kakor vosek, iz njega napraviš podobo, kakoršno koli hočeš; je mlado, šibko drevce — rastlo bo, kamor je ganeš! Na mladini sloni svet. Sreča človeštva časna in večna je deloma odvisna od prizadevanja katehetovega. Ako dušni pastir pridobi m a l e za Kristusa, in jim pravo krščansko pobožnost vname v srcu, tedaj on po deci vpliva tudi na s t a r i š e in na druge dorasle. Iz vrlo krščansko vzgojevanih otrok postanejo pobožni gospodarji, gospodinje, očetje in matere, ki krščanskega duha v dedščino zapuščajo svojim otrokom — in tako delo katehetovo krasnega sadu rodi še v poznih rodovih.

Spoznavši veliko važnost katehetičnega podučevanja je sveta cerkev obračala že od prvih časov svojega obstanka vso pozornost in skrb na poduk malih, in si ga še danes šteje v svojo najsvetejšo d o l ž n o s t. Po zgledu Zveličarjevem, ki je ljubeznivo sprejemal otročiče z rok materinih, ter jih blagoslavljal, in tistim, ki so hoteli deteta odganjati, govoril: »Pustite malim k meni priti in nikar jim ne branite, ker njih je nebeško kraljestvo« — tudi cerkev jemlje otročiče v svojo ljubezen, in jih vodi h Kristusu. V svoji materni skrbi za otročiče je cerkev prva vstanovila šole, je potrdila razne družbe in redove, katerim namen je, skrbeti mladim za poduk in krščansko odgojo; ona je zaukazala na tridentinskem zboru vsem duhovnim pastirjem skrb za male, in zanikarnim žuga celó s cerkvenimi kaznimi.[1]) Isto velé tudi posamezni škofje svoji duhovščini[2]), ki posnemajoč krasne zglede apostoljskih mož, n. pr. sv. Frančiška Sal., Filipa Nerija, Jožefa Kalasankcija in drugih, rada postane ljubi svoji mladini učitelj in vzgojitelj.

Priznavši važnost katehetičnemu poduku tudi avstrijske državne šolske postave veronauku po ljudskih in srednjih šolah odkazujejo mesto[3]), ter od ljudskega učitelja zahtevajo, da si pridobi sposobnost, namestovati kateheta, ako bi bilo treba.[4])

[1]) Sess. XXIV. c. 4. de Ref.

[2]) Gl. Michäelis archiep. Labac. Pastoralis epistola II. § 6. — Erlass des Fb. Ordin. 1870, Z. 645. — Fb. Verord. v. 16. März 1876; gl. Laib. Diöcbl. 1876, str. 81.

[3]) Postava dné 14. maja 1869, §§ 3., 17., 29., 30. in isti §§ novele od 2. maja 1883.

[4]) Postava dné 14. maja 1869, §§ 5., 37. — post. dné 2. maja 1883, § 48.

Digitized by Google

§ 82.

Težave katehetovskega posla in pomočki.

I. Opravilo katehetovo nikakor ni lahko. Služba njegova je težavna, ker mu je raznih ovir premagovati ali odstranjevati, ako hoče priti do svojega cilja. Veroučitelj trudeč se v šoli najde težavo:

1. V predmetu samem. Učiti mu je večne resnice in skrivnosti sv. katoliške cerkve, ki presegajo vsak človeški razum; in vendar jih mora kolikor toliko jasne storiti slabemu otroku, ki še misliti ne zná, niti soditi in sklepati. Veliki množici malih, ki so različni po razumnosti, vsi pa lahkomiselni, raztreseni, nemirni, treba je sv. resnice globoko vsajati v spomin, da bi mogli živeti po njih. Tudi ni lahko zadeti pravo pot, najti primerno metodo, da pri toliko slabotnih učencih doseže namen.

2. Se mora katehet podučevaje svoje male ponižati do njih mišljenja in razumevanja, celó do njih jezika in govorice, sicer bi kaj malo dosegel pri otrocih. A to ni lahko človeku višje izobraženemu, ki se pečá z resno znanostjo, ki občuje le z omikanci, z deco se pa prej morda nikoli ni vkvarjal v svojem življenji.

3. Treba je veroučitelju tudi velike potrpežljivosti pri katehizovanju. Kako brž pozabi otrok, kar se mu pové, ali tudi ono, česar se je že naučil; zopet in zopet mu je treba ponavljati isto reč, predno mu postane duševna last. In vendar mu je odkazane dokaj tvarine za vsako leto, učnih ur pa tako malo![1])

4. In če slednjič duhovnik večne resnice vtisne svojim malim v spomin in jih tudi razumevajo, pa s tem še ni dobljeno srce in volja učencev. Sv. vera jim ne sme ostati mrtev zaklad, ampak treba je po nji živeti. Tudi do tega mora voditi katehumene ter kazati jim, kako naj izvršujejo v življenji, kar so se naučili v šoli. In če je malim srce navdušeno za sv. vero ter tudi voljo imajo po nauku Jezusovem živeti, o, koliko vnanjih zaprek se tu prikazuje mnogokrat: slaba hišna odgoja, zapeljivi zgledi malopridnih odraščencev, malovredna tovaršija itd. Vse to podira, kar katehet trudoma zida.

[1]) Ako veroučitelj zarad drugih opravil svoje dušno-pastirske službe zgubi katero onih pičlih ur, ki mu jih odmenja »Normallehrplan«, naj jo skuša namestiti z drugo. Dosti zgodaj naj se dogovorí z učiteljem, oziroma z voditeljem šole, da mu mesto izpadle odloči katero drugo učno uro. V nekaterih kronovinah, n. pr. na Doljnem Avstrijskem je c. kr. deželni šolski svet ukazal učiteljem, da morajo katehetom, ki so v dušnem pastirstvu, ustreči v tej zadevi.

Digitized by Google

5. Celó telesni trud katehetov ni majhen. V soparnih, časih prav velicih šolskih sobah po dve uri zapored ali še dalje neprenehoma glasno govoriti, zraven vedno misliti na predmet, in ob enem med učenci ohraniti pazljivost in red pa tihoto, to ni lahko. Treba je veroučitelju v to močnih pljuč, trdnega zdravja.

II. A vse težave in zapreke skuša in vé premagati za svoj poklic vnet katehet. V ta namen si prizadeva pridobiti si veroučitelju potrebnih lastnosti, in poslužuje se vseh pomočkov, da doseže namen. Zlasti

1. v sebi vnema notranji ogenj svetega navdušenja za svojo službo, in zato mnogokrat premišljuje važnost svojega delovanja. Njemu so izročeni otročiči, ki so otroci božji, ljubljenci Njegovi, tempelj sv. Duha, biser cerkve Kristusove, veselje starišem, up domovine. Njemu so izročene njih nedolžne duše, in iz katehetovih rok jih bo tirjal Bog. Na delavnosti veroučiteljevi mnogokrat sloní večna ali tudi časna sreča učenceva! Gorjé katehetu, ako bi njegova zanikarnost bila kriva, da kateri učencev pozneje hodi pot greha in krivice.

2. Da si beseda njegova pot odpre do srca otrokovega, mora učitelju priti od srca, in podpirana biti po zgledu njegovem. Mora se toraj sam navduševati za večne resnice, katere uči. Kar učí, mora potrjevati s svojim življenjem, pojasnovati s svojim vedenjem; pred čimur svari učence, tistega se je njemu samemu ogibati. Nepokvarjeni otroci so ostri sodniki, in le če veroučitelj govori iz prepričanja, navdušeno, ter z dejanji potrjuje svoj nauk, tedaj svoje male pridobi za resnico in čednost.

3. Pridobiti si mora katehet tudi vsega svojemu poklicu potrebnega znanja. Dobro izurjen bodi najprej v bogoslovskih vedah: v dogmatiki, morali, v obredoslovji in cerkveni zgodovini; znana naj so mu tudi načela psihologična in pravila pedagogike pa didaktike. Dobro mora poznati svoje učence, njih dosedanje znanje, zmožnosti, potrebe in individualnost posameznih, sicer ne bo učil in vzgojeval s pridom.

4. Zraven tega splošnega znanja mora katehet tudi imeti popolno v svoji oblasti predmet, katerega uči. Zato mu je treba skrbnega pripravljanja na poduk, ne le v tem smislu, da vé zadeti pravo učbo, najpripravnejšo metodo, ampak tudi stvar samo, katehizem, svetopisemske zgodbe ali evangelij . . . mora imeti dobro v spominu, in to od besede do besede. Ako katehet zahteva

Digitized by Google

od učenca, da se naloge naučí dobro, da vé povedati od besede do besede, koliko bolj moramo to tirjati od njega samega. Da katehizem, svetopisemske zgodbe, evangelije veroučitelj zna od besede do besede, treba mu je tudi zaradi javne skušnje, kjer mu ni moč rabiti knjige; a tudi v šoli svoje male izpraševaje ne gré, da bi gledal v knjigo, ko od otroka zahteva, da mu pové na pamet.

5. Da uspešno deluje veroučitelj, in da besede njegove padajo na plodna tla, mora si pridobiti vdanost in ljubezen svojih učencev. V ta namen naj jim kaže pri vsaki priliki, da jih res ljubi, da pri njih ne išče druzega, kot njihove časne in večne sreče. Veselega obličja naj stopa med svoje male, prijazno, ljubeznivo in pravično naj vselej ravna z njimi, ter svoje sočutje jim kaže pri dogodkih veselih ali britkih.

6. Potrebno je tudi, da si katehet pridobi stariše svojih učencev, ter da jih (zlasti matere) nagovarja in podučuje ob vsaki priliki, kako naj domá podpirajo njegovo prizadevanje. Isto tako naj skuša veroučitelj vedno živeti v slogi in sporazumljenji z učitelji na isti šoli, da so mu podporniki pri trudapolnem prizadevanji, in da podučujejo v istem duhu, kakor on, kar je velike važnosti. — Kaj pa da tudi brez vnanjega reda, brez discipline v šoli ni uspeha.

§ 83.

Kratka zgodovina katehetične službe in slovstvo katehetike.

1. Že prve čase krščanstva je sv. cerkev one podučevala in poskušala, ki so se oglasili za pristop k veri Jezusovi, preden jim je podelila sv. krst. To opravilo ali napravo so imenovali katehumenat, o katerem govori že mučenik Justin (u. 167). Kaj pa da so bili katehumi onih časov večinoma odraščenci, ker so tista stoletja pristopali sv. cerkvi večjidel dorasli. Tertulijan imenuje katehumene novince krščanstva. Slehrnega, ki se je oglasil za katehumenat, je škof sam ali v njegovem imenu kak mašnik poskušal, izpraševaje ga po nagibih prestopa, po dosedanjem življenji itd. Časih so koga sprejeli tudi le pogojno. Sprejem je bil slovesen. Škof je na nove katehume pokladal roke, je molil nad njimi in jih zaznamoval s sv. križem. Čas tega podučevanja in priprave ni bil za vse enako dolg, ravnal se je po znanji in življenji katehumenovem. Toliko je gotovo, da je vsaj od tretjega stoletja naprej trajal katehumenat eno do dve leti, in njega učenci so bili raz-

Digitized by Google

vrsteni v dva [1]) oddelka ali razreda. Začetniki, sploh le katehumeni imenovani, so spadali v prvi razred, in so smeli navzoči biti ob nedeljah in praznikih pri javni božji službi noter do darovanja. Od tod še dandanes ta del sv. maše do darovanja imenujemo mašo katehumenov. Učence druzega oddelka so imenovali prosilce, competentes, ker so bili že toliko podučeni in vredni spoznani, da so smeli prositi sv. krsta. Rekali so jim tudi odbrani, electi. Le kratko časa bili so v tem razredu, 40 dni do 3 mesece, ter se z molitvijo, postom in drugimi pobožnimi vajami pripravljali na sv. krst, katerega jim je podelil večinoma škof sam; prve čase navadno véliko soboto ali binkoštno. Kjer je ljudstvo trumoma, v velikih množicah pristopalo sv. cerkvi, ali ob času preganjanja, bil je čas priprave le kratek.

Po obliki je to katehetično podučevanje bilo večinoma akroamatično, prednašujoče, a jemali so ozir na starost, stan, znanje učencevo. Vmesna vprašanja, tudi od strani katehumenov, so oživljala tér bolj zanimljiv storila učiteljev govor. Učili so se katehumeni zlasti zgodbe sv. pisma starega in novega zakona, iz katere je učitelj izvajal dejanjske dolžnosti krščanstva, in na katere je navezoval tudi važnejše verske resnice. Ravno pred sv. krstom je moral učenec javno pred škofom spoznati ter odmoliti vero, a očenaš je smel odmoliti še-le po prejetem krstu z drugimi vred, kajti (po besedah sv. Krizostoma) on, ki po sv. krstu še ni postal otrok božji, naj še ne imenuje Boga svojega očeta.

S prejetim sv. krstom ni bilo še končano versko podučevanje; saj katehumeni o najimenitnejših resnicah božjega razodenja še niso nič izvedeli. Nauk o presv. Trojici, o sv. zakramentih, o sv. maši je namreč cerkev ohranila iz modre previdnosti tajen, in ga ni razodela katehumenom. To se je zgodilo deloma zato, da bi kakemu še malo podučenemu in v krščanstvu še ne utrjenemu novincu ne bili taki verski nauki morda v spodtikljej in pohujšanje; deloma pa, da te najimenitnejše in najsvetejše resnice obvaruje onečastenja, presukavanja in zlorabe po ljudéh, ki so se časih primešali novincem ter se priplazili v zbirališča kristijanov. V tem je bil tajinstven nauk prve sv. cerkve, disciplina arcani. A ker so katehumeni koj po sv. krstu prejeli tudi sv. obhajilo in zakrament sv. birme, zato so jim po nekoliko pač že pred krščevanjem

[1]) Nekateri naštevajo tri razrede katehumenov, ker jim prištevajo tudi one, katerim so sv. krst zarad velike mlačnosti ali zarad storjenih velicih pregreh odložili časih za več let, prištevši jih javnim spokornikom.

Digitized by Google

pojasnili bistvo, vrednost, namen sv. obhajila, vendar so popolni in temeljiti poduk o tem, kakor tudi o drugih sv. zakramentih, dobivali v osmini po prejetem sv. krstu v vsakdanjih katehezah, katere so imenovali zato skrivnostne, mistagogične.

To podučevanje in pripravljanje katehumenov se je vršilo v cerkvah ob določenih urah, zlasti v adventnem in v postnem času. Zraven tega javnega katehizovanja so pa tudi bolje podučeni lajiki domá podučevali katehumene, zlasti krstni botri in stariši [1]) novincev.

Spoznala pa je sv. cerkev za potrebo, krščanske resnice prepričati tudi znanstveno omikane pagane, in jih pridobiti Kristusu, zato je takim katehumenom preskrbela bolj temeljitega, znanstvenega poduka. Taka potreba se je pokazala najprej v središči takratnega učenega sveta, v Aleksandriji, kjer so iz povedanega namena vstanovili pozneje toliko slovečo katehetično šolo, in enake učilnice v Cezareji, Jeruzalemu, Edesi, Rimu, v Antijohiji, kjer je podučeval sv. Krizostom, v Nisibisu, katera je slovela še v 6. stoletji. Že iz namena teh šol je razvidno, da so bile odmenjene bolj doraščencem kot otrokom. Iz Aleksandrijske katehetične šole je pozneje postala visoka šola v pravem pomenu, na kateri so podučevali sloveči učenjaki ne le v krščanskem bogoslovji, ampak tudi v drugih znanostih in umetnijah. Način učitve na katehetičnih šolah tistega časa spoznamo iz znanega spisa sv. Avguština (živel 354—430) »de catechizandis rudibus«, pa iz katehez sv. Cirila Jeruzalemskega, katerih je 23 še ohranjenih. Učenje se je godilo večinoma dialogično.

2. Ob začetku srednjega veka se je zgodila popolna sprememba ozir katehumenata. Nekaj že zarad tega, ker je bilo krščanstvo že zelo razširjeno in so le še redko kedaj se zglašali dorasli za sv. krst, se toraj tudi pripravljanje ni moglo skupno

[1]) Tako je Origen kot deček obiskoval katehetično šolo, a zraven ga je pa tudi doma podučeval v sv. resnicah oče Leonida, in moral mu je sin vsaki dan odločeni oddelek sv. pisma povedati iz pameti. Kaj vneta učiteljica je bila mati sv. Gregorija Naz., sv. Nona, ki je prve kali krščanskega življenja zasadila v sinovo srce. Enako tudi sv. Monika, mati sv. Avguština, ki je sina že zgodaj izročila cerkvenemu katehumenatu, in tudi sama ga pridno podučevala. Tudi sv. Janez Krizostom prejel je prvi poduk v krščanstvu od svoje matere Antuze. Zares spodbuden zgled vsem starišem sta Bazilij in Emelija, ki sta svoje otroke (deset jih je bilo) tako lepo podučevala v krščanstvu, in jih vadila pobožnega življenja, da izmed njih sv. cerkev štiri časti kot svetnike, katerih najbolj znan je Bazilij Véliki.

Digitized by Google

goditi; še večjo spremembo je provzročilo to, ker so roditelji svoje otroke krstiti dajali kmalu po rojstvu, in je toraj odpadlo pripravljanje na ta zakrament. Mesto tega se je začelo podučevanje že krščenih po roditeljih, botrih in mašnikih. Izšli so v tem času že tudi katehizmi, in tudi sicer so celó sloveči možje marsikaj spisali o podučevanji mladine, n. pr. sv. Edmund Canterbury-ski (u. 1247), sv. Tomaž Akv., sv. Bonaventura, papež Celestin V. in dr.

Posebno lastni srednjemu veku so razni pomočki katehetičnega podučevanja, ki so jih izumili cerkveni učitelji tiste dôbe. Tem učilom gre prištevati v prvi vrsti biblične podobe. Kar je bila pisana knjiga njim, ki so znali brati, to naj bi priprostemu človeku bile slike, predstavljajoče razne dogodbe iz sv. pisma, predpodobe, katehizmove nauke pojasnovane s podobami. V kolikem obsegu se je cerkev v srednjem veku posluževala tega učila, kaže nam pogled v cerkve tistega časa: slike na stenah, krasne podobe na oknih, v preprogah pred altarjem, podobe na svetih posodah, na klopéh in na raznem drugem cerkvenem orodji, ki večinoma predstavljajo prizore iz svetopisemske zgodbe, zlasti iz življenja Kristusovega.

Posebno izdaten pomoček ljudskemu verskemu podučevanju in vzgajanju so bile tudi pobožne igre, dramatična predstavljanja svetopisemskih dogodb, ki so se začela sicer že v starejšem času, a se popolno razvila še-le v srednjem veku. Časih so taka predstavljanja bila združena z javno božjo službo, in prve čase so predstavljajoči bili večinoma duhovniki. Skoraj za vsak večji praznik so poznejša stoletja te dôbe imeli posebno pobožno igro, ki je kar se dá živo ljudstvu predstavljala praznikovo dogodbo. Najimenitnejše so bile predstave vélicega tedna. Ko se pozneje take igre niso več vršile v cerkvi, in so predstavljajoči bili neduhovniki, so se iznerodile, postale posvetne, vrinile so se mnoge razvade . . . in zato jih je slednjič jela prepovedovati cerkev.

3. Zeló se je povzdignilo ter zboljšalo katehetično podučevanje po prizadevanji tridentinskega cerkvenega zbora (Sess. XXIV. de Ref. c. 4.), ki je tudi izdal slovečo knjigo »Catechismus Romanus«, kateri je izšel l. 1566, namenjen duhovnim pastirjem, da bi zanaprej po njem svoje vernike, nedorasle in dorasle, podučevali in za nebesa jih odgojevali. — Kar so zaukazali zbrani očetje tridentinskega zbora ozir podučevanja mladine in katehetičnega vzgojevanja, to so jeli z veliko navdušenostjo izvrševati po vsem katoliškem svetu posamezni škofje in razne škofijske sinode.

Digitized by Google

Na vseh krajih so začenjali vstanavljati novih šol po deželi, po samostanih, pri stolnicah; že obstoječe pa so zboljševali.

Izmed raznih katehizmov za časa tridentinskega zbora imenujemo preslavni katehizem, katerega je po želji cesarja Ferdinanda izdal njega pridvorni pridigar jezuit zv. Peter Kanizij. Prvi del, namenjen veroučitelju, izšel je na Dunaji l. 1554 pod imenom: Summa doctrinae christianae sive Catechismus major; l. 1563 je izšel isti katehizem v skrčeni obliki, nekak izpisek večjega, ki nosi naslov: Institutiones christianae pietatis seu Catechismus parvus, namenjen učeči mladini. In kakor razvidimo iz pisem zvel. Kanizija, poslal je med svet svoj katehizem tudi še v tretji, najmanjši izdaji kot »catechismus minimus«. Kanizijev katehizem podaja ves krščanski nauk v petih poglavjih: o veri, o upanji, o ljubezni, o sv. zakramentih in o krščanski pravičnosti. Zeló naglo se je razširila ta knjiga, vpeljali so jo po vsej Nemčiji, prevodili skoraj v vse jezike evropejske in celó v nekatere azijske. Mnogokrat je pregledal in zboljšanega izdal svoj katehizem pisatelj sam, in za njim tudi drugi. Še danes je v veliki veljavi ter se rabi po mnogih šolah našega cesarstva. Tudi naši slovenski diecezanski katehizmi so izdelani po Kanizijevem. Jako sloveč je tudi jezuita kardinala Roberta Belarmina katehizem (izšel v italijanščini l. 1603), katerega je papež Benedikt XIII. za Italijansko ukazal, Benedict XIV. pa priporočil vsem šolam. Zaslovel je tudi tako zvani Saganski katehizem, katerega je l. 1765 izdal Ign. Felbiger, avgustinski opat v Saganu, pozneje v Avstriji prvi nadzornik in voditelj vseh ljudskih šol; Bern. Overbergov (izšel 1804); Jan. Hirscherjev, izdan 1842, in najnovejše čase P. J. Deharbov S. J., ki je l. 1847 izšel v Regensburgu v 4. izdajah ter je še dandanes v rabi po mnogih deželah.

Mnogo dobrega, rabnega, vmes celó izvrstnega je izšlo novejše čase veroučitelju v pomoč kot pomožna knjiga pri razlaganji katehizma. Naj imenujemo:

A. Gruber, Praktisches Handbuch der Katechetik für Katholiken; J. M. Leonhard, Vollständige Katechesen, Wien 1840; ravno tistega: Katholische Gaubens- und Sittenlehren in Fragen und Antworten, erläutert durh die biblische Geschichte des alten und neuen Testamentes für Katecheten und Seelsorger. Wien 1829; Deharbe, Erklärung des katholischen Katechismus, als Hilfsbuch zum katechetischen Unterrichte, 5 Bände, Paderborn 1861—1865; istega: katholischer Katechismus für Kinder in katechetischer Lehrweise erklärt; Schuster, Katechetisches Handbuch, zum Gebrauche für jeden Katechismus, 5 Bände, Freiburg 1861; Theoretisch-praktisches Handbuch der Katechetik für Katholiken im

Digitized by Google

Geiste des hl. Augustin, von Aug. Gruber, überarbeitet und vermehrt von einem Priester der Diöcese Regensburg. Regensburg 1870; Dr. J. Schmitt, Erklärung des kleinen Deharbe'schen Katechismus, in istega: Erklärung des mittleren Deharbe'schen Katechismus, Freiburg i. B. 1871—1872; R. Hirschfelder, Handbuch zur Erklärung der biblischen Geschichte des alten und neuen Bundes in den Volksschulen, 2. natis, Mainz 1874; A. Löffler, Vollständig ausgearbeitete Schulkatechesen zur Erklärung des kleinen Katechismus, Wien 1875; G. Mey, Vollständige Katechesen für die untere Klasse der katholischen Volksschule, Freiburg i. B.; dr. Fr. Oberer, Praktisches Handbüchlein für Katecheten, Graz; Tom. Mraz, Šolske kateheze za prvence, priloga »Slov. Prijatelju« 1878; istega: »Razlaga srednjega in velikega katehizma.«

Teorijo katehetike obravnavajo med drugimi: Galura, Grundsätze der wahren sokratischen Katechisier-Methode, Freiburg 1793; Overberg, Religionshandbuch, 5. natis, Münster 1839; istega: Anleitung zum praktischen Katechisieren, 1825; J. M. Leonhard, Theoretisch-praktische Anleitung zum Katechisieren, Wien 1819; Gruber, Katechetische Vorlesungen, Salzburg 1830; Hirscher, Katechetik, 4. natis, Tübingen 1840; J. F. Benda, Der katholische Religions-Unterricht in der Volksschule, 2. natis, Prag 1879; Fr. Schöberl, Lehrbuch der kathol. Katechetik. Kempten 1890; St. Iliašević, obuka malenih ili katehetika, v Zagrebu 1850; Dr. Martin Štiglić, kratka katehetika, v Kraljevici 1877; Jožef Rozman, Katehetika ali poduk prvencev v sv. Jezusovi veri, v Celovcu 1855.

Jako dobro služijo veroučitelju tudi nekateri katehetični časopisi, n. pr.: Katechetische Blätter, izdaja Fr. Walk na Bavarskem; Christlich-pädagogische Blätter für die österreichisch-ungarische Monarchie, Wien, izdaja J. Panholzer; Ambrosius, Zeitschrift für Kinderseelsorge, Donauwört in dr.

§ 84.

Razdelitev katehetike.

Prvi veroučitelj otroku je krščanska mati. Na nje mesto stopi pozneje v imenu svete cerkve katehet, ki delujoč v šoli navezuje svoje nauke na ono, kar so učenci že prejeli doma in pripravlja na tisto, kar bo od njih zahtevalo življenje. Veroučitelj toraj skuša *a)* svoje katehumene toliko podučiti, da pozneje morejo umeti v cerkvi pridige in krščanske nauke za odrasle in da vedó odgovor dati od svoje vere; *b)* jih vvesti v versko življenje, da bodo znali po sv. veri živeti in kot dobri kristijanje svojo dolžnost storiti v družini, občini in državi. Katehetiko kot znanost, ki uči, kako je veroučitelju oskrbovati službo, da z njo doseže svoj namen, delimo toraj na dva dela, katerih I. govorí o katehetičnem podučevanji in II. o katehetični vzgoji.

Digitized by Google

I. Poglavje.

Katehetično podučevanje.[1]

§ 85.

O predmetu katehetovega podučevanja.

Kar smo rekli v homiletiki (gl. § 31.) gledé učitelja doraslim, to velja tudi učitelju nedoraslim, kajti obema je isti namen: učence voditi do zveličanja. Obema je toraj oznanovati isto reč: nauk Jezusa Kristusa križanega, kajti edino le v tem je zveličanje. A če že odraščenci ne morejo vsi vsega nositi in razumevati, in mora zatoraj pridigar izbirati ter iz dragocenega zaklada svetega razodenja jemati, kar je poslušateljem potrebno in koristno, so v tem oziru katehetu stavljene še ožje meje. Tudi veroučitelj naj svojim malim oznanuje ime Kristusovo, tudi njemu je predmet podučevanja sveti evangelij, božje razodenje, a le v toliki meri, po kolikor je začetnikom razumljiv in neizogibno potreben. Ako gré toraj določevati tvarino katehetičnemu podučevanju, ozirati se je na doumljivost katehumenov, na namen podučevanja, pa tudi na razne okoljnosti časa in kraja, v katerih živé učenci.

V obče povsod določuje višja cerkvena oblastnija, škofijstvo, kaj je katehetu učiti in koliko iz sv. razodenja, in sicer deloma po zaukazanih verozakonskih učnih knjigah, deloma po pozitivnih določilih; zato v naslednjem vzamemo za podlago dotični ukaz za ljubljansko škofijo.[2]

1. Glavno učno tvarino veroučitelju odkazuje ona knjiga, katero smemo imenovati zakonik božji, to je, katehizem, ki je največja dragocenost sv. cerkve, najvažnejša knjiga na polji bogoslovnem. Sveta posoda je, ki obsega voljo božjo, kratko, jasno, točno ves nauk našega odrešenja. Najkoristnejša knjiga je malim in doraslim. Katehizem dobro sestaviti je težko; najučenejši bogoslovci so se skušali pri tem delu: bl. Kanizij, Belarmin, Fleury,

[1]) O katehetičnem podučevanji veljá v obče vse tisto, kar smo povedali o homiletičnem podučevanji, kaj pa da z vednim ozirom na lastnijo učencev.

[2]) »Entwurf des Lehrplanes für die Ertheilung des Religionsunterrichtes in den allgemeinen Volks- und Bürgerschulen der Diöcese Laibach«, gl. Diöc. Bl. 1877, pag. 121.

Digitized by Google

Bossuet in dr. Škofijski ordinarijat ima določevati, katerega izmed raznih katehizmov naj rabijo veroučitelji v vladikovini, in brez škofovega dovoljenja drugačnega kot za diecezo zaukazanega ne smejo rabiti. V ljubljanski škofiji je določen katehizem Kanizijev v raznih izdajah in v različnem obsegu.[2] Kolikor možno naj se vpeljani katehizem nikar ne preminja, ampak eden in tisti se rabi v šoli, v cerkvi in pri vsakoršnem drugem podučevanji. Le tako je mogoče, da tudi stariši doma podučujejo šolarje, ker so se sami svetih resnic na isti način učili; nad drugačnimi besedami in vprašanji pa se spodtika ljudstvo, misleč, da je tudi nauk nov. Skrb naj je duhovnemu pastirju, da razširja katehizem med verniki kar se dá; ne le vsak učenec ga mora imeti, ampak nobene družine naj ni v župniji brez škofijskega katehizma.

Glavna pravila za rabo te velevažne knjige so: *a)* Učencem veroučitelj ne smé nakladati katehizma, da se ga učé na pamet, ako jim ni prej razlagal in pojasnoval dotičnega oddelka; kajti veliko ložej in prej si človek zapameti stvar, katero razume. *b)* Kaže naj učencem velik pomen, važnost, potrebnost svetih resnic za časnost in večnost, ter naj skuša za-nje pridobiti tudi otrokovo srce in voljo. Ni namreč dosti, če šolarji katehizem razumejo in si ga vtisnejo spominu, ampak še prav posebna skrb veroučiteljeva naj je, svojim malim kazati, kako jim je v življenji vporabljati ono, česar so se naučili. Razlagovaje posamezne resnice naj zraven kaže učencem, kje, kdaj, kako naj priučeno v življenji rabijo ter se po uku ravnajo. *c)* V vsakem razredu je odločeni katehizem vsaktero leto ves vzeti, to je, vsaj vse važne in bistvene resnice iz vsacega poglavja, da tako otroci vsako šolsko leto prejmó neko celoto. To je zato potrebno, da more veroučitelj v vsakem naslednjem višjem razredu obširnejši nauk navezovati na že znane poglavitne resnice — in zarad onih učencev, ki zapustijo šolo, ali se preselijo drugam, da jim ne ostanejo neznane nobene važnejše reči iz katehizma.

2. Tudi sv. povest je predmet katehetičnemu podučevanju, biblijska in cerkvena. Sveta zgodba katehumenom kaže v prijetni

[1]) Namreč: Mali katekizem, v c. kr. zalogi šolskih bukev na Dunaji; Krščanski nauk za prvence (1. in 2. šolsko leto), sestavil Sim. Zupan; Kratki katekizem, v Ljubljani; Krščanski nauk, v c. kr. zalogi šolskih bukev; in Katekizem ali krščanski katoliški nauk, spisal Ant. Lesar. — Vse te knjige so za šolsko rabo potrjene tudi od c. kr. ministerstva za bogočastje in uk.

Digitized by Google

obliki: *a)* namen človekov, prvotno stanje njegovo in premembo po grehu. Sv. povest stavi pred oči neskončno usmiljenje božje in njegovo dobroto, kažoč, koliko je storil za rešenje in zveličanje rodu človeškega po svojem Edinorojencu, in kake dolžnosti vsled tega človek ima Bogu nasproti. *b)* Sv. povest lepo razjasnuje ves nauk katehizmov; ona pojasnuje in dokazuje posamezne verske resnice. Živo nam kažejo sv. zgodbe pota božje previdnosti, kako On vse svoje stvari modro vodi in ohranjuje, kako tudi nezgode, nesreče mnogokrat obrača človeku v korist itd. *c)* V živih podobah nas sv. zgodba prepričuje, da je človeku možno pošteno in pobožno živeti, dobro delati, greha se varovati, ter v raznih okolnostih življenja, v sreči kakor v nesreči, v bogastvu in v siromaštvu služiti Bogu. *d)* »Nauk naj je nazoren«, veli pedagogika. A z nobeno rečjo se ne dajo resnice krščanske storiti tako nazorne, jasne, kakor s pripovestmi, vzetimi iz sv. pisma in iz cerkvene zgodovine. Zgodbo si dete lahko zapameti, in s povestjo vred tudi katehizmovo resnico, katero pojasnuje in vtrjuje zgodba.

Učencem najvišjih razredov ljudske šole, zlasti meščanske, veliko koristi tudi cerkvena povest, ki je nekako dopolnilo katehetičnemu podučevanju in vzgajanju. Cerkvena zgodovina naj bi učence potrjevala v veri, dajala jim prepričanje, da je cerkev delo božje, poslopje zidano na skalo, ob katero zastonj buta človeška sila in peklenska moč.[1])

3. Razlaganje nedeljskih evangelijev, oziroma listov spada tudi v katehetično podučevanje. Pri nas imajo veroučitelji pred vsako nedeljo in praznikom od četrtega razreda naprej kake pol učne ure odmeniti tej tvarini. Razlagovaje perikopo naj katehet iz nje povzema verskih in dejanjskih naukov ter kaže, kako vporabljati jih v življenji.[2])

4. Obredoslovje kaže učencem visoki pomen katoliškega bogočastja, sv. časov, obredov pri deljenji sv. zakramentov itd., ter je potreben del katehetičnega podučevanja, da se otroci vedó pridoma vdeleževati javne službe božje. V višjih oddelkih ljudske šole katehet ta uk navezuje na nedeljske in prazniške

[1]) Za biblijsko povest se rabijo v ljubljanski škofiji: Dr. J. Schuster, zgodbe sv. pisma stare in nove zaveze, poslovenil Ant. Lésar; in dr. Fr. Knecht, zgodbe sv. pisma za nižje razrede ljudskih šol, poslovenil Iv. Skuhala. Drugemu letniku meščanskih šol pa so za cerkveno povest odločene: »Zgodbe katoliške Cerkve«, spisal Ant. Lésar.

[2]) V učni pomoček služi: »Sv. listi in evangeliji«, na Dunaji v c. kr. zalogi šolskih bukev.

Digitized by Google

perikope; pa tudi na primernih krajih katehizma naj skuša svoje učence vpeljavati v spoznavanje katoliške liturgije. V tretjem letu meščanskih šol pa naj se obredoslovje uči samostalno.[1])

5. Tudi nekatere bolj znane molitve in pesmi si imajo spominu vtisniti otroci, zlasti take, ki se rabijo pri javni božji službi. Učni načrt katehetu imenuje nekatere molitve, katerih naj bi se na pamet naučili učenci ljudskih šol. Vse take molitve in pesmi je treba prej pojasnovati, razlagati, ker le tedaj je duševnega sadu pričakovati od njih rabe. Najložej se jih naučé šolarji, ako jih delj časa skupno molijo pred in po učni uri.[2])

§ 86.

Razdelitev učne tvarine na posamezne razrede učencev.

Katehet pri svoji mladini tedaj doseže cilj, ako si učenci v letih šolanja pridobijo toliko verskega znanja, in če jih tudi toliko vpelje v katoliško življenje, da ne bodo le v šolskih letih, ampak tudi v poznejšem življenji napolnjeni krščanskega mišljenja delovali za svoje zveličanje v tesni zvezi s sveto katoliško cerkvijo. V dosego tega namena je za ljudske šole na Kranjskem določen za posamezne razrede ta-le učni črtež:

A. Ljudske šole.

Nerazdeljena enorazrednica (s celodnevnim podukom). Vsi učenci se podučujejo skupno. Otroci prvega šolskega leta prejemajo najpoglavitnejše nauke kot versko podlago; pri starejših učencih se ima ono začetno znanje ponavljati, razširjati in vtrjevati.

1. Najnižji oddelek, učenci od 6—9. leta, naj vsako leto prejmó neko celoto katoliškega verouka. Katehet začenjaj z naukom o Bogu, razlagaj nekatere ložej umljive lastnosti božje, pripoveduj o treh božjih osebah, uči jih delati znamenje sv. križa. Na to pride zgodba stvarjenja, o angeljih, o hudobnih duhovih, o ustvarjenji človekovem, o grehu prvih starišev in obljubi Odrešenika. V tem oddelku naj le najsposobnejši učenci, kateri že

[1]) Učna knjiga v to odmenjena je: Liturgika, spisal Ant. Lésar; na nižjih razredih pa dobro služi: Cerkveni obredi, za ljudske šole sestavil Sim. Zupan.

[2]) Zbirko molitev, katerih naj se na pamet naučé otroci ljudske šole, podaja A. Kržiča brošurica »Ali znaš?«

Digitized by Google

dobro beró, dobivajo v roko katehizem, da doma ponavljajo, kar so v šoli slišali in si zapametili.

Iz svetopisemske zgodbe stare zaveze naj veroučitelj prilično dopoveduje o Kajnu in Abeljnu, o Noetu in vesoljnem potopu, o Abrahamu, o Izraelskem ljudstvu v egiptovski sužnosti in v puščavi, o zapovedih božjih na gori Sinaju, o obljubljeni deželi, o poslanih prerokih in pričakovanji obljubljenega Mesije. Iz novega zakona pripoveduje katehet važnejše dogodbe iz Kristusovega življenja, trpljenja, smrti, o vstajenji, vnebohodu, poslanji sv. Duha, in o ustanovi sv. cerkve. Iz dopovedovanih svetopisemskih zgodb razlaguje naj katehet prav poljudno in otrokom razumljivo pojem o dobrem in zlem, daje naj kratko pojasnovanje božjih in cerkvenih zapovedi, o molitvi, sv. maši, sv. krstu in poslednjih rečeh.

Učenci tega oddelka se morajo naučiti teh-le molitev: Očenaš, češčeno Marijo, vero, deset božjih in pet cerkvenih zapovedi, angeljevo češčenje, malo molitvico k angelju varuhu, čast bodi . . . in »Gospod, daj jim večni mir . . .«

Kako se je otrokom obnašati pri javni božji službi, zlasti pri sv. maši, to naj katehet svojim malim dopoveduje pri uku o sv. maši; primernih opominov naj učencem tudi daje, ko se bliža čas procesij ali drugih cerkvenih slovesnosti.

2. Srednji in gornji oddelek, učenci 9—12letni, ima rabiti »Kratki katehizem«. Znanje iz biblijske povesti starega in novega zakona, prejeto preteklo leto, se mora dopolnovati in razširjati. Večji in darovitejši učenci naj se naučé kaj več pripovedovati zlasti o prerokih, in pridobé naj si nekak kronologičen pregled svetopisemske povesti.

Večjim učencem se je zraven molitev iz katehizma naučiti polagoma še drugih, n. pr. »Češčena bodi, kraljica«; »Pod tvojo pomoč pribežimo«; »Spomni se, o Marija«; ali tudi kratkih molitvic pred in po šoli, pred in po jedi, pri vstopu in izstopu iz cerkve, vaje duhovnega obhajila.

Tudi iz katoliškega obredoslovja naj ti učenci več izvedó, in zarad udeležbe pri popoldanski božji službi naj se jim razlagajo litanije vseh svetnikov in lavretanske, ter naj se naučé odgovarjati pri njih.

Težavo enorazrednice, kjer ima skupaj pred seboj učence toliko različnega znanja, zmanjšuje naj si katehet s primerno metodo, da bo skušal z vprašanji vedno vse ohranjevati

Digitized by Google

pazne, izpraševaje sedaj učence nižjih, sedaj višjih oddelkov, le da manj zahteva od mlajših, kakor od starejših. Kar bi vsled prejšnjega poduka morali vedeti manjši, to naj dopovedujejo ti; večji pa naj popravljajo in dopolnujejo pomanjkljive odgovore začetnikov.

Dvorazrednica in razdeljena enorazrednica (s poldnevnim poukom). Za obe učilnici veljá isti učni črtež, kajti spodnji razdelek enorazrednice se vjema s prvim razredom, in gornji razdelek z drugim razredom dvorazrednice.

Prvi razred ima tisto nalogo, kakor prvi oddelek nerazdeljene enorazrednice. Učenci, ki že dobro beró, naj dobivajo v roko »Mali katehizem«. Verske resnice naj se izvajajo iz biblijskih dogodb, in oziraje se na doumljivost učencev naj jim jih katehet pripoveduje z besedami katehizma, da jih za njim izgovarjajo, ponavljajo, ter si jih tako vtisnejo spominu.

Drugi razred naj rabi »Kratki katekizem«.

Kar gledé svetopisemske zgodbe, liturgičnega znanja in molitev veljá za srednji in gornji oddelek nerazdeljene enorazrednice, to veljá tudi tukaj, le da se namen na dvorazrednici dá doseči ložej in popolnejše.

Trirazrednica. Učenci prvega razreda prejemajo verski poduk na podlagi svetopisemskih dogodb. Učna tvarina, najnižjemu oddelku nerazdeljene enorazredne učilnice odmenjena, se tu podaja vsem učencem ob enem, pri izpraševanji in ponavljanji pa se je ozirati na starost in pojmovitost. Že prvorazredniki naj verski poduk prejemajo v zvezi in nekaki celoti.

Drugemu razredu ima biti učna knjiga »Kratki katekizem«.

Iz biblijske povesti morajo učenci tega razdelka obširnejše znati dopovedovati, kar katehizem le s par besedami omenja.

Učenje navadnih molitev na pamet, in razumevanje bogoslužnih obredov naj v tem razredu postaja popolnejše.

Tretjemu razredu je namenjen véliki katehizem »Krščanski nauk«, a tako, da se je učencem, kateri so še le prvo leto v tem razredu, učiti le ložjih in znanih citatov iz sv. pisma.

Iz svetopisemske povesti se dá tukaj tvarina, odločena drugemu oddelku enorazrednic, popolnejše in temeljitejše učiti, kot v drugem razredu dvorazredne učilnice.

Tudi iz obredoslovja sme tu več podajati in več tirjati, kot v gornjem oddelku dvorazrednice.

Digitized by Google

Molitve, zaukazane učencem nerazdeljene enorazrednice, morajo učenci tega razreda jako dobro imeti v spominu, preden zapusté šolo.

Štirirazrednica. V prvem razredu ima tukaj katehet otroke pred seboj, ki šolo obiskujejo prvo leto, in pa slabejše drugega šolskega leta, zato mu ni treba ozira imeti na starejše in že bolj podučene učence, kakor je potrebno v prvem razredu dvo- in trirazrednih učilnic. Toraj naj veroučitelj pri teh začetnikih uči le najpoglavitnejše resnice krščanstva; ne obširno, pač pa mora podati neko celoto: Bog, stvarnik nebes in zemlje, angeljev in ljudi; dobrota Njegova do nas; dolžnost naša ga ljubiti in mu pokornim biti; padec mnogih angelov; greh prvih starišev; Bog povsod pričujoč, vse vé, kaznuje nepokorščino; nasledki prvega greha: vse ljudi zadene prvi greh in njega kazen; Bog obljubi Odrešenika; Marija mati božja, rojstvo Jezusovo, mladost, krst, njegova delavnost in čudeži; Zveličarjev nauk o ljubezni do Boga in do bližnjega, o neumrjočnosti duše, o vstajenji, Jezusovo trpljenje, smrt, pokop, vstajenje, vnebohod, poslanje sv. Duha, ustanova sv. cerkve, sedem sv. zakramentov.

Vse to naj veroučitelj zopet in zopet ponavlja s svojimi malimi, da se jim dobro vtisnejo v glavo te prvine krščanskega poduka, in da takó dobé čvrsto podlago za nadaljni uk. Ako nekateri učenci znajo že dobro brati, naj se jim dá v roke »Mali katehizem«.

Zraven sv. križa se je prvorazrednikom naučiti »očenaš«, »češčeno Marijo«, vero in kratko molitvico k angelju varuhu.

V drugem razredu mora katehet podajati tvarino, določeno prvemu oddelku dvorazrednic, le da popolnejše in temeljitejše, po navodu »Kratkega katehizma«, opuščaje težavnejše svetopisemske izreke in definicije.

Izmed molitev naj se ti učenci naučijo: »čast bodi Bogu . . .«, »angeljevo češčenje«, šest resnic, deset božjih in pet cerkvenih zapovedi. Želeti je, da bi se priučili tudi kake molitvice za pred in po šoli, pred in po jedi.

Tretjerazredniki se imajo učiti »Kratki katehizem« kar zapored, in tudi svetopisemske citate. Sveta povest naj se uči v tem razredu že kot samostalen predmet, vendar vedno v zvezi s krščanskim naukom. Iz obredoslovja naj dopoveduje veroučitelj tem učencem najvažnejše reči, kedar mu katehizem k temu daje priliko.

Digitized by Google

Tu se morajo otroci dobro naučiti že tudi: skrivnosti rožnega venca, popoln kes in druge spovedne molitve, naštevati grehe, čednosti in dobra dela, evangelijske svete, štiri poslednje reči. Želeti je tudi, da bi znali kako molitvico za vstop v cerkev in za izstop: »Pod tvojo pomoč pribežimo«; »Češčena bodi, kraljica«.

Učenci četrtega razreda se učé velikega katehizma »Krščanski nauk«; le težavnejši svetopisemski citati pa definicije smejo odpasti.

Svete zgodbe jemljó se razun manj važnih kar zapored; a da ne primanjkuje časa za razlaganje katehizma, mora katehet v tej zadevi marsikaj prepustiti domači pridnosti.

V tem razredu naj veroučitelj pred vsako nedeljo in praznikom porablja nekoliko časa v branje in razlaganje dotičnega evangelija, katerega se morajo potem učenci naučiti na pamet.

Ozir katoliškega bogočastja naj katehet na primernih krajih katehizma, in zlasti pri razlaganji evangelijev, svojim učencem toliko podaja, da vedó začetek in pomen imenitnejših praznikov in cerkvenih slovesnosti, pa da se morejo pridoma vdeleževati katoliške javne službe božje.

Molitev naj se otroci v tem razredu teh-le naučé: krstno obljubo, božje čednosti, vajo duhovnega obhajila, kako molitev pri obiskovanji presv. rešnjega Telesa, n. pr. »o Bog! kateri si nam v prečudnem zakramentu . . .«, ali: »Duša Kristusova posveti me . . .«, nekatere pobožne vzdihljeje, s katerimi so združeni odpustki.

Petrazrednica. Za prve štiri razrede te učilnice veljá učni črtež štirirazrednice, a s tem razločkom, da sme katehet v posameznih nižjih razredih tudi manj tirjati, izpustivši kaj nebistvenega, ter dopolnitev in razširjatev si prihranjati za naslednji oddelek. Tako n. pr. sme v četrtem razredu težavnejše reči zlasti iz krščanske pravičnosti si prihraniti za peti razred.

Učenci petega razreda morajo razumevati in se naučiti ves véliki katehizem »Krščanski nauk«, da zamorejo slehrnemu odgovor dati od svoje vere. Treba je zato veroučitelju v tem oddelku sosebno povdarjati važnost sv. pisma in ustnega izročila, pomen neumrjočnosti človeške duše, in podedovanega greha; da je Kristus pravi Bog, da je cerkev božja ustanova in nezmotljiva. Zlasti tem učencem je razlagati premišljevalno molitev, oblast sv. cerkve zapovedi dajati, in dolžnost naša jih spolnovati . . ., tudi povedati, v čem je opravičenje človekovo, pa prepričati jih o

Digitized by Google

potrebi in lepoti krščanske kreposti, ter seznanjati jih s pomočki prave čednosti.

Ozir biblijske povesti naj se učencem tega razreda znanje toliko namnoži, da si pridobé nekako celoto vseh važnejših dogodb stare in nove zaveze.

V tem razdelku je začeti tudi z razlaganjem nedeljskih in prazniških listov, ki obsegajo najkrasnejših naukov za življenje. Gledé liturgičnega znanja naj skuša doseči, kar je namenjeno najvišjemu razredu štirirazrednice, le da v višji meri.

Izmed molitev naj se v tem oddelku učenci na novo naučé: »Pridi sv. Duh . . .«; molitev k sv. Jožefu, k sv. Alojziju . . . ali še druge, kakor se primerno zdi veroučitelju.

Šestrazrednica. V tej učilnici naj katehet skuša popolnejše in temeljitejše doseči ono, kar je namenjeno petrazrednici. Kar smo ozir krščanskega nauka povedali za višji oddelek petrazredne ljudske učilnice, veljá še v višji meri tukaj. Kot učno knjigo smejo učenci petega in šestega razreda rabiti »Katehizem ali krščanski katoliški nauk, spisal A. Lésar.«

Učencem šestega razreda naj katehet prvo leto pripoveduje tudi najvažnejše dogodbe iz cerkvene zgodovine, zlasti naj jim poljudno in prav živo stavi pred oči življenje in delovanje za sv. cerkev zelo zaslužnih mož, da se tako tudi mladini ljubezen vnema do cerkve. Pomoček za domače ponavljanje je knjiga: »Zgodbe katoliške cerkve, spisal A. Lésar«.

Drugo leto pa naj šestorazredniki dobé popolnejši poduk o katoliški službi božji, vsaj o onih oddelkih liturgije, ki se dajo spraviti v zvezo s katehizmom. Pripravna učna knjiga je: »Liturgika, spisal A. Lésar«.

B. Meščanske šole.

Prvi letnik ima verski poduk prejemati po Lésarjevem katehizmu »Krščanski katoliški nauk«, a temnejši in težavnejši svetopisemski izreki in definicije naj odpadejo, zlasti v oddelku »o krščanski pravičnosti«.

Iz biblijske povesti se mora popolnoma doseči, kar je bilo povedano za najvišji razred petrazrednice.

Drugi letnik naj ponavlja iz katehizma prvo in drugo poglavje, in iz četrtega poglavja nauk o zakramentu sv. pokore in sv. rešnjega Telesa; ob enem se ima učiti najvažnejših dogodkov iz cerkvene zgodovine s posebnim ozirom na naše dežele.

Digitized by Google

Zlasti naj izvé mladina: o vstanovljenji sv. cerkve, o najimenitnejših cerkvah iz apostoljskih časov in o apostoljskih očetih, preganjanje kristijanov ob času rimskih cesarjev, spreobrnjenje Konstantinovo, o prvem cerkvenem zboru v Niceji, o bolj slovečih cerkvenih učenikih, pokristijanjenje Slovanov po Cirilu in Metodu, razkol na Jutrovem, o cerkvi Oglejski, Solnogradski, o križarskih vojskah, nekatere važnejše cerkvene redove, ustanovljenje škofije ljubljanske, o nadškofiji goriški, o krivoverstvu XVI. stoletja, o cesarju Ferdinandu II., o škofu Tom. Hren-u, koncil tridentinski, razširjanje katoliške cerkve zadnja stoletja, o Piju IX. . . . V pomoč naj služi: »Zgodbe katoliške cerkve, spisal A. Lésar.«

V **tretjem letniku** je iz katehizma ponavljati tretje, četrto in peto poglavje; in ob enem se imajo učenci tega razdelka učiti katoliške liturgike, zlasti: o cerkvenih osebah, krajih, orodjih, dejanjih (o sv. maši, sv. zakramentih in o blažilih); tudi o drugih važnejših cerkvenih pobožnostih, in o cerkvenem letu. Rabi naj se v pomoček: »Liturgika, spisal A. Lésar.«

§ 87.

Kako je podučevati katehetu.

Višja cerkvena oblast določuje po učnih knjigah in učnem črtežu veroučitelju, kaj ima učiti, v kateri vrsti podajati učencem katehetično učno tvarino, in v kakem obsegu. A tudi delavnosti in razumnosti katehetovi je prepuščenega še dokaj: on mora vedeti, kakó posamezne dele in stavke katehizma podajati svojim malim. Preden obširneje govorimo o obliki katehetičnega podučevanja, naj nekoliko povemo o učitvi njegovi v obče.

Da veroučitelj pri svojih katehumenih doseže namen, mora podučevaje gledati 1. na njih doumljivost in zmožnost; 2. na vnanje razmere in potrebe svojih učencev; 3. na lastnijo naukov.

1. Ozir doumljivosti in zmožnosti učencev naj katehet tako razvrstuje in podaja posamne dele in stavke katehizma, da

a) deco vodi od ložjega do težjega, ter da vselej začenja s tistimi resnicami, katere so ložej razumeti, n. pr. da prej govori o dobrotljivosti božji kot o modrosti njegovi, da stopa od povesti k nauku, od nazora do pojma itd.

b) Od znanega do neznanega, od vidnega do duhovnega, od očutnega do nadčutnega, in da skuša zadnje vedno pojasnovati

Digitized by Google

s prvim. Tako je n. pr. vselej prej govoriti o telesu in njegovi umrjočnosti, kot o duši in nje neumrljivosti.

c) Mu je postopati od posebnega do splošnega, od znamenj do pojma, n. pr. prej je govoriti o posameznih lastnostih božjih, kakor učiti, da je Bog najpopolnejše bitje. . .

d) Resnice, brez katerih ni moč razumevati nekaterih drugih, treba je učiti pred temi. Katehetu je toraj prej govoriti o prvem grehu, kot o odrešenji; prej o milosti sploh, kot o zakramentih. . .

2. Podučevati mora tudi veroučitelj z vednim ozirom na vnanje razmere in delokrog svojih malih, to se pravi, vse resnice in nauke, katere učencem podaja, mora pridno obračati na njih življenje, ter ozirati se na razmere, v katerih otroci živé; na dolžnosti, ki jih spolnovati imajo vsled onih razmer; na nevarnosti, ki jim preté. Ko pa govorí o dolžnostih, je najprej povdarjati in pojasnovati tiste, ki jih imajo do ljudi, s katerimi so v bližji dotiki, n. pr. prej gré razlagati dolžnosti do starišev, učiteljev, sošolcev, kot dolžnosti do drugih ljudi. — Z vednim ozirom na potrebe in delokrog učencev podučevati, se pravi praktično podučevati, katehumenom kazati, kako morajo ravnati po zaslišanem nauku sedaj, in kako v poznejšem življenji. Veroučitelj bi ravnal jako napačno, ako bi se zadovoljil s tem, da znajo otroci iz katehizma dopovedovati točno na pamet, a bi se ne brigal za to, če živé po nauku. Nasledek tacega ravnanja je žalostna prikazen, da mnogi učenci zapustivši šolo sicer dobro znajo krščanski nauk, a ne vedó živeti po njem. Brez praktične vporabe je krščansko podučevanje skoraj brez vrednosti, toraj obračanje na življenje ne sme odpasti nikdar.

3. Katehizovaje je gledati tudi na lastnijo naukov; to je, učiti je treba razne nauke v lepi zvezi, združevati verske resnice z moralnimi in nasproti, pameške resnice z razodetimi itd. Ono sredstvo, po katerem združujemo verske resnice z moralnimi, je praktična vporaba, po kateri kažemo učencu, katere dejanjske nauke obsega verska resnica, in kako je življenje vravnavati po dotični resnici. Ko katehet n. pr. razlaga nauk o angeljih, treba mu je ob enem kazati, kako smo dolžni angelje častiti ter k njim se zatekati v molitvi; ko pa n. pr. pojasnuje nauk o odpustljivem grehu, treba je ob tej priliki kazati, kako neskončno svet in pravičen je Bog, ker sovraži tudi male grehe in jih kaznuje. Nič

Digitized by Google

ne dé, če pri tem nekatere resnice pridejo tudi večkrat v razgovor; kar je važnega in potrebnega, se otrokom nikoli ne pové prevečkrat.

O obliki katehetičnega podučevanja.

§ 88.

Kaj in kolikera je učna oblika.

Katehetu ni dosti samo vedeti, kaj naj uči, da doseže namen, ampak mora svoji učni tvarini dati tudi neko gotovo o b l i k o; podučevaje svoje katehumene se mu je posluževati nekega določenega načina. Razločujemo pa dvojno obliko katehetičnega podučevanja: notranjo in vnanjo.

N o t r a n j a oblika podučevanja je v pridobivanji vseh dušnih moči učencevih za predlagane nauke, toraj obsega r a z s v e t l j e v a n j e s p o z n a v n o s t i, po katerem postaja resnica katehumenu jasna; v z b u j a n j e č u s t e v pa n a g i b a n j e v o l j c, po katerem se neka resnica učencu prikupi, da se je veselí in s svojo voljo oklene ter v življenji izvrševati hoče.

V n a n j a oblika katehetičnega podučevanja pa je v nekem gotovem n a č i n u p r e d a v a n j a, v pripravljanji, in v u s t m e n e m p r e d n a š a n j i samem.

O obojni učni obliki spregovorimo nadrobneje.

A.

O notranji obliki katehetičnega podučevanja.

§ 89.

Razsvetljevanje spoznavnosti z razlaganjem.

Katehet svojim učencem razsvetljuje um deloma s pojasnovanjem resnic sploh, in posameznih besedi ter predstav in pojmov posebej; deloma z dokazovanjem in s pobijanjem pa zavračanjem raznih dvomov, zmot in ugovorov.

Da veroučitelj svoje učence pripelje do tako potrebnega razumevanja krščanskih naukov, mora jim najprej razlagati ter pojasnovati posamezne dele verskih naukov, to je, posamne besede kot izraze predstav in pojmov. Nihče ne more razumeti onega, o čemur nima pojmov, ali vsaj jasnih ne; potrebno je toraj, da

Digitized by Google

učencem jasni postanejo posamezni pojmi. Ti pa se tičejo ali predmeta o č u t n i h, telesnih rečí (n. pr. altar, zvon, kelih), ali pa predmeta n a d č u t n i h, notranjih stvari (n. pr. radost, kes, upanje). Prve imenujemo konkretne, a druge abstraktne pojme. Obojne je treba učencem pojasnovati kolikor možno, in kolikor se veroučitelju zdi potrebno.

I. K o n k r e t n e p o j m e razjasnujemo:

1. Po n e p o s r e d n j e m z a z n a n j i, ako se *a)* stvar sama, predmet, ki ga je treba pojasniti, postavi učencem naravnost pred oči, sploh pred čutila; *b)* če nato veroučitelj s primernimi vprašanji tako vodi otroke, da si sami ogledujejo reč, jo vsestransko opazujejo, ter nje posamezne dele spoznavajo; *c)* naj učenci povedó ter naštevajo ta poedina zaznanja, katera naj učitelj združi v skupno predstavo in pové nje ime; *d)* naštevši vse posamezne dele predmeta naj katehet vpraša po imenu in slednjič z imenom po posameznih delih reči. Tacega najboljšega načina, pojasnovati konkretne pojme, poslužuje naj se katehet, kedarkoli je mogoče.

2. Z o b r a z c i in p o d o b a m i, zlasti tedaj, kedar ni možno stvari same, ki je pojmu predmet, staviti učencem pred oči, n. pr. ladijo Noetovo, tempelj Jeruzalemski, razne dogodbe. *a)* Katehet predstavi otrokom obrazec ali podobo, kot bi bila to reč sama; opozoruje naj jih na nje posamezne dele, ki naj si jih dá našteti, in stvar popisati. *b)* Potem naj pristavi ter pové ona znamenja reči, katerih podoba ne kaže, n. pr. velikost, barvo itd.. in ukaže naj, to pristavljeno ponoviti. *c)* Slednjič naj vse, kar so katehumeni spoznali na podobi, in kar se jim je dostavilo z besedo, povzame v celoto ter naj pové ime te celote. Potem pa naj si dá vse to še enkrat ponoviti, to je, vpraša naj naštevši vsa znamenja ali dele predmeta po imenu; in naposled z imenom po znamenjih.[1])

3. S p r i m e r j a n j e m, ki je v tem, da učencem še neznano reč skupaj stavi s kako drugo, nji p o d o b n o in katehumenom znano, n. pr. tempelj Salomonov in krščanska cerkev, morje pa jezero. . . Za primerjanje smejo služiti le dostojne, sploh znane, zelo podobne reči enake vrste. *a)* Katehet si daj popisati ono reč, katera služi v primerjanje, in opozoruj učence na one znake, znamenja, ki so vkupna obojni reči, kakor tudi na tista,

[1]) Slike, katere rabi katehet pri podučevanju, morajo biti stvari sami kolikor moč podobne, velike, lepe, barvane, in nič otroškemu očesu spodtikljivega ne sme biti na njih. Jako rabne zlasti pri prvencih so podobe svetopisemskih dogodb: B i l d e r - B i b e l (40 Tafeln), izdal Herder v Freiburgu.

Digitized by Google

po katerih se razlikujeta stvari; in o teh zadnjih veli učencem, naj si mislijo, kakor bi jih ne bilo. *b)* Potem naj jim pové vse one znake, ki so lastni le samo stvari, katero hoče pojasniti, in naj si dá ponoviti ta znamenja po učencih. *c)* Slednjič naj združuje vkupna znamenja in ona, ki so lastna le neznani reči ter naj tej celoti dá ter pové ime. Naštevši še enkrat vsa znamenja naj vpraša po imenu in slednjič z imenom po znaku.

4. S p o p i s o v a n j e m, katero more katehet le tedaj rabiti v pojasnovanje, kedar so katehumenom dobro znani posamezni znaki in deli one stvari, ki jo hoče razjasniti, kar pa je le redko kdaj pri manjših učencih. Tudi pri tem načinu pojasnovanja mora veroučitelj izpraševaje ponoviti vse povedano, da se prepriča, so ga li umeli učenci, in si zapomnili reč.

5. Z n a s p r o t j e m, kakor povemo pri razlaganji abstraktnih pojmov.

II. A b s t r a k t n e p o j m e in notranje nazore pojasnovati je zelo potrebno v verskem podučevanji, a tudi težavno, zlasti pri manjših učencih. Zgodi se to:

1. N e p o s r e d n j e, ako katehet opozarja svoje učence na ono dušno stanje ter na njih l a s t n a č u s t v a, katera je ali ravno takrat nalašč provzročil, vzbudil v njih duši s primernimi predstavami (n. pr. veselje s kakim obetanjem); ali da jih opomni čustev, katera so že večkrat imeli ob raznih prilikah (n. pr. sočutje, ko so videli nesrečnega, hudo trpečega sošolca, prijatelja). Veroučitelj našteva znamenja dotičnega notranjega stanja ter mu dá ime. Potem vpraša z znamenji po imenu in slednjič z imenom po znamenjih.

2. P o s r e d n j e, in sicer

a) če katehumene vodi do tega, da opazujejo na živečih ali pa na podobah, kako se kažejo ter razodevajo razna duševna stanja, to je ona, katera jim hoče pojasniti. Tako bi n. pr. utegnil pojasniti, kaj je molitev in nje lastnosti, opomnivši katehumene na kakega pobožnega v molitev vtopljenega človeka, ali pa kažoč jim primerno podobo, n. pr. Jezusa na Oljski gori. Na enak način se dá razlagati n. pr. jeza, nevoščljivost, skopost itd. A velikrat se veroučitelj n e m o r e ali celó n e s m é posluževati tega sredstva v pojasnovanje abstraktnih pojmov, kajti nekatera dušna stanja se na živih osebah celó ne razodevajo, ali komaj znatno; nekaterih pa, n. pr. razodevanje kakega pregrešnega stanja na osebah, katere

Digitized by Google

mora otrok spoštovati, n. pr. na stariših, učiteljih omenjati ne sme. Tudi ni lahko dobiti dobrih podob, s katerimi je možno otrokom pojasniti kako notranje, dušno stanje. Ostane toraj kot pojasnilno sredstvo še

b) z g l e d v ožjem smislu ali p r i p o v e s t, ki je najložje in skoraj vselej rabno sredstvo za pojasnovanje predstav, toraj tudi notranjih nazorov in abstraktnih pojmov. Pripovest zelo deluje na razum in tudi na srce otrok. Rabijo naj se le take, ki res pojasnujejo dotični pojem, ki so dostojne in ničesar ne obsegajo, kar bi utegnilo nevarno postati moralnosti katehumenov. Tudi naj so zgledi doumni, jasni, da jih otroci razumevajo brez daljnega razlaganja. Najprimernejše za katehetično podučevanje so povesti iz sv. pisma.[1]) Dopovedovati je treba odbrano pripovest ž i v o, nadrobno, da se zdí učencem, kakor bi vse to tudi videli.

Gledé p o r a b e tega razjasnila je opomniti, *a)* da naj veroučitelj najprej pové počasi in razločno dogodbo, celo ali v kosih, kakor je krajša ali daljša, ter jo velí ponoviti. *b)* Potem naj opozoruje na one dele v povesti, na one besede in dejanja, iz katerih se razjasniti dá dotični pojem. Ta važnejši del pripovesti naj dopoveduje glasneje, s povdarkom, počasneje in večkrat, ter naj si dá ponoviti to. *c)* Nato naj napeljuje otroke s primernimi vprašanji, da najdejo in povedó iz dogodbe znamenja onega pojma, katerega jim hoče razjasniti. *d)* Najdene znake naj potem združi, ime pové in kakor ob drugih prilikah najprej naštevši znamenja vpraša po imenu, in slednjič z imenom po znamenjih pojma.

c) Z n a s p r o t j e m, ako dva si v vsem nasprotna pojma postavlja enega zraven druzega, da se po znakih enega pojasné različni znaki drugega, n. pr. pokorščina in nepokorščina, hvaležnost in nehvaležnost, kes naturni in nadnaturni. Zlasti pri otrocih še malo razvitega razuma dobro služi pojasnovanje pojmov po nasprotji, in po njem katehet tudi kmalo pride do cilja. Ako bi n. pr. dete ne vedelo, kdo je pobožno navzoč pri sv. maši, bi se mu stvar pojasnila s tem, da je vpraša:

[1]) Kako lepo se dajo pojasnovati razni pojmi, n. pr. n a p u h iz dogodbe o farizeju v tempeljnu; č a s t i ž e l j n o s t (oni, ki si izbirajo prve sedeže); n e v o š č l j i v o s t (Kanj in Abelj, Jožefovi bratje); v e l i k o d u š n o s t (obnašanje Davidovo do Savla); s p o z n a n j e samega sebe, k e s, t r d n i s k l e p, o b t o ž b a, z a d o s t o v a n j e v prekrasni dogodbi o zgubljenem sinu itd.

Digitized by Google

mar tisti, ki dremlje med sv. mašo, ali gleda krog sebe, govorí, se smeja?

d) Sem ter tje, a bolj redko, smel bi veroučitelj v omenjeni namen rabiti tudi kako primerno in dostojno basen, ali kak ljudski pregovor.

Ogibati se je nepotrebnega pojasnovanja. Naštetih sredstev naj se toraj katehet poslužuje le tedaj, če je reč res neznana, nejasna učencem, ali če jo je treba zarad nje važnosti posebno globoko vtisniti spominu in srcu. Časih se že s tem pride do cilja, da veroučitelj v dotični stavek postavi mesto neznane besede drugo, učencem znano, ki pomeni ravno tisto; ali če sestavljen rek razloži v posamezne dele. Kdor bi brez potrebe in prepogostno se posluževal v katehetičnem podučevanji pripovesti, zgledov, basni itd., on bi spremenil pomoček v namen, obteževal bi pamet otroško, in tratil dragoceni čas, katerega je itak malo odmenjenega veroučitelju.

§ 90.

Razsvetljevanje spoznavnosti z dokazovanjem.

Ne zadostovalo bi, ako bi katehumeni le samo umeli svete resnice; treba je, da spoznajo tudi njih istinitost, da pridejo do verskega prepričanja ter da vedó, zakaj verujejo. Dolžnost je toraj katehetu, z dokazi vtrjevati pojasnovane nauke. Nihče ne ugovarjaj: čemu dokazovati otrokom, oni morajo verovati samej besedi učiteljevi. Gotovo morajo verovati na besedo veroučiteljevo, in veljava, beseda njegova je pri malih učencih mnogokrat mesto vseh dokazov; a pri večjih je stvar drugača. Tem bo kmalu stopiti med svet, kjer bodo marsikaj slišali, opazili, kar se ne bode vjemalo z besedo katehetovo. Morda že sedaj časih slišijo kaj naukom veroučiteljevim ravno nasprotnega; tu ne zadostuje več veljava katehetova, ampak verskemu znanju otrokovemu je treba močnejših podpor.

Res bi bilo enako napačno, ako bi veroučitelj hotel dokazovati vse resnice in nauke, če bi učence kar preobkladal z dokazi, in izpraševaje vedno tirjal: je li to res? dokaži mi . . . So resnice, toliko jasne in umljive same ob sebi, da je nepotrebno vsako dokazovanje, in le čas bi tratil, ko bi z dokazi hotel vtrjevati take nauke. Zopet druge so nekako nedotakljive, take, pri katerih si še misliti ne more otrok, da bi kdo mogel o njih dvomiti: take dokazovati bi se reklo dvome vzbujati v katehumenih. Ostanejo

Digitized by Google

toraj katehetičnemu dokazovanju le one resnice, ki močno vplivajo na življenje, ter zelo zelo določujejo človekovo mišljenje in dejanje; in pa one resnice krščanstva, katere morda ravno takrat napadajo razni sovražniki sv. cerkve.

Veroučitelj jemlji dokaze za katehetični poduk:

1. Iz svetega pisma Dokazi iz božjega razodenja naj so pri katehumenih prvi in najpogostneji. To je res ponaturno, kajti po sv. razodenji so nam došle večne resnice, naj se toraj tudi vtrjujejo v posameznikih po istem razodenji. Odbirati si mora katehet vselej take svetopisemske stavke, ki resnico naravnost dokazujejo, sicer bi utegnil spoznati učenec, ko doraste, da besede, katere je nekdaj rabil katehet v dokaz, nimajo dotične dokaznosti, in morda bi jel dvomiti o veri sploh. — Tudi ni treba za eno in tisto resnico rabiti po več tekstov, zadostuje eden, a ta naj je jasen, lahko razumljiv, da učenci brž razvidijo, kaj jim hoče dokazati učitelj. — Izreka svetopisemskega ne gre katehumenom podajati le po pomenu, ampak praviloma po besedi, da svoje učence tako seznani z biblijskim jezikom.[1]) Poglavja in vrste navadno ni treba praviti učencem, a jako koristno je, ako jim pové, kdaj, kje, komu je Zveličar to govoril, n. pr. pri zadnji večerji, na Oljski gori, pred svojim vnebohodom je rekel svojim učencem itd. Tako si otroci ložej zapametijo tekst in se prej spomnijo nanj. — Dokazovaje mora veroučitelj najprej učencem lepo pojasniti besede iz katehizma, obsegajoče ono resnico, ki jo hoče dokazati, ako ni morda popolno jasna. Ko jim je jasen izrek katehizmov, potem se pové tekst svetopisemski, katerega zopet treba učencem razjasniti, kolikor se učitelju zdi potrebno. Slednjič naj združi katehizmov nauk in izrek svetopisemski, pa pokaže naj katehumenom, kako odbrani tekst naravnost dokazuje resnico. Ves dokaz naj nato ponovi sam, in s primernimi vprašanji naj učence vodi do tega, da ga ponové.

Kar smo povedali o dokazih iz sv. pisma, velja tudi o ustnem izročilu. Pristavimo le, da ni treba tacih resnic dokazovati iz ustnega izročila, katere se dobro dajo dokazati iz sv. pisma; le tedaj, če sv. pismo ne govori jasno o kakem nauku, ali kjer

[1]) Ne storil bi toraj katehet prav, ako bi otrokom povedal n. pr. »Jezus je rekel, da bodo grehi tistim odpuščeni, katerim jih bodo odpustili mašniki, Jezusovi namestniki . . ., ampak od besede do besede mora navesti tekst: Zveličar je rekel: »Prejmite sv. Duha; katerim boste grehe odpustili itd.«

Digitized by Google

celó ne omenja tega ali onega, n. pr. o krstu malih otrok, o častenji relikvij, o rabi blagoslovljene vode itd., tam naj se veroučitelj zateče k temu bogatemu izviru razodenja. Vselej naj katehet pri rabi tacih dokazov izrečno povdarja, da tako uči sv. cerkev.

2. Iz razuma ali pameti. Dokazi pameški niso druzega, kot izvajanja ali sklepanja iz obče pripoznanih resnic in stavkov, n. pr. vsem ljudem je odločeno enkrat umreti, toraj tudi mogočnim sveta, kraljem in cesarjem, ker tudi oni so ljudje. Ali: Vsem svojim dobrotnikom moramo skazovati hvaležnost. Stariši so nam veliki dobrotniki, toraj ... Prav je, da katehet zraven razodenjskih dokazov rabi sem ter tje tudi pameške, zato da se otroci navadijo svoj razum rabiti, misliti, sklepati; a prepogosto naj ne vtrjuje verskih resnic iz pameti, da otroci ne dobé napačne misli, češ, verovati mi je zato, ker resnico spoznam s svojo pametjo. Razumski dokazi morajo vselej biti učencem lahko umljivi, kar so tedaj, ako brez težave spoznajo ponaturno zvezo, ki je med dokazom in dokazovano resnico. N. pr.: Kar hočete, da vam drugi storé, storite tudi vi njim; česar nočete, da vam storé drugi, tudi vi drugim ne storite.

3. Iz skušnje lastne ali iz tuje. Zlasti jemlji skušenjske dokaze za vtrjevanje verskih in dejanjskih resnic iz življenja katehumenov, ter vporabljaj ono, kar so učenci že sami videli, slišali, zaznali z lastnimi čutili, n. pr. plačilo mirne vesti in kazen slabe vesti, škodljivost nezmernosti, da ima laž res kratke noge itd. Veliko moč imajo ti dokazi že sploh ter za vsacega človeka, zlasti pa še pri otrocih zelo delujejo na razum in tudi na njihovo srce in voljo.

4. Iz človeške veljave. Ako se dokazi naslanjajo na ptujo veljavo, n. pr. na besedo starišev, učiteljev ali drugih imenitnih ljudi, tedaj jih imenujemo veljavenske. Otroci kaj radi verujejo onim, katere spoštujejo in ljubijo, zlasti roditeljem in učiteljem, in kar nič ne poizvedujejo, od kod oni vedó to. Dete govori: mati so rekli, učitelj so pravili ..., in to mu je zadosten dokaz. Naj toraj katehet sem ter tje rabi take dokaze, in naj se za vtrjevanje raznih naukov poslužuje izrekov, besedí tacih oseb, ki so pobožne, lepega vedenja, učene, sploh: v veliki veljavi pri otrocih. Tudi važni izreki svetnikov dobro služijo. Veljavenske dokaze rabiti je veroučitelju zlasti pri najmanjših učencih; vendar ne gre, da bi rabil le samo dokaze iz človeške veljave.

Digitized by Google

§ 91.

Pobijanje dvomov, zmot in predsodkov.

Pred učenci začetniki pač ni treba katehetu pobijati dvomov, zmot in predsodkov,[1]) ker je komaj misliti, da bi bili razširjeni med prvenci. Res so tudi oni že utegnili slišati kako govorjenje zoper sv. vero, a niso še razumeli tega. Ozîr malih učencev je gledati veroučitelju le na to, da on sam ne vzbuja dvomov pri njih. Dobro in temeljito naj jih podučuje v krščanskih resnicah, lepo naj jim razlaga predmet, odločno, s prepričanjem naj govori, z nekako slovesnostjo in navdušenostjo naj oznanuje večne resnice, in nič naj jim ne pripoveduje o verskih zmotah, predsodkih, dvomih, ki malim katehumenom še znani niso. Paziti mu je tudi, da njegova vprašanja nimajo oblike dvoma ali ugovora . . ., n. pr.: Kako more Bog biti povsod pričujoč, saj ga ne vidiš? itd.

Drugače je ravnati pri v e č j i h učencih. Te pa je že treba opomniti na razne verske zmote, ugovore in predsodke, in sicer zato, da jim podá orožja zoper krive nauke, in da jim ne postanejo nevarni, kedar jih bodo slišali. A biti mora veroučitelj pri tem jako previden, da otrók ne seznanjuje z vsakoraznimi verskimi ugovori, ampak da jim pové le najpotrebnejše, to je táko, na kar utegnejo res naleteti v poznejšem življenji. Toliko naj izvejo večji učenci, da je med svetom veliko krivih naukov, katerih ne smejo poslušati, in slabih zgledov, katerih ne smejo posnemati, ker bi sicer Bogu ne mogli dopasti. Zlasti je treba vtrjevati v verskem prepričanji, in zavarovati pred nevarnostimi sveta tiste učence, kateri imajo šolo zapustiti za zmiraj ter stopiti med svet. Temeljito naj duhovnik take katehumene podučuje v sv. resnicah, in ko jim lepo pojasni nauke katoliške cerkve, naj zraven tudi kaže, kako srečen je, kdor jih natanko spolnuje v življenji. Pové naj jim, da utegnejo slišati in videti med svetom to in to; a da se nikoli ne smejo dati odvrniti od onega, kar so se učili v šoli. Naroča naj učencem, da ne smejo poslušati brezbožnih besedí, in da ne smejo ravnati po slabih zgledih zapeljivih ljudí, ampak da morajo vedno imeti pred očmi Boga, in se ogibati ljudi, kateri govoré zoper nauke sv. katoliške cerkve. Človeku se je držati trdno tega, kar je razodela večna resnica, ko bi tudi s svojim

[1]) D v o m je n. pr.: Bog ni pravičen, ker tolikrat hudobnežu daje srečo, pobožnemu pa pošilja nesrečo in stisko. Z m o t a: Bogatinu vzeti ni greh. P r e d s o d e k: Gotovo kmalu umrje, komur se sv. poslednje olje podeli.

Digitized by Google

otemnjenim razumom ne sprevidel verske resnice itd. Živo naj veroučitelj tudi kaže, kako slabe učinke imajo taki krivi nauki, in kako nesrečnega storé človeka, če živi po njih.

§ 92.

Vzbujanje čustev ali pridobivanje srca.

Nikakor bi ne zadostilo, ko bi veroučitelj svojim učencem razsvetljeval le spoznavnost ter na to delal, da si katehumeni zapametijo sv. resnice; on mora delovati tudi na srce, v njem vzbujati primernih čustev, prijetnih ali neprijetnih, kakor je potrebno.[1]) S tem, da svojim učencem opisuje živo in nadrobno lepoto in korist čednosti, pa gnjusobo in škodljivost greha, pridobi, navduši učitelj mlada srca za krepost, in jim vzbudi stud nad hudobijo. Vzbujanje primernih čustev je toraj najboljše sredstvo, učence pripraviti do tega, da se v življenji odločujejo za tisto, kar so spoznali z razumom. Res, kar ptici peruti, to so človeku čustva, ki mu voljo nagibajo na dobro ter jo odvračujejo od slabega in hudega. Grešil bi toraj katehet, ako bi primernih čustev ne vzbujal in gojil v srcih svojih učencev.

Kakšna čustva pa naj vzbuja veroučitelj v srcih svojih katehumenov? Sveta čustva; pred vsem ljubezen do Boga in do bližnjega. To je najvišje, najplemenitejše čustvo, in ravno za to ljubezen do Boga in do bližnjega je otroško nedolžno srce najbolj prejemljivo. To čustvo naj katehet vedno vzbuja, gojí, krepí pri svojih učencih. Ker se pa ljubezen vzbuja le po ljubezni, naj jim zopet in zopet ter ob vsaki priliki dopoveduje in živo popisuje, kako neskončno Bog nas ljubi, in da le tedaj ima nad nami svoje veselje, ako tudi mi ljudje ljubezen imamo med seboj. Vse resnice katehizma, tudi nauk o božji pravičnosti je treba tako pojasnovati učencem, da iz njih spoznavajo ljubezen božjo do nas, in da se v otrocih vname ljubezen do Boga, in zavolj Boga tudi ljubezen do bližnjega. Pri tem prizadevanji naj kot dokaze in pojasnila božje dobrotljivosti, ljubezni in usmiljenja njegovega spretno vporablja razne dogodbe sv. pisma, n. pr. Bog po prvem grehu obljubi odrešenika; ob Noetovem času čaka sto let s kaznovanjem spačenega sveta; bil je Gospod pripravljen odpustiti Sodomi, ako bi bilo v nji tudi le deset pravičnih itd.

[1]) Glej § 47. in 48.

Digitized by Google

Po razumnosti učencev naj katehet prilično tudi še druga čustva vzbuja v srcu svojih malih, in v pomoček naj so mu primerne svetopisemske dogodbe ali prilike. Tako mu utegne pri vzbujanji ljubezni do trpečega bližnjega služiti prilika o usmiljenem Samarijanu, ali dogodba o bogatinu razuzdancu in ubožnem Lazarji; da vzbudi resnicoljubje, naj rabi dogodbo o Ananiju in Safiri — za čustvo spoštovanja starosti zgodbo o preroku Elizeju in razposajenih dečkih itd. Treba je pogosto vzbujati v mladini tudi čustvo veselja nad pričujočnostjo božjo in nad navzočnostjo angelja varuha, čustvo spoznanja sreče mirne vesti, dopadenja nad vsem, kar je čistega, lepega, neomadežanega pred Bogom. Enako potrebno je pa tudi, da veroučitelj v otrocih pridno vzbuja stud nad vsem nespodobnim in tacim, kar je gnjusoba v božjih očeh itd.

§ 93.

Nagibanje volje.

»Kakor je telo brez duše mrtvo, tako je tudi vera brez del mrtva«, pravi apostelj (Jak. 2, 26); koristilo bi toraj malo, ko bi katehet napolnoval z raznim verskim znanjem le samo pamet svojih učencev, pa bi si ne pridobival srca otroškega in njih volje. Kaj pomaga, katehizem znati še tako dobro, a ne živeti po njem! Neogibno je toraj treba, si pri katehetičnem podučevanji pridobivati voljo katehumenov za spolnovanje verskih dolžnosti.[1] V ta namen mora duhovnik že ob začetku verskega podučevanja in ob vsaki poznejši priliki kazati otrokom, kako so v vsem od Boga popolnoma odvisni, in da kristijan nikakor drugače ne more najti svoje sreče in zveličanja, kakor v tem, če svojo voljo popolnoma vkloni volji božji ter da stori, kar hoče in veli Bog. Ob enem naj rabi vse tiste nagibe, zglede in pomočke, za katere so njegovi učenci prejemljivi, in ki imajo moč nakloniti katehumene, da radi in natančno spolnujejo voljo Najvišjega, kakor se nam razodeva v zapovedih božjih in cerkvenih, v zgledu Jezusovem, v glasu vestí itd.

Ko skuša veroučitelj nagibati voljo svojih učencev za življenje po veri, naj se spominja besedí sv. Avguština, ki pravi, »da le tedaj se resnično spolnuje zakon, ako se to zgodi iz ljubezni do zakonodajalca, in ne pričakovaje časnih rečí.«[2] Rabi naj toraj

[1] Glej tudi § 50.

[2] De catechiz. rud. c. 22.

Digitized by Google

pri svojih malih zlasti ta-le nagib: Treba je hudo opuščati in storiti dobro, pravo, ker Bog tako hoče, ker s tem Bogu dopadem, ker me Bog le tedaj ljubi, če to storim, kar on hoče, in ono opustim, kar on prepoveduje. Bog me ima rad, Bog me ljubi — ta živa misel naj čisto, nepopačeno otroško srce mogočno priganja k spolnovanju volje božje iz plemenitega nagiba.

Hoteč si pridobiti voljo svojih učencev za življenje po veri, imej pred očmi veroučitelj naslednja načela: *a)* on sam mora biti navdušen za obravnavano resnico in prepričan o tem, kar govori, če hoče voljo učencev pridobiti za versko življenje. *b)* Ne sme govoriti le splošno, samo v obče o tej ali drugi resnici ali dolžnosti, ampak je vedno treba reč obračati na posamezne slučaje življenja ter kazati: kdaj in kako se mora izvrševati, kar naroča. Ne gre n. pr. veleti: Pridni otroci morajo radi moliti, ampak povedati: Ko zjutraj vstane pridno dete, koj . . . itd. In ker tudi tukaj velja, da zgled vleče k posnemanju, naj učencem živo predstavlja krasne zglede iz sv. pisma (Jakoba, egiptovskega Jožefa, Tobija . . .); pa tudi iz življenja svetnikov, zlasti mučenikov, ki zelo vnemajo k posnemanju. Posebno naj vporablja katehet mladostne svetnike, n. pr. sv. Alojzija, sv. Nežo, Pankracija, sinove sv. Felicite itd.; a pripoveduje naj iz življenja teh krščanskih junakov zlasti ono, kar posnemati morejo učenci.[1]) *c)* Naj učencem kaže, kako so vse zapovedi in prepovedi božje izvir neskončne njegove očetovske ljubezni do nas, in kako smo kot otroci božji in stvari njegove dolžni v vsem spolnovati njegovo voljo. *d)* Prizadeva naj si veroučitelj tudi v učencih slabiti in zatirati hudo nagnenje s tem, da jim opisuje prav živo, a vendar dostojno, grdobijo greha in njega slabe nasledke. V pojasnilo naj tudi tu prav pridno rabi svetopisemske dogodbe,[2]) ali druge resnične zglede.

Prepričan naj je veroučitelj, da je le tam pričakovati pravega uspeha, kjer on in svetni učitelj delujeta složno; kjer kateheta in učitelja napolnuje en duh, duh Jezusa Kristusa. Gorjé pa šoli, kjer ni te vzajemnosti; kjer eden podira, kar drugi zida!

[1]) Primerne tvarine podajajo n. pr. A. Kržič: »Zgledi bogoljubnih otrok«; 3 zvezki; v Ljubljani.

[2]) N. pr. Greh in kazen angeljev in prvih staršev; kaznovana nezaupnost Mojzesova; smrt Ananija in Safire itd.

Digitized by Google

B.

O vnanji obliki katehetičnega podučevanja.

§ 94.

Katehetična metoda.

Ako gledamo na način ustnega občevanja med učiteljem in učencem na ljudski šoli, na vnanjo učno obliko katehetovo, razločujemo oni glavni učni formi, ki ju imenujemo akroamatično, predavajočo, in erotematično, vprašalno, kateri je treba katehizovaje vporabljati, zdaj eno, zdaj drugo — z ozirom na lastnijo učne tvarine in z ozirom na posebnost učencev. Akroamatična [1]) učna oblika je v tem, da govori, pripoveduje le veroučitelj, učenci pa samo poslušajo. Ako pa katehet vpraševaje vodi učence svoje do spoznanja resnice, imenujemo to učno obliko erotematično.[2]) Nekateri jej pravijo tudi heuristično,[3]) ker pri tem načinu podučevanja učitelj svoje katehumene s pomočjo vprašanj vodi do tega, da sami najdejo resnico. — Nobena teh dveh učnih oblik ne more in ne sme katehetu služiti izključljivo, ampak rabiti mora obe, zdaj prednašalno, akroamatično, zdaj vprašalno, erotematično, kakor ta ali drugi način zahteva tvarina ali lastnija učencev. Obojna učna forma ima svojo solnčno, a tudi svojo senčno stran, vendar ste obe potrebni v šoli; in prav v tem se kaže spretnost katehetova, da se vé posluževati o pravem času sedaj te, sedaj druge.

1. Akroamatična učna oblika je potrebna in katehet jo rabiti mora, kedar hoče svoje učence seznaniti s pozitivnimi resnicami, do katerih človek po svojem razumu in po lastnem umovanji ne more priti, n. pr. ko jim podaja razodete resnice ali svetopisemske dogodbe. Vse tako je znano le iz razodenja božjega, mora se toraj tudi po veroučitelju učencem povedati, razodeti kot tako; po vprašanjih se ne dá najti. Zelo koristna je omenjena učna forma, kedar želi veroučitelj pridobivati srce in voljo svojih učencev, za kako resnico, zapoved itd. jih vneti. Tu svoj namen doseže le s primernimi nagovori in opominjevanji.

Kolikor večji so učenci in kolikor bolj so razvitega duha, toliko ložej in pogostneje se sme veroučitelj posluževati pri njih

[1]) Od grškega ἀκροάομαι — slušam.

[2]) Od ἐρωτάω — vprašam, izprašujem.

[3]) Ime je od ἑυρίςκω — najdem.

Digitized by Google

prednašujoče forme. Pri katehezah za odraščene se poslužujemo iz omenjenega razloga skoraj izključljivo akroamatične oblike: katehumeni samo poslušajo in duševno sodelujejo, ker so zmožni za to. Nasproti pa bi katehet ravnal napačno, ko bi se pri še malih učencih. pri negodnih otrocih ali večinoma ali celo izključljivo posluževal prednašujoče oblike, kajti dete je lahkomiselno, nestanovitno, toraj tudi ne sledi daljšemu govoru učiteljevemu, ako je ta z vprašanji tako rekoč ne prisili k pazljivosti. Tudi je potrebno, da se katehet podučevaje prepriča zdaj pa zdaj, če so ga razumeli učenci, in če so ga prav razumeli, da more popraviti pomanjkljivo; tega bi se veroučitelj prepričevati ne mogel, ko bi se posluževal le samo akroamatične učne forme. Preden more učitelj v svojem uku stopinjo dalje, treba se je prepričati, so si li učenci tisto dobro vtisnili spominu, kar je naslednjemu podlaga. To more storiti le z vprašanji.

2. Veroučitelju toraj nikakor ne zadostuje akroamatična učna oblika; da popolnoma doseže svoj namen, mora se posluževati tudi erotematične metode. Rabi pa katehet to učno formo ali v tem smislu, da *a)* samo izprašuje tisto, kar je bil povedal, razlagal učencem, in kar so se imeli naučiti; ali pa *b)* da izpraševaje podučuje, kar imenujemo heuristično učno obliko v ožjem pomenu.

a) Časih se toraj katehet erotematične učbe poslužuje le v tem smislu, da s primernimi vprašanji zahteva od učencev, naj mu povedó tisto, kar se je prej bralo, kar jim je dopovedoval ali kar so se imeli doma naučiti. Jako koristna in potrebna je za šolo ta metoda, kajti po tej učni formi ohrani katehumene pazne ter duševno delavne, ker nikoli ne vedó, kdo bode odgovarjal na dotično vprašanje. Otroci se pri tej učitvi učé misliti, kako bi odgovorili na to ali uno vprašanje, in veselí jih, ako odgovoré povoljno. Na ta način veroučitelj tudi brž spozná, so ga li učenci razumeli ali ga niso, ter tako more stvar takoj pojasniti še bolje, ali pa dostaviti kaj izpuščenega. Tudi more katehet le po tej učni formi vtrjevati znanje v učencih, ker si dá povedano ali razlagano izpraševaje tolikrat ponoviti, da vsi, ali skoraj vsi vedó in umejo stvar. — Povod izpraševanju najdemo pri vsaki učni tvarini, toraj naj se veroučitelj pri vseh oddelkih katehetičnega podučevanja prav pridno poslužuje te metode. Izpraševati mora, kar je ravnokar pravil učencem, kar jim je pojasnoval, raz-

Digitized by Google

lagal, vse, kar je iz svetopisemske zgodbe, iz evangelija ali katehizma bilo prebrano. In kolikor manjši so učenci, v toliko manjših oddelkih je treba izpraševati berilo. Tudi je treba natančno in še po večkrat izpraševaje ponoviti vsako reč, katere so se imeli učenci učiti na pamet.

To popraševanje in izpraševanje utegne biti ali zgolj mehanično, ali slovniško, ali pa logično. Ako veroučitelj stavi samo dotično vprašanje iz katehizma ter hoče, da mu učenec pové zadevni odgovor iz knjige, a s primernimi vmesnimi vprašanji nič ne skuša izvedeti, če učenec razume to, kar je ravnokar povedal na pamet, ali pa ne razume povedanih besedí, takrat imenujemo tako izpraševanje m e h a n i č n o. Če si pa katehet dá posamezne stavke razložiti v poedine dele, da tako stavek jasnejši postane, a se ne trudi s tem, da bi katehumenu pojasnoval ali razlagal posamezne pojme, ali da bi jih vodil do prepričanja, in srce pa voljo jim pridobil za resnico, takrat je to izpraševanje s l o v n i š k o, gramatikalno. Boljše je kot mehanično, ker tukaj vsaj nekoliko deluje tudi duh učencev; časih je to slovniško izpraševanje še prav koristno, n. pr. pri zgodbah svetopisemskih, ko je z vprašanji kdo? kaj? kje? kako? itd. treba učenca opozoriti na razmere oseb, kraja, časa . . ., da vsa zgodba postane tako jasna. Najboljše je seveda l o g i č n o izpraševanje, ki razjasnuje pojme in kaže pomen, važnost, vzrok in rabo posameznih resnic in naukov.

b) Pri erotematični ali h e u r i s t i č n i učni formi v ožjem smislu katehet v p r a š e v a j e p o d u č u j e, ter z raznimi vprašanji svojega učenca vodi do tega, da po lastnem mišljenji in sklepanji na podlagi svojega prejšnjega znanja kaj novega najde, do novega znanja pride; ali se pa učencu po tem potu namnoži staro znanje, in mu ono bolj jasno postane. Res je, da po tej učni formi katehet svojega učenca ohrani vedno pazljivega in duševno delavnega, da ga na ta način do jasnega spoznanja resnice pripelje, pa katehumenu vzbuja, vadi, ostrí um, razum, razsodljivost . . ., a velike spretnosti je treba veroučitelju, zlasti pri večjem številu otrok, da po tej metodi doseže kaj prida. Tudi se jako počasno napreduje po heuristični učni obliki, ako se je hoče katehet strogo držati, ker časih še le po mnogih ovinkih in vprašanjih pride do resultata, katerega doseže po akroamatičnem potu z nekoliko besedami.

Digitized by Google

Zgled. Ako bi katehet hotel po heuristični učbi svojim učencem razložiti n. pr., kaj je trdni sklep, utegnil bi to storiti nekako tako-le:

Katehet: Če bi ti hudo razžalil očeta, morda ker jih nisi ubogal, ali ker si jim ugovarjal, in oče bi bili na-te zato zelo hudi ter žalostni; kaj bi ti pač storil, da bi ti odpustili in te spet radi imeli? *Učenec:* Prosil bi jih odpuščenja. *K.:* Prav. Ali bi pa to dosti bilo, ako bi jim rekel: žal mi je, odpustite mi — a bi pristavil: Nagajal Vam bom pa še! *U.:* Ne bilo bi dosti. *K.:* Gotovo ne. Da ti oče odpusté, bi jim moral še nekaj obljubiti. Kaj pač? *U.:* Da ne bom več nagajal.

K.: Tako je. Ti bi moral obljubiti: Nič več ne bom tako ravnal, poboljšal se bom. Ali čuj! Mi ljudje nimamo samo vsak svojega očeta tu na zemlji, ampak imamo tudi vsi skupaj enega Očeta v nebesih. Kdo je to? *U.:* Bog. *K.:* Res, Bog je nas vseh oče, in tega dobrotljivega Očeta mi mnogokrat razžalimo. Ali veš, kako? *U.:* Če grešimo. *K.:* Prav si povedal: če grešimo. Kdor n. pr. ne spoštuje starišev, kdor laže, krade, grdo govori, kolne... tak s tem razžali nebeškega Očeta, kateri nam prepoveduje vse tako. Kaj meniš, da nam je storiti, če hočemo, da bi nam Bog odpustil tako razžaljenje? *U.:* Obžalovati moramo. *K.:* Res da. Obžalovati moramo greh, kesati se moramo, da smo ravnali zoper voljo svojega nebeškega Očeta. A to ni dosti. Kakor ti obljubiš svojemu razžaljenemu očetu: ne bom več tako storil — tako moramo tudi Bogu nasproti skleniti: ne bom več tako ravnal. Ne bom se več lagal, ne bom grdo govoril, klel... Poboljšal se bom, prav resnično se bom poboljšal! In sedaj pazi: to svojo resnično voljo, poboljšati se in ne več grešiti, imenujemo trdni sklep. — Kako imenujemo toraj resnično voljo, svoje življenje poboljšati in nič več ne grešiti? *U.:* Trdni sklep. — *K.:* Kaj je toraj trdni sklep?

A čeravno bi katehet imel za to učno obliko potrebno spretnost in dokaj časa, ne smel bi je rabiti vselej in povsod v krščanskem podučevanji. Veroučitelj stoji namreč pred otroci kot poslanec božji, želeč jih podučiti v svetih resnicah, katere je Bog razodel. Ne gre toraj, da bi skušal posamezne resnice razvijati in izvijati iz razuma, ali katehumena voditi do tega, da bi sam našel versko resnico. Verski nauk stopiti mora pred učenca ne kot nekak produkt umovanja, ampak kot beseda božja, kot razodeta večna resnica. Pri tacih rečeh ne gre toraj izvajati iz pameti, ampak kratko povedati: to-le in tako-le je Bog razodel, naznanil in ukazal! Učenec naj postane dober vernik in ne modrovalec. Ko je pa katehet po akroamatični metodi seznanil učence z razodeto resnico, potem se sme posluževati vpraševalne oblike, in pri večjih učencih naj se je tudi res poslužuje kakor v nekako

Digitized by Google

pojasnilo razodete resnice, kažoč jim, kako tudi pamet človekova potrjuje božje razodenje. Možno je tudi iz razodetih naukov še druge verske resnice ali posledice izvajati po omenjeni učni formi, n. pr. Bog je najpopolnejše bitje — toraj je tudi vsegamogočen, neskončno dobrotljiv itd. Ali: Bog je neskončno pravičen, toraj vselej gotovo plačuje vse dobro in kaznuje vse hudo.

Dobro je zlasti zarad različnosti, ako katehet časih obojno učno obliko, akroamatično in erotematično, združuje v lastni osebi, to je, da kaj časa dopoveduje učencem, vprašanja stavi in sam nanje odgovarja, nazadnje pa katehumene izpraša, kar jim je dopovedoval in pojasnoval po tem potu. Ta način katehetičnega podučevanja imenujemo monologično učno obliko, ki združuje koristi obeh glavnih učnih form, ker tukaj katehet vzbuja vseobčno pozornost pri učencih, ker jih nekako vse ob enem vpraša, med tem, ko se pri erotematični učni formi vselej peča le z enim samim. Tudi tù ne zgublja časa s popravljanjem napačnih odgovorov; pride po najkrajšem potu do cilja, predavajoč učencem le tisto, kar je prav potrebno.

3. Gledé učne poti razločujemo analitičen [1]), razdrobilen način razlaganja ter podučevanja, pa sintetičen [2]), sestavljaven. Analitičen je, kedar učitelj neki pojem razdrobiva v njega posamezne dele ali znake. N. pr. Bog je vsegaveden: on vé vse, preteklo, sedanje, prihodnje, on vé tudi naše najskrivnejše misli. Pri sintetičnem razlaganji pa katehet posamezne dele ali znake sestavlja v en pojem, n. pr. Bog je vselej bil, on je sedaj in bo vedno, zato mu pravimo, da je večen. Veroučitelj naj se poslužuje sedaj ene, sedaj druge poti, kakor je namreč dotična reč učencem bolj znana ali v celoti, ali pa v posameznih delih. V obče velja: kolikor manjši so učenci, in kolikor bolj so slabega razuma, toliko pogostneje naj nastopa učitelj sintetično pot.

§ 95.

Vprašanje in odgovor.

Vsako vprašanje je toliko boljše, kolikor bolj učitelj svojemu vprašanju vé dati táko obliko in táko naglašenje, kakor da bi mu bil odgovor res še neznan. Ker katehet vedno rabi vprašanja pri erotematični učni formi, in tudi pri akroamatični učbi ne more

[1]) Iz ἀναλύω — razstavljam, razdrobivam.

[2]) Od συντίθημι — sestavljam.

Digitized by Google

izhajati brez njih, treba je vedeti, kakih pravil se mu je držati pri tem.

I. Katehet stavi vprašanja ali zato, da učence podučuje s tem ter jim podaja neko novo znanje, ali pa, da jih izprašuje ter se prepričuje, imajo li neko gotovo znanje ali ne. Dobro vprašanje staviti ni lahka reč; treba je v to učitelju posebne spretnosti, katero si pridobi s pridnim pripravljanjem na katehizovanje, in po dolgi skušnji. Tirjamo pa od dobrega vprašanja:

1. da je p r i m e r n o zmožnosti in vednosti učencevi, tedaj ne prelahko in ne pretežko. Prelahka vprašanja[1]) ne vadijo razuma, pretežka ovirajo napredek in učencu vzemó veselje, pogumnost. Najboljša so tako imenovana k a t e g o r i č n a vprašanja, pri katerih je učenec primoran misliti, da vé vprašalni stavek dopolniti po vsebini, ter na mesto vprašalne besede postaviti ono, po čemur se vpraša. Táko dopolnivno vprašanje je n. pr.: Kdo je vse vstvaril? Kako je Bog človeka vstvaril?

2. J a s n o, to je po vsebini in po obliki táko, da je otroci lahko razumejo. Obsegati mora toraj le otrokom znane besede in govorne figure. Nejasno vprašanje je n. pr. »Káko bitje je človek?« mesto: »Iz česa, ali iz katerih delov obstoji človek?« Ali: »Katere dolžnosti otrokom vest naklada do starišev?« mesto: »Kaj so otroci dolžni svojim starišem?«

3. D o l o č n o, to je, gledé prejšnjega uka naj je na vprašanje mogoč le en pravi odgovor. Nedoločno bi bilo n. pr. vprašanje: »Kaj ne smejo ljudje?« ali »Kam gredó kristijanje ob nedeljah?« kajti tu je mogočih dokaj pravih odgovorov.

4. Kar se dá k r a t k o in jedrno, to je, le toliko besedi naj ima vprašanje, kolikor je neizogibno potrebnih, da more učenec točno odgovoriti.

5. Vprašanje naj se stavi le v eni formi, in zahteva naj se le e n o d g o v o r. Dvojno, trojno vprašanje v enem stavku zmede in zbega manjšega učenca, n. pr. »Kako je grešil Adam, in kako se mu je potem godilo?« ali: »Koliko je sv. zakramentov in katere si že prejel?«

[1]) Prelahka vprašanja so zlasti ona, na katera učenec more odgovoriti s samim da, ali ne. Tacih vprašanj naj se katehet navadno ne poslužuje, ker bi se sicer ne mogel prepričati, ali učenci res razumejo nauk, ali ne, kajti pri takih vprašanjih učenec lahko ugane odgovor. Le sem ter tje naj veroučitelj taka vprašanja stavi, posebno slaboumnim in zelo boječim, plahim, ki ne dajo nikakovega odgovora. Z lahkim vprašanjem stori dete pogumno, da začne odgovarjati.

Digitized by Google

6. Ni prav, vpraševaje pokladati otrokom odgovor na jezik, jim ga na pol narekovati, ali začenjati besedo, s katero se ima odgovoriti.

7. Vprašanja naj stavi veroučitelj primerno glasno, razločno, počasno in s pravim naglašenjem. Tudi ne sme skoraj vedno isto dete izpraševati, ker bi potem drugi ne pazili; dobro pa je, če eno in isto reč vpraša več učencev. Nikoli ne izprašuj v kakem gotovem redu, n. pr. po klopeh, po črkah . . ., ampak sem ter tje, da vse ohraniš pozorne. Iz istega namena naj se redoma stavi vprašanje najprej vsemu razredu ali oddelku, in potem še-le naj se po imenu pokliče oni, ki naj odgovori. Ne za trenutek ne sme nihče izmed učencev si biti gotov, da mu odgovarjati ne bo treba.

II. Pri vpraševalnem podučevanji zavisi vselej nadaljni razgovor od odgovora, katerega dá učenec. Prav v tem kaže učitelj svojo spretnost, da se vé prav obnašati pri učencevih odgovorih ter da jih modro zna vporabljati. Ako

1. učenec p r a v odgovori, naj katehet navadno kar nadaljuje podučevanje. Posebno dobre ali važne odgovore, zlasti če želi, da si učenci stvar globoko vtisnejo spominu, naj daje ponoviti še po nekaterih drugih učencih. Kedar se zdi veroučitelju iz pedagogičnih ozirov potrebno, naj zarad dobrega odgovora prav kratko naznani učencem svojo zadovoljnost. Ko bi se dozdevalo katehetu, da otrok pravega odgovora ni našel po lastni delavnosti, ampak je le uganil, tedaj naj n. pr. ponovi vprašanje z drugačnimi besedami ali v drugem besednem redu; ali naj stavi novo vprašanje, po katerem je učenec primoran obširneje odgovarjati. Tudi utegne staviti kak ugovor, katerega mora učenec zavrniti itd. — Če učenec odgovori sicer prav, a preveč pové, ter tudi táko, po čemur ni vprašal katehet, skuša naj spoznati veroučitelj, pripoveduje li dete tako, ker se je sicer dobro naučilo na pamet, a mehanično, ali pa je morda po lastnem bistrem mišljenji prišlo do teh posledic.

2. Kedar je odgovor le d e l o m a d o b e r, ne sme katehet nikoli prezirati onega, kar je dobrega in pravega v odgovoru, in naj bi bila tudi le samo ena beseda prav. Prizna naj učitelj, kar je dobrega v odgovoru, in potem naj s primernimi nadaljnimi vprašanji učenca pripravi do tega, da bo ločil resnično od neresničnega ter na mesto nepravega postavil pravo; ali pa spoznavši pomanjkljivost svojega odgovora dostavil, kar še manjka.[1]) Ko učenec

[1]) Da bi učenec n. pr. na vprašanje: »Iz česa obstoji človek?« odgovoril »Iz telesa«, bi bilo dalje vprašati: Ko je Bog vstvaril Adama, ali je bil kar precej živ? Kaj mu je vdihnil stvarnik? Iz česa toraj obstoji človek?

Digitized by Google

tako s katehetovo pomočjo sestavi pravi odgovor, naj na zopetno vprašanje vnovič ter sedaj pravilno odgovori.

3. Ako katehumen odgovori popolnoma krivo, napačno, ne gre, da bi se veroučitelj jezil nad odgovorom ali norčeval se iz učenca, ampak skuša naj izvedeti, kaj je vzrok krivemu odgovoru, in po tem spoznanji naj ravna dalje. Morda učenec ni dobro slišal in razumel kateheta, ali ni bil pazen, ali je toliko slaboumen itd. V vsacem takem slučaji je treba ponoviti vprašanje, ali pa naj je ponovi kak drug učenec. Morda kaže olahkotiti vprašanje, ali pa učenca s tem pripeljati do spoznanja krivega odgovora in storjenega pogreška, da iz napačnega odgovora izvaja kak smešen sklep, ali da kaže čudne posledice njegovega odgovora.[1]) Ako bi se napačnemu ali smešnemu odgovoru krohotali drugi učenci, ne sme tega dopuščati veroučitelj.

4. Časih obmolči učenec, ne dá nikakovega odgovora. Katehet naj ne kliče brž druzega, tudi sam naj ne odgovarja koj, ampak naj mu dá nekaj trenutkov časa, da si pomisli; predolgo naj ga pa tudi ne čaka, da ne postane še bolj zmeden. Tudi ga ne gre zmerjati zarad obmolčanja, ampak izvedeti naj skuša učitelj, kaj je vzrok molčanja. Da katehumen ne odgovori, je tega kriv veroučitelj sam, ali pa učenec. Morda katehet ni prav vprašal, ni prav naglaševal, ali je zastavil pretežko, nejasno, nedoločno vprašanje. Ako bi to bilo, naj popravi pogrešek; mesto podobenskega izraza naj rabi besedenski, nepotrebne besede naj izpusti v vprašanji, ali naj nekoliko razširi vprašalni stavek, če se mu zdi potrebno itd.

Še večkrat je vzrok obmolčanja pri učencu. Znabiti je:

a) bojazljiv in slaboumen. Pri tacih otrocih naj je katehet posebno ljubezniv, krotak, in naj mu daje poguma, naj ponovi vprašanje, ali naj mu naznani zadovoljnost, če jo le količkaj zasluži učenec.

b) Nepazljiv in raztresen. Takemu naj resnobnega obličja ponovi vprašanje, ali ukaže, da je ponovi kdo drugi sošolcev. Posebno pozorno oko naj ima katehet na tacega nepazljivca, in kliče naj ga večkrat ko druge.

[1]) Ko bi učenec n. pr. na vprašanje: »Se li sme žival ubiti?« odgovoril: »Ne sme se«; — bi mu utegnil reči: Ko bi toraj tvoj oče videli strupenega gada po skalovji laziti, bi ga ne smeli ubiti? In če materi hočejo gosenice zelje pojesti, jih ne smejo pokončati? itd.

Digitized by Google

c) Pomanjkanje onega znanja, ki je podlaga zahtevanemu odgovoru. To potrebno znanje naj mu dá veroučitelj, da mu tako omogoči odgovor. Če pa učencu manjka znanja zarad tega, ker se ni naučil lekcije, mu strogo ukaži, da se reči nauči do naslednjič. Ako se po lastni krivdi tudi do drugega obroka ne nauči, mora nastopiti kazen.

d) Preslabo znanje jezika, v katerem je odgovarjati. To se primeri učencem, katerim učni jezik ni ob enem materin. V tem slučaji naj učitelj pomaga potrpežljivo, naj mu pripomore najti dotični izraz, ali naj mu kar sam pové potrebno besedo, da sestavita pravilen odgovor.

Veroučitelj naj že s početka vadi svoje učence, da na vsako vprašanje odgovarjajo glasno, razumljivo in s celim stavkom. Da se pri odgovarjanji vadijo pravilnega govorjenja, in se jim uri spomin, naj katehumeni v odgovoru vprašanje ponavljajo.[1]) Nikoli ni dopustiti, da bi odgovarjal, komur ljubo, ampak le oni, komur se veli. Otroci se mnogokrat skušajo, kdo bi odgovoril, kažejo roko; to veselje naj mladini dovoljuje katehet, ako se zgodi spodobno in brez šuma. Le izjemoma dopuščaj veroučitelj, da učenci odgovarjajo skupno; zlasti važne stavke in izreke naj časih ponavljajo skupaj po en- ali večkrat, da si jih bolj zapametijo. — Napačno bi ravnal katehet, ko bi imel dobre in prave le take odgovore, ki se mu dajo z ravno tistimi besedami, katere je on rabil, ali katere se nahajajo v učni knjigi. Saj je prav to znamenje, da učenec ume stvar, ako jo zna povedati z lastnimi besedami.

§ 96.

Jezik katehetov.

Kdor količkaj občuje z otroci in opazuje njih govorjenje, kmalo opazi, da imajo nekako posebno govorico, poseben otroški jezik. Tudi katehet mora govoriti ta jezik pri verskem podučevanji, zlasti pri manjših učencih, sicer bi jako malo opravil pri njih. Nekateri menijo, da je kaj lahka reč, govoriti z otroci, a motijo se. Govoriti z otroci tako, da ga razumejo, ni lahko; ponižati se do otrok, ter posluževati se jezika svojih malih učencev,

[1]) Na vprašanje: »Kaj čaka otrók, kateri ne spolnujejo četrte zapovedi« ni da bi učenec odgovoril »Najhujše časne in večne kazni«, ampak: »Otrók, ki četrte zapovedi ne spolnujejo . . .«

Digitized by Google

je spretnost, katero si veroučitelj pridobi še le po dolgi skušnji. In te spretnosti mu je treba; ko bi namreč v šoli začel z otroci govoriti, kakor govori z doraslimi omikanci, tedaj bi brezuspešno bilo njegovo delovanje. »Učeno govoriti z otroci, pravi Fleury, je toliko, kot govoriti jim latinsko ali grško.«

Dete ne pozna dolgih stavkov, ono prav na kratko izrazuje svoje misli; jako pogosto rabi glagole, a redko substantive. Veznika skoraj druzega ne poznajo otroci kot in ali pa, s katerim vežejo posamezne besede in stavke. Splošni in abstraktni pojmi so otroškemu jeziku neznani, on ostaja le pri čutnem, konkretnem itd. — Zelo podoben otroškemu jeziku je govor priprostega ljudstva. Tudi tu je vse kratko, živo, konkretno, polno jedrnih izrekov. In najbližej ljudski govorici je jezik svetega pisma, zlasti stare zaveze in pa evangelijev. Kako je tudi tukaj vse tako prosto, živo, jedrno, polno zgledov in prilik. Ta trojni jezik tedaj, otroški, ljudski in svetopisemski, mora veroučitelj opazovati, njega lastnijo in posebnost si prisvajati, ako hoče, da ga bodo umeli učenci. Kolikor bolj jezik katehetov postane podoben otroškemu, ljudskemu, svetopisemskemu, toliko bolj ga bodo razumevali, toliko ložej jih bo prepričeval, toliko večji vtis bo naredil na njihovo srce in voljo.

Da se toraj veroučitelj navadi tacega jezika, malim katehumenom umljivega, naj *a)* pridno prebira sveto pismo, ter opazuje zlasti jezik Jezusov in njegovih prvih učencev; *b)* opazuje naj posebnosti ljudske govorice, in pridno naj čita spretno pisane, ljudstvu in mladini namenjene knjige; *c)* naj pogosto občuje ter se razgovarja z otroci, pazeč na lastnijo njih govorjenja; *d)* rad naj prebira dobro izdelane šolske kateheze; *e)* pridno naj se pripravlja na vsako katehezo, naj si vprašanja določi po nekoliko že naprej, in katehizovaje naj vedno pazi na to, so ga li otroci razumeli ali ne; in zakaj ga niso umeli, ter naj brž popravi pogrešek; *f)* ako mu je prilično, naj posluša, opazuje in posnema dobre katehete in učitelje v njih podučevanji.

Ako sedaj še posebej nekoliko povemo o katehetičnem jeziku, naj omenimo, da je veroučitelju z učenci govoriti:

1. Jasno in razumljivo, posluževaje se tacih besedí, da koj vedó otroci, kaj hoče povedati katehet. Varuje naj se besedí dvojnega pomena, da ga ne bo krivo umelo dete. Kedar mora rabiti ptuje, neznane besede, ali govoriti o učencem še ne-

Digitized by Google

razumljivih rečeh, tedaj naj vse ptujke učencem prej raztolmači. Zaimen naj rabi malo, in dela naj kratke stavke.

2. Blagoglasno, ušesu prijetno. Kakor že odraščenci pridigo poslušajo veliko rajše, in tudi večji vtis stori na-nje, ako govornik oziraje se na vsebino govora prijetno spreminja v govorjenji, sedaj počasno, sedaj urnejše, sedaj rahleje, sedaj močneje, in z glasom hodi sedaj višje, sedaj nižje; tako tudi otrokom veliko bolj dopada katehetovo govorjenje, ako se ozira na vse to. Blagoglasno izgovarjanje veroučiteljevo vso stvar naredi bolj zanimljivo, in najde pot do srca.

3. Dostojno. Kot poslanec božji, namestnik Kristusov stoji katehet pred učenci, on oznanuje večne vzvišene resnice; kaži se to tudi v vsem govorjenji njegovem. Ne sme toraj rabiti besedi razžaljivih, spodtakljivih, prostaških, podlih, prilizovavskih; vedno dostojna, sveti reči primerna naj mu je beseda.

4. Živahno, to je tako, da stvar, o kateri govori katehet, učencem tako rekoč stopa pred oči in si pot odpira do srca. Dosega pa to veroučitelj, ako zna svoj uk pojasnovati z lepimi zgledi, prilikami, pregovori; če njegov glas, njegovo obličje, vse premikanje in gibanje njegovo kaže, da je sam ves vnet in navdušen za reč, kojo pojasnuje in priporoča učencem.

§ 97.

Katehetovo pripravljanje.

Ako hoče veroučitelj delovati uspešno, treba mu je priprave na vsako posamezno katehezo. Tirjamo pa od vestnega kateheta:

1. Da se najprej sam dobro nauči na pamet stvari, katere hoče podajati svojim učencem. Jasna mu mora biti pa tudi zveza vsakoršne kateheze s poprejšnjo in z naslednjo. Ako bi veroučitelj posamezne resnice podajal svojim katehumenom le kot nekakove odlomke, brez vsake zveze s prejšnjo in naslednjo tvarino, bi učenci kmalo pozabili reč, med tem ko si človek lahko zapameti nauk, če mu je jasna njega notranja zveza z drugimi nauki; in tudi pozneje se ložej spominja na-nj.

2. Da pred katehizovanjem premišljuje, kaj in katere so glavne misli onega oddelka, katerega hoče podati učencem, ter da pomisli, bo li znal stvar tako pojasniti in dokazati, kakor sv. cerkev

Digitized by Google

reč pojasnuje in dokazuje? Pogledati je toraj časih treba v zanesljivo knjigo, v dogmatiko, moralko, liturgiko, eksegezo.

3. Treba pri pripravljanji na učno uro pozornemu biti na posamezne pojme ter učencem neznane besede v knjigi, in pomisliti, kako bi najbolje katehumenom pojasnil temno, razložil v dele itd.

4. Tudi naj katehet že naprej določi, kakih besedí, izrekov, zgledov ali drugih pojasnil se bode posluževal v predavanji, kaka vprašanja bode stavil učencem, kake nauke za življenje bode navezoval na učno tvarino.

5. Naj si vselej napravi nekak črtež kateheze: uvod, razpravo in sklep. To osnovo naj si zapiše, ker spisovaje dá se tvarina lepše razvrstiti, in ložej pa boljše si veroučitelj zapameti predmet, ako ga vsaj v površni osnovi spisanega ima pred seboj. Katehetom začetnikom je svetovati, da si vsaj o težavnejših oddelkih katehizma sestavijo popolnoma izdelane kateheze; morda po zgledu in na podlagi priznano dobrih ptujih katehez.[1])

6. Da se s kratko molitvijo ali vsaj s pobožnim vzdihom k Bogu pripravlja na vsako katehezo, ter jo tudi v šoli začne s primerno molitvijo, in če bi tudi katehetova ura ne bila začetna šolska ura.

Res težko odgovornost bi si nakopaval veroučitelj na svojo vest, ko bi se nič ne pripravljal na posamezne učne ure, in bi morda še ne prebral dotičnega oddelka iz učne knjige, ampak zanašaje se na svoje znanje si mislil: čemu za otroke pripravljanja? Tak katehet bi nikakor ne zadostil svojemu poklicu, ampak grešil bi nad učenci, katerim bi s svojimi slabimi katehezami, ali z nepremišljenim govorjenjem sveto reč nerazumljivo storil in zoprno. Tudi še ni dosti, ako bi sicer katehet pred učno uro prebral dotični oddelek, ki je na vrsti, pa bi nič ne premišljal, kako bo pojasnoval posamezne reči, besede, pojme svojim malim; kake resnice in nauke bo za življenje izvajal, kako tudi srce in voljo učencev pridobival za sv. nauke itd.

---

[1]) Prav rabne tvarine podaja n. pr. J. M. Leonhard: Angewandte Katechetik; Aug. Gruber: Handbuch der Katechetik, nadaljevano po P. H. Schwarz-u; G. Mey: Vollständige Katechesen für die untere Klasse der kathol. Volksschule, Freiburg; dr. Fr. Oberer: Praktisches Handbüchlein für Katecheten, Graz; — tudi »Slov. Prijatelj« podal je šolskih katehez l. 1878.

Digitized by Google

§ 98.

Način katehetične učitve.

Na načinu prednašanja samega je veliko, ker pravo življenje uku daje še-le prednaška, toraj mora katehet vso pozornost obračati nanjo.

1. Ako gledamo na izgovarjanje pri katehetičnem podučevanji,[1]) je treba, da veroučitelj

a) govori počasno, kajti prenaglemu govorjenju niti dorasli poslušalci slediti ne morejo s svojimi mislimi, kaj še-le otroci!

b) Ne zaspano in mrzlo, ampak z vnemo in nekakim navdušenjem za sveti predmet, katerega oznanuje. Ako katehetu beseda pride iz srca, najde tudi pot do srca.

c) Tudi glasno mora biti veroučiteljevo govorjenje v šoli, toliko glasno, da ga slišati in razumevati morejo vsi učenci, ako so pazljivi. Preglasnega govorjenja ali celo vpitja se je pa varovati veroučitelju, kajti dolgo, preglasno govorjenje škoduje pljučam, in zraven še uči skušnja, da je toliko več blebetanja in so učenci toliko nemirneji, kolikor glasneji je učitelj. Preglasno govoreč katehet presliši celo precejšnje ropotanje in šepetanje svojih učencev.

d) Treba je nekake prisrčnosti katehetovemu podučevanju in očetovskega glasu, kar mu pride samo ob sebi, da le res ljubi svoje učence in skrb ima za njih zveličanje. Ljubeznivo govorečega veroučitelja radi poslušajo katehumeni, in sežejo jim njegove besede in nauki do srca.

2. Deklamacija je že na leci pred odraščenimi važna reč, nič manj pri katehetičnem podučevanji. Ker pa je dete že po svoji lastniji vse bolj živahno kot dorasli, zato deklamacija na otroka še bolj vpliva, in je zanj še večjega pomena, kot za odraščence. Biti pa mora deklamacija pri katehizovanji resnobna, zaupljiva in predmetu primerna.

3. Tudi na primerno akcijo ali ponašo gledaj katehet. Ni mu sicer treba na to reč obračati toliko pozornost, kakor pridigarju, a napačno bi bilo, ako bi pred otroci stal dreven, kakor mrtva stvar. V tej zadevi že gotovo pravo zadene, ako mu je srce polno skrbi za srečo in večno zveličanje učencev. Oko, obličje, vse gibanje in vedenje veroučiteljevo naj razodeva očetovsko

[1]) Glej tudi § 96.

Digitized by Google

ljubezen do katehumenov. Zlasti naj se oko učiteljevo ozira po vseh učencih.

4. Da ni delo katehetovo prazno, je zeló potreba, da med podučevanjem ohrani učence p a z l j i v e. V ta namen naj

a) skrbi, kolikor je na njem, da otroci ne sedé preveč na tesnem; da odpravlja in zabranja v učilnici vse, kar bi učence bégalo ter jih delalo razmišljene, kakor: šepetanje, igranje, vedno hojo iz sobe in v sobo itd.

b) Poduk naj stori zanimljiv in živahen. Učenca pa res zanima, kar razume, in kar spozna kot jako važno, rabno in potrebno za življenje. Pri posameznih resnicah naj toraj veroučitelj spominja katehumene, kako važen je za življenje dotični nauk, in kje, kdaj in kako jim bo postal koristen ali potreben. Živahno je katehetovo predavanje, ako nauke lepo navezuje na krajevne razmere, na reči otrokom znane, in če se v njih pojasnjenje poslužuje primernih zgledov, pregovorov, in povesti, zlasti svetopisemskih.

c) Podučevaje naj prav pogostokrat stavi vprašanja, sedaj posameznim, zlasti nepaznim, sedaj vsemu razredu. Po potrebi naj eno in isto važnejšo reč večkrat ponovi.

d) Časih, zlasti ko prestopa od predmeta na predmet, naj spodbuja katehet pazljivost s tem, da učence opozori s povzdignjenim glasom, da jim bo sedaj povedal nekaj novega, lepega, prav važnega, in da naj ga zato pazljivo poslušajo.

e) Stoji naj učitelj med podučevanjem na kraji, od koder vidi in pregleda vse učence. Nemirne in nepazljive naj večkrat vpraša, posvari, graja, in če treba, še huje kaznuje.

Razne vrste katehetičnega podučevanja.

§ 99.

Zgodbe svetega pisma in katehizem v obče.

Bog se je razodel človeštvu na zgodovinski način, kajti ob raznih časih, na raznih krajih, in različno je govoril ljudem: sedaj naravnostno, sedaj po izvoljencih, n. pr. po očakih, po Mojzesu, po prerokih, in slednjič po svojem Sinu Jezusu Kristusu in po aposteljnih. Govoril je človeškemu rodu, da mu je razodel, kdo je in kaj hoče od človeka, in kako mora živeti človeštvo, da doseže

Digitized by Google

svoj cilj — sveta nebesa. Nekoliko razodenja božjega so zapisali sveti možje na povelje in po navdihnjenji sv. Duha, to je sveto pismo stare in nove zaveze; in »zgodbe sv. pisma« so nekak izpisek ali odlomek iz biblije, ki naj bi katehumenom služil v učni pripomoček. Sv. pismo ne obsega toraj vseh razodetih božjih resnic; v dovršitev mu je ustno izročilo, ki nam podaja oni del razodenja, kar ga ni zapisanega v sv. pismu. Način razodenja božjega (smo rekli) je zgodovinski ali povesten; smeli bi to razodenje imenovati tudi k o n k r e t n o, ker se božja razodenja pokažejo v obliki, na kraj, čas, osebe ali gotove čutne razmere navezani. Tako nam volja božja, da se n. pr. nihče nad življenjem svojega bližnjega ne sme pregrešiti, stopa pred oči v zgodbi o Kajnu in Abeljnu; ali da ni dovoljeno, poželeti ptujega blaga, ali se ga polastiti siloma, kaže greh in kazen Ahaba in Jezabele itd. V taki formi podajajo nam razodenje ter voljo božjo »z g o d b e s v. p i s m a«. Ako pa resnici božji vzamemo vnanjo obliko, če si mislimo odstranjeno, kar je zgodovinskega, konkretnega, ako ne oziraje se na čas, kraj, osebe . . . iz historičnega dogodka posnamemo le glavno misel, ki je potem splošne veljave, to je, za vse čase, kraje, ljudi: tedaj se nam pokaže razodenje božje v a b s t r a k t n i, posneti obliki. In v taki formi podaja nam razodenje božje k a t e h i z e m. Iz gori omenjenih dogodb n. pr. dobimo glavno misel, glavni nauk v abstraktni obliki: ne ubijaj, ne želi svojega bližnjega blaga, ne kradi! Katehizem in svetopisemske zgodbe imata toraj v sebi eno in isto — božje razodenje; samo da v različni formi. Tudi so v omenjenih knjigah božje resnice različno razvrstene: v »zgodbah« kronologično, po dôbi, kakor so se vršile, v katehizmu pa po vsebini, ali po njih notranji zvezi.

Po zgledu nebeškega Učenika, ki je svoje svete nauke najraje navezaval na dogodbe, podučuje tudi sv. cerkev tako že od apostoljskih časov. Za p o d l a g o verskemu podučevanju jemlje svetopisemske z g o d b e, in potem še-le začne s sistematično vrejenim ukom iz katehizma. S tem pa ni rečeno, da naj bi se učile prva šolska leta le zgodbe iz sv. pisma, in pozneje samo katehizem, ampak ker je ozir vsebine obojno le eno in tisto, morata se skoz in skoz biblijska zgodba in katehizem staviti v lepo zvezo in vzajemnost. Eno podpira in pojasnuje drugo. Ozir katehumenov dela veroučitelj gledé zgodb in katehizma le ta razloček, da svojim m a l i m učencem ali začetnikom večne resnice podaja zlasti v zgodovinski, konkretni obliki; v e č j i m, godnejšim pa bolj v

Digitized by Google

abstraktni formi katehizmovi. Pri učencih začetnikih zgodbe in katehizem nista še ločena predmeta, ampak na podlagi svetopisemskih dogodb veroučitelj kaže svojim malim, kaj je Bog storil za nas, da se zveličamo. Iz svete zgodbe izvaja najimenitnejše verske in dejanjske resnice. Še-le v višjih razredih se obravnavata ločeno in v posebnih urah katehizem in zgodbe.

Koliko mora katehet te ali druge učne tvarine vsako leto podati vsakteremu razredu ali oddelku, to mu odločuje zaukazani učni črtež[1]; veroučiteljeva naloga pa je, to odmenjeno tvarino primerno razdeliti na posamezne mesece, tedne in ure šolskega leta, in natančno se držati razdelitve. Pokazati pa nam je, kako gre katehetu odločeno učno tvarino učiti v raznih šolskih oddelkih. V ta namen razdelimo po splošni navadi vse učence ljudske šole v tri vrste ali skupine, v d o l n j o ali nižjo, v s r e d n j o in v v i š j o. Pri čvetero- ali še večrazredni ljudski šoli se dajo učenci lahko razvrstiti na tri skupine: prvi ali nižji prištevamo katehumene prvega in drugega šolskega leta; srednji one tretjega, četrtega, in če je otrokom obiskovati šolo osem let, tudi še petega leta; višji skupini učence petega in šestega, in pri osemletnem šolanji, katehumene šestega, sedmega in osmega šolskega leta. Pri enorazrednici, ali tudi v vseh slučajih kaže veroučitelju učence razvrstiti le v dva oddelka, v nižji in višji. Nižjemu oddelku ali doljni skupini prišteva otroke, kateri še ne znajo toliko brati, da bi si sami znali pomagati s knjigo. Vsi oni pa, ki znajo že sami spretno rabiti učno knjigo, pripadajo gornji skupini.

Ako gledamo na način katehetičnega podučevanja, je bistveni razloček med skupinami ta, da se učencem nižje vrste svetopisemske zgodbe in katehizem podajata skupno, združeno, pri srednji in višji skupini pa ločeno. Ozir različnega katehetičnega podučevanja bomo toraj v naslednjem govorili le o dolnji skupini učencev in gornji, prištevši jej srednjo.

§ 100.

Katehetovo podučevanje pri doljni skupini.

Preden veroučitelj more pričeti redno podučevanje v krščanskem nauku pri svojih novincih, treba je katehumenom začetnikom nekakega p r i p r a v l j a v n e g a p o d u k a. Ti prvenci navadno še niso za redno podučevanje v šoli: plahi in boječi so,

[1]) Glej § 86.

Digitized by Google

niso vajeni reda, kakoršen mora biti v učilnici, ne znajo še pazljivi biti, misliti in predstavljati si stvari, o kateri se jim govori; večinoma jim manjka znanja, na katero bi katehet navezoval svoj nauk. Veroučitelj mora toraj take učenčke storiti še-le pripravne in sposobne za redno podučevanje, jih mora za-se pridobiti s prav ljubeznivim ravnanjem ter odstraniti njih boječnost, pa navaditi jih šolskega reda. To se zgodi prve učne ure šolskega leta z nekakim verskim nazornim podukom. Prav priprosto in kar se dá v jeziku otroškem pripoveduje v teh urah veroučitelj svojim prvencem o Bogu, o sv. nebesih, o angeljih, o raznih stvareh božjih, o veliki ljubezni božji do nas in enako. Ko jim katehet živo in nadrobno vse to opisuje, začnó spoznavati Boga in njegove lastnosti, učé se spoznavati razne stvari na zemlji in na nebu, svoj poklic itd. Pri tem se jim srce vnema v ljubezni in hvaležnosti do Očeta nebeškega, zbuja se jim vest; in ker učitelj dá ponavljati v kratkih koscih vse, kar jim dopoveduje, učé se učenci pravilnega govorjenja, odgovarjanja, se priučé mnogih izrazov v krščanskem nauku navadnih itd. Učitelj sam pa pri tem pripravljavnem poduku spoznava svoje nove učence, njih sposobnosti in lastnosti, pa tudi izvé, koliko verskega znanja so si pridobili že v domači hiši.

K pripravljavnemu podučevanju spadajo tudi začetne verske vaje. Katehet namreč uči svoje male učence v teh pričetnih urah roke sklepati k molitvi, se sploh primerno vesti med molitvijo, pravilno križ storiti, spodbudno moliti očenaš, češčeno si Marijo, čast bodi, kratko molitvico k angelju varuhu, sedaj posamno, sedaj skupno itd. — Ko po tacih in enacih vajah otroci postanejo sposobni pazljivo poslušati, misliti, si kratke stavke zapominjati, slišano pripovedovati . . ., takrat je še-le možno, začeti s pravim ter rednim katehetičnim podučevanjem.

1. Katehet pri doljni skupini učencev ne loči katehizma od svetopisemske zgodbe. Biblijsko dejanje živo pripovedovano je v tem oddelku ona podlaga, s katere veroučitelj izvaja razodenje božje, verske in dejanjske resnice. Podučevaje na nižjem oddelku naj ravná tako-le:

Najprej katehet počasno in razločno pripoveduj svetopisemsko zgodbo; a ker so učenci še slabe pojmovitosti, podajaj jo v malih kosih, če je količkaj dolga. Posluževati se je pri tem kolikor moč onih izrazov, s katerimi sveto pismo oziroma učna knjižica dopoveduje zgodbo, le sem ter tje sme mesto težko razumljivega izvirnega izraza rabiti drugo otrokom umljivo besedo. Tudi na-

Digitized by Google

vadno ni dosti, le enkrat otrokom povedati dotično zgodbo, ampak jim jo je treba povedati parkrat, a vselej z ravno tistimi besedami, ker bi si je učenci sicer ne mogli zapametiti dobro. Popolnoma napačno bi ravnal katehet, ako bi učencem zgodbo čital. Naj bi jo bral še tako zgledno, bi vendar z branjem nikdar ne dosegel tega, kar s prosto izgovorjeno, z živo besedo, ki pazljivost vzbuja in ohrani; in če od srca pride, tudi k srcu gre. Zraven tega pri ustmenem dopovedanji govori tudi oko katehetovo, kar je velike vrednosti. Kaj pa da mora veroučitelj govoriti otrokom res otroško: v kratkih stavkih, nadrobno, prav živo, z očetovskim glasom in tako, da osebe vpeljuje govoreče.

Ko je katehet povedal in zopet povedal svetopisemsko dogodbo, mu je skrbeti, da si jo učenci zapametijo, in sicer najprej le po vsebini. V ta namen naj učitelj povedano izprašuje, in sicer tako, da vsa vprašanja in odgovori podajo celo zgodbo, to je, katehet popraševaje po povedanem izleče iz otroka kosoma vso dogodbo. Izpraševaje učencem pojasnuje neznane besede in stvari, in jim odkriva tudi pomen in važnost zgodbe. Pri tem izpraševalnem ponavljanji naj katehet rabi biblijske podobe, ako so mu na razpolago. Biti pa morajo res dobre in rabne: kar predstavljajo, se mora vjemati z dogodbo; naj so čedno izdelane, nikoli ne smejo žaliti rahločutnega očesa otroške nedolžnosti. Dobro izdelane podobe pri ponavljanji podpirajo spomin, a razdvojile bi pazljivost, da bi jih rabil učitelj že pri prvem dopovedovanji. — Ko so si učenci zapomnili vsebino svetopisemske zgodbe, treba je, da si jo zapametijo tudi po obliki, to je, da jo vedó povedati célo in kolikor mogoče s takimi besedami, s kakoršnimi jim jo je povedal katehet. Kar je jedro povesti, najvažnejša dejanja in besede božje ali svetih mož, tisto si morajo katehumeni v glavo vtisniti natančno, od besede do besede. Naj poskušajo povedati povest najprej sposobnejši učenci ali taki, ki hodijo v šolo že drugo ali tretje leto, potem še drugi. Začetkoma seveda ne gre drugače, kakor da katehet pomaga z nekaterimi vmesnimi vprašanji.

2. V vedni zvezi z zgodbo podajajo se učencem te skupine nauki iz katehizma. Tudi ni drugače mogoče pri slabotnih začetnikih; kdor bi jim hotel abstraktno vsebino katehizmovo kar zredoma vbijati v glavo, imel bi silnega truda, a malo malo sadu. Ako so si pa mali katehumeni najprej po vsebini, potem kolikor moč tudi po obliki zapametili biblijsko zgodbo, se iz nje dá lahko posneti ali izvoditi ta ali druga verska resnica ali zapoved, pre-

Digitized by Google

poved božja. Iz sv. povesti izpeljani verski nauk utegne se učencem podajati prav z besedami katehizma. Najprimernejše je, če veroučitelj na doljni skupini v teku šolskega leta na omenjeni način podá tiste in toliko svetopisemskih zgodb, da iz njih izvodi vse člene apostoljske vere.[1])

Tudi na v p o r a b o ne pozabi veroučitelj, ampak iz svetopisemske zgodbe naj posnema naukov za življenje, pa le takih naukov, ki tako rekoč kar sami izhajajo iz povesti, in jih ni treba dobivati še le po dolgih ovinkih. Jako dobro je, nauk iz zgodbe povzeti v kak vers ali jedern stavek, najbolje svetopisemski; tak otrokom globoko ostane v spominu, in jim še za poznejše življenje služi v spodbudo ali tolažbo.

Ko je veroučitelj na ta način obravnaval svetopisemsko zgodbo, treba je stvar p o n a v l j a t i v naslednji šolski uri. Ker učenci te vrste še ne znajo zadostno brati, se toraj niso mogli doma iz knjige učiti (navadno se jim niti v roko ne daje knjiga za veronauk). Od zadnje ure toraj vselej po nekoliko pozabijo, zato naj katehet ob začetku ure morda še enkrat sam počasi pové zgodbo, ali pa naj jo velí povedati najprej učencu dobre glave, pozneje tudi manj darovitim. Kaj pa da je treba vmes pomagati; pri zelo slabih ali boječih učencih mora celó vso zgodbo izvleči z vprašanji. Ko je končano ponavljanje zgodbe same, treba je ponoviti tudi še katehizmove verske in dejanjske resnice in iz svetopisemske zgodbe posnete nauke, v kar treba učencem staviti gotova in določena vprašanja. Zapisuje naj katehet v imenik, kako odgovarjajo posamezni vprašanci.

§ 101.

Katehetovo podučevanje pri gornji skupini.

Ravnanje katehetovo v srednji in višji skupini učencev je v bistvu isto, zato združimo srednjo in višjo vrsto katehumenov v gornjo skupino, ter si oglejmo delovanje veroučiteljevo v tem oddelku. Svetopisemske zgodbe in katehizem sta tu samostojna predmeta.

1. Z g o d b e s v e t e g a p i s m a. Katehet naj p o v é zgodbo, katero je namenil v nalogo učencem za tisto uro; ali ko bi bila predolga, pové le tisti oddelek, ki se ga bodo imeli katehumeni

[1]) Kako iz svetopisemskih zgodb izvajati verske in dejanjske resnice, kaže n. pr. dr. M a g n u s J o c h a m: Anleitung zum Gebrauche der biblischen Geschichte beim Religionsunterrichte, München.

Digitized by Google

učiti na pamet. Rabi naj dopovedovaje izraze svetopisemske ter tiste besede, katerih se poslužuje učencem ukazana učna knjižica, samo nejasne izraze pojasnuje naj s pridejanimi znanimi. A ne le z besedami sv. pisma naj pripoveduje, ampak mora učencem podati tudi pravi pomen zgodbe, nje vsebino nepremenjeno, ter naj svojevoljno ničesar ne izpušča in tudi nič ne dostavlja. Glasno, razločno in počasi naj dopoveduje, da mu vsi učenci morejo slediti z duhom; tudi prav nazorno in živo, da osebe v zgodbi, kraj dejanja in dejanje samo učencem nekako kar stopi pred oči, ter zgodba deluje na domišljijo in srce. — Ko veroučitelj pripoveduje zgodbo, naj imajo učenci knjigo zaprto ter naj poslušajoč gledajo v kateheta. Nato pride na vrsto r a z l a g a n j e, pri katerem se rabi šolska knjiga. Učitelj sam ali kateri učencev prebere dotično zgodbo ali odmenjeni oddelek takó, da preneha pri vsakem končanem stavku ali vsaj po takem stavku, ki podaja kaj tacega, kar je treba otrokom pojasniti. Tega branja se oklepa razlaganje, pojasnovanje vsebine in pomena zgodbinega. Zlasti pri zgodovinskih prigodbah stare zaveze je navadno treba marsikaj povedati učencem o osebah in njih lastniji, o kraju dejanja, ki naj se pokaže na zemljevidu, o šegah, tistodobnih navadah.[1])

Sosebno je še treba učencem kazati notranjo ceno in p o m e n z g o d b e, pa kake važnosti je v razodenji božjem. Pri tem razlaganji se mora veroučitelj ozirati na prejšnje in na naslednje svetopisemske dogodbe; zlasti ne sme prezirati prerokb in predpodob stare zaveze, — v novem zakonu pa naj katehumenom kaže, kako so se spolnovale one prerokbe in predpodobe. Velike važnosti pri katehetičnem podučevanji so tudi prilike ali parabole Gospodove, katerih nekatere je nebeški Učenik sam razložil, pojasnil, in to prekrasno razlaganje Jezusovo, ki so nam ga zapisali evangelisti, naj je katehetu zgled posnemanja, ko kaže svojim učencem zlate nauke, zavite v mične podobe in zgodbe.

Razlaganju se pridružuje v p o r a b a, s katero skuša katehet pridobivati za večno resnico razum, srce in voljo svojih učencev. V ta namen si mora prizadevati, da učenci jasno spoznavajo, kolikega pomena in važnosti so posamezne svetopisemske zgodbe pri delu našega odrešenja ali za kraljestvo božje na zemlji, in iz tega je potem lahko izvajati naukov za posamezne vernike ter za

[1]) Vrlo dobra pomožna knjiga katehetu pri razlaganji svetopisemskih zgodb je: dr. J. Schuster »Handbuch zur biblischen Geschichte«; mit Karten, Plänen und vielen Holzschnitten. 2 Bände, Freiburg, Herder.

Digitized by Google

posebne slučaje v življenju. To obračanje na življenje mora biti prav ponaturno, ne prisiljeno; to je, nauk mora izhajati iz zgodbe tako rekoč kar sam ob sebi. Preveliko naukov naj veroučitelj nikoli ne izvaja iz zgodbe, ampak le malo in jasnih ter prav rabnih. Kedar je možno, naj se vporaba izvrši kar precej takrat, ali pa kaže, kako treba nauk izvrševati v življenji. To se zgodi, ako katehet n. pr. z učenci kar brž med razlaganjem opravi primerno molitvico, ali z otroci stori zadevni sklep, vzbudi primerno notranje dejanje; ali pa kaže, kako in kdaj naj učenec ravna po tem nauku itd. Če lahko, naj veroučitelj vporabo, nauk za življenje podá v kakem versu ali kratkem, jedrnem izreku, da se katehumenom bolj vtisne v spomin.

Ko je veroučitelj na ta način zgodbo povedal, pojasnil, razložil, na-njo navezal nauke za življenje, jo morda še kateremu učencev célo dal prebrati, je sedaj naloga za naslednjo učno uro, da se učenci zgodbe iz knjižice naučé na pamet, in sicer kolikor se dá po besedi, ker tako še-le postane zgodba učencem popolna duševna lastnina. Ni preveč, tirjati od učencev, da se naučé povest od besede do besede, saj jim jo je povedal, razložil, nauke iz nje posnemal. Tudi je otroku celó ložej naučiti se od besede do besede, kot povedati le glavno vsebino dogodbe. Zraven besedi svetopisemske dogodbe morajo si učenci zapametiti tudi razlaganje, pa nauke za življenje, posnete iz zgodbe. — Naslednjo uro je treba ponavljati, to je, izprašati zgodbo. Dopovedujejo naj jo otroci ali célo, ali vsakteri le kak oddelek, počasi, glasno, razločno. Ako dopušča čas, naj več učencev dopoveduje zgodbo, a vsakteri vsaj kak večji oddelek, ne samo posamezne stavke. K ponavljanju tudi spada, da vedó otroci odgovarjati na poglavitnejša vprašanja po času, kraju, kateri naj kažejo na zemljevidu, po osebah dogodbe, in po nje notranjem pomenu. Kakšnost odgovorov naj si zapomnuje. Zelo je koristno, ako more veroučitelj ob koncu meseca ali poluletja z učenci ponavljati biblijske dogodbe, kolikor so se jih učili v oni dôbi, da se jim toliko bolj vtisnejo v glavo, in da ložej spoznajo notranjo zvezo med posameznimi svetopisemskimi dogodbami.

2. S katehizmom je veroučitelju ravnati nekako tako, kakor s povestjo svetopisemsko. Malo bi bilo pričakovati sadú, ko bi katehet svojim učencem podajal vsebino katehizmovo kar naravnost v tistej obliki, kakor jo podaja knjižica, ter bi morda le še kaj malega dostavil v razlaganje. Vprašanja in odgovori v

Digitized by Google

knjigi so le nekako suho okostje božjih zveličavnih naukov, in naloga je veroučitelju, to okostje obdajati z mesom ter duha in življenja vdihati suhoparnim stavkom. Ako katehet to zna, tedaj tudi slabejše sestavljen katehizem dobro služi; kjer pa veroučitelj tega ne stori, tam tudi najboljši katehizem ne nadomesti onega, kajti otroci sami si ne znajo življenja zajemati iz kratkih, suhih stavkov. — Podučevanje v katehizmu naj se toraj začenja s tem, da si veroučitelj odbere iz knjige toliko vprašanj, kolikor jih méni takrat dati za nalogo; če mogoče tacih, da so ozir vsebine za-se nekaka celota. In v tej obliki, toraj kot nekako celoto, mora za tisto uro odmenjeni oddelek podati katehumenom v obliki govora. Ko veroučitelj katehumenom odlomek katehizma pripoveduje v zvezi, kot neko celoto, naj se pri tem poslužuje besedi katehizmovih, in vmes utegne že sedaj vpletati to ali ono v razlaganje, pojasnjenje. Tudi primernih zgledov, prilik, zgodbic naj ima pripravljenih v ta namen. Učenci naj imajo med tem pripovedovanjem katehizme še zaprte ter naj gledajo v kateheta in poslušajo.

Ko je veroučitelj povedal v zvezi odmenjeni kos iz katehizma, začne se nadrobno razlaganje[1]), po katerem vodi učenca do razumevanja dotičnega oddelka v knjigi. Najprej ukaže katehet vsa odmenjena vprašanja in odgovore glasno prebrati, da se učencem polajša naslednje učenje od besede do besede; potem pride na vrsto razlaganje prebranega. A kaj naj katehet razlaga in kako? Ne dá se na to odgovoriti določno in natančno; katehetovo znanje in poznanje pa skušnja njegova mu mora povedati, kaj je treba svojim učencem pojasnovati, razlagati, in kako? Kdor se vselej vestno pripravlja na poduk, in če je vernega, pobožnega srca, ter ima spretnost, težavno razločevati od jasnega, in dobro pozna svoje učence, njih vednost in razumsko omiko: on gotovo pravo zadene ter sprevidi, kaj mu je razlagati v katehizmu in kako! Ogibati se je dveh krajnosti: pretirane temeljitosti, pa nagle površnosti, kajti namena ne more doseči ne po eni, ne po drugi. Pretirana temeljitost se rada prevrže v pendantstvo in dolgočasnost, ter učencu jemlje veselje do učenja. In ker hoče prav vsako stvar

[1]) Pri učencih višjih razredov ali v ponavljavni šoli sme katehet tirjati, da se katehumeni naloge iz katehizma naučé že pred razlaganjem. Takim otrokom so namreč važnejše reči iz verouka že znane in tudi dotično razlaganje so že slišali prejšnja leta. Kar je še treba, pové se takim šolarjem še-le pri izpraševanji naloge.

Digitized by Google

in besedo razlagati, razkosa predmet in stori reč nejasno. Kdor se pa ne pripravlja na podučevanje, postane navadno površen, greší s tem nad svetostjo predmeta, stori poduk suhoparen, neprijeten — toraj tudi ne pride do zaželjenega cilja. Le večletna vaja, in vedno skrbno pripravljanje na katehizovanje daje veroučitelju ono spretnost, da vé, katerih reči iz katehizma mu je razlagati in kako. Tudi najboljše ptuje izdelane kateheze se ne dajo rabiti kar celoma in nespremenjene, ampak predelati jih je treba oziraje se na razmere in potrebe dotičnih učencev.

Ker katehetičnemu podučevanju ni samo namen, učencem podajati versko znanje, ampak jih je tudi voditi do tega, da živé po prejetih naukih, zato je obračanje na življenje ali v p o r a b a pri katehizovanji važna in potrebna reč. Zgodi se to ali že med razlaganjem, ali pa ob sklepu s kratko prisrčno spodbudo ali opominjanjem. Posneti nauk mora vselej biti otrokom primeren, to je tak, da ga katehumeni v svojih razmerah morejo rabiti ali spolniti. Kedar mogoče, naj se storjena vporaba izvršuje kar brž, ali pa naj z učenci stori sklep, da hočejo ob prvi priložnosti to ali uno storiti, opustiti itd. Veroučitelj naj ne dela p r e v e č vporab in naj z nauki ne preobklada učencev. Ni treba, da bi iz vsacega katehizmovega vprašanja izvajal poseben nauk za življenje, ampak le malo naj jih podaja katehumenom, a rabnih, praktičnih. Kakor sploh v življenji, tako tudi tu ni glavna reč: veliko sklepov, ampak izvršitev sklepov.

Z g l e d. Recimo, da pride veroučitelj v »Kratkem katehizmu« do 9. člena apostoljske vere: »Sveta katoliška cerkev; občestvo svetnikov« ter si odbere prva štiri važna vprašanja tega oddelka za nalogo. Najprej pové toraj glavne misli teh vprašanj v obliki govora, morda tako-le: Danes se bomo učili nekaj posebno imenitnega, namreč o sv. katoliški cerkvi. Slišali bote, da to, kar imenujemo »sv. cerkev«, ni kako poslopje, kakoršna imamo, da se ondi shajamo k božji službi. »Sv. cerkev« pomenja vse tiste ljudi po celem svetu, kateri verujejo vse tisto, kar je učil Jezus Kristus itd. Sedaj nastopi razlaganje omenjenih vprašanj po erotematično-akroamatični učbi, tako zvano k a t e h i z i r a n j e, ki bi utegnilo biti tako-le:

Katehet: I., povej mi, kdaj je prišel sv. Duh nad apostoljne? Kaj so apostoljni potem storili? Kdo je prvi pridigoval? Res, Peter je prvi govoril zbranim ljudem, to je, povedal jim je o J. K., da je pravi Bog, da je vse res, kar je učil, da morajo vsi v njega verovati, svoje grehe obžalovati in tako živeti, kakor je Jezus učil, če hočejo kdaj priti v nebesa... I., ali so poslušali Petra, ali je kdo obljubil, da bo veroval v Jezusa itd. Koliko pa je bilo tistih,

Digitized by Google

ki so koj na besedo Petrovo verovali... Kaj je storil s temi 3000 verujočimi?

K.: Teh 3000, ki so se dali prvi krstiti, imenujemo »k r i s t i j a n e«, kakor se mi imenujemo, ker so bili v imenu J. K. krščeni, ker so verovali v Kristusa in obljubili, da bodo tako živeli, kakor je ukazal Kristus.

K.: Povej mi ti, A., kam so pa šli drugi apostelјni in kaj so storili, ko so prejeli sv. Duha? Prav. Tudi ti so pridigovali, kakor Peter binkoštni praznik; in kateri so verovali in obljubili, da bodo živeli po Jezusovi veri in prejemali njegove sv. zakramente..., tiste so krstili in tudi ti so s tem postali kristijanje. Bilo je toraj tacih ljudi, ki so v Jezusa verovali in njegove zakramente prejemali, vedno več. Bilo je po raznih deželah vedno več kristijanov, kakor otrók ene družine, kakor ovac ene čede.

K.: M., ali more kaka družina brez gospodarja ostati, ali čeda brez pastirja? Dobro, vsaka čeda mora pastirja imeti, in ovce morajo pastirja poslušati, ga ubogati, za njim hoditi. Ako je čeda zelo velika, mora biti celó več pastirjev, katerih eden je veliki ali prvi pastir. Tudi v vsaki družini, hiši, deželi mora biti kak gospodar, vladar. Tega morajo vsi slušati, ubogati, sicer ni reda v družini ali v deželi. M., kdo pa je gospodar v vaši hiši? In v naši deželi?

K.: Glejte, otroci! Tudi Jezus je svoji čedi dal pastirje, to je tistim, ki so v njega verovali, po njegovem nauku živeli, je postavil pastirja, p o g l a v a r j a. Dokler je bil Jezus sam na zemlji, je bil tistim, ki so v njega verovali, sam pastir; preden je pa odšel, je nekoga druzega postavil mesto sebe. Ali vé kdo, katerega? Tako je, P e t r a je postavil Jezus prvega poglavarja. Le pazite; povedal vam bom, kako mu je rekel. Tako-le mu je rekel: »Ti si peter (skala)... Pasi moja jagnjeta...« Ali je kdo zapomnil, kako je Jezus rekel? (Se večkrat ponoví.)

K.: Peter je bil toraj prvi pastir, prvi poglavar onim, ki so verovali... A če je čeda velika, sem rekel, je treba več pastirjev. In res je Jezus tudi drugim a p o s t e l j n o m dal oblast pasti čedo Jezusovo; rekel jim je: »Resnično vam povem, karkoli boste zavezali itd.« Razšli so se na razne kraje in povsod učili, krščevali, pasli čedo Kristusovo.

K.: Povej mi, B., so li apostelјni zmiraj živeli na zemlji? Res, umrli so, kakor moramo vsi ljudje umreti. Ali veš, kako je umrl Peter, Andrej...? Apostelјni so toraj umrli, a njih oblast, njih služba pa ni umrla, ni minula. Če v kakem kraji umrje župan, ali so potem v občini brez župana? Dobro, druzega izvolijo. Tako tudi čeda Kristusova po smrti apostelјnov ni ostala brez pastirjev, ker so apostelјni že ob svojem življenji si izvolili n a m e s t n i k e, in ti namestniki so si odbrali zopet svoje namestnike. Tako je bilo do danes, ko imamo namestnika apostelјna Petra, Jakoba, Andreja... Kdo vé, kdo je danes namestnik sv. Petra? Res, s v. O č e. Ali veš, B., kako je ime papežu? kje stanujejo? Kdo pa so namestniki drugih apostelјnov? Ali si videl že š k o f a?

Digitized by Google

K.: Mesto aposteljnov, katere je Jezus sam postavil pastirje svoji čedi, dandanes toraj papež in škofje učé, kar je Kristus učil, delé njegove sv. zakramente. Ali škof imajo preveliko čedo, ne morejo povsod sami učiti . . .; imajo toraj tudi namestnike — kdo so ti, D.? To so m a š n i k i. Sedaj pa dobro poslušajte, povedal vam bom nekaj prav važnega. Vsi tisti ljudje, naj živé kjerkoli na svetu, na Kranjskem, Štajerskem . . . ali tudi v Ameriki, Afriki . . . če le Jezusa za svojega Gospoda spoznajo, kakor mi, in če vse tisto verujejo, kar je Kristus učil, in kar mesto njega sedaj papež, škofje, mašniki učé, in če vse tiste zakramente imajo in prejemajo, ki jih je postavil Jezus, toraj če so krščeni, birmani itd. in če sv. očeta v Rimu imajo za svojega vidnega poglavarja, vse take ljudi vsega sveta imenujemo s v. k a t o l i š k o c e r k e v. Kako toraj imenujemo vse tiste ljudi po svetu itd. Kaj je toraj sv. katoliška cerkev?

K.: Rekel sem, da so papež v i d n i p o g l a v a r sv. cerkve. Zato, ker jih vidimo. Vsak more v Rim k njim priti in jih more videti, slišati. A sv. cerkev ima pa tudi še druzega, n e v i d n e g a p o g l a v a r j a. To je Jezus Kristus sam. On je sedaj v nebesih, a še zmiraj skrbi za svojo cerkev, jo vodi po sv. Duhu, toraj jej je poglavar in sicer neviden, ker ga sedaj s svojimi telesnimi očmi ne vidimo. Koliko ima toraj sv. cerkev poglavarjev? . . .

Sedaj boste razumeli, kar se boste do prihodnjič morali naučiti na pamet, namreč vprašanje. . .

K.: Kaj pa se u č i m o iz tega, kar sem vam povedal? To-le: Ker so papež namestnik Kristusov in so tudi škofje, mašniki namestniki Kristusovi, jih moramo spoštovati, poslušati, ubogati. Kar oni učé, je prav tako, kakor bi Jezus sam učil . . . Kdor nje spoštuje, uboga, je, kakor bi spoštovanje, pokorščino skazoval samemu Jezusu itd. itd.

Naloge se morajo učenci iz knjige doma n a u č i t i n a p a m e t. Še bolj ko pri zgodbah sv. pisma, naj pri katehizmu tirja veroučitelj, da se dotične odgovore naučé dobro, to je, kar se dá natanko po besedah knjige. Le natančen odgovor ima pravo ceno, in učencu, lastnega mišljenja še malo vajenemu, je tudi ložej, naučiti se iz glave od besede do besede, kot z lastnimi besedami dati pravi odgovor. — Ob začetku naslednje ure se zgôdi p o n a v l j a n j e, in sicer na ta način, da veroučitelj stavi vprašanja iz katehizma, in zahteva od učencev, da mu odgovarjajo z besedami učne knjižice. Ako dopušča čas, naj več učencev odgovori na vsaktero vprašanje, ali vsaj na imenitnejša. Da to ponavljanje ni suhoparna in neplodna ponova katehizmovih besedí, mora veroučitelj staviti tudi dopolnivna in vmesna vprašanja, s katerimi se prepriča, če so si učenci zapametili razlaganje, pojasnila, zglede, nauke . . ., katere jim je dajal med razlaganjem. Ker

Digitized by Google

katehet tirja od učenca, da mu odgovarja od besede do besede tako, kakor obsega knjiga dotični odgovor, zato mora tudi sam vprašaje se strogo držati besedí katehizmovih, in tudi v tisti vrsti mora staviti vprašanja, kakor jih ima razvrstene katehizem, da s tem olajša otroku odgovarjanje. Ako bi veroučitelj sam ne imel naloge popolnoma trdno v spominu, smel bi si izpraševaje pomagati s knjigo, kar pa nikakor ne napravi na učence dobrega vtisa, ker se s tem bolj ali manj samega sebe sramoti pred njimi. Da učencem ostanejo trdno v spominu nauki katehizma, naj bi veroučitelj skrbel za večkratno ponavljanje, n. pr. ob koncu meseca, ob koncu kakega poglavja, poluletja . . ., ali tudi pri zgodbah iz svetega pisma, če na primernih krajih opozoruje učence na dotična vprašanja iz katehizma in jih ponoví.

§ 102.

Dopolnivni verski poduk.

K dopolnivnemu podučevanju iz krščanskega nauka štejemo zlasti razlaganje evangelijev ali tudi listov, pa liturgiko[1]) in cerkveno zgodovino po višjih razredih ljudske šole. Učni črtež (glej § 86) določuje, v katerih razredih je učiti omenjene predmete, ki so potrebni k temeljitejši verski omiki, in tudi pové, kaj je učiti iz posameznih naštetih predmetov. Tukaj naj spregovorimo le nekoliko o katehetični m e t o d i pri omenjenih učnih tvarinah.

1. Izmed perikop jemlje ljudska šola navadno le e v a n g e l i j e, kajti listi so učencem te vrste večinoma pretežko razumljivi, obravnavajo se le prav jasni, kakoršni so oni, ki nekako dopolnujejo evangelij, kakor n. pr. list za praznik sv. Štefana, sv. treh kraljev, za binkoštno nedeljo itd. Nekak uvod temu predmetu naj je splošen nauk: kaj je evangelij, kdo in kateri so evangelisti, njih znamenja, kako s številkami zaznamnujemo, kje v sv. pismu se nahaja dotična perikopa itd. Pri razlaganji evangelija je katehetu v obče ravnati kakor s svetopisemsko zgodbo (gl. § 101), in sicer s posebnim ozirom na to, je li zgodovinske ali podučne vsebine. Najprej toraj katehet počasi in razločno sam pové dotični evangelij, potem dá perikopo prečitati stavek za stavkom, in pri tem pové učencem, kar jim je treba vedeti, da razumejo in ceniti vedó svetopisemske besede. Ker je vsakteri evangelij nedelje ali praznika le mali del celote, treba ga je v zvezo postaviti s celoto,

[1]) Glej § 85, št. 4.

Digitized by Google

iz katere je vzet, in zraven gre povedati še tudi razne važnejše vnanje okoliščine, n. pr. kje, kdaj, ob kateri priliki se je to govorilo, godilo itd.

Nedeljske in prazniške perikope se tesno oklepajo cerkvenega leta in njega praznikov; njih vsebina nam zapored živo stavi pred oči, kar je Bog storil in vravnal za naše zveličanje. To daje katehetu priliko, razlagovaje evangelije učencem pojasnovati namen in pomen cerkvenega leta v obče, kakor tudi praznikov in nedelj posebej, in vpeljati katehumene v razumevanje različnih cerkvenih slovesnosti, obredov, pobožnih vaj, ki so lastni nekaterim praznikom ali nedeljam. — Evangelij služi veroučitelju tudi v to, da iz njega izvaja razne verske resnice, več ali manj učencem že znane iz katehizma. Katehet poprašuje, če so že kdaj slišali ta nauk, in kdaj? Dá si nauk ponoviti z besedami katehizma. — Pri razlaganji evangelijev katehet svojim učencem tudi srce vnema k ljubezni do Boga in si njih voljo pridobiva za spolnovanje evangelijskih naukov, kar skuša doseči s kakim prisrčnim nagovorom. Kedar evangelij obsega kak čudež Jezusov, naj katehet opomni učence, da je Gospod iz lastne moči učinil to čudesno delo; in kakor je ono storilo pri navzočih, da so verovali vanj, tako bo tudi v katehumenih s tem vzbudil trdno vero v Jezusa. — Razlaganju evangelija gre učna ura v soboto, ali sploh katehetova ura pred nedeljo ali praznikom. Ravnanje veroučiteljevo pri izpraševanji naučenega evangelija je isto, kakor pri zgodbah svetega pisma. Tudi tu gre tirjati, da se otroci naučé po besedi; in da znajo povedati tudi vse tisto, kar se jim je ali v razlaganje povedalo, ali iz druzih namenov navezalo na besede svetopisemskega odlomka.[1])

2. Po vsej pravici smemo cerkveno zgodovino imenovati bistven del krščansko-verskega poduka tudi na ljudski šoli. Cerkvena zgodovina namreč je en del zgodovine božjega kraljestva na zemlji, katero se je začelo s stvarjenjem sveta, in bode za časnost jenjalo še-le s sodnjim dnevom. Ko je toraj katehet v verskem podučevanji mladini kazal v zgodbi stare zaveze, kako je Bog človeški rod pripravljal na prihod Odrešenikov, in so katehumeni v zgodbi nove zaveze izvedeli, kako je kraljestvo božje v novi in popolnejši obliki stopilo med svet kot cerkev krščanska, po Zve-

[1]) Katehetu dobra pomožna knjiga pri razlaganji evangelijev je n. pr. Goffine ali A. Löffler, die Evangelien und Episteln für die Sonn- und Festtage. Zum Gebrauche für Schule und Haus. Wien; tudi J. Panholzer, Kurze Erklärung der sonn- und festtäglichen Evangelien des Kirchenjahres. Wien.

Digitized by Google

ličarju ustanovljena, ne more in ne sme z zgodbo kraljestva božjega kar mahoma prejenjati, ter prav nič več omeniti o nadaljni osodi cerkve božje — in to bi storil, ako bi z biblijskimi dogodbami celoma končal zgodovinsko-verski poduk. Večkrat je zaukazal Bog v starem zakonu starišem, da naj svojim otrokom dopovedujejo o čudesnih delih in dobrotah božjih; in tudi sv. Avguštin tirja v svojem navodu, kako podučevati nevedne, da se jim dopoveduje vsa zgodovina sv. vere, od stvarjenja sveta do najnovejših dni. Kar je Bog ukazal za staro zavezo, in kar velí sv. Avguštin za svoj čas, to tudi za sedanjost ni prav nič manj koristno, celó potrebno je.

In saj bi nam svetopisemska zgodba brez zgodovine cerkvene deloma ostala celó nerazumljiva. Kako bi mogli umeti in razlagati brez cerkvene zgodovine toliko obljub in prerokb Jezusovih o kraljestvu, ki se razteza po vsej zemlji, o gori nad vsemi gorami, h kateri romajo vsa ljudstva itd.? In toliko prilik o kraljestvu božjem n. pr. o gorčičnem semenu, o kvasu, o ljuliki med pšenico, o kraljevski ženitnini itd., ali besede Jezusove do svojega aposteljna: »Ti si Peter (skala) . . .«, s katerimi ga je postavil vidnega poglavarja cerkvi, in mnogo enacega, ali ne najde svojega pojasnila in potrdila le v cerkveni zgodovini? — Nadalje je tudi potrebno vsacemu kristijanu, in pred vsem katehumenom, da mu je več ali manj znana cerkvena zgodovina. Zdaj in zdaj bodo zapustili šolo, stopili med svet, kjer se bodo morali čutiti in vesti kot samostalni udje Kristusove cerkve, kot državljani kraljestva božjega na zemlji. Tega bi ne mogli, če bi ne poznali svoje sv. cerkve, ako bi ne bili podučeni o njeni osnovi, o njenih napravah, redovih, misijonih, o razvijanji in razširjanji krščanstva, o njega važnejših veselih in bridkih dogodkih itd. Skratka: ne mogli bi se v življenji kazati ude katoliške cerkve, in ne mogli bi se uspešno vdeleževati cerkvenega življenja, ko bi ne poznali in ne umeli svoje svete cerkve. Ljudska šola bi toraj ne dovršila svoje naloge, ako bi popolnoma prezirala cerkveno zgodovino. Res, da sistematično obravnavati ni mogoče tega predmeta v navadni ljudski šoli, pa tudi ni potrebno, a k o s o m a se morajo učencem zadnjih šolskih let podajati važnejše dogodbe iz cerkvene zgodovine, najbolje navezavši jih na življenje kakega svetnika, ali sicer slovečega moža, kateri se je zelo trudil za razširjenje božjega kraljestva na zemlji, morda prav v naših krajih. Tako učenci dobé vsaj kratek pregled osode kraljestva božjega na zemlji od časov apostoljskih do naših

Digitized by Google

dni. Izrečno to tirja naš učni črtež za najvišji oddelek šesterorazredne ljudske šole, in kot samostalen učni predmet zaukazuje cerkveno zgodovino drugemu letniku meščanskih šol (gl. § 86).

3. Dopolnivnemu krščanskemu nauku so prištevati tudi cerkvene molitve in pesmi, o katerih smo že nekoliko govorili, (gl. § 85). Mnogi le premalo spoznavajo važnost cerkvenih pesmi, zato jih zanemarjajo v šoli, in vendar so najlepši kinč javne božje službe ter pomoček, Boga častiti in povzdigovati k Njemu srce v svetem navdušenji. Če pomislimo, da je cerkev od prvih stoletij svojega nastanka do današnjega dne rabila pesmi pri javni božji službi, da so imenitni sv. možje, n. pr. Bazilij, Ambrož, Benedikt, Gregor Vel. mnogo se pečali s cerkveno pesmijo in svetim petjem, in ker dalje opazimo, da je krščanskemu ljudstvu kar že nekako prirojeno, da svoja pobožna čustva razodeva v pesmi, bomo spoznali iz tega, da veroučitelj ne sme prezirati te reči, ki je velike važnosti zlasti po takih duhovnijah, kjer je pri božji službi v navadi splošno petje.

Cerkvena pesem je pobožna pesem, ima kakor molitev služiti v spodbudo in povzdigo bogaboječnosti, zato katehet z njo ne sme ravnati, kakor z navadnim berilom, da bi le suhoparno razlagal stavek za stavkom in kazal njega pomen. Ko veroučitelj vpeljuje učence v razumevanje cerkvene pesmi, naj ravna tako, da jim ogreva tudi srce ter vnema za nebesa. Ako se je otrokom naučiti tudi napeva, navadno to oskrbuje učitelj petja v urah petju odkazanih. Dobro je in primerno, če učenci časih skupno zapojó ob začetku ali ob sklepu katehetove šolske ure razlagano in priučeno pesem, katere naj se dobro naučé iz glave, ko bi jo morda tudi imeli v svoji pesmarici. — Pri odbiranji pesem naj se veroučitelj ozira na razne cerkvene godove in cerkvene čase. Ravná naj tako, da bodo katehumeni takrat že razumeli in dobro znali dotično cerkveno pesem, ko pride praznik ali cerkveni čas, kateremu je namenjena. V prvi vrsti naj veroučitelj sprejema v nadaljevaven krščanski poduk pesmi, katerih se cerkev sama poslužuje ob gotovih dnevih pri javni božji službi, ali so v dotičnem kraji zelo navadne.

Digitized by Google

II. Poglavje.

Katehetična vzgoja.

§ 103.

O katehetični vzgoji sploh.

Katehetično vzgajati, ali krščansko vzgajati se pravi, katehumene voditi h Kristusu, podučevaje jih, živeti po sveti veri s pomočjo milosti božje, katera se jim delí po krščanskem bogočastji. Dvojno je toraj doseči veroučitelju s katehetično vzgojo: svoje učence mora naučiti pobožnega versko-moralnega življenja, pa navaditi jih, posluževati se onih sredstev, po katerih si dobivamo potrebnih milosti božjih. Katoliška šola ni da bi bila samo učilnica, ampak mora biti tudi odgojilnica, kar pripoznava tudi naša državna postava[1]), govoreč: »Ljudski šoli je naloga, vzrejati otroke, da bodo moralni in pobožni; razvijati jim duševne moči itd.« Na moralnem stanji šole sloni nje pravi napredek. Edini nauk brez vzgoje ne veljá, kakor tudi edina vzgoja brez poduka malo koristi. Nauka ne smemo ločiti od vzgoje, ampak moramo najtesneje združevati eno z drugim. To je prava katehetična vzgoja, ki katehumene vodi k časnemu in večnemu blagru. Nikakor bi toraj ne zadostovalo, ko bi katehet svoje učence samo podučeval v verskih in moralnih resnicah, ter bil zadovoljen s tem, da mu znajo povedati na pamet, kar je v učni knjigi, ampak je dolžan jih tudi pripraviti do tega, da bodo živeli po spoznanih resnicah. Ker jim je pa k temu treba višje pomoči, milosti, mora svoje katehumene tudi učiti, kako si morejo pridobivati pomoči božje.

Kazali bomo toraj pri katehetični vzgoji: *a)* Kako veroučitelj vadi svoje učence versko-moralnega življenja; *b)* kako jih napeljuj, da se znajo posluževati sredstev milosti.

A.

Priučevanje katehumenov na versko-moralno življenje.

Razločujemo dvojno versko življenje: notranje, ki je v notranji pobožnosti in moralnosti, pa vnanje, ki je v tem, da

[1]) Postava od 14. maja 1869, s katero se vstanavljajo načela za podučevanje v ljudskih šolah, § 1.

Digitized by Google

človek notranjo pobožnost in moralnost primerno kaže v besedi in dejanji. Obojno versko življenje mora katehet gojiti, vtrjevati in spopolnovati pri svojih učencih, to je, prizadevati si mora, da katehumeni živo verujejo, trdno upajo, srčno ljubijo itd. ter tudi živé temu primerno.

§ 104.

Učiti katehumene notranjega versko-moralnega življenja.

1. Katehet vadi učence notranjega versko-moralnega življenja, ako med podučevanjem vselej, kedar kako važno resnico ali dolžnost predloži razumu, brž tudi z učenci vzbudi kako nauku primerno notranje dejanje, n. pr. dejanje vere, upanja, ljubezni, kesanja, trdnega sklepa, češčenja, hvaležnosti itd. Ta vaja je velike važnosti pri krščanskem podučevanji, kajti deloma je otroku že prirojeno, da to tudi vnanje kaže, kar se godi v njegovem srcu; in potem le taki nauki pravo ceno imajo in vplivajo na življenje otrokovo ter postajajo ne le lastnina spomina, ampak tudi srca in volje, ki jih učenec izvršuje v dejanji, kar se godi s takim priučevanjem ter vzbujanjem notranjih pobožnostnih dejanj. Združevaje uk in vajo veroučitelj dosega, da se učenci ne naučé le raznih stavkov iz katehizma, ampak se naučé tudi verovati, upati, ljubiti, Bogu čast in hvalo izrekati ... naučé se z Bogom občevati, m o l i t i v d u h u i n r e s n i c i. Ko toraj katehet obravnava posamezne resnice, naj pomisli: katera notranja vaja je primerna temu nauku, ali katera dejanja se dajo združiti z njim? Kedar je na vrsti v e r s k i nauk, tirja vselej dejanje vere in hvaležnost do Boga, ker nam je razodel to resnico. Nauk o popolnostih božjih nas vleče tudi k ljubezni, nauk o peklu k strahu, nauk o nebesih k hrepenenju po večnem zveličanju itd. Ko pa veroučitelj razlaga katehumenom d e j a n j s k e r e s n i c e, zapovedi, naj se vpraša: so li moji učenci že ravnali zoper to zapoved, so že kdaj prestopili to dolžnost, ter v tej reči morda že grešili? Vselej je treba pri dejanjskih resnicah z otroci storiti tudi sklep, natanko ravnati po tem nauku; in če vé katehet, da otroci že prestopajo to zapoved, naj jim vzbuja vest in kesanje nad prestopki. Sploh je velike važnosti za otroke, da se po navodu katehetovem naučé s p o z n a v a t i s a m e g a s e b e. V ta namen naj jih vadi, da vse, kar se jim govori, obračajo sami na-se; ter da se slehrni vpraša sam pri sebi, kakšno je bilo do sedaj njegovo vedenje in življenje ozir dotične dolžnosti. Sploh gre tako ravnati veroučitelju,

Digitized by Google

da spoznajo učenci, da pri krščanskem nauku glavna reč ni znati, ampak živeti po veri, in da človeka Bog ne bode toliko sodil po znanji, ampak po ravnanji.

K a k o naj se godé take vaje? Katehet glasno izrekaj dejanje vere, upanja, kesanja ali kar že druzega, in učenci naj tudi glasno ali tiho govoré za njim; ali naj jim pa veli, da vsak za-se obudi tako dejanje. Veroučitelj utegne tudi pred učenci glasno izreči tako dejanje versko-moralnega življenja, ter naj potem veli, da učenci isto ponavljajo na tihem. Kar obliko tiče, zgodi se taka vaja tako, da se posluži katehet kakega znanega svetopisemskega izreka, znane pesmi, ali besedi molitve itd.; in to sedaj med katehizovanjem, sedaj ob sklepu kateheze, večkrat ali manjkrat, nikoli pa prepogostokrat, in ne vedno v isti obliki.

2. Po tacih vajah katehet v svojih učencih vzbuja notranje versko-moralno življenje med podučevanjem, a koristi za življenje bi ne bilo kaj, ko bi otroci tacih dejanj ali pobožnih zdihljejev pozneje nikoli več ne ponavljali. Treba jih je toraj voditi, da pozneje tudi oni sami, in sicer velikrat vzbujajo taka dejanja notranjega življenja. V ta namen naj zopet in zopet ter ob vsaki priliki spominja veroučitelj učence, kako brž človek pozabi svete resnice ter brez sadu ostanejo zanj, ako jih pogostokrat z vajami notranje pobožnosti, z dejanjem vere, ljubezni, hvaležnosti itd. ne obuja in ne ponavlja v spominu, srcu in volji. Pové naj jim, da bodo ostali le dotlej pobožni, Bogu dopadljivi itd., dokler bodo napolnjeni te žive vere in te goreče ljubezni do Boga, kakor so sedaj; brž pa bodo jeli zapadati grehu, ako bi opuščali vse to, in pozabili na Boga in njegovo sveto voljo. — Priganja naj katehet ob vsaki priliki otroke, da naj tudi sami za-se prav pogostokrat s pobožnimi vzdihljeji občujejo z Bogom, obujajo dejanja notranjega pobožnega življenja. A ne, da bi le sploh rekel katehumenom, da naj se vadijo notranjega krščanskega življenja, ampak prav n a t a n k o, določno jim mora povedati veroučitelj, k a k a sv. dejanja naj obujajo, in k d a j, in k a k o. Veli naj svojim učencem, n. pr. kedar zjutraj vstaneš, zvečer pred spanjem, ko greš memo cerkve, memo križa . . . takrat tako-le reci, tako-le vzdihni! Ali: ko ura bije, kedar imaš težko zoprno delo, v skušnjavah . . . tako in tako moli! Tudi naj otrokom ob enem podá za taka dejanja o b l i k o, besede; najboljše, če jih nauči v ta namen kakih svetopisemskih besedi, verzov, kratkih pesmic. A treba se je tudi p r e p r i č a t i, če učenci res spolnujejo, kar se

Digitized by Google

jim velí. Zato naj veroučitelj o priliki poprašuje, pozveda, ako je dete tako in tako res storilo, in naj vnovič spodbuja k taki notranji pobožnosti.

§ 105.

Učiti katehumene vnanjega versko-moralnega življenja.

Ni dosti, da bi katehet vadil svoje učence le notranje pobožnosti, ampak jih je treba tudi učiti, kako moramo notranje versko-moralno življenje kazati tudi po vnanje, to je, svojo živo vero, svojo notranjo pobožnost moramo razodevati v svojem govorjenji, vedenji in življenji. Velik razloček je med znati in izvrševati; marsikdo dobro vé, kako se mu je vesti, a vendar ne stori tako. Zato mora veroučitelj svoje katehumene zopet in zopet učiti, kako se jim je kot katoliškim kristijanom primerno obnašati v cerkvi, kako v šoli, domá, na ulicah — kako do starišev, učiteljev, kako do domačih, kako do tujcev itd. Zlasti jih mora učiti lepega vedenja in pazljivosti v cerkvi med javno božjo službo: pri sv. maši, pri pridigi [1], pri popoldanski božji službi itd. Da se otroci dostojno vedejo na sv. kraji, in sadu zajemajo iz javne božje službe, mora jim že zgodaj srce napolnovati z velikim spoštovanjem do hiše božje, opominjajoč jih na Njega, ki v presv. zakramentu biva v njej. Učiti mora katehumene, kako se pri vstopu v cerkev z blagoslovljeno vodo prekrižati, kako pred altarjem sv. rešnjega Telesa poklekniti itd. Nikakor ni dopuščati, da bi se otroci v cerkvi razgovarjali, smejali, igrali, prerivali itd. Krivca je dosti v cerkvi le ostro pogledati, ali k večjemu mu zagroziti s prstom; v šoli pa naj nastopi svarilo ter primerna kazen. V dosego lepega vedenja pri bogočastnih opravilih naj katehet sam ali učitelj mesto njega vodi učence v cerkev, k procesiji itd., ter naj jih nadzoruje ondi. Delati je tudi na to, da učenci domače in ptujce pozdravljajo z lepim krščanskim pozdravom: »Hvaljen bodi Jezus Kristus!«

K vnanji pobožnosti tudi spada, da se učenci pridno vadijo zlasti dandanes toliko potrebne čednosti zatajevanja samega sebe, kar je velike važnosti za krščansko življenje. V ta namen naj otrokom nadrobno pové, kdaj in kako se je treba vaditi

[1]) Da se prepriča o pazljivem poslušanji besede božje, naj katehet učence v šoli poprašuje o tem, kar so si zapametili od cerkvenega govora. Šolarjem najvišjega razreda sme semtertje dati tudi za nalogo, da napišejo, kolikor so si zapomnili pridige.

Digitized by Google

te čednosti. Katehet naj uči zatajevati samega sebe, premagovati v sebi slabo nagnjenje, ter svojo krščansko dolžnost storiti vselej, tudi kedar ni prijetno, n. pr. v hudi vročini, ob silnem mrazu, pri velikem vtrujenji, pri težavnih, zoprnih opravilih, pri zgodnjem vstajanji, pri igri, pri jedi in pijači, kedar se vzbuja v srcu jeza, kedar je kdo razžaljen itd. Vse to pa zavolj Boga.

A ne le, kedar kliče dolžnost, se je zatajevati kristijanu, ampak tudi prostovoljnega zatajevanja mu je treba. Zato naj katehet uči svoje učence, kako si je treba časih n. pr. kake dobre jedi pritrgati (zlasti o postnem času, čeravno dotičnika še ne veže cerkvena zapoved); ali prijetno družbo, igro zapustiti pred odločenim časom, morda za pokoro zarad kakega storjenega greha; nepotrebnih besedí ne govoriti; po tem ali unem se iz radovednosti ne ozirati itd. Da se katehumeni navadijo tacega zatajevanja, ni zadosti, ko bi veroučitelj enkrat ali parkrat govoril o tem, ampak vedno, ob vsaki priliki jih je treba opozarjati na to toliko potrebno vajo. Se vé da se mora katehet zavedati vedno, da ima otroke pred seboj, toraj od njih ne sme tirjati preveč, ampak le toliko in tacega, kar je njim možno storiti.

B.

Navod katehumenom, kako se posluževati sredstev milosti.

Za versko-moralno ter za pobožno krščansko življenje je človeku neizogibno potrebna pomoč od zgoraj, milost božja. Ako toraj katehet hoče narejati iz svojih učencev vrle, pobožne kristijane, mora jih učiti, posluževati se sredstev milosti, ki so: molitev, sv. maša, sv. zakramenti. Ali z drugačno besedo: veroučitelj mora vpeljati učence v katoliško bogočastno življenje.[1])

[1]) Beri tudi dotične ukaze učnega črteža, § 86. — Ozir skupnih bogočastnih vaj, to je: šolska molitev, šolarska maša, skupni prejem sv. zakramentov, vdeležitev pri cerkveni procesiji . . .) na ljudskih šolah določuje avstrijsko zakonodajstvo naslednje: Postava dné 25. maja 1868, § 2: »Unbeschadet dieses (Staats-) Aufsichtsrechtes bleibt die Besorgung, Leitung und unmittelbare Beaufsichtigung des Religionsunterrichtes und der Religionsübungen für die verschiedenen Glaubensgenossen in den Volks- und Mittelschulen der betreffenden Kirche oder Religionsgesellschaft überlassen. — Post. dné 14. maja 1869, § 5: . . . Die Verfügungen der Kirchenbehörden über den Religionsunterricht und die religiösen Uebungen sind dem Leiter der Schule durch die Bezirksschulaufsicht zu verkünden. Verfügungen, welche mit der allgemeinen Schulordnung unver-

Digitized by Google

§ 106.

Poduk učencem, kako naj molijo.

Ako znajo otroci dobro moliti, tedaj to ne vpliva le samo na njih versko-moralno življenje, ampak tudi dokaj pospešuje pri katehumenih poduk in vzgojo. Veroučitelj mora zato svoje šolarje prav pridno učiti z besedo in z lastnim zgledom, kako naj molijo. Ko si katehet prizadeva za to, naj se drži teh-le načel:

1. Učenci se morajo najprej dobro na pamet naučiti navadnih molitev, in sicer vsi enako v tisti obliki, s takimi besedami, kakor jih podaja šolska knjižica. Tudi je skrbeti za to, da razumevajo naučene molitvene obrazce ter vedó njih pomen. Katerih molitev se je učencem vsakterega razreda naučiti iz glave, to pové učni črtež (gl. § 86).

2. Z učenci naj vselej moli pred in po katehetični uri, in sicer najbolje, da ne vedno enega in istega (ako mu ni morda tako ukazano), ampak vse molitve, katere morajo znati katehumeni dotičnega razreda ali oddelka, razvrstí naj na posamezne ure. Po taki skupni molitvi, ki se ima goditi v taktu, se otroci najprej naučé raznih molitev, ter zraven tudi spoznajo, kako jih je moliti.

3. Šolarji morajo izgovarjati vse molitve razločno, pravilno, glasno (a ne kričeč) in počasi (a ne preveč zategnjeno). Ozir vnanjega, dostojnega vedenja velja to, da naj otroci v šoli molijo lepo ravno stojé, v cerkvi časih tudi klečé, a ne da bi pobešali glavo naprej ali na stran. Sklenjene morajo držati otroci roke med molitvijo, in imeti oči obrnjene v šoli na podobo sv. križa, brez katerega bi ne smela biti nobena šolska soba, v cerkvi pa na altar. Najboljši navod učencem za vedenje med molitvijo je zgled učiteljev.

4. Da katehumeni molijo res pobožno ter napolnjeni s pravim duhom, je treba zraven razumevanja molitvenega obrazca še tudi,

einbar sind, wird die Verkündigung versagt. — Ukaz minist. za bogoč. in uk dné 20. avg. 1870, § 50: . . . Die Verfügungen der Kirchenbehörde über die religiösen Uebungen hat die Bezirksschulbehörde dem Leiter der Schule durch die Ortsschulbehörde zu verkünden. In Fällen, wo sich über das Mass dieser Uebungen zwischen der Bezirksschulbehörde und der Kirchenbehörde Differenzen ergeben, hat darüber die Landesschulbehörde zu entscheiden. Es ist Pflicht der Schule, für die disciplinare Ueberwachung der Schüler bei den im Sinne des § 5 des Reichs-Volksschulgesetzes eingeführten religiösen Uebungen durch Lehrer des betreffenden Glaubensbekenntnisses zu sorgen. — V enakem smislu določuje § 48 šolske novele dné 2. maja 1883.

Digitized by Google

da jih katehet dobro poduči o bistvu molitve in nje koristi. Ako se zavedajo učenci, da je molitev govorjenje z Bogom, potem jo spoznavajo kot sveto reč in jo spoštujejo. Treba je učencem mnogokrat tudi povedati, da samo blebetanje, brezmiselno govorjenje nič ne velja pred Bogom, ter naj se jim večkrat govorí o lastnostih dobre molitve.

5. Katehet ozir molitve ne sme pretiravati ter preveč tirjati od otrok. Predolge molitve niso za-nje, ker jih ni moč dolgo ohraniti pobožnih in pazljivih. Kolikor manjši so učenci, toliko krajše naj so dotične molitve.

6. Med molitvijo naj veroučitelj stoji na vzvišenem kraji pred učenci tako, da je obrnjen na pol proti sv. križu, in da ob enem tudi opazovati more katehumene.

§ 107.

Kako učiti katehumene, vdeleževati se sv. maše.

Jako važna reč je primerno in pobožno vdeleževanje vernika pri javni božji službi; saj tu človek služi Bogu, postaja deležen mnogoterih milosti, in notranjo svojo pobožnost po vnanje razodeva drugim v spodbudo. Najvažnejši del katoliške božje službe, zares središče našega bogočastja, pa je sv. maša. Brž ko otroci pridejo do razuma, to je nekako s sedmim letom, jih veže cerkvena zapoved, ob nedeljah in praznikih pričujočim biti pri sv. maši; in starodavna lepa šega je, da šolarji in šolarice razun hude zime hodijo tudi ob delavnikih časih skupno k sv. maši, kar naj se nikar nikoli ne opušča. Kjer pa šolarska maša spada med one skupne bogočastne vaje, ki so bile kot take postavno objavljene v smislu § 5. postave dne 14. maja 1869, ondi je katoliškim učencem stroga dolžnost, se vdeleževati šolarske maše, ako jim ni morda šolski voditelj v dogovoru z veroučiteljem iz važnega razloga dovolil, da kdaj izostanejo.[1]) Veroučitelju je toraj dolžnost, da nauči šolarje, kakó morajo biti pričujoči pri sv. daritvi.

Da se kristijan pridoma vdeležuje sv. maše, mora 1. med celo sv. mašo biti telesno navzoč. Katehet, in pri krščanski vzgoji njemu pomočnik učitelj, mora toraj učence opominjati, da ne dohajajo ne prepozno, a tudi ne veliko prezgodaj. Nikoli ne sme dovoliti, da bi šolarji postajali pred cerkvijo; ko bi kdo prišel

[1]) Gl. minist. ukaz dné 16. maja 1880, štev. 6206.

Digitized by Google

tudi prepozno, mora iti v cerkev na odkazani mu prostor. K skupni šolarski maši naj se katehumeni zbirajo v šolski sobi, od koder jih katehet ali pa učitelj vodi paroma v cerkev, ter tam razpostavi na odmenjene prostore. V enakem lepem redu morajo zapuščati cerkev.

2. K uspešni vdeležbi je treba pri sv. maši vnanje pobožnosti, katera je v tem, da se katehumeni zdrže vsega tacega vedenja in dejanja, ki odvračuje duha od sv. daritve (n. pr. govorjenja, smeha, igre . . .); in da se po vnanje vedejo tako, kakor se vesti mora človek, ki ima virtualen namen, se vdeležiti sv. maše. Da veroučitelj pri otrocih doseže vnanjo pobožnost med božjo službo, je treba,

a) da dorasli dajó v tem mladini lep zgled; pred vsemi krščanski učitelj, ki bi moral pri prizadevanji za lepo, pobožno življenje med mladino biti veroučitelju desna roka. A tudi drugi dorasli bi morali z lepim vedenjem med svetim opravilom biti šolski mladini v zgled posnemanja. Na katehumene dečke tudi zelo vpliva vedenje mašnih strežnikov. Ako se ti slabo vedejo pri svojem svetem opravilu, če prenaglo molijo, se okrog sebe ozirajo, smejajo, tedaj katehet pri šolarjih težko ohrani vnanjo pobožnost med božjo službo. Skrb mora toraj biti veroučitelju, da spodbudno opravljajo svoj posel oni učenci, kateri strežejo duhovniku pri sv. maši.

b) Mora učencem med sv. mašo odkazati primerno mesto, če mogoče táko, da vsi vidijo na altar, in da niso preveč na tesnem eden pri drugem, ker bi se sicer težko dalo odvračati govorjenje, suvanje, smeh in enako. Tudi ne smejo katehumeni med sv. mašo nikoli ostati brez nadzorstva. Ako veroučitelj sam ne utegne, naj učitelj prevzame to opravilo [1]), ter naj se vstopi na kraj, s katerega njegovo pazno oko pregledati more vse učence. Le izjemoma naj se nadzorstvo izroči kakemu večjemu učencu, kateri je lepega vedenja. S kratkim z znamenjem danim opominom v cerkvi ter s primernim podukom (gl. § 105), svarjenjem, žuganjem in kaznijo v šoli, doseže učitelj potrebno vnanjo pobožnost med sv. mašo. A ta ne zadostuje, treba je še tudi

[1]) Ozir šolarske maše in drugih rednih pobožnih vaj, ako so bile za učence v smislu postave kot take objavljene, mu to nadzorovanje v dolžnost naklada tudi šolski zakon. Glej ukaz minist. od 20. avg. 1870, § 50 in novelo dné 2. maja 1883, § 48.

Digitized by Google

3. notranje pobožnosti, to je, prave volje, Boga častiti po daritvi sv. maše, in pazljivo pa spoštljivo se vdeležiti presv. dejanja. Učence je toraj natančno podučiti, in zopet ter zopet jim povedati, kako se je s pobožnostjo vdeleževati sv. maše. Pri tem prizadevanji se mora katehet ozirati na starost in doumljivost učencev, kajti po sv. Tomažu razločujemo tri vrste ali stopnje notranje pobožnosti:

a) Prva in najnižja stopnja je v tem, da otroci na altar gledajo in kar priprosto pazijo na besede in dejanja mašnikova kot na nekaj prav svetega, čeravno ne razumejo teh besedí in dejanj, in da zraven v obče namen imajo, Boga častiti. Na tako pazljivost ter pobožnost mora katehet priučiti že najmanjše svoje učence (od 6. do 8. leta). Kriva je misel, da najmanjšim učencem ni treba hoditi k sv. maši, češ, saj ne razumevajo tega, kar se godi na altarju. Če tudi ne morejo dobro umeti svetega dejanja, pa vendar taki otroci vedó že marsikaj o Bogu, n. pr. da je vsemogočen, povsod pričujoč, vsegaveden, svet itd.; oni morejo imeti misel in voljo, paziti na to, kar se na altarju pred njimi godi, in sicer zato, ker je to Bogu dopadljivo, zato, da bi tudi nje Bog rad imel. In če to voljo imajo, ako se še tudi prekrižajo ob začetku sv. maše, pri povzdigovanji, obhajilu na prsi trkajo . . ., tedaj njih navzočnost ni več zgolj mehanična, ampak je njih vedenje res povzdigovanje duha k Bogu, je molitev, pobožnost. Do take pobožnosti naj pomaga veroučitelj svojim najmanjšim katehumenom s tem, da jim prav priprosto, morda s pomočjo primernih podob, pojasnuje poglavitnejše dele sv. maše, in da jim ono, kar se godi na altarju, opisuje kot nekaj prav svetega, na kar morajo paziti zato, da bi Bogu dopadli. Tudi utegne svoje male naučiti prav kratkih molitvic, ki naj jih govoré pri poglavitnih delih sv. daritve.

b) Druga stopnja notranje pobožnosti pri sv. maši je v tem, da človek z vsaj virtualnim namenom, Boga častiti, pazi na pomen dejanja, ki se vrši na altarju, zlasti na pomen glavnih delov presvete daritve. Do nekolikega razumevanja vsaj poglavitnejših delov presv. daritve mora veroučitelj pripraviti katehumene od 8. do 10. leta. Najlepše bi take učence vodil do druge stopnje notranje pobožnosti, ko bi jih naučil n. pr. tako-le: Ko mašnik ob začetku sv. maše pred altarjem

Digitized by Google

moli kesanje in se trka na prsi, tedaj molíte tudi vi kesanje; ko slišite mašnika moliti »Kyrie eleison«, recite tudi vi: Gospod, usmili se nas, Kriste, usmili se nas, Gospod, usmili se nas. Ko slišite »Gloria«, molite: Čast Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji, ki so svete volje. Kedar mašnik na to z razprostrtimi rokami moli iz mašne knjige, molíte vi »očenaš« in »češčeno Marijo«; med evangelijem pa »vero«. Ko vidite mašnika kelih razkriti in darovati, recite: Ljubi Bog, jaz ti darujem vse svoje misli, želje, besede in dejanja; ves hočem tvoj biti; — ko pred povzdigovanjem mašnik moli za žive, molite tudi vi za svoje stariše, brate, učitelje . . .; in ko je pozneje molitev za mrtve, molíte za svoje rajne dobrotnike. Najbolj pa morate paziti na povzdigovanje. Ko mašnik sv. hostijo povzdigne in kelih s sv. rešnjo krvijo, mislite si, da gledate, kako Jezusa na križ pribitega na Kalvariji vzdigujejo, in kako on za nas umira, in globoko se mu poklonite, na prsi trkajte, rekoč: tudi moji grehi so krivi tvoje smrti! Kedar se mašnik obhaja, recite: kako zelo želim tudi jaz se združiti s teboj, o Jezus; pri zadnjem blagoslovu prosite Boga, da vas blagoslovi, in pri zadnjem evangeliji molite »Oče naš« Bogu v zahvalo, da ste se mogli vdeležiti sv. maše. Ta nauk je treba seveda mnogokrat ponavljati in večkrat poprašati, če so tako res storili med sv. mašo.

c) Tretja stopnja mašne pobožnosti je v tem, da se vernik, z namenom Boga častiti, presvete daritve vdeležuje z ustmeno molitvijo in s premišljevanjem. Kristijan toraj na tej popolnejši stopnji pobožnosti spremlja mašnika pri altarju z molitvijo in premišljevanjem, oklenivši se v duhu njegovega svetega dejanja. Učence višjih razredov je treba pripeljati do popolnejšega razumevanja posameznih oddelkov sv. maše, zlasti glavnih delov, da vedó spremljati sv. dejanje z lastnim premišljevanjem, ali pa s pomočjo primerne molitvene knjige[1]). Učence je pa treba naučiti, da znajo prav rabiti mašno knjižico. V ta namen naj jih opozoruje katehet na posamezne naslove mašnih molitev ter naj jim pové, kdaj morajo začeti moliti to ali uno, in da ne smejo prehitro brati ali preglasno, ampak počasi, s premislikom, in zraven paziti na dele sv. maše.

[1]) Vsi učenci višjih razredov naj bi imeli molitvene knjižice. Najbolje je, ako si jih oskrbujejo po katehetovem posredovanji, da morda mladini kaj neprimernega ne pride v roke.

Digitized by Google

Tudi r o ž n i v e n e c moliti med sv. mašo naj veroučitelj nauči svoje katehumene; in tu gre zlasti naglašati, da je treba moliti počasno, razločno in zraven premišljati izrečene skrivnosti. Lepo je in spodbudno, ako semtertje učenci sv. rožni venec pri sv. maši molijo skupno in g l a s n o, tako da pričenja kak večji in boljši šolar. Podá se tudi čedno splošno p e t j e med mašo pod vodstvom učiteljevim. Vse to naj se vrstí, ker razlika mika.

§ 108.

Priučevanje katehumenov na prejemanje sv. zakramentov.

a) Sv. b i r m a.

Ker nam po sv. zakramentih naravnost doteka milost božja, ako jih prejemamo vredno, zato je veroučitelju sveta dolžnost, voditi svoje katehumene do spoznavanja svetosti, koristi in potrebnosti teh svetih dejanj, kakor tudi do tega, da znajo prav in uspešno prejemati svetstva.[1]) — Po šegi naše dežele učenci navadno prejemajo najprej zakrament s v. b i r m e, toraj najprej govorimo o podučevanji in pripravljanji na ta zakrament.

Delovanje in moč tega zakramenta se kaže zlasti v življenji tistih, ki so ga prejeli skrbno in dobro pripravljeni; toraj mora katehet prav vestno za to skrbeti, da le dobro pripravljeni otroci prejemajo sv. birmo. Razločujemo pa notranjo in vnanjo pripravo. K n o t r a n j i pripravi štejemo: dobro podučenje v najpoglavitnejših krščanskih resnicah v obče, in o zakramentu sv. birme posebej; čisto vest, gorečo molitev in druga dejanja pobožnosti, pa prejem sv. pokore in sv. obhajila pri večjih ter za to pripravljenih katehumenih. V n a n j a priprava pa je v tem, da birmanci in botri spoštljivo pristopajo v čedni, njih stanu primerni obleki, in da je prejemniku glava umita, lasje počesani, čelo čisto. Bila je nekdaj navada, da sta bila delivec in prejemnik sv. birme še tešča ob sv. dejanji. Če tudi dandanes cerkev tega nič več ne tirja, naj bi se dorasli birmanci k temu spodbujevali po okolnosti.

[1]) Ozir otrók, obiskujočih šolo, na kateri so bile bogoslužne vaje, toraj tudi prejem svetih zakramentov, objavljene v smislu § 5. postave dné 14. maja 1869, gré v e r o u č i t e l j u dotične šole razsoditi, kdaj naj kak učenec vprvič prejme ta ali oni zakrament. Tako izjavlja minist. za bogoč. in uk dné 19. marca 1887, št. 24206. A ker sila ni mila, naj se skuša katehet v tej zadevi z lepa dogovoriti z roditelji katehumena.

Digitized by Google

Ozir tega zakramenta ima dušni pastir spolnovati imenitne dolžnosti pred in med delitvijo sv. birme, pa po delitvi.

1. Pred delitvijo. Ko napové škof duhovniji, da bode tamkej delil zakrament sv. birme, naj dotični duhovnik svojim vernikom to naznani, ter naj opomni roditelje in gospodarje, kateri imajo za ta zakrament pripravne otroke ali posle, da jih brž začnó na sv. birmo pripravljati doma, ter učiti jih najpotrebnejših stvari iz krščanskega nauka, kakor: očenaš, češčeno Marijo, apostoljsko vero, šest resnic, sedem zakramentov, božje zapovedi in dr.; potem pa pripeljati jih k duhovnemu pastirju, da jih še natančneje podučuje, zlasti o zakramentu sv. birme. Pri otrocih šolo obiskujočih vrši se to podučevanje večinoma v šoli ob rednih ali tudi še izrednih učnih urah. — Veroučitelj pa ne podučuje samo otrók, ampak da postane delitev sv. birme v prid tudi doraslim, naj duhovni pastir napravi par govorov, ter naj z lece duhovnijanom govori o važnosti, potrebnosti tega zakramenta, o milostih, katere deli, o obredih deljenja; dalje o lastnostih in dolžnostih botrov in birmancev pa o obnašanji pri birmi.

Dan pred birmo morajo učenci, že podučeni za zakrament sv. pokore, spoved opraviti, oziroma pristopiti tudi k sv. obhajilu. Vsak birmancev dobi listek, s katerim spričuje veroučitelj, da je dete zadostno podučeno in že sedem let staro. Na to spričalo je zapisati tudi ime svetnikovo, katero se ima dati birmancu. Jako koristno je, ako more veroučitelj še enkrat pred birmo zbranim katehumenom spregovoriti kratko in prisrčno o imenitnosti zakramenta, katerega bodo prejeli. Če je birma napovedana v sosednji duhovniji, naj veroučitelj, ako se lahko dá storiti, skupno tje pelje svoje učence, ter med potjo nadzoruje. Jako spodbudno bi bilo, ako bi potoma molili rožni venec ali kaj druzega.

2. Med delitvijo sv. birme je duhovnemu pastirju skrbeti, da se ohrani lep red ter se vsi vedejo spodobno in spodbudno. Birmance naj postavi v vrsto ob listni (moški) strani, birmanke ob evangelijski (ženski); vsakteri imej roke na prsih sklenjene k molitvi, držeč v njih birmski listek. Za vsacim birmancem mora stati njegov boter, položivši med birmovanjem svojo desnico na desno ramo otrokovo. Duhovnik si prizadevaj, da so birmanci z botri v cerkvi že pri prvih škofovih molitvah, in da ne gredó prej domu, kakor da prejmó končni slovesni blagoslov. Želeti je, da je med delitvijo sv. birme vselej navzoč oni duhovnik, ki je dotične otroke podučeval za ta zakrament.

Digitized by Google

O b r e d i pri zakramentu sv. birme pomenjajo potrjenje in oboroženje birmančevo k duhovni vojski po sv. Duhu. Škof v polni škofovski opravi stopi pred birmance kot vrhovni pastir in namestnik apostoljnov. Na prihod sv. Duha pripravlja višji pastir birmance z molitvami, razprostirajoč roke proti njim. Nato se začne birmanje. Škof poklicavši slehrnega birmancev po imenu,' in položivši mu svojo desnico na glavo, ga prekriža na čelu s palcem v krizmo pomočenim, govoreč zraven slovilo zakramenta: N. signo te signo crucis †; et confirmo te chrismate salutis. In nomine P. et F. et S. S. Amen. Nato škof birmanca udari rahlo na lice, ter mu reče: Pax tecum! v znamenje, da je sedaj vvrsten med vojščake Kristusove, in da mora kot tak biti pripravljen, če treba tudi težave prenašati za Kristusa, in brez strahu spoznavati svojo vero. Birmancu zaveže boter maziljeno čelo s prtenim trakom, in tako obvezan ostane tako dolgo, da kak mašnik do dobrega zbriše sv. krizmo s pavolo. Poslednjič podeli škof vsem birmancem slovesen blagoslov.

3. P o d e l i t v i sv. birme naj veroučitelj o prvi priliki opominja birmance prejete milosti, naj jih nagovarja k hvaležnosti do Boga in k zvestemu spolnovanju dolžnosti, katere so sprejeli s sv. zakramentom. Tudi mora duhovniku biti skrb, da katehumeni ves dan sv. birme preživé sveto, in da Boga ne žalijo z nezmernostjo ali drugo nerodnostjo. Slednjič je treba vse birmance in njih botre zapisati v k n j i g o b i r m a n c e v, da se ohrani pregled vseh birmanih, in zarad duhovnega sorodstva. — Zelo koristno je, ako duhovnik tudi pozneje, n. pr. o obletnici birmovanja ali binkoštno nedeljo spominja vernike prejetega sv. potrjenja in od tod izvirajoče imenitne dolžnosti, svoje življenje po sv. veri vravnavati, se je nikdar sramovati. in spolnovati vse dolžnosti krščanske pobožnosti.

§ 109.

b) Z a k r a m e n t sv. p o k o r e.

Slehrni vé, kolike važnosti je spoved za versko-moralno življenje kristijanovo; tudi katehetu je eden najboljših pripomočkov, voditi svoje male h Kristusu. Po vrednem in pogostnem prejemanji tega zakramenta šolarji bolj in bolj spoznavajo božje in cerkvene zapovedi; vedno živejše jim stopa pred oči, kaj je greh, kaj dolg, sprava z Bogom; čedalje bolj spoznavajo svoje napake in pregreške, čutijo svoje zadolženje. in hrepené po spravi z Bogom.

Digitized by Google

Po zakramentu sv. pokore dete zadobiva mir svoji nepokojni vesti, ter ne le odpuščenja grehov, ampak tudi milost, da more toliko ložej se varovati greha in dobro delati. Spovedniku pa je mogoče, v otroku spaziti prve kali zla in strasti, ter še ob pravem času jih izkoreniniti, pa seme dobrega zasaditi v rahlo srce. Da zakrament sv. pokore tako blagodejno vpliva, treba je, da katehumen dober in temeljit poduk prejme o tem zakramentu, in da spretno podučen pogostokrat pristopa k spovedi.

A nastane vprašanje, k d a j, v kateri starosti naj veroučitelj pušča prvič k spovedi svoje katehumene. Občno veljavnega odgovora tu ne moremo dati, kajti odločevati je to vsakteremu katehetu, ki pozná razumsko stanje svojih učencev. Dvojnega se mu je varovati: da otrók p r e z g o d a j n e pušča k spovedi, ker bi se sicer navadili rabotno se spovedovati; pa da tudi p r e d o l g o n e o d l a š a otroške spovedi, da se jim kaka pregreha ne vkorenini v srcu, ali kaka strast ne postane že tako močna, da bi se več zatreti ne dala. Sv. cerkev ukazuje spoved kristijanu, »postquam ad annos discretionis pervenerit«.[1]) Leta razumnosti pa so ceniti ne le po starosti, ampak tudi po brihtnosti otrokovi in po njegovi vednosti. V obče je najpripravnejši čas za prvo spoved po spolnjenem o s m e m letu; vsekako pa bi se moralo vsako dete po končanem devetem letu starosti pustiti k spovedi[2]), in ko bi bila tudi še dvoumna njega sposobnost za ta zakrament. Zgodi se, da se med podučevanjem veroučitelju nekatero dete zdi še jako slabe razumnosti in nepripravno za spoved, ko pa pride v spovednico, se pokaže zadostno razumno in pripravno za sv. odvezo. Po opravljeni prvi spovedi je skrbeti veroučitelju, da otroci večkrat v letu ter dobro pripravljeni pristopajo k temu zakramentu. V naši škofiji je učencem ljudskih šol običajna štirikratna spoved na leto.

Glavna stvar pa ni, da šolarji sploh večkrat k spovedi hodijo, ampak k a k ó opravljajo spoved. Katehet mora toraj svoje učence že na prvokratni prejem tega zakramenta prav pridno in natančno pripravljati. Ta priprava je dvojna, daljna in bližnja.

1. D a l j n a priprava ni druzega kot podučevanje katehumenov v krščanskih resnicah sploh. Podučevaje svoje male v krščanskem nauku, naj veroučitelj že od začetka šolanja mnogo-

[1]) Conc. Later. IV. »Omnis utriusque sexus«.

[2]) Tudi Conc. Prov. Colon. l. 1860. ima določilo: »Ne autem prima confessio ultra nonum annum differatur, stricte prohibemus«.

Digitized by Google

krat, kedarkoli se mu ponuja prilika, opozarja na zakrament sv. pokore. Ko učencem razlaga n. pr. lastnosti božje, ter jim govorí o vsevednosti, pravičnosti božji, o njegovem usmiljenji; ko jim pojasnuje božje zapovedi, štiri poslednje reči itd., naj jim živo in poljudno dopoveduje, kaj je greh in kaka huda reč je greh, kako nesrečnega stori človeka zlasti velik greh, sosebno ko bi umrl v njem. Opozarja naj jih, da so tudi oni sami že večkrat ravnali zoper voljo božjo, so grešili; da je pa usmiljenje božje ljudem dalo tak zakrament, pri katerem se morejo znebiti grehov, se spraviti z Bogom, kazni božji uiti. Pripoveduje naj jim prilično, da je spoved tisti zakrament, pri katerem Bog človeku, ki resnično obžaluje svoje grehe, in ima trdno voljo se poboljšati, vse grehe odpusti, in ga zopet sprejme med svoje ljubljene otroke itd. — Na tak način katehet že zgodaj pripelje svoje učence do spoznanja lastne grešnosti, in jim vzbudi v srcu goreče hrepenenje po spovedi in po spravi z Bogom. In če tako dete nevarno zboli, možno je z njim opraviti spoved, čeravno še ni prejelo rednega poduka za ta zakrament.

2. B l i ž n j a priprava obsega nauk o zakramentu sv. pokore, pa vzbujanje kesanja in trdnega sklepa ravno pred spovedjo. Ko so katehumeni v splošnem podučevanji po nekoliko izvedeli o važnosti in potrebnosti omenjenega zakramenta, naj veroučitelj o primernem času začne z bližnjo pripravo na spoved. Najprej je ponoviti one glavne resnice, na katere se opira nauk o sv. zakramentih (podedovani greh in odrešenje po Kristusu), in nato naj se začne podučevanje o zakramentu sv. pokore po navodu zaukazanega katehizma.[1]) Priprosta, otrokom razumljiva naj je katehetova beseda, in razodeva naj očetovsko ljubezen; a vendar naj vse govorjenje in vedenje njegovo kaže predmetu primerno resnobo. Za podlago nauku o rečeh k zakramentu sv. pokore potrebnih naj veroučitelju služi p r i l i k a o z g u b l j e n e m s i n u, na katero naj se zopet in zopet sklicuje med podučevanjem. Nikakor ne sme biti duhovnik zadovoljen s tem, da bi se učenci dobro naučili le odgovorov iz knjige, ampak oni morajo tudi vse razumevati ter vedeti, kako storiti to in uno.

a) Ko učencem ozir izpraševanja vesti govori o potrebi, sv. Duha klicati na pomoč, naj jim kar tudi pové, kako naj to storé. Naj n. pr. z njimi moli, ter jih tako dejanjsko uči prositi

[1]) Pomožna knjiga mu utegne biti: Jaegers »Erster Beichtunterricht« Paderborn.

Digitized by Google

nebeškega razsvitljenja, da bi mogli spoznati vse svoje grehe, jih srčno obžalovati, in se jih čisto obtožiti. — Tudi je treba katehumenom prav živo kazati, kako vest izpraševati. V ta namen naj kratko ponovi, kar nam Bog v vsakteri zapovedi zapoveduje, in kaj nam prepoveduje; tudi naj jim pojasnuje katehet poglavitne grehe, in naj jim kaže, v kateri reči se navadno pregrešé otroci. Zraven naj učence opominja, da dobro pomislijo, če niso morda že tudi oni tega ali unega storili v svojem življenji. Ako bi se spominjali kaj tacega, ni treba praviti nikomur, ampak le sami za-se naj si zapomnijo greh, da ga bodo povedali pri spovedi. Katehumene je tudi opomniti, da naj povedó spovedniku le samo take grehe, ki so jih res storili, ne pa vseh onih, ki so jih morda brali v »izpraševanju vesti«. Ni svetovati, da bi si otroci grehe zapisovali za spoved. Ako jim pa katehet dá v roke kak natisnjen navod za izpraševanje vesti, naj gleda, da je tak, ki je nalašč otrokom sestavljen. A veliko boljše je, navaditi katehumene, da znajo samostalno, sami iz sebe spoznavati samega sebe, nego mehanično po natisnjenem navodu. Podučevaje učence, kako vest izpraševati, ne sme celoma izpuščati šeste zapovedi božje, pač pa naj resnih besedí otrokom tako govori, da ga bodo razumeli taki, ki so se utegnili kaj pregrešiti v tej stvari, drugim pa da ni v spotikljej.

Učiti je šolarje, spominjati se vseh storjenih grehov, in se tudi vseh pri spovedi obtoževati, naj so veliki ali mali. A treba je, da se katehumeni navadijo razločevati med grehi smrtnimi in odpustljivimi, in da vedó, da je pri spovedi treba naznaniti število smrtnih grehov, pa njih vrsto. V ta namen naj jim imenuje nekoliko navadnejših velicih grehov, in pové naj: tako in tako mora grešnik pri spovedi povedati, da naznani število in vrsto velicega greha.

b) Najimenitnejši oddelek nauka o zakramentu sv. pokore je gotovo uk o kesanji in trdnem sklepu; a je tudi najtežavnejši. Naj toraj veroučitelj posebno skrb obrača v to, da bodo njegovi učenci znali v sebi vzbujati pravo kesanje. V to pa ni dosti, da bi dobro iz glave znali dotično molitev, ali da vedó lastnosti resničnega kesanja, ampak veroučitelj naj skuša katehumene pripraviti do tega, da oni prav res obudijo v svojem srcu pravo žalost nad storjenimi grehi in resničen stud nad njimi. V ta namen naj jim, oziraje se na otroško življenje, prav živo in pretresljivo razvija one nagibe k pravemu kesu, katere nam našteva katehizem. Zraven naj učencem živo priporoča, da prav goreče molijo ter Boga prosijo darú pravega, prisrčnega in čeznaturnega kesanja, in naj tudi v šoli z učenci skupno opravlja tako molitev. — Kar se tiče trdnega sklepa, naj veroučitelj katehumenom stvar lepo razdrobi, in naj jim nad najnavadnejšimi grehi pokaže, kakšen sklep naj storé in kako naj ga vzbudé;

Digitized by Google

n. pr. da naj vsaki dan rekó pri jutranji molitvi: Zanaprej se bom pridno učil, bom rad molil, starišem ne bom več ugovarjal, s porednim I. ne bom več skupaj hodil itd.

c) Kazaje učencem lastnosti dobre spovedi naj si veroučitelj najbolj prizadeva za to, da se otroci spovedujejo prav odkritosrčno. Mora pa svoje male prav praktično, najbolje v zgledih učiti, kako se je obtoževati grehov. Naj si katehet v primer izmisli porednega otroka, ki se mnogokrat pregreši tako in tako . . . ter naj potem vpraša učence: kako bi se ta deček moral obtožiti pri spovedi? Ali: če bi kdo storil pregreho to in to . . ., pa bi se tako-le spovedal, se je li prav obtožil? V zgledih podučevaje katehumene zakramentalne obtožbe je treba veroučitelju paznemu biti, da se ne bo zdelo učencem, kakor da jim pripoveduje iz spovednice.

d) Govoreč o zadostovanji naj katehet otrokom prav živo poklada na srce, da je spovedenčeva sveta dolžnost slušati spovednika, ter vse in natanko tako storiti, kakor mu ukaže. V posameznih zgledih naj jih uči, kako je treba zadostovati. Bližnjemu na blagu, dobrem imenu itd. storjeno škodo naj uči katehumene popravljati prostovoljno, še pred spovedjo, in ne še-le čakati povelja spovednikovega. Zelo naj jim priporoča, da si tudi sami sebi nakladajo mala pokorila.

Da se učenci potrebnih spovednih molitev dobro naučé moliti in s premislikom, naj jim katehet dotične obrazce natančno pojasnuje, in naj jih potem skupno molijo pred in po uku. Ako kakemu učencu morda običajno sklepanje spovedi dela preglavico, sme se mu dopustiti, da svojo obtožbo sklepa z besedami: »Zdaj pa pri svoji vesti nič več ne vem. Prosim, duhovni oče, zveličavne pokore in svete odveze.« Kaj pa, da je učiti katehumene tudi dostojnega in spodobnega vedenja pri spovednici.

Ko so učenci že zadostno podučeni in pripravljeni, naj jim veroučitelj odloči dan za spoved, ali vsem ob enem, ali le kakemu oddelku.[1]) Kjer je več spovednikov v istem kraji, treba je otrokom dati listke v spričevalo, da je dotični podučen za sv. zakrament. Uči naj katehumene, kako se jim je doma pripravljati na spoved z molitvijo, izpraševanjem vestí, z vzbujanjem kesanja in trdnih sklepov. Vsekako naj skuša katehet še pred spovedjo vse učence zbrati okrog sebe, ali v šoli ali kje drugej. Kratko in prisrčno naj jim tu spregovori še enkrat o važnosti sv. dejanja, katero nameravajo, in potem naj vsi skupaj klečé zakličejo sv. Duha, in vzbudé

[1]) Ukaz ministerstva za bogoč. in uk dné 8. novembra 1880, štev. 15905, dovoljuje, da voditelj šole v porazumljenji z veroučiteljem daje katol. učencem na ljudskih, meščanskih in srednjih šolah za zaukazani prejem zakramentov sv. pokore in sv. obhajila po eden uka prosti dan, ali pa eno popoldne in naslednje dopoldne.

Digitized by Google

kes in trden sklep. Pové naj jim, da tako bodo morali zanaprej vselej storiti, kedar bodo sami šli k spovedi. Potem naj jih pelje v cerkev ter jim odkaže prostore, in natihoma še enkrat pové, kako se je vesti. Tudi naj jim pokaže prostor, kam po opravljeni spovedi poklekniti, da naloženo pokoro in zahvalne molitve opravijo. Imena vseh, kateri so opravili prvo spoved, vpisati je v šolski imenik in v status animarum.

§ 110.

c) Zakrament sv. rešnjega Telesa.

Najimenitnejši in najsvetejši dan v življenji kristijanovem je dan prvega sv. obhajila, toraj mora biti veroučitelju posebna skrb, da katehumeni njegovi vprvič in pozneje vselej prav dobro pripravljeni, ter vredno vživajo to nebeško jed. K temu pa je treba dobrega podučevanja in primerne odgoje, prave starosti, in za prvo skupno sv. obhajilo tudi nekake slovesnosti.

1. Kar tiče podučevanje in pripravo, razločujemo daljno pripravo, to je podučevanje učencev v krščanskih resnicah sploh, toraj ves katehizem, in zlasti ponavljanje nauka o spovedi; pa bližnjo pripravo, to je, posebni poduk o zakramentu sv. rešnjega Telesa. — Kakor na spoved, tako naj katehet že prva leta šolanja o priliki opozoruje svoje učence tudi na sv. obhajilo, ter tako polagoma pripravlja na najsvetejši zakrament. Táko priliko ima n. pr., ko v svetopisemskih dogodbah na vrsto pridejo predpodobe sv. rešnjega Telesa: dar Melhizedekov, velikonočno jagnje, mana, opresni kruhi. Tudi ko jih uči dostojnega vedenja v cerkvi sploh, ali med sv. mašo posebej, pri blagoslovu itd., naj jim pojasnuje, zakaj je cerkev toliko svet kraj, kaj pomeni luč pred tabernakeljnom, čemu je tolika slovesnost ob procesiji sv. rešnjega Telesa, zakaj mašnik nosi presv. Zakrament bolniku na dom itd. Na ta način veroučitelj svoje učence napolni s spoštovanjem do sv. rešnjega Telesa, in vzbudí jim hrepenenje po nebeški jedi, da jo duhovno prejemajo, še preden jim je dovoljeno, resnično jo vživati.

Bližnja priprava ter posebni nauk o presv. zakramentu se ima vršiti po navodu škofijskega katehizma, a prisrčno, razumljivo, in s primernim navdušenjem.[1]) Za uvod naj katehumenom živo

[1]) Izdatna pomoč veroučitelju pri podučevanji za prvo sv. obhajilo je n. pr. Dr. J. Schmitt: »Anleitung zur Ertheilung des Erstkommunikanten-Unter-

Digitized by Google

popisuje zgodbo obljube: nasitenje velike množice z navadnim kruhom in obljuba nebeškega kruha — pa dogodbo izpolnjene obljube: zadnja večerja; kakor tudi vsakdanjsko ponavljanje Kristusovega dejanja pri sv. maši. Kazaje učencem potrebo vestne p r i p r a v e, je dobro opozoriti jih na dogodbo, ko je Bog na gori Sinajski svojemu ljudstvu dal zapovedi, kako skrbno so se morali Izraelci takrat pripravljati: se snažiti, prati, praznično se obleči ... Ali naj jim v isti namen govori o osodi človekovi, ki je brez prazniškega oblačila prišel na ženitnino; o žalostnem koncu Jude, ki je nevredno prejel nebeško jed itd. Prav nadrobno naj katehumene uči vedenja pred altarjem in med prejemanjem sv. obhajila. Zelo naj tudi poklada na srce potrebo z a h v a l e po prejetem sv. zakramentu. Tu se utegne katehet posluževati svetopisemske dogodbe o pastircih ali sv. treh kraljih pred Jezusom, o navdušeni zahvali starega Simeona, ker je videl sv. Dete, o desetih očiščenih gobovih, a le enem hvaležnem, in dr.

K bližnji pripravi štejemo s p o v e d, ki naj jo katehumeni opravijo pred sv. obhajilom prav dobro pripravljeni. Redoma naj je vesoljna spoved, ali vsaj tolikega obsega, da spovednik dobi nekak pregled vsega prejšnjega življenja učencevega. Da ne bodo obhajanci molili vere, upanja, ljubezni, kesa, zahvale le z jezikom, ampak da tudi res iz srca opravljajo taka dejanja, treba jim je dotične molitvene obrazce lepo pojasnovati, in večkrat z njimi skupaj pobožno vzbujati. Tudi krstno obljubo bi moralo dete za prvo obhajilo znati moliti s premislikom. — Veliko pomore k vredni pripravi na prvo sv. obhajilo, ako tudi dorasli domači, zlasti roditelji veroučitelju pomagajo po svoji moči. Naj toraj duhovni pastir opominja in spodbuja stariše svojih katehumenov, da vsaki dan, morda zvečer, z vsemi domačimi vred molijo tudi za milost prav vrednega sv. obhajila in da z nauki, svarili itd. delajo na to, da njihovo dete pristopi k angeljski mizi prav čistega srca, trdnih sklepov, in z velikim hrepenenjem.

2. K o l i k o s t a r e naj veroučitelj pušča katehumene vprvič k sv. obhajilu? Cerkev to razsojati prepušča modrosti in previdnosti dušnega pastirja. V obče je otrok z m o ž e n prejeti ta za-

richtes« v Freiburgu; A n t. R u l a n d: »Praktischer Unterricht zum erstmaligen Empfang der hl. Communion«, Würzburg; P. J o h. B u c h m a n n: »Der schönste Tag des Lebens«, Einsiedeln; T h. R o h m a n n: »Unterricht für die erste hl. Communion«, Wien.

Digitized by Google

krament, če sv. rešnje Telo razločuje od navadne jedi, in ima že toliko oblaženo srce, da more s pobožnostjo stopiti k mizi Gospodovi. A toliko bi zadostovalo le pri otroku, nevarno bolnem, da se mu podeli sv. popotnica. Da pa katehumen z večjim pridom pristopi, naj se ne pušča prezgodaj k prvemu sv. obhajilu (spolnjeno 10. leto je v obče najugodnejši čas za to); predolgo jim pa tudi ne sme odtegovati te nebeške jedi, ter naj zlasti ne tirja preveč verskega znanja pri učencih slabejše glave.[1]) Res je, da se učenci za prvo sv. obhajilo učé z veseljem in z največjo pridnostjo, in toraj katehet sme o tej priliki tirjati od katehumenov dokaj temeljitega verskega znanja; a to velja le za otroke zelo ali vsaj srednje darovite. Če je pa učenec že precej v letih, morda še tudi jako slabe glave, tedaj bodi veroučitelj zadovoljen z najpotrebnejšim. Zlasti ne sme biti pri tacih učencih znanje vere, upanja in ljubezni »conditio sine qua non«.

3. Prvo sv. obhajilo naj se delí vselej slovesno, da otrokom toliko bolj ostane v spominu, kar je važno za poznejše življenje. Odbere naj si veroučitelj v to primeren dan[2]), otroci naj se snidejo praznično napravljeni v učilnici, ali na kakem drugem primernem kraji, odkoder jih veroučitelj vodi v slovesnem sprevodu v cerkev, kjer naj učenci pri krstnem kamnu skupno ponové krstno obljubo. Potem naj jih razvrsti pred altarjem. Pred sv. mašo, ali še bolje, med sv. mašo, ki naj bi ne bila ob pozni uri in tudi ne pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, naj duhovnik ravno pred sv. obhajilom v kratkem pa prisrčnem nagovoru se obrne do katehumenov. Govor bodi tak, da imajo tudi navzoči stariši prvoobhajancev in drugi odraščenci od njega dobička. Po sv. obhajilu, in preden nadaljuje sv. mašo, utegne duhovni pastir z nekaterimi tehtnimi besedami še spodbadati k hvaležnosti, in k trdnemu

[1]) Vsekako naj bi vsi otroci bili puščeni k prvemu obhajilu tista leta, ko še hodijo v šolo. Ako katehet večje učence zarad prepičlega znanja zadržuje, se časih zgodi, da zapusté šolo, gredó v službo, in nikoli ne opravijo tega nauka, ter ostanejo brez sv. obhajila; bodisi da gospodarju molčé o tem, ali pa da ta nima skrbi za večni blagor svojega posla.

[2]) Naš Ordo cultus div. publ. § 29. pravi: »Consuetudo proles, dum ad primam communionem admittuntur, brevi aliqua et cordiali exhortatione ab altari alloquendi, laudabilis omnino est; quare ea lege hisce commendatur, ut ruri in aedificationem quoque adultorum haec prima communio prolium, omni anno, nisi Dominica in Albis fieri possit, aliqua sequenti Dominica infra tempus paschale habeatur, quin tamen per eandem publicae devotionis ordo turbetur.«

Digitized by Google

sklepu, vse svoje življenje vravnavati po Jezusovem uku. Dobro je, ako more duhovnik tudi še popoldne združiti svoje obhajance v cerkvi pred sv. rešnjim Telesom k litanijam ali h kaki drugi pobožni vaji. — Ako pravimo, da naj veroučitelj svojim katehumenom stori dan prvega sv. obhajila slovesen in za vse življenje nepozabljiv, pa s tem ne odobravamo onih nenavadnih, ničemurnih in skoraj teatralnih uravnav in naprav na dan prvega obhajila, ki nikakor ne pospešujejo pobožnosti med otroci, ampak jih še begajo ob tako svetih trenutkih življenja, ter vso slovesnost storé preveč posvetno.

Zelo je priporočati, dajati otrokom kake spomenike prvega sv. obhajila, najbolje čednih primernih podobic, na katere naj katehet sam zapiše ime vsakterega in praznični dan. Enako gre imena prvoobhajancev brž po prejetem zakramentu zapisovati v »status animarum«, da duhovni pastir vsaki čas brž razvidi, kateri izmed mladine so že opravili ta nauk in kateri še ne. — Po prejetem prvem sv. obhajilu naj veroučitelj skrbi za to, da njegovi učenci zanaprej pogostokrat, morda vsaka dva meseca, najmanj pa štirikrat v teku šolskega leta prejemajo sv. rešnje Telo, a vselej skrbno pripravljeni. Tako se pomnožuje njihova pobožnost, se bolj in bolj vtrjujejo v dobrem, in se za vse poznejše življenje privadijo pogostnega sv. obhajila, ki je najimenitnejši pomoček krščanske popolnosti.[1])

§ 111.

Disciplina katehetični vzgoji pomoček.

Vse tiste naredbe in uravnave, katere imajo namen, katehumene odvračati od hudega, voditi jih k dobremu, in odvaditi jih razvad, napak in grehov, imenujemo disciplino ali šolsko vstrahovanje. Nje naloga je toraj: učence odvračati od prilike greha, od slabe tovarišije . . ., nasproti pa jih vaditi molitve, pridne vdeležbe javne božje službe, pogostnega prejemanja sv. zakramentov, v vseh rečeh lepega reda, snažnosti, pokorščine, pridnosti, vljudnosti, odkritosrčnosti, sramežljivosti itd.; dalje pazno oko imeti, da nad otroci spoznava napake, še preden se vkoreninijo v

[1]) Zelo koristno je, ako veroučitelj med starejšimi šolarji razširja šestnedeljsko pobožnost k sv. Alojziju, ter jih uči, kako se je pridoma vdeleževati; ali da večje vpiše v kako cerkveno bratovščino ter jim pojasni nje namen, koristi, ki jih delí, in dolžnosti, ki jih naklada.

Digitized by Google

srcu, in da jih skuša odpravljati, zatirati z opominjevanjem, svarjenjem, žuganjem, ali celo s kaznijo. V ta namen je treba katehetu marsikaj ukreniti, prepovedati, ukazati, to je, za disciplino mu je skrbeti v šoli in zunaj šole.

Da se ohrani strogi red v šoli, k temu pripomorejo pred vsem šolske postave, katerih ne sme biti veliko, ampak le malo, kratkih, določnih in jasnih, ter obsegajočih le najpotrebnejše zapovedi in prepovedi. Učenci morajo te šolske zakone dobro poznati, in si jih vtisniti spominu. V ta namen naj se jim ob primernem času, n. pr. ob začetku vsacega polletja, preberó ter malo razložé. Tudi kedar greši ta ali uni zoper šolsko postavo, naj katehet otrokom v spomin pokliče zadevni zakon. Ko pa so katehumeni zvedeli iz teh domačih zakonov: kdaj imajo prihajati v šolo, kako se jim je obnašati v šoli pred in med podučevanjem, kako na ulicah, kako doma do starišev, bratov, sester itd., potem morata katehet in učitelj za to skrbeti, da se ti ukazi natančno izvršujejo. Bolje ne dajati šolskih zakonov, kakor pa zanemarjati jih.

Eno najvažnejših sredstev, izvrševati šolske postave, in sploh med katehumeni ohraniti disciplino, je modra raba plačil in kazni. S prijetnimi posledicami kakega dejanja, t. j. s plačili skuša učitelj otroka vnemati za zvesto spolnovanje dolžnosti, pa nagniti ga, da hrepeni po tem, kar je plemenitega; neprijetne posledice dejanja, t. j. kazni, pa imajo vzbujati britko čustvo, in napolniti s strahom, ter tako odvračati od prepovedanega. Res je šola toliko boljša, kolikor manj je v njej treba plačil in kazni brez škode za red in napredek; a šola brez vsakoršnega plačila in pokorila je le vzor. Pač mora vzgojitelj učenca voditi do tega, da bi dobro, lepo, pravo storil zarad dobrega, lepega, pravega samega, ali iz ljubezni do Boga; a katehet ima opraviti z otroci, z lahkomiselno mladino, ki ima še kaj malo lastnega spoznanja; med katehumeni najde zanikrnosti, lenobe, laži, prevare, ali celó upornosti — takim napakam ni moč drugače priti v okom, kot z raznimi kaznili. Katehetični vzgoji je tedaj zraven navadnih sredstev, zraven zgleda, privaje in poduka, še tudi treba plačil in kazni. Saj se tudi država poslužuje teh pomočkov, da z njimi voljo nagiba doraslim, kako bi toraj šola mogla izhajati brez njih! A velike previdnosti je treba pri rabi plačil in pokoril, sicer si ž njimi učitelj več škoduje kot koristi.

Digitized by Google

1. Kar tiče p l a č i l a, je katehetu treba vedeti to-le: Prav je, da pridnim učencem s priznanjem, pohvalo, darili naredi veselje, da njih vnemo za dobro še večjo stori, in druge nagiba k posnemanju, a plačevaje treba ozir jemati na naslednja načela:

a) Le pridnost in vztrajnost ste vredni priznanja in obdarovanja, a nikoli sama prirojena zmožnost učenceva, n. pr. dober spomin ali telesne prednosti itd. Le dobro dejanje, izvirajoče iz proste volje in plemenitega namena, je vredno plačilo, zlasti če je katehumena stalo dokaj truda in premagovanja.

b) Plačila gre le redko rabiti. Pri prepogostem priznanji in obdarovanji bi učenec postal neobčutljiv za plačilo, ali bi pa ničesar več ne hotel storiti, če bi mu ne bilo pričakovati darila. Tudi se zato ni prepogostokrat posluževati plačil, ker mora veroučitelj katehumene voditi do tega, da bi pravo in ukazano storili iz plemenitih nagibov: iz spoštovanja do učitelja in do postave, pa iz ljubezni do Boga.

c) Najboljša so naturna plačila, to je one posledice dobrih dejanj, ki kar same ob sebe izhajajo iz njih. Tako naj je n. pr. odkritosrčnemu ponaturno plačilo zaupanje učiteljevo; kdor je lepega in čednega vedenja, naj v plačilo dobi prvi sedež v klopi, da je drugim v zgled itd.

d) Plačilo katehumenu obljubiti se sme le prav redkokdaj. Vsako obljubo pa gre izpolniti, in pri rabi plačil vselej s popolno in natančno nepristranostjo ravnati po modri odmeri in vrsti. Osebno nagnjenje tu nikoli ne sme voditi veroučitelja. Neopravičeno plačilo zapelje obdarovanca, da se ima za boljšega kot so drugi, in za boljšega kot je res, pa slabí tudi zaupanje druzih do kateheta. Eno in tisto dejanje, a storjeno od raznih učencev, je mnogokrat prav različne vrednosti. Ako n. pr. sicer leni katehumen kdaj več stori, kakor se je zahtevalo, tedaj njegovo dejanje zasluži večjega pripoznanja, kakor bi bil to storil učenec, ki je sploh priden. — Najboljše, najprimernejše plačilo je zadovoljnost, priznanje in ljubezen katehetova, katero naj razodeva učencem s prijaznim, odobravajočim obličjem, s kratkim priznanjem v besedi, da radostno iznenadenje pokaže nad kakim prav posebnim dejanjem, ali da izreče pohvalo vpričo sošolcev ali pred stariši katehumenovimi. V plačilo naj je tudi častni sedež, vpis v zlato knjigo, spomin pridnosti, kako malo darilo, n. pr. čedna

Digitized by Google

podobica, mala knjižica. Tudi vsemu razredu, ako je veroučitelj z njim posebno zadovoljen, je dobro sem ter tje v plačilo povedati kako veselo zgodbico, ali dovoliti nedolžno veselico, skupen izlet i. dr.

2. K a z n o v a t i ima veroučitelj pravico in celó dolžnost. Kazen naj bi učenca živo opominjala zanemarjene zapovedi, postave, in tako zabranjevala ponovitev prestopka; ona naj bi pa tudi še dobrega, pridnega katehumena obvarovala slabih zgledov, ter ga močnega storila v dobrem. Oblast kaznovanja pa je treba katehetu rabiti previdno in vestno. Vodijo naj ga naslednja načela:

a) Kaznjivo je le, kar dohaja iz zanikrnosti, lenobe, lahkomiselnosti, ali celo iz spridenega srca in hudobne volje. Kar pa izvira iz nezadolžene slabosti, se ne sme kaznovati; tudi ne, ako učenec greší iz nezadolžene zmote, ali v prenagljenji, katerega ne taji. Za zgolj otroške napake, n. pr. razmišljenost, pozabljivost, ali za greh vsled hudega, velikega, vnanjega vplivanja, ne gre hudo kaznovati. Tudi kedar ima že pregrešek sam britke, slabe ponaturne nasledke, naj veroučitelj ne prideva še samohotnih kazni; ampak naj le skuša grešnika pripeljati do spoznanja in obžalovanja svojega prestopka, opominjajoč ga, da je tu kaznoval že Bog sam.

b) Praviloma naj veroučitelj ne kaznuje, če ni prej skušal učenca z opominjevanjem, svarjenjem, žuganjem odvrniti od ponavljanja kakega pregreška; le zelo velike napake in grehe, po katerih drugi škodo trpé, take gre kaznovati takoj.

c) Pri kaznovanji se je varovati pristranosti in strasti. Modrost velí, v veliki razburjenosti nikdar ne kaznovati, ker človek utegne takrat ravnati nepravično, ter škodovati po prehudem kaznovanji. V takih slučajih je treba kaznovanje odložiti za nekoliko časa. Če tudi ni možno učitelju med kaznovanjem ostati popolnoma mirnemu, hladnokrvnemu, naj se vendar tako obnaša, da učenec spozna, da vzgojitelj ne kaznuje iz osebnega maščevanja, ampak v imenu večnega sodnika, in da je učitelju britko pri srcu, ker mora kaznovati.

d) Kazen se mora previdno odmerjati po velikosti zadolženja, in z ozirom na dušno in telesno lastnijo učencevo. Namenu je kazen le tedaj primerna, če stori nameravan, neugoden britek vtisek, če postane zdravilo zoper napako, in da ne

Digitized by Google

škoduje na nobeno stran. Onim pokorilom gre vselej prednost, katera so najbližej naturnim nasledkom grešnega dejanja. Tako n. pr. naj je kazen za laž, zvijačnost — zguba zaupanja; za zlorabljeno prostost — nje omejenje; zanikarnemu kazen bodi povelje, stvar dobro ter boljše storiti; prepirljivcu — da mora sam sedeti; umazancu, da se mora osnažiti itd. Kar bi utegnilo škodovati na zdravji, ali surovo sramotenje po raznih psovkah, po zasmehovanji, ne sme biti v kazen. Rahločutnemu je že žalosten pogled učiteljev večja kazen, kot surovemu učencu hudo grajanje. Tudi takih dejanj katehet ne sme nakladati v kazen, katera otroci radi, veseli opravljajo, ali katera bi morali opravljati vselej z največjim spoštovanjem, n. pr. molitev, miloščino, klečanje.

e) Veroučitelj naj kaznuje le redkokdaj; prepogostno kaznovanje zakrkne srce, in stori slednjič kaznjenca popolno otrpnjenega, neobčutljivega za pokorjenje. Kazen napovedano gre tudi izvršiti. Preklicati jo sme veroučitelj le takrat, ko bi se bil prenaglil ter nepravično sodil; pa tudi tedaj, ko bi krivec kazal silno kesanje in bi se sploh tako obnašal, da more učitelj biti prepričan, da istega pregreška ne bo kmalo zopet storil. — Ni segati po hudih kaznih, kjer zadostujejo milejše. Nekatere dovoljene kazni, naštete od manjših do večjih so: resen ter grajajoč pogled, otožen obraz učiteljev; opomin; malo karanje; krepka graja; žuganje; prepisovanje šolske postave, katero je prestopil, ali naloge, katere se ni naučil; stati pred klopjo (a nikoli zunaj šolske sobe); odvzeti izročeno opravilo, ali izključiti ga od kake veselice; prestaviti ga na drugo mesto, mu delj ali manj časa dati samemu sedeti; v šoli ga pridržati (z vednostjo starišev); vpisati ga v črno knjigo. — Telesne kazni, kjer jih postava dovoljuje [1]), smejo se sploh le takrat rabiti, kjer mečje kazni in nobeni drugi pomočki ne pomagajo več, in pa pri otrocih, ki doma popolnoma zanemarjeni, za lepe besede in plemenite nagibe nimajo nikakovega čustva. A tudi tukaj le pri večjih pregrehah, n. pr. zarad očitne upornosti, zavolj grde škodljive laži, predrznega obrekovanja, zarad pretepa, tatvine itd. Kazni vredna

[1]) V Avstriji so telesna pokorila prepovedana v šoli po zakonu dné 20. avgusta 1870, § 24.

Digitized by Google

pregreha mora vselej prav gotova biti. Telesno naj se nikoli ne kaznuje v razburjenosti, nikoli na kak surov način, ampak spodobno. V pokorilo sme biti le šiba. Zaušnice dajati, po ustih vdarjati, pri ušesih, za lase vleči, po glavi vdarjati, s knjigami nabijati in enako, je surovo, nevarno, prepovedano.

Za lepo vedenje z u n a j š o l e in d o m á gre skrbeti v prvi vrsti roditeljem; katehet tu ne more veliko storiti drugače kot s primernim podučevanjem in svarjenjem, pa z navodom, ki ga prilično daje starišem. A držanje med božjo službo, obnašanje na potu v cerkev in iz cerkve, vedenje na ulicah, pred šolo . . ., to vse spada v šolsko vzgojo ter v veroučiteljevo disciplinarno oblast.

Digitized by Google

III. DEL.

Duhovni pastir mašnik ali delivec življenja milosti.

(L i t u r g i k a.)

U v o d.

§ 112.

Važnost liturgije. Liturgika.

Zvedeli smo, kako bodi dušni pastir po zgledu nebeškega Učitelja svojim duhovnijanom učitelj in razlagavec večne postave. Pričel je namreč Jezus Kristus delo odrešenja s preroško ali učeniško službo, kazal je človeškemu rodu njega namen in cilj, pa mu razodel tudi pot, pó kateri sleherni more priti do tega cilja. Da v njegovem imenu sv. cerkev nadaljuje to delo do konca sveta, ter vsem rodovom kaže pot do nebeškega Očeta, izročil jej je Zveličar oblast svetega učeništva. Kristus je pa kot v é l i k i d u h o v n i k človeštvu pridobil tudi potrebnih milosti ter pomoči božje, da more hoditi pot do svojega zveličanja, do večnega cilja: s svojo krvjo in smrtjo na križu je objektivno dovršil delo odrešenja; človeka po grehu ločenega od Boga je z njim zopet združil, ter tako postal srednik med Bogom in človeštvom. Tudi to delo naj bi cerkev nadaljevala do konca sveta: človeku naj bi delila potrebnih milosti, po Jezusu nam dobljenih, in naj bi po Kristusu objektivno dovršeno odrešenje vresničevala nad posamezniki. V ta namen prejela je sv. cerkev d u h o v n i š k o o b l a s t, da jo rabi Bogu na čast in ljudem v zveličanje. Izvršuje pa ona to nalogo po svojih služabnikih mašnikih v bogočastji, bogoslužji ali l i t u r g i j i.[1])

[1]) Beseda λειτουργία (iz λεῖτος — javen in ἔργον — delo, dejanje) je pomenila Grkom javno službo ali opravilo, do katerega je imel slehrni državljanov pravico, ali je je celo moral prevzeti. Pozneje jeli so rabiti besedo zlasti v cerkvenem smislu za sveto opravilo, sveto dejanje ali javno božjo službo.

Digitized by Google

To besedo rabimo v raznem pomenu, sedaj v širjem, sedaj v ožjem. Liturgija v širjem smislu so vse tiste po Jezusu Kristusu zaukazane in po sv. cerkvi določene svete besede, znamenja, dejanja, po katerih duhovniki kot Kristusovi namestniki in cerkveni služabniki časté Boga, delé ljudem božjo milost, in združenje, spravo človekovo z Bogom činijo, dosegajo, in po vnanje stavijo pred oči. V ožjem smislu pa pomeni beseda liturgija zlasti obhajanje sv. maše, ker je najvažnejši ter bistveni del javne božje službe.

Kaj pa je l i t u r g i k a ali obredoslovje? Znanje je ali znanstvo katoliškega bogočastja, ki uči, kakšno je, in kakšno mora biti katoliško bogočastje v celoti in posamezno; in kako ga imajo duhovniki in neduhovniki vesti in izvrševati, da je primerne visokemu namenu. — Liturgika, ali znanstvo liturgije je zlasti duhovniku potrebna veda. To nam postane jasno, ako premislimo, kaj naj je duhovni pastir svoji čedi. Pred vsem mora biti učitelj in delivec življenja milosti.

1. Kot u č i t e l j mora duhovnik svoje vernike seznanjati z vsem razodenjem, h kateremu spada tudi bogočastje, ki je v svojih bistvenih delih zaukazano in vstanovljeno deloma po Jezusu Kristusu samem, deloma pa po njegovi namestnici sv. cerkvi. Tudi zbor tridentinski [1]) ukazuje mašnikom, da morajo večkrat vernikom razlagati in pojasnovati mašne obrede in one, ki se nahajajo pri deljenji sv. zakramentov. A malo bi dosegel dušni pastir, ko bi svojim duhovnijanom razlagal le vnanjo stran bogoslužnih obredov, ter jim samo pravil, kako se vrši to ali uno sveto dejanje, kako se delí ta pa uni zakrament itd.; treba je ljudstvu kazati p o m e n, n o t r a n j o c e n o sv. obredov, treba jim je podajati p r a v o r a z u m e v a n j e službe božje: v duha katoliškega bogočastja je treba voditi vernike! Ako bi duhovni pastir ne storil tega, ostalo bi bogočastje vernikom neka stvar, katere pomena, važnosti in cene ne poznajo, in zato tudi dostojno ceniti ne morejo. Žalostni nasledek take nevednosti pa je, da se duhovnijani vdeležujejo božje službe le mrzlo, po vnanje, mehanično, ali se jej celo odtegujejo. Ako pa nasprotniki, drugoverci napadajo katoliško liturgijo, jim slabo podučeni verniki odgovoriti ne vedó, in še sami omahujejo. Da se to ne zgodi, in da more pripeljati svojo čedo do pravega razumevanja svetih obredov, je treba, da je duhovni pastir najprej s a m dobro, temeljito podučen v tej stvari, on sam mora umevati

[1]) Sess. XXII. de sacrif. Missae c. 8, in Sess. XXIV. de Ref. c. 7.

Digitized by Google

duha sv. liturgije, in navdušen biti za katoliško bogočastje, preden druge more navduševati zanj.

2. Dušni pastir pa ni le svoji čedi učitelj, ampak tudi mašnik, delivec življenja milosti, liturg. Njemu gre oskrbovati božjo službo, in sicer dostojno, spodobno, pobožno in z veseljem. Že v starem zakonu je prerok Jeremija (48, 10) pretil: »Maledictus, qui facit opus Dei negligenter«; koliko bolj še velja to za vzvišeno katoliško bogočastje! In res tudi mašnikom Kristusovim tridentinski zbor v spomin kliče one besede prerokove. Duhovni pastir je dolžan tudi sam sebi, svojemu stanu, da božjo službo opravlja dostojno, spodobno, pobožno; toliko bolj, ker iz vnemarnega, mlačnega, zgolj mehaničnega ravnanja mašnikovega pri božji službi in ob deljenji svetih zakramentov in zakramentalov izvirajo prežalostni nasledki za duhovnijane: mlačnost, zanemarjanje božje službe, ali celó frivolnost, nje zaničevanje. Da toraj duhovnik v tej zadevi more storiti svojo dolžnost, ter da javno božjo službo in vse njene svete obrede izvršuje dostojno, pobožno in z veseljem, mora dobro poznati in umeti njih pomen in važnost.

3. Dušnemu pastirju je tudi izročen ves liturgični zaklad; on naj bi zvesto čuval, da se ne zanemarja, ne opušča nobeden bistvenih delov bogočastja; pa tudi delal na to, da se odpravijo vse liturgične zlorabe, napake, naj so se začele kakor koli. To pa je duhovniku mogoče le tedaj, ako se je po temeljitem učenji vtopil v duha katoliške liturgije, če pregleduje bogočastje v celoti in posameznih delih, ako ume njega pomen, ter vé bistveno ločiti od nebistvenega itd.; s kratka: učenje liturgike je duhovniku tudi s tega obzira zeló potrebno.

Liturgiki sorodna vednost je rubricistika, ki uči, kako izvrševati ali opravljati posamezne dele bogočastja, in ki se ne ozira na njih pomen ali notranjo ceno, ampak samo na mehanično izvrševanje. Zgodovina liturgije pa kaže, kdaj in kako so se začeli posamezni deli bogočastja, kako so se razvijali in preminjali v teku stoletij itd.

§ 113.

Od kod liturgika zajema svoja pravila.

Liturgiki splošni izvir je sv. pismo in ustno izročilo. Sveto pismo starega zakona kaže bogoslužbeni red, kakoršnega je Bog sam ukazal svojemu izvoljenemu ljudstvu. Iz njega je marsikaj vzelo krščansko bogočastje ali kar nespremenjeno ali spremenjeno,

Digitized by Google

n. pr. kadilo, rabo olja, vode, soli; duhovenska oblačila, nekatere praznike itd. V sv. pismu novega zakona pa imamo temelj vsem bistvenim delom katoliškega bogočastja. Ono nas uči po zgledu Jezusovem in aposteljnov v duhu in resnici Boga častiti, moliti, poveličevati, milost odrešenja ljudem deliti, sprave iskati z razžaljenim Bogom itd. Iz ustnega izročila, kakor se nam razodeva v sklepih občnih cerkvenih zborov, v papeževih konstitucijah in dekretih, v spričevanji sv. očetov, v liturgijah raznih dežel in časov, pa spoznavamo, kako so se polagoma razvijale in obrazovale posamezne forme katoliškega bogočastja. — Pred vsem pa in v prvi vrsti jemlje katoliška liturgika svoja pravila iz liturgičnih knjig sv. cerkve, iz dekretov odbora za sv. obrede in iz zakonitih navad ali običajnega prava.

I. Liturgičnim knjigam sv. cerkve prištevamo: brevijar, misal, Ceremoniale romanum, Pontificale rom., Ceremoniale episcoporum, Rituale, Memoriale rituum. O brevijariju in misalu govorimo obširneje pozneje.

1. Ceremoniale romanum obsega bogoslužne funkcije, katere izvrševati sme le sv. oče, n. pr. obred kanonizacije, kronanje rimskega cesarja, papeževo božjo službo; določuje tudi volitev in kronanje novega papeža itd.

2. Pontificale romanum je izdal Klemen VIII. (l. 1596); pregledala in popravila sta ga Benedikt XIV. in Leon XIII. Leta 1888. je izšla v Ratisboni tako zvana »editio typica« te knjige. Obsega liturgična dejanja, lastna škofom, in duhovnikom cum usu pontificalium, prelatom. A vendar je pontifikal jako važna knjiga za vsacega duhovnega pastirja, in mu mora biti dobro znana; kajti vsebina njegova se tiče deloma duhovnikove osebe, zlasti v oddelku »de ordinibus conferendis«. Mnogih drugih svetih opravil, v pontifikalu popisanih, se navadni mašniki vdeležujejo, pri njih izvršitvi sodelujejo, in toraj pravila, rubrike Pont. rom. tudi njim veljajo. Tudi obsega ta liturgična knjiga marsikatera bogoslužna opravila škofova, ki jih je treba ljudstvu razlagati, n. pr. posvečevanje altarja, cerkve, zvonov itd., v kar je govorniku treba poznanja pontifikala.

3. Ceremoniale episcoporum, izdano po Klemenu VIII. (l. 1600), pomnoženo po Benediktu XIV., slednjič pregledano leta 1886. po Leonu XIII., je namenjeno zlasti škofijskim in kolegijatnim cerkvam. Opisuje in določuje božjo službo po omenjenih cerkvah, govori o škofovski maši, o maši coram episcopo, o škofijski

Digitized by Google

sinodi itd. Ceremonijal je tudi nekako dopolnilo misalu, tedaj važen vsaki cerkvi, ker obsega n. pr. officium sacristae, officium Diaconi et Subdiaconi, govori de ornatu ecclesiae, de genuflexionibus, de impositione thuris itd.

4. Rituale, obrednik nam pomeni knjigo, v kateri višja cerkvena oblast določuje in popisuje, kako je mašnikom, zlasti duhovnim pastirjem deliti sv. zakramente in opravljati druge bogoslužne funkcije, za katere so pooblaščeni. Pred tridentinskim cerkvenim zborom so razne škofije, ali celo posamezne cerkve imele razne obrednike, a Conc. Trid. je dal povod, da je Pavel V. (leta 1614) izdal Rituale romanum, kojega je Benedikt XIV. popravil. Leta 1884. izšla je pri založniku Pustetu »vzgledna izdaja« rimskega obrednika. Odobren, aprobiran je rimski obrednik za ves katoliški svet ritus latini; zaukazan de praecepto pa je skoraj vsem škofijam Italije, in po vseh drugih krajih, kjer nikoli niso imeli lastnega obrednika (rituale dioecesanum); tedaj po vseh onih deželah, ki so se spreobrnile h katoliški cerkvi še-le po tridentinskem zboru. Kjer pa sprejmó rimski obrednik, morajo se ga zanaprej vedno držati, in nobenemu škofu ni dopuščeno, vvesti mesto njega kakega druzega. A tudi tam, kjer imajo lastni obrednik, se je ravnati po rimskem v onih slučajih, za katere domači nima določil. Sv. cerkev sicer želí, naj bi zarad enakosti v bogočastji polagoma povsod sprejeli Rituale romanum [1], a zapovedano to ni, temveč je slehrnemu duhovnemu pastirju dolžnost, pri svetih opravilih se natančno ravnati po zaukazanem domačem obredniku [2], da se le v bistvenih rečeh vjema z rimskim, in da nima kaj fidei catholicae et bonis moribus nasprotnega. To razsojati gre pa le škofu.

5. Memoriale rituum določuje, kako naj se opravljajo cerkvene slovesnosti na svečnico, pepelnico, cvetno nedeljo in zadnje tri dni vélicega tedna po tistih cerkvah, kjer celebrant nima dijakona in subdijakona. Sicer ima tudi misal pravila za imenovane cerkvene funkcije, a le v tem smislu, da sta levita v pomoč celebrantu. Da bi pa po cerkvah, pri katerih je le eden duhovnik, ona sv. dejanja se opravljala dostojno, je Benedikt XIII. (l. 1725) izdal Memoriale rituum, namenjen prvotno le manjšim farnim

[1] Na Francoskem, Holandskem in v Belgiji se je to že zg dilo.

[2] Mašniki redovniki se morajo pri deljenji sv. tih zakramentov in pri vseh opravilih v duhovnem pastirstvu ravnati po škofijskem obredniku, sicer pa imajo svoj lastni rituale Ordinis.

Digitized by Google

cerkvam v Rimu. Leta 1821. je S. Rit. Congr. ukazala vsem katoliškim višjim pastirjem rit. lat., da se mora po farnih cerkvah, kjer ni dijakona in subdijakona, zadnje tri dni vélicega tedna obhajati božja služba po omenjenem memorialu, kar je vnovič zatrdil Pij VII.[1])

Liturgične knjige ne podajajo le besedi, ampak so tekstu pridejane tudi rubrike, pravila, določujoče, kako izvrševati posamezne liturgične funkcije. Delimo pa vse rubrike v bistvene, essentiales, katere se ne smejo nikdar opuščati, pa v nebistvene, slučajne, accidentales, ki so sicer ukazane, a se smejo časih, v prav posebnih dogodkih opustiti, n. pr. pri deljenji kakega zakramenta v največji sili. Nadalje liturgična pravila delimo v ukazujoča, rubricae praeceptivae, ki dolžnost nalagajo, vežejo, pa v vodilne, directivae, dane v podučenje. — Ozir razne stopinje obveze, to je, gledé na to, kako nas ene rubrike bolj strogo, druge manj vežejo, so učitelji raznega mnenja. Nekaterim so vse rubrike le vodilne, direktivne; drugi trdijo, da so vsa liturgična pravila ukazujoča, preceptivna, in da vežejo sub gravi, ako ne izgovarja levitas materiae. Tretji razločujejo med ukazujočimi rubrikami, ki vežejo pod smrtnim grehom (n. pr. pravila sv. maše, slovesnega deljenja sv. zakramentov), in med vodilnimi, danimi bolj v poduk (n. pr. gledé molitve pred in po maši, umivanje rok). Četrti zopet imenujejo samo rubrike med sv. mašo ukazujoče, preceptivne, in pravijo, da te vežejo sub gravi ex genere suo, ako ne izgovarja levis materia. Bodi si tako ali drugače, toliko je gotovo, da vse cerkvene liturgične rubrike duhovnega pastirja vežejo v vesti, in tridentinski zbor (Sess. VII. de Sacr. in gen. c. 13) slovesno izreka: »Si quis dixerit, receptos et approbatos ecclesiae catholicae ritus in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a ministris pro libitu omitti, aut in novos alios per quemcunque ecclesiae pastorem mutari posse, anathema sit.«

Ko pa večina učiteljev razločuje rubrike preceptivne in direktivne, hočejo s tem le naznaniti, da je razloček pri liturgičnih pravilih, ter da nekatera bolj strogo vežejo kot druga. Nikakor pa ne opravičuje to razločevanje duhovnika, da bi kar svojevoljno nekatere rubrike imel vodilne, samo v poduk dane, ter bi jih kot manj važne zanemarjal, opuščal, prenarejal. Kdor hoče ohraniti mirno vest, biti zvest služabnik božji, on si mora prizadevati, da kolikor moč vse rubrike spolnuje natančno, in to toliko bolj, ker je časih težavno razločiti, kaj je ukaz, zapoved, in kaj samo svèt, poduk. Le kdor je v vsem in tudi v malem zvest, bo kdaj postavljen čez veliko![2])

[1]) Kar tiče cerkveno petje, je S. R. C. z dekretom dné 10. aprila 1883, ki ga je potrdil Leon XIII., kot avtentično spoznala izdajo Pustetovih liturgičnih knjig z notami, želeč, naj bi se povsod oprijeli teh napevov.

[2]) Znamenite so besede Benedikta XIII : »Cum invisibilia Dei per visibilia religionis ac pietatis signa, quae caeremoniarum nomine censentur, intellecta

Digitized by Google

§ 114.

Nadaljevanje.

II. S. Rituum Congregatio. Od nekdaj si je prizadevala sv. cerkev, da se javna božja služba obhaja po gotovih pravilih, ki naj se vjemajo s starodavnim cerkvenim izročilom, in da bi se bolj in bolj dosegla enakost v bogočastji. Za edinost v liturgiji si je prizadeval zlasti tudi tridentinski zbor. Vsled želje škofov zborovalcev so se pregledali, popravili in kolikor moč v soglasje spravili razni obredniki; papež Sikst V. pa je tiste čase (l. 1587) vstanovil stalen odbor, kateremu je dal ime: Congregatio sacrorum rituum. Dal mu je nalog: skrbeti za enakost in nepopačenost sv. obredov, jih varovati zlorabe, odpravljati razvade v bogočastji, pojasnovati, interpretovati liturgične rubrike itd.

Ta odbor za sv. obrede je velike važnosti in veljave. Po papežu postavljen, v njegovem imenu delujoč, imajo njegovi liturgični ukazi in določki isto veljavo in obvez, kakor bi bili dani kar neposrednje po sv. očetu samem. Pri stvareh posebne važnosti tajnik kongregacije sv. očetu sporoča in prosi osebnega potrjenja. Tako najvišje potrjenje časih odbor tudi naznani na dotični objavi, n. pr. z besedami: »Facta . . . Sanctissimo Domino nostro relatione Sanctitas Sua Decretum S. Congregationis approbavit, confirmavit typisque editum publicari praecepit, ac praeterea jussit, ut locorum Ordinarii ejus observantiae sedulo incumbant.« Nikakor ni potrebno dekretom S. R. C. tega najvišjega potrjenja; k njih veljavnosti zadostuje, da jih odbor izdá pismeno, in authentica forma, z navadnim pečatom in podpisane po prefektu in tajniku kongregacije. Tako izdani dekreti v vesti vežejo slehrnega, komur so namenjeni, in ni potrebno, da bi jih posamezni škofje objavljali še posebej po svojih škofijah.

Dekreti odbora za sv. obrede so ukazujoči, preceptivni, ali pa direktivni, — tudi so splošne veljave, dani Urbi et Orbi, ali pa vežejo le posamezne kraje, osebe . . ., katerim so namenjeni. Vse to je spoznati iz vsebine dekretove, pa iz besedi njegovih. Da odbor ukazuje, to mnogokrat naznanuje z besedami: »serventur

conspiciantur, pastoralis nostri muneris curam ad hoc intendimus, et ab omnibus fieri volumus et mandamus, ut in Sacramentorum videlicet administratione, in missis et officiis div. celebrandis, aliisque ecclesiasticis functionibus obeundis, non pro libitu inventi et irrationabiliter inducti, sed recepti et approbati ecclesiae cath. ritus, qui in minimis etiam sine peccato negligi, omitti, vel mutari haud possunt, peculiari studio ac diligentia serventur.

Digitized by Google

decreta«, »servare mandavit«, »stricte praecipiens«. Splošno veljavo kažejo mnogokrat izrazi: »decretum generale«, »sic omnino servari voluit«. Da dekret le nekaterim velja, spoznamo iz besedi »in casu«, »pro gratia« itd. Dekreti, s katerimi kongregacija razlaga, interpretuje kako liturgično postavo, rubriko, so iste veljave in ravno toliko vežejo, kakor dotično liturgično pravilo.

III. Z a k o n i t l i t u r g i č e n o b i č a j (consuetudo). Navada, običaj nastane iz večkratnega in enako se ponavljajočega dejanja. Da pa kak cerkven, liturgičen običaj zadobi zakonito veljavo, mora biti:

1. p a m e t e n, rationabilis, t. j. sam na sebi dober, hvalevreden, pripraven versko resnico tako lepo pred oči staviti, in božjo službo poveličevati, kakor liturgično pravilo samo.

2. Z a s t a r a n, legitime praescripta c., t. j. mnoge in razne osebe so morale skoz delj časa, in vedno isto dejanje ponavljati, ali celó o d n e k d a j, da kar ni več moč povedati začetka navadi (consuetudo immemorabilis).

3. Mora dotična, v liturgičnih zadevah k o m p e t e n t n a cerkvena oblast, t. j. apostoljski sedež [1]) na kakoršen koli način p r i t r d i t i običaju, vsaj z molčanjem, ne ustavljaje se.

Liturgičen običaj utegne biti secundum, praeter ali contra legem. Običaj p r a e t e r legem je dejanje, ki se sicer vjema z duhom postave, a ni določeno, ukazano po nobeni postavi, prepovedano pa tudi ne. Liturgična navada c o n t r a legem pa je, katera je dani cerkveni postavi protislovna, nasprotna. — Po raznih krajih katoliškega sveta se nahajajo liturgični običaji, ki so praeter ali celó contra leges; a če le niso zelo zelo nasprotni dostojnosti bogočastja, in če jih ni moč odpraviti sine gravi incommodo, vsaj kar precej ne, tedaj cerkev z njimi p o t r p i, pravimo, jih toleruje. Liturgični običaji contra legem pa zarad tega, ker jih cerkev trpi, n e p o s t a n e j o z a k o n i t i; in ko bi to toleriranje trajalo tudi že silno dolgo; ampak odpraviti jih gre, brž ko jenja moralna nezmožnost, ter se to zgoditi more sine gravi incommodo. To pa ni stvar posameznega duhovnega pastirja, ampak škofova. Le prav

[1]) Kompetentna zakonodavna oblast v liturgičnih rečeh je edino le apostoljski sedež, oziroma S. R. C. Škofje v bogočastji nimajo zakonodavne veljave; a čuvati jim je in skrb imeti, da se natančno izpolnujejo liturgični ukazi in hvalevredni, zakoniti diecezanski običaji. V dvoumnih slučajih gre škofom prositi pojasnila in določila pri odboru za sv. obrede; njim je dolžnost, po svoji moči previdno odstranjati, kar je v bogočastji nasprotnega cerkvenim pravilom itd.

Digitized by Google

lokalnega obstanka navade, ki so nasprotne cerkveni postavi, smé odpraviti župnik sam; a vselej je najbolje, da se o tem dogovori s svojim škofom.

§ 115.

Razdelitev.

Liturgiko delímo v splošno in posebno.

I. V splošnem delu govorimo 1. o bistvu, namenu, obliki in potrebi raznih bogoslužnih dejanj ali opravil; 2. o njih vkupnih delih (o svetih časih, prostorih, o liturg. jeziku in rečeh . . .).

II. V posebnem delu si bomo pa ogledali posamezna bogoslužna dejanja ali sv. opravila, in pa obrede njih izvršitve; in sicer 1. splošna bogočastna opravila (javne ljudske pobožnosti, duh. dnevnice, sv. maša), katerih se vdeležuje vsa krščanska občina ter z njimi sosebno Boga časti; in 2. zasebna (svete zakramente in blažila, zakramentale), po katerih prejemajo posamezniki raznih milosti v svoje zveličanje.

§ 116.

Kratek pregled liturgičnega slovstva.

I. Stari čas. Mnogo cerkvenih očetov je nam zapustilo po svojih spisih raznih in jako dragocenih opazk o bogočastji, vendar nimamo iz najstarejše dôbe krščanstva nobene celotne razprave o liturgiji. O posameznih liturgičnih predmetih pa so pisali n. pr. Tertulijan »de baptismo et poenitentia«, »de anima« (o pogrebih), »de velandis virginibus« itd.; Ciprijan »de oratione dominica«, »de sacrificio«; Ciril Jeruzalemski je pisal o sv. obredih pri krstu, birmi in sv. maši; in drugih več.

II. V srednjem veku jih je prav veliko pisalo o posameznih bogoslužnih predmetih, zlasti pogostni so spisi o sv. maši. Razni pisalci so mnogo sestavili o obredih sv. cerkve, a redkokrat povedó, kako so se začele te ali druge ceremonije, le v mističnem smislu so jih zlasti radi razlagali. Znamenitejši pisalci tistega časa so Izidor Sevilski (u. 636) »de divinis officiis«; Alkuin (u. 804) »liber Sacramentorum«, »officia per ferias«, »de Psalmorum usu«, »epist. de baptismi ceremoniis«; Wallafried Strabo (u. 849) »de exordiis et incrementis rerum ecclesiasticarum«; Rhabanus Maurus (u. 856) »de sacris Ordinibus, sacramentis divinis et vestimentis sacerdotalibus«; Rupert iz Deuca (u. 1135) »de div. officiis«; Viljem Durand (u. 1296) »Rationale seu Enchiridion divinorum officiorum« in mn. dr.

III. Novejši čas, zlasti 17. in 18. stoletja jeli so s hvalevredno marljivostjo razpravljati liturgijo in krščansko arheologijo ali starinoznanstvo. Začeli so priobčevati:

Digitized by Google

1. Zbirke starih liturgičnih pravil in formularov, večjidel s pojasnili. N. pr. Joh. Grancolas: »Antiquae liturgiae in eccl. tum orient. tum occident; ejusdem: »Vetus ecclesiae Sacramentarium«; Jac. Goar: »Εὐχολόγιον, sive Rituale Graecorum«; Euseb. Renaudot: »Liturgiarum oriental. collectio«; Jac. Pamelius: »Missale ss. Patrum latinorum«; Nic. Hugo Menardus: »Sacramentarium Gregorianum illustratum annotationibus«; Joh. Mabillon: »de liturgia gallicana«; L. A. Muratori: »Liturgia rom. vetus«; Zaccaria: »Bibliotheca ritualis« itd.

2. O liturgičnem starinoznanstvu so učeno in kritično pisali n. pr. Joan. Casalius: »de vet. sacr. Christianorum ritibus«; E. Schelstrate: »Antiquitates eccl.«; Thomassin: »vet. et nov. eccl. disciplina«; Benedikt XIV.: »de sacrificio Missae«; »Commentarius de D. N. J. Chr. matrisque Ejus festis«; Aug. Krazer: »de apost. nec non antiquis eccl. occid. liturgiis«; M. Gerberti: »principia theologiae liturgicae; de cantu et musica sacra«.

Najnovejši čas so spisali: Brenner »geschichtliche Darstellung der Verrichtung und Ausspendung der Sacramente von Christus bis auf unsere Zeiten« l. 1818; Binterim »die vorzüglichsten Denkwürdigkeiten der christkatholischen Kirche« l. 1825—1841; Locherer »Lehrbuch der christlich-kirchlichen Archäologie« l. 1832; Krüll »christliche Alterthumskunde« l. 1856; Grundmayr »liturgisches Lexikon der römisch-kathol. Kirchengebräuche« l. 1822 in 1836; abbé Migne »encyklopädisches Handbuch der kathol. Liturgie« nemški izšlo l. 1846, 1847....

3. Pravo liturgijo so razpravljali, in sicer poljudno: Himioben »die Schönheit der katholischen Kirche«; Nussbaumer »kathol. Liturgie, oder Erklärung der Zeremonien und Gebräuche der kathol. Kirche für die Jugend«; H. Kühn »Erklärung der Zeremonien und Segnungen unserer hl. kathol. Kirche«; Staudenmaier »der Geist des Christenthumes«; Nickel »die hl. Zeiten und Feste« 6. zv.; Wiseman »Vorträge über die Liturgie der stillen Woche« nemški l. 1840; »die vornehmsten Lehren und Gebräuche der kathol. Kirche« nem. l. 1838; Fr. Göbel »der Gottesdienst der kathol. Kirche«; Guéranger Dom. »das Kirchenjahr« nem. l. 1874; Ant. Lésar »Liturgika«.

4. Učene liturgične knjige so iz najnovejših časov: Schmid »Liturgik der christkathol. Religion«; Hnogek »christkathol. Liturgik v Pragi; Joh. Lüft »Liturgik«; Fluck »kathol. Liturgik« 3. zv.; Kössing »liturg. Erklärung der hl. Messe«; dr. Jos. Thalhofer »Handbuch der kathol Liturgik« Freiburg; dr. Nic. Gihr »das hl. Messopfer«.

Znamenitejši rubricisti ali razlagavci liturgičnih rubrik so: B. Gavanti »Thesaurus sacrorum rituum«, »octavarium romanum«, »ordo perpetuus recitandi offic. div.«; M. Bauldry »Manuale sacrarum ceremoniarum«; P. M. Quarti »Rubricae missalis rom. commentariis illustratae« itd.; Lohner »Instructiones practicae de missa et breviario«; Cavalieri »opera omnia liturgica«, »Commentaria et decreta authentica«; de Herdt »Liturgiae sacrae praxis« 8. nat. l. 1889; J. Bouvry »Expositio rubricarum« l. 1860; Falise »sacrorum rituum compendiosa elucidatio«; Hartmann »Repertorium Rituum« 6. nat. l. 1890 in dr.

Digitized by Google

I. Poglavje.

Splošna liturgika.

§ 117.

Kaj je bogočastje in njega namen.

Pri bogoslužji razločujemo dvojno stran, namreč božjo ali objektivno, pa človeško ali subjektivno. Vse tiste dele vnanje božje službe, katere opravlja duhovnik kot namestnik božji ter v Njegovem imenu, zovemo božjo ali objektivno stran liturgije; kar pa izvršuje krščanska občina sama, ali tudi duhovni pastir kot zastopnik ljudstva, to je človeška ali subjektivna stran bogočastja.

1. Oziraje se na božjo stran bogočastja pravimo, da je liturgija nadaljevanje Jezusovega odrešilnega dela ter vresničevanje nad posameznimi kristijani, ali subjektovanje odrešenja. Po svojem življenji in delovanji, zlasti po svojem trpljenji in smrti na križu je izbrisal Jezus Kristus večni dolg in kazen greha, katero si je po prvem padcu nakopal človeški rod. Oznanovaje sv. evangelij pokazal je človeku pot do nebeškega Očeta, katero je zgrešil po svojem odpadu. Da bi moči imeli, po potu spoznane resnice hoditi do večnega cilja, poslal je svetu z nebeških višav svetega Duha. In ker je po človekovem grehu zapadlo prokletstvu vidno stvarjenje, je Odrešenik po svoji smrti na križu tudi naturo rešil prokletstva. — To objektivno dovršeno odrešenje ima cerkev Kristusova vresničevati nad posamezniki do konca sveta, kar tudi izvršuje v liturgiji ali vnanji božji službi. Cerkev izbrisuje pri Bogu človeški dolg, pri sv. maši nekrvavo ponavljaje Kristusovo smrt na križu. V pridigi nauk Jezusov oznanujoč kaže pot do sv. nebes. V sv. zakramentih delí sv. Duha in obilnost njegovih milostij. Z blažili ali zakramentali odjemlje cerkev prokletstvo od stvarij, ki vzdihujejo po odrešenji. Vse to delovanje sv. cerkve imenujemo objektivno stran liturgije, po kateri se nam delé mnoge, premnoge milosti odrešenja.

2. Gledé na subjektivno stran bogoslužja je liturgija človekovo sodelovanje s prejeto milostjo božjo. Ponujani milosti se mora namreč človek bližati, jo sprejeti, z njo

Digitized by Google

sodelovati; in vse človeško, po navodu sv. cerkve storjeno delovanje, s katerim se to izvršuje, imenujemo človeško stran bogočastja. Ta človeška delavnost v bogoslužji toraj obsega: vzbujanje krščanske vere in javno nje spoznavanje, hvalo in češčenje božje, častenje angeljev in svetnikov, spoznavanje svojih grehov, molitve . . ., pa tudi vnanja znamenja notranje pobožnosti: prekriževanje, klečanje, sklepanje rok, trkanje na prsi, pobešanje glave, oči itd.

Iz sedaj povedanega spoznamo, da je vse bogočastje ali vnanjo božjo službo sploh deliti na dva dela, namreč: *a)* v objektivno ali zakramentalno, posvečevalno, po kateri nam dohajajo potrebne milosti; *b)* v subjektivno ali latrevtično[1]), poveličevalno, s katero častimo Boga, ter kažemo in spoznavamo svojo zvezo z Bogom, t. j. svojo vero.

Ko smo spoznali bistvo bogočastja, vemo že tudi njega namen. Katoliška liturgija je vedno nadaljevanje ter subjektovanje odrešenja po Jezusu dovršenega, toraj ima isti namen: 1. češčenje in poveličevanje božje; neposrednje kot cultus latriae, in posrednje kot cultus hyperduliae in duliae, častenje device Marije pa svetnikov in angelov. 2. Zveličanje sveta, ki obsega zopet ohranitev in razmnožitev kraljestva božjega v nas, t. j. posvečevanje človekovo; pa ohranitev vidnega kraljestva božjega zunaj nas, namreč sv. cerkve, ki se tudi ne more vzdržati brez vnanje božje službe ali bogočastja.

§ 118.

Oblika bogočastja.

Da se z bogočastjem dosega namen, je treba, da stopa pred nas v nekaki obliki, podobi. Ta forma bogoslužja je neko očutno, pomenljivo znamenje, obsegajoč kako krščansko misel, idejo, katerega se poslužuje cerkev, da z njim naklanja, delí milost odrešenja, in da sprejete milosti, pa po njih učinjeno notranjo pobožnost vnanje stavi pred oči.

I. Pri bogočastji je res treba nekaj vnanjega, t. j. vnanja božja služba je potrebna; to sprevidimo, naj si pogledamo objektivno stran liturgije ali pa subjektivno.

1. V objektivnem oziru je bogočastje (posvečevalna božja služba) vedno posredovanje ali vresničevanje odrešenja nad po-

[1]) Od besede λατρεῖα, ki nam izključljivo pomeni Bogu dolžno češčenje.

Digitized by Google

samezniki. To pa se le more zgoditi, in se toraj tudi mora zgoditi na tisti način, kakor je Kristus sam dovršil odrešenje, t. j. v i d n o, po oblikah od Kristusa in cerkve njegove določenih. Milost odrešenja bi ostala brez sadu za človeka, ko bi je ta ne sprejel in z njo ne deloval; da pa to stori, mora biti prepričan, d a je prejel milost, in k d a j jo je prejel, in k a t e r o milost je prejel. Do toliko potrebnega prepričanja pa človek nikakor drugače ne more priti, kakor na ta način, če se mu milost delí po kakem vnanjem, očutnem znamenji. In vendar je neogibno treba človeku uverjenja, da je prejel milost, in kdaj jo je prejel in katero; ako nima te gotovosti, ne bo nikoli odločno deloval z milostjo. Če bi se človeku samo reklo n. pr. Bog ti bo odpustil grehe, ako jih resnično obžaluješ itd., bi mu to malo pomagalo, ko bi po vnanjem potu, po izgovorjenih besedah spovednikovih pri zakramentu sv. pokore ne prejel popolne gotovosti, da so mu res grehi odpuščeni. Iz tega namena toraj je Jezus in je cerkev njegova podelitev milosti navezala na vidna znamenja.

2. Ako pogledamo subjektivno stran bogočastja (poveličevalno božjo službo), se nam zopet pokaže potreba oblik. Prejeta milost odrešenja provzroči vsled lastnega sodelovanja najprej neko primerno notranje življenje. Prirojeno pa je človeku in lastnija nature njegove je ta, da se pobožna čustva, misli, želje, sklepi, ki ga navdajajo, vsled tesne zveze med dušo in telesom tudi v vnanjem vedenji njegovem pokazujejo ter razodevajo. Kogar srce je napolnjeno češčenja, on kar nehoté pade na kolena ter roke sklepa k molitvi. To vnanje razodevanje notranjega verskega življenja pa zopet notranjo pobožnost budí in krepčá, in druge vabi k posnemanju. Oblika bogočastja, vnanjost božje službe je toraj potreba ter zahteva človeške nature, brez nje si subjektivne liturgije misliti ne moremo. — Tudi zgled Zveličarja samega nam kaže potrebo liturgičnih oblik ter nekaterih vnanjosti pri bogočastji: Jezus sam je glasno molil, je pred in med molitvijo oči povzdigal k nebeškemu Očetu; molil je tudi klečé, in spolnoval je celo šege, ki so bile zapovedane le za staro zavezo. Enacega marsikaj najdemo že tudi pri prvih učencih Zveličarjevih.

II. Vse liturgične forme, t. j., karkoli je pri katoliškem bogočastji vnanjega, očutnega, se dajo razvrstiti ter staviti v tri skupine: b e s e d e, d e j a n j a in s i m b o l i.

1. B e s e d a se nahaja v katoliškem bogočastji v različnih oblikah, sedaj kot govor, sedaj kot molitev, sedaj kot petje. Ni

Digitized by Google

ga liturgičnega dejanja, ki bi ga ne spremljala beseda. Saj je pa tudi res jezik najpripravnejša oblika, posredovati krščanski občini ideje, resnice in milosti odrešenja, kakor je najprimernejše sredstvo, po katerem kristijanje razodevajo svojo vero in notranjo pobožnost.

2. D e j a n j e v ožjem smislu pomeni vsako očutno delavnost. Kakor se v besedi razodeva bolj mišljenje, tako v dejanji zlasti volja. Ker je pa volja človekova središče duhovnega, pobožnega življenja, zato je dejanje, kot izraz hotečega duha, glavna oblika, po kateri se razodeva pobožno življenje.

3. S i m b o l v bogočastji imenujemo (v ožjem in pravem smislu) tako stvar vnanje nature, ki pred oči stavi ter posreduje kako versko idejo vsled neke podobnosti, ki je med njima. Taki simboli, predstavljavci pobožnih idej so n. pr. voda, olje, pepel, sol, luč itd.

Karkoli je v bogočastji vnanjega, vse liturgične forme so ali besede, ali dejanja, ali pa simboli, katere vse zopet delimo v bistvene in nebistvene. *a)* B i s t v e n e liturgične oblike, katere imenujemo bogočastna ali sveta dejanja, so tiste forme, katere so po zapovedi Kristusovi stvarni nositelji in glasilo resnic in milosti našega odrešenja, ali pa izraz notranje pobožnosti vernikov. Taka bogoslužna dejanja so n. pr. beseda kot pridiga, dejanje kot daritev, simbol, znamenje pri sv. zakramentih; molitev, sv. pesem... *b)* N e b i s t v e n e liturgične oblike, ki jih imenujemo šege, sv. običaje, so pa one liturgične forme, katere, po sv. cerkvi vsled božjega pooblaščenja ukazane, spremljajo sveta dejanja, jih podobensko naznanujoč njih slovesnost povišujejo, in vernike za subjektivno sopraznovanje, za osebno vdeležbo storé pripravnejše. Take šege so razno vnanje držanje in vedenje mašnikovo pri izvrševanji, opravljanji liturgičnih funkcij, n. pr. stanje in sedenje, pokrivanje in odkrivanje glave, razno poklanjanje in poklekovanje, umivanje rok in njih sklepanje, razprostiranje itd. — Vse bogočastne oblike, bistvene in nebistvene skupaj, kolikor jih je pri enem in istem liturgičnem činu, imenujemo o b r e d. V tem smislu govorimo n. pr. o mašnem, o krstnem obredu itd. Z besedo »obred« zaznamujemo pa tudi posebnosti bogočastnih oblik, zlasti jezikove, ter govorimo o vzhodnem ali grškem obredu, o zahodnem ali rimskem itd.

Kakor se je odrešenje po Kristusu izvršilo v času in prostoru, tako se more tudi bogočastje katoliško kot vedno posredo-

Digitized by Google

vanje onega odrešenja tudi le vršiti v času in prostoru. Smemo toraj tudi govoriti o liturgičnem ali svetem času in prostoru; in če še prištejemo besedo, dejanje in simbol kot glavne vrste vseh bogoslužnih oblik, imamo ponaturno razdelitev liturgičnega predmeta. Govoriti nam je toraj o liturgičnem ali svetem času, o liturgičnem prostoru, o liturgičnem jeziku, o liturgičnih rečeh in orodjih, in o liturgičnih dejanjih.

A.

Sveti časi.

§ 119.

Cerkveno leto in njega deli v obče.

Bogočastju je namen, Bogu v poveličanje in ljudem v zveličanje posredovati odrešenje Kristusovo ter nad posamezniki je vresničevati. Kakor pa delo našega odrešenja ni bilo dovršeno v enem hipu, z enim dejanjem, ampak je Bog prej rod človeški na odrešenje pripravljal skoz 4000 let, in potem še-le po svojem Edinorojencu zvršil, tako se tudi posredovanje, skrivnostno ponavljanje tega odrešenja ne more zgoditi na en mah, ampak polagoma. Res, da se vsaki dan po daritvi sv. maše, ki je središče katoliške liturgije, sad Jezusovega odrešenja človeštvu sploh naklanja, a da si vsak posameznik vsvoji sad odrešenja, da njega milosti deležen postane, to se more zgoditi le stopnjema. Sv. cerkev nam zato vsaki dan le en poseben dogodek, eno važno resnico ali skrivnost našega odrešenja kliče v spomin, le nekaj posebnega iz Kristusovega življenja stavi pred oči, in nam zraven deli posebno milost, da si moremo oni dogodek, ono resnico v korist obračati, v svojem življenji jo vresničevati. To živo predstavljanje posameznih dogodb in dejanj našega odrešenja v preteku enega leta, ki se godi po sv. cerkvi iz namena, da bi si posamezni verniki prisvajali ter v zveličanje obračali milosti, z onimi resnicami, dejanji, dogodki združene — imenujemo cerkveno leto. Je toraj cerkveno leto posredovanje odrešenja posameznim ljudem od stopnje do stopnje, je resnično ponavljanje in nadaljevanje Jezusovega odrešilnega dela; ali z drugimi besedami: cerkveno leto je vedno podobensko-živo, skrivnostno življenje in delovanje Kristusovo v sveti cerkvi.

Digitized by Google

Jezus Kristus pa živi in deluje v svoji cerkvi po trojni svoji službi ali delavnosti, s katero je izvršil delo odrešenja: po preroški, duhovniški in kraljevski. Kar se je zgodilo v človeštvu pred rojstvom Kristusovim in po rojstvu noter do trpljenja njegovega, je bila zlasti p r e r o š k a delavnost Sinu božjega; kar se je zgodilo in se še godi v zveličanje človeštvu po vstajenji in vnebohodu Gospodovem, to prištevamo zlasti k r a l j e v s k i njegovi delavnosti: toraj je trpljenje in smrt Jezusova, v e l i k o d u h o v s k a njegova delavnost središče njegovega delovanja, zato tudi središče Jezusovega življenja v svoji cerkvi, središče vsega cerkvenega leta. Odrešilno trpljenje in smrt Kristusova se pa v sv. cerkvi skrivnostno ponavlja ob Veliki noči, toraj je V e l i k a n o č z v e l i k i m t e d n o m s r e d i š č e c e r k v e n e g a l e t a; vse prejšnje je pripravljanje, vse poznejše je dovrševanje. Velika noč je tudi središče vseh praznikov, kajti po njej se določuje dan drugih, kolikor je premakljivih. — Cerkveno leto ima toraj tri glavne dele, katere imenujemo d ô b e ali prazniške kroge: prva dôba, b o ž i č n a, s svojim središčem Božičem, ponavlja preroško delavnost Jezusovo; druga, v e l i k o n o č n a, ki ima svojo sredo v velikem tednu z velikonočnim praznikom, ponavlja velikoduhovsko delo Odrešenikovo; tretja dôba, b i n k o š t n a, s svojim središčnim binkoštnim praznikom, razodeva in razvija kraljevsko službo Jezusovo.

Cerkveno leto pa ni kakor nekaka podoba, ki nam pred oči stavi odrešenje, ni kakor golo, zgodovinsko predstavljanje vsega tistega, ki se je zgodilo v naše odrešenje, ampak je pravo, resnično, notranje ponavljanje Kristusovega odrešenja. Mi se v cerkvenem letu Zveličarja ne spominjamo le zgodovinsko, kakor n. pr. kakega že zdavnej zamrlega človeka. On ni živel le pred osemnajst sto leti, ampak še vedno živi v svoji cerkvi; on zato v nji živi, da bi njegovo življenje postalo življenje vseh ljudi, in da bi »kateri živé, ne živeli več sebi, ampak njemu, kateri je zanje umrl« (II. Kor. 5, 15), t. j. da bi ne živeli več po mesu, ampak po duhu, po volji in zgledu Kristusovem. Po zveličavnem predstavljanji Kristusovega življenja v teku cerkvenega leta naj bi njegovo življenje postalo tudi življenje vseh kristijanov; Zveličarjevo življenje naj bi vsi posnemali, da bi življenje vsakterega izmed njih bilo podoba Kristusovega življenja. Naloga kristijanova v teku cerkvenega leta je toraj, *a)* da v b o ž i č n i dôbi duha Kristusovega v sebi obnavlja, ter se v svojem notranjem prerodi ali v n o v i č

Digitized by Google

rodi; *b)* da v velikonočni dôbi s Kristusom popolnoma daruje samega sebe s tem, da odmrje svetu in grehu, in vstane k novemu življenju milosti; *c)* da v binkoštni dôbi to svoje življenje s tem vodi do dovršenja, do popolnosti, da podpiran po moči sv. Duha izvršuje vse čednosti. To naj bi se vršilo vsako cerkveno leto, in kakor n. pr. v drevesu vsako leto vnovič sok prešinja vse žilice njegove ter stori, da se mu deblo namnoži za en krog, tako naj bi versko življenje kristijanovo po vsakoletnem novem dotoku obilnih milosti dobivalo nove dušne moči in vedno čvrsteje postajalo in popolnejše. To je namen cerkvenega leta v subjektivnem oziru.

§ 120.

Vigilije in osmine.

Da bi kristijan mogel tako, kakor smo povedali, med cerkvenim letom svoje življenje vpodabljati po Jezusovem življenji, vravnala je sv. cerkev nekako predpraznovanje (predgodove, predpraznike), pa popraznovanje ali nadaljno praznovanje. Vsi časi, godovi, dnevi cerkvenega leta so namreč tako razvrsteni okrog centralnih praznikov, da nekateri na središčin god pripravljajo (predpraznovanje), drugi pa razvijajo praznikovo misel, in jo v posameznih vernikih vresničujejo (popraznovanje). To pripravljanje na praznik, kakor tudi nadaljno obhajanje je bližnje in daljno. Bližnje predpraznovanje vélikih cerkvenih godov so vigilije, preddnevi; in bližnje popraznovanje so osmine, oktave. Daljno pripravljanje na tri centralne praznike cerkvenega leta je za Božič adventni čas, za Velikonoč štiridesetdanski post, in za Binkošti onih 10 dni po vnebohodu Gospodovem. Splošno povedano pa so daljno predpraznovanje in popraznovanje središčinih godov nedelje pa njih ferije, in pa ostali prazniki Gospodovi, Marijini in svetnikov v dotični dôbi. Spregovorimo najprej o bližnjem predpraznovanji in popraznovanji.

1. Vigilije so nekako posnemanje Jezusovega nočnega čuvanja; kajti znano je, da je Kristus prečul časih cele noči v molitvi, ne da bi bilo njemu treba pomoči molitve, ampak da je nam zapustil zgled posnemanja. Namen tega preddneva je, srca vernikom po čuvanji, molitvi, postu in zlasti po skesani, odkritosrčni spovedi pripravljati na vredno obhajanje naslednjega praznika. Že kristijanje prvih časov sv. cerkve so prihajali na večer pred velikimi prazniki na svetem kraji skupaj, in so tam ostali velik

Digitized by Google

del noči ter so Boga častili s postom, molitvijo, prepevanjem psalmov in poslušanjem božje besede. Nato so se razšli za nekoliko časa, in se ob določeni uri zopet sešli k slovesni prazniški božji službi. Poznejše čase so nekateri jeli zlorabiti te ponočne zbore, godile so se pri njih razne nerodnosti in razuzdanosti, in zato jih je cerkev sama odpravila; sem ter tje so jenjali tudi zarad mlačnosti kristijanov. A pobožnost sama ter pripravljanje na praznik ni jenjalo, le preneseno je bilo na prejšnji dan, in iz psalmov, molitev, branj itd., prej ob nočnem čuvanji navadnih, sestavila je cerkev poseben oficij za ta preddan, ki se je še vedno imenoval vigilija, ter zato večinoma bil tudi postni dan.

Vse vigilije razdeljujemo *a)* v take, ki so ob enem posti, in v take, ki niso postni dnevi. Brez posta so bili že od prvih časov: dan pred ssv. tremi Kralji in pred godom sv. Janeza evangelista (zarad veselega obhajanja Jezusovega rojstva), pa vigilija pred vnebohodom Kristusovim in pred praznikom sv. apostoljnov Filipa in Jakoba (zavolj veselja nad vstajenjem Gospodovim). Vse druge vigilije so po občni cerkveni postavi posti. Taki preddnevi s postom so dandanes v Avstriji: vigilija božična, binkoštna, dan pred praznikom sv. Petra in Pavla, pred velikim Šmarnom in pred vsemi svetniki pa velika sobota (že kot zadnji dan 40dn. posta). Po papeževem pismu odpravljeni prazniki (soprazniki) nimajo več vigilij s postom; a mesto tega odpravljenega preddnevnega posta so v Avstriji po naredbi papeža Klemena XIV.[1]) vse srede in petki v adventu zapovedani postni dnevi. *b)* V vigilijo s privilegijem in v vigilijo brez predpravice. Privilegij imajo vigilije centralnih praznikov, t. j. vsakteri praznik se mora umakniti tacemu preddnevu, le vigilijo sv. treh Kraljev prerine god I. reda. Vse druge vigilije razun imenovanih so brez privilegija, t. j., prerine jih vsak, tudi navaden god, in tudi osmi dan (dies octava).

2. Cerkvena osmina ali obhajanje kakega praznika skoz osem dni ima svoj začetek v judovstvu, kajti že Izraelci so glavne praznike star. zak. obhajali z osminami. Kristus in apostoljni so sprejeli to šego ter nam jo izročili. Osmine niso vpeljane samo v povišanje slovesnosti praznikove, ampak imajo vzvišeni namen: najvišje misli cerkvenega leta globoko in stalno vtiskovati srcu in življenju vernikov. Ob godu samem imamo pred seboj vzor,

[1]) Gl. breve: »Paternae charitati« dné 22. junija 1771.

Digitized by Google

premišljujemo misel praznikovo bolj po njeni objektivni strani; osmi dan pa (in die octava) gledamo posnemo vzora, to je, zadnji dan osmine imamo pred seboj bolj praznikovo misel, kakor se je po obhajanji oktave vresničila v vernikih. Ker se pa v času nikoli ne dá doseči visokost ideje, se osmi dan liturgično sicer tako obhaja, kakor praznik sam, a manj slovesno, le kot god navadnega reda, dupl., če tudi je praznik bil prvega reda, dupl. I. cl. Dnevi med osmino (dies infra octavam) pa so nekake stopinje, po katerih napreduje notranje vresničevanje praznikove misli.

Osmine razdelimo v take s privilegijem in brez privilegija. Osmina velikonočna, binkoštna, sv. treh Kraljev, božična in presv. rešnjega Telesa imajo privilegij, a različen. Največjo predpravico imate osmini velikonočna in binkoštna, to je, v njiju se ne sme obhajati noben drugi praznik. Za tema je osmina praznika razglašenja Gospodovega, med katero so dovoljeni samo prazniki I. reda; zadnji dan osmine (dies octava) pa tudi ne dopušča praznika I. reda. V božični osmini smejo se obhajati le tisti godovi, katere je že cerkev sama vplela tej osmini. V osmini praznika presv. rešnjega Telesa dovoljeno je obhajati godove navadnega reda, ki svoje redno mesto imajo v tej osmini (festa duplicia occurrentia); prenesene praznike (festa translata) pa le tedaj, če so I. ali II. reda. In die octava sme se obhajati le kak praznik I. reda. — Vse druge osmine cerkvenega leta, razun sedaj imenovanih, so brez privilegija, toraj se v njih praznujejo: festa duplicia occurrentia et translata, in tudi festa semiduplicia occurrentia; preneseni godovi nižje vrste (semiduplicia translata) pa le pod nekaterimi pogoji.[1])

Med osminami se v brevijariju ne molijo suffragia Sanctorum, pa tudi ne tako zvane preces v primi in kompletoriju.

§ 121.

Nedelje in ferije.

Kakor se na nebesu krog solnca suče raznih zvezd veliko število v prelepem redu, tako se po modri vravnavi cerkvenega leta okrog centralnih praznikov vrstć in premičejo nedelje s svojimi ferijami. Te so nekaka podlaga cerkvenemu letu, ker na misel glavnega praznika polagoma pripravljajo, kar je nedelj in ferij

[1]) Gl. Rubr. gen. brev. X. 5.

Digitized by Google

pred centralnim godom; one, ki mu sledé, pa jo nadalje razvijajo objektivno in subjektivno.

I. N e d e l j a ali prvi dan vsacega tedna je po svoji vstanovitvi in po svojem praznovanji že iz apostoljskih časov, kajti namesto sedmega dneva v tednu ali mesto judovske sobote postavili so že aposteljni menda po navdihnjenji sv. Duha prvi dan vsacega tedna kot d a n G o s p o d o v, dies dominica. Nedelja simbolno predstavlja dan stvarjenja po Bogu Očetu, dan Kristusovega vstajenja [1]) ter dokončanega odrešenja, in dan prihoda sv. Duha ter dovršenega našega posvečenja. Vsaka nedelja je toraj zavolj tega trojnega spomina god presvete Trojice, prav res Gospodov dan. Zavoljo visoke imenitosti tega dné nikoli noben praznik ne izpodrine nedelje celoma, ampak cerkev se je vsaj spominja v brevijariji [2]) in v sv. maši, katerej se tudi nedeljin evangelij vloži kot zadnji evangelij. — V liturgičnem oziru nedelje d e l i m o:

1. v majores pa minores, nedelje višje in nižje vrste. Dominicae m a j o r e s imenujemo tiste, ob katerih obhajamo najimenitnejše skrivnosti stvarjenja, odrešenja in posvečenja, toraj: adventne nedelje, in vse od septuagesime naprej do vštete bele nedelje, pa binkoštno nedeljo in nedeljo presv. Trojice. Vse druge nedelje so m i n o r e s, ali dominicae per annum, in se umikajo vsacemu godu navadnega reda (festo duplici). — Dominicae majores pa so ali nedelje I. reda ali pa nedelje II. reda. Nedelja I. cl. je prva adventna in prva postna, potem tiha, cvetna, velikonočna, bela, binkoštna in nedelja presv. Trojice. Te se ne umaknejo nobenemu prazniku. Vse druge dominicae majores so II. cl.[3]) in prerine jih v liturgičnem oziru kak praznik prvega reda (f. dupl. I. cl.).

2. Razločujemo dominicae v a c a n t e s in non vacantes. Kedar zadene nedelja na Božič, na god sv. Štefana, sv. Janeza ev., nedolžnih otročičev, na vigilijo ali praznik razglašenja Gospodovega, ali pa na osmi dan (dies octavae) imenovanih godov, takrat se take nedelje ne spominja cerkev ne v brevijariji in tudi ne v sv. maši, kajti misel, ki bi jo imela naznanjati nedelja, predstavlja

[1]) Zarad veselja nad vstajenjem Kristusovim se cerkvene molitve v nedeljo s t o j é opravljajo, in nikoli n i p o s t a na ta dan.

[2]) V obeh večernicah in v hvalnicah, pa v jutranjicah, kjer je zadnje branje vselej homilija o nedeljskem evangeliji.

[3]) Namreč: druga, tretja in četrta adventna in postna nedelja, in Septuagesima, Sexagesima pa Quinquagesima.

Digitized by Google

že dotični dan ali god sam. Take nedelje imenujemo vacantes. Nedelje z oficijem pa so non vacantes.

3. Dalje so nedelje fixae in mobiles. Nedelje, katere se v liturgičnem oziru smejo prenašati, prej ali poznej obhajati, so dominicae mobiles, namreč nedelja med božično osmino, nedelja po sv. treh kraljih in triindvajseta po Binkoštih. Vse druge so dominicae fixae, ker imajo ob lastnem dnevu ali ves oficij ali vsaj spomin.

4. Ozir liturgične slavnosti obhajamo nekatere nedelje ritu duplici, namreč velikonočno, belo, binkoštno nedeljo in nedeljo presv. Trojice, ker so to pravi prazniki; vse druge obhaja cerkev ritu semiduplici, ker so te nedelje nekako v taki razmeri do svojih centralnih praznikov, kakor dnevi med osmino do svojega godu, ti dies infra octavam pa ponavljajo praznikovo obhajanje sub ritu semiduplici.

II. Ferije. Prvi dan tedna, tako rekoč njegova glava, je po štetvi krščanske cerkve nedelja, dies ali feria dominica, ker je izključljivo posvečena službi Gospodovi. Z ozirom na nedeljo, ki je feria dominica ali prima, imenuje cerkev dneve med tednom feria IIda, IIItia, IVta itd., s tem imenom že tudi naznanjujoč tesno zvezo, ki je med nedeljo in med dnevi v tednu. Ferije so namreč do svoje nedelje v taki razmeri, kakor nedelje do središčinih praznikov, ali dnevi v osmini do svojega godu. Teden, t. j. dôba sedmih dni, ima svoj začetek že v stvarjenji, in biti ima v krščanstvu manjši krog cerkvenega leta, v katerem nedelja predstavlja glavno središčino misel, ki naj bi se po posameznih ferijah nadalje razvijala in v življenje kristijanovo vvajala. Dnevi med tednom so toraj nadaljevanje nedeljskega obhajanja.[1]) In ker se v cerkvenem letu vrstí teden za tednom, posvečuje tako sv. cerkev vso letno dobo službi božji, in svoje duhovne matere se oklenivši bi moral vsak pravi kristijan leto za letom svojega življenja posvetiti službi večnega Boga.

Tudi dneve med tednom delímo v majores in minores. Ferije adventne, postne in kvaterne pa ponedeljek prošnjega tedna so f. majores; te obhajamo vselej ali s celim njim lastnim oficijem[2])

[1]) Kar naznanjuje tudi ime feria, od »feriari«, ki je rabi že Tertulijan, in je po papežu Silvestru prišlo v splošno rabo.

[2]) Vsled dekreta S. R. C. dné 5. julija 1883 podelil se je od svetega očeta Leona XIII. potrjen »Indultum Generale tam Capitulis et Ecclesiasticorum Communitatibus quibuscunque, quam singulis de utroque clero, persolvendi

Digitized by Google

ali pa se jih le spominjamo v brevijariji in v maši. Vsi drugi medtedenski dnevi so feriae minores, prerine jih popolnoma vsaka vigilija in tudi prosti god (f. simplex), ako zadene na tako ferijo. Izvzeta sta le torek in sreda prošnjega tedna, katerih spomin se zgodi v sv. maši. — Nekatere feriae majores imajo privilegij ter se ne umaknejo nobenemu prazniku. To so: pepelnična sreda in dnevi velicega tedna. Vse druge f. majores so brez privilegija, to je, prerine jih vsak god, samo prosti god (f. simplex) in vigilija ne.

Posebne važnosti izmed medtedenskih dni so dnevi abstinence ali mali posti pa kvaterni.

1. Že od apostoljskih časov bila sta sreda in petek dneva pokore in posta. Ob teh dnevih so se shajali kristijani k božji službi, ki je trajala do končane devete duhovne ure (nona), t. j. do treh popoludne, v gotovih, določenih cerkvah, katere so imenovali »stacije«.[1]) Do končane te božje službe, toraj do treh popoludne trajal je tudi post za kristijane ob teh dnevih. Epifanij nam pové vzrok tega ravnanja, pišoč: »Za sredo in petek je post ukazan do devete ure; kajti v sredo se je Juda ponudil sinedriju, da jim hoče izdati Jezusa, v petek pa je bil Gospod križan. In vsled apostoljskega sporočila se postimo ta dva dni, da se spolnuje beseda: »Ko pa jim bo ženin odvzet, tedaj se bodo postili tiste dni.« Tako je bilo zlasti po vzhodni cerkvi, v rimski pa je bila navada, se

Officia Votiva per annum loco Officiorum Ferialium, praeterquam in feriis Quarta Cinerum, totius temporis Passionis ac sacri Adventus a die 17. ad 24. Decembris inclusive: quoad choralem quidem recitationem, de consensu Capituli seu Communitatis ab Ordinario semel pro semper adprobando; quoad privatam vero recitationem ad libitum singulorum de clero. Officia autem hujusmodi Votiva per annum, Missis Votivis in Missali Rom. positis fere respondentia, haec pro singulis hebdomadae diebus adsignantur, nimirum: pro Feria II. de Angelis, Feria III. de Ss. Apostolis (Romae de Ss. Petro et Paulo), Feria IV. de S. Joseph Sponso B. M. V., Cath. Eccl. Patrono, Feria V. de Ss. Eucharistiae Sacramento, Feria VI. de Passione Domini Nostri J. Chr., Sabbatho de Immaculata Beatae Mariae Virg. Conceptione . . .« — Novi votivni oficiji se smejo tudi moliti, kedar cerkvena pratika kaže festum simplex; kajti na vprašanje: »An Indultum generale diei 5. Julii 1883 quoad Officia Votiva tantum modo valeat pro officiis stricte ferialibus, an etiam pro festis ritus simplicis ita ut loco Officiorum simplicium liceat uti officiis votivis?« je S. R. C. 26. marca 1884 odgovorila: »Negative ad primam partem; affirmative ad secundam partem.«

[1]) Iz misala zvemo tudi imena nekaterih tacih cerkev. Tako n. pr. beremo pred mašo kvatrne srede: Statio ad S. Mariam majorem; za petek: Statio ad Ss. XII Apostolos itd.

Digitized by Google

postiti v s o b o t o. Papež Inocencij I. izvaja to šego od aposteljnov, rekoč: »Ako vsak teden na dan Gospodov obhajamo vstajenje Kristusovo, in če se v petek postimo zarad trpljenja Zveličarjevega, toraj tudi sobote ne smemo izpuščati, ker je dan med žalostjo in veseljem. Znano je, da so aposteljni žalovali ta dva dni, in se iz strahu pred Judi skrivali, in brez dvombe so se tudi postili ta dneva. Ta post moramo tudi mi vsak teden spolnovati, ker nam je vsak teden obhajati spomin tistega dne, ko je Gospod v grobu počival, kakor tudi spomin Jezusove smrti v petek, in njegovega vstajenja v nedeljo.« Te šege se je poprijela tudi vsa zahodna cerkev; post na sredo pa je odpadel. — Imenovani medtedenski dnevi so bili le na pol postni dnevi ali m a l i p o s t i, ker se verniki ob njih niso postili do solnčnega zahoda, kakor ob 40dnevnem postu, ob vigilijah in kvatrnih dneh, ampak le do opravljene molitve devete ure, t. j. do treh popoludne. Ko se je pozneje začela obhajati božja služba ob jutranjih urah, sta tudi petek in sobota jenjala biti prava postna dneva, marveč sta le še dneva abstinence, zdržanja mesnih jedij. Za mnoge škofije je pa dandanes sobota jenjala biti dan abstinence vsled cerkvenega spregleda.

2. K v a t r n i d n e v i so tiste srede, petki in sobote, ki jih zahodna cerkev obhaja štirikrat [1]) v letu kot dneve molitve in posta. Sv. papež Leon Vél. méni, da so ti postni dnevi iz aposteljskih časov, in cerkveno izročilo pripisuje vpeljavo kvatrnih dní papežu Kalikstu I. († 223), kajti v brevijariji beremo iz njegovega življenja: »Constituit quatuor anni tempora, quibus jejunium, ex apostolica traditione acceptum, ab omnibus servaretur.« Sv. Avguštin imenuje kvatre šego r i m s k e cerkve. Sprejela je polagoma vsa z a h o d n a cerkev to rimsko navado; vendar od začetka niso povsod ob istem času spolnovali teh postnih dní, ampak še-le v enajstem stoletji so bili določeni danes navadni kvatrni tedni, namreč: teden po prvopostni nedelji (spomladi), po binkoštni nedelji (po letu), teden po prazniku povišanja sv. križa (14. sept., jeseni) in po tretji adventni nedelji (po zimi). — Kvatrni tedni so od nekdaj bili v bližnji zvezi z mašniškim posvečevanjem, z o r d i n a c i j a m i. Prva stoletja sv. cerkve so se v Rimu in zunaj Rima godile navadno le meseca decembra; ta čas je bil rojen Jezus, najvišji pastir, ta čas je tudi cerkev po duhovno rodila svoje škofe, mašnike in druge klerike. Ko se je zelo razširila cerkev,

[1]) Od tod ime quatuor-tempora, kvatre.

Digitized by Google

je bilo treba bolj pogostnega posvečevanja; odločili so sobote sploh za ordinacije. Potem pa, ko je navadna sobota jenjala biti dan posta in pokore, so kvatrne sobote bile odmenjene za posvečevanja. Slednjič je papež Aleksander III. za ordinacije ukazal šest sobot, namreč štiri kvatrne, soboto pred tiho nedeljo in soboto vélicega tedna.

Namen kvatrnih dní je toraj ta-le: *a)* Cerkev hoče s to napravo vsakteri štirih letnih časov na poseben način posvetiti Bogu, ter vsake tri mesece odbere tri dni, ob katerih posebno vneto stvarnika časti z molitvijo, postom in dobrimi deli. *b)* Da verniki Bogu dolžno hvalo dajejo za dobrote, katere so prejeli tisto četrt leta; da si novih dobrot prosijo, in pokoro delajo za storjene grehe. *c)* Da bi verniki vsa takrat storjena dela pobožnosti in zatajevanja darovali Bogu v ta namen, naj bi blagovolil svoji cerkvi pošiljati dobrih, vrednih mašnikov in krščanski čedi skrbnih pastirjev.[1])

§ 122.

Prazniki.

Na centralne godove cerkvenega leta pripravljajo ter njih misel nadalje razvijajo in vresničujejo tudi razni prazniki, namreč: Gospodovi, Marijini, angeljev in svetnikov. Najimenitnejši so:

1. Gospodovi prazniki, ki nas spominjajo največjih skrivnosti iz življenja in trpljenja Kristusovega, po katerih je bilo izgotovljeno naše odrešenje in posvečenje. Razun središčinih praznikov imamo še teh-le trinajst Gospodovih godov: obrezovanje Gospodovo, praznik presv. Imena Jezusovega, petih ran, trnjeve krone, sulice in žebljev, najdenja sv. križa, vnebohoda Kristusovega, presv. Trojice, presv. rešnjega Telesa, Srca Jezusovega, sv. Krvi Gospodove, preobraženja Kristusovega in povišanja sv. križa. — Najpoglavitnejše praznike Gospodove so obhajali že od začetka svete cerkve, in sicer ne toliko vsled kakega povelja, ampak prostovoljno, iz nekega notranjega nagiba vernikov. Prvim učencem

[1]) Duh. pastir naj svojim duhovnijanom pojasnuje namen in pomen kvatrnih dni, in opominja naj jih sosebno moliti ter prositi Boga dobrih dušnih pastirjev. V nekaterih škofijah so v ta namen ukazane posebne molitve. Tako n. pr. v Lavantinski diecezi, kjer se vse kvatrne nedelje pri božji službi glasno moli za vse tiste, ki imajo ono leto mašniki posvečeni biti. V dnevih ordinacij pa morajo vsi mašniki v maši pristaviti kolekto: Pro omni gradu Ecclesiae. (Gl. Sammlung str. 26).

Digitized by Google

Jezusovim ni bilo namreč mogoče pozabiti preimenitnih dogodb iz življenja Gospodovega, n. pr. vstajenja njegovega, vnebohoda, ali poslanja sv. Duha, dogodb, katerih so se tudi oni sami vdeležili, in ki so toliko odločilne postale za njih lastno življenje. Gotovo, učencem Jezusovim postali so nepozabljivi taki dnevi in kraji! In ko se je ob letu vrnil tako imenitni dan, bilo je prav ponaturno, da so se živo spominjali vsega tistega, kar so sami doživeli, sami videli, slišali, in kar so drugim oznanovali dan na dan. Njih srce se je ob tacih dnevih spomina vnelo v svetem ognji ljubezni in hvaležnosti do Boga, obhajali, praznovali so take dni, in z njimi praznovali so jih verniki. Tako so prvi prazniki Gospodovi nastali tako rekoč sami ob sebi; pozneje še-le so bili po posebni naredbi cerkvenih predstojnikov vernikom ukazani kot zapovedani, slovesni prazniki. O takem začetku praznikov prepriča nas tudi dejanje aposteljnov (20, 7), apostoljske konstitucije (Lib. V. c. 12; VIII. c. 33), in spričevanja najstarejših očetov in cerkvenih učenikov, ki omenjajo obhajanja nedelj, rojstva in razglašenja Gospodovega, Velike noči in velicega tedna, Binkošti in vnebohoda Kristusovega. Tudi sv. Avguštin[1]) govori o raznih običajih sv. cerkve, in med drugim omeni, da kristijanje vsako leto ob gotovih dneh obhajajo spomin Jezusovega trpljenja, vstajenja, vnebohoda, in prihoda sv. Duha, a ne vsled kake pismene naredbe, ampak vsled ustnega sporočila.

2. Marijini prazniki so dvojne vrste; eni nam kažejo preblaženo Devico kot mater Zveličarjevo, drugi nam jo predstavljajo kot našo mater. Godovi prve vrste so zgodovinsko razvrsteni v cerkvenem letu, ter nam kličejo v spomin tista dejanja božja, pri katerih se nam posebno lepo Marija predstavlja kot vdeležnica pri delu našega odrešenja. Taki prazniki so zlasti god Marijinega brezmadežnega spočetja, njenega rojstva, oznanjenja, očiščenja, sedem žalosti. Marijini dnevi druge vrste nam predstavljajo blaženo Devico kot srednico in priprošnjico, kot najlepši zgled in pomoč kristijanom, toraj kot vdeležnico pri nadaljevanji ter vresničevanji našega odrešenja. Tako praznujemo god Marije pomočnice kristijanov, dobrega sveta, sv. rožnega venca itd.

3. Tudi nekatere praznike angeljev cerkev obhaja že od najstarejših časov, n. pr. god nadangelja Mihaela, Gabrijela, Rafaela in vseh angeljev varuhov; kajti ti poslanci božji so imeli tudi opraviti pri našem odrešenji, in so nam priprošnjiki v nebesih, pa spremljevalci in zavetniki na zemlji.

[1]) Ad Januar. ep. 118 c. 2.

Digitized by Google

4. Prazniki svetnikov so enako Gospodovim praznikom in godovom blažene device Marije prvotno nastali tako rekoč sami ob sebi, vsled nekega notranjega čustva kristijanov, in ne po kaki vnanji vravnavi cerkvenih prednikov. Brž po vnebovzetji Marijinem začeli so se je verniki spominjati pri božji službi, ter se priporočati njeni priprošnji. Ravno tako je znano, da so že prve čase obhajali spomin apostoljnov in mučencev s presv. daritvijo, z branjem in pevanjem psalmov. Prvo tako praznovanje, o katerem nam poroča zgodovina, je veljalo sv. Ignaciju, Antijohijskemu škofu, ki je bil trpinčen v Rimu l. 107. Njegove kosti so prenesli v Antijohijo, in so tamkej vsako leto slovesno obhajali dan njegove smrti. Pri takem praznovanji so vernikom brali zgodbo trpljenja in smrti dotičnega krščanskega junaka; nato je škof ali kak mašnik v nagovoru spodbujal kristijane k enaki gorečnosti, stanovitnosti in življenju po veri. Slednjič so opravili presv. nekrvavo daritev Bogu v zahvalo, ker je krščanskemu junaku podelil tako obilnih milosti. — Prva stoletja krščanstva so javno obhajali le spomin martrnikov. Še-le pozneje (baje v četrtem stoletji) so začeli praznovati tudi godove sv. spoznovalcev, in sicer najprej v jutrovi cerkvi. Skoraj vse godove svetnikov so obhajali prvotno le v enem kraji, v eni cerkvi ali deželi, tamkej namreč, kjer je dotični svetnik živel, v čast božjo in blagor ljudstva deloval, ali kjer je umrl. Od tam pa se je obhajanje njegovega spomina razširjalo delj in delj. Sploh ter povsod so že od začetka praznovali le spomin tacih svetnikov, ki so velicega pomena za vso cerkev, n. pr. god device Marije in apostoljnov.

Ozir dné praznovanja svetnikov je veljalo in velja to, da se je obhajanje godilo vsikdar ob njih smrtnem dnevu, katerega so sploh imenovali rojstni dan, dies natalis, natale, kajti na dan svoje smrti rodili so se svetniki za nebesa. Izjemo dela cerkev le pri preblaženi devici Mariji in pri sv. Janezu Krst., ker pri teh dveh bil je že nju rojstni dan dan veselja; pri Mariji kot brez madeža podedovanega greha spočeti, in pri Janezu Krst., ker je že v materinem telesu bil napolnjen s sv. Duhom.

§ 123.

Zgodovina zapovedanih praznikov.

Zapovedanih praznikov v današnjem smislu besede, to je tacih, ob katerih je vernim dolžnost priti k javni božji službi in zdržati se hlapčevskih del, je bilo prve čase sv. cerkve le malo.

Digitized by Google

Razun Božiča, razglašenja, vstajenja in vnebohoda Gospodovega pa Binkošti so kot zapovedane praznike obhajali le godove tacih svetnikov, katere že sv. pismo visoko časti (devica Marija, Janez Krst., apostelj ni, zlasti Peter in Pavel, prvi mučenec Štefan), pa tacih, ki so za posamne kraje ali dežele imeli posebnih zaslug, n. pr. sv. Martin turski za Galijo, sv. Gregor Vel. za Anglijo, katerej je poslal prvih krščanskih učenikov itd. A taki godovi bolj lokalne imenitnosti so se obhajali kot slovesni prazniki tudi le v dotičnem kraji, ali v dotični deželi. V različnih krajih so toraj raznih svetnikov spomin praznično obhajali.

1. Bolj in bolj so se namnožili prazniki od 5. do 9. stoletja; zlasti raznim svetnikom posvečenih postajalo je več in več. To se je zgodilo v omenjeni dobi iz nekake potrebe. Po velikem preseljevanji narodov je namreč mnogo neomikanih in bojevitih ljudstev stopilo v cerkev Kristusovo. Vse te je bilo treba podučevati, jih pridno podučevati v svetih resnicah, in sicer ustno, kajti drugačno podučevanje je v takratnih razmerah bilo skoraj nemogoče. Vse to se je pa dalo doseči le po pogostni javni božji službi. Sveti mir cerkvenega praznika naj bi dobrodejno vplival na divja, bojevita srca, pogostna skupna božja služba s svojimi jako pomenljivimi in skrivnostnimi obredi naj bi navzoče napolnovala s svetim spoštovanjem, ter prejemljive jih storila za nebeški nauk, za višje misli. Pomnožitev zapovedanih praznikov je toraj bila potreba časa. Kar pa je potrebščina vvedla, je nadaljevala pobožnost ljudstev. Veliko noč in Binkošti praznovali so v tej dobi skoz celi teden; za božičnim dnevom so sledili trije prazniki, tudi trije dnevi pred vnebohodom Kristusovim (prošnji dnevi) bili so zapovedani prazniki. Zraven štirih Marijinih praznikov so bili praznični tudi godovi vseh dvanajst aposteljnov; tudi dnevi nekaterih imenitnejših martrnikov in spoznovalcev pa dan vseh svetnikov bili so zapovedani prazniki. — Od 9. do 13. stoletja se ni kaj namnožilo število praznikov, samo praznik sv. papeža Silvestra, obrezovanja Gospodovega, celi veliki teden in god sv. nadangelja Mihaela so se vnovič zaukazali, kar nam pové neki zapisnik praznikov, katerega je sestavil Gregor IX. leta 1234, v katerem zraven praznikov prejšnje dobe še te ravno imenovane našteje kot cerkveno potrjene praznične dni.

2. Ozir praznikov je veljalo v tistih časih pravilo: »Smejo se praznično obhajati tudi še drugi godovi, ako jih škof s svojo duhovščino in ljudstvom hoče praznovati v svoji diecezi.« Vsled

Digitized by Google

tega se je po nekaterih vladikovinah in deželah tako zelo množilo število praznikov, da se je že v 15. in 16. stoletji, zlasti v Nemčiji in na Francoskem, kazala potreba omejenja. Papež Urban VIII. lotil se je take omejitve, izdavši dne 13. septembra 1642 slovesno pismo »Universa per orbem«, v katerem določuje število zapovedanih praznikov, in jih po imenu našteva, kateri imajo poslej obhajani biti po vsej cerkvi. Iz tega pisanja tudi izvemo, kaj je nagnilo papeža do omejitve, oziroma skrčenja praznočnih dnij. Sv. oče pravi, da je izvedel iz raznih poročil škofov, da je pobožnost nekaterih sem ter tje vpeljala toliko množico praznikov, da verniki že ne vedó več, kateri so po sv. cerkvi zaukazani, in kateri dnevi so prepuščeni prostovoljnemu obhajanju posameznikov. Tudi je slišal o britkih tožbah ubožnikov, da jih tolika obilica praznikov odvrača od dela, ter si ne morejo več prisluževati zadostnega živeža; nadalje omeni papež, da jih je tudi veliko tacih, ki obilico praznikov ne obračajo v češčenje božje, ampak v lenobo in razuzdanost, ter da ravno ob tacih dnevih s svojim vedenjem najbolj Boga žalijo, ko bi si morali najbolj prizadevati za svoje zveličanje. Pismo slednjič ukazuje, da le edino tu našteti godovi morajo zanaprej biti zapovedani prazniki; škofje pa naj poslej ne vpeljujejo nobenih praznikov več, da se ohrani enakost v sv. cerkvi.

3. Od 18. stoletja naprej je vgasovalo prejšnje lepo cerkveno življenje med narodi bolj in bolj, izginjevala je katoliška zavest, skrb za zveličanje, in svet je postajal čedalje bolj materijalističen, v zemeljsko grudo zamišljen; ni toraj čuda, da je v tem stoletji prišlo do skrčenja praznikov. Provincijalni zbor v Taragoni je l. 1727 prvi poprosil papeža Benedikta XIII., naj bi število zapovedanih praznikov umanjšal za nekatere dežele Španije, kar se je tudi zgodilo. L. 1754 se je izvršila po papežu Benediktu XIV. redúkcija praznikov za Avstrijo. Vsled tega skrčenja naj bi bilo zanaprej po Avstrijanskem praznovati razun nedelj celega leta še velikončno in binkoštno nedeljo, novega leta in sv. treh kraljev dan, vnebohod, Telovo in Božič, nadalje pet Marijinih praznikov, god sv. aposteljnov Petra in Pavla, vseh svetnikov, in glavnega patrona v vsacem mestu in v vsacem kraji; vsi drugi v pismu papeža Urbana VIII. našteti prazniki so odpadli, samo dolžnost je ostala, ob teh dnevih pri sv. maši biti. Ta redúkcija ni zadostovala. Mnogi so se hlastno poprijeli dovoljenja, ob tacih odpravljenih praznikih opravljati hlapčevska dela, a zanemarjali ter opuščali so pa tudi še zaukazano

Digitized by Google

mašo. Izprosila si je toraj cesarica Marija Terezija od papeža Klemena XIV. l. 1771 novega skrčenja praznikov za Avstrijansko. Ta nova redúkcija spremenila je umanjšanje po Benediktu XIV. dovoljeno tako, da ima zanaprej tudi še zapovedan praznik biti dan po Božiču, po Veliki noči in po Binkoštih, tedaj dan sv. Štefana in pa velikonočni pa binkoštni ponedeljek, in da naj se vprihodnje povsod le en glaven patron praznuje. Za vse odpravljene praznike je s tem pismom jenjala dolžnost, biti pri sv. maši; jenjala je pa tudi dolžnost ob vigilijah preklicanih godov se postiti, če ni namreč iz kakega drugega vzroka ukazan za tisti dan, kakor n. pr. ob štiridesetdanskem postu. Mesto teh odpravljenih postov na dan pred sopraznikom pa so postale srede in petki v adventu zapovedani postni dnevi.[1]) To skrčenje velja pa le po vnanje, za ljudstvo; cerkev mora omenjene odpravljene praznike obhajati še vedno, kakor prej, zato se tudi brevijar in maša za te dni nista nič spremenila. Kot spomin na odpravljene praznike apostoljnov in martrnikov se je pridejala v brevijarju in maši za god sv. apostoljnov Petra in Pavla »Commemoratio omnium Apostolorum«, na praznik prvega mučenca sv. Štefana pa »Commemoratio omnium ss. Martyrum«[2]), kar se tudi v cerkveni pratiki zaznamuje vsako leto.[3])

Prav ravno táko umanjšanje kakor za Avstrijo dovolil je l. 1775 Pij VI. nekaterim škofijam na Poljskem in Pruskem; l. 1791 za vso Španijo in l. 1796 za Sardinijo. Posebno veliko je skrčenje praznikov l. 1802 po papežu Piju VII. podeljeno za Francosko.[4]) Slednjič zgodila se je novejši čas redúkcija praznikov po papežu Leonu XII. l. 1828 za Prusijo.

[1]) Glej § 120, št. 1.

[2]) Ta spomin pa ne stoji v praznikovi maši brž za praznikovo molitvijo, kajti na vprašanje: »An commemoratio omnium Apostolorum die 29. Junii, et omnium Martyrum die 26. Decembris sit facienda immediate post orationem festi diei; vel potius suo loco v. g. post Dominicae commemorationem, si occurrat die 29. Junii et octavae Nativitatis 26. Decembris« — odgovorila je S. R. C. 31. avgusta 1867: »Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.«

[3]) Zato nosi praznik sv. Petra in Pavla v direktoriji imé: »Ss. App. Petri et Pauli ac Commem. Oo. Ss. Apostolorum«, in ima enako sv. Štefan pridevek »et Commem. Oo. Ss. Martiyrum.«

[4]) Ker je silna prekucija ob koncu 18. stoletja v tej deželi zraven vseh cerkvenih praznikov odpravila celó nedelje, ter mesto njih postavila le neke dekade kot dneve počitka, se je morala cerkvena višja oblast zadovoljiti s tem, da je zunaj nedelj rešila vsaj nekatere praznike. Zato je papež v pismu od dné 9. aprila 1802 določil le štiri take praznike, ki naj se obhajajo med tednom,

Digitized by Google

§ 124.

Različne vrste praznikov.

Cerkveni prazniki niso vsi ene vrste in enake veljave, ampak

1. Ako gledamo na način njih obhajanja, razločujemo *a)* praznike v pravem ali ožjem smislu, zapovedane praznike, festa fori, ki se obhajajo tudi po vnanje, tako kakor nedelje, ter se ob njih opravlja javna božja služba, in so prepovedana hlapčevska dela. *b)* Nezapovedane, ki se praznujejo samo liturgično, to je, po duhovnikih s posebno mašo in v brevijariji; imenujemo jih festa chori. *c)* Sópraznike, to je one, ki so bili nekdaj pravi, zapovedani godovi, sedaj pa po vnanje preklicani, se obhajajo le še kot festa chori.

2. Po kraji praznovanja imamo godove, katere obhaja vsa sv. cerkev, pravimo jim festa universalia; pa take, ki jih praznujejo le v nekaterih deželah, škofijah, mestih, župnijah ali v posebnih redovih; ti so festa particularia.

3. Ako se oziramo na dan praznovanja, imamo premakljive in nepremakljive godove. Kateri se praznujejo redno vsako leto ob istem dnevu meseca, so nepremakljivi, festa immobilia, kakoršni so prazniki Gospodovi, n. pr. Božič, razglašenje, obrezovanje . . . Drugi godovi so sicer vezani na neki gotov dan tedna, a se ne praznujejo vsako leto ob istem dnevu v mesecu, to so premakljivi prazniki, festa mobilia. Najimenitnejši vseh premakljivih godov je Velika noč, ki se vsled nekega določila cerkvenega zbora nicejskega po vsej katoliški cerkvi obhaja prvo nedeljo po prvem ščipu (polni luni) v spomladi, za katere začetek imamo 21. dan meseca marca. Po tem središču vseh praznikov se ravnajo vsi časi in vsi premakljivi godovi cerkvenega leta, ter so sedaj prej sedaj poznej, kakor se Velika noč obhaja prej ali poznej. Kako z ozirom na vstajenje Gospodovo vravnavati vsakoletno cerkveno pratiko (direktorij), določujejo natanko rubrike v brevijariji in misalu.[1])

namreč Božič, Vnebohod, Veliki Šmaren in vse Svetnike. Vsi drugi prazniki z vigilijami vred so za Francijo odpravljeni. Prazniki sv. treh kraljev, presvetega rešnjega Telesa, Petra in Pavla imajo se obhajati na naslednjo nedeljo, kakor tudi patron vsake škofije in fare. Obletnica cerkvenega posvečevanja ima se praznovati prvo nedeljo po osmini praznika vseh svetnikov.

[1]) Primerna knjižica v zadevni poduk je n. pr.: »Der Kirchenkalender mit besonderer Berücksichtigung des Osterfestes.« Linz; »De computo ecclesiastico«, Oeniponte.

Digitized by Google

4. Ozir obreda in liturgične veljave imamo praznike prvega reda (dupl. I. cl.), praznike drugega reda (dupl. II. cl.), godove višje vrste (duplicia majora), godove navadne vrste (duplicia min.), godove nižje vrste (semiduplicia) pa proste godove (simplicia).

Izmed raznih godov imajo posebno veljavo zlasti trije: deželni patron, škofijski in cerkveni.

a) Patron dežele ali kraja (patronus loci) je tisti svetnik, katerega si je izvolilo ljudstvo kake dežele ali kraja kot svojega varuha, priprošnjika in srednika pri Bogu, ali ga že od nekdaj duhovstvo in ljudstvo kot tacega časti in slovesno obhaja. Dan tacega svetnika je pravi ter zapovedani praznik (festum cum feriatione), ob katerem župnik za duhovnijane maŝuje, in je ljudstvo dolžno k sveti maši priti in se zdržati hlapčevskih del [1]) — če ni tak praznik morda odpravljen po kaki redúkciji.

b) Patron stolnice ali škofije (patronus vel titulus ecclesiae cathedr., aut Dioeces. patr.) je tisti svetnik, angelj, ali tista skrivnost, po katerej ima stolnica svoje ime, ali oni svetnik ali angelj, ki ga dieceza časti kot svojega posebnega varuha. Ta dan se obhaja po vseh cerkvah in kapelah tiste škofije in od vse duhovščine one vladikovine kot nezapovedan praznik I. reda z osmino (festum chori I. cl. cum oct.), če ni morda ta god iz kakega drugega vzroka tudi za ljudstvo zapovedan praznik.

c) Cerkveni patron (patronus vel titulus ecclesiae) je oni svetnik, angelj, ali kaka skrivnost, kateremu v čast je bila zadevna cerkev sezidana, posvečena, in od katerega ima svoje imé.[2]) Ta cerkveni iméndan se mora obhajati kot nezapovedan praznik I. reda z osmino (festum chori I. cl. cum Oct.) Če ni ta cerkveni patron morda iz drugega vzroka tudi za ljudstvo zapovedan praznik, obhaja ga le duhovščina dotične cerkve v brevijariji in maši, in tudi le samo v tisti cerkvi, ne pa v njenih podružnicah in kapelah. To pravico, svoj iméndan praznovati na omenjeni način, imajo vse posvečene

[1]) Taki deželni patroni so n. pr. sv. Jožef za Kranjsko, Štajersko, Koroško, Primorsko; sv. Rupert na Solnograškem; sv. Stanislav na Gališkem; sv. Janez Nep. na Českem; sv. Leopold na Avstrijskem; sv. Štefan na Ogerskem itd.

[2]) Tako imamo cerkev sv. Petra, sv. Jakoba, sv. Martina . . ., ali Marijinega vnebovzetja . . ., sv. Krvi, sv. Križa . . ., sv. Duha, presvete Trojice itd.

Digitized by Google

in tudi le blagoslovljene cerkve, v katerih se za kako občino redno obhaja javna božja služba, naj si je stolnica, samostanska, ali farna cerkev. Podružnice, kapéle po škofovskih palačah, v semeniščih, bolnišnicah itd., nimajo te pravice.[1]) Tudi pravimo: samo duhovščina zadevne cerkve (eccl. stricte adscripti). Ti so: kdor ima pri tisti cerkvi kak beneficij (kanoniki, župniki, beneficijati v ožjem smislu); ad chorum deputati, če tudi nimajo beneficija; vsi po škofu pri taki cerkvi nastavljeni iz namena, da oskrbujejo javno božjo službo, da delé sv. zakramente, ali da ondi opravljajo učeniško službo (farni oskrbniki, expositi, kapelanje, pridigarji . . .) Vsi drugi so non adscripti, toraj: ptuji mašniki, deficijenti, upokojenci in taki, ki niso tamkej nastavljeni za oskrbovanje duhovno-pastirske službe, če tudi prostovoljno pomagajo n. pr. v spovednici, na leci, ali če tamkej samo mašujejo. Gledé redovnikov velja to: cerkev tistega samostana, v katerem živé, jim je ecclesia propria. — Kako naj duhovščina dotične cerkve v svojih urinih molitvah in v maši obhaja cerkvenega patrona in njega iméndan in skoz osmino, povedó splošnje rubrike brevijarija in misala; tudi ljubljanska cerkvena pratika (gl. ondi »Appendix de patrociniis parochialibus«) podaja zadevni poduk.

Ker imamo zraven nepremakljivih godov še tudi dokaj premakljivih, in zraven praznikov, celej katoliški cerkvi lastnih, tudi tacih, ki se obhajajo le v nekaterih krajih, zato se zgodi, da časih po dva godova, ali njih še več skupaj zadene na e n dan. V tem primerljeji se mora prazniku večje veljave umakniti manjši, ali tako, da imenitnejši god obdrži lastni officij, od nižjega pa se zgodi le spomin, ali pa se manjši praznik prenese na kak poznejši nezabranjen dan. Vsled tega se mora zarad slovesnega obhajanja cerkvenega patrona po nekaterih duhovnijah leto za letom po več ali manj prenarejati za dotično župnijo škofijski direktorij, kar imajo ob pravem času preskrbeti zadevni predstojniki in vodniki cerkvâ. Kako je pri taki okurenci in translaciji ravnati, povedó natanko cerkvena določila (gl. Rubr. gen. Brev. tit. IX. X.) in za ljubljansko diecezo tudi direktorij (gl. Elenchus Patrociniorum). Velika prenaredba se je zgodila v tej zadevi po pismu papeža Leona XIII. dné 28. julija l. 1882, ki ozir prestavljanja praznikov ukazuje to-le: »Festa duplicia minora (exceptis illis Sanctorum Ecclesiae Doctorum) et festa semiduplicia, si occursu Dominicae vel Maioris Festi seu officii quomodocumque impediantur, non transferuntur, sed ipso die, quo cadunt, de eis fit in utrisque Vesperis et Laudibus commemoratio, cum nona lectione historica, sive una ex duabus aut tribus, si tamen

[1]) Gl. De Herdt. p. 4. n. 219.

Digitized by Google

haec eo die fieri possint; secus hujusmodi festa duplicia et semiduplicia eo anno penitus omittuntur, ut de simplici cautum est in rubr. tit. IX. num. 10, tit. X. num. 8.« [1])

B.

Sveti prostori.

§ 125.

O liturgičnem prostoru sploh.

Svetim ali liturgičnim prostorom prištevamo bogočastna poslopja in pokopališča. Liturgična poslopja (cerkve, kapele, oratoriji) so kraji odločeni izločljivo božji službi.

I. Prvi sveti prostor krščanski je bil gotovo oni Coenaculum v Jeruzalemu, v katerem je Jezus Kristus pred svojim trpljenjem jedel z apostelјni velikonočno jagnje ter tudi postavil in nam zapustil najsvetejši Zakrament. Učenci Gospodovi posnemajoč zgled Zveličarjev so na prejeto povelje se shajali na odločenih krajih, večinoma po hišah, ter so opravljali presv. skrivnosti. Že sv. pismo (Dej. ap. 1, 13; 2, 46; 20, 8) nam pripoveduje o tacih privatnih hišah, ki so jih posamezni verniki prepuščali apostelјnom v ta namen, da so se v njih kristijanje shajali k skupni molitvi, poslušanju božje besede in k presv. daritvi. Dokazano je pa, da so kristijanje že v 2. in 3. stoletji po Kr. imeli tudi poslopja, zidana nalašč za obhajanje božje službe, tedaj prave cerkve, katere so jim paganje ob preganjanji večinoma razruševali. Ob času krutega preganjanja so se kristijanje za obhajanje božje službe zadovoljevali, kaj pa da, z vsacim prostorom, da je bil le varen. Dionizij Aleks. (u. 264) piše: »Vsak kraj, kamor koli nas je prignala sila, služil nam je v sveti tempelj: polje, samota, barka, hlev ali ječa.« Božje službe tistih stoletij nas spominjajo tudi še ohranjene rimske katakombe. Ko je pa Konstantin Veliki cerkvi dal vso svobodo ter tudi sam se pokristijanil, jeli so po vseh krajih obširne države verniki zidati prekrasnih poslopij, v katerih naj bi med svojim ljudstvom bival in najviše češčenje prejemal kralj nebes in zemlje.

[1]) Da bi vsled te premembe posebno važni godovi nekatero leto ne ostali brez praznovanja, je nadalje Leon XIII. po dekretu S. R. C. 5. aprila 1883 za vso cerkev godove sv. Benedikta op., sv. Dominika in sv. Frančiška As. povzdignil do praznikov višje vrste (dupl. maj.); in ravno tako tudi spomin sv. Pavla ap. (30. jun.) in sv. angeljev var. (2 okt.) z dekr. S. R. C. 5. julija 1883.

Digitized by Google

Pomen in namen teh bogoslužnih prostorov naznanujejo razna imena, ki so jim jih dajali kristijanje, ali jih še dajemo svetemu poslopju. Grško imenovali so bogočastno zbirališče » Κυριακὴ« (od tod naša »cerkev« ali »cerkva«), kar pomeni toliko kot »Dominica« ali »Dominicum aedificium«. Ona je pred vsemi »hiša« — δῶμα, domus, hiša večnega Boga, prva hiša, ali prvo poslopje v vsakaterem kraji. Cerkvi dajemo tudi ime »bazilika«, kraljeva hiša, prostor, kjer se časti kralj vseh kraljev. Imenujemo jo »ecclesia« kot prostor, zbirališče kristijanov. Po zgledu Gospodovem imenujemo cerkev tudi hišo molitve »Oratorium«. Beseda »Münster« je od »monasterium« in znači samostansko cerkev. Za imé cerkvenemu poslopju se nahaja sem ter tje tudi »Titulus, »Apostoleum«, »Martyrium«.

Kakor je v starem zakonu Bog sam natanko določil Mojzesu, kakšen mora biti sveti šotor in njega posamni deli (II. Mojz. pogl. 25—30), tako je v novi zavezi cerkev po sv. Duhu razsvetljevana dala raznih modrih ukazov ozir svetih poslopij, želeč, da bi vse dostojno in pomenljivo bilo na kraji, kjer Bog prebiva med svojim ljudstvom, in največje češčenje sprejema od njega. Tako gledé splošne oblike cerkvene stavbe določuje že starodavna postava (Const. ap. L. II. c. 57), da naj je zidana v podolgastem četverokotniku, posnemajoč predpodobi krščanske cerkve: barko Noetovo in tempelj Salomonov. Noter do srednjega veka bilo je ljudstvo mnenja, da je zemlja podolgasto četverokotna, vsled tega je toraj omenjena oblika cerkvene stavbe predstavljala svet, veliki tempelj božji. Zraven te oblike prikazale so se zlasti po prestanem silnem preganjanji prvih treh stoletij bolj in bolj cerkve zidane v podobi križa. Ker ta oblika ni druzega kot dvojin, eden čez druzega položen četverokotnik, je križ kot stavbina forma predstavljal vesoljni svet, odrešen na križu in po križu. Okrogle cerkve bile so nenavadne, večinoma so le baptisterijem dajali to obliko. — Isto starodavno določilo tudi velí, da naj je cerkev obrnjena proti solnčnemu vzhodu. Na jutru tedaj, na vzhodu stoji altar, njemu nasproti, toraj na zahodu, je glavni vhod. Zapad je simbol noči, duhovne teme, paganstva. Kdor toraj zapustivši zmoto in temo sveta tukaj vstopi, zagleda pred seboj altar, Kristusa, s katerim je svetu napočil novi dan, s katerim je svetu zasvetila nova luč. Na Kristusa, naše duhovno solnce moramo gledati, ko molimo in darujemo; iz zmote sveta in greha prišlim tu zasije luč nebeška. — Od nekdaj je tudi veljalo

Digitized by Google

kot pravilo: cerkev staviti na višino. Saj je cerkveno poslopje podoba cerkve Kristusove, zidane na skalo, saj je podoba mesta božjega, na gori ležečega, ki ne ostane skrito. Tudi ima cerkev spominjati kristijana onega svetega mesta na visoki gori, božjega Jeruzalema, ki ga je z nebes videl priti sv. Janez v skrivnem razodenji (21, 10). Kjer ni primernega sveta ter naturne višine, moralo bi se s podzidavanjem skrbeti za to, da bi se po treh ali petih stopnicah prišlo v cerkev.[1]) Po treh stopinjah dospemo do združenja z Bogom: po veri, upanji in ljubezni; pet pa je bukev Mojzesovih, obsegajočih postavo starega zakona, po kateri je človeštvo prišlo do nove postave, do Kristusa.

II. Ako pogledujemo cerkvene zidave[2]) raznih časov in različnih dežel, spoznamo, da se v bistvenih delih vse vjemajo. Že od apostoljskih časov ima vsaka cerkev svetišče, kor z altarjem, ladjo in spredaj lopo; po obliki je podolgasto četverokotna, navadno proti vzhodu obrnjena, in kjerkoli se je dalo, stoji na višini. V nebistvenih rečeh, v načinu zidanja pa stavbe raznih časov in krajev kažejo različnosti, ki storé, da govorimo o raznih zidavnih zlogih, katerih glavna zloga sta rimski pa gotski.

1. Prvotna cerkvena zidava je rimska, katere posebnost je v tem, da se je nje lepota razodevala le v notranjem; po vnanje pa se ni odlikovala. V tem so se krščanske cerkve razločevale od paganskih tempeljnov, pri katerih je bilo vse le vnanje, samo na videz: zunaj krasno stebrije, polno zlata, umetniške podobe ... znotranje pa jako ubožno, časih celó nepokrito. Kristijanje pa spominjajoč se besedí psalmistovih (44, 14): »Vse veličastvo kraljeve hčere (neveste Kristusove, cerkve) je znotraj«, in ozirajoč se na besede Zveličarjeve, da je kraljestvo božje notri, obračali so vso skrb v to, da je bila notranjščina njihovih svetih prostorov primerno ozaljšana, lepa; vnanjščina ostala je večinoma jako skromna.

V teku časa razvila se je rimska cerkvena zidava v tri različne veje ali zloge, namreč v starokrščanski ali bazilični zidavni

[1]) Acta Mediolanensia P. IV. Instructionum fabricae ... libri duo.

[2]) Ker o cerkvenem zidarstvu, kakor sploh o svetih prostorih in liturgičnih rečeh ne more »Pastirstvo« obširno poročati, imenujemo za nadaljni zadevni poduk: Kreuser, der christl. Kirchenbau, 2 zv. Regensburg; Laib und Schwarz, Formenlehre des romanischen und gothischen Baustyls, Zürich; Dr. Wilh. Lübke, Vorschule zum Studium der kirchl. Kunst, Leipzig; Aug. Reichensperger, Fingerzeige auf dem Gebiete der kirchl. Kunst, Leipzig; F. X. Kraus, Realencyclopädie der christl. Alterthümer; Jan. Flis, Stavbinski slogi, v Ljubljani 1885.

Digitized by Google

zlog, v bizantski in romanski. — Mnogo stoletij imenovali so vsako krščansko cerkev b a z i l i k o, dandanes pa tako imenujemo le ona cerkvena poslopja, ki so zidana v najstarejši rimski zidavi, navadni nekako do desetega stoletja. Odlikuje se ta krščansko-rimski bazilični zlog po svojem podolgastem četverokotniku, ki ima na enem koncu polukrožno nišo (apsis, concha), pred katero je časih poprečna ladja. Skoz prednjo lopo stopimo v srednjo ladjo, ki ima ob desni in levi po eno ali celo po dve stranski ladji, kateri drugo od druge loči stebrišče. Srednja ladja je višja od stranske, in videti je bilo v nji prva stoletja golo strešno tramovje, pozneje dajali so bazilikam ploske lesene strope iz lepo izrezljanih in pozlačenih čveterokotnih deščic. Okna so majhna, polukrožna. — Ko je Carigrad ali Bizancija postala prestolno mesto, so se poprijeli tudi Jutrovci rimske zidave, vendar so jo v marsičem predrugačili po svoje, akoravno ne bistveno. Tako je nastal b i z a n t s k i zidavni zlog, katerega posebnost so krožni obloki, krasna in mnogotera olepotičja, in na stolpih in stebriji sloneča kupola, okrog nje pa še druge, manjše, ki so navadno razstavljene v podobi enakoramnega grškega križa. V svoji dovršenosti se nam stavi pred oči bizantska zidava v cerkvi sv. Zofije v Carigradu, ki je bila sezidana v prvi polovici šestega stoletja. — Menda v 8. stoletji nastal je tako zvani r o m a n s k i zlog, pravijo, da pri Lombardih v Italiji. Popustili so razne strope starih bazilik, in jeli cerkvena poslopja sklepati v višini z mnogotero razpeljanimi, večinoma križnimi svodi. To silno težo nositi, napravljali so mesto stebrov čvrste stolpe, in stebrije je ostalo večinoma le v olepšavo. Tudi vnanja stran poslopja postajala je po raznih okrajkih, lizénah, frizih, stolpih itd. vedno bolj lična. In ko so zidali vedno višje, rabili vedno več okrasja, dostavljali zvonike in velekrasna pročelja, postala je romanska zidava zares veličastna. Bil je gospodujoč ta zlog od 10. do 13. stoletja.

2. V 13. stoletji rodil se je g o t s k i zidavni zlog. Med tem, ko je rimska zidava svojo skrb obračala večinoma na notranjščino poslopja ter puščala vnanjščino bolj siromaško, je skušala gotika tudi vnanjo stran cerkvenega poslopja oduhoviti ter nevesto Kristusovo ozaljšati od znotraj in zunaj. Znotraj je gotski zlog jel napravljati mesto stebrov ali zidanih stolpov táko kamenito stebrije, ki se je kot nekak povezek več močnejih in šibkejih polustebrov šibko in lahkotno vzdigalo k obloku ter ga nosilo. Vsakteri teh stebrov kaže podobo križa, ko se v višini oprijemlje stropa. Kakor

Digitized by Google

cerkev sploh, kažejo tudi svodi podolgaste četverokotnike, kakor tudi visoka okna s svojim ostrim vrhom. Svetišču ali koru dala je gotika impozantno višino in vso mogočno olepšavo po raznem kipovji, slikanji, zlatilu . . . Sanktuariju sklep postal je mnogokoten ter je dobil kapele ob njem razvrstene. Navadno jih je sedem, predstavljajoč število zakramentov. — V vnanjščini poslopja ponavlja se misel notranjščine, ter se v vsem ozira na Boga in na odrešenje po Kristusu. Krog in krog končá se stebrije v višini z malimi šilastimi stolpiči. Razno sveto kipovje zaljša stene; kakor na stražo postavljeni angelji in svetniki čuvajo okrog in okrog nad hišo Gospodovo. Nad durmi in okni so trikotne strešice, spominjajoč na trojedinega Boga. Gotska zidava lepo predstavlja misel, da ima vse stvarjeno služiti Gospodu, živo in neživo mu biti pokorno. Zato vporablja znotraj in zunaj pri stavbi rastlinstvo in živalstvo: tu se spenjajo debla in veje, videti je brstje, cvetje . . ., tam so pomenljive živali: lev, pelikan, golob . . . Celó peklenske pošasti, kraljestvo teme, po Kristusu zmagano, mora služiti. Iz svetišča so pregnane, na posvečenem kraji zanje ni mesta, ali zunaj se prikazujejo v raznih formah, kot zmaji, leteče kače, sove, netopiri . . . sedaj steber noseč, sedaj stolpič podpirajoč, ali kapnico zbirajoč itd. Cvetela je gotika od 13. do 16. stoletja.

3. Že v 15. stoletji prikazovalo se je najprej v Italiji prizadevanje, staro paganstvo nekako oživiti ter v znanosti in umetnosti posnemati izdelke predkrščanskih Grkov in Rimcev. Tudi v zidarstvu in celó pri cerkvenih stavbah so jeli posnemati paganske Grke in Rimljane, časih se premalo ozirajoč na duha krščanstva in njega tirjatve. Po takem ravnanji je cerkvena arhitektura postala bolj posvetna. Šopiriti se je začela nagota, katere se je bila skrbno ogibala krščanska umetnost. »Renaissance« se imenuje ta doba, to je preporod starinskega zidavnega zloga. Pri cerkvenih zidanjih prikazovali so se staropaganski dorični, jonični, korintski stebri, frizi s cvetličevjem in sadjem, geniji in karijatide itd. Horizontalne črte prišle so zopet v veljavo pri zidovji, vse je postalo bolj nizko, debelo, neukretno; okna nizka, stene enolične znotraj in zunaj . . . Akoravno je ta zidava, ker brez verske podloge, le posvetna, je v 17. stoletji vendar-le še marsikaj dostojnega vstvarjala, a s sedemnajstim stoletjem se je renesanški zlog tu in tam izvrgel v neponaturnost in brezvkusnost, posluževaje se prebogate, brezzmiselne ornamentike. Stene so dobivale štukaturo iz mavca, kažoč čudno zavite podobe človeške in živalske med listevjem,

Digitized by Google

cvetličjem, sadeži, trakovi in drugimi čire-čarami. Ta zvržek renesanse imenujemo »Roccoco«-zidavo. Gospodujoča je bila zlasti na Francoskem nekako od leta 1700 do 1770, ter se je od tod razširjala po drugih deželah, postavila marsikako nedostojno cerkveno poslopje, ali je celó spačila mnogo starih lepih rimskih in gotskih stavb. — Novejši čas se je ozir zidanja cerkvenih poslopij obrnilo dokaj na bolje.

§ 126.

Sestavni deli cerkve. I. Svetišče in altar.

Že iz časov aposteljnov so pri cerkvenem poslopji razločevali tri glavne dele, enega za darovanje ter za duhovnika in učitelja, drugega za občino, in preddvor ali vežo. Sv. Janez evang. omenja celó v skrivnem razodenji (11, 1—2.) teh treh delov; toraj je zares starodavna razdelitev cerkvenega poslopja: v kraj za darovanje, svetišče, sanktuarij ali prezbiterij; v prostor za vernike, ladja; in pridvorje ali preddvor.

Najimenitnejši del pri cerkvi je gotovo kraj daritve, kraj najsvetejšega dejanja, zato svetišče imenovan ali tudi duhovnišče, presbiterij, ker je ta prostor odmenjen duhovščini. Tu je stal altar, in zadej v polukrožnem prostoru, v apsidi, stal je nekdaj škofov sedež (cathedra). Bila je katedra na vzvišenem kraji, in ob škofovi desni in levi so bili nižji sedeži za mašnike, razvrsteni tako v polukrogu, da so vsi s škofom vred obličje imeli obrnjeno k altarju. Ko so pozneje altar prestavili k vzhodni steni svetišča, prenesli so sedež škofov na evangeljsko stran bližej ladiji. — Ker so v svetišču nekdaj tudi pevci imeli svoje prostore, imenujemo ta del cerkve tudi kor, in razločevali so vsaj po večjih cerkvah gornji kor in doljni kor. Med gornjim in doljnim svetiščem je bila pregraja. Rekli so tem zagrajam »cancelli«; od tù doli se je vernikom oznanovala beseda božja, zato še danes kraj oznanovanja večnih resnic imenujemo kancelj, če tudi ima že od 13. stoletja vse drugej v cerkvi svoje mesto. Tisti prostor v gornjem svetišču od altarja proti zahodu imenovali so prve čase tribunal, sodišče, ker je tukaj škof ali mašnik se posluževal svoje oblasti, grehe odpuščati ali zadrževati v sodbi vesti.

V doljnem svetišču imeli so od najstarejših časov svoj prostor odkazan pevci in nižji kleriki; zlasti pa so tukaj brali ljudstvu epistelj in evangelij. V ta namen bila sta na najdoljnem

Digitized by Google

kraji svetišča, t. j. ob ladji, dva pulta na vzvišanem kraji, do katerih se je prišlo po dvojnih stopnicah, ene so bile ob desni, druge na levi pulta; po enih je oznanovalec lista ali evangelija šel gori k pultu, po drugih doli. Rekali so tacemu pultu ambon, tudi pulpitum ali lektorium.[1]) Pult za epistelj je stal na južni, in oni za evangelij na severni strani. Kakor še dandanes, obrnil se je oznanovalec evangelija proti severu ali polunoči. Ta kraj je bil starim kraj teme, zmote, greha — toraj naj bi oznanovana beseda božja pregnala to temo in zmoto. Navadno je bila tù ob pultih tudi ograja, ali omrežje, ki je ločilo svetišče od ladje ter duhovščino in klerike od laikov. Neduhovniki so smeli v gornje svetišče stopiti le tedaj, če so hoteli opraviti spoved, in pa kedar so darove prinašali k altarju. Sv. obhajilo so prejemali ob kancelah.

Nad pregrajo, ki je ločila svetišče od ladje, razpenjal se je v višini svodni oblok, kateremu pravimo vrata zmagoslavja ali slavolok (porta, arcus triumphalis), ali zato, ker pod njim pridemo do kraja, kjer se opravlja Jezusova daritev zmage, ali tudi zarad raznih slik, ki so ta oblok zaljšale, predstavljajoč Kristusovo zmago nad grehom in smrtjo. Od slavoloka doli visel je navadno velik križ, naznanujoč zmago Odrešenikovo in ob enem vernike opominjajoč, da kakor sredi cerkve, ima tudi sredi kristijanovega srca kraljevati križ.

V središču gornjega prezbiterija stoji najimenitnejši, najvažnejši del, bistveni del cerkve — altar, ki je raznega pomena. Kot kraj, na katerem se opravlja daritev novega zakona, je altar simbol telesa Kristusovega, one mize v Jeruzalemu, na kateri je Zveličar to presv. daritev postavil, križa, Kalvarije. Ker je altar oni prostor, kjer Kristus v tabernakeljnu prebiva vedno med svojim ljudstvom, nam je altar presvetišče nove zaveze, tron božji med človeštvom, prava skrinja zaveze. Z ozirom na to, da se tukaj Zveličar svojemu ljudstvu v jed daje, nam je altar podoba mize v hiši Očetovi, pri kateri sedé izvoljenci. (Mat. 8, 11.) Altar pa tudi pomenja v moralnem smislu srce kristijanovo, ki bi edino le Bogu moralo biti posvečeno, in v katerem bi se vedno moral opravljati Bogu dar češčenja, ljubezni, pokorščine itd.

Že sv. Pavel piše: »Imamo altar . . .« (Hebr. 13, 10.) in ga imenuje »mizo Gospodovo«. (I. Kor. 10, 21.) Altarji prvih kristijanov bili so leseni in prenesljivi ter so imeli obliko podolgaste

[1]) Od tod nemški »Lettner«.

Digitized by Google

čveterooglate mize. Za časa krutega preganjanja tudi ni moglo biti drugače, ker je bilo mnogokrat treba prenašati altar od kraja na kraj, ali ga tudi poskriti.[1]) Od 4. stoletja napravljali so altarje pogostokrat nad grobovi matrnikov, tako so altarji postali nepremakljivi ter nekaki grobi mučencev. Leta 517 je sinoda Epaonska zaukazala, da imajo altarji biti kameniti, ter da le take je dovoljeno maziliti s sv. krizmo. To veljá še dandanes, kakor tudi to, da morajo v vsak altar biti vdelane relikvije sv. mučencev, in to pokladanje svetinj v altar je bistven del njegovega posvečevanja.

Prve čase je imel vsak altar svoj ciborij[2]), to je, nekako kóčico ali streho štirioglato, ki je slonela na štirih ali šestih stebričih ter bila altarju v varstvo. Vrh ciborija je bil navadno napravljen križ s podobo Jezusa križanega. Spominjal je vernike na bronasto kačo v puščavi, ki jo je Mojzes obesil na kol, ter je obvarovala smrti in dala zdravje vsacemu, ki je vanjo pogledal; bila je predpodoba Jezusa, ki je tudi o sebi rekel: »In jaz, kedar bom povišan od zemlje, bom vse k sebi vlekel«. (Jan. 12, 32.) — Pod tem križem je od stropa ciborijevega visela nad altarjem ona sveta posoda, v kateri je bila za bolnike in umirajoče shranjena nebeška jed, presv. rešnje Telo. Navadno je ta posoda za Najsvetejše imela podobo goloba[3]), ki je bil votel, ter so v njega polagali posebno zlato ali slonokoščeno posodico, v kateri je ležalo presveto rešnje Telo. Podoba goloba je pomenila vernikom sv. Duha, katerega je nekdaj Oče poslal Sinu v spričevanje. — Ves prostor okrog altarja zapirala ter obdajala so zagrinjala (vela, tetravela, cortinae), visečа med stebriči ciborija. Najsvetejši zakrament je imel po šegi prvih krščanskih stoletij ostati še nekrščenim tajnost, toraj so ta zagrinjala od vseh strani zagrinjala presv. Zakrament, dokler so še katehumeni in neverniki, judje in pagani, smeli biti pri sveti maši. Ko pa so po prečitanem evangeliji in po končanem cerkvenem govoru na klic dijakonov: »Ne quis auditorum! Ne quis infidelium! Ite catechumeni in pace!« zapustili cerkev vsi oni, katerim ni bilo dovoljeno, navzočim biti pri tako zvani maši vernikov, takrat so

[1]) V Rimu imajo še dandanes shranjena dva taka prvotna lesena altarja, enega v cerkvi sv. Pudencijane, drugega v Lateranski baziliki. Oba sta visoko v časti, kajti ustno izročilo pripoveduje od obeh, da se ju je za presv. daritev posluževal sv. apostelj Peter.

[2]) Menda od κιβώριον; pri Latincih najdemo mesto besede »ciborium« tudi »arca, umbellum, coopertorium, tegimen, baldachinum«.

[3]) Odtod Tertulijan imenuje cerkev »hišo našega goloba«.

Digitized by Google

odkrili altar razgrnivši zagrinjala.[1]) — Ko je prejenjal tajnostni nauk v sv. cerkvi, so na mnogih krajih omenjena zagrinjala okrog altarja ohranili zarad višjega, skrivnostnega pomena. Altar katoliški je namreč podoba presvetišča v nekdanjem tempeljnu Jeruzalemskem, ki je bilo za notranjim zagrinjalom; pomeni pa tudi n e b e s a, sedež božji, kamor je Kristus šel kot naš predhodnik. (Hebr. 6, 19.) Zagrinjala pred altarjem so toraj vernike spominjala pregrinjala v Jeruzalemskem tempeljnu, ki je delilo sveto od presvetega; pa so mu v spomin klicala tudi sveta nebesa, v katera je po besedah sv. Pavla (Hebr. 10, 19—20.) tudi Jezus šel s k o z i z a g r i n j a l o, t. j. skozi svoje telo, skozi daritev na križu, potem, ko je samega sebe v svoji božje-človeški osebi na križu daroval. Meso, telo, njegova božje-človeška oseba je bila tako rekoč zagrinjalo, skoz katero je k svojemu Očetu v nebesa prišel, pa ob enem tudi ono zagrinjalo, skoz katero mi v svetišče, to je, k Očetu priti moremo.[2])

Ko so nekako z enajstim stoletjem začenjali opuščati ciborije nad altarjem ter k zadnji steni prezbiterija postavljali altarje, napravljali so za altarno mizo višjo ali nižjo počez ležečo ploščo, na katero so postavljali križ in drugo, kar je prej stalo vrh ciborija. Take altarje s pristavljeno ploščo imenujemo a l t a r j e z r e t a b l o (retro tabula). S štirinajstim stoletjem so jeli zadej ob altarji napravljati višje ali nižje nastavke, različne z ozirom na zidavni zlog cerkve. To so dandanes navadni a l t a r j i z n a s t a v k o m.[3])

[1]) Te nekdanje šege nas spominja današnja navada pri sv. maši, da se sveta posoda, kelih, odkrije, odgrne še-le pred darovanjem.

[2]) Mesto teh zagrinjal okrog altarja, visečih skozi celo leto, so v mnogih krajih v srednjem veku vvedli pregrinjala, koje so pred altarjem raztezali samo ob štiridesetdanskem postu, in jih v nekaterih krajih proč jemali véliki četrtek, v drugih pa véliki petek ali celó šele véliko soboto. Takih postnih zagrinjal cerkev ni nikoli sploh ukazala, pač pa dandanes velja občno določilo, da se imajo v s i k r i ž i i n p o d o b e G o s p o d o v e v cerkvi zagrinjati od tihe nedelje do vélicega petka z v i š n j e v i m (véliki četrtek z b e l i m) pogrinjalom, in da ta čas ni dovoljeno na altar postavljati podob svetnikov, ali če so že tamkej, da se morajo zagrniti. To zagrinjanje križev na altarji ima isti pomen, kakor tetraveli in postni prtovi, in spominjalo naj bi na zagrinjalo pred svetiščem v Jeruzalemskem tempeljnu, ki se je pretrgalo véliki petek, ter je pot do nebeškega presvetišča vsem odprta postala, ko je Kristus vanj stopil po lastni krvi.

[3]) Ker »Pastirstvo« nima naloge obširneje govoriti o zgodovini altarja, opozorimo na izvrstne dotične razprave, ki jih podaja: Dr. A. S c h m i e d, Der christl. Altar, Regensburg; G e o r g J a k o b v svoji prekoristni knjigi: Die Kunst im Dienste der Kirche. Landshut; več ali manj tudi knjige na str. 317. imenovane.

Digitized by Google

S spremenjeno obliko altarjevo se je spreminjalo tudi shranjevanje presv. rešnjega Telesa. Za visečimi svetimi posodami prišle so v navado o m a r i c e v steni svetišča, navadno ob evangeljski strani vélicega altarja. Od začetka 14. stoletja do začetka 16. stoletja bile so zlasti po Nemčiji skoraj povsod v navadi tako imenovane h i š i c e p r e s v. Z a k r a m e n t a, namreč stolpiči krasno izdelani, stoječi v prezbiteriji večinoma na evangeljski strani vélicega altarja. Po zboru tridentinskem so se pa tudi po Nemčiji bolj in bolj poprijemali rimske šege, namreč shranjevati presv. rešnje Telo v t a b e r n a k e l j n u na altarju, kar je sedaj splošna navada in tudi zaukazano.[1])

Ozir tabernakeljna veljajo ta-le cerkvena določila:

1. Vsa naprava, arhitektura in olepšava tabernakeljnova se mora vjemati z visokim namenom njegovim; jasno mora razodevati, da je shramba Najsvetejšega, da je glavna reč na altarji. Ne smé biti tako neznaten, majhen, da bi kar zginil med drugimi rečmi.

2. Mora služiti izključljivo le v shranjevanje presv. rešnjega Telesa, toraj se druge stvari v tabernakeljnu ne smejo shranjevati, kakor n. pr. sv. olja, svetinje, prazne monstranice, ciboriji itd. A tudi vnanjščina tabernakeljnova ne smé služiti v druge namene, in to najsvetejše ne smé biti kot polica, na katero bi se smele druge reči postavljati, n. pr. cvetlice, svečniki, kipi . . . (S. R. C. 31. marca 1821.)

3. Da se najsvetejši Zakrament obvaruje vsacega oskrunjenja po roparski roki, mora biti tabernakelj dosti trden in dobro zaklenjen. Dobro mora biti navezan na podlago, trdne mu imajo biti stene, zanesljiva naj je vselej in močna njegova ključavnica. Ključ tabernakeljnov (ali še bolje, da sta dva, ko bi enega zgubili ali založili) naj dobro, lahko in tiho zapira, naj je lep ter naj se že po svoji obliki odlikuje od navadnih ključev. Pražki provinc. zbor pravi o njem: »Clavis inaurata et cordula decenti ornata«. Nikoli ne smé ležati na altarji, ali pa v žagredu na nezavarovanem kraji. Duhovni pastir ne smé ga nikomur izročati, ne cerkovniku, ne redovnicam (S. R. C. 22. febr. 1593; 30. jun. 1616; S. C. C. 12. jan. 1604; 14. nov. 1693); edinemu župniku ali njegovemu namestniku v duhovnem pastirstvu je tabernakeljnov ključek izročen v skrbno

[1]) S. R. C. je namreč 21. avgusta 1863 izrekla: »S. C. legitimis pro tuendis ritibus praeposita . . quod attinet ad custodiam Ssmi Sacramenti . . Sanctitatis Suae nomine omnino prohibet, illud alio in loco servari praeterquam in tabernaculo in medio altaris posito.«

Digitized by Google

varstvo, le edini duhovni pastir ga smé rabiti, z njim odpirati in zapirati. Ako je pri tabernakeljnovi ključavnici kaj malega popraviti, mora duhovni pastir zraven biti, ko lajik to popravlja; če je večje popravilo, naj za tisti čas prenese mašnik presv. rešnje Telo v drug tabernakelj in tam zaklene.

4. Kar pa tiče tvarino, so tabernakeljni navadno leseni, časih kameneni ali tudi iz kovine. Da ostane kameneni ali kovinski tabernakelj suh, naj se mu notranje stene prevlečejo s kakim mehkim lesom, najbolje s topolovim.[1] — Tudi dovelj prostoren naj je tabernakelj in priročno postavljen. Prostora naj ima toliko, da monstranica in če treba dva ciborija ob enem stojé v tabernakeljnu. Vratica naj so toliko visoka in široka, da je možno monstranico postavljati v tabernakelj brez posebnega sukanja in obračanja. Dalje tabernakelj ne smé biti toliko blizo na menzo postavljen, da bi med sv. mašo ne bilo mogoče razgrinjati korporala; a tudi tako daleč nazaj ne sme stati, da bi moral mašnik na pručico stopati, da pride do sv. posod.

5. Tabernakelj mora biti tudi na vso moč snažen in dostojno ozaljšan znotraj pa zunaj. Treba je večkrat pogledati v notranjščino, da se ne nabere kake nesnage. V tem oziru so jako neprimerni in prav nič niso priporočevanja vredni tabernakeljni na sukanje, ker se pri njih durice nikoli ne zapró tako na tesno, da bi ob robeh prah in živalice notri ne mogle. — Vse notranje stene naj so čedno prevlečene z belo svilo[2], in na tleh mora razgrnjen ležati čeden korporal. Spredaj na vratícah naj je križ ali drugačna primerna podoba. Mali križ na tabernakeljevih vratih pa ne namestuje altarjevega križa, kar je na neko vprašanje izrečno naznanila S. R. C. 17. sept. 1822. Po rimski šegi imel bi tabernakelj s svilo ali drugačnim blagom zagrnjen biti. Tudi ljubljanski obrednik pravi: »Tabernaculum conopaeo albi coloris decenter opertum«, a pri nas in po nemških deželah skoraj nikjer ni najti zagrnjenega tabernakelja.

Sem ter tje imajo mehanizme pri tabernakelju, s katerimi v višino spuščajo presv. rešnje Telo, kedar se ima izpostaviti v če-

[1]) Intrinsecus . . . tabulis populeis circumamictum esse debet . . . ut ab humiditate, quae ex metalli marmorisve genere existit, ss. Eucharistia illo amictu omnino defendatur.

[2]) »Tabernaculum regulariter debet esse ligneum, extra deauratum, intus vero aliquo panno a l b o serico decenter contectum«. (S. C. Ep. 26. okt. 1575). Dné 16. maja 1871 pa je izrekla S. R. C., da ni treba svilnate oprave v tabernakeljnu, ako so notranje stene dostojno pozlačene.

Digitized by Google

ščenje. A na vprašanje: »Utrum admitti possit usus cujusdam machinae, cujus ope elevaretur ac deponeretur Ostensorium dum salutaris hostia populo adoranda exponitur?« je odgovorila S. R. C. dné 7. julija 1877: »Negative«.

§ 127.

Nadaljevanje.

Ljudstvo imenuje altar oni višji ali nižji dandanes navadni nastavek za ali nad altarno mizo. A v liturgičnem pomenu je altar ona podolgasta, čveterooglata, sarkofagu ali mizi podobna stavba, na kateri se opravlja sv. daritev novega zakona. O njem velí cerkvena določba: »Altare, in quo sacrosanctum Missae sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum, et ab Episcopo consecratum: vel saltem ara lapidea, similiter ab Episcopo consecrata, in eo (altari) inserta, quae tam ampla sit, ut Hostiam et majorem partem Calicis capiat.« [1] Iz tega določila razvidimo, da nam je razločevati altarje dvojne oblike: ali so nepremakljivi, altaria fixa, immobilia; ali pa premakljivi, portatilia, mobilia.

1. Pontificale Rom. razločuje pri nepremakljivem altarji tri glavne dele, namreč: 1. podstavek ali podzidek (stipes), to je ona stavba, ki se vzdiguje od tal in nosi altarno ploščo, menzo. — Ozir tvarine, iz katere ima biti podstavek nepremakljivega altarja, nam pové cerkvena določba, da naj je naturni kamen, iz surovega ali obdelanega kamena, in posamezni kosi s cementom ali z dobro malto sklenjeni. V krajih pa, kjer ni dobiti naturnega kamenja, smé altarjeva spodnja stavba biti tudi iz opeke, katero naj veže dobra, mastna malta, ki naj se je med posamezne lege nikar ne nameče preveč; pa tudi spredaj naj se vidi žgani kamen, ki naj se toraj ne zamaže z malto. Ako pa v kakem kraji zarad pomanjkanja naturnega kamenja podstavek sezidajo iz opeke, naj vsaj ob čveterih oglih napravijo kamenene stebriče, da na teh altarjeva plošča sloni (S. R. C. 7. avg. 1875). To pa seveda le tedaj, če ima altar biti posvečen, kajti pri altarjih s portatilom ni gledati na tvarino podstavka.

2. Plošča (mensa) je toliko bistven del altarja, da še-le po nji in po njeni zvezi s podstavkom nastane altar. Plošča ta bi imela biti vsaj toliko dolga in široka, da pokriva podzidek čez in čez. Neogibno je treba, da je altarjeva plošča kamenena, marmorna

[1] Rubr. gen. Miss. XX.

Digitized by Google

ali iz kakega drugačnega trdnega kamena. Tudi ima biti iz enega kosa (ex integro lapide) in ne sestavljena iz več kamenov. Ako bi nikakor ne bilo dobiti toliko velike plošče, da bi pokrivala vse površje podstavka, dovoljena je tudi nekoliko manjša, a vendar veliko večja, kakor kak portatile. Kar manjka dolžine in širine, zadela se z opeko in cementom. Altarna plošča naj je debela vsaj 8 *cm*. Površje te plošče ima biti lepo uglajeno, ker mora škof pri posvečevanji altarja na to skalo vlito sv. olje z dlanjo svoje desnice razdrgniti sem ter tje. Prav primerno je, ako v altarjevo ploščo na njenem površji vsekajo pet križev, na vsacem oglu enega in v sredo enega, a ukazano to ni. — Posebno skrbno je treba s cementom in mavto altarno ploščo združiti s podstavkom, da ne pride tako brž v nevarnost, zgubiti posvečenje, o čemur govorimo pozneje.

3. Tretji bistveni del altarja je g r o b (sepulchrum), to je ona jamica, v katero pri konsekraciji altarja škof položi sv. relikvije, jih potem zapre s kameneno ploščico ter skrbno zazida. Po določbah cerkvenih se napravi ta grobič ali v podstavku, ali pa v gornji altarjevi plošči. V podzidku je grobek ali na sprednji strani, ali zadej, ali pa vrh podstavka ravno pod ploščo. Dandanes se grobič navadno napravlja v altarjevi plošči, ravno v sredi — in medio mensae a parte superiori. Tudi Pontificale Rom. daje prednost grobku v menzi. Sredi plošče vdolbe se, kakih 15 — 20 *cm* od sprednjega njenega roba, čveterooglata jamica, kakih 12 *cm* dolga, ravno toliko široka in nekako 6 *cm* globoka; tu notri je položiti posodica s svetinjami ter se vrh nje ves grobič dobro zapre s kameneno ploščico.[1])

Cerkev želí, da bi vsak altar bil tak »altare fixum lapideum consecratum«, a ker bi bilo jako težavno, sem ter tje celó nemogoče, imeti zgolj nepremakljive posvečene altarje, zato cerkveno določilo pristavi: »vel saltem ara lapidea . . . in eo (altari) inserta, quae tam ampla sit, ut hostiam et majorem partem calicis capiat.«

[1]) Ozir velikosti altarjeve ter njegovih posameznih delov imajo „Acta Ecclesiae Mediolanensis« te-le določbe: (Véliki) altar naj je od tal do vrha menze v i s o k 1·11 do 1·16 *m* — d o l g a naj bo altarjeva miza 2·22 *m* ali še več, če je cerkev velika — š i r o k a naj je menza 1·19 *m* ali več, po velikosti cerkvenega poslopja. Površje gornje stopnice, na kateri stoji mašnik, naj od altarja proti cerkveni ladiji, to je, na širokost meri 95 *cm*, srednja in doljna stopnica naj je vsaj 32 *cm* široka in 16 *cm* visoka. Koliko stopnic naj vodi k altarju, tega ni določila cerkev, le toliko je potrebno, da darilnik stoji vzvišeno, kar že njega ime naznanja, namreč altare, t. j. alta ara.

Digitized by Google

Dovoljene so toraj konsekrirane altarne plošče, tako zvani portatili, ki se vložé v primeren podstavek. Ta čveterooglata plošča ima biti marmorna, ali iz kacega drugačnega gostega in trdnega kamena; pa toliko velika, da na njenem površji, v katero je vdelan grobek s svetinjami, more sv. hostija ležati in stati tudi kelih. Ker je prenesljivi altar le izjema, zato je sv. Karol Borom. na provincijalnem zboru milanskem ukazal, da naj vsaj farne cerkve imajo nepremakljive posvečene velike altarje. — Podstavek, v katerega se vdela portatile, naj je kolikor moč ravno tako napravljen in zidan, kakor je pri nepremakljivem posvečenem altarji, le grobka ne dobi, ker se mesto tega v površje menze konsekrirana altarjeva plošča vdela tako, da ne štrli portatile nad altarno mizo, ampak da je površje posvečene plošče v isti višini z drugim površjem altarja. Portatilu podstavek sme pa biti tudi lesen. A če je lesen, mora biti leseni podstavek okrog in okrog zadelan, in ne sme se rabiti njega votli prostor v nikako shrambo za različne reči.

II. Naj si je pa altar nepremakljiv ali prenesljiv, obojin mora po škofu biti posvečen, konsekriran. Kako se izvršuje to posvečevanje altarja, o tem govorimo pri »blažilih«; a povedati hočemo tu, kako altar izgubi posvečenje ter se več ne sme v to rabiti, da bi se na njem opravljala daritev sv. maše.

1. Ozrimo se najprej na neprenesljivi konsekrirani altar. Ta v obče zgubi posvečenje, ako se mu bistveno premeni ona forma, v kateri je bil po škofu konsekriran. V bistveni reči pa se altar spremeni, če bi se vrhna altarna plošča odtrgala ali odločila od podzidka. »Execratur altare firmum, quotiescunque ara, sive tabula et lapis mensae disjungitur a suo stipite, cui fuerat in actu consecrationis unita per quatuor cruces angulares praescriptas a Pontificali. — Cum enim consecratio altaris fixi consistat principaliter in connexione et conjunctione superioris mensae cum inferiori stipite, per quam conjunctio animae fidelis ad Deum significatur, merito secuta disjunctione tollitur consecratio.« [1]

2. Dalje izgubi vsakteri altar, bodi-si nepremakljiv, bodi-si prenesljiv, posvečenje,

a) ako se altarjeva plošča razbije v dva ali več kosov, tako da ni moč več govoriti o eni plošči (fractura enormis ob quantitatem); ali pa če bi bil odbit ter odločen kateri tistih delov

[1]) S. R. C. 15. maja 1819; 31. avg. 1867; 20. marca 1869.

Digitized by Google

plošče, na katerem se je godilo maziljenje s sv. oljem in zažiganje kadila, kateri kraji so navadno zaznamovani z vdolbljenimi križci (fractura enormis propter locum unctionum).

b) Ako bi se grobek s svetinjami vlomil, odprl, ali pa ko bi kdo celó relikvije vzel iz jamice.[1]) Če pa poči samo škofov pečat nad grobičem prenesljivega altarja, ali če se oddrgne v teku časa, zarad tega altarjeva plošča še ne izgubi posvečenja, ako le ni misliti, da bi bil kdo nalašč odtrgal pečat ter morda grobek odprl. (S. R. C. 11. marca 1837.)

§ 128.

Altare privilegiatum.

Nekaterim altarjem podeljuje cerkev časih posebnih pravic, n. pr. da se tudi take dni, ko so po rubrikah prepovedane zasebne votivne maše, na njih vendar sme opravljati poželjna maša, kakor je dovoljeno po nekaterih slovečih romarskih cerkvah; ali da tisti, ki obiščejo tak altar, morejo dobiti posebne odpustke za žive ali za rajne, n. pr. pri obiskovanji sedmerih privilegiranih altarjev cerkve sv. Petra v Vatikanu. To je altarjevi privilegij v širjem pomenu; v ožjem smislu pa imenujemo altare privilegiatum tak darilnik, na katerem je dobiti popoln odpustek[2]) za verne duše v vicah, ako se na njem v ta namen opravi sv. maša.

1. Ta altarjevi privilegij, vsled katerega moremo z daritvijo sv. maše vernim dušam v vicah po priprošnji nakloniti popoln odpustek, je navezan na kraj, ali pa na osebo. Obojni se podeljuje za zmiraj (ad perpetuum), ali za določen čas (ad quinquennium, septennium . . .); le za en dan v tednu, ali za več dni. Lokalni privilegij je navezan na posebno cerkev, in v tej cerkvi na neki določen altar; in vsak mašnik, kateri koli mašuje na tistem altarji, more zadobiti omenjeni odpustek za duše v vicah. Osebna predpravica je podeljena le kakemu gotovemu mašniku, in le za njegovo osebo; kjerkoli pa, in pri katerem koli altarji

[1]) S. R. C. 23. maja 1846; 14. maja 1861.

[2]) Lastnijo tega odpustka je S. C. Indulg. dné 28. julija 1840 tako-le pojasnila: »Per indulgentiam altari privilegiato annexam, si spectetur mens concedentis et usus clavium potestatis, intelligendam esse indulgentiam plenariam, quae animam statim liberet ab omnibus purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligendam esse indulgentiam, cujus mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptioni respondeat.«

Digitized by Google

tak duhovnik mašuje, more servatis servandis nakloniti zadevni odpustek dušam v vicah. Stvar, na katero je prav za prav navezan popoln odpustek za duše v vicah, je pro defunctis opravljena sv. maša; krajevni in osebni privilegij le določi, katera sv. daritev ima to prednost.

Osebni privilegij altarjev podeljuje se navadno le za nekaj dni v tednu. Ako so dnevi imenovani, n. pr. fer. IV. et VI., tedaj se mora držati teh dni, in kak drug dan vsled svoje osebne predpravice ne more dobiti dušam v vicah altarjevega odpustka. Če je pa le povedano, da za dva, tri ... dni v tednu se mu podeli privilegij, takrat si sme po lastni volji izbirati dni. — Lokalni privilegij naj se v zadevni cerkvi naznani s tem, da se nad samopravnim altarjem ali zraven njega napravi napis: »Altare privilegiatum« ali »Altare pro defunctis privilegiatum«; a bistveno potreben tak napis ni. Zunaj na cerkvi naznaniti privilegirani altar je prepovedala S. R. C. dné 13. avg. 1667.

2. Ta altarjev popoln odpustek se more dobivati ter naklanjati ne živim, ampak le samo dušam v vicah[1]) in sicer redno[2]) (regulariter) le za tiste duše, za katere mašnik takrat opravlja sv. daritev. Ako bi toraj mašnik, če tudi

[1]) S. C. Indulg. dné 19. maja 1761 pravi: »Animabus eorum, qui ex hac mortali vita in gratia et charitate Dei, nondum tamen omnibus mundanis sordibus expiatis, decesserunt.

[2]) Izjemno mogel bi mašnik odpustek altarjev nakloniti tudi komu tacemu, za katerega takrat ne opravlja sv. maše, kajti na vprašanje: »An, quando requiritur sacrificium missae pro indulgentia lucranda, Missa possit offerri pro uno et indulgentia applicari pro altero?« je S. C. Indulg. dne 31. jan. 1848 za odgovor poslala mnenje enega svojih konsultorjev, katerega votum se glasi: »Hanc eandem quaestionem enucleandam sibi proponit doctissimus P. J. Cavallieri, scilicet, an indulgentia et sacrificium dividi queant? Respondet, nexum quaestionis pendere ex verbis indulti. Si indultum cantet: »Qui pro defuncto missam in tali altari dixerit, liberat animam ejus etc«, tunc sacrificium et indulgentia non possunt dividi, sed utrumque pro eodem defuncto est applicandum. Pariter, si fundator, aut stipem erogans imponat onus celebrandi in altari privilegiato, divisibilitas locum non habet: per impositionem quippe talis oneris censetur etiam voluisse applicationem indulgentiae. Si autem in indulto omissum fuerit »Qui pro defuncto etc.«, sed tantum datum fuerit ordinario modo pro altaribus privilegiatis, tunc dividi potest indulgentia, scilicet offerri sacrificium pro uno, et indulgentia applicari pro altero. Si sacerdos onus habens sacrificandi, sed non in altari privilegiato, adhibet siquidem obligationem suam per applicationem sacrificii, et liber est quoad obligationem indulgentiae ... adeoque sacrificium et indulgentia dividi possunt (saltem dum aliud in indulto non expri-

Digitized by Google

mašuje pri privilegiranem altarji, ne opravljal sv. maše za rajne, ampak v kak drugačen namen, n. pr. za žive, bi ne mogel dobiti odpustka. Sicer pa ni treba, da bi mašnik, ali pa tisti, ki naprosi sv. mašo, še posebno vzbudil namen, zadobiti odpustek, ampak zadostí, da se pri privilegiranem altarji mašuje za rajne. Z izpolnjenim tem pogojem je dobljen že tudi odpustek, kajti na vprašanje: »Utrum missa celebrata ad altare privilegiatum sit per se privilegiata, an sit necessarium, quod, vel qui praebet stipendium, vel ipse sacerdos intendat privilegium applicare?« je odgovorila S. C. Indulg. dné 12. marca 1855: »Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.« Samo če je privilegij altarja mašnikovi osebi podeljen za nekaj nedoločenih dnij v tednu, takrat mora storiti namen, kateri dan v tednu, in za koga želi zadobiti odpustek. Zadostuje pa intentio habitualis, katero mora imeti vsaj že pred povzdigovanjem (konsekracijo). — A čeravno duhovnik časih mašuje za več rajnih ob enem, ali ko bi tudi sv. daritev opravljal za verne duše sploh, more vendar odpustek altarja pri eni sv. maši dobiti le za eno dušo. Večkrat že, in vnovič 14. junija 1880 je izrekla S. C. Indulg., da je namen sv. cerkve vselej ta, po privilegiranem altarji popolni odpustek podeliti le eni duši, ne več dušam, ali vsem ob enem. Kedar tedaj mašnik z namenom, zadobiti odpustek altarja, opravlja sv. daritev pro pluribus, ali tudi pro omnibus defunctis, naj ali določi tisto dušo izmed onih, za katere mašuje, kateri hoče nakloniti odpustek, ali pa naj popolnoma prepusti Bogu, da blagovoli deležno storiti sadu odpustka ono dušo, katero on hoče po svojem božjem dopadenji.

Da dobimo odpustek altarja vernim dušam, treba je nadalje, da se v ta namen opravi Missa de Requiem, in sicer vselej takrat, kedar cerkvena določila dopuščajo tako mašo.[1]) To velja o lokalnem, kakor tudi o osebnem privilegiju. Kedar pa rubrike ne dopuščajo maše de Requiem, ali če se zarad izpostavljenega presvetega

mitur) et consequenter in hac hypothesi sacerdos potest sacrificium offerre pro uno et indulgentiam applicare pro altero.« Maurel opomni k temu vprašanju, da ni nikakove praktične važnosti, ker imajo dandanes papeževa pisma, s katerimi se dovoljuje altarjevi privilegij, vselej tudi pogoj, da se mora sv. maša za ravno tisto dušo opraviti, kateri se hoče zadobiti odpustek.

[1]) S. R. C. dné 22. julija 1848 in S. C. Indulg. dné 2. maja 1853, ki pravi: »Ut fruatur Altari privilegiato sacerdos, diebus non impeditis celebrare debet Missam defunctorum et uti paramentis nigris, vel ex rationabili causa violaceis«, kar je vnovič potrdila S. C. Indulg. dné 24. julija 1885.

Digitized by Google

rešnjega Telesa ne sme brati črna maša, takrat v zadobljenje altarjevega odpustka zadostuje maša od tistega dne.[1])

3. Kakor vsak drugi popoln odpustek, more tudi privilegij altarja podeliti le samo sv. oče. Splošne, še sedaj veljavne altarjeve predpravice so te-le:

a) Po pismu dné 20. julija 1724 je Benedikt XIII. vsem škofijskim cerkvam (patrijarhalnim, metropolitanskim in katedralnim) dovolil po en privilegiran altar za vse dni celega leta, in za zmiraj. Kateri altar naj ima privilegij v dotični cerkvi, to ima škof določiti enkrat za zmiraj.

b) Klemen XIII. je podelil 19. maja 1759 vsem farnim cerkvam, kakor tudi opatnim in kolegijatnim po en privilegiran altar, katerega naj bi določil škof; a ne in perpetuum, ampak samo za sedem let. Po preteklih sedmih letih je škofu za vse fare svoje dieceze prositi papeža podaljšanja altarjevega privilegija za nadaljnih sedem let.[2]) Ako v ta leta pride kako sv. leto, se zarad jubileja ne podaljša privilegij, ampak mine s preteklim sedmim letom.[3])

c) Klemen XIII. je z dekretom Urbis et Orbis dné 19. maja 1761 za vernih duš dan vsem altarjem podelil privilegij, ali prav za prav, dal je za tisti dan vsem katoliškim mašnikom privil. altaris personale.

d) Za tiste kraje in cerkve, kjer se obhaja štirideseturna pobožnost pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom natanko po instrukciji Klemenovi, t. j. nepretrgano skoz 40 ur, je Pij VII. dné 12. maja 1817 za tiste ure privilegiral vse altarje dotične hiše božje.

e) Dovolili so papeži privilegij altarja tudi nekaterim bratovščinam, bodisi altarjem bratovščine, ali pa sploh vsem mašnikom tiste bratovščine. Tako n. pr. kongregaciji Marijanski, roženvenski, karmeljski in dr. Natančneje je to razvideti iz pravil posameznih bratovščin.

---

[1]) S. R. C. dné 19. maja 1857 in 14. avg. 1858.

[2]) Za ljubljansko škofijo podeljen je vnovič privilegij altarja dné 2. marca 1890 vsem župnijskim in kuratnim cerkvam za sedem let. Kot privilegirani altar določen je véliki altar. Po pretekli dôbi bode škofijstvo samo prosilo podaljšanja te milosti. (Diöcbl. 1890, pag. 19.)

[3]) »Sua Sanctitas declarat, quod in omnibus indulgentiis, tam plenariis quam particularibus ad Septennium concessis, debeat computari et continuari Septennium a die dati Brevis apostolici, etiamsi infra dictum Septennium annus sanctus occurat, in quo omnes indulgentiae pro vivis suspenduntur.«

Digitized by Google

f) Pij IX. je po dekretu S. C. Indulg. dné 30. sept. 1852 podelil za vse dni celega leta osebno pravico privilegiranega altarja vsem mašnikom, ki storé velikodušno dejanje ljubezni do vernih duš v vicah. To dejanje je v tem, da kdo vsa svoja zadostilna dela, ki jih sam doprinaša v življenji, in vse molitve in dobra dela, katera mu po priprošnji utegnejo priti k dobremu po smrti, daruje dušam v vicah, ter jih položi takorekoč v roke Marije device, da jih potem ona kakor skrbna mati nakloni tistim dušam, katere hoče rešiti iz vic. Tedaj le zadostilna vrednost dobrih del pride po tem dejanji k dobremu dušam v vicah, sad zasluženja ostane, ker tega nihče ne more oddati drugim. Ni pa treba posebnih besedij ali posebne molitve za to velikodušno dejanje ljubezni, ampak dosti je, če se stori v srcu. Vsekako pa je dobro, ako se časi ponovi.

Zraven teh splošnih altarjevih predpravic podeljujejo papeži tudi še posebne privilegije posameznim cerkvam, mašnikom ali redovom. To se zgodi vsled pismene prošnje, ki se mora po ordinarijatu ali tudi naravnost predložiti sv. očetu, oziroma dotični kongregaciji. Ta prošnja mora naznaniti ime fare in škofije; in če se privilegij prosi za cerkev, tudi značaj cerkve in patrona njenega, pa ime altarja, za katerega se prosi odpustek. Ako dotična cerkev že ima kake privilegije in odpustke, mora se to povedati v prošnji. Če se vsled take prošnje podelí lokalni privilegij, mora papeževo pismo podpisati tudi domači škof; ako je pa predpravica osebna, tedaj je tega potrdila po višjem pastirji le samo takrat treba, če papeževo pismo to zahteva z besedami: »De tui Ordinarii consensu etc.«

4. Privilegij altarjev mine, ako bi ga preklical sv. oče, če umrje mašnik, kateremu je bil dan kot osebna pravica, ako čas privilegija poteče, ali pa po razdejanji tiste cerkve ali altarja, kateremu je bil podeljen. Kedar se privilegirani altar samo popravi, prenovi, na drugo mesto v isti cerkvi prestavi, ali če dobi nov portatile, takrat ne jenja podeljeni privilegij, če le altar obdrži svoje prejšnje ime, t. j. če se ne spremeni glavna podoba njegova. (S. C. Indulg. dné 24. aprila 1843.)

§ 129.

II. Ladja cerkve in pridvorje.

A. Že sveti očetje prvih stoletij so mnogokrat primerjali cerkev čolnu ali ladji, ki med viharji in nevarnostmi jadra v več-

Digitized by Google

nost. Pri tem nazivanji so v mislih imeli čoln Petrov, v katerega je stopil Zveličar ter je z njega učil ljudstvo; ali jim je pa tudi pred očmi bila barka Noetova, predpodoba edinozveličalne cerkve Kristusove. Če tudi so od začetka cerkveno poslopje sploh imenovali ladjo, so vendar kmalo s tem imenom začenjali zaznamovati prostor med prezbiterijem in lopo, toraj prostor za krščansko občinstvo. Ta prostor je razdeljen po večjih cerkvah v več oddelkov, katere ločijo vrste stebrov. Srednji prostor, višji in širji kot stranski, je srednja ladja, ki ima ob straneh po eno ali celó po dve stranski ladji. Navadno je toliko velikih vhodov, kolikor ladij. Prvi ob vratih so stali stare čase katehumeni in manjši spokorniki, ki so morali zapuščati cerkev, preden se je začela missa fidelium. V ladji so bili verniki po spolu strogo ločeni, in to brž v prvih časih, kajti že apostoljske konstitucije ukazujejo tako ločitev, za kar naj bi se duhovni pastirji tudi dandanes prizadevali prav skrbno.[1]) Med moškimi in ženskami bila je celó posebna pregraja. Dorasli mladenči imeli so odkazan prostor pred možmi, in večja dekleta pred ženami, manjše dečke in deklice pa so imeli pri sebi očetje in matere. — V cerkveni ladji je dandanes navadno:

1. P r i ž n i c a ali leca, kancelj, ob steni ali ob kakem stolpu, in sicer na evangelijski strani, kajti s tega mesta oznanuje se zbrani občini sv. evangelij. Da se govorniku glas preveč ne izgublja v višini, imej leca strešico, ki bodi kakor tudi prižnica sama ozaljšana s pomenljivimi podobami, kakor so n. pr. golobček kot podoba sv. Duha, duha resnice, sv. razpelo, tabli z božjimi zapovedmi, štirje evangelisti in dr.

2. K r s t n i k a m e n, znak župnijske cerkve. V prvih stoletjih krščanstva še ni bilo krstnih kamenov v sedanji obliki, ampak imeli so za krščevanje posebna poslopja, baptisterije ali krstišča, stoječa zunaj cerkve in blizo nje. V njih je bil tomun, v katerega je bila napeljana čista studenčnina, in po stopnicah se je šlo do vode. Tu se je delil krst z vtapljanjem. Ko pa je krščevanje per immersionem prišlo iz navade ter je cerkev jela krščevati male otroke, in sicer z oblivanjem, tedaj niso bila več potrebna prvotna globoka krstišča. Opuščali so jih pa napravljali v cerkvi krstne kamene današnjim podobne, ter so za-nje mnogokrat naredili posebne kapele na ženski strani poslopja. — Ozir krstnega kamena

[1]) Glej vprašanja za kanonično vizitacijo v l j u b l j. škofiji III. 16: »Ob in der Kirche Anstand und Theilung der Geschlechter stattfindet?« in dotični ukaz za l a v a n t i n s k o škofijo l. 1855, Sammlung str. 28, *a)* in *b)*.

Digitized by Google

veljajo dandanes te-le določbe: Stati ima v cerkvi blizo velikih vrat na evangelijski ali ženski strani. Vnanja oblika naj mu je čedna, dostojna; okrogla ali večoglata. Jako primeren in ličen je osmeroogelnik. Medenica za krstno vodo mora biti iz dobrega, gostega kamena, skoz katerega ne vhaja voda; ali pa imej krstni kamen kovinsko posodo, bakren in znotraj dobro pocinjen kotel, ki se dá jemati iz krstnega kamena. Vedno mora biti dobro zaprt ter zavarovan krstni kamen, da nihče razun duhovnega pastirja ne more do posvečene vode, pa da tudi prah in nesnaga ne prihaja do kotliča. V varstvo in lepšavo krstnega kamena naj se nad njim napravlja lesena lepo izdelana in s podobami ozaljšana streha, obliki kamena primerna, tedaj okrogla ali večoglata. Po želji svete cerkve naj lepotiči ta pokrov podoba Kristusovega krsta po Janezu Krstniku. Krstni kamen mora stati nekoliko vzvišen, na dveh ali vsaj na eni stopnici, in naj je ograjen. A imelo bi biti toliko prostora znotraj ograje, da bi med krščevanjem mašnik in drugi h krstu potrebni mogli stati med krstnim kamenom in ograjo. V obližji naj je podzemeljska votlina (piscina sacra), kamor se vliva krstna voda, ki odteka od glave krščenca. Navadno služi ta votlina, ki mora biti zavarovana z dobrim pokrovcem, ob enem za sakrarij, v katerega mečejo bombaž, ki se rabi pri raznem maziljenji, blagoslovljeni pepel, sežgane blagoslovljene reči itd.

Za hranjenje posodic s svetimi olji, pri krščevanji potrebnih, in za drugo krstno orodje imela bi biti blizo krstnega kamena v steno vdelana snažna in kolikor moč vlažnosti obvarovana čedna omarica, ki se dá varno zaklepati. V naših krajih shranjujejo vse take stvari v nastavku nad krstnim kotličem. Tu naj je tudi posoda srebrna ali iz drugačne primerne kovine in vedno snažna, s katero se vliva krstna voda na glavo krščenčevo, in še druga posoda, ki se podstavlja med krščevanjem, da v njo odteka krstna voda, če morda ni tako napravljeno, da voda odteka naravnost v sakrarij. Za umivanje rok bi morala služiti druga posoda. Zraven naj je lična posodica s pokrovom za sol, blagoslovljeno nalašč za krščevanje. Iz take tvarine bodi, da je ne razjeda sol. Dušnemu pastirju je dolžnost, skrbeti za snažnost krstnega kamena, krstne vode in druge oprave Ključ do krstnega kamena imej mašnik sam shranjen.

3. Spovednice so naprava novejših stoletij. Prve čase krščanske cerkve so se verniki navadno spovedovali pri ograji prezbiterija ali pa pred altarjem. V 14. in 15. stoletji jeli so opuščati

Digitized by Google

spovedovanje pred altarjem ali blizo altarja, in ob začetku 16. stoletja že beremo o spovednicah, ki so jih imenovali »confessaria« ali »confessionalia«, zastran katerih je cerkveni zbor tridentinski dal posebna določila. Vsled teh imajo spovednice stati v cerkvi na očitnem, vidnem in pripravnem kraji, in ne v kakem skritem kotu. Med spovednikom in spovedencem mora biti okence s trdnim, gostim omrežjem. Tudi naj je prostor za duhovnega pastirja kakor za spovedenca dovolj velik, in v oddelku za spovednika naj visi tablica z udržanimi grehi tiste šolije; v prostoru za spovedenca pa naj je kaka primerna, spodbudna podoba, n. pr. sv. razpelo, dobri Pastir, slika sv. Petra spokornika ali Marije Magdalene, zgubljenega sina. Spovednic naj stoji v cerkvi toliko, kolikor tam navadno mašnikov spoveduje. Za zelo gluhe utegne biti spovednica v žagredu.

B. Tretji važni del cerkve bilo je p r i d v o r j e, to je, nepokriti prostor pred cerkvenimi vratmi, kojega je okrog in okrog obdajal pokriti mostovž (pokrito stebrišče). Sredi tega preddvora ali pa blizo cerkvenega vhoda bila je velika okrogla posoda z vodo, ki so ji rekli Labrum, Lymphaeum ali Cantharum, tudi Phiala. Tu so si roke umivali, kateri so prihajali v cerkev, v spomin, da čist na duši, brezmadežen bi imel biti, kdor hoče stopiti pred obličje božje na sveti kraj. Mesto teh velikih posod za umivanje rok imamo sedaj pri cerkvenih vratih kropilne kamene z blagoslovljeno vodo [1]), s katero se kropimo v cerkev stopivši, nam v opomin, da je treba s čistim srcem hoditi pred obličje božje; pa tudi preden cerkev zapuščamo, se pokropimo v znamenje, da nam je tudi zunaj cerkve brezmadežno živeti. — To pridvorje rabili so v razne namene. Tukaj je bil odločen prostor za javne spokornike prve vrste, to je za jokajoče, flentes; tukaj so se opravljala dela krščanske ljubezni in agape ali gostije ljubezni. Ta preddvor služil je tudi v zavetišče (asil) zlasti v poznejših časih, ko je bil pokrit in je tako postal po današnji šegi res pravi del cerkvenega poslopja ali vstopna lopa. — Prav pogosto bila je v pridvorji na cerkveni steni podoba sv. Krištofa z detetom Jezuščkom na ramah, kar naj bi opominjalo v cerkev gredoče, da morajo pa oni Kristusa nositi v svojem srcu, ako se hoté pridoma vdeleževati božje službe. Da bi nihče ne prezrl sv. Krištofa ter lepega nauka ne zgrešil, slikali so svetnika navadno v orjaški velikosti. Pod

[1]) Blagoslovljena voda naj bi se vsak teden jemala iz kropilnih kamenov, ki bi se morali takrat očediti in napolniti z novo vodo.

Digitized by Google

podobo svetnikovo je bilo navadno brati: »Christophorum videas, postea tutus eris«. Kdor Kristusa nosi v srcu, oni gotovo ne umrje nesrečne smrti; od tod pa se je vdomačila v srednjem veku vera med ljudstvom, jako vabeča ljudi v cerkev, da namreč nihče ne bo nagle in nesrečne smrti umrl tisti dan, ko je videl to podobo sv. Krištofa.

Nad vhodno lopo, ki nam predstavlja nekdanje pridvorje, je dandanes navadno zvonik z zvonovi, ki v prvi vrsti vabijo duhovnijane k molitvi in božji službi. Stari cerkvi so zvoniki nepoznana reč, kajti zvonov niso imeli, in bi jih tudi ne bili smeli rabiti, ko bi jih bili imeli. Ker so se prvi kristijanje shajali skriveje k božji službi zarad krutega preganjanja, tudi niso mogli javno napovedovati božje službe, ampak vsaki skupščini so vselej sproti naznanjali dan in kraj naslednje skupne božje službe, ali jih je pa poseben sel (cursor, θεόδρομος) skupaj klical. Ko se je mogla cerkev svobodno gibati, jeli so javno oznanjati začetek božje službe, ali po glasu trobente, ali s tem, da so s kladvom bíli na lesene [1]) ali kovinske plošče. V 6. stoletji je jela cerkev v bogoslužne namene rabiti zvonove, ki so v 7. stoletji postali kar splošnji, in obredne knjige 8. stoletja že določujejo, kako se imajo posvečevati cerkveni zvonovi. A ti zvonovi prvih časov bili so še jako majhni, za nje ni še bilo treba trdnih zidanih zvonikov, ampak obešali so jih navadno v male stolpiče vrh cerkvene strehe. Kolikor večji pa in težji so postajali zvonovi, in kolikor bolj je napredovalo zidarstvo, toliko višji in mogočneji so postajali zvoniki. — Cerkveni zvonovi smejo se rabiti z dovoljenjem cerkvenih predstojnikov pač tudi v posvetne namene, da le ta namen zvonjenja ni nasproten cerkvenemu duhu [2]), a zapovedovati s posvečenimi zvonovi, t. j. določevati, če in kdaj naj se zvoni z njimi, to gré edino le cerkveni gosposki, oziroma dotičnemu župniku; tudi takrat, če je občina iz lastnega premoženja napravila cerkvene zvonove. Tako namreč je razsodilo tudi c. kr. najvišje sodišče.[3]) Vrata do zvonika naj so varno zaprta, kajti zvonovi so jako dragoceno ter posvečeno cerkveno blago.

[1]) Ostanek te šege je menda še dandanes navadno ropotanje z lesenimi klepetci zadnje dni vélicega tedna.

[2]) »De consensu episcopi campanae benedictae pulsari possunt ad usus profanos, ad quos non sequuntur causae sanguinis, et praesertim si communitatis expensis constructae fuerint, quantumvis tale jus non sibi reservasset.« Congr. Ep. et Reg. 31. Jan. 1589.

[3]) K. k. oberster Gerichtshof 1873, Z. 16083, in tudi avstrijski Verwaltungsgerichtshof dné 13. novembra 1891, št. 3586.

Digitized by Google

§ 130.

Svetost cerkvenega poslopja, njega oskrunjenje in očiščenje.

Nihče ne smé cerkve zidati brez izrečnega dovoljenja domačega škofa kot višjega pastirja. Njemu gré razsojati, je li treba nove cerkve in če je zato odločeno zemljišče primerno, pa če nima kdo drugi do njega kake pravice; dalje, če se z nameravanim zidanjem ne bodo kratile pravice koga tretjega, če je zagotovljeno vzdrževanje poslopja, božje službe in duhovstva. Tudi potrebne črteže, napravljene po spretnem arhitektu na podlagi cerkvene določbe, je treba škofu predložiti v potrjenje.

I. Ko dobi duhovni pastir z občino privoljenje za zidavo nove cerkve, treba je nameravanemu poslopju po cerkvenih obredih postaviti vkladni kamen, katerega posveti ali škof sam, ali pa v to pooblasti kakega mašnika. O načinu vkladanja podstavnega kamenja govorili bomo pri »blažilih«. Da nova cerkev ali kapela postane pripravna za obhajanje božje službe in drugih sv. opravil, mora biti prej posvečena ali vsaj blagoslovljena. Posvetiti smé cerkev le škof sam, blagosloviti pa jo more z dovoljenjem višjega pastirja tudi navaden mašnik. Med posvečevanjem in blagoslovljenjem cerkve je velik razloček; prvo je dokaj slovesnejše in se opravlja po maziljenji s sv. oljem. Način posvečevanja kakor tudi blagoslovljenja cerkve pride na razgovor pozneje.

II. Prigodi se, da cerkev zgubi posvečenje ali blagoslov, in to ali kar celoma, za zmiraj (execratio, razposvečenje), tako da je treba novega posvečenja ali blagoslovljenja, da se smé božja služba v nji obhajati; ali je pa samo zadržano, le začasno ob veljavo dejano, ter ni treba novega posvečevanja, pač pa očiščenja, sprave, če se je namreč oskrunilo cerkveno poslopje (pollutio, oskrunjenje.)

1. Popolnoma cerkev zgubi posvečenje: *a)* če se poslopje bistveno spremeni, ali ozir stavbine oblike sploh, n. pr. kedar se večinoma podere poslopje, bodisi vsled kake nesreče, bodisi da večino cerkve razrušijo zarad kake prezidave; *b)* če se cerkveno poslopje bistveno spremení na tistih krajih, kjer se je zgodilo pri posvečevanji maziljenje, to je na notranjih stenah cerkvenega poslopja, kjer križi naznanjujejo mesto maziljenja. Taka bistvena prememba na posvečenih stenah bi se zgodila, ko bi n. pr. pri hudem požaru naenkrat večinoma odletel notranji omet, ali če bi iz kakoršnega koli vzroka ves omet ali skoraj ves omet ob enem

Digitized by Google

odbili s cerkvenih stén. Po beljenji ali barvanji cerkve pa ne zgubi svojega posvečenja; in tudi ne, ko bi se kos za kos prenavljale cerkvene stene, ko bi se strop vdrl, ali ko bi cerkvi prizidali kak del, da je le vselej novi kos ometa ali zidu manjši, kakor je ostali stari. Tu veljá: »Pars major trahit ad se minorem«. Na ta način je možno polagoma prenoviti ali prezidati vso cerkev, in še bi veljalo prvotno posvečenje.[1])

2. Zadržano je posvečenje in tudi blagoslov, ali začasno ob veljavo dejano po oskrunjenji cerkve, katero nastopi:

a) če se prostovoljno, krivično in na zeló pregrešen način človeška kri preliva zarad dejanja v cerkvi storjenega (voluntaria, injuriosa et graviter peccaminosa sanguinis effusio in ecclesia causata). Ni pa »prelivanja krvi«, ako bi komu izteklo le kaj malega krvi; ni oskrunjenja cerkve, ko bi po nesreči se zgodilo, da bi se prelivala kri, ali vsled ravnanja kakega norca. Ni oskrunjenja, ko bi bil kdo opravičen koga raniti, n. pr. v potrebno obrambo; tudi ne, če se ne more govoriti o smrtnem grehu pri onem dejanji, ki je provzročilo prelivanje krvi, n. pr. ko bi se zgodilo med otroci. A tudi takrat ni cerkev oskrunjena, če bi sicer človeška kri v obilici tekla v cerkvi, ker je ranjenec v cerkev pribežal, ako se je pa hudobno dejanje, ki je vzrok krvavenju, zgodilo zunaj cerkve. Naj omenimo kar tukaj, da cerkveno pravo zvonika, žagrada in podstrešja n e prišteva cerkvi.

b) Po krivičnem in prostovoljnem umoru samega sebe ali koga druzega, in če tudi pri tem ni prelivanja krvi (voluntarium et injuriosum homicidium sui ipsius aut alterius, etiamsi sanguis non effundatur). Tudi pri umoru in samomoru veljá to, da se je moralo grešno dejanje zgoditi v cerkvi, če tudi bi bila smrt nastopila zunaj cerkve. Ni pa oskrunjena, ko bi se bil smrtni udarec zgodil zunaj cerkve, in smrt bi bila nastopila v cerkvi.

c) Po velikem grehu nečistosti, ako bi se zgodil v cerkvi (effusio seminis humani mortaliter peccaminosa).

d) Po pokopu nekrščenih nevernikov in njih otrók[2]) pa z imenom izobčenih (sepultura infidelium non baptizatorum eorumque

[1]) S. R. C. dné 11. marca 1871.

[2]) Kar tiče pokop nekrščenih otrok, so vsi kanonisti te misli, da cerkev in pokopališče postane o s k r u n j e n o, ko bi se tamkej pokopalo nekrščeno dete nekrščanskih starišev, in ko bi tudi šele pozneje to postalo sploh znano.

Digitized by Google

infantium, item excommunicatorum non toleratorum). Po oskrunjenji cerkve je oskrunjeno tudi pokopališče okrog cerkve, a nasproti ne zadene oskrunjenje cerkve, če postane oskrunjeno pokopališče, ki je tik cerkve.

Opomniti pa je, da sv. prostor le tedaj postane oskrunjen ter je treba sprave, očiščenja, ako so omenjena hudodelstva ljudem znana, bodisi notorietate juris ali pa facti. Cerkev ali sv. prostor sploh (pokopališče) postane oskrunjeno le z ozirom na ljudstvo, in tudi očiščenja je treba le zarad ljudstva. Po onih silnih zločinstvih se namreč v človeku vzbudí stud, gnjus, vsled katerega se mu gnjusi tudi kraj storjene hudobije; ta v duhovnijanih provzročeni stud tedaj se ima odvzeti po cerkveni spravi. Kedar pa storjeno zločinstvo ni znano ljudem, tudi omenjenih nasledkov ni pri ljudéh, tedaj očiščenja ni treba. Da bi pa hudodelstvo, na sv. kraji storjeno, ljudem neznano, jim pozneje šele znano postalo, morala bi se vsled tega zgoditi sprava (reconciliatio.)

Ako je toraj gotovo, brezdvomno, da je cerkev postala oskrunjena, ter je to ljudstvu znano, naj duhovni pastir brž vzame presveto rešnje Telo iz cerkve ter naj je prenese v kako drugo bližnjo cerkev, in če blizo ni v to primerne, naj presv. Zakrament prenese v žagrad. Potem naj vse altarje oropa lišpa kakor véliki teden, naj zaklene vrata oskrunjene cerkve, in nobenega cerkvenega opravila naj ne opravlja več v nji; pa tudi nobenega pokopati ne smé na pokopališču tik cerkve, ker je s cerkvijo vred tudi to postalo oskrunjeno. Nato naj kar brž sporoči stvar škofijskemu ordinarijatu, proseč potrebne naredbe. Če pa je oskrunjenje dvoumno (violatio dubia), ne smé duhovni pastir ravnati svojevoljno, ampak mora naglo ves dogodek natanko sporočiti škofu in vprašati, kaj mu je storiti. Za slučaj, ko bi se gotovo oskrunjenje zgodilo med sv. mašo, določuje Rubr. Missalis: »Si sacerdote celebrante

---

Tudi to vsi trdijo, da se smé nekrščeno dete krščene matere, ki je umrlo v maternem telesu, z materjo vred pokopati brez nevarnosti oskrunjenja pokopališčinega. Ali pa po pokopu nekrščenega otroka krščanskih, toraj krščenih roditeljev, postane cerkev ali pokopališče oskrunjeno, v tem učeniki niso edini. Večinoma uče, da ne. In ostrogonski provincijalni zbor leta 1858 dopušča pokop tacih otrok, rekoč: »Infantes Catholicorum sine baptismo decedentes in coemeterio communi quidem, non tamen ritu solemni sepeliantur . . . Tandem si constet eos in utero matris jam esse mortuos et si haec simul moriatur, cum matre sepeliantur.« Sklepi tega zbora pa so bili potrjeni od papeža s pismom dné 31. januvarja 1859.

Digitized by Google

violetur ecclesia ante Canonem, dimittatur Missa; si post Canonem, non dimittatur.«

III. Kako pa se očisti oskrunjena cerkev, kako in po kom se izvrši cerkvena sprava (r e c o n c i l i a t i o), da se potem zopet smé v nji obhajati božja služba? Tu gré razločevati, je li oskrunjena cerkev bila posvečena, ali pa samo blagoslovljena. *a)* Posvečeno oskrunjeno cerkev smé očistiti le škof; navadni mašnik izvršuje to opravilo le tedaj, če je od sv. sedeža nalašč v to pooblaščen, a posluževati bi se moral pri tej funkciji tako imenovane Gregorijanske po škofu posvečene vode, v katero je primešana sol, pepel in vino. Vendar tako zvana petletna pooblastila, škofom izredno podeljena, dovoljujejo višjim pastirjem, da smejo navadnega mašnika pooblaščati za očiščevanje oskrunjene posvečene cerkve, a le »aquâ ab episcopo benedicta«, in samo »in casu necessitatis etiam aqua non benedictia ab episcopo«. Izvršuje se ta cerkvena sprava po obredu, kakor ga določuje Pontificale Rom. pod naslovom: »De ecclesiae et coemeterii reconciliatione«. *b)* Ako je pa oskrunjena cerkev bila samo blagos'ovljena, tedaj smé vsak mašnik, od škofa v to pooblaščen, izvrševati potrebno očiščenjenje z vodo, ki jo sam blagoslovi na navadni način. Godí se to skoraj prav tako, kakor se je godilo prvotno blagoslovljenje; obred je natančno popisan v ljubljanskem obredniku str. 243 »Ritus reconciliandi ecclesiam violatam, si nondum erat ab episcopo consecrata.« [1])

Primeri se tudi, da ne nastopi oskrunjenje cerkve v pravem pomenu, ampak le o n e č a s t e n j e sv. kraja (profanatio, violatio) n. pr. ko bi se neverci ali krivoverci polastili katoliške cerkve in v nji obhajali svoje bogoslužne shode, ali ko bi posvečena ali blagoslovljena cerkev se rabila v nedostojne posvetne namene, v skladišče, vojašnico, hlev itd. Tù v pravem smislu ne nastopi oskrunjenje, zarad tega prav za prav tudi ni treba novega blagoslovljenja ali očiščenja. (S. R. C. 3. maja 1821). A splošna navada je, da se v tacih primerljejih stori cerkvena sprava ad cautelam, preden se poslopje zopet rabi v bogočastne namene. Če bi cerkev le par dni služila v vojskine namene, je za ta slučaj S. R. C. dné 27. febr. 1847 odgovorila: »Ad cautelam esse reconciliandam«. Kedarkoli se toraj posvečeni ali blagoslovljeni cerkvi zgodí veliko onečastenje, če tudi

[1]) Ako se je v kaki duhovniji zgodilo oskrunjenje sv. poslopja in je treba sprave, naj dušni pastir ob taki priliki v primernem cerkvenem govoru svoje vernike podučí o namenu in pomenu tacega očiščenja, da jih napolni s spoštovanjem do sv. kraja, in da v njih vzbudi stud nad storjenim zločinstvom.

Digitized by Google

ni pravega oskrunjenja v smislu cerkvenega prava, naj duhovni pastir vso stvar natančno sporoči svojemu škofijskemu ordinarijatu ter prosi naročila za nadaljno ravnanje.

Ker je posvečena ali blagoslovljena cerkev toliko svet kraj, je zadevnemu dušnemu pastirju res stroga dolžnost, obvarovati častitljivi prostor vsakoršnega onečastenja po ljudeh ali po živalih. Njemu gre skrbeti, da se bogočastno poslopje ohrani v dobrem stanu; trdna morajo biti tudi okna, in vrata močna. Nameravane premembe pri cerkvi, n. pr. razširjanje poslopja, naprava novih altarjev in enako, treba je naznaniti škofijstvu, preden se izvršuje, in če bi se tudi ne napravljalo iz cerkvenega premoženja.[1])

§ 131.

Cerkvena prizidja in kapele.

I. Nekdaj je bilo cerkvenemu poslopju prizidano krstišče, stanovanje za levite in cerkovnika, šola, hiša za sprejemanje in preskrbovanje ptujcev, bolnikov in siromakov i. dr.; dandanes je najvažnejše cerkveno prizidje ž a g r a d. Služiti ima zakristija v shranjevanje cerkvenega oblačila in raznega za božjo službo potrebnega orodja; biti ima prostor, kjer se duhovniki in drugi cerkveni služabniki napravljajo za razna bogoslužna opravila in razpravljajo, toraj naj je vselej blizo prezbiterija. V žagradu bi moral stati nekak altar, pred katerim naj bi se napravljal mašnik za sv. opravilo, in če ni to možno zarad prepičlega prostora, bodi vsaj nad omaro, pri kateri se napravlja duhovnik, čedna in dokaj velika podoba križanega Jezusa, ali tudi kaka drugačna. Ta omara naj bi bila čedno pogrnjena ali vsaj z zelenim suknom prevlečena. Dalje naj je v žagradu na primernem prostoru cerkveni koledar, in zlasti v krajih, kjer večkrat mašujejo ptuji mašniki, naj bi na vidnem kraji viseča tabla kazala ime cerkvenega patrona, zadevnega škofa in tudi tako zvane »orationes imperatae«, ako so tamkej mašnikom zaukazane za pri sv. maši. Viseti mora tudi v žagradu

[1]) Pri ohranjevanji in popravljanji cerkve in razne njene naprave utegnejo duh. pastirju zraven že imenovane knjige: »Die Kunst im Dienste der Kirche« dobro služiti: Aug. R e i c h e n s p e r g e r, Fingerzeige auf dem Gebiete der kirchl. Kunst, Leipzig; Wilh. G i e f e r s, Erfahrungen und Rathschläge für die Erbauung, Erhaltung, Wiederherstellung und Ausschmückung der Kirchen, Paderborn; St. J. N e h e r, Vera Idea ornatus ecclesiastici, Schafhusiae; Bernh. Z e h e, Anleitung zur Restauration und Ausstattung der Kirchen, Münster in dr.

Digitized by Google

na steni imenik vstanovljenih maš tiste cerkve. V nobeni zakristiji ne sme biti brez primerne priprave za umivanje rok s čedno brisalko ob strani, in brez vsaj enega klečala s tablo pro praeparatione et gratiarum actione. Dalje mora imeti zakristija zadostno omar in shramb s predali, lično in primerno izdelanih, da je mogoče vsakteri za božjo službo potrebni reči odkazati posebno mesto, ker brez tega ni snage in reda, na katera je prav posebno gledati v vsacem žagradu. Tudi spovednica za zelo gluhe in mutaste bodi tukaj. — Da vsestransko zadostuje, naj je zakristija dosti velika, prostorna, svetla, zračna in suha, toraj če mogoče ob severni strani cerkvenega poslopja. Okna imej z železjem vtrjena, duri močne pa z dobrimi ključavnicami zavarovane. Ob suhem vremenu in vetru treba je okna pridno odpirati in tudi shrambe z oblačili, da se žagrad prezrači in osuši. Mašniki ne smejo pozabiti na to, da je zakristija svet prostor, toraj je skrbeti, da tu vlada tihota, in da se vsi vedejo spodobno, kateri imajo opraviti na tem kraji. Tudi za red, snago, varnost v žagradu je odgovoren dušni pastir dotične cerkve.

II. K a p e l e imenujemo taka manjša cerkvena poslopja ali tudi le oddelke kakega poslopja, v katerih se obhaja božja služba, a ne farna; ali pa so namenjena le zasebni pobožnosti. Njih začetek je starodaven. Ko še župnijskih cerkev ni bilo, in se je vsa javna božja služba obhajala le samo v cerkvah, kjer so bivali škofje, že takrat so mnogokrat nad grobom kakega mučenika postavili malo cerkvico, kamor so se shajali verniki k privatni pobožnosti. Tudi večji posestniki in plemiči so za-se in za svoje domače zidali ob svojih graščinah kapele in so imeli v njih božjo službo, da jim ni bilo treba daleč hoditi v škofijsko mesto. Iz tacih kapel so pozneje postajale župnijske cerkve. A tudi tedaj, ko je farnih cerkev že povsod bilo dovelj, stavili so sem ter tje še zmiraj raznih kapel in molivnic. Delímo pa vse kapele v javne, zasebne in pôljske.

1. J a v n e k a p e l e (oratoria publica) so cerkvene stavbe, vsled škofovega dovoljenja zidane, izključljivo in za zmiraj bogočastnemu namenu posvečene, ter slehrnemu pristopne. Zadevnega škofa lastna pravica je, dovoliti, da se sme javna kapela staviti, blagosloviti ter v nji maševati; kakor cerkve, sme si vsaki čas ogledati tudi kapele. Javna kapela je v pravem smislu »locus sacer«, kar postane po cerkvenem blagoslovljenji, s katerim se

Digitized by Google

stalno in za zmiraj odloči bogoslužnemu namenu, ter se brez onečastenja ne more več rabiti v svetne namene, kakor n. pr. zaseben oratorij, ki se utegne vsaki čas opustiti in zopet rabiti v navadne svetne namene. — Javna kapela mora biti, smo rekli, slehrnemu pristopna, kajti ona je po svojem namenu »utilitati publicae inserviens«, toraj mora vhod imeti ali s ceste, ulic, trga, ali če je med kakim ozidjem, na dvorišči . . . mora biti vhod do kapele slehrnemu svoboden. Ni sicer treba, da bi javna kapela imela zvon, a če ga ima in če z njim vabi k sv. maši ljudi brez razločka, je to znamenje javnega oratorija.[1])

P r a v i c a m javnih kapel prištevamo:

a) da se ondi sme vsak dan maševati, in tudi po več maš na dan se sme brati v njih; verniki pa brez razločka popolnoma zadosté cerkveni zapovedi, ako so ob nedeljah in praznikih v taki kapeli pri sv. maši. Ker pa javne kapele povsem spadajo v oblast škofovo, sme dotični višji pastir obhajanje sv. maše za nekatere praznike, ali tudi za vse nedelje prepovedati, ali pa ukazati, da se mora ob tacih dneh pri sv. maši oznanovati tudi beseda božja v javnem oratoriji.

b) Sme se sv. obhajilo deliti v javni kapeli kakor v cerkvi; slovesno krščevati pa le s posebnim dovoljenjem škofovim. Spovedovati v oratorijih ipso jure n i dovoljeno (S. C. C. dné 27. junija 1744), vendar sme škof dovoliti, da se v javno kapelo postavi spovednica ter ondi deli zakrament sv. pokore.

c) Razun oratorijev redovnikov in redovnic, ki imajo v svojih samostanih klavzuro, ne sme po javnih kapelah biti s t a l n o shranjeno presv. rešnje Telo drugače kot z dovoljenjem apostoljskega sedeža. Da pa se presv. Zakrament iz važnih vzrokov skoz nekoliko dni ondi shranjuje, to sme dovoliti škof propria auctoritate.

2. Z a s e b n e k a p e l e (oratoria privata), to je molivnice, namenjene le privatni rabi, sme slehrni napravljati v svoji hiši, a da se sme v takem oratoriji maševati, to pa dovoljuje le samo papež. Sv. sedež ta privilegij podeljuje (navadno le imenitnejšim osebam ali rodovinam), ako je prostor v privatno kapelo odločen,

[1]) Da se javna kapela v tem razločuje od cerkve, je papež Janez XXII. določil, da sme javni oratorij imeti le en sam zvon, kar je tudi škof Karol Borom. ukazal za svojo vladikovino.

[2]) S. R. C. dné 1. febr. 1847.

Digitized by Google

za sv. namen dostojen, primeren, vsaj od treh strani obzidan (mesto četrte stene smelo bi biti tudi n. pr. kako pregrinjalo), in ne sme ob enem služiti tudi v svetne namene. O teh pogojih se je prepričati škofu. — Ob katerih dneh je dovoljeno maševati v zasebnem oratoriji, to je razvidno iz papeževega pisma. Navadno je dovoljena za vsaki dan le ena maša, a izvzeti so veliki prazniki. Zadostè pa ob nedeljah in praznikih cerkveni zapovedi, poslušajoč sv. mašo v taki kapeli, le oni, katerim je bila ta pravica dana ter so imenovani v papeževem pismu; navadno vsi spadajoči k dotični rodovini, izmed poslov pa le tisti, ki so med mašo gospodarju potrebni. Slovesno krščevati ali druga farna opravila v zasebni molivnici obhajati ni dopuščeno; spovedovati in presv. obhajilo deliti pa bi se smelo v privatni kapeli le z dovoljenjem škofovim. Presv. rešnje Telo ne sme biti shranjeno v oratoriji. — Privatne kapele se ne blagoslavljajo na isti slovesni način, kakor cerkev ali javni oratorij; sme se pa tak prostor blagosloviti tako, kakor se blagoslovi nova hiša, kar sme storiti vsak mašnik ter vsak čas.[1]) Od nekdaj imajo posebne pravice samostanske kapele in škofovske, kakor tudi oratoriji po semeniščih, po raznih zavodih, po javnih ječah itd. Res da vse te molivnice niso pristopne vsem brez izjeme, ampak so bolj zasebnega značaja, a deloma vsled starodavne splošne navade, deloma tudi vsled izrečnih določb cerkvenega prava imajo pravice javnih kapel, katerim jih tudi prištevamo.

3. P ô l j s k e k a p e l e so manjše stavbe po vaseh, ob cestah ali na polji, namenjene zgolj privatni pobožnosti, in ne da bi se maševalo v njih. Staviti se smejo le z dovoljenjem škofovim. A preden dotični duhovni pastir priporoča tako prošnjo na višjem mestu, naj prevdarja, če je treba, ali vsaj zelo želeti take kapele; dalje, če ni zagotovljeno samo dozidanje molitvenice, ampak tudi nje daljni obstanek. Posamezni duhovnijani ali cela vas ali občina naj zloži primeren zaklad ter obrestinosno ga naloži, da se bo moglo poslopjiče tudi ohranjevati v dobrem stanu in čedno — ali naj se pa zadevni zavežejo v zakoniti obliki, da bodo vsikdar skrbeli za ohranjenje in zaljšanje kapelice. Tudi je napraviti č r t e ž, da ima tako zagotovilo dušni pastir, da se bo zidanje izvršilo v čednem, primernem zlogu, ki že po vnanje znači namen poslopjiča. Vsaka pôljska kapela bi imela dobiti primerno ograjo, da se obvaruje onečastenja po živalih itd. Duhovnemu pastirju je dolžnost, na to

[1]) S. R. C. dné 11. marca 1820; tedaj po obrazcu: »Benedictio loci«, ali pa »Benedictio domus novae«; gl. ljub. obrednik str. 226.

Digitized by Google

gledati, da so razne kapele, kakor sploh znamenja ob potih, čedna, dostojna, ali pa da se odpravijo, če bi ne bilo mogoče ohranjevati jih v dobrem stanji.[1])

§ 132.

Pokopališča.

1. Rimski zakon je prepovedoval, mrliče pokopavati v mestu. Po tej postavi ravnali so tudi kristijanje prva stoletja ter svoje rajne pokopavali zunaj mest. Slavno znana so iz tistih časov krščanska podzemeljska pokopališča — katakombe.[2]) Pozneje je prišlo v navado pokopavanje ob svetiščih: okrog cerkve in tudi v cerkvi. Kaka misel da jih je vodila pri tem, to spoznamo iz besedi sv. Gregorija Vel. († 604): »Cum gravia peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis, si in ecclesia sepeliantur, quod eorum proximi quoties ad eadem sacra loca veniunt, suorum, quorum sepulchra aspiciunt, recordantur et pro eis Domino preces fundunt«. Sicer priznáva cerkveno pravo slehrnemu katoličanu pravico v cerkvi pokopanemu biti,[3]) da le sploh ni zgubil pravice do cerkvenega pogreba; vendar cerkev tega ne želí, in razni cerkveni zbori so pokopavanje v cerkvi omejili ali tudi celoma prepovedali. Nasproti pa želí cerkev ter je to popolnoma v njenem duhu, da so pokopališča okrog cerkve, ali vsaj v njenem obližji. Kaj sv. cerkev vodi pri tej želji, lepo naznanja provincijalni zbor pražki l. 1860 z besedami: »Coemeteria ecclesiis contigua, sicubi praesto sunt, religiose conserventur, neque nisi ob graves causas ab Episcopo probandas aboleantur. Convenit enim omnino, ut quatenus fieri potest, penes ipsam domum Dei, unde renati in Christo aquam vitae aeternae hauriunt, corpora quoque defunctorum in Domino beatae quietis locum inveniant. Nec illud praeterea parvi momenti censendum est, coemeteria in ipso vivorum prospectu posita tum ad fovendam charitatem erga fideles in somno

[1]) Pastor. Epistola ljubljanskega nadškofa Mihäela Brigida v tej zadevi ukazuje: »Monumenta illa juxta vias erecta, quae plerumque imaginem Crucifixi, vel alicujus Sancti repraesentant, si deformia, aut obsoleta sint, aut removeri aut decenter restaurari curate, ut intentus ex imaginibus fructus percipiatur.« — Ordo cult. div. publ. § 40 ponavlja to določbo in še pristavi: ».... atque ne cujusquam oculos offendant, infirmis scandalo, malevolis vero contemptui aut plane derisui sint.«

[2]) Imenovali so jih tudi »coemeteria« — spalnice, poslužujoč se navade sv. pisma, ki mrtve mnogokrat imenuje speče, z ozirom na prihodnje vstajenje.

[3]) Samo blizo altarja ne sme nihče pokopan biti, vsaj »cubitis tribus« proč ima biti grob. (S. R. C. 23. maja 1846.)

Digitized by Google

pacis dormientes tum ad conditionis humanae memoriam continuo excitandum plurimum conferant«.

Državni zakoni večinoma prepovedujejo pokopavanje v mestih, trgih in sploh v večjih krajih; pravijo, da iz zdravstvenih ozirov. Tudi avstrijansko zakonodavstvo velí, da naj so pokopališča z u n a j naseljenih krajev.[1]) Vsled tega pokopališča okrog cerkve bolj in bolj zginjajo. Moderno paganstvo pa skuša celo vvesti sežiganje mrličev.[2])

2. Častitljiv mora biti kraj, kjer počivajo telesa katoliških kristijanov, ki so tempelj sv. Duha, ter posvečena po prejemu svetih zakramentov in po raznih cerkvenih blažilih, in bodo vstala k večnemu življenju. Iz tega namena cerkev po molitvah in blagoslovu posvečuje pokopališča, da tako postanejo zares svet kraj — locus sacer. Le tamkaj ne more cerkev blagosloviti pokopališča, kjer bi se bilo vsak trenutek bati onečastenja ali oskrunjenja, kakor pri nekaterih tako imenovanih občnih, soseskinih, vsem brez razločka vere namenjenih pokopališčih. Na vsacem pokopališču bi morali imeti neki oddelek, ki ni posvečen ter je od drugega posvečenega prostora ločen po ograji ali vsaj po jarku, da semkaj pokopavajo nekrščene otroke, drugoverce, zavedne samomorilce . . . sploh vse one, katerim duhovni pastir mora odrekati cerkveni pogreb, a jim vsled državne postave[3]) ne more odreči pokopališča. Kjer tacega

[1]) Dvorni dekret l. 1784, ki tudi še določuje, da pokopališče ne smé biti na močvirnem ali ilovnatem svetu, in da ima biti obzidano. Vsak grob naj je seženj globok, 4 čevlje širok, in zemlje se ima puščati med grobovi za 4 čevlje. Novo pokopališče napraviti se sme le z dovoljenjem deželne politične oblasti.

[2]) Na vprašanje nekaterih škofov: 1) An licitum sit nomen dare societatibus, quibus propositum est promovere usum comburendi hominum cadavera? 2) An licitum sit mandare, ut sua aliorumve cadavera comburantur? — je S. C. Inq. dné 14. maja 1886 dala od sv. očeta potrjeni odgovor: Ad 1): Negative, et si agatur de societatibus massonicae sectae filiabus, incurri poenas contra hanc latas. Ad 2): Negative.

[3]) Postava dné 25. maja 1868, V. čl. 12. govori: »Keine Religionsgemeinde kann der Leiche eines ihr nicht Angehörigen die anständige Beerdigung auf ihrem Friedhofe verweigern: 1) wenn es sich um die Bestattung in einem Familiengrabe handelt, oder wenn 2) da, wo der Todesfall eintrat oder die Leiche gefunden wurde, im Umkreis der Ortsgemeinde ein für Genossen der Kirche oder Religionsgenossenschaft des Verstorbenen bestimmter Friedhof sich nicht befindet«. — In ukaz minist. za notr. zad. dné 24. avg. l. 1873, št. 11627 določuje, da ima zanaprej ozir s a m o m o r i l c e v veljati cesarski patent 17. jan. 1850, ki veli: »Die Beerdigung der Selbstmörder ist in der Stille und in dem Friedhof zu veranlassen« . . . ter pristavlja: »selbstverständlich bleibt hiebei die Berechtigung der kirchlichen Organe, die Bestattung der Selbstmörder auf dem Friedhofe mit

Digitized by Google

ločenega neposvečenega prostora na grobišču nimajo, naj bi si ga napravili po razširjenji pokopališča. — Blagoslavlja se pa krščansko pokopališče na dvojni način; ali zelo slovesno, kakor to določuje Pontificale Rom. »de coemeterii benedictione«, kar sme le škof, navadni mašnik pa samo s papeževim dovoljenjem; ali se pa izvršuje manj slovesno, po navodu škofijskega obrednika [1]), kar more storiti vsak navaden mašnik, da je le od škofa pooblaščen za to. O obojnem blagoslavljenji kaj več pri oddelku »o blažilih«.

Ker po cerkvenem blagoslovu pokopališče postane »svet kraj«, treba je duhovnemu pastirju za to skrbeti, da je ta kraj res zmeraj snažen, dostojen, in da se na njem ne godi kaj nespodobnega, ali zgolj posvetnega. V ta namen veleva cerkev, da mora biti pokopališče obzidano ali sicer dobro zagrajeno pa zaprto, da morda žival ne zahaja na sv. kraj ter ga ne skruni. Sredi tega prostora mora stati visok križ kot zastava prihodnjega našega vstajenja. Ne smé se dovoljevati, da bi na pokopališču imeli barantači svoje prodajalne mize, ali da bi skoz njega vodila javna pot ... Na grobišču se ne smejo zasajati sadna drevesa ali tako grmičevje, ki bi se rabilo zarad vsakoletnega sadu.[2]) Lepo je, zaljšati grobe rajnih s cvetlicami, a ker je ležišče zamrlih resen kraj, zato nekateri provincijalni zbori ne dopuščajo, da bi se pokopališče z raznimi nasadi spreminjalo v vrt. Dunajski provincijalni zbor l. 1858 pravi: »Ut in horti modum componatur coemeterium, non toleretur. Loci non est, oculis vanam aliquam vitae virentis speciem ostendere, sed mentem erigere ad Regem, cui omnia vivunt«. In pražki l. 1860: »Quoniam stipendia peccati mors, utique non decet, ut coemeteria instar horti ita colocentur, ut visitanti recreationis potius, quam religiosae aedificationis materiam praebeant . . .« Tudi naj pazi

rituellen Functionen zu begleiten oder die Vornahme solcher Functionen abzulehnen, gänzlich ausser Frage«. — O pokopavanji samomorilcev vojakov gl. L. Dioecbl. 1875, str. 12. — A čeravno mora dušni pastir vsled imenovanih civilnih ukazov marsikdaj dopustiti, da se na cerkveno, toraj versko grobišče pokoplje neopravičenec, ima vendar-le pravico, da on odkaže prostor na pokopališču, kamor naj se pokoplje. Tako izreka deželna vlada za Moravsko dné 1. aprila 1886 in 26. febr. 1887; deželna vlada šlezijska dné 28. jan. 1887; deželna vlada v Pragi dné 8. sept. 1891, št. 97328.

[1]) Gl. Ljubljanski obrednik str. 246: »Ritus benedicendi novum coemeterium per sacerdotem ab episcopo delegatum«.

[2]) Provinc. zbor v Auch-u leta 1851 je celo ozir trave na pokopališču ukazal: »Herbae non vendantur, sed comburantur«. Gotovo pa bi se nikdar ne smelo dovoliti, da se trava po grobeh nalašč seje, ali da se živina pase po posvečeni zemlji.

Digitized by Google

župnik, da se rajnim na grobove ne stavijo kaki neprimerni, necerkveni spominki, da ne ležé polomljeni križi sem ter tje itd., ampak da je na pokopališču vse dostojno in čedno. — Avstrijske postave zahtevajo, da ima vsako pokopališče svojo mrtvašnico, s pečjo, za trupla, ki čakajo pokopa in se po hišah ne morejo ali ne smejo polagati na mrtvaški oder.

3. Povedali smo že, kako se oskruni posvečena ali blagoslovljena cerkev ali javna kapela (gl. § 130). Vse tisto velja tudi o pokopališču. Tudi smo tamkej omenili, da pokopališče ležeče okrog cerkve ali ob cerkvi (ecclesiae contiguum [1]) postane oskrunjeno ter mu je treba cerkvene sprave, ako je bila oskrunjena cerkev, a ne nasprotno. Naj si je že toraj pokopališče ob cerkvi ali oddaljeno, ločeno od cerkvenega poslopja, ono vselej takrat postane oskrunjeno, če se na njem zgodi katera onih velicih pregreh in znana postane, ki smo jih našteli po cerkvenem pravu, govoreč o oskrunjenji cerkve. — Ako pokopališče postane poluirano, oskrunjeno, ne sme se na njem izvrševati noben cerkveni pokop, in sploh nobeno liturgično dejanje, dokler se ne zgodi očiščenje. Ako pokopališče samo ni bilo oskrunjeno, ampak je le oskrunjeno postalo s cerkvijo vred »ob ecclesiam pollutam, cui contiguum est«, takrat tudi pokopališču samemu ni treba posebne cerkvene sprave, ampak z rekoncilijacijo cerkve je očiščeno tudi obližnje grobišče. Če je pa pokopališče samo, bodi-si pri cerkvi ali oddaljeno, postalo oskrunjeno, takrat mu je treba posebnega očiščevanja. Ako je bilo pokopališče po škofu solemniter, to je po navodu Pontifikala blagoslovljeno, tedaj sme cerkveno spravo izvrševati tudi le škof; navadni mašnik le z dovoljenjem papeževim, pa bi se moral pri tem opravilu posluževati vode, katero bi mu moral slovesno posvetiti škof (S. R. C. 9. febr. 1608; 9. apr. 1633). Obred ta popisuje Pontif. Rom. pod naslovom: »De reconciliatione coemeterii sine ecclesiae reconciliatione«. Če je pa pokopališče le simpliciter blagoslovljeno po navodu obrednika (kar so skoraj vsa naša pokopališča), takrat pa tudi spravo opravi navadni mašnik od škofa v to pooblaščen cum aqua a se benedicta po navodu domačega obrednika.[2] — Pokopališče z dovoljenjem škofovim napravljeno, in po njem samem ali po pooblaščenem mašniku

[1]) Pokopališče je takrat cerkvi »contiguum«, če jej je toliko blizo, pravi Barbosa »ut ecclesiae extrema tangant extrema coemeterii«.

[2]) Ljublj. škofijski obrednik str. 247: »Ordo reconciliandi coemeterium violatum, sive ecclesiae contiguum sit, sive separatum, ubi ecclesia non est polluta.«

Digitized by Google

blagoslovljeno, postane sveta reč, in kakor druga loca sacra spada tudi tako cerkveno pokopališče pod škofovo oblast, je sub jurisdictione ecclesiastica. Taka verska, toraj od cerkve čeravno s pripomočjo občine napravljena ter le katoličanom namenjena pokopališča so res cerkvena naprava, toraj jih tudi oskrbuje cerkev; a kar se tiče zdravstvenih zadev, sme tudi država, oziroma občina ukreniti potrebno ter dajati zadevnih določb, in jih tudi res daje, toraj se novo pokopališče more napraviti le z dovoljenjem ali odobrenjem državine oblasti. Kjer je pokopališče cerkvena naprava, konfesionalno, le katoličanom namenjeno, tam ima tudi cerkev oziroma dotični župnik oblast, nastavljati potrebno osebstvo, n. pr. grobárja, ki pa svojo službo opravlja z ozirom na obstoječe zdravstvene postave in določbe.[1])

Pravico, oziroma dolžnost, pokopati mrliča ima po kanoničnem pravu parochus proprius, tedaj župnik onega kraja, kjer je rajni imel svoje pravo ali nepravo, začasno domovališče. Čeravno kdo le slučajno umrje n. pr. vsled nagle nepričakovane smrti v ptuji fari, kjer navadno ni stanoval, imel bi ga pokopati domači župnik ter na pokopališču one fare, kjer je imel svoje navadno domovališče. Župnik tiste fare, kjer je koga zadela nepričakovana smrt, naj bi ga pokopal le tedaj, če se mrlič »absque periculo« ne dá prenesti domu, ali če ga sploh ne prepeljejo na dom. A določbe naše države se drže drugega pravila; civilna oblast določuje: župnija smrti, t. j. ona fara, v kateri je kdo umrl, ali kjer je bil najden mrlič, ima pravico in dolžnost pokopa, brez ozira na navadno domovališče rajnega. In ker tudi cerkveno pravo dovoljuje gledé kraja pokopavanja ozir imeti na zadevne navade, zato se je veliko šolij našega cesarstva poprijelo istega pravila: kjer smrt, tam pokop! — Sme si pa po zakonu cerkvenem in svetnem slehrni dorasli tudi drugej izvoliti kraj zadnjega počitka; bodi-si, da željo naznani po zadnji volji, bodi-si, da vsaj dva zanesljiva človeka príčata o taki izvolitvi. Ako si je pa kdo na pokopališču ptuje fare izvolil zadnje ležišče, tedaj mu je odškodovati domačo farno cerkev, in plačati jej, kolikor je v tacih primerljajih navada v onem kraji. V Avstriji se vsled starih državnih določil v tem slučaji navadno plačuje cela štolnina onega reda, katerega je

[1]) Tako je izreklo upravno sodišče (Verwaltungsgerichtshof) dné 8. novembra 1883. — Dandanes res skuša cerkvi sovražni duh časa sem ter tje napravljati občna, brezverska pokopališča, vsem brez razločka vere namenjena, kot posvetne, soseskine naprave. Ali politična občina sme v smislu postave dné 30. aprila 1870. § 3 *d*, in celo mora kot zdravstvena oblast napraviti lastno javno pokopališče le tedaj, če tega ne stori cerkev, oziroma duhovnija, verska občina. Gl. Verwaltungsgerichtshof dné 3. marca 1880, št. 388 in dné 21. sept. 1892, št. 2890.

Digitized by Google

bil pogreb[1]). Kedar se ima prepeljati mrlič na ptuje pokopališče, t. j. v ptujo faro zarad ondotnega pokopa, takrat je treba dovoljenja od politične gosposke, kajti ukaz c. kr. ministr. notr. zad. dné 3. maja 1874 pravi: »In allen Fällen, in welchen die Beerdigung auf einem anderen Friedhofe, als auf einem zum Pfarrorte gehörigen vorgenommen werden soll, muss die Bewilligung der politischen Behörde erster Instanz nachgesucht werden«. Gl. tudi L. Dioecesbl. 1889, str. 77: Vorschrift über Verführung der Leichen auf Eisenbahnen.

C.

Sveti ali liturgični jezik.

§ 133.

Cerkveni jezik nekdaj in sedaj.

Ker je beseda, jezik najpripravnejša oblika, krščanski občini izročati, posredovati resnice, ideje in milosti odrešenja, kakor tudi najprimernejše sredstvo kristijanu, da razodeva svojo vero in notranjo pobožnost, zato so že od začetka krščanskega bogočastja odkazali jeziku prvo in najimenitnejše mesto pri raznih bogoslužnih opravilih. Ni ga liturgičnega dejanja, da bi ga ne spremljala beseda. Aposteljni in njih prvi nasledniki so se pri javni službi božji posluževali jezika tistega naroda, kateremu so oznanovali večne resnice. Glavni jezik dežele bil je hkrati liturgični jezik. Ob vstanovljenji sv. cerkve so pa bili v jako razširni rimski državi trije gospodujoči deželni jeziki: latinski, grški in pa hebrejščini sorodni sirski, kar tudi spoznamo iz napisa vrh križa Kristusovega »Jezus nazareški kralj Judov«, ki ga je dal napraviti Pilat. Sv. pismo nam sporočuje o teh besedah: »Bilo pa je pisano po hebrejsko, po grško in po latinsko«. Latinščina je bila že kot sodnijski jezik po vsej širnej rimski državi dobro znana, in zlasti po vsem zahodu gospodujoči jezik, zato je bila jako pripravna, da postane po vsem zahodu bogočastni jezik, sosebno ker jeziki drugih Rimcem podložnih ljudstev še niso bili dosti omikani, in zraven še razcepljeni v razna narečja. Kolikor bolj pa je bogočastje dobivalo določne, stalne forme, toliko bolj se je kazala potreba, v dosego stalnosti pri liturgičnih opravilih se tudi vedno in povsodi posluževati pri javni božji službi enega in istega jezika. Med tem, ko je tudi zahodna cerkev pri onih liturgičnih funkcijah, ki služijo ljudstvu v poduk

[1]) Stolpatent 27. jan. 1781 št. IX.

Digitized by Google

(pridiga, kateheza), ali s katerimi verniki svojo notranjo pobožnost po vnanje razodevajo ter Boga časté (litanije, rožnivenec . . .), se vsaki čas posluževala národnega, ljudskega jezika, sprejela je latinščino kot enotni liturgični jezik zlasti za objektivni, zakramentalni ali posvečevalni del bogočastja (maša, zakramenti . . .). Kedar koli je rimska cerkev v kakem kraji za zakramentalne liturgične funkcije dovolila kak drug bogočastni jezik, bila je to izjema.[1])

Da cerkev tudi še dandanes rabi latinščino kot liturgični jezik, zato ima zelo važnih vzrokov. Ona hoče najprej tudi po tej poti kazati lepo edinost, ki je znamenje prave cerkve Kristusove. Čez vse je to potrebno, da je Jezusova cerkev edina v bogočastji, kar je pa le tedaj mogoče, ako se v liturgiji rabi povsod le eden in tisti jezik, in sicer kak dovršen, stanovit in ne prememban podvržen jezik. Tak je latinski. On je mrtev jezik, noben narod ga več ne govori, zato se nič ne spreminja, ostane vedno tak, kakoršen je bil v onih časih, ko ga je sprejela cerkev v bogoslužje; toraj je pripraven, da božje razodenje in sv. bogočastna dejanja ohranjuje čista, nespremenjena, in da jih varuje vsacega presukavanja in pačenja. In ker ga rimska cerkev v bogočastji rabi vse čase in povsod, se po njem med vsemi narodi in skoz vsa stoletja ohranjuje edinost v liturgiji. Enotni liturgični jezik stori, da se katoličan rimske cerkve, duhovnik kakor neduhovnik, pri javni božji službi povsod čuti domačega. Ko bi pa v liturgijo vvedli kak živ, deželen jezik, kmalo bi prišla v nevarnost edinost bogočastja in s tem tudi edinost sv. cerkve. Živi jeziki namreč se vedno preminjajo, nekateri tako zelo, da posamezne besede in izrazi v kakih 50 letih popolnoma pridejo iz navade, se tako postarajo, da so ljudstvu nerazumljivi ter jih je treba nadomestovati z novejšimi, narodu razumljivimi. Po tem takem bi bilo treba tudi liturgične knjige mnogokrat pregledovati, popravljati, obnavljati; in kako lahko bi se pri takem popravljanji in prenarejanji utegnile vriniti kake

[1]) Tako je papež Janez VIII. dovolil sv. Metodu javno božjo službo v slovanskem jeziku, ter podelil ta-le redki privilegij: »Da se v vseh deželah Svetopolkovih sme rabiti slovanski jezik pri božji službi, kar pa vendar nima nikdar biti na škodo vseobčnega jezika na zahodu pri božjih službah vladajočega, ampak naj rajši ta po tem načinu pride k časti, da se pri sv. maši evangelij čita najprej latinski in potem slovanski, kakor se to že v nekaterih cerkvah godi«. — Papež Inocencij IV. je l. 1248. pripoznal in odobril liturgijo slovansko v Istriji in Dalmaciji, čeravno le z glagolskimi pismenkami in po rimskem obredu.

Digitized by Google

pomote, presukavanja tudi ozir pomena besedí ter vsebine. Zares, s sprejetjem kakega živega, narodnega jezika v bogočastje, izročila, prepustila bi cerkev liturgijo človeški zmoti, nerazumenju, samohotju. In s spremembami jezikovnimi utegnilo bi se po več ali manj tudi bogočastje samo spreminjati, sedanje bi bilo morda komaj podobno onemu nekdanjih stoletij — in slednjič bi vsak narod ali celo vsaka škofija imela svoje posebne obrede.

Mrtva latinščina kot liturgični jezik se tudi popolnoma vjema s svetostjo Kristusove cerkve, in s častitljivostjo njenih bogoslužnih obredov. Čustvo naše nature bi bilo žaljeno, ko bi gledali mašnika stopati pred altar v njegovi navadni, svetni obleki; enako bi bilo zoper čustvo nam prirojeno, če bi slišali največje skrivnosti sv. vere obhajati v navadnem, ljudskem, vsakdanjem jeziku, ki se zlorabi dan na dan.[1] Slehrn že nekako čuti, da je treba tolikanj sveta dejanja in skrivnosti opravljati v posebnem, posvečenem jeziku, ki je zmožen v navzočih vernikih vzbujati spoštovanje do liturgičnih funkcij, in ki ni izpostavljen vsakdanjemu onečastenju in zlorabi. Le mrtvi bogočastni jezik s svojim navadnemu človeku skrivnostnim glasom je res nekako mistično zagrinjalo svetega bogočastja, ter vernike napolnuje s spoštovanjem; in čeravno beseda ni slehrnemu razumljiva, pa kažejo sveta dejanja in simboli v liturgiji dokaj razločno nje pomen. In da verniki še bolj razumevajo javno božjo službo, ukazuje cerkev dušnim pastirjem, da naj svojim duhovnijanom razlagajo sv. obrede ter kažejo jim pomen posameznih liturgičnih opravil in zlasti tudi smisel onega, kar se bere v sv. maši.[2]

Vse, kar cerkev v bogočastji izrazuje z besedo, spravila je v gotove, določene obrazce, v stalne formulare ter ostro prepoveduje, jih prenarejati, bodi-si že kakor koli; kajti pri liturgični vsebini je edinosti še veliko bolj treba, kot pri jeziku. Ti liturgični obrazci so deloma latinski, in podajajo nam jih bogočastne cerkvene knjige: brevijar, misal, pontifikal, obrednik; deloma v ljudskem jeziku, ter od cerkve potrjeni za javno bogočastje, n. pr. apostoljska vera, očenaš, češčena Marija, litanije, rožnivenec itd. Vsled stare navade je neka določena oblika nastala tudi za

[1]) Kako že človeku prirojeno versko čustvo tirja za bogočastna opravila tudi posebnega jezika, nam kažejo celó nekatera paganska ljudstva, ki v svojem bogoslužji rabijo poseben, od navadnega različen jezik, tako n. pr. Indom služi »Sanskrit« in »Pankrit«, Perzijanom »Zend«.

[2]) Conc. Trid. Sess. XXII. de sacrif. Missae c. 8. in Sess. XXIV. c. 7.

Digitized by Google

vzbujanje božjih čednosti, za očitno spoved, kes itd. Vsi ti formulari se izgovarjajo, molijo ali pa pojó. Govorí pa ali le mašnik sam, ali pa odgovarjajo duhovnijani skupno, ali po svojem zastopniku strežniku in po pevcih — ali se pa mašnik in občina vrsté tako, da eden nekoliko formulara moli, drugi nadaljujejo. Govorí pa duhovnik pri bogočastnih opravilih glasno, ali pa tiho, kakor mu velé cerkvene določbe. Navadno se opravlja glasno vse tisto, kar služi Bogu v češčenje in vernikom v podučenje, da se ljudstvo more vdeleževati. Tiho izgovarjanje naznanuje bolj skrivnost svetega dejanja, zato mašnik tiho govori, ko n. pr. izgovarja besede spreminjanja, ko moli kanon sv. maše, ali kaj tacega, kar je nekdaj spadalo med tajinstveni nauk itd.

§ 134.

Sveta poezija, petje in glasba.

Navdušenost srca se razodeva v živahnejši, afektu primerni vnanji obliki; navadna jezična oblika spreminja se pri oduševljenji v poezijo, in govorjenje v petje. Pesem in petje sta zares pripravna, notranjo navdušenost razodevati po vnanje in vzbujati jo tudi v drugih. Da je učinek še večji, vporabljamo pri tem časih tudi še razno muzikalno orodje. Poezija, petje in glasba so toraj jako dobra bogočastna sredstva, nahajajo se v liturgijah vseh verstev in narodov.

I. Ozir p o e z i j e v bogoslužji imenuje nam sv. pismo trojni jezik sv. navdušenosti: psalme, himne in duhovne pesmi. Apostelj Pavel namreč piše Efežanom (5, 19): »Govorite med seboj v psalmih, in hvalnih in duhovnih pesmih, in pojte in prepevajte Gospodu v svojih srcih«.

1. P s a l m i so nabirek svetih pesmi, deloma po Davidu, deloma po drugih sv. pisalcih zloženih, koje so v poznejših časih zbrali in zvrstili v posebno knjigo. Te »bukve psalmov«, obsegajoče 150 ritmičnih spevov, služile so že Judom v nekako liturgično pesmarico. Zarad krasne in jako pomenljive vsebine sprejeli so psalme v bogočastje najprej kristijanje iz judovstva, pozneje tudi drugi verniki, in dandanes je le malo liturgičnih opravil, da ne bi se zraven rabil kak psalm. — Tu sem gré šteti tudi one ubrane hvalnice, »Cantica«, koje najdemo v sv. pismu starega in novega zakona, namreč: Mojzesova hvalna pesem (II. Moj. 15); Izaijeva zahvalna pesem rešenih (12.); Ezekijeva zahvalna pesem (Izai. 38);

Digitized by Google

hvala Habakukova (3.); spev treh mladeničev v peči (Dan. 3, 52—90); Magnificat — hvalnica dev. Marije (Luk. 1, 46—55); Benedictus — hvalnica Caharijeva (Luk. 1, 68—79) in zahvala Simeonova v tempeljnu (Luk. 2, 29—32). Tudi angeljsko hvalnico »Gloria in excelsis« pa Te Deum, Exultet in prefacije, predglasja nam je prištevati ritmičnim cerkvenim spevom.

2. Himne ali hvalne pesmi so metrični spevi, katere je cerkev sprejela deloma v brevijarij, deloma v misal. Sveti in navdušeni možje jeli so take pesmi skladati po zgledu psalmov in svetopisemskih zahvalnic že prva stoletja krščanstva. V zahodni cerkvi nastale so od 4. stoletja naprej najkrasnejše poezije te vrste. Naj nekatere imenujemo, po starosti jih razvrstivši: sv. Ambroža »Aeterne rerum conditor«, »O lux beata Trinitas«; sv. Avguština »Exultet jam angelica turba«; Avrelija Prudencija »Salvete flores martyrum«; Klavdija Fortunata škofa Poitierškega »Pange lingua gloriosi lauream certaminis«, in »Vexilla regis prodeunt«; Gregorija Vel. »Audi benigne conditor«, »Rex Christe factor omnium«. Dalje pripisujejo Rabanu Mavru himno »Veni creator spiritus«, Teodulfu škofu Orleanskemu »Gloria, laus et honor tibi sit rex Christe redemptor«. Notker, opat Šent Galski, jel je zlagati prelepe sekvencije; Peter Dam. je neki sestavil himno »Paschalis festi gaudium«, sv. Bernard »Jesu dulcis memoria«, Tomaž Akv. »Lauda Sion«. Iz 14. stoletja imamo sekvencijo »Stabat Mater dolorosa«. Od 15. stoletja naprej pa cerkev ni kaj novih himen več sprejela v liturgijo.[1])

3. Tudi duhovne pesmi v domačem ali ljudskem jeziku so že davnej davnej v navadi. Najprej so latinske himne prevajali v narodni jezik, pozneje so zlagali tudi v domačem jeziku izvirne cerkvene pesmi, katere so prepevali pri sv. maši, pred pridigo in po pridigi, pri popoldanski božji službi, ob procesijah, pri križevem potu itd. Ker je duhovna pesem velike važnosti in nje prepevanje zelo vzbuja pobožnost v srcih vernikov ter jih napolnuje s svetimi čustvi, zato si je cerkev od nekdaj prizadevala za dobre, primerne pesmi, in ne dovoljuje, da bi se katera prepevala v cerkvi ali sploh pri bogočastnih opravilih, ako ni potrjena po višji duhovski oblasti, t. j. po škofijstvu. Za rabo pri javni božji službi po Slovenskem je vsled želje našega višjega pastirja Cecilijino društvo v Ljubljani izdalo po družbi sv. Mohora v Celovcu »Cer-

[1]) Slovencem je J. Bilc prevel večino himen sv. cerkve, ki so izšle tudi v posebni knjižici.

Digitized by Google

kveno pesmarico«; besede vseh napevov v nji potrdilo je knezoškofijstvo ljubljansko in diecezanska sinoda Lavantinska jo odobrava in gorko priporoča duhovnim pastirjem.[1]) Kar tiče petja v narodnem jeziku med sv. mašo, je dovoljeno pri tihi sv. maši, a pri slovesnem opravilu (missa cantata et solemnis) je kor z mašnikom vred vezan na tekst misala, torej na besede latinske.

II. Sveto petje ali sploh cerkvena glasba je tako stara, kakor cerkev sama. Angelji so peli nad Betlehemskim hlevčkom ob Jezusovem rojstvu, in od Zveličarja pa od njegovih aposteljnov pové nam evangelist (Mark. 14, 26), da so po zadnji večerji »ko so bili zahvalno pesem izpeli, šli na Oljsko goro«. Tudi prvi kristijani so po apostoljskem povelji pri službi božji peli psalme in druge sv. pesmi. V latinski cerkvi je še le sv. Ambrož škof milanski nekako vredil ter organizoval cerkveno petje, in sicer na podlagi starogrškega sistema. Njemu pripisujemo iznajdbo ali vsaj preselitev avtentičnih tonov z grških na katoliška tla. Učinil je toliko krasnega v tej stroki cerkvene umetnosti, da ga zgodovinarji imenujejo začetnika in vtemeljitelja cerkvene glasbe. A ker je to po merilu in ritmu le preveč spominjalo na grško glasbo paganskega gledišča, lotil se je papež Gregor Vel. († 604) poprave ter stvaril ono resno, prosto in vendar slovesno koralno petje. Pridejal je štirim avtentičnim tonom še štiri plagalne (stranske). Zbiral je tedanje speve, kritično jih presojal; kar je bilo slabega, je zavrgel, zraven še dokaj novega pridejal, ter vse melodije označil z notami, nevmami. Da bi se to liturgično petje iz Rima kot središča sveta toliko ložej razširjalo po vsej latinski cerkvi, spisal je veliko knjigo »Antiphonarium« zvano, ki je imela po cerkvenih časih razvrstene antifone, psalme, himne, in responzorije z njegovimi melodijami vred. Kmalo se je umaknilo cerkveno petje Ambrozijevo, in v splošno rabo prišel je na zahodu veličastni gregorijanski koral. V 11. stoletji je benediktinec Gvidon Areški iznašel nov lahek način podučevanja v liturgičnem petji, ki z malimi premembami velja še dandanes. On je natanko določil glasbeni sistem, gregorijansko petje je določno in precizno zaznamoval. Odpravil je negotovo lego nevm, in vsacemu tonu odkazal določeno mesto in znamenje.

Petje dandanes v cerkvi navadno delimo v koralno in v umerjeno (mensuralno). Koral (cantus choralis, plenus, firmus,

[1]) Gl. Acta et statuta synodi dioecesanae Lavantinae anno 1883 celebratae, pag. 71.

Digitized by Google

Gregorianus ali Romanus) je sestavljen iz zgolj prostih glavnih tonov in poteka brez gotovega takta enoglasno in slovesno. Tù note nimajo prave stalne veljave. V koralu nimamo kratkih in dolgih zlogov, ampak naglašene in nenaglašene. A ta naglas ni daljša doba glasu, tudi ne njegova moč, ampak je dušni povdarek glasu, je javljenje dušnih moči po glasu. Ta povdarek se ne rodi tolikanj z ustmi, ampak njega nekako povzroči duša. Ta naglas je razen, kakor je dušno življenje mnogovrstno. V širjem pomenu imenujemo koral vsako cerkveno petje, ki je staremu koralu podobno, če tudi je večglasno in se izvršuje v taktu. — Umérjeno ali mensuralno petje ima glasove določenega gotovega trajanja, in če se v njem nahajajo tudi razne glasbene figure, pravimo mu figuralno petje, ako pa se izvršuje večglasno, imenujemo je harmonično.

Petju je naloga, dajati besedi večjo moč in po glasu simbolično izraževati ganjenje srca, pa tudi v drugih vzbujati ganjenje; toraj mora petje služiti besedi in verskemu, pobožnemu čustvu. Iz tega pa spoznamo, da se *a)* mora liturgični tekst peti brez vsacega spreminjanja, presukanja ali skrčenja; *b)* beseda se ima razločno izgovarjati in slišati; *c)* melodija, napev, mora biti znamenljiva ali oznamenilna, kar je tedaj, če glasovi naznanujejo pomen besedí; *d)* mora petje biti vernega značaja, prosto, slovesno, spodbudno, ter naj pospešuje pobožnost.

III. Instrumentalna glasba ali godba sicer nima sama na sebi moči petja, a vendar zelo jači njega učinek. Samostalno v cerkvi ne smé nastopati, ne edino le kot muzika; tudi ne sme motiti petja, ali ga celo preglasovati, prevpivati, temuč služkinja naj je petju, in glasu človeškemu naj pomaga popevati slavo božjo. Stara cerkev instrumentalne glasbe ne pozná, ampak je dobila na zahodu v cerkve vstop šele po figuralnem petji. — Najboljši in najprimernejši glasbeni instrument za rabo v cerkvi so brez dvombe orgle. Od začetka (gotovo že v 7. stoletji) rabili so jih le za intonacijo, z njimi so pri bogočastnem petji dajali ton. V 9. stoletji je bila njih raba že splošna, in ko je v 16. stoletji to glasbino orodje že dokaj popolno postalo, jele so orglje služiti tudi za spremljevanje petja.[1]) Razun orgel še v 13. stoletji niso v cerkvi rabili nobenega druzega muzikalnega instrumenta, tudi ni cerkev

[1]) Caeremoniale episcoporum lib. I. cap. 28. natanko določuje, kdaj se imajo rabiti orgle v cerkvi, in kdaj se ne smejo. Ozir cerkvene godbe pa je S. R. C. dné 24. sept. 1884 izdala navod do škofov po Italiji.

Digitized by Google

nikoli odobravala za božjo službo rabo raznega druzega godbinega orodja, le dopušča jo, če ni teatralna, čutna, posvetna, če pobožnosti ne moti in besedí pesme ne dela neumevnih, ampak če je glasba resna, zmerna ter le jači učinek petja. Škofijska sinoda lavantinska l. 1883 določuje ozir cerkvene instrumentalne glasbe z besedami Benedikta XIV. tako-le: »Ubi sive organo sive cantui lascivi aut impuri quid miscetur, arceatur. Cum organo illa tantum instrumenta permittantur, quae inserviunt ad corroborandas sustinendasque cantantium voces, et quidem solummodo ad vim quandam verborum cantui quodammodo adjiciendam, ut magis magisque audientium mentibus eorum sensus infigatur. Symphoniae i. e. musica instrumentalis sine cantu tolerari tantum possunt, ubi earum usus jam receptus est, dummodo sint graves et non nimis in longum protrahantur, quod taedium et fastidium iis, qui adsunt, pararet«.[1])

D.

Svete reči in orodja — res sacrae.

Svetim rečem ali liturgičnemu orodju prištevamo vse one vnanje, očutne stvari, katerih se poslužuje cerkev pri svojih svetih opravilih ter jih v ta namen navadno tudi posvečuje. One ali povekšujejo slovesnost božje službe, ali služijo za orodje pri raznih liturgičnih funkcijah, ali so nam simbolična znamenja, ali pa pomenita lepotina cerkvenega poslopja. Med svete reči štejemo: liturgična oblačila, liturgično posodje, simbole iz nature, sv. podobe in relikvije. O vseh teh rečeh nam je govoriti obširneje.

§ 135.

Sv. oblačila v obče.

Ne dá se sicer zgodovinsko dokazati z gotovostjo, da bi se bili že apostoljni pri obhajanji božje službe posluževali posebnih, nalašč v to odločenih ali blagoslovljenih oblačil, a verjetno je zeló

[1]) Za temeljitejše podučenje o liturgičnem petji in cerkveni glasbi imenujemo: Magister choralis, Theoretisch-praktische Anweisung zum gregorianischen Kirchengesange von Fr. Haberl. Der gregorianische Koral von J. Pothier, deutsch von A. Kienle, Tournay. Die katholische Kirchenmusik von A. G. Stein, Köln; der katholische Kirchengesang beim hl. Messopfer von J. Selbst, Regensburg; Cerkvena glasba, kakoršna je in kakoršna bi morala biti, spisal P. H. Sattner. In časopisi za cerkveno glasbo: Fliegende Blätter; Musica sacra; Cerkveni glasbenik, organ Cecilijinega društva v Ljubljani, od l. 1878 naprej.

Digitized by Google

zeló. Saj nam pové zgodovina verstev, da so pri vseh narodih duhovniki pri svojih bogočastnih opravilih imeli posebna v to namenjena oblačila.[1]) To je prav ponaturno; saj je vsacemu človeku že prirojeno globoko spoštovanje in nekaka plahost pred božestvom, kateremu si ne upa bližati se ne z navadnim posvetnim mišljenjem, pa tudi ne v navadni vsakdanji obleki. Gotovo je ta misel vodila tudi prve oznanovalce Jezusove vere in delivce sv. skrivnosti, zlasti ker je Bog sam tudi v starem zakonu po Mojzesu judovskim duhovnikom in levitom zaukazal posebno, krasno in pomenito liturgično obleko. Da so že prve čase krščanstva rabili pri božji službi posebna oblačila, za to imamo tudi nekaj zgodovinskih dokazov. V apost. konstitucijah beremo: »Škof naj daruje v izborni prazničnj obleki«, in sv. Jeronim pravi: »Služabniki vere božje imajo drugo obleko pri altarji, in drugo v vsakdanjem življenji.« Baronij pa l. 260 piše o papežu Štefanu: »Hic constituit, ut sacerdotes et levitae vestibus sacratis non in usu quotidiano, sed in ecclesia tantum utantur.« Bogočastna oblačila so se prve čase razločevala od vsakdanjih le bolj po blagu, iz katerega so bila izdelana, a menj po obliki. Ko pa so se navadna oblačila jela po vladajoči šegi zelo spreminjati, je cerkev ozir liturgične oprave bistveno ostala pri isti obliki; razloček med vsakdanjo obleko in med bogočastno postajal je večji in večji. Tudi je cerkev začela liturgičnim oblačilom dajati višji, s i m b o l i č e n p o m e n, da bi s tem ljudstvu predočevala svetost dejanja; duhovnika pa spominjala onih čednosti, katere ga morajo zaljšati, ko izvršuje sv. opravila. Oglejmo si najprej liturgična oblačila sploh, to je, njih tvarino, obliko in barvo.

1. Rubrike sicer ne določujejo natančno t v a r i n e ali tkanine za cerkvena oblačila, a starodavna in splošna navada je, da se ne izdelujejo iz navadnega blaga, kakoršno se vporablja za vsakdanja svetna oblačila n. pr. iz volnenega blaga, ampak da se ima za izdelovanje liturgične oprave jemati kaka odlična tvarina, zlasti svila, srebro in zlato. Platneni ali pavolnati mašni plašči, štole, manipeljni so prepovedani, in ko bi tudi imeli pravo cerkveno barvo (S. R. C. 23. sept. 1837); isto tako kazule s steklenimi nitkami pretkane, ker ta drobna steklenina rada odpada in je vtegne kaj pasti v kelih (S. R. C. 11. sept. 1847). Za humeral, albo, korporal,

[1]) Pri Rimljanih so se duhovniki in duhovnice gledé njih bogoslužnih oblačil imenovali »velati« in »velatae«; posebno krasna in pomenljiva liturgična oblačila imeli so duhovniki pri Perzih in Indih.

Digitized by Google

palo in za altarne prtove pa purifikatorije ukazuje odbor za sv. obrede, da morajo biti platneni ali pa konopneni (S. R. C. 15. maja 1819). O roketu ali pa koretlji sicer določba molči, a pristojno je, da je kakor tudi cingul [1]) platnen ali konopnen. — Da cerkev za bela cerkvena oblačila rabi platno in konopnino, ima zgodovinsko in simbolično razlaganje. Prtena ali platnena oblačila je Bog ukazal že duhovnikom starega zakona; [2]) s prtom se je opasal Jezus pri zadnji večerji, in v čisto tančico zavil je Jožef telo Kristusovo ter položil v svoj novi grob. Lan je čisto zelišče zemlje, tedaj lepo pomenja Kristusa, fructum immaculati ventris Beatissimae Virginis. Tudi ima lan nek poseben lesk, nekako svetlost, in je v tem primerna podoba Jezusa, katerega apostelj (Hebr. 1, 3) imenuje »splendorem paternae gloriae«. Mnogo dela in truda je treba, da iz lanu postane čedno platno, in v tem nam je ta zel podoba Kristusa poveličanega, ki je moral veliko trpeti, preden je šel v svojo čast. Po vsem toraj platnena cerkvena oblačila mašnika lepo spominjajo na Kristusa, v čegar imenu on deluje v liturgiji. — Tudi konopnina je v tem podobna prtenini, a ne pávola, o kateri S. R. C. pravi, da pri nji ni spoznati »mysticas et reales significationes«, zarad katerih je vvedla rabo lanú. Čedno obdelana tančica mašnika tudi spominja njemu toliko potrebne čistosti srca; in po svoji moči in trdnosti platno kakor konopnina mašnika uči stanovitnosti, vztrajnosti i. t. d.

2. Oblika liturgičnim oblačilom je po vsej zahodni cerkvi tako zvana rimska forma, in posameznim duhovnim pastirjem ni dovoljeno, da bi si dali napravljati liturgičnih oblačil kake druge oblike, pač pa je gledati na to, da se odpravijo stare razvade in napake pri napravljanji paramentov. Zlasti mašni plašč pa levitovska oblačila ne smejo biti pretesna in prekratka, tudi ne trda in okorna kot deske, ampak rahla, mehka, prostorna. Kazula segaj vsacemu mašniku daleč čez kolena, in pokrivaj rame celoma; zato naj je dolga nekako 1·42 *m* in široka 95 *cm*. Prišlo je v navado albi, koretlju, korporalu, pali . . . za olepšavo ob robeh prišivati zobce ali čipke. To je dovoljeno, da le te olepšave ni preveč, kajti glavna reč je platno. Ni pa dovoljeno čipkam dajati rudečo ali drugače barvano podvleko. [3]) Črna oblačila ne smejo imeti kakih mrtvaških podob, in tudi ne belih (ali rumenih) križev. [4])

[1]) S. R. C. dné 22. jan. 1701 pravi: »Congruentius uti cingulo lineo.«

[2]) II. Mojz. 28, 4; 29, 5, — III. Mojz. 6, 10.

[3]) S. R. C. 17. avg. 1833; 5. dec. 1868.

[4]) Caerem. Episc. L. II. c. XI. n. 1.

Digitized by Google

Ozir vnanjščine liturgičnih oblačil ukazuje cerkev (Rit. celbr. miss. I. 2): »Non debent esse lacera aut scissa, sed integra et decenter munda et pulchra.« Raztrganih cerkvenih oblačil toraj duhovni pastir ne smé rabiti, ampak treba jih je popraviti; ako pa to ni mogoče, naj se taka postarana, obrabljena oblačila v druga liturgična oblačila prenaredé, ali pa sežgó, in njih pepel je vreči v sakrarij. Ker so paramenti posvečeni, zato postaranih cerkvenih oblačil ni dovoljeno rabiti v posvetne ali vsakdanje namene. Dovoljeno pa je iz dragocenih posvetnih oblačil napravljati cerkvena, kajti po spremenjeni obliki in po blagoslovljenji jenjajo biti vsakdanja. Za čistoto je duhovnemu pastirju skrbeti še zlasti pri korporalih, palah in purifikatorjih.[1] Da se snažna ohranijo vsa cerkvena oblačila, naj duhovnik prav skrbno nadzoruje zakristijo in druge shrambe, ter naj dela na to, da ima vsak parament svoje odkazano mesto, da je oblačilo shranjeno varno in primerno, da se shrambe ob suhem vremenu časih prezračujejo i. t. d.

3. Ob začetku krščanstva še ni bilo liturgičnim oblačilom odločene posebne b a r v e. Ko je pojenjalo preganjanje prvih stoletij in je cerkev smela javno obhajati božjo službo, bila je nekako do 9. stoletja b e l a barva najnavadnejša pri bogočastnih opravilih. A papež Inocenc III. († 1216) našteva vže štiri liturgične barve kot navadne v latinski cerkvi, namreč: belo, rudečo, zeleno in črno. Učeni Durand, ki je umrl 1296, pa že tudi imenuje vijolično. Gotovo je toraj cerkev od 13. stoletja naprej pri raznih liturgičnih opravilih, zlasti pri sv. maši, rabila oblačila bele, rudeče, zelene, vijolične in črne barve, če tudi v začetku še ni bilo tako natanko določeno kakor danes, kdaj ima služiti ta, kdaj una barva.

Kako drugo barvo za bogočastna oblačila rabiti razun naštetih pet, ni dovoljeno. Rumena in modra (plava) nista dopuščeni[2]; tudi ne smé rumena ali zlata barva nikoli veljati za belo, rudečo

[1]) Prvo umivanje teh paramentov ima izvrševati duhovnik sam (vsaj subdijakon), ter v ta namen rabiti posodo nalašč za to odmenjeno. Ta prva voda vlivati se mora v sakrarij. Daljno pranje korporalov, pal in purifikatorjev smé duhovni pastir prepuščati lajikom, a ne smé jim dopuščati, da bi te reči prali z drugim navadnim, vsakdanjim perilom skupaj, kakor tudi alb in humeralov ne. Župnik, kateremu gré v prvi vrsti skrb za čistoto cerkvenega oblačila in posodja, najde jako dober navod v knjižici: K. Geiger »Von der Reinhaltung und Reinigung der hl. Geräthe und Gewänder«, München.

[2]) Na vprašanje: »Utrum liceat uti colore flavo vel caeruleo in sacrificio missae et expositione ss. Sacramenti?« je S. R. C. dné 16. mar. 1833 odgovorila: »Negative.«

Digitized by Google

in zeleno [1]). Pač pa se smejo zares zlata (t. j. bogato z zlatom pretkana) oblačila rabiti za belo, rudečo in celó za zeleno barvo. Na vprašanje: »An sacra paramenta revera auro maxima saltem ex parte contexta, pro quocunque colore, exceptis violaceo et nigro, inservire possint?« je S. R. C. dné 28. apr. 1866 odgovorila: »Tolerandam esse locorum consuetudinem relate tantum ad paramenta ex auro contexta.« — Liturgična oblačila morajo tudi le eno barvo imeti, ali vsaj prevagovati mora ena, in toliko je mora biti, da ni nihče v dvomu, po kateri barvi naj bi imenoval oblačilo. Sv. sedež samo zeló ubožnim cerkvam dopušča raznobarvne paramente, kjer jih že imajo, in dokler so za rabo; novih oblačil za razne barve kupovati ni dovoljeno. — Rubrike ozir rabe določenih liturgičnih barv so sicer ukazujoče, preceptivne, a, kakor menijo rubricisti, per se ne vežejo sub gravi. Iz prav važnega vzroka smé toraj duhovni pastir odstopati od barve. N. pr. da bi ne imel sv. oblačil tiste liturgične barve, ki je ukazana za dotično opravilo, smel bi rabiti parament drugačne barve, raje ko da bi opustil funkcijo; ali da bi ob velikem shodu bilo toliko mašnikov skupaj, da jim ne zadostujejo oblačila zadevne barve, smejo maševati v kazulah druge barve. [2])

Barva je nekak ponaturen simbol misli in izraz čustva, toraj pri vseh ljudstvih najdemo simboliko barev. Tudi cerkev se je poslužuje v nekem vzvišenem smislu. Ona hoče z raznimi barvami pri svojih liturgičnih funkcijah predstavljati neke resnice, misli in čustva, pa vzbujati jih v vernikih in duhovnikih. V ta namen se poslužuje

a) bele barve skoraj ob vseh praznikih Gospodovih v znamenje veselja nad veličastvom Kristusovim in nad dobrotami, ki smo jih prejeli po njem; pa tudi o praznikih Marijinih, angeljev in onih svetnikov, ki niso mučenci — v znamenje njih nedolžnega ali spokorjenega življenja.

b) Rudeča liturgična barva služi o Binkoštih v znamenje ljubezni, ki jo je sv. Duh binkoštni praznik izlil nad apostoljne v podobi ognjenih jezikov. Tudi se rabi ob nekaterih godovih, posvečenih spominu Kristusovega krvavega trpljenja, in slednjič ob dnevih sv. mučencev v znamenje njih ljubezni do Jezusa, ki jih je gnala, da so zanj prelili svojo kri.

[1]) S. R. C. 29. mar. 1851.
[2]) Lig. L. 6. n. 378. dub. 5.

Digitized by Google

c) Zelena cerkvena barva je znamenje upanja večnega zveličanja, katero nam je Jezus pridobil s svojim zasluženjem, in nam ga zagotavlja sv. Duh s svojo pomočjo. Rabimo jo ob dnevih, ko se ne obhaja nič posebno veselega in praznično, a tudi niso dnevi pokore in žalosti, namreč ob delavnikih in nedeljah od praznika sv. treh kraljev do septuagesime, in od 3. pobinkoštne nedelje do adventa, kedar ob teh dnevih ne obhajamo nobenega posebnega svetniškega godú.

d) Vijolična barva je ukazana v adventu in postu, za kvaterne dni (razun onih v binkoštni osmini), za prošnje in spokorne procesije, v znamenje ponižnosti in spokornosti.

e) Črna barva se rabi v znamenje velike žalosti véliki petek in pri duhovnem opravilu po rajnih.

4. Držeč se pravila »sancta sancte« cerkev posvečuje vse reči, katere kakor koli v dotiko pridejo z Najsvetejšim. Toraj tudi veli: »Sacerdos accedit ad paramenta, quae debent esse . . . ab episcopo vel alio facultatem habente benedicta«.[1] Tu se ukazuje v obče, da se mora duhovni pastir pri bogočastnih opravilih posluževati posvečenih paramentov. Ozir mašnih oblačil je izrečno zaukazano, da imajo biti blagoslovljena, kakor tudi korporal, pala in altarni prtovi. Določba sicer ne imenuje pluvijala, roketa ali koretlja in superpeliceja, a blagosloviti se imajo ex decentia. Velum, humerale in velum calicis, burza in purifikatorij ni da bi morali biti posvečeni. Blagoslovljenje liturgičnih oblačil naj po obrazcih v to odločenih, ki so najti po raznih liturgičnih knjigah, izvršuje škof sam, ali pa smé v to pooblaščati kakega mašnika svoje vladikovine.[2] — Liturgična oblačila izgubé posvečenje, ako se jim spremení v bistvenem delu ona oblika, v kateri so bila posvečena, n. pr. ko bi se iz blaga kazule naredila štola, manipelj, ali iz albe humeral . . .; tudi če se mašni plašč razpara in se mu n. pr. naredí nova sreda. Tu je treba novega posvečenja. Ni ga pa treba, če se kazuli dá nova podvleka, ali če se jej našijejo nove preme, kajti podvleka in porte niso bistvo mašnega plašča. Tudi ni treba novega posvečenja, če se le mali kosi kakega paramenta popravijo ter z novim blagom nadomesté, pač pa, ko bi se mesto poškodovanih rokavov pri albi napravili novi. Vsako sv. oblačilo

[1]) Rit. celebr. Miss. I. n. 2.

[2]) V ljubljanski in lavantinski škofiji je oblast, posvečevati cerkvena oblačila, korporale in altarne prtove, stalno prepuščena dekanom.

Digitized by Google

izgubí tudi blagoslov, ako se toliko postara in zarabi, da nikakor ni več za bogočastna opravila.[1]

§ 136.

Posamezna sv. oblačila.

Ako pogledamo liturgično opravo posebej, razločujemo dvojno vrsto cerkvenih oblačil, namreč oblačila v ožjem pomenu, paramente, služeče osebi mašnikovi, in pa oblačila v širjem pomenu, sv. rečém služeče paramente.

I. Liturgična ali sv. oblačila v ožjem smislu so:

1. Humeral ali poramnica, tudi amikt imenovan, s katerim dandanes mašnik ogrinja rame, pleča in vrat. Nastal je v osmem stoletji nekako iz potrebe in dostojnosti, da bi se z njim pokrival vrat in navadna oblačila, ki so se videla izpod mašne srajce in na široko izrezane kazule. Do 14. stoletja so duhovniki s humeralom pokrivali glavo ter ga šele pri altarji ob začetku maše spustili zadej na rame. Te šege nas še spominja cerkvena določba, ki velí: »Accipiens amictum circa extremitates et chordulas osculatur illud in medio, ubi est crux, et ponit super caput, et mox declinat ad collum.« Nekdanji način oblačenja naznanujejo tudi besede, katere ima mašnik govoriti, ko poramnico oblači, namreč: »Impone, Domine, capiti meo galeam salutis ad expugnandos diabolicos incursus«. Iz teh besedi pa tudi spoznamo pomen humerala; je namreč podoba čelade zveličanja, s katero se nam je vojskovati zoper skušnjave, izvirajoče iz počutkov, ki nas kaj radi vlačijo k hudemu.

2. Alba, mašna srajca, bela platnena obleka dopetača, ni druzega kot starodavna tunika, katero je cerkev že prva stoletja[2] krščanstva sprejela v bogočastno rabo. Ona pomenja pravičnost, pridobljeno po krvi Gospodovi, ter po svoji belini mašnika spominja čistosti in nedolžnosti, njemu čez vse potrebnih čednosti, da se vredno približa sv. daritvi. To tudi duhovnik lepo naznanuje, ko albo oblači, rekoč: »Dealba me, Domine, et munda cor meum, ut in sanguine Agni dealbatus gaudiis perfruar sempiternis.« Koretelj ni druzega kot prikrajšana alba.

[1]) Kdor želí temeljitega poduka o liturgičnih oblačilih, podaje mu ga n. pr. Geiger, Notizen über Stoff und Gestalt der hl. Geräthe und Gewänder; Dr. Fried Bock, Geschichte der liturgischen Gewänder; Laib u. Schwarz, Kirchenschmuck.

[2]) Že četrti cerkveni zbor v Kartagi (398) govori o tej liturgični obleki.

Digitized by Google

3. Cingul, pas, s katerim mašnik albo podpasuje nad ledjem, ga opominja dolžnosti do treznosti in zdržnosti, kar razvidimo iz besedí: »Praecinge me, Domine, cingulo puritatis et extingue in lumbis meis humorem libidinis, ut in me maneat virtus continentiae et castitatis.«

4. Manipelj, naročnica, bila je prvotno platnena ruta obrisalka, katero je mašnik nosil ob levi roki. Od 9. stoletja naprej privzemali so manipelj med liturgično opravo ter ga začeli izdelovati iz istega blaga, kakor mašni plašč, a natikal si ga je mašnik šele po konfiteoru, kar je dandanes še v navadi pri škofovi maši. Rabi se manipelj izključljivo le pri sv. maši[1]) ter z ozirom na njega prvotni namen pomenja pokoro pa trud in težave duhovnopastirskega delovanja, katerih se mašnik ne smé ustrašiti, da si prisluži večno plačilo. Zato moli duhovnik, natikovaje si manipelj na levico: »Merear, Domine, portare manipulum fletus et doloris, ut cum exsultatione recipiam mercedem laboris.«

5. Štola je bila Grkom in Rimljanom častno oblačilo, ki so je nosili kralji, duhovniki, plemenitniki, matrone. Ko jo je cerkev sprejela med bogočastna oblačila, je bila štola sedanji albi podobna, platnena, jako gubovita obleka, ki je pokrivala zunaj glave vse telo. Edina ozaljšava temu oblačilu je bila proga zláta ali bagrena, ki je na štoli našita ob vratu in spredaj ob robeh segala do spodnjega konca. Ko je s šestim stoletjem prišla v navado mašna srajca, jeli so opuščati štolo ter so od celega oblačila ohranili le še oni pisani, dragoceni rob, in tej progi so sedaj pridejali imé cele prejšnje obleke — štola. A v starih časih imenovali so štolo ne le omenjeno oblačilo, ampak ime »štola« bilo je skupno ime, pomenilo je vso opravo, vsa oblačila enega človeka, zlasti opravo lastno kakemu stanu, dostojanstvu, tedaj insignijo dostojanstva. V tem smislu toraj večkrat čitamo v starih spisih o »kraljevi štoli«, o »duhovniški štoli«, t. j. opravi. Po tem takem je štola znamenje, simbol mašniške službe, in jo vselej nosi, kedar kot mašnik izvršuje kake funkcije svoje službe, to je, pri vseh onih sv. opravilih, za katera mu cerkvene določbe ali zakonita navada

[1]) Quarti pové nam vzrok te določbe, pišoč: »Manipulus enim fletum et dolorem significat et ideo singulariter adhibetur in Missa, in qua renovatur sacrificium crucis et repraesentatur cruciatus et dolores Christi Domini et mors ejus acerbissima, qualiter nunquam repraesentatur extra sacrificium, et ideo extra sacrificium non adhibetur manipulus, quia non est dolor similis dolori, quem Christus in cruce sustinuit et quo nos affici in Missa decet.«

Digitized by Google

štolo ukazujejo ali vsaj dovoljujejo. Dijakon štolo nosi čez levo ramo položeno in pod desnico pritrjeno; mašnik pa, kedar koli nosi albo, ima štolo na prsih na križ položeno, in sicer desni konec čez levega (S. R. C. 30. sept. 1679), pri opravilih v koretlji pa mu okrog vratu in čez prsi visi prosto doli; ravno takó jo škof nosi vselej, če tudi je v albi. Vsi pa le tedaj, če izvršujejo tako bogočastno opravilo, za katero je raba štole zaukazana ali vsaj dovoljena. Edini sv. oče ima to častno pravico, da smé nositi štolo povsod in vselej. — Štola pomenja v skrivnostnem smislu obleko pravičnosti in svetosti pa neumrjočnosti, ki smo je izgubili po Adamovem grehu, pa nam je je zopet pridobila Jezusova smrt na križu, kar naznanja tudi molitev, katero mašnik govorí, položivši si štolo čez rame: »Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis, quam perdidi in praevaricatione primi parentis, et quamvis indignus accedo ad tuum sacrum mysterium, merear tamen gaudium sempiternum.«

6. Kázula, mašni plašč nastal je iz stare toge. Bilo je to nekdaj do tal dolgo, zelo široko, gubovito, krog in krog célo vrhno oblačilo, samo v sredi prerezano, da se je natikalo čez glavo. Človeka je toraj pokrivalo kakor nekaka koča, od tod imé »casula«. Da je pa mogel mašnik med sv. daritvijo roke prosto rabiti, so mu po »Confiteor-u« ob desni in levi mašni plašč nekako do komolcev privzdigali in zvita konca tam pritrjevali,[1]) da so se spredej in zadej v obleki kazale lične gube. V 13. stoletji so začeli ob desni in levi iz mašnega plašča izrezovati kose od doljnega roba pa do rok, da ni bilo treba vselej sproti vzdigati in pritrjevati kazule. V 16. veku pa je prišlo v navado, iz mašnega plašča celó do ram izrezovati kose, pozneje so tudi še ob doljnem robu prirezovali kazulo; tako da je nastala današnja, pri nas navadno tako imenovana rimska oblika mašnega plašča. — Kazula pomenja ljubezen, kar razvidimo iz besedi škofovih do novoposvečenca: »Accipe vestem sacerdotalem, per quam charitas intelligitur . . .« Ljubezen pa vse zapovedi Gospodove prejemlje kot sladek jarem, jih natanko izpolnuje, in vodi do večnega plačila; toraj moli mašnik, ko oblači plašč: »Domine, qui dixisti, jugum meum suave est et onus meum leve; fac, ut istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam. Amen«.

7. Pluvijal, večernični plašč, nastal je iz kazule prvotne oblike, katero so spredej prerezali in ji zadej prišili kúklico za čez

[1]) Zato je tiste čase še-le takrat si mašnik manipelj natikal na levico.

Digitized by Google

glavo. Rabili so ta plašč ob procesijah pod milim nebom, kedar je bilo slabo, deževno vreme, od tod imé. Kúklica ohranila se je do 16. stoletja, takrat pa so začenjali mesto nje prišivati kos blaga, ob robéh ozaljšanega, s čopom zdolej. — Pluvijal je enacega pomena kakor kazula.

8. Dalmatika in tunika ste namenjeni dijakonu in subdijakonu. Prva ima svoje ime od Dalmacije, kjer so nekdaj nosili oblačila temu liturgičnemu oblačilu podobna. Tunika, dandanes dalmatiki popolnoma enaka, imela je nekdaj krajše in ožje rokave. Obojno je pražnja obleka, znamenje veselja, kar razvidimo iz besedi pri oblačenji teh oblačil. Dijakon moli: »Indue me, Domine, indumento salutis et vestimento laetitiae et dalmatica justitiae circumda me semper.« Subdijakon pa: »Tunica jucunditatis et indumento laetitiae induat me Dominus«.

9. V znamenje svoje visoke časti hodi mašnik k altarju pokrit. Nekdaj imel je glavo pokrito z amiktom, a od 13. veka jeli so opuščati to šego, in so prišla v rabo posebna pokrivala, precej velika, okrogla in mehka. Pri odkrivanji in pokrivanji delale so se gube, pozneje so ta pokrivala delali trda in tudi one prej ponaturne gube naznanovali; tako smo dobili današnji biret ali mašno kapo s kviško molečimi tremi ali štirimi [1] konci ali roglji. [2]

II. Liturgična oblačila v širjem smislu, to je, v prvi vrsti služeča sv. rečém, so:

1. Trije altarni prtovi (mappae, tobaleae), ki pokrivajo altarju površje. Cerkev jih strogo ukazuje; najprej iz velicega spo-

[1] Po Nemčiji, Franciji in Španiji so od nekdaj navadni štirirogljati bireti.

[2] Škof ima zraven navadnih mašnih oblačil za slovesno božjo službo še posebna oblačila — škofovska znamenja — to so: *a*) posebni čevlji (sandalia), naznanujoči, da je škof neutrudljiv oznanovalec sv. evangelija. *b*) Prstan (annulus), znamenje jako tesne zveze s cerkvijo, katerej je takorekoč zaročen. *c*) Zlati prsni križ (pectorale) spominjajoč škofa ljubezni do Jezusa, in da naj le v sv. Križu išče svoje časti. *d*) Levitovska oblačila (dalmatika in tunicella), koja oblači pod mašno obleko v znamenje, da so v škofu združeni vsi redi duhovnega posvečenja. *e*) Rokavice (chirotecae), simbol čistosti in previdnosti pri vseh dejanjih. *f*) Škofovska kapa (mitra) pomenja visoko čast in službo škofovo, zlasti učeniško, kajti dva kviško moleča konca naznanujeta znanost starega in novega zakona. *g*) Pastirska palica (pastorale), simbol višje pastirske oblasti nad verniki svoje škofije. — Papež podeljuje tudi nekaterim mašnikom in redovnim predstojnikom zarad njih službe to čast, da smejo pri duhovnih opravilih imeti škofovska oblačila. Take mašnike imenujemo prelate. Nadškof ima vrh mašniških in škofovskih cerkvenih oblačil tudi še palij, t. j. belo volneno, s črnimi križci pretkano in posvečeno ovratnico v znamenje polne škofovske oblasti.

Digitized by Google

štovanja do presv. krvi. Za slučaj, ko bi se polila, naj bi ti posvečeni prtovi jo popili ter obvarovali onečastenja. Imajo pa altarni prtovi tudi skrivnostni pomen: altar je Kristus in prtovi simbolizujejo vernike, ki Gospoda obdajajo. Pomenjajo pa tudi, da je tu na zemlji Kristus še prikrit našim očem, med tem ko ga izvoljeni v večnosti gledajo od obličja do obličja. — Mesto spodnjih dveh prtov smé biti tudi le en širok prt na altarji, ki se položi v dve gubi. Ta smé biti iz debeleje prtenine, tudi krajši od vrhnega, a vendar toliko širok in dolg, da pokriva vse površje altarjevo. Povrhni prt naj je toliko velik, da ne pokriva le vsega površja menze, ampak da ob desni in levi še čez altar visi do tal. To pa ima biti le tam, kjer je podstavek izdelan v obliki pravokotnika; ni pa treba, da bi gornji prt segal ob desni in levi daleč čez rob, ako ima altar formo sarkofága, ali pa če menza sloni na stebričih. Altarne prtove menzi pritrjevati z okviri lesenimi ali kovinskimi, ni cerkveno, kajti Caerem. Episc. L. I. c. 12. n. 11. pravi: »Nullae coronides ligneae vel ex aurichalco circa altaris angulos ducantur, sed eorum loco apponi poterunt fasciae ex auro vel serico laboratae ac variegatae.« — Na konsekrirane altarje poklada se pod omenjene tri prtove še tudi povoskano platno, kojemu pravimo krizmale, ker s krizmo maziljeno altarno ploščo pokriva in prtove varuje vlažnosti kamena. To platno mora zmiraj ostati na menzi, če tudi se gornji prtovi večkrat prenavljajo. Le véliki četrtek naj se tudi krizmale vzame raz ploščo, katero je treba takrat dobro osnažiti.

2. Da se zakrije ter ozaljša spredn ja stran altarjeva, ima se rabiti tako zvani antipendij ali frontale,[1]) katerega pa ni treba, če ima altar obliko sarkofága, ali če je že itak sprednja stran podstavka lična, na primer, če jo krasé podobe ali slike, zale rezbe itd.

3. Blazine za podlago mašni knjigi (ako morda ne rabijo mesto njih lesenih naslonjakov).

4. Varovati altarne prtove prahu in druge nesnage pogrinja se menza ob času, ko ni božje službe tamkej, s posebno odejo (vesperale), ki mora površje altarne mize zagrinjati čez in čez, in še nekoliko čez rob viseti. Spredaj od menze viseči del utegne s kakim vezenjem ozaljšan biti ali s trepeci ob robu. Med sveto mašo mora se ta odeja celoma proč vzeti, ne samo zviti na konec altarja.

[1]) Rubr. gen. Miss. XX.

Digitized by Google

5. Korporal, telesnik, tanek, ličen prtiček, na katerega mašnik poklada presv. rešnje Telo, bil je nekdaj zelo velik, ter so ga zadej nazaj vihali in kelih z njim pokrivali. Zadnji del korporala, s katerim so zagrinjali kelih, imenovali so palo. Telesnik spominja na plenice, v katere je sv. Devica zavila novorojenega Odrešenika; pomenja pa tudi oni prt, v katerega je Jožef Arimatejec zavil truplo Kristusovo. O njem pravi Rubr. Miss. celebr. I. 1: »Corporale plicatum (mundum) quod ex lino tantum esse debet, nec serico vel auro in medio intextum, sed totum album et ab Episcopo vel alio habente potestatem, simul cum pala benedictum.«

6. Pala je iz korporala nastala, ali je prav za prav oni kos korporala, s katerim so zagrinjali kelih. Zato vse določbe ozir korporala veljajo tudi za palo, izvzemši velikost. Pala bi morala biti kvadraten kos čistega, ličnega platna, 16 do 24 *cm* dolg in širok, enako korporalu poškrobljen. Ob robu sme zarad ličnosti dobiti zobce, in da je trše, sme se vzeti dvojno platno; dovoljeno je gornje z raznim, čednim, pomenljivim (najbolje belim) vezenjem ozaljševati in vmes med obojno platno še tudi vtikati kos debelejšega papirja. Zelo razširjena je navada, pale pritrjevati debelemu pokrovcu, prevlečenemu s takim blagom, iz kakoršnega je mašni plašč tistega dne. Tega sicer cerkev ni odobrila, dopušča pa vendar to šego, če le pokrovec ni prevlečen s tkanino črne barve, in če ne kaže kakih znamenj smrti (S. R. C. 10. jan. 1852). Svetovati pa je, palo pritrjevati pokrovcu z nitkami, ne z iglami, ki utegnejo izpasti in v kelih odleteti.

7. Purifikatorij je prtiček, s katerim mašnik med sv. daritvijo po zavživanji snaži in izbrisuje kelih, pateno, prste in usta. Da se purifikatorij brž razločuje od drugih podobnih prtičev, naj ima vdelan v sredi križec.

8. Velum ali kelihovo zagrinjalo je bilo nekdaj platneno; sedaj je ukazano, da bodi svilnato, tiste barve kakor mašni plašč; ne trdo in debelo, ter toliko veliko, da kelih pokriva popolnoma od vseh strani. Kelih zagrinja cerkev, da s tem kaže veliko spoštovanje do sv. posode, v kateri se zgodi čudovito spremenjenje vina v presv. kri Jezusovo. — Ogrinjalo, s katerim mašnik prijemlje in drži posodo s presv. rešnjim Telesom, mora biti vselej belo. Velum subdijakonov, s katerim drži pri slovesni maši pateno, se pa v barvi ravná po mašni opravi tistega dne.

Digitized by Google

9. Ker korporal zunaj rabe ne sme nikoli ležati nezavit, je za njegovo shrambo ukazan nekak žep, ki mu pravimo b u r s a (theca corporalis). Nikakor ne zadostuje kvadraten trd pokrovec, ki bi se pokladal na korporal, ampak kvadratne, na vsako stran vsaj 24 *cm* dolge platnice, na treh straneh sešite, od četrte pa tako odprte, da se korporal dá brez vse težave med nje devati in ven jemati. Vnanje strani burse naj so barve mašnega plašča tistega dné, notranja stran je najprimernejše bela. Kedarkoli se korporal nosi k altarju ali od altarja proč, mora se nositi v bursi (S. R. C. 27. febr. 1847).

10. P l a š č e k o k r o g c i b o r i j a, ki bodi vselej b e l in svilnat, je od sv. cerkve zaukazan [1]) ne le kot obrana sv. posodi, ampak da se z njim naznanja skrivnostna pričujočnost Jezusova v presv. zakramentu. Kedar ni posvečenih hostij v ciboriji, takrat tudi plaščka ne sme imeti, toraj ne pred konsekriranjem hostij in ne po opravljenem osnaženji ciborija, če ga mašnik odnese v žagrad.

§ 137.

Sveto posodje.

Že v začetku krščanstva se je posluževala cerkev pri obhajanji božje službe in pri delitvi sv. zakramentov posebnih, nalašč v to namenjenih posod, ki so bile po možnosti dragocene. Najvažnejša liturgična posoda je bila od nekdaj tista, v kateri se je vino spreminjalo v presv. kri Gospodovo — pravimo ji kelih.

1. K e l i h u ime in oblika je vzeta iz rastlinstva, in je podoba one posode, v kateri je Jezus Kristus pri zadnji večerji vino spremenil v svojo rešnjo kri. Prve čase krščanstva se je ravnala tvarina keliha po imovini vernikov; imeli so kelihe lesene, prstene, steklene, iz razne kovine . . ., pa tudi zlate in srebrne.[2]) Dandanes ozir tvarine velja cerkvena določba: »Calix debet esse aureus vel argenteus aut saltem habere cuppam argenteam intus inauratam; ab Episcopo consecratus.« [3]) Ako bi pa bila cerkev in verniki

[1]) Rit. rom.: »albo velo cooperta (pyxide)... Ljublj. obredn. str. 65: ... particulae consecratae ... conserventur in pyxide ... albo velo cooperta ... S. R. C. 9. jul. 1678.

[2]) Dokler so sv. obhajilo vernikom delili pod obema podobama, dajala je cerkev presv. kri vživati vernikom iz kelihov, ki so bili večji od navadnih mašnih imenovali so jih calices ministeriales.

[3]) Rubr. Miss. de celebr. I. 1.

Digitized by Google

toliko ubožni, da bi si tacega keliha omisliti ne mogli, dopuščen jim je tudi cinast ali iz kositra.[1]) — V duhovnem smislu kelih pomenja oni kelih trpljenja, ki ga je Zveličar pil za nas; pa je tudi podoba srca Jezusovega, iz katerega rane je pritekel vrelec njegove presvete krvi, in nam pri sv. maši skrivnostno še vedno doteka. Kelih za sv. mašo pripravljati je v prvi vrsti dolžnost mašnika samega.

2. Patena, božja skledica, ker na-njo mašnik poklada presveto rešnje Telo, je v navadi že iz časov apostoljskih. Imeli so pa nekdaj še posebne, večje patene za obhajanje vernikov, tako zvane patenae ministeriales. Cerkvene določbe ozir keliha veljajo tudi za pateno; ona bodi toraj zlata, ali pa srebrna in pozlačena. Silno ubožnim cerkvam je dovoljena tudi kositrna patena, a zgoraj mora biti dobro pozlačeno vglobljenje, kjer leži sv. hostija. Da popolnoma služi svojemu namenu ta sv. skledica, ne sme imeti na površji nikakovih vrezanih podob, tenak ima biti vnanji rob, in ob krogu, kamor se poklada sv. hostija, ne sme imeti ostre zareze, iz katere je silno težko dobivati malih drobcev sv. podobe. — Patena pomenja deblo križa, patibulum crucis, na katerem je Kristus svoje telo daroval za nas.

Da se kelih in patena smeta rabiti pri sv. maši, morata biti posvečena po škofu ali po mašniku, ki je zato pooblaščen od apostoljskega sedeža. Nastopi pa razposvečenje ter je treba nove konsekracije, ako se kelih vnovič dá znotraj pozlatiti (S. R. C. 14. jun. 1845, kar tudi velja o pateni) in pa če se kupa odlomi od stajala. Ako je pa gornji del keliha stajalu le privit, tedaj ne izgubi posvečenja, če se kupa loči od vijaka. Tudi izgubi kelih posvečenje, če znotraj postane toliko luknjičast ali počen, da ni več za rabo. Da bi kdo kelih ali pateno oskrunil po kaki posvetni rabi, ne izgubila bi sv. posoda s tem svojega posvečenja; a svetovati bi bilo v tem slučaji, da jo škof ali pooblaščeni mašnik z blagoslovljeno vodo očisti, preden se zopet rabi. Ako je treba zarad kakega popravljanja kelih dati v roke lajiku, naj ga mašnik prej znotraj zmije s čedno vodo, katero mora vliti v sakrarij. V nekaterih škofijah rabijo pri darovanji med sv. mašo male žličice, da z njimi vode prilivajo vinu. Sicer je to pripravno, a po rubrikah ni ukazano, a tudi ne prepovedano.

3. Ciborij, obhajilni kelih, shranjuje male sv. hostije za obhajanje vernikov. Velikost se ravná po potrebi zadevne cerkve.

[1]) Bened. XIV. dné 29. marca 1751; S. R. C. 20. marca 1875; 28. maja 1877.

Digitized by Google

Ozir tvarine, iz katere naj je izdelan ciborij, pravi obrednik: »ex solida decentique materia.« Vsled splošne navade je zlat ali srebrn in znotraj pozlačen; zeló ubožnim cerkvam bi smel služiti tudi bakrén obhajilni kelih pa pozlačen. Znotraj mora ciborij imeti obliko skledice, katere dno je v sredi nekoliko zvišano, da je lahko prijemati sv. hostije, kedar jih je že malo v sv. posodi. Obhajilni kelih mora imeti pokrivalo, ki se dobro in tesno prijemlje roba. Vrh pokrovca bodi križ. Kedar je v ciboriji sv. rešnje Telo, mora imeti bel svilnat plaščck ter stati na korporalu. Nikakor pa ni dovoljeno, da bi vedno purifikatorij za snaženje prstov med obhajanjem bil ovit ter privezan na stajalu obhajilnega keliha; ta rutica imej svoje mesto na altarji zraven posodice z vodo za umivanje prstov.

Za donašanje sv. popotnice ne daleč od farne cerkve imel bi služiti majhen ciborij (pyxis), v katerega položi mašnik nekoliko sv. hostij; le če je treba daleč ali po težavnem potu nositi sv. popotnico, vzame naj malo posodo (parva custodia), v katero le eno sv. hostijo položi, ali sploh toliko, kolikor jih potrebuje za takrat. Ta posodica bodi srebrna, znotraj pozlačena, pokrita s tesnim pokrovom, ki je na vrhu ozaljšan z malim križem. Poklada jo mašnik v belo posebno burzo, ki si jo obeša okrog vratu, in ogrnjeno z belim velumom [1]) jo ima nesti na dom bolnikov. A sploh je že prišlo v navado, da mesto velikega ogrinjala obdajajo burzo samo z belim plaščkom. — Nikakor ni dopuščeno napravljati si takih posód, da bi bila pušica za sv. rešnje Telo združena s posodico za sv. olje. [2])

Vse posode za shrambo ali prenašanje sv. rešnjega Telesa, toraj ciborij in parva custodia za sv. popotnico, kakor tudi monstranica (ali vsaj nje lunica) morajo biti blagoslovljene. Izvršuje se to po obrazcu obrednika »pro benedicendo tabernaculo seu vasculo pro ss. Eucharistia conservanda«, kar spada v oblast

[1]) Gl. Ljublj. obrednik in Rimski »de communione infirmorum«.

[2]) Na vprašanje: »Ob distantiam et consuetudinem invaluit in his regionibus, ut sacrum viaticum non in pyxide ad infirmos deferatur, sed in vase, quod operculo munitur, et cui pro sancto oleo aliud vasculum adnexum est. Hoc autem vas linteo obvolutum reponi solet in bursa . . . Quaeritur ergo: qualis color conveniat huic bursae, ubi defertur sacrum viaticum ad infirmos cum sancto oleo?« je S. R. C. odgovorila dné 26. marca 1859: »Praedictum usum tolerari omnino non posse et curandum ab Episcopo, ut serventur praescriptiones Ritualis rom.«

Digitized by Google

škofovo, ki jo smé tudi prepuščati navadnemu mašniku. Pri nas so vsi dekanje v to pooblaščeni.

4. Monstranica (ostensorium), v kateri se sv. rešnje Telo skoz steklo vidno izpostavlja v češčenje, pa slovesno prenaša ob procesiji, je sv. posoda, ki je nastala še-le tedaj, ko je prišlo v navado javno izpostavljanje sv. rešnjega Telesa. Biti mora zlata, srebrna, ali (zarad ubožnosti) iz pozlačenega bakra ali mesinga. Lunica mora biti vsaj srebrna in dobro pozlačena (S. R. C. 4. febr. 1874), pa tako napravljena, da jo je možno znotraj snažiti malih drobcev sv. hostije. Vrh monstranice naj je križec ali podoba Jezusa od mrtvih vstalega.

5. Posode za sv. olja[1]) morajo biti srebrne ali vsaj kositrne, vedno snažne, dobro pokrite in položene v čedno, dostojno, za to napravljeno škatljo. Da se duhovni pastir v sv. oljih ne moti ter napačnega ne rabi, morajo biti te posode določno zaznamovane z velikimi črkami. Posoda za krstno olje imej ob strani in tudi na pokrovu črke *Ol. Cat.* ali samo *O*; isto tako naj dobi posoda s sv. krizmo črke *S. Chr.* ali samo *C.* in bolniško sv. olje naj je zaznamovano s črkami *Ol. I.* ali samo *I.* — Vse do sedaj povedano veljá tudi o onih manjših posodicah za sv. olja, v katerih ima dušni pastir pávolo z dotičnimi sv. olji dobro napojeno, da se mu sv. tekočina pri rabi ne razliva. — Kje naj so shranjene posode s sv. olji? Obrednik[2]) le pravi: »in proprio loco, honesto ac mundo, sub clave, ac tuta custodia decenter asserventur, ne ab aliquo, nisi a sacerdote, temere tangantur, aut eis sacrilege quisquam abuti possit.« Bolj natanko določuje kraj shranjenja S. R. C. dné 16. junija 1863, govoreč: »Vasa olei sancti serventur in loco decenti tam in cornu Epistolae, quam in cornu Evangelii.« In pri nas je že od nekdaj ukazana v cerkvi na evangelijski strani vzidana omarica za shrambo sv. olja, do katere mora ključ shranjen imeti duhovni pastir sam. Ako pa že kje iz posebnih razlogov shranjujejo posodice s sv. olji v zakristiji, mora vsekako biti v to odmenjena posebna, čedna in varno zaprta omarica. Zelo je razširjena navada posodico s sv. oljem za bolnike imeti shranjeno pri sebi v stanovanji. Po velikih župnijah, kjer je časih treba urno urno hiteti k umirajočemu, je to dokaj opravičeno, zlasti če je duhovsko stanovanje daleč od cerkve, samo da je sv. olje hra-

[1]) Gl. obrednik »Sacr. Bapt.«: de sacris oleis, pa »sacr. extr. Unct.«

[2]) Rimski, in Ljublj. str. 14 in 77.

Digitized by Google

njeno na dostojnem kraji in pod ključem.[1]) — Posode za sv. olja morajo biti blagoslovljene; obrazec za to podaje App. k rimskemu obredniku. S sv. olji napolnjene posode naj kedar koli je možno prenaša duhovni pastir sam.

6. Majolčice za vino in vodo pri sv. maši (urceoli, ampullae) naj so praviloma steklene, ker se najložej dajo snažiti, in se tudi na prvi pogled razločuje v njih vino od vode. Ako so zlate ali srebrne, naj je na pokrovcih jasno naznanjeno, kje je vino in kje voda. Da se ne poškodujejo altarni prtovi, treba je posodice z vinom in vodo na menzo prinašati na ličnem in snažnem krožniku ali medenici.

7. Kadilnica (thuribulum) in čolnič (navicula) z žličico služi za kajenje pri slovesni sv. maši in pri mnogo drugih cerkvenih opravilih. Prvotno zažigali so v cerkvi kadilo v kovinastih ponvah in skledicah, a že o papežu Sergiji (687—701) se nam poroča, da je dal napraviti veliko, čisto zlato kadilnico z verižicami in pokrovcem. Radi so se poprijemali umetniki tega predmeta, ter zlasti v gotski dôbi dajali tej cerkveni posodi krasno obliko. Kadilnica naj ni zelo velika, a verižice imej dokaj dolge.[2])

[1]) Na vprašanje: »Sacerdotes, curam animarum exercentes, pro sua commoditate apud se in domibus suis retinent s. oleum infirmorum: an attenta consuetudine hanc praxim licite retinere valeant?« je dné 16. decemb. 1826 odgovorila S. R. C.: »Negative et servetur Rituale rom., excepto tamen casu magnae distantiae ab ecclesia, quo in casu omnino servetur etiam domi rubrica quoad honestam et decentem tutamque custodiam.«

[2]) Ni dosti, da ima cerkev potrebnega liturgičnega posodja, ampak duhovnemu pastirju je tudi skrbeti, da se posode ohranjujejo snažne. Po raznih liturgičnih knjigah se povdarja, da je mašniku gledati na to, »ut omnia sint integra, nitida et munda«. Isto izrekajo razne sinode; in kar se tiče posebej sv. posod, mnogi škofijski obredniki njih snaženje ukazujejo »singulis annis minimum semel« s pristavkom, da se ima to zgoditi »feria quadam majoris hebdomadae per parochos aut alios sacerdotes«. V ljubljanski vladikovini pa je 7. vprašanje za kanonično vizitacijo: »Ob die hl. Gefässe: Kelche, Ciborien, Monstranzen und Versehbüchsen gut vergoldet seien und öfters gereiniget werden?« Kako snažiti posamezne posode, ne moremo tù razpravljati, ker so načini jako raznoteri, in je mnogokrat težko povedati, kateremu sredstvu gré prednost. Naj se duhovnik od veščih gospodov tega uči in pa iz dobrih spisov, kakor je že omenjena knjiga K. Geiger-jeva (gl. str. 361) in navod v Linzer Quartal-Schrift 1876, str. 26 in 1883, str. 102. Le to naj omenimo, da je pred snaženjem treba tiste posode, ki s sv. rešnjim Telesom pridejo v dotiko (kelih, patena, lunica monstranice) dobro v vodi z roko odrgniti in to vodo vliti v sakrarij. Kar bi zlatnini, srebrnini utegnilo škodovati, n. pr. apno, voda z vitrijolovo kislino mešana, neznane štupe za snaženje itd., ne smé se rabiti. Ako se

Digitized by Google

Kadilnica, kakor tudi majolčice za vino in vodo, altarni svečniki, antipendij, purifikatorij, bursa, velum . . . ni da bi se morali blagosloviti, smejo se pa ex decentia. Tudi je izrekla S. R. C. 12. jul. 1704: »Cruces altarium et processionum non sunt benedicendae de praecepto et potest simplex sacerdos eas benedicere private.«

§ 138.

Simboli iz nature.

Svetim rečém prištevamo tudi naturne simbole, to je očutne stvari sprejete iz prirode v krščansko bogočastje. So pa dvojne vrste: nekateri služijo za oznanovalce verskih idej, drugi pa so sredstva za posredovanje milosti božjih.

I. Naturnim simbolom prve vrste, ki so v krščanski liturgiji vsled svojih lastnosti nekaki naznanovalci ter nosilci verskih idej, prištevamo zlasti:

1. Luč, kajti že aposteljni so po zgledu Jezusovem v razsvetljenih prostorih obhajali sv. skrivnosti, (Dj. ap. 20, 8.) in po njih sporočilu že kristijanje prvih časov niso brez luči obhajali nobenega bogočastnega opravila, nobene cerkvene slavnosti. To pa se ni godilo samo iz potrebe, ker je zarad dôbe dneva ali zarad kraja božje službe bilo treba svetlobe, tudi ne samo kot nekak zgodovinski spomin na čase preganjanja, ko so verniki po temnih, podzemeljskih tedaj razsvetljenih prostorih se shajali k božji službi, ampak že od nekdaj so se posluževali pri božji službi luči zlasti kot jako pomenljivega znamenja. Naturne lastnosti in učinki materijalne luči namreč jako lepo oznanujejo nadnaturne, božje skrivnosti in resnice sv. vere. Kjer je luč, tam šele je možno gledati ter spoznavati razsvetljene reči: toraj je luč simbol razodenja. Luč pomenja Jezusa Kristusa, ki je prišel na svet kot prava luč, in hoče, da mi postanemo otroci luči. Kjer je luč, tam je toplota, tam gibanje, življenje: toraj je luč simbol milosti božje. Luč vničuje, povživa samo sebe, da drugim sveti; toraj je simbol požrtvovalne ljubezni.

snažijo posode, iz več delov sestavljene, v tekočini (z lugom, z žajfnico, v vroči vodi . . .) treba jih je razložiti v posamezne dele, in te dele vsacega posebej snažiti, sicer zaide mokrota v notranje dele ter tam napravlja rijo in razjeda kovino. Pozlačenim in posrebrenim posodam neškodljiva, nedolžna snažila so: lug, gorka žajfnica, kuhani in skisani pšenični otrobje in dr. — Mesingaste stvari se najlepše osnažijo, ako se dobro drgnejo s kosom sukna, namočenim s stearinovim oljem.

Digitized by Google

Ker je toraj luč toliko pomenita, zato se je cerkev poslužuje skoraj pri vseh bogočastnih opravilih; zlasti pa še obdajajo luči med sv. mašo altarjev križ. Pri slovesnem opravilu škofovem v lastni diecezi ima na altarji goreti sedem[1]) sveč, pri drugih slovesnih mašah z incenziranjem vsaj šest, pri manj slovesnem opravilu in pri péti maši de Requiem vsaj štiri (S. R. C. 12. avg. 1856). Pri privatnih mašah imate na altarju goreti le dve sveči, bodi si mašnik kateri koli (S. R. C. 19. jul. 1659; 27. sept. 1659), le škofu morajo ob večjih godovih tudi pri zasebni maši goreti štiri sveče. (Caerem. episc. I. c. 29. n. 4.) Tedaj zarad osebe mašnikove, ad fovendam ambitionem, se pri zasebni maši ne smé prižigati sveč več kot dve; a drugače je, če zavolj kake slovesnosti, pobožnosti . . . že itak na altarji gori več sveč. Samo ena luč med sv. mašo zadostuje le v največji sili; brez goreče sveče maševati ni dopuščeno. Le ko bi po dovršeni konsekraciji luč ugasnila, in je ni moč namestiti, takrat mora mašnik sv. daritev nadaljevati tudi brez luči. Kakor pa ni dovoljeno maševati brez luči, tako tudi mašnik ne sme prej začenjati s sv. daritvijo, kakor da so prižgane sveče, ki se tudi ugasovati ne smejo že pred zadnjim evangelijem. Le misijonarji dobivajo sem ter tje pripuščenje, maševati brez luči zarad prav posebnih izvanrednih okolnosti (S. R. C. 7. sept. 1850). Svečniki na altarji naj niso vsi enako visoki, ampak proti sredi višji in višji, tako da največja dva stojita ob altarjevem križu. Zažiganje sveč se pričenjaj na evangelijski kot imenitnejši strani[2]) (S. R. C. 12. avg. 1854).

Zraven luči na altarji med sv. mašo je gotovo najimenitneja tako zvana večna luč, ki mora po vseh cerkvah, kjer je shranjeno presv. rešnje Telo, goreti pred tabernakeljnom, in sicer najmanj ena, kot simbol pričujočnosti Kristusove v sv. Zakramentu in neugasljive ljubezni Njegove do nas, pa milosti, ki nam jih deli neprenehoma. Ob enem je tudi znamenje žive vere, češčenja in

[1]) To število luči pri slovesni škofovi maši ima mistični pomen. Ozira se na besede v Skr. raz. 1. 12—13: »Vidi septem candelabra aurea et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis vestitum podere et praecinctum ad mammillas zona aurea, t. j. oblečenega v velikoduhovensko obleko.

[2]) Nekdaj sploh navadna, a danes večinoma opuščena sveča tihe maše (Wandlungskerze) je po rubrikah opravičena (gl. Rub. gen. Miss. XX. in Rit. celebr. Miss. VIII. n. 6) in pomenljiva. Pri tihih mašah namreč se prižiga zraven dveh sveč na altarji pred povzdigovanjem še tretja sveča v svečniku na steni episteljske strani, ki ima goreti do končanega zavživanja ali obhajanja med mašo. Ona naznanuje pričujočnost Jezusovo na altarji v zakramentalnih podobah, in vabi vernike k češčenju presv. rešnjega Telesa.

Digitized by Google

ljubezni vernikov do najsvetejšega zakramenta. Stroga dolžnost je duhovnemu pastirju samemu skrbeti za ohranitev te luči; sveta cerkev in posebni škofijski ukazi [1]) mu to velé, in nikdar se ne smé izgovarjati z zanikrnostjo cerkvenikovo.

Kar tiče tvarino luči, to je, substáncijo za ohranjenje liturgične luči, je cerkev že od nekdaj vselej takrat, kedar je luč pri bogočastnih opravilih simboličnega pomena, in ne le za razsvetljevanje temnih prostorov, tirjala čbelni vosek pro candelis, in pa oljkino olje pro lampadibus.[2]) Ker bomo o olji govorili še pozneje, naj tù omenimo le o vosku, da si ga je cerkev svečam v tvarino odbrala zarad velike pomenljivosti. Luč je simbol božestva Kristusovega, sveča pa kot tvarina ali truplo luči je simbol človeštva v Kristusu, toraj mora tvarina sveče res taka biti, da more pomenjati najsvetejše in najčistejše telo Jezusovo. Taka tvarina pa je vosek, ki ga čbela delavka napravlja, ona, katero so že od nekdaj imeli kot tip devištva, ali še posebej kot tip deviške matere Marije, iz katere neomadežanega telesa je bilo vzeto Jezusovo telo. Iz tega namena sv. cerkev tirja čistega čbelnega voska za sveče, kedarkoli ne služijo luči edino v razsvetljavo, ampak so simboličnega pomena; namreč:

a) Za velikonočno svečo, ki še prav posebno pomenja Jezusa Kristusa.

b) Za sveče, ki se blagoslavljajo na Svečnico, kakor je razvideti iz prve oracije pri blagoslovljenji, kjer se sveče imenujejo »opus apum«.

c) Za sveče iz nebéljenega voska, ki na trivoglatem svečniku goré zadnje tri dni velicega tedna (gl. Caerem. episc. II. c. 22).

d) Za sveče na altarji pri sv. maši.[3]) Glej de defect. Miss. X. 1., in sv. Alfonz Lig., ki pravi: »Est peccatum grave extra casum necessitatis aliis uti.«

[1]) Rituale Rom. in z istimi besedami naš ljublj. pravi: »Lampades coram eo (tabernaculo) plures, vel saltem una, die noctuque perpetuo coluceat«. — Naš Ordo § 35: »Lampas adsit semper ardens coram Sanctissimo«; in dunajski prov. zbor l. 1858 opominja: »Nulla unquam excusatio admittatur; permodici, qui requiruntur, sumtus ad ea pertinent, quae cultus divinus absolute requirit, et si non alio modo, fidelium certe eleemosynis haberi poterunt«.

[2]) S. R. C. določuje dné 20. marca 1869: »Minime adhiberi posse petroleum vel aliud oleum ex vegetabilibus ad illuminandam ecclesiam; sed in casu tantum necessitatis ex prudentia Ordinariorum.«

[3]) Na vprašanje: An super altari, praeter candelas ex cera, tolerari possit ut habeatur etiam illuminatio ex gaz, vel an usus praedictus prohiberi debeat?«

Digitized by Google

e) Za krstno svečo; kajti obrednik velí: »candela cerea baptizato ardens tradenda«.

f) Sveče, ki goré med obhajanjem; obrednik namreč ukazuje, da se ima sv. obhajilo deliti »accensis cereis«. Vsled tega tudi sveče, ki se zažigajo pred sv. rešnjim Telesom, kakor n. pr. v svetilnici, ki se nosi pred sv. Zakramentom, ko se donaša bolnikom na dom, ali ki se prižigajo v procesiji pred sv. rešnjim Telesom, in sveče, ki jih otroci držé v rokah pri slovesnem prvem sv. obhajilu, slednjič sveče, kolikor jih cerkev ukazuje na altarji prižigati, ko se v češčenje izpostavlja sv. rešnje Telo.

g) Sveče, ki jih nosijo akoliti pri slovesnem opravilu; od tod tudi ime teh cerkvenih služabnikov, ceroferarii.

h) Sveče, katere duhovniki nosijo v rokah pri opravilih po rajnih in o pogrebih, ker tudi tù pravi obrednik, da je starodavna šega »cereos accensos in exequiis et funeribus deferre . . .«

Pri današnjem silnem tekmovanji v obrtniji si prizadevajo tudi izdelovalci sveč, da bi mogli svoje blago kar se dá v ceno dajati in si veliko kupcev pridobiti, toraj redko kedaj izdelujejo čisto voščene sveče, ampak vosku pridevajo raznih cenejih tvarin, zlasti parafina in ceresina, ki sta težko spoznati v sveči. Duhovni pastir naj toraj gleda, da kupuje le pri prav vestnih in zanesljivih svečarjih.[1])

2. Kadilo (thus) so rabila pri svojem bogočastji vsa ljudstva. Od Jutrovcev sprejeli so je Grki in Rimljani ter pridno zažigali svojim bogovom, a tudi Izraelcem je bilo ukazano. V svetem šotoru in pozneje v tempeljnu jeruzalemskem se je na posebnem kadilnem altarji zjutraj in zvečer zažigalo dragoceno kadilo. Za časa hudega preganjanja so pagani morali kristijane darovati kadila malikom; in »kadila zažigati bogovom« je bilo znamenje odpada od sv. vere. Zarad tega tudi cerkev dolgo ni sprejela kadila v krščansko bogočastje. S četrtim stoletjem so tudi kristijanje začeli rabiti kadilo pri javni božji službi, in sicer naprej na vzhodu.

je S. R. C. dné 8. marca 1879 odgovorila: Negative ad primam partem; affirmative ad secundam.

[1]) Spoznavati izpačeno blago od pristnega utegne duhovnemu pastirju dobro služiti knjiga: »Ueber die Fälschung der sacramentalen Substanzen«, nemško izdal J. Weicherding, Wien und Olmütz, 1879, kjer je tudi obravnavano izpačenje voska.

Digitized by Google

Sprejeli pa so je deloma z ozirom na zgodovino, deloma iz naturnih razlogov. Kadilo ukazal je Bog judovskemu ljudstvu, kadila prinesli so modri iz jutrovega novorojenemu Zveličarju v dar, kadila omenja tudi sv. pismo [1]), primerjajoč je molitvi svetnikov. — Sprejelo pa je krščanstvo kadilo v svojo liturgijo tudi zarad njega naturnih lastnosti, jako primernih predstavljati verske ideje. *a)* Njega dragocenost, vonjava, rahle k nebu se vzdigujoče meglice so jako pripravne pomenjati č e š č e n j e, zlasti Bogu dolžno češčenje. V tem smislu zažiga cerkev kadilo pred blagoslovom s sv. rešnjim Telesom in ob slovesnem opravilu pri povzdigovanji. Da cerkev zažiga kadilo Bogu v čast, naznanujejo nam besede, katere mašnik govori pokladajoč kadilo na žrjavico: »Ab illo benedicaris, in cujus honore cremaberis.« [2]) *b)* Zažgano kadilo enako lepo pomenja naše ž e l j e, da bi tudi dar naše molitve prišel v sv. nebesa kot Bogu prijeten dar, ter našel uslišanja in milost božjo nam naklonil. In največkrat v tem smislu cerkev rabi kadilo, n. pr. pri opravilu po rajnih, pri kajenji altarja in darov, kjer besede mašnikove naznanujejo ta pomen: »Incensum istud, a te benedictum, ascendat ad te, Domine, et descendat super nos misericordia tua. Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. . .« *c)* Ko kadilo vonjavo razširja, drugim prijetno postaja, se samo sebe vkončuje, tako nam je simbol Kristusa, ki se je daroval za naše odrešenje; pa opominja tudi vernike, da naj se v službi ljubezni darujejo Bogu.

Da more kadilo vse to pomenjati, mora tudi res imeti potrebne naturne lastnosti: na ognji mora napravljati gost dim in zraven razširjati vonjavo. Te lastnosti ima pa le p r a v o kadilo, to je, na zraku strjen sok ali smola b o s v e l i j e (boswellia papyrifera), nekega drevesa, zelo razširjenega zlasti po severni Afriki. To pristno kadilo (thus orientale, olibanum) dobiti je v trgovini v dvojni obliki: čisto, odbrano, v rumenih zrncih, pa navadno,

[1]) Razod. 5, 8: ». . . in vsi so imeli citre, in zlate kupe polne kadila, kar so molitve svetnikov.« Razod. 8, 3—4: »In drugi angelj je prišel, in se je vstopil pred altar; imel je zlato kadilnico, in mu je bilo dano veliko kadila, da bi položil od molitve vseh svetnikov na zlati altar, kateri je pred sedežem božjim. In dim kadila se je kviško valil z molitvami svetnikov iz roke angeljev pred Boga.«

[2]) O teh besedah omenja de Herdt: »Hanc formulam ‚ab illo benedicaris . . .' communem formulam esse thus benedicendi, et illam adhibendam esse, quotiescumque incensum adhibetur, p r a e t e r q u a m ad incensationem post offertorium (in missa solemni), quae peculiarem habet benedictionem, et dum s o l u m Ss. Sacramentum est incensandum, quando thus non benedicitur.«

Digitized by Google

v kosih, kojim je primešano dokaj smeti, lubja, peska. Žal, da se redkokrat dobiva čisto, kajti kvarijo ga na razne načine. Kadilu v zrncih radi primešajo gumija, kadilu v kosih ali raztolčenemu pa mnogokrat pridevajo smrekove smole iz mravljišč, ki se lahko spoznava po črnem dimu in smolnatem duhu. Pravo kadilo ima silno prešinljiv in hud duh, zato je dovoljeno, pridevati mu po nekoliko drugih dišav, n. pr. raztolčene storaksove smole ali drobno razrezanega cvetja sivke (lavendel). Caerem. episc. I 23. namreč pravi: »Materies autem, quae adhibetur, vel solum et purum thus esse debet suavis odoris, vel si aliqua addantur, advertatur, ut quantitas thuris longe superet.«

3. S o l najdemo vsled božje naredbe že v liturgiji starega zakona, rabili so jo pri vsaki jédni daritvi. Ker je soli lastno, da ohranjuje, bila je Izraelcem znamenje vztrajne, stanovitne zveze z Bogom. Elizej je s soljo zemljo storil plodovito; Kristus mnogokrat sol omenja v svojih prilikah — to so zgodovinski razlogi za rabo soli v krščanskem bogočastji. Zraven tega je pa sol še toliko pomenitih naturnih lastnosti, da tudi vsled tega jako dobro služi v liturgiji. Sol je silno potrebna v človeški živež, dela jedila okusna, prijetna, in obvaruje gnjilobe, toraj je podoba krščanske vere, ki človeka prerodi, človeka Bogu dopadljivega stori ter ga obvaruje pogina, pa ga tudi napolnuje s pravo m o d r o s t j o. Tudi je sol vsled svojega delovanja simbol n e s m r t n o s t i itd. — V krščanski liturgiji rabimo raznotero sol: pri posvečevanji cerkve, s posebnim blagoslovljenjem; pri krščevanji, zopet drugače blagoslovljeno; sol, ki se primeša blagoslovljeni vodi, in pa neblagoslovljeno, ki se rabi le za snaženje prstov po maziljenji s sv. olji. Sol ene vrste se ne sme rabiti pri tacih liturgičnih funkcijah, za katere se sol blagoslovlja po drugačnem obrazcu Zlasti ozir soli, ki se pri krščevanji poklada novokrščencu v usta, ukazuje obrednik, da ima biti »bene confractum et attritum, siccum ac mundum.«

4. P e p e l je od nekdaj bil ljudem podoba človeške ničevosti, onemoglosti, poniževanja, pokore — kajti prhek je, neznaten, neslasten; in ker je ostanek neke ukončane stvari, nam je pepel tudi simbol smrti ter minljivosti vsega časnega. Pepel rabi cerkev v liturgiji pri posvečevanji cerkve in na pepelnico, ko kristijana še zato posebno živo spominja minljivosti vsega časnega, ker se mora tisti dan blagoslavljati ter vernikom pokladati na glavo pepel,[1])

[1]) Pontif. Rom. za to pepeljenje rabi besede »cineres imponere super capita singulorum«, a de Herdt ravnanje popisuje natančneje, pišoč: »Celebrans a

Digitized by Google

ki je dobljen iz oljkinih vej, katere je cerkev blagoslovila cvetno nedeljo preteklega leta, ko so bile znamenje veselja nad slavnostnim vhodom Kristusovim v Jeruzalem.

§ 139.

Nadaljevanje.

II. Simboli druge vrste so tiste reči iz vidnega stvarjenja, katere je ali Kristus sam ali pa njegova cerkev izvolila kot sredstva za posredovanje milosti božje. To so tvarine pri daritvi sv. maše in pri sv. zakramentih. Tukaj govorimo o njih le kot o vidnih znamenjih nevidne milosti božje. Tu sem spadajo

1. darovi sv. maše, k r u h in v i n o, namreč: iz čiste, zdrave, nepačene pšenične moke z naturno vodo napravljen in neprekvašen kruh, pa nepokvarjeno iz grozdja vinske trte pridobljeno vino, kateremu se primeša nekoliko vode. Da se cerkev pri sv. daritvi novega zakona poslužuje prav te dvojne tvarine, za to ima važne razloge z g o d o v i n s k e in n a t u r n e. Sv. pismo starega zakona mnogokrat in zelo pohvalno govorí o kruhu in vinu; to obojno je Bogu v dar prinesel Melkizedek za Abrahama in njegove hlapce; dvanajst kruhov iz najlepše pšenične moke je ležalo v svetišču Izraelskem na zlati mizi; nad vinom je storil Jezus prvi čudež v Kani galilejski, in tudi kruhe je parkrat čudežno namnožil; Zveličar se samega sebe primerja vinski trti, in se imenuje kruh, ki je prišel z nebes . . . in slednjič je sam Jezus Kristus pri zadnji večerji si izvolil kruh in vino kot tvarino sv. daritvi. — Kruh in vino sta tudi vsled svojih naturnih lastnosti čez vse pripravna tvarina sv. maše ter zmožna, kazati učinke sv. Zakramenta kot daritev in jed. Oba prištevamo glavnim potrebam človeškega telesa, poglavitna hrana sta nam in krepilo. Kruh in vino človeka redi, jači, oveseljuje, navdušuje; oba sta sad mnogega truda in trpljenja itd.

---

digniori sacerdote cineres accipit stans renibus versis ad medium altaris, capite inclinato et manibus junctis; et similiter eos distribuit stans, aperto capite, eos accipiendo inter pollicem et indicem dextrae manus, eosque spargendo in modum crucis juxta verticem capitis super capillos, dicendo: »Memento homo . . .« Ozir ženska pristavlja: »Mulieribus etiam imponendi sunt super capillos, qui apparent juxta frontis extremitatem.« Ako pa imajo ženske tudi lase na čelu celoma zakrite, za ta slučaj pravi rimski rubricist Martinucci: »Faeminis non est imponendus cinis super velum, sed supra capillos aut in fronte.«

Digitized by Google

Čeravno je prava in veljavna tvarina sv. daritve vsak kruh, da je le iz pšenične moke in z vodo umešen, bodisi kvašen ali nekvašen, pa vendar katoliška cerkev latinskega in armenskega obreda jemlje k sv. maši le neprekvašen, t. j. opresen kruh, kajti *a)* Jezus Kristus sam je spremenil opresen kruh. Bila je namreč zadnja večerja »prvi dan opresnih kruhov«, ko je Judom bilo prepovedano, imeti kaj neopresnega kruha v hiši. *b)* Čist, nekvašen kruh je primernejša podoba najčistejšega in poveličanega telesa Gospodovega, kakor pa prekvašen kruh, toraj tak, kojemu je primešan kvas, stvar, pri kateri se začenja gnjiloba. *c)* Tudi spoštovanje do najsvetejšega Zakramenta tirja, da mašnik posvečuje drugačen kruh, nego je vsakdanji. *d)* Slednjič je opresen kruh pripravnejši, kakor pa skvašen, opominjati vernike, v kakšnem dušnem stanji morajo vživati nebeški kruh; sv. pismo namreč opresni kruh imenuje znamenje čistosti in resnice, kvas pa primerja grehu in malopridnosti.[1])

Podoba kruha, hostije, bodisi velike za sv. mašo, bodisi male za obhajanje vernikov, naj so okrogle, (kajti krog je podoba popolnega, podoba boženstva), ozaljšane s kako pomenito podobo, n. pr. s križem ali z imenom Jezusovim . . .; tudi brez madeža morajo biti, ne nalomljene, in mašnik s a m jih odbiraj za sv. daritev in pokladaj na pateno. Shranjuje naj jih duhovni pastir v snažnih, ličnih škatljah, na suhem kraji, in težalo naj leži na velikih hostijah, da se ne zvijajo. Male pa je treba drobcev osnaževati ter presevati jih, preden se rabijo.

Cerkev ukazuje sub gravi, da mora duhovnik med sv. mašo pri darovanji, ali vsaj še pred konsekriranjem, vinu prilivati n e k o l i k o v o d e.[2]) Zgoditi se ima to, *a)* ker je vsled stare tradicije tudi Jezus pri zadnji večerji rabil vino z vodo mešano; *b)* da se podobensko ponavlja, kar se je zgodilo na Kalvariji, ko je iz Jezusove prebodene strani pritekla kri in voda. *c)* To zmešanje pomenja zedinjenje vernega ljudstva s Kristusom. Sv. pismo (Raz. 17, 15) primerja človeštvo, ljudstva, vôdi, ker so kakor vode v vednem premikanji, prihajajo in zginjajo; vino pa, kot zdravilo

[1]) I. Kor. 5, 7—8: »Postrgajte stari kvas. . . Obhajajmo tedaj veliko noč ne v starem kvasu, tudi ne v kvasu hudobije in malopridnosti, ampak v opresnih kruhih čistosti in resnice.«

[2]) Zadostuje par kapljic. Gury pravi: »Consulendum est, ne sacerdos excedat octo vel decem guttulas. Quodsi casu nimiam aquae quantitatem infuderit, iterim aliqua quantitas vini adjici poterit.«

Digitized by Google

in krepilo onemoglemu človeku, je podoba Jezusa, božjega zdravnika in odrešenika sveta, ali tudi podoba božje nature v Kristusu. Zmešanje vode in vina simbolizuje toraj združenje človeške nature in božje v Kristusu, pa tudi združenje Kristusa s cerkvijo. — Prilivanje vode v vino je potrebno necessitate praecepti, a ne necessitate Sacramenti, zato mašnik po spremenjenji vina ne sme prilivati vode v kelih, ko bi bil pozabil to storiti pred povzdigovanjem.

Ker bi smrtno grešil, kdor bi pri daritvi sv. maše vedoma rabil nepravo, neveljavno tvarino, zato je dušni pastir sub gravi dolžan, skrbeti za prave tvarine, priskrbovati za sv. mašo hostij iz čiste pšenične moke, in pravega nepopačenega vina vinske trte. Treba je pa v tej zadevi dandanes zlasti po nekaterih krajih velike pazljivosti.[1]) Velikrat je po mestih na prodaj moka pšenična, kateri je primešane dokaj druge (ječmenove, bobove, fižolove, krompirjeve . . .); ali pa brezvestni prodajalci moki pridevajo celó apna, koščene moke, raztolčenega živca itd. — Še večja je nevarnost, goljufanemu biti pri vinu, ker se toliko umetnega izdeluje, naturno pa se ponareja. V trgovino pride veliko u m e t n e g a vina, ki je večinoma bistveno različno od naturnega, ter kar nič nima od grozdnega soka v sebi. In za nekemika je silno težavno spoznati, je li umetnina ali prirodnina. Še več se izdeluje in razprodaja p o n a r e j e n e g a vina, kojega pridobivajo zlasti po tako imenovanem galizovanji in petiotizovanji.[2]) Gledati je toraj samostalnemu duhovnemu pastirju, t. j. predstojniku cerkvenemu na to, da so tvarine za sv. daritev v njegovi cerkvi res zanesljive. Zlasti še, da mašno vino kupuje od popolnoma zanesljivih, vernih in vestnih p r i d e l o v a l c e v samih, ali sicer od prodajalcev, pri katerih se ni bati prevare. Dunajski provincijalni zbor ukazuje: »Religiosa impendatur cura, ut purissima aptissimaque sit materia in Domini Dominantium corpus et sanguinem convertenda . . . Vinum, si haberi possit, seligatur a l b u m; nunquam non purum sit et bonum. Intolerabile esset, si ad tantum mysterium adhiberetur vinum, quod

[1]) V tej zadevi utegne duhovnemu pastirju dobro služiti že na str. 378 priporočena knjiga »Ueber die Fälschung der sacram. Substanzen«.

[2]) G a l i z o v a n j e (ime je od kemika dr. Gall-a) je v tem, da vinskemu moštu prilivajo vode, in potem sladkorja mečejo v to tekočino, da takó »vino« namnožé za 300 odstotkov. P e t i o t i z o v a n j e ima od izumitelja Pétiot-a ime, ter se tako godi, da na vinske tropine, ko je odlit mošt, vlijejo cukraste vode, da se začne novo vrenje. Takó množino pridelka zvekšajo za 500 odstotkov.

Digitized by Google

convivis apponere ecclesiae rectorem puderet.« Tudi v lavantinski škofiji ukazano je b e l o vino za sv. mašo (gl. Schl. Protok. X.). Skrb imeti za pristno tvarino gre p r e d s t o j n i k u zadevne cerkve; drugim duhovnikom, zlasti ptujim, ki tam mašujejo, ne gre preiskovati, je li tvarina zanesljiva ali ni. Le ko bi celebrant za gotovo vedel ali vsaj opravičeno dvomil, da tvarina ni prava, tedaj bi je ne smel rabiti.

2. V o d a se rabi v krščanskem bogočastji pri mnogih in raznovrstnih funkcijah: pri sv. maši, pri sv. krstu, pri posvečevanji in blagoslovljenji cerkve, pokopališča, zvonov . . . s kratka, skoraj pri vseh zakramentalih in pri raznih očiščevanjih. Navadno rabimo blagoslovljeno vodo ter imamo p e t raznih obrazcev, po katerih se izvršuje cerkveno blagoslovljenje vode. Odločevali pa so razlogi z g o d o v i n s k i in s i m b o l i č n i, da je cerkev vodo sprejela v bogočastje ter jo toliko pogosto rabi. Že ob stvarjenji omenja sv. pismo večkrat vode. Nje se je posluževal Bog pri raznih velicih delih in čudežih, kateri so ob enem predpodobe poznejših čudežev milosti božje (splošni potop, hoja skoz rudeče morje, čez Jordan itd.). Izraelci so po božji naredbi v svojem bogočastji vporabljali vodo za očiščevanja in spravo. Kristus je vodo premenil v vino, kar je ob enem tip zakramentalne konsekracije. Zdravilna, čudodelna voda v Bethezdi je bila predpodoba sv. pokore. Kristus sam je vodo posvetil s svojim krstom v Jordanu, s prvim čudežem, in ker jo je odbral v sredstvo prerojenja pri sv. krstu. Voda je pa tudi posebno sposobna biti vsled raznih naturnih lastnosti pomenito znamenje delovanja in učinkov milosti božje. Voda oživlja, očiščuje, vse prešinja, vse zmaga . . . zato je simbol milosti. Brez vode ni življenja v organskem stvarjenji, in čeznaturnega življenja, življenja milosti ni brez vode sv. krsta. Voda snaži, spira v čutnem svetu, pa tudi v zakramentu prerojenja in pri raznih blagoslovljenjih, kar naznanuje škropljenje.

3. O l j e se kakor kruh, vino in voda vsled božje naredbe rabi v krščanski liturgiji; zakramentu sv. birme in poslednjega olja je tvarina, ter služi tudi pri sv. krstu pa pri mašniškem in škofovskem posvečevanji. Vsled apostoljske tradicije pa je cerkev rabo olja ukazala tudi pri raznih blažilih itd. Rabimo pa v bogočastji čveterno olje: slovesno posvečeno kot oleum infirmorum, chrisma, oleum catechumenorum, pa neposvečeno olje kot svetivo pred sv. rešnjim Telesom. V z r o k i toliko pogostne rabe olja so deloma zgodovinski, deloma naturni. Golob z zeleno oljkino vejico

Digitized by Google

je naznanil Noetu konec povodnji; Aron, kralji in preroki so bili na božje povelje v starem zakonu maziljeni z oljem; mazilili so altar in darove; v svetišču Izraelskem je gorelo na zlatem svečniku v sedmih svetilnicah najčistejše olje, in mnogokrat so preroki prihodnjega Odrešenika napovedovali kot Kristusa, t. j. maziljenca. In po svojih naturnih lastnostih je olje podoba blagoslova, mirú, milosti. Olje telo stori jako, gibko, je toraj simbol oblasti, moči, zmage. Ker je najčistejše svetivo iz rastlinstva, pomenja višje razsvetljenje, pravo modrost, ogenj ljubezni itd. Ker so pa vse te lastnosti v polni meri najti le nad oljkinim oljem, toraj je cerkev le to olje[1]) sprejela kot liturgično olje, ter škofom daje oblast, da je vsako leto jako slovesno posveté veliki četrtek. Kako in kje se imajo shranjevati sv. olja, povedali smo že na str. 373, govoreč o sv. posodji.

Izmed sv. olj gré prvo mesto krizmi, katero škof napravlja veliki četrtek s tem, da olju priliva dišečega balsama. To mešanje pomenja združenje človeške duše s Kristusom, ki je vir vseh milosti. Prijetno dišeči balsam je simbol Bogu dopadljivega življenja, za katero kristijana vzmožnega stori milost zakramenta. Ker ima balsam moč obvarovati trohnobe, pomenja milost, ki vernega prejemnika zakramentov obvaruje duševne trohnobe, spridenosti greha. Cerkev rabi krizmo posvečevaje krstno vodo, pri sv. krstu, birmi, pri škofovskem posvečevanji, tudi pri posvečevanji cerkve, altarja, keliha in patene itd. — Neblagoslovljeno olje služi v bogočastji kot svetivo v lampi pred tabernakeljnom, o kateri smo že govorili (gl. str. 376). Kakšno olje ima goreti pred sv. rešnjim Telesom, o tem sicer nimamo splošne cerkvene postave, a jasno nam to pové starodavna in splošna navada, zahtevajoč čisto oljkino olje. Tudi mnogo mnogo partikularnih cerkvenih določb dopušča le olivino olje, katero edino ima vse one pomenite naturne lastnosti. Le iz prav važnih razlogov sme škof dovoliti drugačno. Gl. opomnjo 2. str. 377.

[1]) Pridobiva se iz zrelih jagod oljkinega drevesa (olea europea), rastočega po Primorskem, Dalmaciji, Italiji, Španiji, po Francoskem, Grškem, po severni Afriki, zahodnji Aziji itd. Tudi olivino olje pačijo, primeševaje mu drugačnega, cenejega olja. A različno olje se nikoli popolnoma ne zmeša, ampak če posoda s takim oljem 8—10 dni mirno stoji, pade vsako primešano olje na dno, oljkino kot najložje ostane na vrhu, kar se pozná na barvi. Tudi začne v mrazu olivino olje najprej gostiti se in zmrzovati.

Digitized by Google

Kar krizme in drugih sv. olj ob nadomestovanji z novimi véliki teden ostane še tekočih v posodah, naj duhovni pastir sam vlije v svetilnico pred tabernakeljnom, da tam zgorí pred svetim rešnjim Telesom. Ono pávolo v manjših posodicah. napojeno z raznimi sv. olji, naj pa véliko soboto ob blagoslovljenji ognja sežge in pepel vrže v sakrarij. — Ako se med letom kaže, da utegne sv. olja zmanjkati, smé duhovni pastir prilivati nekoliko čistega, neposvečenega olja, a vselej samo toliko, da je prilitega manj, kot je še posvečenega v posodi. To pa je dopuščeno le tedaj, če od nikoder ni dobiti dotičnega posvečenega olja, kajti obrednik pravi: »si . . . benedictum haberi non possit.«

§ 140.

Svete podobe.

Slike in kipi so v krščanskem bogočastji velicega pomena. Važne lepotine so hiši božji, ki je tudi prebivališče svetnikov; a ne le lepotičje, podobe so stalni oznanovalci lepih naukov, mrtvi sicer, vendar dosta glasni. Oni so omikancem in neomikancem odprta knjiga, so izvir tolažbe in spodbude, ter duha našega povzdigujejo k nadzemeljskemu.

I. Govorili bomo najprej o podobah sploh ter povedali, kakšne morajo biti, da se smejo rabiti na svetem prostoru, in kako je z njimi ravnati duhovnemu pastirju.

1. Da se slike ali kipi smejo rabiti v bogočastji, pa da se more z njimi doseči že naznanjeni namen, morajo se opirati na resnico, in nič ne sme na njih biti tacega, kar bi bilo zoper vero ali moralnost, ali bi jima bilo nevarno. Kar predstavlja podoba, moralo bi se kolikor moč vjemati z zgodovinsko resnico, s svetopisemskim poročilom ali s tradicijo. Nenavadne podobe nihče ne smé postavljati v katero cerkev koli, če je prej ne potrdi škof.[1]) Podobe Jezusa Kristusa, device Marije, angeljev in svetnikov smejo se izdelovati le v taki obliki, kakor je cerkvi navadna od nekdaj. Ni pa zabranjeno umetniku na podobi predstavljati kaj tacega, kar nam sicer ne sporoča zgodba, pa je vendar verjetno. Tudi alegorijske podobe in znamenja so dovoljena. A nasproti je na cerkvenih podobah prepovedano vse spodtakljivo, pohujšljivo, zgolj telesna in zapeljiva lepota, preobilna nagota, nespodobna gestikulacija, pohotljivi pogledi . . . sploh vse táko, kar

[1]) Conc. Trid. Sess. XXV. »de venerat. Sanct.« — S. R. C. 17. sept. 1857.

Digitized by Google

utegne v gledalcu vzbujati grešne misli. Svete podobe pa tudi ne smejo kazati nič otročjega, smešnega ali preposvetnega.

2. Ozir ravnanja s svetimi podobami velja to, da se smejo v cerkvah na altarje in stene postavljati križi in podobe svetnikov, a prej naj se blagoslové po določenem obredu. Pred podobami svetnikov se smejo prižigati luči, celó kadilo se jim smé zažigati, saj so se na zemlji svetili s svojimi lepimi zgledi ter Bogu prijetni postali, in sedaj bivajo na kraji večne luči. Ako na altarji ni svetinj, morajo se pri slovesni maši kipi svetnikov med svečniki stoječi kaditi duplici ductu (S. R. C. 21. marca 1744). Kjer je stara navada tako, smejo se podobe svetnikov tudi ob procesijah slovesno prenašati, le pri obhodu s sv. rešnjim Telesom se ne smejo podobe nositi pred Najsvetejšim. Lepo in pomenljivo je ter dovoljeno, podobe, zlasti podobe blažene device Marije kronati; a kipom dajati oblačila in razni kinč na-nje vezati, ni hvale vredno. Na soboto pred tiho nedeljo se z vijoličnimi pregrinjali zagrinjajo vsi križi in podobe svetnikov ter ostanejo zakriti križi do velicega petka, in podobe svetnikov do »Glorije« velike sobote. — Tudi kipi in podobe na javnih krajih, po znamenjih itd. naj vstrezajo cerkvenim določbam. Poškodovane je treba popraviti, da niso memogredočim v zasmeh. Kar se ne dá popraviti, naj se odstrani, in kaj boljšega postavi na ono mesto. (Gl. § 131., str. 346.)

II. Ako se ozremo na posamezne podobe, gré prvo mesto križu. Že prvi kristijanje so rabili križe in jih imeli v visoki časti, a bili so to križi brez podobe Kristusove. Po spreobrnjenji Konstantinovem so začeli križe častiti tudi javno, in pozneje (blezo v 6. stoletji) prišla so v navado razpela, križi s podobo Odrešenikovo. Ker je maša skrivnostno ponavljanje Kristusove krvave daritve na križu, in ker cerkev hoče, da se mašnik in ljudstvo tega vedno spominja, zato ukazuje, da ima na vsakem altarji, kjer se opravlja daritev novega zakona, stati križ s Kristusovo podobo v sredi med svečniki, in sicer tolik križ, da podoba Zveličarja na njem presega visokost svečnikov ob desni in levi, ter da mašnik in ljudstvo lahko pogleduje razpelo. Križ toraj na tabernakeljnovih vraticah ali križec vrh kanontablice ne zadostuje. Ako pa altarna podoba že itak predstavlja Kristusa na križu, tedaj ni treba še posebnega križa, če je le Jezus križani na altarni podobi glavna, odlična podoba.[1]) Kedar je na altarji izpostavljeno sv. rešnje Telo,

[1]) Benedikt XIV. piše: »Dummodo Crucifixus« in majori tabula vel pictus vel caelatus primum locum obtineat prae ceteris omnibus, quae in eadem tabula exprimuntur.«

Digitized by Google

ni treba križa, a vendar naj se v tem drži mašnik navade svojega kraja (S. R. C. 2. sept. 1741).

Posebne važnosti so križi pri pobožnosti **sv. križevega pota.** Trditi smemo, da so že Marija in druge pobožne žene, kakor tudi učenci Gospodovi obiskovali po Jezusovem vstajenji in vnebohodu one kraje in pota, po katerih je Zveličar nosil težki križ, za nas prestal udarce in druga trpinčenja, pa umrl. Živo so se na tacih mestih spominjali dogodka, ki se je ondi vršil, in so tamkej molili. Zgodovinska resnica pa je, da so kristijanje že prva stoletja, zlasti ko je cerkev dosegla svobodo, hodili v Jeruzalem, da bi tam videli one svete kraje in molili na njih, kjer je Jezus za odrešenje človeštva nosil težki križ. Navadno so obhodili pot od Pilatovega sodišča do Kalvarije; to je v ožjem smislu križev pot, via crucis ali via dolorosa. Zeló se je razširila ta pobožnost vsled križevniških vojsk, in marsikdo teh vojakov in drugih pobožnih obiskovalcev sv. krajev je domu se vrnivši dal napraviti v domačem kraji nekakov križev pot, Jeruzalemskemu podoben, ter je zraven napravil še podobe, katere naj bi ga spominjale dogodbe iz Kristusovega trpljenja, ki se je vršila na dotičnem kraji v Jeruzalemu. Cerkev je spoznala korist te pobožnosti, zato je začela odpustke deliti onim, ki bi jo opravljali s skesanim srcem. Razni papeži[1]) so odobrili to pobožnost, in Benedikt XIV. je leta 1742 duhovnim pastirjem vsega krščanstva priporočil, naj bi v svojih duhovnijah vstanovili to koristno pobožnost. Zlasti so redovniki sv. Frančiška, že od l. 1342. varuhi svetih krajev in Jezusovega groba, razširjali po vsem katoliškem svetu pobožnost križevega pota, kar jim je bilo še toliko ložej, ker so papeži vse one odpustke, ki so bili podeljeni v teku časa obiskovalcem križevega pota v Jeruzalemu, sedaj dovoljevali vsem onim, ki to pobožnost opravljajo kjerkoli na svetu. Teh odpustkov je obilno, popolnih in nepopolnih, ki se vsi morejo nakloniti tudi dušam v vicah, a natanko našteti in imenovati jih ni mogoče, ker je dokaj dotičnih papeževih pisem, shranjenih ob Jezusovem grobu v Jeruzalemu, za časa Pija V. zgorelo; zato je prepovedano naštevati odpustke križevega pota, ali celó pri posameznih postajah zapisovati jih, ampak učiti je treba: »Kdor štirinajst postaj križevega pota obišče, kakor je treba, dobi vse tiste odpustke, katere bi zadobil, ko bi osebno

[1]) Inocenc XI., Inocenc XII., Benedikt XIII., Benedikt XIV.

Digitized by Google

obiskal križevi pot v Jeruzalemu« (stationes viae Hierosolymae. S. C. Indulg. 26. marca 1881.) [1])

A kaj je treba, da vernik res dobí odpustek križevega pota? Dvojnega: *a)* da je križev pot veljavno postavljen in *b)* pravilno obiskovan.

1. Napravljati se smé križev pot po vseh cerkvah in kapelah, bodisi javnih kakor tudi zasebnih. Tudi smé biti en križev pot v cerkvi, drugi zunaj cerkve, ali celó dva v isti cerkvi na različnih krajih, n. pr. eden za moške, drugi za ženske. Postavljati se smé po mostovžih bolnišnice in po sobah za bolnike, tudi v privatni hiši (a le v posebni sobi, kjer nihče ne stanuje), pa tudi pod milim nebom po holmcih in hribcih. Kjer koli pa se postavi križev pot, zgoditi se mora na spodobnem kraji, in se mora tudi ohraniti v dostojnem stanu. Da je pa križev pot veljavno postavljen, treba je

a) pismenega dovoljenja od domačega škofa (sub poena nullitatis — S. Indulg. C. 6. avg. 1890), čeravno bi le ustno prosil dovoljenja. Kedar želi kak župnik v svoji farni cerkvi ali na kakem drugem kraji svoje duhovnije postaviti križev pot, iskati mu je pismenega dovoljenja pri svojem višjem pastirju; ako bi pa kdo drugi hotel napraviti sv. postaje, moral bi zraven škofovega dovoljenja dobiti še tudi dopuščenja od svojega župnika. Takim samostanom, cerkvam, bolnišnicam ... v fari pa, katere oskrbuje poseben od škofa tje poslan mašnik, treba je za napravo križevega pota le samo pismenega dovoljenja škofovega (S. C. Indulg. dné 21. jun. 1879). Cerkvam pa, ki so jure ordinario pod oblastjo generala reda svetega Frančiška, celó treba ni škofovega dovoljenja, ako hoté postaviti križev pot.

b) Imeti ima 14 postaj, ne več ne manj, in sicer tistih 14 znanih postaj, ki se vjemajo s štirinajstimi jeruzalemskimi [2]). Navadno na vsaki postaji podoba kaže dotično zgodbo iz Jezusovega trpljenja, kar je zato dobro, da verniki ložej pre-

[1]) Na vprašanje, če se zamorejo dobiti odpustki križevega pota »toties quoties« na dan, je S. C. Indg. dné 10. sept. 1883 odgovorila: »Ex documentis non constat, indulgentias pro pio exercitio Viae Crucis concessas toties lucrari, quoties praefatum pium exercitium iteratur«.

[2]) Namreč: I. Jezus k smrti obsojen; II. Jezus vzame križ na svoje rame itd. do XIV. Jezusa v grob položé. A tega nobena postava ne ukazuje, da bi se moral križev pot začeti na evangelijski strani; v tem je ravnati po šegi kraja.

Digitized by Google

mišljujejo Jezusovo trpljenje, in da tudi vedó, o čemur jim je premišljevati na zadevni postaji. A bistveno potrebne te podobe niso, pač pa so bistveno potrebni na posameznih postajah križevega pota leseni križi,[1]) ki morajo biti blagoslovljeni od mašnika v to pooblaščenega. Na te križe, ki naj so brez podobe Kristusove ter vselej leseni, če tudi pozlačeni ali s kako kovino obrobljeni, so navezani odpustki, a ne na podobe. (S. C. Indulg. 8. jan. 1838; 20. jun. 1838). Kaka zelo ubožna občina bi si toraj tudi mogla napraviti popolnoma pravilen križev pot brez podob, samo da bi v tem slučaji bilo primerno, po rimski šegi pod vsaki križ pridejati napis postaje, n. pr. I. Jezus k smrti obsojen itd. Tudi ni treba, da bi blagoslovljeni križi bili podobam pritrjeni, smeli bi tudi biti od njih ločeni ter pritrjeni na steno (S. C. Indulg. 15. nov. 1845). — Postaje ne smejo biti tik ena pri drugi, ampak nekoliko prostora (»aliqualis distantia« S. C. Indulg. 28. avg. 1752) mora biti med njimi.

c) Omenjenih 14 lesenih postajinih križev mora, ali preden se postavijo na omenjene kraje, ali tudi šele potem, (S. C. Indulg. 21. jun. 1879) blagosloviti kak v to pooblaščen mašnik, namreč general frančiškanskega reda, provincijali in predniki posameznim samostanom (gvardijani), ali na povelje gvardijanovo vsak drugi redovnik sv. Frančiška, ki je potrjen za pridigarja ali pa za spovednika. V deželah, kjer frančiškanov ni, mora si mašnik, želeč blagosloviti križev pot, v to dobiti posebno dovoljenje ali naravnost pri sv. sedežu, ali pa po svojem škofu oziroma po generalu frančiškanov. Blagoslavljanje in postavljanje križev[2]) se pa smé goditi javno in slovesno, ali pa privatim, brez vseh slovesnosti. Želeti je, da se ljudstvu v spodbudo zgodi publice et solemniter, namreč po obredu, kakor ga podaja Rituale Romanum. Brez vsake slovesnosti se pa mora zgoditi postavljanje križevega pota po ženskih samostanih, kjer imajo papeževi zapor, klavzuro. Pooblaščeni mašnik ondi blagoslovi križe in podobe pri

[1]) »Cruces ex ligno tantum esse debent« S. C. Indulg. 14. jun. 1845; 15. novembra 1878.

[2]) »Če tudi ni treba, da bi bile slike blagoslovljene, je vendar to sploh v navadi, zato tudi ima nova izdaja rimskega obrednika »benedictio crucium« pa zraven tudi »benedictio tabularum pictarum, si adsunt«.

Digitized by Google

omrežji, ter jih izroči redovnicam, da jih potem same obesijo na določeni kraj (S. C. Indulg. 3. apr. 1731). — Pravilno postavljeni križev pot bi zgubil odpustke, ko bi postajine križe prenesli drugam, to je v drugo cerkev, kapelo . . . V tem slučaji bi ga bilo treba na novem prostoru vnovič kanonično postaviti po pooblaščenem mašniku (S. C. Indulg. 30. jan. 1839). Ne zgubi se pa blagoslov in odpustki, če n. pr. zarad kakega popravljanja, beljenja . . . v cerkvi križe in podobe snamejo ter jih pozneje zopet postavijo na svoje mesto. In ko bi pri tem posamezne postaje tudi ne prišle prav na iste kraje, ampak bi nekaterim ali celo vsem odkazali druge prostore, bi ne bili zgubljeni odpustki, da le križi pridejo v ravno tisto cerkev ali kapelo, kjer so bili prej (S. C. Indulg. 16. dec. 1760; 22. avg. 1842; 20. avg. 1844). Ker so odpustki navezani na križe, zato niso zgubljeni, če se napravijo nove postajine podobe, da le križi ostanejo isti (S. C. Indulg. 15. nov. 1845). In še celo ko bi bilo treba nekatere križe nove napraviti, ostali bi odpustki križevega pota, da le še ostane starih križev več, kot se pritrdi novih.[1])

d) Treba je tudi listine o pravilnem postavljanji križevega pota.[2]) Ta documentum peractae executionis, ki ga imata podpisati blagoslavljajoči mašnik in župnik ali vodja cerkve, bolnišnice . . . kjer se križev pot napravi, je ukazan, a ne sub poena nullitatis. (S. C. Indulg. 6. avg. 1890).

2. V zadobljenje odpustkov je tudi treba pravilnega obiskovanja, ki je v tem, da mora zadevni vernik zraven tega, da je v stanu posvečujoče milosti božje, da ima pravo kesanje, in vsaj splošno namero odpustke dobiti, tudi še

a) vseh 14 postaj zapored obhoditi, nobene izpustivši. Ker pobožnost križevega pota ni druzega kot posnemanje obiskovanja postaj Jezusovega krvavega pota v Jeruzalemu, zato mora res biti hoja, pomikanje od postaje do postaje. Le samo takrat, kedar je toliko ljudstva v cerkvi, kakor n. pr. pri

[1]) »Si cruces pereant, vel tollantur, vel vitientur ex minori parte, licet alias illis substituere absque ulla benedictione« (S. C. Indulg. 20. septemb. 1839; 22. sept. 1842; 14. jun. 1845.)

[2]) P. general frančiškanskega reda je izvedel, da je mnogo križevih potov do sedaj bilo nepravilno postavljenih, zato je prosil sv. očeta »ut Sanctitas Sua omnes S. Viae Crucis Stationes hucusque invalide erectas convalidare ac ratas habere dignetur«, kar je Leon XIII. tudi res storil dné 31. julija 1883.

Digitized by Google

vkupni pobožnosti križevega pota, da ni možno priti do postaj, tedaj zadostuje, da verniki sicer ostanejo vsak na svojem mestu, a da svoj namen, obiskati posamezne postaje, razodevajo s tem, da poklekujejo in vstajajo, in da se nekoliko obračajo proti zadevni postaji. Vodnik pobožnosti, naj si je duhovnik ali pa kak lajik, ta mora iti k posameznim postajam ter tamkaj opravljati dotične molitve, kajti da bi le mašnik na leci navadne molitve opravljal, in verniki da bi mirno po klopeh sedeli ali klečali, bi se odpustki ne dobili.[1])

b) Tudi je treba, da se pobožnost pri vseh 14 postajah opravlja ob enem, brez moralnega prestanka. Ne vdeležil bi se toraj odpustkov, kdor bi nekoliko postaj opravil, potem pa n. pr. domu šel zarad kakih opravkov, in se pozneje vrnil ter pobožnost nadaljeval (S. C. Indulg. 14. dec. 1857). Ko bi pa le toliko prejenjal, da vmes v cerkvi opravi kako drugo pobožnost, n. pr. da posluša pridigo, da opravi spoved, prejme sv. obhajilo itd., tedaj pa sme nadaljevati s križevim potom, kjer je jenjal, in vdeleži se odpustkov (S. C. Indg. 16. dec. 1760).

c) Med pobožnostjo križevega pota mora vernik premišljati trpljenje in smrt Kristusovo, in zlasti še dogodbo dotične postaje. Kdor ni zmožen premišljevati, njemu zadostuje v zadobljenje odpustkov, da med pobožnostjo sploh misli na trpljenje Gospodovo. Pri postajah brati iz molitvenika premišljevanja ali očenaš, češčenamarijo obmoliti, je sicer jako koristno, a bistveno ni (S. C. Indg. 16. febr. 1839).

3. Nekako namestilo pravilno postavljenega križevega pota so postajini križi. Mnogim namreč ni mogoče hoditi v cerkev ali sploh na kraj križevega pota, zlasti bolnikom, jetnikom, njim, ki se vozijo po morji, ki prebivajo v deželi nevernikov ali krivovercev, ali tudi v katoliški deželi, pa daleč od kraja, kjer so postavljeni blagoslovljeni stacijoni. Takim toraj, katerim »ob legitimum impedimentum« ni mogoče na navadni način pobožnost križevega pota opravljati (a ne da bi iz zgolj zanikrnosti ne hoteli v cerkev), je papež Klemen XIV. dné 26. prosinca 1773 podelil

[1]) Za Solnogradsko cerkveno provincijo (Solnograd, Tirolsko, Predarlsko, Štajersko in Koroško) dobil je nadškof Maksimilijan pl. Tarnoczy od sv. sedeža l. 1868. to posebno pravico, da vernikom teh dežel v zadobljenje odpustkov križevega pota ne le pri skupni pobožnosti, ampak tudi če jo posamezni opravljajo ter jim ne manjka prostora za hojo, zadostuje nekakovo telesno premikanje (aliquis corporis motus) proti postajam. (Gl. Solnogr. Dioec. Verordnbl. 1868, pag. 177).

Digitized by Google

pravico, da morejo zadobiti odpustke križevega pota, ako v stanu milosti božje pobožno in s skesanim srcem, držeč v rokah krucifiks, v ta namen od pooblaščenega mašnika blagoslovljen, brez moralnega prestanka molijo (recitari debent. toraj ne samo v mislih), 14 očenašev in 14 češčenamarij in »čast bodi . . .« za štirinajst postaj križevega pota, potem 5 očenašev, češčenamarij in »čast bodi . . .« v spomin sv. peterih ran Kristusovih, in en očenaš, češčenamarijo in »čast bodi . . .« po namenu sv. očeta (skupaj toraj 20 očenašev, 20 češčenamarij in »čast bodi . . .«) Zeló bolnim, kateri ne morejo moliti toliko očenašev, je Leon XIII. dné 9. sept. 1890 podelil posebno milost, da naj mesto njih, držeč v rokah blagoslovljen krucifiks, obmolijo dejanje kesanja, in izrekajo besedice: »Tebe toraj prosimo, pridi na pomoč svojim služabnikom, katere si s predrago krvjo odrešil«, pa če ne sami, vsaj za kakim drugim pobožno v duhu molijo 3 očenaše, 3 češčenamarije in »čast bodi . . .«

A kakšen bodi križ, ki se mora v rokah držati, da se zadobé odpustki, podeljeni za obiskovanje križevega pota? Celó majhen ne smé biti, ampak dolg kakih 10—15 *cm*. Na njem mora biti podoba Zveličarjeva telesno izdelana, ne samo narisana, ali vtisnjena, in ne iz take tvarine, ki se lahko zlomi, ampak »ex qualibet materia solida et compacta«, n. pr. iz mesinga. Križ sam sme biti lesen. Križ, ali prav za prav podoba na njem, mora biti nalašč v ta namen blagoslovljena od mašnika, ki ima oblast za to. Pooblaščeni v to pa so gvardijani ali predniki frančiškanskih samostanov in drugi višji predstojniki tega reda. Kedar za delj časa ni gvardijana doma, ima to pravico tudi njegov namestnik, vikarij. Kdor ima takó blagoslovljen krucifiks, ga ne sme prodajati, zamenjevati ali posojevati iz tega namena, da bi kdo drugi z njim dobil odpustek, ker s tem bi zgubil odpustke. Slehrni toraj, ki se želí vdeleževati omenjene milosti, naj si sam preskrbi križ ter naj ga dá za-se blagosloviti. Ako pa želi kdo tak blagoslovljen križ podariti komu drugemu, ki si ne more sam zanj iskati blagoslova, mora ga dati blagosloviti ne za-se, ampak za tistega, komur ga je namenil.[1]) — A morejo se tudi drugi, ki nimajo tacega blagoslovljenega postajinega križa, vdeleževati vseh

[1]) Na vprašanja: 1. An amittant Indulgentias Cruces, Coronae, Rosaria, Statuae . . , quae ante omnem usum, ab una, deinde in aliam, tertiam et quartam quoque manum transierint? — 2. An *a*) res Indulgentiis ditatae tradi debeant fidelibus omnino gratis; ita ut *b*) si aliquid quocumque titulo sive pretii, sive

Digitized by Google

odpustkov sv. križevega pota. Ako jim namreč ni mogoče obiskati kak pravilno postavljen in popoln križev pot, zadobé vse duhovne dobrote te pobožnosti, ako s takim, ki v rokah drži blagoslovljen postajin križ, skupaj molijo kar je v ta namen potrebno, namreč omenjenih 20 očenašev, češčenamarij in »čast bodi . . .«. To posebno milost je podelil papež Leon XIII. dné 19. pros. 1884. V resnici neprecenljiva dobrota, katero duhovni pastir skušaj preskrbeti pobožnim družinam v kakih samotnih oddaljenih krajih duhovnije, zlasti pa bolnikom, hiralcem itd. Večje duhovne miloščine jim skoraj ne more nakloniti, kakor da jim preskrbi postajin križ!

§ 141.

Relikvije ali svetinje.

Čast, ki jo cerkev že od nekdaj skazuje svetim ostankom, je opravičena s trojnega stališča. Najprej je človeku vže p r i r o j e n o tako častenje, kajti ljudem vseh časov in krajev bilo je lastno, da so v visoki časti imeli grobe svojih ljubih rajnih, in so jim tudi bile drage vse one reči, ki so jih rajni v življenji imeli ali rabili. Kako si tudi dandanes marsikdo prizadeva dobiti, ali celó za velik denar kupiti reči, katere so bile lastnina slovečih rajnih; in z velikim spoštovanjem si ljudje ogledujejo po muzejih in drugih zbirkah n. pr. obleko, orožje, pisanje . . . tega ali druzega junaka. — Tudi z g o d o v i n s k o je opravičena čast, ki jo dajemo sv. relikvijam. Brž ko je Jezus na križu izdihnil dušo, so si prizadevali njegovi učenci dobiti dragoceno truplo Gospodovo. Z vsem spoštovanjem je snamejo s križa in položé v Marijino naročje, ki z največjim spoštovanjem poljubuje krvaveče rane svojega Sinu. Bogati Jožef prepusti svetemu truplu lastni skalnati grob. Tudi brž prvim mučencem so skazovali kristijanje veliko čast. Prelita kri, njih truplo, obleka . . . bila jim je jako dragocen ostanek; mnogokrat so si skušali verniki tacih svetinj pridobiti celó z nevarnostjo lastnega življenja. Slovesno in sv. pesmi popevaje so trupla krščan-

permutationis, sive muneris, sive eleemosynae requiratur, vel accipiatur, Indulgentiae ex hoc amittantur? — 3. Utrum qui habet facultatem benedicendi Cruces, Rosaria . . . eisque applicandi Indulgentias, etiam pro seipso Cruces et Rosaria benedicere queat, hisque utendo sibi quoque Indulgentias lucrari possit? — je C. S. Indg. et ss. Reliq. dné 16. julija 1887 odgovorila: ad 1. Negative; ad 2. Affirmative ad utramque partem; ad 3. Affirmative.

Digitized by Google

skih junakov pokladali v grobe, in mnogokrat na njih opravljali sv. daritev. V koliki časti je cerkev imela tudi obleko Gospodovo in orodje njegovega trpljenja skoz vsa stoletja! Tudi potne rute sv. Pavla in njegove pasove so kot svete ostanke prvi kristijanje imeli v velikem spoštovanji, kar je tudi Bog odobril s tem, da so se čudežna ozdravljenja godila po njih. (Dj. ap. 19, 11—12.) — Slednjič ima častenje svetinj tudi dogmatično podlago. Tridentinski cerkveni zbor namreč uči: » . . affirmantes, sanctorum reliquiis venerationem atque honorem non deberi ; . . omnino damnandos esse, prout jam pridem eos damnavit et nunc etiam damnat Ecclesia.« — »Sanctorum quoque Martyrum et aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quae viva membra fuerunt Christi et templum Spiritus S., ab ipso ad aeternam vitam suscitanda et glorificanda a fidelibus veneranda esse, per quae multa beneficia a Deo hominibus praestantur!« (Sess. XXV.) Ves človek, duša in telo, postane po sv. zakramentu ud telesa Kristusovega, tempelj sv. Duha. Truplu svetnikovemu toraj, katero bo po vstajenji mrtvih Bog vekomaj v nebesih poveličal, gré cultus duliae absolutus, častenje zarad njega samega; vsem drugim ostankom svetnikov pa le cultus duliae relativus, častenje zarad svetnika, po kolikor so v zvezi bili z osebo njegovo.

Relikvijo ali sveti ostanek v cerkvenem ter ožjem smislu imenujemo tisto, kar je substancije svetnikovega telesa še ohranjene. Ako je ohranjeno še celo truplo njegovo, ali vsaj kak celovit, poglaven del telesa, n. pr. glava, cela roka, noga, ali kak drug tak del telesa, na katerem je bil mučenec trpinčen (vendar mora ta del biti ves ohranjen in ne premajhen), takrat imenujemo te ostanke reliquiae insignes ali majores, izborne svetinje. Relikvija v širjem smislu pa je vse tisto, kar je bilo s svetnikom v kaki zvezi ali dotiki, n. pr. njegova obleka, orodje, katero je rabil, ali s katerim je bil mučen, njih pisanja, knjige itd.

Da se pri častenji svetinj ne vrine kaka napaka, zloraba ali vraža, dala je cerkev nekatere ukaze, katerih se mora držati duhovni pastir.

1. Le samo take svetinje se smejo javno izpostavljati v častenje, ali v procesiji nositi, katere so potrjene kot prave, in katerih pristnost je spoznana od domačega škofa.[1] Smé pa tudi

[1]) Da kaka relikvija sploh veljá kot prava, in da se smé privatno častiti, dosti je, če je potrjena od katerega koli škofa. — V javno častenje odmenjene

Digitized by Google

brez take aprobacije veljati kaka relikvija kot prava, če so jo v kakem kraji že nad 60 let javno častili, ako se nje nepravost za gotovo ne skaže.[1] Neprave ali dvomne svetinje je treba odpraviti iz cerkve, a le previdno, da ljudstvo ni žaljeno. Zato naj se, če mogoče, prave relikvije postavijo na mesto odpravljenih nepravih ali dvomnih. Nepravi ostanki se morajo sežgati ali pokopati; dvomne naj duhovni pastir zapre v kak varen kraj, in naj na-nje zapiše: »reliquiae dubiae«.[2])

2. Javno častiti se smejo le izborne svetinje (rel. insignes). Take so *a)* relikvije Gospodove, kapljice dragocene krvi, koščeki sv. križa, trnjeve krone, ali kakega druzega orodja Kristusovega trpljenja. Teh rečí veljá tudi najmanjši košček kot izborna svetinja. *b)* Celo truplo kakega svetnika, ali vsaj kak večji in imeniten del njegovega telesa, kakor smo že omenili.

3. Potrjene izborne svetinje Gospodove in svetnikov smejo se z dovoljenjem škofovim v vseh cerkvah izpostavljati v častenje, vendar nikoli ne na altar pred izpostavljeno presv. rešnje Telo, tudi ne na tabernakelj, ali pred durice tabernakeljna. Posoda s svetinjami se ne smé postavljati na palo, še manj pa v tabernakelj.

4. Med tem, ko so izpostavljene svetinje, mora pred njimi ves čas goreti luč v svetilnici, in tudi še dve luči na altarji, kjer so izpostavljene.

5. Po izpostavljenji, ali po obhodu, če se vsled stare šege napravlja s svetinjami, smé se z relikvijo svetnikovo ljudstvu

svetinje mora episcopus loci potrditi celó takrat, če so relikvije bile aprobirane v Rimu. To pa zato, da se domači škof prepriča, da so bile res potrjene po svetem očetu, in da se med tem z njimi ni zgodilo kako zločinstvo. Da pristnost kakega sv. ostanka postane nedvomna, mora biti shranjen v dobro zaprti posodi, na katero ima škof v znamenje svojega potrjenja na tako mesto pritisniti pečat, da ni mogoče relikvije vzeti iz posode, ali jo zamenjati z drugo, da bi pečata ne prelomil. Škof potrdivši pravost relikvije, izreče svojo aprobacijo v posebnem pismu (authentica).

[1]) S. C. Indg. 14. dec. 1857; 16. jan. 1858; 29. febr. 1864.

[2]) Novejši čas so prišli v Rimu na sled nekaterim sleparjem, ki so kosti človeške čedno v posode zadelane prodajali kot častite ostanke svetnikov, in so zakrivali svojo hudobijo ecló s ponarejenimi škofovskimi pismi. Zato je papež Leon XIII. s pismom dné 1. februvarija 1883 zaukazal vsem škofom in samostanskim prednikom, da natanko preiskujejo pristnost relikvij, dobljenih od leta 1874. naprej; naj o tem pozvedanji sporočé v Rim in pošljejo tudi avtentike tacih ostankov, da jih presodijo in preiskujejo tudi še pri sv. sedežu (gl. Laib. Diöcbl. 1883, str. 102).

Digitized by Google

dati blagoslov (S. R. C. 24. jun. 1683); ako pa so bile izpostavljene relikvije Gospodove, naj se vselej dá z njimi blagoslov [1]) (S. R. C. 15. sept. 1737).

6. Svetinje ne smejo ležati gole in odprte, ampak dobro zavarovane morajo biti; ali pod steklom shranjene naj se kažejo in poljubovati dajó ljudstvu. Kedar se to godi brž po sv. maši, ostane celebrant v mašni obleki, sicer pa daje svetinje poljubovati v koretlji in štoli na listni strani altarjevi, ali pa pri obhajilni ograji. Ako hoče, smé mašnik takrat, ko vsakteremu s pobožnostjo in resnobo svetinjo dá v poljub, govoriti: »Per merita et intercessionem Sancti N. concedat tibi Dominus salutem et pacem.« Če je pa relikvija košček sv. križa, takrat smé mašnik govoriti: »Per crucem et passionem suam concedat tibi Dominus salutem et pacem.« Verniki poljubujejo ali steklo posodice, ki naj bi se z rutico obrisovalo po vsakem poljubu, ali pa svilnato odejo sv. ostanka.

7. Svetinje Gospodove se smejo pri procesijah nositi pod nébom, baldakinom (S. R. C. 26. avg. 1752), relikvije svetnikov pa ne (S. R. C. 27. maja 1826). Pri procesiji s sv rešnjim Telesom pa se ne smejo nositi nikakove svetinje, ne Gospodove in ne relikvije svetnikov, kajti kjer je Jezus sam resnično pričujoč, tam se mora umakniti vse drugo, kar bi utegnilo pobožnost vernikov odvračati od sv. Zakramenta (S. R. C. 17. jun. 1684).

8. Ako imajo v kaki cerkvi prave in izborne svetinje svetnika, katerega imé je v martirologiji, in ki ga cerkev sploh časti, se tam njega oficij obhaja sub ritu dupl. min. (če nima že itak višjega reda), in maši njegovi se prideva v dotični cerkvi »Credo«.[2])

9. Kedar se obhaja sv. maša pri altarji, na katerem so svetinje Gospodove izpostavljene v javno častenje, tedaj je mašniku

[1]) To se tako zgodi, da mašnik pred svetinjami Gospodovimi (n. pr. pred koščekom sv. križa) z enim kolenom poklekne, spet vstane, stojé in molčé na žrjavico vrže kadila, poklekne, in se brž vzdignivši stojé pokadi svetinje trikrat. Nato si ogrne velum, poklekne, vstane, vzame relikvijo ter ravno tako kakor z monstranico molčé dá blagoslov. Peti se ne smé med tem blagoslovljenjem. Ako se blagoslov dá s kako izborno svetinjo svetnikovo, tedaj se mesto genufleksije samo z glavo prikloni pred relikvijo, pokadí le duplici ductu, blagoslov pa se dá, kakor s svetinjami Gospodovimi.

[2]) Te prednosti pa nimajo tako zvane »reliquiae baptizatae«, to je svetinje takih svetnikov, oziroma marternikov, katerih ime je neznano, in so jim dali kar neko poljubno imé.

Digitized by Google

ravno tako storiti, kakor bi maševal pri altarji, na katerem je sveto rešnje Telo v zaprtem tabernakeljnu. On toraj in accessu et regressu relikvijo počasti z navadno genufleksijo (S. R. C. 23. maja 1835). Svetinjam svetnikov ne gré ta čast. Kedar se pa pri véliki maši ali pri »Magnificat« izvršuje navadna incenzacija altarja, se najprej pokadi križ, potem pa duplici ductu[1]) sv. relikvije, ako so na altarji; najprej one na evangelijski, potem na listovi strani.

E.

§ 142.

Simbolična dejanja v liturgiji.

Bogočastna ali sveta dejanja imenujemo vsa ona od Kristusa ali njegove cerkve ukazana očutna, telesna delovanja, ki obdajajo in spremljajo zakramentalne čine, zlasti presveto daritev, in se nahajajo tudi pri drugih liturgičnih funkcijah. Taka so: stanje, držanje in razno gibanje telesa in njegovih udov. Njih namen je, da se v bogočastji izvršuje vse redno, dostojno, spodbudno ter se po njih Bog tudi po vnanje časti; ob enem imajo simbolno predstavljati razne misli, ideje krščanstva.

1. Mašnik in tudi ljudstvo pri bogočastnih opravilih navadno stoji. Stanje je znamenje vstajenja Kristusovega in našega duhovnega vstajenja pa odrešenja, toraj je duhovniku ukazano stanje zlasti ob nedeljah, in od Velike noči do Binkošti. Pomenja pa stanje tudi veselje, navdušenost kristijanovo in radovoljnost izpolnovati voljo božjo, n. pr. stanje, ko se moli Te Deum, pri evangeliji itd. — Sedenje ni le potrebno pri dolgotrajnih liturgičnih opravilih, ampak mnogokrat tudi pomenja mašnikovo čast, dostojanstvo.

2. Poklekovati in klečati razodeva poniževanje, podložnost, vdanost, znači največje spoštovanje, češčenje; naznanjuje pa tudi čustvo zavisnosti, zadolženja, milo prošnjo, pokoro. Že sv. pismo nam poroča o tem načinu, kazati največje češčenje, vdanost. O treh modrih iz Jutrovega pravi: »Procidentes adoraverunt eum«; in ozdravljeni sleporojenec, ko se mu je Jezus spoznati dal kot Sin božji »procidens adoravit eum«. Marija Magdalena se je pred Jezusom vrgla na kolena, isto tako Peter po čudovitem ribjem lovu ... Jezus sam je klečé molil k nebeškemu Očetu, in

[1]) Pri sv. maši pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom se ne pokadé svetinje, ako so na altarji.

Digitized by Google

o njem spričuje apostelj (Filip. 2, 9—10): »Zato ga je Bog povišal, in mu dal imé, katero je čez vsa imena, da se v imenu Jezusovem vsako koleno pripogiba teh, ki so v nebesih, na zemlji in pod zemljo.« Vsled tega cerkev zahteva poklekovanja [1]) in klečanja večinoma Bogu nasproti, pred sv. rešnjim Telesom. — Največje ponižanje ter žalost, bridkost naznanjuje vleganje na tla (prostratio); v jutrovi cerkvi zelo pogostno, rabi se v latinski cerkvi le redkokdaj, n. pr. véliko in binkoštno soboto, pri ordinacijah itd.

3. Redno je. da duhovnik pri liturgičnih opravilih stoji po koncu in ravno, a v znamenje spoštovanja, poniževanja ali češčenja mu cerkev ukazuje razna priklanjanja glave in telesa. Zlasti mašni obred razločuje trojne vrste priklanjanja: inclinatio simplex ali capitis [2]), kedar mašnik le glavo prikloni; inclinatio

[1]) Poklekniti z enim kolenom je treba: *a*) ako se gré memo altarja, na katerem je v zaprtem tabernakeljnu shranjeno sv. rešnje Telo, ali pa med mašo po povzdigovanji na korporalu navzoče. *b*) Pred mašo in po maši, ko k altarju pride mašnik in ko odhaja, ako je na tistem altarji v zaprtem tabernakeljnu sv. rešnje Telo, je treba poklekniti in plano pred, a ne na spodnjo stopnjico; ko pa pride od altarja doli, preden začne pristopno molitev, poklekniti je na doljno stopnjico z enim kolenom, in ko bi bilo tudi sv. rešnje Telo izpostavljeno na tistem altarji (S. R. C. 12. nov. 1831). *c*) Kolikorkrat pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, ali tisti čas od povzdigovanja do zavživanja sv. krvi pri maši v sredo altarja pride, ali sredo zapusti. *d*) Pred in po povzdigovanji sv. hostije in keliha. *e*) Kolikorkrat po povzdigovanji kelih odkrije in pokrije. *f*) Pred besedami: „Panem coelestem . . .« *g*) Kedar je v listu, traktu, ali evangeliji, ali kje drugej v liturgiji ukazano. *h*) V »veri« od besedi »et incarnatus est« do inclusive »homo factus est«. *i*) V zadnjem evangeliji pri besedah »verbum caro factum est«. *j*) Pri besedah »flectamus genua«, in če je tudi pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, se pokleka z enim kolenom proti altarju obrnjen, vsa druga poklekovanja pred izpostavljenim Najsvetejšim se imajo goditi z obličjem proti sv. rešnj. Telesu.

Na obe koleni je poklekovati: *a*) Pred sv. mašo, ko se pride k altarju, na katerem je izpostavljeno sv. rešnje Telo, ali ko gré od tacega altarja, in sicer in plano pred zdoljno stopnjico. *b*) Ako se gré memo altarja, na katerem je izpostavljen presv. Zakrament, ali pri katerem je ravno takrat povzdigovanje ali pa se deli sv. obhajilo. *c*) V pasijonu pri besedah: »emisit spiritum, expiravit, tradidit spiritum«. *d*) Pri incenzaciji svetega rešnjega Telesa na altarjevi stopnjici klečé . . .

[2]) Priklon glave je trojne mere: incl. cap. profunda, media in parva. Globoko priklanjanje glave naznanjuje Bogu skazano čast, ter je ukazano: *a*) v zakristiji pred krucifiksom, ko gré duhovnik k altarju in ko se vrne. *b*) Kedar odpre misal, in vrnivši se v sredo altarja, da bi šel po stopnjicah doli; ravno tako ob koncu, ko odmolivši zadnji evangelij v sredo pride, preden gré po stopnjicah doli. *c*) Pri vsacem »gloria Patri«. *d*) Med »Gloria« pri besedah: »Deo —

Digitized by Google

corporis media[1]), ko zmerno stori priklon z glavo in z ramami, in inclinatio corporis profunda[2]), kedar se mašnik globoko prikloni z životom.

4. Roke mašnik pri bogočastnih opravilih k molitvi razteguje ali pa na prsih sklepa (elevatio, plicatio manuum), ter tako tudi po vnanje naznanjuje notranje stanje duše. Sklepanje rok kaže zbrane misli, pobožnost, počivanje duše v Bogu; njih povzdiganje pa vzlet misli k Bogu, navdušenost srca, veliko hrepenenje po pomoči od zgoraj, ali tudi strmenje nad božjim veličastvom. Raztegujoč roke nekako kaže znamenje križa, kar ga

---

adoramus te — gratias agimus tibi — Jesu Christe — suscipe deprecationem nostram.« *e*) Kolikorkrat koli izgovori besede: »Jezus — Trinitas — Oremus«. *f*) Pri „veri« izgovorivši besede: »Deum — Jesum Christum — simul adoratur«. *g*) V začetku prefacije pri besedah »Deo nostro«. *h*) Pri obojnem spominu (memento), ko se živih in rajnih spominja. *i*) Pri besedah: »Tibi gratias agens« pred obojnim konsekriranjem. *j*) Izgovorivši: »Per eumdem Christum Dom. nostr.«, preden govori »Nobis quoque peccatoribus . . .« *k*) Pri trojnem »Agnus Dei . . .« *l*) Ko moli: »Placeat tibi St. Trinitas . . .« *m*) Kedar govori »Benedicat vos . . .« pri besedi »Deus«. *n*) Preden zapusti altar, na katerem ni sv. rešnjega Telesa, in plano pred stopnjicami in še odkrit. — Srednje prikloni glavo proti misalu le kedar izgovori ime Marije, matere božje. — Rahlo, le malo prikloni glavo: *a*) Kolikorkrat izgovori ime tistega svetnika, o katerem je maša ali katerega se v maši zgodi spomin. Le pri črni maši, če imenuje svetnika tistega dné, in v oracijah »Ad libitum« in »a cunctis« imenovaje svetnika, kojega se spominja, ne stori priklona z glavo. *b*) Kedar imenuje vladajočega papeža. — Globoka priklanjanja glave godé se proti altarjevemu križu, med evangelijem proti knjigi, in če je izpostavljeno sv. rešnje Telo, ali pa ko je po spreminjevanji na korporalu, proti Najsvetejšemu. Srednji in rahli priklon glave goditi se ima proti imenu v knjigi, ali pa proti podobi matere božje ali svetnika tistega dné, če je morda postavljena na vzvišenem kraji altarja.

[1]) Z glavo in zmerno z ramami se ima prikloniti mašnik, toraj pri menzi stoječ nekako toliko, da čelo pride do višave keliha: *a*) pri besedah »Deus tu conversus . . .« do (inclus.) besede »Oremus". *b*) Govoreč: „Oramus te Domine . . ." do besedí: „quorum reliquiae . . .« *c*) Pri besedah: „In spiritu humilitatis . . ." „Suscipe sancta Trinitas . . ." pri „Sanctus . . ." noter do „Benedictus . . ." excl. *d*) Pri obojnem spreminjevanji in pri treh predobhajilnih molitvah. *e*) Pri: „Domine non sum dignus . . ." *f*) Zavživaje sv. hostijo.

[2]) Globoko se je prikloniti z životom, to je toliko, da s sklenjenimi rokami skoraj do kolen seže, ali pri altarji stoječ s čelom nekako do menze pride: *a*) K altarju prišedši potem, ko je strežniku izročil biret, in pa ravno pred nastopno molitvijo, preden se prekriža, ako na tistem altarji ni shranjeno sv. rešnje Telo. *b*) Ko začne „Confiteor" noter do „Amen" po „Misereatur . . ." *c*) Pri: „Munda cor . . . Jube . . . Dominus sit . . ." *d*) Ob začetku kanona pri besedah: „Te igitur . . ." do besede „petimus" incl., in po povzdigovanji pri besedah: „Supplices te rogamus . . ." do besede „quotquot" inclus.

Digitized by Google

spominja na Gospodovo križanje in na skrivnost našega odrešenja. Prve čase so verniki z raztegnjenimi rokami molili, to je, postavljali so se v tako stanje, v katerem je Jezus na križu viseč molil k nebeškemu očetu. Razprostiranje rok je dandanes v liturgiji razun nekaterih škofovskih opravil le še med daritvijo sv. maše zaukazano. — Časih duhovnik roke razprostrte ima ali polklada na osebe ali reči, kar pomeni izlivanje milosti, blagoslova, ali podelitev kake oblasti, n pr. pri posvečevanji . . . Izmed raznega v bogočastji natanko določenega gibanja rok je posebno pomenito trkanje na prsi, kar naznanjuje veliko žalost nad svojimi grehi, spoznanje svoje grešnosti in nevrednosti, n. pr. med povzdigovanjem, pri obhajilu . . .

5. Oči ima mašnik pri sv. opravilu navadno pobešene, kar je treba že zato, da se varuje razmišljenosti; zraven je to tudi naturen izraz ponižnosti, skromnosti in nevrednosti. Časih posnemajoč zgled Zveličarjev povzdiguje svoje oči kviško, h križu ali na presv. Zakrament, v znamenje žive vere ali prošnje in gorečega hrepenenja. [1])

6. Poljubovanje je znamenje velicega spoštovanja in ljubezni. Mašnik poljubuje altar [2]) v znamenje ljubezni in združenja s Kristusom, katerega altar pomenja, in združenja s svetniki, katerih svetinje so vzidane v altarji. Poljubuje pa duhovnik take

[1]) Pri sv. daritvi mora mašnik oči povzdigovati k altarnemu križu, med povzdigovanjem pa in pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom k sv. hostiji, ter precej jih zopet pobešati: *a*) Preden začne moliti: »Munda cor meum . . .« *b*) Pri besedah: »Suscipe sancte Pater«. *c*) Pri besedah: »Veni Sanctificator«. *d*) Pri besedah: »Suscipe sancta Trinitas«. *e*) Ob začetku prefacije pri besedah: »Deo nostro«. *f*) V kanonu ravno pred »Te igitur«. *g*) Pred konsekriranjem pri besedah »elevatis oculis«. *h*) Pred blagoslovom pri besedah: »Benedicat vos«. — Nekoliko dlje ima oči povzdignjene: *a*) h križu darovaje kelih med vso molitvijo »Offerimus tibi . . .« *b*) K presv. Zakramentu povzdigovaje sv. hostijo in kelih s sv. krvijo. — Ves čas ima mašnik oči obrnjene na sv. hostijo: *a*) dokler je »Memento pro defunctis«, spominjajoč se rajnih. *b*) Med Gospodovo molitvijo začenši od besedi »Pater noster«. *c*) Pri treh predobhajilnih molitvah. — Ni sicer ukazano, a dostojno je, da mašnik gleda na sv. rešnje Telo pri molitvah: »Supplices . . .«, »Agnus Dei . . .« in »Domine non sum dignus . . .«

[2]) In sicer: *a*) pri besedah: »quorum reliquiae hic sunt«. *b*) Preden se obrne k ljudstvu nazaj, da reče »Dominus vobiscum« ali pa »Orate fratres«. *c*) Ob začetku kanona pri besedah: »uti accepta habeas et benedicas«. *d*) V molitvi »Supplices« pri besedah »ex hac Altaris participatione«. *e*) Po molitvi: »Placeat« in če tudi ne dá blagoslova, kakor pri črnih mašah. *f*) Pri slovesnem opravilu celebrant in dijakon poljubita altar, preden se dá poljub miru (Pax).

Digitized by Google

reči, ki so v zvezi z altarjem in z daritvijo, n. pr. humeral, manipelj, štolo, ko se oblači in slači; začetne besede evangelija v misalu (izvzemši črne maše), pateno pri molitvi: »Libera nos . . .« itd.

II. Poglavje.

Posebna liturgika.

§ 143.

U v o d.

V posebnem delu liturgike nam je govoriti o posameznih bogočastnih opravilih in o načinu njih izvrševanja. Prav ponaturno razdelimo vse bogočastne cerkvene funkcije v dve skupini:

I. Prvi prištevamo vkupna sv. opravila, to je ona liturgična dejanja, ki se opravljajo za duhovnijo sploh, in katerih se verniki ob enem vdeležujejo, ter z njimi pred vsem (če tudi ne izključljivo) Boga poveličujejo in pa svojo vdanost do Njega naznanujejo. Taki deli božje službe so 1. javne ljudske pobožnosti, 2. cerkvena urina molitev ali duhovne dnevnice, 3. daritev sv. maše.

II. Drugi skupini pripadajo sv. opravila za posameznike, to je liturgična dejanja, namenjena bolj posamnim udom krščanske občine, pri katerih vernik prejemlje zlasti raznih milosti božjih v svoje zveličanje. To so 1. sv. zakramenti, 2. zakramentali ali blažila.

I. ČLEN.

Vkupna sveta opravila.

§ 144.

Javne ljudske pobožnosti.

Nekako do 5. stoletja je verno ljudstvo opravljalo z duhovniki vred na svetem kraji cerkvene urine molitve ali dnevnice. Ko pa je to pojenjevalo, so začeli po raznih deželah vstanavljati posebne očitne pobožnosti za ljudstvo v narodnem jeziku. Izmed raznih tacih cerkvenih pobožnosti so nekatere že vrejene po višjih cerkvenih oblastnijah, deloma tudi ukazane; večinoma jih opravljajo

Digitized by Google

mašniki za ljudstvo ali v imenu ljudstva. Take javne pobožnosti so živ izraz pobožnega mišljenja in srca pa goreče ljubezni do Boga, ter izvrstno sredstvo vzbujati in vtrjevati med ljudstvom vero in ljubezen. Najimenitnejše očitne ljudske pobožnosti so:

1. Litanije[1]), ljudstvu jako priljubljena vzajemna molitev, katero tudi cerkev vporablja pri raznih liturgičnih funkcijah (n. pr. pri ordinacijah, procesijah, pri nekaterih posebno slovesnih blažilih . . .). A razun litanij vseh svetnikov, lavretanskih in onih, ki jih cerkev podaja po raznih liturgičnih knjigah, ni mašniku dovoljeno brez dopuščenja sv. sedeža glasno ter javno, to je, pri liturgičnih funkcijah, od cerkve zaukazanih moliti kake druge, kakor je izrekla C. S. Officii 18. aprila 1860.[2]) Dovoljeno pa je škofom, da smejo tudi druge litanije, namenjene privatni pobožnosti ali sploh neliturgični rabi, pregledovati, potrjevati ter dovoljevati, da se natiskujejo, kakor je izrekla S. R. C. 29. okt. 1882. Leta 1862. je papež Pij IX. potrdil še tretje litanije za javno božjo službo, namreč sv. Imena Jezusovega, a le za tiste škofije, katerih višji pastirji so tega prosili; Leon XIII. pa jih je dné 16. januarija 1886 s 300 dnevnimi odpustki vred dovolil za vso cerkev. Kakor pa brez dovoljenja sv. sedeža nihče ne smé pri javni službi božji razun onih potrjenih kakih drugih litanij rabiti[3]), tako tudi ne sme v litanijah kaj preminjati ali novega dostavljati. Leon XIII. je z apostoljskim pismom 24. decembra 1883 ukazal, da je lavretanskim litanijam kot zadnja prošnja pridejati: »Regina sacratissimi Rosarii, ora pro nobis«.

2. Rožni venec, že do sedaj v mnogih krajih in cerkvah v navadi kot javna ljudska pobožnost, papež Leon XIII. zelo zelo priporoča vsem vernikom, ter v apost. pisanji 24. decembra 1883 pristavlja: » . . . itemque declaramus, Nobis esse in optatis, ut in Dioeceseon singularum templo principe quotidie, in templis Curialibus diebus festis singulis recitetur.« [4])

[1]) Od besede λιτανεύειν, prositi, milo prositi.

[2]) Besede dekreta se glasé: »Litaniae omnes, praeter antiquissimas et communes, quae in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus et Ritualibus continentur, et praeter Litanias B. M. V., quae in sacra aede lauretana decantari solent, non edantur sine revisione et approbatione Ordinarii; nec publice in ecclesiis, oratoriis et processionibus recitentur absque licentia et approbatione S. R. C.«

[3]) Ako so kje že dolgo dolgo v rabi še kake druge ljudstvu priljubljene litanije, naj jih ne odpravlja posamezni duhovni pastir, ampak v tej zadevi poprašа svojega škofa.

[4]) O rožnovenski pobožnosti, ukazani za mesec oktober, beri Laib. Dioecbl. 1885, str. 82.

Digitized by Google

3. Križev pot, o katerem smo že natančneje govorili v § 140.

4. Ljudstvu jako priljubljena pobožnost so Šmarnice, s katerimi nebeško kraljico Marijo pred ozaljšanimi njenimi altarji častimo v molitvah, petji in premišljevanji.

5. Ker imajo vse molitve svojo moč in vrednost le v Jezusovi odrešilni smrti, zato je večinoma pri javnih ljudskih pobožnostih središče Jezus Kristus v zakramentu sv. rešnjega Telesa. Naj toraj tukaj še govorimo o izpostavljanji sv. rešnjega Telesa in o blagoslovu z Najsvetejšim, ki je pri nas toliko navadno pri očitnih ljudskih pobožnostih. — Sv. rešnje Telo izpostavljati v javno češčenje je bila do 13. stoletja neznana reč, kajti verniki so do tistih časov sv. hostijo videli samo med obhajanjem in med mašo pri povzdigovanji. Potem šele, ko je cerkev vstanovila praznik sv. rešnjega Telesa in pozneje javni obhod z Najsvetejšim, je najprej med slovesno procesijo, pozneje tudi v cerkvi med raznimi pobožnostmi sv. hostija postala vernikom vidna. Kmalu je ljudstvu jako po mislih bilo javno izpostavljanje sv. rešnjega Telesa, ter se je bolj in bolj razširjalo zlasti po Nemčiji in Avstriji, posebno nasproti krivovercem, za časa reformacije, ker so napadali to češčenje presv. Zakramenta. Rimski obred razločuje dvojno izpostavljanje sv. rešnjega Telesa: pri nas navadno javno izpostavljanje (expositio publica), kedar se Najsvetejše bodisi v monstranci bodisi v ciboriji jemlje iz tabernakeljna ter postavlja na vzvišen kraj altarja, in throno, in pa zasebno (exp. privata), pri nas neznano, ki je v tem, da dušni pastir odpre tabernakeljnove vrata, in ciborij ali pa zagrnjena monstranica s sv. rešnjim Telesom vernikom vidna postane, a sv. posode ne jemlje iz tabernakeljna.

Kolikokrat v letu naj se sv. rešnje Telo izpostavlja, tega ne določuje nobena občna cerkvena postava, kajti stvar je preveč zavisna od raznih okoljnosti časa in kraja. Benedikt XIV. si reči ni upal razsoditi, ampak le pravi: »Nullum his quaestionibus responsum fieri potest, nisi antea declarentur peculiares rerum circumstantiae, ex quibus omnis solutio difficultatis desumenda est.« In sv. Alfonz Lig.[1]) v vprašanji, ali naj se presv. Zakrament bolj ali manj pogostno izpostavlja, tako-le piše: »Spectandum, an in illis locis, in quibus fit expositio, devotio et cultus Sacramenti magis augeatur vel minuatur, et juxta hanc regulam censeo expositionem faciendam vel omittendam. Ubi enim viget devotio et

[1]) Theol. Mor. l. VI. n. 424.

Digitized by Google

cultus augetur, debita semper obtenta Ordinarii licentia, nescio, praesertim juxta praesentem nostrarum regionum frequentem usum, cur potius non sit laudanda quam improbanda hujusmodi Ss. Sacramenti expositio, modo (exciperem) non sit nimis frequens; nimia enim frequentia esset quidem causa, ut reverentia erga tantum Sacramentum minueretur.« Ker toraj cerkev o tem ni dala občne zapovedi, kolikokrat in kdaj naj se izpostavlja Najsvetejše v javno češčenje, je ravnati slehrnemu po določbah in zakonih svoje domače škofije.[1])

Da se smé v kaki cerkvi javno izpostaviti sv. rešnje Telo (in druzega kot javnega izpostavljanja v naših krajih nimamo), treba je v to tudi javnega vzroka in pa dovoljenja domačega škofa. Prošnja posameznega kristijana toraj ne more biti povod izpostavljenju, ampak občni vzroki n. pr. slovesnost praznikova, povišanje pobožnosti, splošne potrebe, starodavna navada itd. Ali pa je javen vzrok za izpostavljanje ali ga ni, to gré razsojati škofu; brez njegovega dovoljenja se v nobeni cerkvi dotične škofije ne sme javno izpostavljati Najsvetejše.[2]) To

[1]) Za ljubljansko vladikovino določuje Ordo cult. div. publ., kdaj, ob katerih dnevih in godovih cerkvenega leta se smé v češčenje izpostavljati sv. rešnje Telo, oziroma z Najsvetejšim dajati blagoslov. Gl. §§ 6., 14., 25., 28., 30. — Glej tudi obrednik str. 276. sub 4 in 5: »Supplicationes ad petendam pluviam et ad postulandam serenitatem.“ — Ker je pa po raznih krajih dežele še mnogo drugih izpostavljanj prišlo v navado, je knezoškofijstvo, želeč sčasoma uvesti enakost po vladikovini, l. 1882. za sedaj to-le zaukazalo: „Die Aussetzung des Allerheiligsten wird in dem bisher üblichen Umfange den einzelnen Curazien für die Pfarrkirche gestattet, wenn der Brauch ein altherkömmlicher ist. In jüngster Zeit ohne Wissen und Bewilligung des Ordinariates eingeführte Aussetzungen des hochwürdigsten Gutes sind abzuschaffen. — Bei jedesmaligem Exponiren des Allerheiligsten sind die liturgischen Vorschriften betreffs der äusseren Decenz, als nöthige Anzahl der Wachskerzen u. s. w. genau zu beobachten. Wo das Sanctissimum im Ciborium ausgestellt wird, muss das hl. Gefäss das durch die Rubriken vorgeschriebene Mäntelchen haben. — Neue Aussetzung des Allerheiligsten, resp. Segenmessen einzuführen, wird den Herren Pfarrern strengstens untersagt. Liegt dafür aber ein ganz besonderer, wichtiger Grund vor, so haben sie bittlich beim Ordinariate einzukommen. — Bei Filialen, an denen kein ständiger Priester sich befindet, sind die Segenmessen verboten.“ (Diöcblt. 1882. pag. 189.) — Za Lavantinsko škofijo je bilo l. 1850. po Slomšeku določeno, kedaj se smé izpostavljati sv. rešnje Telo ter blagoslov dajati z Najsvetejšim. Gl. Sammlung str. 35—36.

[2]) Gardellini piše: »Ut de expositione publica loquar, vel haec solemnissima sit vel minus solemnis, dummodo extrahatur Sacramentum e tabernaculo et pallam collocetur in throno sub umbella, fieri nequit privata auctori-

Digitized by Google

dopuščenje se daje s splošno diecezansko postavo, ali pa le posameznim cerkvam, pismeno ali ustno; le dozdevno, licentia praesumta, ne zadostuje. Zraven dovoljenja višjega pastirja pa cerkev tudi še tirja neke vnanje slovesnosti in pristojnosti; in tudi tù gré škofu določevati natančneje, kaj je treba za bolj slovesno in kaj za manj slovesno izpostavljenje z ozirom na zmožnost vsakatere cerkve. Ako gledé oprave altarja, števila sveč itd. za čas izpostavljenega sv. rešnjega Telesa v škofiji ni posebnih določb, ozirati se je duhovnemu pastirju na starodavne pametne navade kraja, pa na oni navod, ki ga je papež Klemen XI. podal l. 1705. cerkvam rimskega mesta za štirideseturno slovesno izpostavljenje Najsvetejšega.[1]) Najimenitnejše določbe Klemenove instrukcije so pa te-le:

a) Dokler ostane izpostavljeno sv. rešnje Telo, naj mašniki in drugi kleriki se vrsteč molijo klečé pred Najsvetejšim, oblečeni v roket, mašniki z belo štolo. Kjer so vstanovljene bratovščine, naj se tudi njih udje vrstijo v češčenji presv. Zakramenta, a lajikom je pri tem klečati zunaj prezbiterija.

b) Izpostavljati se mora Najsvetejše na vélikem altarji, na katerem gré podobe zagrniti za tisti čas, pa tudi svetinje in kipi svetnikov naj ne stojijo na altarji, dokler je na njem izpostavljeno sveto rešnje Telo; dopuščene so le podobe angeljev držečih luči.

c) Tron, kamor se postavi Najsvetejše, mora biti tako visoko na altarji, da se sv. rešnje Telo, če mogoče, vidi po vsej cerkvi, in bel baldakin naj ga pokriva.

d) Najsvetejše ima stati na korporalu, in dokler ostane izpostavljeno, mora pred Njim goreti luči kolikor moč veliko. (Benedikt XIV. in za njim nekaj provincijalnih zborov pravi, da pred Najsvetejšim v monstranci izpostavljenim naj vsaj dvanajst, in pred sv. rešnjim Telesom v ciboriji izpostavljenim naj gori vsaj šest sveč.)

e) Razun slovesne maše ob izpostavljenji, pa one ob shranjenji presv. Zakramenta po končani pobožnosti, bi nobena druga

tate, sed Ordinarii licentia omnino est necessaria.« Ravno to je S. R. C. že mnogokrat izrekla, A. Maier našteva 30 tacih dekretov.

[1]) Vsled nekega vprašanja je S. R. C. 4. junija 1874 ponovila dekret iz l. 1749., ki glasí: »Instructionem Clementinam extra Urbem non obligare, laudandos tamen, qui se illi confirmare student, nisi aliud ab Ordinariis locorum statuatur.«

Digitized by Google

sv. maša ne smela biti pri altarji izpostavljenega sv. rešnjega Telesa.[1]) (A dovoljena je izjema, to je, več maš sme biti pri altarji, kjer je v javno češčenje izpostavljeno Najsvetejše, če je za to »urgens necessitas, defectus altarium, consuetudo longaeva, quae difficillime abrumpi posset, sine populorum offensione et scandalo«. S. R. C. 27. sept. 1864).

S presv. rešnjim Telesom se daje blagoslov, kar je prišlo v navado v 15. stoletji; a dajati bi se imel bodisi z monstranico, bodisi s ciborijem po rimskem obredu pri vsacem izpostavljenji le enkrat, namreč ob koncu izpostavljenja. Po Avstriji, Nemčiji in tudi še po drugih deželah zunaj Italije pa je že sto in sto let stara šega, dajati mnogokrat dvojin blagoslov, pred in po maši, pred in po litanijah . . . Ko je škof limburški o tej zadevi poprašal pri sv. sedežu, mu je S. R. C. 9. maja 1857 odgovorila, da mu te šege ne more potrditi, a pristavila je: »Dum autem ita definivit, ejus mens minime fuit, ut contra abusus adeo generales et inveteratos Amplitudo Tua insurgere statim debeat, omnique vi adniti, ut incunctanter eradicentur. Ex hac enim praecipiti agendi ratione turbae ac dissensiones oriri facile possent.« In ko sta nadškofa solnograški in bamberški sporočala, da ni moč odpraviti toliko priljubljene navade »sine gravi incommodo«, jima je S. R. C. dovolila, da reč ostane pri starem.[2]) — Pred blagoslovom in vsled splošne

[1]) De Herdt pravi: »Ratio est, ut populus adorationi unice sit intentus et ab ea non distrahatur.«

[2]) RR. D. M. de Tarnóczy Archiepiscopus Salisburgensis et Germaniae Primas S. R. Congregationi exposuit, in ecclesiis suae archidioeceseos tum Saecularium, tum Regularium adesse consuetudinem a tempore Lutheri invectam et constanter hucusque servatam, benedicendi populo cum SSmo Sacramento ante sacras functiones et in fine, quoties exponitur, nec non cum Pyxide post administratam sacram Synaxin. Hodie vero primo in Ecclesia Franciscalium Salisburgensium, ne id amplius fiat, vetuit RR. Pater Minister Generalis eorundem Fratrum in actu sacrae visitationis cum scandalo fidelium et Archiepiscopi oratoris moerore. Quapropter hic ab eadem S. Congregatione humiliter postulavit, ut sibi detur facultas injungendi praefatis Religiosis, ut pergant juxta consuetudinem. Proposito itaque in S. R. Congregatione dubio: An in praedicta archidioecesi enunciata consuetudo sit servanda vel abolenda? S. C. re mature perpensa . . . rescribendum censuit: »Nihil esse innovandum.« Die 15. Febr. 1873. Temu dekretu je bilo priloženo pisanje kardinalvikarja Patricija, ki je naznanovalo željo odbora za svete obrede: »Ut, quod exortum est in populo scandalum ex abrupta hac consuetudine, quam citissime removeatur.« — Dné 28. aprila dobil je nadškof bamberški ravno tak dekret.

Digitized by Google

navade tudi po blagoslovu ima se Najsvetejše v monstranici [1]) izpostavljeno pokaditi »triplici ductu cum profunda inclinatione ante et post, interposita brevi morula inter quemlibet ductum«. Incenziranje med blagoslovljenjem ni ravno zapovedano, a ravnati se je po navadi kraja (S. R. C. 7. sept. 1861). Po končanem pokajenji in predno mašnik prijemlje Najsvetejše, si rame, roke in stajalo monstranice ali ciborija zakrije z belim [2]) velumom v znamenje ponižnosti in velicega spoštovanja do posode s sv. rešnjim Telesom, katero si ne upa prijeti z golo roko; pa tudi, da tako kaže, da ob tem svetem dejanji nekako popolnoma zgine oseba mašnikova, kajti tù ni služabnik sv. cerkve, ki blagoslavlja, ampak Kristus sam, v sv. Zakramentu pričujoč. Blagoslovljevaje ljudstvo s sv. rešnjim Telesom mašnik nič ne govori, in tudi petje pa glasba mora takrat prejenjati (S. R. C. 9. febr. 1762). Dajati pa bi se imel blagoslov ne sredi speva pri besedah: »Sit et benedictio«, ampak po odpeti kitici (S. R. C. 5. febr. 1639.).

6. Štirideseturna molitev pred izpostavljenim svetim rešnjim Telesom se je začela v 16. stoletji, bodisi v spomin, da je Jezusovo sv. Telo 40 ur počivalo v grobu, ali pa v spomin onih 40 dni, ki jih je Zveličar v molitvi in postu preživel v puščavi. V namen te pobožnosti, pri kateri prva leta sv. rešnje Telo še ni bilo izpostavljeno, se je vstanovila posebna bratovščina, katero je l. 1560. Pij IV. potrdil. Leta 1592. je Klemen VIII. ukazal vsem cerkvam rimskega mesta štirideseturno molitev, da bi se skozi celo leto tako vršila, da se prične v drugi cerkvi, predno se jenja v eni. Namen papežev je bil, da bi verniki noč in dan v molitvi Boga prosili odvrnjenja hudih stisk, krivoverstva in turške sile, ki so tisti čas zeló zeló pretile sv. cerkvi. Da bi se verniki tem rajše vdeleževali te pobožnosti, je podelil popoln odpustek slehrnemu, ki bi vredno prejemši zakrament sv. pokore in sv. rešnjega Telesa vsaj eno uro pobožno molil v zadevni cerkvi pred

[1]) Na vprašanje: »Utrum expositio et benedictio cum Ciborio absque thurificatione . . . et cum quatuor solummodo luminibus pro more Germaniae dioecesium celebrari valeat?« je odgovorila S. R. C. 9. maja 1857: »Congruentius thurificationem adhiberi: quoad lumina vero saltem sex accendenda sunt . . .«

[2]) Pa tudi druga liturgična oblačila (pluvijal, štola . . .) imajo biti bela, kedarkoli se popoludne blagoslov daje s sv. rešnjim Telesom; le samo takrat, če ravno tisti mašnik, ki je imel vespere, kar brž po večernicah daje blagoslov, ne da bi altar zapustil, ostane v opravi, katero takrat ima, t. j. v barvi tistega dné (S. R. C. 20. sept. 1806.)

Digitized by Google

Najsvetejšim; nepopoln odpustek 7 let in 7 kvadragen pa, če bi manj časa molil v cerkvi izpostavljenja. Pavel V. pa je l. 1606. popoln odpustek podelil že tudi slehrnemu, ki bi prejel sv zakramente za časa izpostavljenega Najsvetejšega ter bi na namen papežev v zadevni cerkvi pred sv. rešnjim Telesom molil nekoliko časa, če tudi ne celo uro; nepopoln odpustek 10 let in 10 kvadragen pa vsacemu, ki bi, in kolikorkrat bi s sklepom izpovedati se táko cerkev obiskal ter nekoliko molil pred Najsvetejšim. To rimsko pobožnost štirideseturne molitve pred sv. rešnjim Telesom so jeli posnemati tudi po drugih mestih in škofijah, in dandanes smé se z dovoljenjem apostoljskega sedeža in z odobrenjem domačega škofa uvesti po vseh tacih cerkvah, v katerih je sv. rešnje Telo skozi celo leto ter noč in dan shranjeno, ako le važen razlog imajo za to, n. pr. povišanje pobožnosti, prošnja za velike milosti, za odvrnjenje nesreč itd., s kratka: »pro re gravi vel publica ecclesiae causa«. — Omenjene odpustke je dobiti le tedaj, ako sv. rešnje Telo ostane zares štirideset ur zaporedizpostavljeno, toraj tudi po noči [1]) ter se pred njim godi molitev. In kjer se štirideseturna molitev pred izpostavljenim Najsvetejšim vrši res natanko po navodu Klemenovem, torej noč in dan skozi 40 ur, tisti cerkvi podeljena je tudi posebna pravica, da se smé vsaki dan izpostavljenja obhajati ena slovesna votivna maša [2]), in da je za te ure pobožnosti podeljen privilegium altaris (gl. § 128).

Različna od štirideseturne molitve, ki smo jo sedaj opisali, in ki smé biti vse dni celega leta izvzemši zadnje tri dni velicega tedna, je pa v naših krajih navadno izpostavljenje sv. rešnjega Telesa v predpustnem času, zlasti zadnje tri pustne dneve. Tudi to pobožnost imenujemo štirideseturno molitev, čeravno v pravem smislu ni, kajti po noči se spravlja Najsvetejše in tudi podnevnih ur ni 40 (kar tudi ni treba). S to pobožnostjo hoče

[1]) Zunaj Rima dovoljuje sv. sedež dandanes odpustke štirideseturne molitve tudi tedaj, če iz tehtnih vzrokov po noči spravijo sv. rešnje Telo, da le sicer polnih zaporednih štirideset ur ostane izpostavljeno. Provincijalni zbor pražki l. 1860. pravi: »Benignitas apost. sedis... Indulgentiarum gratiam precibus 40 hh. concessam etiam tunc impertitur, quando stantibus causis gravibus Ss. Sacramentum continuis 40 horis non proponitur adorandum, dummodo expositio horis diurnis non interrupta 40 horarum assequantur.«

[2]) Prvi dan in tretji de Eucharistia, drugi dan pa pro pace, ali kaka druga, ki jo določi škof. Le ob nedeljah in praznikih I. in II. reda, med osmino velikonočno, binkoštno in sv. treh kraljev, ob privilegiranih ferijah in na dan pred Božičem in pred Binkoštmi so nedopuščene te poželjne maše.

Digitized by Google

cerkev vernike odvračati od pustnih razuzdanosti, in po molitvi pobožnih kristijanov pred sv. rešnjim Telesom zadostovati za neštevilne grehe, s katerimi svet Boga žali zlasti tiste dni. Papež Klemen XIII. je podelil l. 1765. popoln odpustek vsem vernikom, ki bi v ta namen izpostavljeno sv. rešnje Telo v kateri koli cerkvi enkrat obiskali, pred Najsvetejšim na namen sv. cerkve pobožno molili, pa spovedali se in prejeli sv. obhajilo.

§ 145.

Nadaljevanje.

7. Procesije so javni in vkupni obhodi duhovstva in ljudstva med petjem in molitvijo, osnovani v kak poseben ter pobožen namen. Taki vkupni sprevodi so nekaka potreba človeške nature, kajti lastno je slehrnemu, razodevati tudi drugim veselje in žalost, ali kar mu sicer močno napolnjuje srce; in če je veselje ali žalost vkupno, skuša ta čustva razodevati v družbi. Ker je obhodom podlaga psihologijska, jih najdemo že od nekdaj in pri vseh ljudstvih. Znani so sprevodi judovskih duhovnikov, levitov, vojščakov in ljudstva v starem zakonu, osnovani Bogu v poveličanje med petjem, godbo itd. Slovesni vhod Gospodov v Jeruzalem je nekak zgled vsem krščanskim procesijam, ki so jih iz raznih namenov napravljali že prva stoletja krščanstva. Sv. Ambrož obhode kristijanov psalme pevajočih imenuje starodavno šego. — Cerkev je sprejela procesije v božjo službo, ker so očitno spoznavanje katoliške vere in javno poveličevanje božje pa njegovih svetnikov; tudi so lepa podoba našega vkupnega zemeljskega potovanja v nebeško domačijo, in slednjič jako vnemajo k pobožnosti in jo množé. Ozirajoč se na njih namen, delimo cerkvene obhode v prosilne in pokorilne, pa v poveličevavne ali vesele. Dalje jih delimo v redne cerkvene obhode, to je take, ki se na povelje in naredbo sv. cerkve vršé ob določenih časih in dnevih leto za letom (n. pr. procesija na svečnico, cvetno nedeljo, prošnji teden, dan sv. rešnjega Telesa), pa v izredne, ki se vsled povelja škofovega ali vsaj z dovoljenjem[1]) njegovim sedaj pa sedaj napravljajo iz kakega važnega in javnega vzroka (n. pr. ob sv. letu, za odvrnjenje velicih rev itd.). Izmed prosilnih in pokorilnih procesij so najimenitnejši cerkveni obhodi sv. Marka dan pa prošnje

[1]) Gl. Ljublj. obrednik »de supplicationibus et processionibus extraordinariis« str. 276.

Digitized by Google

dni, izmed poveličevavnih pa gré prvo mesto procesiji sv. rešnjega Telesa.

a) Procesija na dan sv. Marka se je začela, če ne že prej, vsaj za Gregorija Vél. Spomladni čas je odkazala cerkev temu obhodu, da naj bi verniki vkupno prosili Boga odvrnjenja onih nesreč, s katerimi natura, po prvem grehu človeku sovražna, njemu grozi zlasti ob tej dôbi, ter da si izprosijo blagoslova poljskim pridelkom. »Litaniae majores« je cerkveno ime tej procesiji, ker so jo nekdaj, in naj se še sedaj bolj slovesno obhaja kot one ob prošnjih dnevih. Pravijo, da so ta obhod postavili na dan 25. aprila v spomin prihoda aposteljna Petra v Rim (l. 42.) — zato statio ad S. Petrum.[1]) — Cerkveni obhodi tiste tri dni pred vnebohodom Kristusovim se imenujejo Litaniae minores, manj slovesni. Po sporočilu Gregorija turskega je prvi osnoval take procesije sv. škof Mamert l. 474. v svoji vladikovini Vijenski, da je prosil in tudi izprosil odvrnjenja hudih stisk, ki so trle one kraje. Brž so taki obhodi tudi drugje postajali priljubljeni, in slednjič jih papež Leon III (795—816) ukaže Rimu pa vsemu krščanstvu, določivši za njih obhajanje tri dni pred vnebohodom. Namen jim je: s pokoro Boga potolaževati, pa z gorečimi molitvami si prositi novih dobrot. Vse pa, kar imamo Boga prositi, obsega ona prekrasna cerkvena molitev, ki je bistvena tem obhodom, namreč litanije, ki se morajo brez spreminjanja moliti, ravno tako, kakor nam jih podajajo liturgične knjige.[2]) Procesije prošnji teden so enake onim na dan sv. Marka de praecepto, in vsi mašniki, ki se jih ne udeležé, morajo omenjene dni po opravljenih hvalnicah za-se moliti litanije vseh svetnikov z vsemi dostavljenimi molitvami vred, najprimernejše klečé. Dan prej opravljati litanije ni dopuščeno (S. R. C. 28. marca 1775; 12. marca 1836). Obrednik (ljublj. str. 257) natanko določuje, kako se imajo opravljati prošnji cerkveni obhodi.[3])

[1]) Kedar god sv. Marka zadene v velikonočni teden, se prestavi god, a procesija ne. Le če bi imel obhod biti veliko nedeljo, takrat se preloži na velikonočni torek.

[2]) Za Avstrijsko (»in universa ditione austriaca«) je ukazala S. R. C. 11. septembra 1860, da se ima v litanije vseh svetnikov na treh krajih pridejati prošnja za cesarja.

[3]) Važnejše določbe so: Mašnik, ki ima voditi procesijo, obleče pluvijal in štolo vijolične barve, ali vsaj koretelj in vijolčasto štolo, gré s spremstvom pred

Digitized by Google

b) Sv. rešnjega Telesa procesija ob Telovem, t. j. na četrtek po nedelji presv. Trojice, je najslovesnejši vseh cerkvenih obhodov, pri katerem se Najsvetejše pod baldakinom[1]) nosi po cerkvi ali zunaj cerkve, ter se (po šegi naših dežel) pri štirih altarjih pojó začetki štirih evangelijev, in se blagoslov daje s sv. rešnjim Telesom. Škof smé slovesnost preložiti tudi na katero naslednjih nedelj.— Cerkveni obhod na dan sv. rešnjega Telesa začel se je že l. 1264.; a še le l. 1317. ob času papeža Janeza XXII. jeli so pri tej procesiji okrog nositi tudi sv. rešnje Telo. Cerkev hoče s tem največjim obho-

véliki altar, kjer vsi klečé opravijo kratko spokorno molitev, in nato duhovniki ali pevci stojé zapojó antifono »Exurge, Domine . . .«, psalm »Deus, auribus nostris . . .« in po ponovljeni antifoni začnó klečé peti litanije vseh svetnikov noter do prošnje »S. Maria, ora pro nobis« Po odpetih teh besedah vsi vstanejo ter se uvrsté v sprevod in stopajo za križem, na katerem mora podoba Kristusa gledati naprej. Le če papež ali nadškof vodi procesijo, se nosi križ tako, da je podoba Gospodova obrnjena nazaj (S. R. C. 18. maja 1675). Litanije se opravijo do „Pater noster . . .« excl., in če je pot dolga, naj se ponové, ali pa naj se molijo nekateri spokornih ali grednih psalmov. Zvoniti je ukazano pri cerkvi, iz katere gré procesija, ob izhodu in zopet takrat, ko se vrne; zvoniti se ima pa tudi pri tistih cerkvah, memo katerih se pomika cerkveni obhod. Prišedši v cerkev, kamor je bila namenjena procesija. je čast skazati vélikemu altarju, in nato se napravi celebrant za sv. mašo. Ako je še drugih maš kaj v zadevni cerkvi branih, tedaj vzame mašo »Exaudivit . . .« de Rogat. v vijolični barvi brez »Gloria« in brez »Credo« in ne spominjajoč se godú tistega dné. Ako je pa ta maša tisti dan edina v dotični cerkvi, se pa v tej prošnji maši spominja godú tistega dné. Ko bi pa pri cerkvi, kamor pride prošnji obhod, tisti dan obhajali svojega cerkvenega patrona, tedaj ima mašnik, ki je prišel s procesijo, od tega svetnika vzeti mašo in v njo vložiti spomin prošnje maše (»sub unica conclusione cum oratione diei« S. R. C. 27 febr. 1847). Po sv. maši se procesija enako kakor je prišla pomika nazaj v cerkev, iz katere je prišla, in tamkej se klečé pred vélikim altarjem opravijo vse molitve po litanijah, pričenši s »Pater noster . . .« Ako se cerkveni obhod razide v cerkvi, kjer se je obhajala sv. maša, opravijo se te molitve tu. Predno se razide ljudstvo, je ima celebrant poškropiti z blagoslovljeno vodo.

[1]) Nebo je strogo zaukazano, kajti na vprašanje: „An Processio cum SS. Sacramento omnino, vel saltem intra ecclesiam haberi possit, quin Baldachinus hastatus super Venerabili expandatur; et si negetur, quomodo ecclesiis pauperibus tali Baldachino destitutis providendum sit; et quid faciendum, si ob ecclesiae angustiam et fidelium multitudinem Baldachinus in Processione, quae intra ecclesiam habetur, circumferri nequit?“ je dné 9. maja 1857 odgovorila S. R. C.: „Ubi Baldachinus hastatus deest, vel ob ecclesiae angustiam gestari nequit, adhibendam parvam umbellam.“ — Caerem. Episc. I. c. 14 pa velí: „Color baldachini et umbellae in processionibus, in quibus defertur SS. Sacramentum, sit albus.

Digitized by Google

dom javno pred svetom spoznavati svojo vero v Jezusa, pričujočega v sv. Zakramentu, in se mu hoče s to slavnostjo zahvaljevati za neskončno ljubezen, iz katere hoče vidno bivati med nami. Tudi naj bi bil ta praznik in obhod Zveličarju nekako slovesno zadostovanje za toliko nečast, ki mu jo v sv. Zakramentu delajo mlačni kristijanje, ki zanj ne marajo, pa grešniki, ki ga celó nevredno prejemajo. — Rimski obred se z našim ozir te procesije ne vjema. Rituale Rom. (tudi Caerem. Episc. L. II. c. 33) veli opraviti sv. mašo, pri kateri se posvetite dve hostiji; eno zavžije celebrant, drugo dene v monstranico, katero do začetka procesije postavi v tabernakelj ali pa na altarji zagrne s pregrinjalom. Potem se v slovesnem obhodu med popevanjem cerkvenih himen prenaša sv. rešnje Telo, a nikjer postavši se sprevod vrne nazaj v cerkev, kjer se z Najsvetejšim slednjič podeli blagoslov. Obred za posamezne škofije zunaj Italije natančno določujejo domači [1]) obredniki (ljublj. str. 260).

§ 146.

Duhovne dnevnice, zgodovinsko.

Posnemajoč angelje in svetnike v nebesih prinaša cerkev po svojih služabnikih, katoliških duhovnikih, po natanko določeni obliki Bogu nepretrgan dar molitve, ki je imeniten del javnega bogo-

[1]) Zarad neenakih obredov pri tem obhodu pristavimo le nekoliko reči, ki veljajo za povsod. Procesijo voditi, to je, sv. rešnje Telo nositi mora tisti mašnik, kateri je ravnokar imel slovesno mašo; le škofje in še imenitnejši cerkveni dostojanstveniki imajo posebno pravico, voditi obhod z Najsvetejšim, če tudi niso sami imeli slovesne maše pred procesijo. Celebrant po maši odloži samó kazulo pa manipelj ter obleče bel pluvijal, ki je za procesijo sv. rešnjega Telesa strogo ukazan. Na vprašanje: „An usus pluvialis in Processionibus cum SS. Sacramento ex decretis . . . tanto cum rigore requiratur, ut absque eo Processionem initiare non liceat; et si affirmetur, quid consilii pro ecclesiis pauperibus pluviali carentibus capiendum sit?“ je odgovorila S. R. C. 9. maja 1857: „Affirmative, ac proinde curandum esse pluviale.“ Ako se še več drugih mašnikov vdeležuje te procesije, ozir njih S. R. C. 22. julija 1848 pravi: „Ubi adest immemorabilis consuetudo, in processione SS. Corporis Christi sacerdotes casulam induere possunt, sed absque stola et manipulo.“ — Kjer se praznuje slovesni obhod s sv. rešnjim Telesom naslednjo nedeljo, ima biti slovesna maša Missa de officio occurrenti in ne de SS. Sacramento, ter se morajo vzeti vsa spominjanja, kolikor jih imenuje cerkveni koledar za tisti dan, non exclusis imperatis (S. R. C. 10. sept. 1796.)

Digitized by Google

častja, pravo duhovno opravilo, officium sacerdotale. Bistvo forme, ki jo je cerkev dala tej javni molitvi, je to, da so razni deli te pobožnosti: psalmi, branja, izreki, antifone, vrstice in kratki odgovori, molitve, pesmi itd. razvrsteni na razne ure dneva, ter je po taki urini molitvi ves dan Bogu posvečen.

Večkrat na dan ter ob določenih urah moliti bilo je navadno že v starem zakonu. David póje (ps. 118): »Sedemkrat na dan te hvalim zavoljo sodbá tvoje pravice«, in zopet: »O polunoči vstajam, tebe hvalit, zavoljo tvojih pravičnih postav.« Dan v ožjem smislu, to je, svetlo dôbo njegovo, so delili Judje, po naše ob 6. zjutraj pričenši, na dvanajst ur; izmed teh ur bile so jim štiri molitvene ure, namreč: prva, tretja, šesta in deveta. Te judovske šege poprijeli so se tudi prvi učenci Jezusovi; toraj beremo (Dej. ap. 2, 15), da so bili apostoljni ob »tretji uri« zbrani v molitvi, ko je sv. Duh prišel nad nje; da je sv. Peter ob »šesti uri« šel na vrh hišne strehe molit (Dej. ap. 10, 9.); da sta šla sv. Peter in Janez ob »deveti uri« v tempelj molit (Dej. ap. 3, 1). Teh molitvenih ur so se držali tudi nasledniki apostoljnov in drugi verniki, toraj Tertulijan imenuje 3., 6. in 9. »apostoljsko uro«, in konstitucije apostoljske úrino molitev izrečno ukazujejo.[1]) Molitvenim uram iz judovstva privzetim so pridevali kristijanje že prva stoletja še tri nove, namreč nočno, zgodnjo in večerno uro, sv. Ambrož pa že tudi govori o sklepni molitveni uri; tako imamo današnjih sedem molitvenih ur. Za vsako je cerkev sestavila in ukazala posebne molitve, ki jih imenujemo po uri, za katero so namenjene. Imamo toraj:

a) Jutranjice (matutinum) s hvalnicami (laudes) vred za jutranjo uro.

b) Prva (prima) za prvo, po naše šesto uro zjutraj; tretja (tertia) za tretjo, po naše deveto uro dopoludne; šesta (sexta) za šesto, po naše dvanajsto uro, ali poludne; deveta (nona) za deveto, po naše tretjo uro popoludne; večernice (vesperae) za večerno uro; sklepnice (completorium) za sklep úrinim molitvam.[2])

[1]) »Praecationes facite mane, tertia, sexta, nona, vespere atque ad galli cantum.« Lib. VIII. c. 34.

[2]) Vsem molitvenim uram je vkupno, da imajo (izvzemši sklepnico) za nekako tiho pripravo „Pater noster“ in „Ave Maria“, jutranjice in prva ura pa še tudi „Credo“. „Očenaš“ na kratko obsega vse ono, kar v posameznih úrinih molitvah prosimo; s „češčenamarijo“ pa duhovnik izroča dar molitve bla-

Digitized by Google

Jutranjice in hvalnice so nekdaj opravljali deloma po noči deloma ob svitu, toraj jih imenujemo nočno duhovno opravilo, ali nočne molitvene ure, officium nocturnum; vse druge so se opravljale med dnevom, od tod njih imé dnevne ure, officium diurnum.

Urina molitev je sicer iz najstarejših časov, a molili niso povsod enacega in tudi ne enako, ampak v različnih krajih bila je ta molitev različna, in tudi v istem kraji ne vedno enaka. Sedanjo obliko so dobile duhovne dnevnice še-le v teku dolgih stoletij. Prizadevali so si razni cerkveni redovi, zbori in papeži uvesti tudi v ta

---

ženi Devici, da bi ga ona s svojo priprošnjo prinesla pred božji tron ter izprosila uslišanja. Vera pa je vsaki molitvi podlaga; kdor namreč hoče Boga prav častiti, hvaliti, prositi itd., mora najprej verovati, da je Bog najpopolnejše bitje, vsegamogočen, dobrotljiv itd. Iz tega namena se moli »Credo“ ob začetku nočnega in ob začetku dnevnega oficija. — V vseh urah se mnogokrat ponavlja hvalnica „Gloria Patri . . .«, kar naj bi molivca vselej opomnilo na namen njegove molitve: poveličevanje trojedinega Boga! — Ob začetku ur duhovnik kliče za božjo milost z besedami: „Deus in adjutorium . . .“, da bi ga zamogel vredno moliti in častiti; in zraven se prekriža, v znamenje, da vsa pomoč od zgoraj je sad Jezusove smrti na križu. — Vsaka ura ima svojo himno, ki je izraz notranje navdušenosti, brez katere ni dobre in uspešne molitve, kajti le notranja gorečnost premaguje naturno lenobo in druge zadržke molitve. — Ker so vsacemu dnevu in godu lastne posebne prošnje in želje, ima vsak oficij posebne, njemu lastne molitve, oracije, katerih vsebina se ravná po lastniji in pomenu dné in godú. — Vse ure imajo razne antifone, vrstice, poglavja, ki navadno podajajo naukov za življenje, ter s tem spominjajo molivca, da se mora z njegovo molitvijo vjemati tudi življenje. — Sklep je molitvenim uram isti: »Dominus vobiscum . . . Benedicamus Domino . . . Fidelium animae per misericordiam Dei requiescant in pace«; in vsaj v koru, kedar ne sledí kar brž na to druga ura, se moli ena izmed sklepnih Marijinih antifon, in konečna prošnja: »Divinum auxilium maneat semper nobiscum«. Tako se v sklepnih molitvah brevijarija lepo združuje v pobožnosti bojevalna cerkev z zmagovalno in trpečo. — Ob koncu vsega oficija, to je po končani sklepnici, duhovnik opravlja Leona X. molitev: »Sacrosanctae . . .«, s katero si prosi odpuščenja pogreškov, med dnevnicami storjenih iz človeške onemoglosti, ako jo moli pobožno in klečé. Flexis genibus opravljati to molitev, je toraj pravilo, a vendar S C. Indulg. pové: »In audientia Sanctissimi die 26. Julii 1855 . . . Sanctitas Sua ex speciali gratia clementer indulsit, ut Oratio »Sacrosanctae« pro lucranda indulgentia a Leone X. adnexa, seu fructu dictae orationis etiam non flexis genibus recitari possit ab iis, qui legitime impediti fuerunt infirmitatis tantum causa.«

Za spoznanje uravnave duhovnih dnevnic in njih razumevanje dobro služijo mašniku knjige: »Heiligung des Priesters durch die sorgfältige Verrichtung des Breviergebetes«, Regensburg; Dr. Val. Thalhofer, »Erklärung der Psalmen«, Regensburg; Dr. Maurus Wolter, Psallite sapienter. Erklärung der Psalmen im Geiste des betrachtenden Gebetes und der Liturgie, Freiburg.

Digitized by Google

oddelek bogočastja nekakov red in enakost; za to so se trudili Leon I., Gelazij I., Gregor Véliki in dr. Duhovne urine molitve so bile tiste čase zelo dolge, kajti ob mnogih dnevih so opravljali dvojni oficij, namreč dnevnice od dotične férije, in zraven še od godu tistega dné; psalme pa so večinoma iz glave peli ali recitovali, ter so še raznih reči pridevali temu duhovnemu opravilu. Lotil se je toraj papež Gregor VII. zmanjšanja in skrčenja duhovnih dnevnic. Odpravil je dvojne oficije, tudi je marsikaj izpustil ali okrajšal, ter v obče dal úrinim molitvam obliko, ki jo bistveno imajo še dandanes. Te skrčene duhovne dnevnice imenovali so »breviarium«, to je, okrajšana knjiga, okrajšana molitev. Ta brevijarij, te skrčene dnevnice je bil namenil Gregor VII. prvotno le svoji kapeli, a kmalu so se jih poprijemale tudi razne cerkve v Rimu in zunaj Rima. Zlasti se je ta rimski brevijar na mnogih krajih in deželah vdomačil po redovnikih frančiškanih, katerim je njihov vstanovnik sv. Frančišek ukazal, da se imajo pri svojih úrinih molitvah posluževati Gregorijevega brevijarija. A te okrajšane dnevnice niso bile sploh zaukazane, zato se jih tudi niso povsod poprijeli, ampak ohranili so se še dalje razni oficiji. Zelo so želeli očetje tridentinskega zbora, da bi se po krščanskem svetu ozir opravljanja duhovnih dnevnic uvedla enakost, zato se je Pij IV. lotil pregledovanja in popravljanja úrine molitve, in s pomočjo raznih učenjakov je to delo dovršil Pij V., ter l. 1568. s posebnim pismom, ki se začenja z besedami »Quod a nobis«, u k a z a l vsem latinskim cerkvam, da se morajo zanaprej opravljaje duhovne dnevnice držati tega po njem ravnokar izdanega ter popravljenega brevijarja. Le onim cerkvam, ki so že 200 let se posluževale svojega posebnega od sv. sedeža potrjenega brevijarja, je bilo dovoljeno, da ga smejo rabiti tudi še zanaprej. Ta rimski brevijar Pija V. dal je l. 1602. Klemen VIII. in l. 1631. Urban VIII. očistiti napak, ki so se vrinile vanj, in slednjič ga je Leon XIII pregledanega in popravljenega izdal ter v tej obliki sploh zaukazal. Nekateri redovi pa so obdržali svoje lastne duhovne dnevnice, n. pr. benediktinci, cisterijanci, dominikanci.

§ 147.

Dolžnosti in način opravljati duhovne dnevnice.

Prva stoletja krščanstva še ni bilo izrečne zapovedi opravljati úrine molitve; saj je tudi ni bilo treba, kajti z veliko vnemo,

Digitized by Google

in navadno očitno in vkupno so opravljali molitvene ure duhovniki in z njimi celó neduhovniki. Možno pa je bilo lajikom vdeleževati se teh javnih molitev, ker so one čase psalmi tudi prostemu ljudstvu bili dobro znani; od tistih pa, kateri so želeli stopiti v duhovski stan pa prejeti sv. rede, je cerkev strogo tirjala, da dobro iz glave znajo psalme. V 5. stoletji so začeli bolj in bolj opuščati dnevnice neduhovniki, a duhovniki so jih vestno nadalje opravljali, če tudi še ni bilo posebne zapovedi o tej zadevi, kajti nekako samo ob sebi razumljivo se jim je zdelo, da jim je opravljati cerkveno urino molitev po zgledu svojih prednikov. Še-le tedaj, ko se je tudi med kleriki in menihi prikazovala zanikrnost, ter so nekateri jeli opuščati zlasti ponočni oficij, ker je bil združen z večjimi težavami kot podnevni, takrat še-le je cerkev spoznala za potrebno, dati ozir duhovnih molitvenih ur izrečno zapoved, a tudi najprej le ozir nočnega oficija. Škofje in mašniki so morali pred posvečenjem slovesno obljubiti: »Spondeo atque promitto, me omni tempore per singulas dies a primo gallo usque mane cum omni ordine clericorum meorum vigilias in ecclesia celebrare.« Od tega časa naprej so razni cerkveni zbori n. pr. tourski, četrti toletanski, četrti in peti lateranski, tridentinski in tudi mnogi provincijalni ozir duhovnih dnevnic določevali in ukazovali, sedaj gledé dolžnosti, vestno opravljati oficij, sedaj ozir načina, moliti duhovne ure, ali pa so zanikrnim žugali s cerkvenimi kaznimi itd., kakor je ravno bila potreba časa.

Poglejmo, kaj dandanes cerkev določuje ozir brevijarja.

I. Kdo je dolžan opravljati duhovne dnevnice? Ex titulo ordinis imajo to dolžnost vsi oni kleriki, ki so prejeli višje redove. Ob tisti uri, ko je kdo prejel subdijakonat, nastopi zanj dolžnost, opravljati urine molitve, ter celó takrat ne jenja, ko bi bil morda izobčen ali odstavljen. Ex titulo justitiae morajo brevijar moliti vsi oni, ki imajo kak cerkveni beneficij, če tudi nimajo višjega posvečenja. Vsled redovnega pravila imajo omenjeno dolžnost vsi tisti, ki so v kakem moškem ali ženskem samostanu storili redovniške obljube.[1]) Veže pa vse imenovane

[1]) Na vprašanje: »An professi votorum simplicium, quae professioni votorum solemnium juxta literas encyclicas diei 19. Martii 1857 praemitti debent, teneantur ad officium divinum?« je odgovoril sveti sedež dné 6. avgusta 1858: »Non teneri ad privatam recitationem divini officii; debere tamen choro interesse ut solemniter professi.« In na neko novo enako vprašanje je S. C. Episc. et Reg. odgovorila 24. marca 1882: »Non teneri, ad normam rescripti diei 6. Augusti 1858.«

Digitized by Google

dolžnost duhovne dnevnice opravljati, ako jim je sploh možno, sub gravi in materia gravi. Pri úrini molitvi pa je »materia gravis« po nauku sv. Ligvorijana: una parva hora, completorium, pars nocturnorum saltem unius parvae horae quantitati aequivalens.

II. Kaj je moliti v duhovnih dnevnicah? Slehrnemu se je držati svojega brevijarja, tedaj rimskega[1]), ali pa brevijarja svojega reda, ako je redovnik; in opraviti mora vsak dan ves oficij enega dné po navodu svojega škofijskega (časih zarad obhajanja cerkvenega patrona za dotično cerkev — gl. § 124 str. 314 — spremenjenega) direktorija, ali tudi redovnega, če je ta njemu pravilo. Ako bi kdo le menil, da je v cerkveni pratiki kaj napačnega ozir duhovnih dnevnic, ne smé še zarad tega odstopiti od določil direktorija; smel bi pa to storiti tedaj, če je prav očitno in gotovo, da se je vrinila pomota zoper rubrike (S. R. C. 27. avg. 1836). Duhovnik, ki ima službo pri kaki cerkvi ptuje škofije, ravnati se mora po oficiju te cerkve; tudi kdor v ptujem kraji svoje pravo ali nepravo domovanje ima ter res tam biva, naj moli oficij tistega kraja. Kdor je pa le na potovanji, se ima držati domačega direktorija. — Officium parvum B. V. M., psal. graduales et poenitentiales ali offic. defunctorum (razun vernih duš dan) extra chorum, tedaj privatno moliti, ni nihče dolžan (S. R. C. 28. jan. 1606; 11. jun. 1629; 20. marca 1660).

Za slučaj, ko bi se kdo opravljaje urine molitve v oficiji zmotil, veljajo načela: *a*) officium pro officio, to je, ako bi iz nepaznosti ali zmote vzel napačen oficij, in ga že tudi dokončal, n. pr., če bi bil mesto oficija unius Martyris opravil commune Confessoris Pontificis, ni mu treba prvega moliti, ne tisti dan in tudi ne kak poznejši dan, ko bi bil spazil zmoto. Svetovati pa je v tem slučaji, da od zaukazanega oficija tistega dne, ko se zavé zmote, opravi, kar je tem dnevnicam posebnega, n. pr. čitanja, lekcije. *b*) Error corrigatur, ubi deprehenditur: kdor pomoto spazi med molitvijo, naj od tam dalje, kjer je spazil, da moli napačen oficij, začne opravljati duhovne ure iz pravega oficija. *c*) Error non corrigitur per errorem, to je, ko bi bil odmolil iz nepaznosti tacega godú dnevnice, ki so ukazane v direktoriji še-le kak na-

[1]) Breviarium Romanum smé se rabiti le take izdaje, ki ima potrjenje zadevnega škofa, da se knjiga popolnoma vjema z brevijarjem, v Rimu natisnjenim na podlagi pisem papeža Pija V., Klemena VIII., Urbana VIII. in Leona XIII.

Digitized by Google

slednji dan, mora, ko pride tisti dan, oni oficij zopet moliti, in ne mesto njega tistega, kojega je zadnjič prezrl.

III. Kako je treba moliti duhovne dnevnice?

1. Ob katerem času dneva mora duhovnik opravljati posamezne úrine molitve? Vsakteri oficij se veljavno opravi le tisti dan, za katerega je ukazan, toraj gré vse úrine molitve opraviti v dôbi od polunoči do polunoči dotičnega dné. A starodavna šega, ki je dobila že moč zakona, dovoljuje, da se nočni oficij, to je, jutranjice s hvalnicami vred, opravljajo ob predvečeru, potem, ko se je začel novi dan v cerkvenem smislu. Cerkev namreč po šegi starega zakona svoj liturgični dan pričenja z večernicami. Začenja se pa večernični čas z drugo polovico one časovne dôbe, ki je med poludnevom in solnčnim zahodom; takrat toraj sme duhovnik začenjati z matutinom in s hvalnicami za naslednji dan. Pravimo, smé, kajti dolžnosti nikakove nima, da bi moral dan prej opravljati nočni oficij. Ker pa večernični čas v raznih časih leta pa tudi po raznih deželah nastopa sedaj prej, sedaj pozneje, zato je duhovniku, ki hoče anticipirati nočni oficij, vselej gledati na tabelo, katera kaže nastop liturgičnega dné. Ako bi kdo te dôbe ne počakal, ter že pred večernicnim časom tistega dne molil oficij za naslednji dan, bodisi po zmoti, ali kakor méni, ex rationabili causa, bilo bi ravno tako neveljavno, kakor bi n. pr. male ure opravil dan poprej.[1] — Male ure naj bi se opravljale vse dopoludne; »šesta« in »deveta« smete se odložiti tudi na popoludne. Večernice in sklepnice opravijo se licite kedarkoli od poludne do polunoči. Od prve postne nedelje naprej se vse dni štiridesetdanskega posta, izvzemši nedelje, v spomin starega postnega reda, vsled katerega so kristijanje prvih časov v štiridesetdanskem postu obedovali še-le zvečer, po solnčnem zahodu, in choro opravljajo večernice (a ne kompletorij) pred obedom, ante comestionem. Po zmožnosti naj se tega tudi drži, kdor duhovne dnevnice opravlja posamno.

2. Vse posamezne ure oficija se morajo opravljati v tisti vrsti, kakor so razvrstene v brevijarji, a vendar zadostuje vsaka

[1]) Za našo diecezo veljá ozir anticipiranja naslednji indult: Episcopus Labacensis devotissime petit facultatem indulgendi omnibus suae Dioecesis sacerdotibus, ut quotidie totius anni tempore Matutinum cum Laudibus diei sequentis anticipare possint hora secunda pomeridiana diei antecedentis stante justa et rationabili causa. — Die 12. Novembris 1889 Ss. Dominus Noster audita relatione secretarii S. C. Conc. petitam prorogationem ad aliud quinquennium tantum, servata forma praecedentis indulti Episcopo Oratori benigne impertitus est.

Digitized by Google

»justa causa«, da duhovnik smé odstopati od tega reda. Tako bi smel n. pr. iz prijaznosti s tovarišem vkupno moliti večernice, če tudi on sam še ni opravil malih ur; iz enacega namena bi smel nočni oficij za prihodnji dan začeti, čeravno še ni odmolil vseh duhovnih dnevnic prejšnjega dné. — Praviloma treba je tudi vsako pričeto molitveno uro brez prenehanja moliti do konca, pa tudi tù duhovnika opravičuje vsak pameten vzrok, da smé celó sredi ure prejenjati in pozneje nadaljevati. Taka rationabilis causa je vsako dejanje vljudnosti pa ljubezni do bližnjega, in vsako tako opravilo, kojega odložiti je malo težavno.

3. Posamezne besede in zloge brevijarja je treba izgovarjati, ne le z očmi brati, in sicer izgovarjati brez pokvečenja. Ni sicer treba, da bi se molilo glasno, po verjetnem mnenji mnogih bogoslovcev še celo tega ni treba, da bi molivec slišal samega sebe (kakor se n. pr. med sv. mašo mašnik vselej mora slišati samega sebe, če tudi mu je tiho izgovarjati), a izgovarjati mu je treba posamezne besede. Le kdor z drugim skupaj moli, mora toliko glasno izgovarjati, da ga razume tovariš; ko pa sodrug moli, treba je paziti na njegove besede. Ako bi jih pa zaradi kakega nastalega vnanjega ropotanja ne mogel umeti, mu zavoljo tega ni ponavljati. Varovati se je kvarjenja posameznih besedi ali stavkov ter pogoltovanja zlogov in besedi. Ogibati se je toraj preurnega izgovarjanja; in oni, ki duhovne dnevnice molijo v koru, morajo gledati na zvezdice med psalmi. S. R. C. je namreč odgovorila na neko vprašanje 9. julija 1864: »Ad asteriscum in recitatione horarum canonicarum pausam omnino servandam, non obstante quacumque in contrarium consuetudine.«

4. Duhovne dnevnice je treba opravljati pobožno, pazljivo in z namero, Boga častiti. Duhovnik naj med oficijem kolikor se dá svoje misli imá v Bogu zbrane, pazeč na pomen onih besedi, katere izgovarja; a vendar zadostuje, kakor pravi sv. Alfonz Lig.: »Attentio moralis et generalis, qua quis curet, recte omnia dicere, cum intentione orandi.« Zadostna je namera, če le knjigo vzame, da bi iz nje opravil oficij; želeti je, se vé da zavedna namera, ki jo duhovnik vzbuja z molitvijo »Aperi nobis . . .«, ali s hvalnico »Gloria Patri . . .« Da se molivec ohrani pobožnega in pazljivega, naj se med oficijem varuje ter zdržuje vsacega tacega dejanja in ravnanja, ki je nezdružno z notranjo pazljivostjo, n. pr. razgovor s kakim človekom, pisanje itd. Ko

Digitized by Google

pa spazi, da je razmišljen, naj si koj prizadeva, da odpravi raztresenost.

5. Držati se je opravljaje oficij po cerkvi določenega obreda, ki veljá prav za prav le za kor, kajti ceremonije extra chorum niso de praecepto. Želeti pa je, da se obredov za javno in skupno molitev določenih (pokrižanja, priklanjanja, poklekovanja . . .) drží tudi duhovnik, ki moli posamno. Zlasti mora opravljati oficij ob spodobnem držanji telesa (stojé, klečé, sedé) pa na spodobnem kraji in kolikor se dá na takem, kjer je po možnosti obvarovan raztresenja. Zeló zeló je priporočati, da bi mašnik vsaki dan vsaj nekaj duhovnih dnevnic opravljal v cerkvi pred svetim rešnjim Telesom. — Tudi ne sme kaj izpuščati ali preminjati v besedah, kdor oficij moli sam, kajti opravlja ga v imenu cerkve, toraj tudi govori: »Dominus vobiscum — et cum spiritu tuo«; »jube, domne, benedicere« itd. Le »Confiteor« moli samo enkrat, ter v njem izpusti besede »vobis fratres«, »vos fratres«; in mesto »misereatur vestri — dimissis peccatis vestris — perducat vos« govori: »misereatur nostri — nostris — nos . . .«

IV. Učinek dobro, slabo ali celó neopravljenih duhovnih dnevnic. — Če že navadna dobra, pobožna molitev posamnega kristijana oblake predira, koliko moč ima še-le cerkvena úrina molitev, katero po vsem svetu, dan za dnevom, v imenu cerkve opravlja toliko tisoč in tisoč molivcev, da jo le dobro, t. j. vredno, pazljivo in pobožno opravljajo. Vestno spolnovanje te dolžnosti obvaruje duhovnika marsikatere napačnosti, in naklanja mu zasluženja in milosti še veliko več, kakor si jih pridobiva z drugo svojo molitvijo. Koliko svetih notranjih dejanj, češčenja, zahvale, prošnje . . . vzbuja pazljiv molivec med oficijem! Brevijar je mašniku najlepša priprava na presv. daritev in zahvala za sv. obhajilo; s to molitvijo si izprosi blagoslova iz nebes za svoje duhovno-pastirsko delovanje! Tudi se pazljiv duhovnik med čitanjem psalmov, lekcij . . . bolj in bolj seznanja z jezikom sv. pisma, spoznava njega krasoto itd. — Brž pa se prikazujejo obžalovanja vredni nasledki, če duhovnik slabo, t. j. raztreseno in brez pobožnosti opravlja svoje dnevnice, ali jih pa celó opušča, bolj ali manj. Prej opisanega sadú pobožno opravljenega oficija ne vživa tak zanikrnež; in ker ne rabi izvrstnega čeznaturnega sredstva v dosego važnih namer svoje službe, se prikazuje vsestranska mlačnost z vsemi posledicami, greh rodí greh, iz dobrega pastirja postane najemnik!

Digitized by Google

Kdor bi pa celó po zanikrnosti ne opravil oficija, ali bi opustil le to ali drugo duhovno uro, njega zadene kot cerkvena kazen dolžnost povračila, ako vživa vstanovljene dohodke kake duhovnije ali cerkvenega beneficija. Lateranski V. zbor l. 1514. naklada namreč beneficijatom dolžnost povračanja, če bi ne opravili duhovnih dnevnic. To je potrdil tudi tridentinski zbor in Pij V. v posebnem pismu,[1]) kjer pravi: »Ukažemo pa, da tisti, kdor en dan ali več dni zanemari vse duhovne úrine molitve, ima izgubiti toliko od dohodkov svojega beneficija, kolikor jih pride na tisti dan, ali na tiste dni, ko je opustil oficij ... Naj pa tudi vé, da je zraven zgube dohodkov storil velik greh.« Isti papež določuje dalje: »Kdor zanemari jutranjice s hvalnicami, povrni polovico dohodkov, ravno tako, kdor opusti vse druge ure enega dné; za eno izpuščeno urino molitev mu je povrniti šestinko dohodkov tistega dné.« Iz pisem Pija V. tudi zvemo, da se ima zgoditi to povračilo dotični cerkvi ali sploh beneficiju v korist, ali pa je razdeliti med uboge kot miloščina.

V. Kdaj jenja dolžnost, opravljati duhovne dnevnice? Jenja vsled nezmožnosti, oficij opravljati, ali pa vsled zakonitega spregleda. Nezmožnost je fizična ali pa moralna. Fizična nezmožnost, opraviti oficij, je, ako bi bil dotični toliko bolan, da bi mu velike težave delalo, ko bi molil duhovne dnevnice; ni pa treba, da bi bila bolezen zeló huda. Tudi prve dni okrevanja smel bi se oficij opuščati, če bi se bilo bati povrnitve bolezni, ko bi se trudil z brevijarjem. Fizično nezmožni so tudi slepi in taki, ki so brez lastnega zadolženja brez brevijarja. Ko bi pa dotični, ki je slučajno brez brevijarija, morda ves oficij ali kak precejšen del dnevnic, n. pr. katero malih ur ali sklepnico, znal na pamet, je sub gravi dolžan, moliti to kar zná. Kdor bi ne imel brevijarja njemu ukazanega, pač bi pa lahko dobil n. pr. redovni brevijar, je dolžan moliti iz tega; če mu je pa lahko, moliti urine molitve s kom drugim skupaj, naj stori to. — Moralna nezmožnost je, ako tistega, ki bi imel opravljati oficij, kliče druga in imenitnejša dolžnost; n. pr. pridigovati, spovedovati, umirajočim v pomoč biti itd. A ker se urine molitve vsakaterega dné opravljajo veljavno od polunoči do polunoči, je pač silno redko, da bi se iz omenjenega vzroka v tej dôbi oficij ne mogel opraviti. Kedar duhovnik dvomi, bi mu li bilo možno opraviti dnevnice ali ne, naj se, če lahko, o tej za-

[1]) Gl. Constit. »Quod a nobis« l. 1568 in »Ex proximo« l. 1572.

Digitized by Google

devi posvetuje s svojim predstojnikom, z zdravnikom ali sploh s kakim vestnim in pametnim človekom, in naj ni brez potrebe sodnik v lastni zadevi. — Ker duhovne urine molitve cerkev ukazuje, more tudi cerkev spregledati to dolžnost. Papež smé dati stalno dispenzo, škofje pa iz važnih vzrokov dajo spregled za nekoliko časa, kajti med posebnimi pravicami, ki jih škofje po naših krajih prejmó od sv. sedeža za pet let, beremo sub 18, da smejo dovoliti: »Recitandi Rosarium, vel alias preces, si breviarium secum deferre non poterunt, vel divinum officium ob aliquod legitimum impedimentum recitare non valeant «

Daritev sv. maše.

Sveta maša[1]. je resnično, a nekrvavo ponavljanje Jezusove krvave daritve na križu, pri katerem se spreminja kruh in vino v Kristusovo telo in kri pa Bogu daruje, ter se sad in zasluženje Gospodove daritve na križu človeštvu naklanja, in sicer na način po Kristusu in cerkvi zaukazan. Ta daritev nove zaveze je glavni del javne božje službe, središče katoliškega bogočastja in središče pobožnega življenja. Maša je neizmerne vrednosti, kajti po nji častimo Boga na najpopolnejši način; v nji se nam bistveno predstavlja vse delo odrešenja, po nji Kristus nadaljuje svoje velikoduhovniško delo, da bi nas vse deležne storil sadu odrešenja. In kakor je Kristusova daritev na križu izvir vseh milosti, tako je te daritve resnično ponavljanje pri sveti maši središče Kristusovega delovanja v sv. cerkvi.

---

[1]) I m é te svetovne odrešilne daritve, ki je navadno že od 4. stoletja krščanstva, izvajamo od mittere, missio. Ker mittere pomeni dvojno: poslati in spustiti, razpustiti, imamo tudi dvojno razlaganje tega pojma. Sv. Gregor Veliki pravi: »Missa idem ac missio, et missio idem ac transmissio.« To bi pomenilo, da verna občina po duhovniku kot posredniku k Bogu pošilja molitve, češčenje, prošnje in dar. Nebeški oče sprejme te darove in nam pošlje svojega sina kot žrtvo na altar, da mu ga darujemo, ter za-se potrebnih milosti dobivamo. Tako nastane neko vzajemno občenje (transmissio). — Drugi (Bellarmin, Bona) besedo »missa« izvajajo tudi od mittere, a v smislu »spustiti, razpustiti«. Prva stoletja krščanstva je bilo več razpuščenj pri božji službi; pri sv. daritvi je bilo v navadi dvojno: po evangeliji razpustili so katehumene, in ob koncu opravila so slovesno razpustili vernike sploh, ter so jim klicali »missa (= missio, dimissio populi) est« ali »ite, missa est«. Od tega slovesnega razpuščenja vernikov, pravijo, dobilo je imé vse sv. opravilo.

Digitized by Google

A.

O sveti maši v obče.

§ 148.

Kaj je treba, da se sv. maša opravlja veljavno in vredno.

Kar cerkveni zbor v Florenciji govori o zakramentih, to velja tudi o sv. maši, ki je svetstvom izvir, namreč: »tribus perficiuntur, videlicet rebus, tamquam materia, verbis tamquam forma et persona ministri conficientis cum intentione faciendi, quod facit ecclesia, quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.«

1. O tvarini za daritev sv. maše potrebni smo že obširneje govorili v § 139. ter spoznali, da je materia debita kruh iz čiste, nepopačene pšenične moke, z naturno vodo napravljen in neprekvašen, pa vino nepokvarjeno, dobljeno iz grozdja vinske trte. Kruh nepšenični ali pa že celoma plesnjiv, trohljiv, in vino, ki ni iz zrelih jagod vinske trte dobljeno, ali pa je že popolnoma skisano, je neveljavna tvarina; kruh pa, ki začenja trohneti in vino, ki prehaja v kis, je nedopuščena tvarina. — Da se sv. daritev opravi veljavno, zadostuje pšenični kruh, bodisi opresen ali tudi prekvašen; a vsled starodavne navade je ukazal cerkveni zbor v Florénciji l. 1439., da se je mašnikom latinske cerkve posluževati pri sv. daritvi le opresnega kruha, mašnikom grškim pa vedno le prekvašenega. Kdor bi ravnal drugače, bi sicer veljavno posvetil, a zeló bi grešil. Smel bi pa mašnik latinskega obreda potujoč skozi deželo grško, ako ni dobiti cerkve latinske, maševati v grško-zedinjeni cerkvi s prekvašenim kruhom, a po svojem obredu; enako smé tudi grško-katoliški mašnik v krajih rimske cerkve maševaje po svojem obredu rabiti opresen kruh, ako ni dobiti cerkve grške. — Kruh in vino, torej materija consecranda, mora biti pri sv. maši pred duhovnikom, sicer bi besedi »hic« »hoc« v slovilo bile brez pomena; zadostuje pa moralna navzočnost. O hostiji, ki bi bila n. pr. pod altarnim prtom, ali v zaprtem tabernakeljnu, ne moremo reči, da je coram sacerdote. Ni pa treba, da bi mašnik res videl tvarino; s posebnim dovoljenjem veljavno mašuje tudi slepi celebrant. Veljavno so konsekrirane tudi hostije, ki so med posvečevanjem v zaprtem ciboriji, če je le stal ciborij na korporalu in če je duhovnik, vsaj predno je šel k altarju, imel namen jih posvetiti. A dopuščeno ni tako konsekri-

Digitized by Google

ranje, ker je ukazano, ciborij odpreti pri darovanji in pri posvečevanji.

Slovilo so besede, katere mašnik kot namestnik Kristusov izgovarja nad kruhom in vinom, spreminjevaje to tvarino v pravo telo in kri Gospodovo. Najbistvenеje besede so: »Hoc est enim Corpus meum« in »Hic est enim Calix sanguinis mei«; a dolžan je mašnik sub gravi, da tudi vse druge besede slovila tako govori, kakor jih je kot besede Jezusove pri zadnji večerji določila cerkev. Kdor bi besede premenil, kaj izpustil, dostavil, da bi tako besede slovila dobile drug smisel, on bi konsekriral neveljavno. Cerkev določuje, da naj se te najsvetejše besede govorijo natihoma pa spoštljivo, pobožno, v zvezi, z naturnim, neprisiljenim glasom, kakor govori človek, ako pripoveduje kaj prav resnega in važnega. Napačno je, izgovarjati to slovilo z nekako močjo in silo, kakor bi besede metal iz sebe, ter besede trgati, med njimi nekoliko prenehovati ali celó ponavljati jih. Se napačneje bi bilo, ako bi kdo te presvete besede izgovarjal tako naglo in s toliko prostim in domačim glasom, da bi ne kazal nikakovega spoštovanja.[1])

Da se res zgodi čudežno spremenjenje, mora mašnik, govoreč besede posvečevanja, imeti določeno namero, storiti, kar je storil Kristus in kar cerkev dela v njegov spomin, to je, imeti mora voljo, kruh in vino spremeniti v telo in kri Kristusovo ter nebeškemu Očetu darovati. Pač je zeló želeti, da bi namera mašnikova bila aktualna, dejanska. t. j. da bi se svojega namena zavedal takrat, ko izgovarja besede Kristusove; a pri znani slabosti človekovi ter velikem nagnenji njegovem k raztresenosti, je aktualna namera časih nemogoča, in takrat zadostuje virtualna, vplivajoča, katere se v trenutku sicer ne zaveda, a vendar jo ima, ker jo je prej obudil, n. pr. ko je šel v cerkev, da bi maševal, ko se

[1]) Ozir vprašanja, do katere dôbe v sveti maši je dopuščeno posvetiti male hostije, p'še de Herdt p. III. 139: »Post oblationem usque ad praefationem exclusive secundum communem sententiam licite admitti possunt ex gravi causa, quinimo tuto admitti posse videntur ex causa rationabili. Incepta praefatione sed ante Canonem admitti nequeunt, nisi ex gravi causa. Incepto Canone quidam etiam censent, illas admitti posse.« A de Herdt je mnenja Benedikta XIV., da se to ne sme ter s Cavalierijem dopušča le to-le izjemo: »Si tot sint infirmi communicandi, ut pro omnibus pars hostiae Missae reservari non possit, tunc in hoc casu necessitatis quae legi non subjacet, etiam incepto, immo adhuc immediate ante consecrationem, particulas consecrandas admitti posse.«

Digitized by Google

je napravljal za sv. daritev, in je ni preklical. Njegov prejšnji namen je neposrednji vzrok sedanjega njegovega dejanja.

Zraven teh bistvenih reči, zraven tvarine, slovila in namere mašnikove, je kot integrujoči del sv. daritve še potrebno: *a)* prilivanje nekoliko vode k vinu (gl. § 139) in darovanje obojne tvarine z molitvami »Suscipe . . .« in »Offerimus . . .«; *b)* zavživanje ali obhajilo mašnikovo v obeh podobah.

2. Ako katoliški mašnik izvrši vse do sedaj povedano, tedaj opravi daritev sv. maše veljavno; a da jo opravi tudi vredno in dopuščeno, je dalje treba, da je prost vsakoršne nepravilnosti, irregularitete (gl. § 12), da ni v nikakovi cerkveni kazni, cenzuri; da je od polunoči popolnoma tešč, to je, od trenutka, ko ura prvič udari. Za božično polunočno mašo naj se kakih 6 ur prej zdrži vsake jedi in pijače. Le po drugem mašniku že v bistvenem delu pričeto mašo smé netešč duhovnik skončati [1]). Biti mora v stanu posvečujoče milosti božje. Ako bi ne bil in statu gratiae, moral bi prej spoved opraviti, ali pa sv. mašo opustiti, sicer bi storil čveterni božji rop, kajti nevredno bi posvetil, nevredno zavžil, nevredno delil sv. obhajilo in vedoma nevrednemu. Da bi bil pa kdaj moralno prisiljen opraviti sv. daritev, ali bi že začete maše ne mogel pretrgati brez pohujševanja in velicega zgledovanja, moral bi v srcu vzbuditi popolno kesanje pa sklep storiti, brž ko brž spoved opraviti. Ako mašnik ni bil zadrževan, naj izmed oficija za tisti dan opravi vsaj jutranjice in hvalnice, pa naj se z molitvijo pripravlja na sv. daritev. Tudi mora dobro znati mašni obred ter pobožno vse izvršiti po cerkvenih določbah, in slednjič opraviti še primerno zahvalo.

§ 149.

O nedostatkih pri sv. maši.

Ako ozir tistih reči, ki so potrebne, da se sv. daritev opravlja veljavno pa vredno in dopuščeno, ni vse kakor bi imelo biti, imenujemo tako napako ali tak pomanjkljej nedostatek, defekt. Misal o teh nedostatkih govori nadrobno (gl. Rubr. Miss. de defect. VI—IX.); mi o tem predmetu omenimo le naslednje:

[1]) Beri tudi opomnjo v naslednjem §. Bolehen mašnik utegne tudi dobiti od apostoljskega sedeža (C. S. Off.) izredno dispenzo, maševati enekrati v tednu fracto jejunio.

Digitized by Google

I. Vsaka že pričeta maša se mora v svojih bistvenih in poglavitnih delih (darovanje, spreminjevanje in obhajanje mašnikovo v obeh podobah) na veljaven način, — in v nebistvenem obredu natanko po rubrikah tudi dovršiti, po kolikor je fizično in moralno možno. Ako bi mašnik vedel že naprej, da mu ne bo mogoče dokončati sv. daritve, bi je še pričeti ne smel. Iz tega glavnega pravila izvajamo:

1. Kedar se zapazi bistven pomanjkljej pri tvarini, pri slovilu ali pri mašniku (n. pr. ozir namere), takrat ga je treba odpraviti brž ko se pokaže in če je mogoče, in potem mašo nadaljevati pa dokončati. Ko bi bil toraj mašnik neveljavno konsekriral kruh in vino ali oboje, ali da bi bil sicer veljavno posvetil, a sedaj spozná, da so podobe spridene, nevžitne, ali pa se izgubé, tedaj bi moral nedostatek brž odpraviti s tem, da dobi pravo in veljavno tvarino, da jo s »Suscipe . . .« in »Offerimus . . .« daruje (»saltem mente«), potem (če je v maši prišel že tako daleč) s »Qui pridie . . .« ali »Simili modo . . .« konsekrira, in nato nadaljuje maševanje od tam naprej, kjer je spazil pomanjkljej, pa izpusti vse vmesne, že poprej izgovorjene besede in storjena znamenja. Pri tem novem darovanji ni treba hostije pokladati na pateno in pred seboj jo držeč moliti zadevno molitev, dosti je, da hostijo položi le na korporal. Tudi povzdigovanje izostane pri novem konsekriranji. — Še posebej gledé slovila določuje rubrika: »Si celebrans non recordetur, se dixisse ea, quae in consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. Si tamen certo constet, se omisisse aliquid eorum, quae sunt de necessitate Sacramenti, i. e. formam consecrationis, seu partem, resumat ipsam formam et cetera prosequantur per ordinem. Si vero valde probabiliter dubitat, se aliquid essentiale omisisse, iteret formam saltem sub tacita conditione. Si autem non sunt de necessitate Sacramenti, non resumat, sed procedat ulterius.« Mašniku pretenkovestniku, sumnjivcu, ki vedno méni, da je v besedah posvečevanja izpustil kaj bistvenega, ne smé spovednik njegov drugače dopuščati ponavljanja slovila, kakor če tako za gotovo vé, da je izpustil kaj bistvenega, da bi mogel priseči na to.

2. Ko bi mašnik še-le potem, ko je že zavžil veljavno posvečeno podobo, spoznal nedostatek, neveljavnost druge, moral bi obojno tvarino, kruh in vino vnovič dobiti, darovati, spremeniti in povžiti, ter potem nadaljevati mašo. Ako bi pa, predno še zavžije sv. kri, spoznal nedostatek kruha, ali pa neveljavnost

Digitized by Google

vinske tvarine, še predno zavžije sv. hostijo, takrat pa le novo hostijo ali samo novo vino vzame, daruje, posveti in mašo nadaljuje.

3. Če bi se vinu ne prililo prav nič vode, moralo bi se to storiti pozneje, ako se ta pomanjkljej spazi še pred konsekriranjem vina; a ne bilo bi potreba prilivati vode, ko bi mašnik spazil ta nedostatek še-le kelih posvečevaje, ali pa celó po dovršenem posvečenji.

4. Ako mašnik po konsekriranji nágloma zboli ter ne more zavžiti, treba je dobiti druzega mašnika, ki nadaljuje in skončá sv. daritev, in če bi tudi ne bil več tešč. Ta namestnik mašuje v isti namen, po istem mašnem obrazcu in v isti barvi, kakor je bila daritev pričeta. Ko bi ne mogel povedati bolnik, kje je jenjal, treba bi bilo poprašati strežnika, in pa iz misala, iz lege sv. hostije itd. bi se skušalo to poizvedeti. Mašnik, kateri bi v bistvenem delu pričeto mašo nadaljeval mesto obolelega, bi ne smel tisti dan nič več maševati, in ko bi tudi ne povžil onega vina, s katerim je kelih spral in prste, in če bi tudi duhovnijani njegovi ob prazniku ali nedelji imeli zaradi tega ostati brez sv. maše. Ako bi ne bilo mogoče dobiti mašnika, da bi nadaljeval sveto daritev, moral bi (če tudi kakega klerika ni dobiti) vsak neduhovnik, lajik v tabernakelj shraniti sv. podobe do prve svete maše, pri kateri jih mora mašnik zavžiti po obhajanji s sv. krvjo. Ko bi pa morda sv. rešnjemu Telesu pretilo onečastenje, smel bi je zavžiti celó kak lajik. Ako bi pa mašnik, ki je hudo zbolel med sv. daritvijo, ne bil še konsekriral, ali pa je sv. obhajilo že zavžil v obojni podobi, takrat ni treba nadaljevati maše po kom drugem, ampak ostane nedovršena.

II. Mašnik sme, ali celó mora pretrgati mašo ter jo pustiti nedokončano: 1. Po konsekraciji, ako je fizično nemožno jo dovršiti, n. pr. ko bi ne bilo veljavne tvarine in je tudi ni moč dobiti. Ko bi pred spreminjevanjem spoznal, da je tudi le ena izmed obeh tvarin neveljavna, ali če bi po posvečevanji, a vendar še pred zavživanjem, spoznal neveljavnost obojne tvarine, in bi ne bilo mogoče, druge ter veljavne dobiti — moral bi zapustiti altar. Navzočim ljudem bilo bi treba v takem slučaji razjasniti stvar, da bi ne bilo pohujšanja. Ako bi pa bilo eno, kruh ali pa vino že veljavno konsekrirano, in le druge veljavne tvarine ni dobiti, naj mašnik nadaljuje daritev s potrebnimi izpremenami v molitvah, to je izpustivši vse besede in dejanja, ozirajoča se na

Digitized by Google

pomanjkljivo tvarino. 2. Pred konsekriranjem smé se pretrgati maša, ako je tudi le moralno nemožno jo dovršiti, n. pr. ob požaru, če razpada cerkev itd.; moral bi pa mašo pretrgati, ko bi se duhovnik še pred spreminjevanjem spomnil, da ni več tešč [1]), ali da je v smrtnem grehu, izobčen, v prepovedi itd., in če mu je to mogoče brez velicega hrupa in lastnega javnega osramotenja. 3. Pred začetim kanonom (a ne več po začetem kanonu) gré pretrgati mašo, ko bi bil navzoč kaki z imenom izobčen, excommunicatus vitandus, in ga ni moč spraviti iz cerkve; in pa če bi takrat cerkev postala oskrunjena. Ko bi pa duhovnik v takem slučaji zaradi že pričetega kanona ne smel popustiti altarja, naj nadaljuje sveto daritev do obhajila; ko pa zavžije sv. rešnje Telo, mora altar zapustiti in ostale molitve opraviti v žagradu. — Kedar je moralno nemožno, dovršiti sveto mašo, n. pr. zaradi požara, sovražnega napada, podiranja cerkve, in je pretrgati ne smé, ker je že konsekriral, takrat smé sv. daritev okrajšati, t. j. ves obred po povzdigovanji opusti ter kar brž zavžije presv. Zakrament, opere kelih in prste pa odide.

III. Tudi prenehati smé duhovnik s sv. mašo za nekoliko časa v primerljejih, katere imenujejo cerkvene določbe, n. pr. da vernikom besedo božjo oznanjuje, da sv. obhajilo delí, ob

---

[1]) Ker bi pa skoraj vselej nastal velik hrup med ljudstvom in pohujševanje, ako bi mašnik zapustil altar, se spomnivši, da je popolnoči kaj jedel, ali pil, zato smé veljati kot pravilo: mašnik, ki se spomni pri altarji, da ni več tešč, naj mašo nadaljuje, in če tudi ni še konsekriral, ali če je tudi še-le k altarju prišel. — Ko bi mašnik o Božiču pri prvi ali pri drugi sv. maši po nepaznosti purificiral kelih in zavžil to vino, ne smel bi druge ali tretje maše opraviti, če je maša njegova le samitna in more brez hrupa in pohujševanja opustiti nadaljno daritev. Drugače pa bi bilo, ako je v duhovnem pastirstvu, in mora drugo ali tretjo mašo opraviti kot farno opravilo, in drugega mašnika ni dobiti, ki bi nadaljeval oznanjeno opravilo. Tu bi nastal velik hrup med verniki, veliko zgledovanje in pohujšanje, ko bi máhoma mašnik prejenjal; da se odvrne pohujšanje, smé tudi neteš̌č opraviti drugo, oziroma tretjo sveto mašo. — Iz ravno tega vzroka bi smel mašnik v duhovnem pastirstvu, ki vsled kake nepaznosti ni več tešč, vendar le ob nedelji ali prazniku, ali tudi ob kakem drugem dnevu, ko je sv. opravilo že napovedano (n. pr. poroka, pogreb) opraviti sv. daritev, če ne more dobiti kakega duhovnika namestnika, in če bi z opuščenjem sv. maše med ljudstvom res nastala velika nezadovoljnost, hrup in pohujšanje. Ko bi se pa ne bilo bati teh zlih nasledkov med ljudstvom, ne smel bi neteš̌č maševati, in ko bi bila tudi nedelja ali praznik, ampak povedal naj bi ljudem, kaj se mu je pripetilo in zakaj ne smé maševati. (Tako učé: Benedikt XIV., sv. Alfonz Lig., Gousset, Müller in dr.)

Digitized by Google

raznih posvečevanjih itd. Enako tudi zaradi telesnega oslabljenja ali zavoljo kake neodložljive fizične potrebščine mašnikove; ali ko bi bilo treba kar blizo tam v cerkvi ali zakristiji umirajočemu podeliti sv. krst ali sv. odvezo in sveto poslednje olje (S. R. C. 7. dec. 1844). Ako pa je treba delj kam iti, da podeli umirajočemu sv. zakramente. smé, ako je res velika sila in drugega mašnika ni dobiti brž, pretrgati in nedokončano pustiti sv. mašo, če še ni posvetil; ko bi bil pa že konsekriral, naj okrajša sv. daritev, kakor smo povedali prej.

§ 150.

Sad sv. maše in kdo se ga vdeležuje.

I. Ves notranji učinek pri daritvah starega zakona je slonel na darovalcu, zavisen je bil od njegovega ravnanja in mišljenja (ex opere operantis), kajti žrtve starega zakona so bile predpodobe prihodnje daritve Kristusove, a obsegale ga niso. Vsa drugača je daritev novega zakona: ona je dovršenje vseh daritev pred Kristusom ter ne kaže le na Zveličarja, ampak ga tudi v sebi ima. Kristus sam je, ki se tù za nas daruje, on je dar in glavni darovalec ob enem. Iz tega je razvidna neskončna cena in vrednost te daritve. Ker Kristus sam daruje, so učinki daritve vselej zagotovljeni, kajti daritve Jezusove si še misliti ne moremo brez primernega sadú. Po njej se toraj z ozirom na Boga vselej in gotovo dosega oni namen, zaradi katerega se opravlja kot častivna, zahvalna, prosivna in spravna daritev. »Sacrificium Missae, pravi Belarmin, ut a Christo offertur, vim habet ex opere operantis, sed infallibiliter, quia placet ex bonitate offerentis Christi, quae semper est eadem et nec minui, nec crescere potest.« Ta pravi in bistveni sad sv. daritve dohaja toraj iz bistva sv. maše, ex opere a Christo operato, ima svoj izvir edino le v Kristusu in v njegovem neskončnem zasluženji, zato nikakor ni odvisen od vrednosti ali nevrednosti vidnega darovalca mašnika. Ozir človeka pa je sv. maša, zlasti kot spravna in prosivna daritev, izvir milosti; po njej dohaja človeštvu bogastvo nebeškega blagoslova, a vsakteremu posamnemu le po njegovi prejemljivosti in po kolikor pri njem ni ovirajočega zadržka.

K pravemu in bistvenemu učinku sv. maše, ki ni odvisen od mašnika, pristopa še postranska, slučajna korist. V tej zadevi so odločilni: cerkev, v katere imenu se daritev opravlja, pa mašnik

Digitized by Google

darovalec in verniki, ki z njim vred darujejo. *a)* Kolikor svetejši in popolnejši so posamezni udje sv. cerkve, toliko prijetnejša je Bogu daritev, toliko koristnejša ljudem. Kolikor več specijalnih, posebnih prošenj ima mašni formular, in kolikor slovesnejše se opravlja daritev, toliko večji je ozir postranskega sadu nje učinek. V tej zadevi je toraj večje cene (ako vzamemo mašo kot prosivno daritev, kojo opravlja cerkev) votivna ali črna maša, kakor dnevna; ima slovesno opravilo večji učinek kot tiha maša.[1]) *b)* Dalje: kolikor popolnejši in svetejši je mašnik darovalec, s kolikor večjo pobožnostjo opravlja daritev, toliko večji je postranski sad sv. daru. Tú pristopa k bistvu sv. maše še neki opus operantis, ki je večje ali manjše cene ter sad sv. maše bolj ali manj namnožuje, kakoršna je ravno dispozicija mašnikova. Opus operatum, kaj pa da, vedno enak ostane, in cena, učinek sv. maše same na sebi se ne ravná po moralni kakšnosti duhovnika darovalca, ampak po svetosti in pobožnosti mašnikovi pristopa k učinku, izvirajočemu ex opere operato, le še neka postranska korist, neki slučajen učinek ex opere operantis. *c)* Slednjič nam je v tem oziru še tudi gledati na delavnost vernikov, z mašnikom vred darujočih. Ta njih delavnost je toliko uspešnejša, kolikor pobožnejše, gorečnejše in tesnejše se vdeležujejo daritve, bodi si z molitvijo ali kot strežniki pri sv. maši ali pa s tem, da oskrbé potrebnega za sv. daritev itd. Tako more od strani vernikov pristopati neki opus operantis, ki stori, da se pravega in bistvenega sadu svete maše, ki ga učini opus operatum, vdeležujejo v obilnejši meri.

Sad sv. maše ali nje koristi so trojne vrste: 1. Splošni sad, fructus generalis, ki je v prid vsem vernikom, in zlasti navzočim. Neposrednje toraj dohaja le vernikom, in sicer v toliko večji meri, kolikor bolj so za to korist po svoji vrednosti in pobožnosti prejemljivi; v širjem pomenu, posrednje pa tudi nevernikom, krivovercem . . . da bi postali udje sv. cerkve. Ti poslednji sicer nimajo nikakove pravice do sadu sv. maše, ampak na milosti božji je, po koliko jih deležne stori koristi sv. daritve. Splošen sad je neodvisen od volje mašnikove. 2. Posebna korist, fructus specialis, ministerialis ali fructus medius je onim v dobro,

[1]) Pasqualigo pravi: »Ratio est, quia importat solemnem modum offerendi sacrificium, per quem maior honor et maius obsequium exhibetur Deo, et proinde habet specialem et notabilem rationem acceptabilitatis super alia sacrificia et consequenter novam efficaciam ad movendum Deum, ut concedat quod petitur.«

Digitized by Google

živim ali mrtvim, za katere darovati ima mašnik voljo. Ta sad sv. maše je odvisen od volje darovalčeve, t. j. on ga nakloni, komur ga hoče, ter to svojo namero naznani pri sv. maši v spominu za žive in v spominu za mrtve. 3. Prav poseben sad, fructus specialissimus ali individualis koristi mašniku darovalcu, in prejme ga, ako je vreden, t. j. če ni v smrtnem grehu. Te svoje koristi duhovnik ne more nikomur prepuščati. — Toraj je le posebni sad ona korist sv. maše, katero vidni darovalec naklanja komur hoče; to pravico ima kot katoliški mašnik, ter jo je prejel v zakramentu sv. reda. To naklonitev posebnega sadu sv. daritve nekomu gotovemu, ali z drugo besedo: to voljo mašnikovo, posebno korist nakloniti temu ali onemu, živemu ali rajnemu, imenujemo namero (intentio) v ožjem smislu. Biti mora v volji mašnikovi ta namera vsaj že pred spreminjevanjem, pred konsekriranjem (a želeti je, da jo stori že pred mašo); veljá pa, da jo le stori in jo pozneje ne prekliče. Zadostuje toraj tako imenovana stalna namera, applicatio habitualis. Tudi ni potrebno, da bi prav natanko ali po imenu določil onega, komur hoče nakloniti srednji sad sv. maše, ampak zadostuje, ako reče ali le samo v mislih sklene n. pr. offero sacrificium hoc pro eo, qui dedit stipendium — pro quo exigit fundatio — pro anima in purgatorio majori auxilio indigenti — pro illo, cui applicare teneor itd.

II. Ker je daritev novega zakona po volji Jezusovi lastnina njegove cerkve, katera jo opravlja na povelje svojega ustanovnika, in ker je mašnik vi ordinis pooblaščen za naklonitev posebnega sadu te daritve, zato je gotovo, da le tedaj veljavno in dopuščeno komu naklanja ta sad, če cerkev po svojem nauku dopušča, dotičnemu nakloniti omenjeno korist. Nastane toraj vprašanje: komu smé mašnik nakloniti srednji sad, ali za kóga smé maševati? Razločevati nam je med živimi in mrtvimi ali rajnimi, pa zopet med udi sv. cerkve in neudi.

1. Živi udje sv. cerkve so ali v stanu posvečujoče milosti božje, ali pa so v smrtnem grehu: za obojne se opravlja daritev sv. maše. Pravični živi udje sv. cerkve so edini sposobni, da se sadu sv. daritve vdeležujejo popolnoma, v vsem obsegu, ker je vdeležba toliko popolnejša, kolikor tesneje je kristijan združen s Kristusom in s cerkvijo. Kdor pa je duhovno mrtev, v komur ni življenja milosti božje, njemu ni mogoče nakloniti vseh koristi sv. maše, kajti dokler je sovražnik božji, se mu tudi nobena časna kazen ne more odpustiti. Največje zlo, ki tare tacega, je greh, in

Digitized by Google

sv. maša mu pridobiva pred vsem spravo in usmiljenje božje, razsvetljenja od zgoraj, da grešno pot zapusti, se resnično spreobrne in zopet zadobi življenje milosti. — Tudi za krščenega otroka, ki še ni prišel do let razumnosti, se sme maševati, kaj pa da mu koristi le kot prosivna daritev, ne kot spravna.

2. Kar tiče *žive, ki niso udje sv. cerkve* ter ločeni od njene edinosti, se indirektno in v obče smé v ta namen darovati za nje, da se jim izprosi spreobrnjenje in združenje z edino zveličalno cerkvijo. Direktno pa za nje maševati in specijalno, vsled določb sv. cerkve ni vselej dovoljeno. Strogo je *prepovedano* maševati za tiste, ki so *izobčeni po imenu*, s katerimi cerkev prepoveduje vsakoršno občevanje (excommunicati non tolerati vel vitandi), dokler niso odvezani od cerkvene kazni. Smé pa mašnik kot privatna oseba iz ljubezni se spominjati pri sv. maši tacega nesrečneža, da mu od Boga prosi milosti spoznanja in pokore; a za tak spomin ne smel bi nikoli sprejeti kakega darila, stipendija, ker sv. mašo v prvi vrsti daruje za kakega druzega. — Ozir tistih, ki so v navadnem izobčenji (excom. tolerati) pa uči mnogo bogoslovcev, da se zanje smé maševati, naj so še živi ali pa že umrli. — *Krivoverci* in *razkolniki* res nimajo nobene pravice do daritve Kristusove, toraj se v njih imenu ne more darovati sv. maša, ne tako, da bi se oznanila taka maša ali da bi se njih imé v obredu imenovalo; smé pa vsak duhovnik v svojem imenu maševati za njih spreobrnjenje, ter tudi stipendij sprejeti. [1] A paziti je, da zaradi tega med ljúdstvom ne nastane kako pohujšanje. V polnem obsegu se taki neudje seveda ne morejo udeležiti sv. daritve, ker se le za njih duhovno dobro sme maševati v namen spreobrnjenja. — Enako se smé sv. daritev opraviti tudi za *neverce* (jude, turke . . .), kar je cerkev vnovič izrekla l. 1865., ko je na vprašanje: »Utrum liceat sacerdotibus Missam celebrare pro Turcarum, aliorumque infidelium intentione et ab illis eleemosynam pro Missae applicatione accipere?« odgovorila S. C. Officii: »Affirmative, dummodo non adsit scandalum ac nihil in Missa specialiter addatur, et quoad intentionem constet nihil mali aut erroris

[1] Na vprašanje: »Utrum possit aut debeat celebrari Missa ac percipi eleemosyna pro graeco — schismatico, qui enixe oret atque instet, ut Missa applicetur pro se sive in ecclesia adstante, sive extra ecclesiam manente?« je odgovorila S. C. Officii 19. apr. 1837: »Juxta exposita non licere, nisi constet expresse, eleemosynam a schismatico praeberi ad impetrandam conversionem ad veram fidem.« Ta odlok je potrdil Gregor XVI.

Digitized by Google

aut superstitionis in infidelibus eleemosynam offerentibus subesse.« Če se pa pod nekaterimi pogoji sme daritev sv. maše opraviti za razkolnike, krivoverce in neverce, smé se toliko bolj za katehumene, ki po veri in želji sv. krsta že pripadajo cerkvi.

3. Izmed mrtvih vernikov so nekateri sprejeti v nebeško veselje, drugi so vekomaj zavrženi, in tretji bivajo še na kraji očiščevanja. Za pogubljene v peklu, to je, za take, ki očitno v stanu smrtnega greha umrjó, se ne mašuje in se ne smé, ker iz pekla ni odrešenja. Tudi za nedorasle otročiče, ki so umrli brez sv. krsta, se ne smé daritev sv. maše opravljati. Zveličani v nebesih nikakove pomoči ne potrebujejo, zato se v pravem pomenu za nje ne mašuje: pač pa se opravlja daritev njim na čast, kot hvaležni dar za vse dobrote, katere je Bog svetnikom podelil in jih tudi nam podeljuje na njih priprošnjo. Tudi kot prosivna daritev se opravlja za dobrote, katere želimo dobiti na priprošnjo svetnikov, pa za razširjenje češčenja svetnikov, iz katerega vernim na zemlji dohaja velik blagoslov. V pravem smislu se toraj smé, in se že vsled apostoljskega sporočila tudi opravlja daritev sv. maše le za duše v vicah. Te so za to vselej sposobne, toraj daritev nikoli ne ostane brez sadu, kolikorkrat se opravlja zanje. Ni nam pa znano, po koliko vsaktera sv. daritev posameznim dušam olajša ali prikrajša trpljenje, zato ni brezkoristno, za eno in isto dušo v vicah tudi večkrat in ob raznih časih maševati, da pride gotovejše in prej v nebeško veselje. Od raznih koristi sv maše morejo duše v vicah le eno samo dobivati, namreč odpuščenje časnih kazni greha, zadostovaje božji pravici. Kot spravna daritev sv. maša tako rekoč razoroži kaznujočo roko božjo, ki je hudo zadela uboge duše, in izbrisuje naravnost in neposrednje kazni, ki jih morajo trpeti. A tudi kot prosivna daritev more sveta maša koristna biti dušam v vicah ter jim pripomoči k rešenju: ali s tem, da se jim od božje dobrotljivosti izprosi odpuščenja zasluženih kazni, ali pa na ta način, da živim nakloni raznih milosti, katere jih spodbadajo, da pridnejše molijo za verne duše, da jim pomagajo z dobrimi deli pa z odpustki. — Gledé dorastlih mrtvih katehumenov pravijo nekateri bogoslovci, da se za-nje ne sme maševati; drugi pravijo, da se za take rajne smé opravljati sveta daritev, ako so se kesali svojih grehov in so res želéli sv. krsta. Tudi nekatere novejše sinode to dovoljujejo.

4. Drugače je stvar pri mrtvih nekatoličanih. Res je mogoče, da je ta ali uni brez lastne krivde ločen živel od prave

Digitized by Google

cerkve; mogoče tudi, da je umrl v milosti božji in bil rešen, o tem cerkev sodbo prepušča Bogu. A kot vidna družba mora cerkev Jezusova soditi po vnanjem dejanji: po vnanje pa omenjeni niso bili njeni udje, niso bili člani edinozveličavne cerkve. Takih pa, ki pred smrtjo niso bili na viden način njeni otroci, tudi po smrti ne more cerkev spoznavati za svoje, ne more kot s svojimi z njimi ravnati, t. j. ona jih ne more deležnih storiti javnih molitev, daritev, blažil in časti. Po vsej pravici toraj cerkev maševanje, ustanove odreka vsem, kateri niso umrli kot vidni njeni udje, naj so bili krivoverci ali pa neverniki. Dokler so taki še med živimi, sme se pod nekaterimi pogoji, kakor smo povedali, za nje maševati, da se jim izprosi milost spreobrnjenja; po smrti ni spreobrnjenja, toraj se tudi za nje ne sme več maševati. A kedar se sv. daritev opravlja za duše v vicah sploh, takrat tudi tem koristi, ako so zmožni za tako pomoč.

§ 151.

Dolžnost opravljati daritev sv. maše.

»To storite v moj spomin!« je govoril Jezus Kristus svojim aposteljnom, ter s tem njim in njihovim naslednikom dal povelje, opravljati sv. daritev novega zakona. Kedaj pa in kolikrat naj bi vsakteri izmed duhovnikov opravljal sv. daritev samo zató, ker je katoliški mašnik, o tem ni postave. Tridentinski zbor (Sess. XXIII. c. 14 de ref.) pravi: »Curet Episcopus, ut sacerdotes saltem diebus dominicis et festis solemnibus celebrent, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant.« Želja pa je sv. cerkve, naj bi mašnik vredno pripravljen vsaki dan opravljal daritev sv. maše, kajti po besedah Benedikta XIV. »s sveto mašo Boga časti, angelje razveseljuje, cerkev poveličuje, živim pomaga, mrtvim pripravlja mir in pokoj, a sebe deležnega stori vseh dobrot.« A čeravno ni izrečenega določila, kolikokrat mora katoliški duhovnik samo zarad prejetega sv. reda maševati, pa vendar sedaj pa sedaj temu ali unemu mašniku postane sveta dolžnost maševati v kak gotov namen, to je, posebni ali srednji sad sv. daritve nakloniti komu gotovemu. Taka dolžnost pa nastopi ali vsled splošne cerkvene postave, ali pa zavolj kake zasebne zaveze.

I. Vsled splošne cerkvene postave so maševati dolžni:

Digitized by Google

1. Župniki vse nedelje in praznike za svoje duhovnijane (pro populo). Župnik v tej zadevi ni le parochus sensu pleno, ampak vsak tak mašnik, ki po cerkveni višji oblasti poslan, v lastnem imenu, oznanovaje božjo besedo in z deljenjem sv. zakramentov pa z drugimi sredstvi zveličanja redno duhovno pastirstvo v nekem določenem okraji škofije oskrbuje tako, da je v tem delovanji neposrednje škofu podložen — naj se že potem imenuje župnik, vikar, kurat, administrator, provizor ali drugače; in če tudi bi dohodkov ne dobival iz zadevne duhovnije, kajti ne zarad dohodkov, ampak zarad službe ima to dolžnost.[1]) — Ni pa treba ob omenjenih dnéh za vernike maševati tistim, ki v duhovnem pastirstvu ne delujejo v svojemu imenu, ampak samostalnim duhovnim pastirjem v pomoč poslani oskrbujejo razna župnijska opravila v imenu svojega neposrednjega predstojnika in so temu podložni; taki so n. pr. duhovni pomočniki, kaplani itd. Prazniki, ob katerih je treba prej imenovanim duhovnim pastirjem sveto daritev opravljati za duhovnijane, so vsi tisti godovi med letom, katere papež Urban VIII. v svojem pismu: »Universa per orbem« l. 1642. določuje kot cerkvene praznike.[2])

Ker so starejše cerkvene določbe in tudi izreki tridentinskega zbora ozir maševanja pro populo le splošni, nedoločni, so gledé osebe, ki sv. daritev opravljaj za duhovnijane, in še bolj gledé dni, ob katerih je za ljudstvo maševati, po raznih krajih nastale različne navade. Od začetka so delali razloček med župniki z obilnimi dohodki, kateri naj bi vsaki dan maševali za ljudstvo, in med

[1]) Na vprašanje, kedaj nastopi župniku dolžnost maševati pro populo, je S. C. C. odgovorila dné 12. novembra 1831: Obligatio incipit eo ipso die, quo in possessionem officii veniunt, non quo praesentantur vel nominantur, et cessat eo die, quo a functionibus officii solvuntur.

[2]) Ti so: Nativitas D. N. J. Ch., Circumcisio, Epiphania, Resurrectio cum duabus sequent. feriis, Ascensio, Pentecoste cum duabus sequent. feriis; Fest. SS. Trinitatis, Solemnitas Corp. Chr., Inventio S. Crucis, Purificatio, Annunciatio, Assumptio, Nativitas, Immacul. Conceptio B. M. V., Dedicatio S. Michaelis Arch., Nativitas S. Joannis Bapt., Fest. SS. Petri et Pauli, S. Andreae, S. Jacobi, S. Joannis Evg., S. Thomae, SS. Philippi et Jacobi, S. Bartholomaei, S. Matthaei, SS. Simonis et Judae, S. Mathiae, S. Stephani Protom., SS. Innocentium, S. Laurentii M., S. Sylvestri P. Cf., S. Josephi C., S. Annae m. M., Solemnitas OO. Sanctorum. Zraven teh vsej cerkvi ukazanih praznikov se obhajajo po raznih deželah in provincijah še glavni patroni, in je v dotičnem kraji ob takem dnevu tudi sveta maša pro populo ukazana. Kedar kateri teh godov zadene na nedeljo, takrat duhovni pastir z eno mašo za ljudstvo zadostí dolžnosti ozir nedelje in ozir praznika. Božični praznik je le ena sv. maša opraviti pro populo.

Digitized by Google

duhovnimi pastirji s pičlimi dohodki, ki naj vsaj ob praznikih darujejo za svoje duhovnijane. A Inocenc XII. je l. 1699. ukazal, da je vsem župnikom vsaj ob nedeljah in praznikih maševati za ljudstvo, naj je njih plača dostojna ali ne. Ta nedoločen »vsaj« je odpravil l. 1744. Benedikt XIV. ukazavši, da morajo vsi župniki maševati pro populo »in dominicis aliisque per annum diebus festis de praecepto«. Ko se je pa pozneje skrčilo število zapovedanih praznikov (gl. § 123) in je zlasti Klemen XIV. izrekel, da ob odpravljenih praznikih ljudstvo nima dolžnosti pri sv. maši biti, tedaj je po mnogih škofijah nastalo mnenje, da vsled tega ob tacih dnevih župnik ni več dolžan maševati za duhovnijane. Vsej ti negotovosti in raznim dvomom je konec storil Pij IX. s svojo okrožnico »Amantissimi Redemptoris« dné 3. maja 1858, v kateri strogo ukazuje, da morajo vsi župniki in drugi samostalni duhovni pastirji za svoje ljudstvo maševati vse nedelje in vse tiste godove, katere Urban VIII. v svojem pismu »Universa« našteva. Prej storjene napačnosti odpušča sv. oče, a za naprej velí, da se slehrni vestno drži te določbe; kdor bi pa iz tehtnih vzrokov želel kake polajšave, ima je po svojem ordinarijatu prositi pri svetem sedežu. — Oglejmo si poedinosti tega zakona. Samostalnega duhovnega pastirja veže dolžnost, za svoje duhovnijane maševati:

a) Ob določenih dnéh prej imenovanih. Dovolil pa je Benedikt XIV. v svoji konstituciji »Cum semper« vsem škofom, da smejo ubožnim župnikom dopuščati ob določenem dnevu, ako so naprošeni, maševati pro stipendio, sv. daritev za ljudstvo pa kak drugi dan opraviti med tednom. Tudi se je zgodilo prejšnje čase, da so ustanovljene maše sprejemali za dan odpravljenega praznika, misleč, da ni treba ob takem dnevu maševati za ljudstvo. Takih starih ustanov ni moč odpraviti, a zadevni dušni pastirji naj prosijo škofa, da jim dovoli, mesto ob odpravljenem prazniku pa kak naslednji dan opraviti sveto mašo za ljudstvo.

b) Na določenem kraji, t. j. v farni cerkvi, ali vsaj v taki cerkvi tiste župnije, v kateri je ljudstvo zbrano k duhovnemu opravilu. To je pravilo; a dovoljeno je župniku ki je z dovoljenjem svojih višjih šel iz fare, da mašuje za ljudstvo na kraji, kjer biva, ako je le preskrbel, da doma sposoben namestnik oskrbuje vsa duhovna opravila.[1])

[1]) Dné 14. dec. 1872 je namreč izrekla S. C. C.: »Parochum die festo a sua parochia legitime absentem satisfacere suae obligationi Missam applicando

Digitized by Google

c) Kot službena dolžnost, zato ne jenja, ko bi tudi župnik bil zadržan n. pr. po bolezni, po preobilnih opravilih, ali ko bi vsled kake druge službe ob istem dnevu moral opraviti sv. mašo še v drug namen (da bi bil, vzemimo, župnik in ob enem kanonik ter bi imel opraviti konventno mašo). Tak župnik bi moral dobiti drugega duhovnika, ki bi proti primerni nagradi mesto njega maševal pro populo (S. C. C. 14. dec. 1872). Ako kak župnik oskrbuje dve samostalni duhovniji, mora ob določenih dnevih v obeh farnih cerkvah za ljudstvo maševati (S. C. C. 24. jul. 1886), in sicer on sam, ako smé po dvakrat maševati, sicer po namestniku; ali pa mu je dovoljenja iskati, da smé eno farnih maš pozneje med tednom opravljati.

d) Kot osebna dolžnost, katere brez važnega vzroka ne smé prepuščati drugim. Večkrat že je S. C. Concilii izrekla, da je župnikova osebna dolžnost, maševati za svoje ljudstvo, in da le iz postavnega vzroka, ob resnični potrebi smé druzega naprositi, da mesto njega daruje pro populo.[1]) Ni pa ravno treba, da bi župnik sam imel tako zvano véliko ali slovesno duhovno opravilo (če morda tega ne ukazujejo posebne diecezanske določbe); iz pametnega vzroka zadostuje tudi tiha maša, ki jo daruje za ljudstvo.

2. V vseh škofijskih, kolegijatnih in samostanskih cerkvah mora se vsled splošne cerkvene postave vsak dan opraviti za dobrotnike tako imenovana konventna maša. S. C. C. pravi: »Canonici Cathedralium et Collegiatarum Eccl. accipiunt fructus suorum Canonicatuum sub onere inserviendi ecclesiae in celebratione divinorum officiorum; quae celebratio non importat solum horas canonicas, sed etiam missam conventualem, tamquam praecipuam partem et proinde ad applicationem ejusdem missae conventualis tenentur pro illis, ex quorum dispositionibus distributiones et emolumenta percipiunt.« Ako je taka cerkev ob enem farna, se mo-

---

pro populo suo in loco, ubi degit, dummodo ad necessariam populi commoditatem alius sacerdos in ecclesia parochiali celebret et verbum Dei explicet.«

[1]) Na vprašanje: »An parochi missam pro populo offere debeant, si legitima causa non impediantur; an vero per alium huic muneri satisfacere possint?« je 30. marca 1867 S. C. C. odgovorila: »Affirmative ad primam partem; negative ad secundam, excepto casu verae necessitatis et concurrente causa canonica.«

Digitized by Google

rate ob nedeljah in praznikih opraviti dve sveti maši, ena za dobrotnike, druga za župljane.[1])

3. Škofom je Leo XIII. z apostoljskim pismom dné 4. junija 1882 tako-le ukazal: »... His itaque omnibus diu multumque consideratis, auditisque Venerabilium fratrum Nostrorum S. E. R. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum sententiis, decernimus et declaramus, omnes et singulos Episcopos, quacumque dignitate, etiam Cardinalitia, auctos, item Abbates jurisdictionem quasi episcopalem in Clerum et populum cum territorio separato habentes, in Dominicis aliisque festis diebus, qui ex praecepto adhuc servantur, et qui ex dierum de praecepto festorum numero sublati sunt, omni exiguitatis redituum excusatione aut alia quavis exceptione remota, ad Missam pro populo sibi commisso celebrandam et applicandam teneri.« Dolžnost ta pa ne veže tako imenovanih naslovnih ali titularnih škofov.

II. Ne le vsled vesoljne cerkvene postave, ampak tudi zaradi kake zasebne zaveze je časih duhovnik dolžan maševati ter posebni sad sv. daritve nakloniti v kak določen namen in to:

1. Ako sprejme stipendij, darilo za sv. mašo. »Delavec je vreden svojega plačila«, je rekel Jezus aposteljnom, ko jih je poslal med Jude, evangelij oznanovat; in sv. Pavel (I. Kor. 9, 13) piše: »Kaj ne veste, da naj tisti, ki v svetišču služijo, jedó kar je od svetišča, in ki altarju služijo, naj imajo delež pri altarji?« Da torej preživé svoje mašnike, so že verniki prvih časov k sv. maši prinašali raznih darov, zlasti kruha in vina; ne le toliko, kar je treba bilo za sv. daritev in za obhajanje vernikov, ampak več, vsak po svojem premoženji, kar je bilo večinoma za vzdrževanje duhovnikov. Kateri so dvakrat darovali, za tiste so mašniki med sv. daritvijo ne le sploh, ampak še posebej molili ter po imenu. S posebnim darom so si torej verniki hoteli zagotoviti prav poseben delež pri sveti daritvi. Polagoma je mesto darov v prirodninah prišel v navado denar ter so nastala sedaj navadna mašna darila ali stipendiji, ki nikakor niso cena za sv. daritev, ne plačilo za mašo, pa tudi ne prava miloščina, ampak nekako darilo, katero kot sredstvo za ohranjenje mašnikovo vernik njemu prostovoljno podá, da si vsled starodavne cerkvene navade zagotovi poseben delež sadú sv. maše. Da se ne vrivajo kake napačnosti, je cerkev ozir mašnih stipendijev to-le določila:

[1]) Bened. XIV. de Sacr. Missae. II. § 57—60.

Digitized by Google

a) Znesek stipendija določuje navada ali pa diecezánska postava.[1]) Večje darilo kot za dotično vladikovino določeno smé sprejeti slehrni, ako se mu prostovoljno ponudi, a grešil bi, kdor bi tirjal večji stipendij, kakor ga postava ukazuje za dotični slučaj. Škof smé tudi prepovedati sprejemati manjša darila, kot so v škofiji določena, ako bi se mu zdelo to potrebno. (S. C. C. 12. jan. 1743).

b) Mašnik, ki je sprejel stipendij ali njih več, je iz pravice dolžan opraviti ravno toliko sv. maš, kolikor je sprejel daril, in to tudi takrat, če je sprejel manjši stipendij, kakor je določen za njegovo škofijo. Tako veli Urban VIII. l. 1625. v v pismu »Cum saepe«. Le ko bi ne bil imel namere sprejeti manjšega stipendija, pa se mu je po zmoti ali prevari vendar-le manj dalo, kakor bi se mu bilo imelo, takrat ni dolžan opraviti onega števila maš, vendar naj to po možnosti naznani darovalcu. Z eno in isto sv. mašo nikoli ne more duhovnik zadostiti dvojni ali več dolžnostim. — S sprejetim stipendijem se pa mašnik zaveže tudi na čas, ob katerem, na kraj, kjer, in na obred, po katerem se ima opraviti sveta daritev. Ozir časa velja v obče to, da se mora kmalu opraviti sv. maša, in duhovnik ne sme sprejeti več stipendijev, kakor toliko, kolikor more naprošenih sv. maš v kratkem (»infra modicum tempus«) opraviti, t. j. kakor je splošna misel bogoslovcev, za žive v dveh mesecih, za umrle

[1]) Za ljubljansko škofijo velja ozir mašnih stipendijev to-le: »1. Das gewöhnliche Handstipendium wird mit 60 kr. angesetzt. 2. Für die Lesung hl. Messen an bestimmten Tagen, am bestimmten Altare, zur bestimmten Stunde, oder wenn die vorhergehende Verkündigung von der Kanzel verlangt wird, kann ein höherer Betrag bis zu einem Gulden, in sehr später Stunde bei besonderen Anlässen bis zwei Gulden vom Priester verlangt werden. 3. Wird die hl. Messe in einer entfernten Filiale gewünscht, so kann man sich den Weg mit 50 kr. für jede halbe Stunde Entfernung bezahlen lassen. 4. Testirte, jedoch nicht gestiftete hl. Messen, für welche vom Testator letztwillig ein Legat ausgesetzt wird, ohne ausdrückliche Angabe der Anzahl der hiefür zu persolvirenden hl. Messen, dürfen mit 1 fl. berechnet werden. 5. In jenen Fällen, wo gestiftete Messen, Officiaturen . . . die dem Vorangehenden entsprechende Bedeckung nicht finden, hat man sich unter Darstellung der eigenthümlichen Verhältnisse an das Ordinariat mit einem Gesuche um Regelung der betreffenden Messen zu wenden.« Gl. Diöcbl. 1878, str. 104. — Vlavantinski škofiji se je l. 1874 (gl. Schl. Prot. XXVII.) ukazalo: »Die üblichen Maximal-Ansätze (stille hl. Messe 50—60 kr., Segenmesse oder Aemter 1 fl. 5 kr. bis 2 fl.) dürfen in Zukunft ohne Ordinariats-Bewilligung nicht erhöht werden.

Digitized by Google

v enem mescu, ali sploh v oni dôbi, ki je določena za dotično škofijo. Dovoljen pa je vsakateri odlóg, da je le darovalec zadovoljen ž njim. Kedar torej mašnik vé, da ne bo mogel kmalu zadostiti svoji dolžnosti, naj onega, ki mu ponudi stipendij, opozori na to, ter naj mu pové, kedaj nekako da mu bo mogoče opraviti naprošeno sv. mašo. Ako je darovalec zadovoljen, je prav, ako pa želí, da bi se kmalu maševalo, ali pa če je njegov namen tak, da se ne more odkladati sv. maša, n. pr. za umirajočega, za srečen porod itd., takrat duhovni pastir ne smé sprejeti stipendija, če vé, da ne bo mogel opraviti sv. maše ob pravem času. Če pa v tem slučaji darilo sprejme in ne opravi sv. daritve ob določenem času, on greší, in celo povračati bi moral, ko bi zanikrno odlašal tako dolgo, da n. pr. zadevni že umrje, da je porod že končan itd. Tudi pri romarskih cerkvah, kjer verniki ponujajo veliko daril za sv. maše, toliko, da jih ni moč opraviti, ali da se celó drugam, ptujim cerkvam morajo oddajati, treba je darovateljem pojasniti stvar, in le če so sami zadovoljni s tem, da se sv. maša sicer opravi na njih namen, a v drugi cerkvi, tedaj se smejo sprejemati stipendiji. — Ozir kraja se je mašniku vestno držati tiste cerkve ali tistega altarja, kojega si je naprosil darovalec. Ako duhovnik že naprej dvomi, mu bo li mogoče se držati kraja ali ne, naj to pové darovatelju; ako pa sprejme stipendij, pa ne stori po želji, naj pozneje to pové onemu, ki mu je dal darilo, ali če ni mogoče, moral bi pomisliti, je li v bistveni reči ravnal zoper voljo dobrotnikovo, in če ga morda zaradi tega zadene dolžnost povračila, ali ne. Zlasti kdor je bil naprošen, da za kakega rajnega mašuje v zadobljenje popolnega odpustka pri altarji s privilegijem[1]), mora to storiti (izvzemši, ko bi dotični mašnik imel osebni privilegij altarja); ko bi maševal pri navadnem altarji, bi storil krivico, bi grešil ter je dolžan povračati. — Tudi ozir obreda mora izpolniti mašnik prošnjo darovalčevo, ako mu to dopuščajo cerkvene rubrike. Kedar se toraj zahteva črna maša ali votivna, naj pogleda, če jo zadevni dan dopuščajo obredoslovne določbe; ako je dopuščena, mora jo res opraviti, ker sicer bi ne spolnil

[1]) Samo zaradi tega, ker je altar privilegiran, ne sme mašnik jemati večjega darila (S. C. Indulg. 9. maja 1761).

Digitized by Google

svoje dolžnosti. Kdor bi pa prejel stipendij z naročilom, da mašuje ad intentionem dantis, pa tega namena natančneje ne pozná, on zadosti svoji dolžnosti z mašo de Requiem (S. R. C. 29. nov. 1856.)

c) Prejete stipendije prepuščati komu drugemu je takrat dovoljeno: če darovalec ni zahteval, da jih mašnik prejemnik opravi sam; če jih izroči tacemu, ki more in hoče opraviti sv. maše, in če mu izroči polno in celo darilo, kakor je je prejel. Neznanim duhovnikom ni dovoljeno izročati stipendijev, ampak vselej le tacim, o katerih ima moralno prepričanje, da sv. maše opravljajo vestno. Kdor bi si oddajaje mašna darila kaj pridrževal, grešil bi in mora povračati; ko bi pa kdo nabiral stipendije, si nekoliko pridržal, ter jih pošiljal v kraje, kjer so darila manjša, on bi zraven dolžnosti povračevanja si nakopal tudi cerkveno kazen izobčenja.[1]) — Dopuščeno pa je od prejetega večjega mašnega darila si pridržati le toliko, kakor znaša škofijski stipendij v tistem kraji: kedar je gotovo, da je dobil mašnik večji znesek, kakor je navaden stipendij tistega kraja, le iz zgolj osebnih ozirov, n. pr. iz posebne hvaležnosti, zarad sorodstva itd. (S. C. C. 31. januarja 1880); če se mašnik, kateremu se stipendiji prepusté, ne da bi bil prošen, popolnoma prostovoljno odreče kakemu delu stipendija ali morda tudi celemu stipendiju; tudi smejo oskrbniki cerkvá od mašnih stipendijev, katere izročajo drugim mašnikom, nekaj malega odtegovati za potrebne sveče, vino, hostije itd., ako cerkev res nima nikakovih drugih dohodkov za take troške, in če se le samo toliko odtegne, kolikor je neizogibno treba za omenjene stvari. — Varovati se je duhovnemu pastirju, da ne kaže kedaj dobičkaželjnosti ozir stipendijev.[2]) Zarad tega

[1]) Pij IX. je namreč v pismu »Apostolicae sedis« 12. okt. 1869 izrekel: »Excommunicationi latae sententiae rom. Pontifici reservatae subjacere declaramus: (12) Colligentes eleemosynas majoris pretii pro missis et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis, ubi missarum stipendia minoris pretii esse solent.«

[2]) Mašni stipendiji mesto denarjev za knjige, časnike ali drugačno blago so bili prepovedani že po Piju IX. Dné 25. maja 1893 pa je S. C. Conc. ponovila ono prepoved ter v dekretu po Leonu XIII. potrjenem izreka, da se nikdar in iz nobenega namena ne smejo v kaki trgovini rabiti intencije mesto denarjev. Prestopnikom tega dekreta so zažugane kazni. Več o tem gl. Laib. Diöcbl. 1893, str. 56.

Digitized by Google

ne smé nikoli priganjati vernikov, naj bi mu nosili darov za sv. maše, in če že mora kedaj n. pr. za pokoro naložiti, da spokornik oskrbi sv. maše, naj mu pové, da ni treba njemu ali njegovi cerkvi izročiti stipendija itd. Kaj pa, da je slehrnemu mašniku vestna reč, izročene mu stipendije natančno zapisovati, kakor tudi dan, kdaj je bila opravljena sveta maša; denarja pa ne smé imeti kot svojo lastnino prej, kakor da mu po natančnem opravljenji sv. maš res postane last.[1])

2. Tudi sprejeta mašna ustanova nalaga duhovniku dolžnost maševati v neki določen namen, katerega pové ustanovno pismo, ki se mora v vseh točkah izvrševati vestno. Kako se napravlja mašna ustanova in kaj je storiti duhovnemu pastirju, da je taka ustanova pravilna, določujejo diecezanske postave. Za ljubljansko škofijo glej »Anweisung zur Verwaltung des Kirchen-, Stiftungs- und Pfründen-Vermögens« § 91—121. Za lavantinsko vladikovino beri »Schluss-Protokoll« XXX. l. 1877. — Cerkev o ustanovljenih mašah v obče določuje:

a) Sv. maš se mora pri vsaki ustanovi opravljati toliko, kolikor jih je ukazal ustanovitelj, in sicer redoma zanj ali v njegov namen. Le samo tedaj, ko bi ustanovnik beneficija izrečno povedal, da ni treba v njegov namen maševati, ampak, da je zadovoljen, ako se sploh ondi opravlja daritev sv. maše, takrat bi smela odpasti aplikacija za ustanovitelja.[2]) Dotični beneficijat, župnik . . . pa ustanovljeno mašo smé, in če je sam zadržan, jo tudi mora izročiti kakemu drugemu mašniku, da jo ta opravi ob določenem času. Le ko bi v ustanovnem pismu bilo izrečno povedano, da mora prav zadevni duhovnik maševati[3]) in ne kdo drugi, takrat veljá

[1]) Gl. Ordo cul. div. publ. § 33. — Izmed vprašanj pri kanonični vizitaciji v ljublj. škofiji glasi III. 9: »Ob die eingehenden Manualmessen gewissenhaft persolvirt, ein Vormerkbuch über die erhaltenen Messtipendien genau geführt, der Stipendienbetrag für die nicht gelesenen Messen vorhanden sei, und abgesondert aufbewahrt werde?« — Slične določbe za lavantinsko škofijo gl. Sammlung pag. 15. — Erkenntnis des k. k. Verwaltungsgerichtshofes in Betreff der Nichtheranziehung des Erträgnisses der Manual-Messtipendien zur Einkommensteuer-Bemessung dné 5. julija 1892, gl. Laib. Diöcbl. 1892, str. 112.

[2]) Bened. XIV. »de sacrif. missae« piše: »Regula est generalis, praesumi, eum, qui beneficium seu capellaniam instituerit et onus celebrandi missam adjecerit, nulla mentione facta applicationis, voluisse, Missam applicari animae suae.«

[3]) Ako so v ustanovnem pismu le samo besede »Capellanus celebrat«, tedaj po razlaganji učiteljev cerkvenega prava to pomeni le toliko kot: beneficijat naj skrbi za to, da se opravi maša.

Digitized by Google

»voluntas institutoris habenda est pro lege«. Ako je v ustanovi določeno, koliko ima dobiti celebrant za vsaktero mašo, takrat mora ves znesek izročiti onemu duhovniku, komur je prepustil mašo; če je pa beneficijat v pravem smislu, in mu je le naročeno, da mora opraviti toliko maš na leto, takrat pa ni treba toliko dati mašniku, ki je mesto njega opravil sv. daritev, kolikor pride dohodkov beneficija na eno sv. mašo, ampak dolžan mu je dati le toliko, kolikor znaša diecezanski stipendij.

b) Ako je kak beneficijat osebno dolžan maševati vsak dan, je to umeti v moralnem smislu; on smé toraj »ex causa vel necessaria, vel rationabili et honesta« časih opustiti maševanje. Tak vzrok je razven bolezni tudi pomanjkanje notranje pobožnosti in priprave. Ko bi toraj tak mašnik ne bil v stanu posvečujoče milosti božje, in bi tudi takrat ne mogel dobiti spovednika, bi on brez spovedi ne smel maševati samo zarad ustanovnega pisma. Ozir bolezni, ki beneficijata izgovarja od maševanja v omenjenem slučaji, velja pravilo: »Infirmitas excusat a celebratione, quando reddit impotentem ad celebrandum.« Ako je beneficijat, ki je dolžan vsak dan maševati, na tak način bolan le kratko časa (15 dni), ni mu treba iskati namestnika in tudi povračati ne; a preskrbeti bi si moral namestnika, ko bi bil dalje bolan, in pa vselej takrat, če bi ustanova tirjala namestnika za vsakteri primerljej. Beneficijati, ki morajo vsak dan maševati na namen ustanove, niso zato dolžni o Božiču za ustanovo trikrat maševati; tudi vernih duš dan jim je prost in smejo med letom kake 4—6 krat maševati za-se ali za sorodovince, prijatelje, dobrotnike, če morda ni to izrečno prepovedano po ustanovnem pismu.

c) Ako beneficijatu ni vsak dan maševati za ustanovo, ampak le nekatere določene dni v tednu, takrat vendar ni de jure communi dolžan, da bi iskal namestnika, ako je pravno zadržan, maševati oni dan; dosti, da pozneje opravi opuščeno sv. daritev. Če pa niso imenovani dnevi v tednu, kedaj se ima maševati, je pa beneficijatu še toliko bolj dovoljeno opraviti pozneje ali že prej, kar bi ne mogel določeni teden.

Ako kaka ustanova ne daje več toliko dohodkov, kolikor jih je bilo zagotovljenih prvotno, morda še toliko ne, kolikor bi jih najmanj morala po določbi škofijski, ne smé duhovni pastir sam

Digitized by Google

umanjšati števila maš, ampak se mora v tej zadevi obrniti s prošnjo do škofijstva, ki je za to pooblaščeno po sv. sedežu.[1]) — Zraven knjige, v katero se natančno zapisujejo ustanovljene maše, je za ljubljansko škofijo ukazano, da mora v vsacem žagradu viseti tabla, na kateri so zapisane vse ustanove, ki so opravljati v zadevni cerkvi. Gl. Ordo cul. div. publ. § 24.

§ 152.

Kdaj in kolikrat maševati.

1. Od cerkve maševanju odločeni čas je od jutranje zarje do poludne, kar pa ni umeti v strogo zvezdoznanskem pomenu, ampak v moralnem smislu. S. R. C. 18. sept. 1634: »Aurora intelligitur de exordio diei civilis, moralis et usualis, in quo homines diluculo surgere solent ad opera, juxta receptas et approbatas regionum consuetudines.« Iz pametnih razlogov pa je dovoljeno sv. mašo obhajati že pred jutranjo zoro, ali pa jo pričeti še-le o poludne. Taki vzroki so: če bi bilo treba konsekrirati zarad deljenja sv. popotnice, potrebno odpotovanje mašnikovo, da morejo posli in delavci biti pri sv. maši, preden gredó po svojih opravkih, stara krajevna šega itd. Tudi škof utegne dati spregled ob posebnem slučaji. Le o Božiču je dovoljena ena slovesna sv. maša po polunoči, a tudi edina ta, kajti druge se tisto jutro ne smejo obhajati pred jutranjo zarjo. Čas konventualnim mašam določujejo Rubr. Miss. gen. XV. 2 3. 5. — Med pridigo ni dovoljeno maševati.

Kjer več duhovnikov mašuje v eni cerkvi, se jim je držati nekega reda in določenih ur, tako, da je vernikom možno ob raznih urah biti pri sv. maši. Treba je tudi sv. mašam določevati tak čas, ki ugaja željam in potrebam zadevne duhovnije, in točno naj se pričenja sv. opravilo.—Vsakteri posamezni maši se čas trajanja sevéda ne dá natanko določiti. Toliko si mora mašnik vzeti časa za eno sv. daritev, da ves mašni obred izvrši vestno, in da besede (kakor velí rubrika) izgovarja »distincte et apposite, non admodum festinanter, nec nimis morose.« Tiha maša bi se vsled tega nikoli ne smela končati pred 20 minutami, navadno naj bi pa tudi ne trajala nad 30 minut.

2. Po sedanji šegi rimske cerkve se sme daritev sv. maše obhajati razun velicega petka vsak dan, a vsakteri mašnik sme jo opraviti le enkrat na dan. Za veliki petek je cerkvam, v ka-

[1]) Gl. Anweisung zur Verwaltung des Stiftungs-Vermögens § 118.

Digitized by Google

terih shranjujejo sveto rešnje Telo in se opravljajo šege velicega tedna, dovoljena le tako imenovana missa praesanctificatorum, in za veliki četrtek le ena slovesna maša, med katero naj drugi mašniki prejmó sv. obhajilo. Obhaja se namreč ta dan spomin zadnje večerje, pri kateri je Jezus sredi svojih apostelnov vprvič opravljal sv. daritev in svoje Telo jim vžiti dal, zato ta dan le en mašnik kot namestnik Kristusov opravlja sv. daritev, in drugim delí od nebeške jedi. Le tista leta, ko na veliki četrtek zadene kak zapovedan praznik (n. pr. sveti Jožef, Marijino oznanjenje), morajo predstojniki dotičnih cerkvá, v katerih se ob nedeljah in praznikih obhaja sicer več sv. maš, preskrbeti, da se pred slovesno mašo bere toliko samitnih maš, kolikor jih je z ozirom na velikost duhovnije potrebnih, da morejo oni dan vsled cerkvene zapovedi vsi biti pri sv. maši. Véliko soboto pa so, ako cerkev nima za to posebnega dovoljenja od sv. sedeža, razun ene slovesne maše vse druge strogo prepovedane, še celó tedaj, če bi kak zapovedan praznik zadel na ta dan; kajti v tem slučaji, kakor tudi ko bi na veliki petek zadel zapovedan praznik, so verniki sicer dolžni, se zdržati hlapčevskih del, a dolžnost pri sv. maši biti jenja, ker bi je na veliki petek ne bilo možno izpolniti, véliko soboto pa bi vsaj vsi ne mogli zadostiti dolžnosti.[1])

Božični praznik smé vsak mašnik sv. daritev opraviti trikrat[2]); a kogar n. pr. kaka ustanova ne veže k trikratnemu maševanju ta dan, in če se mu zarad opuščenja ni bati hrupa in pohujšanja med ljudmi, on ni dolžan trikrat maševati o Božiču, kakor tudi ljudstvu ni dolžnost, biti pri treh sv. mašah. Duhovnik smé toraj, izvzemši omenjeni slučaj, tudi le dvakrat ali le enkrat maševati ta praznik, in v tem primerljeji mora rabiti oni mašni obrazec, ki se vjemá z uro maševanja, tedaj prvi formular, ako

[1]) Izvzet je praznik Marijinega oznanjenja. Ako ta zadene na veliki petek ali na veliko soboto, se celoma prenese, t. j. in foro et in choro se obhaja v ponedeljek po beli nedelji. Ozir praznika svetega Jožefa pa določuje dekret S. R. C. 15. avg. 1892, da je obhajati v sredo po beli nedelji, kedar zadene v veliki teden.

[2]) Po vseh deželah Španjske in Portugiške krone smejo vsled posebnega dovoljenja Benedikta XIV. dné 13. avgusta 1746 vsi tam bivajoči duhovniki tudi vernih duš dan maševati trikrat; a stipendij sprejemati smejo le za prvo sv. daritev, drugo in tretjo mašo morajo opraviti za vse verne duše v vicah. Ker take prepovedi za Božič ni, toraj veljá, kar piše Gury II. n. 383: »Eleemosyna pro II. et III. missa in die Nativitatis Domini permissa est, cum hic agatur de ritu ordinario et prohibitio specialis non existet, liceitas potius ex verbis Bened. XIV. in Brevi »Quod expensis« sufficienter colligatur.«

Digitized by Google

mašuje o polnoči, drugi, če daruje ob zgodnjem jutru, in tretji obrazec, ako dopoludne mašuje (S. R. C. 19. jun. 1875). — Sicer pa župnik sme s posebnim dovoljenjem škofovim[1]) le ob nedeljah in zapovedanih praznikih dvakrat maševati ali binirati, ako sam oskrbuje dve samostalni duhovniji, katerih verniki ne morejo skupaj priti k duhovnemu opravilu; a opraviti mora v tem slučaji obe maši pro populo. Ob odpravljenih praznikih brez posebnega papeževega dovoljenja ni dopuščeno binirati (S. R. C. 11. sept. 1841; S. C. C. 24. avg. 1878). Kdor oskrbuje le eno faro, in je pooblaščen za biniranje v eni in isti župnijski cerkvi, ker bi sicer velik del duhovnijanov (Bouix pravi: trecenti) ostal brez sv. maše, on je res le enkrat dolžan maševati za ljudstvo, drugo mašo sme opravljati v kateri koli namen, a stipendija za-njo ne sme prejemati. Če pa ima dvojno popolno opravilo s slovesno mašo in s pridigo, eno morda celo pri kaki oddaljeni podružnici, takrat za drugo mašo sicer tudi ne sme jemati darila, vendar sme s škofovim dovoljenjem in po njegovem razsojenji od ljudstva sprejemati nekoliko nagrado (S. C. C. 23. maja 1861; 29. aprila 1871). Ako mašnik. kateremu ni dolžnost za ljudstvo maševati, iz važnih vzrokov dobi pravico biniranja, smé le za eno mašo sprejeti stipendij, poseben sad druge sv. maše nakloni komur hoče, a darila za-njo sprejeti ne smé drugače, kakor če bi posebno dovoljenje za to imel od apostoljskega sedeža.[2])

Ker cerkev tirja tudi za slučaj, ko dovoljuje mašniku še drugo ali celo tretjo maševanje na dan, da je pri drugi ali tretji daritvi tudi še tešč, zato je pravilo, da pri prvi, oziroma tudi še pri drugi maši ne zavžije vina in vode, s katerima si je izmil prste ali tudi izplaknil kelih. Vsled tega cerkev določuje:

1. Za Božič ali sploh za takrat, ko se maše opravljajo v eni in isti cerkvi: »Sacerdos in 1. et 2. missa SS. Sanguine sumpto Calicem non purificat, sed super Corporale depositum Patena tegit, junctis manibus dicens »Quod ore sumpsimus . . .« Deinde digitos in vase aliquo mundo abluit, et purificatorio exsiccat dicens »Corpus tuum Domine . . .« Vas cum ablutione Palla coopertum in parte posteriori Altaris prope Corporale locet, purificatorio juxta illud posito. Parte anteriori Corporalis revoluta, et Hostia pro se-

[1]) S. C. C. 14. okt. 1843 je izrekla: »Ordinarium est, de re cognoscere et perpendere, num revera necessitas urgeat, ut sacerdos duas missas celebrare cogatur.« Samo ex praesumpta licentia ni dopuščeno binirati.

[2]) Obširneje o biniranji glej knjigo: St. J. Neher »Die Bination nach ihrer geschichtlichen Entwicklung und nach dem heutigen Rechte.« — Gl. tudi lavantinske škofije Schluss-Protokoll 38, A.

Digitized by Google

quente Sacro super Patenam posita, Sacerdos Calicem Palla et velo cooperiat, et M. prosequatur. Si in 1. aut 2. Missa particula Hostiae forte in Calice remanserit, Sacerdos eam per digitum indicem ad labium Calicis adducat et sic sumat. Sacerdos praesertim labium Calicis diligentius sugat, simulque advertat, ut in 2. et 3. M. SS. Sanguinem per eandem Calicis partem sumat ut in prima. In 2. et 3. M. Calici ante Offertorio extra Corporale extracto Pallam supponat, eumque ante vini infus. purificatorio non extergat. Vinum et aquam caute infundat, ne guttae infra Calicem dispergantur, quae si dispersae appareant, vino circumacto in fundo uniantur. Sacerdos e medio Altaris recedens vel accedens non genuflectit, licet species vini in Calice exsiccatae non sint. In 3. M. purificatione Calicis peracta digitisque ablutis et abstersis Sacerdos ablutionem e vasculo in Calicem immitat, et unacum digitorum ablutione 3. M. sumat. Quo facto os ac deinde Calicem et vasculum exsiccet.«

2. Za slučaj, ko duhovnik mašuje dvakrat (ali tudi trikrat) v različnih cerkvah je S. R. C. 11. marca 1858 objavila ta-le poduk: »Quando Sacerdos eadem die duas Missas dissitis in locis celebrare debet, in prima, dum Divinum Sanguinem sumit, eum diligentissime sorbeat. Exinde super Corporale ponat Calicem et Palla tegat ac junctis manibus in medio Altari dicat: »Quod ore sumpsimus . . .« et subinde admoto aquae vasculo digitos lavet dicens: »Corpus tuum Domine . . .« et abstergat. Hisce peractis, Calicem super Corporali manentem adhuc, deducta Palla cooperiat, ceu moris est, scilicet primum purificatorio linteo, deinde Patena ac Palla, demum Velo. Post haec Missam prosequatur et completo ultimo Evangelio rursus stet in medio Altaris, et detecto Calice inspiciat, an aliquid Divini Sanguinis necne ad imum se receperit, quod plerumque contingit. Quamvis enim Sacrae Species primum sedulo sorptae sint, tamen dum sumuntur, quum particulae, quae circum sunt, undequaque rursum deferantur, non nisi deposito Calice ad imum redeunt. Si itaque Divini Sanguinis gutta quaedam supersit adhuc, ea rursus ac diligenter sorbeatur, et quidem ex eadem parte, qua ille primum sumptus est. Quod nullimodo omittendum est, quia sacrificium moraliter durat et superexistentibus adhuc vini speciebus, ex divino praecepto compleri debet. Postmodum Sacerdos in ipsum calicem tantum saltem aquae fundat, quantum prius vini posuerat, eamque circumactam ex eadem parte, qua S. Sanguinem biberat, in paratum vas demittat. Calicem subinde ipsum purificatorio linteo abstergat ac demum cooperiat, uti alias fit atque ab altari recedat. Depositis sacris vestibus et gratiarum actione completa, aqua e Calice demissa pro rerum adjunctis vel ad diem crastinum servetur (si nempe eo rursus Sacerdos redeat, Missam habiturus) et in secunda purificatione in Calicem demittatur, vel gossipio aut stupa absorpta comburatur, vel in sacrario si sit exsiccanda relinquatur, vel demittatur in piscinam. — Cum autem Calix, quo Sacerdos primum est usus, purificatus jam sit, si illo ipso pro Missa altera indigeat, eum secum deferat; secus vero in altera Missa diverso Calice uti poterit.

Digitized by Google

§ 153.

Kraj maševanja.

I. Na veljavnost daritve sv. maše kraj ne vpliva, pač pa na dopuščenost. Dovoljeno je maševati le v cerkvah in javnih kapelah, ki so bile posvečene ali blagoslovljene, in niso razposvečene, oskrunjene ali v prepoved dejane (gl. § 130), ter vselej le na posvečenem altarji, bodisi nepremakljiv ali prenesljiv (gl. § 127). V zasebni molivnici ali v hišnem oratoriji sme se daritev svete maše opravljati samo s posebnim papeževim dovoljenjem, navadno le ena sama maša vsaki dan, razun največjih praznikov (Božič, razglašenje Gospodovo, Velika noč, Binkošti, oznanjenje Marijino, Veliki Šmaren, sv. Peter in Pavel in vsi svetniki). Sploh je dušnemu pastirju ozir maševanja v privatnih kapelah gledati na papeževo pismo, s katerim se sv. daritev dovoljuje za tisto mošišče.[1]) Več o tem gl. § 131. II. — Ob času največje potrebe, n. pr. ko bi se cerkev podirala ali je že razrušena, ob preganjanji, vojski itd. sme se maševati tudi zunaj cerkve[2]) na katerem koli spodobnem kraji, ali tudi pod milim nebom, kaj pa da vselej le na posvečenem prenesljivem altarji (altare portatile). Tudi je treba za tak slučaj, če le mogoče, iskati dovoljenja škofovega. — Na ladijah se sme maševati le s posebnim dovoljenjem papeževim, katero se daje pod posebnimi pogoji, n. pr. če je ladija zasidrana in ob mirnem morji pa jasnem obnebji . . .

II. Dovoljen kraj maševanja je v širjem pomenu vsakteremu duhovniku le domača cerkev ali kapela. Kedar pa hoče maševati v ptuji cerkvi, t. j. v taki, s katero ni v nikaki službeni zvezi, se mora oglasiti pri zadevnem domačem dušnem pastirji; in če želi celó v ptuji škofiji opraviti sv. daritev ter je tam popolnoma neznan, treba je ondotnemu župniku spričati s pisanjem lastnega škofa, da je opravičen za maševanje. Tridentinski zbor namreč veli: »Nullus clericus peregrinus sine commendatitiis sui Ordinarii literis ab ullo episcopo ad divina celebranda et sacramenta administranda admittatur« (Sess. XXIII. c. 16 de Ref). Vsled tega ukazujejo po-

[1]) S. C. Conc. dovoljuje na priporočenje škofijskega ordinarijata mašnikom, ki svojo bolezen s priloženim zdravniškim spričevalom dokažejo, da smejo durante infirmitate maševati v zasebnem stanovanji, to je, v sôbi, ki se priredi v oratorij.

[2]) Ako je cerkev toliko majhna, da ob shodih ljudstva veliko ne more vanjo, ne opravičuje to maševanja zunaj cerkve (S. R. C. 27. avg. 1836).

Digitized by Google

samezni škofje voditeljem cerkvâ, da le popolnoma nesumnim duhovnikom dovoljujejo maševanje; ako se pa méni ptuj mašnik za delj časa tam naseliti, naročiti mu je, da si potrebne pravice za maševanje sam poišče pri dotičnem višjem pastirji. — Cerkev pa včasih tudi v liturgičnem smislu imenujemo mašniku ptujo. S tega stališča je duhovniku vsaka taka cerkev ptuja (eccl. aliena), ki se poslužuje drugačnega cerkvenega koledarja, kakor je njegov. Njemu zakonit pa je direktorij njegove škofije, ali njegovega reda (če je redovnik), ali v posebnih slučajih, n. pr. zarad obhajanja cerkvenega patrona, le za njegovo cerkev premenjen škofijski koledar. Splošno pravilo je to, da se sveta maša vjemaj z oficijem, z duhovnimi dnevnicami, kajti Rubr. gen. Miss. ukazujejo: »Missa quotidie dicitur secundum ordinem officii«; in sub. IV. 3: »Missa quoad fieri potest cum officio conveniat«. Praviloma se je toraj vsacemu mašniku posluževati tistega mašnega obrazca, ki se vjema z duhovno urino molitvijo, katero tisti dan on opravlja, t. j. redno mora vsak duhovnik maševati po svojem cerkvenem koledarji. A časih nastopijo izjeme. Zgodi se, da mora mašnik v ptuji cerkvi popustiti določbo svojega direktorija ter ravnati se po ptujem koledarji. To se ima zgoditi v naslednjih štirih slučajih:

1. Kedar mašnik v ptuji cerkvi namestuje župnika, mora pri vseh tistih mašah, katere opravljati je opravičen le župnik, kak drug duhovnik pa samo z njegovim dovoljenjem (n. pr. slovesna opravila, farne maše ob nedeljah in praznikih, maše ob porokah, pri pogrebih, sedmine itd.) ravnati se po ptujem direktoriji. Ako je toraj kam klican v pomoč, da táko opravilo izvršuje mesto župnika, ima on po cerkveni pratiki dotične ptuje cerkve razsoditi, ali smé n. pr. ob poroki brati votivno mašo, ali smé za kakega rajnega imeti črno mašo, ali ne itd. Opravi jo, da mu le direktorij zadevne cerkve dovoljuje tako mašo, če tudi je po njegovi domači pratiki morda prepovedana tisti dan (S. R. C. 16. decembra 1828; 23. maja 1846).

2. Ptuje cerkve direktorij odločuje mašo, ako ima kak duhovnik tam opraviti konventno mašo, n. pr. v kaki stolnici ali pa v taki samostanski cerkvi, kjer oficij javno opravljajo. Spovednik tacega ženskega samostana, kjer redovnice javno opravljajo korske molitve, in sicer ves oficij (ne morda samo parvum officium B. M. V.) pa tudi vsak drug mašnik, ki ima v taki redovniški cerkvi ex debito opravljati vsakdanjo konventno mašo, se mora pri tem posluževati maše, katero kaže oficij, kojega oprav-

Digitized by Google

ljajo redovnice tisti dan, če tudi je morda nižjega reda, kakor je njegov. Officium monialium toraj odločuje, ne njegov lastni; mašni formular pa ima vzeti iz rimske mašne knjige (S. R. C. 11. aprila 1840; 7. dec. 1844).

3. Ravnati se je mašniku po direktoriji ptuje cerkve tudi takrat, če tam praznujejo tisti dan kak god z veliko slovesnostjo in z nenavadnim shodom ljudstva, in če ljudstva le zarad one velike slavnosti toliko pride skupaj n. pr. zarad obhajanja ondotnega cerkvenega patrona.

4. Slednjič odločuje koledar ptuje cerkve, ako imajo tamkej god navadne vrste, oficij ritus dupl. min. ali še višji, sploh: če ptuja pratika kaže tak obred, ki ne dopušča zasebnih votivnih maš, in pa če oficij ptuje cerkve ob enem ukazuje drugačno cerkveno barvo, kakor jo domači direktorij mašniku kaže. V tem slučaji gre mu vzeti mašo ptuje cerkve, če bi tudi v domačem cerkovnem koledarji imel višji god, kot ga ondi imajo, tudi ko bi imel doma praznik I. reda (S. R. C. 7. maja 1746; 7. dec. 1816). — In da bi nasproti mašniku v ptujo cerkev došlemu domači koledar kazal semidupl., simpl., de ea, toraj dneve, ob katerih smé doma imeti zasebno votivno mašo, a v ptuji cerkvi bi je ne smel brati, če imajo tamkej dupl. min. (ali še višji god) in ob enem drugačno barvo, kakor jo določuje njegov direktorij. In če bi pri ptuji cerkvi imeli morda ravno pogreb, ter bi ga vabili, da zraven mašuje (a ne kot namestovalec župnikov), ne smel bi maševati črno, kajti rit. dupl. ptujega oficija ne dopušča zasebnih črnih maš (S. R. C. 11. sept. 1847).

To so edini slučaji, ob katerih mora duhovnik, maševaje v ptuji cerkvi, odstopati od svojega domačega cerkvenega koledarja. Iz tega spoznamo: *a)* Če ima mašnik v domačem direktoriji vsaj god navadne vrste, dupl. min. pa tudi ravno tisto barvo, kojo veli ptuj oficij, mora se pri sv. maši ravnati vselej po svoji domači pratiki, če bi tudi imeli pri ptuji cerkvi višji god od njegovega, morda celó praznik I. reda. *b)* Ako bi imeli pri ptuji cerkvi sicer drugačno barvo, kakor je mašniku ukazana doma, a vendar tak god, ki dopušča zasebne votivne maše (sem., simp., de ea), celebrantov oficij pa bi bil rit. dupl. min. ali še višji (sploh tak, da ne dopušča privatnih votivnih maš) — bi tudi v tem slučaji se imel ravnati po svojem domačem direktoriji, ter bi ne smel vzeti ne maše ptuje cerkve, pa tudi kake zasebne votivne maše ne (S. R. C. 16 dec. 1828), zato ne, ker je ne dopušča dupl. do-

Digitized by Google

mače pratike.[1]) *c)* Kedar imata oba oficija (ptuje cerkve in celebrantov) godove nižje vrste, f. semidupl. (a ne med privilegirano osmino velikonočno, binkoštno, sv. 3. kraljev, sv. rešnj. Telesa in božično), in naj so barve enake ali niso, takrat je celebrantu svobodno, da mašuje po svojem domačem ali pa po ptujem direktoriji; ali pa da vzame kakoršne barve koli votivno mašo ali pa črno. Kaj pa da naj brez pametnega vzroka ne odstopa od svojega oficija.

Dosedaj povedano velja o maševanji v ptuji cerkvi. Kaj pa če želí duhovnik opraviti sv. daritev v kakem privatnem oratoriji, kjer je redoma dovoljena le ena sv. maša na dan? V zasebni kapeli opravljena maša se mora vselej vjemati z oficijem celebrantovim (S. R. C. 12. nov. 1831). Ko bi toraj v fari, v kateri je privatni oratorij, imeli tisti dan fest dupl., smé vendar duhovnik v dotični kapeli imeti votivno ali črno mašo, če mu jo dovoljuje direktorij domače cerkve. Izvzet je le oni dan, ko v okraji privatne kapele obhajajo god krajevnega patrona (patr. loci), kajti ta dan mora se tudi po vseh zasebnih moliščih tistega okraja brati maša ondotnega krajevnega patrona. Kar pa tiče javno kapelo, velja ozir nje vse tisto, kar smo povedali gledé cerkvâ; tù toraj se je mašniku ravnati ozir maše, mašnega obrazca in obreda po določbah za cerkve veljavnih (S. R. C. 17. dec. 1828; 16. apr. 1852).

In kedar se je mašniku v ptuji cerkvi ravnati po ondotni pratiki, od kod naj vzame mašni obrazec, ako ima svetnik, katerega god obhajajo v ptuji cerkvi, drugačno mašo, kakor jo ima rimski misal, kar se primeri zlasti po cerkvah redovnikov? Posebna maša, missa propria, se smé v obče le tedaj rabiti, če je potrjena od sv. očeta ali od S. R. C., in pa dotičnemu mašniku dovoljena. Koncesija za rabo kakega posebnega mašnega formulara se daje ali kraju (deželi, škofiji, cerkvi), ali pa določenim osebam (cerkvenim redom). Če je maša dovoljena za posebni kraj, smejo se posluževati (a ne morajo) tiste missae propriae vsi oni mašniki, ki sv. daritev opravljajo v tistem kraju (deželi, škofiji, cerkvi), drugi in drugod pa ne. Ako pa je posebna maša dovo-

[1]) Gledé črne maše v tem slučaji je na vprašanje: »An sacerdotibus, qui recitaverunt officium alicujus Sancti duplicis, licitum sit, celebrare missam de Requiem in aliena ecclesia, ubi non dicitur officium duplex, imo fiunt exequiae pro aliquo defuncto praesente corpore vel anniversarium?« odgovorila S. R. C. 3. marca 1866: »Affirmative«.

Digitized by Google

ljena osebam, smejo se je posluževati le dotične osebe, te pa, kjerkoli mašujejo; drugi duhovniki se ne smejo posluževati tacega mašnega obrazca. Tacih maš tedaj, ki so dovoljene le nekaterim redovnikom, svetni mašniki neredovniki pa tudi redovniki, če niso istega reda — ne smejo jemati iz misala dotičnega reda, kateremu je dovoljen oni posebni mašni obrazec, ampak iz rimskega misala (ali pa iz svojega redovnega). Če zadevne maše ni najti v rimski mašni knjigi, vzeti je »de Communi Sanctorum«. Redovniške cerkve morajo v ta namen pripravljen imeti tudi rimski misal za ptuje mašnike neredovnike, kar je Benedikt XIV. samostanom izrečno ukazal. Nekateri redovi so dobili v tej zadevi posebne pravice; tako je Pij VI. dal 1775 frančiškanom, minoritom, l. 1777. karmelitom in l. 1778. kapucinom posebno dovoljenje, da se smejo vsi duhovniki mašujoči v kaki cerkvi teh redovnikov posluževati misala tistega reda in vseh missarum propriarum v njem, a vendar po rimskem obredu. Isto dovoljenje so prejeli 1876 premonstratenci od Pija IX.

A katerega obreda naj se drži duhovnik v ptuji cerkvi mašujoč, t. j. katere in koliko oracij naj jemlje, katero predglasje, ali naj vzame »Gloria«, »Credo«, ako direktorija (njegov in ptuje cerkve) v tem ne ukazujeta jednacega? Tù veljá pravilo: ozir obreda se ima mašnik ravnati v vsem in popolnoma ali po ptujem cerkvenem koledarji, ali pa po domačem, kakor že vzame mašo domačo ali ptujo. (S. R. C. 7. maja 1746; 16. aprila 1834.) Le takrat, če imajo v ptuji cerkvi shranjene izborne svetinje (reliquia insignis) onega svetnika, katerega god se obhaja tisti dan, takrat naj tudi ptuj duhovnik tamkej mašujoč pridene maši »Credo«, čeravno bi missa propria tistega svetnika, katerega svetinje tamkej imajo, ne imela sicer »Credo« (S. R. C. 11. apr. 1840).

B.

Obred svete maše.

§ 154.

Razvoj mašne liturgije, vzhodni in zahodni obredi.

Mašna liturgija je oni po Jezusu Kristusu in njegovi cerkvi zaukazani način opravljati daritev novega zakona, ter obsega vsa branja, molitve in ceremonije, pri njej navadne. Prvotni mašni

Digitized by Google

obred je od Jezusa Kristusa samega, kajti njegovo govorjenje pri zadnji večerji, kakor je nam opisujejo evangelisti, kaže vse bistvene dele današnje mašne liturgije.[1]) On vzame kruh in vino, se zahvaljuje, posveti ter spremeni v svoje telo in v svojo kri, pa oboje dá vživati navzočim aposteljnom — ali ne spoznamo v tem današnjega darovanja, posvečevanja in obhajila? In naše spokorne pa pripravljavne molitve v začetnem delu sv. maše, ali nimajo svoje predpodobe v umivanji nóg in istodobnem govorjenji? In slednjič Zveličar z aposteljni opravi zahvalno pesem, ali ni to podoba naših mašnih poobhajilnih molitev? Vsled povelja Gospodovega: »To storite v moj spomin« so brž po prihodu sv. Duha obhajali učenci Gospodovi presv. daritev in pri tem gotovo vse ravno tako storili, kakor so videli Jezusa delati; pozneje pa so oni, in še bolj njih nasledniki, tem bistvenim delom sv. daritve pridevali iz pobožnosti raznih molitev, branj, ceremonij. Tako je po raznih krajih in deželah v nebistvenih delih se prikazala velika mnogoterost v obredu, ker so si prizadevale razne cerkve to prevzvišeno in najsvetejše dejanje obhajati kar se je dalo vredno in dostojno. Vse mašne obrede, ki so se v teku stoletij med raznimi ljudstvi razvili, delimo z ozirom na njih prvotno domovino v dve glavni vrsti, v vzhodne in zahodne, katerih najimenitnejši je rimski. — V soglasji z duhom jutrovcev kažejo zlasti te liturgije nekaj prav skrivnostnega; v njih se razodeva večja obilica ceremonij, in simbolno pokazujejo na razne dôbe v našem odrešenji. Mašni obredi vzhodne cerkve tudi nimajo toliko posebnosti za posamezne dni, nasproti pa imajo v kánonu, ki pri nas ostane skoraj vedno enak, dokaj raznoterosti, katera se ravna po različnih časih in dnevih. Pri jutrovcih nista v maši ločena spomin za žive in spomin za mrtve, ampak mašnik se (večidel po konsekraciji) kar zapored spominja svetnikov in potem živih pa mrtvih. Največja razlika med obema obredoma je pa ta, da jutrovci kar brž po sanctus-u z nekaterimi stavki, po katerih nekako nadaljujejo predglasje, začenjajo s posvečevanjem. Molitev pred konsekriranjem, podobnih našim »Te igitur — Communicantes — Hanc oblationem« ne poznajo; a nasproti imajo vzhodni obredi

[1]) Dr. Bickel je v svoji obravnavi »Messe und Pascha« lepo pokazal, da je Kristus, in kakó je z obhajanjem vživanja velikonočnega jagnjeta združil ustanovitev sv. rešnjega Telesa; in dalje, da in kako so se iz tega prvotnega mašnega obreda razvijale razne poznejše liturgije. — Gl. tudi Münster Pastoralblatt 1882: »Entstehung und Entwickelung der hl. Messfeier«.

Digitized by Google

tako imenovano »epiklesis«[1]), t. j. klicanje sv. Duha, naj kruh in vino spremeni v meso in kri Kristusovo, in stori, da bi bilo prejemniku v zveličanje. To klicanje k svetemu Duhu je uvod konsekraciji in se nadaljuje po spreminjevanji.

I. Najpoglavitnejši mašni obredi vzhodne cerkve so ti-le:

1. Liturgija cerkve jeruzalemske; sestavljena je v grškem jeziku in pripisujejo jo sv. apostelju Jakobu, ki je bil tamkej prvi škof. Ona je podlaga drugim važnim vzhodnim obredom, ter se loči vsled šege stare cerkve v liturgijo katehumenov in v liturgijo vernikov. Besede spreminjevanja mašnik govori glasno in ljudstvo mu odgovarja »amen«.

2. Liturgija cerkve aleksandrijske ali obred sv. Marka. Starodavna je in prvotno sestavljena v grščini, a učeni menijo, da je ni moč pripisovati sv. Marku. Tej zeló podobni ste liturgiji Koptov in Abesincev.

3. Liturgija bizantinska. Cerkev carigrajska ima dvojen mašni obred ter rabi obojnega, namreč obred sv. Bazilija, ki je jako dolg in le redko služi, pa obred sv. Krizostoma, ki je krajši in se največkrat rabi.[2]) Obe liturgiji ste prav podobni obredu sv. Jakoba ter se kakor ta delite v mašo katehumenov pa mašo vernikov. — Mašni obred sv. Krizostoma sta sprejela apostelja Slovanov, sv. brata Ciril in Metod, ga prestavila v staroslovenščino ter razširjala ga po Panoniji in Moraviji; pozneje se je vdomačil tudi po Bulgarskem in Srbiji in slednjič (a v marsičem predrugačen) po Rusiji.

4. Bizantinski zelo podobna je liturgija armenska; iz grščine prestavljena je v staroarmenščino.

II. Mašni obredi zahodne cerkve pa so:

1. Rimski, kojega poglavitne dele že papež Inocenc I. pripisuje apostelju Petru. Popisano najdemo to starodavno rimsko mašno liturgijo v treh najstarejših obrednih knjigah, katere so imenovali sakramentarije.[3]) Prvi je Sacramentarium Leo-

[1]) ἐπίκλησις od ἐπικαλέω, t. j. kličem, prosim.

[2]) Daljši Bazilijev mašni obred se rabi le: vse nedelje postnega časa razun cvetne nedelje, veliki četrtek in veliko soboto, na dan pred Božičem in pred sv. tremi kralji pa ob godu sv. Bazilija. Vse druge dni v letu se rabi krajši Krizostomov obred, razun onih dni sv. postnega časa, ob katerih je v navadi le tako imenovana liturgija »predposvečenih daritev«.

[3]) Vsebino teh sakramentarijev spoznamo iz besedi F. A. Zaccarije (Bibliotheca Ritualis, T. I. L. I. c. 3) pišočega: »Continebant autem hi libri orationes seu collectas ante epistolam, orationem secretam post offertorium,

Digitized by Google

ninum. Vsled izsledovanja učenega Muratorija ta knjiga ni druzega kot neka zbirka liturgičnih obrazcev rimske cerkve, katerih nekatere je utegnil sestaviti Leo I. (440—446). Sacramentarium Gelasianum ima svoje ime od Gelazija I. (492—496), ki je za rabo rimske cerkve preskrbel to liturgično knjigo. Ta dragocena zbirka se deli v tri dele, ki so: »de anni circulo«, »de nataliciis Sanctorum«, »de dominicis diebus«. Sacramentarium Gregorianum je nastal tako, da je Gregor I. (590—604) nekatere liturgične obrazce iz Gelazijevega sakramentarija izpustil, druge dodal, nekatere spremenil, vse pa spravil v neki red. Naš sedanji kánon je skoraj do besede še tak, kakor ga ima Gregorijeva obredna knjiga.

Ker v sakramentarijih ni bilo vseh molitev in branj za mašo, je moral duhovnik, opravljaje sv. daritev, imeti še drugih knjig pri rokah, namreč knjigo za liste in evangelije (Epistolare, Evangeliarium), potem tako imenovani antifonarij za razne psalme in njih predpevke, tudi knjigo gradualov, sekvencij in trópov za pevce. V vseh teh posameznih knjigah je bil pa tudi le sam tekst sv. maše, o b r e d sv. daritve je bil opisan zopet v posebnih knjigah, ki so se imenovale »ordines ecclesiastici« [1]). Vse te knjige je moral duhovnik maševaje imeti blizo, kakor je nekaj enacega še dandanes v navadi pri pontifikalni maši. Kmalu se je kazala potreba vse one posamezne knjige zediniti v eno, zlasti za slučaj, ko mašniku nista bila ob strani dijakon in subdijakon. Jeli so sestavljati knjige, ki so podajale duhovniku vse za sv. mašo potrebno, in rekli so jim »Plenarius« ali »Missale plenarium«. Tako skupno knjigo so imeli že davnej pred tridentinskim zborom, a po raznem

praefationes statis diebus, canonem et infra canonem praecationem: Hanc igitur — Communicantes, secundum stata tempora; et orationem post communionem, quae olim a solo celebrante dicebatur. Aberant autem, quae a choro, i. e. a cantoribus, a subdiaconis et diaconis cantabantur aut legebantur, nimirum: Antiphonae ad Introitum; epistolae; evangelia; psalmi ad offertorium et ad communionem, quae seorsim in aliis libris exarata erant. Insuper in hisce sacramentorum libris referebantur ritus, et ratio conferendi sacros ordines, ministrandi solemniter baptisma sabbato sancto paschae et pentecostes, conficiendi sacrum chrisma et oleum sanctum, reconciliandi poenitentes, et missae ad nuptias benedicendas. Quum ergo, quae ad omnia seu conficienda, seu administranda sacramenta, ac praesertim Eucharistiam, a vetustissimis ecclesiae patribus S a c r a m e n t u m κατ' ἐξοχήν appellatum, pertinent, ejusmodi codicibus inscriberentur, nullo aptiore, quam S a c r a m e n t a r i i, aut libri sacramentorum nomine denotari poterant.«

[1]) Gl. dr. Ferd. Probst: Die ältesten römischen Sacramentarien und Ordines, Münster, 1892.

Digitized by Google

prepisavanji so se vrivale marsikatere pomote in nastala je slednjič različnost med posameznimi. Na željo tridentinskih očetov se je Pij IV. lotil popravljanja mašne knjige, a dovršil je delo Pij V. ter l. 1570. ukazal, da se ima zanaprej po vseh cerkvah in kapelah, kjer se daritev sv. maše opravlja po rimskem obredu, rabiti izključljivo le novo izdani misal. Kjer pa že več ko 200 let mašujejo po kakem drugačnem obredu, tam to smejo tudi zanaprej. a dopuščeno jim je sprejeti rimski obred in rimski popravljeni misal. Trideset let pozneje je Klemen VIII. vnovič dal pregledati mašno knjigo, katero je popravil Urban VIII. l. 1634., a večinoma le ozir rubrik, ter slednjič še nekoliko pomnožil in premenil Leon XIII.

2. Obred milanski ali liturgija sv. Ambroža, ki je še v rabi po vsej nadškofiji Milanski, se od rimskega razločuje v marsičem. Skoraj vsaka maša ima tri lekcije, katerih prva je vzeta iz svetega pisma stare zaveze ali pa iz dejanja apostoljskega, druga iz listov aposteljnov, in tretja iz evangelijev. Vera se moli še-le po darovanji. Skoraj vsaki maši je lastno posebno predglasje, v katerem se ob godovih svetnikov opisuje njih življenje in dejanje. Pred konsekriranjem je umivanje rók; očenaš se moli še-le po razlomljenji sv. hostije; »Agnus Dei« se moli le v mašah za rajne itd.

3. Španjski obred ali liturgija mozarabska, tudi toletanska imenovana. Največja posebnost v tem obredu je, da mašnik posvečeno hostijo lomi na devet koscev v spomin devetih skrivnosti iz življenja Kristusovega, in koscem daje temu primerno ime,[1]) potem pa jih na pateni razloži v obliko križa. Konec maše naznani duhovnik z besedami: »Missa acta est in nomine D. N. J. Chr., perficiamus in pace«; slednjič moli »Salve regina« in blagoslavlja ljudstvo. — Proti koncu 11. stoletja vvedli so po prizadevanji Gregorija VII. po vsem Španjskem čisto rimski mašni obred, a ker se je temu ustavljalo ljudstvo in duhovstvo, umirili so jih s tem, da je sv. sedež staro liturgijo dovolil šestim vélikim cerkvam v Toledi. Ko pa je stari častitljivi mozarabski mašni obred jel izginjati tudi v omenjenih cerkvah bolj in bolj, skušal ga je kardinal Himenes († 1517) s tem ohraniti, da je ob stolnici toletanski dal zidati posebno kapelo, ter je napravil ustanovo za 13 duhovnikov, ki naj bi vsak dan po mozarabskem obredu tù opravljali daritev sv. maše, kar se še dandanes godi.

[1]) Namreč: 1. Corporatio, 2. Nativitas, 3. Circumcisio, 4. Apparitio, 5. Passio, 6. Mors, 7. Resurrectio, 8. Gloria, 9. Regnum.

Digitized by Google

4. Tudi cerkev v Galiji je imela od časa pokristijanjenja teh dežel svoj lastni vzhodnemu podoben mašni obred, ki pa ni več v rabi, kajti že Pipin in zlasti pa Karol Vél. sta si zelo prizadevala, da po Galiji razširita rimsko liturgijo. Samo v Lijonu se je ohranil obred sv. Ireneja.

§ 155.

Razlaganje rimskega mašnega obreda.

Pri maši nam je razločevati dva glavna dela: neki pripravljavni del ali pripravljanje za sv. mašo, ki sega do evangelija, in pravo darovanje ali maša v ožjem smislu, ki sega od »vere« do konca. Tudi Jezus je najprej apostelne zbral okrog sebe v jedilnici zadnje večerje, in tu jim je noge umil (znamenje notranjega očiščevanja) in jih je podučeval — vse to je bila nekaka priprava na naslednje dejanje, na postavljenje sv. rešnjega Telesa. Po šegi stare cerkve so smeli katehumeni ali podučevanci kakor tudi očitni spokorniki in neverniki navzoči biti le v pripravljavnem ali podučevalnem delu, katerega so zato imenovali »Missa Catechumenorum«; pri drugem delu ali pri pravem darovanji so smeli biti le že krščeni, verniki v zvezi s cerkvijo živeči, od tod imé »Missa Fidelium«. Te starodavne razdelitve se držimo v naslednjem razlaganji mašnega obreda.

I. Maša podučevancev. Ta del sv. maše, ne sicer bistven a vendar celovit, ima namen mašnika in ljudstvo postaviti v tisto duhovno stanje, ki je potrebno, da vredno obhaja tako veliko skrivnost, in da se vdeleži sadu odrešilne smrti Gospodove. Posamezni deli tega pripravljanja za sv. mašo so:

1. Nastopna molitev ali molitve pred altarjevimi stopnicami, ki niso druzega kot vkupno javno pripravljanje mašnikovo in ljudstva na sv. dejanje. Zaznamovaje se z znamenjem sv. križa začne mašnik sv. opravilo, ki je pravo ponavljanje Jezusove smrti na križu, in zraven izgovarja ime Boga Očeta, ki nam je poslal v odrešenje svojega Edinorojenca, imé Sinu, ki se po mašnikovih rokah na altarji daruje, in imé sv. Duha, po katerega môči se je nekdaj zgodilo včlovečenje in se tukaj zgodi daritev. — Nato začne mašnik z anitifono »Introibo ad altare Dei« in moli vrsté se z ljudstvom, katero zastopa mašni strežnik, 42. psalm »Judica me Deus« ter ga sklene z malo hvalnico »Gloria patri«. Po sporočilu sv. Ambroža so besede »Introibo« nekdaj peli novokrščenci, prerojeni na duši, otroci božji, čisti in nedolžni, gredoč iz krstišča v cerkev k mizi Gospodovi; naj bi toraj mašnik po tem predpevku bil opominjan, da mora tudi on enako svet in čist vselej pristo-

Digitized by Google

piti k altarju. Iz tega namena antifona »Introibo« ne izpade pri nobeni maši. Psalm »Judica« je baje molil David bežeč pred Absalonom. Stiskan od sovražnikov in v vedni nevarnosti je vzdihoval in hrepenel po tempeljnu Gospodovem in po altarjih njegovih ter si je z besedami tega psalma tolažil in razveseljeval svoje žalostno srce, ker si je delal upanje, da ga bo Bog rešil sovražnika in nezvestega naroda, in mu dodelil milost, da se sme nazaj vrniti v Jeruzalem, na sveto goro iti k skrinji zaveze, k božjemu altarju pristopiti in na njem Bogu darovati. Tako hrepenenje naznanjuje tudi mašnik z ljudstvom vred, kliče svoji duši, da odloži vso žalost ter naj veselo upa. Zarad teh zadnjih čustev se ne podá psalm onim dném in opravilom, ko le bridkost, žalost, sočutje srce napolnjuje mašniku in ljudstvu; toraj odpada v dnevnih mašah od tihe nedelje do vélike sobote, pa v črnih mašah. — Ker je največji zadržek poveličanja božjega in združenja človekovega z Bogom po obhajanji sv. skrivnosti greh, in očiščenje od greha prva stopinja k zedinjenju z Bogom, zato spozna mašnik svoj velik dolg, svest si svojega zadolženja in vedoč, da je odpuščenje grehov odvisno od njih spoznanja. V ta namen moli ponižno in globoko priklonjen očitno spoved (»Confiteor«), ter svojo grešnost spozná pred Bogom, pred angelji in svetniki in pred verniki, pa prosi, naj bi vsi z njim se združili v molitvi, da mu izprosijo milosti in odpuščenja. To verniki tudi storé ter po svojem zastopniku za mašnika Boga prosijo, rekoč: »Misereatur tui . . .«, mašnik jim odgovori »Amen«, Bog vas usliši. A tudi navzoči verniki so grešniki, tudi njim vest marsikaj očita. toraj enako mašniku očitno spoznajo svoj dolg ter prosijo Marijo, ki je pribežališče grešnikov. angelje, svetnike in pa mašnika, da naj zanj Boga prosijo; to duhovnik stori z besedami »Misereatur vestri . . .« — »Indulgentiam . . .« Sedaj sledé medsebojne molitve »Deus tu conversus itd.«, v katerih mašnik strežniku, ta pa v imenu ljudstva mašniku prosita milosti. Nato zakliče mašnik »Oremus« ter svoje roke in oči povzdigne kviško, gre proti altarju in med potjo na tihoma moli z besedami »Aufer a nobis . . .«, naj bi Bog od njega in vernikov odvzel vse grehe, in jih storil vredne približati se svetemu altarju. Ko pride do altarja, roke sklenjene nasloni na altar, moli »Oramus te Domine . . .« ter vmes altar poljubi, da čast skaže Jezusu in svetnikom, in da se sklene z Jezusom Kristusom, katerega altar pomeni, in z mučenci, katerih svetinje so v altarji shranjene.[1]) Tako se mašnik in verniki pripravljajo k daritvi sv. maše.

[1]) Pri slovesnih mašah z leviti (izvzemši črno mašo) dene mašnik po tej molitvi kadila v kadilnico in pokadi najprej trikrat britko martro na altarji ali pa izpostavljeno sv. rešnje Telo, in nato (če sv. rešnje Telo ni izpostavljeno) pokadi po dvakrat svetinje, ki so morda na altarji, najprej one na evangeljski, potem one na listovi strani, slednjič altar. Na zadnje dijakon pokadi tudi mašnika. Kadilo je znamenje moljenja in spoštovanja; iz spoštovanja do mašnika, ki je zlasti pri sv. maši namestnik Kristusov, dijakon mašnika pokadi, ki

Digitized by Google

2. Vhod (pristop), kirie elejson, gloria in zbirna molitev. Mašnik se poda na listovo stran altarja in prekrižavši se[1]) začne iz misala brati vhod sv. maše ali pristop. Ta »introitus« imel je prvotno drugačno obliko; vhod so namreč imenovali ono prepevanje enega ali več psalmov, ki so je izvrševali pevci ob altarji postavljeni takrat, ko je škof ali mašnik se bližal altarju. Gregor Véliki je skrčil to petje, in je za vhod vsaktere maše iz prejšnjega celega psalma obdržal le en vers kot predpevek ter od psalma samo prvi stih, kateremu je pridejal hvalnico: »čast bodi . . .«; to obliko ima pristop še dandanes. Vhod oznamenjuje ono posebno svrho, ki se ima doseči s sv. daritvijo, katera se ravnokrat pričenja; zato obrača duha mašnikovega in vernikov na glavno misel ter na vsebino tistega cerkvenega časa, godu ali tiste posebne potrebe, ob kateri se sv. daritev opravlja posamezne dni. Zarad tega so introiti jako različne vsebine: sedaj naznanjuje in slavi dogodbo ali skrivnost praznikovo, sedaj razodeva radost, sedaj žalost, sedaj upanje ali prošnjo itd.[2]) — Po vhodu mašnik sredi altarja, in pri slovesnem opravilu z leviti na listovi strani stoječ, spomnivši se vnovič človeške slabosti in reve, s strežnikom prosi božje milosti, trikrat zaklicavši »Kyrie eleison«, trikrat »Christe eleison« in zopet trikrat »Kyrie eleison«. Prva trojna prošnja je obrnjena k Bogu Očetu, druga k Sinu, tretja k svetemu Duhu, in tolikratno ponavljanje iste prošnje pomenja, kako silno nam je treba usmiljenja božjega in kako trdno zaupamo, da bomo uslišani. Da se ravno devetkrat kliče k trojedinemu Bogu, je bilo določeno še-le v 11. stoletji, prej je bilo mašniku in ljudstvu ali tudi pevcem prepuščeno število teh klicev. — V trdnem zaupanji, da je prošnja njegova uslišana, mašnik te preobilne dobrote in ljubezni vesel iz globočine hvaležnega srca po zgledu angeljev zapoje ali moli: »Gloria in excelsis Deo . . .« Ta angeljski spev imenujemo veliko hvalnico (doksologijo); v njem se mašnik obrača do Očeta, Sina in do sv. Duha, ter omenja poveličanja božjega, zahvale in prošnje za usmiljenje in uslišanje; po tej hvalnici toraj lepo naznanjuje sv. mašo kot častno, zahvalno, prošnjo in spravno daritev. Prvotno bila je ta himna sestavljena v grškem jeziku, a rabila je grška cerkev ni

naj se spomni, da se mora tudi njegova molitev kakor kadilo vzdigovati proti nebu. — Ta »incensatio altaris« je dovoljena le samo slovesnemu opravilu z leviti, in pri tem nikoli ne sme izostati (S. R. C. 14. jun. 1845; 29. nov. 1856; 18. marca 1874). Prejeli pa so v nekaterih škofijah prav posebno dovoljenje od sv. sedeža, da sme mašnik pri tacih cerkvah, kjer ni dobiti d jakona in subdijakona, ob velicih praznikih tudi sam izvrševati kajenje altarja.

[1]) Pri črnih mašah stori mašnik križ nad knjigo, ali prav za prav nad rajnimi, da tako naznani prošnjo, naj bi Bog zarad Kristusove smrti na križu umrlim podelil, kar izrazuje pristop »Requiem aeternam«.

[2]) Ker vhod naznanjuje glavno misel sv. opravila tistega dné, so nekatere nedelje in nekatere maše dobile imé po prvih ali začetnih besedah, n. pr. Laetare, Quasi modo geniti, Requiem, Rorate itd.

Digitized by Google

pri sv. maši, in je še sedaj ne rabi, ampak le v jutranjih svojih cerkvenih molitvah. Rimska cerkev sprejela je ta angeljski spev najprej le v polnočno božično mašo, in pozneje še v druge maše. Po sakramentariji Gregorija Vél. smeli so škofje vse nedelje in praznike peti to hvalnico, navadni mašniki pa le na Veliko noč, kar je veljalo do 11. stoletja. Od te dôbe so nekaterim mašnikom dovoljevali izjemno, da so smeli enako škofom skoz vse cerkveno leto v maši moliti »Gloria«; 14. stoletja je bilo to vsem mašnikom sploh dopuščeno. Gledé rabe te hvalnice velja kot pravilo: Gloria se vselej takrat moli v dnevni maši, kedar je mašnik pri duhovnih dnevnicah molil Te Deum, kedar pa v oficiji hvalne pesmi ni, takrat tudi v maši odpade Gloria. Izvzeta je maša vélikega četrtka in vélike sobote, ki imate Gloria. — Preden mašnik v imenu cerkve začne javne molitve, poljubi altar, da se tako tesno združi s Kristusom in s svetniki, zlasti s tistimi, katerih svetinje so shranjene v altarji, obrne se k ljudstvu, roke razpne in zopet sklene v znamenje, da kot srednik med Bogom in ljudstvom želi v ljubezni tudi vse navzoče vernike združiti s Kristusom in s svetniki, da v takem zedinjenji opravijo naslednje molitve, ter vse pozdravi: »Dominus vobiscum«, na kar mu strežnik v imenu ljudstva odgovori: »Et cum spiritu tuo«. Ta pozdrav in odzdrav ljudstva zgodi se med sv. mašo sedemkrat. Vzet je iz sv. pisma[1]), in res boljšega mašnik ne more želeti vernikom, kakor da je Gospod z njimi, t. j. da bi bil Bog njih vedni spremljevalec in varuh ter naj bi uslišal njih molitev; pa tudi verni svojemu duhovnemu pastirju ne morejo voščiti boljšega, kakor da bi ga Gospod Bog spremljeval, razsvetljeval in varoval. — Nato gre mašnik zopet na listovo stran altarja k misalu ter sebe in navzoče vernike opominja k molitvi rekoč: »Oremus«[2]), in začne z razprostrtimi in nekoliko povzdignjenimi rokami ono prekrasno cerkveno molitev, katero imenujemo kolekto ali zbirno molitev. V rimskem misalu ima naslov »Oratio«. Benedikt XIV. pojasnjuje nje ime, pišoč:

[1]) Angelj govori Gedeonu (Sodn. 6, 12): »Gospod bodi s teboj!« Booz svojim ženjcem (Rut. 2, 4): »Gospod z vami«; Gabrijel pozdravlja Marijo (Luk. 1, 18: »Gospod je s teboj«; Pavel piše Timoteju (II. 4, 22): »Gospod Jezus Kristus bodi s tvojim duhom«. — Škof tiste dni, ko v maši moli ali poje Gloria, pozdravlja ljudstvo z besedami: »Pax vobis«, kakor je Jezus večkrat pozdravil svoje učence (Jan. 20, 19; Luk. 24, 36). Pomen škofovega pozdrava je isti, kakor mašnikovega, kajti kjer je Gospod, tam je tudi mir.

[2]) Nekdaj so na to klicanje mašnikovo pričujoči nekoliko časa natihoma molili, in potem še-le je začel duhovnik moliti glasno. Ob dnevih prošnje in pokore pa je po »Oremus« zaklical dijakon: »Flectamus genua", in vsi so pokleknili pa delj ko navadne dni molili, ter še-le vstali, ko je dijakon zaklical: »Levate«. Bona (Rer. lit. Lib. II. c. 5) piše: »Haec praxis, ut utraque monitio fieret a diacono, adhuc vigebat saeculo XVI. At hodie, cum nullum fiat intervallum inter „Flectamus genua« et »Levate«, sancitum est, ut primum a diacono et alterum dicatur a subdiacono idque, ne diaconus utramque monitionem subito faciens, sc. flectendi et se erigendi, contraria videatur proferre«.

Digitized by Google

»Oratio, quae in missa dicitur, Collecta (= collectio) etiam appellatur, vel quia sacerdos. qui veluti mediator est inter Deum et homines vota omnium colligit; vel, quia brevis est oratio, quam sacerdos recitat super populum congregatum; vel quia omnes collectis in se animis cogitationes et affectus suos ad Deum elevant«. Prva stoletja imela je vsaka maša le eno kolekto, a ko se je število cerkvenih godov in spominov množilo, je cerkev zbirni molitvi, praznikovi maši lastni, pridevala še tako imenovana spominjanja. Tudi vse te molitve, ki pristopajo prvi, imenujemo »Collectae« naj so ukazane po rubrikah (Orationes praescriptae), zapovedane po cerkvenih višjih (Orat. imperatae), ali pa če jih ob godovih nižjega reda, in kedar mu je sicer dovoljeno, mašnik pridene iz lastne pobožnosti (Orat. votivae).[1]) — Kolekte so prošnje molitve, in ker je prošnja različna po cerkvenem času, po prazniku ali povodu sv. daritve, so torej zbirne molitve v maši ravno tako raznotere kakor vhod, vselej pa so ozir oblike proste, kratke, jasne. Skoraj v vseh kolektah se obrača cerkev do Boga Očeta in jih sklepa navadno z besedami: »Per Dominum nostrum J. Christum Filium tuum: qui tecum vivit et regnat in unitate Sp. S. Deus, per omnia saecula saeculorum.« Cerkev se toraj po Jezusu Kristusu obrača k Očetu, ter stori, kar je Zveličar sam veleval: »Vse, kar boste Očeta v mojem imenu prosili, vam bo dal« (Jan. 16, 23), in poveličuje tudi presveto Trojico. Strežnik odgovarja »Amen«, t. j. naj se zgodi, Bog nas usliši! Mašnik poje ali moli kolekte z razprostrtimi, povzdignjenimi rokami, kakor so molili Izraelci in prvi kristijanje, kažoč, kako silno in goreče hrepeni uslišan biti.

3. Berilo (list), vmesni spev in evangelij. Po zbirni molitvi sta mašnik in ljudstvo govorila z Bogom, sedaj pa na vrsto pridejo čitanja, po katerih Bog govori mašniku in ljudstvu. Vsaka maša rimskega obreda ima dvojno branje: list in evangelij, le kvatrne srede pa sobote in srede četrtega postnega pa vélicega tedna imajo po več lekcij. Prvo čitanje je iz sv. pisma starega zakona ali pa iz dejanja apostoljnov, iz skrivnega razodenja, večinoma pa iz lista kakega apostoljna, zato se prvo branje navadno le »list« imenuje. Berilo je cerkev vsakateri maši izvolila z ozirom na cerkveni čas in oziraje se na svečanost dotičnega dné; njega namen je pripravljati na evangelij, kar lekcija dosega po svoji vsebini. Med tem. ko mašnik čita list, poklada roke na knjigo ter s tem naznanja, da je pripravljen tudi v življenji izvrševati, kar bere. Po dokončanem berilu se ljudstvo po svojem namestniku strežniku Bogu zahvali za razodeto resnico z apostoljskimi besedami »Deo gratias«. — Prve čase krščanstva opravljal je to čitanje

[1]) Cerkev želi, da je vseh teh molitev liho število, in sicer iz mističnega razloga: »Unitas (Dei) designatur, quia impar numerus in aequas partes non potest secari.« Več ko sedem naj bi pa kolekt tudi nikoli ne bilo, kajti vsega, česar potrebujemo za dušo in za telo, učil nas je Jezus prositi v sedmih prošnjah očenaša.

Digitized by Google

pri javni božji službi lektor; od osmega stoletja naprej godi se to po subdijakonu. Nekdaj imeli so po cerkvah vzvišeno leci podobno mesto, kateremu so rekli »ambo«, s tega doli vršilo se je čitanje. Ako pa je cerkev imela za evangelij in za list le en ambon, stal je čitatelj lista na nižji stopinji kot oznanovalec evangelija.

Lekcijo veže z evangelijem vmesni spev, ki pa ni skoz celo cerkveno leto enak, ampak ob raznih časih različno sestavljen. Vmesnemu spevu prištevamo graduale, aleluja, trakt in sekvencijo. Graduale, t. j. gredne molitve, sedaj le nekatere vrstice iz Davidovih psalmov ali iz kake druge svetopisemske knjige, so bili nekdaj celi psalmi, ki so jih verniki v cerkvi prepevali po prečitanem listu, da so se s tem svetim petjem pripravljali na poslušanje evangelija in na pridigo. Svoje imé nosi od tod, ker so pevci na najdoljni stopnici ambona stoječ izvrševali ta spev, med tem ko je lektor ali subdijakon prečitavši lekcijo stopal doli po gredah ambonovih. Z ozirom na način prednašanja so imenovali to pevanje tudi »Responsorium«. Že Gregor Vél. je določil graduale za vse posamezne dni. Gledajoč na vsebino grednih molitev spazimo, da izrazujejo glavno misel dotičnega cerkvenega časa ali praznika, kakor introit, kateremu je gradual časih celó po besedi jako podoben. Vse maše imajo gredne molitve, le veliko soboto pa tisti čas od sobote pred belo nedeljo do sobote pred praznikom presv. Trojice izpada graduale; prerine ga veselje velikonočno, ki se razodeva v radostnem aleluja, hvalite Gospoda. — Že od prvih časov je cerkev s hebrejskim vzklicem aleluja obhajala spomin Jezusove zmage nad smrtjo in peklom, toraj so to radostno klicanje prvotno rabili le velikonočni praznik, pozneja stoletja tudi ob drugih časih in godovih, in dandanes se veséli aleluja opušča le v oni dôbi cerkvenega leta od nedelje septuagesime pa do vélike sobote, ker se nikakor ne podá za čas največjega žalovanja sv. cerkve. Zunaj tega časa pridružuje se gradualu dvojni aleluja v zvezi z nekim svetopisemskim verzom, kateremu sklep je zopet aleluja. V gori omenjenem velikonočnem času, ko izostajajo gredne molitve, sledí mesto njih listu dvojni aleluja z dvojnim versom, katerih vsacega sklepa zopetni aleluja. — Ob dnevih žalosti in pokore, ko se opušča aleluja z versom vred, moli mašnik v nekak namestek tako imenovani trakt, t. j. podaljšano molitev žalostne ali spokorne vsebine, ki je neko nadaljevanje graduala. — Nekatere dni ima v maši radostni aleluja navdušeno nadaljevanje, to so one prekrasne pesmi ter pravi biseri cerkvene poezije, ki jih imenujemo sekvencije, naslednjice ali tudi »Prosae«. Njih postanek je ta-le: Že pred 9. stoletjem so začenjali ob večjih godovih zadnji zlog besede aleluja, zlasti še črko *a* skoz delj časa pevajoč nadaljevati; to brezbesedno melodijo so imenovali Jubilus, Pneuma, ali tudi Sequentia. Da namreč ni bilo treba pod vsako sekirico pisati *a a*, zapisali so to črko le pod prvo noto, in jej pristavljali besede »et sequentia« v znamenje, da je ta glas pevati skozi vso naslednjo melodijo; od tod imé. Taki

Digitized by Google

»Pneuma« je vzklik duše v največjem nadahnjenji nad neskončnim veseljem nebeškim, ki je táko in toliko, da ubogi človek na zemlji nima besedí primerno izražati ono radost nebeščanov. V 10. stoletji so začeli takim melodijam podkladati besede in imenovali so tudi te besede ali pesmi sekvencije. Pravijo, da je opat Notker († 912) prvi začel skladati take pesmi ter jih podkladati prej brezbesednim napevom. Stvar je tako dopadala, da so več in več tacih pesmi zlagali, in po nekaterih krajih so kmalu imeli skoraj za vsako mašo posebno sekvencijo. Ker pa je cerkev le nekatere godove in dni hotela odlikovati s tacimi himnami, jih je v prenovljeni rimski misal sprejela samo pet, namreč: za Veliko noč »Victimae paschali«, za Binkošti »Veni sancte Spiritus«, za sv. rešnje Telo »Lauda Sion«, za praznik žalostne Matere božje »Stabat mater« in za črne maše pretresljivi, sloveči »Dies irae«.

Ko vse to odmoli, gré mašnik sredi altarja in ponižno priklonjen s sklenjenimi rokami prosi Boga, naj bi mu očistil srce in usta, da bi vredno in dostojno oznanoval sv. evangelij. Nato gré na evangeljsko stran ter iz misala bere ali poje oddelek iz onih spisov, ki so nam jih po navdihnjenji sv. Duha sestavili štirje evangelisti. Te svetopisemske vrstice so za vsaktero mašo jako modro odbrane ter se vselej vjemajo z dogodbo ali skrivnostjo tistega dné, ali s pomenom zadevnega cerkvenega časa. Evangelij je najimenitnejši del v maši podučevancev, ki tu tako rekoč doseže svoj vrh, kajti v tem berilu Kristus sam svojemu ljudstvu govorí; zato se pa to čitanje izvršuje z večjimi vnanjimi slavnostmi, kot druga berila v maši. Besede večnega življenja med sv. daritvijo oznanovati je imenitno opravilo, zato je cerkev dopušča le tistim, ki so po zakramentu sv. reda za to pooblaščeni, namreč mašniki in dijakoni. Ta se na desni strani altarja vstopi k mašni knjigi tako, da je na pol k ljudstvu obrnjen, toraj pri altarji proti vzhodu obrnjenem stoji mašnik ali dijakon med evangelijem proti severu ali polunoči. Ta stran sveta pomeni temo, senco smrti, in duhovnik, med evangelijem proti polunoči stoječ, kaže, da je nauk Jezusov tista luč, ki temo zmote in greha preganja pa oblast smrti ukončuje. Ko mašnik pozdravi ljudstvo z navadnimi besedami »Dominus vobiscum« ter prejme odzdrav, na kratko naznani, kateri oddelek iz štirih evangelijev jim bode govoril, vmes pa prekriža knjigo, t. j. prve besede evangeljskega teksta, in nato se mašnik ali dijakon sam in navzoči verniki prekrižajo na čelu, na ustih in na prsih. Knjigo prekriža v znamenje, da so v nji besede križanega Jezusa, ki od Kristusove smrti na križu moč dobivajo nas k dobremu nagibati ali ohraniti v dobrem. Duhovnik in ljudstvo se prekrižajo na čelu v znamenje, da se ne sramujejo Jezusovih naukov, na ustih v znamenje, da so pripravljeni nauke križanega Zveličarja tudi z besedo pričati pred svetom, na prsih v spomin, da Jezusove nauke tudi v srcu trdno verujejo. Stojé vsi pazljivo poslušajo besede evangelija, kar ima naznaniti, da so tudi pripravljeni naglo vse dopolniti, kar jim Kristus zapoveduje v sv. evangeliji. Slednjič

Digitized by Google

verniki po strežniku z besedami »Laus tibi Christe« Gospodu izrekajo hvalo za razodete sv. resnice. Po prebranem evangeliji so nekdaj vsem navzočim dajali knjigo poljubovati, sedaj jo poljubi le mašnik kot zastopnik vse občine, in sicer iz časti in hvaležnosti do Jezusa Kristusa, katerega nauke je ravnokar bral, poljubovaje govoreč: »Per evangelica dicta deleantur nostra delicta.«[1]) — Pri slovesni maši stojita ob desni in levi evangelijske knjige strežnika s prižganima svečama v spomin, da je Jezus luč sveta, ki je z evangelijskimi svojimi nauki temo nevednosti pregnal in svetu razsvetlil pot v nebesa. Dijakon tudi pred petjem evangelija pokadi knjigo, kar pomenja, da je sv. evangelij po vsem svetu raznesel lepo dišeči duh božje besede, in da naj tudi mi živeči po naukih evangelija postanemo »prijeten duh« pred Bogom in svetom.

S čitanjem evangelija bilo je že prva stoletja krščanstva združeno njega razlaganje, nagovor do navzočih vernikov, kakor je še dandanes vse nedelje in zapovedane praznike po evangeliji (ali v nekaterih deželah še-le po »veri«) cerkven govor. Po oznanovanji in razlaganji besede božje je prve čase dijakon vsem tistim, ki še niso smeli pri svetih skrivnostih navzoči biti, slovesno naznanil, da jim je odstopiti, govoreč: »Ne quis auditorum, ne quis infidelium! Ite catechumeni in pace, ite energumeni, discedite poenitentes!« S tem je bila končana maša katehumenov.

§ 156.

Nadaljevanje.

II. Maša vernikov. Nekak prehod od prvega glavnega dela sv. maše do druzega nam je ob nekaterih dnevih »Credo«. Evangelij in vera sta v prav ponaturni zvezi; vera je neposreden sad oznanovanega in sprejetega evangelija, pa tudi lepo pripravlja na naslednja sveta dejanja, kajti mašniku in ljudstvu je treba žive vere, da more vredno obhajati sv. skrivnosti. V prvih časih niso pri sv. maši nikoli molili vere; ko pa so razni krivoverci, n. pr. Arij, Apolinar, Macedonij, Nestorij . . . marsikatere sv. resnice začeli tajiti in pačiti, primorana je bila cerkev tirjati javnega in slovesnega spoznavanja vere od vseh tistih, ki so se hoteli vdeleževati sv. daritve, zato je najprej vzhodna cerkev (že v 5. stoletji), zahodna pa še-le pozneje sprejela veroizpovest v mašni obred. Rimska cerkev je vzela »Credo« še-le v 11. stoletji v mašo. Ju-

[1]) Ako se sv. maša obhaja pred domačim škofom, ali vpričo nadškofa, kardinala, ali pred sv. očetom, takrat ne poljubi celebrant evangelijske knjige, ampak omenjeni navzoči dostojanstveniki, tudi govoreč: »Per evangelica dicta . . .« — Pri črnih mašah odpada poljub knjige z besedami »Per evangelica . . .« vred (S. R C. 11. sept 1847).

Digitized by Google

trovcem je »vera« stalen del mašne liturgije, le da jo molijo še-le po darovanji; rimska cerkev pa le nekatere praznike in dni odlikuje s slovesnim spoznavanjem vere v maši. To so godovi, kateri nas posebno živo spominjajo raznih skrivnosti svete vere, ali kateri nam lepo pred oči stavijo razširjanje Jezusovih naukov, ali katere posebno slovesno obhajamo. — Ta vera v maši se imenuje Nicejsko-Carigrajska, ker je bila zložena v vesoljnem zboru Nicejskem in Carigrajskem ter ni druzega, kot v nekaterih členih natančneje razložena in razširjena apostoljska vera. Z glasno besedo začne mašnik veroizpovest, kakor da kaže svojo radost nad razodetimi resnicami, in sredi altarja pred britko martro stoječ svoje oči hvaležno kviško obrne, roke proti nebu povzdigne ter jih zopet na prsih sklene, kakor da bi hotel Boga za vero, za nezasluženi dar božji zahvaliti in mu pokazati, da je pripravljen vero ohraniti v svojem srcu. Pri besedah »Deum — Jesum Christum — simul adoratur« z globokim priklonom glave spozná in počasti trojednega Boga; pri besedah »Et incarnatus est« na desno koleno poklekne, da Jezusovo skrivnostno včlovečenje počasti; izgovarjaje pa zadnje besede »Et vitam venturi saeculi. Amen« se mašnik prekriža v znamenje, da si moremo le po Kristusovi daritvi na križu in živeč po veri Gospodovi svesti biti prihodnjega častitljivega vstajenja in večnega zveličanja.

Sedaj se začne daritev sv. maše v pravem ter ožjem smislu, in obsega tri glavne dele: darovanje, spreminjevanje in obhajilo.

1. Darovanje v širjem pomenu se začenja s tem, da mašnik altar poljubi, ljudstvo pozdravi z »Dominus vobiscum«, z besedo »Oremus« (ki se ozira na vse naslednje med darovanjem navadne molitve) navzoče vernike vabi, da se v zbrani, pobožni molitvi zedinijo z njim, in na to oni predpevek moli, kojega imenujemo ofertorij. Prve čase krščanstva je bila med verniki šega, ki se je ohranila noter do 11. stoletja, da so vsi oni, kateri so se med daritvijo sv. maše vdeleževali sv. obhajila, se tudi dejanjsko vdeleževali darovanja. Prinašali so kruha in vina. Neduhovniki so izročali mašniku ali dijakonu pri ograji pred prezbiterijem darilnega kruha v belih prtičih in vina v malih vrčkih; duhovniki so darovali v prezbiteriji pred altarjem le samo kruha. Potem so odbirali izmed prinesenega kruha in vina, kolikor je bilo treba za sv. daritev, drugo je bilo za agape. Ko so pa te vkupne gostije prišle iz navade, sprejel je ostale darove škof, ter jih porabil za vzdrževanje božje službe, za duhovščino in za uboge. Med tem toraj, ko so verniki pristopali s svojimi darovi, prepeval se je psalm ali celó njih več s predpevkom vred; ko pa je v 12. stoletji minulo splošno darovanje, izostal je psalm, ter je cerkev obdržala le še samo antifono, ki se kakor introit in graduale po svoji vsebini vjema z lastnijo dotičnega godú ali cerkvenega časa ter izrazuje glavno misel praznovanja. Prvotna oblika tega psalmovega speva je spoznati še iz ofertorija črne maše, kajti ta je še

Digitized by Google

dandanes sestavljen iz antifone, enega versa, in iz sklepnih besedi predpevkovih.[1])

Ko mašnik odmoli ofertorij, razgrne kelih, in začne se darovanje v ožjem smislu. O darovih kruha in vina smo že govorili v § 139. Mašnik vzame pateno in jo s hostijo na nji z obema rokama pred seboj povzdigne kviško, jo takó pred seboj drži, kakor da bi stal pred božjim sedežem in bi Bogu svoj dar postavljal pred obličje. Oči povzdigne k altarnemu križu ali pa k izpostavljenemu sv. rešnjemu Telesu, ter kruh daruje nebeškemu Očetu, rekoč: »Suscipe, sancte Pater . . .«, a brž pobesi oči, kar se vjema z naslednjimi besedami njegovimi, v katerih omenja svojo nevrednost in grešnost. Predno hostijo položi na korporal, stori mašnik s pateno in s kruhom križ nad altarjem, v znamenje, da ima ta dar na altarji postati telo Jezusovo, ki je za nas na križu viselo. — Mašnik na to na listovi strani v kelih vlije vina, kateremu prilije nekaj kapljic vode, kojo prej blagoslovi z roko. Vina ne blagoslovi, ker pomenja Kristusa, pač pa vodo, ker je podoba vernega ljudstva, ki zelo potrebuje božjega blagoslova. Ta križ izostane pri črnih mašah, ker tù želí cerkev sosebno rajnim pomagati.[2]) Mašnik kelih z vinom pred seboj povzdigne,

[1]) On slôve: »Domine Jesu Christe, Rex gloriae, libera animas omnium fidelium defunctorum de poenis inferni et de profundo lacu: libera eas de ore leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscurum: sed signifer sanctus Michael repraesentet eas in lucem sanctam: Quam olim Abrahae promisisti et semini ejus. — V. Hostias et preces tibi, Domine, laudis offerimus: tu suscipe pro animabus illis, quarum hodie memoriam facimus: fac eas, Domine, de morte transire ad vitam: Quam olim Abrahae promisisti et semini ejus.« Te besede niso kaj lahko razumeti. Da bi jih namreč kdo jemal po besedi, z d e l o bi se mu, kakor da tù cerkev prosi, naj bi rajni bili rešeni iz pekla, ali da bi bile duše rajnih obvarovane večnega brezdna. To, kaj pa, bi bilo verski resnici nasproti, kajti »ex inferno nulla redemtio«, in nasproti še dušam v vicah, za katere cerkev tù moli, pekla ni bati, ker so v milosti božji. Izmed raznih pojasnovanj omenjenega ofertorija je gotovo najboljše to-le, kojega so sprejeli in zagovarjajo zlasti novejši bogoslovci: Cerkev ima navado, stvari iz preteklosti si predstavljati v sedanjosti, ona mnogokrat v liturgiji skrivnosti iz svete zgodbe praznuje, kakor bi se sedaj še-le imele goditi, ona n. pr. v Adventu in o Božiču s preroki kliče: »Rorate coeli desuper . . . O Adonai veni ad redimendum nos . . . Orietur sicut sol Salvator mundi . . .« Enako cerkev ravná, kakor sploh večkrat pri opravilu za rajne, zlasti tudi tukaj. Ona si v ofertoriji črne maše predstavlja duše rajnih, a ne, kako ravno sedaj v vicah trpé, ampak v zadnjih trenutkih zemeljskega bivanja; cerkev si jih misli, ko imajo sedaj pa sedaj se ločiti od telesa in stopiti pred božjo sodbo, misli si rajne v zadnjem, v odločivnem boji, ko še satan na-nje preží ter so še v nevarnosti zapasti peklenskemu brezdnu. V tem položaji si predstavlja cerkev svoje otroke, ter moli: »naj bi bili rešeni iz levovega žrela, naj bi jih ne pogoltnil pekel, naj bi ne zapadli temi, ampak sv. Mihael naj bi jih vpeljal v sveto luč, ki je Abrahamu obljubljena in njegovemu zarodu.

[2]) Romsée pravi: »Cum enim aqua figuret populum, ideo in missis de Requiem, in quibus pro mortuis orat ecclesia, abstinet a benedictione, ut magis in-

Digitized by Google

pogleda na križ ter vino daruje z besedami: »Offerimus tibi, Domine, calicem salutaris . . .«, oči pa tukaj ne pobesi, ampak ves čas jih ima obrnjene k Gospodu na križu ali pa v izpostavljenem sv. Zakramentu pričujočemu, kar se vjema s tem, kar takrat prosi, »da naj bi kelih šel pred obličje božjega veličastva v prijeten dar za zveličanje naše«. Tudi tù s kelihom naredi znamenje križa nad altarjem v spomin, da se v kelihu in na altarji daruje prav tista dragocena kri, ki je za nas na križu bila prelita. — Mašnik vé, kako svet in nedolžen bi moral biti, kdor se loti, Bogu najsvetejšemu in neskončno mogočnemu darovati, pa tudi spozná svojo slabost in svojo nevrednost, zato ga obide žalost. Zateče se k ponižnosti, da bi pri Bogu milost zadobil, ker vé, da Bog ponižnega in potrtega srca ne zavrže; zato se prikloni, sklenjene roke na altar nasloni, ter v imenu svojem in v imenu navzočih vernikov moli: »In spiritu humilitatis, et in animo contrito suscipiamur a te . . .« — Darovi kruha in vina so pripravljeni, sedaj je na vrsti nekaka epikleza (gl. § 154), slovesno zaklicanje sv. Duha, ter prošnja, da posveti pripravljeni dar. Mašnik pogleda proti nebu, razprostrè svoje roke, jih kviško povzdigne, kakor da bi videl nebesa odprta in sv. Duha v njih in ga prosi, da naj posveti pripravljeni dar, in poln zaupanja roke zopet sklene ter moli: »Veni Sanctificator, omnipotens aeterne Deus, et bene † dic hoc sacrificium tuo sancto nomini praeparatum.« [1])

---

tenta videatur saluti defunctorum; qua etiam de causa populo non benedicit in fine missae.«

[1]) Po tej molitvi se godí pri slovesnih mašah z leviti kajenje darov, altarja in darujočih. Podobno je kajenju ob začetku maše (gl. str. 459 opom. 1), a slovesnejše je in spremljano od pomenitih besedi. Ko mašnik poklada na žrjavico kadila, je blagoslovi, rekoč: »Per intercessionem beati Michaelis Archangeli . . .« Cerkev sv. nadangelja Mihaela časti kot svojega posebnega angelja varuha in vednega priprošnjika, zato tù mašnik kliče njega in vse izvoljene, da naj bi po njih priprošnji to kadilo bilo zares blagoslovljeno in Gospodu ljubo. Nato pokadi najprej darove na altarji pripravljene ter nad hostijo in kelihom s kadilnico stori najprej tri križe in potlej tri kroge, dva od listove strani proti evangeljski, in enega od leve proti desni in zraven moli: »Incensum istud, a te benedictum, ascendat ad te Domine: et descendat super nos misericordia tua.« Tako mašnik darove kruha in vina nekako okrog in okrog zavija v neko posvečeno ozračje, zrnica kadila se pri tem raztapljajo ter se kot prijeten duh dvigujejo kviško, kar simbolno izrazuje prošnjo, da naj bi se kmalu tudi te zemeljske stvari, kruh in vino, po ognji sv. Duha spremenile v meso in kri Gospodovo, da se daruje trojedinemu Bogu kot žrtva evharistična, ki je ista s Kristusovo daritvijo na križu, ki se nadaljuje v novem zakonu, in bo še-le v nebesih končana ter dovršena. — Nato je na vrsti kajenje altarjevega križa (ali sv. rešnjega Telesa, če je izpostavljeno), relikvij ali kipov svetnikov, celebranta in njegovih duhovnih strežnikov, ali še tudi drugega duhovstva in ljudstva. Prijetno dišeče kadilo, ki se v svetlih meglicah kviško vzdiguje, pomenja evharistično daritev in molitve, koje zraven opravlja duhovstvo in ljudstvo. »Thy-

Digitized by Google

Po tem zaklicanji sv. Duha gré mašnik na listovo stran altarja in si umije roke, ali prav za prav konce prstov, s katerimi prijemlje sv. rešnje Telo. To umivanje rok je že starodavna šega. Prva stoletja je mašnik odbiral mašne darove izmed onega, kar so mu verniki prinesli v ta namen, in pri tem si je utegnil roke onesnažiti, ter mu je treba bilo umivanja, da se ni z nesnažnimi prsti pozneje dotikal sv. rešnjega Telesa; a gotovo je. da se je to umivanje izvrševalo tudi iz višjih ter skrivnostnih ozirov, ali prav za prav, zlasti in v prvi vrsti iz višjih razlogov; to umivanje naj bi bilo mašniku opomin, da mu je treba notranje čistosti srca, kdor stoji pred altarjem, da opravi presveto daritev. Tudi psalmovi versi »Lavabo inter innocentes manus meas . . .«, katere mašnik med umivanjem moli, lepo razodevajo pomen njegovega snaženja rok, kajti v njih obljubuje, da bo s kar se dá veliko čistoto in gorečnostjo srca obhajal sv. skrivnosti. — Mašnik se vrne v sredo altarja, poln zaupanja povzdigne svoje oči k Gospodu na križu, pa zopet jih pobesi, se prikloni iz ponižnosti in časti do Boga, sklenjene roke na altar nasloni ter z molitvijo »Suscipe, sancta Trinitas, hanc oblationem . . .« daruje kruh in vino, ter sedaj oboje ob enem presv. Trojici, proseč, naj bi bila sprejeta ta daritev, katero prinašamo v spomin trpljenja, vstajenja in vnebohoda Jezusa Kristusa, in v čast Marije, sv. Janeza Krst., sv. aposteljnov Petra in Pavla in drugih svetnikov. Naj bi bila vsem tem v čast, nam pa v zveličanje, in naj bi oni v nebesih za nas prosili, katerih spomin obhajamo na zemlji. Pa tudi zbrano verno ljudstvo naj bi molilo, da je ta daritev, ki je hkrati tudi njih daritev, prijetna Bogu; tega jih prosi mašnik, ko jim nazaj se obrnivši polglasno reče: »Orate fratres . . .« To tudi verni storé ter po svojem zastopniku molijo: »Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis ad laudem et gloriam nominis sui, ad utilitatem quoque nostram totiusque Ecclesiae suae sanctae.« Mašnik natihoma pristavi »Amen«, zgôdi se. — Sedaj celebrant proti misalu obrnjen moli z razprtimi rokami in brez »Oremus«

---

miama sunt ignitae orationes, suspiria et vota tam sacerdotum quam fidelium...« pravi Kornelij a Lap. To kažejo tudi one besede, ki jih govori mašnik med tem kajenjem: »Dirigatur Domine, oratio mea, sicut incensum, in conspectu tuo: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.« In ko tu mašnik prosi, naj bi njegov dar bil Bogu ljub, kakor so mu bili ljubi darovi zažganega darila v svetišču starega zakona, in kakor mu je bila ljuba Jezusova večna daritev na križu kot dopolnitev onih daritev — pa tudi nadalje prosi, naj bi lastno njegovo srce táko postalo, da bi mogla molitev iz njega puhteča Bogu prijetna biti, naj bi bilo čisto, ne oskrunjeno po grešnem govorjenji. Nadalje moli: »Pone, Domine, custodiam ori meo itd.« Da pa od vseh navzočih, od duhovstva in ljudstva, Bog dar in molitev milostno sprejme, in da vsi deležni postanejo sadu te daritve, jim je to slovesno kajenje nauk, da mora tudi nje napolnovati prava pobožnost in ljubezen božja, zato celebrant izročivši dijakonu kadilnico moli: »Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris, et flammam aeternae charitatis. Amen.«

Digitized by Google

natihoma eno ali še več molitev, kakor nanese praznik. Tej molitvi pravimo »secreta«, tiha molitev, ker se tiho moli. Sklepa se kakor kolekta, in se tudi po številu, po vrsti in sestavi popolnoma vjema z zbirno molitvijo, ki se opravlja pred lekcijo. Vsebina tihe molitve ravná se po lastniji godú ali cerkvenega časa; a če tudi različne po besedi, obsegajo vse prošnjo, naj bi Bog milostno sprejel daritev, naj bi mašnika in verne posvetil in vredne storil deležnim biti raznih milosti. Zadnje besede v sklepu tihe molitve, namreč »per omnia saecula saeculorum« mašnik glasno izreče ali zapoje, da opomni vernike, naj bi se z njim sklenili v natihoma opravljeno molitev, kar tudi storé, odgovorivši mu »Amen«, t. j. naj se izpolni, kar je mašnik natihoma prosil za nas vse. Tako je tiha molitev prehod k glasni prefaciji.

2. Predglasje pri obhajanji svete daritve je že iz prvih časov krščanstva, iz dôbe aposteljnov, kakor spričujejo sv. očetje, in je razvidno iz najstarejših mašnih liturgij, katerih nobena ni brez nje. V prefaciji posnema cerkev Jezusa Kristusa, ki se je »zahvalil«, predno je kruh in vino spremenil v svoje telo in v svojo kri; tako se tudi cerkev v predglasji zahvaljuje Bogu in ga poveličuje, predno prestopi k tako imenovani tihi maši, v kateri se zgodi čudežno spremenjenje. Predglasje je toraj uvod h kánonu. Kaže se, da so v najstarejših časih imeli pri vseh mašah in vse dni le eno in isto prefacijo, in jutrovi mašni obredi še dandanes rabijo vedno isto prefacijo. V zahodni cerkvi pa so jeli z ozirom na različne godove in cerkvene čase sestavljati vedno več in več novih predglasij, tako da je pred časom Gregorija Vél. skoraj vsak mašni obrazec imel lastno prefacijo. Jako verjetno je, da je ravno Gregor Vél. skrčil število predglasij, ter jih obdržal le deset. Tem je papež Urban II. pristavil še prefacijo Matere božje; tako ima rimska cerkev že od 11. stoletja sèm enajst še dandanes navadnih predglasij, namreč: de Nativitate, Epiphania, Quadragesima, Cruce, Paschate, Ascensione, Pentecoste, Trinitate, Beata, Apostolis in Communis. — Pri prefacijah razločujemo tri dele: začetek, sredo z zahvalo in konec s poveličevanjem; pričetek in konec sta vsem enaka. Ko je mašnik sklenil tiho molitev, pozdravi vernike z navadnim »Dominus vobiscum«, pa se ne obrne proti njim. Prejemši odzdrav, svoje roke in oči na kviško povzdigne, kakor bi se hotel proti nebu povzdigniti in kliče »Sursum corda« kristijanom v opomin, da naj se s svojimi mislimi in željami zlasti sedaj k Bogu povzdignejo, ko se bodo kmalu godile toliko svete reči. Ljudstvo po služabniku odgovarja »Habemus ad Dominum«, imamo jih že k Bogu povzdignjene, pripravljeni smo že na svete reči. Mašnik dalje opominja »Gratias agamus Domino Deo nostro« ter roke sklene in se ponižno z glavo h križu prikloni izgovorivši »Deo nostro«. Ljudstvo pripozná potrebo tega z besedami »Dignum et justum est«. S tem je končan uvod. — Mašnik nadaljevaje prefacijo povzame besede ljudstva ter poln hvaležnosti in veselja glavo povzdigne, roke razpne in našteva,

Digitized by Google

zakaj se pri tej sv. maši zahvaljujemo in zakaj posebno Boga častimo in hvalimo. Potem z besedami »Per quem maiestatem tuam laudant Angeli . . .« prestopi celebrant v poveličevanje božje, in ker si človek sam ne upa dostojno častiti večnega Boga, prosi ponižno, da naj nam je dopuščeno, pridružiti se zveličanim duhovom in častiti ga z angelji in nadangelji. Z nebeškimi duhovi toraj začne mašnik globoko sklonjen klicati: »Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt coeli et terra gloria tua.« Sedaj pa, kakor bi ga že videl Gospoda, ki se bliža z nebes, da med nas stopi na altar, začne ga pozdravljati, kakor ga je pozdravljalo Jeruzalemsko ljudstvo ob slovesnem vhodu ter mu kliče: »Hosanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.« Pri besedah »Benedictus . . .« se mašnik zopet zravna kviško ter se prekriža, ne le da s tem dostojno končá prekrasni spev, ampak tudi da naznani: Bliža se Kristus, da na altarji ponovi svojo daritev na križu.

§ 157.

Nadaljevanje.

3. Kanon [1], pravilo, imenujemo najsvetejši del maše, ker podaje mašniku vodilo. po katerem se ima spreminjanje goditi vedno na en in tisti nespremenljivi način. Kakor je in ostane sveta daritev nove zaveze vedno ena in tista, tako tudi molitve tega oddelka mašne liturgije, v katerem se opravlja daritev.[2] Sestavljen je kanon iz lastnih besedi Gospodovih (besede spreminjanja), iz apostoljskih sporočil in pobožnih naredb sv. očetov. Kaj je od aposteljnov in kaj je poznejši dostavek sv. očetov, se z gotovostjo ne dá povedati; to pa sploh dokazujejo, da je bil papež Gregor I. zadnji, ki je pravilu sv. maše dostavil nekaj besedi: kanon sv. maše je toraj že nad 1200 let po obliki in vsebini eden in tisti. Stroga zapoved sv. cerkve je, da mora mašnik kanon moliti tiho (secreto), to je, tako lahno, da celebrant sicer samega sebe sliši, a okoli stoječi ga ne smejo slišati; od tod se kanon imenuje tudi »tiha sveta maša.« [3] Da mašnik po zapovedi cerkve v kanonu natihoma moli,

[1] Beseda κανών prvotno pomenja ravno palico ali mérsko palico, v prenesenem smislu pa postavo, pravilo, ravnilo. Cerkvi služi ta izraz v različnem pomenu.

[2] Le v mašah nekaterih velikih godov n. pr. veliki četrtek, o Božiču, o sv. III kraljih . . . se v molitvi »Communicantes« in v »Hanc igitur« zgodé neke male premembe.

[3] Le pri mašniškem posvečevanji škof in novoposvečenci glasno skupaj molijo vse molitve sv. maše (gl. str. 55.). — V grški cerkvi in v orijentalskih liturgijah mašnik besede spreminjanja izgovarja glasno, ljudstvo pa naznanja z besedo »Amen« svojo vero v navzočnost Jezusa Kristusa v sv. Zakramentu.

Digitized by Google

kaže deloma visoko spoštovanje, ki gré najsvetejši skrivnosti; naznanja pa tudi, da kanon ni toliko molitev, kakor marveč dejanje, katero le mašnik sam opravlja brez sodelovanja vernikov, ki res ves čas tihe maše, to je noter do »očenaša« nič ne govoré po svojem zastopniku strežniku. Kakor je véliki duhovnik v stari zavezi sam šel za zagrinjalo v najsvetejše, da bi tam ljudstvo spravil z Bogom, tako se tudi mašnik novega zakona v kanonu od ljudi nekako popolnoma loči, sam pred sedež božji stopi in se poda v tih pogovor z Bogom.

Razločujemo pa tri dele v tihi maši: kanon pred spreminjanjem, kanon spreminjanja, in kanon po spreminjanji. Prva molitev v kanonu pred posvečevanjem je zopet iz treh delov; kajti, da so »Te igitur — Memento, Domine — Communicantes« skupaj le ena molitev, razvidimo iz zveze in pa od tod, ker imajo vse le en sklep »Per eundem Christum...« Začne pa mašnik kanon s tem, da povzdigne oči in roke v znamenje svojih gorečih želj, s katerimi Jezusa z nebes na altar pričakuje, da opravi nekrvavo daritev. Nato pa roke pred seboj sklene, se z životom globoko prikloni v spoznanje svoje nevrednosti, stati pred božjim obličjem, sklenjene roke na altar nasloni ter moli: »Te igitur, clementissime Pater, per Jesum Christum Filium tuum Dominum nostrum, supplices rogamus ac petimus, uti accepta habeas, et benedicas, haec † dona, haec † munera, haec † sancta sacrificia illibata . . .« Kruh in vino mašnik tù imenuje »dona«, darila, ker smo jih od milosti božje prejeli kot naturne pridelke, imenuje jih »munera«, darove, ker jih bomo v znamenje svojega največjega spoštovanja Bogu darovali; pravi jim tudi »sancta sacrificia illibata«, svete prečiste žrtve, z ozirom na to, kar imajo po konsekraciji postati. Pri besedah »da sprejmi in posveti« poljubi celebrant altar in nato trikrat prekriža darove. Ti križi so res znamenja blagoslovljenja [1]), in ker ravno prej poljubi altar, s tem lepo naznani, da vsa oblast blagoslovljati mu dohaja iz zveze z Jezusom Kristusom. — Dalje pové mašnik, za kóga daruje. »Zlasti, posebno, pravi za tvojo sveto cerkev;« in tej sedaj prosi štirih milosti: »da ji daš mir, jo varuješ, jo v edinosti ohraniš in vladaš po vsem svetu«. In nadaljuje: pa tudi za tvojega služabnika našega papeža I. in našega škofa I. (in našega cesarja I.) in za vse, kateri se držé prave katoliške in apostoljske vere«. Mašnik pristavi ime papeževo in imé tistega vladajočega škofa, v katerega diecezi takrat mašuje; če bi

[1]) Cavalieri piše: »Terna crucis signa sunt verae benedictiones, quibus Dei invocatur omnipotentia, ut oblata in corpus et sanguinem Christi convertat. Ternarius autem signorum crucis numerus hocce mysterium a S. Trinitate perfici indicat.« — Vsaj od 11. stoletja sèm se, kakor še danes, med kanonom na sedmih krajih delajo križi nad darovi, kajti sv. Peter Dam. († 1057) piše: »Sacrificium septem vicibus signatur in Canone, inter has septem vices sacrificium signatur duabus vicibus bis, tribus vicibus quinquies, et duabus vicibus ter: simul omnibus quinquies quinque, quae sunt simul 25.«

Digitized by Google

njegovega imena ne vedel, naj samo reče »antistite nostro«. Kedar je sedež apostoljski ali škofovski izpraznjen, se opusté besede »una cum famulo tuo Papa nostro N.«; ali pa »et antistite nostro N.«. Vsled posebnega dovoljenja sv. sedeža omenjamo pri nas v kanonu tudi cesarja.[1]) — V drugem delu te molitve[2]), ki se začne s tem, da mašnik govoreč besede: »Memento, Domine, famulorum famularumque tuarum N. et N.« roke in oči povzdigne kviško, na to pred seboj sklene, obmolči in se s pripognjeno glavo spominja vseh tistih živih, ali jih tudi imenuje, s katerimi je on sam v kaki tesnejši zvezi, katerim hoče sad sv. maše zlasti nakloniti, sploh vseh, ki so mu posebno pri srcu, ali katere želi deležne storiti sadu sv. maše. Ko je mašnik vse te v misel vzel, roke razpne, glavo povzdigne in začne Boga prositi za vse vernike, kateri so sedaj pri njegovi maši, in tudi z njim sv. daritev opravljajo. — Da bi imela mašnikova prošnja večjo moč, bolj krepka bila, se zateče v tretjem delu molitve »Communicantes et memoriam venerantes« k nebeščanom, se priporoča njihovi priprošnji, da bi po njih zasluženji in prošnjah nam dano bilo, da smo v zavetji božje pomoči obvarovani vse nesreče. Izmed nebeščanov posebno imenuje blaženo devico Marijo kot Mater Gospoda Jezusa Kristusa, potem dvanajst aposteljnov kot neposredne priče ustanovitve svetega rešnjega Telesa, in dvanajst marternikov, ki so prelivši svojo kri posnemali Jezusovo daritev na križu. Med aposteljni je imenovan tudi sv. Pavel, a ne sv. Matija, menda zato, ker on edini izmed aposteljnov ni bil naravnost po Jezusu poklican v sv. službo. Našteti mučenci so vsi iz prvih štirih stoletij. Imenuje se najprej pet papežev: Lin († 79), Klet († 91), Klemen († blezo 100), Ksist ali Sikst I. († 128, a nekateri menijo, da nam je tukaj misliti na Siksta II. † 258) in

[1]) Isto tako se vsled dekreta S. R. C. 10. febr. 1860 po deželah Avstrijskih prideva »Collecta pro Imperatore in singulis per annum missis vel solemnibus vel Parochialibus, diebus tamen, quibus per rubricas licebit.« Opuščati je toraj ob praznikih I. in II. reda. Ko so nastali dvomi, je li missa solemnis tù vzeti sensu stricto kot maša z azistencijo ali sensu latiori kot missa cantata, je S. R. C. 6. februvarija 1892 odgovorila, da je missa solemnis in casu vzeti latiori sensu de missa quoque cum cantu, quae absque ministris celebratur.

[2]) V rimskem misalu nosi sedaj imé »Commemoratio pro vivis«, a nekdaj imenovali so jo »Oratio super Diptycha«. Diptihi so bile deske, ali prav za prav dve deski, ena k drugi privezani, na katerih so bila zapisana imena papeža, patrijarha, nadškofa, domačega škofa in drugih tacih škofov, ki so bili z dotično cerkvijo v kaki posebni prijateljski zvezi. Na diptihu so stala nadalje imena posvetnih oblastnikov in slednjič imena posebnih dobrotnikov cerkve. Ako je kdo teh na diptihu zapisanih zapadel izobčenju, so izbrisali njegovo imé. S teh desk tedaj je od najstarejših časov pa do 11. ali 12. stoletja dijakon ali subdijakon, pri neslovesni sv. maši pa mašnik sam glasno prebral imena zapisanih. Ako je kdo teh umrl, zapisali so njegovo ime na diptihe za mrtve, katerih imena so na enak način glasno prečitali po konsekraciji pri spominu za rajne.

Digitized by Google

Kornelij († 252). Nato se imenujeta Ciprijan, škof v Kartagi († 258) in Lavrencij dijakon v Rimu († 258); slednjič pa še pet neduhovnikov: Krizogon v Akvileji obglavljen l. 303; Janez in Pavel, brata, obglavljena v Rimu l. 362; Kozma in Damijan, brata iz Arabije, trpinčena in obglavljena v Ciliciji menda l. 297. Spoznovalcev v tem imeniku ni, ker je bil kanon že sestavljen, predno je cerkev jela obhajati njih spomin.

V drugi molitvi tihe maše pred spreminjanjem »Hanc igitur oblationem« mašnik najprej ponovi prošnjo, naj bi Bog milostno sprejel dar, potem pa v svojem in v imenu vernikov prosi zlasti treh reči: »daj nam v tvojem miru preživeti svoje dni — reši nas večnega pogubljenja — daj nam štetim biti med tvoje izvoljene.« Med to molitvijo mašnik roke stegne in jih nad kelihom in nad hostijo tako drži stegnjene, da ima palec desnice v obliki križa položen čez palec levice. Ta obred je še-le iz konca 15. stoletja; prej se je celebrant med to molitvijo le globoko priklonil; a jako pomenita je ta šega. Kakor je duhovnik v starem zakonu svoje roke pokladal na glavo živine, katero je namenil Bogu v klavni dar, v znamenje, da svoje in grehe ljudstva na-njo položi in jo namesto vseh daruje, tako mašnik novega zakona s poklado rók nad mašne dari naznanja, da je Jezusova daritev prava namestilna daritev za grehe vsega sveta.

Tretja molitev v kanonu je neposreden uvod k spreminjanju. Mašnik prosi: »Quam oblationem tu Deus in omnibus, quaesumus, bene†dictam, adscri†ptam, ra†tam, rationabilem, acceptabilemque facere digneris; ut nobis Cor†pus et San†guis fiat dilectissimi filii tui Domini nostri Jesu Christi«. Dar tedaj naj bi bil ves posvečen, sprejet, potrjen, resničen in prijeten, ter naj bi nam bil spremenjen, t. j. v naš dušen in telesen prid. Med molitvijo stori mašnik tri križe nad kruhom in vinom obema kmalu, in potem še enega nad hostijo posebej in enega nad kelihom; tako kliče blagoslov božji z nebes nad kruh in vino, da nam kruh postane ravno tisto telo, ki je na križu za nas viselo, in vino, da se nam spremeni v ravno tisto kri, ki se je na križu za nas prelivala.[1])

Pridemo do najsvetejšega dejanja v liturgiji, do spreminjanja. Po cerkvi vse potihne, in kakor je Zveličar nekdaj sredi nočne tihote v betlehemskem hlevčku stopil med svet, tako se ima sedaj med sveto tišino roditi na altarji. Do sedaj je mašnik govoril v imenu katoliške cerkve in v imenu vpričnih vernikov;

[1]) Ozir števila križev méni Dioniz Kartuz.: »Fiunt tres cruces super oblatam materiam, dum dicit »benedictam, adscriptam, ratam« ad honorem supersanctae et adorandae Trinitatis et ad insinuandum, quod effectus orationis istius a tota beatissima Trinitate nobis donetur. Nam ipsa hanc ineffabilem conversionem panis in corpus et vini in sanguinem Christi facit.« Zopet drugi mislijo pri teh petih križih in pri onih, ki jih stori mašnik brž v prvi molitvi po spreminjanji na pet ran Kristusovih.

Digitized by Google

sedaj pa ne govori več v imenu cerkve in vernikov, ampak v imenu Kristusa samega, ali prav za prav, Kristus sam iz mašnika govori: besede mašnikove postanejo besede Gospodove. Toraj začne sedaj posnemati, kar je Kristus delal pri zadnji večerji, in govoriti besede, s katerimi je Kristus takrat kruh in vino spremenil v svoje telo in v kri. Najprej začne v misel jemati, kaj je Jezus Kristus storil pri oni priliki, rekoč: »Qui pridie quam pateretur accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas, (med temi besedami vzame hostijo v roke med prve štiri prste, ob mašniškem posvečenji s sv. krizmo maziljene in nadaljuje) et elevatis oculis in coelum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, (to govoreč povzdigne oči za trenutek k altarnemu križu) tibi gratias agens, bene✝dixit, (tù Gospoda posnemajoč se z glavo prikloni in hostijo prekriža) fregit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite, et manducate ex hoc omnes: (sedaj se mašnik pripogne in v Jezusovem imenu nad kruhom izgovori besede, s katerimi se čudežno spremenjenje izvrši, namreč) Hoc est enim Corpus meum. Mašnik pripogne desno koleno do tal pred sv. rešnjim Telesom, da Jezusu skaže božjo čast; in ker želí, da bi ga tudi verniki po cerkvi molili, torej sv. rešnje Telo nad glavo povzdigne[1]), ter pokaže klečečemu ljudstvu, da ga moli in na prsi trkaje prosi odpuščenja grehov. Ko mašnik Jezusovo sv. Telo zopet položi na korporal, še enkrat iz časti do njega do tal poklekne z desnim kolenom. — Nato odkrije kelih, ga vzame v roke in pripovedujoč, kako je Kristus pri zadnji večerji vino v svojo kri spremenil, moli: »Simili modo postquam coenatum est, accipiens et hunc praeclarum Calicem in sanctas ac venerabiles manus suas: item tibi gratias agens (se prikloni z glavo) bene✝dixit, (stori nad kelihom križ) deditque discipulis suis dicens: Accipite et bibite ex eo omnes: (sedaj se mašnik z životom skloni nad kelih in priklonjen govori nad vinom v Jezusovem imenu) Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi et aeterni testamenti: mysterium fidei: qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. S temi besedami je vino spremenjeno v Jezusovo rešnjo kri, kateri sedaj mašnik skaže največjo čast, ki gré le samemu Bogu, pripognivši do tal desno koleno in vmes govoreč besede Gospodove: »Haec quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.« Da bi tudi navzoči verniki molili presv. Kri in se pred njo do tal ponižali, povzdigne kelih ter jim ga pokaže nad glavo.

Neizmeren zaklad milosti je sedaj na altarji, tega se hoče cerkev poslužiti ter ga v prid obrniti, kar se zgodi v naslednjem

[1]) Do 11. stoletja poklekovanja in povzdigovanja ob spremenjenji ni bilo, prišlo je v 12. stoletji v navado, najprej na Francoskem, potem sploh, da bi cerkev tako krivovercem nasproti prav jasno pokazala svojo vero v Jezusa, resnično pričujočega v sv. Zakramentu. Tudi kajenje sv. rešnjega Telesa med povzdigovanjem pri slovesni maši je še-le iz 14. stoletja.

Digitized by Google

delu sv. maše. Prve molitve po spremenjenji imajo dvojno prošnjo: da bi Bog daritev milostno sprejel, in da bi onim, ki jo darujejo in za katere se daruje, bila v blagoslov. Jezus je ukazal svojim aposteljnom, in po njih tudi njihovim naslednikom, da naj tudi oni kruh in vino spreminjajo in darujejo, a v njegov spomin. Tega Gospodovega povelja se mašnik sedaj spomni, ter začne, brž ko je kelih iz rok dejal, pokril in z desnim kolenom pokleknil pred sv. rešnjo krvjo, z razpetimi rokami moliti: »Unde et memores, Domine, nos servi tui (t. j. duhovniki), sed et plebs tua sancta (ljudstvo), ejusdem Christi Filii tui Domini nostri tam beatae passionis, necnon et ab inferis resurrectionis, sed et in coelos gloriosae ascensionis: offerimus praeclarae majestati tuae de tuis donis ac datis Hostiam † puram, Hostiam † sanctam, Hostiam † immaculatam: Panem † sanctum vitae aeternae, et Calicem † salutis perpetuae.« Teh pet križev, katerih prve tri mašnik stori nad hostijo in kelihom obema skupaj, in potem nad vsakaterim posebej po enega, je vse druzega pomena, kot so križi, koje dela pred spreminjanjem nad kruhom in vinom. Pred povzdigovanjem so križi res prava tvorna znamenja blagoslovljenja; ko pa mašnik v tej molitvi in še pozneje dela križe, niso znamenja blagoslovljenja, kajti tu ni več kruha in vina, ampak pričujoč je Jezus Kristus, vir vsega blagoslova. Mašnik tukaj ne smé več blagoslovljati, ampak s križanjem po konsekraciji kaže, da je tù na altarji ravno tisto telo Jezusovo, ki so je bili Judje pribili na križ, in ravno tista kri, ki je takrat tekla iz njegovih ran. — Dalje prosi mašnik v molitvi »Supra quae propitio . . .«, da bi Bog s potolaženim in milostnim obličjem sprejel dari, kakor je sprejel dari pravičnega Abeljna, očaka Abrahama in velikega duhovna Melkizedeka. Pri maši se Jezus sam nebeškemu Očetu daruje, ta presveta daritev je *sama na sebi* gotovo Bogu vsaki čas neskončno prijetna; a daritev sv. maše je pa ob enem tudi *naša daritev*, in kot taka je Bogu le tedaj všeč, če je naše mišljenje tako čisto in pobožno, kakor je bilo ono imenovanih očakov, ki so bili predpodobe Kristusove in njegove čiste daritve. — Sledi tretja molitev »Supplices te rogamus«, ki je jako skrivnostnega pomena. Mašnik globoko priklonjen (profunde inclinatus) prosi: »Vsegamogočni Bog! reci prinesti te dari po rokah svojega svetega angelja na svoj visoki altar, pred svoje božje veličastvo . . .«, kakor bi hotel reči: Prenevredne stvari smo, ne upamo si Tebi pokloniti te najsvetejše daritve, ampak po kolikor je ta presveti dar tudi naš dar, naj ga angelj nebeški prinese pred Tvoje obličje, v sv. nebesa, da se tam naš zemeljski dar združi z daritvijo zmagovalne cerkve, s hvalnicami zveličanih. Zadnje besede molitve kažejo, *zakaj* prosi milostnega sprejetja našega darú: »da bomo vsi, kar nas bo deležnih tega altarja, in zavžilo presveto telo in presveto kri tvojega Sina, napolnjeni z vso nebeško dobroto in milostjo. Po ravno tem Kristusu, Gospodu našem. Amen.« Globoko priklonjen moli tu mašnik v znamenje ponižne in silne prošnje;

Digitized by Google

pri besedah »ex hac altaris participatione« poljubi altar, da bi napolnjen goreče ljubezni in globokega spoštovanja se združil z nebeškim darom; nato stopi po koncu, pri besedah »Corpus« pa »Sanguinem« prekriža sv. darove (o pomenu teh križev smo že govorili), in pri zadnjih besedah »omni benedictione coelesti et gratia repleamur« samega sebe prekriža v znamenje, da si teh milosti le upa doseči po neskončnem zasluženji križanega Jezusa, ki ga ima pričujočega.

V naslednjih molitvah mašnik prosi, da naj bi sad sv. daritve koristil trpeči in vojskovalni cerkvi in sploh vsem stvarem božjim. Najprej sad sv. maše v prid naklanja vernim dušam v vicah ter moli: »Memento etiam, Domine, famulorum famularumque tuarum N. et N., qui nos praecesserunt cum signo fidei, et dormiunt in somno pacis.« Črki N. spominjate nas stare šege, pri spominu za mrtve glasno čitati z diptihov imena nekaterih rajnih. Dandanes mašnik te črke prezrè, ter še-le po besedi »pacis« obmolkne in roke na prsih sklenjene, s priklonjeno glavo na sv. rešnje Telo gledajoč se natihoma spominja onih rajnih, katere prav posebno želi deležne storiti sadú sv. maše. In potem, ko je nekatere izmed onih, ki so kot pravoverni kristijanje in v prijaznosti božji umrli, še posebno priporočil božji milosti, dalje prosi, da bi Gospod tudi še vsem drugim dušam v vicah podelil »locum refrigerii, lucis et pacis«, t. j. nebesa, kajti te besede rabile so se v krščanstvu od nekdaj v tem smislu, celó najstareji krščanski nagrobni napisi kažejo besede »refrigerium« — »lux« — »pax« v pomenu: nebeško zveličanje. Pri sklepnih besedah »Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen« mora mašnik ne le roke skleniti, ampak pri besedi »Christum« tudi z glavo se prikloniti, kar je nenavadno, ker glavo prikloniti ima duhovnik sicer le pri besedi »Jesus«. Sklonitev glave je tukaj mističnega pomena Kristus je na križu umirajoč nagnil glavo in se potem podal v kraljestvo smrti, tolažit pobožne in pravične starega zakona ter jim oznanovat odrešenje; na to spominja mašnik, priklonivši se z glavo. On prosi za vse, ki v Gospodu spé, naj bi potoki sv. rešnje krví iz presv. daritve se vlili v kraj očiščevanja ter lajšali ali pogasili jim ogenj trpljenja!

Prosil je mašnik za rajne, a tudi mi smo popotniki na zemlji, urno potekajo naši dnevi, in zdaj pa zdaj šli bomo tudi mi za onimi ter bomo stali ob grobu. Kaj je toraj bolj ponaturno, kakor da se tudi nas samih še živih spominja in v molitvi »Nobis quoque peccatoribus ...« prosi, naj bi nam, ki v Njegovo veliko usmiljenje zaupamo, dal delež in družbo z aposteljni, mučenci in vsemi svetniki, in naj bi nas v njih družbo, v večno veselje in zveličanje vzel, ne zavoljo našega zasluženja, ampak zavolj svoje milosti. Prve tri besede v tej molitvi »Tudi nam grešnikom« so edine v celem kanonu, ki jih mašnik govori malo glasneje (clata parum voce) in zraven se ima udariti na prsi. Obojno bodi mašniku in navzočim vernikom opomin, kako zeló se morajo kesati

Digitized by Google

svojih grehov, da si prikličejo z nebes milost božjo in usmiljenje. Izmed svetnikov, s katerimi želimo po smrti v nebeškem veselji združeni biti, jih mašnik 15 imenuje (8 moških, 7 ženskih), tacih, ki so svojo kri prelili za Gospoda. Ti so: Janez Krstnik, kot zastopnik pravičnih starega zakona; Štefan, prvi krščanski mučenec; Matija, mesto Juda izvoljeni apostelj; Barnaba spremljevalec in sotrudnik sv. Pavla; Ignacij, škof Antijohijski, l. 107. v Rimu pred leve vržen; Aleksander I., obglavljen l. 117.; Marcelin mašnik in Peter eksorcist rimske cerkve, oba obglavljena okoli 304; Felicita in Perpetua, ženi, obglavljeni v Kartagi l. 202.; Agata, rojena na Siciliji, trpinčena l. 251. in Lucija iz Sirakuz, umorjena nekako l. 303., obe devici; Neža Rimljanka, devica, trpinčena l. 304.; Cecilija dev. umrla nekako l. 230.; Anastazija, vdova, sežgana v Akvileji l. 304.

Prejšnja molitev ima sicer navadni sklep: »Per Christum Dominum nostrum«, a »Amen« ni pridejan, v znamenje, da so te zadnje besede v ozki zvezi z naslednjo molitvijo: »Per quem haec omnia, Domine, semper bona creas, sancti † ficas, vivi † ficas, bene † dicis, et praestas nobis. Per ip † sum, et cum ip † so et in ip † so est tibi Deo Patri † omnipotenti in unitate Spiritus † sancti omnis honor et gloria. Per omnia saecula saeculorum. R. Amen.« Tù najdemo dva različna dela. V prvem priznavamo, da nam euharistične dari Bog pripravlja in podeljuje po Jezusu Kristusu; v drugem delu molitve pa naznanjamo, da po daritvi Kristusovi dohaja trojedinemu Bogu največja čast in poveličanje. — Z besedami »Per quem haec omnia itd.« naznanjamo blagoslov, ki po Jezusovi odrešilni daritvi dohaja vsem, tudi brezumnim stvarem božjim. Prav pred temi besedami so nekdaj ob nekaterih dnéh in godovih po posebnem formularu blagoslavljali razne prirodnine, zlasti nove sadeže n. pr. razno sadje, olje, méd, vosek... Cerkev je zedinjala blažila s sv. mašo naznanjujoč, da je daritev novega zakona vir vseh milosti in vsacega blagoslova. Dandanes se izmed prirodnin le še olje posvečuje véliki četrtek med sv. mašo, in sicer olje za bolnike (ol. infirmorum) neposrednje pred besedami »Per quem...« Besede »haec omnia bona« so takrat zaznamnjale tudi vse one prirodnine, ravnokar blagoslovljene; dandanes pomenijo le še darove sv. maše, kruh in vino, katera sta se spremenila v Jezusovo telo in kri, ter so le še podobe onih stvari ostale. Kruh in vino sta najimenitnejša naturna pridelka, tedaj nekako nadomestujeta ali zastopata vse druge prirodnine, toliko bolj, ker izmed vseh edina ta dva v sv. maši dosežeta največje preobraženje. Kruhu in vinu toraj v prvi vrsti veljajo one besede, a veljajo tudi, če ravno v nekoliko drugačnem pomenu, vsem drugim stvarém božjim, ki so tù na altarji zastopane po imenovanih dveh naturnih pridelkih. Smisel mašnikovih besedi je toraj ta-le: po »Besedi«, t. j. po Kristusu, Bog Oče od nekdaj in še sedaj te dobrote (kruh in vino) vstvarjaš — creas; po Njem jih posvečuješ — sanctificas, ker jih Kristus vporablja pri svoji daritvi; po Njem jih

Digitized by Google

oživljaš — vivificas, ker jih spreminja v svoje živo telo in živo kri; po Njem jih blagoslavljaš — benedicis, ker v sv. Zakramentu na-nje navezuješ polnost milosti in nebeškega blagoslova; po Njem nam jih podeljuješ — praestas nobis, namreč v sv. obhajilu, kjer to nebeško jed vživamo. Kakor pa se nam ti darovi in drugi pripravljajo in podeljujejo po Jezusu Kristusu, ravno tako pa tudi *po* Njem, *z* Njim in *v* Njem vsegamogočnemu Očetu s sv. Duhom vred dohaja največja čast in poveličanje od vekomaj do vekomaj. Po Jezusu Kristusu vživa Bog Oče največjo čast in slavo, ker je Kristus grešni človeški rod z Očetom spravil in ga pripeljal k spoznanju pravega Boga, da ga sedaj časti in slavi; z Jezusom Kristusom jo vživa, ker je Kristus z Očetom enak Bog; v Jezusu Kristusu jo vživa, v njegovi božji naturi, v njegovem božjem bistvu, ki je eno in ravno tisto v Sinu božjem kakor v Očetu. Sveti Duh to čast tudi z Bogom Očetom in Sinom vživa, ker se iz Očeta in Sina izhaja in je z njima enak Bog od vekomaj in enak Bog ostane vekomaj. — Tudi obred med to molitvijo se lepo vjema z besedami. Pri »sanctificas, vivificas, benedicis« dela mašnik križe, ki pomenijo ono posvečenje. oživljenje in blagoslovljenje, ki se je s temi darovi zgodilo pri konsekraciji. Sedaj pa vzame mašnik presv. hostijo, ter z njo pri besedah »per ipsum et cum ipso et in ipso« naredi tri križe nad odkritim kelihom, ker govori o Jezusu Kristusu, katerega kri je v kelihu; dva nadaljna križa, pri katerih imenuje Očeta in Sina, stori nad korporalom med kelihom in svojimi prsmi. Vsi križi med to molitvijo tudi naznanjujejo, da kakor ono posvečenje, oživljenje in blagoslovljenje, je tudi vsa čast in slava Bogu podeljena sad in učinek Jezusove daritve na križu. Pri besedah »omnis honor et gloria« sv. hostijo in kelih v rokah držeč nekoliko povzdigne. Ta elevatio minor je veliko starejša, kot je povzdigovanje ob spreminjevanji. To malo povzdigovanje je takrat, ko je še edino bilo med sveto mašo, veljalo za nekak poziv do ljudstva, moliti sv. rešnje Telo; dandanes le še pred oči postavlja pomen besedi, ki jih izgovarja zraven. Zadnje besede »Per omnia saecula saeculorum« mašnik glasno izgovori, da mu more ljudstvo odgovoriti z »Amen« ter tako vse odobravati, vsemu pritrditi, kar je dosedaj natihoma v njih imenu molil in prosil.

S to prekrasno hvalnico je končan kanon; mašnik zapusti tihoto in se v naslednjih molitvah zopet obrača do ljudstva.

§ 158.

Nadaljevanje.

4. Obhajilo. Najdragocenejši sad sv. maše je gotovo ona nebeška jed, katero vživamo v sv. obhajilu. V mašnem obredu pa imamo neko pripravo na sv. obhajilo, in neko zahvalo za

Digitized by Google

euharistično jed. Razločujemo dvojno pripravo na obhajilo: pripravo Zakramenta in pripravo mašnikovo pa ljudstva. Obojnemu pripravljanju uvod je »Oče naš« z embolizmom.

Očenaš je del mašnega obreda že od apostoljskih časov, sv. Jeronim celó pravi, da je od Jezusa Kristusa samega ukazan za obhajanje sv. daritve n. zak. Gospodova molitev je slovesen uvod k obredu sv. obhajila, nekako tako, kakor je predglasje uvod h kanonu. Najprej mašnik z glasnim »Oremus« ljudstvo opominja k molitvi. In da bi verniki molitev Gospodovo toliko bolj spoštovali, in se kot grešniki ne bali Boga imenovati svojega Očeta ter ga z otroškim zaupanjem prositi, jim pové, da Jezus sam ukazuje tako moliti, ko pravi: »Praeceptis salutaribus moniti et divina institutione formati audemus dicere.« Potem z razprostrtimi rokami glasno moli ali poje mašnik »Očenaš« do zadnje prošnje, katero ljudstvo po svojem zastopniku strežniku dostavi rekoč: »Sed libera nos a malo«. Ko mašnik natihoma odgovori »Amen«, nato v nekem dostavku ali vstavku razširi, ali prav za prav razlaga zadnjo prošnjo Očenaša. Ta dostavek k Gospodovi molitvi imenujemo embolizem.[1] Pričenši z besedami: »Libera nos quaesumus« pové mašnik, kakega zlega naj nas reši milostni Bog: preteklih zlegov, t. j. naših storjenih grehov in njih žalostnih nasledkov; sedanjih, t. j. raznega hudega, ki nas stiska sedaj na duši, sedaj na telesu, n. pr. skušnjave, britkosti, bolezen, lakota . . .; prihodnjih, t. j. časnih in večnih kazni greha. Dalje prosi mašnik v embolizmu, da naj nam dá Bog mir na zemlji ves čas našega življenja, notranji mir, ki je v tem, da smo z božjo pomočjo vselej brez greha, in vnanji mir, katerega imamo, če smo po božji pomoči obvarovani vse zmote. Da bi mašnik ta mir ložje od Boga dosegel, se zateče k pomoči ter priprošnji blažene device Marije, aposteljnov Petra, Pavla in Andreja pa vseh drugih svetnikov. Pri besedah: »Da propitius pacem in diebus nostris« se mašnik s pateno, držeč jo v desnici, prekriža v znamenje srčne želje, da deležen postane onega miru, ki nam ga je Jezus pridobil na križu, ko je za nas daroval svoje telo, ki se kmalu na to položi na pateno. Slednjič božjo skledico poljubi iz velicega spoštovanja do sv. posode.

Sedaj je na vrsti pripravljanje zakramenta za obhajilo, ki je v tem, da mašnik najprej prelomi sv. hostijo, in potem zjedini podobi kruha in vina. Med tem, ko sklepa embolizem z navadnimi besedami ter tiho govori: »Per eundem Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum« drži v obeh rokah sv. hostijo nad odkritim kelihom in jo spoštljivo prelomi v dve polovici, in kos iz desnice položi na pateno. Potem nadaljuje: »qui tecum vivit et regnat« ter pri teh besedah od polovice, ki jo drži v levici, odlomi zdolej z desnico majhen kosec, katerega ob desni roki obdrži; pri nadaljnih besedah: »in unitate Spiritus sancti Deus«

[1]) Ἐμβολισμός od ἐμβάλλω, vvrstim. vmes denem.

Digitized by Google

polovico v levici na pateno položi k desni polovici tako, da je videti sv. hostija zopet cela in okrogla; ko pa konča sklep s »per omnia saecula saeculorum« te besede že glasno izgovori. Prejemši odgovor »Amen« moli glasno: »Pax † Domini sit † semper vobis- † cum«, ter med tem z malim koscem sv. hostije v desnici trikrat križ stori nad kelihom. Ko je strežnik odgovoril z: »Et cum spiritu tuo«, spusti mašnik košček hostije v kelih pa zraven tiho moli: »Haec commixtio et consecratio Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi fiat accipientibus nobis in vitam aeternam. Amen.« Sedaj kelih pokrije. — To liturgično lomljenje in mešanje konsekriranih darov je jako pomenit obred. Z lomitvijo cerkev najprej posnema Zveličarja, ki je pri zadnji večerji razlomil posvečeni kruh, preden ga je razdelil; lomitev nas spominja šege stare cerkve, ko je bilo lomljenje posvečenega kruha na male kosce za obhajanje vernikov potrebno, ker so takrat spreminjali še velike kruhe pri sv. maši. Lomljenje sv. hostije pa tudi lepo naznanjuje Jezusovo silno in krvavo smrt na križu, ter nam v spomin kliče ono ranjenje in razmesarjenje, ki je provzročilo ločitev duše od telesa, t. j. smrt njegovo. Prelomljena sv. hostija nam toraj predstavlja Jezusa kot tisto jagnje, »ki je bilo ranjeno zavolj naših grehov in potrto zavolj naših hudobij« (Izaj. 53, 5). Mašnik lomi hostijo nad kelihom, kar je mističnega pomena ter kaže, da je sv. rešnja kri, katera je v kelihu, tekla iz prelomljenega, t. j. iz hudo ranjenega, razbitega telesa Kristusovega, da je tedaj del tega telesa, z njim eno. Rimska cerkev od nekdaj lomi sv. hostijo v tri[1]) dele, in celebrant dandanes vse tri sam zavživa[2]). Nekdaj je bila ena polovica posvečenega kruha za obhajilo mašnikovo in navzočih vernikov, drugi del so razlomili ter razposlali bolnikom, jetnikom . . ., ali tudi sosednjim škofom in mašnikom, v znamenje cerkvene vkupnosti in prijateljske zveze. Pomenit je tudi obred zedinjenja telesa in krvi Kristusove v kelihu. Po ločenem spreminjanji v kanonu in po lomljenji sv. hostije se nam predstavlja silna in krvava smrt Gospodova, kri Zveličarjeva zdi se nam ločena od telesa njegovega; ko pa posvečene podobe po zmešanji v kelihu zedinimo, nam to mistično združenje telesa in krvi Gospodove naznanjuje ter pomenja častito njegovo vstajenje, ob katerem se je telo zopet združilo s krvjo ter oživelo. Po obredu lomljenja in zedinjenja se nam toraj na skrivnosten način oznanjuje trpljenje Gospodovo in njegovo poveličanje, tu se nam predstavlja Kristus kot ono jagnje, katero »je mrtvo bilo, in je sedaj živo vse vekomaj« (Raz. 1, 18). — Zmešanje Jezusovega telesa z rešnjo krvjo pa pomenja tudi združenje Jezusa od smrti vstalega s človekom pri naslednjem obhajilu, ki nam je duhovna jed in zagotovilo častitega vstajenja. Po lomljenji

[1]) Jutrovci lomijo posvečeni kruh v štiri dele; Mozarabci v devet.

[2]) Pri papeževi maši služi eden večjih delov sv. hostije za obhajanje kardinaldijakona in subdijakona. — Tudi ob posvečevanji novega škofa prejme novoposvečenec en del sv. hostije iz rok škofa posvečevalca Gl. § 21.

Digitized by Google

in med zmešanjem stori mašnik nad kelihom tri križe ter vernikom vošči mirú, pravega Gospodovega mirú, trojnega mirú, namreč z Bogom, s seboj in z bližnjim, ki nam ga je pridobil Kristus po sv. križu in po krvi na križu preliti. — V molitvi, katero moli mašnik med tem, ko mali kosec sv. hostije spušča v kelih »Haec commixtio et consecratio . . .«, zadnja beseda ni lahko umeti. Gotovo se posvečenje ne zgodi še-le sedaj, zato nekateri razlagalci umevajo besede v konkretnem smislu, tako da bi »haec commixtio et consecratio« bilo toliko kakor: ti zmešani in posvečeni darovi telesa in krvi Kristusove itd. Belarmin pa piše: »Non petimus, ut nunc fiat consecratio, sed ut consecratio antea facta sit nobis ad vitam aeternam salutaris«. Drugi menijo, da v tej molitvi beseda »consecratio« skoraj ravno to pomeni kot commixtio, tedaj: zmešanje svetih reči. Gihr priporoča to-le razlaganje: Obred zmešanja nam ima med drugim simbolizovati vstajenje Kristusovo. Prej ko sta telo in kri bila še pod ločenima podobama, sta predstavljala krvavo darilno smrt Kristusovo; sedaj po zedinjenji podob postaneta simbol častitega vstajenja, t. j. telo in kri Gospodova zadobita neki nov in sicer svet pomen, zarad katerga smemo reči, da postaneta (v gotovem smislu) zopet posvečena. Liturgično zmešanje učini toraj vnovič neko »consecratio corporis et sanguinis Domini« na ta način, da jima podeli nov in skrivnosten pomen.

Dovršena je priprava zakramenta; a treba je priprave na sv. obhajilo tudi mašniku in ljudstvu. Kdor hoče sv. rešnje Telo vredno prejemati, je treba, da ima mir, da v njegovem srcu kraljuje mir božji, milost Gospodova; pa tudi vnanjega miru mu je treba, ljubezni in sloge z bližnjim, kajti tridentinski zbor (Sess. XIII. c. 8) imenuje sv. obhajilo »unitatis signum, vinculum charitatis, concordiae symbolum«. Že v embolizmu je mašnik prosil: »Da propitius pacem in diebus nostris«; kmalu na to je vernikom voščil: »Pax Domini sit semper vobiscum« — sedaj pa moli »Agnus Dei . . .« ter božje jagnje na altarji prosi: »Dona nobis pacem« (zraven se udari na prsi v znamenje svoje grešnosti in kesanja). To prošnjo dovršuje v naslednji molitvi »Domine Jesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis . . .« ter prosi, da bi Gospod vsi svoji cerkvi mir in edinost dal in ohranil. Kakor v vnanje znamenje ter dejanjski dokaz, da so duhovniki in neduhovniki med seboj združeni v miru ter v ljubezni in sveti prijaznosti, nastopi poljub mirú — Pax. Prva stoletja so si dajali verniki med sv. daritvijo v znamenje prijaznosti in sloge res poljub (osculum oris), moški moškim, ženske ženskam; a zarad marsikaterih nerodnosti, ki so se zgodile, je v 13. stoletji cerkev opustila poljub ter obdržala le še objem. A dandanes se »Pax« po objetji deli tudi le-še med duhovščino pri slovesnih mašah z leviti. Po molitvi pro pace poljubita namreč celebrant in dijakon altar, da oba z največjim spoštovanjem pozdravita Jezusa in tako rekoč od njega mir prejmeta, na to mašnik dijakona nekoliko objame rekoč: »Pax tecum«. Enako

Digitized by Google

stori dijakon subdijakonu itd. Ako se kakemu lajiku podeli »Pax«, zgodi se to podavši mu v poljub oskulatorij ali pacificale.[1])

Naslednji molitvi, prosti a krepki, ste mašniku bližnja priprava na sv. obhajilo. Opravlja ju celebrant, kakor tudi prvo predobhajilno, ponižno priklonjen, z rokami na altar naslonjenimi in na sv. hostijo gledajoč. V prvi: »Domine Jesu Christe, filii Dei vivi . . .« prosi, naj bi ta presv. daritev in združenje z Jezusom ga rešila vseh grehov in zlegov, in naj bi dal Gospod, da se vselej drži njegovih zapovedi, ter naj bi ne dopustil, da bi se kdaj ločil od njega. V tretji predobhajilni molitvi: »Perceptio Corporis tui . . .« spoznava mašnik najprej svojo nevrednost, in potem milo prosi Zveličarja, naj bi ga vsikdar obvaroval nesreče nevrednega obhajila in mu po svoji dobroti podelil, da mu je vžitje Jezusovega telesa bramba in zdravje duše in telesa. — Ko to odmoli, skaže presv. Zakramentu vso čast s tem, da poklekne, in med tem ko vstaja, kakor od duhovne lakote gnan po Jezusovem telesu, reče: »Panem coelestem accipiam et nomen Domini invocabo«, t. j. hvalil in poveličeval bom Gospoda. Sedaj vzame sv. hostijo v levico in jej podstavi pateno, držeč jo med kazalcem in srednjim prstom ter na prsi se trkaje izreče svojo nevrednost Kristusa prejeti, pa svoje zaupanje na usmiljenje Gospodovo z znanimi evangelijskimi besedami: »Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum; sed tantum dic verbo et sanabitur anima mea.«

Nato vzame mašnik v desnico sv. hostijo, dá sam sebi blagoslov s telesom Gospodovim in zraven natihoma govori: »Corpus Domini nostri Jesu Christi[2]) custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen.« Sedaj se nekoliko pripogne in z največjim spoštovanjem in pobožnostjo zavžije sv. rešnje Telo; potem pa s pripognjeno glavo in z rokami pred seboj sklenjenimi obstoji in obmolči, pa nekoliko časa premišljuje neskončno Kristusovo ljubezen do njega in neizmerno svojo srečo, da je smel Gospoda prejeti — »quiescit aliquantulum in meditatione SS. Sacramenti« pravi rubrika. — Po tej tihi pobožnosti odkrije mašnik kelih, poklekne pred sv. rešnjo krvjo, vstane in s pateno pobere drobtinice sv. hostije, ako bi jih bilo kaj ostalo na korporalu, ter jih s prstom postrže

[1]) Pri črnih mašah se izpušča »Pax«, kakor tudi prejšnja molitev za mir. Sv. Tomaž Akv. pravi: »In missis defunctorum, in quibus sacrificium offertur non pro pace praesenti, sed pro requie mortuorum, Pax intermittitur«. — Veliki četrtek v maši ni poljuba miru, da cerkev svojo žalost in stud pokaže nad ravnanjem nesrečnega Jude, ki je Gospoda poljubovaje izdal sovražnikom. Tudi velika sobota v mašnem obredu nima »osculum pacis«, in Durand to pojasnuje, pišoč: »Quia Christus, qui est vera pax nostra, nondum pacem nuntiavit; quia nondum surrexit, qui in die resurrectionis Apostolis ait: Pax vobis.«

[2]) Na vprašanje: »An sacerdos seipsum signans cum hostia et calice consecratis ante sumptionem sanctissimi Sacramenti ad verba — Jesu Christi — debeat caput inclinare?« je S. R. C. 24. sept. 1842 odgovorila: »Affirmative, juxta rubricas.«

Digitized by Google

med sv. kri v kelih. Ravnokar je premišljal mašnik neskončno dobroto božjo do njega, to mu je srce napolnilo hvaležnosti, zato v svetem navdušenji govori: »Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi? — Calicem salutaris accipiam et nomen Domini invocabo. Laudans invocabo Dominum et ab inimicis meis salvus ero.« Nato vzame v desnico kelih, stori z njim križ čez-se, govoreč: »Sanguis Domini nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam aeternam. Amen«, ter z največjo pobožnostjo zavžije sv. rešnjo Kri. Popolnoma se je združil z Gospodom, in sedaj precej[1]) deli nebeško jed tudi vernikom, ako je kaj pripravljenih na sveto obhajilo; sicer pa sledi poplaknjenje keliha in osnaženje prstov, s katerimi se je dotikal svete hostije. Ker je Gospod v najmanjši drobtinici posvečene hostije in v vsakteri kapljici spremenjenega vina ves in cel pričujoč, hoče cerkev zabraniti vsaktero nečast, ki bi se utegnila zgoditi Kristusu: zato ukazuje, da mašnik kelih, iz katerega je bil sv. rešnjo kri zavžil, podá služabniku, ki mu nekoliko vina vanj vlije, da z njim poplakne kelih. Med tem moli: »Quod ore sumpsimus, Domine, pura mente capiamus: et de munere temporali fiat nobis remedium sempiternum.« Po teh besedah popije vino, s katerim je kelih poplaknil, da kaj Jezusove krvi v njem ne ostane. — Sedaj prime kelih z obema rokama tako, da mu tisti štirje prsti, s katerimi je prijemal sveto hostijo, pridejo vrh keliha, in strežnik mu med nje vlije vina in vode v kelih, da si jih splakne, ko bi se jih morda držala še kaka drobtinica sv. hostije. Med tem izpiranjem prstov moli: »Corpus tuum, Domine, quod sumpsi . . .« ter prosi, naj bi Gospod tudi še potlej ostal v njegovem notranjem, v njegovem srcu, ko ne bo več v vidnih podobah v njem, in naj bi ga rešil madeža pregrehe. Na to obriše prste, izpije iz keliha vino in vodo, otrè kelih z rutico, ter ga pregrne, kakor ga je bil prinesel iz žagrada.

Za toliko skazano milost se je treba mašniku in ljudstvu zahvaliti, kar se zgodi z obhajilno in poobhajilno molitvijo. Mašnik gre na listovo stran ter bere obhajilno molitev. Ta antifona je ostanek nekdanjega psalma, ki so ga od najstarejših časov pa nekako do 12. stoletja pevci takrat prepevali, ko je duhovstvo in ljudstvo pristopalo k sv. obhajilu, od tod tudi imé »Communio«. Pozneje so ono pevanje bolj in bolj skrčevali, in sedaj imamo le še predpevek, ki spada k zahvali in se po svoji vsebini vjema s skrivnostjo ali dogodbo praznikovo, kakor introit in ofertorij. —

[1]) Po zavživanji presv. krvi cerkev mašniku nič ne ukazuje, da bi premišljevaje nekoliko se pomudil, kakor je storil po zavžiti sv. hostiji. Rubrika le velí: »Sumit totum Sanguinem cum particula. Quo sumpto, si qui sunt communicandi, eos communicet, antequam se purificet. Postea dicit: Quod ore sumpsimus . . . Interim porrigit calicem ministro etc.« In na vprašanje: »An sacerdos post sumptionem pretiosissimi Sanguinis debeat parumper immorari in adoratione, prout fit post sumptionem sacrae Hostiae?« je odgovorila S. R. C. 24. sept. 1842: »Serventur rubricae.«

Digitized by Google

Ko mašnik zmoli te svetopisemske vrstice, gre na sredo altarja, ga poljubi, se obrne proti kristijanom, jih pozdravi z navadnim »Dominus vobiscum« in prejemši odzdrav, gre zopet nazaj na listovo stran altarja, vernike še enkrat povabi k molitvi, rekoč: »Oremus«, in na to začne z razprostrtimi rokami iz misala moliti eno ali več molitev, pa v množnem številu, toraj v imenu vseh navzočih vernikov. Te molitve imenujemo poobhajilne, »Postcommunio«; z njimi mašnik Boga hvali, da nas je daritve svete maše deležne storil, in ga prosi milosti, da bi sad te daritve tudi vedno ostal v nas. V teh molitvah najdemo toraj spominek na nekdanje čase velike gorečnosti, ko so skoraj vsi, kateri so bili pri sv. daritvi, tudi dejanjsko se je vdeleževali ter sv. obhajilo prejemali, kar naj bi dandanes vsi pri sv. maši navzoči vsaj po duhovno storili. Poobhajilnih molitev je vselej toliko, kolikor je zbirnih in tihih, in se tudi sklepajo, kakor te. — Ob delavnikih postnega časa prideva se navadnim poobhajilnim molitvam še »Oratio super populum«, kateri uvod so besede: »Oremus. Humiliate capita vestra Deo[1].« Do Gregorja Vél. bila je vse dni v maši ta »molitev nad ljudstvom«, ki je sedaj ostala le še prej imenovane dni, ker cerkev hoče sosebno ob tacih dneh posta in pokore ljudstvo opominjati z njo, kako zeló potrebujejo božje pomoči, in da jim je zato goreče prositi nebeškega varstva, da se morejo ustavljati zalezovanju hudobnega duha.

Konec. Po opravljenih poobhajilnih molitvah mašnik še enkrat vernikom vošči »Dominus vobiscum«. Po sv. daritvi je naša zveza z Bogom postala še tesnejša in prisrčnejša, zato mašnik pred sklepom sv. dejanja vsem navzočim vošči, naj bi Gospod s svojo pomočjo in varstvom jih spremljeval ves dan. — Nato ljudstvu govorí sklepne besede »Ite, missa est«, oziroma, »Benedicamus Domino« ali pa »Requiescant in pace«.[2] Že od nekdaj je bila navada, ob koncu bogoslužnih opravil ljudstvu naznanjati razpúst, kar se je v rimski cerkvi godilo z besedami »Ite, missa (= missio, dimissio) est«. V 11. stoletji nastalo je pravilo še dandanes veljavno, da se razpuščenje slovesno naznani s temi besedami le v mašah slovesne in vesele lastnije, da se toraj »Ite, missa est« le takrat rabi, če se je v tisti maši molilo »Gloria in excelsis«. Ob dnevih žalosti in pokore niso vernikom naznanjali razpuščenja, ampak so jih pozivali z besedami »Benedicamus Domino«, da še delj osta-

[1]) Ne le pri besedi »Oremus« se je mašniku z glavo prikloniti, ampak mora tudi govoreč naslednje besede »Humiliate capita vestra Deo« priklonjeno imeti (S. R. C. 12. dec. 1879).

[2]) Gledé obreda piše Gavanti: »Ite, missa est« dicitur versus populum, quia dimittitur; »Benedicamus Domino« — versus altare, quia ibi peculiari modo Dominus adest; »Requiescant in pace« — item versus altare, quia sermo est de absentibus. — Kedar dijakon te besede poje, mora celebrant »Benedicamus Domino« in »Requiescant in pace« tudi govoriti, pa bolj tiho (submissa voce), a ni mu treba izgovarjati »Ite, missa est«. S. R. C. 7. sept. 1816.

Digitized by Google

nejo na sv. kraji ter se vdeležé vkupnih molitev. Na obojne sklepne besede ljudstvo po strežniku odgovarja »Deo gratias« — hvala večnemu Bogu, da smo se smeli svetih skrivnosti vdeležiti ter prejeti dragocenih milosti. V črnih mašah odpade veseli ter slovesni razpust, in od 12. stoletja je splošna navada, maše za rajne sklepati s pobožnim voščilom »Requiescant in pace«, kajti primernejše bi tù cerkev res ne mogla skléniti, kakor s prošnjo, da bi dušam rajnih ta opravljena sv. daritev naklonila večni pokoj in nebeški mir v naročji božjem. Z enim ali drugim teh sklepnih stavkov bila je prva stoletja (nekako do 12.) končana daritev sv. maše; kar dandanes sledi: Placeat, blagoslov in zadnji evangelij, nastalo je pozneje, ter je bilo sploh in za stalno ukazano še-le v 16. stoletji.

Mašnik sklenjene roke položí na altar, prikloni glavo in s tiho molitvijo »Placeat tibi...« na kratko ponovi, kar je že prej prosil med sv. mašo, namreč, da bi bilo trojedinemu Bogu všeč dovršeno opravilo, in naj bi daritev, če tudi opravljena po nevrednem človeku, bila vendar Bogu prijetna, za mašnika pa, in za vse, za katere je bila opravljena, naj bi po božji milosti bila spravna. Na to mašnik poljubi altar, in med tem ko glasno govori: »Benedicat vos omnipotens Deus« povzdigne oči in roke proti nebu, od koder dohaja vsak dober dar, se potem obrne k vernikom po cerkvi, in govoreč: »Pater et Filius ✝ et Spiritus sanctus« nad njimi križ stori[1]) v znamenje blagoslova ter tako tudi naznani, da ima vsakoršen blagoslov svoj izvirek v daritvi Kristusovi na križu. — Konec sv. mašnemu opravilu je čitanje kakega oddelka iz evangelijev. Ta »zadnji evangelij« je pri votivnih in črnih mašah vselej, sicer pa navadno[2]) začetek iz evangelija sv. Janeza (1, 1—14), katerega so kristijanje že od nekdaj visoko častili. Prekrasno se podajo za sklep sv. maši zadnje besede tega evangelija. Ob začetku je mašnik poln hrepenenja klical s psalmistom k Bogu: »Emitte lucem tuam et veritatem tuam« — to se je zgodilo, zato sedaj z evangelistom radostno kliče: »Et Verbum caro factum est et habitavit in nobis: et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis«. Verniki pa, osrečeni in oveseljeni po sv. daritvi, zakličejo[3]) po svojem

[1]) Samo škof smé pri maši ljudstvo blagoslavljati s trojnim znamenjem sv. križa.

[2]) Le pri tretji maši o Božiču bere se ult. Evang. Epiph.; cvetno nedeljo pri zasebnih mašah ult. Evang. e bened. palm.; in pri praznišk ih mašah, kedar se beró ob nedeljah in ob tacih ferijah in vigilijah, ki imajo lastni evangelij, je ult. Evang. Dom., fer. maj., Vigil.

[3]) Molitve pri sv. maši, o katerih smo govorili, se ne izgovarjajo z enakim glasom, ampak cerkvene določbe ukazujejo jim trojin glas: govoré se glasno, ali polglasno, ali tiho. 1. Glasno, t. j. takó, da vsi okolistoječi morejo slišati (voce clara) so izgovarjati: *a*) vse molitve in čitanja od nastopne molitve do vštevši ofertorij (izvzemši »Aufer, Oramus te, Munda cor, in Per evangelica

Digitized by Google

zastopniku strežniku: »Deo gratias!« kar pa je tudi mašniku poziv, da se s pobožno molitvijo in tihim premišljevanjem Bogu primerno zahvaljuje za skazano mu neskončno milost!

Dostavek k sv. maši je zaukazan po dekretu S. R. C. dné 6. januarija 1884 in po naredbi Leona XIII. l. 1886. v tem smislu: ». . . ut in posterum in omnibus tum Urbis tum catholici orbis Ecclesiis preces infra scriptae, ter centum dierum Indulgentia locupletatae, in fine cujuscumque Missae sine cantu celebratae, flexis genibus recitentur, nimirum: Ter »Ave Maria etc.«; deinde semel dicitur »Salve Regina etc.«, et in fine: ℣. Ora pro nobis, sancta Dei Genitrix. ℟. Ut digni efficiamur promissionibus Christi. Oremus. Deus, refugium nostrum et virtus, populum ad te clamantem propitius respice; et intercedente gloriosa et immaculata Virgine Dei Genitrice Maria cum beato Josepho ejus Sponso, ac beatis Apostolis tuis Petro et Paulo et omnibus sanctis, quas pro conversione peccatorum, pro libertate et exaltatione sanctae Matris Ecclesiae, preces effundimus, misericors et benignus exaudi. Per Christum Dominum nostrum. Amen. (Addatur invocatio): Sancte Michael Archangele, defende nos in praelio; contra nequitiam et insidias diaboli esto praesidium. Imperet illi Deus; supplices deprecamur: tuque, Princeps militiae coelestis, Satanam aliosque spiritus malignos, qui ad perditionem animarum pervagantur in mundo, divina virtute in infernum detrude. Amen.[1])

---

dicta«); *b*) predglasje in »Očenaš« od »per omnia« naprej. Le »Amen« po očenašu izgovarjati je tiho. *c*) »Per omnia saecula« in »Pax Domini« po očenašu. *d*) Agnus Dei, Communio in Postcommunio; Ite, Benedicamus in Requiescant in pace. *e*) Besede blagoslovljevanja in zadnji evangelij; pa tudi »Humiliate capita vestra Deo«. Pri slovesni maši z leviti pa celebrant vse tisto, kar mu ni peti in bi pri zasebni maši moral glasno govoriti, izgovarja tako rahlo, da ga slišijo le levitje. 2. Polglasno, t. j. tako, da slišati more le služabnik (voce media, mediocriter elata) mora govoriti mašnik: *a*) Orate fratres; Sanctus in Benedictus; *b*) besede »Nobis quoque peccatoribus« in trojni »Domine non sum dignus«. 3. Tiho, t. j. takó da mašnik le samega sebe sliši, strežniki pa, da ga ne slišijo (submissa voce v. secreta) je govoriti vse tisto, o čemur ni ukazano, da bi se imelo glasno ali polglasno izgovarjati. Zlasti: *a*) Aufer, Oramus te Domine, Munda cor, Per evangelica dicta in vse one molitve, ki so od odkritja keliha ob darovanji naprej pa do prefacije opravljati, izvzemši Orate fratres. *b*) Ves kanon do mašnikovega obhajila, izvzemši ono, kar je bilo prej povedano. *c*) Tihotno govoriti je tudi molitev Placeat tibi.

[1]) Ako mašnik božični praznik opravi vse tri sv. maše pri istem altarji kar zapored, mu je te molitve opraviti le konec tretje maše. Če pa ne opravi zapored sv. maš, mu je to moliti, kolikorkrat altar zapusti. Tako S. R. C. 30. aprila 1889.

Digitized by Google

C.

Razne vrste maš rimskega obreda.

§ 159.

Maše raznega imena.

Sv. mašam rimskega obreda dajemo z ozirom na nekatere okolnosti razna imena, in sicer:

1. Ako gledamo na slovesnost, s katero se obhaja sveta daritev, razločujemo:

a) Slovesno ali véliko mašo (missa solemnis), pri kateri strežeta celebrantu dijakon in subdijakon, ter mašnik poje, in se izvršuje kajenje altarja, gori več luči itd.

b) Peto mašo (missa cantata), pri kateri mašnik poje in mu pevci odpevajo, a ni azistence, ni kajenja (gl. str. 459, op. 1). Po cerkvah, kjer mašnik ne more imeti dijakona in subdijakona, ima peta maša iste privilegije, kakor slovesna; n. pr. kot poželjna ali kot črna maša.

c) Tiho mašo (missa lecta v. secreta), ki je brez vse vnanje slovesnosti, ali pa tudi, če pevci ali ljudstvo sploh zraven poje, a ne mašnik.

Vse te sv. maše se časih obhajajo tudi pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, ter jim potem pravimo »maše z blagoslovom«; več o njih gl. § 144 št. 5.

2. Če se oziramo na občino ali duhovnijo, pred katero ali za katero se mašuje, razločujemo:

a) Konventno mašo (missa conventualis), ki se v soglasji z oficijem dan za dnevom opravlja za vse dobrotnike po stolnicah, kolegijatnih in samostanskih cerkvah. Ker naj bi bila duhovščina dotičnega kapiteljna ali samostana navzoča pri tej maši, imenujemo jo kapiteljsko ali konventno mašo.

b) Farno mašo ali mašo za župljane, to je nedeljsko ali prazniško opravilo, ki se obhaja za ljudstvo. Nekateri tudi tisto mašo imenujejo »farno mašo«, ki se po župnijskih cerkvah med tednom opravlja ob določeni uri, in h kateri pride dokaj ljudstva iz dotične duhovnije. Ker se konventna in tudi farna maša opravlja pred kako določeno občino, imenujemo jo očitno mašo (missa publica); vse druge maše pa, ki se

Digitized by Google

ne opravljajo zaradi vernikov gotovega, določenega kraja, imenujemo samitne ali privatne maše. Nekaterim pomeni privatna maša toliko kot tiha.

3. Ako pogledamo mašni obrazec, spoznamo, da molitve in berila zunaj kanona niso v njem vedno enake, ampak se spreminjajo ter se vjemajo ali s skrivnostjo in dogodbo praznikovo, ali pa razodevajo kako posebno prošnjo, željo, zaradi katere se opravlja sv. maša, t. j. posamezni mašni formulari se *a)* vjemajo s cerkvenim letom pa z oficijem, ali pa se *b)* ne vjemajo z njim ter odstopajo od oficija. Prvim pravimo maše od dné (missae secundum ordinem officii) in so zopet ali maše od cerkvenega časa (missae de tempore), ali pa maše od svetnikov (m. de Sanctis); poslednje pa imenujemo missae extra ordinem officii, in take so poželjne ali votivne, pa črne maše.

Kar se tiče maš od dné, najdemo za vélike praznike Gospodove že v najstarejših sakramentarijih posebne formulare. Nedelje imajo vse svoj lastni mašni obrazec, po katerem se obhaja ob Gospodovem dnevu sv. daritev. če kak višji god ne prerine nedeljskega oficija. Izmed delavnikov imajo lastne maše formulare dnevi postni, kvaterni in prošnji. Ako bi bilo kedaj treba de Ea maševati ob feriji, ki nima lastne maše, vzeti bi bil mašni obrazec prejšnje nedelje. Za godove svetnikov podaje mašnih formularov »Proprium« in »Commune Sanctorum«, semtertje tudi »Proprium Missarum de tempore«. — O mašah, ki se ne vjemajo z oficijem, nam je zarad njih važnosti v naslednjem govorjti obširneje.

§ 160.

Poželjne (votivne) maše in njih razdelitev.

Nekaka priprava sv. maši so nočne molitvene ure sv. cerkve, t j. jutranjice in hvalnice, izmed dnevnega oficija pa duhovna ura prva in tretja, ki se navadno opravljate pred mašo, in se celó morate opraviti pred konventno mašo. Ostale dnevne duhovne ure so nekako nadaljevanje sv. daritve. Vsled tega so v bližnji razmeri med seboj berila in molitve brevijarja, pa berila in molitve mašnega formulara za tisti dan. Cerkev želi, da ostane ta notranja zveza, to tesno razmerje in edinost med oficijem in mašo, toraj ukazuje, da naj mašniki praviloma opravljajo sveto daritev v soglasji z dnevnim oficijem, pa da naj od tega reda ne odstopajo brez zadostnega povoda. Primeri se pa med kristijani časih kaj toliko

Digitized by Google

važnega in pomenljivega, da cerkvi ali vernikom ne zadostuje več zahvala in prošnja dotičnega dnevnega mašnega formulara, ampak želé si posebnih, nalašč za ta slučaj sestavljenih izrazov zahvale ali prošnje; pobožnost, prošnja za odvrnjenje kakega zla, ali zahvala za prejeto pomoč utegne biti tólika, da se skuša razodevati v vseh molitvah in berilih sv. maše. Taki želji in potrebi vstreza cerkev s posebnimi obrazci votivnih maš, katere se toraj opravljajo extra ordinem officii, ter se v svojih molitvah in berilih vjemajo s tistimi prošnjami in željami, zarad katerih se naprosi daritev sv. maše. Imena nimajo a voto, kakor bi se bil kdo zavezal z obljubo, da preskrbi tako mašo, ampak votum tù pomenja toliko kot desiderium, želja, prošnja, ter so te maše poseben in lep izraz želje dotičnega vernika; zato jim pravimo poželjne maše, kajti zadevni želji, prošnji sosebno vstrezajo. Sicer so missae de Requiem tudi nekatere votivne maše, a ker za nje veljajo posebne določbe, nam bo o črnih mašah tudi posebej govoriti.

I. Poželjnih maš razločujemo več vrst, in razdeljujemo jih deloma z ozirom na njih vsebino, deloma pa oziraje se na način praznovanja. Ako gledamo edino le na vsebino, ali na one vnanje dogodbe, zarad katerih se opravlja votivna maša, jih po različnosti formulara delimo v tri vrste:

1. K prvi štejemo vse maše v misalu, namenjene v češčenje kake skrivnosti ali kakega svetnika, po kolikor se smejo rabiti kot poželjne maše. Missae de tempore namreč, n. pr. za nedelje in ferije namenjeni mašni obrazci se ne smejo rabiti za votivno mašo; tudi ne maše glavnih praznikov Gospodovih in Marijinih, namreč maša božična, razglašenja Gospodovega, velikonočna itd., kakor se tudi malega in velikega Šmarina, Svečnična in dr. ne smejo jemati kot poželjne. Ako bi pa kdo naprosil sv. mašo n. pr. v čast Jezusovemu vstajenju, v čast Marijinemu vnebovzetju . . ., vzemi se maša »de die cum intentione colendi hoc vel illud Mysterium« (S. R. C. 22. dec. 1753). Smejo se pa kot poželjne brati maše presv. Imena, Srca, Krvi Gospoda J. Kr.; in po škofijah, kjer vsled dovoljenja apostoljskega sedeža obhajajo godove trnjeve krone, sulice, žebljev, petih rán Jezusovih itd., je dovoljeno tudi od teh skrivnosti opravljati votivne maše. Kar pa tiče maše de Sanctis, sme se vsacemu kanoniziranemu svetniku v čast brati poželjna maša. Vzame se v ta namen maša iz misala, ki je najti ob godu dotičnega svetnika ter se z onimi spremembami, koje ravno takrat zahteva cerkveni čas, vporabi za votivno mašo, pa v oracijah se

Digitized by Google

besede »natalitia, solemnitas, festivitas« spremené v »memoria« ali v »commemoratio«; besedi »annua« in »hodie« se pa izpusté.[1]) Kedar pa v misalu nima lastnega mašnega formulara svetnik, katerega hoče mašnik počastiti z votivno mašo, vzame se ex Communi ona maša, katera se vjema z značajem dotičnega svetnika in z zadevnim cerkvenim časom.[2])

2. Druge vrste votivnih maš so oni formulari, katere nahajamo v misalu po maši in Dedicat. Eccl., in so odkazani za posamezne dni v tednu, namreč: za ponedeljek de SS. Trinitate, za torek de Angelis, za sredo de ss. Apostolis Petro et Paulo, za četrtek de Spiritu sancto in pa de Eucharistia, za petek de Cruce in de passione Domini, za soboto pa de S. Maria, katerih obrazcev je pet, da ni treba celebrantu zarad cerkvenega časa nikakovih prememb delati v maši device Marije. Vsled dekreta S. R. C. dné 5. jul. 1883, s katerim so se mesto ferijalnega oficija dovolili votivni oficiji (glej stran 303 opom. 2), so se določile tudi tem oficijem primerne »Missae votivae per annum«, ki se večinoma vjemajo z že imenovanimi, samo da se je ponedeljku odločila maša de Angelis, torku de ss. Apostolis, sredi nova poželjna maša de S. Joseph, četrtku de Eucharistia in petku de Passione izmed prej imenovanih, soboti pa se je odločila maša »Gaudens gaudebo«, ki jo ima misal za praznik neomadežanega spočetja.[3])

3. Tretje vrste poželjnih maš je tistih 13, katere misal podaja za posebne vnanje dogodke in primerljeje javnega ali privatnega življenja, v katerih prosimo odvrnjenja kakega zla, ali naklonitve kake dobrote; časih pa z njimi zahvalo izrekamo za odvrnitev kakega zla, ali pa za prejeto dobroto. Ti mašni formulari so: Missa pro eligendo summo Pontifice, in anniversario electionis seu consecrationis Episcopi, ad tollendum schisma, pro quacumque necessitate, pro remissione peccatorum, ad postulandam gratiam

[1]) Na vprašanje: »An in Orationibus tam officii quam Missae variari debeant »hunc diem« vel »hodiernum diem« sive »praesentem diem«, cum transfertur officium sive accidentario sive perpetuo?« je S. R. C. 7. sept. 1816 odgovorila: »Nihil immuntandum inconsulta sacra Congregatione«.

[2]) Natančnejši poduk o tej vrsti poželjnih maš podaja n. pr. P. J. Schneider v svojem »Manuale sacerdotum«, pars II.

[3]) A če je mašnik kak dan molil votivni oficij, ni zarad tega dolžan, da bi se moral tisti dan posluževati dotične votivne maše, on sme maševati tudi po svojem direktoriji, n. pr. de ea. Le ko bi bili v kaki škofiji že prej ex speciali privilegio rabili kak votiven oficij, tamkej se ga mora duhovnik tudi v maši držati (S. R. C. 24. nov. 1883).

Digitized by Google

bene moriendi, contra paganos, tempore belli, pro pace, pro vitanda mortalitate vel tempore pestilentiae, pro infirmis, pro peregrinantibus in pa missa pro sponso et sponsa.

II. Kedar pri votivnih mašah ne gledamo le na vsebino, ampak tudi na način praznovanja, razločujemo slovesne in zasebne ali samitne poželjne maše.

1. Slovesna votivna maša je tista, katera se zarad kakega obče veselega ali žalnega, za cerkev in državo važnega dogodka, na škofovo povelje ali dopuščenje obhaja s petjem in toliko drugo prazničnostjo, kolikor je v zadevnih razmerah mogoča. Bistveni znak slovesne poželjne maše je toraj to-le troje:

a) Res gravis vel publica ecclesiae causa, splošna za cerkev in državo važna zadeva, kakor so volitev in kronanje papeža, volitev in posvečevanje škofa, blagor deželnega vladarja, zahvala za dobljeno zmago, jako važne volitve, storjena obljuba celega okraja ali občine, štirideseturna pobožnost pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, ako se napravi natanko po navodu papeža Klemena XI. (gl. § 144); dalje molitve za odvrnjenje vojske, kuge, lakote, velike suše ali moče itd. Zadosten vzrok za obhajanje slovesne votivne maše je po izjavi S. R. C. 23. sept. 1837 tudi »extraordinarius concursus populi ad celebrandum festum, quod transferri debet«. Ni pa res gravis vel publica eccl. causa, ter ne opravičuje slovesne poželjne maše: nova maša ali vstop v samostan, petindvajset- ali petdesetletnica mašništva, poroka, pričetek in sklep šolskega leta in enako, kar je le causa privata, ki dopušča samo zasebno poželjno mašo.

b) Praescriptio vel licentia Ordinarii v. Summi Pontificis, zapoved ali dovoljenje škofovo ali papeževo, ker tema gré razsojevati v vsacem slučaji, se li nahaja splošna za cerkev in državo važna reč ali ne, in če je toraj obhajati slovesna votivna maša ali ne.

c) Solemnitas saltem extrinseca, ki se po nauku imenitnih rubricistov ravná po zmožnosti dotičnih cerkvà Gardellini stvar pojasnuje tako-le: »Si celebrari velint missae votivae . . . pro re gravi et publica ecclesiae causa, non aliter celebrari poterunt, nisi solemniter et cum ministris paratis . . . ubi vero ecclesiae egestate premuntur, paramenta desunt et sacri ministri: quid, quaeso, prohibet, si unus sacerdos eo, quo potest, modo cum uno vel duobus clericis missam

Digitized by Google

votivam pro re gravi vel publico ecclesiae bono cum cantu celebret? Isthaec missa non absolute solemnis est; talis tamen relative ad locum, personas, tempus et alias, quae concurrunt, circumstantias, quaeque, ut aliter fiat, non permittunt.« Ako se torej z leviti ne more obhajati slovesna poželjna maša, naj je vnanja prazničnost v večjem lišpu in obilnejši razsvetljavi altarja, pa v tem, da celebrant mašo poje. — Ako le enega ali druzega naštetih pogojev manjka, je maša le:

2. zasebna ali samitna votivna maša, za katero zadostuje že causa privata, osebna zadeva tega ali unega, ki pa vendar mora biti vselej c. rationabilis, n. pr. posebna in velika pobožnost mašnikova ali kakega vernika do te ali druge skrivnosti ali svetnika, prošnja tistega, ki mašniku dá stipendij, zadnja volja, v kateri je naravnost izrečeno, da naj bi se opravila votivna maša itd. Brez pametnega razloga pa dušni pastir ne smé odstopati od maše, katera se vjema z oficijem. Ko bi se votivna maša kdaj obhajala tudi prav slovesno, a vendar v privatni zadevi, n. pr. ob poroki, zaradi ustanove . . ., ostane vendar-le zasebna poželjna maša, in tudi za njo veljajo vse tiste cerkvene določbe ozir prepovedanih dni in obreda, kakor za druge privatne votivne maše.

§ 161.

Katere dni in kako se opravljajo poželjne maše.

I. Ker votivne maše navadno praznovanje dotičnega dné nekako motijo in pretrgajo, zato je cerkev omejila njih rabo; in da odvrne vsako samovoljnost, je natanko določila dni, ob katerih se smejo opravljatí poželjne maše, in kdaj ne. Sploh ni nikdar dopuščeno, od dnevne maše odstopati brez pametnega povoda; kolikor večja pa je prazničnost zadevnega dné, toliko imenitnejši mora biti vzrok, da opraviči votivno mašo na tisti dan. Ob največjih praznikih cerkvenega leta naj bi verniki obračali vse svoje misli edino le na dogodbo ali skrivnost dotičnega dné ter naj bi se Bogu zahvaljevali za neskončno ljubezen, ki se razodeva v praznikovem prigodku. Na vse drugo naj bi nekako pozabili ob tacem dnevu; zato je cerkev ob praznikih I. reda (f. dupl. I. cl.) prepoveda la vse votivne maše. Ob druzih godovih smejo se brati poželjne maše, a velik razloček je med njimi ozir onih dni, ob katerih so dovoljene. Nekaterim daje cerkev prednost pred dru-

Digitized by Google

gimi, ter jih dopušča ob večjih godovih kot druge. Gledé na to prednost delimo vse votivne maše v take s privilegijem in v take brez privilegija.

Izmed privilegiranih poželjnih maš so najimenitnejše:

1. Maša blažene device Marije ob predbožični devetdnevnici. Povsod tam, kjer je to že zeló stara navada in ljudstva obilo dohaja skupaj, smé se tistih devet dni pred božičnim praznikom vsak dan ena votivna maša de Beata peti, po obredu za slovesne poželjne maše odločenem. Le ob godu Exspect. partus B. M. V. (18. dec.) mora celebrant vzeti mašo od dné. — Po ena peta votivna maša de Beata je dovoljena tudi za vse druge dni adventa, izvzemši večje godove, namreč: praznike I. in II. reda pa I. adventno nedeljo. Te pete votivne maše po izreku S. R. C. dné 29. januarija 1752 niso slovesne, se morajo toraj obhajati po obredu privatnih poželjnih maš, s tremi oracijami brez »Gloria« in »Credo«. Le ob sobotah in v osmini praznika brezmadežnega spočetja se privzame »Gloria«. Med ravnokar imenovano osmino se tiste dni, ko je officium de die infra octavam, ne jemlje votivna maša »Rorate«, ampak praznikova maša de Concept. Immaculata z Gl. in Cr., prav po direktoriji; kedar pa je v tej osmini officium de aliquo semidupl. vel dupl., takrat se sicer tudi vzame maša od Marijinega praznika z »Gloria«, a brez »Credo«. — Pomniti je, da se za adventni čas poželjna maša de Beata dovoljuje le s tem pogojem, da se zaradi nje nikoli ne opušča farna maša ob nedeljah in praznikih, ali pa konventna maša. Po tistih župnijskih cerkvah, kjer se vsak dan bere le samo ena maša, se toraj ob nedeljah in praznikih ne smé peti votivna maša »Rorate«, ampak obhajati se mora missa diei.[1])

2. Ker je krščanski zakon velike važnosti za sv. cerkev, podelila je velike predpravice votivni maši pro sponso et

[1]) Ozir adventne zorne maše so dobile razne škofije od apostoljskega sedeža posebnih pravic. Češki cerkveni provinciji je Pij IX. l. 1864. dal ta-le privilegij: »In tota Bohemia retineri potest jam diu inducta consuetudo fidelibus acceptissima, qua fit, ut per integrum tempus s. Adventus usque ad 23. Dec. in singulis ecclesiis ad auroram celebretur cum cantu missa »Rorate« cum Gloria, Symbolo et unica oratione, ipsis non exclusis dominicis.« L. 1866. se je dovolilo vladikovini dunajski: »Missa Rorate potest celebrari per Adventum quotidie, exceptis dominica I. Adventus et festo immaculatae Conceptionis et ipsius die octava.« Leta 1871. prejela je linška diecesa v tej zadevi poseben odlok. Vsak mašnik se mora torej gledé adventne votivne maše de B. M. V. ravnati po zakonu ali šegi svoje škofije.

Digitized by Google

sponsa. Smé se namreč extra tempus clausum brati vse dni, razun nedelj in zapovedanih praznikov, vseh praznikov I. in II. reda, osmin sv. treh kraljev in binkoštne, osmega dne (diei octavae) po Telovem in predbinkoštnega dné. Vernih duš dan se druge privatne votivne maše ne smejo brati, pač pa pro sponsis (S. R. C. 7. sept. 1850). Ob naštetih zabranjenih dneh bere duhovni pastir ob poročanji mašo od dné, v katero je po oracijah, ki jih za tisti dan ukazujejo rubrike, vložiti vselej sub distincta conclusione spomin votivne poročne maše. Po tej komemoraciji še-le pride »oratio imperata«, ako je takrat jemati. Kedar se pa ob zabranjenih dnéh mesto votivne poročne maše vzame maša tistega dné, se morajo vselej, kedarkoli se ima novoporočencema dati blagoslov, zraven spomina poželjne maše vzeti iz nje tudi dotične oracije pro benedictione nuptiarum, namreč: »Propitiare . . . Deus, qui potestate . . . Deus Abraham . . .«, ki se nad poročencema molijo ravno takrat, ko bi se molile v votivni maši. Kedar pa se novoporočencema ne sme dati ta »solemnis benedictio«, takrat se pa tudi ne sme brati votivna maša pro sponso et sponsa, kajti vse privilegije ima ta maša le zaradi blagoslovljenja. — Slovesni blagoslov in torej tudi poželjna maša ob poroki pa je opuščati: *a)* ako je nevesta vdova[1]) in je blagoslov že prejela; *b)* če se poročanje izvršuje ob prepovedanem času (S. R. C. 23. junija 1853: 7. avg. 1875); *c)* če sta ženin in nevesta sklenila mešan zakon, in ko bi bila tudi spregled dobila od sv. sedeža (S. R. C. 1. sept. 1838; S. C. Inq. 28. avgusta 1839), kajti cerkev je bila vsak čas zoper take zakone, torej ne gré, da bi jih slavila s slovesnostjo votivne maše ter z blagoslovljenjem. Ako v teh slučajih novoporočenca želita sv. maše, naj jo duhovnik opravi de die, ne spominjajoč se votivne; ali pa utegne brati kako drugo poželjno mašo, če to dopušča zadevni dan. — Maša pro sponsis ostane vedno le m. votiva privata, če tudi bi jo mašnik pel ali obhajal celó z leviti; torej se mora po obredu zasebnih poželjnih maš opravljati brez »Gloria« in »Credo«, vsaj s tremi oracijami, ob koncu Benedicamus Domino in zadnji evangelij sv. Janeza. Predglasje se ima peti tono feriali (S. R. C. 31. avg. 1839).

3. O slovesnih votivnih mašah med štirideseturno pobožnostjo smo že govorili v § 144 str. 409.

[1]) Odrekati pa ni ta blagoslov, če je nevesta le »corrupta«. (S. C. Conc. 2. okt. 1593). — Kedar je ženin vdovec, a nevesta ni še bila poročena, ravnati ima duhovni pastir po šegi svoje škofije (S. R. C. 3. marca 1761).

Digitized by Google

4. Dopuščena (a ne ukazana) je za vsako cerkev e n a slovesna ali vsaj peta maša od cerkvenega patrona, de Titulari, ali tudi od kakega druzega praznika, ob njegovem navadnem dnevu (in die propria) v tistih slučajih, kedar se je zaradi višjega godu moralo praznovanje cerkvenega patrona ali druzega praznika pro choro preložiti na poznejši nezabranjen dan, a če se vendar-le k obhajanju tacega godu ob njegovem navadnem dnevu snide nenavadno veliko ljudstva. Ta maša de translato festo tituli ecclesiae, vel de festo, ad quod celebrandum concursus populi fit extraordinarius, poje se po obredu slovesnih votivnih maš, ima torej »Gloria« in »Credo« (če bi tudi maša od dotičnega godu sicer ne imela Cr.), le eno oracijo — od preloženega patrona, in zadnji evangelij sv. Janeza. Ta slovesna poželjna maša pa n i d o p u š č e n a, kedar dies propria pride na I. adventno, I. postno ali cvetno nedeljo; na pepelnično sredo ali veliki teden; na velikonočno in binkoštno nedeljo pa na naslednja ponedeljka in torka; na Božič, svete tri kralje, vnebohod Kristusov in na Telovo. Ako se pa dušni pastir ne posluži tega dovoljenja ter ob tacem dnevu mašuje, kar mu velí cerkveni koledar, takrat pa v to mašo ne smé sprejeti spomina prenesenega godú, kajti same komemoracije ne dopuščajo rubrike.

5. Največje privilegije ima slovesna poželjna maša pro re gravi vel publica ecclesiae causa, od škofa ukazana ali vsaj dopuščena. Smé se obhajati vse dni, tudi ob nedeljah in praznikih, le samo ob nedeljah I. reda in praznikih I. reda ne, tudi pepelnično sredo in véliki teden pa na božično in binkoštno vigilijo ne. A te zabranjene dni se pridene oraciji v maši od dné še spomin votivne maše sub unica conclusione, če je tako ukazano po višjem pastirji.

N e p r i v i l e g i r a n e votivne maše pa so vse p r i v a t n e, zasebne poželjne maše, ter se ex causa rationabili smejo brati ali tudi peti samo ob godovih nižje vrste (f. semidupl.), ob prostih godovih (simpl.), in ob dnevih brez godu (feriis per annum). Zasebne votivne maše, katerim prištevamo tudi one, koje škof ob mašnikovem posvečenji ukazujejo novoposvečencem (glej § 20, str. 57), so pa p r e p o v e d a n e: vse godove navadne vrste (f. dupl. m.) ali še višje veljave, vse nedelje in zapovedane praznike, v petih samopravnih osminah, t. j. med oktavo božično, sv. treh kraljev, velikonočno, binkoštno in sv. rešnjega Telesa, ob privilegiranih vigilijah (dnevi pred Božičem, sv. tremi kralji in

Digitized by Google

Binkoštmi) in ferijah (pepelnično sredo in ves véliki teden). Kedar je prepovedana zasebna votivna maša, se tudi komemoracija iz nje ne smé privzemati v dnevno mašo.

II. Kar tiče obred, po katerem se opravljajo poželjne maše, nam je vselej na to gledati, je-li votivna maša, ki se ima obhajati, slovesna ali le zasebna. Loči pa se poželjna maša ozir obreda od dnevne maše v obče v tem-le:

1. Slovesna votivna maša ima vselej »Gloria« in »Credo«; le ko bi se obhajala v vijolični barvi, ne imela bi Gl., »vero« pa le na nedeljo. Izmed privatnih pa ima poželjna maša de Angelis vselej, ona de Beata pa ob sobotah »Gloria«; sicer pa so vse zasebne votivne maše brez Gl. in brez Cr.

2. Slovesna poželjna maša ima le eno oracijo sine Commem. off. diei curr., če ni kdaj izrečno ukazano drugače; zasebna pa vselej vsaj tri. Prva je oracija votivne maše, druga je molitev dnevne maše in tretja je ona oracija, ki ima v maši od dné drugo mesto. Če pa ima dnevna maša še več oracij, morajo se vse sprejeti v votivno mašo, in sicer v isti vrsti, kakor so v dnevnem oficiji. Mašnik smé še tudi druzih molitev pridevati, vendar onih ukazanih in teh ad libitum skupaj naj ni čez sedem. Izjema je pri votivni maši de Beata, v kateri je tretja oracija de Spiritu sancto, če je ne prerine kaka commemor. specialis.

3. Ozir vmesnega speva (gradual, aleluja in trakt) velja v obče to, kar za maše od časa; tudi pri poželjnih mašah ravnati se je po tistih premembah, katere zahtevajo razni časi cerkvenega leta. Sekvencije nima nobena votivna maša.

4. Ako ima poželjna maša lastno prefacijo, (kar je razvideti iz dotičnega mašnega formulara), mora mašnik vselej tisto vzeti, bodisi v slovesni ali zasebni votivni maši, n. pr. v maši de Spiritu s. binkoštno predglasje, v maši de Eucharistia božično, v maši de Beata: »Et te in veneratione beatae Mariae« itd. Če pa votivna maša nima lastne prefacije, vzame se predglasje dotične osmine ali dotičnega cerkvenega časa, ako imata posebno prefacijo; sicer pa vselej praefatio communis, ako namreč takrat ni osmine z lastnim predglasjem, in tudi ne tacega cerkvenega časa, ki bi imel svojo prefacijo.

5. Nekatere osmine imajo svoj lastni »Communicantes« in »Hanc igitur«, ki se tudi v slovesno votivno mašo sprejme, kedar se obhaja v taki osmini; še celó takrat, če se v poželjni maši ne rabi predglasje tiste oktave.

Digitized by Google

6. »Ite missa est« se rabi vselej takrat v votivni maši, kedar je mašnik v njej molil »Gloria«. Vse tiste poželjne maše pa, ki nimajo Gl., se sklepajo z »Benedicamus Domino«, in naj se je sv. daritev opravljala v kateri koli barvi. Med velikonočno osmino moral bi se pri slovesni votivni maši »Ite missa est« ali »Benedicamus Domino« peti brez »aleluja«.

7. Prav vse votivne maše imajo zadnji evangelij sv. Janeza: »In principio . . .«, naj se opravljajo kateri koli dan.[1])

Barva mašnih oblačil se ravná pri poželjnih mašah po lastniji vsakatere. Pri votivnih mašah prve vrste (gl. § 160 str. 490) jemati je celebrantu ono barvo, kojo ukazuje cerkev ob godu tistega svetnika ali tiste skrivnosti, katere mašni formular duhovnik vporablja za poželjno mašo. Le ko bi mašo de Innocentibus vzel med letom za votivno, posluževati bi se moral rudeče barve. Kar tiče poželjne maše druge vrste, imajo de SS. Trinitate, de Angelis, de Eucharistia in de B. M. V. vselej belo barvo; de Apostolis, de Cruce in de Spiritu sancto rudečo; de passione pa vijolično. Izmed maš tretje vrste opravlja se ona pro eligendo summo Pontifice v rudeči barvi, votivna maša in anniversario electionis seu consecrationis Episcopi pa ona pro sponso et sponsa morate imeti belo barvo; vse druge, od maše ad tollendum schisma noter do pro peregrinantibus, beró se v vijolični barvi.

Zelό slabovidnim ali takim mašnikom, ki so popolnoma oslepeli, dovoljujejo papež, ali S. C. Conc., ali škof, če je od apostoljskega sedeža v to pooblaščen, da smejo vsak dan[2]) opravljati votivno mašo de B. M. V., oziroma mašo de Requiem. To posebno dopuščenje se daje slepim mašnikom za zmirom, slabovidnim le za tri in tri leta, a pod pogojem, da je popolnoma slepemu med sv. daritvijo vselej ob strani strežnik mašnik v koretlji, slabovidnemu pa le, po kolikor bi bilo treba. Če bi se bilo

[1]) Votivne maše, ki so se dovolile v soglasji z novo dovoljenimi votivnimi oficiji vsled dekreta S. R. C. 5. jul. 1883, se tudi po obredu nekoliko razlikujejo od navadnih poželjnih maš; kajti o njih pravi cerkvena določba: »Secunda et tertia Oratio erunt ut in Semiduplicibus pro diversitate temporis. Fient quoque Commemorationes de Simplici, ac de feria cum ejus Evangelio in fine Missae, prout de iis actum est in respondente Officio Votivo per annum . . . Dicitur Gloria, et omittitur Credo.« Gl. § 160, str. 491.

[2]) Kedar apostoljski sedež dovoli kakemu župniku zaradi slabovidnosti votivno mašo de Beata, mu pa ne dopušča, da bi ob nedeljah in praznikih opravil mašo pro populo kot votivno. Ta se mora vjemati z oficijem. Če bi je ne mogel opraviti župnik sam, moral bi jo po namestniku.

Digitized by Google

kakega velikega zgledovanja bati, naj tak duhovnik mašuje v kaki kapeli ali tudi v cerkvi ob tacem času, ko je le malo ljudi navzočih. Kdor prejme to posebno pravico, smé tudi ob največjih praznikih (a o Božiču le enkrat) brati sv. mašo de Beata; ali celo leto po obrazcu, ki velja a Pentec. usq. ad Adv., ali pa posluževajoč se vselej formulara, primernega zadevnemu cerkvenemu času. Brati mora to votivno mašo po obredu zasebnih poželjnih maš de B. M. V.: vselej v beli barvi, brez »Credo« (tudi ob nedeljah), in »Gloria« samo ob sobotah, pa vsaj tri oracije, namreč I. de Beata, II. de Spiritu sancto, III. pro ecclesia ali pro papa. — Ako hoče, smé mašnik z omenjenim privilegijem mesto maše device Marije brati tudi črno mašo, če so tisti dan dopuščene privatne maše de Requiem.

§ 162.

Črne maše in njih razdelitev.

Neka posebna vrsta votivnih maš so tako imenovane črne maše, t. j. tiste, ki se opravljajo po mrtvih v črni mašni obleki. Sveto daritev opravlja cerkev za rajne že od apostoljskih časov. Ozir glavnega učinka svete maše je res vse eno, naj se maše po mašnem obrazcu takem ali drugačnem; gledé postranskega, slučajnega sadu sv. maše (gl. § 150) so pa važne tudi molitve mašnikove in zbranega ljudstva. Cerkev je toraj za maše po mrtvih sestavila posebne formulare, v katerih se molitve in berila ozirajo na rajne; ob enem pa ves obred teh maš duhovniku in vernikom živo v spomin kliče umrle ter vabi k pobožnosti za-nje. To so Missae de Requiem, za katere mašna knjiga podaja štiri obrazce. Prvi, »In commemoratione omnium fidelium defunctorum« je rabiti vseh vernih duš dan, pa ob dnevu pokopa, 3., 7., 30. dan, in na obletnico umrlih papežev, kardinalov in škofov, le da se mesto oracij tega formulara jemljó molitve, za ta slučaj natisnjene pod vkupnim naslovom »orationes diversae pro defunctis«. Na dan pokopa, 3., 7., 30. dan in za obletnico po kakem mašniku smé se jemati prvi, ali pa drugi obrazec, a vedno z molitvijo »Deus, qui inter apostolicos sacerdotes . . .« Drugi formular, »In die obitus seu depositionis defuncti« je dovoljen za dan smrti ali pogreba in za 3., 7., 30. dan umrlega mašnika, ukazan pa je za imenovane dni po lajikih in klerikih, ki še niso bili mašniki. Tretji, »In

Digitized by Google

anniversario defunctorum« velja za obletnico (in vero die anniversario obitus) mašnikov, klerikov in lajikov; in četrti obrazec, »In missis quotidianis defunctorum« ima služiti za vse črne maše, ki se ne beró niti ob dnevu smrti ali pokopa, niti za 3., 7., 30. dan, in tudi ne ob pravi obletnici kacega rajnega, ampak sicer med letom.

Vse črne maše delimo v privilegirane in neprivilegirane, kakor so namreč dopuščene ali tudi ob imenitnejših cerkvenih godovih, ali pa le ob dnevih, kedar je dovoljeno opravljati zasebne poželjne maše. Privilegij imajo črne maše ob dnevu smrti in pokopa, ob 3., 7., 30. dnevu, na obletnico, in na dan vseh vernih duš. Ozir večje ali manjše predpravice nam je pri teh gledati tudi na to, se li opravljajo slovesno (namreč »cum apparatu et pompa exteriori et concursu populi«), vsaj kot pete maše, ali pa le kot tihe maše. Vse druge črne maše razun imenovanih, tedaj tako zvane missae quotidianae de Requiem, so brez privilegija, in ko bi jih tudi obhajali slovesno ali s petjem.

I. Črne maše s privilegijem. Sveti cerkvi kot dobri materi je skrb, da slehrnega svojih umrlih otrok, ki bi utegnil potrebovati pomoči, brž ko brž po njegovi smrti priporoči usmiljenju božjemu. Želi toraj, da se kmalu po smrti opravlja za rajnega sv. daritev, zato pa tudi pogrebnim črnim mašam izmed vseh podeljuje največje predpravice.

1. Črna sveta maša ob dnevu pokopa ima pa večji ali manjši privilegij z ozirom na to, če se opravlja vpričo mrliča (praesente cadavere v. corpore), ali v nenavzočnosti mrtvega, a ne še pokopanega trupla (absente corpore), ali pa še-le po pokopu mrliča (sepulto corpore).

a) Že prve čase krščanstva so prinašali mrtva trupla kristijanov v cerkev, ter so v pričo njih za dušo rajnega opravljali daritev sv. maše. »Consuetudine invaluit«, piše sv. Avguštin, »ut sacra in conspectu corporis defuncti celebrentur, antequam sepulturae mandetur.« Da je to res želja sv. cerkve, spoznamo iz besedi rimskega obrednika, ki veli: »Quod antiquissimi est instituti, illud, quantumfieri poterit, retineatur, ut missa praesente corpore defuncti pro eo celebretur, antequam sepulturae tradatur.« V to namero cerkev dovoljuje črno mašo vpričo mrliča vse dni, če le zarad nje ni ovirana konventna maša (kjer imajo dolžnost jo opravljati), farno opravilo ob nedeljah in zapovedanih praznikih, in če tudi

Digitized by Google

sicer ni na potu kaka velika slovesnost.[1]) Zarad slovesnega opravila po rajnem se toraj nikoli ne sme opustiti konventna maša ali pa farno opravilo (maša in pridiga) ob nedeljah in praznikih. Smelo bi pa na tako nedeljo, ki dopušča slovesno črno mašo vpričo mrliča, biti to opravilo le v tem slučaji, če ima župnik še druzega mašnika, ki bi pred ali po končanem farnem opravilu imel pogrebno mašo. Kaj je »velika slovesnost« (magna diei celebritas), ki zabranjuje pogrebno mašo tudi praesente corpore? Rubricisti opirajoč se na dotične odloke S. R. C. prištevajo veliki prazničnosti dneva: zadnje tri dni velicega tedna; zapovedane praznike I. reda, kateri se zelo slovesno obhajajo[2]); one dni, ob katerih je v kaki cerkvi slovesno izpostavljeno sv. rešnje Telo ob publicam causam, n. pr. zarad 40urine pobožnosti. Kaj pa da ta zadržek velja le za dotično cerkev. — Nasproti pa je črna maša vpričo mrliča dopuščena: vse nedelje I. reda, tedaj prvo adventno, prvo postno, cvetno, tiho, belo in presv. Trojice nedeljo; velikonočni in binkoštni ponedeljek in torek; prve tri dni velicega tedna, in tudi na pepelnico, v privilegiranih osminah, na božično in binkoštno vigilijo; ob nezapovedanih praznikih I. reda in vse praznike II. reda.

b) Ako se črna maša iz katerega vzroka koli ne opravlja vpričo mrliča, ima že nekoliko manjše predpravice. Maša absente, sed nondum sepulto funere je namreč prepovedana vse tiste dni, ko tudi praesente corpore ni dopuščena, in zraven še ob vseh godovih I. reda, če tudi niso zapovedani prazniki, in na velikonočni pa binkoštni ponedeljek in torek. — Dopuščena je toraj črna maša absente corpore: vse nedelje, na praznike II. reda ali še nižjega; prve tri dni velicega tedna, v privilegiranih osminah, pepelnično sredo, in na božično,

[1]) Obrednik (ljublj. str. 128) pravi: »Si quis die festo sit sepeliendus, missa propria pro defunctis praesente corpore celebrari poterit; dummodo tamen conventualis missa et officia divina non impediantur magnaque diei celebritas non obstet.«

[2]) Taki so: Božični praznik, sv. trije kralji, velikonočna in binkoštna nedelja, vnebohod Gospodov, Telovo, véliki Šmaren, praznik sv. ap. Petra in Pavla, vseh svetnikov, in za vsaktero cerkev glavni nje patron, če tudi ni zapovedan praznik (S. R. C. 27. marca 1779). Slednjič še tudi god sv. Jožefa, kajti na vprašanje: »In festo S. Josephi B. M. V. sponsi et ecclesiae catholicae Patroni potestne cani missa de Requiem, praesente corpore?« je S. R. C. 7. febr. 1874 odgovorila: »Negative«.

Digitized by Google

sv. treh kraljev pa binkoštno vigilijo. Gl. De Herdt, Tom. I. P. I. 56.

c) Ako je pa po rajnem mrtvaško opravilo še-le potem, ko je truplo že pokopano n. pr. prejšnje popoludne (sepulto corpore), takrat je črna maša prepovedana vse tiste dni, kedar tudi praesente et absente sed nondum sepulto corpore ne sme biti, in zraven še tudi ob nedeljah in zapovedanih praznikih, pa ob godovih I. in II. reda. — Smé pa biti črna maša še-le po pokopu: ob godovih višje vrste (dupl. maj.), če niso zapovedani prazniki, in ob dnevih še nižjega reda; prve tri dni velicega tedna (S. R. C. 23. sept. 1837), med privilegiranimi osminami, pepelnično sredo, in na božično, sv. treh kraljev in binkoštno vigilijo. De Herdt, T. I. P. I. 56.

Kedar se pogrebna črna maša zarad ravnokar naštetih liturgičnih določb ne smé opravljati tisti dan, ko bi imela biti, naj se prenese na prvi nezabranjeni dan, ob katerem se ima obhajati ravno tako (»cum eadem solemnitate«), kakor se sicer opravlja na dan pokopa. Prvi nezabranjeni dan, na katerega je preložiti pogrebno mašo, je vsled razloka odbora za svete obrede vsak taki dan, ob katerem se pogrebna maša za rajnega sme opraviti sepulto jam corpore. Gl. zgoraj pod *c)*. Ako bi pa duhovnik pogrebno mašo po rajnem ne opravil brž prvi nezabranjeni dan, ki je na vrsti, tedaj izgubi privilegij, in smel bi, če že le hoče maševati črno mašo, za rajnega vzeti missam quotidianam pro def., t. j. po četrtem mašnem obrazcu, ali sicer tudi maševati po drugem formularu, ut in die obitus, pa vselej z vsaj trem i oracijami, katerih prva mora biti »Deus, qui inter apostolicos sacerdotes . . .«. druga z ozirom na spol rajnega »Inclina« (pro defuncto) ali pa »Quaesumus« (pro defuncta), zadnja pa vselej »Fidelium Deus omnium . . .« in le ob godu nižje vrste (semidupl.), ali sploh na tak dan, kedar so dovoljene privatne črne maše. — Ta privilegij, da se sme po rajnem tudi in duplici opravljati črna pogrebna maša, ima pa za vsacega mrliča le en a sama maša. Ako se ob pogrebu opravlja več sv. maš za rajnega, morajo vse druge razen slovesne pogrebne maše biti de festo ali de officio occurrente. Druge maše ob pokopu bi smele biti črne le samo takrat, če tisti dan dopušča privatne črne maše (tedaj le semid., simpl., feria non privileg.). Če so pa zasebne črne maše dovoljene tisti dan, naj se tudi te obstranske maše beró po formularu »in die obitus« pa ritu dupl., t. j. z le eno oracijo in s sekvencijo »Dies irae« — Kakor pa je in dupl. le

Digitized by Google

ena črna maša za rajnega dovoljena za dan pogreba, tako bi ta tudi praviloma imela biti slovesna ali vsaj peta. Ako so tisti dan dovoljene privatne črne maše, takrat, seveda, smé tudi pogrebna maša biti tiha. Cerkev pa tudi ob pogrebu dopušča tiho črno mašo mesto pete v tistih slučajih, če zarad ubožnosti, ali iz kakega druzega vzroka ni možno imeti slovesne ali pete pogrebne maše, a to velja le za godove višje vrste in navadne vrste (dupl. maj. et min.) pa za vigilijo sv. treh kraljev. Ni pa dopuščena tiha črna maša mesto slovesne ali pete na dan pogreba, če je takrat: nedelja ali zapovedan praznik, ali sicer praznik I. ali II. reda; če je med kako privilegirano osmino, na pepelnico, véliki teden, ali na božično in binkoštno vigilijo.[1])

Tudi tiste črne maše, ki se opravljajo po kakem rajnem, umrlem daleč kje, brž ko se izvé njegova smrt — accepto primo nuntio de obitu alicujus — smemo v nekakem smislu prištevati pogrebnim mašam. Cerkev je namreč dovolila najprej nekaterim redovnikom, in sedaj dovoljuje v obče vsem cerkvam, da se smé, »ut citius suffragetur animae defuncti«, brž prvi nezabranjeni dan po prejetem naznanilu o smrti koga v daljnem kraji, peti črna maša za dušo rajnega. Tudi pri tej maši izgubil bi duhovnik privilegij, ako bi se ne poslužil brž prvega dopuščenega dne po prejetem naznanilu. Prima dies non impedita je tù vsak god navadne ali višje vrste (dupl min. ali dupl. maj.), da le ni zapovedan praznik; dopuščen dan za tako mašo je tudi dan pred sv. tremi kralji. Prepovedana je taka črna maša: vse nedelje in zapovedane praznike, vse praznike I. in II. reda, med privilegiranimi osminami, božično in binkoštno vigilijo, pepelnično sredo in véliki teden pa takrat, kedar je v cerkvi javno izpostavljeno sveto rešnje Telo (gl. § 144, str. 405). A pomniti je, da je in dupl. le ena taka maša de Requiem dovoljena, ki mora biti peta. Rabi se za njo drugi formular »in die obitus«, oracija pa ut in die tertio, izpustivši besedo »tertium«.

2. Črna maša ob tretjem, sedmem in tridesetem dnevu je v navadi že od najstarejših časov krščanstva[2]), ne kakor bi sv. daritev ob teh dnevih imela večjo ceno, ampak iz mističnih razlogov. Tretji dan je Kristus častito od mrtvih vstal in je vse duše pred peklom čakajoče deležne storil svoje zmage,

[1]) Na vprašanje: »In exequiis pro depositione defuncti quando unicum recitatur Nocturnum, debetne dici illud quod feriae currenti respondet?« je S. R. C. odgovorila 3. junija 1892: »Dicatur primum Nocturnum.«

[2]) Že apostoljske konstitucije omenjajo to šego (L. 8, c. 42).

Digitized by Google

toraj ravno ta dan opravljamo sv. daritev za rajne, naj bi tudi njih duše bile poklicane v večno radost. Sedmi dan je simbol prihodnjega miru, pokoja, toraj zlasti ob tem dnevu prosimo, naj bi rajni deležen postal večnega miru. Trideset dni so Izraelci žalovali po umrlem Aronu in Mojzesu, trideseti dan tudi kristijanje s sv. mašo nekako končajo mrtvaška opravila po rajnem. Ti dnevi (3., 7., 30.) se štejejo ali od dneva smrti, ali pa od dneva pokopa, kakor je že navada; primernejše je pač preštevati jih od dne pokopa, ker bi sicer tretji dan in pogrebni dan časih zadela skupaj.

Cerkev pospešuje navado, ob teh dneh maševati za rajnega, s tem, da takim mašam zadušnicam dovoljuje posebne privilegije. Ob 3., 7. in 30. dnevu po pokopu se namreč sme peti črna maša za rajnega tudi ob vseh godovih ritus dupl. min. et majoris, da le niso zapovedani prazniki, pa se tudi smé na vigilijo sv. treh kraljev. Prepovedana je torej ta črna maša: vse nedelje in zapovedane praznike, vse praznike I. in II. reda, med privilegiranimi osminami, pepelnično sredo in veliki teden, božično in binkoštno vigilijo, in kedar je v cerkvi javno izpostavljeno sv. rešnje Telo. — Ako 3., 7., 30. dan zadene na katerega zabranjenih dni, takrat se smé cum eadem solemnitate (t. j. z isto oracijo kakor ob pravem dnevu in s sekvencijo) preložiti na prvi naslednji dopuščeni dan (t. j. tak, ki ni več ko dupl. maj.), ali pa se smé obhajati že prvi nezabranjeni dan pred dotičnim dnevom. Le pri tretjem dnevu se omenjena črna maša ne smé obhajati poprej. Pomniti je, da cerkev za 3., 7., 30. dan dovoljuje le eno črno mašo po rajnem, ki se mora opravljati slovesno, ali vsaj cum cantu. Tihe črne maše dopuščene so ob 3., 7. in 30. dnevu le tedaj, če so tisti dan sploh dovoljene privatne črne maše. Tudi je S. R. C. izrekla, da ni dopuščeno, na dan pogreba obhajati že tudi tretji, sedmi ali trideseti dan.

§ 163.

Nadaljevanje.

3. Da ne ugasne spomin na rajne, obhajamo obletnice po njih; pa tudi, ker morda še zeló potrebujejo naše pomoči. Navada ta je starodavna. Apost. konstitucije govoré o nji; Tertulijan obletnic po rajnih omenja pišoč: »Oblationes pro defunctis annua die facimus«, in sv. Gregor Nac. je govoril ob mrtvaškem opravilu po svojem bratu Cezariji: »Hae sunt oblationes, quas tibi damus, alias offeremus, si tui annuam commemorationem fecerimus«.

Digitized by Google

Razločevati nam je obletnice po rajnih (anniversaria) v širjem pa v ožjem smislu. Obletnica v širjem pomenu je vsaka taka maša, ki se po rajnem opravlja leto za letom, naj si je že dan maše pravi smrtni dan ali ne, natanko določen ali ne. V ožjem smislu pa je obletnica le tista črna maša, ki se za rajnega vsako leto opravlja ob pravem smrtnem dnevu njegovem. Le taka maša zadušnica, ki se »quotannis in die ipsius obitus« opravlja, je obletnica v pravem pomenu, v nasprotji z obletnicami v nepravem smislu, ki se ne obhajajo ob pravem dnevu smrti, ampak kak drugi dan. Pri vseh obletnicah nam je še tudi gledati na to, so li ustanovljene ali niso ustanovljene; in pri obletnicah v nepravem smislu je tudi to važno, ali je dan obhajanja jim natanko določen (bodisi po oporoki ali drugače), ali pa jim dnevi niso natanko določeni. Imamo torej štiri vrste obletnic: *a)* prave ter ustanovljene obletnice; *b)* prave, a ne ustanovljene obletnice; *c)* neprave, a za natanko določen dan ustanovljene obletnice; *d)* neprave obletnice za dni ne natanko določene. Ker so cerkveni določki za vrsto *a)* in *c)* popolnoma enaki, se nam je v naslednjem ozirati le na tri vrste obletnic po rajnih.

a) Vse, vsled zadnje volje rajnega za smrtni dan, ali pa za kak drugi pa natanko določeni dan ustanovljene obletnice imajo iz spoštovanja do zadnje želje umrlega ta privilegij, da se smejo obhajati tudi in fest. dupl. rit. min. et maj., kakor tudi na vigilijo sv. treh kraljev. Prepovedane so toraj: vse nedelje in zapovedane praznike, vse praznike I. in II. reda, med privilegiranimi osminami, pepelnično sredo in veliki teden, božično in binkoštno vigilijo, in kedar je javno izpostavljeno sv. rešnje Telo. — Ako kako leto ustanovljena obletnica z natanko določenim dnevom zadene na katere imenovanih zabranjenih dni, naj se ob določenem dnevu ne bere maša od dne, če si je ustanovnik izvolil črno mašo, ampak obletnica naj se preloži na prvi nezabranjeni dan po določenem dnevu obletnice, ali pa na prvi dovoljeni dan poprej. Prvi nezabranjeni, dovoljeni dan za anticipacijo ali za translacijo pa je vsak dan, ob katerem je obletnica sama dovoljena, toraj dan, ki ni večje veljave kot god višje vrste. Ko bi si pa dušni pastir ne odbral prvega nezabranjenega dne, kedar in die fixo obletnice ne more opraviti, ali pa tudi, ko bi brez vzroka in svojevoljno prestavil določeni dan ustanovljene obletnice, izgubil bi privilegij, in smel bi črno mašo

Digitized by Google

brati le samo še in semid., simpl., pa in feria non privileg. — Te obletnice v črni barvi, da se smejo opravljati ob godovih navadnega in višjega reda, morajo se, če ne že slovesno, vsaj kot pete maše obhajati; le manjšim cerkvam na deželi, kjer je le en duhovnik in tudi ta navadno nima petih maš, dovoljuje cerkev za take obletnice tiho mašo de Requiem, a le ob godovih navadne vrste (in dupl. min.). Ako mašnik obhaja pravo obletnico, bodisi na določeni dan, ali če je ta zabranjen, ob prvem nezabranjenem dnevu, jemlji tretji mašni formular »in anniversario defunctorum«. Če pa duhovni pastir opravlja nepravo obletnico, t. j. ustanovljeno ne za pravi smrtni dan, ampak za kak drugi natanko določeni dan, tedaj rabi četrti obrazec z oracijo »Inclina» ali »Quaesumus«, ali pa tudi s kako drugo primerno ex diversis. Te obletnice, ker so privilegirane črne maše, se opravljajo ritu dupl., bodisi in die fixo, bodisi in prima die non impedita, toraj imajo vselej le eno oracijo in sekvencijo »Dies irae«. Ko bi si pa mašnik pri prenašanji obletnice ne izbral prvega nezabranjenega dne, izgubil bi tudi privilegij unicae orationis, in črno mašo bi smel opraviti edino le še in semidupl. . . ., tako tudi samo po obredu zasebnih črnih maš, t. j. z vsaj tremi oracijami in s sekvencijo ad libitum.

b) Prave obletnice, a ne ustanovljene, namreč take, ki jih preskrbujejo verniki ex privata devotione svojim rajnim starišem, sorodovincem, dobrotnikom itd. ob dnevu njih smrti, imajo nekoliko manjšo predpravico, nego gori imenovane ustanovljene. Smejo se namreč ob godovih navadne vrste (in dupl. min.) opravljati, in celó in dupl. maj. (S. R. C. 23. febr. 1884), a to vselej le kot slovesne, ali vsaj pete črne maše, in s tem pogojem, da je dan te maše res pravi dan smrti. Kedar bi se pa taka obletnica ob gotovem dnevu ne smela obhajati, n. pr. zarad godu višje vrste, zarad privilegirane osmine itd., takrat se te vrste obletnica ne sme prenašati na kak drug nezabranjen dan, ampak opravi se za rajnega maša od dné, ali pa je čakati do tacega dné, ob katerem so dopuščene zasebne črne maše, ter naj se v tem slučaji poslužuje četrtega mašnega obrazca.

c) Neprave obletnice za dni ne natanko določene, če tudi so ustanovljene, nimajo nikakovega privilegija. Ako namreč ustanova dni ne določuje, ampak le pravi: toliko in toliko

Digitized by Google

črnih maš je brati na leto, potem predpravice treba ni, kajti zahtevane črne maše naj se opravljajo ob tistih dnevih, kedar so dovoljene privatne maše. Ko bi pa pri kaki cerkvi bilo toliko črnih maš te vrste ustanovljenih, da bi skoz leto ne bilo za-nje dovelj pripuščenih dni (semid. etc.), moral bi duhovni pastir od apost. sedeža prositi posebnega dovoljenja, da se take ustanove smejo opravljati tudi in duplicibus.

4. Dokaj duš pričakuje rešenja na kraji očiščevanja, katerih se nihče ne spominja, ter jim tudi ne preskrbi daritve sv. maše. Da bi nobena duša v vicah ne ostala brez pomoči, ustanovila je cerkev splošno obletnico po rajnih, vseh vernih duš dan, katerega vedno obhaja prvi dan po prazniku vseh svetnikov, 2. novembra, ter ga preloži le takrat na dan 3. novembra, če nedelja ali kak zapovedan praznik zadene na dan 2. novembra. Ne moremo z gotovostjo povedati, kdaj se je začela ta splošna obletnica za vse uboge duše v vicah; pravijo, da jo je zaukazal Clugnyski opat sv. Odilo nekako l. 998. vsem svojim samostanom. To praznovanje, ki jako lepo kaže našo zvezo s trpečo cerkvijo, so jeli sprejemati sosednji škofje, ter so je slednjič papeži potrdili za vso cerkev. — Zraven celega oficija za rajne, tisti dan ukazanega vsem duhovnikom, veli sv. cerkev za vernih duš dan, da morajo razun konventne[1]) maše, kjer se opravlja, vse druge maše biti črne, de Requiem, če ravno je ta dan kak god navadne vrste (dupl. min.). Cerkev želi, naj bi ta dan vsi mašniki srednji sad sv. daritve naklanjali le rajnim, t. j. da bi maševali le za mrtve in ne v kak drug namen, zato tudi vseh vernih duš dan vsem altarjem podeljuje privilegij (gl. § 128, str. 332). Tudi bi bilo v duhu svete cerkve, ko bi mašniki ob tej obletnici darovali za vse duše v vicah sploh, a zapovedi v tej zadevi nimamo, in vsak mašnik smé ta dan sad sv. maše nakloniti kateremu koli rajnih, ter stipendij za to sprejeti, tudi župniki. — Kedar je vernih duš dan opraviti pogrebna maša praesente corpore, naj jo duhovni pastir opravi po obrazcu »ut in die obitus«, drugi duhovniki v tisti cerkvi pa naj mašujejo »de commem. omn. fid. def.«.

II. Črne maše brez privilegija. Vse črne maše razun do sedaj imenovanih, namreč vse take, ki se ne obhajajo ob smrtnem ali pogrebnem dnevu, ne 3., 7., 30 dan ali na obletnico, tudi

[1]) V stolnicah, kolegijatnih in samostanskih cerkvah je vernih duš dan obhajati dve konventni maši: ena od dne, po »tretji« duhovni uri; druga de Requiem, po »deveti«.

Digitized by Google

ne vernih duš dan, vse take so brez predpravice, (naj so si že tihe črne maše ali pa slovesno opravljane); pravimo jim missae quotidianae de Requiem. Ker take črne maše duhovni pastir obhaja večinoma ali iz lastne pobožnosti do vernih duš, ali pa na prošnjo vernikov, pravimo jim tudi privatne, zasebne črne maše, ter so dovoljene tudi le ob tistih dnevih, kakor zasebne poželjne maše, to je, ob godovih nižje vrste (in semidupl.), ob prostih godovih (in simpl.) pa ob dnevih brez godu (feriis per annum). Prepovedane so privatne črne maše: vse nedelje in zapovedane praznike, vse godove navadne vrste (f. dupl. m.) ali še višje veljave, med privilegiranimi osminami, ob samopravnih vigilijah in ferijah, pa kedar je izpostavljeno sv. rešnje Telo. Glej § 160, stran 493.

§ 164.

Obred črnih maš.

Črne maše s privilegijem se opravljajo ritu dupl., one brez privilegija (če se ne obhajajo slovesno) pa ritu semid. ali simpl. Ves razloček med obredoma je v številu oracij pa v tem, da se rit. dupl. sekvencija »Dies irae« mora moliti, za rit. semidp. pa je »ad arbitrium sacerdotis«. Vse privileg rane črne maše, naj so že pete ali tihe, imajo vselej le eno oracijo in sekvencijo; pa tudi neprivilegirane, ako se obhajajo slovesno ali vsaj cum cantu, imajo po eno samo oracijo pa sekvencijo. Kedar se pa neprivilegirana črna maša opravlja kot tiha, mora vselej imeti vsaj tri oracije. V privatni črni maši je toraj prva oracija vselej: »Deus, qui inter apostolicos sacerdotes . . .«, kakor jo podaja mašni obrazec; zadnja mora biti vselej: »Fidelium, Deus omnium conditor . . .« Mesto srednje v misalu »Deus, veniae largitor . . .« smé si mašnik odbrati katero koli primerno izmed tistih, ki so za četrtim mašnim formularom natisnjene pod imenom »Orationes diversae pro defunctis«. Celebrant si sme izmed teh oracij vzeti tudi več kot eno, ter postaviti jih med prvo in tretjo v formularu natisnjeno molitev, a razvrstiti jih mora tako zapored, kakor so razvrstene v misalu. Gledati mu je tudi na to, da je vseh oracij liho število, in da jih ni nad sedem. Kjer v oraciji stoji čerka N., imenuje se samó krstno ime rajnega; kjer ni te črke, se ne sme dostavljati ime (S. R. C. 7. aprl. 1832).

Digitized by Google

Črne maše vseskozi razodevajo žalovanje, toraj se v njih vse táko izpušča, kar razodeva veselje, slovesnost ali vdeležbo živih pri sadu sv. daritve.

1. Vesele vsebine je psalm »Judica«, mala hvalnica »Gloria patri«, tudi »Gloria in excelsis« in »Alleluja« — toraj se v črnih mašah opušča vse to.

2. Slovesnost razodeva: luč med pevanjem evangelija pri sv. maši z leviti, kajenje altarja pri vhodu, kajenje in poljubovanje evangelijske knjige, roke celebrantove in reči, ki se mu v roko podajajo ali prejemajo od njega; Credo, kajenje duhovščine v koru in ljudstva, poljub miru in prva predobhajilna molitev, prazničen razpust ljudstva ob koncu maše z besedami: »Ite missa est«. Vse to se toraj izpušča pri črni maši. Ostane pa poljubovanje altarja, kedar je sicer ukazano v maši, tudi po molitvi »Placeat tibi sancta Trinitas . . .«, če tudi celebrant ljudstva ne blagoslavlja. Tudi se pred evangelijem sicer moli »Munda cor meum«, a ne: »Jube Domine . . .« in »Dominus sit . . .«; po odbranem evangeliji se tudi ne reče: »Per evangelica dicta . . .«.

3. Črnim mašam tudi vse tisto ni lastno, kar sicer kaže vdeležbo ljudstva pri sadu in koristi sv. daritve, namreč: blagoslovljenje živih, n. pr. mašnika pri vhodu, subdijakona, dijakona, ljudstva pred zadnjim evangelijem, in vode, ki se priliva vinu, ker pomenja ljudstvo; besede »miserere nobis« in »dona nobis pacem« pri Agnus Dei. — Nasproti pa v črni maši razne molitve in priprošnje razodevajo, da se zlasti in pred vsem daruje za verne duše, in da sv. cerkev posebno tem hoče pomagati. To je razvidno iz oracij, iz trakta in sekvencije, iz ofertorija, iz trojnega »dona eis requiem«, tretjič s pristavkom »sempiternam«, iz razpustnice: »Requiescant (vselej v množini) in pace«.

S posebnostjo in obredom te maše naj bi se vjemala tudi vnanjščina altarjeva: vsa praznična lepotina, podobe, svetinje se morajo z altarja vzeti pri črni maši; a mesto tega se ne smejo nanj postavljati kake slike smrti ali vernih duš še manj pa mrtvaško okostje.

Digitized by Google

II. ČLEN.

Sv. opravila za posameznike.

§ 165.

Uvod.

Ogledovali smo si dosedaj ona sv. opravila in liturgična dejanja, molitev in daritev, po katerih pred vsem Boga poveličujemo, in katerih se vdeležuje sploh ter vkupno krščanska občina. Molitev in daritev nam je vir, iz katerega dotekajo milosti, človeku potrebne, da se zveliča; zlasti sv. maša nam je živ vrelec čeznaturnega življenja, res pravi fons salutis. Imamo pa še druga sv. dejanja, ki so nekaki potoki in potočci, kateri iz ravnokar imenovanega bogatega vira dovajajo milosti odrešenja slehrnemu, ki je sposoben za njih prejem. Teh svetih dejanj se občina navadno ne vdeležuje vkupno; tudi se mnogokrat ne opravljajo v javni skupščini, ampak se večinoma izvršujejo nad posameznimi verniki, ki po njih prejemajo milost, jim potrebno v zveličanje. So torej prava »instrumenta salutis«, o katerih nam je govoriti v naslednjem. Ti pomočki zveličanja so: 1. sveti zakramenti, 2. zakramentali ali blažila.

A.

Sv. zakramenti.

§ 166.

O svetih zakramentih sploh.

Zakramenti so vidna znamenja nevidne milosti božje, po Jezusu Kristusu postavljena, da posvečujočo milost božjo ne le zaznamujejo, ampak tudi v nas ohranijo in delé. Po njih doteka milost odrešenja v dušo tistega, ki se stori vrednega te milosti. Ta svetstva mora duhovni pastir oskrbovati z največjo skrbnostjo in vestnostjo. Vedeti mu je treba natanko: kaj je njemu samemu treba, da zakramente delí veljavno in dopuščeno; kaj onim, katerim so namenjena sredstva, da jih prejemajo veljavno in vredno; in tudi obred podeljenja posameznih zakramentov mu mora biti

Digitized by Google

dobro znan. Sicer o zakramentih govori dogmatika in tudi morala, a ozira se bolj na njih notranjo stran, sega v bistvo teh sv. dejanj, pojasnuje njih učinke itd. Nam se je ozirati zlasti na praktično stran predmeta, ter v »Pastirstvu« pred vsem kazati, kako je dušnemu pastirju oskrbovati in deliti sv. zakramente, da so prejemalcem res izvir življenja. Liturgika mora toraj pri vsakaterem svetstvu spregovoriti o vidnem znamenji ali bistvenem dejanji zakramenta (objekt); mora povedati, nad kom se to dejanje sme izvrševati, t. j. govoriti mora o prejemniku zakramenta (subjekt); pa tudi o potrebnih lastnostih onega, ki to sv. dejanje izvršuje, t. j. o delivcu zakramenta (minister). Najprej je treba, da govorimo o tem trojnem v obče.

I. Vidno znamenje ali bistveni obred zakramentov obsega trojno važno reč, namreč: tvarino, slovílo in obeh sodobno rabo.

1. Tvarina je ona očutna stvar ali dejanje, ki se rabi za sv. zakrament, ter njega milost naznanjuje v obče. Ako si mislimo to stvar še samo na sebi, od zakramenta ločeno, pravimo jej daljna tvarina (materia remota) n. pr. voda pri sv. krstu; če se pa ta stvar tako rabi, kakor je zapovedano za dotični zakrament, imenujemo to rabo ali dejanje bližnjo tvarino (mat. proxima), n. pr. oblivanje z vodo pri sv. krstu. Naš Zveličar je vsem zakramentom tvarino kakor tudi slovilo sam odločil (sicer bi ne mogli reči, da je svetstva on postavil), ali kar naravnost, kakor za krst, za sv. rešnje Telo, ali vsaj posrednje, po svoji nezmotljivi sveti cerkvi. Pri vseh zakramentih je treba delivcu rabiti tisto tvarino, ki je po splošnem mnenji ljudi od Kristusa odločena za dotični zakrament, t. j. porabljati mora pravo tvarino. Kot splošno pravilo tù veljá: gotovo neveljavna, neprava tvarina se nikoli ne smé rabiti; dvoumna, negotova pa le v slučaji sile, zlasti pri zakramentu sv. krsta in pokore, in sicer pogojno.

2. Slovílo (forma) so besede, katere se po naredbi Jezusovi izgovarjajo, ko se podeljuje zakrament. Te besede, ali mesto njih znamenja (n. pr. ob poroki mutcev), ki jih delivec združuje s tvarino, določujejo pomen zadevnega sv. dejanja, in o njih veljajo ta-le pravila: Da se zakrament veljavno podeljuje, mora slovilo po svojem bistvu biti vselej ravno tisto, katero veleva cerkev; nič se ne sme bistvenega izpuščati, dodajati ali preminjati. Tudi se morajo dotične besede izrekovati, ne samo misliti, kajti svetstva niso le viri, ampak tudi očutna znamenja milosti božje. Raba tva-

Digitized by Google

rine in izrekanje slovila se mora v obče goditi istodobno[1]); vsaj v moralnem smislu mora obojno sklenjeno biti, kakor je n. pr. pri sv. pokori. Slovilo bodi praviloma nepogojno, brez dostavljenega pogoja, kakor cerkveni obrednik podaja besede. K slovilu zakramentov pa delivec smé ali celó mora pristaviti pogoj z besedami ali tudi le v mislih zaradi zveličanja ljudi:

a) Kedar od ene strani ni moralne gotovosti o tem, ali se nahajajo v dotičnem primerljeji vsi pogoji, k veljavni podelitvi zadevnega zakramenta potrebni, ter se taka gotovost tudi z vsem človeškim prizadevanjem ne more doseči;

b) od druge strani pa je podelitev dotičnega zakramenta takrat potrebna ali vsaj zeló koristna, in okoliščine ne dopuščajo odloga; pa

c) če se dostavi pogoj o kaki pretekli stvari (de praeterito), ali o sedanji (de praesenti), a ne o prihodnji[2]), in če ta pogoj veljavnost zakramenta bistveno zadeva, n. pr. si non es baptizatus, absolutus; si vivis, si es capax; ne pa: si restitues . . . Cerkev pogojno slovilo v imenovanih prigodkih ali kar zapoveduje, n. pr. za sv. krst, sv. poslednje olje, ali pa le dodopušča, n. pr. pri zakramentu sv. pokore. A nikoli se ne smé dostavljati slovilu pogoj, ako ni prave sile, temuč vselej je treba prej vsega prizadevanja, da se gotovost dobi. Več o tem pri posameznih zakramentih.

3. Bistveni obred zakramenta ni druzega kot sodobna uporaba prave tvarine in pravega slovila, natanko po navodu cerkvenega obrednika.

II. Prejemniku sv. zakramentov je treba možnosti ali sposobnosti, da svetstva prejema veljavno; pa tudi vrednosti, da jih uspešno prejema.

1. Sposoben, kak zakrament prejeti, je le živ človek, homo viator. Kedar je torej gotovo, da je kdo že mrtev, ne sme se mu podeliti noben zakrament. Ako se pa dvomi o njegovem življenji, se mora pri zakramentih, ki so k zveličanju potrebni, storiti ono, kar je varnejše, t. j. podelé se mu. Tako je storiti pri sv. krstu, pri sv. odvezi, a ne pri sv. redu ali sv. zakonu. Veljavno more sv. zakramente, razun prvega, tudi le tisti prejeti,

[1]) Ozir te istodobnosti uči Voit (Theol. mor. II. n. 10): Sufficit, ut forma secundum aliquam suam partem saltem physice coexistat materiae proximae.

[2]) S pogojem de futuro velja le zakrament zakona.

Digitized by Google

kdor je po sv. krstu že sprejet bil v katoliško cerkev, in toraj pravico prejel do njenih svetstev. Tudi mora prejemavec imeti voljo ali namero (intentio), dotični zakrament prejeti.[1]) Razločujemo pa čveterno namero, namreč: dejanjsko, zavedno, aktualno, katere se človek zaveda med sv. dejanjem; vplivajočo, virtualno, katero je človek imel in mu je bila neposrednji vzrok dejanja, a sedaj med sv. dejanjem se je ne zaveda; stalno, habitualno, ki jo je človek nekdaj res imel, je tudi nikoli ni preklical, a sedaj mu ni neposrednji vzrok ravnanja, in se je tudi ne zaveda med dejanjem; prisodno, interpretativno ali tolmačeno, ki prav za prav ni namera, kajti človek je ni imel in je tudi sedaj nima, a po pameti sklepamo, da bi jo imel, ako bi se zavedal. K veljavnosti zakramentov v obče je praviloma treba prejemniku, da ima dejanjski, ali vsaj vplivajoči namen; a po splošnem mnenji bogoslovcev zadostuje tudi stalna namera, vendar pri sv. pokori in pri sv. zakonu ne, ker tù morajo prejemniki sami biti delavni. Izjemoma zadostuje pri nezavednih bolnikih v smrtni nevarnosti za sveto pokoro in sv. poslednje olje celó prisodna namera, kar veljá tudi za sv. krst in sv. birmo pri osebah, ki se še ne zavedajo pameti. — Za veljavni prejem se tudi zahteva pri tistih svetstvih, ki so namenjena posebnim potrebam v človeškem življenji, da se prejemnik res nahaja v tistih potrebah ali razmerah, n. pr. pri sv. poslednjem olji, da je nevarno bolan, pri sv. pokori, da je grešnik itd.

2. Da človek sv. zakramente prejema tudi vredno, uspešno, to je, da res zadobi milosti dotičnega zakramenta, je treba zraven do sedaj povedanega doraslim še tudi posebnega pripravljanja, ki je različno za različna svetstva. Za zakramente mrtvih je k vrednosti treba vere, upanja in ljubezni, duha spokornosti; za zakramente živih se zahteva stan milosti božje, občestvo s cerkvijo, ali še kaj druzega, o čemur govorimo pri posameznih svetstvih. — Tudi uči sv. cerkev, da »sacramenta valida sed informia (veljavno sicer, a nevredno prejeta) obice remoto fiunt formata seu gratiam producunt«; njih djavnost oživi, kedar mine nevrednost v prejemniku.

[1]) Le pri zakramentu sv. rešnjega Telesa k veljavnosti ni treba nikakove namere, kajti slehern prejme tù pravo telo in kri Jezusa Kristusa, naj si ima voljo kakoršno koli.

Digitized by Google

III. Oskrbniki in delivci zakramentov so škofje in mašniki kot Kristusovi namestniki, in sveta dolžnost jim je, da jih delijo veljavno, vredno in radovoljno.

1. Da veljavno in dopuščeno delí mašnik sv. zakramente, mu je treba zraven oblasti, ki jo je prejel v zakramentu sv. reda, še posebnega poslanja ali cerkvenega pooblaščenja od svoje višje duhovske oblasti, treba mu je jurisdikcije (več o tem glej § 22). Vsled te pravice pa je samostalni dušni pastir v lastni duhovniji zmožni in redni delivec sv. zakramentov za svoje in za ptuje duhovnijane, v ptuji duhovniji pa le za svoje duhovnijane. Ptujim farmanom pa zunaj svoje duhovnije sme dušni pastir svete zakramente deliti le v veliki sili ali pa s privoljenjem dotičnega ptujega duhovnega pastirja. Zakramenta sv. zakona pa tudi v sili nobeden mašnik ne sme deliti brez privoljenja lastnega duhovnega pastirja. — Za veljavnost zakramenta zahtevamo tudi od delivca, da ima voljo ali namero, zakrament res podeliti, vsaj storiti, kar stori prava cerkev Jezusova — intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia (trid. Ses. VIII. c. 11). Kristus je namreč oskrbovanje sv. zakramentov izročil prosti volji svojih namestnikov, deljenje svetstev je toraj prostovoljno človeško dejanje. Ko bi delivec ne imel resnega namena podeliti sv. zakrament, bi manjkalo bistvenega pogoja pravega človeškega dejanja, njegovo delo bi bila le prazna vnanjost. Da toraj mašnik sv. zakrament veljavno podelí, mora bistveni obred svete cerkve opravljati prostovoljno (ne iz vnanje sile), zares in resno (ne iz šale, iz hlimbe ali zaničevanja), vsaj po vnanjem kot sveto dejanje katoliške cerkve — in ko bi tudi on sam ne veroval. Želeti je, da ima delivec dejanjsko namero, ter da med podeljevanjem zakramenta vzbuja namen, svetstvo podeliti, a vendar zadostuje tudi vplivajoči namen[1]); nikakor pa stalni ali celó prisodni, kajti ta ni zadosten za človeško dejanje. Nikoli ni dopuščeno, in smrtno bi grešil, kdor bi se delal, kakor da sv. zakrament deli, pa bi ga ne bilo volja, t. j. kdor bi le navidezno delil, svetstvo simuliral. N. pr. ako bi spovednik nad nevrednim govoril besede sv. odveze, a volje nima odvezati

[1]) Da bi toraj duhovni pastir šel ter na navadnem kraji n. pr. krščeval, v spovednici odvezo dajal, a pozneje bi se spomnil, da je med oblivanjem, med odvezovanjem bil raztresen, in da se govoreč slovilo ni zavedal namere, sv. krst podeliti, odvezati — naj o veljavnosti podeljenega zakramenta ne dvomi, kajti ravnal je z vplivajočo namero, in iz njegovega ravnanja je spoznati, da ga je volja, podeliti sv. zakrament.

Digitized by Google

ga; ali če bi med obhajanjem komu podal neposvečeno hostijo mesto posvečene itd.

Ko bi duhovni pastir med podeljevanjem kakega zakramenta kaj bistvenega izgrešil, pozabil, mora tisto popraviti ali dostaviti, kedar in kolikor je možno, a brez zgledovanja in pohujšanja navzočih. Ako bi pa duhovnik le dvomil ter menil, da je kaj bistvenega izpustil, je razločevati med pozitivnim in negativnim dvomom. Ako je dvom trden, t. j. če se opira na razločne razloge, takrat je treba pogrešek popraviti; če je pa le nikaven, t. j. izhajajoč iz nevednosti ali pozabljivosti, tedaj se sme po pameti upati, da je sv. dejanje prav opravljeno, zlasti če je je dušni pastir opravljal že večkrat ter nekako ročnost si v tem pridobil. Kolikor bolj je mašnik sicer vesten in natančen v svojem službovanji, toliko bolj mu je nikavne dvome zaničevati, da ne postane sumnjiv, pretenkovesten. — Veljavno je zakrament tudi le tedaj podeljen, če tvarino rabi in slovilo govori eni in isti delivec.

2. Delivec mora sv. zakramente oskrbovati tudi vredno, v kar mu je zraven do sedaj povedanega še tudi treba: da je v posvečujoči milosti 'božji, kajti božji rop bi storil ter smrtno grešil, kdor bi se zavedal smrtnega greha in v takem stanju kak sveti zakrament opravljal. Rit. Rom. in z njegovimi besedami tudi drugi obredniki (ljublj. str. 7) o tej reči uče: »Cum igitur in Ecclesia Dei nihil sanctius aut utilius, nihilque excellentius aut magis divinum habeatur, quam sacramenta ad humani generis salutem a Christo Domino instituta; parochus, vel quivis alius sacerdos, ad quem eorum administratio pertinet, meminisse imprimis debet, se sancta tractare, atque omni fere temporis momento ad tam sanctae administrationis officium paratum esse oportere. Quamobrem illud perpetuo curabit, ut integre, caste, pieque vitam agat; nam etsi sacramenta ab impuris coinquinari non possunt, neque a pravis ministris eorum effectus impediri, impure tamen et indigne ea ministrantes in aeternae mortis reatum incurrunt. Sacerdos ergo, si fuerit peccati mortalis sibi conscius, (quod absit), ad sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi prius corde poeniteat; sed si habeat copiam confessarii, et temporis locique ratio ferat, convenit confiteri.« — Pri deljenji sv. zakramentov mora dušni pastir tudi nebistvene šege izvrševati natanko po navodu svojega domačega obrednika (gl. § 113 št. 4), ter ne sme ničesar opustiti ali predrugačiti, kajti tridentinski zbor (Sess. VII. c. 13) pravi: »Si quis dixerit, receptos et appro-

Digitized by Google

batos Ecclesiae cath. ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos aut contemni (contemnere tù pomeni: cum taedio, indevote facere) aut sine peccato a ministris pro lubitu omitti aut in novos alios per quemcunque ecclesiarum pastorem mutari posse, a. s.« Duhovni pastir naj toraj tudi takrat, če med deljenjem zakramenta zgreši kaj nebistvenega, tisto dostavi, kar in kolikor more storiti brez zgledovanja in pohujšanja pričujočih; le v sili se smejo ali se celó morajo opustiti nebistvene reči, a treba jih je dostaviti, kedar nevarnost odjenja, kakor to navadno določuje že obrednik sam. — Ves obred je opravljati spodbudno in pazljivo. Pred delitvijo zakramenta naj se mašnik, kolikor čas dopušča, nekoliko pripravlja na sv. dejanje; ali premišljevaje svetost opravila, ki ga kliče, ali s kratko primerno molitvijo in vzbudi naj namero. Tudi naj pogleda, če je pripravljeno vse za delitev dotičnega zakramenta potrebno. Manj vajeni duhovnik pred izvrševanjem sv. dejanja prečitaj v obredniku dotične rubrike. Med deljenjem sv. zakramenta naj vse obnašanje duhovnega pastirja kaže, da čuti imenitnost in svetost svojega opravila. Posamezne besede mora izrekovati razločno in pobožno ter naj jih kolikor moč iz obrednika bere. Vse šege je opravljati spodobno in z resnoto, ter se je varovati prehitrosti pa tudi prepočasnosti. — Skrbeti mora tudi dušni pastir, da svetstva delí le sposobnim in vrednim. V dvomu gré preiskovati zmožnost in vrednost prejemnikovo in ga, kolikor treba, pripraviti na prejém sv. zakramenta, kajti Zveličar pravi: »Ne dajajte svetega psom, in ne metajte svojih biserov pred svinje.« (Mat. 7, 6.)

3. Tudi radovoljno, brez godrnjanja ali odlašanja mora duhovni pastir deliti sv. zakramente. Obrednik ukazuje: »Quacumque diei ac noctis hora ad sacramenta ministranda vocabitur, nullam officio suo praestando, (praesertim si necessitas urgeat) moram interponat.« Dušni pastir je zarad sprejete službe iz pravice dolžan ter sub gravi, sv. zakramente deliti svojim duhovnijanom, kateri so jih vredni in potrebni, brez ozira na lastno zložnost; v veliki potrebi ali sili je to storiti dolžan celó z nevarnostjo svojega življenja, n. pr. ob kužni bolezni. Kedar pa ni dobiti domačega duhovnega pastirja, je in extrema necessitate vsak mašnik iz ljubezni sub gravi dolžan, deliti zakramente, kateri so k zveličanju potrebni, namreč sv. krst, sv. pokoro in sv. poslednje olje, zlasti v prigodku, ko se kdo ne more več spovedati. To svojo dolžnost duhovni pastir spolnuj vselej z veseljem, brez odlašanja, da se

Digitized by Google

ne primeri, da bi se ga verniki bali klicati v dušnih potrebah ter ostali brez najpotrebnejše pomoči sv. zakramentov.

I.

Sveti Krst.

§ 167.

Obred zakramenta sv. krsta.

Sveti krst je prvi in najpotrebnejši zakrament, v katerem je človek z vodo in z božjo besedo od izvirnega greha in od vseh drugih grehov, če jih je kaj pred sv. krstom storil, očiščen in v Kristusu kakor nova stvar prerojen in posvečen. Njega vidno znamenje ali bistveni obred obsega tvarino, slovilo in obeh sodôbno rabo.

1. Daljna tvarina je, da se sv. krst veljavno podeljuje, vsaka naturna voda — aqua vera et naturalis (Conc. Trid.), bodisi potočnica, studenčnica, dežnica, snežnica, morska voda..., naj si je mrzla ali gorka, čista ali kalna...[1]) A za slovesni krst je dopuščena le tako zvana krstna voda, namreč tista, ki je bila velikonočno ali binkoštno soboto tistega leta po cerkvenem obredu posvečena.[2]) O njej uči obrednik (ljubl. str. 13): »Si aqua bene-

[1]) V veliki sili se sme krstiti z dvomno tvarino. A ko bi se bil kdo take poslužil, n. pr. zelnice, repnice, vode od razstopljene soli, moral bi, ako dotični še živi, brž ko dobi prave vode, s to krst ponoviti pogojno: ako nisi krščen...

[2]) O posvečevanji krstne vode govorimo pri »blažilih«, tù le omenimo tega-le slučaja: Kaj bi bilo storiti, ako bi sv. olja, katera treba med posvečevanjem priliti vodi, ne došla o pravem času. Duhovni pastir bi zarad tega ne smel opustiti slovesnega posvečevanja vode na veliko soboto. A ozir daljnega njegovega ravnanja je treba razločevati: so mar sv. olja, veliki četrtek posvečena, le tisto leto ter slučajno prepozno došla, ali pa se zarad velike daljave vsako leto to zgodi. Ako le tisto leto sv. olje po kakem naključji ne dojde do pravega časa, ter duhovni pastir ni vedel za to zamudo, naj ob napovedanem času začne posvečevanje vode, in če do trenutka, ko je treba priliti svetih olj, niso še došla, naj za takrat opusti primešanje olja za katehumene in krizme. Ko pa prejme nova sv. olja, naj jih pozneje prilije privatno, t. j., po dotičnem obredu sicer, a brez slovesnosti, samo v koretlji in z vijolično štolo. Kjer pa je zamuda vsakoletna, tako rekoč redna, ter duhovni pastir že naprej ve, da ne bo prejel sv. olj do velike sobote, tamkej naj med posvečevanjem vode primeša stara sv. olja, t. j. olja praecedentis anni; novoposvečena olja pa, ko dojdejo, naj duhovni pastir shrani do binkoštne sobote, da jih takrat rabi pri novem posvečevanji krstne vode. Tako vsled razsodka S. R. C. 12. avg. 1854. — Kaj pa, če

Digitized by Google

dicta tam imminuta sit, ut minus sufficere videatur, alia non benedicta admisceri potest, in minori tamen quantitate. Si vero corrupta fuerit, aut effluxerit, aut quovis modo defecerit, parochus in fontem bene mundatum ac nitidum recentem aquam infundat, eamque benedicat ex formula, quae praescribitur (gl. ljublj. obr. str. 43). Sed, si aqua conglaciata sit, curetur, ut liquefiat; sin autem ex parte congelata sit, aut nimium frigida, poterit parum aquae naturalis non benedictae calefacere, et admiscere aquae baptismali in vasculo ad hoc parato, et ea tepefacta ad baptizandum uti, ne noceat infantulo«. — Bližnja tvarina je raba vode z oblivanjem telesa (ablutio corporalis) in sicer na najpoglavitnejšem delu telesa, na glavi.[1]) Sicer večina bogoslovcev uči, da veljá tudi krščevanje na prsih ali ramah, a ker reč ni gotova, naj se, če možno, krst pogojno ponovi, ko bi se bilo oblivanje zgodilo drugej kot na glavi; kajti sv. Alfonz Lig. (L. VI. n. 107) uči: »Quisquis alibi, quam in capite baptizatus fuerit, rebaptizandus est sub conditione.« Mnogi tudi trdijo, da krst ne velja, ko bi se med oblivanjem zmočili samo lasje in ne tudi koža krščenceve glave. Dalje je treba vliti toliko vode, da odteka, kajti le par kapljic ne zadostuje za sv. krst, ki je umivanje, ena ali par kapelj pa ne kaže umivanja. Da krst ni le veljaven, ampak tudi dopuščen, mora se krščenec obliti trikrat ter vselej v obliki križa. »Ter fundit super caput infantis in modum Crucis,« pravi obrednik.

2. Bistveno slovilo sv. krsta so besede, ki jih mora ravno tista oseba, ki obliva z vodo, med oblivanjem izrekovati, namreč: »Ego te baptizo in nomine Patris † (prvič vlije), et Filii † (drugič vlije), et Spiritus sancti † (tretjič vlije). Beseda »Amen« se temu slovilu ne sme dostavljati (S. R. C. 9. jun. 1853). V slo-

se zarad nenadne zamude posvečeni krstni vodi ni primešalo sv. olje, ker duhovni pastir čaka, da novo dojde, vmes pa bi bilo treba deliti sv. krst; ali naj krsti z ravno posvečeno vodo, v kateri pa še ni sv. olj, ali s staro krstno vodo, ako je ima še kaj shranjene, ali naj čaka s krščevanjem? Vzame naj še ostalo staro olje za katehumene in krizmo, naj oboje privatno, a po obredu misala vodi primeša in potem s to novoposvečeno vodo, kateri je primešal stara sv. olja, krščuje slovesno, t. j. natanko po navodu obrednika, ter naj krščenca, kakor je ukazano, tudi mazili z oljem za katehumene in s krizmo pretečenega leta. To krstno vodo, kateri je primešal starih sv. olj, mora potem rabiti noter do binkoštne sobote. Tako je na zadevna vprašanja odgovorila S. R. C. 23. sept. 1837.

[1]) To oblivanje se more zgoditi na tri načine: s potapljanjem, s poškropljenjem ali pa z oblivanjem. Do 14. stoletja so krščevali navadno per immersionem, in le prav redkokedaj per aspersionem. Dandanes je v latinski cerkvi krščevanje z oblivanjem ukazano. Grška cerkev, zlasti po Ruskem, se drži potapljanja.

Digitized by Google

vilu latinske cerkve[1]), ki se pri krstu v sili sme izgovarjati v katerem koli jeziku, so vse besede bistvene, razun prve: »Ego«, katera se razume že v glagolu; ne sme se toraj tem besedam ničesar dodajati, ničesar spreminjati ali izpuščati. Vsaka bistvena prememba slovila stori krst neveljaven.

Bistvenemu obredu pridružuje se pri slovesnem krstu še **nebistveni obred**; to so razne pomenite šege, ceremonije, s katerimi sv. cerkev obdaja poglavitno sv. dejanje. Rituale Rom. in posamezni škofijski obredniki, ki v nebistvenem obredu kažejo nekatere različnosti, podajajo nam dva glavna obreda sv. krsta, namreč način, kako krščevati otroke, ki se še ne zavedajo pameti (Ordo baptismi parvulorum) in navod, kako sv. krst podeljevati doraslim (Ordo baptismi adultorum). Tudi povedó obredniki, kake premembe se imajo zgoditi pri imenovanih obredih, kedar se nad otrokom ali nad doraslim, ki je bil v sili že veljavno krščen, dopolnujejo, dostavljajo samo šege slovesnega krsta, ter oblivanje, celo pogojno, popolnoma odpade (Ordo supplendi omissa super baptizatum). Slednjič se nam v obrednikih podaja še »ritus servandus, cum episcopus baptizat«, t. j., če višji pastir krščuje »pontificaliter«, ker sicer se poslužuje tudi on navadnega obreda. — Ker je najnavadnejše krščevanje dandanes krst otrok, hočemo si natančnejše ogledati, kako cerkev najpotrebnejši zakrament podeljuje otročičem. Držali se bomo ljubljanskega obrednika (str. 15), kateri se v tem skoraj popolnoma vjema z rimskim. — Vse obrede slovesnega krsta primerno razdeljujemo v tri vrste, namreč: v obred, ki se izvršuje preden nesó otroka v cerkev in h krstnemu kamnu; v obrede ob krstnem kamnu; pa v tiste, ki se izvršujejo po že podeljenem sv. krstu. Prvi del teh ceremonij kaže pripravljanje na opravičenje, drugi del obsega opravičenje samo po sv. zakramentu, in sklepni obredi predstavljajo sad opravičenja.

1. Otroka ne prinesó kar naravnost v cerkev, ampak obstojé z njim pred cerkvenimi vratmi. To čakanje pred cerkvenimi durmi daje na znanje, da so nekrščencu še zaprta vrata v katoliško cerkev in do njenih dobrot; zaprta pa tudi vrata do nebeškega kraljestva po besedah Jezusovih: »Ako kdo ni prerojen iz vode in iz sv. Duha, ne more iti v božje kraljestvo« (Jan. 3, 5). Krščevanca sprejme mašnik, oblečen v talar, roket in vijolično štolo, tedaj v cerkveni opravi, ker bo izvrševal obred v imenu

[1]) Vzhodna cerkev krščuje z besedami: »Naj je krščen služabnik Kristusov v imenu Očeta itd.«, kar je papež Evgenij IV. potrdil kot veljavno, a le njim dopuščeno.

Digitized by Google

sv. cerkve. Barva štole naznanja žalostni duševni stan nekrščenega človeka.

Pred vsem vpraša mašnik: »Kako naj je imé[1]) temu otroku? Krščevancu se ima dati neko ime, ne le, da bi se po njem razločeval od drugih ljudi, ampak po želji svete cerkve naj se mu dá ime kakega svetnika, da bi v njem imel pomočnika v nebesih in zgled posnemanja v življenji na zemlji. Ko je dete dobilo ime, je mašnik pokliče po tem imenu ter vprašuje: »Kaj želiš od cerkve božje?« Botri odgovoré mesto krščevanca: »Vero«; in na daljno vprašanje duhovnikovo: »Kaj ti dá vera?« dajo odgovor: »Večno življenje«. Krščevanec od sv. vere pričakuje večnega zveličanja, a mašnik mu v imenu sv. cerkve pove, kaj mu je storiti, da se zveliča, namreč: »Ako tedaj hočeš v življenje iti, spolnuj zapovedi: Ljubi Gospoda svojega Boga iz vsega svojega srca in iz vse svoje misli; in svojega bližnjega, kakor sam sebe«. — Nato mašnik otroku v obličje trikrat rahlo pihne,[2]) govoreč: »Exi ab eo (ea), immunde spiritus, et da locum Spiritui sancto Paraclito«. Mi pihnemo, da se znebimo kake sitne, nepovoljne stvari. Krščevanec je zarad podedovanega greha še v oblasti hudobnega duha, ta sovražni duh mora pri sv. krstu iz njega, da more srce človekovo postati tempelj sv. Duha Trikratno dihanje je spomin na presv. Trojico, katera človeku v sv. krstu daje novo ter duhovno življenje. — Sedaj stori krščevalec s palcem svoje desnice otroku na čelu in na prsih (zadostuje, če se zgodi nad oblačilcem) znamenje sv. križa, s katerim krščevanca zaznamova kot nekako lastnino Kristusovo; med tem govori: »Accipe signum crucis tam in fronte † quam in corde †, sume fidem coelestium praeceptorum et talis esto moribus, ut templum Dei jam esse possis.« Na čelu ga prekriža v znamenje,

[1]) Prvo pravico otroku odbirati krstno ime, imajo roditelji in botri, kar je razvidno že iz stavljenega vprašanja. Svojevoljno tu duhovni pastir ne smé ravnati, tudi pri nezakonskih otrocih ne. Trdo, neusmiljeno bi bilo, dajati takim krščevancem kaka nenavadna imena ter tako osramotiti jih za celo življenje. A svetuje, podučuje naj dušni pastir. Obrednik mu veli: »Curet, ne obscoena, fabulosa, aut ridicula, vel inanium deorum, vel impiorum ethnicorum hominum nomina imponantur, sed potius, quatenus fieri potest, Sanctorum.« Ako bi hoteli dati otroku ime, sicer spodobno, ki pa ni ime svetnikovo, naj se pristavi še ime kakega svetnika. Celo vrsto imen dajati krščevancu, je nepotrebno, morda nečimurno; a če stariši to zahtevajo, naj duhovni pastir tisto ime, po katerem bodo otroka doma klicali, postavi na prvo mesto in to ime tudi med sv. obredom rabi. Ostala imena naj pa tudi zapiše v krstno knjigo. Prizadeva naj si tudi za to duhovni pastir, da roditelji svojim otrokom pri sv. krstu dajó imena bolj znanih svetnikov, koje si prosti človek ložej zapameti, ložej izrekuje, in ker je tacih svetnikov življenje večinoma dokaj znano, tudi krščencu pozneje v življenji ložej služi v zgled posnemanja.

[2]) De Herdt pojasnuje to pihanje rekoč: »Ter exsufflet . . . ore angusto, seu compressis labiis; non vero per modum halantis, ore aperto; id enim foventis est, non expellentis.«

Digitized by Google

da se vere Jezusa križanega ne sme nikdar sramovati, ampak očitno jo mora spoznavati pred vsem svetom; na prsih ga prekriža v opomin, da ima to svojo vero vsikdar tudi zvesto v srcu ohraniti in se je držati. Sledi primerna molitev: »Preces nostras, quaesumus Domine . . .« V znamenje, da cerkev s križem zaznamovanega sprejme za svojega uda, in da ga vzame v svoje varstvo in zavetje, položi mašnik svojo desnico na otrokovo glavo, in z molitvijo: »Omnipotens sempiterne Deus . . .« prosi, da bi mu Bog odvzel vso slepoto srca, ga rešil iz zadrg in mu podelil milost, Jezusu v njegovi cerkvi zvesto služiti in vsak dan v dobrem rasti. — Nato mašnik blagoslavlja sol, ako ni že poprej bila blagoslovljena, in par zrnic te soli krščevancu položi v usta rekoč: »N. Accipe sal sapientiae: propitiatio tibi sit in vitam aeternam.« Sol pomenja modrost, ona tudi jedi dela prijetne in varuje gnjilobe; tako naj bi krščencu sveti nauki, božje reči postale ljube in prijetne, in modrega naj bi se skazoval v vsem svojem dejanji in obvaroval se gnjilobe, spačenosti greha itd. Potem vošči mašnik krščevancu miru s »Pax tecum«, in z molitvijo: »Deus patrum nostrorum . . .« prosi mu od Boga milost, da bi mogel spolnovati to, kar pomenja sol, katero mu je ravnokar dejal v usta, da bi se toraj sv. krsta vrednega skazoval, in enkrat z vsemi pobožnimi kristijani deležen postal nebeškega plačila. — Potem mašnik krščevalec vdrugič zaroti hudobnega duha, ter mu z besedami: »Exorcizo te, immunde spiritus . . .« veli v imenu trojedinega Boga, da zapusti tega služabnika božjega, katerega je Jezus Kristus poklicati blagovolil h krstnemu studencu. Cerkev ne rabi zarotitve pri sv. krstu v tem smislu, kakor da bi bil krščenec morda telesno obseden; a ker je v stanu podedovanega greha, je pod oblastjo hudičevo, in iz te oblasti ga hoče rešiti. In da bi sv. križ bil krščevancu nekaka straža in bramba zoper hudobo, mu slednjič na čelu naredi z desnim palcem znamenje križa, ter govori: »Et hoc signum sanctae crucis ✝, quod nos fronti ejus damus, tu maledicte diabole, numquam audeas violare.« — Potem mašnik zopet svojo desnico položi na otrokovo glavo, ter mu z molitvijo: »Aeternam ac justissimam pietatem . . .« prosi od Boga, da ga očisti, posveti, da mu dá prave modrosti itd. Iz oblasti satanove je krščenec po zarotovanji rešen, sedaj more stopiti v kraljestvo božje, sedaj more po sv. krstu postati ud sv. cerkve, in s Kristusom deležnik večnega življenja; toraj mašnik položi konec štole[1]) nanj, ter ga vpelje v cerkev, rekši: »N. Ingredere in templum Dei, ut habeas partem cum Christo in vitam aeternam.« Štola, s katero mašnik krščenca takorekoč vleče v cerkev, pomeni tù oblast, ki jo je Jezus dal svoji cerkvi, po kateri sme v svojo družbo sprejemati vse ljudi, kateri iz srca želijo sprejeti sv. vero Jezusovo.

[1]) De Herdt pojasnuje: »Imponitur tantum extrema pars sinistra super pectus, ut ita sacerdos sit a dextris et a dextris incedat.«

Digitized by Google

2. Ud sv. cerkve more postati le tisti, kdor veruje; zato mašnik in botri v imenu krščevancevem stopivši v cerkev, a še preden pridejo do krstnega kamna, navadno pred kakim altarjem stojé glasno molijo »apostoljsko vero«. Veri moč in tudi nje sad je molitev, toraj vsi pokleknejo in opravijo najimenitnejšo molitev, Gospodov »očenaš«. Vsi vstanejo, in preden še tik krstnega kamna stopijo, opravi mašnik tretjo zarotitev »Exorcizo te, omnis spiritus immunde . . .«, v kateri veli, da duh teme za zmiraj zapusti stvar božjo, ki si jo je Bog izvolil za svoj sv. tempelj, da sv. Duh v njem prebiva. Nato mašnik oslini palec svoje desnice, ter se s slino dotakne ušes krščevancevih, najprej desnega, potem levega, govoreč: »Ephpheta, quod est, adaperire«; nato se dotakne njegovih nosnic, ter nadaljuje: »In odorem suavitatis. Tu autem effugare diabole, appropinquabit enim judicium Dei.« S to šego posnema cerkev ravnanje Kristusovo o tisti priliki, ko je ozdravil gluhomutca (Mark. 7, 31—37). Gluhomutcu podoben je tudi nekrščen človek; po svoji spačeni naturi je gluh in mutast za poslušanje božje volje in Jezusovih naukov. Tù se mašnik dotakne njegovih ušes veleč: Odpri se! v znamenje, naj se mu odpró dušna ušesa, in naj vedno odprta ima za poslušanje božje besede. In nosnic krščencevih se mašnik s slino dotakne v znamenje, naj so mu božji nauki in božje zapovedi prijetni in dopadljivi kakor prijeten duh, in naj tudi on sam prijetno dišavo razširja s svojimi lepimi čednostmi. — Zadnja priprava na sv. krst je krstna obljuba. Da more človek iz sužnja satanovega postati otrok božji in dedič nebeškega kraljestva, mora se hudobnemu duhu popolnoma odpovedati in mora obljubiti, da mu bo vodilo v življenji vera v trojedinega Boga. Mašnik se toraj obrne do krščenca, ga pokliče po imenu ter ga vpraša: »Ali se odpoveš hudiču? In vsemu njegovemu dejanju? In vsemu njegovemu napuhu?« Vse trikrat krščevanec po svojih botrih odgovori: »Se odpovem«. Veden boj zoper satana je sklenil človek, a da bo zmagovit v tej nevarni borbi, podeli mu cerkev moči po maziljenji s sv. oljem. Mašnik namreč pomoči svoj palec v olje za katehumene in krščenca z njim mazili na prsih in med pleči v podobi križa ter zraven govori: »Ego te linio † oleo salutis † in Christo Jesu Domino nostro, ut habeas vitam aeternam.« Olje daje udom gibčnost in moč, zato so se nekedaj tekmeci mazilili z oljem, da so bili gibčnejši in močnejši. Jezus mazili svoje vojščake z oljem svoje milosti, da bi bili urnejši in tem pripravnejši v boju zoper svoje dušne sovražnike. Na prsih se krščenec mazili, ker je v prsih, v srcu sedež želj in človeških sklepov; med pleči se mazili, ker je med pleči nekamo strinjena vsa človeška moč. — Sedaj pa sedaj bo krščenec po sv. krstu iz stanja pregrehe prestavljen v stanje svetosti, to mašnik lepo naznani s tem, da vijolično štolo zamenja z belo[1]), ki pomenja nedolžnost, svetost, veselje. Še enkrat mora

[1]) Ali pa dvobarvno štolo obrne, kajti tudi taka »stola bicolor« je dopuščena (S. R. C. 26. marca 1859.)

Digitized by Google

krščenec slovesno spoznati svojo vero. Ko je na trojno vprašanje: »I. Ali veruješ v Boga Očeta . . .? Veruješ v Jezusa Kristusa . . .? Veruješ v svetega Duha, sveto krščansko-katoliško cerkev. . .?« odgovoril po svojih botrih »Verujem«, mora še razodeti svojo voljo, krščen biti. Pokliče ga toraj krščevalec po imenu ter vpraša: »Ali hočeš krščen biti?« — in ko je naznanil svojo voljo, se mu zakrament sv. krsta res podeli. Boter, ali botra ali oba tako držita otroka, da je obličje deteta obrnjeno proti posodi, v katero se odteka krstna voda, mašnik pa otroku na glavo trikrat vlije vode v podobi križa ter vmes razločno in pazljivo izgovarja slovilo.[1]) Kedar krščevalec po pravici dvomi, je li bilo dete že veljavno krščeno ali ne, se mora poslužiti slovila: »N. Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Pa † tris, et Fi † lii, et Spiritus † Sancti.«

3. Z obredi po podeljenem krstu cerkev pred oči stavi krščencu milosti, ki jih je prejel, in ga ob enem spominja dolžnosti, katere je prevzel pri sv. krstu. Najprej mašnik pomoči palec v sv. krizmo ter z njo mazili novokrščenega vrh glave v podobi križa, govoreč molitev: »Deus omnipotens . . .« V starem zakonu so z oljem mazilili duhovnike in kralje, tudi Jezusa kot velikega duhovnika in kralja imenujemo maziljenca, toraj cerkev tudi krščenca mazili, s tem naznanjujoč, da je po sv. krstu, pri katerem je postal ud Jezusovega telesa, se vdeležil nekako tudi njegove velikoduhovniške in kraljevske časti. Maziljenje s sv. krizmo naj pa tudi opominja krščenca, kako imeniten da je postal s sv. krstom, in kako skrben naj je, da obvaruje to svojo imenitnost. — Ko si je mašnik obrisal palec in glavo otrokovo tam, kjer ga je mazilil, vzame belo oblačilce ali čeden prtič ter ga položi na krščenega, in mu pravi: »Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam aeternam.« To oblačilce je podoba v krstu prejete nedolžnosti in čistosti, pa pred oči stavi tudi nebeško oblačilo, svetlobo poveličanega telesa, v kateri se bo ob vstajenji mrtvih odlikoval, če bo krstno nedolžnost skrbno varoval do konca življenja. Nato novokrščenemu podá mašnik gorečo svečo, katero mesto njega prime boter ali botra, in mu veli: »Accipe lampadem ardentem, et irreprehensibilis custodi baptismum tuum, serva Dei mandata: ut cum Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei, una cum omnibus sanctis in aula coelesti, habeasque vitam aeternam, et vivas in saecula saeculorum.« Iz teme greha si bil poklican h Kri-

[1]) De Herdt opominja: »Quoad susceptores sollicitus esse debet sacerdos, ut baptizandum physice tangant, teneant, manum apponant, aut supponant . . . Si infans sit capillatus, sacerdos digitis sinistrae manus caesariem discriminare debet, dum dextra aquam infundit; vel efficere, ut aqua super frontem aliquantulum fluat: quod etiam fieri debet, dum caput infantis aliqua scabie opertum est.«

Digitized by Google

stusu, ki je luč sveta; za to lučjo hodi, tudi sam z lepim življenjem drugim luč postani, da se vekomaj zveličaš. Slednjič mašnik novokrščenca izpred-se spusti z voščilom: »I. Pojdi v miru, in Gospod naj je s teboj.« Sv. mir si zadobil v sv. zakramentu prerojenja, hoče mu reči mašnik, glej, da si ohraniš ta mir; naj je toraj Bog vedno s teboj, da si z njegovo pomočjo ohraniš pravičnost, katero si prejel; da si obvaruješ mir, katerega si dosegel.

Ako je dete h krstu prineseno tako slabotno, da se je bati smrti, predno bi se dovršil slovesen krst, naj duhovni pastir takoj opravi, kar je bistvenega, t. j. oblije naj otroka na glavi slovilo govoreč. Ko je to storjeno, naj izvršuje ceremonije, koje se imajo po obredniku opraviti po krstu; in če krščeni še živi, se dostavijo tudi še obredi pred krstom. — Ko bi se pri otroku, ki je že prejel slovesni krst, moral ponoviti krst zaradi kakega važnega, t. j. v bistvenem obredu storjenega pogreška, takrat se izvršuje le bistveno sv. dejanja, ceremonij pa ni treba ponavljati.

§ 168.

Čas in kraj krščevanja, krstni botri.

1. Krščevali so prve čase sv. cerkve navadno le ob določenih dnevih, dorasle še-le po dovršenem katehumenatu (gl. § 83), večinoma ob praznikih, ki so v nekaki zvezi z zakramentom sv. krsta; tako n. pr. v nekaterih krajih vzhodne cerkve o Božiču in o razglašenji Gospodovem, v zahodni cerkvi pa veliko in binkoštno soboto. V posebnih dogodkih, n. pr. v hudi bolezni, pred daljnim potovanjem, ob nevarnem preganjanji . . . so krščevali vsaki čas. Dandanes nimamo določenih dni za podelitev sv. krsta: doraslim, zlasti prišlecem iz judovstva ali paganstva, naj se sv. krst še-le tedaj podeli, ko so že dovelj podučeni in skušeni; v smrtni nevarnosti jim je pa sv. krst brez odlašanja podeliti, če so le bistveni pogoji izpolnjeni. Zunaj sile je treba še škofovega dovoljenja, da se sme krstiti kak žid. Tudi želi sv. cerkev, da bi se dorasli še dandanes krščevali veliko in binkoštno soboto[1]), po kolikor je to lahko izvršiti. — Ozir otrok, ker za nje ni druzega pomočka, doseči večno zveličanje, ukazujejo obredniki, da se morajo krščevati »quam primum fieri potest«. Natančneje govori S. C. Inq. novemb. 1855: »Si periculum non adsit, ultra tertium diem post nativitatem pueri non differendam Baptismi administrationem«; in

[1]) Gl. Rit. rom., tudi ljubljj. str. 11.

Digitized by Google

provinc. zbor dunajski: »Infantum Baptismus ultra biduum a nativitate non differatur.«

2. Dokler kristijanje zaradi preganjanja še niso imeli stalnih zbirališč, tudi ni bilo določenih krajev za krščevanje; brž pa ko so se smeli k božji službi shajati svobodno ter so si zidali cerkve, so nastala posebna poslopjiča za podelitev sv. krsta, tako imenovana krstišča (baptisteria); kjer so sv. krst delili z vtapljanjem (gl. str. 334). Dandanes se sme krst v sili deliti na katerem koli kraji, a slovesni krst mora se redno podeljevati le v tistih cerkvah, ki imajo pravico imeti krstni kamen, ter se v njih ob določenih dnéh posvečuje krstna voda. Splošno pravilo v tej zadevi podaja Rituale Rom. ukazujoč: »Licet urgente necessitate ubique baptizari nihil impediat, tamen proprius Baptismi administrandi locus est ecclesia, in qua sit fons baptismalis, vel certe baptisterium prope ecclesiam. Itaque, necessitate excepta, in privatis locis nemo baptizari debet, nisi forte sint regum aut magnorum principum filii, ipsis ita deposcentibus, dummodo id fiat in eorum capellis seu oratoriis, et in aqua baptismali de more benedicta.« Le ob hudem mrazu se smé s škofovo vednostjo slovesni krst deliti v zakurjenem žagradu ali tudi v duhovnikovi hiši v taki sobi, ki je v ta namen dostojno pripravljena (S. R. C. 16. marca 1861). Po privatnih hišah se smé le z dovoljenjem škofovim slovesni krst deliti.

3. K sv. krstu privzemati botre je bila šega že najstarejših krščanskih časov. Po njih si hoče cerkev zagotoviti krščansko vzgojo krščencev; oni naj bi bili namestovalci roditeljev, otrokom duhovni stariši, od tod tudi njih imé: patrini, matrinae. Pri krstu doraščenca naj bi bil boter dušnemu pastirju porok, da dotičnik iz plemenitih nagibov prosi sv. krsta, in da ga je volja tudi živeti po veri Kristusovi. H krati je boter priča svetega dejanja in po želji sv. cerkve svojemu krščencu v življenji voditelj k pobožnosti z besedo in z zgledom. Pri krstu otrók imajo botri tudi dolžnost, med sv. opravilom ali sami ali po svojih namestnikih odgovarjati za krščenika, med krščevanjem ga držati, ali se ga vsaj dotakniti, in pozneje otroku roditelje nameščevati ter mu za krščansko vzgojo skrbeti, ako bi stariši sami te svoje svete dolžnosti ne mogli storiti, ali ne hoteli. Naloga krstnim botrom je toraj važna, zato se tudi dandanes slovesen krst brez botra ne smé deliti; h krstu v sili sicer ni treba botra, a smé se privzeti. Pravico botra izvoliti ima najprej krščenec sam, oziroma roditelji ali oskrbniki njegovi,

Digitized by Google

in še-le potem, ko bi ti ne izvolili pripravnega botra, naj to stori dušni pastir, ki mora tudi svoje duhovnijane prilično o vsem poučevati, kar jim je ozir krstnih botrov vedeti treba, namreč:

a) Da se mora k vsacemu slovesnemu krstu privzeti boter, moški ali ženska, a k večjemu dva, namreč en moški in ena ženska, nikoli pa dva moška ali dve ženski (Con. Trid. sess. XXIII. de ref. matr. c. 2). Ko bi jih prišlo več, morejo le kot priče navzoči biti. Duhovni pastir naj večkrat pri javni božji službi govori o dolžnostih krstnih botrov, kar je še toliko potrebnejše, ker dandanes zeló zginja med njimi zavest o prevzetih dotičnih dolžnostih ter mnogi menijo, da je z nekaterimi darili vse opravljeno. Starišem pa je treba povedati, kakšnih botrov jim je iskati svojim otrokom, in kdo po nauku sv. cerkve ni sposoben za krstnega botra.

b) Boter bodi ud katoliške cerkve, in nikoli ne kak neverec, krivoverec, razkolnik, odpadnik, z imenom izobčen ali v prepoved dejan (interdictus). Kakor pa nekatoličan ne more biti katoličanu veljaven boter, tako tudi kak katoličan ne sme iti za botra h krstu, katerega deli kak protestanški pridigar. Ozir starosti pravi obrednik (ljublj. str. 15): ». . .patrinos saltem in aetate pubertatis... esse maxime convenit«; toraj mora biti botra vsaj 12, boter vsaj 14 let star. Kaj pa da mora biti tudi zdrave pameti in da mora voljo imeti, za botra biti; pa tudi birman naj bi že bil (kar pa rimski obrednik in po njem tudi ljublj. izreka le kot željo). Tudi ne sme biti boter, kdor bi še v najpotrebnejših resnicah krščanstva ne bil poučen, — qui ignorant rudimenta fidei, pravi obrednik; in pa, kogar bi morali vsled njegovega življenja šteti med očitne grešnike.[1]) Botri tudi ne morejo biti redovniki in redovnice v ožjem cerkvenem smislu; obrednik pravi: »neque monachi, vel sanctimoniales, neque alii cujusvis

[1]) Pazi naj dušni pastir, da se ne prenagli v tej reči; ne »occulte criminosi«, ampak »publice criminosi aut infames« so v cerkvenih obrednikih imenovani kot taki, ki niso sposobni za botre. Da se duhovnik ogne neprijetni dolžnosti, še-le pri sv. opravilu odpraviti nepripravnega botra, naj roditeljem otrokovim, ako se mu dozdeva, da bodo h krstu poslali za botra nesposobnega človeka, naznani že prej, naj tega ne storé. Če pa vendar-le pride in hoče boter biti človek, kakoršnega cerkvene postave nikakor ne dopuščajo, naj mu duhovni pastir prijazno a odločno pové, da ga za botra ne sme dopustiti. Ako hoče vsakako ostati, naj mu pové, da sme kot navadna priča zraven biti, a otroka se med krščevanjem ne sme dotakniti.

Digitized by Google

ordinis regulares a saeculo segregati«, in sicer zato ne, ker so zadrževani, izpolnovati botrske dolžnosti.[1]) Tudi lastni o č e ali m a t i krščenceva ne smeta biti botra, ker bi se sicer ne dosegel glavni cilj, kojega cerkev po botrih skuša doseči. Drugi sorodniki otrokovi niso izključeni od botrstva.

c) Botri, ki se privzemajo k veljavno podeljenemu krstu, in če tudi le h krstu v sili, (C. S. C. 5. marca 1678), stopijo v d u h o v n o s o r o d s t v o s krstiteljem, s krščencem in s krščencevimi roditelji, kar je razdiraven zakonski zadržek, in o čemur naj jih poduči duhovni pastir. Več o tem pove cerkveno pravo. Ko bi ne prišel boter sam h krščevanju, ampak bi se dal zastopati po namestniku, takrat pravi boter stopi v duhovno sorodstvo in prevzame tudi druge dolžnosti, a ne namestovalec, ki samo v botrovem imenu otroka drži in mašniku krščevalcu odgovarja.

§ 169.

Prejemnik sv. krsta.

Ozir podeljevanja sv. krsta nam je razločevati: kdo more veljavno krščen biti, in kdo vredno ter s koristjo.

I. Sposoben, v e l j a v n o k r š č e n b i t i, je vsak človek, ki se že rodi ali se je že porodil, če je še živ in ni še krščen, pa če hoče krščen biti. Pri doraslem (adultus), t. j. pri tacem človeku, ki se že zaveda pameti, ali se je je zavedal, tedaj pri že sedemletnem, mora volja sv. krst prejeti, biti dejanjska, vplivajoča ali vsaj stalna. Nedoumeten otrok (infans) se krsti s prisodno namero, in fidem ecclesiae. Dorasli blazni, kateri od rojstva sem niso nikdar bili pametni, se kakor mali otroci krščujejo na vero katoliške cerkve. Kdor pa je zblaznil pozneje, a je prej, dokler je bil pameten, razodeval željo krščen biti, njemu se podeli sv. krst v smrtni nevarnosti. Kedarkoli pa se pametno dvomi, je li kdo sposoben, sveti krst prejeti ali ni, takrat se mora krstiti p o g o j n o; v pametnem

[1]) Svetnim duhovnikom sicer splošna cerkvena postava ne brani biti krstnim botrom, a zeló jim je svetovati, da ne prevzemajo te dolžnosti, kajti zapletli bi se v zveze, ki bi utegnile nedostojne biti njihovemu stanu. Mnogo diecezanskih postav kar naravnost prepoveduje duhovnikom dotične vladikovine biti botrom. Tudi za ljubljansko škofijo je bilo po pastirskem pismu nadškofa Mihaela Brigido l. 1804. ukazano: »... ne adhibeatur patrinus Regularis aliquis, nec Clericus saecularis sacris initiatus aut beneficium obtinens.«

Digitized by Google

dvomu pa, je li bil kdo že krščen ali ne, — pa v dvomu, če je bil veljavno krščen ali ni bil veljavno krščen, mora se krst ponoviti pogojno.

1. Sv. krst mora pogojno podeliti, kdorkoli krščuje, ako bi bilo kdaj dvomljivo, je-li porojeno človek ali ni. *a)* Ozir tacega spačka ukazuje Rit. Rom. in drugi obredniki (ljublj. str. 10.) tako-le: »In monstris vero baptizandis, si casus eveniat, magna cautio adhibenda est, de quo, si opus fuerit, Ordinarius vel alii periti consulantur, nisi mortis periculum immineat. Monstrum, quod humanam speciem non praeseferat, baptizari non debet[1]); de quo, si dubium fuerit, baptizetur sub hac conditione: Si tu es homo, ego te baptizo . . . *b)* Illud vero, de quo dubium est, una ne, aut plures sint personae, non baptizetur, donec id discernatur: discerni autem potest, si habeat unum vel plura capita, unum vel plura pectora: tunc enim totidem erunt corda et animae, hominesque distincti, et eo casu singuli seorsum sunt baptizandi, unicuique dicendo: Ego te baptizo . . . Si vero periculum mortis immineat, tempusque non suppetat, ut singuli separatim baptizentur, poterit minister singulorum capitibus aquam infundens omnes simul baptizare, dicendo: Ego vos baptizo . . . Quam tamen formam in iis solum, et in aliis similibus mortis periculis ad plures simul baptizandos, et ubi tempus non patitur, ut singuli separatim baptizentur, alias nunquam, licet adhibere. Quando vero non est certum, in monstro esse duas personas, vel quia duo capita et duo pectora non habet distincta; tunc debet primum unus absolute baptizari, et postea alter sub conditione, hoc modo: Si non es baptizatus, ego te baptizo . . .« *c)* Kedar je dvomljivo, je li otrok živ ali mrtev, se mora vselej brž krstiti s pogojem: »Ako živiš, te krstim . . .« Le takrat bi se smel opustiti krst, kedar bi bilo prav gotovo, da je otrok že mrtev, t. j. če se že čuti trohnoba; dokler pa samo znamenj življenja ni spoznati, ne sme se trditi, da je dete mrtvo, ker mnogokrat je novorojenček le v hudi omedlevici. *d)* Pogojno je krstiti tudi negodni sad (embryo), ki je še v mreni, akoravno bi se splavil kmalu po spočetji. To naj stori mati sama ali pa babica vselej, če le splav ni očitno gnjil, in sicer tako, da ga kakoršen je, pomoči trikrat v vodo ter govori: »Ako živiš in moreš krščen biti, te krstim . . .« Ker pa je veljavnost krsta sadu

[1]) Ker dandanes jako sloveči učenjaki in zdravniki uče, da je od ženske porojen spaček pravi človek, če tudi telesna podoba ni človeška, zato naj bi se vsakteri živi spovitek krstil s pogojem: »Ako si človek, te krstim« itd.

Digitized by Google

v mreno povitega dvomna, naj zarad gotovosti potem mreno varno prereže in krst ponovi s pogojem: »Ako moreš krščen biti, in če še nisi krščen, te krstim . . .« Kedar je splav že velik, naj se krsti oblivaje, ne vtapljaje. Negoden sad, kateremu je po prejetem krstu ugasnilo življenje, naj se pokoplje natihoma na blagoslovljeno pokopališče. *e)* Otroku še popolnoma *ne*rojenemu se ne sme deliti sv. krst, kajti cerkev uči: »Nemo in utero matris clausus baptizari debet.« Ko pa se je že začel porod, in če se je zelo bati, da utegne otrok umreti, preden pride na svet, takrat pa naj zdravnik ali babica skuša z vodo priti do otroka, ter naj ga krsti še v materinem telesu pogojno, med oblivanjem govoreč: »Ako moreš krščen biti, te jaz krstim . . .« Ko je tako dete celoma porojeno, in če je še zmiraj v smrtni nevarnosti, naj se krst ponovi s pogojem: »Ako še nisi krščen, te jaz krstim . . .«, to pa zato, ker je veljavnost krsta v materinem telesu vselej dvomna. *f)* Za slučaj, ko je otrok, nepopolno rojen, v veliki nevarnosti, ukazuje obrednik: »Si infans caput emiserit, et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, erit iterum baptizandus. At si aliud membrum emiserit, quod vitalem indicet motum, in illo, si periculum impendeat, baptizetur, et tunc si natus vixerit, erit sub conditione baptizandus hoc modo: Si non es baptizatus, ego te baptizo . . .« Ako pa otrok, kateremu se je med porojenjem podelil krst z dvomno veljavnostjo, pride zdrav na svet in dovelj trden, naj babica nikar ne ponavlja pogojnega krsta, ampak nese naj dete duhovnemu pastirju ter naj pové, da ga je krstila in kako. *g)* Ako se med težkim porodom dvojčkov zgodi, da se krst v sili podelí otroku na katerem koli delu telesa, ko pa sta dvojčka porojena, se za gotovo ne ve, kateri je bil krščen, takrat se mora, ako je še zmiraj smrtna nevarnost za otroka, po babici ali zdravniku, sicer pozneje po mašniku obema podeliti sv. krst pogojno: »Ako še nisi krščen, te jaz krstim« itd.

2. Časih je celo treba krst ponoviti s pogojem. Ker se zakrament sv. krsta le enkrat more veljavno prejeti, bi tak, kdor bi krst vedoma in prostovoljno ponovil, če tudi je popolnoma prepričan, da je bil veljavno podeljen, zeló zeló grešil in irregulariteti zapadel (glej § 12). Nekateri bogoslovci trdijo, da si nakoplje nepravilnost tudi on, kdor le pod pogojem ponovi krst, o katerem pa dobro vé, da je bil že veljavno podeljen; sv. Alfonz Lig. to mnenje imenuje »probabilior«. Kedarkoli toraj otroka prinesó h krstu, ali kedar je možno že prej, naj vpraša duhovni

Digitized by Google

pastir, če je bil morda že oblit, t. j. v sili krščen. Ako to potrdijo, naj poprašuje, kdo je to storil in kako. Če dobi mašnik, zlasti po pričah, popolno uverjenje, da je v sili krstila kaka razumna, vestna, skušena, toraj popolnoma zanesljiva oseba, da je namero imela zakrament deliti, da je oblila glavo otrokovo in sicer zunaj materinega telesa, da se je oblivanje zgodilo z naturno vodo in med izrekovanjem pravega slovila — takrat seveda tudi pogojno ne sme več krstiti duhovni pastir, ampak naj samo dostavi nebistvene obrede slovesnega krsta, kakor določuje »Ordo supplendi omissa super baptizatum« (ljublj. obrednik str. 41). Ko bi se pri tem poizvedanji pokazal kak bistven nedostatek, n. pr., ako bi se ne bilo oblivanje zgodilo z vodo, ampak z mlekom ali drugačno tekočino; ko bi se oblivaje ne bilo nič govorilo ali kaj napačnega, n. pr. »krstim te v imenu Boga Očeta« ali »krstim te v imenu sv. Trojice«; ko bi se bilo izrekavalo pravo slovilo, a še le po dovršenem oblivanji, ali ne po tisti osebi, ki rabi tvarino . . ., takrat, kaj pa, je duhovnemu pastirju krstiti kar absolute, brez pristavka. Največkrat se zgodi pri takem preiskovanji zaradi veljavnosti v sili podeljenega krsta, da dušnemu pastirju ostane dvom: je li bil krst popolnoma pravilno ter veljavno podeljen, ali ni bil. Vzrok je v tem, ker babice, ki večinoma krst v sili podeljujejo, ali tudi zdravniki, sem ter tje niso kaj verni, vestni, zanesljivi, ali pa premalo podučeni o načinu krščevanja. Dalje se zgodi, da v takem položaji, kedar je treba krst v sili deliti, kjer je mnogokrat v smrtni nevarnosti dvojno življenje, celó najrazumnejši postane zbegan ter se je zeló bati, da v naglici krščevanja kaj napak stori. Tudi je mnogokrat sram povedati osebo, ki je krst v sili podelila, da se je zgodil kak pogrešek ter zatrjuje, da je bilo vse v redu. Nasledek je, da pri krstu, katerega je doma v sili podelil kak lajik, skoraj vselej ostane duhovnemu pastirju opravičen dvom o veljavnosti podeljenega zakramenta, in toraj zanj nastopi celó dolžnost[1]), krst pogojno ponoviti: »Si non es baptizatus, ego te baptizo . . .« Dunajski prov. zbor l. 1858. velí:

[1]) Ker mašnik krstitelj pri vsem preiskovanji ne pride do popolne jasnosti in mnogokrat tudi ni dobiti človeka, ki je v sili krstil, stori duhovnik najbolje, da vsako, po kakem lajiku v sili krščeno dete pogojno zopet krsti, kakor je l. 1892. tudi knezoškof Josip Kahn ukazal, pišoč: ». . . ich verordne hiemit ausdrücklich, dass hinfür in der Diöcese Gurk alle von Laien nothgetauften Kinder wiederum bedingungsweise getauft werden, jene einzelnen Fälle ausgenommen, in welchen die Giltigkeit der Nothtaufe erwiesen ist.« Verordn. v. 11. Apr. sub 8.

Digitized by Google

»Parochus, quando sacramentum valide esse collatum prudenter dubitari nequeat, ceremonias omissas supplere satagat; alias et ipsum Baptismum sub conditione iisdem conferat.« — Tudi pri najdencih in podvrženčih je treba skrbnega poizvedovanja, so li bili veljavno krščeni ali ne. Kak priložen listič, ki naznanja, da je dete krščeno, ne smé veljati za dokaz. Ako duhovnik ne dobi popolnega prepričanja, da je otrok veljavno krščen, mora ga krstiti s pristavkom: »Ako nisi krščen . . .«

Opravičen je tudi dvom o veljavnosti krsta, po kakem nekatoličanu podeljenega. Res je verska resnica, da je krst podeljen od krivoverca veljaven, ako je delivec spolnil, kar je oziroma tvarine, slovila in namere bistveno potrebno; a če gledamo, kako razni heretiki zlasti dandanes krščujejo, spoznamo, da je popolnoma opravičena današnja navada v katoliški cerkvi, ob sprejetji raznih nekatoličanov od protestanških pridigarjev krščenih jih pogojno krstiti. Premnogi krivoverci namreč sv. krsta ne priznajo kot neogibno sredstvo za zveličanje, zato tudi ne pazijo kaj na veljavno tvarino in slovilo; drugi vode in besede ne rabijo sodôbno, ali ne oblivajo glave krščenceve, ampak ob mrazu le obleko njegovo; nekateri celó naturne vode ne rabijo; ali pa govorí pridigar slovilo, oblivanje oskrbuje njegov strežnik itd. Zato je izrekel že sv. Alfonz Lig.: »Cum tot urgeant motiva dubitandi de valore talium baptismatum (malo prej je imenoval angličane, luterane in kalvince), merito dicimus, ordinarie loquendo, illa sub conditione esse repetenda.« Tudi mnogo provincijalnih cerkvenih zborov novejšega časa ukazuje: »Omnes ab haereticis baptizatos sub conditione esse baptizandos, nisi in aliquo casu particulari compertum haberetur Sacramentum fuisse legitime collatum.« Tega se držé tudi v Rimu ter protestanške spreobrnjence pogojno krščujejo.[1]) Pri vsem tem je pa vendar treba pred sprejetjem tacih spreobrnjencev po ukazu obrednika poizvedati, če morda ni ravno ta bil veljavno krščen. Utegne se duhovni pastir obrniti do tacega katoliškega mašnika, ki službuje blizo rojstnega kraja dotičnega spreobrnjenca; navadno je težko kaj več izvedeti, kakor ime pridigarja krščevalca. Sicer se je pa itak pri vsacem sprejemanji drugoverca v katoliško cerkev obrniti do škofijstva, in

[1]) Peronne piše (de bapt. c. V.): »Hinc receptum est, ut passim non solum in Anglia, Gallia, Germania, verum etiam Romae sub conditione eis, qui se ex diversis sectis recipiunt ad ecclesiam catholicam, iterum Baptismus conferatur.«

Digitized by Google

vpraša naj duhovni pastir ob tisti priliki, kaj mu je storiti ozir sv. krsta; kajti nad spreobrnjenci tudi pogojno ne sme ponoviti krsta brez škofovega dovoljenja (S. C. J. 17. dec. 1868; 20. nov. 1878).

II. Da more kdo sveti krst prejeti tudi vredno ter pridoma ali s koristjo, je treba doraslim primerne duševne priprave, in pa zagotovljenja krščanske vzreje zlasti pri otrocih.

1. Toraj najprej primernega dušnega pripravljanja na sv. krst je treba vsem, ki so zmožni za tako pripravo, to je vsem, kateri se že zavedajo pameti, da zakrament prejemajo vredno in s koristjo. Take dorasle je treba podučevati v resnicah katoliške cerkve. Bolj ko je kdo darovit, toliko več verskega znanja je tirjati od njega. Vaditi se mu je tudi krščanskega življenja in pripravljati se na sv. krst z dobrimi deli, molitvijo itd. Ako med pripravljanjem pade v smrtno nevarnost, smé se krstiti, če želi, da le toliko vé in veruje, kar je kot sredstvo treba znati k zveličanju (quae necessaria sunt necessitate medii). Dorasli mora imeti tudi resnično, čeravno nepopolno kesanje (attritio) nad svojimi storjenimi dejanjskimi grehi, pa trdni sklep, zanaprej spolnovati božjo postavo, in pa pobožnosti med krščevanjem mu je treba. Spovedi mu, seveda, pred krstom ni treba, ker mu vse pred krstom storjene grehe odpusti sv. krst. Ako bi se pa imel sprejeti dorasli krivoverec, katerega bi bilo treba zaradi dvomne veljavnosti njegovega prejšnjega krsta pogojno zopet krstiti, moral bi po sv. krstu, s pogojem podeljenem, še vredno se spovedati, in dala bi se mu pogojna odveza, namreč: si indiges. Natančneje o podučevanji in sprejemanji raznih spreobrnjencev govorimo v IV. delu »Pastirstva«, pri duhovni vladiji.

2. Dorasli mora imeti voljo, namero, zakrament sv. krsta prejeti, ker zoper njegovo voljo bi se »adultus« veljavno krstiti celó ne mogel; a da vredno, s koristjo prejme sv. krst, mora ga biti volja, tudi živeti krščansko, po naukih katoliške cerkve svoje življenje ravnati. Otroci se sicer veljavno krščujejo s prisodno namero, a da se jim sv. krst delí vredno in s koristjo, je še zlasti pri njih treba zagotovljenja krščanske vzreje. V ta namen pa je zlasti pri nedoraslih treba privoljenja njihovih starišev ali rednikov, ali vsaj enega izmed njih. — Razločevati pa moramo pri nedoraslih (infantes ante usum rationis) otroke nekrščenih roditeljev od otrók krščenih, krščanskih roditeljev. Do otrôk nekrščenih starišev nima katoliška cerkev nikakove pravice, zato velja kot pravilo: »Nekrščenih (toraj judovskih in neverskih)

Digitized by Google

roditeljev otrók, kateri še niso prišli k pameti, nikoli ne krstiti zoper voljo njihovih starišev.[1]) Take otroke skrivaj, brez volje starišev krščevati cerkev sicer dovoljuje, ako umirajo (in articulo vel proximo periculo mortis), a pristavlja: »si tamen id fiat sine scandalo«[2]), kar pa je le redkokdaj mogoče. Da bi katoliški duhovnik skrivaj in brez dovoljenja nekrščenih starišev krstil tako dete, bi pač ničesar ne dosegel, ako bi otrok ostal pri življenji: vzeti ga ne smé roditeljem, da bi se krščansko vzgojeval; če pa njim ostane, bi dete sv. krst prejemši vendar-le v neverstvu živelo, kar bi gotovo bilo »profanatio et injuria Sacramenti«. Zoper voljo ali brez vednosti nekrščanskih roditeljev se pa smé njihovo dete krstiti, ako bi bili oni otroka popolnoma zavrgli, izpostavili, in če se tudi ni bati, da bi se otrok vrnil k neverskim starišem. Tako n. pr. družba sv. Detinstva po lastnih roditeljih zavržene otroke jemlje, krščuje in krščansko vzreja. — Kaj pa če bi nekrščeni stariši, judovski ali neverski, sami prosili ali vsaj dovolili, da se jim krsti dete, ki se še ne zaveda pameti? Tudi na prošnjo lastnih *ne*krščenih roditeljev duhovni pastir ne smé krstiti tacega otroka drugače, kakor če bi bila krščanska vzgoja otroku popolnoma zagotovljena, n. pr. ako bi taki stariši krščeno dete dali katoličanom v vzgojo, in bi se tudi roditelja sama zavezala s posebno pogodbo, da bosta dete dala katoliško vzrediti. Je-li krščanska vzgoja tacega otroka zadostno zagotovljena ali ne, to gré razsoditi škofu, do katerega se mora župnik obrniti v takem slučaji. A zaradi državne postave dné 25. maja 1868 v Avstriji sploh ni varno krstiti tacih otrok, ako sta oče in mati oba nekrščanska in se ona sama ne dasta krstiti.

---

[1]) Zlasti ozir judovskih otrok imamo v Avstriji starih državnih zakonov, ki se nekako vjemajo s cerkvenimi določbami. Tako n. pr. dvorni dekret 20. marca 1787 pravi, da smé judovsko dete, ki je med porodom v največji smrtni nevarnosti, navzoči zdravnik ali babica skrivše krstiti. Ko pa je dete porojeno, in naj bi bilo še tako slabotno, smé se krstiti le z dovoljenjem starišev. — Dvorni dekret 12. aprila 1787 žuga zdravnikom in babicam z veliko kaznijo, ko bi skrivaj krstili judovsko dete, če tudi se nahaja v nevarnosti, kajti lastnina roditeljev je (pristavi dekret), in le oni jim smejo ali preskrbeti krst ali pa ne. Ravno táko prepoved izreka dekret dné 25. septembra 1802. — Že dné 15. februarija 1765 je Marija Terezija ukazala, da se imajo judovski otroci, od svojih starišev zavrženi in zapuščeni, izročiti dotičnemu katoliškemu duhovnemu pastirju, da jih krsti in jim preskrbi krščanske vzgoje. To je potrdil tudi dvorni dekret 25. sept. 1802 in 1. okt. 1818.

[2]) S. C. de Prop. f. 28. jan. 1637. — C. S. Off. 18. febr. 1705.

Digitized by Google

Nekoliko drugače je z otroci krščanskih, t. j. krščenih, če ravno nekatoliških roditeljev. Otroka krivoverskih starišev, ki se še ne zaveda pameti, bi smela, ako stvar vzamemo v principu, katoliška cerkev krstiti celó zoper voljo njegovih roditeljev, kajti otrok krščenih starišev je ipso jure nativitatis podložen duhovni oblasti Kristusove cerkve; a da se odvrne mnogo zla, cerkev dandanes ne dopušča jih krstiti zoper voljo nekatoliških roditeljev. Kaj pa, ko bi protestanški stariši dovolili, ali celó prosili krsta svojemu otroku? V takem slučaji je ravnati po razsodbi S. C. Inq., ki je na vprašanje: »Si duo conjuges protestantes, deficiente ministro proprio, exhiberent parocho alterive sacerdoti catholico proprium infantem baptizandum, declarantes, sese per hoc haud intelligere obstringi ad eum educandum in religionem catholicam: poterit parochus eum baptizare, ut interdum in tuto ponat innocentis infantuli salutem aeternam, praescindendo ab eo quod in futuro evenire possit, quando ad aetatem discretionis pervenerit?« odgovorila dné 19. januarija 1886: »Negative praeterquam in periculo mortis.« V očitni smrtni nevarnosti otrokovi naj toraj katoliški duhovnik krsti dete nekatoliških starišev, ako ga prosijo za to. Vpiše naj otroka sicer kot vere katoliške, a pripomni naj, da je dete nekatoliških roditeljev, ki nista obljubila katoliške vzreje. Tudi pri takem krstu morajo botri biti katoliki. A tudi v slučaji, ko bi nekatoliški stariši svojemu novorojencu, ki ni v smrtni nevarnosti, prosili sv. krsta in obljubili katoliško odgojo, bi katoliški dušni pastir težko mogel ustreči zaradi določil avstrijskega državnega zakonodajstva. Cerkveno dopuščeno bi pač bilo, ako nekatoliška roditelja s posebno pogodbo popolnoma zagotovita katoliško vzgojo, kar bi se moralo zapisati v krstno knjigo. — Ko bi prosili krsta svojemu otroku stariši, katerih eden bi bil kristijan ali odpadnik, drugi pa neverec, sploh nekrščen, smelo bi se dete krstiti tudi le tedaj, ako bi bilo v očitni smrtni nevarnosti; sicer pa le, ako bi bila popolnoma zagotovljena katoliška vzgoja otrokova, in bi se roditelja po storjeni pogodbi zavezala, da bodeta otroku skrbela za katoliško vzrejo. Duhovni pastir se mora v tacih in enacih težavnejših slučajih, če možno, obrniti do svojega škofa.

Do sedaj povedano velja o otrocih, ki še niso prišli do spoznanja. Ko pa dete popolnoma pride do pameti, tedaj nekako z izpolnjenim 7. letom, je ozir spreobrnjenja in krsta po cerkvenem pravu z njimi ravnati kakor z doraslimi: smeli bi se krstiti, ako sami prosijo sv. krsta in ko so primerno podučeni v katoliških

Digitized by Google

resnicah, pa če je tudi zagotovljena njih krščanska vzgoja. A tega storiti mnogokrat ne kaže, ni varno, ker nastane zarad tega mnogo sitnosti in težav, deloma ozir roditeljev, ako ne dovolijo v tako spreobrnjenje, deloma pa zarad državnih zakonov, ki dopuščajo spreobrnjenje ali prestop od ene cerkve v drugo še-le v neki poznejši starosti, ali sicer stavijo svoje lastne, posebne pogoje prestopa. Brez dvombe je le sv. cerkev opravičena določevati, kdo more ali sme sprejet biti med njene ude in kdo ne. Ponaturna njena pravica je, staviti pogoje sprejema, kedar kdo želi ali po sv. krstu na novo vzet biti med vernike, ali pa če se že krščen vračuje v naročje matere katoliške cerkve. Tudi gre cerkvi preiskovati, so li izpolnjeni pogoji sprejetja, ali niso. A da je prestop h katoliški cerkvi veljaven tudi pred državo, in da je posvetna oblast pripravljena spreobrnjencu varovati njegove pravice, zato se mora duhovni pastir ozirati tudi na dotične državne zakone,[1]) in spreobrnjenca opozoriti na-nje.

[1]) Zadevni oddelki Avstrijanske postave od dné 25. maja 1868. se glasé:

I. In Beziehung auf das Religionsbekenntniss der Kinder:

Art. 1. Eheliche oder den ehelichen gleichgehaltene Kinder folgen, soferne beide Eltern demselben Bekenntnisse angehören, der Religion ihrer Eltern. — Bei gemischten Ehen folgen die Söhne der Religion des Vaters, die Töchter der Religion der Mutter. Doch können die Ehegatten vor oder nach Abschluss der Ehe durch Vertrag festsetzen, dass das umgekehrte Verhältniss stattfinden solle, oder dass alle Kinder der Religion des Vaters oder alle der Mutter folgen sollen. — Uneheliche Kinder folgen der Religion der Mutter. — Im Falle keine der obigen Bestimmungen platzgreift, hat derjenige, welchem das Recht der Erziehung bezüglich eines Kindes zusteht, das Religionsbekenntniss für solches zu bestimmen. — Reverse an Vorsteher oder Diener einer Kirche oder Religionsgenossenschaft oder an andere Personen über das Religionsbekenntniss, in welchem Kinder erzogen und unterrichtet werden sollen, sind wirkungslos.

Art 2. Das nach dem vorhergehenden Artikel für ein Kind bestimmte Religionsbekenntniss darf in der Regel so lange nicht verändert werden, bis dasselbe aus eigener freier Wahl eine solche Veränderung vornimmt. Es können jedoch Eltern, welche nach Art. 1. das Religionsbekenntniss der Kinder vertragsmässig zu bestimmen berechtiget sind, dasselbe bezüglich jener Kinder ändern, welche noch nicht das siebente Lebensjahr zurückgelegt haben. — Im Falle eines Religionswechsels eines oder beider Elterntheile, beziehungsweise der unehelichen Mutter, sind jedoch die vorhandenen Kinder, welche das siebente Lebensjahr noch nicht vollendet haben, in Betreff des Religionsbekenntnisses ohne Rücksicht auf einen vor dem Religionswechsel abgeschlossenen Vertrag so zu behandeln, als wären sie erst nach dem Religionswechsel der Eltern, beziehungsweise der unehelichen Mutter, geboren worden. — Wird ein Kind vor zurückgelegtem siebenten Jahre legitimirt, so ist es in Betreff des Religionsbekenntnisses nach Art. 1. zu behandeln.

Digitized by Google

§ 170.

Delivec sv. krsta.

Zakrament sv. krsta se podeljuje ali slovesno, z vsemi obredi od cerkve zaukazanimi, ali pa privatno, brez teh nebistvenih obredov. Razločujemo toraj tudi dvojnega delivca sv. krsta: delivec slovesnega krsta je škof, mašnik in dijakon; delivec privatnega krsta ali krsta v sili pa je vsak človek.

Art. 3. Die Eltern und Vormünder, sowie die Religionsdiener sind für die genaue Befolgung der vorstehenden Vorschriften verantwortlich. — Für den Fall der Verletzung derselben steht den nächsten Verwandten ebenso wie den Obern der Kirchen und Religionsgenossenschaften das Recht zu, die Hilfe der Behörden anzurufen, welche die Sache zu untersuchen und das Gesetzliche zu verfügen haben.

II. In Beziehung auf den Uebertritt von einer Kirche oder Religionsgenossenschaft zur anderen:

Art. 4. Nach vollendetem 14. Lebensjahre hat Jederman ohne Unterschied des Geschlechtes die freie Wahl des Religionsbekenntnisses nach seiner eigenen Ueberzeugung und ist in dieser freien Wahl nöthigenfalls von den Behörden zu schützen. Derselbe darf sich jedoch zur Zeit der Wahl nicht in einem Geistes- oder Gemüthszustande befinden, welcher die eigene freie Ueberzeugung ausschliesst.

Art. 5. Durch die Religionsveränderung gehen alle genossenschaftlichen Rechte der verlassenen Kirche oder Religionsgenossenschaft an den Ausgetretenen, ebenso wie die Ansprüche dieses an jene verloren.

Art. 6. Damit jedoch der Austritt aus einer Kirche oder Religionsgenossenschaft seine gesetzliche Wirkung habe, muss der Austretende denselben der politischen Behörde melden, welche dem Vorsteher oder Seelsorger der verlassenen Kirche oder Religionsgenossenschaft die Anzeige übermittelt. Den Eintritt in die neu gewählte Kirche oder Religionsgenossenschaft muss der Eintretende dem betreffenden Vorsteher oder Seelsorger persönlich erklären.

Art. 7. Die Bestimmung des § 768 lit. *a*) im a. b. G. B., vermöge welcher der Abfall vom Christenthume als Grund der Enterbung erklärt wird, dann die Verfügungen des § 122 lit. *c*) und *d*) St. G., womit derjenige, welcher einen Christen zum Abfalle vom Christenthume zu verleiten oder eine der christlichen Religion widerstrebende Irrlehre auszustreuen sucht, eines Verbrechens schuldig erklärt wird, sind aufgehoben. Es ist jedoch jeder Religionsparthei untersagt, die Genossen einer anderen durch Zwang oder List zum Uebergange zu bestimmen.«

Ob raznih nastalih dvomljivostih je avstrijansko upravno sodišče, medverski zakon razlagajoč, objavilo naslednje: Erkenntniss des k. k. Verwaltungs-Gerichtshofes vom 28. Juni 1883. Z. 1447: »Ein Glaubenswechsel bei Kindern durch die Eltern kann nur bis zum 7. Jahre vorgenommen werden; nach dem 14. Jahre steht er den Kindern frei; aber zwischen dem 7.—14. Jahre ist eine Aenderung des Religionsbekenntnisses der Kinder unbedingt ausgeschlossen.«

Digitized by Google

1. Slovesni krst smejo v prvi vrsti deliti škofje in mašniki, ker ti so redni delivci tega zakramenta. A da se slovesni krst ne deli le veljavno, ampak tudi dopuščeno, je treba delivcu duhovske oblasti, bodisi redne ali prepuščene (gl. § 22); toraj je pristojni delivec, minister competens, škof v svoji škofiji, župnik v svoji župniji, in drugi mašniki, ki so v to pooblaščeni od škofa ali pa od samostalnega duhovnega pastirja. Ptujim krščencem, t. j. ne v dotični duhovniji rojenim, noben mašnik ne more slovesnega krsta dopuščeno deliti brez dovoljenja domačega dušnega pastirja; zato ukazuje obrednik, da naj pred krščevanjem vpraša duhovnik ozir krščenca: »... an sit suae parochiae«. V lastni duhovniji rojene pa župnik mora krstiti, in naj so tudi nezakonski otroci ali porojeni od oseb, ki imajo v dotični župniji le začasno domovanje. Ako bi duhovni pastir kedaj krstil rojenčka ptuje fare iz toliko važnih razlogov, da sme misliti, dotični sosednji župnik bode odobril njegovo ravnanje, mora mu v osmih dneh natanko sporočiti o podeljenem krstu. — Dijakona imenujemo izrednega delivca slovesnega krsta, ker sme po navodu cerkvenega obrednika[1]) krščevati le samo pooblaščen po škofu ali po samostalnem duhovnem pastirju. Taka oblast, slovesno krščevati, se smé dijakonu izročati le iz velike potrebe, n. pr. zarad velicega števila krščencev, zavolj hude bolezni župnikove itd.

2. Privatni krst ali v sili smé deliti (seveda izvrševaje le bistveni obred) vsak človek, bodi-si moški ali ženska, krstijan ali nekrstijan, da le resnično voljo ima, storiti to, kar katoliška cerkev veleva pri podelitvi sv. krsta. A vendar se je pri tem držati nekega reda, kedar je mogoče. Rit. Rom. veli: »Si adsit

— Erkenntniss des k. k. V.-G.-Hofes v. 2. Apr. 1884. Z. 537: »Ist eines der beiden Eltern, welche das Religionsbekenntniss ihrer Kinder vertragsweise bestimmen konnten, gestorben oder willensunfähig geworden, so hat nicht der andere Theil nun für sich allein das Recht, das Religionsbekenntniss der Kinder zu bestimmen, sondern es kann eine Aenderung des bereits bestimmten Bekenntnisses überhaupt nicht mehr eintreten.« — Erkenntniss des k. k. V.-G.-Hofes v. 18. Apr. 1884. Z. 668: »Auch bei der durch Confessionsloserklärung eines Ehetheiles entstehenden Mischehe ist behufs Bestimmung des Religionsbekenntnisses der Kinder zunächst nach dem Geschlechte zu unterscheiden: jene Kinder, für welche hienach der confessionslose Elterntheil massgebend ist, sind, dafern sie nach der Confessionsloserklärung geboren wurden, confessionslos. Für die vorher geborenen Kinder hat die Confessionsloserklärung keine Aenderung des bereits bestimmten Bekenntnisses zur Folge.«

[1]) A vode ali soli v obredu bi ne smel posvetiti, sicer bi to bil abusus ordinis, kateremu posledica je irreguliteta (S. R. C. 20. febr. 1888).

Digitized by Google

sacerdos, diacono praeferatur, diaconus subdiacono, clericus laico, et vir feminae, nisi pudoris gratia deceat feminam potius quam virum baptizare infantem non omnino editum, vel nisi melius femina sciret formam et modum baptizandi.« Le samo oče ali mati ne smeta krščevati lastnih otrok, razun smrtne nevarnosti in če ni nobenega druzega dobiti, ki bi krstil dete. V takem silnem prigodku si pa roditelji krščevaje svojega zakonskega otroka ne nakopljejo duhovnega sorodstva ter ne zgubé medsebojnih zakonskih pravic. — Da verniki v trenutku sile znajo sv. krst veljavno podeljevati, ukazuje sv. cerkev, da mora samostalni dušni pastir učiti svoje duhovnijane, kako se deli ta najpotrebnejši zakrament, kar naj prilično tudi res stori ali v javnih cerkvenih govorih ali pri velikonočnem izpraševanji. Ker največkrat krst v sili delé babice (obstetrices), naj župnik zlasti tem osebam skazuje primerno skrb.

Ker so babice za rodnice in rojence važne osebe v duhovniji v oziru moralnem in zdravstvenem, mora skrbeti dušni pastir, da opravljajo ta posel v fari kolikor moč le dobro podučene in potrjene, vestne in zanesljive ženske. O priliki, n. pr. ko kaka nova babica pride v duhovnijo, ob kaki zadevni nesreči, ob prihodu novega župnika ... naj jih samostalni duhovni pastir podučuje in opominja, da svojo službo opravljajo zvesto ter natančno vsak čas spolnujejo, kar jim veli vest, cerkev in država.[1] Uči naj

[1]) Ministerstvo za notr. je 4. junija 1881 objavilo poseben poduk za babice, iz katerega posnamemo: Geprüfte Hebammen sind verpflichtet: 1. Sich eines ehrbaren, nüchternen Lebenswandels zu befleissen (§ 4). 2. Gebärenden, welche ihre Hilfe in Anspruch nehmen, ohne Unterschied, ob arm oder reich, ob bei Tag oder Nacht, mit voller Bereitwilligkeit und nach bestem Wissen den nöthigen Beistand zu leisten (§ 4). 3. Dafür zu sorgen, dass jede Geburt eines Kindes, bei welchem sie Hilfe geleistet haben, behufs Eintragung in die Geburtsregister rechtzeitig angezeigt werde (§ 10). 4. Bei der Geburt eines lebensschwachen, scheintodten oder sonst in Lebensgefahr schwebenden Kindes christlicher Eltern auf die Nothwendigkeit der Nothtaufe aufmerksam zu machen, und als Hebammen christlicher Confession über Aufforderung oder mit Zustimmung der Eltern, bei einem unehelichen Kinde mit Zustimmung der Mutter, die Nothtaufe vorzunehmen (§ 11). 5. Dafür zu sorgen, dass die vollzogene Nothtaufe dem zuständigen Seelsorger angezeigt werde (§ 11). 6. Dem Seelsorger oder dem mit der Führung der Geburtsbücher sonst betrauten Organe über Verlangen die zur Eintragung in die Geburtsbücher erforderlichen Daten in Betreff der Mutter, deren ledigen, verheirateten oder Witwenstand bekannt zu geben (§ 12). 7. Zum Zwecke dieser letzteren Bekanntgabe bei der ceremoniellen Taufe eines Kindes gegenwärtig zu sein (§ 12). 8. Die Veranstaltung zu treffen, dass jedes todtgeborene Kind ohne Rücksicht auf den Grad der erreichten körperlichen Entwickelung der vorschriftsmässigen Leichenbeschau unterzogen werde (§ 13).

Digitized by Google

jih, da kedarkoli so klicane k porodnicam, naj gredó rade, ne oziraje se na stan matere; naj si prosijo božje pomoči, naj o vseh dogodkih svoje službe trdo molčé, naj so previdne in sramežljive v svojem govorjenji in opravilu, da živé zmerno, spodbudno in pobožno. Naroča naj babicam, da matere učé, kako se vesti in varovati v svojem stanji pred porodom in po porodu; da naj pri nezakonskih materah skušajo storiti kaj za njih poboljšanje, ter naj jim tudi (ako se mu zdi potrebno) stavi pred oči, kako silno bi se pregrešile, ko bi kdaj nalašč kaj storile ad abortum procurandum. Natančen poduk mora župnik tem ženskam dajati o načinu, kako se veljavno deli zakrament sv. krsta v raznih dogodkih, o katerih smo govorili v § 169.; a opomniti jih je tudi, da naj brez potrebe ne krščujejo v sili. ampak le takrat. kedar se je res bati, da otrok umrje, preden bi bil v cerkev prinesen h krstu. Kedar je nevarnost za otroka dvomna, naj store kar je varnejše. Pri navidezno mrtvo-rojenčkih si je prav pridno in vztrajno prizadevati za njih poživljenje, ter naj tako dete kar brž krstijo pri prvih znamenjih življenja. Ob hudem porodu je babici dolžnost, da še o pravem času pošlje po zdravnika in tudi po mašnika, če je materino življenje v nevarnosti. Ko bi pred porodom umrla mati, ali tudi taka, ki je že več mesecev noseča, mora babica skrbeti, da mrtvi ostanejo usta odprta in da se dobi brž ko brž zdravnik, ki naj z umetnimi pomočki (sectio caesarea) iz matere dobi dete, katero se mora brž krstiti, če je še živo, ali vsaj pogojno, če se dvomi o življenji otrokovem.[1])

Vsak podeljeni krst mora duhovni pastir kar precej in natančno zapisati v krstno knjigo. O tem zapisovanji in o spisovanji župnijskih matic sploh bomo obširneje govorili v posebnem oddelku »Pastirstva«.[2])

---

[1]) Dober poduk babicam daje knjiga: Unterricht über die Spendung der Nothtaufe und über die Standespflichten der Hebammen. Freiburg 1891.

[2]) To naj pa omenimo že koj tù. da takrat, kedar duhovni pastir v cerkvi slovesno krst pogojno ponovi. le ta po njem podeljeni krst velja kot pravi krst, toraj se le on v krstno knjigo vpiše kot krstnik, in le ti pri slovesnem krstu navzoči botri veljajo kot pravi botri. Pa tudi v redkem slučaji, da bi mašnik celó ne ponovil krsta pogojno, ampak krst v sili podeljen odobrivši, bi le samo ceremonije pozneje v cerkvi namestil, naj se le on vpiše v matico kot krstitelj, kajti o pravilno podeljenem krstu prav res on more pričevati, ker je stvar natanko preiskoval. Tudi lavantinske škofije Schluss-Protok. XIII. str. 13 veli o tej zadevi: »Nur der die Ceremonien nachtragende Priester hat sich ins Taufbuch als baptizans einzutragen.«

Digitized by Google

Dostavek. Primerno je, da koj tu govorimo o vpeljevanji ali blagoslovljevanji porodnic, ki se po stari, hvalevredni krščanski navadi godi kmalu po sv. krstu. Mati, posnemajoč lepi zgled blažene device Marije, ki je vsled Mojzesove postave (III. Mojz. 12. 2—8) prišla v tempelj ter opravila dar očiščevanja, čeravno jej tega ni bilo treba, pride v cerkev, ne kakor bi jo vezala starega zakona postava, ampak da se Bogu zahvali za srečen porod in za sv. krst, v katerem jej je bilo dete prerojeno, pa da novorojenčka Bogu v dar prinese, to je, obljubi, da ga bo z vso materno ljubeznijo in skrbjo vzgojevala za Boga in nebesa. To blagoslovljenje je materam priporočati, a zaukazano ni, ker obrednik le pravi: »Si quae puerpera... ad ecclesiam venire voluerit...« Želeti je, da pride porodnica z detetom, pa de praecepto tudi to ni. Kraj za to blažilo je le samo cerkev, kar je razvideti že iz obreda; zato je graje vredno in po raznih provincijalnih cerkvenih zborih strogo prepovedano, zunaj cerkve, n. pr. na domu matere, izvrševati to vpeljevanje. Ako se pa mora goditi to blagoslovljenje prav v farni cerkvi, in če je to vpeljevanje izključljiva pravica župnikova, to je dvomno. Obredniki o tem nimajo določenega, imenuje se v njih le »sacerdos«, ne »parochus«. Kjer toraj nimajo zadevne diecezanske postave, držati se je stare navade kraja ali dežele. — Ta blagoslov se sme deliti le poštenim katoliškim materam, ki so v pravem zakonu porodile, ne pa nezakonskim,[1]) kajti ljublj. obrednik pravi: »Puerperis non conjugatis haec benedictio prorsus non est impertienda.« *Ne*katoliškim materam gre vselej odrekati ta blagoslov, če bo tudi rojeno dete vzgojevano katoliško. Večina bogoslovnih učenjakov tudi trdi, da je odrekati to blažilo celó materam katoliškim, živečim v mešanem zakonu, ako so one same krive, da se njih otroci ne vzrejajo katoliško. — Obred je kaj pomenit. Porodnica pričakuje pri vratih klečé mašnika, ne da bi bila nevredna stopiti v cerkev, ampak le, da je takorekoč slovesno vpeljana v cerkev, ki jo po porodu začne zopet obiskovati, in da pokaže svojo ponižnost v posnemanji Matere božje. V rokah drži prižgano svečo, ki pomenja luč Kristusovega nauka; s tem mati obljubi, da hoče hoditi s svojim otrokom v luči sv. vere. Duhovnik v koretlji in z belo štolo jo pokropi z blagoslovljeno vodo, da jo stori deležno blagoslova cerkvenega. Po navadni vpeljavi: »Adjutorium nostrum...« moli mašnik 23. psalm: »Domini est terra...« in jej nato poda štolo ter jo vpelje na svoji levi strani v cerkev z besedami: »Ingredere in templum Dei, adora filium beatae Mariae V., qui tibi foecunditatem tribuit prolis«. Mati pri altarji poklekne, duhovnik pa stoječ pred altarjem, obrnjen proti materi, moli očenaš in nekatere vrstice in konečno molitev, v kateri je izražen pomen blagoslova: »ut post hanc vitam... ad aeternae beatitudinis gaudia cum prole

[1]) Po nekaterih škofijah je v navadi neka »introductio mulieris post partum prolis illegitimae«, tedaj ne »benedictio«.

Digitized by Google

sua pervenire mereatur.« Slednjič proseč jej božjega blagoslova, jo še enkrat poškropi z blagoslovljeno vodo »in modum crucis«, t. j. »in medio, a dextris mulieris et ab ejus sinistris«, kakor razlaga de Herdt.

II.

Sveta birma.

§ 171.

Bistveni obred, prejemnik, botri, delivec sv. birme.

Sv. birma je zakrament, v katerem sv. Duh krščenega človeka s poklado škofovih rok, s sv. krizmo in z božjo besedo v milosti potrdi, da svojo vero stanovitno spoznava ali trdi, in po nji živi.

1. Daljna tvarina tega zakramenta je krizma, t. j. oljkino olje z balzamom mešano in od škofa posvečeno. Bližnja tvarina pa je maziljenje birmanca na čelu s krizmo v podobi križevi in pokladanje rok, katero to maziljenje spremljuje. Bistveno slovilo pa so besede: »Signo te signo crucis: Et confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.« O nebistvenem obredu gl. § 108.

2. Zakrament svete birme veljavno prejeti je sposoben vsak živi, krščeni in ne še birmani človek. Veljavno bi toraj mogli birmani biti tudi otroci, ki še niso prišli k pameti, katerim so res nekdaj takoj po sv. krstu delili ta zakrament. A po sedanji navadi sv. cerkve ne morejo dopuščeno birmani biti otroci, ki niso še spolnili sedmega leta in ki niso prišli k razumnosti, razun če je kje zakonita navada otroke prej birmovati (kakor n. pr. pri Grkih, na Španskem), ali pa v kakem izrednem slučaji ter iz važnega vzroka, n. pr. dete v zelo nevarni bolezni, kateremu se s tem, ako umrje, namnoži slava nebeška; ali pa, ko bi se vedelo, da pozneje prav dolgo ne bo škofa v tisti kraj. — Da se pa sv. birma dopuščeno prejema, se razun omenjene vsaj 7letne starosti zahteva od birmanca, da je v krščanskem nauku zadostno podučen, t. j. da vé vsaj one verske resnice, ki so katoliškemu kristijanu potrebne kot sredstvo zveličanja, pa tudi necessitate praecepti, in da je podučen o zakramentu sv. birme. Smé se pa dopuščeno birmati tudi tak, ki je zmiraj trapast (perpetuo amens); njemu zakrament koristi v pomnoženje prihodnje nebeške slave.

Digitized by Google

Ker je sv. birma zakrament živih, mora ga birmanec prejeti v stanu milosti božje, zato ukazuje Pontificale Rom.: »Adulti debent prius peccata confiteri et postea confirmari; vel saltem de mortalibus, si in ea inciderint, conterantur.« Spodobi se, da se birmanci s pobožno molitvijo pripravljajo na sv. Duha; cerkev tudi izreka željo, naj bi bili prejemajoči ta zakrament teše, če je možno. — Sv. birma k zveličanju sicer ni neogibno potrebna, a je vendar zapovedana vsem vernikom, kateri jo prejeti morejo. Pražki provinc. zbor l. 1860. pravi: »Licet hoc sacramentum non adeo sit necessarium, ut absque eo salvus quis fieri nequeat, tamen a nemine sine magno peccato negligi potest.«

3. K sv. birmi, ki se iz pametnega razloga smé deliti na katerem koli spodobnem kraji, in kateri dan koli, morajo se privzemati tudi botri, ki sprejemajo enake dolžnosti, kakor krstni botri, in morajo toraj tudi enake lastnosti imeti, kakor uni (glej § 168). Vendar smé birmski boter biti le eden, mora z birmancem biti enacega spola, že birman, in drug od krstnega botra (pa obrednik pristavi »casu necessitatis excepto«). Ne smé pa biti birmancem boter lastni njegov oče, ali mati, pač pa drugi sorodniki; tudi naj bi en boter ne imel hkrati več kot dva birmanca, a Pontif. Rom. pristavlja: »nisi aliter necessitas suadeat, arbitrio episcopi.« Kaj pa, da kak *ne*katoličan ne more biti birmski boter. — Boter mora med birmovanjem položiti svojo desnico (brez rokovice) na desno ramo birmančevo; doraslim birmancem pa veli pontifikal, da naj denejo svojo desno nogo na desno nogo botrovo, vendar je S. R. C. 20. sept. 1749 izrekla, da zadostuje, ako le boter svojo desno roko položi na desno ramo birmančevo. Kakor krstni boter stopi tudi birmski boter v duhovno sorodstvo s svojim birmancem in z njegovimi stariši.

4. Redni delivec sv. birme je škof za svojo diecezo, ali ptuji škof, kateremu je domači izročil to pravico; izredni delivec tega zakramenta pa je mašnik, ki je od apostoljskega sedeža v to prejel pooblaščenje. Dušni pastir ima samo dolžnost, svoje vernike podučevati ter pripravljati k vredni prejemi sv. birme, jim zadevna spričala dajati, jih v birmansko knjigo zapisovati itd., o čemur smo že obširneje govorili v § 108.

Digitized by Google

III.

Sveta pokora.

§ 172.

Tvarina in slovilo zakramenta sv. pokore.

Besedo »pokora« rabimo v trojnem smislu; pomeni namreč čednost pokore, zadostovanje za grehe, in zakrament sv. pokore. Pokora kot čednost je spokorni duh, ki nagiba grešnika, da obžaluje in črti storjene grehe, za nje Bogu in bližnjemu zadostuje — združen s trdnim sklepom poboljšati svoje življenje. Pokoro tudi imenujemo od spovednika naloženo zadostenje za grehe; nam pa je govoriti o pokori kot sv. zakramentu, v katerem pooblaščeni mašnik na božjem mestu odpusti grešniku po sv. krstu storjene grehe, če se jih skesano in do čistega spové, in tudi resnično voljo ima, se poboljšati in pravo pokoro delati.

1. Daljna tvarina (mat. remota, ali bolje: removenda) sv. pokore so vsi po sv. krstu storjeni grehi, majhni in veliki. A tù zopet razločujemo potrebno daljno tvarino (m. rem. necessaria), kar so vsi smrtni grehi po krstu storjeni in pri spovedi ne še neposrednje odpuščeni, kajti tacih se grešnik mora spovedati; pa prostovoljno in zadostno daljno tvarino (m. rem. libera et sufficiens), namreč majhni grehi in pa grehi, bodisi smrtni ali majhni, že pri kaki prejšnji spovedi neposrednje odpuščeni; ker ni nikakove zapovedi, se tacih grehov spovedovati, akoravno je dobro in koristno, se jih spovedati; nasproti pa tudi spovedovanje samó tacih grehov zadostuje za veljavnost zakramenta. Neposrednje ali naravnost odpuščeni so tisti grehi, kateri so bili pri spovedi odpuščeni sami za-se, toraj taki, katerih se je grešnik resnično obtožil in je spovednik imel oblast jih odvezati. Posrednje pa se odpuščajo grehi, kedar se ne odpusté sami za-se, ampak obseženi v drugih grehih; kar se zgodi, če se spovedanec kakega greha iz nezadolžene pozabljivosti ali nezmožnosti ne spové, ali pa se ga spové, a spovednik nima oblasti od tistega greha naravnost odvezati, pa mu zaradi prav važnega razloga vendar mora dati odvezo. V tem slučaji, ker se sicer spové vredno, dobi pri odvezi z drugimi spovedanimi grehi vred tudi odpuščenje tega greha. Samo posrednje odpuščen smrtni greh ostane tako dolgo potrebna tvarina sv. pokore, da spovedanec od njega dobi odvezo

Digitized by Google

neposrednje. — Bližnja tvarina (mat. proxima) zakramenta sv. pokore so tri dejanja spokornikova, namreč: kesanje, spoved in zadostenje.[1]) Kes, spoved in resnična volja zadostiti so bistveni del zakramenta, že izpolnjeno zadostenje pa je celovit ali dopolniven del, ker se že pred izpolnjenim zadostenjem odpusté grehi in večne kazni. Ker ta tvarina ni vidna, očutna, kakor pri drugih zakramentih, ampak se le po obtoževanji grehov itd. vidno razodeva, jo imenuje tridentinski zbor: »quasi materia«.

2. Slovilo tega zakramenta so besede spovednikove: »Ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris † et Filii et Spiritus sancti. Amen.« Najvažnejši ter najbistvenejši besedi ste: »absolvo te.« Kdor hoče v zakramentu sv. pokore doseči spravo z Bogom, mu je treba, da se kolikor moč spravi tudi s sv. cerkvijo; in ker tisti, kogar je zadela cerkvena kazen, zlasti izobčenje, ne more in ne smé prejeti odveze v sv. zakramentu, zato cerkev podeljuje iz previdnosti (v pogojnem smislu namreč, ko bi utegnil spovedanec biti v cerkveni kazni, od katere vsak spovednik smé odvezati) vselej tudi odvezo od cerkvenih cenzur, katero spovednik neposrednje pred bistvenim slovilom daje z besedami: »Dominus noster Jesus Christus . . .« Zraven tega prideva cerkev slovilu še drugih pomenitih molitev, in je vsled tega popolen obrazec odvezovanja, ki ga mora redno deliti spovednik, naslednji:

»Misereatur tui omnipotens Deus, et dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam aeternam. Amen.« Na-to desnico proti spovedancu povzdignivši govori: »Indulgentiam, absolutionem et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens et misericors Dominus. Amen. Dominus noster Jesus Christus te absolvat; et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, et interdicti[2]), in quantum possum, et tu in-

[1]) »Omnino conveniens est (oméni Bellarmin), ut qui Deum corde, ore et opere offendimus, cordis contritione, oris confessione et operis satisfactione Deo reconciliemur.«

[2]) Ako je treba dati sv. odvezo od cerkvenih kazni, od katerih odvezovati je papež, škof . . . sebi pridržal pravico, more spovednik prejemši zadevno pooblastilo, spovedanca od cenzure odvezati za sodbo vesti ter v spovedi, in foro interno, ali pa za vnanji svet, pro foro externo, če je cerkvena kazen javna ter grešniku tudi pro foro externo naložena. Kedar odvezuje od kake cenzure pro foro interno, takrat se poslužuje kar navadnega slovila, kakor ga v vsaki spovedi ad cautelam rabi (če mu v posebnem slučaji višji pastir morda ne ukaže drugače). — Kedar je od izobčenja odvezovati za vnanji svet ter zunaj spovedi, in foro exteriori, takrat se mu s pooblaščenjem vred navadno že

Digitized by Google

diges. Deinde ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, † et Filii, et Spiritus sancti. Amen. (Ako je spovedenec lajik, se izpusti beseda »suspensionis«.) Passio Domini Jesu Christi, merita beatae Mariae Virginis, et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, et praemium vitae aeternae. Amen.« — Odveza od cerkvenih kazni se daje vselej pred odvezo od grehov; kedar se pa spovedencu podeli kak spregled (dispensatio), dá se po odvezi od grehov, ker spregled je milost, ki naj se sprejema le s čistim srcem. Praviloma naj spovednik izgovarja nad spovedencem to slovilo celo; vendar je dovoljeno pri veliki množici spokornikov ali pri krajših spovedih izpuščati »Misereatur« itd., ter govoriti samo: »Dominus noster Jesus Christus . . .« noter do »Passio Domini nostri etc.« exclusive (S. R. C. 27. febr. 1847). Ko bi bila tolika sila, da spovednik ne utegne več govoriti popolnega slovila, n. pr. nad umirajočim, takrat cerkev dovoljuje to-le skrčeno slovilo: »Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris, † et Filii, et Spiritus sancti. Amen.« Ako jih je več, katerim je treba podeliti sv. odvezo, in ni časa slovilo sv. pokore izgovarjati nad posamezniki, n. pr. vojakom pred bojem, ali na ladiji, ki se potaplja . . . takrat naj spovednik rabi slovilo v množini: »Ego vos absolvo . . .«

---

tudi pošlje obrazec za odvezovanje, katerega se mora posluževati. Ako se mu pa ukaže, naj odveže »in forma ecclesiae consueta«, takrat ima rabiti formular, ki ga za tak slučaj podaja Rituale Rom. ali morda tudi diecezanski obrednik pod naslovom: »De absolutione ab excommunicatione in foro exteriori«. Ako pa spovednik od svojega višjega ne prejme niti posebnega obrazca, niti ukaza, da je odvezati in forma ecclesiae consueta, naj pri važnih rečeh pri tem odvezovanji od izobčenja za vnanji svet rabi vendar-le ravno omenjeni formular iz rimskega obrednika; če pa stvar ni zeló važna, utegne odvezo tako-le dati: »Dominus noster Jesus Christus te absolvat: et ego auctoritate ipsius et sanctissimi Domini nostri Papae (si a Papa fuerit delegatus — vel Reverendissimi Episcopi N. vel talis Superioris) mihi concessa, absolvo te a vinculo excommunicationis, in quam incurristi (vel incurrisse declaratus es) propter tale factum (vel causa etc); et restituo te communioni et unitati fidelium et sanctis sacramentis ecclesiae, in nomine Patris, † et Filii, et Spiritus sancti.« — Za odvezovanje od odstave (suspenzije) in od prepovedi (interdicta), bodisi pri spovedi ali zunaj spovedi, niso ukazane posebne besede, a rimski obrednik podaja pooblaščenemu spovedniku za tak primerljej to-le slovilo: »Auctoritate mihi ab N. tradita, ego absolvo te a vinculo suspensionis (vel interdicti), quam (vel quod) propter tale factum (vel causam) incurristi (seu incurrisse declaratus es), in nomine Patris, † et Filii, et Spiritus sancti.«

Digitized by Google

Da se slovilo sv. pokore veljavno rabi, mora *a)* spovednik res namero imeti, dotičnemu podeliti odvezo; zato naj si na vso moč prizadeva, da se v trenutku, ko govori slovilo, tudi zaveda svoje volje, odvezati ga grehov. Zadostuje pa za veljavnost sv. odveze tudi vplivajoča ali virtualna namera (gl. § 166). Ako bi pa spovednik ne imel volje odvezo podeliti, tedaj izgovorjeno slovilo ostane brez učinka, n. pr., ko bi bil sklenil, kakemu povračljivemu grešniku odvezo odložiti, pa bi iz raztresenosti in navade vendar-le jo izgovoril nad njim. *b)* Se mora slovilo, da velja, izrekovati, če tudi natihoma; samo s kakim znamenjem, pismeno ali po selu podeljena odveza ne velja. *c)* Spovedenec, nad katerim se izgovarja slovilo, mora biti pričujoč, vsaj v moralnem smislu navzoč. Moralno je pričujoč, kdor je toliko blizo, da se sploh more misliti, da spovednik njemu govori in bi ga tudi slišal, ko bi mu ne govoril tiho, ampak z navadnim če tudi malo povzdignjenim glasom. Spovednik bi toraj veljavno odvezal tacega, ki je šel proč od spovednice, predno je slovilo izgovoril nad njim, da ga le še vidi, ali vsaj z gotovostjo more sklepati, da je še v cerkvi. Enako veljá odveza podeljena tacemu, ki je padel v vodo, ali v kako globočino, ali ki so ga posule kake razvaline in na pomaganje kliče. Tudi bi veljavno odvezal spovednik bolnika spred vrat ali od okna, ko bi ne mogel v sobo itd.

Slovilo zakramenta sv. pokore se rabi včasih tudi pogojno (gl. § 166. I). Res se o pogojnem slovilu tega zakramenta cerkev ni izrekla, in pogojna odveza zlasti zaradi dvoumne notranje priprave spokornikove ima med bogoslovnimi učenjaki tudi nasprotnikov; a enakost z drugimi zakramenti, nauk imenitnih učiteljev, med njimi zlasti sv. Alfonza Lig., nekateri provincijalni cerkveni zbori, splošna raba pogojne odveze, sv. sedežu dobro znana, proti kateri ne ugovarja . . . nam spričuje, da tudi pri sv. pokori pogojno slovilo veljá, če se le pristavljeni pogoj ozira v preteklost ali v sedanjost, ne pa v prihodnjost, n. pr. če boš to in to res storil, če se boš res poboljšal . . ., ker táko odvezovanje bi ne veljalo. Kdaj pa je pogojno odvezovanje dopuščeno? Kedar je po važnem vzroku opravičeno, kar je takrat, kedar bi spovedenca zadela velika duhovna škoda, ko bi ne dobil odveze, ki se mu pa zaradi nekega opravičenega dvoma ne more nepogojno podeliti. Ta opravičeni dvom, zaradi katerega spovednik ne more odvezati nepogojno, da bi morda ne onečastil sv. zakramenta,

Digitized by Google

zadeva ali neko djanstvo (dubium facti), ali pa se tiče notranje priprave spovedenčeve.

a) Ako spovednik dvomi o kakem djanstvu in se dvom odpraviti ne dá, odveza pa je spovedencu v tistem slučaji zelo potrebna, takrat naj brez odloga pogojno odveže. Toraj: ako dvomi, je-li dotični še živ ali ne; ali je že (ali še) zadostno pri pameti (n. pr. otrok, slaboumen, blazen); ali se nahaja pri spovedencu, n. pr. pri otroku, gluhomutcu, trapežu, potrebna daljna tvarina, ali vsaj kaj zadostne tvarine (drugi spokorniki morajo v tem slučaji se obtožiti kakega če tudi že spovedanega greha iz prejšnjega življenja, ali naj pa spovednik sam vprašaje poizvé za kak greh, že prej spovedan in odpuščen); če po pameti dvomi spovednik, je li že dal odvezo ali je ni; ali se more misliti o njem, kateremu hoče odvezo dati, da je še moralno pričujoč, ali ne, n. pr. ko bi videl človeka z visoke hiše pasti, pa je gotovo več kot 20 stopinj od njega proč itd.

b) Kedar je pa spovednik opravičen dvomiti o vrednosti ali notranji pripravi spovedenčevi, takrat pa ne smé kar brž mu dati odveze s pogojem, češ, si dignus es. Da smé spovednik dati sv. odvezo, mora imeti moralno gotovost o vrednosti, pripravi ali dispoziciji spovedenčevi; kedar pa je po pravici dvomna bližnja tvarina zakramenta, takrat ni moralne gotovosti o notranji pripravi, toraj se odveza ne smé podeliti. Kedar toraj spovednik najde spovedenca nepripravljenega, si mora najprej prizadevati, da ga vrednega stori sv. odveze, t. j. da v njem vzbudi pravo kesanje in resničen sklep zadostovanja itd. Ako se mu to ne posreči, mu mora odvezo odložiti ali celó odreči. Če pa tudi po takem prizadevanji še vedno dvoumna ostane spovedenčeva priprava ter dispozicija za sv. odvezo, h krati je pa res potreba dati sv. odvezo, ker bi sicer dotičnega zadela velika škoda na duši, takrat naj spovednik odveže pogojno; toraj: otroka ali slaboumnega, ako sta v smrtni nevarnosti in pa ob velikonočnem času, ali morda še sicer katerikrat v letu, da ne ostane predolgo brez milosti sv. zakramenta; umirajočega, ki leži v nezavednosti in tudi prej ni dajal zanesljivih znamenj kesanja ali hrepenenja po spovedi; vse spovedence z dvomno dispozicijo, ako so v smrtni nevarnosti, če tudi niso umirajoči (n. pr. vojak pred bitko, bolnik pred nevarno zdravniško operacijo); pa

Digitized by Google

tudi če jim sicer življenje ni v nevarnosti, a bi jih zadelo veliko osramotenje, bi nastalo veliko zgledovanje, duhovna škoda, ko bi ostali brez sv. odveze, kakor n. pr. ženin, nevesta, ki prideta še-le pred poroko k spovedi, drugi verniki pred vkupnim sv. obhajilom; kedar bi se bilo zeló bati, da spovedenec nič več ne pride k spovedi, ampak ostane v svojih grehih, če se mu odveza odreče . . .[1]) Kedar spovednik koga pogojno odveže zaradi dvomne bližnje tvarine, naj spovedenca opozori na njegovo nevarno vestno stanje; veli naj mu, da pred sv. obhajilom, katerega hoče prejeti, vzbudi popolno kesanje, pa da kmalu zopet pride k spovedi.

Pogojno odvezovaje ni ravno treba, da bi spovednik v slovilu izgovarjal besede: »si vivis, si capax es, si te nondum absolvi, si dispositus es, si dignus es« itd., ampak zadostuje, če vse táko pristavi le v mislih.

§ 173.

Nebistveni obred, kraj in čas spovedovanja.

1. V znamenje svoje sodniške oblasti mašnik med spovedovanjem s e d i in sicer pokrit; odkrije se le pri oracijah, namreč govoreč: »Misereatur tui . . .« pa »Indulgentiam . . .« in h koncu »Passio Domini nostri . . .«; sodbo pa z besedami: »Dominus noster« itd. izreka pokrit. A ker z biretom spovedovati ni splošna cerkvena postava (Rit. Rom. nič ne omenja bireta, in tudi nekateri škofijski obredniki ne), zato ni prepovedano, da celo slovilo moli odkrit. Sploh naj se vsak spovednik ozir pokrivala drži postave ali šege svojega kraja. Ozir oblačila spovednikovega določuje ljubljanski obrednik: »indutus superpelliceo et stola violacei coloris«, Rit. Rom. pa dostavlja »prout tempus vel locorum feret consuetudo.« Vsled take posebne navade spovedujejo redovniki še dandanes v svoji redovni obleki. Ob kaki sili, ko ni brž dobiti

[1]) Ako tak spovedenec, katerega je spovednik zaradi dvomne notranje priprave pogojno odvezal od smrtnih grehov, pristopi k sv. obhajilu, on ne stori božjega ropa, misleč, da je po zadobljeni odvezi z Bogom spravljen, vendar pa ne prejme sadu sv. Zakramenta, ako mu res manjka moralne dispozicije. Če pa s pravim kesanjem in v dobri misli, da ni v smrtnem grehu pa pobožno pristopi k sv. obhajilu, mu ta zakrament podeli odpuščenje velicih grehov, ker sv. rešnje Telo, če tudi zakrament živih, mu v tem slučaji podeli »gratiam primam«.

Digitized by Google

dobiti omenjenega cerkvenega oblačila, sme mašnik zakrament sv. pokore deliti celó brez štole. Spovedenec, pravi obrednik, »qua decet humilitate mentis et habitus accedat, et flexis genibus signo crucis se muniat«; in ko je prosil blagoslova, mu ga mašnik podeli z besedami: »Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut digne et competenter confitearis peccata tua, in nomine Patris, † et Filii et Spiritus sancti. Amen.[1]) Nato moli spovedenec očitno spoved, ali naj pa vsaj reče: »Spovem se Bogu vsemogočnemu in vam duhovni oče« — Mirno in potrpežljivo, brez vsacega znamenja nevolje ali osupa nad velikimi grehi mora duhovnik spovedenca poslušati do konca, ne da bi mu v besedo segal brez važnega vzroka.[2]) Zapomnuje naj si grehe, zlasti one, ozir katerih bo treba spovedenca posebno podučiti, ali še kaj natančneje poprašati; in prevdarja naj, kateri je njegov poglavitni greh, glavna strast, korenina drugim spovedenčevim grehom, da bo kot zdravnik mogel ukazovati zdravila, nasprotna poglavitnemu hudemu nagnjenju. Nikoli naj spovednik naravnost v obraz ne gleda spokorniku; zato, in v znamenje molčečnosti je navada, da si obraz z ruto zakriva mašnik, ki naj se tudi ne naslanja pretesno na omrežje spovednice. Govori naj mašnik med spovedovanjem počasno in le toliko glasno, da ga sliši tisti, ki se takrat spoveduje; preglasnega izgovarjanja se mora skrbno varovati. — Ko je spoved končana in pokora že naložena, govori spovednik »Misereatur . . .«, in ko začne »Indulgentiam . . .« povzdigne desnico ter jo z dlanjo proti spokorniku obrnjeno, kakor bi mu hotel roko na glavo položiti[3]), tako dolgo drži vzdignjeno, da po odvezi pri besedi »Patris« križ stori nad njim. »Misereatur . . .« in pa »Passio . . .« moli s sklenjenimi rokami. Slovila naj spovednik nikoli toliko glasno ne izgovarja, da bi okoli stoječi umeli, kaj govori, zato da v slučajih, ko ne podeli sv. odveze, tega ne izvedó drugi. Iz istega namena, in pa da ga brez vsega blagoslova ter pomoči sv. cerkve ne pusti, naj spovednik tudi nad takim spovedencem, kateremu ne more podeliti sv. odveze, vendar-le vselej kaj moli pa sv. križ čezenj

[1]) Gl. ljublj. obr. str. 52; Rit. Rom. tega nima.

[2]) Smé ga ustaviti med obtoževanjem n. pr., ako pripoveduje reči, ki prav nič ne spadajo v spoved, ako sumnjivec hoče zopet in zopet govoriti o svojih prejšnjih že spovedanih in odpuščenih grehih, če grešnika ni razumel, če preglasno ali pretiho govori . . .

[3]) Ta obred je ostanek nekdanje šege, ko je spovednik svoje roke v znamenje sodniške oblasti pokladal na spokornika, kedar mu je dajal sv. odvezo.

Digitized by Google

stori, n. pr. samo »Misereatur . . .« pa »Indulgentiam . . .«; ali pa to-le molitev: »Respice, quaesumus, omnipotens et misericors Deus super hanc animam, quam creasti, et pro qua Dominus noster Jesus Christus non dubitavit manibus tradi nocentium et crucis subire tormentum; in nomine Patris † . . .« Kedar se otroku zaradi spoznane nezmožnosti ne more dati odveza, se navadno moli to-le: »Domine Jesu Christe, qui dixisti: Sinete parvulos venire ad me, talium est enim regnum coelorum; super hunc parvulum tuae benedictionis gratiam infunde, ut gratia, aetate et sapientia apud Deum et homines proficiens salutem consequatur aeternam — in nomine Patris † . . .« Slednjič naj spovednik spusti spokornika s kakimi primernimi besedami, govoreč mu n. pr. »Hvaljen bodi Jezus Kristus!« ali »Pojdi v miru!«

2. Ozir kraja veljá to, da se razun prav veljavnega vzroka smé spovedovati le v cerkvi, in tukaj tudi le v spovednici, ki nikoli ne sme stati v kakem temnem kotu ali na prikritem kraji. O spovednici gl. str. 335. Obrednik (ljublj. str. 51) ukazuje spovedniku: »In ecclesia, non autem in privatis aedibus, confessiones audiat, nisi ex causa rationabili, quae cum inciderit, studeat tamen id decenti ac patenti loco praestare. Habeat in ecclesia sedem confessionalem, in qua sacras confessiones excipiat: quae sedes patenti, conspicuo, et apto ecclesiae loco posita, crate perforata inter poenitentem et sacerdotem sit instructa.« Veljaven vzrok za spovedovanje zunaj cerkve ni lagotnost, zložnost spovednikova, ampak le sila, n. pr. bolezen, gluhota, visoka starost spovednikova (zlasti ob hudem mrazu); ali pa bolezen, gluhost, imeniten stan spovedencev (n. pr. če je duhovnik) itd. Ker cerkev skrbi za pošteno ter dobro imé svojih služabnikov, in da jih kolikor moč obvaruje moralne nevarnosti, je po raznih škofijah prav strogo mašnikom prepovedano spovedovati ženske, razen bolnih, drugej kot v cerkvi; in v cerkvi tudi le samo v spovednici. Ljubljanski obrednik str. 51 v tej zadevi ukazuje: »Confessiones autem feminarum nunquam domi in cubiculo, neque etiam in sacristia, vel in ecclesia extra sedem confessionalem, vel in confessionali e conspectu anteriori confessarii, sed a latere poenitentis, et nonnisi crate interposita excipiat, nisi quis ob graves rationes, Ordinario exponendas, speciali gaudeat ab hac lege exceptione.« (Ordo cult. div. pub. l. 1827 § 32 še pristavlja: »nisi . . . speciali et quidem in scriptis gaudeat ab hac lege exceptione.« A tudi tedaj, če bolno žensko na njenem domu spoveduje, naj mašnik to stori pri

Digitized by Google

odprtih durih. — Vsak spovednik imej svojo spovednico, katere naj ne preminja brez posebne potrebe, ker bi se sicer verniki utegnili motiti v spovedniku, in morda celó slabo se spovedali, ko bi še-le med spovedovanjem opazili zmoto.

3. Mašniki v dušno-pastirski službi imajo dolžnost, spovedovati tolikrat, kolikorkrat njih duhovnijani to od njih po pameti zahtevajo. Gotovo pa verniki tega prosijo rationabiliter vselej takrat, kedar jim božja volja ali cerkvena postava prejem zakramenta sv. pokore ali ukazuje ali svetuje. Vsem kristijanom pa, kateri so sposobni, vredno prejeti ta zakrament, se ukazuje, da ga vredno prejemajo: vsaj enkrat v letu; v verjetni smrtni nevarnosti (in articulo mortis); in vselej takrat, če je kristijan v smrtnem grehu, ko mu je treba sv obhajilo ali kak drug zakrament živih prejeti ali kako svetstvo deliti; ali pa, če ga k prejemu sv. pokore veže kaka posebna dolžnost, n. pr. če mu je bila spoved naložena za pokoro. Sicer pa cerkev nasvetuje pogosto prejemanje tega zakramenta; zlasti še želi, da bi verniki opravili dobro spoved: brž ko kdo pade v smrten greh, v posebnih nevarnostih (n. pr. pred zdravniško operacijo, pred nevarnimi opravili...), pa takrat, če kristijan spozna, da mu je spoved sredstvo k poboljšanju in pomoček k popolnosti.

Dolžnost velikonočne spovedi za vse vernike, ki so zmožni prejeti zakrament sv. pokore, izhaja iz cerkvene zapovedi, dane v IV. občnem lateranskem zboru l. 1215, ki slove: »Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti etc.« To zapoved je potrdil ter z istimi besedami objavil tudi tridentinski zbor (Sess. XIV. c. 8). Cerkvena skupščina sicer ne določuje časa, ob katerem se ima spoved opravljati, a ker isti zbor ukazuje prejem sv. obhajila v velikonočnem času, in se je slehrnemu pred tem sv. obhajilom spovedati, ako ni v stanu posvečujoče milosti božje, nastala je navada, tudi to za vsako leto zapovedano spoved prejemati ob isti priliki, t. j. ob velikonočnem času. Po današnji šegi toraj tudi to spoved imenujemo »velikonočno«. »Proprio sacerdoti«, pravi zbor. To še dandanes cerkev želi, ba bi se verniki zlasti v velikonočnem času spovedovali domačemu duhovnemu pastirju, a vsled splošne navade je postalo dandanes že zakonito, da si tudi ob velikonočnem času sme slehrni po svoji želji voliti spovednika. Po današnji navadi je toraj »proprius sacerdos« vsakteri mašnik, ki ima spovedno pravico. —

Digitized by Google

Ker je prejemanje sv. zakramentov v velikonočnem času jako važna reč, naj dušni pastir skuša svoje duhovnijane na to skrbno pripravljati, deloma s primernimi cerkvenimi govori, deloma z velikonočnim izpraševanjem, ki je skoraj po vseh škofijah zaukazano[1]). Navada, da verniki pristopajo k velikonočni spovedi v nekem redu, ločeni po vaseh, hišah in spolu, utegne biti koristna, da le duhovni pastir ne povabi preveč spovedencev na enkrat, in pa, da jih nikoli strogo ne veže na določeni dan, ampak naj jim pove, da jih bode sprejel tudi ob drugem času, ako se za določeni dan ne utegnejo dobro pripraviti. Jako dobro je, kedar o taki priliki domači duhovnik naprosi kakega dobrega ptujega spovednika, da mu pride v pomoč in je tako slehrnemu mogoče, tudi pri neznanem mašniku opraviti svojo velikonočno dolžnost, če mu to utegne biti ljubše. Listke v dokaz opravljene velikonočne spovedi naj ob primernem času zbira duhovni pastir sam ter naj v knjigi farnega popisa zaznamuje one, ki morda niso storili svoje krščanske dolžnosti. Varovati se je župniku ob taki priliki strasti in zasramovanja; tudi takim grešnikom nasproti velja: »Lepa beseda lepo mesto najde.« Cerkev žuga s kaznijo tacemu, ki bi ob velikonočnem času iz nemarnosti ne izpolnil svoje dolžnosti, zbor namreč pravi: »Vivens ab ingressu ecclesiae arceatur, et moriens christiana careat sepultura«; a te kazni ste zažugane obsodbe (ferendae sententiae), morale bi se še-le po višji cerkveni oblasti izreči nad dotičnikom, toraj duhovni pastir v tej zadevi ne sme postopati svojevoljno. Zlasti cerkveni pokop bi se smel zarad imenovanega prestopka odreči le takemu, ki bi tudi na smrtni postelji trdovratno, pred pričami, zametaval sv. zakramente ter v očitni nespokornosti umrl.[2])

Ker je zakrament sv. pokore velike važnosti v življenji kristijanovem, ter ne le tistim, ki so po sv. krstu smrtno grešili, neogibno potreben v dosego milosti božje, ampak tudi pravičnemu preimeniten pomoček, da se ohrani na potu pravičnosti in raste v krščanski popolnosti, zato želi cerkev, da verniki ta zakrament prejemajo prav pogosto. Dušnemu pastirju mora biti skrb, da se

[1]) Za ljubljansko vladikovino gl. Ordo cul. div.: appendix de examine Paschali; in pa poduk, kako to izpraševanje uspešno opravljati, v »Diöcbl.« 1882 str. 185.

[2]) Obrednik (ljubl. str. 142) pravi: »Negatur ecclesiastica sepultura iis.., de quibus publice constat, quod semel in anno non susceperunt sacramenta confessionis et communionis in pascha et absque ullo signo contritionis obierunt.«

Digitized by Google

to res zgodi. On mora ob raznih prilikah govoriti svojim duhovnijanom o veliki koristi in potrebi večkratne spovedi; spodbuja naj jih, ta zakrament pogostokrat prejemati ter naj jim pove, da je vsak čas pripravljen, ta zakrament deliti, če le tega ne zabranjujejo še večje dolžnosti, n. pr. božja služba, previdenje bolnikov itd. S takimi besedami se mora pa vjemati tudi dejanje ter vedenje njegovo: vselej naj z veseljem gre v spovednico, naj ne kaže nikoli nevolje, in naj se ne pritožuje čez spovedovanje, če tudi je spovedencev obilno. Strogo mora ukazati cerkveniku, da ga vselej brž pokliče, ako želé ljudje k spovedi, in da jih nikdar ne odganja. Cerkev v tridentinskem zboru ukazuje duhovnim pastirjem: »ut fideles pascant verbo, sacrificio et sacramentis«, kar zlasti velja za nedelje in praznike. Zato morajo spovedniki na to delati, da jih je dokaj vernikov v duhovniji, ki zlasti ob dnevih Gospodovih in ob praznikih prejemajo sv. zakramente. Naj jim toraj ponudi priliko, vredno spoved opraviti ob tacih časih; hodi naj duhovni pastir proti večeru ob sobotah in pred prazniki tudi nepoklican v spovednico, ali naj vsaj pošlje pogledat, če kdo želi k spovedi, ter naj brž gré, da ljudje ne čakajo dolgo. V praznikih in ob nedeljah zjutraj naj tudi nepoklican hodi prav zgodaj v spovednico, ter naj se na pridigo pripravi že prej med tednom, da mu zadnje trenutke ne dela skrbi. Ako dušni pastir na tak način svoje vernike z besedo in dejanjem vabi k sv. zakramentu; če ljudem vsak čas, ako druga važna stanovska opravila ne zabranjujejo, z veseljem postreže, in ob nekaterih določenih dneh in urah celo priliko ponuja, spovedati se: potem se mu ne bo manjkalo spovedencev. Spoved je težavna reč, zato se ravno taki, katerim je najbolj potrebna, mnogokrat sramujejo klicati spovednika in tudi dolgo čakati se naveličajo, toraj je treba, da slehrni vé: ob tej uri najdem spovednika pripravljenega.

P o n o č i spovedovati v obče ni dopuščeno, bodisi pozno zvečer ali celó zgodaj zjutraj; ako pa je potreba, n. pr. zaradi velike množice spovedencev, mora pri spovednici med spovedovanjem luč goreti. Ljubljanski Ordo c. d. p. § 29 veli: »Confessiones ad seram usque noctem protrahere, praesertim luminibus non accensis, serio interdicitur.« Tudi na s v e t i v e č e r, t. j. ob polunočnem duhovnem opravilu in proti jutru je prepovedano »SS. Eucharistiam christifidelibus exhibere et confessiones excipere, antequam aurora elucescat« (Direct. Labac.). Drugih za spovedovanje prepovedanih časov ni, in noben duhovni pastir ni opra-

Digitized by Google

vičen, določevati dni v letu, n. pr. Božič, Velikonoč, ob katerih »se ne spoveduje«. Veliki petek je prepovedano sveto obhajilo deliti (izvzemši sveto popotnico), a spovedovati ni prepovedano (S. R. C. 17. decembra 1875).

§ 174.

Kdo more veljavno prejemati zakrament sv. pokore.

Da človek ta zakrament veljavno prejema, mu je treba sposobnosti in vrednosti. Sposoben ali zmožen prejemavec sv. pokore je vsak živ človek, ki je krščen, se pameti zaveda ali je vsaj že bil kdaj pri pameti ter je grešil, ki zná in veruje vsaj tiste verske resnice, ki so človeku kot sredstvo potrebne k zveličanju in tudi, kolikor je njemu mogoče, take, ki so potrebne necessitate praecepti (ali da vsaj obljubi, da se bo teh poslednjih naučil), ki je moralno pred mašnikom navzoč, ter hoče zakrament prejeti. Vredno ta zakrament prejme tisti, pri komur je najti bližnja tvarina sv. pokore, t. j. one tri reči: kes, spoved in zadostenje[1]), brez katerih ni odpuščenja grehov, kajti sv. cerkev uči: »Si quis negaverit, ad integram et perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in poenitente, quasi materiam Sacrament Poenitentiae, videlicet contritionem, confessionem, et satisfactionem . . . a. s.« (Trid. Sess. XIV. c. 4).

I. Kesanje je po razlaganji trident. zbora notranja žalost (animi dolor) in stud nad storjenimi grehi s sklepom, ne več grešiti. Ta srčna žalost, združena s sklepom spreobrnjenja in z upanjem na božje usmiljenje je absolutno potrebna, kajti brez nje ni odpuščenja grehov. Grešnik mora pri spovedi že imeti tak kes, ki ima toraj biti:

1. Notranj, resničen; ne le na jeziku, v besedah, ampak v srcu, pa združen s trdnim sklepom, t. j. z resnično voljo, ne več grešiti, toraj se tudi poprijeti vseh v to potrebnih pomočkov, molitve, prejemanja svetih zakramentov . . . in se varovati bližnjih priložnosti pa nevarnosti greha. Tudi solze, ker so mnogokrat lažnjive, niso pravo kesanje, ampak duša mora biti užaljena in z britkostjo napolnjena zavoljo storjenega greha.

2. Čeznaturen v svojem začetku in v svojih nagibih. Po svojem začetku pravo kesanje izvira iz dobrote božje, brez

[1]) Natančneje o teh tvarinah gl. dogmatiko in moralo.

Digitized by Google

katerega pomoči v zadevah svojega zveličanja ničesar ne moremo. Spovedenec mora toraj moliti za milost kesanja. Izhajati mora pa tudi iz nagibov čeznaturnih, od Boga razodetih, verskih (n. pr. zguba sv. nebes, zasluženje pekla, vic . . .; ostudnost greha; upanje plačila božjega . . . neizmerna lepota in neskončna dobrota božja), a ne iz nagibov naturnih, samo zavoljo naravnih slabih nasledkov greha (n. pr. bolezen, sramota, časna škoda . . .). Z zgolj naturnim kesom si grešnik odpuščenja pri Bogu ne more zadobiti. Čeznaturen kes pa loči cerkev z ozirom na nagib, iz katerega izvira, v popoln čeznaturen kes (contritio), katerega ima tisti, čegar volja iz čiste in nesebične ljubezni do Boga greh zapusti ter obžaluje in studi; pa v nepopoln čeznaturen kes (atritio), ki izvira sicer tudi iz čeznaturnih, a manj plemenitih nagibov, namreč iz strahu pred kaznimi in nasledki greha, katere je Bog zažugal, iz spoznane ostudnosti greha, iz upanja na nebeško plačilo. O popolnem čeznaturnem kesu cerkev (C. Trid. Sess. XIV. c. 4—5) uči, da človeka z Bogom spravi, ga opraviči ter mu smrtne grehe in večne kazni odpusti, še predno zakrament resnično, dejanjsko prejme, toda le tedaj, če je to popolno kesanje združeno s sklepom ali voljo, zakrament sv. pokore res prejeti (contritio cum voto confessionis). Nepopolni čeznaturni kes, ako obsega upanje na božjo milost po Jezusu Kristusu in začetno ljubezen do Boga pa stud nad grehom samim, ne le nad nasledki greha, on grešnika le pripravi na opravičenje po zakramentu sv. pokore. Nepopolno kesanje (attritio) toraj tudi pri prejetji zakramenta ne opravičuje samo na sebi, ampak je neogibno potreben pogoj za vredno prejetje sv. pokore. Več o tem nauku glej dogmatiko in moralo.

3. Čez vse velik mora biti kes, kar je tedaj, če grešnik spozná greh kot največje zlo, ter zato svoj greh bolj obžaluje, kakor vse druge nadloge tega sveta, in je pripravljen raje vse zgubiti in trpeti, kakor zopet grešiti, ter Boga razžaliti. Ni pa treba, da bi kesanje bilo sensitive summus dolor, da bi bilo občutensko največje, ali da bi se moralo po zunanje, n. pr. v solzah kazati, le volja mora greh v obče bolj sovražiti, kot vse drugo zlo, in pripravljena biti, vse rajše trpeti, kot zopet v greh privoliti.[1])

[1]) Spovednik ne smé pretirovati te stvari. »Necessarium minime est (piše Sporer), imo infirmis animabus minime consultum, instituere comparationes particulares ejusmodi inter peccatum et hoc vel illud grave malum subeundum: sed potius occurrentes tales comparationes tamquam impertinentes et periculosas

Digitized by Google

4. Tudi splošno bodi kesanje, t. j. vse storjene, vsaj vse smrtne grehe mora obsegati, kajti ni možno pravo spreobrnjenje k Bogu, ako človek svoje volje ne odtrga od vseh ter vsacega smrtnega greha, ker prav tu veljá: Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.« (Jak. 2, 10.) Ozir malih grehov ni ravno potrebno, da bi bil kes splošen; kdor je storil le samo male grehe, on more zakrament sv. pokore veljavno prejeti, da le enega resnično obžaluje, kajti en mali greh more odpuščen biti tudi brez drugih, kar pri velicih grehih ni mogoče. Tudi ni treba, da bi spokornik vsak smrten greh posebej obžaloval, ali da bi se kesaje vseh spominjal; dosti je, da vse storjene vsaj smrtne grehe resnično obžaluje, znane in neznane ter pozabljene. Tak kes mora spovedenec imeti vsaj že v trenutku, ko se mu deli sv. odveza. Kdor se brž po prejeti odvezi spové smrtnega greha, katerega je prej pozabil povedati, mora vnovič vzbuditi kes. Ozir trdnega sklepa, ki ga pravi kes že ima v sebi, pa to veljá, da je njega vesoljnost v tem, da se grešnik odloči, varovati se vsaj vseh smrtnih grehov, ne le že storjenih, ampak vseh mogočih; malih pa, kolikor se jih bo oziroma človeške slabosti mogel varovati.

II. Spoved je skesana obtožba ali spoznanje svojih po sv. krstu storjenih grehov (ali vsaj svoje grešnosti) pred pooblaščenim mašnikom, iz namena, da bi od njega zadobil odvezo. Po taki skesani obtožbi mora grešnik spovedniku odkritosrčno predložiti tako zvano potrebno daljno tvarino zakramenta sv. pokore; kedar take ni, smé mesto potrebne (ali tudi s potrebno vred) v spovedi predložiti prostovoljno in zadostno tvarino (gl. § 172).

debet respuere nihil eligendo. Ex gr. proponitur poenitenti: »Si occurreret necessitas, ut necesse sit fornicari aut mori: mallesne mori? mallesne omnia perdere bona, in exilium ire, mori, vivus comburi . . ., quam fidem negare?« et cetera hujusmodi infinita, quae poenitenti scrupuloso proponi possent. Non tenetur inquam aliquid horum eligere, sed omnia respuere tamquam periculosa et impertinentia, sibi ipsi. aut satanae tentatori dicendo: »Non est, nec erit talis necessitas, cum infinita habeat Deus alia remedia, quibus me a peccato eripiat. Et si aliquando occurreret talis necessitas, confido, quod bonus Deus mihi sufficienti gratia adesset, quae nullum facientem, quod in se est, permittit tentari ultra vires. Caveant ergo confessarii a talibus interrogationibus: caveant et poenitentes a talibus comparationibus tamquam satanae laqueis periculosissimis. Cum enim mala poenae, utpote sensibilia, naturaliter magis moveant imaginationem, quam mala culpae, aut periclitari facient voluntatem, aut hominem in infinitos scrupulos, aut etiam desperationem praecipitabunt. Excipiuntur hic animae spirituales exercitatae, heroicae, amore divino flagrantes.«

Digitized by Google

Poglavitne lastnosti zakramentalne spovedi so: Da je ustna; kajti kdor more, se tudi mora obtožiti spovedniku z besedo, ne z znamenji ali s pisanjem. Kedar bi pa to bilo fizično ali moralno nemožno smé se obtožba zgoditi tudi s pisanjem ali z znamenji; vendar mora spovedenec biti takrat navzoč, ker po pismu poslana spoved ne velja, in tudi ne odveza pismeno sporočena. Ako se iz zeló važnega vzroka spoved zgodi pismeno, pa mora spovedenec pričujočemu spovedniku ali z besedo, in če to ni mogoče, v pisanji ali z znamenjem povedati, da se teh tù spisanih grehov obtoži ter spové. — Tudi skrivaj se mora vsled modre uravnave sv. cerkve zgoditi zakramentalna obtožba, samo spovedniku na uho, da nihče drugi ne sliši. Po tolmaču se spovedati je v sili (n. pr. ob veliki noči, v smrtni nevarnosti) sicer dopuščeno (S. C. de prop. F. 19. jul. 1838), vendar ne ukazano (S. C. C. 28. febr. 1633), kajti dotični se v tacem slučaji tudi smé obtožiti z znamenjem. — Spovedati se je treba tudi odkritosrčno ter resnično, brez zvijačnosti v besedah, brez laži tako, kakor storjene grehe človeku vest narekuje; kar je gotovega, kot gotovo, kar je dvomnega, kot dvomno, brez povekševanja, brez zmanjševanja. Da je laž, storjena v spovedi, še bolj pregrešna, kot ob drugih slučajih, je gotovo; vendar samo na sebi ni vselej smrten greh, ako se kdo pri spovedi zlaže v kaki reči. Zeló bi grešil ter spoved neveljavno storil, kdor bi spovedniku vedoma neresnico povedal v zadevah »potrebne« daljne tvarine, toraj: ako bi smrten greh, o katerem ve, da ga je storil, prikril ali nalašč tako povedal, da ga spovednik ne razume; če bi se gotovega velicega greha obtožil kot dvomnega; ali ko bi lagal ozir števila, vrste in potrebne okolnosti smrtnega greha, ali pa si nalašč izmislil kak smrten greh (če ni tega storil morda iz velike nevednosti ali preprostosti.) Laž pri spovedi ozir prostovoljne in zadostne tvarine sama na sebi ni smrten greh ter spovedi ne stori neveljavne, a ker verniki mnogokrat vsakatero laž pri spovedi imajo kot velik greh, treba je mašniku stvar razsojevati z ozirom na vest spokornikovo. — Spoved mora tudi biti storjena le enemu spovedniku, t. j. grešnik se mora vseh svojih smrtnih grehov obtožiti enemu in istemu spovedniku, ker se ne more odveza dobiti le od posameznega velicega greha brez drugih. Pač bi veljala spoved, ko bi se kdo vseh svojih storjenih smrtnih grehov spovedal kakemu ptujemu spovedniku, ker spokornika ne pozná, malih grehov pa svojemu navadnemu spovedniku (kajti mali grehi niso potrebna

Digitized by Google

tvarina zakramenta), a paziti je, da tega ne stori iz slabega namena, n. pr. da bi premotil svojega spovednika ter se svetega delal pred njim na tak način. — Zakramentalno obtoženje ne smé biti kako mrzlo, povestno dopovedovanje dogodkov, ampak skesano, s srčno žalostjo dopovedano in s sklepom, vse storiti, kar mu bo ukazal spovednik. Tudi ponižna bodi spoved in spodobna v besedah in vedenji, pa storjena iz prave namere, namreč, zadobiti odpuščenje grehov, ne pa, prazne in nepotrebne reči se razgovarjati, napake, grehe drugih ljudi naznanovati, miloščine spovednika prositi . . .

Najpoglavitnejša ter bistvena lastnost spovedi je popolnost, ki je ali materijalna, ali pa formalna. Materijalno popolna je spoved takrat, če se človek obtoži vseh svojih in posameznih smrtnih grehov, katerih se še ni pri spovedi obtožil pa od njih odveze dobil, po kolikor se jih spominja po skrbnem izpraševanji vesti. Formalna popolnost pa je v tem, da se človek obtoži vseh svojih storjenih smrtnih grehov, po kolikor mu je v tistih razmerah, v katerih je takrat, fizično ali moralno možno. Formalna popolnost spovedi je potrebna za odpuščenje grehov necessitate sacramenti, materijalna pa le necessitate praecepti.

1. Materijalna popolnost spovedi toraj tirja, da se človek obtoži vseh in posameznih smrtnih grehov, njih števila in vrste, pa okoliščin, katere premené vrsto greha, ali greh, ki je sam na sebi mali, smrtnega storé. — Spovedati se je toraj človeku posamezno vseh storjenih smrtnih grehov, katerih se po skrbnem izpraševanji vesti spominja, tudi najskrivnejših. Kaj pa dvomnih? Ako dvomi, je li res storil to ali ono dejanje, ki je smrten greh; ali tudi če dvomi, je li greh, ki ga je res storil, smrten greh ali ni — moral bi skušati odpraviti dvom. Ko bi pa reč pri vsem tem še vedno ostala dvomna, tedaj se mu po nauku sv. Alfonza ni treba obtoževati; a da verniki zadobé popoln mir vesti, naj v praktiki duhovni pastir le vedno jim prigovarja, da se vseh velicih grehov, tudi dvomnih natanko obtožujejo. Le sumnjivcem (skrupulantom) in jako tenkovestnim spovedencem tega ni treba storiti, ker ti smejo z moralno gotovostjo verovati, da niso grešili. Ako bi spovedenec vedel za gotovo, da je storil ta ali oni smrten greh, pa le pametno dvomi, se ga je li že spovedal ali ne, mora se ga obtožiti; kakor bi se tudi moral svojega storjenega greha vnovič obtožiti pri spovedi, če bi se ga bil vprvič obtožil le kot dvomnega, in pozneje spozná, da je stvar gotova — Treba se je

Digitized by Google

obtožiti tudi vrste (species) in števila[1]) smrtnih grehov, in kdor se z gotovostjo ne spominja, kolikrat je grešil, mora povedati, da »blizo, okoli« toliko in tolikokrat. Ako bi mu še tega ne bilo možno povedati, mora izreči, koliko časa da že ima navado, ta in ta greh storiti in kolikrat na priliko ga je storil eno k drugemu vsak mesec, teden, dan. Ko bi se spovedenec pozneje spomnil, da se je v naznanjenem številu zmotil, ni mu treba popravljati tega, drugače, ko bi se bil obtožil dokaj manjšega števila; ako se je pa bona fide spovedal prevelikega števila, ni mu zaradi tega treba ponoviti obtožbe. — Naznaniti je treba v spovedi tudi okoliščine greha, in sicer najprej take, ki premenć vrsto smrtnega greha (circumstantiae speciem mutantes), kajti taka okolnost storjenemu grešnemu dejanju pridene še nov velik greh. Taka okoliščina utegne biti kraj, kjer je bil greh storjen (n. pr. cerkev, pokopališče), oseba, obljuba, zakonski stan . . . O tem toraj je treba časih poizvedovati spovedniku. Mora se spovedenec obtožiti tudi tacih okolnosti, katere greh, ki bi bil sicer sam na sebi mali, premenć v smrtnega; n. pr. če je kdo imel mali greh za smrtnega, ter ga vendar storil, ako je z malim grehom napravil veliko pohujšanje, ali nameraval kaj zelo pregrešnega . . . Kar pa tiče okoliščine, ki kak velik greh sicer ne premenć v greh drugačne vrste, pač pa ga znatno povekšajo, n. pr. okolnost časa, kraja, načina, učć jako sloveči bogoslovci n. pr. sv. Tomaž, sv. Bonaventura, sv. Alfonz . . ., da samo na sebi ni dolžnosti, se jih obtoževati, ker tridentinski zbor tega ne zapoveduje in je toraj zelo dvomno, če je treba povedati spovedniku circumstantias notabiliter aggravantes; dvomna postava pa nikogar ne veže. Časih pa je vendar le dolžnost, spovedati se tacih okolnosti, ki smrten greh le povekšajo. namreč v slučaji, kedar provzročijo kako cerkveno kazen ali storć zadevni greh pridržan (n. pr. da bi bil kdo duhovnika pretepal, tù bi moral povedati, ali zeló ali ne hudo, ker je od te okolnosti zavisno, kdó smć odvezati ta pridržaj); pa tudi takrat jih je treba povedati, kedar spovednik po tacih okoliščinah popraša, da vć prav ravnati s spovedencem (n. pr. pri tatvini in drugačnem oškodovanji bliž-

[1]) Spovedniku je treba vedeti, kako določevati število smrtnih grehov. Morala mu v to podaje naslednja načela: 1. Tot sunt peccata, quot sunt circa diversa objecta actus voluntatis completi. 2. Tot sunt peccata, quot sunt circa idem objectum actus voluntatis moraliter interrupti, et completi. 3. Tot sunt peccata, quot sunt quoad eundem actum objecta totalia seu completa.

Digitized by Google

njega po velikosti škode). Sploh pa za ravnanje z grešniki v spovedi velja to, da spovednik vsakaterega na to napeljuj, naj se tudi tacih okoliščin kolikor mogoče odkritosrčno spové, ker je velike važnosti, da spovednik dušno stanje spokornikov natanko spozná. — Obtožiti se je treba spovedencu tudi učinkov greha, ako so z njegovim ravnanjem v neposrednji zvezi, toraj, če jih je grešnik nameraval, ali pa z gotovostjo ali vsaj z veliko verjetnostjo spoznal, da bodo nastopili.

2. Zgodi se mnogokrat, da kristijanu ni mogoče, se spovedati toliko natanko, kakor to zahteva materijalna popolnost spovedi. Ker Bog ne tirja nemogočega, zadostuje v takem slučaji resnična volja, natanko se spovedati, in pa da se res obtoži svojih grehov, ali vsaj svoje grešnosti, kolikor mu je v tistih razmerah mogoče. To je formalna popolnost spovedi, ki za čas sile zadostuje; vendar pa ostane dolžnost, še tudi izpuščenih smrtnih grehov se izrečno obtožiti pri spovedi, ako jenja zadržek popolne obtožbe. Razločujemo pa trojno nezmožnost, zaradi katere je časih materijalna popolnost spovedi nemogoča ter zadostuje formalna: umstveno, telesno in nravno. *a)* Umstvena ali intelektuvalna nezmožnost, se materijalno popolno spovedati, je takrat, če kdo zarad nezadolžene nevednosti ne spozná, da je pregrešno to ali ono storjeno dejanje, katerega se sicer spominja; ali pa ne vé, da se je treba smrtnih grehov obtožiti po številu in vrsti; enako, ako je kdo toliko preprost in slabotnega razuma, da svojih grehov, katerih se sicer kesá, posamezno ne vé povedati. Umstven zadržek materijalne popolnosti je dalje, če se spovedenec tudi po pridnem izpraševanji vesti kakega storjenega greha ne spomni, ali če se ga je spomnil, pa med obtoževanjem pozabil, ker tù veljajo besede tridentinskega zbora (Sess. XIV. c. 5): »Reliqua autem peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur.« Ako se greha spomni pozneje, treba mu je pri prvi spovedi, ki jo nato opravi, le tistega se vnovič obtožiti, ako je sicer poprejšnja spoved bila veljavna. — *b)* Telesna ali fizična nemožnost izgovarja od materijalne popolnosti: mutce, katerim se je spovedati po znamenjih ali pa s pisanjem, kolikor morejo; zelό gluhe, ki mnogokrat ne morejo vsega naznaniti; nevešče spovednikovega jezika, kedar ne morejo dobiti nobenega tacega spovednika, s katerim bi se mogli sporazumeti v svojem jeziku. Takim se sme podeliti sv. odveza, da le z znamenji kažejo, da so grešniki in da

Digitized by Google

obžalujejo svoje grehe, kajti dolžnost jim ni, se spovedati po tolmaču. Ako se ga pa hoče kdo poslužiti, ni dolžan se po tolmaču spovedati vseh svojih grehov, ampak zadostuje, če se obtoži tacih ali tacega greha, katerega se posebno ne sramuje, ter da se ga na ta način obtoži, da vse druge svoje storjene smrtne grehe le v mislih v to spoved všteje.[1]) Formalna popolnost zadostuje tudi bolnim in umirajočim, ki ne morejo več govoriti. Takim zadostuje spoved z znamenji, ali po okoliščinah tudi sama prošnja za odvezo, razodeta na kateri način koli; pri nezavednih umirajočih je mnogokrat dosti sámo dozdevno hrepenenje po spovedniku. Tudi če bolniku med spovedovanjem silno slabo prihaja in se je bati, da pade v nezavednost; ali če je spovednik sam v gotovi smrtni nevarnosti; če je velika množica odveze potrebnih, ki so v nevarnosti, n. pr. vojaki pred bitko, ali umirajočih, n. pr. na bojišču, na barki, ki se vtaplja . . . ter ni moč, vseh popolnoma spovedati — zadostuje formalna popolnost. V tem slučaji zadostí, da se vsakteri obtoži le enega ali druzega greha; ali če še to ni možno, je dosti, da se vsi skupaj kot grešnike spoznajo ter pokažejo kesanje nad grehi pa željo po sv. odvezi. Ako to storé, morejo prejeti odvezo s skrčenim slovilom: »Ego vos absolvo ab omnibus censuris et peccatis . . .« Nikakor pa ne zadostuje formalna popolnost, če ima spovednik ob nekaterih dnevih zeló veliko spovedencev. — *c)* Težje je natanko določiti dogodljaje, v katerih zarad moralne nemožnosti zadostuje formalna popolnost spovedi. V obče se morajo nahajati nenavadne vnanje težave ali velike nevarnosti, da se more govoriti o moralni nemožnosti. To bi bilo n. pr., ako bi se bilo zarad popolnega obtoženja za spovedenca, ali za spovednika, ali za druge res bati velike škode za telo ali pa za dušo; tako, ko bi spovednik gotovo nalezel kužno

[1]) Opravil bi spovednik s takim ptujcem časih tudi brez tolmača spoved na ta način, če bi si sestavil kratko izpraševanje vesti, v katero postavi vprašanja po navadnejših grehih, in pri vsacem vprašanji bi si dal po kakem sposobnem človeku vprašanje dostaviti tudi v jeziku spovedenčevem. Ta spisek med spovedjo predloží spokorniku, kateri pokazuje na grehe, ki se jih ima obtožiti, in naznani s prsti njih število. — Ako se hoče ptujec, ki ne zna spovednikovega jezika, n. pr. na smrtni postelji po tolmaču spovedati, more duhovni pastir po tem potu celó materijalno popolnost doseči na tak način, da se tolmač pred spovedenca tako vstopi, da ima svoje obličje od njega proč obrnjeno ter ga ne more videti. Potem stavi spovednik na bolnika gledajoč vprašanja po grehih itd. Ta vprašanja tolmač v ptujem jeziku ponoví, spovedenec pa le prikima ali odkima in s prsti število naznanja spovedniku.

Digitized by Google

bolezen, če bi od bolnika zahteval materijalno popolno spoved; ali ko bi kak drugi bolnik utegnil umreti brez sv. odveze med tem, ko popolne spovedi zahteva od spovedenca; če bi se kak spovednik sam kakega gotovega greha ali okoliščine greha ne mogel drugače obtožiti v spovedi, kakor da prelomi spovedno molčečnost. Ko bi mu bilo brez velike težave mogoče dobiti si spovednika, kateremu se dotičnega greha more obtožiti brez omenjene nevarnosti, moral bi se spovedati tacemu. Tudi se utegne zgoditi, da bi kdo pri drugih prišel ob dobro ime, ko bi se tako dolgo mudil z obtoževanjem, da se materijalno popolno spové. N. pr. če pride duhovni pastir k bolniku na dom s sv. rešnjim Telesom, in med spovedovanjem spozná, da so bile dosedanje spovedi bolnikove neveljavne in jih je treba z vesoljno spovedjo popraviti, a toliko čakanje drugih ljudi bi med njimi gotovo napravilo veliko zgledovanje; ali pa bi bilo ne malo osramotenje za kóga, ko bi precej takrat k sv. obhajilu ne pristopil, kar bi pa ne mogel, ko bi materijalno popolna bila spoved, katero ravnokar opravlja. V teh slučajih za takrat zadostuje formalna popolnost; kar še manjka do materijalne popolnosti, nadomesti naj se pozneje. — Formalne popolnosti pa ne opravičuje samo notranja težava spovedi, n. pr. sramežljivost, boječnost spovedenceva; tudi ne dolžnost, storjeni smrtni greh toliko natanko določiti, kolikor je za dobro spoved treba, in če bi tudi s tem spovedniku razodel vdeleženca pri grehu. A če lahko more, naj si v tem slučaji poišče spovednika, kateremu ta complex peccati ni znan . . . — Pred očmi imej dušni pastir, da formalna popolnost spovedi le tako dolgo zadostuje, dokler zarad intelektuvalne, fizične ali moralne nezmožnosti dotičnemu ni mogoče se spovedati z materijalno popolnostjo. Ko bi pozneje jenjal tak zadržek, je treba grehov, prej ne spovedanih, se obtožiti v prvi poznejši spovedi, da od njih zadobi tudi naravnostno odvezo.

III. Zadostovanje je povračilo, katero grešnik dolžuje Bogu zavoljo nečasti in bližnjemu zavoljo škode, ki mu jo je storil. Po zakramentu sv. pokore Bog človeku odpusti dolg in večno kazen, a ne vselej tudi vso časno kazen. To si mora človek sam izbrisovati po zasluženji Kristusovem s spokornimi deli, katere mu ali spovednik naloži, ali si jih naklada samovoljno; pa tudi z raznimi časnimi nadlogami, katere mu Bog pošilja, če jih prenaša v duhu pokore. Po svoji notranji lastniji je vsakoršna pokora ali kaznivna (satisfactio vindicativa), s katero greh zlasti nad seboj kaznujemo ter razžaljeni pravici božji zadostujemo; ali je pa zdra-

Digitized by Google

vilna (s. medicinalis), ki ima pred vsem obvarovati grešnika pred novimi grehi. Govoriti nam je tù le o zakramentalnem zadostovanji, t. j. o pokori, katero spovednik naklada. Ona je popolnejša in večje moči, kakor n. pr. ona pokorila, katera si spokornik sam naklada, ker je del zakramenta, ter kakor ta deluje ex opere operato; nje učinek je odpuščenje vseh ali le nekaj časnih kazni, za grehe zasluženih. K bistvu zakramenta sv. pokore spada, da ima spovedenec voljo, opraviti od spovednika mu naloženo pokoro. Pravi kes in trden sklep že obsega voljo zadostovanja; kdor bi ne imel te volje, njegova spoved bi bila neveljavna. Naloženo pokoro res opraviti, to pa je dolžnost, izvirajoča iz prejetega zakramenta sv. pokore, ter veže pod smrtnim grehom ali pa le pod malim, kakoršen je greh, za katerega se spokorniku naklada, ali pa namera spovednikova, ko mu jo naklada. Volja, naloženo pokoro opraviti, je toraj bistven del tega zakramenta; da jo pa grešnik res opravi, je celovit, integrujoč del zakramenta sv. pokore. Iz tega izvirajo za spovedenca te-le dolžnosti:

1. Mora naloženo pokoro sprejeti pa opraviti, in sicer spovedenec sam, ne zanj kdo drugi. Spokornik je pod smrtnim grehom dolžan, za velike grehe naloženo veliko pokoro opraviti; mali greh pa stori, kdor opusti pokoro za majhne grehe naloženo, ali pa za velike, katerih se je spovedal že prej kdaj. Tudi storí le mali greh, kdor ne opravi velike pokore, pri kateri pa mu je spovednik naravnost povedal, da ga noče vezati pod velikim grehom. Ako je pokora pretežka ali neprimerna razmeram spokornikovim, smé svoje pomislike v tej zadevi povedati spovedniku ter ga prositi primernejše. Ako bi spovednik ne hotel uslišati opravičene prošnje, smé se spokornik celó brez zadobljene sv. odveze z isto prošnjo obrniti do druzega spovednika.

2. Spovedenec je dolžan pokoro opraviti ravno tako, kakor mu je bila naložena, toraj ob določenem času, kraji, na naznanjeni način itd. Če je taka okolnost naložene pokore velike važnosti, takrat celó smrtno greši, ko bi iz zanikarnosti takó ne storil. — Kar dôbo tiče, v kateri je opraviti pokoro, ni treba, da bi se morala opraviti pred odvezo, ali pred sv. obhajilom, kajti cerkev je zavrgla nauk Janzenistov, ki so to trdili; smé pa spovednik iz posebnih razlogov tako uravnati, da se opravi pokora pred sv. obhajilom ali celó pred sv. odvezo, n. pr. pri nevarno bolnih, pri sumnjivcih ali otrocih. Kedar spovednik določi dôbo, se je spokorniku po tem ravnati; ako tega ne stori, ostane mu dolžnost,

Digitized by Google

opraviti pokoro kmalu. Če duhovni pastir spovedencu ni naznanil nobenega časa za opravljanje pokore, jo mora opraviti brž ko mu je prilično. Kdor bi le dolgo odlašal, opraviti veliko pokoro za smrtne grehe, on zeló greši; sveti Alfonz uči: »peccat, qui diutius eam differt, v. g. per annum et etiam per sex menses, non vero qui per mensem eam differt, modo poenitentia non sit medicinalis, et modo in posterum possit eam adimplere.«

3. Pokora se mora opraviti v stanu milosti božje; kdor jo opravi po padcu v smrten greh, on je sicer storil svojo dolžnost ozir naložene pokore, a namena ter učinka zakramentalne pokore, t. j. odpuščenja časnih kazni ni dosegel. Uči pa dokaj bogoslovcev, da v smrtnem grehu opravljena pokora vendar-le rodi sad, t. j. odpuščenje časnih kazni, brž, ko se spokornik zopet postavi v stan milosti božje.

4. Spokornik ne more kaj tacega opraviti za pokoro, kar mu je naloženo že po kaki drugi dolžnosti, drugače, če bi mu spovednik izrečno to dovolil. Ako je dobil za pokoro n. pr., da mora pri sv. maši biti, ne more kot taka veljati nedeljska, ki mu je itak ukazana po cerkveni zapovedi; in če ste mu ukazani dve maši, ne zadostuje, ko bi bil v cerkvi, ko dva mašnika h krati mašujeta, ampak biti mora pri vsaki posebej. Smé pa molitve, ki jih ima opraviti za pokoro, moliti med sv. mašo v nedeljo ali na praznik, če tudi je vsled cerkvene zapovedi prišel k opravilu; tudi more z molitvami, naloženimi mu za pokoro, dobivati odpustke, ako jih je cerkev navezala na nje.

5. Ako bi bil spovedenec popolnoma pozabil, kaj mu je bilo naloženo za pokoro, ni mu treba vnovič spovedi opraviti zaradi tega, da bi drugo pokoro dobil; vendar, ako mu je lahko storiti, in če méni, da spovednik še vé za naloženo mu pokoro, naj gré k njemu ter naj popraša. Če se to ne dá storiti, postala je v tem slučaji pokora nemogoča; vendar je prav, ako si v takem primerljeji spovedenec mesto pokore sam kaj primernega naloži.

§ 175.

Spovednik.

Kar smo povedali o oskrbniku in delivcu sv. zakramentov sploh (gl. § 166 III.), tisto veljá tudi o spovedniku ali delitelji zakramenta sv. pokore. Dostavili bomo še vse ono, kar posebej tiče delivca omenjenega zakramenta. Spovedniku mora biti skrb,

Digitized by Google

da to svetstvo delí veljavno in tudi vredno. Da kdo more veljavno oskrbovati zakrament sv. pokore, mu je treba posebnega cerkvenega potrjenja in pooblastila; da pa tudi vredno in koristno spoveduje, mora imeti posebne ter potrebne lastnosti, in vestno mora izpolnovati svoje dotične dolžnosti. O tem trojnem nam je govoriti obširneje.

§ 176.

Spovedna pravica.

Zakrament svete pokore veljavno deliti ter grehe odpuščati morejo le pravilno posvečeni duhovniki, toraj škofje in mašniki. Že sv. Ambrož izreka kot pravilo: »Jus hoc solis concessum est sacerdotibus«, in isto sv. cerkev uči v tridentinskem zboru (Sess. XIV. cap. 6 can. 10). A zraven notranje mašniške oblasti, katero je prejel pri sv. redu, mu je treba k veljavni podelitvi zakramenta sv. pokore še tudi nekega posebnega vnanjega pooblastila ali spovedne pravice, katera se podeljuje s potrjenjem in s sodnostjo.

Potrjenje (approbatio) je očitno spričevanje škofovo ali njegovega namestnika, da je kak mašnik sposoben za spovedovanje, kar tiče njegovo učenost, modrost in nesvarljivo življenje. To potrjenje ali odobrenje, katero mora dati škof tistega kraja, kjer dotični mašnik želí spovedovati, je k veljavnemu odvezovanju v zakramentu sv. pokore neizogibno potrebno (Con. Trid. Sess. XXIII. cap. 23). Spričevalo sposobnosti za spovedovanje smejo škofje dajati le takim mašnikom, katere po opravljenem izpraševanji (če se jim zdi potrebno), ali pa tudi brez izpraševanja pripravne spoznajo za to sveto opravilo. Škof sme tudi vnovič izprašati mašnike, katere je on ali njegov prednik potrdil za spovedovanje, preden jim podaljša odobrenje, ki jim ga more tudi odtegniti ali omejiti. Mašniki redovniki prejemajo potrjenje za spovedovanje svojih ljudi s sodnostjo vred od svojih samostanskih ali redovnih predstojnikov; da pa smejo spovedovati druge vernike, neredovnike, duhovnike ali pa lajike, morajo dobiti spovedno pravico od škofa onega kraja, kjer hočejo deliti zakrament svete pokore. Odobrenje za spovedovanje sicer še ni spovedna sodnost, a ker dandanes škofje navadno potrjenje in jurisdikcijo dajo h krati z enim in istim pismom, zato mnogokrat besedo »approbatio« rabimo v istem smislu kakor »jurisdictio«.

Digitized by Google

1. O duhovni oblasti ali jurisdikciji v obče smo slišali že v § 22, tukaj nam je govoriti le o sodnosti v ožjem pomenu, t. j. o notranji sodni oblasti (jurisdictio fori interni, sc. fori poenitentialis). Ta jurisdikcija je duhovna oblast spokornike kot svoje podložnike soditi v zadevah njih vesti. Spovedna oblast je namreč po svoji naturi sodna oblast; k veljavnosti kake sodbe pa ne zadostí sodnikova zmožnost sodbe sklepati, ampak on mora imeti tudi vnanjo pravico čez tistega, katerega sodi, t. j. sojenec mora biti njegovi sodni oblasti izročen in njemu podložen. Ravno to velja o sodbi pri spovedi: ni zadosti, da prejme mašnik v zakramentu mašniškega posvečenja notranjo ali božjo oblast, grehe odpuščati ali zadrževati, ampak izročiti se mu mora še posebna pravica do tistih, pri katerih hoče izvrševati to oblast. Sv. cerkev uči: »Quoniam natura et ratio illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, et virissimum esse Synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem (Con. Trid. Sess. XIV. c. 7).« Iz navedenih besedí sv. zbora spoznamo, da nam je razločevati dvojno spovedno sodnost, redno in prepuščeno.

Redna sodnost (j. ordinaria) je tista spovedna pravica, ki se ne podeljuje posebej, ampak je lastna sprejeti duhovski službi. Táko jurisdikcijo imajo: papež in véliki penitencijar čez vso cerkev; škofje in njih general-vikarji (sede vacante pa kapiteljski namestnik) čez vso škofijo; samostalni dušni pastirji čez vso duhovnijo; predstojniki cerkvenih redov čez svoje redovne podložnike, namreč: generali čez ves red, provincijali v svoji provinciji, in predstojniki posameznih samostanov (prijor, gvardijan, rektor) čez svoje podložnike.[1]) Kdor ima redno jurisdikcijo, jo sme prepuščati tudi drugim, razun župnika. Ker namreč škofje dandanes z odobrenjem vred navadno tudi sodnost podeljujejo, zato ostane samostalnemu duhovniku le še pravica, da mašnikom, ki so od domačega škofa prejeli spovedno pravico, dovoljuje deliti v svoji duhovniji zakrament sv. pokore.

[1]) Tem prištevamo tudi redovne novice in take svetne posle, »qui sunt vere de familia et continui eorum commensales.« Za vse druge morajo tudi mašniki redovniki imeti spovedno pravico od škofa dotične vladikovine, kajti zbor tridentinski (Sess. XIII. c. 15 de ref.) in papež Urban VIII. (Constit.: »Sicut accepimus« 12. sept. 1628) sta odpravila vse nasprotne privilegije.

Digitized by Google

Prepuščena sodnost (jurisdictio delegata) se imenuje tista, katero prejme od tacega, ki ima redno jurisdikcijo, mašnik, kateri nima že zaradi svoje službe spovedne pravice, n. pr. kanonik, duhovni pomočnik . . . Kdor ima le prepuščeno sodnost, je drugim ne smé prepuščati, ako nima zato posebnega pooblastila od tistega, ki je njemu prepustil jurisdikcijo. Prepušča se spovedna sodnost na več načinov, zlasti direktno pa indirektno. Naravnost se prepušča jurisdikcija, kedar se kakemu mašniku kar neposrednje podelí pravica grehe odpuščati, kar se zgodi:

a) Po višjem pastirji dotične vladikovine. Podeliti pa more predstojnik dieceze spovedno pravico izrečno, pismeno in ustno, ali pa molčé, n. pr. ko bi mašnik, o katerem je znano, da nima sodnosti, spovedoval sciente et non contradicente Ordinario. Samo dozdevna pravica ne zadostuje, t. j., ko bi mašnik brez jurisdikcije spovedoval, češ, ako bi škof vedel za to, bi mi gotovo dovolil. Ko bi pa sodnost bila po škofu že podeljena, a dotični mašnik bi vendar ne vedel za gotovo, mu je li že spovedna pravica podeljena, podaljšana ali ne, bi on v tisti dôbi sicer veljavno odvezoval, a večinoma nedopuščeno. Scavini pa pristavlja: »Licite et valide tamen confessiones exciperet, qui certo scit, jurisdictionem ipsi jam concessam esse, quamvis nondum ex officio de hoc certior factus sit.« Z negotovo, dvoumno (dubia), ali s samo verjetno (probabili) jurisdikcijo spovedovati je dopuščeno le izjemoma, ter iz jako važnega razloga.[1]) Kdor z dvoumno sodnostjo dá sv. odvezo, naj stori to s pogojem: si possum. (Lig. VI. n. 571.)

b) Po občnem pravu, ex jure communi, ima vsak mašnik pravico, od vseh, tudi pridržanih grehov in vsakoršnih cerkvenih kazni odvezati umirajočega ali sploh tacega, ki je res v smrtni nevarnosti, ako ni dobiti druzega za spovedovanje pooblaščenega duhovnika. Obrednik (ljubljanski str. 53) namreč določuje: »Si periculum mortis immineat, approbatusque

[1]) N. pr. si urgeat praeceptum annuae confessionis, aut singularis indulgentia lucranda, vel si poenitens secus diu remaneret in statu peccati mortalis, — nec alius adsit confessarius; si poenitens deberet complicem patefacere adeundo confessarium, qui certa pollet jurisdictione; si poenitens deberet celebrare vel communicare, et alias infamiae notam incurreret; si confessarius quoad jurisdictionem dubius timeat, ne poenitens secus sacrilege confiteatur . . .

Digitized by Google

desit confessarius, quilibet sacerdos potest a quibuscumque censuris et peccatis absolvere.« To uči tudi tridentinski zbor (Sess. XIV. c. 7), ki še dostavlja: »ne hac ipsa occasione aliquis pereat«. Toraj vsak mašnik smé v toliki sili odvezovati veljavno, če tudi ni potrjen ali pooblaščen za spovedovanje, akoravno bi bil odstavljen, izobčen ali kak odpadnik itd. Periculum mortis pa je, kedar se je prav res bati smrti, bodisi v hudi bolezni, ali zaradi velikega ranjenja, ob porodu, pred bitko, na nevarni morski vožnji itd. Mnogo učenih bogoslovcev, med njimi tudi sv. Alfonz Lig., uči, da smé prosti mašnik brez spovedne pravice (simplex sacerdos) časih celó tedaj odvezati umirajočega, če je tudi navzoč kak pooblaščen spovednik, in sicer: ako mašnik imajoč sodnost noče ali ne more spovedati umirajočega; če še-le takrat pride, ko je mašnik brez spovedne pravice že začel spoved; če bi bolnik imel toliko mrzost ali antipatijo do pooblaščenega duhovnika, da se je bati božjeropne spovedi; če je za spovedovanje potrjeni mašnik iz ptuje škofije; ako je odstavljen, z imenom izobčen in zlasti še, ko bi mašnik s spovedno pravico bil umirajočega complex in peccato turpi.

c) Vsled običaja[1]) smejo vsi mašniki, ki imajo sodnost, ne le na kraji svojega službovanja, ampak z vednostjo ondotnega duhovnega pastirja spovedovati tudi po vseh drugih cerkvah domače škofije vsak čas, tudi velikonočni, bodi-si domače ali pa ptujce, potnike, naj so iz katere koli duhovnije ali vladikovine. Kar še posebej tiče bolnike, smé jih vsak mašnik, imajoč spovedno pravico, v domači škofiji spovedovati, kedarkoli in kjerkoli, ne da bi mu bilo treba prej iskati dovoljenja pri ondotnem župniku; a vendar mora bolnikovemu duhovnemu pastirju sporočiti o tem spovedovanji »saltem per scripturam apud ipsum infirmum relinquendam« (Clemens X. »Superna«). — Običajno je tudi, da si dušni pastirji sosednjih škofij ob mejah drug druzemu v spovednici pomagajo zlasti ob nekaterih časih, ter imajo za takrat

[1]) V ljubljanski škofiji tudi vsled izrečnega višjepastirskega dovoljenja, kajti pismo, s katerim se pri nas prepušča sodnost nesamostojnim dušnim pastirjem, glasi: »Concedimus tibi examinato et approbato jurisdictionem et facultatem ..., ut in ecclesia ... et in aliis ecclesiis Dioecesis Nostrae de licentia et consensu Parochorum ... sacramentales ... confessiones excipere, eosque, si rite dispositos repereris, a delictis et peccatis ... rite absolvere possis et valeas.«

Digitized by Google

isto spovedno pravico v ptuji škofiji, kakor ondotni duhovniki. A to velja le po duhovnijah ob meji, in pa le takrat, če oba škofa vesta za to stvar in običaja ne prepovedujeta. Sicer pa je treba slehrnemu, kdor hoče v ptuji vladikovini spovedovati, izrečno dane sodnosti od ondotnega škofa. Le kdor ima redno jurisdikcijo, smé svoje duhovnijane, a tudi le samo te [1]), povsod veljavno spovedovati, toraj tudi v drugi diecezi, ne da bi mu bilo treba posebnega pooblastila od škofa ondotne vladikovine. To toraj veljá le o njih, ki imajo redno sodnost (škof, župnik), a ne o tacih, katerim je jurisdikcija samo prepuščena.

Indirektno se prepušča sodnost, kedar se dovoljuje spovedencu, da si smé voliti spovednika katerega koli, če tudi za dotični kraj sicer nima sodnosti; kajti s tem se nenaravnost daje jurisdikcija onemu mašniku, katerega si izbere spokornik. Biti pa mora ta vselej kak za spovedovanje odobren mašnik. Privilegij izbirati si spovednika katerega koli imajo po občnem pravu: vsi škofje, da so le že potrjeni, če tudi še ne posvečeni; praelati minores exempti; avditorji Rotae in drugi prelatje rimske kurije, pa redovni predstojniki (superiores regulares, etiam locales). Po običaji si smejo izmed mašnikov za spovedovanje potrjenih poljubno voliti spovednika kralji in sploh vladajoči knezi, hišno osebstvo papeževo in kardinali, kateri, ako v Rimu živeči, si smejo izbirati spovednika ne le za-se, ampak za vse svoje domače ljudi. Ob svetem letu dovoljuje papež svetnim in redovnim, da si smejo za sveto-letno spoved izmed spovednikov, od škofa tistega kraja potrjenih, izbirati katerega koli; redovnicam pa, da si smejo poljubno izvoliti spovednika izmed tistih, ki so odobreni za spovedovanje redovnic v dotičnem kraji, če tudi le za druge samostane.

2. Spovedna sodnost ugasne na razne načine, namreč: kedar jo prekliče predstojnik dieceze, ako poteče čas, za katerega je bila jurisdikcija podeljena, če popusti ali izgubi tisto duhovsko službo, s katero je sodnost združena, n. pr. župnik, če se odpové beneficiju ... Izgubí tudi spovedno pravico mašnik, ko bi bil z imenom izobčen (excom. vitand.), celoma odstavljen (susp. ab ordine et officio), ali po znižanji, degradaciji. — Sicer ne neve-

[1]) Na vprašanje: »An Curati unius dioecesis vocati a parochis alienae dioecesis possint in ista audire confessiones tam suorum subditorum, quam alienorum absque licentia episcopi?« je S. C. C. 3. dec. 1707 odgovorila: »Affirmative quoad subditos; negative quoad alios.«

Digitized by Google

ljavna, pač pa (izvzemši slučaj silo) nepripuščena je odveza, kojo delí mašnik, ki je zapadel nepravilnosti, katerega je zadela prepoved (interdictum), ne po imenu izobčenec.—Sodnost ne ugasne, ako umrje papež ali škof, ki jo je podelil, da je le delegatio bila generalis. Le ko bi prepuščenje bilo delno, n. pr. da smé le neki določeni osebi dati sv. odvezo . . ., ali pa podeljeno z besedami: »usque ad beneplacitum nostrum«, ali »ad arbitrium nostrae voluntatis«, ali kaj enacega, takrat podeljena sodnost jenja s smrtjo podelivčevo. Kar veljá o smrti papeževi ali škofovi, isto veljá tudi o njegovi resignaciji ali odstavi.

3. Čeravno je odveza brez spovedne pravice podeljena v obče neveljavna, jo vendar časih sv. cerkev, skrbeč za zveličanje vernikov, spoznava kot veljavno, ali prav za prav, ona za tisti slučaj sodnost nadomestuje, molčé podeljuje (supplet seu tacite confert jurisdictionem), tako da grešnika veljavno odveže mašnik, akoravno nima spovedne pravice. To se zgodi:

a) in articulo seu periculo mortis, ako je kdo res v smrtni nevarnosti, ali se mora podati v njo, n. pr. v boj . . . a ni dobiti mašnika za spovedovanje pooblaščenega. Glej prej povedano sub 1. *b)*.

b) Ako se ozir spovednika med verniki nahaja error communis cum titulo colorato, t. j. če ne le nekateri ljudje, ampak večinoma verniki sploh, v kakem kraji ali župniji mislijo, da ima neki mašnik spovedno pravico, sodnost, a je v resnici nima. Sicer jo je od svojih višjih res prejel, bodisi z duhovno-pastirsko službo vred, bodisi, ker mu je bila jurisdikcija prepuščena, a ta spovedna pravica je ničeva, neveljavna zaradi kakega nedostatka, n. pr. ker je po simoniji dobil samostalno duhovsko službo, ali pa je izgubljena ona prepuščena sodnost, ker je že potekel čas, za katerega mu je bila podeljena. Tak spovednik ima za-se le videz, njegova sodnost je samo navidezna; a če je ljudem neznano, da dotični mašnik nima spovedne pravice, ali da jo je že zgubil, ter se mu spovedujejo, takrat sv. cerkev nadomestuje sodnost, da zveličanja toliko vernih ne izpostavlja največji nevarnosti. Odveza po takem mašniku dana toraj veljá; vendar vselej zeló greši, ako zunaj smrtne nevarnosti spoveduje, vedoč, da nima spovedne pravice, kajti on ravná zoper imenitno prepoved sv. cerkve. Spovednikom s prepu-

Digitized by Google

ščeno sodnostjo je toraj vestno paziti, da si ob pravem času preskrbé podaljšanja jurisdikcije, kedar jim potéka.

Drugače je, ako se ozir spovednikove osebe nahaja error communis, a le cum titulo existimato ali ficto. To bi bilo tedaj, ko bi ljudstvo sicer mislilo o kakem mašniku, da ima pravico spovedovati, a nima je in je tudi ni prejel od svoje dotične duhovske oblasti, ampak si jo sam prilastuje ter se dela, kot bi bil potrjen spovednik; ali pa ga je morda posvetna gosposka, državina oblast vrinila v duhovno-pastirsko službo. Ako tak vrinjenec spoveduje, takrat cerkev ne namestuje sodnosti, kakor spoznamo iz apostoljskega pisanja Pija VII. »Ubi primum« dné 3. junija 1816. Vernikom pa, ako so se tacemu mašniku spovedovali, meneč, da je pooblaščen spovednik, ni treba ponavljati [1]) onih svojih spovedi, kajti od svojih grehov odvezo dobé v poznejši spovedi, katero pri potrjenem mašniku dobro opravijo, ali pa tudi že brž takrat pri sv. obhajilu, če je bona fide in s skesanim srcem prejmó.[2])

§ 177.

Skrčena sodnost.

Kdor spovedno pravico prepušča, ima tudi oblast, dotičnemu jo skrčiti, ali mu jo celó vzeti. Spovedna sodnost je res omejena v sv. cerkvi na več načinov, in sicer:

1. Ozir kraja. Kdor ima redno jurisdikcijo, sme sicer svoje lastne duhovnijane spovedovati povsod, tudi zunaj domače škofije, ne pa duhovni pomočnik itd.; a vernikom sploh sme brez vsega daljnega pripuščenja zakrament sv. pokore deliti škof le v svoji diecezi, župnik v svoji duhovniji in drugi spovedniki samo v onem kraji, za katerega so dobili sodnost. Vsled splošnega običaja pa dandanes vsak mašnik s spovedno pravico tudi v ptuji duhovniji

[1]) Pij VII. namreč piše: »Ne vero fidelium conscientiae perturbentur ac vexentur ob eam causam, quod suas confessiones ediderint penes intrusos, in quibus nulla erat jurisdictio, ea ratio tenenda est, ut qui bona fide egerunt atque in eadem simplicitate perseverant, ad repetendas confessiones ex gravissima theologorum sententia non adigantur; videntur enim id praestitisse, quod a poenitentibus sacrosancta exigit Trid. Syn. Sess. XIV. c. 5, adeoque eorum peccata semel jam excussa, cum iis diligenter cogitantibus et nihil dubitatibus in posteriori confessione non occurrant, in illa jam habita confessione intelliguntur includi.«

[2]) Glej Müller Theol. Mor. L. III. § 89. n. 3.

Digitized by Google

domače škofije spoveduje veljavno, s privoljenjem ondotnega župnika pa tudi dopuščeno. Glej tudi § 176 sub 1. *c)*.

2. Ozir časa je sodnost omejena, ker velja le za ono dôbo, za katero je bila dana: redna spovedna oblast traja tako dolgo, dokler ima škof, župnik . . . ono duhovsko službo, s katero je sklenjena jurisdikcija; prepuščena pa le do tiste dôbe, katero je določil pooblastivec, ako ni prej sodnosti preklical. Podeljuje se prepuščena spovedna pravica ali za nekoliko let, ali za čas bivanja v škofiji, ali »usque ad revocationem«, ali še drugače, kakor je primerno ondotnim razmeram ter redoma ne neha s smrtjo onega, ki jo je podelil. Kdaj da s smrtjo pooblastivčevo ugasne jurisdikcija, smo že povedali v § 176.

3. Tudi ozir nekaterih oseb je spovedniku sodnost skrčena in sicer:

a) zastran redovnic. Vsled konstitucij »Inscrutabili« papeža Gregorja XV., pa »Superna« Klemena X. l. 1670., in »Pastoralis« Benedikta XIV. l. 1726., ne sme vsak za spovedovanje pooblaščen mašnik spovedovati tudi redovnic, ampak le tisti, ki je od dotičnega škofa nalašč zato prejel posebno odobrenje in sodnost. In če ni pooblaščen za spovedovanje redovnic sploh, sme tak potrjeni mašnik tudi le samo v tistem samostanu veljavno deliti zakrament sv. pokore, za katerega je bil odobren. Redovnicam spovednika voli tisti škof, kateremu so zadevne nune podložne; ko bi pa ne bile pod vladikino oblastjo, ampak izvžete, eksemptne, tedaj ima njih lastni predstojnik spovednika za redovnice predlagati škofu, kateri ga potrdi (S. C. Ep. et Reg. 20. sept. 1588). Izvoliti ter potrditi bi se moral redovnicam spovednik le za tri leta, a zarad pomanjkanja v to sposobnih mašnikov sme škof dovoliti, da dotični samostanski spovednik opravlja svojo službo tudi nad tri leta (Lig. VI. n. 577). Zraven navadnega za redovnice potrjenega spovednika mora škof ali sploh tisti, ki je izvolil rednega samostanskega spovednika, izvoliti ter potrditi in redovnicam poslati enekrati v letu tudi še druzega, izrednega spovednika. Trid. zbor (Sess. XXV. cap. 10) namreč velí: »Praeter ordinarium autem confessarium alius extraordinarius ab episcopo et aliis superioribus bis aut ter in anno offeratur, qui omnium confessiones audire debeat.« Benedikt XIV. ukazuje, da se mora ob smrtni uri vsaki redovnici dovoliti še poseben spovednik, ako ga želí; Leon XIII.

Digitized by Google

pa v dekretu »Quemadmodum omnium« dné 17. decembra 1890. leta naroča škofom in samostanskim prednikom, da morajo svojim podložnikom dovoliti izrednega spovednika, kolikorkrati si ga želé, ne da bi jih po vzroku popraševali.[1]) — Zastran spovedovanja redovnic zunaj samostana daje Instruct. Eystettensis duhovnim pastirjem ta-le navod: »Moniales extra claustra degentes vel peregrinantes, si confiteri velint, interrogandae sunt, quid sibi per statuta et consuetudinem liceat, et an cuivis approbato sacerdoti facultatem confitendi habeant? Si affirmant, credi illis potest, et a sacerdote alias approbato absolvi poterunt; quia constitutiones Pontificum specialem pro monialibus approbationem requirentes loquuntur tantum de confessariis ordinariis et extraordinariis claustralium inter septa monasterii degentium.« — Vse do sedaj povedano ne velja le o redovnicah v ožjem smislu, ki imajo vedno klavzuro in slovesne obljube, ampak tudi o udih raznih ženskih kongregacij, katerih ne veže stroga klavzura in tudi slovesnih obljub nimajo. kakor so n. pr. milosrčnice, šolske sestre. Tako je najnovejše čase večkrat razsodila S. C. Ep. et Reg.

Redovniki in njih novinci se morejo veljavno spovedovati samo spovednikom svojega reda, in celó le tistemu, ki je v dotičnem samostanu po predstojniku za to odločen. Posamni lokalni načelniki (prijor, gvardijan . . .) pa smejo, ako to ni zoper redovna pravila, dovoljevati redovnikom svoje hiše, da se smejo spovedovati tudi ptujemu spovedniku, bodisi samostanskemu duhovniku drugačnega reda ali pa svetnemu, da je le od svojega škofa za spovedovanje potrjen ter pooblaščen (S. C. Ep. et Reg. 3. jun. 1861). Živeče zunaj samostana ali potujoče redovnike, ako ni dobiti mašnika tistega reda, sme vsak spovednik, sveten ali redoven, odvezovati veljavno; le od pridržanih grehov ne, če ni morda od lastnega dotičnega predstojnika dobil pravice za to.

b) Oseba, do katere spovednik nima sodnosti, je tudi njegov deležnik v grehu zoper VI. božjo zapoved, complex peccati in re turpi. »Ne sacramentum, quod ad expianda

[1]) Več o tem v priporočljivi knjigi »Das päpstliche Dekret« »Quemadmodum omnium«, erklärt und begründet von Secondo Franco, S. J., aus dem Italienischen übersetzt von Max Huber S. J. für Oberinnen, Obere, die nicht Priester sind, und Klosterbeichtväter. Regensburg 1892.

Digitized by Google

peccata divina clementia institutum est, sacrilego abusu convertatur ad turpia peccata fovenda,« je po konstituciji Benedikta XIV. »Sacramentum poenitentiae« dné 1. junija 1741 in po pismu »Apostolici muneris« dné 8. februvarija 1745 vsacemu mašniku, svetnemu kakor redovnemu, zeló strogo ter pod kaznijo izobčenja prepovedano, sogrešno osebo spovedovati in odvezo jej dati, razun na smrtni postelji, kedar nobenega druzega mašnika ni dobiti; ter mu je odvzeta vsa jurisdikcija ozir odvezovanja take osebe. Jasno je iz papeževih pisem, da se tù govori le o vdeležencu greha contra sextum praeceptum, ne o tovarišu pri kakem drugem grehu; tudi ni, da bi sokrivec moral biti ženskega spola, deležnik utegne biti kak moški, kajti bula sv. očeta le splošno pravi: »Qui confessionem sacramentalem personae complicis in peccato turpi excipere audeat.« Ker v konstituciji ni povedan čas storjenega greha, nastopijo omenjene posledice, ko bi se bil spovednik tudi že prej pregrešil, ko n. pr. ni bil še mašnik.[1]) — Da spovednik res zgubí jurisdikcijo ozir deležnika, moral je biti greh p o v n a n j e storjen (ne samo v mislih ali željah), naj so potem bili sermones obscoeni, tactus impudici, ali še hujšega kaj.[2]) Kar se je zgodilo, moralo je res biti velik ali s m r t e n g r e h; ko bi to ne bilo gotovo, ali ko bi se celó moralo trditi, da je bil storjen le mali greh zoper VI. zapoved, bodi-si, ker ni bilo zadostnega spoznanja, ali pa ker je manjkalo popolne privolitve, takrat ni prej povedanih nasledkov. Pa tudi takrat bi ne bilo teh posledic, ko bi storjeni vnanji smrtni greh ne bil o b o j e s t r a n; kajti to ni »complicitas«, če bi le eden učinil kaj zeló grešnega, drug pa noče o tem kaj vedeti, ampak se ustavlja ter vsaj po vnanje ne dovoli. Kedar je pa storjeni greh res grave, externum,

[1]) Na vprašanje: An confessarius absolvere possit poenitentem, cum quo a n t e sacerdotium in puerili aetate turpiter egit? je S. Poenitentiaria 22. januvarija 1879 odgovorila: »Confessarium n o n posse absolvere complicem, nisi moraliter certus sit, ipsum jam ab alio confessario directe et valide a peccato complicitatis absolutum fuisse.«

[2]) Na vprašanje: »An prohibitio absolvendi complicem in materia turpi restringi debeat ad tactus; an vero comprehendat omnia peccata gravia contra castitatem exterius commissa . . ., je C. S. Rom. et Univ. Inquis. 28. maja 1873 odgovorila: »Comprehendi nedum tactus, verum omnia peccata gravia et exterius commissa contra castitatem, etiam illa, quae consistunt in meris colloquiis et aspectibus, qui complicitatem important«.

Digitized by Google

mutuum, takrat dotični spovednik zgubí do svojega vdeleženca vso sodnost, ter ga veljavno ne more odvezati, razun edino na smrtni postelji, in articulo mortis, če nobenega druzega spovednika ni dobiti, tudi ne mašnika brez spovedne pravice. Če je sicer dobiti kak mašnik, a ta za smrt bolne osebe noče spovedati; ali pa ko bi se nevarno bolni kakemu drugemu kot sogrešnemu mašniku nikakor ne hotel spovedati ter bi se bilo bati, da umrje brez spovedi; dalje če se brez gotove nevarnosti osramotenja pred ljudstvom in pohujšanja kak drug mašnik poklicati ne more — tudi v teh primerljejih sme sogrešni spovednik osebi sogrešnici dati sveto odvezo. Táko osramotenje in zgledovanje pa mora spovednik sokrivec na kak moder način skušati odvrniti, n. pr. s tem, da gre od doma. Ko bi pa ne hotel klicati ptujega mašnika, ali bi celó nalašč zabranil, da brez pohujšanja kakega druzega duhovnika klicati ne morejo, takrat bi sicer za smrt bolnega sogrešnika veljavno odvezal, a nepripuščeno, in zadela bi ga zažugana kazen — t. j. ipso facto zapade izobčenju, od katerega odvezovati je papež speciali modo pridržal sebi.[1]) Izobčen pa bi spovednik ne postal, ko bi kedaj sogrešno osebo spovedal ter od dotičnega greha odvezal, ker vdeleženca pri spovedi ni spoznal. Ako bi pa spovedenca poznal kot svojega sogrešnika v prej omenjenem grehu, tedaj ga pa zadene kazen, in če bi se tudi le delal, kakor bi odvezo dajal, a je ne dá.[2]) Ignorantia crassa et supina spovednika ne reši kazni (S. C. Off. 13. jan. 1892). Ako je sogrešnik že pri kakem drugem spovedniku opravil dobro spoved ter od dotičnega greha contra VI. Decalogi praecept. dobil odvezo, takrat spovednik vdeleženec zopet zadobí sodnost čez njega, vendar moralisti učé z Gousset-om: »Si quis pudor manet in sacerdote, qui miseranda fragilitate in peccatum

[1]) Gl. § 180. št. 10.

[2]) Na vprašanje nekega škofa: »Utrum confessarius, qui unum vel unam complicem in peccato turpi ad mentem Bullae »Apostolicae Sedis« simulaverit absolvisse, recitando e. g. orationem quandam vel alia verba pronuntiando, aut etiam tacendo, ita ut videretur tantum per signa vel manuum gestus revera poenitentem a peccatis relaxare, incurrebat excommunicationem specialiter S. Pontifici reservatam . . .« je 1. marcija 1878 došel odgovor: »S. Poenitentiaria mature perpensis expositis dubiis super iisdem pariter respondit: Confessarios simulantes absolutionem complicis in peccato turpi non effugere excommunicationem reservatam in Bulla Benedicti XIV. »Sacramentum Poenitentiae.«

Digitized by Google

turpe cum alio impegerit, si qua sacramenti reverentia, si qua suae salutis cura, numquam audiet, praeter casum gravis alicujus necessitatis, earum personarum confessiones, quibuscum talis naturae peccatum commiserit.«

4. Slednjič je tudi ozir nekaterih grehov spovednikom omejena sodnost. So namreč nekatere posebno velike pregrehe, katerih ne morejo odvezovati navadni spovedniki, ker so si višji cerkveni predstojniki pridržali oblast, od njih dajati odvezo. Take grehe imenujemo pridržane ali pridržaje, o katerih nam je obširneje govoriti.

§ 178.

O pridržanji sploh.

Pridržati v našem smislu se pravi, navadnemu spovedniku ozir nekaterih grehov odtegniti sodnost; in pridržaj je tisti greh ali ona cerkvena kazen, ozir katerega ali katere je navadnemu spovedniku jurisdikcija omejena, tako da od njega ali od nje zunaj smrtne nevarnosti le tisti more odvezovati, kateri si je ozir njih spovedno pravico udržal, ali pa mašnik, ki je za to posebej pooblaščen.

Sveta cerkev je že od nekdaj navadnemu spovedniku kratila pravico, od nekaterih posebno velicih in nevarnih grehov odvezovati, ter jo izročila le višjim duhovnim sodnikom. To pa zato, da bi spokornik bolj živo spoznal velikost in hudobijo dotičnega greha, in se ga v prihodnje toliko skrbnejše varoval pa toliko spokornejšega duha v sebi vzbujal. Pa tudi, da bi grešnik v hudi ter zlasti nevarni dušni bolezni dobil izrednega, posebno modrega in spretnega dušnega zdravnika. Táko pridržanje sodnosti ozir nekaterih grehov tridentinski zbor slovesno razglaša kot nauk svete cerkve, rekši: »Magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis patribus nostris visum est, ut atrociora quaedam et graviora crimina non a quibusvis, sed a summis dumtaxat sacerdotibus absolverentur« (Sess. XIV. cap. 7. can. 11). — Po pridržanji je toraj neposrednje v prvi vrsti zadet le spovednik, ker mu je na ta način sodnost omejena; spokornika to zadene le indirektno, kajti on le zato ne more dobiti sv. odveze od kakega določenega greha, ker njegov spovednik nima pravice za to. Iz tega spoznamo, da se pridržanje grehov ravna po kraji, kjer se spoved opravlja, t. j. vsacemu spovedniku je sodnost skrčena le po pridržajih domače škofije. Da bi n. pr. prišel kak

Digitized by Google

požigavec iz lavantinske škofije v ljubljansko diecezo k spovedi, bi ga pri nas navadni spovednik ne mogel odvezati, če tudi v grešnikovi škofiji požiganje ni pridržaj, pač pa je pri nas, in le po pridržanji domače škofije je vezan spovednik. Ko bi se pa vernik lavantinske vladikovine pri nas obtožil n. pr., da je pretepal svoje lastne roditelje, bi ga naš spovednik smel odvezati, ako je sicer za odvezo, kajti percussio parentum je sicer pridržaj v domovini grešnikovi, a ne v naši škofiji. Ne smel bi pa ptujega spovedenca v takem slučaji spovednik odvezati, ako bi bil morda prav in fraudem legis prišel k spovedi v ptujo diecezo, t. j. ko bi nalašč zato prišel, da od dotičnega greha odvezo dobí ter se odtegne sodbi svojega višjega sodnika. Ni pa fraus ter more odvezo dobiti spokornik, če je v ptujo vladikovino prišel, ker ima tam še druga opravila, zaradi kakih odpustkov, da prej opravi spoved, da se more spovedati neznanemu duhovniku itd. Drugače je, ako je tak ptuj spovedenec doma zapadel pridržani škofovski kazni, ki v diecezi spovednikovi ni udržana; te cenzure ga oprostiti ne more spovednik druge škofije (Lig. VI. n. 590, 594).

Grehi so pridržani ali neposrednje, naravnost, kedar je greh udržan kot tak, t. j. greh sam na sebi; ali pa so pridržani indirektno, nenaravnost, kedar je udržana prav za prav le kazen, ki je odločena za dotični greh, in torej le zarad te kazni ne more mašnik odveze dati od greha, dokler je kazen v veljavi.

Oblast, pridrževati si pravico odvezovanja od nekaterih grehov, imajo oni predstojniki svete cerkve, katerim je dana sodnost za notranje in za vnanje vladanje (jurisdictio fori interni et externi). Ti so: papež, imajoč pravico udržanja za vso cerkev; škofje, ki smejo pridržaje staviti v svoji škofiji; pa redovni prelatje ter taki, ki imajo čez svoje podložnike škofovski podobno oblast (potestatem quasi episcopalem), kateri udržujejo le za svoje podložnike. Imamo toraj trojne pridržaje: papeževe, škofovske in samostanske.

§ 179.

Papeževi pridržaji.

Skoraj vsi papeževi pridržaji (casus papales) so indirektni, t. j. z dotičnim grehom je združena kazen, večinoma excommunicatio latae sententiae, in ozir te kazni je odveza pridržana svetemu očetu. Ako pa kdaj odpade ter ne nastopi izobčenje, n. pr. ker

Digitized by Google

grešnik za to cerkveno kazen nič vedel ni, takrat pa zadevni greh jenja biti papežev pridržaj. — Imamo pa tudi dvoje neposrednjih papeževih pridržajev, ki toraj nista združena s kako kaznijo, ampak sta sama na sebi, zarad greha samega udržana sv. očetu, ter si ju zato tudi oni nakopljejo, ki nič ne vedó za pridržanje.

1. Prvega papeževega pridržaja brez kazni se krivega storé: »Calumniose denunciantes innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos judices de facta sollicitatione ad turpia in confessionali, vel scceleste procurantes, ut id ab aliis fiat.«

Da razumemo ta reservat, opirajoč se na pismo Benedikta XIV. »Sacramentum poenitentiae«, dné 1. junija 1741, treba nam je prej spregovoriti o pregrehi, katero imenujemo »sollicitatio«.[1]) Sollicitatio est tentata a confessario seductio alicujus personae utriuslibet sexus ad peccatum luxuriae ex abusu confessionis sacramentalis sive verae sive fictae. Grozno zločinstvo sollicitationis sámo ni pridržaj, odvezati toraj smé tacega nesrečneža tudi navadni spovednik, a škofje imajo od sv. sedeža strogo povelje, procedere ad severe puniendos ejusmodi reos, unde poenitens sollicitatus debet obligari ad denunciandum talem confessarium. Papež Benedikt XIV. v prej imenovani buli tako-le ukazuje: ». . . mandamus omnibus locorum Ordinariis, ut diligenter omnique humano respectu postposito inquirant et procedant contra omnes et singulos sacerdotes, tam saeculares quam regulares, quomodolibet exemptos aut quovis privilegio et indulto munitos, qui aliquem poenitentem, quaecumque persona illa sit, vel in actu sacramentalis confessionis, vel ante vel immediate post confessionem, vel occasione aut praetextu confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis in confessionali sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato aut electo cum simulatione audiendi ibidem confessionem, ad inhonesta et turpia sollicitare vel provocare, sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam aut tunc aut post legendam tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones vel tractatus temerario ausu habuerint[2]): et quos in aliquo ex hujusmodi nefariis exces-

[1]) O tem zločinstvu govori Gregor XV. v svoji buli »Universi Dominici gregis« dné 30. avg. 1622 in Benedikt XIV. v pismu »Sacramentum poenitentiae«; S. C. Inquis. pa je 20. febr. 1867 poslala vsem škofom navod, kako ravnati, ako zasledé tako »sollicitatio«, ali pa tudi »absolutio complicis in re turpi«.

[2]) Sub illis modis comprehenduntur etiam res, quae statim apparent indifferentes, postea vero cognoscuntur appositae ad sollicitandum, ut e. gr. si sacerdos dicat feminae, ut veniat ad se, eamque deinceps ad peccatum inducat.

Digitized by Google

sibus culpabiles repererint, in eos pro criminum qualitate et circumstantiis severe animadvertant per condignas poenas juxta Gregorii XV. constitutionem.[1] — Meminerint praeterea omnes et singuli sacerdotes ad confessiones audiendas constituti, teneri se ac obligari suos poenitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, sedulo monere juxta occurrentium casuum circumstantias de obligatione denunciandi locorum Ordinariis praedictis personam, quae sollicitationem commiserit, etiamsi sacerdos sit, qui jurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careat, aut sollicitatio inter confessarium et poenitentem mutua fuerit, sive sollicitationi poenitens consenserit, sive consensum minime praestiterit vel longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit aut sollicitatio a confessario non pro seipso sed pro alia persona peracta fuerit.[2] — Caveant insuper diligenter confessarii, ne poenitentibus, quos noverint jam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denunciationem praedictam ad effectum perducentes delinquentem indicaverint competenti judici, vel saltem se, cum primum potuerint, delaturos spondeant ac promittant.«

Da vé duhovni pastir z ozirom na to cerkveno zapoved storiti svojo dolžnost, ko bi bilo kdaj treba, pristavimo naslednjo

Praxis confessarii circa personas sollicitatas: Inprimis confessarius legem de obligatione denunciandi confessarium sollicitationis reum, non ob frequentiam, sed ob enormitatem criminis latam, accurate observet, sanamque constitutionum Apostolicarum interpretationem et eam applicandi methodum apud probatos theologiae moralis doctores e. gr. apud s. Alphonsum et alios discat, ne aut nimis laxus sit in hac materia, aut, quod accidere potest, sollicitationem nimium extendat.

Quod jam attinet ad denunciationem sollicitantis a persona sollicitata faciendam, in universum hae regulae a confessariis observandae sunt: Si dubitatur, an factum vel dictum confessarii fuerit vera sollicitatio, poenitens ad denunciationem non est obligandus, nisi primo accedant indicia vehementia de sollicitatione, vel secundo verba de se prae se ferant sollicitationem, et solum dubitatur, an

[1]) Sollicitantes incurrunt perpetuam inhabilitatem ad Missae celebrationem, ast post sententiam criminis declaratoriam. Aliae poenae sunt subtractio facultatis confessiones excipiendi, in perpetuum, porro privatio beneficiorum, dignitatum et officiorum, et perpetua ad illa inhabilitas; regulares insuper privantur voce activa et passiva. Sed omnes poenae sunt ferendae sententiae.

[2]) Mortui denunciatio non est facienda h. e. si de ejus morte vere constat. Lig. VI. 691.

Digitized by Google

confessarius ad malum finem ea protulerit.[1]) — Confessarius priusquam personam sollicitatam ad denunciationem, quae est conditio absolutionis, obliget. serio perpendere debet, an haec persona, cujuscunque illa sexus sit, fidem mereat[2]): quia si gravis, justa et magnopere verisimilis suspicio adsit, pluribus indiciis firmata. eam odio ductam aliquem presbyterum calumniari velle, non ad denunciationem obliganda, sed potius de malitia sua monenda foret. Semper autem persona sollicitata de maximo crimine soli summo Pontifici reservato edocenda erit, quod per falsam denunciationem committeret. — Abstineant prorsus confessarii a nomine sollicitantis inquirendo, etiamsi de circumstantiis poenitentem interrogare teneantur. — Quodsi confessarius poenitentem certe sciat ab aliis sollicitatam, eam sedulo monere tenetur de obligatione denunciandi, etiamsi praevideat certo, sollicitatam non esse denunciaturam. Modum denunciationis circumstantiis personae, loci et temporis magis accomodatum indicet, et quidem: Quando episcopus[3]) vel vicarius generalis est in vicinia, ita ut a persona sollicitata facile adiri possit, tenetur denunciare sollicitantem in persona propria, et dicere, quod sacerdos N. N. (parochus, beneficiatus, religiosus . . .) eam sollicitaverit ad turpia in s. confessionis sacramento. Si Ordinarius ob distantiam vel aliam causam (v. gr. morbum) convenienter adiri non possit, tenetur persona sollicitata sollicitantem denunciare per epistolam, adscripto suo et sollicitantis nomine; literae vero hujusmodi ea praecise cautela et securitate transmittenda sunt, ut nullum plane extet perditionis periculum. Si persona sollicitata nequidem possit denunciare per epistolam, tenetur adire decanum ruralem, vel confessarium, vel alium sacerdotem, qui ejus nomine ad Ordinarium scribat. Quando facta fuerit ejusmodi denunciatio, Ordinarius rescribet viro alicui ecclesiastico, in cujus prudentia confidit, ut excipiat testimonium sollicitatae personae sub juramento, et juratum testimonium, cum suo testimonio de honestate et idoneitate denunciantis, ad Ordinarium remittat. Et hoc modo actus denunciationis erit completus. Solummodo quando adest casus necessitatis, confessarius e lege charitatis poenitentem instruat, ut sollicitantis nomen,

[1]) »Sacerdos, qui alicujus poenitentis fragilitatem ex confessione cognoscens hunc (hanc) poenitentem sollicitaret deinceps, quamvis alibi alioque tempore, tamen esset denunciandus propter sacrilegium sc. abusum notitiae sacramentaliter acquisitae. — Si de sollicitantis tantum persona dubitatur, e. gr. fueritne Titius, an Sempronius, tunc denunciatio facienda est, ut episcopus de sollicitante possit inquirere. Si vero agitur de dubio juris, tunc non est facienda denunciatio, nisi mala confessarii vita contrarium suadeat.« Frassinetti.

[2]) Suspecta est muliercula facilem se ostendens ad faciendam denunciationem.

[3]) Denunciatio vel Inquisitori facienda est, vel Ordinario loci, in quo versatur poenitens, etiamsi confessarius sollicitans ad aliam dioecesim pertineat. Ipsius enim est excipere juratam denunciationem, eamque ad episcopum rei, si diversus sit, transmittere. Gury.

Digitized by Google

conditionem et habitationem, vel ipse, vel si scribendi sit ignarus, per alium mandet chartae, quam obsignatam, vel saltem complicatam tradat confessario, qui deinceps poenitentis nomine et permissione totum casum sibi narratum conscribat, et unacum charta a poenitente tradita ad Ordinarium transmittat. Si vero denunciatio sollicitantis absque exquisitione nominis ejus comparari nequeat, sicuti in periculo mortis accidit, ipse confessarius nomen sollicitantis in scriptura addat, semper tamen et personam sollicitatam nominans et memor secreti praeter denunciationem ordinario faciendam. Denunciatio ergo nunquam anonyma facienda est, et quidem semper ad episcopum vel ad vicarium generalem personaliter, non ad officium ordinariatus dirigenda est.

Caveant diligenter confessarii, ne poenitentibus sollicitatis sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius, denunciationem ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint judici. Denunciatio quippe est res valde ardua, neque confessarius promissionibus poenitentis nimis credulum se praebeat. Regulariter sollicitatae absolvi non possunt, nisi facta denunciatione: et si adsit impedimentum statim faciendi denunciationem, saltem debent esse paratae ad quamprimum denunciandum; alias peccant graviter et incidunt in excommunicationem (glej § 180. IV. 4.). Bene autem potest absolvi poenitens ante denunciationem, si adsit justa causa illam differendi, nempe si ministri tribunalis longe distent, vel si sit necessitas communicandi ad vitandum scandalum vel ob lucrandum jubilaeum, et possit credi personae, quod sit denunciatura. Quod si poenitens non sit persona fidelis et timorata, de qua credi possit, eam suae obligationi esse satisfacturam, vel, etiamsi de firmo personae proposito illico denunciandi jure dubitari non posset, at nullum grave inconveniens esset in deneganda absolutione, utique denegando absolutionem ad denunciationem quamprimum faciendam stimulari oportet. — Si persona certe sollicitata denunciationem recusaverit, causam inquirere confessarius atque, in quantum potest, auferre debet. Ad eximendum v. gr. denunciantibus metum infamiae dicere potest: Mulier denuncians a judice ecclesiastico non accipitur ut complex, sed ut testis; nec tenetur manifestare suum consensum, imo de eo nec potest a judice interrogari; quod si ipsa ex simplicitate illum consensum declaret, in actis non ponitur. Non est denuncianti infamiae periculum, quia si confessarius denunciatus ad minuendum suum delictum coram judice ultro fateretur, se cum persona denunciante actus inhonestos habuisse, sed illa consentiente, judex non dat fidem confessario, sed credit, id eum dicere ad judicium evadendum, aut poenam minuendam. Ex alia parte mulier non tenetur suum manifestare consensum, nec de eo judex curat. Si poenitens propter munera accepta et speranda ex gratitudine sive necessitate denunciare non posse dicat, aut alias ad declinandam denunciationem excusationes affere nitatur, confessarius serio de gravitate sacrilegii et de ecclesiasticis legibus, ob praecavenda maxima scandala et damna latis, obedientiam exhibendi necessitate, de poena excom-

Digitized by Google

municationis, quam persona sollicitata quamprimum (i. e. infra mensem) absque legitima causa non denuncians ipso facto incurrit, — doceat, moneat atque, quaecumque ad excusandas excusationes in peccatis proferre studuerit, non facile admittat. Nec propter emendationem confessarii personam sollicitatam ab onere denunciationis eximat; moneat tamen, eam teneri etiam ad addendas circumstantias crimen sollicitantis attenuantes, ex. gr. si sollicitans emendatus fuerit et poenitentiam egerit. Si denique sollicitata falsa verecundia vel impia misericordia ducta. justam causam non afferat, nolitque denunciare sollicitantem, confessarius non absolvat eam, sed dimittat utpote indispositam.

Quodsi confessarius prudens videat, personam sollicitatam alioquin bene ad poenitentiae sacramentum dispositam justam causam habere reluctandi, sc. propter periculum probabile gravis damni in bonis famae, fortunae aut corporis, vel ob panicum timorem aut magnam verecundiam nullo modo eo adduci posse, ut sollicitantem per se vel per confessarium denunciet, tunc eam non quidem absolvat, sed alio commodo tempore ad se redire faciat, interea vero totum casum tecto poenitentis nomine et additis rationabilibus causis, quae exemtionem ejus ab obligatione denunciationis suadeant, Episcopo exponat: qui deinceps, quid in Domino opportunum visum fuerit, declarabit, aut desuper pro rerum conditione dispensationem a S. Poenitentiaria expostulabit. Sancta enim Sedes aliquando facultatem confessario concedere solet absolvendi pro ea vice poenitentem circa onus denunciandi, praesertim si sollicitans emendatus jam fuerit et poenitentiam egerit. Imo tunc facta seria promissione de stando resolvendis, etiam in casu necessitatis statim absolvi poterit.

Sedaj nam je jasen oni neposrednji papežev pridržaj. Stori se krivega, kdor osebno (ustno ali pismeno) spovednika pri duhovski sodniji po krivem toži de facta sollicitatione ad turpia; nakoplje si pa pridržaj tudi tisti, kateri koga druzega s pregovarjanjem, obetanjem, prilizovanjem, žuganjem . . . zdatno napeljuje k taki krivi tožbi. Pridržanja kaj pa da ni, ako bi kdo sicer zapeljeval h krivi tožbi, a napeljevana oseba ni hotela tožiti. Če se je pa calumniosa denunciatio vedoma ter iz hudobnega namena izvršila, tedaj je pridržaj gotov, čeravno višji duhovni pastir ne verjame, ali če bi bil tudi hudobni tožitelj pozneje preklical obrekovanje. Rekli smo: »ako se je kriva tožba zgodila vedoma in iz hudobne namere«; kajti če k tožbi pregovorjena oseba ne vé, da gré za krivo tožbo, ampak po lažnjivem pregovarjanji preslepljena misli, da se je res zgodila sollicitatio ad turpia in confessionali, a da si dotična oseba le sama ne upa tožiti, takrat si tako osleparjena oseba ne nakoplje pridržaja, pač pa šuntar. Tudi se pridržanja ne stori krivega, kdor spovednikovih besedi, vedenja . . . ni prav umel ter res misli, da

Digitized by Google

je to bila sollicitatio ad turpia in zato méni, da mu je dolžnost tožiti, ter res toži. — Ker je calumniosa denunciatio silna silna krivica, dotičnemu mašniku na časti storjena, in je utegnila imeti tudi druge zle posledice za nedolžnega spovednika, zato je najprej treba, da tožnik prekliče obrekovanje, potem še-le je prositi, da bi se mu smela dati sv. odveza. Pregreho calumniosae denunciationis pa so si papeži pridržali toliko strogo, da celó tisti škofje, ki imajo sicer oblast, odvezovati od vseh papeževih pridržajev, od tega vendar ne morejo odvezovati brez prav posebnega pooblaščenja (C. S. Off. 27. jun. 1866).

2. Drugi neposrednji papežev pridržaj je: »Acceptatio munerum notabilium a religiosis.«

Le kdor od redovnika ali od redovnice kakega od cerkve odobrenega reda sprejme večje, imenitnejše darove, in sicer nepripuščeno, on se stori krivega tega pridržaja. Benedikt XIV. v svoji konstituciji »Pastor bonus« dné 13. aprila 1744 piše: »Accipientes munera a Regularibus, exceptis rerum medicinalium seu devotionis muneribus, ultra valorem 10 scutorum monetae, contra rescriptum a praedecessoribus nostris Clemente VIII. et Urbano VIII. non absolvat, nisi facta restitutione; vel si eam de praesenti nequeant adimplere cum obligatione eandem, quam primum poterunt, faciendi. Qui vero infra praedictum valorem ejusmodi munera acceperint, eos injuncta arbitrio ipsius Majoris Poenitentiarii, seu confessarii per eum eligendi eleemosyna, quae in beneficium Religionis seu Conventus, cui de jure facienda esset restitutio, si caute fieri possit, erogetur, absolvere, seu absolvi mandare possit.« Iz pisma Urbana VIII. »Nuper« dné 16. oktobra 1640 pa izvémo, da pač smejo redovniki dajati darila iz hvaležnosti, prijaznosti, dobrovoljnosti, a le s privoljenjem samostanskega predstojnika pa z dopuščenjem večine redovnikov tiste hiše, ako to zahteva pravo, zakon, ali običaj dotičnega reda.

Razun imenovanih dveh naravnostnih pridržajev so vsi drugi papeževi udržaji indirektni, t. j. s cerkveno kaznijo združeni ter le zarad te kazni pridržani sv. očetu. Nastalo jih je v teku stoletij jako veliko; Kober jih v svoji knjigi »Der Kirchenbann« našteva 196. A zarad spremenjenih razmer časa so marsikateri teh pridržajev zgubili vso dejanjsko važnost, zato je Pij IX. v svoji konstituciji »Apostolicae sedis moderationi« dné 12. okt. 1869 njih število zelo skrčil ter izrekel, da naj v tem pismu imenovani zanaprej povsod veljajo, kakor bi bili še-le sedaj določeni. Vse v buli »Apost. sedis« naštete kazni so latae sententiae ter se delé v izob-

Digitized by Google

čenja (excommunic.), odstavljenja (suspens.) in prepovedi (interdic.). Izobčenja posebej so zopet razdeljena v taka, ki so papežu pridržana, v škofom pridržana, in taka, ki celó nikomur niso pridržana ter sme vsak spovednik od njih odvezovati. Izmed papežu pridržanih ekskomunikacij so nekatere sv. očetu udržane sosebno (speciali modo), druge le navadno (simpliciter). Razloček je v tem, da od tistih, ki so sosebno pridržani sv. očetu, celó oni ne morejo odvezovati, kateri imajo splošno oblast odvezo dajati od papeževih pridržajev, ampak jim je gledé teh treba še prav posebnega pooblastila. V naslednjem bomo našteli vse v pismu »Apost. sedis« objavljene papeževe pridržaje ter za naše razmere najvažnejšim pridejali kratko pajasnilo.[1])

§ 180.

Nadaljevanje.

I. Izobčenja, sv. očetu sosebno (speciali modo) pridržana, zadevajo:

1. »Omnes a christiana fide apostatas, et omnes ac singulos haereticos, quocumque nomine censeantur, et cujuscumque sectae existant, eisque credentes; eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet illorum defensores.« — Odpadniki niso le oni, ki popolnoma zapustivši krščanstvo javno pristopijo n. pr. k judovstvu, k mohamedanstvu, k paganstvu ali kateri koli drugi ločini nevernikov, ampak tudi tisti, ki se po svojem odpadu od krščanstva ne pridružijo nobeni verski ločini, ampak živé sami za-se kot deisti, ateisti, panteisti, brezverci (Konfessionslose), prostomišljaki ali kaj enacega. Kot krivoverca, heretika, zadene tù zažugano izobčenje tacega, ki je prejel sv. krst, pa se zmote o kaki razodeti verski resnici vedoma ter trdovratno drži in jo tudi po vnanje razodeva, če tudi ne pred pričami. Tedaj le formalna, zavedna, notranja in h krati vnanja herezija je udržaj. »Eis credentes« so oni, ki zmotam odpadnikov in krivovercev, katere je cerkev zavrgla, verjamejo ter to tudi po vnanje razodevajo, če tudi se še niso njih ločinam po vnanje pridružili in čeravno vnanje razodevanje njihovega neverskega ali krivoverskega duha še ni sklenjeno s trdovratnim tajenjem. Tega pa ni treba, da bi bili odpadniki in krivoverci javno znani. Kedar je toraj gotovo, da je kdo odpadnik ali zavéden heretik, si nakoplje papežu pridržano izobčenje; pa tudi oni, kateri se ga držé, ki mu verjamejo, ga sprejemajo, podpirajo in

[1]) Razlago k tej konstituciji je izdal med drugimi: Peter Avanzini: De Constit. Apostolicae Sedis Commentarii. Romae, edit. 2. 1874. Izšel je v Münster-u tudi nemški prevod te knjige. Dr. Fr. Heiner: Die kirchl. Censuren. Paderborn.

Digitized by Google

zagovarjajo. »Fautores haeresis« so tudi oni katoliki, ki mešan zakon sklenejo coram ministro acatholico. (C. S. Inq. 29. aug. 1888).

2. »Omnes et singulos scienter legentes sine auctoritate Sedis apostolicae libros eorumdem apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes, nec non libros cujusvis auctoris per Apostolicas literas nominatim prohibitos; eosque libros retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes.« — Vsled tega pridržaja zapade izobčenju, kdor bere, hrani, tiska ali zagovarja knjige spisane po kakem odpadniku ali krivovercu (ne po kom drugem), v katerih se krivoverstvo res ter resno zagovarja (ne pa, če le obsegajo krivoverske nauke). Tudi tisti si kazen nakoplje, kdor bere knjige po kom koli spisane, ako so po kakem papeževem pismu ali apostoljskem pisanji prepovedane pod kaznijo izobčenja z imenom, t. j. z izrečno naznanjenim naslovom. Sicer tudi S. Indicis Con. prepoveduje marsikatere nevarne knjige, in kdor jih čita, on zeló greši, a izobčenju, prej za tak slučaj zažuganemu, ne zapade, kajti konstitucija »Apost. Sedis« ne omenja knjig in Indice prohibitorum. Po načelu: »Reservata sunt strictae interpretationis« tudi tak ne zapade izobčenju, kdor le sliši brati iz prej omenjenih knjig; ali kdor bere kake liste iz take knjige iztrgane ali kako brošurico, časnik[1]), kajti to ni knjiga; tudi ne, če iz prepovedane knjige čita le nekaj vrstic, ako morda ravno tiste vrstice najresneje ne zagovarjajo krivoverstva. Slednjič tudi on kazni ne zapade, ki le malo časa, n. pr. kak dan, pri sebi hrani dotično knjigo, ali pa le tako dolgo, da priliko najde, izročiti jo višjemu duhovnemu pastirju ali svojemu župniku. Kdor méni, da mu je potrebno čitati prepovedane knjige, prositi si mora za to dopuščenja pri svojem škofu.

3. »Schismaticos et eos, qui a Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter se subtrahunt vel recedunt.« — Pridržani kazni ne zapadejo toraj le znani razkolniki ter vsi, ki se pokorščini do vsakratnega rimskega papeža trdovratno umikujejo ali jo naravnost odrekujejo, ampak tudi tako zvani liberalni katoličanje, kateri zakone in ukaze sv. očeta zametujejo in se javno vedejo kot taki, ki so se odpovedali pokorščini do rimskega papeža, če se tudi še ne držé kake druge cerkvene oblasti, ali ne snujejo nove cerkvene oblasti, da so le v nepokorščini trdovratni uporniki.

4. »Omnes et singulos, cujuscumque status, gradus seu conditionis fuerint, ab ordinationibus seu mandatis Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes, nec non eos, quorum auxilio, consilio vel favore appellatum fuerit.«

5. »Omnes interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales,

[1]) Drugače je, ako časnik izhaja v snopičih. Na vprašanje: Utrum scienter legentes publicationes periodicas in fasciculos ligatas habentes auctorem haereticum et haeresim propugnantes, excommunicationem incurrant, de qua Bulla Ap. Sed. . . . je odgovorila S. C. Inq. 16. jan. 1892: »Affirmative.«

Digitized by Google

Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicae Legatos vel Nuntios, aut eos a suis dioecesibus, territoriis, terris, seu dominiis ejicientes, nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu praestantes in eis auxilium, consilium vel favorem «

6. »Impedientes directe vel indirecte exercitium jurisdictionis ecclesiasticae sive interni sive externi fori, et ad hoc recurrentes ad forum saeculare, ejusque mandata procurantes, edentes, aut auxilium, consilium vel favorem praestantes.«

7. »Cogentes sive directe sive indirecte judices laicos ad trahendum ad suum tribunal personas ecclesiasticas praeter canonicas dispositiones; item edentes leges vel decreta contra libertatem aut jura Ecclesiae.«

8. »Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas literas vel acta quaelibet a Sede Apostolica, vel ab ejus Legatis aut Delegatis quibuscumque profecta, eorumque promulgationem vel executionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive ipsas partes, sive alios laedentes, vel perterrefacientes.«

9. »Omnes falsarios Literarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis ac supplicationum gratiam vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios seu Gerentes vices eorum vel de mandato ejusdem Romani Pontificis signatarum: nec non falso publicantes Literas Apostolicas, etiam in forma Brevis, et etiam falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vice-Cancellarii aut Gerentis vices praedictorum.«

10. »Absolventes complicem in peccato turpi, etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo possit excipere morientis confessionem.« Razlago tega pridržaja beri § 177. sub. 3 *b)*

11. »Usurpantes aut sequestrantes jurisdictionem, bona, reditus, ad personas ecclesiasticas ratione suarum ecclesiarum aut beneficiorum pertinentes.«

12. »Invadentes, destruentes, detinentes per se vel per alios, civitates, terras, loca aut jura ad Ecclesiam Romanam pertinentia; vel usurpantes, perturbantes, retinentes supremam jurisdictionem in eis; nec non ad singula praedicta auxilium, consilium, favorem praebentes.«

Tem naštetim 12 pridržajem pridejal je Pij IX. v konstituciji »Romanus Pontifex« dné 28. avg. 1873 še novega, tudi speciali modo papežu udržanega, po katerem zapadejo izobčenju: »Canonici ac Dignitates cathedralium Ecclesiarum vacantium, qui ausi fuerint concedere et transferre Ecclesiae vacantis curam, regimen, et administrationem sub quovis titulo, nomine, quaesito colore in nominatum ac praesentatum a laica potestate ex S. Sedis concessione seu privilegio, vel ubi consuetudo viget, a Capitularibus ipsis, electum ad eamdem vacantam Ecclesiam — ante exhibitionem litterarum apostolicarum de more faciendam. Nominati et praesentati vel ut supra electi ad vacantes Ecclesias, qui earum

Digitized by Google

curam, regimen et administrationem suscipere audent sub nomine Provisoris, Vicarii generalis aliove nomine, ex concessione et translatione in eis peractam a Dignitatibus et Canonicis, aliisque, qui deficientibus Capitulis, Vicarios deputant aut vacantes Ecclesias administrant. Ii omnes, qui praemissis paruerint vel auxilium, consilium aut favorem praestiterint, cujuscumque status, conditionis, praeeminentiae et dignitatis fuerint.« — Dné 21. nov. 1873 in 4. avg. 1876 sta se objavila še nova dva pridržaja te vrste, ki imata le za Italijo važnost.

Od teh naštetih pridržajev tedaj nihče drugi ne more veljavno odvezovati, kakor škof ali mašnik, ki je od apostoljskega sedeža pooblaščen za odvezovanje teh sv. očetu sosebno pridržanih izobčenj, sicer on sam zapade kazni, kajti papež določuje: »Absolvere autem praesumentes sine debita facultate. etiam quovis praetextu, excommunicationis vinculo Romano Pontifici reservatae innodatos se sciant, dummodo non agatur de mortis articulo, in quo tamen firma sit quoad absolutos obligatio standi mandatis ecclesiae, si convaluerint.«

II. Izobčenja, sv. očetu le navadno (simpliciter) pridržana, zadevajo:

1. »Docentes vel defendentes sive publice sive privatim propositiones ab Apostolica Sede damnatas sub excommunicationis poena latae sententiae: item docentes vel defendentes tamquam licitam praxim inquirendi a poenitente nomen complicis, prout damnata est a Benedicto XIV. in Const. »Suprema« 7. Julii 1745; »Ubi primum« 2. Julii 1746; »Ad eradicandum« 28. Sept 1746.« — Ker morajo papeži čuvati nad zakladom sv. vere, so v teku časa zavrgli marsikatere nauke nekaterih bogoslovnih pisateljev, ne le očitno krivoverske, ampak tudi sicer nevarne. Časih so tudi še izobčenje zažugali takim, ki bi še zanaprej učili ali zagovarjali dotične obsojene trditve; tako n. pr. je zavrgel Pij V. l. 1567. pod kaznijo izobčenja Bajevih 79 stavkov, Inocenc X. l. 1644. pet stavkov Janzenijevih, Inocenc XI. l. 1687 Molinovih stavkov 68 itd. Te zažugane kazni ostanejo toraj tudi še zanaprej: zlasti še bi si nakopal sv. očetu pridržano izobčenje, kdor bi trdil ali zagovarjal, da je pripuščeno spovednikom, in confessionali spokornike popraševati po imenu sogrešnikov. Pomniti je, da tù ni kazen izobčenja zažugana onemu, ki bi imel navado popraševati po imenu complicis, ampak tistim, ki bi potrjevali ali zagovarjali tako navado. Spovednika po imenu sogrešnikovem vprašajočega pa zadene vsled konstitucije papeža Benedikta XIV. »Ad eradicandum« dné 28. sept. 1746 drugačna kazen, namreč »suspensio ab officio audiendarum confessionum ferendae sententiae.« [1])

[1]) V škofovskih pismih ljubljanske dieceze, s katerimi se mašnikom podeljuje spovedna pravica, pa se v tej zadevi spovedniki tako-le svaré: »Praeterea tibi prohibemus, ne poenitentes sub quovis excogitabili praetextu, qui peccatum

Digitized by Google

2. Violentas manus, suadente diabolo, injicientes in clericos, vel utriusque sexus monachos, exceptis quoad reservationem casibus et personis, de quibus jure vel privilegio permittitur, ut episcopus aut alius absolvat.« — Beseda »clericus« pomeni slehrnega, ki je bil po tonzuri sprejet v duhovniški stan, če se le oblači po duhovsko, »utriusque sexus monachus« je vsak redovnik in vsaka redovnica, in če je tudi še-le v novicijatu. »Violentas manus injicientes« pa »suadente diabolo« naznanjuje silovitost in veliko pregrešnost, ki jo mora kazati dejanjska razžalitev, da se kazen nakoplje. A prva lastnost ni presojevati le po naturni sili, ampak tudi po stopinji razžalitve, ki jo razodeva storjeno vnanje dejanje, tako da n. pr. tudi zaničevalno zapljuvanje, ometavanje z blatom, polivanje z vodo veljá za veliko razžalitev, s katero se nakoplje cerkvena kazen. »Suadente diabolo« seveda ni, če se dejanje ne zgodi iz hudovoljnosti in ne takó. da bi bil smrten greh; izobčenju toraj ne zapade, če se vnanje dejanje, n. pr. udarec . . . zgodi iz pomanjkanja paznosti, v prav nagli jezi, iz šale, v obrambo zoper krivičen napad, ali po predstojniku zaradi potrebnega strahovanja itd. Silovitost utegne biti huda (percussio enormis), srednja (mediocris) ali lahka (levis). Huda je silovitost, ako je združena z velikim ranjenjem, ali s hudim krvavenjem (pa ne iz nosa), ali z veliko razžalitvijo; srednja, če je sicer z velikim krvavenjem združena, a je brez velikega poškodovanja ali žaljenja (n. pr. ako bi se zob izbil, ali bi se izpulilo veliko las); lahko je tako poškodovanje ali žalitev, ki je sama na sebi sicer zeló pregrešna, a v primeri z veliko in srednjo silovitostjo se ne more imenovati hudo (n. pr. udarec z roko, ki telesa ne poškoduje). Percussio levis pa postane mediocris ali celó enormis ali zaradi časti in dostojanstva razžaljene osebe, ali zaradi okolnosti časa in kraja, n. pr. če se zgodi med izvrševanjem kakega svetega opravila, na javnem kraji, v cerkvi . . . tudi zaradi kakšnosti razžalitve same, n. pr. ko bi mu iz zaničevanja obličje onesnažil, opljuval itd. To razločevanje med »percussio enormis, mediocris, levis« je važno z ozirom na oblast odvezovanja. Kedar je tepenje ali žalitev le lahka, smé odvezovati škof sam (ali njegov generalvikar), in ko bi bila dotična pregreha tudi javno znana; če je pa silovitost srednja ali huda, smé škof iz lastne pravice (ex jure

seu crimen aliquod confessi fuerint, cujus socium, vel socios habuerint, sive in tribunali poenitentiae, sive extra illud interrogare audeas aut praesumas de nomine socii seu complicis, de loco habitationis vel aliis quibuscunque circumstantiis ejusdem complicis manifestationem concernentibus, ac eidem poenitenti, si manifestare renuerit, sacramentalem absolutionem denegare; alioqui noveris te, ultra peccati lethalis incursum etiam ab hujus sacramenti administratione a Nobis ipso facto suspensum esse, nec non aliis etiam gravioribus poenis subjiciendum fore, vigore constitutionis Benedicti XIV., quae incipit: »Ubi primum« a de dato 2. Junii 1746 et »Apostolici ministerii« a de dato 9. Decembris 1749.«

Digitized by Google

ordinario) le takrat odvezo dajati, če je zločinstvo ostalo tajno. Izjema je pri ženskah, pri nedoraslih otrocih in pri vseh tacih, ki ne morejo v Rim iti, ker vse te smé odvezovati škof, ko bi bilo njih dejanje tudi očitna razžalitev in huda. Tudi osebe, ki v družbi skupaj živé (collegialiter), smé škof odvezovati od tega pridržaja, če le ni tepenje ali žalitev huda. Na ta določila prejšnje postave se toraj ozirajo besede: »exceptis quoad reservationem casibus et personis . . .«

3. Duellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes, vel ipsum acceptantes, et quoslibet complices, vel qualemcumque operam aut favorem praebentes, nec non de industria spectantes, illudque permittentes, vel quantum in illis est, non prohibentes, cujuscunque dignitatis sint, etiam regalis vel imperialis.« — Dvoboj v kaznopravnem smislu je dveh oseb z nevarnostjo smrti ali pohabljenja sklenjeno bojevanje, katero na svojo osebno veljavo med seboj imata, tako da se o tem prej pogovorita ter določita čas in kraj. Brezdvomno spadajo tu sem tudi takozvane »mensure« med dijaki, ako se vršé z ostrim orožjem. Dvoboji po javni oblasti dogovorjeni, kakor nam zgodovina dopoveduje o nekaterih, da se je po njih odločil izid vojske, n. pr. med Davidom in Golijatom, ne spadajo semkaj, kakor tudi navadni pretepi in poboji ne. O dvoboji v pravem smislu pravi tridentinski zbor (Sess. XXV. cap. 19. de Ref.): »Detestabilis duellorum abusus, fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte animarum perniciem lucretur, ex christiano orbe penitus exterminetur.« Da se to doseže, so papeži zopet in zopet dvoboj prepovedovali pod raznimi hudimi kaznimi, tako n. pr. Leon XIII. v svojem pismu do avstrijskih in nemških škofov dné 12. sept. 1891. Po Piju IX. zapadejo toraj kazni izobčenja: bojevalca sama, bodisi že dvoboj s pričami, ali brez prič, z ranjenjem sklenjen ali ne; kdor na dvoboj kliče, če tudi klicani ne sprejme boja; kdor sprejme klicanje, če tudi ne pride do dvoboja; priče, spremljevalci, sploh vsi, ki dvobojnike podpirajo, jim prijaznost skazujejo, ali se dvoboja s svetom ali z drugačno pripomočjo vdeležujejo, n. pr. zdravniki (C. S. Inq. 24. maja 1884); gledalci, kateri nalašč zato gredó na bojišče; in gosposkine osebe, ki dopuščajo dvoboj ter ga ne prepovedujejo, kolikor je v njih moči. Zraven tega cerkev dvobojnikom odreka tudi cerkveni pokop, ko bi eden ali drugi umrl v dvoboji ali vsled prejetih ran kmalu nato (še tisti dan) tudi zunaj bojišča; še celó takrat, ko bi pred smrtjo kazal kesanje ter celó prejel sv. odvezo. A provincijalna cerkvena zbora dunajski (l. 1858.) in praški (l. 1860.) velita, da je le onim dvobojnikom odrekati cerkveni pokop, ki na bojišču umrjó, ne da bi bili prej kazali kako kesanje.

4. »Nomen dantes sectae Massonicae, aut Carbonariae, aut aliis ejusdem generis sectis, quae contra Ecclesiam vel legitimas potestates seu palam, seu clandestine machinantur; nec non iisdem sectis favorem qualemcumque praestantes: earumve occultos cory-

Digitized by Google

phaeos ac duces non denunciantes, donec non denuntiaverint.« — Cerkev je kmalu po ustanovljenji tajne družbe prostomavtarske spoznala nje veliko nevarnost, je vernike pred njo svarila ter zažugala hude kazni onim, ki bi pristopali temu društvu; tako papež Klemen XII. l. 1738., Benedikt XIV. l. 1751., Pij VII. l. 1821., Leo XII. l. 1825., Gregor XVI. l. 1832., Pij IX. l. 1846., 1865. in Leo XIII. v slovečem pismu »Humanum genus« dné 20. aprila 1884. A ne le pristop k prostozidarjem, ampak tudi pristop h katerikoli skrivni družbi in pospeševanje tacih nevarnih tajnih društev je od Leona XII. sem vedno cerkev pod kaznijo izobčenja prepovedovala, ter je slednjič v konstituciji »Apostolicae Sedis« papežu pridržana ekskomunikacija bila izrečena nad vsemi, ki se vpišejo v prostozidarsko, ogljarsko, ali katerokoli tako družbo, ki očitno ali skrivno spodkopuje cerkev ali pa zakonito deželno oblast; nad tacimi, ki se sicer niso vpisali v imenovana društva, pa jih kakorkoli podpirajo, n. pr. s tem, da jim prostor prepuščajo za njih shode; pa tudi nad vsemi, kateri in dokler skrivnih vodnikov in predstojnikov tacih tajnih družb (škofu) ne naznanijo.[1]) To veljá tudi za dežele, kjer svetna gosposka dopušča prostozidarstvo. (S. C. Inq. 19. apr. 1893).

5. »Immunitatem asyli ecclesiastici ausu temerario violare jubentes aut violantes.« — Ker se vsled avstrijanske pogodbe (Concord. art. 15.) na cerkvene zakone o pribežališčni pravici le toliko imamo ozirati, »in quantum id publica securitas, et ea, quae justitia exigit, fieri sinant«, zato smemo trditi, da besede »ausu temerario violantes« ne zadevajo uradnikov, ki hudodelnika v cerkvi primejo; tudi ne sodnikov, ki velevajo zatoženca prijeti v cerkveni svoboščini: oni sicer velevajo, a iz pokorščine do postave.

6. »Violantes clausuram monialium, cujuscumque generis aut conditionis, sexus aut aetatis[2]) fuerint, in earum monasterio absque legitima licentia ingrediendo; pariterque eos introducentes vel admittentes, itemque moniales ab illa exeuntes extra casus ac formam a S. Pio V. in Const. ‚Decori' praescriptam.« — Da se ohrani

[1]) Da je kdo ud take družbe, bi ne zadostilo v dosego odveze, ako bi le nič več ne zahajal k skupščinam, ampak moral bi celoma izstopiti, se dati izbrisati izmed društvenikov. Sv. penitencijarija podeljuje spovednikom med drugimi pravicami »facultatem absolvendi a censuris et poenis ecclesiasticis eos, qui sectis vetitis Massonicis aut Carbonariis, aliisque similibus nomen dederunt, aut favorem praestiterunt, ita tamen, ut a respectiva secta omnino se separent eamque abjurent, libros, manuscripta ac signa sectam respicientia, si quae retineat, in tutas manus tradant, ad Ordinarium quam primum caute transmittenda, aut saltem, si justae gravesque causae id postulent, comburenda, injuncta pro modo culparum gravi poenitentia salutari cum frequentia sacramentalis confessionis aliisque injunctis de jure injungendis.«

[2]) Otroci, ki se še ne zavedajo pameti, kaj pa da ne morejo zapasti cerkveni kazni, a zapadle bi jej one redovnice, ki bi taka deteta spuščale v samostan.

Digitized by Google

disciplina v samostanu, napoveduje cerkev izobčenje slehrnemu, ki bi stopil v ženski samostan brez škofovega pripuščenja, in če bi tudi tega ne storil iz slabe namere. To veljá le o hiši, kjer pod klavzuro papeževo bivajo redovnice v ožjem smislu, t. j. imajoče slovesne obljube. Škof smé samostansko prednico ali dotičnega spovednika pooblastiti, da v njegovem imenu dovoljuje vstop. Brez pripuščenja smé se vstopiti le ob veliki sili, n. pr. da kak dušni pastir svete zakramente podeli umirajoči redovnici, kedar samostanskega spovednika ni brž dobiti. Oni primerljeji, v katerih je vsled konstitucije Pija V. dovoljeno redovnicam zapustiti samostan, so: »magnum incendium, lepra vel epidemia« (quae coenobium invaserint), pa tudi »inundatio, ruina, latronum incursus et alia similis causa«. Ostati pa smejo redovnice le tako dolgo zunaj samostana, dokler jim je moralno nemožno se vrniti.

7. »Mulieres violantes regularium virorum clausuram, et superiores aliosve eas admittentes.« — Tudi tù nam je misliti le na redovnike v cerkvenopravnem smislu, s slovesnimi obljubami, ne na razne kongregacije, ki se vežejo le z neslovesnimi obljubami.

8. »Reos simoniae realis in beneficiis quibuscumque, eorumque complices.«

9. »Reos simoniae confidentialis in beneficiis quibuslibet, cujuscumque sint dignitatis.«

10. »Reos simoniae realis ob ingressum in religionem.« — Simonija je premišljena volja, za posvetno ceno kupiti ali prodati katero sveto ali duhovno reč ali stvar pridruženo duhovni reči. Razločujemo razne vrste te pregrehe. Stori se z *mislimi* (sim. mentalis), kedar kdo dá drugemu kaj časnega iz tega namena, da bi od njega zato prejel kako duhovno reč, a namere svoje ne razodene. Taka simonija ni pridržaj, ker je zgolj notranja. Ako se namera, denarno vrednost dati za duhovno reč, razodene od obeh strank ter izrečna pogodba stori, pa se še ne izvrši, takrat je simonija pogodbena (s. conventionalis); ko pa se je pogodba izvršila ter se posvetno že zamenjalo za duhovno, je simonija *stvarna* (s. realis). Simonija confidentialis, drzna, *zaupna* pa se stori pri oddajanji cerkvenih služb: ako kdo preskrbi komu beneficij s pogodbo, da se bo pozneje službi odpovedal temu v korist, ki mu jo je preskrbel ali komu drugemu že določenemu; če kdo službo že dobljeno, ki je pa ni še nastopil, popusti s tako pogodbo, da jo nastopi ob nekem gotovem času ali v nekem določenem slučaji; ako kdo beneficij, ki ga že ima, komu odstopi s pogodbo, da ob nekem času ali slučaji popuščeno službo zopet prevzame; slednjič tudi, če kdo komu preskrbí beneficij s pogodbo, da bo njemu ali komu drugemu dohodke te službe izročeval celoma ali deloma ali nekako penzijo mu plačeval. Simonija zadnjih dveh vrst (realis pa confidentialis) je toraj pod kaznijo izobčenja prepovedana pri vsakoršnih beneficijih, kakor tudi pri sprejemanji v samostan, ko bi se denar ali sicer časno blago dajalo in sprejemalo edino le zavolj sprejetja v samostan. Ni pa napačno, in je

Digitized by Google

res običajno, da dotična oseba ob sprejetji dá neko svoto denarjev ali druzega časnega blaga, da s tem dobí samostan pomoček preživljati novosprejetega.

11. »Omnes, qui quaestum facientes ex Indulgentiis aliisque gratiis spiritualibus, excommunicationis censura plectuntur Constitutione S. Pii V. »Quam plenum« 2. jan. 1569. — Omenjeno pismo Pija V. izreka namreč nad kardinali in škofi kazen odstavljenja, nad vsemi drugimi pa izobčenje, ako bi odpustek oznanovali zaradi dobička, ali iz tega namena, da bi se miloščina dajala kaki posebni osebi ali posebnemu kraju.

12. »Colligentes eleemosynas majoris pretii pro Missis, et ex his lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis, ubi Missarum stipendia minoris pretii esse solent.« — Ako bi mašnik pri nekaterih posameznih mašnih stipendijih kolikor toliko prejetega darila za-se obdržal, ko mašo drugemu prepušča, bi on zeló grešil, in veže ga dolžnost povračanja, a ne zapadel bi izobčenju, kajti napovedano je le tistim, ki bi nabirali denar za maše, ter ga v manjšem znesku pošiljali v kraje, kjer se maše opravljajo za manjše darilo. Gl. tudi § 151. II.

13. »Omnes, qui excommunicatione muletantur in Const. S. Pii V. »Admonet nos« 1567, Innocentii IX. »Quae ab hac Sede« 1591, Clementis VIII. »Ad Romani Pontificis« 1592 et Alexandri VII. »Inter ceteras« 1660, alienationem et infeudationem civitatum et locorum S. R. E. respicientibus.«

14. »Religiosos praesumentes clericis aut laicis extra casum necessitatis Sacramentum extremae Unctionis aut Eucharistiae per viaticum ministrare absque parochi licentia.« — To ne zadeva mašnikov živečih v društvih z neslovesnimi obljubami, ampak le prave redovnike, ki bi duhovnikom ali laikom, do katerih nimajo duhovske oblasti, zunaj sile in brez dopuščenja domačega duhovnega pastirja delili sv. poslednje olje ali pa sv. popotnico, kajti ta sv. opravila prištevamo izločno farnim pravicam. Gl. § 22.

15. »Extrahentes absque legitima venia reliquias ex sacris Coemeteriis sive Catacumbis Urbis Romae ejusque territorii, eisque auxilium vel favorem praebentes.«

16. »Communicantes cum excommunicato nominatim a Papa in crimine criminoso, ei scilicet impendendo auxilium vel favorem.

17. »Clerici scienter et sponte communicantes in divinis cum personis a Romano Pontifice nominatim excommunicatis et ipsos in officiis recipientes.« — Papežu pridržanemu izobčenju zapade toraj vsak kristijan, ki se vdeležuje hudodelstva, zaradi katerega si je bil kdo nakopal izobčenje po imenu, in sicer po papežu izrečeno; vsak klerik pa, če vedoma in prostovoljno s takim, ki je bil po sv. očetu po imenu izobčen, v cerkvenih opravilih občuje in mu dopušča vdeležcvati se cerkvenih opravil, n. pr. zakramente prejemati ali deliti, ali z njim duhovne dnevnice moliti.

Digitized by Google

18. »Absolvere praesumentes sine debita facultate excommunicationis vinculo Romano Pontifici specialiter reservatae innodatos.«

19. »Usurpatores bonorum ecclesiasticorum.«

20. »Personas ecclesiasticas, tam saeculares quam regulares, quae sub nomine missionariorum aut quovis alio titulo ad Indias orientales ac in partes Americae, tam australes, quam septemtrionales pro tempore missae fuerint, aut in illis partibus quomodolibet morantur: si mercaturis et negotiationibus saecularibus hujusmodi se ingerunt vel immiscent.« To že po Urbanu VIII. in Klemenu IX. zažugano izobčenje je apostoljski sedež novejši čas potrdil vnovič (S. C. Inq. 4. dec. 1872).

III. Izobčenja vsled konstitucije »Apost. Sedis« škofom pridržana, zadevajo:

1. »Clericos in sacris constitutos vel regulares aut moniales post votum solemne castitatis matrimonium contrahere praesumentes; nec non omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium contrahere praesumentes.« — Duhovniki po prejetih višjih redovih, in redovniki pa redovnice po storjenih slovesnih obljubah ne morejo veljavnega zakona skleniti[1]); ako bi se pa vendar poročili, zapadejo oni in pa osebe, s katerimi so božjeropno zvezo storili, škofom pridržanemu izobčenju. Ta kazen ne zadeva udov moških ali ženskih društev, kongregacij, ki nimajo slovesnih obljub ter niso po papežu potrjeni kot pravi redi. Ozir vnanje oblike poročanja postava ne dela razločka; naj si je bila poroka sklenjena po ukazu tridentinskega zbora, ali po vzajemnem privoljenji, ali po civilni postavi — je eno. Kazen tudi nastopi, ako bi tak zakon bil neveljaven tudi že zaradi kakega drugega razdiralnega zadržka (C. S. Off. 16. jan. 1892).

2. »Procurantes abortum, effectu secuto.« — Starejše cerkvene postave, govoreč o tem zločinstvu, delale so razločevanje med oživljenim in neoživljenim sadom; tudi jih je mnogo učilo po sv. Alfonzu Lig., da ne zapadejo izobčenju »mulieres praegnantes, quae in semetipsis abortum procurant«, pač pa vsi oni, »qui vel quae uti principales, vel ut sociae ad tale facinus committendum opem, consilium favorem, potionem, vel alia medicamenta scienter dederint.« A Pij IX. ne dela tu nikakovega razločevanja, niti med oživljenim in neoživljenim sadom, niti med osebami, ki provzročijo splav. Trditi toraj smemo, da vsi »procurantes abortum«, bodisi ženska sama, ali kdorkoli drugi, zapadejo kazni, če je le zločinstvo res izvršeno in ne le poskušano.

3. »Litteris Apostolicis falsis scienter utentes, vel crimini ea in re cooperantes.« — Ponarejalci papeževih pisem si nakopljejo sv. očetu speciali modo pridržano izobčenje (gl. § 180, štev. 9); škofom pridržano pa tisti, ki se ponarejenih pisem vedoma poslužujejo, pa oni, kateri jim pri tem pomagajo.

[1]) Tudi po avstrijski drž. postavi ne: gl. § 63. avstr. drž. zak.

Digitized by Google

IV. Izobčenje nikomur[1]) pridržano zadeva:

1. »Mandantes seu cogentes tradi ecclesiasticae sepulturae haereticos notorios aut nominatim excommunicatos vel interdictos.« — To kazen si nakopljejo le tisti, kateri k cerkvenemu pogrebu znanega krivoverca, po imenu izobčenega ali v prepoved dejanega povelje dajó ali silijo, in sicer zdatno silijo; a ne tisti, ki povelje izvršujejo, n. pr. kateri jamo kopljejo, mrliča v blagoslovljeno zemljo devajo, duhovniki, ki pokopujejo. Tudi zapovedniki in silniki si ne nakopljejo izobčenja, ako so sicer ukazovali, pa se mrlič ni pokopal v blagoslovljeni zemlji.

2. »Laedentes aut perterrefacientes Inquisitores, denunciantes testes, aliosve ministros S. Officii; ejusve sacri Tribunalis scripturas diripientes, aut comburentes; vel praedictis quibuslibet auxilium, consilium, favorem praestantes.

3. »Alienantes et recipere praesumentes bona ecclesiastica absque beneplacito Apostolico, ad formam Extrav. »Ambitiosae« de reb. eccl. non alienandis.« V naših krajih dobivajo škofje od apostoljskega sedeža pooblastila, da smejo iz važnih razlogov dovoljevati prodajo cerkvenega blaga.

4. »Negligentes sive culpabiliter omittentes denuntiare infra mensem confessarios sive sacerdotes, a quibus sollicitati fuerint ad turpia in quibuslibet casibus expressis a Praedec. Nostris Gregorio XV. Const. »Universi« 20. aug. 1622., et Benedicto XIV. Const. »Sacramentum Poenitentiae«, 1. junii 1741.« O tej kazni smo že govorili; gl. § 179.

Zraven izobčenj, do sedaj naštetih, potrjuje konstitucija »Apost. Sedis« še nekaj starejših nikomur pridržanih, po tridentinskem zboru določenih. Pij IX. govori: »Praeter hos hactenus recensitos eos quoque quos Sacrosanctum Concilium Tridentinum, sive reservata Summo Pontifici aut Ordinariis absolutione, sive absque ulla reservatione excommunicavit, Nos pariter ita excommunicatos esse declaramus; excepta anathematis poena in decreto Sess. IV., de editione et usu sacrorum librorum constituta, cui illos tantum subjacere volumus, qui libros de rebus sacris tractantes (to je: sv. pismo ali njega razlaganje, C. S. Off. 22. dec. 1880) sine Ordinarii approbatione imprimunt aut imprimi faciunt. — Raptores mulierum et omnes illis consilium, auxilium et favorem praebentes (Sess. XXIV. cap. 6). — Domini temporales vel magistratus, qui quovis modo directe vel indirecte subditos suos vel quoscunque alios cogant, quominus libere matrimonia contrahant (Sess. XXIV. cap. 9). — Cogentes mulierem ad ingrediendum monasterium, aut suscipiendum habitum cujuscunque religionis, vel ad emittendam professionem, quique consilium, auxilium vel favorem dederint etc., item impedientes sine justa causa« (Sess. XXV. cap. 18).

---

[1]) Toraj more od njega odvezovati vsak mašnik z navadno spovedno oblastjo, a le in foro et pro foro interno.

Digitized by Google

Tako imenovanega malega izobčenja (excom. minor) Pij IX. ne omenja; je toraj popolnoma odpadlo, kar tudi potrjuje C. S. Off. 10. dec. 1883.

Slednjič so v konstituciji »Apost. Sedis« naštete še nekatere »Suspensiones latae sententiae Summo Pontifici reservatae«, pa »Interdicta latae sententiae reservata.« Odstave in prepovedi pa nič ne omejujejo spovednikove sodnosti, od grehov odvezovati; kajti tacega, ki mu je po suspenziji začasno zabranjeno izvrševanje nekaterih oblasti, smé vsak navadni spovednik od (nepridržanih) grehov odvezati, še predno mu je odvzeta cerkvena kazen, da je le sploh za sv. odvezo pripravljen in da obljubi, na moč si prizadevati, tudi od suspenzije dobiti odvezo, do takrat pa nič tacega izvrševati, kar mu je prepovedano. Ozir duhovnega pastirja nam toraj ni treba naštevati sv. očetu pridržanih odstav in prepovedi.

§ 181.

Škofovski in samostanski pridržaji.

Kakor so vsi papeževi reservati razun dveh (gl. § 179) pridržani indirektno, le zaradi cerkvene kazni, tako so pa škofovski pridržaji neposrednji, t. j. udržan je dotični greh sam na sebi. Kdor ne vé za napovedano cerkveno kazen, on jej ne zapade, si toraj ne nakoplje papeževega pridržaja; a pri škofovskih reservatih ne izgovarja nevednost pridržanja: kdor zadevno grešno dejanje stori, nakoplje si škofovski pridržaj.

I. Po škofovskih pridržajih naj bi se posebno velika zločinstva zabranjevala in kaznovala; grešnika pa naj bi to pridržanje omečilo ter k pokori ga nagnilo. Ker so zločinstva po raznih krajih in v raznih časih bolj ali manj različna, so toraj tudi škofovski reservati v raznih diecezah različni, in tudi v eni in isti vladikovini ne vedno tisti. Škofje jih določujejo po potrebi kraja in časa. V ljubljanski škofiji je višjemu pastirju pridržano:

1. Incendium deliberate attentatum. — Ta pridržaj zadeva požigalce. Kdor toraj hudovoljno in s premislekom zažge ptujo hišo, hlev, gojzd, žito . . ., ali če tudi lastno posest zažge z namero, na ta način ukončati ptuje imetje: on zapade temu reservatu, in ko bi tudi ne pogorela zažgana reč, ker je n. pr. dež pogasil ali kak človek opazivši ogenj. Ni pa pridržaja, ako je kdo samo hotel zažgati, a si premisli, ali ga kdo odpodi. Enako tudi

Digitized by Google

ne nastopi pridržanje, če bi bila zažgana stvar tako majhne vrednosti, da ni moč govoriti o smrtnem grehu; ali če je ogenj nastal po nesreči, zanikarnosti, nepaznosti itd. Tudi tisti si ne nakoplje pridržaja, ki ogenj opazivši noče gasiti.

2. Procuratio abortus foetus animati aut inanimati. — Ta greh stori, kdorkoli vedoma provzroči splav; bodisi ženska sama ali kdo drugi. Kdor toraj noseči osebi zdatno svetuje ali veli, da naj odpravi človeški sad, bodisi kmalu po spočetji, ali še-le čez kaj mesecev; kdor jo poduči, kako naj to napravi, ali jej sredstev preskrbi v izvršitev zločinstva; kdor z dopuščenjem dotične ženske ali pa zoper njeno voljo nad njo iz namere, da bi se zgodil splav, s suvanjem, udarci, stiskanjem ali drugače provzroči splav: on si nakoplje ta pridržani greh. Kaj pa da je treba, da se je splav res zgodil, kajti samo svetovanje, nameravanje, poskušanje ni pridržano; a tudi sam splav ni udržaj, ako ni bil nameravan. O sličnem papeževem reservatu glej § 180, III. 2.

3. Machinatio aut conjuratio contra religionem, contra terrae principem et rempublicam.[1]) Kdorkoli je

[1]) Si quis facultatem a praedictis casibus absolvendi pro sacro tribunali sibi necessariam fore judicaverit, consuetis precibus pro hac facultate ad Reverendissimum Dominum Ordinarium recurrere noverit. Quoad primum et secundum casum A. R. Decanis facultas absolvendi hucusque concessa ita confirmatur, ut eam subdelegare nequeant. — Vlavantinski diecezi zapadejo škofovskemu pridržaju: 1. Qui homicidium voluntarium actu exteriori perpetrarunt aut qui abortum et sterilitatem procurarunt, etiam effectu non secuto. 2. Qui violentas manus in proprios parentes injecerunt. 3. Qui in primo vel secundo consanguinitatis vel affinitatis gradu (computationis can.) incestum commiserunt. 4. Qui rei sunt criminis laesae Majestatis. — Vgoriški nadškofiji je pridržano: 1. Perjurium sive assertorium, sive negativum solemniter emissum, i. e. falsum testimonium in judicio datum et juramento confirmatum. 2. Attentatio abortus vel inducendae sterilitatis sive effectu secuto sive non secuto. 3. Homicidium voluntarium et intentum, sive per se, sive per alium perpetratum. 4. Concubitus sacrilegus aut cum hebraeis. 5. Incendiarii voluntarii crimen effectu secuto. 6. Attentatio machinationis aut conjurationis contra terrae principem. — Pridržaji tržaško-koprske škofije so: 1. Apostasia a fide publice admissa. 2. Perjurium in judicio prolatum. 3. Furtum rei sacrae in loco sacro, ejusdem attentatio per fracturam januarum, fenestrarum vel murorum, et rei sacrae furto ablatae scienter commissa emptio et occultatio. 4. Homicidium voluntarium et procuratio abortus quoad perpetrantes, mandantes, et consilium aut auxilium efficaciter praestantes. 5. Percussio parentum et quaelibet injuria realis graviter peccaminosa et directe intenta in patrem aut matrem a filio vel filia, aut per se aut per aliam personam. 6. Incestus in primo et secundo consanguinitatis et primo affinitatis gradu. 7. Grave damnum ex vindictae studio absque

Digitized by Google

toraj ud takega društva, ki zaroto kuje zoper cerkev ali Avstrijsko državo, ter pozná namere družbine; kdor deluje na prekuc postavljenega reda, ali je stopil v kako zaroto zoper cerkev ali državo: on zapade temu škofovskemu pridržaju. Da mu spovednik more sv. odvezo preskrbeti, mora dotičnik popolnoma izstopiti iz zarotne družbe. Ni na tem, kako se imenuje taka družba, naj so prostozidarji, ogljarji, anarhisti ali drugačnega imena. O podobnem papeževem pridržaji glej § 180, II. 4.

II. Apostoljski sedež dovoljuje tudi redovnim predstojnikom, da smejo sami sebi pridrževati odvezovanje od nekaterih grehov ozir svojih podložnikov redovnikov. Klemen VIII. je l. 1593 določil ona zločinstva, katera vsa ali le nekatera izmed njih si redovni predstojniki smejo izbrati v samostanske pridržaje. Ta reservata regularium superiorum so: 1. Apostasia a religione, sive habitu dimisso sive retento, quando eo pervenit, ut extra septa monasterii seu conventus fiat egressio. 2. Nocturna ac furtiva a monasterio sive conventu egressio. 3. Veneficia, incantationes et sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quae sit peccatum mortale. 5. Furtum de rebus monasterii seu conventus in ea quantitate, quae sit peccatum mortale. 6. Juramentum falsum in judicio regulari seu legitimo. 7. Procuratio, auxilium seu consilium ad abortum faciendum post animatum foetum, etiam effectu non secuto. 8. Falsificatio sigilli manus officialium monasterii aut conventus. 9. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 10. Occisio vel vulneratio seu gravis percussio cujuscunque personae. 11. Malitiosum impedimentum aut retardatio aut apertio litterarum a superioribus ad inferiores vel contra. Ako bi se pokazala potreba, tudi še kak drug smrten greh razun imenovanih pridržati redovnim predstojnikom, smé za ves red to storiti veliki zbor ali generalkapitel, za posamezno pokrajino pa provincijalni zbor. Samo-

---

propria utilitate alteri illatum in bonis immobilibus aut mobilibus, sive per incendium voluntarium sive quocumque alio modo. — Reservati krške škofije so: 1. Perjurium factum in judicio sive ecclesiastico sive laico. 2. Violenta in proprios parentes manuum injectio. 3. Machinatio in vitam hominis: item abortus et sterilitatis procuratio. 4. Incestus in primo et secundo gradu consanguinitatis vel affinitatis; publica conversatio in adulterio, concubinatu, fornicatione vaga; stuprum violentum, bestialitas. — Pridržaji v zagrebški nadškofiji so: 1. Haeresis externa. 2. Violatio ecclesiae. 3. Percussio parentum. 4. Homicidium et incendium voluntarium. 5. Procuratio abortus. 6. Sodomia. 7. Incestus. 8. Mensurarum et ponderum falsatio.

Digitized by Google

stanski spovedniki morajo vedeti, kateri pridržaji veljajo za njihov red ali za dotični samostan. Ako se pa redovniki z izrečnim dovoljenjem svojega predstojnika spovedujejo kakemu svetnemu mašniku, je misliti, da predstojnik s takim dovoljenjem vred že tudi dotičnemu spovedniku dopušča, od vseh grehov, toraj tudi od samostanskih pridržajev odvezati zadevnega redovnika, če morda naravnost drugače ne določi prednik. Če se pa redovnik brez dovoljenja svojega predstojnika v kaki sili, morda na potovanji spoveduje svetnemu mašniku, ga ta od samostanskih pridržajev more odvezati le nenaravnostno, in moral bi se tak redovnik pozneje dotičnega pridržaja vnovič obtožiti svojemu pooblaščenemu samostanskemu spovedniku, da tudi naravnostno dobi od pridržanja sv. odvezo.

§ 182.

Kako pridržaj postane.

K pridržanju je treba:

1. Da je storjeni greh res materijalno in formalno velik ali smrten greh, ter učinjen s spoznanjem okolnosti, zaradi katere je greh pridržan. Ne smeli bi tedaj govoriti o pridržaji, ko bi greh velik bil le sam na sebi, a ne tudi po notranjem dejanji, po nameri, ampak reč sama na sebi velika ter zeló grešna mora biti storjena s popolnim spoznanjem pa s hudobnim namenom. Ako bi toraj greh bil le odpustljiv, bodisi ker je stvar sama na sebi majhna, neznatna, ali ker primanjkuje pravega spoznanja in privoljenja — v tem prigodku za spovednika ni pridržanja. Tudi bi si ne nakopal pridržanja, kdor bi sicer greh storil kot pravi smrtni greh, a za ono okolnost ne vé, zaradi katere je pridržan dotični greh. N. pr., kjer je pridržan »incestus in primo vel secundo consanguinitatis vel affinitatis gradu«, tam si ne nakoplje pridržaja, kdor je sicer dejanjsko grešil s tako osebo, a je ni poznal ter ni vedel, da mu je toliko v rodu ali svaštvu.

2. Greh mora biti notranji in vnanji ob enem, to je, notranji greh (misli, želje) se je moral razodevati tudi z besedo ali z dejanjem; a tega ni treba, da bi bil greh očitno ter pred pričami storjen. Samo vnanji greh ni dovelj k pridržanju, kajti zgolj vnanje hudobije, n. pr. dejanj blaznih pridržaj ne zadeva; samo notranjega greha pa tudi ne, ker tako pridržanje bi le dvome in težave delalo spovedniku in spovedencu.

Digitized by Google

3. Greh in pridržanje mora biti oboje gotovo. Po pravnem vodilu »odiosa restringenda« gre pridržaje razlagati najtesneje. Ni toraj pridržaja, dokler je dejanje dvoumno (dubium facti), t. j. dokler ni gotovo, da je storjeni greh bil doprinesen res kot peccatum formaliter et materialiter grave. A tudi takrat ni pridržaja, če ni gotovo, da bi si bil cerkveni višji hotel pridržati táko dejanje, kakor je bilo v dotičnem slučaji storjeno (dubium juris). Kaj pa da mora dvom o dejanji izhajati iz natančnega premišljevanja, in da se mora dvomljenje o postavi nahajati pri veščem, učenem mašniku, a ne izvirati iz nevednosti spovednikove. Ako se pa po že prejeti sv. odvezi dvom odpravi ter izvé, da je bil greh gotovo storjen in je gotovo pridržan, takrat se mora spokornik tacega greha sicer še enkrat spovedati zaradi popolnosti obtoženja, a sedaj le navadnemu spovedniku; k mašniku za odvezovanje pridržajev pooblaščenemu mu ni treba hoditi, kajti pridržanje je minulo z odvezo, ki mu je bila v prejšnji spovedi naravnost podeljena. Spovedal se je namreč greha, kakor ga je spoznal, t. j. kot dvoumnega; taki pa pridržani niso, toraj je bil veljavno direktno odvezan tudi od navadnega spovednika, in »ablato peccato, ablata est etiam reservatio«.

4. Da je greh pridržan, je moral biti po svoji vrsti popolnoma storjen in dognan[1]) (peccatum in sua specie completum), ako si ni morda zakonodavec izrečno pridržal že tudi nedognano dejanje; a tudi takrat, kedar je pridržano celó samo poskušanje, mora to poskušanje biti dognano.[2])

5. Ker so pridržaji strictae interpretationis, zato obsegajo le tisti greh, katerega naznanjajo besede v postavi, in ne smé se pridržanje raztegovati na podobne dogodke, katerih zakonodavec ne omenja v pridržaji. Tako zapadejo izobčenju, sv. očetu sosebno pridržanemu: »legentes . . . libros haereticorum . . .« (glej § 180, l. 2.), a ne smeli bi trditi, da ista kazen zadene tudi one, ki poslušajo govore krivovercev. Čeravno utegne to še nevarnejše biti kot čitanje, pa vendar tega ne omenja papežev pridržaj. In kjer

[1]) Da bi n. pr. kaka ženska poskušala razne stvari iz tega namena, da si odžene človeški sad, a odgnanje vendar ne nastopi, takrat ni pridržaja. Pa bi ga tudi ne bilo, ako bi kak človek iz jeze ali surovosti s tako žensko grdo ravnal, jo pretepal . . . in vsled tega nastopi splav, katerega ni nameraval.

[2]) N. pr. pri ljubljanskem I. pridržaji. Tù je moral zločinec že tudi res zažgati, akoravno dotična stvar ni pogorela, ker je morda kdo drugi brž pogasil ogenj.

Digitized by Google

je škofov pridržaj »procuratio abortus«, pa ni zaradi tega že tudi »infanticidium«. Pridržaj zadeva tudi le tiste, koje zakonodavec imenuje, navadno le zločinca samega ter izvrševalca dotičnega dejanja, a ne tudi zapovedovalca, svetovalca . . . Drugače je, ako reservat naravnost imenuje pomagalce (n. pr. pri dvoboji); ali pa, če je pregreha naznanjena s tako besedo, ki obsega različne deležnike, kakor »procurantes«, kar ne naznanja samo tistega, kateri osebno stori greh, ampak tudi vse, ki se zločinstva vdeležé s poveljem, svètom, privoljenjem itd.

6. Zraven do sedaj povedanega je ozir papeževih pridržajev še posebej treba zadostne starosti, doraslosti, t. j. da je deklica že končala 12. leto, deček pa 14. (Lig. VII. 240), in poznanja cerkvene kazni (Lig. VII. 43; VI. 580). Ako je dejanje zaradi greha samega pridržano (n. pr. pri škofovskih reservatih), takrat k pridržanju ni treba, da bi grešnik vedel za pridržaj, kajti pridržanje je v tem, da navadni spovednik nima oblasti, odvezo dajati od zadevnega hudodelstva, nevednost grešnikova o pridržanji pa mu take oblasti ne more dati. Druga pa je ozir cerkvene kazni. Ta je postavljena le na trdovratno grešenje, kakoršnega ni, če dotičnik ne vé za kazen. Cerkvena kazen zadene toraj le tistega, kateri greh stori, akoravno vé, da mu je pod cenzuro prepovedan; kedar pa zaradi te nevednosti ni kazni za grešnika, takrat tudi ni pridržanja za spovednika. Vsi papeževi pridržaji, razun onih dveh v § 179 imenovanih, so združeni s cerkveno kaznijo ter zaradi te reservirani, toraj nastopijo le takrat, če nastopi kazen. To pravilo je jako važno za duhovno pastirstvo, ker vsled njega se papeževi pridržaji primerijo le redko kedaj.

§ 183.

Odvezovanje od pridržanih grehov.

V zakramentu sv. pokore se daje odveza od pridržajev na več načinov: naravnost ali nenaravnost; z redno spovedno pravico in s prepuščeno.

I. Naravnost, neposrednje odvezujejo od pridržajev:

1. Vsled redne pravice (potest. ordinaria) tisti, komur je kazen ali greh pridržan (papež, škof . . .), pa njegov namestnik, njegov naslednik[1]) in predstojnik[2]) v tej zadevi.

[1]) Škofu naslednik velja v tem oziru tudi kapiteljski vikar sede vacante.

[2]) Sv. oče smé toraj vsacega vernika odvezati od katerega koli pridržaja.

Digitized by Google

2. Vsled prepuščene pravice (potest. delegata) vsi tisti, kateri so po zakonitem potu za to prejeli oblast. Pooblastitev, odvezovati od papeževih pridržajev extra articulum mortis, podeljuje škofom in mašnikom rimska penitencijarija pa S. C. de propag. fide. *a)* Škofe je že tridentinski zbor (Sess. XXIV. c. VI. »Liceat«) pooblastil, da smejo v svojih diecezah odvezovati od vseh papeževih pridržajev, dokler so skrivni; a to oblast jim nekoliko omejuje pismo »Apostolicae Sedis«, ker določuje: »... firmam esse volumus absolvendi facultatem a Tridentino Synodo Episcopis concessam ... iis tantum exceptis, quas Eidem Apostolicae Sedi speciali modo reservatas declaravimus. Tako imenovana petletna pooblastila pa sub X. dovoljujejo škofom, da smejo od vseh papeževih pridržajev (toraj od skrivnih in od javno znanih) odvezovati; izvzeta sta le dva: »Calumniosa denunciatio confessarii de facta sollicitatione ad turpia in confessionali«, in pa »attentata absolutio complicis in peccato turpi«. Od teh dveh pa vsled dekreta C. S. Officii, dné 27. junija 1866 tudi oni škofje ne smejo odveze dajati, ki po pet- in triletnih pravicah pooblaščeni odvezujejo sicer od vseh papeževih pridržajev. Tudi po konstituciji »Apost. Sedis«, 12. okt. 1869 se v tem nič ni predrugačilo. Ako bi škof v kakem kraji ne imel pooblastil za odvezovanje znanih papeževih reservatov, bi se bilo treba obrniti do rimske penitencijarije, kajti na vprašanje: »Utrum recurrendum sit, saltem per litteras, ad eminentissimum Cardinalem majorem poenitentiarium pro omnibus casibus Papae reservatis, nisi Episcopus habeat speciale indultum, praeterquam in articulo mortis, ad obtinendam absolvendi facultatem?« je S. C. Inquis. dné 23. jun. 1886 odgovorila: »Affirmative; at in casibus vere urgentioribus, in quibus absolutio differri nequeat absque periculo gravis scandali vel infamiae, super quo Confessariorum conscientia oneratur, dari posse absolutionem, injunctis de jure injungendis, a censuris etiam speciali modo Summo Pontifici reservatis, sub poena tamen reincidentiae in easdem censuras, nisi saltem infra mensem per epistolam et per medium Confesarii absolutus recurrat ad S. Sedem.« Spovednik naj se ozir odvezovanja reservatov le vselej obrne do svojega škofa, in kedar dobi odgovor oziroma pooblastilo, je njegova skrb, da vse prav natanko izpolni, kar se mu ukaže, ter pogoje sv. odveze vestno izvrši. *b)* Navadnim spovednikom podeljujejo sv. oče posebno pooblastilo za odvezovanje od papeževih pridržajev z drugimi predpravicami vred ob času sv. leta, in iz dotičnega pisma je razvidno,

Digitized by Google

kolika oblast jim je prepuščena. — Od škofovskih pridržajev ne more extra articulum mortis noben spovednik veljavno in naravnost odvezovati brez posebne pooblastitve od dotičnega škofa ali njegovega generalvikarja. Navadno pa imajo v vsaki diecezi nekateri mašniki stalno prepuščeno oblast dajati odvezo od škofovskih pridržajev; ali pa so določeni nekateri dnevi, časi, kraji, ko vsak spovednik smé odvezovati od škofovskih pridržanih grehov.[1])

3. Ex jure communi smé vsak mašnik v smrtni nevarnosti (in articulo vel periculo mortis) veljavno ter direktno odvezovati od vseh pridržanih grehov in od vseh kazni, kajti v taki sili neha vsako pridržanje, ne hac occasione aliquis pereat, pravi Trid. zbor. Glej tudi § 176 sub 1. *b)*. Odvezuje pa vsak mašnik v smrtni nevarnosti od pridržajev brez kazni, pa tudi od kazni, ki so sv. Očetu pridržane le simpliciter, tako, da nobene daljne dolžnosti nima dotični spokornik, ako ozdravi ali če smrtna nevarnost mine. Ako je pa kak greh zaradi cerkvene kazni pridržan papežu speciali modo[2]), ga pa v smrtni nevarnosti navaden spovednik sicer tudi odveže, a obljubiti mora dotičnik, da bo šel, ako ozdravi, pred onega, kateri si je pridržal kazen, ali pred njegovega pooblaščenca, da pokaže pokorščino in da zvé, kaj mu je v zadostovanje in pokoro storiti. Ako bi osebno ali pismeno ne storil tega, zapadel bi vnovič prejšnji kazni. A po sedanji navadi v takem prigodku vselej spovednik sam piše višjemu pastirju, ter potem nad spokornikom izvrši, kar se mu je ukazalo. Ko bi bolnik v smrtni nevarnosti bil v javno znani cenzuri (n. pr. z imenom izobčenec), mora navadnemu spovedniku, predno

[1]) Kakor je v ljubljanski diecezi dekanom stalno prepuščena oblast, da smejo odvezovati od I. in II. škofovskega pridržaja (gl. § 181), tako smejo n. pr. v lavantinski vladikovini od grehov, škofu pridržanih, odvezo dajati: dekani, konzistorijalni svetovalc, in vsi mašniki spovedujoči v bolnišnicah in ječah, župniki tacih cerkvâ, kamor tudi od daleč dohajajo božjepotniki, pa vsi mašniki, ki spovedujejo ob misijonu, ako se višjemu pastirju misijon prej naznani.

[2]) Na vprašanje: »Utrum auctores moderni post Constit. »Apostol. Sedis« recte doceant, ei, qui in articulo mortis a quolibet confessario a quibusve censuris quomodocunque reservatis absolutus fuerit, tunc solummodo imponendam esse obligationem se sistendi Superiori, recuperata valetudine, si agatur de absolutione a censuris speciali modo Papae reservatis; an hujusmodi recursus ad superiorem etiam necessarius sit in absolutione a censuris simpliciter summo Pontifici reservatis?« je odgovorila S. C. Inq. 17. jun. 1891: »Affirmative ad primam partem; negative ad secundam, juxta resolutionem fer. 4. 28. jun. 1882.«

Digitized by Google

ga odveže, pred pričami priseči, ali sicer dati trdno zagotovilo, da se bode, ako ozdravi, obrnil do zadevnega višjega, in da bo vse izpolnil, kar se mu ukaže. Ako bi grešnik brž ko je možno tega ne storil, bi vnovič zapadel izobčenju.

O slovilu za odvezovanje od cerkvenih kazni smo že govorili v § 172, št. 2, opomnja 1.

II. Nenaravnost, indirektno se odvezuje od pridržanih grehov tako, da podeljena odveza le nepridržane grehe direktno zadeva in se pridržaji odpusté vmes, ker bi sicer tudi oni ne bili odpuščeni. To se zgodi:

1. Kedar je za grešnika s pridržanim grehom, ki ni v smrtni nevarnosti, velika sila[1]) prejeti sv. odvezo, a mu ni takrat mogoče k dotičnemu višjemu iti, in tudi njegov spovednik takrat ne more dobiti pooblastila od višjega pastirja, ali zaradi pomanjkanja časa ne, ali zaradi drugih važnih ovir. V takem slučaji smé tudi spovednik z navadno sodnostjo veljavno in pripuščeno odvezati od vseh pridržajev in kazni (a le od tajnih kazni). Ako je toraj dotični grešnik sicer vreden sv. odveze, se mu podeli; tako mu je nenaravnostno odpuščen škofovski pridržaj, a obljubiti mora grešnik, da bo pozneje k spovedi šel k mašniku, ki je pooblaščen za odvezovanje tacih pridržajev, in da se mu bo obtožil svojega pridržanega greha, da tudi direktno odvezo od njega zadobi. Navadno pa si spovednik sam išče pooblaščenja ter spovedencu samo naroči, da se mu bo čez toliko in toliko časa udržanega greha zopet obtožiti. — Ako je spovednik koga v veliki sili odvezal od papeževega, s kaznijo združenega pridržaja, mu mora ukazati sub poena reincidentiae, da se v enem mesecu po spovedniku obrne do apostoljskega sedeža, oziroma do pooblaščenega škofa, da izvé, kaj mu je storiti. Glej odlok S. C. Inq. 23. jun. 1886 na str. 601. Od javne cenzure navadni spovednik, razun slučaja smrtne nevarnosti, nikoli ne more dati odveze.

2. Ko bi se kdo spovedniku z navadno sodnostjo bona fide obtožil pridržanega greha, spovednik mu pa iz nepazljivosti ali nevednosti podeli odvezo. Tak spokornik, ako je sicer pripravljen

[1]) Velika sila za spokornika, prejeti sv. odvezo, bi bila: ko bi prišel ob dobro ime, ko bi nastalo pohujšanje, ali bi ga zadela velika duševna škoda, če bi ne smel k sv. obhajilu, ali bi ne smel maševati; ali če je zadnji dan velikonočne spovedi, ako mora na daljno potovanje ter bi sicer dolgo ostal v smrtnem grehu itd.

Digitized by Google

za sv. odvezo, je le od nepridržanih grehov naravnost odvezan, od pridržaja pa samo indirektno, in se mora, če se pozneje tega zaveda, svojega pridržaja obtožiti pri pooblaščenem spovedniku; ali pa mora navadnega spovednika prositi, da si pri višjem pastirji dobi potrebnega pooblaščenja, da ga tudi direktno odveže od pridržanega greha. — Prav to veljá tudi za slučaj, ko bi se grešnik, za sv. odvezo sicer dobro pripravljen, obtožil navadnemu spovedniku ter odvezan bil, pa je brez lastnega zadolženja pozabil se spovedati pridržaja. On je sicer odvezan tudi od pridržanega greha, a samo indirektno; ako se pozneje spomni pozabljenega pridržaja, moral bi skrbeti, da tudi direktno odvezo od njega dobí. — Ako je spovednik iz nepazljivosti koga odvezal od pridržaja, ne da bi bil za tako odvezovanje pooblaščen, on naj, ko se tega spomni, če pozná spokornika ter vè, da bo zopet k njemu prišel k spovedi, brž ko brž si preskrbi pooblastitev za tako odvezo. Ko potem zadevni spovedenec pride, naj ga previdno do tega pripravi, da se pridržaja vnovič obtoži ter naj ga odveže; o zadnji pomoti naj molči. Ako dotičnega človeka ni več k spovedi, pusti ga in bona fide.

Kedar se toraj primeri, da se kak spokornik obtoži pridržanega greha, naj se spovednik najprej s primernimi vprašanji skuša zagotoviti, da je storjeno dejanje res pridržaj. Ako je to gotovo, naj spovedencu naznani, da navaden spovednik nima oblasti odvezati od tega greha, ampak da si je papež ali škof to pridržal. Ta okolnost bodi spovedniku prilika, da kaže grešniku veliko hudobijo in zadolženje njegovega dejanja, vzbuja naj mu stud nad grehom in pravi kes, a vendar previdno ter z ozirom na spokornikovo lastnijo, da ga morda ne pripravi v obupnost. Nato naj mu pové, ako sam ni pooblaščen za tako odvezovanje, kam ima k spovedi iti, da odvezo dobi od storjenega pridržanega zločinstva. Ako méni mašnik, da utegne grešniku jako težavno biti, poiskati si pooblaščenega mašnika, in še celó, kedar se je bati, da drugam ne bode šel k spovedi, ampak v grehih ostal: takrat naj mu naznani, da hoče on sam pri višjem pastirji prositi pooblastitve, da ga smé odvezati od pridržaja. Pové naj mu, da se mu ni bati nikakovega razglašenja ali osramotenja, ker njegovega imena v prošnji ne bo imenoval. Odloži naj mu odvezo za toliko dni, da med tem dobi potrebno pooblastilo, ter naj ga poduči, kako naj se s spokornimi deli pripravlja na sveto odvezo. Prošnjo naj spovednik napravi do škofa samega ali do njegovega generalvikarja,

Digitized by Google

ne do škofijske pisarne.[1]) Ko dobi odgovor na svoje pismo, stori naj natanko po ukazu; pisanje pa naj sežge.

§ 184.

Spovedniku potrebne lastnosti in čednosti.

Mašnik prejemši za spovedovanje potrebno cerkveno potrjenje in pooblastilo, delí zakrament sv. pokore veljavno; da pa tudi vredno in koristno oskrbuje ta zakrament, mora svoje dolžnosti kot delivec sv. pokore natančno in vestno izpolnovati. Kot učitelj mora spovednik spoznavati versko znanje svojih spovedencev, in če je jako pomanjkljivo, popravljati, dovrševati, zmotene zavračevati, dvomljivim prav svetovati. Zlasti mora vsakemu razkazovati dolžnosti njegovega stanu, pa tiste, ki mu vzrastejo zaradi storjenega greha, ter k njih zvestemu spolnovanju spodbadati. Kot zdravnik ima spovednik preiskovati in spoznavati izvir in lastnijo dušnih bolezni; mora grešnikom vzbujati želje po dušnem zdravji, primerna zdravila mu svetovati ali velevati. Spovedniku kot sodniku je grešnikovo obtožbo voljno poslušati, kakšnost njegovega dušnega stanja, ter velikost in hudobijo, število in okolnosti njegovih grehov poizvedati in prevdarjati, vrednost ali nevrednost priprave spoznavati, primerno pokoro nalagati, mu odvezo deliti, odlagati ali odrekati. To trojno opravilo spovednikovo je zeló imenitno, odgovorno, težavno. Da je toraj opravlja vredno, in da mu služba njegova postane zaslužna, zveličavna, treba je, da si spovednik pridobi nekaterih lastnosti in čednosti.

1. Da je spovednikovo delovanje blagonosno, treba mu je sosebno:

a) Znanja, učenosti, kajti sicer bi kot učitelj, zdravnik in sodnik ne mogel storiti svoje dolžnosti. Če je v vseh rečeh nevednost mati zmot, pogreškov, zlih posledic, je to še mnogo hujše pri spovedniku. Ako je on neveden, postavlja v nevarnost večnega pogubljenja sebe in spovedence, kajti tudi o njem veljá: »Caecus si caeco ducatum praestet, ambo in

[1]) Prošnja naj je prav kratka, n. pr.: »Illustrissime et Reverendissime Domine! Cajus (Caja) incidit in casum I. (II. III.), in nostra dioecesi reservatum ... (una altera vice). At cum peccati commissi vere eum (eam) poeniteat, humiliter petit absolutionem. Rescriptum benignissime dirigatur ad me confessarium infra scriptum humillimum servum ...«

Digitized by Google

foveam cadunt« (Mat. 15, 14). Sub gravi je toraj spovednik dolžan pridobivati si potrebnega znanja. »Optandum sane esset«, piše Benedikt XIV., »ut quilibet confessarius ea polleret scientia, quam eminentem apellant; verum cum haec dos paucorum sit, necesse omnino est, ut competenti saltem scientia sit instructus«. Pred vsem mu je gotovo potrebno znanje nravoslovja: nauk o zapovedih, grehih, o povračilu, o pridržajih in cerkvenih kaznih, o sv. zakramentih itd. Asketika ga mora učiti, kako pravične in pobožne voditi k večji popolnosti; da vé pravično razsojevati, je potrebno spovedniku znanje cerkvenega prava in kolikor toliko tudi poznanje državljanskega zakonika . . . Enako temeljitega znanja si kaj pa da vsi spovedniki ne morejo pridobiti, jim tega tudi treba ni; a toliko je neogibno treba, da vsakateri navadnejše reči iz nravoslovja vé prav razsojati, v drugih pa, da se svoje nevednosti in slabosti zaveda toliko, da začne dvomiti, ter si ne upa prej določiti, kakor da se v tacih težavnejših zadevah k zanesljivi knjigi zateče ali k modremu, veščemu duhovnemu pastirju ter svèta išče. Molitev, posvetovanje in čitanje primernih knjig[1]) daje spovedniku potrebnega znanja.

b) Modrost mora obračati splošna pravila bogoslovne vednosti na posebne razmere posameznih spovedencev (potreba kasuistike). Ti pa so različni ozir svojih grehov, gledé grešnih priložnosti, starosti, stanu, spola, značaja . . .; treba je vsacega vladati na poseben način, rabiti zanj posebnih pomočkov. In vse te vselej primerno izbirati, je gotovo težko; veliko je

[1]) Zraven navadnih bogoslovnih knjig spovedniku v poduk jako dobro služijo: Sv. Alfonza Lig. Theologia moralis, lib. VI. de Sacr. poenitentiae; njegov Homo apostolicus, pa Praxis confessarii; Reuter S. J. Der Beichtvater, Regensburg; Gaume, Handbuch für Beichtväter, Regensburg; Zenner, Instructio practica confessarii, Viennae; Der Priester als Richter und Seelenarzt, Aachen; Brockmann, Pastoralanweisung zur Verwaltung der Bussanstalt, Münster: A. Tappehorn, Anleitung zur Verwaltung des hl. Bussakramentes. Dülmen; Jos. Aertnys, Theologia Pastoralis complectens Practicam Institutionem Confessarii, Paderborn 1892; J. P. Gury, S. J., Casus conscientiae; Fr. Kosec, spovednik in njegova služba, v Trstu. — Kot pomoček spovedniku za podučevanje v spovednici in za nakladanje primernih pokoril so priporočenja vredni: Alois Röggl, Zusprüche im Beichtstuhle, Regensburg, 5. nat. 1883; Dr. A. Kerschbaumer, Beichtlehren, Schaffhausen; Bergamo, Ermahnungen im Beichtstuhle, Schaffhausen; Kosca spovednik, § 134—153.

Digitized by Google

treba modrosti, da spovednik vsem vse postane in vsacega vodi k zveličanju. Modrost je takorekoč duša spovednikovega delovanja, ter mora biti združena z znanjem: naj je spovednik še tako učen, brez evangelijske modrosti ne more duš prav vladati. Modrosti, previdnosti je treba mašniku v spovednici, da ko drugim pomaga k zveličanju, svoje lastne duše v nevarnost ne postavlja. Treba mu je modrosti, da izpraševaje grehov ne uči, da je njegovo podučevanje in opominjanje primerno vsemu svojstvu grešnikovemu; da pri nalaganji spokornih del ne gleda samo na velikost grehov, ampak tudi na razmere spovedenčeve; da pri odvezovanji ni prestrog in tudi ne premehak. Veliko modrosti in spretnosti je treba, da vé zapletene prigodke prav razreševati, dobrih svetov dajati, na stavljena vprašanja primerno odgovarjati, pri spovedovanji storjene pomote popravljati itd. — Da si to čednost pridobi, naj si duhovni pastir pri vsacem spovedovanji živo pred oči postavlja visoki cilj, ki ga ima dosegati, namreč čast božjo pa zveličanje spovedencev; in pomisli naj tudi, kako težka odgovornost ga čaka pred Bogom, ko bi se po njegovi zanikarnosti kdo pogubil! To bo storilo, da si bode na moč prizadeval posebnim potrebščinam slehrnega spokornika voliti in rabiti najprimernejša sredstva, da si bo za najtežavnejše prigodke iskal svéta modrih in pobožnih spovednikov pa veljavnih pisalcev, da bo po končanem spovedovanji najtežje slučaje še enkrat premislil ter pregledal, je-li vse prav razsodil itd. Ker pa vsak dober dar od zgoraj pride, naj spovednik ne pozabi pobožne molitve, kakor opominja sv. Jakob (I. 5.): »Ako kdo izmed vas potrebuje modrosti, naj jo prosi od Boga, kateri vsem daje obilno . . . in mu bo dana.«

c) Da je spovednikovo delovanje blagovito, treba mu je svetosti, neomadežanega življenja; skrbeti mu ni le, da je zmiraj v stanji posvečujoče milosti božje, ampak tudi biti prav res popolnega življenja, ter mora z lepim in krepostnim življenjem dejanjsko kazati, kar uči v spovednici. Kolikor svetejše je življenje spovednikovo, toliko blagonosneje je njegovo delo. Kjer je svetost življenja, prava ljubezen do Boga in do bližnjega, tam so tudi druge spovedniku potrebne čednosti. Prikaže se gorečnost za čast božjo in zveličanje duš, brez katere spovedniku ni mogoče zvesto spolnovati svojih dolžnosti. Izmed vseh duhovnih opravil je najtežavnejše

Digitized by Google

služba spovednikova; le če mašnikovo srce gori hrepenenja, neumrjoče duše pripeljati k Bogu ter k zveličanju, se truda ne ustraši, srečno zmaga vse težave, ki ga čakajo v spovednici, ne občuti zoprnosti do spovedovanja, ampak njegovo srce ga žene rešiti več in več duš večne pogube. Prava pobožnost spovednikova rodi tudi ljubeznivost in potrpežljivost. Ljubeznivo mora sprejemati in krotko z njimi ravnati, naj so spokorniki še tako globoko zakopani v grehih, neomikani, surovi, svojeglavni, trdovratni, sitni, nezaupni . . . saj je namestnik Jezusov, ki je z neizrečeno potrpežljivostjo in ljubeznijo sprejemal tudi najhujše sovražnike in največje grešnike, in je v priliki o dobrem pastirji pokazal, kakšni naj so dušni pastirji, zlasti v spovednici. Ljubeznivosti je spovedniku treba, ko izprašuje, podučuje, opominja, h kesanju nagiba, ker prav z ljubeznivim in potrpežljivim ravnanjem dobi si spovedenčevo zaupanje, da mu odkritosrčno pokaže svoj dušni stan. Z osornostjo, brezozirno ostrostjo, z nevoljo in vednim godrnjanjem pa je mnogokrat spovednik kriv, da spokornik obmolči, da najhujšo rano zataji in obtiči v silnih grehih ter ga včasih dolgo, dolgo več k spovedi ni. Toraj lepo priporočuje spovednikom sv. Frančišek Sal.: »Pomislite, da vas vsak spovedenec ob začetku imenuje »oče«, imejte toraj do njih očetovsko srce, sprejemajte jih ljubeznivo, poslušajte jih ljubeznivo, ne vjezite se zavoljo njihovega surovega vedenja, zavoljo njihove nevednosti, nestanovitnosti . . . Res, da so duše umazane z blatom, kakor biseri v nesnagi ležeči, a zato niso nič manj dragocene, ker bodo, ako jih operete v krvi nedolžnega Jagnjeta, z Bogom združene, in nad zvezdami bodo kraljevale, kakor kraljice polne slave.«

2. Spovednik ponižnega, pobožnega srca, katerega v delovanji vodi le plemenita namera: čast božja pa zveličanje duš, on se lahko obvaruje pogreškov, v kakoršne nekateri zabredejo pri spovedovanji. Tak pregrešek je *a)* ničemurnost, ki le prerada mašnika zapelje, da v veliko število spovedencev stavi nekako čast, ter si jih skuša prav veliko pridobiti, in zato z njimi premehko ravná, jim preveč prizanaša, ne dopušča, da bi kam drugam k spovedi šli itd. Ta ničemurni namen odvzame spovedniku zasluženje pred Bogom, kateri ne sodi po tem, koliko jih je kdo spovedal, ampak kako jih je vodil k zveličanju. *b)* Pri-

Digitized by Google

stransko ravná, kdor med spovedenci brez pravega vzroka dela razloček, da n. pr. imenitne ali gosposke raje spoveduje kot uboge; ali se najraje peča z nekaterimi dušami, drugim pa ne daje prilike k spovedi; ali celó razločuje med spolom in starostjo. S tako pristranostjo, katero ljudje kmalu opazijo, odžene marsikaterega spovedenca, ali pa mu odvzame zaupanje do sebe; velikrat je to tudi povod pohujšljivemu govorjenju in sodbam čez njega in čez druge spovednike. Če že komu večjo skrb in ljubezen skazuje, naj so to veliki grešniki. *c)* Velik pogrešek v spovednici je boječnost. Brez ozira na osebo spokornikovo in ne gledé na nagnjenje do enega, ali brezčutje do druzega, mora spovednik od vsacega zahtevati, kar previdi, da mu je za zveličanje potrebno in bolj koristno. Treba je podučevati, opominjati brez bojazljivosti, zlasti če je treba tirjati povračenja krivice, odpuščenja sovražniku, odprave bližnje priložnosti v greh . . . naj si je grešnik človek kdor koli. Brez ozira na osebo, bodisi bogatin, mogočnjak, oseben prijatelj ali dobrotnik, je treba zadostno vprašati po rečéh, katere se morajo razodeti v spovedi, treba veliko pokoro naložiti, odvezo odložiti, odreči, če treba. Naj le spovednik ljubeznivo ravná ozir načina, suaviter in modo, a vedno srčno ozir stvari, fortiter in re, ne gledé na osebo spokornikovo. Besede, katere je govoril Bog preroku Ecehijelu (3, 18), veljajo tudi o spovedniku: »Kedar hudobnemu porečem: umrl boš, umrl! pa mu ne oznaniš ter ga ne opominjaš, da naj se s svoje hude poti povrne in živi: bo hudobni sam v svoji hudobiji umrl, toda njegovo kri bom jaz tirjal iz tvoje roke!« *d)* Jako zoprna je tudi samopridnost, ako se jej dá spovednik voditi, kar bi se zgodilo, ako bi se oziral na darila, dobrote, koje je od dotičnih spovedencev že prejel ali jih morda pričakuje, in bi iz strahu, da bi mu ne ušla ta korist, proti omenjenim spokornikom mehkeje ravnal, ter si ne upal resnice naravnost povedati; bi gladil, kjer bi moral izruvati, bi iskal najvljudnejših izrazov, ko bi moral grajati z resno besedo. Da bi tudi sence samopridnosti ne bilo v spovednikih, ljubljanski obrednik celó radovoljno ponujane darove pri spovedi sprejemati ostro prepoveduje, rekši: ». . . occasione confessionis excipiendae, vel jam exceptae quidquam etiam sponte oblatum accipere serio prohibemus.« Tudi ne smé duhovni pastir od spovedenca nikoli tirjati, ako mu je za pokoro naložil maše, da bi jih dal njemu brati, ali da bi se v njegovi cerkvi morale brati, ampak še opomni naj dotičnika, da mu je to svobodno, samo da stori svojo dolžnost.

Digitized by Google

e) Jako žalostne posledice utegne imeti neprevidnost v občevanji s spovedenci, zlasti s spovedenkami, ko bi se mašnik z njimi podal v preveliko zaupljivost, ki je nevarna njegovi kreposti, ali vsaj njegovemu dobremu imenu. Zlasti je treba vse pazljivosti in opreznosti duhovnemu pastirju, kedar ima kot spovednik opraviti z mlajšim ženstvom, in naj so tudi pobožne duše: resna naj mu je vselej beseda, vsega nepotrebnega pogovarjanja naj se ogiblje, jako previden naj je pri izpraševanji, in vedno naj čuva nad svojim srcem. V zasebnem življenji naj s spovedenci sploh ne ravná preveč po domače, ker si s tem uniči ali vsaj zmanjša spoštovanje, katero mora spovedenec imeti do spovedi in do spovednika; posebno svaré moralisti pred veliko prijaznostjo do spovedenk. Sv. Avguštin pravi: »Verujte mi, škof sem, resnico govorim v Kristusu, ne lažem, cedre libanske in tiste, ki so v čedi zvonec nosili, videl sem pasti pod to podobo duhovne prijaznosti.« *f)* Slednjič naj gleda spovednik, da ni ne prestrog, ne preprizanesljiv: hodi naj zlato srednjo pot. Obeh čaka velika odgovornost pred Bogom: spovednika, ki je premehak, ki grešnika po potrebi ne izprašuje, da bi spopolnil njegovo nepopolno spoved, ali ga še celó ne posluša; ki ga kolikor treba ne podučuje, ne opominja, ne svari; ki ga nikoli ne spodbada k prizadevanju za večjo popolnost; ki nikoli drugih pokoril ne naklada, kot kake »očenaše«; ki vsacega brez razločka odvezuje, da mu le reče, da se hoče poboljšati — pa tudi preostrega, ki spokornika muči z nepotrebnim izpraševanjem, ali ga nadleguje s predolgim podučevanjem in prehudim svarjenjem; ki le predolgo, prerazno pokoro naklada; ki samo takim odvezo daje, ki so brez smrtnega greha, ali ki so se že poboljšali . . .

3. Prav zeló je priporočati spovedniku kratko bližnje pripravljanje. Naj ne hodi nevoljen v spovednico, ampak veselega srca; kajti naj si je tudi res težavno, trudapolno spovedovanje, je pa tudi zeló tolažljivo, zaslužno: koliko duš vesten spovednik reši pekla in jim odpre nebeške duri, pravičnega stori še pravičnejšega, svetega še svetejšega, nebeščani se veselé njegovega delovanja, božja pomoč mu je ob strani, čaka ga veliko plačilo v nebesih. Naj tedaj že naprej Bogu daruje svoj trud in stori namero: čast božja pa zveličanje duš! Kedar se mu dozdeva, da bo imel opraviti s hudimi, težavnimi prigodki, naj se na-nje pripravlja, naj premišljuje, bere. Da vé takim spovedencem, ki pogostno prihajajo k spovedi, vedno kaj primernega in novega po-

Digitized by Google

vedati v poduk in tolažbo, je dobro, pazljivo prebrati nedeljski list in evangelij, da na to perikopo navezuje svoje nauke; pa tudi razne pobožne knjige mu dobro služijo v ta namen.[1]) Nikoli naj ne hodi spovednik na svoje prevažno delo, da bi si ne bil prej vsaj s kratko ter gorečo molitvijo prosil luči in pomoči od zgoraj. Pij IX. je dovolil za vsaki dan enkrat 100 dni odpustka vsem spovednikom, ki bi pobožno in s skesanim srcem opravljali to-le molitev: »Da mihi, Domine, sedium tuarum assistricem sapientiam, ut sciam judicare populum tuum in justitia et pauperes tuos in judicio. Fac me ita tractare claves regni coelorum, ut nulli aperiam cui claudendum sit; nulli claudam cui aperiendum sit. In me sit lenitas non remissa, asperitas non severa; pauperem ne despiciam, diviti ne aduler. Fac me ad alliciendos peccatores suavem, ad interrogandos prudentem, ad instruendos peritum. Tribue, quaeso, ad retrahendos a malo solertiam, ad confirmandos in bono sedulitatem, ad promovendos ad meliora industriam; in responsis maturitatem, in consiliis rectitudinem, in obscuris lumen, in implexis sagacitatem, in arduis victoriam. Inutilibus colloquiis ne detinear, pravis ne contaminer, alios salvem, me ipsum non perdam. Amen.« — Počasnih korakov, resnobnega obličja naj se dušni pastir podaja na kraj spovedovanja, ne da bi si ogledoval ljudi krog spovednice.

§ 185.

O dolžnostih spovednikovih v obče.

Vredno in koristno pa blagonosno oskrbuje duhovni pastir zakrament sv. pokore, ako natančno svoje dolžnosti izpolnuje pri spovedi in po spovedi. Pri spovedovanji mora kot sodnik, učitelj in zdravnik spoznavati duševno stanje svojih spokornikov, njih grehe in glavne strasti; mora jih učiti, opominjati, svariti, h kesanju nagibati in k sklepu poboljšanja in zadostovanja; mora dušni bolezni primerna zdravila ukazovati, pokorila določevati in slednjič sodbo izreči, ter odvezo dati, odložiti ali pa odreči. Po spovedovanji je duhovnemu pastirju po možnosti poprav-

[1]) N. pr. Tom. Kempčana »Hoja za Kristusom«; Frančiška Sal. »Filoteja«; Lavr. Skupuli-ja »Duhovna vojska«; Humbertove »Resnice sv. vere«; Frid. Baraga »Zlata jabelka«, »Nebeške rože«; Slomškovo »Krščansko devištvo«, »Življenja srečen pot« itd.

Digitized by Google

ljati morda storjene pogreške, in dolžnost spovedne molčečnosti natanjko izpolnovati. O vseh teh posameznih spovednikovih dolžnostih moramo govoriti nadrobno.

§ 186.

Preiskovanje vestnega stanu spokornikovega z vpraševanjem.

Da more spovednik svoje trojno opravilo kot sodnik, učitelj in zdravnik vestno izvrševati ter do spokornika svojo dolžnost zvesto spolnovati, mora mu spovedenec svoje vestno stanje natanko razodeti ter se mu odkritosrčno obtožiti vseh svojih storjenih vsaj smrtnih, še ne naravnost mu odpuščenih grehov po številu, vrsti in tistih okoliščinah, ki greh spremené v drugačnega. O tvarini zakramenta sv. pokore smo že govorili (gl. § 172), pa tudi o bistveni lastnosti spovedi, o popolnosti, ter povedali, kdaj zadostuje formalna popolnost (gl. § 174, II. 2). Kedar toraj spokornik sam obtoževaje se predloži potrebno daljno tvarino, in tudi ozir bližnje tvarine ni nikakovega dvoma, ter je spovedniku vestno stanje spovedencevo jasno, takrat duhovni pastir more kar brž svojo dolžnost vsestransko storiti. Ako pa spovednik iz obtožbe spokornikove ter iz vsega govorjenja in vedenja njegovega zadostno ne spozná grešnosti njegove, ali umstvenega in nravstvenega stanja spovedenčevega, ali če dvomi o pripravnosti njegovi za sv. odvezo; takrat mora najprej o vsem tem kot spovednik poizvedati, kar se zgodi s primernim vpraševanjem. Za spovednika v tem slučaji nastopi dolžnost popraševanja. O tem toliko važnem spovednikovem opravilu nam je govoriti nadrobneje, in sicer: kdaj, po čem je popraševati pri spovedi, in kako?

I. Kdaj? Spovednik mora vpraševati, kedar to zahteva namen zakramenta sv. pokore; toraj zlasti tedaj, kedar je treba dopolniti nepopolno obtožbo, pa tudi, da more grešnikovo pripravnost za odvezo spoznati in presoditi.

1. Prav mnogi spovedenci se ne obtožijo svojih grehov dosti jasno in določno, ali ne povedó števila, vrste velikih grehov: nekateri zavolj nevednosti, iz slabega poznanja samega sebe ali zapovedi božjih; drugi zavolj zanikarnosti v izpraševanji vesti; eni iz boječnosti in napačne sramežljivosti, ali iz strahu pred spovednikom; morda celó iz hudobne volje, ker se grešnik ne mara poboljšati in zato noče greha povedati pri spovedi, katero opravlja prisiljen po drugih ali iz navade itd. Kedar spovednik méni, da

Digitized by Google

je táko ali enako krivo nepopolne spovedi, mora s primernimi pa krotkimi vprašanji skrbeti, da obtožba postane popolna. Zlasti nevedneža in v izpraševanji svoje vesti zanikarnega ne smé odgnati, češ, ko se bolje pripraviš, tedaj pridi. Neomikan spokornik pride večinoma ravno tako nepripravljen nazaj, ali ga pa celó ni, ter nadalje živi v smrtnih grehih. Takim gre prijazno in potrpežljivo z vprašanji pomagati k popolni spovedi in podučiti jih, kako se morajo vprihodnje pripravljati na spoved. A nasproti bi tudi napačno bilo, ako bi spovednik ne hotel poslušati spokornika, ampak bi ga kar izpraševati začel ter s samimi njegovimi odgovori se zadovoljil. Čeravno bi grešnik prosil spovednika, naj ga kar poprašuje, moral bi mu ukazati, da se naj prej sam obtoži, kolikor vé in zná; potem še le naj mu pomaga s primernimi vprašanji.

Nepoznanim spovedencem je treba mnogokrat po končani samoobtožbi najprej staviti nekatera v v o d n a v p r a š a n j a, da po njih v obče spozná dušno stanje spokornikovo, n. pr.: Kdaj si bil zadnjič pri spovedi, ali si dobil sv. odvezo, si bil pri sv. obhajilu, ali si opravil naloženo pokoro? Časih je tudi potrebno vprašanje po stanu, opravilu itd. A taka vprašanja treba je zlasti omikancem previdno in takó zastavljati, da spoznajo potrebo vprašanja in da ne menijo, da spovednik poprašuje iz zvedavosti. Po tacih pričetnih vprašanjih naj skuša še spovednik nepopolno obtožbo dopolniti in storjene grehe zadostno spoznati, da more spokorniku nasproti svojo dolžnost storiti kot učitelj, zdravnik in sodnik. Vpraša naj zato kolikor je treba:

a) po š t e v i l u storjenih velikih in celó takih malih grehov, kateri prav mnogokrat vodijo k smrtnim. Pri grehih, katere je spovedenec storil mnogokrat, ter se ne spominja števila, zadostuje približno število. Ako še tacega ne more povedati, naj ga vpraša spovednik, kako dolgo je živel v tem grehu ali grešni navadi in kolikokrat primeroma na mesec, teden, dan se je pregrešil v zadevni reči. Pri nekaterih notranjih grehih, n. pr. pri sovraštvu, zadostuje izvedeti čas, trajanje dotičnega grešnega stanja.

b) Treba je vpraševaje pozvedati v r s t o ali posebnost greha. Ako se spokornik n. pr. obtoži: bil sem nezvest, treba je vprašati: kako je bil nezvest? Ali dolžnosti stanú ni vestno opravljal, ali je kako obljubo prelomil, morda kaj ukradel, goljufal, ptuje blago si pridržal? Pri obtožbi: sem o bližnjem slabo govoril, bilo bi vprašati, je li bilo opravljanje ali ob-

Digitized by Google

rekovanje? Ako se kdo spové: grešil sem zoper šesto božjo zapoved, treba je vpraševaje izvedeti, če je grešil le v mislih in željah ali z govorjenjem, v dejanji. In če v dejanji, kake vrste nečisti greh je bil: ali je bil sam, ko je storil kaj grešnega zoper šesto zapoved, ali s kom drugim, z moškim, z žensko, s samsko, z zakonsko s sorodno osebo? . . . Enako je treba primernih vprašanj pri nejasnih, splošnih obtožbah: Zoper vse zapovedi sem grešil, vse grehe sem storil, največji grešnik sem itd.

c) Da more spovednik vsestransko storiti svojo dolžnost, mu je mnogokrat popraševati po takih vnanjih ali notranjih okoliščinah, katere zlobo grehov dokaj zvikšujejo ali zmanjšujejo, n. pr.: če je dotični vedel, da je to greh, če je storil s premislekom, kako namero je imel pri grešnem početji, kake posledice je imelo njegovo dejanje, mu je mar bilo lahko vedeti za take nasledke . . .? Tudi pri nedoločni izpovedi, kakor: sem bil pijan, sem imel nečiste misli, sem pohujšljivo govoril, sem v nedeljo delal, nisem bil pri maši itd. je treba izvedeti, je-li res vse to bilo grešno dejanje, in po koliko je bilo grešno; kajti pri vestnih in pobožnih spovedencih se mnogokrat razodenejo take okolnosti, da še govoriti ni o pravem grehu. Za preiskovanje posameznih grešnih dejanj spovedniku dobro služijo znana vprašanja: Quis? Quid? Ubi? Quibus auxiliis? Cur? Quomodo? Quando? [1])

d) Prašati je po tacih grehih, v katere je grešnik po njegovi spovedi soditi prej ko ne padel, a nič ne omeni o njih.

---

[1]) Quis? Časih je mnogo na tem, kdo je storil grešno dejanje: svetnega ali duhovskega stanu, samski, zakonski, veljaven mož ali prost služabnik? itd. — Quid? V čem je bil greh? So bile želje, besede, dejanje in kakšno? Po tem vprašanji se mnogokrat pokaže, ali je bil greh velik ali odpustljiv? Velike važnosti je to vprašanje pri 7. božji zapovedi. — Ubi? Pri nekaterih grehih je na tem, izvedeti, če so se zgodili n. pr. pred otroci, ljudem v pohujšanje, v cerkvi itd. — Quibus auxiliis? Se je mar že delj pripravljal na dejanje, kakšna sredstva je rabil, ali je privzel še drugih, jih zapeljal, da so pomagali? — Cur? S kakim namenom, po naključji ali nalašč, s prevdarkom? — Quomodo? Kako je prišlo do grešnega dejanja? Ali se je v dosego cilja rabilo zapeljevanje, obetanje, zvijača, sila? Mar na tak način, da se je sum zvalil na koga druzega? — Quando? To navadno ne dela razločka med grehi, če je bil storjen na nedeljo ali na delavnik, pač pa je n. pr. pohujšanje še večje, ako ga kdo ljudem daje na velik praznik ali véliki petek . . . Važna za presojevanje vestnega stanu so časih vprašanja: Kdaj zadnjič? Čez koliko dni po zadnji spovedi?

Digitized by Google

Tako je n. pr. igra za denar mnogokrat združena z jezo, kletvijo, hudim prepirom, z goljufijo, pretepom . . .; pijanost s kletvijo, klafanjem, z nečistostjo . . .; jeza s preklinjevanjem, pretepanjem, z neusmiljenjem proti živini . . .; shajanje z osebo druzega spola navadno ni brez raznih grehov zoper šesto zapoved itd. Ako se spovedenec obtoži glavnega greha, o tacih pa molči, ki so večinoma z njim v zvezi, takrat je vprašati po dejanji, katero je utegnil storiti. Sramotnejše grehe spovedenci večkrat naznanijo le na daleč, n. pr. imam nekaj znanja, pri kupčiji nisem bil prav odkritosrčen, ter pričakujejo, da jih spovednik popraša, kar naj tudi stori. — Ko bi spovedenec nič ne povedal o kakem smrtnem grehu, za katerega pa spovednik gotovo vé, da ga je storil, bodi-si, da je dobro mu znanega grešnika sam videl v zločinstvu, n. pr. zelo pijanega, med pobijalci . . ., bodi-si, da je za pregreho dotičnika izvedel po čisto zanesljivih ljudeh, takrat ga je treba opomniti na greh, a prav opazno. Po končani obtožbi naj ga vpraša, če ima še kaj na vesti. Ako molči, naj mu velí, da dobro pomisli, če ni še kaj, kar bi se ne bil spovedal, ter naj morda od daleč omeni stvari. Ko bi še vedno molčal, naj mu prijazno sicer, a naravnost pové: Ali se ne spomniš, da si ta in ta čas, na tem in tem kraji storil ta-le greh? Ako se še ne vdá, naj mu govori o strašnih posledicah nevredne spovedi in božjeropnega obhajila ter naj ga prav živo nagovarja k odkritosrčnemu spoznanju. Če še ne spozna greha, naj mu pové, da mu ne smé dati odveze, kajti za-se ima (spovednik) prepričanje, da je to in to res storil, a ker trdovratno taji, je nepripraven za odvezo. Spominja naj grešnika prežalostnega stanja človeka v smrtnem grehu živečega, in prosi naj ga, da kmalu kam gre k spovedi ter naj se odkritosrčno spové. Tako pa gré spovedniku, kaj pa da, le takrat ravnati, če ima prepričanje, da je dotični spovedenec oni smrtni greh res storil, in da se ga ni še nikjer spovedal. Kedar pa to dvojno ni prav gotovo in spokornika z modrim popraševanjem ne dovede do spoznanja, takrat mu odveze ne smé odrekati, ker je mogoče, da se on sam moti v osebi (kar se lahko zgodi), mogoče, da se mu ni istinito sporočilo, ali da je spokornik v nepremagljivi nevednosti, ali da se je že kje spovedal dotičnega greha. Kedar je namreč odkritosrčnost spovedenčeva le dvoumna,

Digitized by Google

takrat pri spovedi veljá pravilo: »In dubio credendum est poenitenti tam pro se, quam contra se dicenti.« — Težavnejše je ravnanje spovednikovo, ako za kak velik greh spovedenčev vé le iz spovedi nekoga drugega, zlasti iz obtožbe sogrešnikove. N. pr., ako prideta mož in žena, ženin in nevesta skupaj k spovedi, ter se morda mož spové tatvine, kojo je storil s pomočjo in sodeležbo svoje žene, ali nevesta se obtoži, da je zadnje tedne enekrati se dejanjsko s svojim ženinom pregrešila zoper šesto božjo zapoved; a ko žena in ženin pri spovedi prideta na vrsto, prav nič ne omenita o dotičnem vkupnem grehu. Tu spovednik ne more in ne sme naravnost poprašati po zadevnem grehu, ker ga veže spovedna molčečnost, ampak zeló previdno in modro mora ravnati, da ne izdá spovedne tajnosti. Vpraša naj njega, ki o dotičnem grehu nič ne omeni, kedaj je bil zadnjič pri spovedi in če je dobil sv. odvezo; kajti mogoče je, da se je vkupnega greha spovedal že kje drugej. Ako izvé, da od takrat, ko je bil omenjeni greh storjen, ni bil pri spovedi, naj mu taka vprašanja stavi, da bi se moral spomniti onega greha, ako je morda pozabil nanj. Govori naj mu n. pr. o veliki sreči kristijanovi, ako dobro spoved opravi, in o grozni nesreči nevredne spovedi, ter naj mu reče, da mu hoče z nekaterimi vprašanji pomagati k dobri spovedi, in začne naj mu staviti vprašanja v vrsti dekaloga. Pri dotični zapovedi naj toliko jasno vpraša, da se mora spomniti vkupnega greha. In če pravi: nisem! mu ne more očitati, da neresnico govori, ker bi s tem prelomil spovedno molčečnost, ampak h koncu vpraševanja naj še reče: »Še enkrat sedaj malo pomisli, morda se še kacega velicega greha spomniš, brez strahu se ga spovej, da prejmeš sv. odvezo.« In če še vedno taji? Za ta slučaj uči sv. Alfonz Lig. (L. VI. n. 631) in z njim dokaj drugih moralistov (Scavini, Kenrick, Schneider, Müller . . .), da spovednik, ki je moralno prepričan, da spovedenec nalašč taji greh, mu ne smé dati odveze, ker mu kot nepripravljenemu nič ne koristi; povedati mu pa tudi ne smé, da mu ne more dati odveze, ker bi s tem izdal spovedno tajnost, ampak samo »Misereatur . . . Indulgentiam . . .« ali kaj druzega primernega naj moli nad njim ter naj križ stori čez njega. Kedar pa ni prav gotovo, da je spovedenec nalašč zamolčal greh (kar utegne večinoma biti), takrat naj ga spo-

Digitized by Google

vednik odveže pogojno. So pa drugi nravoslovci, trdeči, da se takemu spokorniku mora dati sv. odveza, ako ni druzega vzroka, da bi mu jo odrekel; kajti ne le, da utegne kaka zmota kriva biti nepopolne obtožbe, pa tudi spovednik, ko bi celó res tajil spovedenec (pravijo), ne smé onega, kar je v drugi spovedi izvedel, tako rabiti, da bi grešniku odrekal odvezo. Zenner piše: »Quibus omnibus tentatis, si tamen negare persistit, absolvatur; strictius enim sigillum quam confessionis materialis integritas obligat, nec illud ad impedienda poenitentis aut aliorum peccata, aut ad quodcunque bonum procurandum violari potest«. Tudi Gury je take misli, ki se nam res najprimernejša zdi; a storí naj spovednik po različnosti dogodka.

e) Ker mnogokrat spovedenci nič ne omenjajo o grehih opuščenja pa o nespolnovanji stanovskih dolžnosti, mora jih spovednik po tem vpraševati, zlasti če se mu dotični spokornik zdi bolj mlačen kristijan. Ako ima duhovni pastir v spovednici opraviti s kakimi višjimi osebami ali dostojanstveniki, naj jih po spolnovanji stanovskih dolžnosti vprašuje z vso modrostjo, da se jim ne bo zdelo, kakor bi se spovednik neopravičeno vtikal v zadeve njihove službe.

Jako koristno je spovedenca slednjič še vprašati, če ima morda še kaj povedati, če mu še kaka reč vest teži? Pri nepoznanih, zlasti bolj zanikarnih spovedencih, in pa pri tacih, ki so med spovedovanjem kazali nekako plahost, boječnost, ali ki so še le po prijaznem vpraševanji razodeli večje grehe, o katerih so v začetku molčali, pri tacih naj k sklepu še vpraša duhovni pastir: »Ali ti je vest sedaj mirna? Ali meniš, da so bile vse prejšnje tvoje spovedi dobre? Ali nisi kedaj zamolčal kakega velikega greha? S takimi in enakimi vprašanji utegne spovednik veliko dobrega storiti, dokaj neveljavnih spovedi odvrniti, marsikateremu grešniku vest upokojiti in ga rešiti.

2. Tudi spokornikovo pripravnost ali nepripravnost za odvezo je treba mnogokrat poizvedeti še le po vpraševanji. Da more dušni pastir kot sodnik prav ravnati z grešnikom ter mu odvezo dati, odložiti ali odreči, mora zraven njegovega vestnega stanja tudi še spoznati resničnost njegovega kesanja in sklepa. ali verjetnost njegovega poboljšanja. Ako mu to iz spovedenčeve obtožbe dosti jasno ne postane, mora do te potrebne vednosti priti s primernim popraševanjem. A k temu ni dovelj, da bi greš-

Digitized by Google

nika v obče vprašal: ali ti je žal, ali se meniš poboljšati . . ., ampak mnogokrat je treba pogledati v njegovo prejšnje življenje ter poprašati ga n. pr.: »Kdaj si poslednjikrat ta greh storil, kdaj vprvič po zadnji spovedi?« Dobro znamenje je, ako se je delj časa po zadnji spovedi zločinstva zdržal ali ga sedaj že dolgo ni storil. — »Ali si se imel tudi pri zadnji spovedi obtožiti tegà greha, koliko časa že živiš v tem grehu, kolikrat ali na koliko časa v tej dôbi si ga storil, ali si se ga vselej odkritosrčno obtožil v spovedi?« Po tacih vprašanjih vedel bo spovednik presoditi, če je dotični spokornik grešnik iz navade in kako močna je ta navada. — »Ali te niso spovednik podučili, da je to velik greh; kaj ti niso povedali, kakšne pomočke moraš rabiti k poboljšanju?« »Ali si tako storil, kakor se ti je velelo, ali si se prizadeval za poboljšanje?« Tako spovednik spozná povračljivega grešnika, pa tudi, ali je povračljiv iz hudobije ali iz slabosti. — Ako spovednik izvé, da je spovedenec od zadnje spovedi kak velik greh veliko manjkrat storil kakor poprej, ali da ga celó več storil ni, naj z modrimi vprašanji skuša še poizvedeti, iz katerih nagibov se je greha zdrževal: ali iz ljubezni do Boga in ker ga je trdna volja poboljšati se; ali morda le zato, ker prilike ni imel za greh, ali ker se je bal slabih časnih posledic? Vpraša naj tudi, če je že storil ali vsaj začel spolnovati, kar je zarad storjenih grehov dolžan storiti, in kar mu je bilo morda že ukazano po spovedniku, n. pr. če je storjeno škodo popravil, obrekovanje preklical, s sovražnikom se spravil? In če ne, zakaj tega še ni storil? Ali si še v isti bližnji priložnosti in nevarnosti greha, kaj da je nisi zapustil? Kake misli in čustva te obdajajo po storjenem grehu, kaj meniš sedaj storiti?... Po tacih vprašanjih se spoznava grešnikov kes in sklep poboljšanja.

II. K a k o treba spovedniku vpraševati? Kar tiče ravnanje pri popraševanji, veljajo ta-le pravila:

1. Pred vsem mora spovednik pred očmi imeti n a m e n izpraševanja, ki je ta, da se nepopolna spoved dopolni, pa da se dušno stanje grešnikovo spozná, in da tako postane možno, spokornika prav podučiti, primerno pokoro mu naložiti ter odvezo mu dati ali odreči. Pred vsacim vprašanjem naj toraj pomisli duhovni pastir: ali je treba, da to vprašam? Skrbno se spovednik ogiblji vseh vprašanj, ki razodevajo le radovednost, n. pr. po imenu, domovanji, po nepotrebnih okolnostih greha itd. Popraševati spovedenca pri spovedi ali zunaj spovedi po sogrešnikovem imenu, stanovanji ali drugih okoliščinah, sogrešnika razodevajočih, je spo-

Digitized by Google

vedniku prepovedano pod smrtnim grehom in pod kaznijo odstave od spovedovanja. Gl. § 180, št. 1. Ko bi pa spovedenec sam od sebe imenoval svojega sogrešnika, mora ga opomniti spovednik, da tega ne smé storiti nikoli več. Z vprašanjem po sogrešnikovih okoliščinah ne smemo zameniti vprašanja: če je sogrešna oseba morda s spovedencem v rodu, pa v katerem kolenu; ali: če z njim prebiva v isti hiši? Ta vprašanja so potrebna, da izvé vrsto storjenega greha, pa da spozna bližnjo priložnost, ter jih spovednik mora staviti, ko bi se tudi na ta način zasledil complex. Zarad odvrnjenja kake velike škode je časih potrebno, da se sogrešnik komu naznani. A v tem slučaji naj spovednik spokorniku samo ukaže: temu in temu moraš sogrešnika naznaniti; nikoli pa ne smé tirjati, da se njemu naznani. Redno še prevzeti ni treba take naznanitve, ko bi tudi spovedenec sam to prosil.

2. Vpraševati je treba krotko, prijazno, z ozirom na stan, omiko, starost in spol grešnikov. Spokornik naj spozná, da spovednika vodi očetovska ljubezen.

3. Vprašanje naj je kratko, razumljivo, sicer prosti ljudje ne vedó kaj odgovoriti. Ogibati se je torej spovedniku nepotrebnih pristavkov, govorskih zavinkov, preabstraktnih in presplošnih vprašanj, n. pr. ali spolnuješ svoje očetovske, materine dolžnosti . . .; razdrobi naj vprašanje ter praša po posameznostih.

4. Spovednik naj vprašuje v pravem redu, t. j. s prvega bolj v obče, potem še le posebej; prestopa naj od manjšega do večjega; od grešne priložnosti do grešnega dejanja; od pričetka do nadaljevanja, izvrševanja in nasledkov storjenega greha. Tega reda naj se drži duhovni pastir pri posameznih grehih, zlasti pri nečistih, ako se pokaže potreba vpraševanja. Takó ravnaje ne izpusti kaj važnega, in vé o pravem času jenjati od daljnega izpraševanja.

5. Tudi varno in previdno je treba vpraševati, da z nikavnimi vprašanji [1]) zanikarnemu grešniku zvijač in izgovorov ne poklada na jezik; ali da popraševaje po okoliščinah, ki greh zvekšujejo ali predrugačijo, v spokorniku ne zbuja grešne radovednosti, in da ga ne uči grehov, kateri mu še niso znani. Gotovo je bolje, da ima spoved samo notranjo popolnost, kakor da bi spovednik z neprevidnim vprašanjem ga seznanil s kakim grehom in skuš-

[1]) Taka neprimerna vprašanja bi bila n. pr.: »Maše ob nedeljah nisi opuščal? Pijan nisi bil? Sedaj nista več v sovraštvu?«

Digitized by Google

njave mu zbudivši ga postavil v nevarnost smrtno grešiti. Take previdnosti je treba zlasti pri mladini in še prav posebno pri grehih zoper šesto zapoved. Tu je treba tako vprašati, da spovedenec le bolj sam pripoveduje, kaj in kako se je zgodilo. A tudi takrat, kedar se spokornik nečistega greha spové, pa ne zadostno, smé spovednik le toliko vprašati, kolikor je prav treba k dobri spovedi. Vpraša naj vselej le s spodobnimi besedami, in ko bi bil tudi spovedenec rabil nečedne izraze; to zahteva že samo spoštovanje do sv. zakramenta. Sv. Karol Bor. uči: »In peccatis luxuriae summam animi sollertiam cum pari circumspectione verborum debebit usurpare confessarius. Itaque cum in iis speciem peccati et circumstantias, quae multum praegravant illud, satis intellexerit, ulterius nihil studeat inquirere« (Inst. past. II. c 12). Segneri pa piše: »Cupio magnopere, te parcum gravemque esse interrogando circa materiam luxuriae, ne tibi accidat, quod pictori, qui cum Helenam exquisita diligentia depingeret, eiusdem cupiditate exardescere coepit et accendi.«

§ 187.

Dolžnosti spovednikove po grešnikovi obtožbi.

»Confessione patienter et attente audita, sacerdos perpendens peccatorum, quae ille admisit, magnitudinem et multitudinem, pro eorum gravitate ac poenitentis conditione, opportunas correptiones ac monitiones, prout opus esse viderit, paterna charitate adhibebit, eumque ad dolorem et contritionem efficacibus verbis adducere conabitur; atque ad vitam emendandam ac melius instituendam inducet, remediaque peccatorum tradet.« Tako spovedniku velí obrednik (ljublj. str. 52) ter mu s tem naklada v dolžnost: naj prevdarja velikost in število spovedanih grehov, da bo mogel kot sodnik pravično soditi, kot zdravnik primerna zdravila svetovati, in kot učitelj in duhovni oče grešniku po zgledu usmiljenega Samarijana rane zavezovati z vso ljubeznijo. Da spovedniku samemu ne zginja stud nad grehom in vnema za zveličanje duš, ki so odkupljene z drago krvjo Kristusovo, pa da hladen, brezčuten ne posluša o grešnikovi duhovni revi in nesreči, mora tudi zunaj spovednice mnogokrat premišljati hudobijo smrtnega greha, nesrečo grešnikovo, srečo človeka živečega v posvečujoči milosti božji, dolžnosti spovednikove itd. Le kdor sam čuti, da je greh največje zlo, on more s prepričavno besedo bližnjega odvračati od greha;

Digitized by Google

kar iz srca pride, k srcu gré. — Omenjene besede sv. cerkve pa spovedniku tudi ukazujejo, naj si prizadeva, da grešnik samega sebe in svoje dolžnosti prav spozna, storjene grehe obžaluje, trdno sklene poboljšati svoje življenje, in da se poprime vseh pomočkov, ki so potrebni k ohranjenju milosti božje. Oglejmo si te spovednikove dolžnosti posamič.

I. Spovednik mora toraj storiti svojo dolžnost kot učitelj: nevednega spokornika mora podučevati. Nevednost pa, katero mora spovednik odstranjati, zadeva ali najpotrebnejše verske resnice, ali pa dolžnosti spovedenčeve.

1. Ako bi spokornik celó tistih resnic ne vedel, katere je k zveličanju treba vedeti in verovati (necessaria necessitate medii), tedaj še zmožen ni prejeti zakrament sv. pokore. Kedar bi toraj kak spovedenec še tega ne vedel, da je en Bog, ki je pravičen sodnik ter dobro z dobrim, hudo s hudim povračuje; ko bi ne vedel, da so v Bogu tri osebe: Oče, Sin in sv. Duh, in da se je Sin božji za nas včlovečil, da nas je s svojim trpljenjem in smrtjo odrešil; ko bi se ne zavedal neumrljivosti človeške duše, tacemu spovednik kot nezmožnemu ne more dati sv. odveze. A skoraj se ni bati duhovniku v katoliških deželah, da bi našel toliko nevednega med doraslimi, ki so zdrave pameti; kajti dovelj je, da se teh glavnih razodetih verskih resnic zaveda in to veruje, če jih tudi ne zná povedati ali našteti, kakor jih podaja katekizem. Ako bi se pa vendar-le zgodilo, da bi pri spovedencu naletel duhovni pastir na tako neznanje, naj ga kar sam precej poduči o najpotrebnejšem. Poduči naj ga tudi takrat, če spazi pri spovedencu, da onega ne vé, kar je potrebno vedeti, da se zakrament sv. pokore in sv. rešnjega Telesa vredno more prejeti. In ko bi spovednik naletel na tacega spovedenca, ki bi neveden bil v resnicah, katere je znati treba necessitate praecepti, naj ga ne odžene, češ, prej se nauči tega in tega. Takó ravnaje bi malokdaj dosegel svoj cilj; naj ga raje takoj on sam v najpotrebnejšem poduči, pa mu naroči, da se ali sam ali s pomočjo koga druzega nauči najimenitnejših reči; ali pa, da k duhovnemu pastirju pride, da ga ta dalje poduči.

2. Nevednega spovedenca je treba podučevati tudi o njegovih dolžnostih. A tù nam je razločevati med premagljivo nevednostjo (ign. vincibilis) in nepremagljivo (ign. invincibilis), med zadolženo in nezadolženo. Kjer je nevednost nepremagljiva, tam

Digitized by Google

se dotična stvar človeku ne more šteti v greh, kajti »nihil volitum nisi cognitum«; če pa je nevednost premagljiva, toraj bolj ali manj zadolžena, tam za zadevnega odgovornost ne jenja, a ona je toliko manjša, kolikor težje je zmagati, odstraniti nevednost. Po teh pravilih je ravnati spovedniku pri podučevanji tacih spokornikov, pri katerih najde nepoznanje dolžnosti. V obče je spovednik dolžan vsacega nevednega spovedenca podučevati ozir njegovih dolžnosti, ozir tega, kaj je greh ali ni, kaj je dopuščeno in kaj ne. Ako je pa nevednost spokornikova n e z m a g l j i v a, toraj nezadolžena, takrat naj ga poduči in opomni le tedaj, če si smé res misliti, da bo grešnik po opominu ravnal. Če pa nima upanja, da bi kaj dosegel s svojim podučevanjem, takrat naj ga nikar ne opominja, ampak pusti naj spovedenca raje in bona fide. Tudi takrat naj spovednik raje molči, če se je prav res bati pohujševanja, velicega zgledovanja, prepirov . . ., ko bi podučil spovedenca. Izmed dvojnega neogibnega hudega voliti je namreč manjše zlo; tvarinski greh pa je manjše zlo, kot s premislekom storjeni greh. Dal bi pa spovednik povod k formalnemu grehu, ko bi spovedenca podučil v takem slučaji; on bi mu toraj več škodoval kakor koristil. Tu velja: »Levia permittenda, ut graviora subtrahantur.« Vsled tega pravila naj toraj spovednik molči ter naj ne opominja spokornika na dolžnost povračila, ako ga najde v dobri misli, ter nobenega upanja ni, da bi vrnil ptuje blago, katero do sedaj mirno kot svoje ima v hiši; naj ne pové spovedencu, da živi v neveljavnem zakonu, ako je v dobri vesti vstopil v zakonsko zvezo, ter se je za dotična oba res bati velike dušne škode, ko bi spoznala neveljavnost svojega zakona. (Kako je v takem primerljeji duhovnemu pastirju skrbeti za poveljavljenje zakona, o tem pozneje.) — Tudi v slučaji, kedar je spovednik opravičen dvomiti o uspehu dotičnega podučevanja in opominjevanja, naj za takrat še molči. V obče je toraj vselej takrat poduk in opomin opustiti, kedar spovednik ozir spovedenca v nezadolženi nevednosti nikakoršnega upanja nima, da bi opominjevanje pomagalo; a vendar mora tudi tacega spokornika zastran njegovih dolžnosti podučiti v naslednjih slučajih:

a) Če spovedenec sam vpraša, kajti popraševanje njegovo spričuje, da njegova nevednost že ni več popolnoma nepremagljiva. Spovednik pa naj je v tem primerljeji previden ter naj mu samo toliko odgovori, kolikor vpraša.

Digitized by Google

b) Kedar je upanje, da bo spovedenec, če ne precej, vendar pozneje po nauku ravnal. Ako tega upanja ni, naj spovednik s podučevanjem čaka na ugodnejši čas.

c) Ko bi spovedenec zaradi spovednikovega molčanja imel ostati v bližnji priložnosti greha, v kateri navadno privoli; tù ga mora duhovni pastir opomniti svete dolžnosti, bližnjo priložnost zapustiti, da se obvaruje greha.

d) Ako bi zavoljo spovednikovega molčanja škodo trpel občni blagor. Iz tega razloga mora spovednik vselej podučiti cerkvene in svetne predstojnike: duhovne pastirje, spovednike, učitelje, roditelje, gospodarje . . ., ako svoje dolžnosti zanemarjajo podložnikom v pogubo in pohujšanje, in ko bi to ravnali celó iz nepremagljive nevednosti. Enako je tudi vselej treba podučiti vernike, kateri pogostokrat prejemajo sv. zakramente, če so zaradi svojih tvarinskih grehov, zaradi pregreškov iz nezadolžene nevednosti storjenih, drugim v pohujšanje in spotikljej.

Ako dušni pastir najde svojega spovedenca v premagljivi toraj zadolženi nevednosti ali zmoti, mora ga vselej po potrebi podučiti in opomniti. Podučevati toraj mora spokornike zastran dolžnosti njih stanú in službe, ozir dolžnosti povračevati, bližnjo priložnost zapustiti; povedati jim mora, kaj je greh, in kaj ni, ako se morda obtožujejo reči, ki niso grešne, ali vsaj za-nje ne. Previdno je treba podučevati spovedniku zlasti ženine in neveste pred poroko, ali že poročene o poglavitnejših dolžnostih zakonskih, da v svojem novem stanu zaradi nevednosti ne bota imela za greh, kar ni, ali za dopuščno, kar je greh itd.

II. Ko je spovednik storil svojo dolžnost kot učitelj, naj jo potem še izpolni kot zdravnik, t. j. pripravi naj spovedenca, kolikor se mu zdi potrebno, do spoznanja njegove dušne bolezni, vname naj v njem želje po zdravji, in poda naj mu potrebnih zdravil. Z drugo besedo: spovednik naj po potrebi z vso resnobo spovedencu razkazuje grdobijo in škodljivost storjenih grehov, da se jih sramuje, da jih obžaluje in trdno sklene se nič več povrniti; tako v njem zbudi k odpuščenju grehov neogibno potrebni kes in trdni sklep.

1. Svarjenje spovednikovo naj je primerno velikosti grehov. Spokornike, ki so storili le male grehe, ali tudi velike, a le bolj po nesreči, zavolj neprevidene slabe priložnosti, v silni strasti . . ., take ni tako ostro svariti, kakor nje, ki že dolgo v

Digitized by Google

smrtnih grehih živé. Onim so primernejši nagibi ljubezni božje, tem nagibi strahú božjega. Izmed raznih smrtnih grehov, ki se jih je spovedenec obtožil, naj izbere najhujših nekaj, zlasti tacih, ki so imeli najžalostneje učinke, ter naj mu prav živo postavlja pred oči njih ostudnost in škodljivost. — Svareč se mora spovednik ozirati na posebne razmere spokornikove. Otroka naj svari po očetovsko, mladeniče in dekleta resnobno, zakonske in starejše sploh prijazno, omikanega vljudno; vse pa z ljubeznijo in krotkostjo. — Ravnati se je spovedniku tudi po dotičnih duhovnih potrebah spokornikov. Malosrčnih ne smé svariti trdo, da ne obupajo, marveč naj jim stavi pred oči usmiljenje božje in gotovo pomoč njegovo. Lahkomiselne in vnemarne vzbujaj iz grešnega spanja, z vso resnobo jim govoreč o pravici božji in o poslednjih rečeh. S takim, ki kaže znamenja nenavadnega kesanja, ravnaj spovednik kakor Kristus z Magdaleno, kakor oče v priliki z zgubljenim sinom, in spodbada naj ga k stanovitni molitvi, da mu Bog pomaga v vojskovanji zoper grešno poželjivost. Kdor ne razodeva kesanja, ali celó zagovarja grehe, zmanjšuje, njemu naj razkazuje spovednik: kako žalostno je bilo dosedaj njegovo življenje, v koliki nevarnosti večnega pogubljenja je živel, kolika škoda ozir dobrih del ga je zadela, opozoruje naj ga na posledice njegovih grehov itd. Tako svarjenje je silno koristno, ker beseda spovednikova globokeje v srce sega grešniku kot beseda pridigarjeva; naj ga toraj dušni pastir nikoli ne opušča, in ko bi spokornik tudi prišel k spovedi ves ledenega srca, ter nepripravljen. »Nullum dimittat, cui non scintillam injecerit, quae per gratiam Dei cor possit immutare«, pravi Eichstaetski pastoralni navod. Ljubeznivo, prisrčno in prešinljivo svarjenje spovednikovo mnogokrat pretrese srce grešniku, da mu more dati sv. odvezo, o katerem je prvi trenutek mislil, da ga bo moral spustiti brez te duhovne dobrote.

2. Kedar spozna, da je treba, naj spovednik zbuja v spovedencu r e s n i č n o k e s a n j e. Kdor hoče zakrament sv. pokore vredno prejeti, mora sicer sam skrbeti za to, da ima vsaj nepopolni kes in trden sklep svoje življenje poboljšati, a vendar jih pride veliko k spovedi brez vsega kesanja ter mislijo, da je vse opravljeno, ako spovedniku le povedó svoje grehe. Če tedaj spovednik spozná iz obtožbe ali iz vestnega stanú spokornikovega, da mu manjka resničnega kesanja, mu mora kot učitelj in zdravnik priti na pomoč, ter v njem zbujati stud nad storjenimi grehi pa žalost zavoljo razžaljenja božjega. V ta namen naj spovednik živo

Digitized by Google

pred oči stavi grešniku močne nagibe kesanja, kakoršni so: nesreče iz greha izvirajoče; strah zavoljo ostre sodbe božje in večnega pogubljenja; spomin božjih dobrot, katere grešnik vživa; ostudnost storjenega greha, ki oskrunja tempelj božji, človeško dušo, ter iz otroka božjega stori otroka jeze božje; primerjanje prejšnjega srečnega stanja s sedanjim nesrečnim grešnikovim stanom; delovanje, trpljenje in smrt Zveličarjeva za naše odrešenje; zgledi pravice božje, grešnika ostro kaznujoče, n. pr. Kajn, vesoljni potop, Sodoma in Gomora, Onan, Absalom, Juda izdajalec . . .; zgledi pravičnih, ki so najmanjše grehe britko objokovali in zanje ostro pokoro delali, n. pr. Terezija, Stanislav Kost., Alojzij itd. Ni pa treba, in tudi čas ne dopušča, da bi duhovni pastir pri vsacem spovedencu rabil vse te nagibe, ampak izbira naj izmed njih vselej tiste, ki utegnejo največjo moč imeti do zadevnega grešnika. Beseda naj je pri tem počasna, resnobna ter naj prihaja iz globočine srca, ne le iz spomina, sicer nima zaželenega učinka.

3. Kot zdravnik mora spovednik nadalje v grešniku zbujati trden sklep poboljšanja, ali pa vtrditi ga v sklepu, katerega je že sam storil. S primernimi opomini ga je pripraviti do tega, da ga je resna volja, bližnjo priložnost zapustiti ali vsaj z nasvetovanimi pomočki jo spremeniti v daljno; nevarnosti k grehu se ogibati; z grehom bližnjemu na duši, na telesu, časti ali blagu storjeno škodo poravnati, pa vseh potrebnih pomočkov se posluževati, da svoje življenje poboljša in v dobrem raste. Pri tem spodbujevanji naj se spovednik ozira na posebne razmere spokornikove, kažoč mu, kako se je ravno njemu varovati nevarnosti greha, kaj je v njegovih razmerah storiti, da poravna vse posledice grehov ter se zanaprej ohrani v milosti božji in raste v raznih čednostih. — In da spovednik ne goni svojega spovedenca brez orožja v boj zoper poželjivost in strast, mora mu podajati primernih pomočkov zoper greh, duhovnih zdravil zoper dušno bolezen njegovo. So pa ta sredstva splošna in posebna, t. j. pomočki zdatni, močni zoper greh katerikoli in za vsacega grešnika, pa posebni, ki so krepki ozir nekaterih grehov ter posebno primerni za dotičnega grešnika. Splošna sredstva zoper poželjivost in greh so: spomin na vsegapričujočnost božjo, misel na angelja varuha, zlasti ob času skušnjave, klicanje sv. imen, pobožni vzdihljeji[1])

[1]) N. pr.: Bog me vidi, kako bi mogel grešiti pred njegovim obličjem; — Gospod Jezus, usmili se me, Devica Marija, pomagaj mi; — Gospod, reši me, poginjam; — moj Jezus, usmiljenje; — angelj varuh, bodi mi pomočnik! itd.

Digitized by Google

k Jezusu, k Mariji, k svojim patronom; prav pogostno ponavljanje trdnega sklepa »Gospod, raje hočem umreti kot grešiti«; pogostno ter vredno prejemanje sv. zakramentov, spoved brž po storjenem velikem grehu; vsakdanje večerno izpraševanje vesti z zbujanjem kesanja; premišljevanje Jezusovega trpljenja, pobožnost križevega pota, premišljevanje poslednjih reči, duhovno branje . . . P o s e b n a sredstva se ravnajo po grehu in razmerah spokornikovih; taka so: vaja v čednostih, ki so glavnemu hudemu nagnenju grešnikovemu nasprotne[1]), skrbno ogibanje onih ljudi, krajev . . ., ki so dotičniku bližnja priložnost; sklep, kako se vesti, če zopet nastopi skušnjava in nevarnost, večkratno premišljevanje tacih svetopisemskih besedi, ki so pripravne dotičnega grešnika napolniti s studom pred zadevnim grehom in moralne moči mu dati, se krepko ustavljati ob času skušnjave; pri skušnjavah zoper sv. čistost urni bég itd.

Kar zadeva v n a n j o s t r a n spovednikovega podučevanja, opominjanja, svarjenja, bodi krotko in prisrčno. Če tudi je časih treba resnejega svarjenja, morajo vendar spokorniki spoznati iz vsega govorjenja spovednikovega, da s svojim prizadevanjem ne želi druzega, kot rešiti njih duše. Govori naj v spovednici dušni pastir nekako slovesno, počasno, prepričalno, da spovedencu sega v dno srca; a le kratko pa jedrno, kolikor se dá posluževaje se krepkih besedi sv. pisma in cerkvenih očetov. Preobilno govorjenje slabi v spovedencu pobožna čustva, mu vtrudi spomin in mnogokrat pripravi druge čakajoče spokornike v nevoljo. — Tudi je gledati spovedniku na to, da prav ogovarja spovedence, n. pr.: krščanski oče, mati . ., dragi mladenič . ., nam kristijanom je dolžnost . ., Bog ne daj, da bi mi pozabili . ., čuj, kaj Bog ukazuje, kaj sv. cerkev zahteva . ., vem, da sam spoznaš . ., da ti že vest pové itd. Na deželi je v obče navada, da se pri spovedi zakonski vikajo, samski tikajo. Čeravno bi spovednik morda spovedenca poznal, naj vendar v svojih ogovorih ne kaže tega, ter naj mu tacih naslovov ne daje, kakor mu jih sicer dajejo ljudje; tudi naj znanega spovedenca ne ogovarja po njega krstnem imenu.

---

[1]) Več o tem gl. § 188, II.

Digitized by Google

§ 188.

O pokori v obče, razna pokorila in pravila za njih nalaganje.

Ko je spovednik prevdaril vestno stanje spokornikovo ter mu dal potrebnih naukov in opominov, mu mora še pred odvezo kot s o d n i k in z d r a v n i k naložiti pokoro[1]), ki je tretji potrebni ter celovit, integrujoč del zakramenta sv. pokore. Imenujemo pa pokoro v obče vsa ona notranja in vnanja dejanja, s katerimi si spokornik prizadeva svoje poboljšanje dogotoviti in vtrditi, ter za storjene grehe božji pravici po Jezusu Kristusu zadostovati. Kake dolžnosti da spovedenec ima ozir spokornih del, mu po spovedniku naloženih, o tem smo že slišali (gl. § 174. III); tù govorimo le o nakladanji pokore.

I. Govoreč o pokori v obče nam je razločevati raznotera pokorila.

1. Najprej vsa spokorna dela po njih n a m e n u razdeljujemo v zdravilna, boljšavna (sat. medicinalis), in v kaznivna (s. vindicativa.) Z d r a v i l n a pokora se ozira v prihodnjost ter ima spovedenčevo voljo od hudega odvračati ali v dobrem potrjevati; s k a z n i v n o pokoro, ki ima vselej nekaj za grešnika neprijetnega, težavnega v sebi, naj bi pa spokornik za storjene grehe zadostoval, greh sam nad seboj kaznoval. Na dvojni ta namen spokornih del se mora ozirati spovednik, ko odbira in naklada pokoro; veli mu to tudi Rituale Rom., rekši: »Id vero ante oculos habeat, ut satisfactio non sit tantum ad novae vitae remedium et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum castigationem.«

2. Gledé i z v i r a so spokorna dela božja, prostovoljna in cerkvena. B o ž j a spokorna dela imenujemo one nadloge, stiske, križe itd., katere Bog ali po naturnem redu ali po drugih neznanih potih grešniku pošilja ali dopušča. Da more grešnik z voljnim prenašanjem tacih nadlog in naturnih neprijetnih posledic greha za svoje pregrehe Bogu po Jezusu Kristusu zadostovati, izrečno uči tridentinski zbor, rekši: »Docet praeterea synodus, tantam esse divinae munificentiae largitatem, ut non solum poenis sponte a nobis vindicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio pro

[1]) Ko bi spovedenec po prejeti sv. odvezi se spovedal še katerega greha, za katerega je treba nove odveze, moral bi mu za ta greh novo pokoro naložiti.

Digitized by Google

mensura delicti impositis, sed etiam, quod maximi amoris argumentum est, temporalibus flagellis a Deo inflictis et a nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Jesum Christum satisfacere valeamus« (Sess. XIV. c. 9). Zeló koristno je, ako spovednik na ta nauk sv. cerkve spominja spokornike, zlasti take, ki živé v raznoterih stiskah. — Prostovoljna pokora so tista spokorna dela, katera si grešnik naklada sam, ter je jako želeti, da si jih po nekoliko nalaga, da z njimi po Jezusu Kristusu zadostuje božji pravici. Ozir teh spokornih del naj spovednik podučuje zlasti nevedne, kakošna pokorila naj si nakladajo, da niso le kaznivna, ampak tudi zdravilna. — Cerkvena spokorna dela imenujemo tista pokorila, katera cerkev naklada po spovednikih spokornikom v zadostovanje. Prva stoletja krščanstva so v zadostovanje za očitne ter velike pregrehe nalagali očitno pokoro, ki je mnogokrat bila dolga in ostra, kakor nam spričujejo nekdanja spokorna zakonila (canones poenitentiales), ki pa niso bila po vsej cerkvi enaka, ampak različna po različnosti krajev in spokornikovih razmer. Škofje in njih namestniki so imeli oblast, od ostrosti cerkvenih pokoril po potrebi odjenjavati, ali v drugačna spokorna dela, zlasti v molitev in miloščino jih spreminjati. Pozneje je cerkev tudi sploh odjenjala od ostrosti pokore, in dandanes izbiro pa nalaganje spokornih del prepušča razumnosti spovednikovi. Natančno spolnovanje nekdanjih ostrih spokornih zakonil se dandanes res ne dá izvesti, ker bi bilo današnjim spovedencem skoraj vselej pretežavno, in odvračevalo bi marsikaterega od spovedi; a vendar naj spovednik posnema njih duha, da pri nalaganji pokore ne ravná samovoljno, ampak po gotovih pravilih, da so naložena spokorna dela primerna grehu in grešnikovi lastniji, in da spovedenca vé zavrniti, ko bi se nekoliko večje pokore ustrašil.[1])

[1]) Sv. Alfonz Ligv. imenuje nam važnejša nekdanja pokorila, izmed katerih naj po vrsti dekaloga nekatere navedemo. 1. Qui a fide desciverit, poenitentiam aget annis decem. Qui magos consuluerit, in poenitentia erit annos quinque. — 2. Quicunque sciens pejeraverit, 40 dies in pane et aqua et 7 sequentes annos poeniteat, et nunquam sit sine poenitentia; et nunquam in testimonium recipiatur, et post haec communionem percipiat. Si quis Deum, vel B. Virginem vel aliquem Sanctorum publice blasphemaverit, prae foribus ecclesiae diebus dominicis 7 in manifesto, dum missarum solemnia aguntur, stet, ultimo ex illis die, sine palio et calceamentis, ligatus corrigia circa collum; septemque praecedentibus feriis sextis in pane et aqua jejunet, ecclesiam nullo modo ingressurus. Singulis jam illis 7 diebus dominicis 3, aut 2, aut unum pauperem pascat, si potest, alioquin alia poenitentia afficiatur et in obitu ecclesia-

Digitized by Google

3. Po lastniji razločujemo trojna pokorila: dela zatajevanja ali post, dela dobrotnosti do drugih ali miloščina, pa dela poniževanja samega sebe ali molitev; kajti ta dela brzdajo ali zatirajo ona trojna poglavitna zla nagnenja, iz katerih vsi grehi izvirajo, namreč: poželenje mesa, poželenje oči in napuh življenja.[1])

a) Dela zatajevanja so: post v ožjem smislu, pridržek v jedi, pa tudi vsako brzdanje čutil, lastne ljubezni, dušnih in telesnih nagnenj in željá, n. pr. ogibati se pripuščenih veselic, iger, pritrgati si po nekoliko spanja, vaditi se molčanja, prostovoljno prevzemati težavna dela, prijazen biti do neprijaznih, ob razprtiji odjenjati, lastne hvale se ogibati, predstojnika takoj in z veseljem slušati itd.

b) Med dela dobrotnosti do drugih štejemo vsa dejanja, s katerimi se razodeva ljubezen do bližnjega, toraj vsa telesna in duhovna dela krščanskega usmiljenja, n. pr. miloščina v denarji, živežu, obleki; za bližnjega delati, za ubogega prositi pri bogatejem, bolniku streči, nevednega podučevati itd. Pri nalaganji miloščine v ožjem smislu je spovedniku previdno se ozirati na premoženje spokornikovo.

---

stica careat sepultura. Qui votum simplex violaverit, poeniteat tribus annis. — 3. Qui opus aliquod servile die dominica festove fecerit, poenitentiam aget tres dies in pane et aqua. Si quis jejunia a s. ecclesia indicta violaverit, poenitentiam aget dies 20 in pane et aqua. Qui in Quadragesima jejunium violaverit, pro uno die poenitentiam aget dies septem. — 4. Qui parentibus maledixerit, 40 dies poenitens sit in pane et aqua. Qui parentes injuria affecerit, tres annos; qui percusserit, annos septem. — 5. Si quis hominem occiderit, ad januam ecclesiae semper erit, et in obitu communionem recipiet. Si qua mulier sponte abortum fecerit, poenitentiam aget annos tres; si nolens, quadragesimas tres. Si quis per iram subitam, aut per rixam hominem necarit, poenitentiam aget annos tres. Si quis aliquem vulneraverit, vel ei aliquod membrum praeciderit, poenitentiam aget unum annum per legitimas ferias. — 6. Si laicus solutus cum foemina soluta concubuerit, poenitens erit tres annos. Qui turpiloquio aspectuque polluitur negligens . . . poenitentiam aget 20 dies. Qui incestum fecerit, poenitens erit 12 annos. Pro adulteris septenii et decennii poenitentia imponitur. Pro osculo seu amplexu impudico 30 dierum poenitentia statuitur. — 7. Si quis furtum de re minori . . fecerit, poenitentiam aget annum unum. Qui furatus est aliquid de ecclesiae supellectili, vel thesauro, vel pecuniam ecclesiasticam, oblationesve ecclesiae factas, poenitens erit annos septem. — 8. Qui falso testimonio consenserit, poenitens erit annos quinque. Falsarius in pane et aqua poenitentiam agat quamdiu vivit. — 9. 10. Rem alienam nefarie concupiscens, avarusque, poenitens erit tribus annis. Si quis concupiscit fornicari, si presbyter, poenitens erit annos quinque; si diaconus vel monachus, tres; si clericus aut laicus, annos duos.

[1]) I. Jan. 2, 16: »Zakaj vse, kar je (grešnega) na svetu, je poželenje mesa, in poželenje oči, in napuh življenja, kar ni iz Očeta, ampak iz sveta.«

Digitized by Google

c) Delo poniževanja samega sebe je najprej molitev v ožjem smislu: očenaš (morda združen s premišljevanjem te ali one prošnje), vera, krstna obljuba, tri božje čednosti, litanije, rožnivenec (časih za vsaki dan drugo skrivnost), spokorni psalmi (morda za vsaki dan druzega), in druge zlasti take molitve, s katerimi se dobivajo odpustki, razni pobožni vzdihljeji večkrat čez dan . . . Molitev kot pokora more biti tudi vsakoršna bogoslužna in pobožna vaja, kakor: poslušanje božje besede, po možnosti sv. maša ob delavnikih, obiskovanje sv. rešnjega Telesa, pogostneja spoved, izpraševanje vesti vsaki dan ali vsaj ob nedeljah, združeno z zbujanjem kesa in trdnega sklepa, duhovno obhajilo, čitanje pobožnih knjig, premišljevanje nekaterih verskih resnic (n. pr. poslednjih reči človekovih), duhovne vaje itd.

II. Spovednik mora pokorila za posamezne spovedence modro odbirati. Prav odbrana pa so spokorna dela, ako so primerna obojnemu namenu pokore, poboljšanju in zadostenju, in tudi osebni zmožnosti spokornikovi pa vsem njegovim razmeram.

1. Prvi namen pokore je poboljšanje grešnikovo, toraj bodi res boljšavna, zdravilna. Taka je, ako so odbrana spokorna dela poprejšnjim spovedenčevim grehom in zlasti njegovemu poglavitnemu slabemu nagnjenju nasprotna, kajti boljšanje grešnikovo je prav v tem, da se vadi v čednostih, ki so nasprotne prejšnjim pregreham njegovim. Sv. Gregor piše: »Sicut arte medicinae calida frigidis, frigida calidis curantur; ita Dominus noster contraria opposuit medicamenta peccatis, ut lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis praeciperet humilitatem (Homil. 32. in Ev.). Rimski obrednik pa velí spovedniku: »Curet, quantum fieri potest, ut contrarias peccatis poenitentias injungat, veluti avaris eleemosynas, libidinosis jejunia vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia. Rarius autem vel serius confitentibus, vel in peccata facile recidentibus, utilissimum fuerit consulere, ut saepe, puta semel in mense, vel certis diebus solemnibus, confiteantur, et si expediat, communicent.« Ker pa ni možno, vsacemu velikemu grehu posebej nakladati nasprotnih pokoril, naj spovednik ozir ima na poglavitno hudo nagnjenje spovedenčevo in po tem naj odbira pokoro, kajti, če je zatrta glavna strast, je pot zadelana tudi vsem drugim grehom, kateri iz nje izvirajo. Nalaga naj torej za pokoro napuhnjenim: ogibanje prilizovalcev, spominjanje svojih napak

Digitized by Google

in pregreh, hvala dobrih lastnosti svojega bližnjega, prijazno vedenje do nižjih, zlasti do tistih, katere so razžalili s svojo prevzetnostjo, premišljevanje svetopisemskih besedi: »Vsak, kateri se povišuje, bo ponižan; kateri se pa ponižuje, bo povišan« (Luk. 18, 14); »Bog se napuhnjenim ustavlja, ponižnim pa daje milost« (I. Pet. 5, 5) . . . Lakomnim: miloščina in druga dela dobrotljivosti, n. pr. siromaka ali ubožnega bolnika obiskati ter mu pomagati, ubogemu sosedu dobiček nakloniti, poštenemu bližnjemu brez obresti posoditi, svojim poslom dati boljšo hrano, obilnejše plačilo . . . Nečistemu bodi pokora: post, stanovitna delavnost, goreča molitev v skušnjavah, spominjanje vsepričujočnosti božje, češčenje in klicanje svetnikov, kateri so nam zgled deviške čistosti pa premišljevanje njih življenja, pogostno prejemanje sv. zakramentov, večkratno in s prevdarkom izgovarjane besede: »Ali ne veste, da ste tempelj božji, in da Duh božji v vas prebiva? Ako pa kdo tempelj božji oskruni, ga bo Bog končal« (I. Kor. 3, 16—17); »Nikar se ne motite! . . . Nečistniki . . ne bodo posedli božjega kraljestva« . . . Nevoščljivemu: skazovanje posebne dobrotnosti do tistih, katerim je zavidoval, izgovarjanje njih slabosti, razglašanje njih dobrih lastnosti, molitev za nje; premišljevanje, kako nespametno je zavidanje . . . Požrešnemu, zlasti pijancu, naj spovednik nalaga v pokoro: post, ki je primeren njegovim opravilom, pridno delavnost, ogibanje zapeljivih tovaršij in prilike k nezmernosti; premišljevanje, kako se tak grešnik znižuje pod živino, kako zapravlja zdravje in premoženje, krivico dela svoji družini, zanemarja dolžnosti, si nakopava ostro sodbo božjo . . . Jezljivemu: pogostno ponavljanje trdnega sklepa, jezo v sebi zatirati; prisrčna molitev za krotkost, kedar se je podati v take okoliščine, ki napeljujejo v jezo. Naklada naj se jezljivemu, da v jezi nikoli kar brž ne govori ali ne ravná; da v jezi storjeno krivico takoj popravi, da večkrat premišljuje zgled Jezusov, ki je bil krotak in iz srca ponižen . . . Lenemu v službi božji: obilnejša molitev, pridnejše obiskovanje božje službe, zlasti svete maše, kedar dolžnost ne veže, pogostnejša prejema sv. zakramentov, čitanje pobožnih knjig itd.

2. Da se po pokori dosega tudi drugi nje namen, zadostenje, ter da je res kaznivna, mora spovednik nakladati toliko ostreja pokorila, kolikor večje so storjene pregrehe. Pokora ni le zdravilo, biti ima tudi kazen, toraj tem večja, čem večja je krivda. Velikost grehov se razsoja po njih vrsti in okoliščinah: po večjem ali manj-

Digitized by Google

šem spoznanji, prostosti, po nameri grešnikovi in učinkih njegovega zločinstva, po številu in daljšem ali krajšem času, ki ga je spovedenec preživel v grehu. Na vse to naj ozir jemlje spovednik, ko naklada pokoro. Natančno pravilo, kakšna bodi pokora, da je primerna velikosti grehov, se kaj pa da ne more določiti, kajti isti greh, storjen po raznih osebah v različnih okoliščinah, je različen ozir svoje hudobije. V obče velja to, da naj spovednik naklada za večje grehe večjo, za manjše pa manjšo pokoro, in da naj se ne vdeležuje ptujih grehov s tem, da bi za prav velike grehe pa jako majhna pokorila nalagal, kajti Rituale Rom. ga opominja: »Videat, ne pro peccatis gravibus levissimas poenitentias imponat, ne si forte peccatis conniveat, alienorum peccatorum particeps efficiatur.« — A vendar smé spovednik zmanjšati pokoro spokorniku: če kaže nenavadno veliko kesanje, če je takrat dobiti popoln odpustek, zavolj telesne slabosti, n. pr. pri hudo bolnih in umirajočih; ako je spovedenec še jako slab v dobrem ter se je bati, da zarad svoje dušne slabosti ne bode opravil, ko bi se mu naložila velika pokora, ampak bi ga huda pokorila še odvračala od spovedi; tudi takim naj spovednik ne naklada prehude pokore, ki opravljajo vesoljno spoved samo zarad večje duhovne koristi, a ne da bi jim bila potrebna. Spovednik pa stori prav, ako spokornikom, katerim zavolj telesne ali moralne slabosti manjšo pokoro naloži, h krati naznani, da so zaslužili dokaj ostrejih pokoril, in naj jim kaj večjega tudi nasvetuje, ako jim bo možno opraviti; zlasti naj jih spodbada k voljnemu prenašanju od Boga poslanega trpljenja in k stanovitnemu pokorjenju, da si več časnih kazni izbrišejo, več zasluženja pridobé.

III. Pri odmerjanji spokornih del mora spovednik ozir imeti tudi na spokornikovo zmožnost ter na osebne razmere njegove. Nemogočega ne moremo tirjati od nikogar, zato se tudi grešniku ne smé nalagati pokora, ki presega njegovo zmožnost; toraj ukazuje obrednik (ljublj. str. 52): »Salutarem ac convenientem satisfactionem, quantum spiritus et prudentia suggesserit, injungat, habita ratione status, conditionis, sexus et aetatis, et item dispositionis poenitentium.« Na vse razmere grešnikove se mora toraj ozirati spovednik, ko mu naklada pokoro, na notranje in na vnanje, in zraven mora tudi skrb imeti za spovedenčevo dobro imé.

1. Ko duhovni pastir spovedencu naklada pokoro, mora toraj ozir imeti na notranje razmere ali na notranji stan njegov, namreč: na omiko in voljo spokornikovo, na večjo ali manjšo mo-

Digitized by Google

ralno moč njegovo . . . Ko bi tega ne storil, utegnil bi marsikatero neprimerno, brezozirno pokorilo naložiti, n. pr. notranjo molitev, premišljevanje neomikancu, ogibanje poštene veselice melanholičnemu, vsakdanjo molitev sv. rožnega venca doslej jako zanikarnemu v molitvi, štirinajstdnevni prejem sv. zakramentov tacemu, ki je do sedaj le enkrat na leto hodil k spovedi itd.

2. Ozirati se je dalje spovedniku pri nakladanji pokore na vnanje razmere spovedenčeve, namreč: je li samski ali zakonski, služabnik ali gospodar, ubog ali premožen, trdnega ali slabotnega zdravja, če opravlja lahka ali težka dela . . . V tem oziru bi bilo gotovo nepremišljeno, brezozirno, ko bi n. pr. hlapcu, dekli nalagal hoditi k sv. maši med tednom, ako tega ne more storiti brez zanemarjenja stanovskih dolžnosti, ali nosni, doječi ženski večdnevni post, otroku, poslu miloščino. Zastran bolnikov omenja rimski obrednik: »Meminerit porro sacerdos, aegris non esse injungendam gravem, aut laboriosam poenitentiam; sed indicandam tantum illam, quam, si convaluerint, opportuno tempore peragant.« Gledati je tudi na druge nadloge, katere je morda že Bog poslal grešniku, in naj mu tacega trpljenja ne shujšuje z ostrimi pokorili, ampak poduči naj spovedenca, kako mora svoje trpljenje prenašati v duhu pokore.

3. Spovednik mora skrb imeti za dobro ime spokornikovo, toraj mu ne smé nakladati tacih pokoril, iz katerih bi drugi utegnili izvedeti njegove grehe; n. pr. ko bi za kak gotov greh vsem enako pokoro nakladal, kakor, če bi vsem nečistnikom ukazoval, da morajo na pokopališču pred križem moliti itd. Rit. Rom. pravi: »Pro peccatis occultis, quantumvis gravibus, manifestam poenitentiam non imponant.« Za očitno storjena zločinstva je pač treba naložiti očitno pokoro takrat, kedar se po javni hudobiji, n. pr. po zeló pohujšljivih spisih storjena škoda ne dá drugače popraviti. A večinoma zadostí, da se očitno dano pohujšanje popravlja z očitnim poboljšanjem, kar se zgodi, ako prejšnji očitni grešnik z nasprotnim dobrim zgledom javno kaže svoje spreobrnjenje; n. pr. s tem, da sedaj pridno v cerkev hodi, pogosto sv. zakramente prejema, se javnih pobožnosti vdeležuje, h katoliškim in dobrodelnim društvom pristopi itd.

Po spovedenčevih dušnih lastnostih in njegovih vnanjih razmerah pa po grehih njegovih je tudi razsoditi, za koliko časa naj se grešniku naloži pokora. Glavno pravilo je tu, da se ima kaznivna pokora spolniti v kratkem času, kmalu; ona pa, ki bodi

Digitized by Google

zdravilo in obvarovalno sredstvo pred nadaljnimi grehi, naj se naloži za delj časa. Kdor je le enkrat zeló grešil in sedaj ni več v očitni nevarnosti greha, dobi naj pokoro za manj časa; za več časa tak, ki je večkrat grešil; za najdalje tisti, ki živi v grešni navadi ali v bližnji priložnosti. A tudi pri tacih se je varovati presiljave; boljše je, ukazati jim pogostno spoved, in le do naslednje spovedi naj dela primerno pokoro. Zeló pozabljivim in lahkomiselnim spovedencem, n. pr. otrokom, naj naklada spovednik spokornih del le za malo časa

Nalagati se toraj mora vselej le taka pokora, da jo spovedenec zamore spolniti, da mu je koristna, zdravilna, a ne brezozirna, škodljiva, nevarna, sramotivna ali celó prehuda. Ko bi toraj spovedenec ugovarjal zoper naložena pokorila, prosil drugačne pokore, trdil, da mu je naložena nemožna, naj se dušni pastir ozira na spokornikove razloge in naj mu jo spremeni, ako je prošnja njegova opravičena. Spovednik smé spokorniku premeniti celó tako pokoro, ki mu je bila naložena po drugem duhovniku; a to sme storiti vselej le pri spovedi in iz prav važnih razlogov. Ako spovedenec prosi spremenjenja pokore, mu naložene pri kaki prejšnji spovedi in po kom drugem, naj duhovnik natančno preišče razloge, zarad katerih grešnik želi dobiti drugačno pokoro, naj mu ponoví prošnjik dotično spoved, vsaj po večjem, ker sodnik ne more preminjati kazni, dokler ne pozna krivde. Ko bi se pokazalo (kar je redko kdaj), da je bila dana pokora prav res pretežavna, neprimerna ali celó nevarna, naj mu jo premeni v primernejšo; a ravnati mora tako, da ne razdira spoštovanja do prvega spovednika. Ako je pa bila pokora naložena zavolj pridržaja, jo (brez velike sile) ne smé premeniti spovednik, kateri nima sodnosti čez pridržane grehe.

Napoveduje naj spovednik pokoro razločno, umevno, pa tudi določno, da spovedenec vé, kaj, koliko, kdaj in kako ima storiti. To tem bolj, ker se marsikateri bojé ali sramujejo spovednika vprašati, ako ga niso prav umeli. Preraznoterih pokoril in mnogovrstnih naj duhovni pastir ne naklada. Da si naloženo pokoro spovedenci ložej zapametijo, naj jim jo navezuje na primerne okoliščine časa, kraja, opravila itd.; n. pr. na jutranji, večerni čas, ko gré memo cerkve, pokopališča, ko sliši uro biti, vsako nedeljo po sv. maši . . . Sem ter tje je dobro spovedenca opozoriti na korist in potrebo naloženih pokoril, da jih vestneje opravlja. Kedar spo-

Digitized by Google

vednik dvomi nad spovedenčevo zvestobo in resno voljo, smé mu ukazati, da v naslednji spovedi nevprašan pové, ako in kako je opravil, kar se mu je naložilo.

§ 189.

Odveza.

Ko je spovednik storil svojo dolžnost spovedencu nasproti kot učitelj in zdravnik, in je iz spokornikovega obtoženja pa po raznih stavljenih vprašanjih spoznal vestno stanje ter zagrešenje njegovo, mora slednjič še kot sodnik nad njim izreči sodbo, t. j. grešniku odvezo podeliti, odložiti ali odreči. Pri tem pa spovednik ne smé ravnati samovoljno, ampak kot sodniku mu je soditi pravično, kot namestniku Kristusovemu mu je soditi tako, da je njegova sodba po božji volji vravnana in toraj tudi v nebesih potrjena. Ker je delivec skrivnosti božjih, mora gledati, da se zakramentu ne dela nečast, in mora tudi skrb imeti, da je to svetstvo vernim v zveličanje. Spovedniku mora toraj biti sveta skrb, kako da izreče sodbo. Kaj pa ima odločiti, bode li spovednik odvezo dal, odložil ali odrekel? Tu odločuje grešnikova priprava, dispozicija, ki se razodeva s kesanjem, obtoževanjem in trdnim sklepom. Kes, spoved pa trdni sklep poboljšanja in zadostovanja[1]) so pa bližnja tvarina zakramenta sv. pokore (gl. § 172). Kjer bližnje tvarine zakramenta ni, se tudi veljavno ne delí; kjer tega trojnega dejanja spokornikovega ni, se grešniku odveza podeliti ne more in ne smé. Pri vseh zakramentih mora tvarina biti gotova, toraj mora tudi spovednik zastran grešnikovega kesanja in sklepa, s kratka, zastran njegove priprave imeti gotovost. A ker ta tvarina ni vidna in očutna, kakor pri drugih zakramentih, ampak le moralna, toraj za ta zakrament zadostuje moralna gotovost o tvarini, t. j. pametna ter velika verjetnost o grešnikovi pripravi. Iz te resnice izhaja za spovednika ozir odvezovanja to-le splošno pravilo: sposobnim in vrednim, t. j. dostojno pripravljenim je podeliti odveza; takim, katerih priprava je dvomljiva, gré odvezo odložiti, nesposobnim in nevrednim mora se odveza odreči. O tem trojnem nam je obširneje govoriti.

[1]) Kakšno mora to kesanje, spoved in trden šklep biti, da se sv. pokora vredno prejema, gl. § 174.

Digitized by Google

1. Sposobnim in vrednim[1]), t. j. takim, katerih priprava je gotova ali vsaj verjetna ter jej ne nasprotuje kak pameten sum o nepripravi, je podeliti odveza. Kedar toraj spovednik spozná iz grešnikove obtožbe, da si je vest izpraševal, kakor gré, in je tudi pripravljen, vse storiti, kar mu duhovni pastir pri spovedi svetuje in veleva, takrat je vse to znamenje grešnikove priprave in spovednik mu smé dati sv. odvezo. Catechismus Rom. namreč uči: »Si enim audita confessione judicaverit (sacerdos), neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit.« Ako pa spovednik spozná, da je spovedenec zmožen in vreden ter res dobro pripravljen, takrat mu celó mora dati sv. odvezo, kajti s tem, da se je prav spovedal, da greh resnično obžaluje ter ima resno voljo poboljšanja in zadostovanja, s tem si je pridobil pravico odveze. Veliko število ali velikost grehov spovedenčevih, ali ta okoliščina, da že prav dolgo ni bil pri spovedi, ali da je kak smrten greh mnogokrat storil, da se nič ni poboljšal, ali verjetnost, da kmalu zopet pade, to samo na sebi še ne opravičuje spovednika, mu odreči odvezo; razsodno je ter dosti, da je sedaj res pripravljen. Smé pa spovednik tudi zadostno disponiranemu spokorniku za nekoliko časa odvezo odložiti, ako razvidi, da je to koristno za njegovo poboljšanje; a o tem pozneje. Zgodi se včasih, da mora spovednik pri eni in tisti spovedi vnovič dati odvezo, namreč takrat, če se spokornik po že dobljeni odvezi obtoži stvari, koje bi bil moral povedati že pri prvem obtoženji; n. pr. če se spové novega velicega greha, na katerega je prej bil pozabil, ali če se smrtnega greha obtoži kot za gotovo storjenega, katerega se je prej spovedal kot dvoumnega, ali če sedaj pové take okoliščine, ki spremené vrsto greha, ali če naznani število velicega greha, ki je dokaj večje, kot se je prej spomnil in obtožil. Sicer mu je tudi to že bilo s prejšnjo odvezo odpuščeno, a le indirektno; obtožiti pa se mora vsega tega v spovedi, da se tudi naravnost odveže od te potrebne daljne tvarine zakramenta. Treba je pa, da v tem slučaji spovedenec vnovič kes zbudi, spovednik pa mu mora še nove pokore kaj naložiti. Ni pa treba ponoviti odveze, če bi se spovedenec po prvi prejeti odvezi še obtožil stvari, ki ni potrebna tvarina tega zakramenta, ampak le prostovoljna, n. pr. kakega malega ali odpustljivega greha, ali tacih okoliščin greha, ki njega vrste ne

[1]) O sposobnosti in vrednosti za zakrament sv. pokore gl. § 174.

Digitized by Google

premené. Ako se pa obtoži po končani spovedi greha, o katerem spovednik ne vé prav, je li velik ali mali, naj mu le vnovič dá odvezo.

Podelitev odveze, smo rekli, da je zavisna od grešnikove priprave. A dispozicija zadeva notranje stanje spovedenčevo; in ker človeška srca le Bog sam preiskuje, more spovednik samo iz vnanjih znamenj in razodevanj sklepati na notranji stan spokornikov. Spovedniku je toraj treba vedeti znamenja razodevajoča notranjo pripravo.

a) Gotovo znamenje grešnikove notranje priprave je dejanjsko poboljšanje, ki se je pričelo že pred spovedjo. Tako poboljšanje se razodeva, ako se je grešnik, živeč v ravno tistih priložnostih in skušnjavah, poprejšnjega greha iz višjih verskih nagibov delj časa zdržal ter si resnično prizadeval za nasprotno čednost; ako je zapustil bližnjo priložnost, ali jo s primernimi pomočki (z molitvijo, postom, ponavljanjem trdnega sklepa itd.) spremenil v daljno; ako je storjeno škodo po možnosti že popravil ali vsaj začel popravljati.

b) Sicer ne gotovo, vendar prav verjetno znamenje notranje priprave je grešnikovo zatrjevanje, da se kesá in poboljšati hoče, sklenjeno z vrednim vedenjem pri spovedi pa z zanesljivimi vnanjimi okoliščinami. Kdor toraj pride k spovedi prostovoljno, ne vsled kake postave, in po nikomur siljen; če se odkritosrčno spové, ter prosi sv. odveze; ako tudi vnanje njegovo vedenje kaže resnobo in srčno žalost nad storjenimi grehi; če voljno posluša spovednikove nauke in opomine, pa sprejme naloženo pokoro; kdor živo in krepko zagotavlja, da obžaluje greh in se hoče poboljšati: on razodeva navadna znamenja notranje priprave. Za navadne grešnike ta znamenja zadostujejo, iz njih sme spovednik sklepati na dispozicijo spovedenčevo in dati mu odvezo. — Ne zadostujejo pa ta navadna znamenja priprave pri grešnikih iz navade in pri povračljivih; da pri tacih spovednik more sklepati na zadostno notranjo pripravo, treba je posebnih, nenavadnih znamenj dispozicije grešnikove. Sv. Alfonz Lig. in drugi moralisti imenujejo nam kot nenavadna znamenja notranje priprave zraven že omenjenega pričetega poboljšanja še tudi: ako se grešnik spoveduje s prav posebno ponižnostjo, natančnostjo in žalostjo, ki se razodeva z vzdihovanjem in jokom; če si je spovedenec res prav pridno za poboljšanje

Digitized by Google

prizadeval, ter je n. pr. se postil, miloščino dajal, molil... v namero, da bi opravil dobro spoved; ako pride k spovedi iz zgolj notranjega nagiba ob nenavadnem času, ali morda po večletnem opuščenji prejemanja sv. zakramentov, spoznavši svoje nevarno dušno stanje; ali če pride k spovedi prav daleč, z velikim trudom, ob misijonu, sv. letu, ginjen po kaki pridigi, po smrti kakega sorodnika, prijatelja...; če se spoveduje grehov, katere je dosedaj zamolčeval; ako je bolj iz nevednosti kot iz hudobije grešil, sedaj pa po spovedniku podučen in opominjan spozná, da nikoli ni tako jasno razvidel hudobije svojega greha in nevarnosti večnega pogubljenja, toraj prosi spovednika pomočkov k poboljšanju, in obeta zvesto storiti vse velevano.

2. Odveza se spovedencu odloží, za poznejši čas obljubi, iz dveh razlogov:

a) Zavolj večje koristi grešnikove, in če bi tudi nič ne dvomil spovednik o pripravi spokornikovi. Gury pravi o tem: »Absolutio differri potest ad breve tempus etiam poenitenti rite disposito, atque etiam sine ejus consensu, quando nempe confessarius judicat, id utile esse ad ejus emendationem.« Spovednik namreč ni le sodnik, ampak je tudi zdravnik, in kot tak smé in mora rabiti potrebna zdravila. Skušnja pa uči, da je odložitev odveze zeló krepko zdravilo zlasti v slučaji, ko po vseh razmerah spovedenčevih soditi od druzih, milejših sredstev ni pričakovati uspeha; ali pa spovednik celó že vé iz prejšnjih spovedi, da drugi pomočki pri dotičnem spokorniku niso imeli pričakovanega učinka. Vreden in zadostno pripravljen spovedenec ima res pravico do sv. odveze, a pravice nima, jo zahtevati takoj. Kedar toraj spovednik za trdno upa, da bo odlog sv. odveze spokorniku v veliko korist, da bo n. pr. iz tega tembolj spoznal gnjusobo in velikost greha, da se mu bo zavolj tega zbudilo večje kesanje ter ga bo to priganjalo, da urnejše in ložej izvrši svoj sklep: bližnjo priložnost zapustiti, krivico poravnati, s sovražnikom se spraviti, ali kaj enacega; takrat naj mu za nekoliko časa odloži odvezo, če tudi v tistem trenutku prav nič ne dvomi o spovedenčevi notranji pripravi. Natanko povedati se ne dá, katerim če tudi disponiranim grešnikom naj spovednik v pospeševanje njih poboljšanja odklada odvezo; sv. Alfonz pravi (L. VI. n. 463): »Alii dicunt, raro expedire, quod poenitenti

Digitized by Google

disposito differatur absolutio. Melius dicendum, quod certa regula in hoc statui non possit, sed confessarius ex circumstantiis occurrentibus se dirigere debet, et postquam Deo se commendavit, ut sit a Deo inspiratus, absolutionem differat vel impertiatur.« O drugi priliki pa Ligv. uči v obče: »Potius iis, qui sunt in occasione externa, quam recidivis ex fragilitate absolutio differenda est.« A za dolgo naj spovednik nikar ne odklada tacemu spokorniku odveze, da predolgo ne ostane brez pomoči sv. zakramenta, k večjemu za 10—14 dni, rajše pa za 3—5 dni; mnogokrat zadostí le en dan odloga. Ne smé pa spovednik zadostno pripravljenemu spokorniku odložiti odveze, ako bi mu s tem napravil veliko težavo, n. pr. ko bi se pozneje ne mogel k istemu spovedniku vrniti ali pa še le čez dolgo časa, ko bi brez osramotenja ne mogel opustiti sv. obhajila. Tudi takrat naj sicer disponiranemu spovedencu ne odklada odveze, če more po pameti sklepati, da bo s podelitvijo sv. odveze grešnika pridobil, z odlogom pa gotovo ostrašil ter od spovedi odvrnil.

b) Tudi mora spovednik odložiti odvezo, kedarkoli po pravici dvomi nad sposobnostjo in pripravo grešnikovo, in opravičenega tega dvoma nikakor ne more odpraviti; kajti v takem slučaji do potrebne moralne gotovosti o bližnji tvarini pri dotičnem človeku ne more priti, toraj mu tudi odveze ne smé dati. A v času potrebe (casus necessitatis) ali zarad velike koristi (gravis utilitas) t. j. »si negata absolutione notabile detrimentum immineret animae poenitentis« (Lig.), smé spovednik odvezo dati in naj jo dá tudi grešniku, katerega vzmožnost ali priprava je dvoumna, vendar pa naj ga odveže le pogojno. Več o tem pogojnem odvezovanji gl. § 172. Dvoumno znamenje notranje priprave je sama beseda, golo zatrjevanje grešnikovo, da se kesá in hoče poboljšati, ako temu zatrjevanju nasprotuje njegovo vedenje pri spovedi in druge vnanje razmere njegove. N. pr.: če je vsa spoved dotičnega nekako mrzla, vnemarna in površna, če grehe prikriva, zagovarja, taji, ali se jih obtoži še le po dolgem izpraševanji takorekoč prisiljen, če ne kaže nič prave volje, storiti, kar mu priporoča spovednik, ali se morda še prička s spovednikom, ga ni volja sprejeti pokoro itd. Dvoumno znamenje dispozicije je tudi, če grešnik z lastnim zadolženjem ni spolnil dolžnosti, katere si je bil nakopal s svojimi grehi

Digitized by Google

in na katere je bil pri prejšnjih spovedih opomnjen, ni n. pr. ptujega blaga vrnil, ni prostovoljne bližnje priložnosti zapustil . . ., ali če ni rabil pomočkov, ki so mu kot potrebni k poboljšanju priporočeni bili; če se je kot povračljiv grešnik sicer poboljšal, a ne vsled lastnega prizadevanja, ampak le zarad vnanjih zadržkov itd. Takim grešnikom je odvezo odložiti, dokler ne kažejo verjetnejših znamenj notranje priprave.

3. Gotovo nesposobnim in nevrednim mora spovednik odvezo odrekati, dokler jih z moralno gotovostjo, toraj iz pozitivnih razlogov spoznava kot nezmožne ali nevredne, kajti zeló zeló bi grešil duhovni pastir, ko bi očitno nepripravljenim ali nesposobnim delil sv. zakrament. Nesposobni za odvezo so: mrtvi, taki, ki gotovo še moralno niso pričujoči [1]), od svojega rojstva slaboumni ter noroglavi otroci, ki se še ne zavedajo pameti, taki, ki še onih resnic ne vedó, katere so k zveličanju potrebne kot sredstvo (gl. § 187, I. 1.) Nevredni odveze so taki, ki z vsem svojim vedenjem brezdvomno kažejo, da nimajo prav nič pravega kesanja nad grehi, ali sicer svojo nespokornost prav jasno razodevajo. Taka gotova znamenja notranje nepriprave so: če se spovedenec noče podvreči potrebnim pokorilom, ako n. pr. noče sovražniku odpustiti, noče krivičnega blaga po možnosti povrniti, se prostovoljne bližnje priložnosti k grehu noče ogibati, grešne navade noče zapustiti, očitnega pohujšanja noče javno popraviti itd. Vse take grešnike naj spovednik skuša omečiti, k spoznanju in obžalovanju grehov in k trdnemu sklepu poboljšanja pa zadostovanja dovesti. A ko bi le še ostali trdovratni, ne more in ne smé jim dati odveze in če bi bili celó v največji smrtni nevarnosti, kajti Rituale Rom. spovedniku ukazuje: »Ne absolvat eos, qui talis beneficii sunt incapaces: quales sunt qui nulla dant signa doloris; qui odia et inimicitias deponere, aut alinea, si possunt, restituere aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere, et vitam in melius emendare nolunt: aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, et scandalum tollant.«

[1]) »Praesentia moralis« je po uku sv. Alfonza »illa, intra quam homines communi voce, quamvis altiori, loqui possunt et solent.«

Digitized by Google

§ 190.

Ravnanje pri odlogu in odreki odveze.

Slišali smo, kdaj spovednik smé ali celo mora grešniku odvezo odložiti, in kdaj mu jo gré kar odreči. Podelitev odveze kakor tudi nje odlog ali odreka imajo eni in tisti namen: grešnika poboljšati, z Bogom ga spraviti. Da spovednik z odlaganjem ali odrekanjem odveze doseže omenjeni cilj, je skoraj vse na tem, kakó da pri tem ravná. Spregovorimo toraj o ravnanji spovednikovem pri odlogu in odreki odveze.

I. Kar tiče ravnanje dušnega pastirja pri odkladanji odveze, je paziti na tri reči:

1. Doklej je odložiti odvezo? Odložiti se mora odveza za toliko časa, da more grešnik med tem svoje poboljšanje ter svojo notranjo pripravo z dosta gotovimi ali vsaj verjetnimi znamenji pokazati. V posameznih dogodkih se pa to presojuje: *a)* Po vnemi in pripravi spovedenčevi. Kdor si je dokaj prizadeval, da bi se vredno pripravil, a se vendar še ni dosti, njemu se odveza odloži za manj časa, kakor tacemu, ki si je manj prizadeval. — *b)* Po lastnosti pa naturi greha, od katerega spovednik méni spokornika ozdraviti z odlogom odveze. Če spovedenec greši iz velike slabosti in je podvržen hudim, skoraj vednim skušnjavam, se mu odloži odveza le za malo časa, n. pr. za nekaj dni. — *c)* Po priložnosti k grehu. Ako je priložnost in skušnjava k dotičnemu grehu pogostna, naj se odveza odloži za malo časa, ker se že v kratkem času more spoznati, je li grešnika volja, poboljšati se ali ne; če je pa priložnost taka, da grešnika bolj redko vabi v greh, se mu odveza odloži za več časa. Kdor n. pr. zeló greši skoraj vsak dan, njemu zadostí odlog 8 dni; ako pa navadno greši na teden, odloži naj se mu odveza za dva do štiri tedne. Na negotovi čas nikoli ni odkladati odveze, češ, kedar to storiš, uno opustiš, tedaj pridi.

2. Kako je napovedati odlog odveze? Nikoli s kratko in mrzlo besedo pa kar brž, ko je spoznal grešnikovo dvoumno pripravo, ampak mora ga pripraviti na to in napovedati mu odlog še le konec spovedi. Ko bi spovednik, brž ko je spoznal nezadostno pripravo spovedenčevo, mu povedal s suho besedo: »Danes ne boš odveze dobil, ampak še le tedaj, če to in to storiš«, bi grešnika večinoma toliko zbegal, da bi ne bil več prejemljiv za daljna

Digitized by Google

opominjevanja, ali bi si pa skušal odvezo prihinavčiti. Spovednik naj tudi pri tacem spovedencu stori svojo dolžnost kot učitelj, zdravnik in sodnik, naj ga do konca posluša, vprašuje, podučuje, opominja, svarí in k poboljšanju naj ga priganja; na to še le naj mu odlog prijazno napové. Vpraša naj ga n. pr., če ima resno voljo poboljšati se, in pové naj mu, da mu hoče k temu pomagati, a da ga mora v vsem poslušati pa storiti, kar mu bo ukazal, da se spravi z Bogom in mir vesti zadobi. Najpotrebnejše je sedaj, da to in to . . . stori, ker sicer ne more odveze dobiti ter tudi sv. obhajila vredno ne prejeti. Naj toraj to . . . kar brž stori, tako in tako se vêde, teh in teh pomočkov se posluži, in čez toliko in toliko časa naj zopet pride k spovedi; in če to vse stori, kar mu je ravnokar naročil, prejel bo takrat sv. odvezo, kajti danes mu je še ne more dati, toraj tudi k sv. obhajilu danes še ne smé iti. — Ako se spokornik vdá, naj ga opominja spovednik, da ob določenem dnevu, ali če bi mu takrat nemožno bilo, vsaj kmalu potem pride k spovedi pa da naj brez važnega vzroka ne išče drugega spovednika. Ko zopet pride k njemu, ali drugam, naj pové, da zadnjič pri spovedi ni dobil odveze ter naj takrat to spoved ponovi. Da drugi ne vedó, da odveze ni dobil (naj mu pové), bode neko drugo molitev molil nad njim. — Ako se spokornik ne vdá, ampak prosi in prosi ali celó tirja odveze, naj ga spovednik prepričuje, da ne ravná samovoljno, ampak iz ljubezni do njega in iz skrbi za njegovo zveličanje . . . Ko bi grešnik ugovarjal, kaj bode, ko bi med tem umrl, naj mu odgovori, da smé biti miren zarad tega, le večkrat naj zbuja kesanje in trdni sklep, in priporoča naj se v varstvo device Marije; Bog, ki ga je s tolikim usmiljenjem prenašal, ko je živel v grehih, ga tudi sedaj ne bo zapustil, ko obljubuje poboljšanje itd. Ako vse podučevanje nič ne pomaga, naj mu spovednik še enkrat pové prav odločno, da mu ne bo dal odveze, ker ima kot sodnik zakone, od katerih brez greha ne smé odstopiti. Ako bi mu zoper cerkveno postavo dal odvezo, bi grešniku nič ne koristila, spovedniku pa bi nakopala oster odgovor pred sodbo božjo. Če postaja glasen in le še zahteva odveze, opomni ga spovednik prijazno: naj je miren, naj skrbi za svoje dobro ime pred okoli stoječimi itd. Ko bi tak spovedenec začel pretiti, da pojde drugam k spovedi, in da bo že dobil odvezo . . ., naj ga krotko poduči, da pač smé iti k drugemu spovedniku, toda odkritosrčno mu mora vse povedati ter razodeti, da ga prejšnji spovednik ni odvezal, kajti po kaki zvijačnosti dob-

Digitized by Google

ljena odveza bi pri Bogu nič ne veljala. Nato naj spovedencu še enkrat pové, da naj stori, kakor ga je podučil, in da bo sedaj mesto odveze molitev molil zanj. Nato naj se spovednik obrne od njega proč ter naj začne spovedovati drugega.

3. Kako je ravnati z grešnikom, ki po odloženi odvezi zopet pride k spovedi? *a)* Ako pride grešnik k prvemu spovedniku in ob odločenem času, mora duhovnik preiskavati, kako si je med tem prizadeval za poboljšanje, kako ukazane mu pomočke rabil itd. Ako vidi, da se je spovedenec kaj poboljšal ter je za odvezo sedaj pripravljen, naj mu spovednik razodene veselje, spodbuja naj ga k stanovitnosti ter mu podeli odvezo. Če je pa grešnik ostal enak ali je še slabši postal, mora z njim ravnati kakor prvič, še krepkejših zdravil mu svetovati in odvezo mu zopet odložiti. Dobro je pa, da spovednik grešnika zavoljo tega, ker je o pravem času zopet prišel k spovedi, ali zavoljo njegove kolikor tolikšne prizadeve pohvali, ga prisrčno spodbada k resničnemu spreobrnjenju, da ga potolaži z obljubo božje pomoči in s tem, da mu sedaj odvezo odloži za nekoliko krajši čas. Ako je spokornik prišel pozneje, kakor mu je bilo naročeno, vprašaj ga spovednik po vzroku, in ga če treba zaradi tega posvari; sicer pa naj z njim ravná, kakor v prvem slučaji. *b)* Kedar grešnik ob določenem času ali pozneje pride k drugemu spovedniku, naj ta poizvé, zakaj se ni vrnil k prejšnjemu duhovnemu pastirju, in potem naj ravna z njim, kakor bi moral ravnati poprejšnji spovednik; zlasti ne sme biti preodjenljiv do grešnika, ki si je brez važnih vzrokov izvolil druzega spovednika.

II. Tudi kedar mora spovednik zaradi očitne nezmožnosti ali nevrednosti spovedencu kar odreči odvezo, naj ga ne odžene brž ko spozná njegovo nepripravo, ampak z besedo, prijazno sicer a resnobno in živo, naj mu skuša ganiti srce za kesanje. Kaže naj mu neskončno dobrotljivost božjo, pa tudi pravičnost njegovo..., govori naj mu o smrti, sodbi, o večnih kaznih, ki ga čakajo, kdor umrje v smrtnem grehu itd. Še-le tedaj, če je brezuspešno vse prizadevanje spovednikovo, naj mu pové, da ne more in ne smé dobiti odveze, dokler je v takem dušnem stanji. Kaže naj mu žalost nad njegovo trdovratnostjo, in pové naj mu, da se ga bo spominjal v molitvi in pri sv. maši ter prosil Boga, naj mu omeči ledeno srce. — Napoved, da ga ne more odvezati, je v obče neprekličljiva, toraj spovednikovega sklepa ne smé prevreči ne prošnja, ne žuganje, ker bi sicer mislil grešnik, da spovednik odvezo samo-

Digitized by Google

voljno daje ali odreka; a o pravičnosti sklenjene sodbe mora prepričan biti spovednik. Ko bi pa grešnik začel obetati ter zatrjevati, da se bo poboljšal, da bo po velevah spovednikovih ravnal . . ., ako obljubuje, kar je prej odrekal; potem naj mu ne odreka več odveze, ampak odloži naj mu jo na primeren poznejši čas.

Ako spovedenec, ki ni dobil odveze, kar precej pride k drugemu spovedniku, da bi morda odvezan bil od tega, naj spovednik posluša njegovo obtožbo, in naj ga vpraša, zakaj ni dobil odveze, kaj mu je spovednik naročil in ukazal . . .; in potrdi naj potem, kar je učinil in naložil prejšnji spovednik. Le ko bi bil prvi spovednik ravnal res preostro, morda celó nepravično, naj previdno izgovarja ravnanje prejšnjega spovednika, svetuje naj mu drugih pomočkov k poboljšanju, in če se mu zdi dobro pripravljen, naj mu dá odvezo.

§ 191.

Velika spoved.

Velika ali vesoljna spoved je ponavljanje vseh ali le nekaterih spovedi pretečenega življenja.

I. Velika spoved je nekaterim potrebna, nekaterim koristna, nekaterim pa škodljiva.

1. Absolutno potrebna je vesoljna spoved vsem tistim, kateri so eno ali več poprejšnjih svojih spovedi opravili neveljavno ali božjeropno. Neveljavna pa je utegnila biti spoved ali ex parte confessarii ali pa ex parte poenitentis. Zaradi spovednika je spoved neveljavna: če ni imel potrebne sodnosti (izvzemši slučaje, v katerih cerkev nadomestuje spovedno pravico, gl. § 176); če ni imel namere dati odvezo; ako ni rabil slovila ali je je bistveno spremenil; če zavoljo gluhosti, nepazljivosti, tihega govorjenja spovedenčevega ni razumel prav nobenega greha. Ni pa zoper veljavnost spovedi, ko bi spovednik pred odvezovanjem pozabil spovedenčeve grehe, da se le še vsaj v obče spominja njegovega vestnega stanú. — Zaradi spovedenca je spoved neveljavna: če še tistih resnic ne vé, ki so vsacemu potrebne necessitate medii (gl. § 187 sub 1); če se zavoljo velike zanikarnosti kakega smrtnega greha ni obtožil, ako ga je nalašč zamolčal, ga nalašč tako povedal, da ga spovednik razumel ni, ali če se je s kako lažjo v spovedi zeló pregrešil (gl. § 174); če pri spovedi ni imel potrebnega kesanja ali ni imel trdnega sklepa, kakor n. pr. oni, ki dokaj

Digitized by Google

časa ostanejo v prostovoljni bližnji priložnosti, v sovraštvu, ki nočejo naloženega povračila opraviti ali drugih važnih dolžnosti, dasiravno so bili opominjani in jim je bilo tudi možno storiti, ali ki v smrtnih grehih živeč nalašč iščejo gluhih, nevednih, zeló površnih spovednikov, da bi ne bili zavoljo grehov svarjeni itd. Težje je stvar razsoditi pri grešnikih iz navade in pri povračljivih. Ako se je tak spovedenec vojskoval vsaj skozi nekoliko časa po vsakateri spovedi, rabil nasvetovane pomočke, za poboljšanje si prizadeval, nekaj časa se greha varoval, takrat je misliti, da so njegove spovedi bile veljavne; če je pa vselej kmalu po spovedi pri prvi priliki in skušnjavi grešil, padel brez boja in prizadevanja, ali če se ni kaj menil za nasvetovane pomočke, ako naložene pokore ni natančno opravljal ... takrat mora spovednik soditi, da dotični grešnik ni imel pravega kesanja in trdnega sklepa, ter da so spovedi njegove bile zato neveljavne, pa da mu jih je treba ponoviti. Opomniti moramo tù, da le takrat je spokornik dolžan ponoviti svoje prejšnje spovedi, kedar je moralno gotovo, da so res neveljavne, kajti tudi tù velja: In dubio standum est pro valore actus. Kedar je tedaj gotovo, da je vsled katerega prej naštetih bistvenih nedostatkov bila ena ali več spovedi grešnikovih neveljavnih, gré mu ponavljanje dotičnih spovedi, t. j. veliko spoved kot potrebno ukazati; kadar pa nastane le dvom o veljavnosti prejšnjih spovedi, naj mu vesoljno spoved nasvetuje kot zeló koristno.[1])

2. Koristna ter svetovati je velika spoved vsem, kateri je še nikoli niso storili, zlasti ko že bolj v leta pridejo, ker s tem

[1]) Ako spokornik prej neveljavne spovedi ponovi pri novem spovedniku, mora tako ponavljanje biti popolno in natančno, t. j. vseh svojih smrtnih grehov iz neveljavne spovedi se mora zopet obtožiti posamezno, po vrsti in številu, pa tudi vse naslednje spovedi mora natanko ponoviti, kolikor jih je opravil v svesti njih neveljavnosti, in povedati mora, kolikrat je v takem stanji spoved opravljal božjeropno in prejemal druge zakramente. Ko bi pa spovedi ponavljal pri svojem navadnem spovedniku, ki se še spominja njegovih grehov iz prejšnjih spovedi, ali če mu je spokornikov vestni stan vsaj v obče (in confuso) še v spominu, takrat sicer zadostí, da se grešnik spové onega bistvenega nedostatka, zaradi katerega so prejšnje spovedi bile neveljavne, in da pové, kolikrat je svete zakramente božjeropno prejel, drugih grehov pa da se le splošno obtoži, n. pr.: spovem se vseh tistih svojih grehov, ki sem se jih vam obtoževal preteklo leto... a svetovati ter priporočiti je tacemu spovedencu, da tudi pred svojim navadnim spovednikom, ki se še po nekoliko njegovih prejšnjih grehov spominja, stori natančno veliko spoved, da se nje učinek doseže toliko gotovejše (Lig. VI. 502).

Digitized by Google

najgotovejše vse popravijo, kar je napačnega in pomanjkljivega bilo v njih poprejšnjih spovedih. Od spovedi do spovedi ima grešnik le posamne grehe pred očmi ter ne spozná tako natančno, kje je vir njegovim napakam in grehom, kateri pomočki so mu najpotrebnejši k poboljšanju; pri veliki spovedi pa grešnik pregleda ves stan svoje duše, spovedniku pa je takrat možno, natanko spoznati spovedenčevo vestno stanje, ter ga more potem primerneje voditi. Pri vesoljni spovedi spokornik jasnejše spozná velikost in obilnost svojih grehov pa obilnost prejetih milosti božjih, tù sprevidi neskončno usmiljenje božje pa svojo nehvaležnost, kar ga zeló spodbada k večjemu studu in k večji žalosti nad storjenimi grehi, k trdnejšemu sklepu poboljšanja, k prisrčneji ljubezni do Boga. Vesoljna spoved (tudi letna) je toraj imeniten pomoček h krščanski popolnosti. Zlasti je velika spoved koristna ter svetovati: takim, katerih poprejšnje spovedi so dvoumne veljave; tistim, ki nimajo mirne vesti, pa ne vedó, odkod izvira njih notranji nepokoj (ako niso sumnjivci); njim, ki dosedaj mlačni, resnično hrepené po krščanski popolnosti; osebam, ki stan spreminjajo, n. pr. v zakon, v duhovski stan stopijo; vsem, ki so v smrtni nevarnosti, n. pr. bolniki, ali ki se morajo podati v smrtno nevarnost; vernikom sploh ob nenavadnih prilikah, n. pr. v svetem letu, ob misijonu, pri duhovnih vajah itd.

3. Škodljiva je in ne smé se dopuščati velika spoved *a)* sumnjivcem, kateri so jo že enkrat veljavno opravili, a vendar še vedno dvomijo, če so vse prav natanko razložili ali ne, pravo kesanje imeli ali ne. Taki bi bili še bolj zbegani po zopetni vesoljni obtožbi; ukaže naj jim le popolno pokorščino do spovednika, ki je za-nje edino zdravilo. Škodljiva je velika, spoved tudi *b)* spokornikom, kateri so v prejšnjem življenji zelo in mnogokrat grešili zoper sv. čistost in so svojo vest že očistili v veljavni vesoljni spovedi; kajti njih domišljija bi se omadeževala z grdobijami poprejšnjega življenja in nečisti ogenj bi se jim utegnil vnovič vneti. Takim spovedencem naj spovednik kar prepové misliti na prejšnje nesramno življenje; privoli naj jim k večjemu splošno skesano obtoženje iz prejšnjega življenja.

II. Kako je spovedniku ravnati, kedar se razodeva želja po veliki spovedi.

1. Ako grešnik sam prosi velike spovedi, vpraša naj ga spovednik, če je že kedaj delal vesoljno spoved? Če odgovori, da še nikoli, naj se mu dovoli, a vprašati ga je prej, zakaj bi jo

Digitized by Google

rad storil? Morda je bila kaka prejšnjih spovedi neveljavna, ali je kaj zamolčal, delj časa živel v bližnji priložnosti ali grešni navadi? . . . Po tacih vprašanjih spovednik spozná že po nekoliko vestni stan spokornikov, razvidi, če mu je velika spoved potrebna ali le koristna; grešniku samemu se pa takó srce polajša, ker mu je prilika dana, povedati, kar ga morda najhujše teži. Ako spovednik spozna, da spovedenec nima priprave za odvezo, ker še vedno živi v prostovoljni bližnji priložnosti, ali je povračljiv grešnik iz navade, pa velike spovedi le zato prosi, da bi ložje dobil odvezo; naj ga prijazno opomni, da mu je vesoljna spoved res potrebna, a da bi mu nič ne koristila, ako ne zapusti greha. Naj toraj srčno obžaluje svoje pregrehe, naj stori trden sklep in voljo poboljšanja s tem razodene, da . . .; potem naj pride, in pomagal mu bo, da dobro veliko spoved stori ter začne novo življenje. Kedar pa sprevidi spovednik, da ima prosivec notranjo pripravo za odvezo, in če se je že tudi pripravljal na veliko spoved, naj mu, ako utegne, tako spoved dovoli precej. Ako pa spokornik ni še pripravljen, ali če se zaradi mnogo drugih spovedencev . . ne more takoj z njim muditi delj časa, naj določita oba skupaj ugodnejši čas. Ni pa previdno, mu reči n. pr.: pridi kedar hočeš. Podúči naj mašnik spokornika, po kolikor se mu zdi potrebno, kako naj se pripravlja na veliko spoved, kako naj vest izprašuje, milosti pravega kesanja in trdnega sklepa prosi itd. — Ako pravi spovedenec, da je že storil veliko spoved, enkrat ali celó večkrat, vpraša naj ga spovednik, zakaj bi jo zopet rad delal? *a)* Ako spokornik ne vé na to določnega odgovora, in le pravi, da mu vest ni še mirna, naj skuša spovednik izvedeti vzrok njegovega notranjega nepokoja. Vpraša naj ga: če je v poprejšnji veliki spovedi vse povedal, kar mu je vest očitala; če ga je spovednik tudi izpraševal, in če mu je odkritosrčno odgovarjal; ako je svoje grehe takrat res obžaloval, sklep poboljšanja imel, če se je takrat tudi res poboljšal, ali morda se zopet v greh povrnil in kdaj? Ako se spovednik prepriča, da je bilo v poprejšnji veliki spovedi kaj bistvenega zgrešenega, mora se vesoljna spoved ponoviti; ako pa je bila dobro opravljena, podúči naj ga, da ni opravičen njegov nepokoj pa spodbuja naj ga k trdnemu zaupanju na božje usmiljenje in na moč sv. zakramentov; nove velike spovedi naj mu pa ne dovoli, zlasti sumnjivcu ne. K večjemu naj mu dopusti, da se smé obtožiti iz poprejšnjega življenja enega ali druzega greha, kateri mu najbolj dela nepokoj, sicer ga je opominjati, da

Digitized by Google

večkrat kesanje vzbudi nad vsemi svojimi grehi. *b)* Ako spovedenec zato želí zopet delati veliko spoved, ker je od prve preteklo že mnogo let in je med tem zopet zeló in mnogo grešil, naj mu to dovoli spovednik. Ona dôba življenja, čez katero je spokornik že delal veliko spoved, obravnava naj se le kratko, popolnoma prezreti pa je ne kaže, ker sedanje življenje grešnikovo mnogokrat jasno postane še-le iz preteklosti; h krati pa tudi spovedenca veliko bolj upokoji, ako se tudi poprejšnji njegov vestni stan vklene v sedanjo spoved. *c)* Ko bi prosil spokornik za veliko spoved le iz asketičnih razlogov, n. pr. da bi se tako bolj ponižal pred Bogom, se bolj spoznal ter potem ložje napredoval v duhovnem življenji itd., tedaj naj spovednik razločuje: ako prosivec ni navaden njegov spovedenec, naj ga zavrne na njegovega navadnega spovednika, in če stalnega dušnega vodnika nima, naj mu svetuje, da si ga izbere, ter pri njem v omenjeni namen stori veliko spoved. Če nato prosi, naj bi ga on sprejel v duhovno vodstvo in zato poslušal njegovo vesoljno spoved, naj mu tega brž ne dovoli, ampak opravi naj z njim najprej le navadno spoved, da iz tiste spozná dušni pastir, je-li potrebno ali vsaj koristno za duhovno vladanje tega spovedenca, da opravi veliko spoved, ali pa bi mu kot sumnjivcu . . . utegnila še škodljiva biti.

2. Ako spovedenec ne prosi sam velike spovedi, a duhovnik iz njegove obtožbe spozná, da so bile njegove poprejšnje spovedi gotovo neveljavne, tedaj mora grešnika naganjati, da takoj stori vesoljno spoved: vendar naj dela na to s previdnostjo, da ga ne ostraši in ne stori malosrčnega. Če je namreč spovedenec in bona fide ter sedaj dobro pripravljen, in če se je po pravici bati, da bi izgubil ves pogum ter bi se ne dal pregovoriti k veliki spovedi, ako bi se mu povedalo, da so prejšnje spovedi neveljavne: tedaj naj z njim ne govori o veliki spovedi, ampak naj mu previdno stavi taka vprašanja, da ponovi prejšnje neveljavne spovedi. Ko je to opravljeno, mu povej, da je sedaj storil veliko spoved; to ga bo razveselilo in mu mirno vest napravilo. — Kedar grešnik vesoljno spoved — bodi-si potrebna ali le koristna — na to opomnjen rad stori, naj mu jo spovednik navadno odloži ter naj ga pouči, kako se mu je pripravljati na-njo. Le izjemoma naj spovedenec v tem slučaji precej opravi veliko spoved; takrat namreč: če je njegova notranja priprava gotova, in če mu je sila, n. pr. ako ne more kmalu zopet priti k spovedi; ker je neomikan, slaboumen ter bi se itak ne znal pripravljati; ako mu je velika spoved ne-

Digitized by Google

ogibno potrebna in mora že sedaj odvezo prejeti zaradi potrebnega sv. obhajila.

III. Spovednikovo vedenje med veliko spovedjo:

1. Spovednik grešnika najprej opomni, kako važna da je velika spoved in kolika dobrota, ker vest upokoji, prejšnje lahkomiselne in neveljavne spovedi popravi in vseh grehov očisti. Naj toraj svoje srce spovedniku odpre z otroškim zaupanjem, in naj odgovarja na vsa vprašanja tako odkritosrčno, kakor da bi bila ta spoved poslednja njegovega življenja... Ako dušnemu pastirju spovedenec ni znan, naj ga vpraša po stanu, opravilu, starosti, da mu vé pozneje primerna vprašanja staviti. Jako koristno je, ako reče spokorniku, naj se najprej spové tistih grehov, katere je storil po zadnji spovedi. Toraj naj grešnika vpraša, če je kdaj pri spovedi kaj zamolčal iz sramežljivosti ali strahú; tisto naj pové najprej, ali sploh tako, kar ga najbolj peče. Večinoma so grehi zoper šesto božjo zapoved, ki grešniku najbolj težé srce; ko se spové teh, se mu kamen odvali od srca, in mnogokrat je velika spoved s tem že skoraj dokončana. Razodeva naj grešnik vestni stan ali po dôbah svojega življenja, ali še bolje po redu božjih in cerkvenih zapovedi; ako pa ni tako pripravljen, naj naznani, kar ga najbolj teži iz prejšnjega življenja. Nato pa naj mu pomaga spovednik z vprašanji po vrsti dekaloga, poglavitnih grehov, stanovskih dolžnosti dotičnega spokornika, poizvedujoč tudi število morda storjenih božjih ropov. Kar tiče *način*, kako izpraševati, učiti, opominjati, veljajo o tem tudi pri veliki spovedi splošna pravila (gl. §§ 186, 187). Kar je tù posebnega, je to-le: spovednik imej vedno pred očmi namen velike spovedi. Grešnika, katerega prejšnje spovedi so bile gotovo veljavne in popolne, ni treba zeló skrbno popraševati po številu in tvarinski lastniji posameznih grehov, ampak je dovelj, da spovednik vestno stanje spovedenčevo prav spozná in izvé njegove misli, poglavitna nagnenja, pričetek in tók njegove dušne nesreče itd. Toliko natančneje pa naj spovednik ravná pri *potrebnih* velikih spovedih. Tu ni treba dosti popraševati po malih grehih, ker je dovelj, da se nazadnje vsi v spoved vklenejo; a vprašuje naj po vseh raznovrstnih smrtnih grehih, izvzemši take, o katerih pač ni misliti, da bi jih bil spovedenec po njegovi lastniji in v njegovih razmerah storil. Vendar naj ga od daleč tudi na take opomni, da mu obtožbo polajša, ko bi bil morda zadet, in da mu jih pokliče v spomin, če bi bil pozabil na-nje. Ko bi moral spovednik vprašati po kakem nenavadnem

Digitized by Google

grehu, naj v izgovor pristavi, da je v natančnosti velike spovedi nje velika korist, in zato se pri njej vprašuje po vsem, kar se utegne pripetiti v življenji. Ako ima spovednik pred saboj grešnika iz navade, ki je dolgo časa v raznih okoliščinah svojega življenja greh ponavljal, tedaj število dotičnega velikega greha najložje izvé, če mu grešnik svoje življenje na kratko opiše, in potem naj začne izpraševati tam, kjer se je greh pričel, ter naj preišče posamezne okoliščine in zadeve. Kedar spovednik še-le med spovedovanjem spozná, da ima grešnik izpolniti kako posebno dolžnost, n. pr. bližnjo priložnost zapustiti, krivico popraviti, s sovražnikom se spraviti, mora ga precej o njej podučiti in zahtevati, da to stori brž ko brž; in ko bi ne bil za to dosti pripravljen, moral bi z veliko spovedjo prenehati in jo z njim še-le tedaj opraviti, ko bi grešnik dal gotova znamenja poboljšanja. Ako je pa spokornik pripravljen vse storiti, kar bi se mu velelo, naj nadaljuje spoved, a opomni naj ga, da bi bil ves trud zastonj, ko bi ne imel resnične volje spolniti dotične dolžnosti, velika spoved bi bila neveljavna in z novim božjim ropom bi se še huje pogreznil v pogubljenje. — Ko je izpraševanje končano, naj vselej vpraša spovednik, če ima še kaj povedati. po čemur ga ni vprašal in kar ga dela nemirnega? Dá naj mu kaj trenutkov časa za premislek; potem naj spokorniku reče. da vklene v to spoved še vse velike grehe, kojih se ne spomni ali katerih prav ne spozná, pa tudi vse male grehe (nepotrpežljivost, ničemurnost, male neresnice, zanikarnost v božji službi . . .), kakoršnih naj se obtoži le v obče. Nato naj pové spokorniku, da je sedaj obtožba popolna ter dobra, glavna stvar je še: srčno kesanje nad vsemi grehi in resničen sklep poboljšanja.

2. Spovednik mora potem, kolikor se mu zdi potrebno, kazati spovedencu velikost in škodljivost storjenih grehov, veliko dosedanjo njegovo nehvaležnost do neskončno dobrotljivega Boga; vnema naj v grešnikovem srcu pravo obžalovanje in trden sklep poboljšanja pa zadostovanja, nasvetuje naj mu primernih pomočkov k poboljšanju . . .; kakor smo o tem že govorili natančneje v § 187 II Z ozirom na spokornikove razmere naj mu kaže, kaj in kako mu je ravnati, da se ohrani v milosti božji. Priporočaj mu zlasti pogostno prejemanje sv. zakramentov. Naloži naj grešniku primerno pokoro. Ako je velika spoved bila spokorniku le koristna, naj mu naloži manjša pokorila; če mu je bila potrebna, pa po modrem prevdarku za en do šest mesecev,

Digitized by Google

toda pové naj mu, da ni nepokojen, ko bi sem ter tje iz pozabljivosti, zaradi bolezni ali posebnih opravil kaj opustil, ampak dostavi naj pozneje, kar bi odpadlo. — Po sv. odvezi naj ga prijazno opomni, da je sedaj veljavno vesoljno spoved opravil ter zadobil odpuščenje vseh svojih grehov. Ni mu treba več premišljati prejšnje grešnosti; če mu pa pride še kaj na misel, naj pové pri prihodnji spovedi. Poslednjič naj še spokornika kratko spodbada k stanovitnosti in k hvaležnosti zaradi božjega usmiljenja.[1])

§ 192.

Različni spovedenci: *a*) Priložnostni grešniki.

Z različnimi ter posebnimi spovedenci je treba spovedniku tudi različno ravnati. Grešniki pa so različni z ozirom na njih notranje in vnanje stanje. Ogledali si bomo nekatere važnejše vrste spovedencev in ravnanje spovednikovo z njimi.

I. Zlasti skrbno mora dušni pastir ravnati z grešniki v bližnji priložnosti (occasionarii). Tù je treba najprej povedati: kdo se nahaja v priložnosti greha in v kakšni? Priložnost k grehu v obče je vsaka vnanja stvar, oseba ali reč, katera koga ali že vsled splošne človeške slabosti, ali pa zaradi njegovega osebnega nagnjenja k nekemu grehu postavi v nevarnost, ta greh res storiti. Kdor pa zavoljo tacih okoliščin res greši, ali pa se prostovoljno le v nevarnost grešiti podá, on je priložnostni grešnik. Pojem »priložnostni greh« obsega toraj tri reči: neko vnanjo, v greh vabečo stvar (osebo ali reč); splošno ali osebno nagnjenje k nekemu grehu; pa od tod za vse ljudi ali le za posamezne izvirajočo nevarnost grešiti. Z ozirom na nevarnost razločujemo bližnjo ali daljno priložnost k grehu; ozir nagnjenja imamo priložnost samo na sebi in po naključji; oziroma vnanje stvari v greh vabeče pa je priložnost naravnostna, neiskana in nenaravnostna, iskana pa tudi prostovoljna in neprostovoljna.

1. Bližnja priložnost (occasio proxima) je tako vabilo, ki postavlja človeka v verljivo nevarnost grešiti; ako je pa ves položaj tak, da je za dotičnega človeka pač možno, da bi grešil, a verljive nevarnosti ni, takrat je priložnost k grehu le daljna (occ. remota). Bistveno znamenje bližnje priložnosti je toraj v tem,

[1]) Prav primeren poduk spovedniku podaje P. Mich. Heilig: Methodus confessiones generales excipiendi, Ratisbonae.

Digitized by Google

da je nevarnost, smrten greh storiti, verjetna; ni pa treba, da bi se bil kdo v teh ali onih okoliščinah že tudi pregrešil; dovelj je, da je nevarnost greh storiti, verljiva.

2. Bližnja in daljna priložnost pa je ali sama na sebi bližnja in daljna, ali le po naključji, kakoršen je vir, iz katerega izhaja verjetnost ali neverjetnost storiti smrten greh. Ako je vzrok verjetnosti v lastniji vseh ljudi, ter v takih razmerah večjidel, navadno grešé, n. pr. če kdo prav pohujšljive spise bere, nesramne slike gleda, s sogrešnico skupaj biva . . ., je to bližnja priložnost sama na sebi (occasio absolute proxima, per se). Če je pa v lastniji posamnega človeka, ravno v njegovi slabosti, v nagnjenji dotičnega človeka vzrok verjetnosti, da bo grešil v teh ali onih okoliščinah, a navadno ljudje ne grešé v takih razmerah, n. pr. zahajanje v krčmo, v gledišče . . ., je to bližnja priložnost le za dotičnega, po naključji (relative proxima, occ. prox. per accidens). — Tako je tudi z daljno priložnostjo, ki je sama na sebi daljna, če je vir, iz katerega izhaja neverljivost nevarnosti smrten greh storiti, reč sama, n. pr. kvartanje, zahajanje v gostilnico; in po naključji daljna, če je lastnija dotičnega človeka vir, iz katerega izhaja neverljivost nevarnosti smrten greh storiti, n. pr. za deklo, služečo pri zapeljivem gospodarji, ki je pa zeló pobožna in previdna, ali pa ima veliko zamrzo do zapeljivca.

3. Bližnja priložnost je nadalje naravnostna, neiskana (occ. prox. praesens ali in esse) kedar je človek vedno ali skoraj vedno v nji ter mu ni treba zato še posebnega prizadevanja ali iskanja, n. pr. če sta v grešni ljubezni živeča v isti hiši skupaj; ali pa je nenaravnostna, iskana (occ. prox. absens ali non in esse), kedar prilika grešiti ni vedno pričujoča, ampak je treba nekega prizadevanja, da je za dotičnega nevarnost, smrten greh storiti, n. pr. zahajanje v tako hišo, družbo, kjer se zeló nesramno govori itd.

Razločujemo tudi prostovoljno grešno priložnost (occ. voluntaria), katero dotičnik lahko ali vsaj brez posebnih težav odstrani ali se je ogiblje; pa neprostovoljno (occ. necessaria), če se je človek zavoljo fizičnih ali moralnih zadržkov ne more ogibati ali jo odstraniti. Fizično nemožno grešno priložnost zapustiti je takrat, če kar nič ni zavisno od volje dotičnega človeka, ogibati se prilike, n. pr., ako bi moral kdo v ječi, na barki skupaj biti z nesramno, zapeljivo osebo . . . Moralno nemožno grešno priložnost zapustiti pa je takrat, če bi bilo samo na sebi

Digitized by Google

sicer od človekove volje odvisno, zapustiti grešno priložnost ter fizično mogoče, a zapustiti je ne more brez greha, t. j. ne brez provzročenja velicih razprtij, sovraštva, ne drugače, kot da napravi bližnjemu veliko škodo na premoženji, časti, zdravji ali življenji . . .; ali je pa zapustiti ne more brez velike škode ali težave za lastno premoženje, čast, zdravje, ne drugače kot da zapusti svojo službo, opravilo (zdravnik, trgovec, gostilničar), ki pa njemu in njegovim daje potreben živež. Če se je pa zavoljo odstranjenja grešne priložnosti bati le majhne škode ali ne velike težave za dotičnega človeka, veljati mora taka grešna prilika kot prostovoljna. To presojevaje se mora pa spovednik skrbno ozirati na vse razmere dotičnega spovedenca. Kar ima tù odločevati, ni velikost težave ali škode same na sebi, ki bo nastala iz odstranjenja grešne priložnosti, ampak kako velika je škoda ali težava ravno v tem slučaji, prav za tega spovedenca. Sploh smé grešna priložnost takrat veljati kot neprostovoljna v moralnem smislu, kedar je v dejanji težje grešno priložnost odstraniti, kot s pomočjo primernih sredstev v priložnosti sami se greha varovati.

Za razsojevanje zadolženja pri spovedencih v grešni priložnosti veljajo ta-le pravila:

a) Kdor se v verjetno nevarnost smrten greh storiti prostovoljno podá ali prostovoljno v njej ostane, on že s tem smrtno greši.

b) Kdor se neprostovoljno ali iz moralne sile podá v bližnjo priložnost, ali v njej ostane, ne greši: če je sila resnična, če smrtno pregrešenje ni gotovo, in če se v zadevni nevarnosti poslužuje vseh mogočih pomočkov, obvarovati se greha.

c) Kdor je zaradi fizične sile v bližnji priložnosti, se s tem, da v njej ostane, ne pregreši, ker se nikomur ne more nakladati kaj nemožnega. A vendar je njemu dolžnost, posluževati se vseh mogočih pomočkov, da nevarnost zmanjša ter bližnjo priložnost spremeni v daljno.

d) Nihče ni dolžan ogibati se daljnih priložnosti, v katerih je grešenje le možno; a vendar je časih zavoljo drugih vzrokov (n. pr. da ne daje pohujšanja) človek dolžan, ogibati se tudi daljne priložnosti k grehu.

II. Kako je spovedniku ravnati s spovedenci v bližnji priložnosti smrtnega greha?

1. Ako je duhovni pastir spoznal iz grešnikovega obtoženja ali po lastnih vprašanjih, da ima pred seboj človeka živečega v

Digitized by Google

bližnji grešni priložnosti, naj še skuša izvedeti, če spovedenec spozná dolžnost zapustiti priložnost, pa če je tudi pripravljen to storiti, ali ne. Ko bi grešnik že sam omenil, da ga je volja zapustiti toliko dušno nevarnost, naj ga spovednik v tem potrjuje in močno spodbada k temu. Ako pa ne razodene spovedenec o tem svoje misli, naj jo poizveduje spovednik popraševaje ga, n. pr. če je že dolgo v teh okoliščinah; če se je že spovedoval teh reči; kaj mu je spovednik rekel, naročil in zakaj ni onega storil? .... Gledati je dušnemu pastirju tudi na to, ali je priložnost k grehu že sama ob sebi, po svoji lastniji pregrešna, ali ne. Že sama na sebi grešna priložnost je n. pr. življenje v konkubinatu, na skrivnem se shajati z osebami drugega spola, občevanje z brezverci, čitanje veri ali čednosti nevarnih spisov itd. Kdor biva v tacih razmerah, se nikakor ne more izgovarjati, o njem ni misliti, da bi bil bona fide; tacega gré vselej podučiti, mu veliko nevarnost kazati, pa priganjati ga, da brž ko brž odstrani bližnjo grešno priložnost. Drugače je pri tacih priložnostih, ki so sicer tudi nevarne in zapeljive, a same na sebi niso pregrešne, v nekaterih slučajih celó dopuščene, n. pr. hoja na ples, v gledišče, obisk oseb drugega spola z dovoljenjem starišev, in če dotična dva res nameravata kmalu stopiti v zakon itd. Ozir tacih grešnih priložnosti res dokaj ljudi živi in bona fide, vedóč sicer, da se ob tacih prilikah grešiti ne smé, ne pa, da se je treba ogibati tacih nevarnosti. Ko se taki podajajo v grešno priložnost, grešé le materijalno; a vsa lastnija tacih spovedencev je mnogokrat taka, da nima spovednik nikakovega upanja, da bi se dotične priložnosti ogibali, ko bi jih podučil o potrebi, varovati se nevarnosti. V takem slučaji utegne marsikaterikrat biti previdno, za sedaj jih samo učiti, kako se morajo vesti v tacih priložnostih, katerih pomočkov se posluževati, da se nevarnost za-nje zmanjša in da tako bližnjo priložnost spremené v daljno. Ko bi tacemu spovedencu kar brž strogo ukazal in pod smrtnim grehom tirjal, se nič več podati v to priložnost, če tudi spozná, da s tem nič dosegel ne bo, bi ga naredil formalnega grešnika. A skuša naj ga vendar polagoma privesti do tega, da je pripravljen nevarnost spoznavši ogibati se grešne priložnosti. Gl. tudi § 187, I. 2. — Ako grešnik obeta poboljšanje, zagotavlja, da ne bo več grešil, vendar méni, da mu zaradi tega ni treba zapustiti priložnosti, naj mu spovednik to napačno misel izbije iz glave, rekši mu, da bi to bilo ravno tako predrzno ravnanje, kakor tacega človeka, ki

Digitized by Google

bi n. pr. skočil v ogenj, pa pričakoval od Boga, da ga reši nesreče. Pové naj mu, da se človek smrtno pregreši že s tem, ker se prostovoljno podá v nevarnost, ko bi se tudi sicer nič ne pregrešil v dejanji. Kdor se greha res boji, se varuje tudi vsega, kar napeljuje v greh; kakor se tudi tisti, ki se boji telesne smrti, pridno vsega ogiblje, kar človeku smrt nakopava . . . Ako spovedenec spozná dolžnost zapustiti grešno priložnost, a ugovarja, da tega ne more storiti, naj spovednik poprašuje po zadržkih; in če spozná, da ovire niso tolike, da bi priložnost bila neogibljiva, opomni naj ga, da je vsacemu kristijanu dolžnost, samega sebe premagovati in darovati vse, da se le smrtnega greha obvaruje in večno življenje doseže . . .[1]) Če spovedenec pravi, da bo zapustil priložnost, a ne precej, še-le pozneje, opomni naj ga duhovnik, da se bo pozneje težje premagal, da ga morda ne bo več tako podpirala milost božja, kakor sedaj. Vpraša naj ga, če bi se tudi obotavljal in bi se ne ogibal z vso skrbjo hiše ali osebe, kjer bi nalezel kužno bolezen? Toliko bolj se mu je ogibati hiše ali osebe, kjer njegova duša kugo nalezuje itd. Ako to ne pomaga, stavi naj spovednik grešniku pred oči smrtno uro; opomni naj ga, da se mu danes milost božja morda zadnjič ponuja. Bog je prizanesljiv, a tudi strašen maščevalec tistemu, ki zametuje njegovo pomoč itd.

2. Kar se tiče odvezovanja priložnostnih grešnikov, veljajo ta-le pravila:

a) Kdor je v prostovoljni bližnji priložnosti (bodisi sama na sebi ali po naključji; neiskana ali iskana), in je noče zapustiti, je kot nespokoren grešnik nevreden odveze, in spovednik mu jo mora vselej odreči, ako bi tudi obetal, da ne bo več grešil.

b) Kdor je v prostovoljni bližnji priložnosti, ki je naravnostna, neiskana (in esse), pa resnično obljubi, da jo bo precej

[1]) Da spovedenca dovede do sklepa, ogibati se bližnje priložnosti ali jo zapustiti, govori naj mu spovednik zlasti o minljivosti vsega časnega, o smrti, sodbi, o upanji nebeškega veselja . . .; poslužuje naj se primernih svetopisemskih izrekov, n. pr.: »Kdor ljubi očeta ali mater bolj ko mene, ni mene vreden; in kdor ljubi sina ali hčer bolj ko mene, ni mene vreden« (Mat. 10, 37). »In ako te tvoje oko pohujša, izderi ga, in vrzi ga od sebe; bolje ti je z enim očesom iti v življenje, kakor dve očesi imeti, pa zavrženemu biti v peklenski ogenj« (Mat. 18, 9). »Kaj bo namreč človeku pomagalo, če ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi? Ali kakšno menjo bo človek dal za svojo dušo?« (Mark. 8, 36—37).

Digitized by Google

odpravil, njemu naj spovednik odvezo odloži pro medicina, dokler priložnosti zares ne odpravi, in ko bi tudi prvič prišel k spovedi s takim grehom. Vzrok je ta-le: grešniku v taki priložnosti se je večjidel treba hudo premagovati, da nevarnost odpravi; v tem boji ga mora spovednik kot zdravnik podpirati s tem, da mu odloži odvezo. Le izjemno smé spovednik precej odvezo dati tacemu grešniku, in sicer: če sv. obhajila ne more brez velicega pohujšanja ali brez škode na svojem poštenji opustiti, in če mu sedaj gotovo ne manjka notranje priprave; kedar se resnično skesani grešnik ne more več, ali le čez dolgo časa vrniti k temu spovedniku, pa ima resno voljo, priložnost zapustiti brž ko brž; če spovedenca do sedaj še noben spovednik ni podučil ter opomnil na dolžnost, bližnjo priložnost odpraviti, smé se mu za vprvič dati odveza, če mu le ni v grešno priložnost ženska, pri njem živeča; kedar spokornik razodeva nenavadna znamenja resničnega notranjega spreobrnjenja, (nenavadna znamenja kesanja, glej § 189, sub 1, *b*), tako da se sme po pameti trditi ali soditi, da zanj ni več nevarnosti, da bi ne izpolnil sklepa. A tudi v tem prigodku je previdnejše odložiti odvezo, če se le brez škode za spokornika zgoditi more, zato da svoj sklep izpolni toliko hitreje.

c) Kdor je v nenaravnostni, iskani bližnji priložnosti (non in esse), pa resnično obljubi, da se bo ogibal priložnosti, njega smé, če le ni dvomiti o njegovem kesanju in trdnem sklepu, vprvič in čeravno se je zopet podal v grešno priložnost, a ni več, ali je vsaj manjkrat grešil kot prej, tudi drugič, celó še tretjič odvezati spovednik. Potem pa se mu mora odveza odložiti, dokler s stanovitnim ogibanjem priložnosti skoz delj časa svojega trdnega sklepa ne pokaže samo z obetanjem, ampak z dejanjem. Vzrok pa, da se sme s tacimi grešniki mileje ravnati, je v tem, ker je ložje, priložnosti ne iskati, kakor pa odpraviti jo, in torej ni toliko treba, da bi se spokornik z odlogom odveze priganjal k izpoljnjenju sklepa.[1])

[1]) Kar tiče ljudi živeče v iskani bližnji priložnosti greha, ima spovednik mnogokrat opraviti s takimi, ki občujejo z nevernimi ljudmi ali čitajo cerkvi in veri sovražne časnike in knjige; največkrat pa s tacimi spovedenci različnega spola, ki so v tako imenovanem »znanji« med seboj. Zaradi velike moralne nevarnosti, ki je v tacih »znanjih«, naj si duhovni pastir na vso moč prizadeva v spovednici in zunaj spovednice, vplivajoč zlasti na roditelje in gospodarje, da

Digitized by Google

d) Kdor je v neprostovoljni bližnji priložnosti, toraj v taki, katere ali kar ne more popustiti, ali pa le z velikimi vnanjimi težavami ali z veliko lastno škodo (o tej fizični in moralni nemožnosti gl. prej pod I. 3. povedano), smé odvezo dobiti, ako resno obljubi, da bo rabil pomočke, s katerimi se

---

mladi ljudje različnega spola tacih zvez ne sklepajo. A vendar je razločevati med tacimi, ki sklenejo znanje zato, ker imata dotična dva resno voljo, se poročiti ter upanje, da kmalu stopita v zakon, pa če se z dovoljenjem starišev in v njih, ali drugih poštenih ljudi pričujočnosti časih shajata, in dokler tak sestanek za nju ni nevarnost k grehu — pa med tacimi v znanji živečimi, ki resno ne mislijo na poročenje. Ako toraj spovednik izvé, da ima spovedenec tako »znanje«, naj ga vpraša, čemu je sklenil to zvezo, če morda misli dotično osebo vzeti v zakon? Ako pravi da, preiskuje naj duhovni pastir, če so res razmere obeh take, da se bosta mogla poročiti. Kedar so okoliščine res po tem, naj ne vznemirja spovedenca zavoljo tacega znanja, a ukaže naj mu: da morajo obojini stariši vedeti za to znanje; da se ne smeta pogostokrat shajati, nikoli skrívaj, nikoli ob poznem večeru, nikoli na samotnih krajih, in da predolgo skupaj ne smeta ostati; da se ne smé nič tacega zgoditi, česar bi ju sram bilo pred poštenimi ljudmi; in da morata skušati, da se kmalu poročita. Ako je spovedencu tako opravičeno znanje krivo bilo, da se je smrtno pregrešil, mora spovednik z njim ravnati kakor s tistimi, ki se nahajajo v moralno-neprostovoljni bližnji priložnosti, t. j. pové naj mu, kako je treba ravnati, da nevarnost zmanjša. Ako obljubi, da vse to stori, smé ga odvezati enkrat, dvakrat, trikrat; potem pa ne več, če dejanjsko ne pokaže poboljšanja. — Ako pa spovednik izvé, da se dotična dva ne mislita poročiti, ali da ni upanja za to, takrat pa mora kar strogo tirjati, da jenja vsako zaupno občevanje med njima. Če to obljubi in je sicer pripravljen, smé ga do trikrat odvezati, kakor smo prej povedali ozir živečih v bližnji priložnosti non in esse. Ko bi pa grešnik rekel, da znanja noče popustiti, ali če je že enkrat, dvakrat ... obljubil, da razruši zvezo, pa je ni, tedaj se mu mora odveza za tako dolgo odrekati, da jenja grešno znanje. Kardínal Picus de Mirandola imenuje znanja po vsem nedopuščena v naslednjih slučajih, ki jih tudi sv. Alfonz Lig. omenja: »1. Quandocumque ita fiat, etiam inter pares et causa matrimonii, ut intercedant oscula vel tactus vel amplexus vel delectationes morosae, aut periculum labendi in quodvis grave peccatum; 2. quando fit inter eos, qui sunt disparis conditionis, propter scandalum et periculum, mortaliter peccandi; 3. si fiat cum illis, cum quibus impossibile est contrahi matrimonium, ut sunt uxorati, claustrales, et in sacris ordinibus constituti, tum quia non potest cohonestari talis amor fine matrimonii, tum quia intercedit scandalum et periculum labendi in culpas letales; 4. si fiat in ecclesia ...; 5. si adsit praeceptum patris vel matris aut tutoris rationabiliter prohibens talem amorem ...; 6. quando clam fit et occulto tum quia est expositus gravibus periculis et occasioni proximae graviter peccandi, tum quia, quando ita fit, regulariter exercetur contra voluntatem parentum, vel tutorum, quibus filii vel pupilli obedire debent; 7. si tempore nocturno fiat propter scandalum et periculum labendi; 8. si fiat sub praetextu honestae recreationis et relaxandi animum, quia semper urget periculum et occasio proxima labendi ex longa mora,

Digitized by Google

bližnja priložnost spremeni v daljno. Taka sredstva, katera mora spovednik ukazati grešniku, so v obče bég, molitev in zakramenti. Spovedenec mora toraj obljubiti: da se bo skrbno varoval priložnosti k grehu, kolikor je mogoče (n. pr.: da se z nevarno osebo ne pogovarja brez potrebe, da ni sam ž njo, da oči va-njo ne vpira, da se do nje bolj mrzlo vêde in resnobno drži . . .); da z gorečo molitvijo pogostokrat prosi pomoči k poboljšanju, da vsak dan in po večkrat najbolje pred sv. križem ponavlja trden sklep; da se srčno ustavlja in pobožno kliče sveti imeni Jezus in Marija brž ob začetku vsake skušnjave; da vsak dan po nekoliko premišljuje sv. resnice, zlasti poslednje reči . . .; da pogostokrat pride k spovedi, če mogoče vedno k istemu spovedniku. — Čeravno grešnik obljubi, da bo rabil te pomočke, in če je tudi njegova volja gotovo dobra in sklep njegov trden, vendar menijo moralisti, da spovednik prav stori, ako tacega spokornika ne odveže precej, ampak da mu kot zdravnik odvezo za nekaj časa odloži, da velevane pomočke toliko zvesteje rabi, ker bi sicer lahko zabredel v mlačnost in poslednjič v poprejšnji grešni stan. Zlasti s tistimi, ki v neprostovoljni priložnosti nečistega greha živé, méni sv. Alfonz Lig., naj bi vsi spovedniki tako ravnali.[1]) Izjemo naj dela spovednik pri tacih grešnikih ozir odvezovanja ter naj v neprostovoljni grešni priložnosti živečim že prvič podeli odvezo, če obljubijo vse pomočke vestno rabiti, ako bi jim sv. odveze brž takrat res prav zeló treba bilo, n. pr. zaradi smrtne nevarnosti, če

in qua habentur colloquia, mutui aspectus, protestatio amoris . . .; 9. si eo modo fiat, ut ex se involvat periculum proximum osculorum, tactuum etc., etiamsi aliunde ille amor esset licite exercitus, quia est inter solutos et causa matrimonii . . .; 10. si amator vel amatrix animadvertat, complicem amoris esse graviter tentatum, vel alterum urgere verbis turpibus vel alio modo ad inhonesta etc., etiamsi alter complex nihil tentetur et nullam sentiat inclinationem ad peccandum . . .; 11. denique universaliter loquendo, quotiescumque ob causam amoris amator vel amatrix frequenter labitur in aliquam gravem noxam, tunc amor induit rationem occasionis proximae mali, et est omnino illicitus.«

[1]) Sv. Alfonz namreč piše: »Sed ego semper sic me gessi in praxi et sic pergam me gerere cum iis, qui sunt in proxima occasione quamvis necessaria, et quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas, eos statim absolvendi, et sic censeo multo prodesse poenitentium saluti. Utinam et omnes confessarii sic etiam gererent! Quod peccata evitarentur, et quot salvarentur animae!« (Prax. conf. n. 69.)

Digitized by Google

bi brez osramotenja ne mogel ostati brez sv. obhajila, če bi mu ne bilo možno, kmalu zopet k spovedi priti. — Ko bi spovedenec v neprostovoljni bližnji priložnosti velevanih pomočkov ne rabil, in ravno tako zopet grešil, mora mu spovednik odvezo odložiti za tako dolgo, da se pokaže poboljšanje, če morda ne razodeva nenavadnih znamenj priprave. Ako je pa sicer rabil zaukazana sredstva, a ne dosti vestno, le zanikarno, in je toraj ravno tako zopet grešil, mora ga spovednik na vso moč priganjati, da pomočke natančno rabi ter si bolj prizadeva za poboljšanje. Če nič ne opravi, in se spovedenec vedno enako povračuje v greh, tedaj je odveze nevreden, in tacemu mora spovednik povedati, da mu je po vsaki ceni priložnost zapustiti, da reši svojo dušo, naj bi ga tudi zadelo zaradi tega kar koli, kajti v tem slučaji, ko ni več upanja poboljšanja, če ostane v grešni priložnosti, veljajo besede Jezusove: »In ako te tvoje oko pohujša, izderi ga, in vrzi ga od sebe itd.« (Mat. 18, 9).

Kedar v bližnji grešni priložnosti živeč s tem daje tudi očitno pohujšanje, ne more prej dobiti odveze, kakor da odpravi pohujšanje, n. pr. da iz hiše spravi svojo priležnico, ali pa da se poroči z njo. Ako je pa dotični spovedenec na smrtni postelji ter ne more odpraviti sogrešnice, ker n. pr. ona nikakor noče iz hiše, takrat mora pred pričami izreči povelje, da mora oseba iz hiše brž ko brž. Ko bi pa bila tolika sila, da celó ni več možno klicati prič, naj grešnik spovedniku resno obljubi, vse storiti, da se odpravi pohujšanje; na-to smé odvezo dobiti.

§ 193.

Različni spovedenci: *b*) Grešniki iz navade in povračljivi.

Grešniki iz navade (consuetudinarii) so oni, kateri so si z večkratnim ponavljanjem enega in istega smrtnega greha nakopali veliko moralno slabost ter strastno nagnjenje k grehu, in si pridobili neko posebno lahkoto, ob vsaki priliki ali skušnjavi ravno ta greh zopet storiti, — pa če se tega greha še niso spovedovali, ker se je morda začel še-le po njih zadnji spovedi, ali pa so se ga sicer že obtoževali v spovedi, a niso bili podučeni po spovedniku, kake pomočke morajo rabiti, da se obvarujejo greha. Razloček med priložnostnim grešnikom in med grešnikom iz navade

Digitized by Google

je toraj ta, da onega bolj neka vnanja prilika, vnanje vabilo zapelje v greh, temu pa je v prvi vrsti vabilo, ki ga zapelje, tisto veliko nagnjenje k grehu, katero si je pridobil po večkratnem ponavljanji pregrehe. Včasih je grešnik iz navade hkrati priložnosten grešnik. Kolikrat mora biti smrtni greh ponovljen, da ga smemo imenovati greh iz navade, se ne dá za vse prigodke enako določiti. Po sv. Alfonzu veljá to-le: Če kdo vnanji greh petkrat v mescu stori, in če med posameznimi grehi preteče nekoliko časa, je to že grešna navada; pri grehih zoper čistost še tolikega števila ni treba k grešni navadi.

Povračljivi grešniki (recidivi) so tisti grešniki iz navade, ki so se svojega privajenega greha že spovedovali, podučeni bili, pomočke zoper dotično pregreho izvedeli in poboljšanje obljubili, pa so vendar ta greh zopet storili ravno tako ali skoraj ravno tako. Pri teh grešnikih moramo razločevati: so se li povrnili v greh iz slabosti ali pa iz hudobije. Iz slabosti je grešnik povračljiv (materijalna povrnitev), če je spovedani smrtni greh sicer zopet storil, a je svoje poboljšanje razodeval z nedvomljivimi znamenji, zlasti s tem, da je zvesto rabil velevane pomočke ter v istih razmerah bivajoč manjkrat grešil; ali če sicer ni manjkrat grešil, a se je delj časa po zadnji spovedi zdrževal greha, in še-le ob hudi skušnjavi zopet padel. Iz hudobije ter nemarnosti pa je povračljiv tisti grešnik (formalna povrnitev), kateri je že spovedani greh ravno tako, ali skoraj ravno tako zopet storil brez posebnega znamenja poboljšanja.

I. Grešnike iz navade in povračljivce spreobrniti je večinoma prav težko; le polagoma se to posreči skrbnemu spovedniku. Kar tiče obnašo proti takim spovedencem, je najprej treba, da tacega grešnika v notranjem pretrese, živo mu kažoč nevarnost večnega pogubljenja, če si kar brž in z vso močjo ne prizadeva za poboljšanje. Greh, ki človeku v navado pride, otemni razum, da večnih resnic pa grdobije in škodljivosti svojega greha nič več jasno ne spozná; oslabi mu voljo, da se čedalje težje ustavlja skušnjavi, postane suženj svoje strasti, ne more si več pomagati, navada mu postane železna srajca, spreobrnjenje je čedalje težavnejše. Ker je zametaval milosti božje, ga Bog poslednjič mnogokrat prepusti otrpnjenosti; marsikaterega zgrabi smrt sredi hudobij ter nespokorno umrje. Tudi naj prilično opozoruje grešnika na prežalostne učinke za telesno in časno, ki jih provzročujejo nekateri grehi iz navade, n. pr. pijančevanje, nečistost. — Ko je

Digitized by Google

tacega spovedenca z očetovsko resnobo podučil, pretresel, mu postavil pred oči žalostno prihodnost, ako v tem smrtnem grehu ostane, naj potem v njem zbuja pogum, srčnost, zaupanje na božjo pomoč in usmiljenje, in spodbada naj ga k junaškemu sklepu, takoj raztrgati vezi grešne navade. Kaži mu, da Bog nemogočega ne tirja, in da tistemu, ki si za poboljšanje prizadeva, potrebne pomoči nikoli ne odreka; da bo poboljševanje vedno ložje, kajti vsaka zmaga mu bo dala nove moči, novega poguma . . . Veleva naj spovednik posameznim takim spokornikom primernih pomočkov (glej § 187), da se morejo zoper grešno navado uspešno vojskovati in jo premagati. Najboljše sredstvo k poboljšanju za grešnike iz navade in za povračljivce je vselej pogostna spoved. Kdor se zateka k vrelcu sv. zakramentov, najgotoveje in najhitreje doseže popolno ozdravljenje svoje duše. Opominjati je tacega grešnika, da naj ne obupa, ko bi tudi v greh padel, ampak precej naj vzbudi kesanje, ponovi trden sklep, pa kakor hitro se dá k spovedi pride, če le moč k istemu spovedniku. A tudi spovedniku samemu bodi skrb, da pri tacih grešnikih ne zgubi potrpežljivosti in srčnosti ter da ne obupa nad njih spreobrnjenjem.

II. Ozir odvezovanja veljajo ta-le pravila:

1. Grešnikom iz navade, toraj takim, ki se privajenega greha prvič spovedujejo ali pa vsaj ozir dotične grešne navade pri spovedi še niso bili podučeni in opominjani, sedaj pa podučeni razodevajo trdno voljo, svoje življenje poboljšati, smé odvezo dati, zlasti če jim navada ni še zeló vkoreninjena in če ne zadeva posebno velikih grehov, in ko bi se tudi doslej še ne bili v djanji nič poboljšali. Ukazati pa jim mora duhovnik, da kmalu zopet pridejo k spovedi, da spozná, so se li res poboljšali ali ne. Grešna navada namreč sama na sebi še ni znamenje grešnikove nepriprave, ker grešnik iz navade pri vsem nagnjenji k grehu, ki je neogibljiv nasledek večkrat ponavljanega greha, vendar utegne imeti z božjo pomočjo resnično kesanje in trden sklep poboljšanja. Ako tedaj grešnik iz navade k spovedi pride sam od sebe, brez kake vnanje sile, in znamenja notranje priprave vsaj s tem razodeva, da podučevanje in opominjanje spovednikovo zvesto posluša, in resnično obeta, da bo natanko rabil velevane pomočke, smé ga spovednik praviloma že vprvič odvezati. Ako tak spovedenec po spovedi zopet pade v privajeni greh, mora spovednik pri naslednji spovedi ravnati z njim kot s povračljivim grešnikom.

Digitized by Google

2. Kedar je povrnitev v greh materijalna, smé spovednik tacemu spovedencu dati odvezo, ako zavoljo kakega drugega vzroka njegova priprava ni dvoumna. Priprava povračljivih grešnikov iz slabosti je namreč vselej moralno gotova, ker so se začeli poboljševati in so si za poboljšanje resnično in močno prizadevali. Da pa poboljšanje še ni dovršeno, je pripisovati njih slabosti, a ne pomanjkanju dobre volje. Stara navada se ne more naenkrat odpraviti, ampak po dolgem vojskovanji. Spovednik naj toraj tacega spokornika poprašuje, če je naloženo pokoro opravljal, velevane pomočke rabil, kolikrat in v katerih razmerah je vnovič storil dotični greh, čez koliko časa po zadnji spovedi, kdaj zadnjič pred sedanjo spovedjo je v greh padel . . ., in če se prepriča, da si je zelo prizadeval za poboljšanje ali se tudi precéj poboljšal, smé mu podeliti odvezo.

3. Ako je pa povrnitev v greh formalna, mora se praviloma odveza odložiti spovedencu, dokler v dejanji ne pokaže poboljšanja, kajti tacih grešnikov priprava je zeló dvoumna. Povračljivemu grešniku iz hudobije se pa odveza ne sme odkladati za dolgo časa, da ne obupa nad svojim poboljšanjem. Ako greh ni sklenjen z vnanjo priložnostjo, je za odlog navadno dosti 8 ali 10 dni in ne smé presegati 14 ali k večjemu 20 dni. Ako pa spovedenec, katerega povrnitev je bila formalna, kaže nenavadna znamenja notranje priprave (glej § 189), mu spovednik smé takoj odvezo podeliti, kajti taka znamenja utegnejo spričevati, da se je grešnik z božjo pomočjo v svojem srcu spreobrnil, če tudi v dejanji še ni pokazal poboljšanja.

Vsem grešnikom, katerim po omenjenih pravilih spovednik kot sodnik smé podeliti odvezo, naj jo katerikrat vendar-le odloži kot zdravnik. A tega naj ne stori, kedar bi odlog več škodoval kakor koristil, ali če bi imel spovedenec zaradi nepodeljene odveze osramoten biti itd. Pri grešnikih iz navade je mnogokrat zeló koristno, in če je navada že zeló zastarana, je skoraj vselej dobro, da se jim odveza odloži; nekoliko zato, da imajo večji stud nad grehom in se bolj bojé povrnitve v greh, nekoliko pa, da jih duhovni pastir s tem prisili, z večjo gorečnostjo rabiti potrebne pomočke poboljšanja. Kar pa zadeva povračljive grešnike iz slabosti, in povračljive iz hudobije, razodevajoče nenavadna znamenja resničnega kesanja in trdnega sklepa, je razločevati:

Digitized by Google

a) Ako je vzrok povračanja v greh kaka vnanja priložnost, je odvezo praviloma odložiti, dokler ni priložnost odpravljena ali pa spremenjena v daljno.

b) Kedar je pa vzrok povračanja v greh notranja slabost (preklinjanje, jeza, nečiste misli, pollutio . . .), je odveza praviloma podeliti, ker taki grešniki zeló potrebujejo pomoči sv. zakramenta, da morejo hudo nagnjenje premagovati. — Sicer pa ozir vseh grešnikov iz navade uči sv. Alfonz Lig.: »Certa regula in hoc statui non potest, sed confessarius ex circumstantiis occurrentibus se dirigere debet, et postquam Deo se commendavit, ut sit a Deo inspiratus, absolutionem differat, vel impertiatur.«

§ 194.

Različni spovedenci: *c)* Zaradi storjenega greha z novimi dolžnostmi obloženi.

Iz bistva resničnega kesanja in trdnega sklepa je očitno, da ni zadosti grešnikom, katerih pregrehe imajo slabe posledice tudi za bližnjega, ako se v prihodnje varujejo poprejšnjih grehov, ampak morajo tudi hude nasledke svojih grehov popravljati kolikor mogoče. Takim grešnikom prištevamo spovedence, ki so svojega bližnjega poškodovali na duši, na poštenji, na zdravji in življenji, na blagu in pravicah.

I. Kako da je grešniku popravljati škodo, storjeno bližnjemu po pohujšanji, obrekovanji, opravljanji, pohabljenji, uboji ali po oškodovanji na imetji in pravicah, uči kaj natančno morála v oddelku »de restitutione«; tù spovednika le prav kratko opomnimo na ta važni predmet.

1. Kdor je bližnjemu na duši storil škodo, ker ga je pohujšal ali v smrten greh zapeljal, je dolžan to škodo po možnosti popraviti in zapeljanega na pot čednosti zavrniti: z lepim zgledom, z molitvijo in z opominjanjem, ako je treba in primerno. Očitno pohujšanje (n. pr. s slabimi spisi učinjeno) mora se tudi popraviti očitno. Zapeljivec mora popravljati tudi škodo izvirajočo iz njegovega zločinstva, n. pr. ako je zapeljal deklico in jej s tem škodoval tudi na posvetnih stvareh.

2. Na poštenji škoduje bližnjemu opravljivec, obrekovalec, zasramovalec. Kdor je bližnjega opravljal, mora njegove pre-

Digitized by Google

greške modro izgovarjati in njegove vrle lastnosti in dobra dela razglašati. — Kdor je bližnjega obrekoval, mora svojo laž kakor hitro je mogoče preklicati pred tistimi, pri katerih je bližnjega obrekoval, in kolikor je možno mora poštenje popraviti oškodovanemu bližnjemu pri vseh, ki so slišali o obrekovanji. Ako je gotovo ali vsaj zeló verjetno, da zavoljo njegovega obrekovanja ljudje nič več slabo ne mislijo o dotičnem človeku, naj le prilično o njem dobro govori, naj ga hvali zlasti pred tistimi, pred katerimi ga je prej na poštenji oškodoval. — Kdor je bližnjega zasramoval, ga mora ali odpuščenja prositi (zlasti če je zasmehoval svojega predstojnika ali sploh dokaj višjega od sebe); ali mu obilnejšo čast in prijaznost skazovati (če sta si enaka); ali mu dobrovoljnost skazovati (če je razžalil nižjega ali sebi podložnega) — vse to očitno, če je bilo zasramovanje očitno. Spovedniku ni treba tirjati zadostila, če je razžaljenec že gotovo odpustil razžaljenje, ali pa, če se je že sam maščeval nad razžaljivcem. Kdor je bližnjega poškodoval na poštenji, mora popraviti tudi vso škodo, ki je iz njegovega obrekovanja sledila, in se je vsaj slutiti moglo, da bo sledila, n. pr. če je obrekovani zgubil službo zaradi tega, ker mu je bilo vzeto dobro ime.

3. Kdor je bližnjega poškodoval na zdravji, mu mora plačati zdravila in zdravnika; povrniti mu, kar z boleznijo zamudi; če in kolikor si ne more živeža prislužiti, tudi za njegov živež skrbeti po tej meri, kar bi si bil on sam tisti čas pridobil z delom; dati mu mora tudi povračilo za prestane bolečine, ali se sploh z njim pogoditi. Ko bi bil poškodovanec celó umrl zaradi tega, mora poškodovalec kar je mogoče bližnjim dedičem vso škodo povrniti, kolikor so imeli od umorjenega pravico tirjati za svoje preskrbljenje.

4. Kar tiče povračanja škode, ki je bila bližnjemu storjena na blagu in pravicah, veljá načelo: »Vsaka ptuja stvar se mora brž ko mogoče vrniti; kdor je pa vrniti ne more, mora vsaj za trdno skleniti, precej vrniti, kedar bo mogel, kajti storjeno krivico le podaljšuje, kdor noče vrniti. Ozir povračevanja je tù razločevati: Kdo mora povrniti? Kdorkoli ima krivično blago ali njega ceno, ali kdorkoli je škodo res storil. Ako se jih je poškodovanja več vdeležilo ex conspiratione, in sicer po enakem, mora tudi škodo vsak po enakem povrniti in h krati porok biti za vse druge. Če pa vdeleževanje ni enako bilo, veže dolžnost povračila najprej tistega, kdor je zapovedal škodo storiti; za njim izvršilca,

Digitized by Google

ki je škodo dejanjsko storil; poslednjič pomagalca. — Kaj je treba povrniti? Kdor ima ptuje blago z dobro vestjo, meneč, da je res njegovo, pošteno pridobljeno, mora precej, ko izvé, da ima ptujo stvar, izročiti jo pravemu gospodarju, celo ali nje del, ako cele več nima. Ako dotičnega ptujega blaga več nima, ni mu treba ničesar vračati, če se po tisti ptuji stvari ni okoristil; ako bi se bil pa okoristil s ptujim blagom, katerega več nima, vrniti mora toliko, kolikor je obogatel z njim. Kdor dvomi, je li kaj obogatel z rečjo ali nič, ni mu treba ničesar vračati, ker dvomna postava ne veže. Posestnik z dobro vestjo sme zahtevati od prodajalca povrnitev cene, katero mu je dal za ukradeno stvar, ki jo je spoznavši tatvino vrnil pravemu gospodarju. Ako pa prvega prodajalca ne pozná, ali od njega cene dobiti ne more, mora trpeti zgubo cene, katero je dal za ptujo stvar, če ga morda ne odškoduje lastnik, komur jo povrne. Posestnik s slabo vestjo, namreč tak, ki vé, da ima ptujo, nepošteno pridobljeno stvar, mora lastnika popolnoma odškodovati, t. j. vrniti mora ptuje blago, ako ga še ima; če ga več nima, povrniti mora njega ceno in dobiček, katerega je imel iz ptuje stvari; in zraven mora še popraviti vso škodo, katero je pravi gospodar imel zavoljo tega, ker mu je bila vzeta dotična reč, in nadomestiti mu mora dobiček, kolikor se more primerno računiti, da je odšel lastniku. Odbiti pa se smé od tega, za kar je nepošteni posestnik reč zboljšal, a ne k svojemu razveseljevanju; pa tudi znesek vseh stroškov, katere bi bil moral imeti tudi pravi posestnik. — Kdor ne vé, ali je njegovo imetje postavno ali ne, si mora prizadevati, da to poizvé, do tistega časa pa se šteti le oskrbnika. Tudi tisti, ki je svojega bližnjega nalašč, iz vnemarnosti, ali iz zadolžene nevednosti poškodoval, mora popraviti storjeno škodo po svojem zadolženji. — Komu se mora povrniti? Lastniku, po njegovi smrti pa njegovim dedičem; in le če ni možno izvedeti poškodovanih, dá se ubogim tistega kraja ali dobrodelnim napravam, sploh: po verjetnih željah poškodovane osebe.

II. Grešniki, kateri imajo slabe nasledke svojih grehov popraviti, ptuje blago, čast . . . vrniti, so nekako prištevati grešnikom v naravnostni, neiskani bližnji priložnosti (in esse), ker se tudi od njih tirja neko vnanje dejanje, katero jim je večjidel težavno, in ki ga ne izpolnijo, ako si ne storé velike sile. Zato ozir odvezovanja tacih spovedencev veljajo enaka pravila, kakor za grešnike v bližnji priložnosti in esse; razun, ko bi bila reč malo

Digitized by Google

vredna in bi bil spokornik pripravljen naloženo dolžnost spolniti precej. Posebna pravila pa so:

1. Kdor ima krivično blago, ali je bližnjemu kakorkoli škodo storil in je noče popraviti, dasiravno mu je to možno, on je nespokoren grešnik, in zato se mu mora naravnost odreči odveza.

2. Kdor resnično obljubi, da bo storjeno škodo popravil, smé prvič ali še drugič odvezo prejeti; vendar mu mora spovednik odločiti čas, v katerem naj spolni naloženo dolžnost, in mu tudi povedati, kako naj jo spolni, ter naj mu poslednjič zatrdi, da se pri prvi naslednji spovedi obtoži, ako bi ne bil opravil vsega, kar mu je bilo naloženo.

3. Ako je grešnik pri spovedi že večkrat obetal, da bo povrnil storjeno škodo, a doslej še vendar ni storil svoje dolžnosti, akoravno mu je bilo mogoče, tedaj mu ne gré dati odveze, dokler resničnosti svojih obljub ne pokaže v dejanji. V takem prigodku naj toraj spovednik grešniku odloži odvezo.

4. Ako grešnik trdi, da bi rad popravil storjeno škodo, pa mu to ni mogoče, naj mu spovednik ne verjame prehitro, ampak naj nekoliko preiskuje razmere spovedenčeve. Če spozná, da fizična ali moralna nemožnost grešnika za sedaj res izgovarja od povračila, mu mora spovednik ukazati, naj si z vso skrbjo prizadeva, da mu pozneje postane mogoče svoji dolžnosti vsaj nekoliko zadostiti. Tudi mora duhovniku pri spovedi od časa do časa o tem dajati odgovor, da spozná, če morda spokornik svojevoljno ne zadržuje povračila. Odvezo pa naj tacemu grešniku spovednik podelí, da ima le resnično voljo popraviti škodo, kakor hitro mu bo mogoče. — Dolžnost povračanja jenja, ako je krivičniku poškodovanec krivico odpustil, ali pa če se je že sam odškodoval.

5. Kedar se primeri zamotan dogodek, da spovednik ne vé brž za trdno razločiti, je-li spovedenec dolžan povrniti ali ne, in kaj ali koliko je dolžan storiti, takrat naj odloži razsodbo na poznejši čas. Reče naj spovedencu, da mu bo v tej zadevi natančno odgovoril pri prihodnji spovedi, pri kateri naj ga spokornik opomni na to. Spovedencu pa naj precej dá odvezo, če je sicer pripravljen, skesan, in če resno obljubi, da bo storil, karkoli se mu ukaže v tej zadevi. Med tem naj se dušni pastir posvetuje z zanesljivimi knjigami ali s skušenim spovednikom, da je pripravljen na odgovor, ko spokornik zopet pride.

Digitized by Google

6. Povračilo skrivnih krivic naj se vselej zgodi na skrivnem. Ako more grešnik sam izvršiti povračilo, izvrši naj je sam; spovednik samo svetuje, kako najložje to stori. Le na prošnjo spokornikovo, in če je stvar res težavna za njega, naj spovednik mesto spovedenca izvrši povračilo; a vselej zelo previdno, da ne prelomi spovedne molčečnosti, in da se ne izvé oseba krivičnikova. Ako je povračilo obilno, naj spovednik od prejemnika tirja prejemni list, katerega mora spokorniku izročiti pri prihodnji spovedi, da njegovo vest upokoji in od sebe odvrne vsako možno natolcevanje. Časih je dobro, ako spovednik povračilo opravi po kakem daljnem in previdnem duhovnem tovarišu. V posebnih slučajih utegne spovednik iz ljubezni prositi za spovedenca odpuščenja pri poškodovancu, seveda s prikritim imenom, ako je bila krivica skrivaj storjena. Državi storjena škoda se najkraje in najgotovejše poravná, ako se kupijo koleki v dotičnem znesku in ukončajo.

§ 195.

Različni spovedenci: *d*) Otroci, mladeniči, ženske.

1. Ker so otroške spovedi velike važnosti za vse njih poznejše življenje, je treba dušnemu pastirju v spovednici z otroci ravnati jako skrbno in vestno.[1]) Sprejema naj malega spovedenca z vso ljubeznijo. Dete naj spozná, da je prišlo pred svojega duhovnega očeta, katerega se mu ni bati; le tedaj bo odložilo boječnost in postalo odkritosrčno. Ako je otrok ves plašen, in ne vé začeti, naj mu spovednik pomaga odmoliti navadne molitve in potrpežljivo naj posluša njegovo obtoževanje, ne moteč ga brez posebnega vzroka, da ga ne zbega. Ako spovedenec ni znan spovedniku, vpraša naj ga, kdaj je bil zadnjič pri spovedi, če se je vselej odkritosrčno obtožil, če je opravil naloženo pokoro? Kedar zapazi duhovnik nad otrokom med spovedovanjem veliko boječnost, opomni naj ga prijazno in ljubeznivo, naj se nikar ne boji ter naj vse pové, kar je grešil, da bo spoved dobra in da mu Bog odpusti grehe. Če dete obmolči, pomagaj mu duhovni pastir s primernimi vprašanji, poizvedáje po rečeh, v katerih otroci navadno grešé, n. pr. z opuščenjem molitve, z nepokorščino do starišev in učiteljev, z nespodobnim vedenjem v cerkvi, z lažjo,

[1]) Kako otroke pripravljati na prvo spoved, glej § 109.

Digitized by Google

sladkosnednostjo, tatvino itd. Izpraševati je treba take spovedenčke jako previdno, zlasti pri grehih zoper šesto božjo zapoved, ter vprašati od malega do večjega, od misli do besedí. poslušanja . . ., da otrok ne izvé kaj, kar mu še ni znano. Če si je dete prilastilo kako ptujo stvar, je spovedniku strogo tirjati, da grešnik reč skrivaj povrne. Ako spazi duhovnik, da otrok pripoveduje celo vrsto pregreh kar zapored in prav s takimi besedami, kakor jih je najti v kakem natisnjenem izpraševanji vesti, naj ga vpraša, če je res vse to storil? Zgodi se, da slabo podučeni otroci vse to spovedniku pripovedujejo, kar so brali v molitveni knjižici. Tudi se taki spovedenec časih poslužuje izrazov, s kakoršnimi naznanjamo smrtne grehe, a pri modrem vpraševanji se pokaže, da je dete storilo le prav malenkostne stvari. Kedar se pokaže, da otrok ne razločuje med tem, kaj je greh ali ni, kaj velik kaj majhen, naj ga spovednik podúči kolikor treba, da ni taka conscientia erronea pozneje kriva raznih grehov. — Po končani obtožbi naj spovednik vselej z nekaterimi krepkimi besedami v otroškem srcu vzbuja čez vse potrebni kes in trdni sklep, greha se varovati in vse natanko storiti, kar se mu naroči pri spovedi. Živo naj govori spovedencu o ljubem Bogu in o tem, kar je storil za nas; pripoveduje naj otroku o obilnih dobrotah, ki jih tudi on prejema dan na dan od nebeškega Očeta . . . pa opozori naj ga, kako mu je s svojimi grehi bil nehvaležen, kako si je s svojo nepokorščino zaslužil, v večnosti kaznovan biti, kako da je Bog usmiljen, da mu hoče vse odpustiti, ako le obžaluje grehe, in če sklene pravo poboljšanje itd. Svetuje naj mašnik otroku primernih pomočkov zoper greh, priporoča naj mu zlasti gorečo molitev, češčenje Device Marije in angelja varuha, svetnika pomočnika; naroča naj mu, da se mora varovati slabih tovarišev, porednih otrok itd. — Pokora bodi sicer primerna grehom, a sploh lahka in nikoli za dolgo časa naložena, sicer otrok pozabi na-njo. Dobro je, ako spovednik ukaže pokoro vso ali deloma opraviti takoj po spovedi v cerkvi pred tem ali onim altarjem. — Gledé odveze je gledati na to, če se spovedenec že popolnoma zaveda pameti ter je mogel grešiti ali ne. To spozná dušni pastir iz otrokovega govorjenja in vedenja. Ako dobro spozná svoje grehe, če na stavljena vprašanja modro odgovarja, če veliko žalost razodeva zavoljo storjenih pregreškov, če je iz vsega otrokovega obtoževanja spoznati, da dobro vé, kaj je greh, kaj ni: tedaj so to zanesljiva znamenja, da se spovedenec zaveda pameti, da je sposoben za odvezo. Če pa kako dete pri

Digitized by Google

spovednici ne vé ničesar povedati, ali pa pripoveduje kaj ničevega, prav po otročje, kakor kako zgodbico; ali če isto stvar z istimi besedami pové tri-, štirikrat; če k vsemu pritrdi ter na vsakatero vprašanje odgovarja z dà, dà; če se odgovori med seboj ne vjemajo; ako se dete pri spovedi igrá, smeje, nazaj gleda, ali celó začne jokati: to so znamenja, da se spovedenec še ne zaveda pameti, da ni zmožen greha, toraj tudi ne odveze. Tacega otroka naj spovednik prijazno spusti s kakim blagoslovom, ali govoreč nad njim: »Domine Jesu Christe . . .« (glej str. 550). Kedar spovednik po pravici dvomi, je-li otrok že za greh sposoben ali ne, podeli naj mu ob velikonočnem času, pa če je dete v smrtni nevarnosti, sv. odvezo s pogojem: »Si es capax«; to še zlasti takrat, če se obtoži stvari, ki bi bile pametnemu človeku velik greh. Paziti je spovedniku, da ne reče k sv. obhajilu otroku, ki še ni prejel dotičnega poduka. Zlasti skrbno naj opravljajo otroci spoved za prvo sv. obhajilo; koristno je, ako takrat vsaj po večjem ponové vse poprejšnje spovedi.

2. Mladeniška dôba je silne važnosti za vse poznejše življenje. Za vse vtise, dobre in slabe, sta jako prejemljiva mladenič in dekle, razne strasti se prebudé v njiju, zapeljivi svet preži na oba, satan jima povsod nastavlja zanjke . . ., toraj jima mora biti spovednik angelj varuh skrbno pazeč nad nju srcem, ju svareč pred vnanjim zapeljevanjem, kažoč nesrečne posledice greha, svetujoč jima pripomočkov, po katerih je možno premagovati dušne sovražnike. Zlasti naj spovednik mladeniče in dekleta ob vsaki priliki resno svari pred slabimi tovarišijami, pred zahajanjem v krčmo in na ples, pred gizdavostjo in dopadljivostjo; strogo naj jima prepoveduje vsakršno nepotrebno in prezaupljivo občevanje z drugim spolom, veri in nravnosti nevarne spise itd. Ako se prikazujejo take napake, treba jih je zatirati in odpravljati brž ob začetku z vso resnobnostjo. Da na potu kreposti ohrani mladino, naj spovednik od mladeniča in dekleta tirja prav krepko in vztrajno: da vestno opravljata vsakdanje molitve, zlasti jutranje in večerne; da nikdar ne zanemarjata nedeljske in prazniške božje službe pa da pazljivo poslušata cerkvene govore; zeló naj jima priporoča, da večkrat v letu dobro pripravljena prejemata sv. zakramente (v ta namen naj mladini priporoča vstop v nekatere bratovščine, šestnedeljno pobožnost k sv. Alojziju . . .); zahteva naj od mladine zveste pokorščine, spoštovanja in ljubezni pa odkritosrčnosti do starišev ali njih namestnikov itd. Z navdušenjem naj

Digitized by Google

govori mladini o krasoti čistega, neomadežanega, Boga ljubečega srca, ter naj jo priganja, da se skrbno varuje vsake nevarnosti greha . . . Skoraj ravno tako previden, kakor pri otrocih, bodi spovednik pri mladeničih in dekletih, ko jih podučuje, ali izprašuje zlasti zastran grehov zoper sv. čistost, da morda kaka nepremišljena beseda ne postane nepokvarjeni mladini vzrok pohujšanja. Nikoli naj ne rabi tacega izraza, za katerega ne bi rad, ako bi se izvedelo, da je prišel iz njegovih ust. — Ni dobro znamenje, ako mladina nestanovitno leta od enega spovednika k drugemu; želeti je, da imata mladenič in dekle *stalnega* dušnega vodnika. A hudovati se nikoli ne smé spovednik, ako spovedenec časih drugam gré k spovedi; bolje da se drugej odkritosrčno spové, kakor pred navadnim spovednikom morda nevredno. — Kedar mladina pri spovedniku išče svèta ozir *izvolitve stanu*, naj se duhovni pastir nikar ne prenagli pri tem. Opozori naj mladeniča ali dekle na to, da človek ni ustvarjen za ta svet, ampak za Boga in večnost, toraj ne gré pri izvolitvi stanú gledati samo na posvetnost, ampak zlasti na to, v katerem stanu se mu bo ložje zveličati. Izroči naj se Bogu v ponižni molitvi, prosi naj razsvetljenja, da spozná, v kateri stan ga kliče volja božja. Prevdarja naj svoje telesne in duševne zmožnosti in vnanje razmere; premišljuje naj težave in dolžnosti prihodnjega stanu, da vidi, če je zanj. Priporoča naj mu spovednik, da se posvetuje s svojimi stariši in da naj se v porazumljenji z njimi odloči za prihodnji poklic. Tedaj le svetovaje, ne ukazovaje, naj spovednik postopa pri tej prevažni zadevi.

3. Kar se tiče deklet posebej, ali *ženskih* spovedencev sploh, je treba spovedniku velike opaznosti, da si ne oškoduje lastnega miru, čistosti srca in dobrega imena, in da tudi spovedenkam ni v kvar. Vse govorjenje spovednikovo mora toraj biti resno in posebno previdno pa premišljeno; sicer ne osorno, a tudi nikdar ljubko, kakor pri otrocih. »Cum junioribus«, pravi sv. Alfonz, »in confessionario sis potius rigidus quam suavis!« Vprašuje naj le to, kar je neogibno potrebno; nauke in opomine naj daje bolj kratke, a vendar zadostne. Če začnó zlasti mlajše spovedenke govoriti o stvareh nepomenljivih, za spoved nepotrebnih, naj jim kratko opomni, da to ne gré v spoved. Tudi pri prav pobožnih spovedenkah treba je velike, morda še večje previdnosti kot pri drugih, kajti sv. Avguštin pravi: »Ne ideo foeminae, quia sanctiores sunt, minus cavendae: quo enim sanctiores fuerint, eo magis alliciunt.« Kje ženske spovedovati, glej str. 550. Ako želé dekleta storiti

Digitized by Google

obljubo vednega devištva, naj jim spovednik to dovoljuje le za nekoliko časa, n. pr. od enega Marijinega praznika do druzega, ali od leta do leta sproti.

§ 196.

Različni spovedenci: *e*) Ženini in neveste, zakonski.

Pri ženinih in nevestah je razločevati, ali pridejo k spovedi dosti zgodaj, kakih par tednov pred poroko, ali pa zadnje dni, morda še-le na dan nameravanega poročenja.

I. Z ženini in nevestami prišlimi dosti zgodaj k spovedi, morda brž, ko je sklenjenje zakona popolnoma dogovorjeno, ni posebnih težav ali napotkov. Opozori naj jih spovednik na to, da je čez vse potrebno, prav vestno in dobro se pripravljati na zakrament zakona; kajti na vredno ali nevredno prejetem zakramentu sloni večinoma prihodnja sreča ali nesreča zakonskih. Pové naj jima, da sta v vesti dolžna zakonske zadržke, ako bi se zavedala katerega, takoj naznaniti svojemu župniku, ali če bi se tega sramovala, pa spovedniku, da se napotek odpravi, dokler je čas. Prav stori, ako spovednik poprašuje zaročnika po navadnejših zakonskih zadržkih. Poizveda naj tudi, če morda ženin in nevesta stanujeta v eni in tisti hiši; kajti tridentinski zbor (Sess. XXIV. de ref. matr. c. 1), in razne provincijalne in diecezanske sinode zaročencem ostro prepovedujejo vkupno bivanje. Prepovedovati mora duhovnik ženinom in nevestam tudi medsebojno prezaupljivo občevanje, skrivno shajanje, prepogostno obiskovanje eden druzega, ker v vsem tem je velika nevarnost za sv. čistost. Ako se zaročenca obiščeta, ne smé se to zgoditi na skrivnih krajih, ali ob temi, ampak občujeta naj, a ne prepogostno, vselej le vpričo starišev, sorodnikov ali drugih poštenih ljudi. Ako se spovedniku gledé posebnih razmer in lastnije ženinov zdi potrebno, opomni naj zaročnika, da se morata skrbno varovati vsega, kar bi pregrešno bilo ozir šeste božje zapovedi, kajti kar je greh samskim, nezaročenim, to je greh tudi njima pred zakonom. Če spazi duhovni pastir, da poročenje le odkladata in odkladata, naj dela na to, da se zakon sklene brž ko brž. Tudi si mora spovednik prizadevati, da se ženini in neveste pripravljajo na sv. zakrament s pobožno molitvijo, z lepim in krepostnim življenjem in prejemanjem sv. zakramentov, ter se vredne storé blagoslova božjega. Zlasti delaj na to, da zaročenca storita dobro véliko spoved, predno

Digitized by Google

stopita v novi stan. — Dušni pastir naj ženine pri spovedi tudi po potrebi podučuje o zakonskih dolžnostih; govori naj jima o namenu krščanskega zakona, opominja naj zaročenca, da živita v prihodnjem stanu lepo krščansko, spolnujoča zapovedi božje in cerkvene, v vzajemni ljubezni in potrpežljivosti itd. Spregovori naj jima tudi o svetosti obljube, ki jo bota eden drugemu storila pred altarjem. Ozir zakonskih dolžnosti v ožjem smislu (debitum conjugale) treba je pač tudi nekoliko povedati zaročencema, ko prideta k spovedi pred poroko, to pa zato, da se jima morda ne bo greh zdelo, kar je poročenim dopuščeno, ali da nasprotno ne mislita: zakonskim je dovoljeno vse. A silno previden bodi spovednik pri tem podučevanji. Ženinu in nevesti, ki sta do sedaj živela deviško, naj le na kratko in v obče pové, da táko, kar služi poročenima v dosego zakonskega namena, jima je brez greha, da pa nič ne smeta storiti zoper namen zakona in zoper vest. Prideta naj kaj tednov po poroki k spovedi, in če bodeta ozir zakonskega življenja o čem dvomila, je-li prav ali ne, naj odkritosrčno vprašata spovednika. Ženinom, ki dosedaj niso živeli neomadežano, smé seveda dati jasneji pouk, a vselej na kratko in s spodobnimi besedami. Da duhovni pastir vé zaročence prav učiti, skrbi naj, da je njemu dobro znano, kar zanesljivi moralisti o tem učé.

II. Velike težave utegnejo nastati, ako ženin in nevesta prideta k spovedi še-le pred poroko, ko je za svatovščino že vse pripravljeno, in sicer težavnosti:

1. Zaradi notranje priprave spovedencev. Dispozicija ženinov se presojuje po navadnih pravilih; le če sta zaročenca do sedaj živela v bližnji grešni priložnosti, ali če sta bila povračljiva grešnika, smé se jima prav pred poroko dati odveza, ako sta sicer pripravljena ter skesana, kajti s poročenjem jenja bližnja priložnost in grešna navada sama ob sebi. Ako zaročenca ne kažeta nikakoršnih znamenj kesanja, naj si spovednik prizadeva na vso moč, da jima omeči srce. Zdihuje naj k Bogu, prosi naj razsvetljenja od zgoraj, in če se spovedniku posreči z božjo pomočjo vzbuditi v grešnikovem srcu pravo kesanje in trden sklep, naj ga odveže; če notranja priprava po takem prizadevanji ostane še dvomna, dá naj se ženinu pogojna odveza. Ko bi pa spovedenec ostal trdovraten, bi ne hotel n. pr. kake bližnje priložnosti zapustiti, krivice poravnati . . ., s kratka: ako bi razodeval gotova znamenja nepriprave, tedaj mu mora spovednik odvezo odreči ter mu povedati, zakaj ne more odveze dobiti in da toraj ne smé k

Digitized by Google

sv. obhajilu. Ako tak spovedenec zahteva spovedni listek, naj mu ga dá, če se je dotičnik le res spovedoval. Ako je za poroko že vse pripravljeno, naj spovednik ženinu ne reče, da se brez odveze ne smé dati poročiti; o tem naj molči, in le prav živo naj ga opominja, da si prizadeva popolno kesanje vzbuditi, če se bo dal poročiti, in da kmalu zopet k spovedi pride.

2. Ko bi se kdo ženinov pred poroko spovedal pridržanega greha, a spovednik nima oblasti, odvezati reservat, in tudi ni časa, iskati si pooblaščenja, tedaj velja kot splošen nauk sv. cerkve, da v taki sili smé spovednik od pridržaja odvezo dati indirektno. Sv. Alfonz Lig. (L. VI. 585) uči o tej zadevi: »Quando adest impedimentum et urget gravis causa confitendi (kar je gotovo v našem slučaji), quivis confessarius potest indirecte absolvere a casibus reservatis ab episcopo (et etiam a reservatis a Papa, si episcopus non possit adiri). Ita communiter doctores. Et hoc etiam si peccatum sit reservatum cum excommunicatione. Diximus, si adsit gravis causa, nempe si nequeat adiri superior sine scandalo aut nota infamiae, vel si magna difficultate, puta si habens facultatem longe distet et ex alia parte urgeat necessitas communicandi vel implendi praeceptum annuae confessionis, aut ne diu poenitens maneat in peccato mortali.« Da ženin od pridržanega greha dobi tudi naravnostno odvezo, mora obljubiti spovedniku, da se bo pri prvi naslednji spovedi tega greha zopet obtožil, ali temu mašniku, ki si mora med tem dobiti pri svojem višjem oblast, odvezati od dotičnega pridržaja, ali pa, da ide k spovedi h kakemu za odvezovanje tacih grehov pooblaščenemu mašniku. (O nenaravnostnem odvezovanji sploh gl. § 183, II.)

3. Težava dohaja spovedniku tudi od tod, ako še-le v spovedi prav pred poroko izvé zakonski zadržek. V tem slučaji je dušnemu pastirju gledati pred vsem na to, kake lastnije je zadržek: odjenljiv ali neodjenljiv, skriven ali očiten, dotičnima zaročencema znan ali neznan:

a) Kedar je spažen zadržek odjenljiv (dispensabile), mora spovednik praviloma ženine podučiti o zadržku, če tudi sta oba bona fide ter se ne zavedata skrivnega zadržka, — ako je le kaj upanja, da bode koristil opomin, in da bosta zaročenca poroko odložila za tako dolgo, da dobita spregled. Ko bi pa spovednik z moralno gotovostjo vedel, da bo opominjanje brezuspešno, ker se brez velicega zgledovanja med ljudmi in brez osramotenja za ženina res ne dá več poroka od-

Digitized by Google

ložiti, tedaj naj molči o zadržku, ter naj raje pusti, da materijalno grešita, kakor da bi ju storil formalna grešnika. Naroči naj jima pa, da ob nekem določenem dnevu prideta k spovedi. Med tem časom naj dobi spovednik spregled od dotičnega zadržka, da se poveljavi neveljavno sklenjeni zakon. — Ko bi pa ženin in nevesta oba vedela za skrivni zadržek, ter sta in mala fide, treba je tirjati, da poroko preložita za tako dolgo, da dobita spregled. Ako tega nočeta storiti, čeravno se brez posebne težave in brez osramotenja to dá storiti, tedaj jima odveze ne smé dati. Ako se pa res ne dá več preložiti poroka brez pohujšanja in brez velike gmotne škode, ker je že vse pripravljeno za svatovščino, in znanci pričakujejo svatbe itd., takrat se jima pač smé dati odveza, a le, če sta resnično skesana, in če resno obljubita, da hočeta zakon skleniti le s pogojem, če dobita spregled (za katerega naj spovednik prosi nemudoma), med tem pa, dokler ne dojde spregled, da bota kakor brat in sestra skupaj živela ter skrbno se varovala bližnje priložnosti k grehu. Prav tako mora ravnati spovednik tudi tedaj, če je le eden zaročnikov in mala fide, pa svojemu družetu zadržek more naznaniti brez posebne težave in brez velicega osramotenja. Ko bi pa zadržka brez velicega lastnega osramotenja ne mogel razodeti sozaročniku, n. pr. pri svaštvu ex copula illicita, poroka se pa tudi nikakor ne dá preložiti brez silnega pohujšanja, osramotenja . . . takrat se je, če še možno, obrniti do škofa, ki v toliki sili smé spregled dajati. Ako pa ni več mogoče, obrniti se do višjega pastirja, in če je zadržek juris ecclesiastici, se smé v toliki stiski dušni pastir držati mnenja sv. Alfonza Lig.[1]) in drugih bogoslovcev učečih, da cerkvena postava v tem slučaji ne veže, ker začenja škodljiva postajati, kar gotovo ni namera zakonodavčeva. A po poroki bi se moral spovednik obrniti do penitencijarije ali do škofa, da prejme dispenzo; prav za prav, da se odobri njegovo ravnanje. V tem in v prejšnjih dogodkih smo imeli pred očmi le skriven zadržek, kajti da bi bil javen, ljudem

[1]) Sv. Alfonz uči: »Quodsi aliquando nec etiam ad episcopum aditus pateret et nullo modo aliter vitari posset gravissimum periculum infamiae aut scandali, posset parochus, vel alius confessarius declarare, quod lex impedimenti eo casu non obligat, quia . . . cessat lex, quando potius est nociva, quam utilis.« (VI. n. 613.).

Digitized by Google

znan, potem spovednik nikoli in nikakor ne sme pustiti ženinov k poroki, dokler ne dobita spregleda.

b) Kedar je zakonski zadržek neodjenljiv, n. pr. impotentia, ligamen, consanguinitas in linea recta . . ., ali tak, da se nikoli ne spregleda, n. pr. affinitas in I. gr. lin. rect. ex matrimonio orta . . ., takrat mora spovednik podučiti dotičnega zaročnika, da zarad tega zadržka, ki je neodjenljiv, nikakor ne more skleniti zakona. Ko bi ga sklenil, bi bil neveljaven ter bi neveljaven ostal pred Bogom, pred vestjo in pred cerkvijo. To mu mora povedati, naj si je spovedenec v dobri ali slabi vesti, naj spovednik upa, da bo opomin kaj koristil ali če tudi vé, da ne bo nič opravil z opominjevanjem. Ko bi ne hotel spovedenec odstopiti od svoje namere, bi mu moral spovednik odreči odvezo.

III. Ko poročenci pridejo k spovedi, naj duhovni pastir zakonskim priporoča čednosti, ki so njim najbolj potrebne: medsebojno ljubezen in pomoč, radovoljno potrpljenje s slabostmi svojega družeta, krščansko življenje, zvesto spolnovanje stanovskih dolžnosti, zlasti skrb za krščansko odgojo otrók. Možu posebej naj priporoča srčno ljubezen in spoštovanje do žene; ženi pa ljubezen in spodobno spoštovanje do svojega moža, in pokorščino v vseh dopustljivih stvareh. O spolnovanji zakonskih dolžnosti (de debito conjugali) spovednik ne vprašaj brez važnega razloga. Ko bi se mu pa zdelo, da sta se zakonska v tej zadevi kaj pregrešila, tedaj naj samo v obče vpraša: če ti ozir zakonskega življenja vest kaj očita? in zlasti ženo naj vpraša (ako ima vzrok za tako vprašanje): če si bila pokorna svojemu možu v vseh rečeh? Ako dušni pastir iz spovedenčeve obtožbe spozná, da je zlorabil zakonsko pravico, zabranivši spočetje (onanismus), naj mu za prvikrat razloži gnjusobo tega smrtnega greha, katerega je kriva tudi žena, ako svojega moža kakor si bodi zapelje v tako ravnanje, ali pa če ga z opominjevanjem noče odvrniti od zločinstva, akoravno bi ga mogla. Ako resno obljubi poboljšanje, naj spovednik odveže tacega zakonskega; če bi pa pri naslednjih spovedih prišel z ravno tacimi grehi, treba bi bilo z njim ravnati kot s povračljivim grešnikom — gl. § 193.

Kaj je duhovnemu pastirju storiti, ako spozná iz spovedi zakonskega spovedenca ali spovedenke, da je sklenjeni zakon zaradi kakega razdiravnega zadržka neveljaven, povemo pri zakramentu sv. zakona.

Digitized by Google

§ 197.

Različni spovedenci: *f)* Bolniki in umirajoči.

Najvažnejšim dolžnostim duhovnega pastirja prištevamo skrb za bolnike in umirajoče, o kateri bomo govorili v IV. delu »Pastirstva«. Tukaj nam je le to povedati, kako z bolnikom opraviti dobro spoved, kar je zanj glavna reč in najpotrebnejša.

I. Pravilo je, da se mora tudi bolnik spovedati toliko popolno, kolikor mu je takrat mogoče; a vendar je spovedniku bolj za to skrbeti, da ima spokornik pravo kesanje, kakor da se prav natančno obtoži.

1. Kedar je bolniku možno, spovedati se z materijalno popolnostjo, naj mu spovednik na vso moč pomaga k temu. Želeti je, naj bi spoved bolnika na smrtni postelji bila velika spoved, obsegajoča vse življenje spovedenčevo, ali vsaj dôbo od poslednje zanesljivo dobre spovedi. Naj se spovednik nikoli ne straši tega truda, kajti neprecenljivo duhovno dobroto s tem skaže bolniku. Kedar ni možno opraviti popolne vesoljne spovedi, naj se to vsaj počez stori. Vpraša naj spovednik v ta namen bolnika: ako je vselej dobro ter veljavno spoved opravil, če ni kdaj kaj zamolčal, če je vselej imel pravo kesanje, prejel odvezo; če je kdaj dolgo živel v grešnih zvezah, v hudem sovraštvu, v pregrešni navadi; ako ima morda kako storjeno škodo poravnati; če mu vest kaj očita ozir zanemarjenih stanovskih dolžnosti itd. Od zeló bolnega ter slabotnega naj ne zahteva spovednik, da bi mnogo govoril, ampak olajša naj mu obtoževanje s tem, da mu stavi vprašanja, na katera večinoma odgovarja le z da ali ne. Spovednik sam naj hudo bolnemu govori počasno, razločno, ne preglasno; časih je dobro za nekoliko pojenjati, da bolnik med tem premišlja, kar mu je govoril mašnik, pa da se spovedenec preveč ne utrudi z govorjenjem.

2. Mnogokrat je pri spovedencih na smrtni postelji možna le formalna popolnost. Ako se je n. pr. bati, da bolnik zgubi zavednost, predno konča popolno spoved, naj se spové le nekaterih grehov, ki mu najbolj obtežujejo vest, druge naj samo v obče všteje in obljubi naj, da se jih bo pozneje natančno obtožil, če bode mogoče. Ravno tako je ravnati pri bolnikih, katerih zdravnik ali strežniki zaradi hudega ranjenja ali težkega poroda... ne morejo dolgo ali celo nič pustiti samih. Tudi pri zeló

Digitized by Google

gluhih[1]) bolnikih mora mnogokrat zadostovati formalna popolnost spovedi, zlasti v slučajih, ko duhovnik zavoljo drugih ljudij ne more glasno govoriti ter izpraševati. V posebno veliki sili je dosti, da bolnik le spozná, da je grešnik, da obžaluje vse storjene grehe, in da se obtoži samo enega greha, katerega hoče, druge pa sploh všteje in sklene se pozneje natančno spovedati, če bo moč. Ako bolnik ne more več govoriti, a sicer se še zaveda, naj mu spovednik stavi vprašanja, da odgovarja s kimanjem, z očmi ali rokami ali sicer s kakim znamenjem. Tudi če je bolnik gluhomutec[2])

[1]) Zelo gluhe osebe spoveduje naj duhovni pastir razun bolezni na posebnem kraji, v spovednici, postavljeni nalašč v ta namen v žagradu ali na drugem primernem kraji, kjer more glasno z njimi govoriti. Prizadeva naj si, da zlasti kesanje vzbudi v njih, in tudi najpotrebnejših naukov naj jim daje, ker večinoma z lece poduka ne morejo prejemati. Ako glušec pride k spovednici med druge ljudi, in če spovednik to spazi brž ob začetku, še predno se je začel obtoževati, pové naj mu glasno, da, ker je gluh, naj pride ob drugem času, ali da naj ide na poseben kraj, pripravljen za tako spovedovanje. Ko bi pa spovednik še-le med obtoževanjem ali po končani obtožbi pri vpraševanji spoznal spovedenčevo gluhobo, ne smé mu več glasno reči, naj grè, ampak zadovolji naj se z njegovo obtožbo, disponira naj ga kolikor možno, in naj mu naloži za pokoro kaj malega, ker drugi slišijo. Odveže naj ga brezpogojno, če ne dvomi o gluščevi pripravi, sicer le pogojno. Samo nekoliko gluhe spoveduje naj duhovni pastir v spovednici, zlasti ženske, katere, akoravno bi jih zarad velike gluhote moral v žagradu spovedovati, naj jih le ob navadnih urah spoveduje in pri odprtih durih. Popolnoma gluhi spovedenci smejo, ako so izšolani, spisano obtožbo podati spovedniku, a preberó naj mu jo sami, če mogoče. S pisanjem si pomaga tudi spovednik, da popolnost obtožbe doseže, akoravno bi formalna popolnost zadostila v takem slučaji. Če zná glušec samo brati, pomaga naj si duhovnik z natisnjenim izpraševanjem vesti; kazaje mu na posamna vprašanja, naj spovedenec odgovarja. Ako popolnoma gluhi ne zná ne brati ne pisati, naj mu po končani samoobtožbi spovednik kar je treba govori prav rahlo in počasno, kajti mnogo glušcev spoznava na ustnicah, kaj se jim pripoveduje. Tudi z znamenji naj si pomaga, na pr. kazaje na križ . . ., da mu vzbudi kes; pokoro naj mu naznani n. pr. s pomočjo moleka.

[2]) Razumne gluho-neme naj duhovni pastir razun smrtne nevarnosti tudi še o velikonočnem času spoveduje, ali še sicer katerikrat med letom, ako razodevajo željo po sv. odvezi in če razume njih znamenja. Z izšolanimi gluhomutci spovednik ravnaj nekako tako, kakor smo prej povedali o celoma gluhih, ki znajo brati in pisati; le to bi še svetovali, da naj nazadnje spovedenčevo spisano spoved in vse, kar je spovednik sam med takim spovedovanjem napisal, vpričo gluhomutca raztrga ter kosce papirja njemu izročí, ker so taki spovedenci večinoma zelo sumni. Ako gluhomutec ni izšolan, more se spoved zgoditi le z znamenji, toraj na kraji, da spovednik in spovedenec drug drugemu gledata v obličje. Tudi spovednik govori z obličjem in z rokami, naznanjujoč mutcu, kar misli: sočutje, priznanje, žalost, stud itd.; ali sklepaje roke, kazaje na križ, proti

Digitized by Google

ali tacega jezika, da se s spovednikom kar nič ne moreta porazumeti, zgodi se spoved večinoma z znamenji, če morda ne posreduje kak tolmač (glej str. 561).

Ko je s pomočjo spovednikovo obtožba končana ter popolna, kolikor razmere in bolnikovo stanje dopušča, naj si dušni pastir prav živo prizadeva, da v spokornikovem srcu zbudi resnično čeznaturno kesanje poslužujoč se primernih krepkih opominov in nagibov, kolikor dopušča čas. (Glej § 187, II.) Ako spovednik spozná, da je bolnik disponiran, naloži naj mu primerno pokoro in podeli odvezo. Pokoro je treba sicer odbrati po velikosti in lastniji grehov, a pri bolnikih naj je le majhna, ne težavna; tolika, da jo spokornik v takratnih razmerah lahko opravi. Večjo pokoro napové ter naloži naj spovednik, ako se mu zdi potrebno, za poznejši čas, ko bode ozdravel, ter naj bolnika opominja, da kmalu po ozdravljenji pride k spovedi, kjer mu hoče še marsikaj povedati natančneje. Pri zeló bolnih in umirajočih mora biti pokora prav majhna, n. pr. en očenaš, češčena Marija, kaka druga kratka molitvica, klicanje sv. imen, poljubovanje križa, skesano trkanje na prsi itd. Umirajočemu naj spovednik pomaga, da kar skupaj opravita kaj malega za pokoro. Da bolnik težave svoje bolezni prenaša v duhu pokore, to naj mu spovednik priporoča, a za pokoro naj mu nikar ne naklada voljnega prenašanja bolečin. Ko bi imel bolnik morda kaj povračati, mora spovednik tirjati, da to, ako je mogoče, takoj stori po kakem prijatelju ali po spovedniku; le če takrat ni mogoče povrniti, naj umirajoč ukaže v zadnji volji svojemu dediču, da mora toliko in toliko izročiti temu ali onemu zanesljivemu človeku ali spovedniku, da ta z denarji stori, kar mu je povedal, da je storiti.

II. Ozir svete odveze je spovedniku gledati na to, če se bolnik še zaveda ali pa se nič več ne zaveda.

1. Ako je bolnik pri zavesti in se ali z besedo ali vsaj z znamenji obtoži razločno vsaj enega greha, ter vse druge v obče všteje, zbudi naj spovednik v njem kes, in če je o njegovi pri-

nebesom, s trkanjem na prsi itd. Ako dušni pastir spozná iz mutčevega obtoževanja tudi le en greh z gotovostjo in če je nedvomno njegovo kesanje, naj mu dá odvezo nepogojno, sicer pogojno. Da si duhovnik olajša spovedovanje, naj vselej, predno kakega gluhonemega te vrste vprvič spoveduje, vpraša pri njegovih domačih: kake lastnije je spovedenec, kaj so njegove poglavitnejše napake, s kakimi znamenji naznanja to ali ono stvar itd. Ako to poizvé, ne bo mu težko vsaj deloma ruzumeti nemega. Pokoro naj mu naznani kazaje na moleku.

Digitized by Google

pravi prepričan, odveže naj ga nepogojno. Če se razločno ne more nobenega greha več spovedati, a daje duhovniku znamenja kesanja ter naznanja željo po sveti odvezi, naj mu jo dá spovednik absolute, ako ne more po pameti dvomiti o grešnikovi pripravi; če pa je dispozicija dvomna, odveže naj ga pogojno. Naznanjeno kesanje pa želja po odvezi, t j. nekaka obtožba sta tù bistvena dela zakramenta. Ako se bolnik brani prejeti sv. zakrament, ali če sicer jasno kaže svojo nepripravo, mora si spovednik na vso moč prizadevati, da ga disponira; če ostane nespokoren, odreči mu je sv. odveza.

2. Kedar se bolnik nič več ne zaveda, je razločevati, če je morda prej ob zavednosti dajal znamenja kesanja ali ne. Ako je prej dajal znamenja kesanja, ali če je klical po duhovniku, želel se spovedati ... in če tudi o tem spričuje samo en človek, vzeti so ta razodevanja kot nekaka spoved po tolmaču in dati mu je sv. odveza. A sv. Alfonz pristavlja: »Absolutio conditionata tutior videtur, praecipue ubi prudenter de signis datis dubitatur.« Če nezaveden bolnik tudi prej ni dajal znamenj kesanja, ali vsaj o tem nihče ne vé, ali če je morda po kaki nezgodi naenkrat prišel ob svest, da ni mogel več naznaniti želje po spovedniku, in tudi sedaj ne daje nikakovih razločljivih znamenj kesanja, odveže naj ga spovednik pogojno, »si capax es«, če je le sicer krščansko živel. Pa tudi tedaj naj pogojno odveže dušni pastir nezavednega umirajočega, če njegovo poprejšnje življenje spovedniku ni znano, (ako le vé, da je katoličan), in tudi takrat, če je bil bolnik nerodnega, nekrščanskega, hudobnega življenja.[1]) Celó takrat, če duhovni pastir nezavednega ter v smrtni

[1]) Ne more se namreč trditi pri tacih nezavednih, da ni bližnje tvarine zakramenta sv. pokore. Saj se utegne umirajoč po notranje še zavedati ter pri pameti biti, če tudi ne more več rabiti vnanjih čutil, ker mu polagoma odmirajo. A sluh mu mnogokrat še ostane, ko vsi drugi čuti že otrpnejo. Moralist Marchantius pripoveduje v dokaz, da umirajoč, kateremu so vsi čuti razun sluha odpovedali, še more rabiti svojo pamet, to-le iz lastnega življenja: »V sveto olje so me dejali, vse čute razun sluha sem zgubil, a pri pameti sem bil in zmožen prav misliti in soditi. Razumel sem zdravnika, ki je mojo smrt napovedoval, z zaupanjem sem se priporočal božji milosti in sem skušal svoje misli pokazati po vnanje.« Enacega kaj je gotovo že marsikdo doživel v svoji duhovnopastirski službi. Mogoče je tudi, da je kdo nezaveden, a vendar mu pridejo vmes svetle dôbe, trenutki, ob katerih more rabiti pamet. Utegne mu tudi neskončna milost božja v nezavesti podariti nekaj trenutkov zavednosti, ob katerih more vzbuditi kesanje nad svojimi grehi. — Tudi se ne smé zoper odvezovanje nezavednih ugovarjati: ni dosti, da ima umirajoč v svojem srcu kesanje in željo

Digitized by Google

nevarnosti najde katoličana, ki je vsled svojega življenja prištevati očitnim grešnikom; ali tudi, če kdo in ipso actu peccati, n. pr. v poboji ali dvoboji, v prešeštvu, v pijanosti, pri poskušanem samomoru pade v nezavednost — smé mu dati in naj mu dá pogojno odvezo (sv. Alfonz to mnenje ozir zadnjega slučaja imenuje »satis probabilis«). In da že kar tù omenimo: podelí naj mu tudi sv. poslednje olje (a ne sv. popotnice) in sicer absolute, brez dostavka: »si es dispositus«, da je le sposoben ta zakrament »valide« prejeti; zakaj tako, povemo pri zakramentu sv. poslednjega olja. Razloge za to milo ravnanje smo povedali ravnokar v opomnji. »Quis divinae misericordiae«, pravi Müller, »cujus non est numerus, limites ponere velit, ut impossibile dicat, hujusmodi moribundum Deo auxiliante in lucido aliquo intervallo dolorem de peccatis et desiderium absolutionis concipere, quamvis sensibiliter haud percipiantur?« Le takrat bi dušni pastir ne smel tako ravnati, ako bi se bil umirajoči človek ravno prej branil prejeti sv. zakramente, ali če je odganjal duhovnika . . . pa če je gotovo, da je to storil iz zaničevanja[1]) — in v teh jasnih znamenjih nespokornosti pade v nezavednost. Tù še o dvomni tvarini zakramenta ne moremo govoriti, ampak o gotovih znamenjih nepriprave, toraj se mu niti pogojna odveza ne more dati

spovedati se, ampak bi moral obojno tudi po vnanje pokazati, da bi se vsaj o nekem splošnem obtoževanji smelo govoriti, ker tvarina vsacega zakramenta mora biti občutna, sensibilis. Odgovoriti je: če bolnik obžaluje grehe in želí sv. odveze, on gotovo to na kak način po vnanje kaže, n. pr. z vzdihovanjem, premikanjem oči, gibaje z ustnicami . . . če tudi okoli stoječi tega ne spazijo ali vsaj kot znamenje kesanja ne spoznajo. Kardinal Francelin v svoji knjigi »de Sacramentis« piše: »Moraliter fieri nequit in hac nostra natura composita, ut dolor et desiderium se subjiciendi clavibus Ecclesiae, quae interne habentur, nullo actu sensibili se manifestent, licet ab aliis forte non animadvertatur, vel quia praesentes non sunt, vel quia signa non valent distinguere.« — A če je bližnja tvarina in nje razodevanje pri nezavednem tudi res negotova, je vendar v obče treba vselej boljše, za bolnika ugodnejše si misliti, toraj: da je umirajoč pred popolno nezavednostjo, ali tudi pozneje v kakem svetlem trenutku spoznal veliko nevarnost večnega pogubljenja, da obžaluje grehe, da po kakih vnanjih znamenjih odveze prosi, če tudi tega ne more drugim razločno naznaniti. V toliki sili toraj, ko je dušo rešiti večnega pogubljenja, smé spovednik celó z dvomno tvarino zakrament deliti, t. j. zarad dvomljive priprave odvezo dá s pogojem: si capax es. Tu namreč velja načelo: »In extremis extrema tentanda.« (Gl. L. Quartal-Schrift, 1884, str. 257.).

[1]) Marsikaterikrat se bolnik brani sv. zakramentov, a ne ravno iz zaničevanja, ampak n. pr., ker ne spozná nevarnosti, kajti slepé ga drugi. češ, ni take sile, bo kmalu odleglo itd.

Digitized by Google

drugače, kot v slučaji, ko bi bil pozneje spovedniku ali drugim navzočim s kakimi znamenji razodeval, da je druge misli, ter da greh obžaluje in prosi odveze. Kedar duhovni pastir iz prej omenjenih razlogov sv. odvezo dá in v sveto olje dene nezavednega umirajočega katoličana, katerega zeló nerodno in pregrešno življenje je znano ljudem, naj jim pojasni vzrok svojega ravnanja, ako bi se sicer utegnili pohujševati zaradi podeljenja svetih zakramentov.

Kedarkoli pride dušni pastir h bolniku, kateri se še z znamenji ne more več spovedati, toraj k nezavednemu, naj mu vselej naznani, da je spovednik prišel ter mu bo podelil sv. zakramente; pa reče naj mu, da naj v srcu vzbudi kesanje. Nato naj k umirajočemu sklonjen, predno mu dá sv. odvezo, na kratko in s krepkimi, prisrčnimi besedami moli v bolnikovem imenu dejanje kesanja, in če je še čas, tudi prav na kratko dejanje vere, upanja in ljubezni. Od tega ravnanja utegne biti odvisna veljavnost zakramenta. Ako namreč umirajoči še sliši (kar je mnogokrat), ga dejanja, koja mu moli mašnik, storé pripravljenega za sv. odvezo, če še ni bil. Ko bi duhovni pastir ne storil tega ter k nezavednemu umirajočemu prišedši mu takoj začel dajati odvezo, prejel bi jo bolnik brezkoristno, ako ni za-njo pripravljen.

§ 198.

Popravljanje pogreškov pri spovedovanji storjenih.

Po spovedovanji naj dušni pastir ves svoj trud daruje Bogu, naj se mu zahvali za podeljeno pomoč, preiskuje naj nekoliko svoje ravnanje z raznimi spovedenci, da spozná, če je prav storil in prav razsojeval; storjene pogreške naj pred Bogom obžaluje, zastran spokornikov pa naj jih skuša popraviti, kolikor je možno. Pri spovedovanji storjeni pogreški pa zlasti zadevajo ali veljavnost odveze, ali popolnost obtoženja, ali razne spokornikove dolžnosti, n. pr. povračilo.

1. Ako je spovednik storil pogrešek ozir bistva zakramenta ter n. pr. spovedenca s smrtnimi grehi, a dobro pripravljenega, ni odvezal ali vsaj veljavno ni odvezal, morda zavoljo pomanjkanja sodnosti ali ker slovila ni prav izgovarjal: tedaj mora ta pogrešek popraviti če mogoče brž v tisti spovedi, ali pa v prihodnji. Če spazi spovednik pomoto, ko je spokornik že odšel, a

Digitized by Google

če vé, da je spovedenec vsaj moralno še pričujoč, toraj blizo tam kje med ljudmi v cerkvi, naj mu takoj dá odvezo, ko bi ga tudi ne videl. To je storiti, če je ravno že delj časa poteklo od njegove spovedi, morda cela ura; kaj pa vselej le, če se more misliti, da je spovedenec moralno še navzoč. Ako spokornik po taki spovedi, pri kateri po spovednikovi krivdi ni dobil odveze, gré (kar se navadno zgodi) k sv. obhajilu, katero prejme sicer vredno pripravljen in z vsaj nepopolnim čeznaturnim kesanjem, odpuščeni so mu grehi pri sv. obhajilu. Če pa ne gré k sv. obhajilu, ali pa mu je obhajilo zavoljo druge okoliščine nevredno, a gré drugokrat k spovedi h kakemu drugemu spovedniku, ki seveda ničesar ne vé o pogrešku prvega spovednika, tedaj so mu z odvezo pri tej spovedi odvezani indirektno tudi grehi iz omenjene prve spovedi, kajti spovednik mu dá odvezo čez vse njegove grehe, znane in neznane. Prav to veljá, če bi bil bolnik kmalu po spovedi, pri kateri vsled mašnikove pomote ni dobil odveze, prejel zakrament sv. poslednjega olja, ki mu v tem slučaji odpusti tudi smrtne grehe. Ker toraj verniki po spovedi pristopajo k sv. obhajilu, kedar menijo, da so prejeli odvezo; nevarno bolni pa prejemajo sv. popotnico ali vsaj sveto poslednje olje: zato nima spovednik stroge dolžnosti, zunaj spovedi opomniti spokornika, kateremu po pomoti ni dal odveze, na storjeni pogrešek, da bi ga popravil. Pač pa naj pomoto obžaluje ter sklene, da vprihodnje bolj pazi.

2. Ako spovednikov pogrešek zadeva samo materijalno p o p o l n o s t s p o v e d i, ker grešnika ni popraševal po številu in vrsti smrtnih grehov, tedaj ni nikoli dolžan te pomote popravljati zunaj spovedi. Če se duhovni pastir spomni storjenega pogreška, dokler je dotični spokornik še pri spovednici, tedaj naj ga modro pripravi do tega, da spopolni obtožbo tudi takrat, ko bi mu bil že odvezo dal; ako je pa že šel od spovednice, naj znanega mu človeka pri naslednji spovedi opomni na zadnjo nepopolno obtožbo, a le, če mu je to lahko storiti.

3. Ozir spovedenčevih d o l ž n o s t i stori duhovni pastir pogrešek na dvojen način: ali s tem, da spokornika ne opomni na njegovo dolžnost; ali pa, če ga odveže dolžnosti. Obojno se utegne zgoditi brez velicega zadolženja spovednikovega, ali pa z velikim njegovim zadolženjem. *a)* Ako je spovednik samo o p u s t i l opomin ozir velike spokornikove dolžnosti, n. pr. da mora bližnjo grešno priložnost zapustiti, škodo popraviti . . . mora ga opomniti na to kar brž, ako je še pri spovednici; če je že odšel in ga pozná,

Digitized by Google

pa ob prihodnji spovedi, ako je dotičnega opomina še treba. Zunaj spovedi o tem govoriti ter opominjati spokornika na njegovo dolžnost, ni spovedniku treba drugače, kakor če bi mu to lahko bilo. Ko bi pa imel lepo priliko, spovedenca nagovoriti, da naj kmalu zopet k spovedi pride, ne omenivši storjenega pogreška, naj to stori, da popravi pomoto. *b)* Ko bi pa spovednik iz velicega lastnega zadolženja spokornika dolžnosti povračila odvezal, mu naravnost rekel, da krivice ni treba popraviti, ali mu dolžnost povračanja naložil neopravičeno, je strogo dolžan v naslednji spovedi pogrešek popraviti. Ko bi pa spovedenca ne bilo več k temu spovedniku k spovedi, je tak mašnik tudi z veliko lastno težavo, »cum gravi suo incommodo« dolžan, ga zunaj spovedi opomniti na dolžnost — kaj pa, po zadobljenem privoljenji, da smé z njim o spovedi govoriti. Ako tega noče storiti, je spovednik sam dolžan povračati vselej, kedarkoli je misliti, da bi bil spovedenec poravnal škodo, ko bi ga bil spovednik opomnil na to dolžnost. Ko bi bil pa duhovni pastir brez velicega lastnega zadolženja, n. pr. iz zmote, razmišljenosti . . . kóga oprostil dolžnosti povračila, je sicer dolžan pogrešek po možnosti popraviti v spovedi, a zunaj spovedi le tedaj, če mu je to mogoče brez velike lastne težave in škode na časti. Tudi ni dolžan mesto grešnika povračati, ako spovednik samo opomnil ni spokornika, da je dolžan storjeno škodo popraviti, in ko bi bil tudi zeló grešil s takim molčanjem (Lig. VI. n. 584).

§ 199.

Spovedna molčečnost.

Spovedna molčečnost (sigillum confessionis) je sveta dolžnost spovednikova, tega, kar mu je znano iz spovedi, nikoli in nikomur nič ne razodeti, kar bi spoved delalo težavno in zoprno. Dolžnost spovedne molčljivosti je absolutna, nepogojna ter se opira na naturno, božjo in cerkveno postavo. Že naturno pravo zabranjuje oskrunjevati dobro ime bližnjega, in prepoveduje razodevati kaj tacega, kar je bilo komu povedano pod pogojem molčanja. In to se zgodi pri spovedi. Vsak namreč, ki pride k spovedi, molčé stori s spovednikom pogodbo: razodeti svoje grehe proti temu, da ostanejo tajni; in spovednik, ki posluša njegovo spoved, prav s tem naznanja, da privoli v to pogodbo. Grešil bi toraj že zoper naturno postavo, ako bi prelomil to pogodbo.

Digitized by Google

Božja postava, ki veleva spoved, bi zahtevala kaj moralno nemogočega, ko bi za spovednika ne bilo dolžnosti stroge molčečnosti; kajti grešniki bi se ne hoteli odkritosrčno spovedovati, ako bi ne imeli zagotovila, da njih obtožba ostane tajna. Cerkvena postava že za časa Gregorija I. ukazuje spovedno molčečnost; zlasti ostro IV. lateranski zbor spovednikom zapoveduje molčljivost rekši: »Caveat omnino (confessarius), ne verbo aut signo aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem; et si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personae caute requirat: quoniam qui peccatum in poenitentiali judicio sibi detectum praesumserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam poenitentiam in arctum monasterium detrudendum« (can. 21).

I. Da bolje spoznamo dolžnost spovedne molčečnosti, oglejmo si nje obseg in poedinosti tega zakona.

1. Izvir spovedne molčečnosti je vsaka zakramentalna obtožba, t. j. spoved, ki jo kdo stori z namero, da bi prejel sveto odvezo; naj je samo pričeta ali že končana, veljavno opravljena ali neveljavno, odveza podeljena ali ne podeljena. Ako pa kdó pride k spovedniku ne da bi se mu spovedal, ampak n. pr. da ga prosi miloščine, ali da ga zasramuje, zapeljuje, njegove misli poizveda itd, tedaj spovednika ne veže dolžnost spovedne molčečnosti; a pač naturna molčljivost, ker bi sicer iz tacega pripovedovanja utegnilo izhajati natolcevanje, da razodeva stvari iz spovedi. Spada pa v spovedno tajnost, če kdo svojega spovednika že pred spovedjo ali tudi po odvezi še poprašuje ozir svojega vestnega stanja. Kedar dušni pastir ne vé prav, ali mu je bilo kaj povedano v spovedi ali zunaj spovedi, takrat ga veže dolžnost spovedne molčečnosti (Lig. VI. 633).

2. Kóga veže dolžnost spovedne molčečnosti? Vse tiste, ki so o spovedi kaj izvedeli, bodisi po dopuščenem ali nedopuščenem potu, naravnost ali nenaravnost. Zavezan k spovedni molčečnosti je toraj: spovednik; vikši, katerega je spovednik prosil pooblaščenja, odvezati spokornika od kazni ali pridržaja; tisti, katerega je spovednik z grešnikovim privoljenjem vprašal za svèt; tolmač, s čegar pomočjo se je grešnik spovedoval; kdor je kacemu spovedencu spoved spisal; kdorkoli je iz spovedi kaj slišal, bodi-si brez zadolženja ali z zadolženjem; tak neduhovnik, ki bi se spovednika delal ter spovedoval; kdor bi našel spisano spoved, katero je spokornik že rabil pri zakramentalnem obtoževanji. Edini

Digitized by Google

spokornik ni zavezan k spovedni molčečnosti ozir svojih grehov in ozir tega, kar mu je spovednik povedal zastran njegovih grehov; a vendar veže spovedenca samega dolžnost naturne molčljivosti, da nič tacega ne razodene, kar mu je spovednik rekel, ko bi to razodetje bilo spovedniku škodljivo ali neprijetno.

3. P r e d m e t spovedne tajnosti je v obče vse tisto, kar bi spoved delalo težavno in zoprno, ko bi se razodevalo; toraj: vsi grehi mali in veliki pri spovedi razodeti pa njih okoliščine; grehi drugih ljudij in sogrešnikov, za katere je duhovni pastir izvedel med spovedovanjem; tudi nezadolžene pomanjkljivosti spovedenčeve, n. pr. skrivna bolezen, revščina, nezakonski rod, nevednost, surovost, sumnjivost — tudi nauki, svarila spovednikova in naložena pokora; celó lepe lastnosti in čednosti spokornikove, ker bi bila hvala nekaterih mnogokrat graja drugih, kojih bi spovednik ne mogel hvaliti; slednjič tudi nenavadne milosti (vidi, prikazni, zamaknjenja).

4. O b s e ž n o s t ter dolžnost spovedne molčečnosti je nepogojna; ona se razteguje na vse osebe, na vse prigodke, na vse čase in na vse načine razodetja. Ta dolžnost se razteguje na v s e o s e b e brez izjeme. Dušni pastir ne smé iz spovedi nič razodeti: ne takim, katerim je dolžnost čuvati nad spovedencem, n. pr. starišem, oskrbnikom, gospodarjem; ne duhovski gosposki, ko bi pri nji za odvezovanje iskal posebnega pooblastila, katerega mora vselej iskati z zamolčanjem pravega imena; ne deželski gosposki, pred katero bi smel, ko bi bil izpraševan po zločinstvu, njemu samó iz spovedi znanem, trditi in pričati, če treba celó priseči (Lig. VI. 646), da nič ne vé in nič ni slišal, kajti kar iz spovedi vé, tega ne vé kot človek, ampak kot Kristusov namestnik. Iz spovedi nadalje duhovnik ne sme razodevati: sogrešniku, ki se ne obtoži pregrehe, katere se je spovedal njegov sokrivec (kako ravnati v takem slučaji gl. § 186.); ne drugemu spovedniku, tudi tacemu ne, pri katerem je bil dotičnik že tudi pri spovedi (če se spovednik posvetuje z modrejšim duhovnikom, naj le vpraša: kako bi bilo razsoditi, ako bi se kdaj tako in tako primerilo pri spovedovanji); ne cerkveniku vprašajočemu, če bo obhajan človek, ki se je ravnokar spovedal (odgovori naj spovednik v tem slučaji služabniku: ne vem! ali: bo že sam povedal, če bo hotel k svetemu obhajilu). — Dolžnost spovedne molčečnosti velja za v s e p r i g o d k e življenja. Nič se toraj ne smé razodeti iz spovedi, ko bi tudi s takim razodetjem odvrnil največjo nesrečo: ne da sebi živ-

Digitized by Google

ljenje reši, ne da spokornika krivične obsodbe obvaruje, ne da državo nevarnosti otme, ne da božji rop zabrani itd. — Spovedna tajnost se razteguje na vse čase. Ne le ob življenji, ampak tudi po smrti spokornikovi se mora spovedna skrivnost ohraniti z vso skrbjo, ker bi bila spoved silno težavna, ko bi se tudi le po smrti grešnikovi smelo kaj izvedeti iz nje.

5. Spovedna molčečnost tudi obsega vse načine razodetja. Prelomiti bi utegnil spovednik sveto dolžnost molčanja naravnost ali nenaravnost. Naravnost bi se zgodilo razodetje, ako bi spovednik kar z imenom ali drugače naznanil osebo in nje greh, kojega vé le iz spovedi. Ták prelom spovedne tajnosti se menda ni še zgodil; saj so še odpadniki ohranili spovedno molčečnost. Sv. Janez Nepomucen († 1383), jezuit Henrik Garnet († 1606), zvel. Janez Sarcander († 1620), Andrej Faulhaber († 1757) so raje dali življenje, kakor da bi bili kaj razodeli iz spovedi. — Indirektno bi se zgodilo razodetje, ko bi spovednik sicer naravnost nič ne naznanil iz spovedi, a kaj tacega bi storil ali govoril, iz česar bi drugi mogli sklepati na grešnika ali na greh, katerega se je v spovedi obtožil; ali pa bi utegnili izvedeti kaj druzega iz spovedi, kar bi bilo spokorniku nadležno in zoprno. Nenaravnost bi se prelomila spovedna tajnost med spovedovanjem: ako bi spovednik grešnika glasno svaril ali kaj druzega tacega storil, po čemur bi okoli stoječi sklepali, da se je spovedenec obtožil velicega greha; ko bi za skrivne grehe naložil hudo očitno pokoro. Velika nevarnost, prelomiti spovedno molčečnost, je zlasti v neprevidnem govorjenji [1]), n. pr.: Danes skoraj nobenega spovedenca ni bilo brez smrtnega greha; prvi in zadnji, ki se je včeraj spovedoval, je bil tat; neki ptujec me je s strašnimi rečmi zeló dolgo zadrževal; na vašo hčer, deklo bolj pazite itd. S svojim vedenjem bi spovednik grešil zoper spovedno molčečnost: če bi kacega spokornika ne hotel več spovedovati zarad reči, ki jih je v poprejšnjih njegovih spovedih spoznal; ko bi zavolj tega, kar je pri spovedi slišal, dal posla iz službe, pred njim shrambe zaklepal, jako mrzlo z njim ravnal; ako bi tacemu, kateremu ni dal odveze, ne hotel

[1]) »Intolerabile esset, quosdam tanti officii adeo fore immemores, ut etiam in conviviis referrent, tacito sane nomine, quae in confessione audivissent, aut modum, quo quidam confessi essent. Talibus facetiis, etsi sigillum non frangeretur, odiosam redderent confessionem. Generatim coram domesticis, ancillis, vel quibuscunque laicis de confessionibus, casibus conscientiae etc. verba non sunt facienda.« (Statut. Leodien.).

Digitized by Google

spovednega listka dati, akoravno se je res spovedal dotičnik ter tudi prosi listka; ko bi človeku, katerega je pri spovedi spoznal, zato dal slabeje spričalo itd. — Naravnostni prelom spovedne tajnosti je vselej smrten greh, tudi takrat, če bi se na tak način razodel le kak mali greh; kajti tù ni nikakove parvitas materiae. Indirektno prelomljenje spovedne molčečnosti utegne pač kdaj biti samo majhen greh, n. pr., če je nevarnost razodetja prav majhna, ali zarad neprevidnosti spovednikove, ki se mu po vseh razmerah soditi ne more prištevati v velik greh.

II. Spovednik vendar smé časih porabiti tisto, kar je izvedel v spovedi, in sicer v obče takrat, če se spovedna tajnost porabi brez neprijetnosti za spokornika in brez nevarnosti natolcevanja. Posebej smé dušni pastir:

1. O grehih in zoper grehe, ki jih je slišal pri spovedi, govoriti v pridigah, a vselej jako previdno, le v obče, in nikoli tako, da bi se poznalo, da govori iz spovedi. Spovednik smé moliti za grešnika, o katerem iz spovedi vé, da je molitve zeló potreben; smé premišljati, kake pomočke bi rabil k njegovemu poboljšanju; sme se v ta namen posvetovati s knjigami . . . Prav je, da se spovednik sam ogiba nevarnosti, v katerih so spokorniki padli, da druge spovedence svari pred takimi nevarnostmi; prav je, če razne skušnje iz spovednice in storjene pogreške porabi v lastno poboljšanje, n. pr. da zanaprej natančneje ravná, previdnejše vprašuje, milejše ali ostreje sodi . . ., da bolj vestno čuje nad svojo dušno čedo itd.

2. Spovednik smé tudi zunaj spovedi rabiti spovedno tajnost, ako mu spokornik sam naravnost in izrečno, ter popolnoma prostovoljno dovoli, da smé o tem ali onem grehu ali sploh o njegovem vestnem stanji govoriti z njim ali s kom drugim. Ker je spovedna molčečnost ukazana najprvo spokorniku v prid, more ta pooblastiti svojega spovednika, da smé to, kar se mu je spovedal, zunaj spovedi vedeti in rabiti. Tako pooblaščenje pa smé spokornik dati le iz prav imenitnega ter svetega namena, t. j. zavolj lastnega zveličanja ali v dušni blagor bližnjega. Spovedenec more dati to pooblaščenje ali z besedo ali pa z dejanjem. Dejanjsko se to zgodi, ako spokornik k istemu spovedniku zopet k spovedi pride ter tako pokaže, da hoče ali vsaj dopušča, naj spovednik tudi o njegovih prejšnjih spovedih z njim govori, kolikor je treba k njegovemu vladanju. A previdnejše ravná duhovnik, da ne začne naravnost o grehih govoriti, katerih se je dotični spokornik obtoževal v

Digitized by Google

poprejšnjih spovedih, ampak z modrimi vprašanji naj ga tako vodi, da spovedenec sam pové, kar spovednik želí, da se omeni. Z dejanjem dá grešnik spovedniku privoljenje iz spovedi govoriti tudi takrat, kedar sam od sebe omenja reči iz svoje spovedi, ali iz nje kaj vpraša. A naj si je dal spovedenec tudi iz važnega vzroka svojemu spovedniku dopuščenje, spoved njegovo porabiti zunaj spovednice, in če tudi izrečno pa prostovoljno danega dovoljenja ni preklical, se vendar duhovnik ne smé poslužiti dopuščenja, če bi bilo to komu v pohujšanje ali sploh brez prida. — Navadni vzrok spovednika pooblastiti, da rabi spovedno tajnost zunaj spovedi, je spokornikova dolžnost bratovskega svarjenja, pa dolžnost svoj ali ptuj greh komu naznaniti, ako po drugem potu ne more velike duhovne ali časne škode odvrniti od sebe ali od drugih. Ako bi spovedenec naprosil spovednika, naj bi ta kóga posvaril, da se odvrne velika dušna nesreča, pohujšanje, zapeljevanje . . ., naj pomisli duhovni pastir: če je res treba take svaritve, če je ne more spovedenec izvršiti sam ali po kom drugem, če je od posvarjenja resnično pričakovati sadú. Ko bi spoznal spovednik, da je v tem slučaji res potrebna taka correctio fraterna, da je uspešno nikdo drugi izvršiti ne more, ter je po pravici pričakovati, da se doseže cilj, tedaj naj mu spokornik vso stvar pové in razloží zunaj spovedi. Spovednik sam naj izvršujoč spokornikovo prošnjo dotičnemu pové, da je bil zunaj spovedi naprošen za svaritev. Kedar prosi spovedenec, da spovednik mesto njega naznani komu ta ali oni greh, da se odvrne velika škoda ali nesreča, naj tudi tega ne prevzame brez velike sile. Le če je gotovo, da se bo dosegel namen naznanitve (odvrnjenje velike duhovne ali časne škode od sebe, ali od bližnjega, od cerkve ali države); če ni nobene druge in mečje poti, po kateri bi se dalo isto doseči; če prav res spovedenec ne more niti sam niti po kom drugem izvršiti naznanitve, ki je potrebna — tedaj naj spokornik vso prigodbo in vse razmere spovedniku pové zunaj spovedi, ali pri posebno važnih rečéh naj mu reč izroči spisano, da tako duhovnik po možnosti zavaruje sebe in svetost svoje službe.

3. Poslednjič smé spovednik govoriti tudi o tacem, kar mu ni samo iz spovedi znano, ampak tudi od drugod, če pri tem spovedi nič ne omeni, pa če se ni bati natolcevanja, da duhovni pastir govori iz spovedi.

Da spovednik zvesto ohrani spovedno molčečnost in vse krivično natolcevanje in pohujšanje odvrne, naj brez potrebe sploh

Digitized by Google

nikdar ne govori o spovednih rečeh, držeč se izreka sv. Tomaža Akv.: »Ex confessione scitum sit quasi nescitum«.

IV.

Presv. rešnje Telo.

§ 200.

Tvarina in slovilo, obred delitve.

Zakrament sv. rešnjega Telesa je najsvetejši zakrament, je pravo telo in prava kri našega Gospoda Jezusa Kristusa v podobah kruha in vina. Najsvetejši zakrament imenujemo sv. rešnje Telo, ker ne daje človeku samo raznih milosti v posvečenje, kakor druga svetstva, ampak ker je v njem Jezus, začetnik vse milosti. Zato obrednik (ljublj. str. 64) ozir tega zakramenta mašniku ukazuje: »Omnibus quidem ecclesiae catholicae Sacramentis religiose, sancteque tractandis, magna ac diligens cura adhibenda est: sed praecipue in administrando ac suscipiendo sanctissimae Eucharistiae sacramento, quo nihil dignius, nihil sanctius et admirabilius habet ecclesia Dei; cum in eo contineatur praecipuum et maximum Dei donum, et ipsemet omnis gratiae et sanctitatis fons, auctorque Christus Dominus.« — O presv. rešnjem Telesu kot daritvi novega zakona smo že govorili (str. 423—509) ter tudi vse potrebno povedali o tvarini in o slovilu najsvetejšega zakramenta (gl. §§ 139 in 148); tù nam je govoriti le o sv. Zakramentu kot dušni hrani ali o sv. obhajilu, pa povedati kaj več o shranjevanji in delitvi te nebeške jedi.

I. Tvarina, namreč vidna in tvarini druzih sv. zakramentov podobna znamenja so (ako o presv. rešnjem Telesu kot dušni hrani govorimo) one podobe kruha in vina, ki telo in kri našega Gospoda Jezusa Kristusa kot nebeško jed naznanjujejo in jo tudi res obsegajo. Po sedanji uravnavi sv. cerkve prejema zakrament sv. rešnjega Telesa v obeh podobah samo mašnik, ki opravlja daritev sv. maše, vsi drugi le v podobi kruhovi; samo s papeževim dovoljenjem smel bi tudi kdo drugi sv. obhajilo prejeti v obeh podobah.[1]) — Slovilo podelitve zakramenta sv. rešnjega Telesa

[1]) C. de prop. fide je 18. avg. 1893. ozir prejemanja sv. obhajila dala katoličanom tole dovoljenje: » . . in locis, in quibus non sit ecclesia aut sacerdos proprii ritus, Communionem non modo in articulo mortis et pro paschali prae-

Digitized by Google

so besede mašnikove: »Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat animam tuam in vitam aeternam. Amen.« Kedar pa sv. zakrament deli kot popotnico, takrat bolniku govori: »Accipe, frater (soror), Viaticum corporis Domini nostri Jesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, et perducat in vitam aeternam. Amen.« Ako pa vernik v dolgi bolezni prejme večkrat sv. obhajilo, ne kot sv. popotnico, ampak iz pobožnosti, tedaj mašnik rabi navadno slovilo: »Corpus Domini nostri . . .«

II. Ozir obreda delitve je razločevati: ali se najsvetejši zakrament vernikom podaja v cerkvi, bodisi med sv. mašo ali zunaj sv. daritve; ali pa bolnikom kot sv. popotnica.

1. Ko obredne knjige govoré o obhajanji med sv. mašo, menijo sv. obhajilo cum hostiis in eadem Missa consecratis, ker to je najstarejši način obhajanja, še dandanes ukazan za nekatere slovesne maše, n. pr. ob delitvi sv. redov, pri posvečevanji novega škofa, na veliki četrtek za slovesno obhajilo . . . Dandanes je splošna navada tudi med mašo (razun omenjenih slučajev) obhajati cum hostiis in alia Missa praeconsecratis. To pa je želeti in v duhu sv. cerkve je, da se sv. obhajilo vernikom delí med sveto daritvijo, kedarkoli se to brez težave storiti dá.[1]) Zaukazani obred je ta-le: Po zavžiti presv. krvi postavi mašnik kelih na evangelijsko stran, a vendar ne zunaj korporala, odprè tabernakelj, pa ne s palcem in kazalcem, katera mora še vedno stisnjena obdržati, poklekne, vzame ciborij in postavivši ga sredi korporala ga odkrije, zopet poklekne, in z rokami na prsih sklenjenimi čaka, da strežnik odmoli Confiteor. Nato mašnik zopet poklekne, stopi obrnivši se proti ljudstvu na evangelijsko stran, moli »Misereatur« in »Indulgentiam«, a vselej v množini, čeravno bi imel obhajati le enega človeka, se zopet k altarju obrne, poklekne, vzame ciborij v levico, s palcem in kazalcem desnice pa prime eno sv. hostijo, in sredi altarja (če bi bilo pri tistem altarji takrat izpostavljeno sv. rešnje Telo[2]) na evangelijski strani) stoječ, proti obhajancem obrnjen, go-

---

cepto adimplendo, sed etiam quovis tempore devotionis gratia juxta ritum Ecclesiae existentis in praedictis locis, dummodo catholica sit, recipiendi.«

[1]) Obrednik (ljublj. str. 67) namreč veli: »Communio populi intra missam statim post communionem sacerdotis celebrantis fieri debet (nisi quandoque ex rationabili causa post missam sit facienda) cum orationes, quae in missa post communionem dicuntur, non solum ad sacerdotem, sed etiam ad alios communicantes spectent.«

[2]) Po starejših dekretih je bilo prepovedano sv. obhajilo deliti pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom, a na vprašanje: »Utrum, si per preces 40 horarum, vel quando venerationi fidelium exponitur ss. Sacramentum, permitti

Digitized by Google

vori na presv. Zakrament gledajoč glasno in resnobno: Ecce Agnus Dei . . . pa trikrat: Domine, non sum dignus . . .[1]). Nato začne obhajati vernike pričenši na listovi strani, ter s sv. hostijo nad ciborijem stori križ, a ne tako velik, da bi segal čez rob sv. posode, pa govoreč: Corpus Domini nostri J. Chr. . . . Ko končá slovilo, naj je tudi že sv. hostija na jeziku obhajančevem. Po obhajanji se vrne k altarju, postavi ciborij na korporal, poklekne, pokrije sv. posodo, jo postavi v tabernakelj, in predno ga zapre zopet poklekne. Na to zavžije mašnik kapljice sv. krvi, ako bi se je bilo med obhajanjem morda kaj nabralo na dnu keliha, zmije kelih in nadaljuje mašni obred. — Iz pametnega vzroka je tudi dopuščeno obhajanje takoj po končani maši ali celó pred začeto mašo; in vsled dekreta S. R. C. dné 23. julija 1868 smé se »ex rationabili causa« celó med-, po- in pred sv. mašo v črni barvi obhajati, tudi s sv. hostijami že prej posvečenimi.

Kedar je treba sv. obhajilo v cerkvi deliti celoma ločeno od sv. maše, ima si mašnik najprej, kakor pred sv. mašo, umiti roke, obleče koretelj in štolo »coloris officio illius diei convenientis«, se podá s strežnikom k altarju sv. rešnjega Telesa, na katerem morata goreti vsaj dve voščeni sveči, poklekne in plano, gré vrh stopnjic razgrne po altarji korporal, odpre tabernakelj, poklekne, postavi z desnico ciborij na korporal in vse drugo izvršuje, kakor pri obhajanji med mašo. Presv. Zakrament mora mašnik deliti z vsem spoštovanjem, ne preurno. Nedostojno je, ko bi duhovni pastir, posodo s sv. rešnjim Telesom v roki držeč, ljudi javno grajal, če nastane kako prerivanje ali druge nerednosti. V tacih primerljejih naj samo za kaj trenutkov prejenja z obhajanjem in pogleda na kraj nereda. Ako mu prsta, s katerima obhaja, postaneta mokrotna, mora ju najprej nad ciborijem osnažiti malih drobcev sv. hostije, ki so se morda prijeli, potem še-le smé palec in kazalec, a skupaj stisnjena, obrisati s purifikatorjem. Pazi naj mašnik, da hkrati dveh hostij ne vzame iz ciborija[2]), da mu ena ne odpade. Ko bi pa pri vsej previdnosti vendar-le sv. hostija mašniku padla na altarno mizo ali celó na tla, naj jo spoštljivo pobere, in položi naj palo ali purifikatorij na kraj, kamor je padla. Nato naj nadaljuje obhajanje ter pozneje prt obhajilne mize na dotičnem kraji nekoliko izmije; če bi bila pa sv. hostija padla na tla,

possit distributio sacrae Communionis intra vel extra missam coram SSmo super Altari exposito, ratione maxime difficultatis aliter agendi, ne sacra Communio fidelibus denegetur?« je S. R. C. odgovorila 26. sept. 1868: »Servetur consuetudo.«

[1]) To dvojno bi moral mašnik vselej latinsko moliti (S. R. C. 23. maja 1835.); a naš ljubljanski in še dokaj drugih v Rimu potrjenih obrednikov navaja te besede pri obredu deliti sv. obhajilo izven sv. maše tudi v ljudskem jeziku.

[2]) Po več sv. hostij enemu obhajancu dajati, je prepovedala S. C. Conc. 12. febr. 1679; če pa zmanjkuje hostij, se smejo razlomiti v manjše kosce, S. R. C. 16. marca 1833.

Digitized by Google

naj ono mesto z nožem nekoliko ostrga, z vodo ali z vinom umije, in to, »abrasio et lotio« vlije v sakrarij.[1]) Ako sv. hostija komu pade na obleko, na brado, na molitvenik, takrat seveda odpade izmivanje; mašnik spoštljivo pobere sv. hostijo in jo podeli dotičnemu. Če bi kdaj sv. hostija padla kaki ženski med ali za obleko, sploh na tak kraj, da bi ne bilo spodobno, ako bi jo pobiral mašnik, takrat naj si jo ženska sama na jezik položi ali brž tamkaj, in na to prste izmije, ali če bi se ne spodobilo v cerkvi iskati sv. hostije, naj gré v ta namen v žagrad ali drug primeren kraj, da jo tamkaj vžije.

Po končanem obhajanji postavi mašnik ciborij na altar, poklekne, zmije v posodici z vodo prsta, s katerima je poprijemal sv. rešnje Telo, ju obriše s purifikatorijem, pokrije ciborij, moli s sklenjenima rokama (obrednik pravi: »dicere poterit«) »O sacrum convivium . . .«, vrstico »Panem de coelo . . .«, kateremu ob velikonočnem času dostavlja »Aleluja«[2]), in slednjič oracijo »Deus, qui nobis . . .«, ali mesto te ob velikonočnem času »Spiritum nobis . . .« Nato postavi ciborij v tabernakelj, poklekne, zaklene tabernakelj in potem (tako velí Rituale Rom.) »extenta manu dextera, benedicit iis qui communicarunt, dicens: Benedictio Dei omnipotentis, Patris ✝, et Filii, et Spiritus sancti, descendat super vos, et maneat semper.«[3]) Ljubljanski obrednik, in večinoma tudi drugi po Avstriji in Nemčiji, pa ukazujejo: »Postea benedicat eis, qui communicarunt, faciens super eis cum pyxide sanctarum hostiarum signum crucis, nihil dicens.« Izjema je le, ako je takrat v tisti cerkvi izpostavljeno sv. rešnje Telo, ali pa, če je ravno prej bil že dán blagoslov s presv. Zakramentom.

2. Sv. popotnica se bolniku na dom prinaša ali zeló slovesno, kar se navadno izvršuje le po mestih, ko mašnik sv. rešnje Telo v ciboriju prav praznično nosi tje in nazaj, stopajoč pod baldakinom ter obdan od več strežnikov z gorečimi svečami; ali pa manj slovesno, kar se sploh godí, ko mašnik v sveti posodici le toliko seboj vzame sv. hostij, kolikor bolnikov ima prevideti, ter ga spremljuje le en strežnik z lučjo. Nositi mora duhovni pastir sv. popotnico oblečen v koretelj in štolo b e l e barve (pri zeló slovesnem previdovanji je želeti, da je ogrnjen z belim pluvijalom),

[1]) Gury, II. 296 pa piše: »Ita rubrica, quae tamen non obligat sub gravi juxta communem sententiam. Graviter tamen obligaret ad abluendum locum, in quem decidissent sacrae species vini, cum ipsae imbibantur.«

[2]) Ako mašnik obhaja pred ali po črni maši, se ta »Aleluja« ne govori (S. R. C. 26. nov. 1878).

[3]) Ako mašnik obhaja pri črni maši, mora tudi to blagoslovljenje z roko odpasti (S. R. C. 23. julija 1868.).

Digitized by Google

pa odkrit[1]) in prav spoštljivo. V sili naj sicer urnejše stopa, a teči s sv. rešnjim Telesom nikoli ne smé. Skrivaj nositi sv. popotnico, t. j. brez cerkvenega oblačila in brez luči, smejo škofje vsled petletnih pooblastil tedaj dovoliti, ko bi se bilo bati onečastenja od strani krivovercev ali nevercev. Gotovo bi smel duhovni pastir sv. rešnje Telo tudi tedaj skrivši nesti bolniku, ko bi brezbožni sorodovinci njega drugače ne pustili do umirajočega.[2]) Kedar je treba sv. rešnje Telo bolniku nesti na dom, mora se (po dnevu) ljudem dati znamenje z zvonom, da jih kaj pride, ki spremljujejo presv. Zakrament s prižganimi svečami ali da vsaj glasno molijo med potjo.[3]) Tudi mašnik naj moli medpotoma psalm »Miserere«, druge psalme, ali pa po navadi kraja: rožnivenec, ali druge pobožne molitve. Stopivši v stanovanje bolnikovo pozdravi vse navzoče z besedami: »Mir bodi tej hiši!« položi posodo s presv. Zakramentom na mizo, za to pripravljeno, počasti klečé sv. rešnje Telo, poškropi z blagoslovljeno vodo bolnika in sobo govoreč: »Asperges me, Domine, hyssopo . . .«, nato vrstice »Adjutorium nostrum itd.« pa oracijo »Exaudi nos, Domine sancte . . .«, stopi potem k bolniku, da spozná, če je dovelj pripravljen na sv. obhajilo ter ga vpraša, če se ima še kaj spovedati. Po cerkveni naredbi bi moral namreč bolnik spoved praviloma že prej opraviti, »prius deberet esse rite confessus, nisi necessitas aliter urgeat« ukazuje Rit Rom. in tudi ljubljanski; to je gotovo jako modro pravilo, a na deželi je duhovni pastir zaradi velike daljave k bolniku večinoma primoran, zakrament sv. pokore in sv. popotnico hkrati deliti. Nato (po ljubljanskem obredniku) mašnik moli vero, upanje, ljubezen in kesanje; in ko bolnik ali kdo drugi v njegovem imenu odmoli »Confiteor . . .«, moli dušni pastir nad njim »Misereatur . . . Indulgentiam . . .« ter mu pokaže presv. rešnje Telo govoreč: »Glej! Jagnje božje . . .« in mu s slovilom »Accipe frater . . .« (ali »Corpus Domini nostri . . .«, če sv. obhajila ne prejme kot sv. popotnico) podá sv. rešnje Telo. — Ko bi bila velika sila, naj du-

[1]) S škofovim dovoljenjem smé mašnik ob hudem pa neugodnem vremenu s kapico biti pokrit, a le zunaj mesta in vasi (S. R. C. 10. jan. 1693.), kajti skoz mesto ali skoz vasi sv. rešnje Telo nositi s pokrito glavo se smé le z dopuščenjem apost. sedeža (S. R. C. 23. avg. 1695.).

[2]) Ko bi duhovnik kdaj moral skrivaj prinesti sv. popotnico umirajočemu, gré v koretlji in štoli k altarju, položi sv. hostijo v posodico, katero dene v obhajilno burso, ki jo pustí na altarji. Na to odloži v žagradu roket, gré nazaj k altarju, skrije burso s sv. rešnjim Telesom in štolo pod vrhno obleko in se v tihi molitvi podá k bolniku, kjer se vse vrší po zaukazanem obredu.

[3]) Da verniki rajše to čast skazujejo sv. rešnjemu Telesu, naj duhovni pastir prilično ljudem pové, da zadobé odpustek 7 let in 7 kvadragen pobožno spremljajoči presv. Zakrament z lučjo; kdor pa to storí brez luči, si dobi odpustek 5 let in 5 kvadragen (Inocenc XII. 5. jan. 1695.).

Digitized by Google

hovni pastir opusti vse pripravljavne obrede in molitve, naj takoj moli »Misereatur . . .« in naj umirajočemu podá presv. Zakrament. Ako obhajanec vmes ne umrje, ni treba mašniku namestovati izpuščenih molitev, ker so le priprava na sv. obhajilo. Slednjič mašnik umije prste, jih osuši s purifikatorijem, to vodo podá bolniku, da jo vžije, in če je ne more ali noče, vzame jo duhovni pastir seboj, da se vlije v sakrarij, ali pa ukaže, da se kar tamkej v bolnikovi hiši vrže v ogenj. Ko dušni pastir odmoli še oracijo »Domine sancte . . .«, dá (če ima še katero sv. hostijo seboj) bolniku blagoslov s sv. rešnjim Telesom, sicer pa le z roko, govoreč »Benedictio Dei omnipotentis . . .« Kedar se mašnik slovesno vrne v cerkev s sv. rešnjim Telesom, postavi posodo s presv. zakramentom na altar, moli »Panem de coelo . . .«, oracijo »Deus, qui nobis . . .« in dá nazadnje ljudstvu blagoslov s sv. rešnjim Telesom. To sta po rimskem in tudi po ljublj. obredniku edina blagoslova s sv. rešnjim Telesom ob previdovanji bolnika; po mnogo krajih daje se vsled starodavne šege še večkrat blagoslov s presv. Zakramentom, n. pr. med potjo, kjer se snide več ljudstva, pred hišo bolnikovo . . . Ako višji duhovni pastir vé za tak običaj in ga ne prepové, naj ga nikar ne odpravljajo posamezni duhovniki.[1])

§ 201.

Čas in kraj podelitve, shranjenja in obnovitve sv. rešnjega Telesa.

Kako naj duhovni pastir mladino pripravlja na prvo sv. obhajilo, v kateri starosti naj otroka pušča k mizi Gospodovi, in kako naj se jim delí sv. rešnje Telo, o tem smo že govorili v § 110; tù naj še spregovorimo o času in kraji podelitve presv. Zakramenta sploh.

1. Sv. obhajilo smé se vernikom deliti vse dni celega leta, ako izvzamemo sv. večer do zorne maše (S. R. C. 7. decembra 1641), veliki petek (S. R. C. 19. febr. 1622) in veliko soboto, ko se še-le po slovesni maši smé obhajati, med véliko mašo po mašnikovem obhajilu le tam, kjer je to stara navada (S. R. C. 23. sept. 1837; 13. jan. 1882). V naših krajih se vsled stare navade sv. obhajilo vernikom v cerkvi ne delí od slovesnega obhajanja veliki četrtek noter do velikonočne nedelje zjutraj. V obče je dopuščeno obhajanje v cerkvi le v tisti dôbi dneva, kedar je dovoljeno maševanje, toraj od zore do poludne, pa tudi brž po tisti sv. maši,

[1]) Ako duhovnemu pastirju ni znan bolnik, h kateremu je klican, da ga previdi s sv. zakramenti, naj popraša po njegovi osebi, preden gré k njemu: kakega življenja je, kje stanuje, če se zaveda, če morda nima take bolezni, da bi ne mogel vžiti sv. rešnjega Telesa, če je sam poslal po duhovnika itd.

Digitized by Google

ki se še-le ob poludne začne. Kedar bi bilo toliko spovedencev, da ne morejo vsi pred poludnevom opraviti spovedi, smejo celó popoludne biti puščeni k mizi Gospodovi, ako so le še tešč (S. R. C. 7. sept. 1816). — Sv. popotnica se smé v sili deliti vsak čas brez izjeme, zunaj sile delí naj se le po dnevu, zlasti dopoludne; a duhovnemu pastirju ni treba zastran tega preboječemu biti.

Sv. obhajilo se sme deliti le v cerkvah in javnih kapelah (gl. str. 344); po zasebnih oratorijih ter privatnih kapelicah edino le z izrečnim dopuščenjem dotičnega škofa (S. C. C. 12. febr. 1697. pa Bened. XIV. v konstit. »Magno« dné 2. jun. 1751). Podeljuje se sv. obhajilo mašnikom, (ki morajo prejemajoč sv. Zakrament imeti štolo tiste barve, ki jo rabi mašnik, kateri delí sv. obhajilo S. R. C. 4. jul. 1879) in drugim klerikom, pa redovnikom, kateri pod cerkvenim višjim vkupno živé po potrjenih pravilih — na altarjevih stopnicah; redovnicam pri omrežji [1]) na klavzuri (a pred lajiki); udom ženskih kongregacij, ki niso v cerkveno-pravnem smislu redovnice in nimajo klavzure pa lajikom, neduhovnikom sploh, pri obhajilni mizi ali ograji, ki mora z belim prtom biti pogrnjena. Izmed lajikov je le gosposkinim osebam v službeni noši dovoljeno véliki četrtek slovesno sv. obhajilo prejemati v presbiteriju, in sicer na altarjevih stopnicah (S. R. C. 27. avg. 1836). — Sv. popotnica se sme v sili deliti na vsakterem kraji.

3. Da se more sv. rešnje Telo delíti zdravim in bolnim, kedarkoli je treba, se morajo vedno shranjevati posvečene hostije v lepem, trdnem, dobro zaklenjenem tabernakeljnu (gl. st. 324), v katerem pa razun posód s sv. rešnjim Telesom (gl. str. 372) nič druzega ne smé biti shranjenega, in pred katerim mora noč in dan goreti vsaj ena svetilnica (gl. str. 376). Prve čase krščanstva so imeli mašniki v svojih stanovanjih shranjeno sv. rešnje Telo, da so je mogli vsak čas delíti umirajočim; ob preganjanji so dajali celó lajikom presv. Zakrament na dom. Ko so kristijanje smeli javne cerkve si zidati, je kmalu cerkev postala edino dopuščeno hranišče za sv. rešnje Telo. O načinu shranjevanja sv. rešnjega Telesa po cerkvah ob raznih dôbah gl. str. 322. Dandanes je vedno shranjanje sv. Zakramenta nekaterim cerkvam strogo ukazano, namreč: stolnicam, vsem farnim in drugim cerkvam, pri katerih

[1]) Pri obhajanji nun ne smé mašnik od strani altarjeve iti s sv. rešnjim Telesom k omrežju, ampak po prednjih stopnicah doli, in ravno tako nazaj (S. R. C. 13. sept. 1736.).

Digitized by Google

stalno živi mašnik, izvršujoč duhovno-pastirsko službo, pa vsem samostanskim cerkvam, pri katerih bivajo pravi redovniki ali redovnice pod kanonično klavzuro. Po vseh drugih cerkvah razun imenovanih, in po javnih kapelah se smé sv. rešnje Telo vedno shranjevati le s posebnim papeževim dovoljenjem [1]); škofje smejo le za nekaj časa dovoljevati shranitev sv. rešnjega Telesa, ko bi bilo koristno ali potrebno. — Kjerkoli mora ali smé shranjeno biti sv. rešnje Telo, ima to biti stalno samo na enem altarji; le za nekoliko časa smé presv. Zakrament pač tudi na dveh altarjih iste cerkve biti shranjen, če bi bilo tega potreba. Na katerem altarji da naj je tabernakelj s sv. rešnjim Telesom, pové S. C. Ep. 28. nov. 1594 rekši: »Tabernaculum Ssmi Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in altari majori propter functiones pontificales, quae fiunt versis renibus ad altare: in parochialibus vero et regularibus ecclesiis debet esse in altari majori regulariter tamquam digniori.« Altar sv. rešnjega Telesa mora bolj ozaljšan biti, kot drugi altarji po cerkvi (S. R. C. 2. jul. 1661). — O izpostavljanji in javnem češčenji presv. Zakramenta smo že govorili v § 144; o procesiji sv. rešnjega Telesa str. 412.

4. Ker je Jezus Kristus v podobah kruha in vina le tako dolgo pričujoč, dokler ostaneta podobi ter se ne spremenita, ne spridita, zato je duhovnemu pastirju sveta dolžnost, hostije v ciboriji in v monštranci pogostokrat o b n o v i t i, novih posvetiti. To morajo storiti toliko bolj pogosto, kolikor bolj se je zarad vlage cerkvenega poslopja ali iz drugih vzrokov bati pokvarjenja zakramentalne podobe. Kar tirja že potreba in spoštovanje do Najsvetejšega, to ukazujejo duhovnim pastirjem mnoge določbe svete cerkve, občne in posebne. Rituale Rom. in ljublj. pravi v obče: »Sanctissimae Eucharistiae particulas frequenter renovabit (parochus)«; Ceremon. Episc. (L. I. c. VI. n. 2) velí, da se ima to zgoditi »saltem

[1]) Prednica neke kongregacije na Nemškem je prosila po škofijstvu, da bi sv. sedež dovolil, naj bi se sv. rešnje Telo smelo shranjevati v neki privatni kapeli družbinega zavoda. Dné 19. dec. 1882. je Rim to dovolil za 7 let pod naslednjimi pogoji: »Dummodo 1. Missa quotidie inibi celebretur; 2. una saltem lampas semper accensa diu noctuque colluceat et clavis tabernaculi penes presbyterum diligenter custodita remaneat ac caetera serventur, quae ad rem in Rituali Rom. expressa atque praescripta reperiuntur.« A ker je bilo težko dobivati mašnika, prosili so pozneje, naj bi smelo dovoljenje veljati, če bi se tudi le samo enkrat v tednu maševalo v dotični kapeli. Apost. sedež je odgovoril 11. feb. 1884, da naj veljá, kar je bilo dovoljeno, ako se bode tamkej vsaj dvakrat na teden maševalo.

Digitized by Google

semel in hebdomada«; S. C. Ep. 5. apr. 1573 »qualibet dominica«; in ljubljanski direktorij ukazuje: »Renovatio Sacr. Specierum qualibet dominica fieri debet, non autem ad quindecim dies differenda est«. Renovatio Ssmi v lavantinski škofiji gl. Schl. Prot. X. str. 1. Ti določki vežejo mašnika »stricte et religiose«; še toliko bolj, ako dotična cerkev ni kaj suha. — Da se doseže namen obnavljanja, mora duhovni pastir pri novem posvečevanji za ciborij in monstranco vselej vzeti hostij, ki še n i s o s t a r e. »Particulae consecrandae sint recentes«, pravi obrednik. A katere so recentes? Pozitivne cerkvene zapovedi o tem nimamo; izrekla pa je S. R. C. 16. decembra 1826, da se tri mesce stare hostije ne smejo posvečevati. Najvarnejše ravná duhovni pastir, ako se drži sv. Karola Borom. zapovedi, objavljene na 4. milanskem provincijalnem zboru: »Renovetur (Eucharistia) ex hostiis non ante viginti dies ad summum confectis.« Tedaj k večemu 20 dni naj bi smele biti hostije stare ob prenavljanji. [1]) Kaj pa da mašnik novoposvečenih hostij nikoli ne smé devati kar vrh starih v ciboriji, ampak mora najprej prejšnje hostije med obhajanjem razdeliti ali jih sam zavžiti (veteres primo distribuat, vel sumat, veli obrednik) in potem sv. posodo očistiti drobcev in jih zavžiti, ter ciborij izplakniti z vinom, predno v njega položí novoposvečene hostije. Tega obnavljanja hostij (ki naj jih pri dotični maši v kakem kelihu ali ciboriji postavi na korporal, ako jih je toliko, da na pateni nimajo prostora), pa očistitve ciborija naj kolikor moč ne opravlja mašnik, ki je zeló slabega vida. Kjer je več mašnikov pri isti cerkvi, morajo si skrbno zapomnjevati čas zadnje obnove, da euharistične podobe ne izpostavljajo nevarnosti pokvarjenja. Pražki provinc. zbor l. 1860 v ta namen ukazuje: »In tabulis (in sacristia) servandis renovationes Ss. Eucharistiae sedulo descriptae sint.« Purifikatorij, katerega mašnik rabi pri očiščevanji ciborija, naj brž takrat tako zgane, da na notranjo stran obrne tisti del, s katerim je izbrisoval sv. posodo; in nič več naj se ne rabi ta rutica pred novim pranjem, kajti utegnejo se je še držati majhni očesu nespazljivi drobci svete hostije.

[1]) V Rimu za vse katoliške cerkve hostije napravljata dva pekarja, a priseči morata pred kardinal-vikarjem, da ne bodeta nikoli prodajala hostij, ki bi bile stare že 14 dnij.

Digitized by Google

§ 202.

Prejemavec sv. rešnjega Telesa.

Pri prejemanji zakramenta sv. rešnjega Telesa razločujemo sposobnost, zmožnost prejemnikovo pa njegovo vrednost.

I. Sposobnost za prejemanje sv. obhajila je dvojna: moralna in fizična.

1. V moralnem smislu je po sedanji šegi[1]) latinske cerkve zmožen prejemati zakrament sv. rešnjega Telesa samo krščeni človek, kateri more presv. Zakrament razločevati od navadne jedi in ga s pobožnostjo prejemati. Iz tega spoznamo, da se zakrament sv. rešnjega Telesa ne smé deliti malim otroko m, ki se še ne zavedajo pameti, kakor tudi ne onim, ki so od rojstva sem popolnoma bebasti, noroglavi in niso nikoli prišli k pameti. Otroci pa, ki se že pameti zavedajo ter so njihove dušne moči toliko razvite, da razločujejo dobro in hudo, in tudi že vedó sv. obhajilo razločevati od navadne jedi, ti smejo sv. rešnje Telo prejeti, in duhovni pastir jim je v smrtni nevarnosti tudi mora deliti kot sv. popotnico.[2]) Ravno to velja o slaboumnih, na pol bebcih (semifatui), o gluhomutcih od rojstva sem, pa o tacih, ki so zarad starosti slabega uma. Po stopinji njihove slaboumnosti in po drugotnem njih vedenji je presojati, ali jim je razun smrtne nevarnosti in velikonočnega časa tudi še drugekrati podeljevati sv. rešnje Telo. Ako razodevajo pobožnega duha, če nimajo nič pohujšljivega ali smešnega nad saboj, ako se pri sv. obhajilu pobožno obnašajo in je sploh njihovo življenje krščansko, zlasti če želje kažejo po sv. Zakramentu: smé se jim sem ter tje (a ne pogostokrat) v zdravji in bolezni podeliti zakrament svetega rešnjega Telesa (Lig. VI. n. 303). — Duhobolnikom (norcem, blodnomiselcem), ki so bili nekdaj zdrave pameti in se sem ter tje zbrihtajo, smé se sv. rešnje Telo podeliti le takrat, kedar

[1]) Prve čase krščanstva delili so sv. obhajilo tudi nedoraslim otročičem, vprvič že po prejetem sv. krstu, a navadno le v podobi vina.

[2]) Benedikt XIV. pravi: ». . . poterit (episcopus) parochos compellere ad administrandum ss. Viaticum pueris mox decessuris, si eos compererint tantam assequutos judicii maturitatem, ut cibum istum coelestem et supernum a communi et materiali discernant: haud enim leviter delinquere credimus, qui pueros etiam duodennes et perspicacis ingenii sinunt ex hac vita migrare sine Viatico hanc unam ob causam, quia scilicet nunquam antea . . . eucharisticum panem degustarunt.«

Digitized by Google

imajo svetlo dôbo in pobožnost razodevajo, ako se ni bati onečaščenja. Obrednik (ljublj. str. 68) namreč uči: »Amentibus seu phreneticis communicare non licet; licebit tamen, si quando habeant lucida intervalla, et devotionem ostendant, dum in eo statu manent, si nullum indignitatis periculum adsit.« Da dušni pastir ne postavi sv. rešnjega Telesa pri tacih obhajancih v nevarnost onečaščenja, naj vselej poizvé, kako dolgo navadno traja svetla dôba. — Norci, ki so bili nekdaj zdravega uma, a se sedaj nikoli n e z b r i h t a j o, smejo se v smrtni nevarnosti (in le samo takrat) obhajati, ako so pred duševno boleznijo živeli lepo krščansko, ali so vsaj kesanje razodevali, preden so oboleli, pa če se ni svetemu rešnjemu Telesu bati onečaščenja. Takim vedno blaznim pa, ki so poprej hudobno ter v velicih grehih živeli in niso nič kesanja razodevali, preden so zboleli na umu, se tudi na smrtni postelji ne sme deliti sv. popotnica. Sv. Tomaž Akv. ozir duhobolnikov uči: »Si prius, quando erant compotes suae mentis, apparuit in eis devotio hujus Sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi, nisi forte timeatur periculum vomitus vel expuitionis.« Tudi Catechismus Rom. uči, da se norcem smé podeliti sv. popotnica, če, preden so zblaznili, »piam animi voluntatem prae se tulerint«, pa če se ni bati onečaščenja presv. Zakramenta. Sv. Alfonz Lig. (VI. n. 302) navaja nauk tega sv. učitelja ter pristavlja: »Hinc sufficit, quod talis aeger pie vixerit, quia ex una parte praesumitur is interpretative communionem petere, ex altera huic Eucharistia adhuc necessaria esse potest, nempe si incidisset in amentiam existens in peccato mortali, de quo solum attritus fuerit. Excipiunt tamen D. D., si certo praesumatur talis in amentiam incidisse penitus impoenitens«. Vse to veljá tudi o tacih umirajočih, ki so n e z a v e d n i ali pa bolj ali manj z m e š a n i vsled kake hude bolezni. Smé se jim sv. popotnica podeliti, ako se ni bati onečaščenja sv. rešnjega Telesa, če le ni nezavednost nasledek smrtnega greha, ali če niso ob zavest prišli v stanu očitnega smrtnega greha, in ni dobiti nobenega zanesljivega znamenja kesanja.[1]) Ako bi kdo v p i j a n o s t i prišel v smrtno ne-

[1]) Nezavednih ter zelo zmešanih bolnikov pri nas ni navada obhajati, a iz do sedaj povedanega vedel bo dušni pastir razsoditi, kdaj mu je dopuščeno takim deliti sv. popotnico. Duhobolni in nezavedni niso namreč že samo zavoljo tega nesposobni za prejem sv. rešnjega Telesa, ker v sedanjem njih stanji pobožnosti do presv. Zakramenta razodevati ne morejo. Ako so namreč prej bili pri zdravi pameti ter so si pridobili potrebno znanje in poznanje nebeške jedí

Digitized by Google

varnost, bi se mu sv. popotnica le tedaj smela podeliti, če opijanjenje ni prostovoljno in ne popolno ter se tudi ni onečaščenja bati sv. Zakramentu. — Sv. popotnica delí se tudi k smrti obsojenim, ako so po dobri spovedi za to pripravljeni. Na vprašanje: »Potestne capite damnatis deferri ss. Sacramentum pridie vel ipso die eorundem executionis? Et tunc, debetne illis administrari tamquam Viaticum moribundis vel tamquam Communio ordinaria bene valentibus?« je S. C. de Prop. fide 5. jul. 1841 odgovorila: »Affirmative, et per modum Viatici.«

2. Fizična sposobnost prejeti zakrament sv. rešnjega Telesa je v tem, da obhajanec more povžiti sv. hostijo in v želodcu obdržati. Ako toraj bolnik bljuje, če se mu kri vliva, kedar ga neprenehoma trpinči kašelj[1]), ako mu želodec jed neprebavljeno precej nazaj vrže, se mora počakati z obhajanjem, dokler ni upanja, da se nadloga ne ponovi, vsaj kmalu po obhajanji ne ponovi. Ako bljuvanje jenja za kaj ur (mnogo moralistov tirja vsaj šest ur prestanka), naj se bolniku v smrtni nevarnosti podeli sv. popotnica. V posameznih slučajih naj duhovni pastir vpraša zdravnika, ako méni, da se bolniku sv. obhajilo podati more brez nevarnosti? Tudi je prav dobro, če se bolniku v poskušnjo dá požreti mali kosec kruha ali nekoliko vode; če želodec to obdrži, smé se mu dati tudi sv. popotnica. Po zavžitji sv. hostije naj je

---

ter spoštovanje do sv. rešnjega Telesa, je vse to postalo njih duhovna last, katere po obolenji niso zgubili. Saj jim duh sam ni postal drugačen, ugasnil jim tudi ni, ampak zboleli so telesni organi, po katerih se duša po vnanje razodeva, toraj tudi poznanja nebeške jedí in spoštovanja do nje ne more kazati. Duhovni pastir naj pa vendar tacemu bolniku, ki blêde ali je nezaveden, ne podeljuje kar brž sv. popotnice; če je kaj upanja, da pred smrtjo pride k zavesti, naj s tem zakramentom nekoliko počaka. Kedar se duhovni pastir boji, da se utegne pri obhajanji tacega bolnika zgoditi sv. rešnjemu Telesu kaka nečast, naj mu prej podá neposvečeno hostijo, da pri tem spozná, če je varno mu podati presv. Zakrament, ali ne (Lig. VI. n. 292). Tudi je dobro, da se takim précej po sveti hostiji dá nekoliko vode ali vina; tekočina gré v goltanec ter ga sili k požiranju, sicer utegne nezaveden in zmešan bolnik v ustih obdržati sv. rešnje Telo.

[1]) O kašlji piše dr. Karl Capellmann v svoji »Pastoral-Medicin«: »Husten, auch häufiger Husten mit starkem Auswurf, ist kein Hinderniss für die Communion, weil die Sputa, die beim Husten ausgeworfen werden, nicht aus Magen und Speiseröhre, sondern aus der Lunge und Luftröhre kommen. Nur bei momentan sehr heftigen Hustenanfällen könnte die Hostie durch die Gewalt des Hustens oder durch reflectorisch erregtes Brechen herausgeschleudert werden; in diesem Falle ist es nöthig, von der Communion abzustehen oder wenigstens das Vorübergehen des Anfalles abzuwarten.«

Digitized by Google

bolnik prav miren, in če že mora kaj požreti, popije naj kaj malega prav mrzle vode. — Ako bolnik ne more nič suhega povžiti, smé se mu košček sv. hostije dati z vodo, vinom ali zdravilom v čedni žlici. — Ako bolnik izbljuje sv. hostijo in če je še vidna, naj jo duhovni pastir pobere, v kozarec z vodo ali vinom dene in na svetem ter zavarovanem kraji hrani, dokler se podoba ne spremeni ter razkroji, in potem naj se vse izlije v sakrarij. Ko bi umrl bolnik, ko ima sv. hostijo še v ustih, moral bi jo mašnik brž iz ust vzeti in z njo storiti, kakor z izbljuvano hostijo. Če bi se zgodilo bljuvanje, še predno je poteklo pol ure[1]) po obhajanji, in se hostija ne more več razločiti, se mora izmeček sežgati ter pepel vreči v sakrarij.

II. Da vredno prejema zakrament sv. rešnjega Telesa, zahtevamo od obhajanca:

1. Stan posvečujoče milosti božje; tedaj pri tacem verniku, ki je v smrtnem grehu, popredno spoved in odvezo; ali če sedaj ni spovednika dobiti, sv. obhajila pa tudi ne more opustiti sine periculo diffamationis — popolno kesanje in resnično voljo spovedati se, kakor hitro bo mogoče. Treba je tudi obhajancu javno poštenega življenja, ali pa odprave in poprave danega pohujšanja z očitno pokoro. Zato ukazuje obrednik (ljublj. str. 68) ozir sv. obhajila: »Arcendi autem sunt publice indigni, quales sunt . . . manifeste infames, ut meretrices, concubinarii, foeneratores, magi, sortilegi, blasphemi, et alii ejus generis publici peccatores; nisi de eorum poenitentia et emendatione constet, et publico scandalo prius satisfecerint.« O sv. popotnici cerkev velí: »Cavendum imprimis est, ne ad publice indignos cum aliorum scandalo deferatur, quales sunt publici usurarii, concubinarii, notorie criminosi . . ., nisi sese prius sacra confessione purgaverint, et publicae

[1]) O tej zadevi piše dr. Capellmann: ». . . es ist anzunehmen, dass eine halbe Stunde nach der Communion die Species vollständig verdaut ist und als nicht mehr vorhanden betrachtet werden kann. Eine mechanische Lösung und Zertheilung geht wohl früher vor sich, doch ist diese nach meiner Auffassung nicht gleichbedeutend mit der Corruption der species panis; die Letztere kommt, wie ich meine, erst dadurch zu Stande, dass die Einwirkung der Verdauung die Natur der Species chemisch verändert, so dass sie die physikalischen und chemischen Eigenschaften der Brodesgestalt verloren hat . . . Als Minimum glaube ich eine halbe Stunde verlangen zu müssen, ehe ich eine vollständige wahre Corruption der Species annehmen kann.

Digitized by Google

offensioni satisfecerint« (ljubljanski obrednik str. 69).[1]) Tedaj »publice indigni, manifeste infames« t. j. očitni grešniki ne smejo puščani biti k sv. obhajilu, ko bi tudi tirjali ali javno pristopili k mizi Gospodovi, dokler ne pokažejo zadosti gotovih in očitnih znamenj, da se res hočejo poboljšati in popraviti dano pohujšanje. Očitnost je dvojna: ali je očitnost obsojenja (notorietas juris), kedar je kdo pri duhovski ali deželski gosposki kriv spoznan po sodnikovi razsodbi ali po lastni izpovedbi; ali pa očitnost dejanja (notorietas facti), ako je bila pregreha vpričo drugih storjena in je že toliko razglašena med ljudmi, da se ne dá več tajiti ali prikrivati. Grešnik toraj še ni očiten, če je slovez o njegovih pregrehah le dvoumen, negotov: tudi ne, če je njegovo zeló grešno življenje le nekaterim znano. Duhovni pastir mora torej zastran očitnosti pregrehe popolnoma veljavne dokaze imeti, in tudi zastran gotovosti nepoboljšanja, da smé komu sv. obhajilo javno odreči Kedar pa je obojno prav gotovo, ter je dotičnega človeka greh in nespokornost res obče znana, takrat je svetovati, da mašnik tacega očitnega grešnika, ako pristopi k mizi Gospodovi, pri obhajanji na tihem prezre; ali kar je še bolje, da tacega človeka duhovni pastir sam, ali pa vpričo enega ali dveh poštenih mož že prej opomni, da naj se varuje javnega osramotenja, ko bi se predrznil pristopiti k sv. obhajilu. Opomniti moramo še, da k očitnemu dokazovanju poboljšanja ni ravno treba, da bi grešnik že pred sv. obhajilom vse zadoščenje in popravo očitnega pohujšanja popolnoma spolnil; zadosti je, če svoje kesanje nad poprejšnjim življenjem tako razodeva, ali svoje zadostovanje tako pričenja, da morejo iz tega sklepati duhovnik in ljudje, da mu je s poboljšanjem resnica, in da ima trdno voljo, tudi še vse drugo storiti, kar je potrebno k popolnemu zadoščenju: n. pr. ako prileżnico iz hiše dá, če začne krivično blago povračati, ali tudi, če je znano, da je bil pri spovedi... Kenrick (v svoji Theol. mor. Vol. II., Trac. 17 de Euchar.) pravi: »De omnibus, qui censentur

[1]) V obredniku imenovani »foeneratores, usurarii« so javno znani odrtniki, ljudje, ki se s tem pečajo, da na napete in zoperpostavne obresti posojujejo in svoje krivice še nič niso začeli poravnavati. Zarad spremenjenih razmer časa je pri tacih treba duhovemu pastirju veliko previdnosti, in težko je človeka prištevati očitnim grešnikom, ako ni njegova odrtija sodnijsko spričana. »Magi, sortilegi« so taki, ki se očitno s coprnijami in vedeževanjem pečajo ter kar živé od tega »Blasphemi« so, kateri vedno, pismeno ali ustno sramoté in preklinjajo Boga, svetnike ali sv. vero in cerkev.

Digitized by Google

ad tribunal poenitentiae accessisse, praesumendum plerumque est, emendasse mores et satisfecisse scandalo: quapropter vix unquam repellendi sunt etiam qui noscuntur gravissime deliquisse.« — Ako je pregreha skrivna, ljudem ne znana, pač pa vé zanjo dušni pastir, ki jo je izvedel zunaj spovedi, naj grešnika skrivaj ter prijazno opominja, da naj v takem grešnem stanji ne pride k sv. obhajilu. Ko bi pa tak grešnik vendar-le očitno pristopil k mizi Gospodovi, mu duhovnik ne smé odreči sv. obhajila, ker ne more imeti trdnega prepričanja, da se med tem ni poboljšal, in ker duhovni pastir nima pravice, za skrivne pregrehe nakladati očitne kazni, kar bi pa storil, ko bi mu sv. rešnje Telo očitno odrekel in bi s tem napravil očitno pohujšanje ter sam storil greh, da bi druzega odvrnil od pregrehe. Kedar duhovnik za greh le iz spovedi vé, ne more zunaj spovedi storiti druzega, kot grešnika v molitvi Bogu priporočati; ako pa dotičnik stopi k mizi Gospodovi, mora ga obhajati in ne smé ga osramotiti, da ne prelomi spovedne molčečnosti, kajti obrednik (ljublj. st. 68) velí: »Occultos vero peccatores, si occulte petant, et non eos emendatos agnoverit, repellat; non autem, si publice petant, et sine scandalo ipsos praeterire nequeat.« Tega ne ukazuje sv. cerkev, kakor pravi sv. Alfonz: »ut fama ipsi (sc. peccatori occulto) servetur, sed potissimum, ut vitentur gravia incommoda, nempe scandala aliorum«.

Pri bolnikih je zastran podelitve sv. popotnice to-le opomniti:

a) Ako je očiten grešnik na smrtni postelji in če še ni velike sile, naj ga dušni pastir najprej samo obišče, oziroma gré samo spovedovat, da se prepriča, je-li pač pripravljen za prejemo sv. zakramentov. Še predno ga začne spovedovati, naj mu pové, kaj sv. cerkev tirja od njega, če hoče prejeti sv. zakramente, namreč, da pred pričami prekliče očitno dano pohujšanje in da takoj odpravi ali popravi vse tisto, s čemur je občino pohujševal, kolikor je možno v tistih razmerah. Ako je pripravljen to storiti, naj ga duhovni pastir spové in odveže, a predno mu prinese sv. popotnico, mora očitni grešnik dano pohujšanje s tem popraviti, da pred duhovnikom in dvema pričama izreče obžalovanje nad svojim grešnim življem ter da odpravi spodtikljej; ali če bi takoj ne bilo mogoče, da vsaj pred pričami obljubi, da bo brž ko moč pohujšanje odpravil. Tudi v prigodku, ko bi bil očitni grešnik pripravljen za preklic pred pričami, a se to ne more več iz-

Digitized by Google

vršiti, ker se n. pr. bolniku med tem toliko shujša, da ne more več govoriti, podelí naj mu duhovni pastir sv. zakramente za umirajoče.[1]) Glej tudi § 197. II.

b) Kedar duhovni pastir pride s sv. popotnico k bolniku, kateri ni očiten grešnik, ampak še-le iz njegove spovedi spozná mašnik, da je nevreden sv. odveze in sv. obhajila, takrat naj si na vso moč prizadeva, da ga storí pripravljenega. Ako se ne dá disponirati, ter kaže gotova znamenja notranje nepriprave, mora mu odvezo odreči. Kar tiče sv. rešnje Telo, naj mu strašno pregreho nevrednega obhajila z vso živostjo stavi pred oči in naj ga skuša pregovoriti, da po spovedi p r e d l j u d m i izreče, da noče še sedaj obhajan biti, ali da vsaj dovoli, da mašnik sv. rešnje Telo skrivaj nese nazaj. Če bolnik to stori. mašnik s sv. rešnjim Telesom javno odide; oziroma spravi sv. hostijo v posodico nazaj, pogasi luči, pokliče zunaj čakajoče ljudi, ter jim reče, da sta že vse na tihem opravila, sleče cerkveno opravo, odide ter natihoma domá sv. rešnje Telo položí nazaj v ciborij. Ako bi pa ne hotel tega javno izreči in tudi ne dovoliti, da mašnik sveto rešnje Telo skrivaj nese nazaj ter bi le zahteval obhajan biti, moral bi mu duhovni pastir sv. popotnico podeliti, četudi nevrednemu, zato da ne prelomi spovedne molčečnosti. — Temu slično je ravnanje duhovnikovo, ki bi prišel s svetim rešnjim Telesom k bolniku, ki n i očiten grešnik in ki se celo spovedati noče, ampak pravi, da je samo zarad vnanje

[1]) Ako bi duhovni pastir prišel k nevarno bolnemu, katerega c o n c u b i n a t u s je obče znan, bi moral tirjati, da sogrešnico brž ko brž vzame v zakon, ali pa, da jo precej iz hiše dá ter tako pohujšanje odpravi. Ako bi osebe ne mogel niti v zakon vzeti niti takoj spustiti, ker n. pr. nima nikogar druzega, da bi mu stregel v bolezni, tedaj če je sicer skesan in za odvezo pripravljen, naj mu dá sv. odvezo in sv. popotnico, ako resno obljubi, da bo po spovedi pred pričujočimi ljudmi javno izrekel ter obljubil, da sogrešnico brž iz hiše izpusti, ko bode ozdravel. Ko bi pa grešna zveza ljudem ne bila znana, je dosti, če bolnik samo spovedniku resnično obljubi, da bo sogrešnico ali v zakon vzel, ali pa iz hiše jo précej dal, če mu ni sedaj v strežbo neizogibno potrebna; ko bi jo pa takoj ne mogel izpustiti, da se bo zgodilo brž ko ozdravi V obojnem slučaji pa je ukazati, da bolnik ne govori in ne občuje s sogrešnico, kedar ni res potrebno. — Tudi od konkubine, ako ona zboli, je tirjati, da hišo sogrešnikovo takoj zapusti, če je mogoče, sicer pa mora, če je obče znana njena grešna zveza, pred pričami, ako je pa le skrivna priležnica, samo duhovnemu pastirju resno obljubiti, da ide iz hiše, brž ko to možno postane.

Digitized by Google

dostojnosti ali po domačih ljudeh siljen poklical mašnika, da ga previdi. V takem slučaji za duhovnega pastirja sicer ni spovedne molčečnosti, zaradi katere bi moral skrivnemu grešniku podeliti sv. obhajilo, a vendar je duhovnik dolžan molčati zaradi naturne molčljivosti in da ne provzroči pohujšanja (gl. § 199. I. 1). Ako bolnik pri vsem prizadevanji mašnikovem le še ostane trdovraten in ne odjenja od predrznega zahtevanja, naj ga, ko domači ljudje zopet vstopijo, glasno popraša, če zahteva sedaj tudi zakramente za umirajoče prejeti? Ako pravi, da, naj mu jih podeli, ker jih očitno zahteva.

2. K vredni prejemi sv. rešnjega Telesa je dalje treba pobožnosti srca, pripravljanja z molitvijo in premišljevanjem, zlasti vzbujanja vere, upanja, ljubezni in hrepenenja po Jezusu.

3. Telesne priprave, ozir katere zahtevamo od obhajanca:

a) Da je od polunoči tešč, tako, da ne smé sv. rešnjega Telesa prejeti, kdor je od trenutka, ko ura[1]) s prvim udarcem polunoč naznani, vžival pijače, jedi, zdravila, če še tako malo, razun v smrtni nevarnosti. Rubr. gen. Miss. de defect. pravi: »Si quis non est jejunus post mediam noctem, etiam post sumptionem solius aquae, vel alterius potus aut cibi, per modum etiam medicinae, et in quantacumque parva quantitate, non potest communicare nec celebrare.« Kdaj smé duhovnik netešč maševati gl. § 149. — Da človek jenja tešč biti, mora: ono, kar zavžije cd zunaj priti v usta, toraj bi se ne odteščal, ko bi komu izpod zoba ali jezika tekla kri, katero bi požrl; — mora se stvar v pravem pomenu zavživati, toraj res jesti, piti; tedaj je še tešč, komur kaj nehoté zaide v goltanec in želodec per modum respirationis, attractionis aut salivae, n. pr. dim tobakov, duh od jedi, prah, mušica, kapljice dežja, mali ostanki jedi, držeči se med zobmi, kaj kapljic vode s slino vred, ko se izpirajo usta; — mora stvar, ki pride v želodec res vžitna (digestibile) biti; je tedaj še vedno tešč, kdor požre kak kamenček, las, nit, zrnce tobaka pri nosljanju itd. Kdor dvomi o tem, če je še tešč ali ne, če je bilo že polunoči ali ne, ko je zavžil jed ali pijačo,

[1]) »Causa jejunii naturalis et ecclesiastici, aliorumque Ecclesiae officiorum fideles sequi debent publica horologia in singulis locis, quamvis tempus verum non signent« (S. Poenitent 18. Junii 1873.).

Digitized by Google

on mora skušati dvom odstraniti ter do neke gotovosti priti; če pa le še ostane dvom, smé prejeti sv. obhajilo.

b) Naj je obhajanec čistega telesa, ter se zato zakonskim priporoča (ne ukazuje) zdržnost; obleka bodi spodobna, snažna, in vsa vnanjost kristijanova naj razodeva notranjo pobožnost in spoštovanje. Mašniki prejemajo sv. obhajilo s štolo, ki naj je barve, kakoršno rabi duhovnik, kateri obhaja. Vojakom se spodobi, a zapovedano ni, da odložé orožje pred sv. obhajilom.

4. Za milost sv. obhajila se je treba zadostno zahvaliti, kajti Rit. Rom. velí »Moneantur communicantes, ut sumpto sacramento, non statim ab ecclesia discedant, aut colloquantur, ne statim vagis oculis circumspiciant aut exspuant . . ., sed qua par est devotione, aliquantisper in oratione permaneant, gratias agentes Deo de tam singulari beneficio.«

§ 203.

Zapoved o prejemanji sv. rešnjega Telesa.

Prejemati sv. rešnje Telo kot hrano našim dušam za večno življenje je ukazal Jezus Kristus sam. »Resnično vam povem (pravi Gospod), ako ne bote jedli mesa Sinu človekovega, in pili njegove krvi, ne bote imeli življenja v sebi. Kdor pa jé moje meso in pije mojo kri, ima večno življenje, in jaz ga bom obudil poslednji dan« (Jan. 6, 54—55). Cerkev je samo čas odločila, kdaj se mora ta božja zapoved spolnovati, namreč:

1. Najmanj enkrat v letu, in sicer o velikonočnem času. Tako je cerkev ukazala na IV. lateranskem zboru l. 1215, z besedami: »Omnis utriusque sexus fidelis . . .«, kar je potrdil tridentinski zbor (Sess. XIII. can. 9) določujoč: »Si quis negaverit, omnes fideles teneri singulis annis saltem in paschate ad communicandum juxta praeceptum s. matris Ecclesiae, a s.« Prav v tem času pa se vernikom ukazuje sv. obhajilo: *a)* ker je tudi Jezus Kristus o velikonočnem času dal svojim učencem lastno telo in kri v duhovno jed, veleč jim, da tudi oni tako storé v njegov spomin; *b)* ker je sv. obhajilo spomin Jezusove smrti in morajo toraj verniki vsaj o tistem času, v katerem se obhaja smrt Gospodova, resnično se vdeleževati nekrvave daritve Jezusove; *c)* ker se morajo o Velikinoči, kot osrednjem prazniku vsega cerkvenega

Digitized by Google

leta, vsi kristijanje po duhovno prenoviti, kar se zgodi z vredno prejemo sv. zakramentov.

a) Kdo mora prejemati velikonočno obhajilo? Vsi verniki, kateri so že prišli k pameti [1]) in se je tudi sedaj zavedajo, toraj tudi slaboumni, na pol bebci, gluhomutci, kolikor imajo potrebno spoznanje sv. rešnjega Telesa; nadalje duhobolni (a le, kedar imajo svetlo dôbo; glej § 202, I.), zdravi in bolniki (ti tudi, čeprav so bili obhajani ravno pred velikonočnim časom [2]), in vjetniki; ne pa blazni in nezavedni, ki so brez svetle dôbe.

b) Kdaj se mora prejemati letno sv. obhajilo? »Velikonočni čas« je po izjavi papeža Evgena IV. v pismu »Fide digna« ona dôba od cvetne do bele nedelje; a škofje so po apostolskem sedežu pooblaščeni, da smejo ta čas bolj ali manj podaljšati z ozirom na potrebe posameznih vladikovin.[3]) — Kdor ob začetku velikonočnega časa spozná, da pozneje ne bo mogel prejeti sv. zakramentov, mora jih prejeti precej. Ako bi kdo presv. Zakrament prejel pred začetkom velikonočnega časa iz namere, da s tem storí svojo velikonočno dolžnost, ker méni, da mu ob določeni dôbi ne bo možno, mora vendar-le o velikonočnem času prejeti sv. obhajilo, če bi jenjal zadržek. Ko bi kdo o velikonočnem času ne storil svoje dolžnosti, je dolžan sv. obhajilo prejeti pozneje, brž ko mogoče, kajti vedno ga še veže cerkvena zapoved, ukazujoč, da se ima sv. obhajilo prejeti vsaj enkrat v letu. Le z vrednim obhajilom se spolni cerkvena zapoved, ne z božjeropnim. Ako bi kdo prišel k spovedi še-le zadnje dni velikonočnega časa ter bi ne bil pripraven za sveto odvezo in bi ga spovednik ne mogel disponirati, mu ni dolžan dati odveze samo zavoljo potekajočega velikonočnega časa, ampak smé mu velikonočno obhajilo odložiti na poznejši čas. Govoreč o velikonočnem obhajilu pravi namreč IV. later. zbor: »Nisi forte de proprii

[1]) Otroci še-le tedaj, ko so za ta zakrament prejeli zadosten poduk, kar spoznamo iz splošnega ravnanja sv. cerkve.

[2]) Ako je bolnik prejel o velikonočnem času sv. popotnico, veljá mu to tudi za velikonočno obhajilo.

[3]) Velikonočni čas za ljubljansko škofijo traja od II. nedelje v postu do Vnebohoda Gospodovega; za lavantinsko od II. postne nedelje do IV. nedelje po Veliki noči.

Digitized by Google

sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abstinendum.«

c) Kje je prejemati velikonočno sv. obhajilo? Ker mora pastir nad svojo čedo čuvati, svoje ovce poznati in pasti, pa za nje odgovor dajati, morali bi verniki velikonočno obhajilo prejemati v domači farni cerkvi iz rok svojega dušnega pastirja; drugod iz rok druzega mašnika pa le z dovoljenjem domačega duhovnika. Tako določuje Rit. Rom.; obrednik ljubljanski (str. 69) pa o tej zadevi velí: »Quotannis octiduo ante initium communionis paschalis promulget parochus, teneri parochianos ex praecepto ecclesiae ad Eucharistiam in propria parochia sumendam, praeter eos, quibus parochus ex peculiari ratione concesserit, ut dominicam coenam in alia parochia manducare licite possint.« Oni katoličanje, ki so brez domovine, kakor tudi popotniki, ptujci, kateri so daleč proč od svoje duhovnije, smejo po splošni šegi prejemati velikonočno obhajilo povsod. Kakor so razmere dandanes, storí duhovni pastir najmodrejše, ako ob začetku velikonočnega časa svojim vernikom sicer jako priporoča, da presv. Zakrament doma prejemajo, a dá naj jim dovoljenje, da smé sv. obhajilo prejeti tudi kje drugej, kdor za to ima poseben razlog. — O pripravljanji vernikov na vredno prejemanje sv. zakramentov v velikonočni dôbi po cerkvenih govorih in po velikonočnem izpraševanji, pa o kazni, s katero cerkev pretí onim, ki bi o velikonočnem času ne storili svoje krščanske dolžnosti, smo že govorili; gl. § 173. sub 3.

2. V verjetni smrtni nevarnosti je vsak vernik dolžan prejeti sv. obhajilo kot popotnico. V ravno tisti bolezni se smé sv. obhajilo podeliti iz novega kot popotnica (neteščemu) in naj se tudi podeli, če smrtna nevarnost še traja, in zlasti, ako bolnik želi zopet obhajan biti. Čez koliko dni naj bolnik v isti smrtni nevarnosti vnovič prejme sv. popotnico, ali čez osem (kakor navadno pravijo), ali že prej, to je prepuščeno previdnosti duhovnega pastirja, ki naj se pri tem ozira na razmere kraja in na željo bolnikovo. Kdor ni nevarno bolan, a želi v dolgi bolezni večkrat doma obhajan biti, mora sv. rešnje Telo prejemati tešč; ko bi pa nikakor ne mogel ostati tešč, smé se mu sv. obhajilo za Veliko noč ali še tudi sicer katerekrati v letu prinesti prav zgodaj zjutraj ali celó kmalu po polunoči. Ako je kdo zjutraj še zdrav, ko je v cerkvi iz pobožnosti pri sv. obhajilu, čez dan pa tako nevarno

Digitized by Google

zboli, da se je smrti bati še tisti dan, on smé (ako želi) iz novega prejeti sv. obhajilo kot popotnico, vendar nima dolžnosti, jo prejeti; če je pa ob zjutranjem obhajilu bil že bolan, ne sme se mu tisti dan podeliti sv. popotnica. Kdor je še-le en dan ali malo dni poprej iz pobožnosti prejel sv. obhajilo, smé (a ne da bi moral), ako smrtna nevarnost nastopi, sv. popotnico prejeti, če je sedanja nevarnost le nasledek poprejšnje (namreč ob času iz pobožnosti prejetega sv. obhajila že imajoče) bolezni; ko bi bila pa smrtna nevarnost nagloma prišla, tedaj mora bolnik prejeti sv. popotnico, če je bil le en dan ali malo dni poprej, a še zdrav, pri sv. obhajilu, kajti zapoved sv. popotnice se more in se tudi mora še-le tedaj spolniti, ko nastopi verjetna smrtna nevarnost.

3. Marsikateremu je dolžnost ljubezni do samega sebe, tudi zunaj velikonočnega časa in zunaj smrtne nevarnosti še večkrat v letu prejemati sv. obhajilo, ako mu je namreč potrebno »ad superandas graves tentationes, praesertim luxuriae, ad cavendum relapsum in vitium consuetum«. Zastran kristijana, ki tega ne stori, pravi sv. Alfonz (VI. n. 295): »Quum enim s. Eucharistia tunc suscipienda est ratione praecepti tentationem superandi: omissio non est peccatum distinctum ab eo, quod committitur succumbendo tentationi.« — Cerkev svetuje in želí, da bi verniki pogostno pa vredno se združevali z Jezusom v presv. Zakramentu, če že ne zakramentalno, pa vsaj duhovno, v pobožnih in gorečih željah.

§ 204.

Pogostno obhajilo.

»Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos!« je klical naš Zveličar na zemlji bivajoč. Tako nas še danes k sebi vabi v presv. Zakramentu pričujoč, tako v Gospodovem imenu tudi sveta cerkev skozi vsa stoletja kliče svoje vernike vabeč k pogostnemu prejemanju sv. rešnjega Telesa. Prvih časov kristijanje, spoznavši veliko veliko duhovno korist nebeške jedi, so radi poslušali ta glas ter zeló pogosto pristopali k mizi Gospodovi. Po spričevanji sv. Justina, sv. Ciprijana, sv. Jeronima in drugih so verniki takrat prejemali sv. obhajilo, kolikorkrat so bili pričujoči pri daritvi sv. maše, toraj vsak dan, ali posebne dni v tednu, zlasti ob nedeljah. Ko je prva gorečnost bolj in bolj omrzovala, je cerkev začela ukazovati, kolikrat najmanj je vsa-

Digitized by Google

cemu verniku prejemati sv. rešnje Telo. Prva taka zapoved je določila, da vsako leto vsaj trikrat: o Veliki noči, o Binkoštih in o Božiču moral je slehrni prejeti sv. obhajilo; Inocenc III. pa je v IV. lat. zboru postavil zadnjo mejo, rekši: vsaj enkrat v letu. A zraven tega strogega ukaza je cerkev vedno želela in skozi vsa stoletja svojim vernikom jako priporočala pogostno prejemanje zakramenta sv. rešnjega Telesa, ter je zlasti strogim Jansenistom (najhujšim zoprnikom pogostnega obhajila) nasproti učila; da sv. obhajilo ni le neko plačilo svetosti, ampak je zdravilo duhovno bolnim in pomoček slabotnim, da se ložje obvarujejo padca. Zmiraj še veljajo besede tridentinskega zbora (Sess. XXII. cp. 6): »Optaret quidem sacrosancta synodus, ut in singulis missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent, quo ad eos ss. hujus sacrificii fructus uberior proveniat. . .« Duhovni pastirji in spovedniki toraj prav ravnajo, po želji in v duhu sv. cerkve storé, ako vernikom toplo priporočajo pogostno sv. obhajilo.

A kar je samo na sebi dobro, ni še zato v vseh okoliščinah koristno in zveličavno; tako tudi pogostno obhajilo, dasiravno samo na sebi silno koristno, ni kar sploh priporočati in tudi ne slehrnemu dopuščati. Kolikrat naj bi ta ali oni pristopal k mizi Gospodovi, to razsojevati vedno prepušča cerkev posameznim spovednikom; jedro tega vprašanja pa je priprava prejemalčeva. Kolikor večja je potreba, prejeti sv. obhajilo, kolikor večje je hrepenenje po nebeški jedi, kolikor boljša je priprava za sv. obhajilo: toliko pogostneje smejo verniki pristopati k mizi Gospodovi. Za ravnanje v duhovno-pastirski službi so priporočati naslednja po sv. Alfonzu Ligvor. in po drugih potrjenih učiteljih sestavljena pravila:

1. Dušni pastir naj si zlasti, ako so bili njegovi duhovnijani doslej zanikarni v prejemanji sv. zakramentov, z vso vnemo najprej prizadeva za to, da njegovi verniki (tudi moški) vsaj na tri mesece pristopajo k mizi Gospodovi.

2. Enkrat na mesec sv. obhajilo prejemati ne smé duhovni pastir braniti nikomur, ki se z dobro spovedjo pripravi na sv. zakrament; temveč naj mesečno sv. obhajilo goreče priporoča, zlasti grešnikom v bližnji priložnosti in onim, katerim je kak greh prišel že v navado. Da cerkev za prejemanje sv. rešnjega Telesa po enkrat na mesec ne tirja posebne popolnosti življenja, spoznamo od tod, ker ima navado, velikim grešnikom, koje odvezuje od ne-

Digitized by Google

katerih zločinstev in kazni, za nekoliko časa kot pokoro nalagati mesečno prejemanje sv. zakramentov.[1])

3. Enkrat v tednu sv. obhajilo prejemati smé dušni pastir dopuščati ali naj še celó svetuje vsem, ki razodevajo resnično voljo varovati se vsacega smrtnega greha, dasiravno nimajo enako trdne volje varovati se malih grehov in prizadevati si za krščansko popolnost. Takim pa, ki so v hudih skušnjavah, ali se imajo vedno vojskovati zoper vkoreninjeno strast, ali živečim v neprostovoljni bližnji priložnosti, ni le svetovati enkratno obhajilo v tednu, ampak po razmerah celó ukazati, zlasti če ni upanja, da bi se brez sv. obhajila zdržali greha. Le ko bi se bilo zaradi tedenskega obhajila bati med ljudstvom zgledovanja in pohujšanja, takrat se ne smé dovoljevati, n. pr. osebam sedaj sicer resnično spreobrnjenim, ki so pa malo prej očitno pregrešno živele ter na slabem imenu bile, in s sedanjim spodbudnim življenjem onega slabega slovesa še niso odpravile. To enako veljá za osebe, ki se prostovoljno, če tudi le v male grehe povračujejo, in s tem napravljajo pohujšanje ter so zato na slabem glasu, kakor n. pr. osebe prepirljive, opravljive, sovražne, napuhnjene; takim ni dopuščati pogostnega sv. obhajila, ker si ga ne obračajo v prid.

4. Večkratno obhajilo v tednu ima le namen dušam pomagati, da rastejo v krščanski popolnosti. K temu je treba od strani obhajančeve višje stopinje daljne in bližnje priprave, kakor za enkratno obhajilo na teden. Če pa je pri tem ali unem primerna višja stopinja daljne in bližnje priprave, to razsojevati gré spovedniku. — Višja stopinja daljne priprave je veliko in resnično hrepenenje po sv. obhajilu in goreče prizadevanje za krščansko popolnost. Hrepenenje bi pa ne bilo resnično, ko bi izviralo samo iz vnanjih vzrokov, n. pr. iz posnemanja drugih, ali celó iz ničemurnosti, da bi se oseba komu prikupila s pogostnim prejemanjem svetega obhajila itd. Resnično je hrepenenje le tedaj, če izvira iz prave ljubezni do Jezusa in če namerava tesnejo sklenitev z Gospodom pa pridobitev krščanskih kreposti: ponižnosti, potrpežljivosti, pokorščine, resničnosti, . . ., to je, kedar je hrepenenje združeno

[1]) Otroci pred 14. letom naj se praviloma tudi le enkrat na mesec, k večjemu na 14 dni puščajo k sv. obhajilu. Deloma ker navadno niso v tolikih dušnih nevarnostih, deloma ker še ne vedó svetosti tega zakramenta prav ceniti, in bi se utegnili privaditi rabotnega obhajanja, ko bi se prepogosto pošiljali k mizi Gospodovi.

Digitized by Google

z gorečim prizadevanjem za krščansko dovršenost in tudi sklenjeno z vestnim posluževanjem primernih pomočkov. Kdor toraj hoče večkrat v tednu pristopati k mizi Gospodovi, mora imeti vsaj nekoliko duhovnega življenja; zlasti da se vadi v premišljevanji, ali da si vsaj prizadeva pogostokrat svojega duha k Bogu povzdigovati, vse Bogu v čast delati in iz ljubezni do njega, v vseh rečéh se v Njegovo sveto voljo vdajati . . .; tudi mora tak obhajanec skrbno čuti nad svojo vestjo, pa tudi malih grehov se resnično varovati, ter njihove vire, t. j. huda nagnjenja in slabe navade odpravljati. Ozir malih grehov je razločevati, se li storé iz človeške slabosti ali pa s premislekom: v prvem slučaji moder spovednik ne krati večkratnega obhajila, razun pri večjih pogreških, pri katerih je po mnenji sv. Alfonza sedaj pa sedaj odreči kako obhajilo, da se spovedencu zbudi večji stud nad dotičnim grehom; takim pa, ki male grehe s premislekom delajo, naj se dovoljuje le samo eno obhajilo v tednu ali tudi le v 14 dneh. Poslednjič mora tudi vnanje obnašanje tacih oseb biti nesvarljivo, in ne smé nič tacega razodevati, kar bi dobrim kristijanom dajalo priliko k pohujšanju, na kar je gledati zlasti v manjših duhovnijah. — Ker se sad sv. obhajila opira prav posebno na bližnjo pripravo, je v posameznih prigodkih tudi še na to gledati, s koliko gorečnostjo in skrbjo se more in hoče obhajanec po svojih vnanjih in notranjih okoliščinah za vsakatero sv. obhajilo pripravljati in zahvaljevati. Moder duhovnik ne dovoljuje toraj večkratnega obhajila v tednu tacim, ki ne morejo ali se nočejo skrbno pripravljati in zahvaljevati se za sv. obhajilo; tako so n. pr. velikokrat vnanje okolnosti zadržek večkratnega obhajila v tednu takim, ki zaradi obilega dela, skrbi in opravil pri hiševanji ali v službi ne utegnejo za sv. Zakrament se dostojno pripravljati. Res je, da obilna opravila sama na sebi, ali ta okolnost, da je kdo obrtnik ali v zakonu živeč, ne smé biti razlog odrekati tacim večkratno obhajilo že samo zavoljo tega, ker imajo veliko opraviti ali samo zaradi tega, ker so zakonski — vendar mora duhovni pastir pri njih imeti večjo previdnost, ker so taki večkrat prav res zadržani. Gledati je tudi na notranje okoliščine obhajancev: če so ali vsaj morejo biti v takem dušnem stanji, ki je potrebno za večkratno obhajilo v tednu. Tacim, ki so slabega uma in omahljive lastnije, dasiravno ne razodevajo velike strasti, in so še celó lepega vedenja, večkratnega obhajila v tednu ni dovoljevati; kajti če take slaboumne ter preproste osebe ne kažejo strastnosti, ampak so čednega živ-

Digitized by Google

ljenja, izhaja to bolj iz nature in se dá tudi ohraniti z naturnimi pomočki, kakor s podučevanjem, svarjenjem, opominjevanjem, z ogibanjem grešne prilike, z molitvijo itd. Pogostno obhajilo takim osebam toraj ni potrebno in tudi ne zeló koristno, pa utegnilo bi nekaterim biti v spotikljej.

Cerkev želi, naj bi verniki pogostno prejemali zakrament sv. rešnjega Telesa; da se v njegovi duhovniji to tudi res godi, za to si mora duhovni pastir prizadevati. V cerkvenih govorih in v spovednici naj v ta namen svojim vernikom govori o koristi, oziroma potrebi pogostnega prejemanja sv. zakramentov ter naj jim vzbuja hrepenenje po nebeški jedi, napravlja naj posameznim pobožnim družbam in bratovščinam slovesna vkupna obhajila itd. Težavno je vprašanje p o k o l i k r a t naj bi spovednik posamezne pobožne vernike puščal k mizi Gospodovi. Določno na to odgovoriti ni mogoče, a na podlagi sedaj povedanih načel vedel bo dušni pastir v posamnih slučajih razsojevati Mnogokrat so odločilne tudi razmere kraja. Na deželi semtertje pomanjkuje spovednikov, vernikom pa časa, se na pogostno obhajilo dostojno pripravljati in zadostno se zahvaljevati; v takih krajih smé duhovni pastir biti zadovoljen, ako nekoliko pobožnih duš vsako nedeljo (ali praznik) pristopa k mizi Gospodovi, mnogo druzih vsak mesec, ostali pa vsaj trikrat ali štirikrat na leto. Po mestih so razmere v tej zadevi seveda ugodnejše in pogostno obhajilo zlasti med ženstvom bolj v navadi. Da tù duhovni pastir hodi pravo pot, treba mu je veliko modrosti in opaznosti. Večkratnega obhajila na teden naj nikar ne ponuja ter tudi preveč ne priganja k pogostnemu obhajilu, dokler ne spozná dotične osebe, temveč naj čaka, da se duši vzbudi resnično hrepenenje po pogostnem prejemanji sv. Zakramenta, ter da sama razodeva take želje. Tudi za pogostno obhajilo sposobnim naj navadno čez tri- ali štirikrat na teden ne dovoljuje sv. obhajila. V s a k d a n j e o b h a j i l o moralo bi ostati le kaj nenavadnega, prav posebnega. Sv. Frančišek Sal. pravi v svoji Filoteji: »Da vsak dan prejme sv. obhajilo, moral je kristijan svojo dušo že skoraj od vsacega hudega nagnjenja očistiti.« A tudi v izrednem slučaji, ko bi spovednik kdaj dopustil vsakdanje obhajilo, je koristno, da takemu verniku sedaj pa sedaj odtegne kako obhajilo na teden.

Jako napačno ravnajo tisti dušni vodniki, kateri pogostno puščajo k mizi Gospodovi osebe, ki mnogotere strasti, n. pr. lažnjivost, opravljanje, jezljivost, zbadanje in žaljenje bližnjega, so-

Digitized by Google

vražnost, nerodno nagnjenje do drugega spola, ničemurnost, jezičnost . . . v svojem srcu pasejo in si za poboljšanje nič ne prizadevajo; ki po svoji lastniji niso zmožne notranjega življenja, ali če so tudi zmožne, pa nič ne storé v ta namen ter pri njih ni poznati napredovanja v krščanski popolnosti. Velja toraj tudi v tej reči: »Ex fructibus cognoscetis eos«.

§ 205.

Delivec sv. rešnjega Telesa.

Redni delivec tega zakramenta je prav za prav lastni škof in duhovni pastir, a po današnjem običaji smé vsak mašnik vernikom deliti sv. obhajilo v vsaki javni cerkvi in kapeli. Izredni delivec sv. rešnjega Telesa je dijakon, in sicer v tem smislu, da v mašnikovi nepričujočnosti ali tudi v njegovi pričujočnosti na njegovo povelje ali dopuščenje smé sv. obhajilo očitno in slovesno (cum stola transversa) deliti, a le kedar je sila, n. pr. če ima duhovni pastir že sicer prav veliko opraviti, če je silno veliko obhajancev, ali sploh za obhajanje ni dobiti mašnika. Sam sebe obhaja po sedanji navadi le mašnik pri sv. maši. — Sv. popotnico dajati smejo le domači dušni pastirji. Redovnikom je celó pod kaznijo izobčenja prepovedano, duhovnikom ali neduhovnikom, ki niso njihovi podložniki, zunaj sile in brez dopuščenja dotičnega dušnega pastirja sv. obhajilo kot popotnico deliti, ako nimajo morda sami oskrbovati duhovnije, ali če nimajo posebne pravice za to. Glej papežev pridržaj str. 592, št. 14. V sili, kedar lastnega duhovnega pastirja ni doma, ali ko bi ta morda bolniku sv. popotnico po krivem odrekel, toraj v nevarnosti, da utegne bolnik sicer umreti brez zakramenta sv. rešnjega Telesa, smé deliti in naj mu tudi sv. popotnico podeli vsak mašnik, ali celó dijakon.

V.

Sveto poslednje olje.

§ 206.

Tvarina, slovilo in obred podelitve sv. poslednjega olja

Sv. poslednje olje je zakrament, v katerem bolnik po maziljenji s sv. oljem in po zapovedani mašnikovi molitvi milost božjo

Digitized by Google

prejme k dušnemu in večkrat tudi k telesnemu ozdravljenju. Ozir učinka tega zakramenta sv. cerkev (Con. Trid. Sess. XIV. c. 2) uči: »Res et effectus gratia est Spiritus sancti, cujus unctio delicta, si quae sunt adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit; et aegroti animam alleviat et confirmat; magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus daemonis calcaneo insidiantis facilius resistit, et sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae expedierit, consequitur.« Sv. poslednje olje odjemlje toraj tudi grehe; sicer v prvi vrsti majhne, a vendar tudi smrtne: kateri brez zadolženosti bolnikove pri zakramentu sv. pokore niso bili odpuščeni (n. pr. zaradi kakega skrivnega nedostatka spovednikovega); kateri so bili po spovedi storjeni, če se jih grešnik sedaj ne zaveda; katerih se bolnik spovedati ni mogel, ker se ni pameti več zavedal in tudi prej ni imel popolnega kesanja — da le sedaj, sv. olje prejemajoč, ima nepopolno čeznaturno kesanje. Sv. olje, če tudi prvotno zakrament živih, je toraj per accidens zakrament mrtvih, zato se more zgoditi, da je zveličan po tem sv. maziljenji, kateri bi bil brez sv. olja pogubljen.

1. Daljna tvarina tega zakramenta je olje iz olivk, po škofu (ali mašniku po sv. očetu pooblaščenem) posvečeno nalašč v ta namen. Ko je veliki četrtek novo olje posvečeno in razdeljeno, se ne smé nič več rabiti oleum infirmorum prejšnjega leta. Glej str. 386. Ako začne med letom zmanjkovati sv. olja in ni dobiti posvečenega, smé duhovni pastir priliti neposvečenega olja, a vselej manj kot je še posvečenega v posodi. To bi smel, če je sila, celó večkrat storiti (C. S. C. 25. sept. 1862). Ko bi mašnik v kaki sili ne imel oleum infirmorum, bi se smel za podelitev sv. poslednjega olja poslužiti krizme ali olja za katehumene, a s pogojem: Si materia sit valida; brž pa, ko bi dobil pravega olja, bi moral maziljenje ponoviti s pogojem: Si nondum es sacramento refectus. Prav to bi moral storiti, ko bi se bil duhovni pastir zmotil v sv. oljih (Lig. VI. n. 709). — Bližnja tvarina je maziljenje peterih čutil bolnikovih; »in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem« (Decr. Conc. Florentini). Niso pa vsa ta maziljenja bistvena, kajti po navodu obrednika se ledja zaradi spodobnosti pri ženskah ne mazilijo, in tudi pri moških le, če se še lahko obrnejo.

Digitized by Google

V mnogih škofijah (tudi na Kranjskem) se pa maziljenje ledij celó pri moških nikoli ne izvršuje.[1]) K veljavnosti zakramenta tudi maziljenje nóg ni potrebno, a vendar se smé opustiti samo tedaj, če se sine incommodo ne more izvršiti, n. pr. pri porodnicah. V sili zadostuje, da se izmed dveh čutil mazili le eno, n. pr. samo eno uho, ena roka . . . Če je bolnik pohabljen in kakega čutila nima, mazilijo se bližnji deli telesa z istim slovilom.

2. Slovilo so one besede, ki jih mašnik govori pri maziljenji posameznih čutil, namreč: »Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum (auditum, odoratum, gustum et locutionem, tactum, gressum, lumborum delectationem) deliquisti. Amen.« Pri maziljenji čutil, katerih ima človek po dvoje, ne smé duhovni pastir prej izgovoriti slovila, kakor da je maziljen tudi drugi organ. »Amen« konec slovila izrekuje mašnik, ne strežnik. Za slučaj največje sile, kedar se je bati, da bolnik umrje, predno se izvršé vsa maziljenja na navadni način, smé se po nauku nekaterih bogoslovcev (med njimi tudi Benedikt XIV., sv. Alfonz Lig., Scavini) zakrament sv. poslednjega olja podeliti z maziljenjem enega samega čutila ter s splošnim slovilom. A ker se sv. cerkev o tem ni izrekla, je stvar dvomne veljave, toraj smé dušni pastir na ta način sv. olje deliti le pogojno, namreč: si valeat . . . Mazili naj tacemu umirajočemu glavo, iz katere izvirajo živci vseh čutil, in sicer na čelu, govoreč: »Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti[2]) per sensus: visum, auditum, odoratum, gustum et tactum.« Ako je po takem maziljenji bolnik še živ, mora ga dušni pastir na posameznih čutilih maziliti v navadni vrsti in z navadnim slovilom, samo da pogojno: Si nondum es hoc sacramento refectus . . ., ali: Si nondum es valide unctus . . . Obrednik (ljublj. str. 88) za slučaj sile ukazuje tako-le: »Si quis autem laborat in extremis, et periculum immineat, ne decedat, antequam finiantur unctiones, cito inungatur, incipiendo ab eo loco: Per istam sanctam unctionem . . .; deinde si adhuc supervivat, dicantur orationes praetermissae, suo loco positae. Quodsi dubitet, an vivat adhuc, unctionem prosequatur, sub con-

[1]) Linški obrednik, potrjen po S. R. C., izrečno veli: »apud nos semper et in foeminis et in viris omittitur.«

[2]) »Deliquisti« se tù ne izgovori še-le ob koncu, kajti zakrament bi ne bil podeljen, ko bi bolnik umrl, predno se izgovori ta beseda.

Digitized by Google

ditione pronunciando formam, dicens: Si vivis, per istam sanctam unctionem . . .

3. Ozir načina ter obreda podelitve sv. poslednjega olja je vsacemu duhovnemu pastirju ravnati po zapovedanem obredniku njegove škofije. Ljubljanski obrednik ukazuje za podelitev sv. olja šege, ki se nekoliko razlikujejo od rimskih ter so obširneje. Mašnik stopivši v kraj, kjer leží bolnik, reče: »Mir bodi tej hiši«, položi posodo s sv. oljem na pripravljeno mizo, obleče koretelj in štolo[1]) vijolične barve, dá bolniku križ poljubiti in potem v obliki križa poškropi z blagoslovljeno vodo[2]) bolnega, stanovanje in okoli stoječe, govoreč: »Asperges me, Domine . . .; Miserere mei Deus etc.« Nato stopi k bolniku, ga krščansko pozdravi, spové in odveže; ako se želí še kaj spovedati, ga kolikor čas dopušča tolaži, in mu po potrebi razloží moč ter učinke sv. poslednjega olja. Potem k bolniku obrnjen moli oracije: »Introeat . . .; Oremus et deprecemur . . .; Exaudi nos . . .«, katere v sili deloma ali celoma smé izpustiti. Pred križem kleče nato duhovni pastir glasno moli psalm: »Iz globočine vpijem k tebi . . .« in kratke litanije, v katerih mora na primernem kraji pridejati patrona farne cerkve in bolnikovega. Nato je moliti očitna spoved »Confiteor«, ki se zunaj sile nikoli ne sme izpustiti, čeravno se je morda ravno prej ob podelitvi sv. rešnjega Telesa molil in se bo pri deljenji papeževega blagoslova še tretjič molil, kajti vsakokrat ima očitna spoved drug pomen (S. C. Indg. 5. febr. 1841). Nad bolnikom potem moli duhovnik »Misereatur tui . . . Indulgentiam . . .«, in opomni navzoče, da molijo n. pr. rožni venec za bolnika med tem, ko bode maziljen.

Duhovni pastir vzame v levico posodico s sv. oljem, stopi k bolniku, stori nad njim znamenje sv. križa in svojo desnico stegnjeno držeč nad njegovo glavo, govorí: »In nomine Patris . . .« Nato začne maziliti bolnika na posameznih krajih telesa, ki smo jih že imenovali, in sicer v ravno tistem redu, kakor je zaznamovan v obredniku. Maže se s palcem[3]), ki se poprej pomoči v sv. olje,

[1]) Le v veliki sili smé se zakrament sv. poslednjega olja podeliti brez štole in koretlja, tudi brez strežnika; mašnik naj v tem slučaji odgovarja sam sebi.

[2]) Ko bi blagoslovljene vode ne imeli v hiši, naj jo duhovni pastir, ako ni sile, kar tam v kaki posodi blagoslovi, saj je voda in sol dobiti povsod.

[3]) Pri kužnih, steklih, gobovih, rakovih . . . bi se po Benediktu XIV. smelo mazati s palčico, na kateri je privezan kos pávole s svetim oljem namočene. A dr. K. Capellmann o tej zadevi piše: »Ich möchte davon entschieden abrathen. Einmal weil diese Vorsicht überflüssig ist, da die Gefahr der Ansteckung immer höchst gering sein wird. Selbst bei denjenigen Krankheiten, welche nur durch Berührung anstecken, schützt schon das Oel selbst gegen die Uebertragung des Krankheitsstoffes. Ausserdem kann man an allen zu salbenden Theilen noch die Stellen auswählen, welche von Geschwüren, Pocken etc. weniger bedeckt sind. Bei den meisten ansteckenden Krankheiten liegt aber nicht in der directen Be-

Digitized by Google

in sicer toliko pomoči, da ozir bližnje tvarine ni nič dvoma. Pri vsacem novem mazanji se mora palec pomočiti v sv. olje, razun če je čutilo dvojno, ker se v tem primerljeji drug ud smé pomazati tudi brez novega pomočenja. Maziljenje se ima goditi v križevi podobi, dasi to ni potrebno k veljavnosti zakramenta. Ko je organ pomazan, se mora mazilo prócej in vselej z novo pávolo izbrisati. Ako ima čut dva uda, začne se maziljenje na desnem organu, in ko bi se n. pr. pri maziljenji ušes eno uho ne moglo pomazati tako, da bi se bolniku ne bilo treba obrniti ter bi tako drugo uho po dotikovanji z rjuho ali blazino sv. olja ne zgubivalo, bi bilo to poslednje zbrisovati kar precej po maziljenji. Pavolo ali predivo, s katerim je duhovni pastir zbrisoval, moral bi v čedni posodi seboj v cerkev nesti, potem sežgati in pepel v sakrarij vreči. Kar zadeva bližnji kraj maziljenja, se pri očeh mažejo trepalnice oculis clausis, pri ušesih ušesca, pri nosu in summitate nasi unica unctione, tako da počezna črta križa nosnice mazili, pri ustih compressis labiis[1]) ustnice, na rokah dlani (mašnikom pa od zunaj), na nogah podplati ali tudi zgoraj, kakor je šega v škofiji (S. R. C. 27. avgusta 1836). Ako bolnik že od rojstva nima kakega čuta, n. pr. vida, sluha, se vendar-le maziljenje na dotičnem čutilu ne smé opustiti, ker se je tak utegnil pregrešiti z zadevno dušno močjo v mislih, željah, z nepotrpežljivostjo zaradi pomanjkanja dotičnega čuta, ali z neizmernimi željami po čutu.

Po maziljenji si duhovni pastir odrgne palec s kruhom ali soljo, izmije in osuší si prste (vodo to pa kruh ali sol velí v ogenj vreči); potem nadaljuje molitve za bolnika, ga večkrat blagoslavlja s križem, mu položi desnico na glavo in prosi: »Sanet te Deus Pater, qui te creavit in carne etc.« Slednjič bolniku podá sv. križ, da ga poljubi, opominjajoč ga, da vse svoje zaupanje stavi v trpljenje in smrt Gospodovo, ki je za nas neskončnega zasluženja. Obrednik pristavlja, da naj duhovni pastir, končavši sv. dejanje, bolniku po potrebi in razmerah daje še raznih koristnih naukov.

---

rührung der Kranken die Gefahr der Ansteckung, sondern schon in ihrer Nähe und in der mit dem Krankengifte geschwängerten Stubenluft. Die Vermeidung der Berührung nützt also hier gar nichts. Ein anderer Grund, weshalb ich von diesem Verfahren abrathe, ist das scandalum. Die Umstehenden dürfen und werden sich wundern und scandalisieren über die Scheu und Angst des Seelsorgers . . . Wohl wäre es möglich, durch wiederholtes Eintauchen des Fingers in das hl. Oel das Oel selbst zu inficieren. Um dieses zu vermeiden, reicht es hin, ein Stück Baumwolle mit dem hl. Oel so zu befeuchten, dass man mit der Baumwolle als Instrument a l l e Salbungen ohne erneuertes Eintauchen vornehmen kann. Hierbei wird der Schein der Aengstlichkeit vor eigener Ansteckung vermieden.«

[1]) Ako bi imel umirajoč usta odprta, ni si treba prizadevati duhovniku, da jih zapre, ampak mazili naj ga na zgornji ali pa na doljni ustnici.

Digitized by Google

§ 207.

Prejemnik sv. poslednjega olja.

Razločevati nam je pri prejemniku tega zakramenta sposobnost in vrednost njegovo.

I. Sposoben sv. poslednje olje veljavno prejeti je vsak živ kristijan, ki je prišel do razumnosti ter postal zmožen dejanjskega greha, ki je nevarno bolan ali mu starost enako nevarnost dela kakor bolezen, in ki hoče zakrament sv. poslednjega olja prejeti.

1. Živi človek, ki je krščen, veljavno prejme zakrament sv. maziljenja; toraj smé bolnik, ki je bil krščen kot že dorasli človek, kar précej po sv. krstu prejeti poslednje olje.

2. Bistveni pogoj veljavnega prejetja je tudi, da se je dotičnik že kdaj pameti zavedal ter sposoben postal dejanjsko grešiti, ker bi se sicer nad njim ne mogle vresničiti besede slovila: ». . . indulgeat tibi Dominus, quidquid per visum etc. deliquisti.« Sv. poslednjega olja toraj ne morejo veljavno prejeti: otročiči, ki se še ne zavedajo pameti. Smé pa se in se celó mora deliti v smrtni nevarnosti zakrament sv. poslednjega olja otrokom, ki so že gotovo prišli do razumnosti (nekako s sedmim letom) če tudi še niso bili nikoli prej pri spovedi in niso še prejeli sv. obhajila. V dvomu, se li dete že pameti zaveda, ali ne, podeli naj se mu sv. olje s pogojem: »Si capax es.« Tudi se ne more deliti sv. olje vedno blaznim, norcem od rojstva sèm, ki se niso nikdar zavedali pameti in se nikoli ne zbrihtajo. Smé pa se jim podeliti sv. olje, ako imajo svetlo dôbo; kakor se tudi taki duhobolni smejo v sv. olje dejati, ki so bili nekdaj zdravega uma, če so tudi ob delitvi zakramenta zmešane glave, da se le ni bati onečaščenja sv. zakramenta. Obrednik (ljubljanski str. 76) namreč določuje: »Sed si infirmus, dum phrenesi aut amentia laborat, verisimiliter posset quidquam facere contra reverentiam Sacramenti, non inungatur, nisi periculum tollatur omnino.« Nevarnost onečaščenja naj se odvrne s tem, da tacega bolnika med delitvijo sv. olja drugi trdno držé ali celó zvežejo. Ker se sv. poslednje olje tudi s prisodno, interpretativno namero veljavno prejme, se sme podeliti vsakemu takemu verniku, ki je v hudi bolezni brez zavesti ali zmotenega uma, četudi morda ni nikoli poprej naravnost razodeval želja po tem zakramentu, kajti obrednik uči: »Infirmis autem, qui, dum sana mente et integris sensibus essent,

Digitized by Google

illud petierint, seu verisimiliter petiissent seu dederint signa contritionis, etiamsi deinde loquelam amiserint, vel amentes effecti sint, vel delirent, aut non sentiant, nihilominus praebeatur.«

3. Le nevarno bolnim se zakrament sv. poslednjega olja more deliti veljavno. Evgen IV. pravi v pismu do Armencev: »Hoc sacramentum dari non debet, nisi infirmo, de cujus morte timetur«; obrednik pa ukazuje, naj se sv. olje delí njim, »qui tam graviter laborant, ut mortis periculum imminere videatur«; — pa takim starčkom, »qui prae senio deficiunt et in diem videntur morituri, etiam sine alia infirmitate.« Ne smé se pa deliti sv. poslednje olje zdravim, če so tudi v smrtni nevarnosti, n. pr. vojakom v boj gredočim, hudodelnikom k smrti obsojenim, porodnicam z navadnimi bolečinami, če tudi so prvič na porodu ali čeravno so pri poprejšnjih porodih bile v smrtni nevarnosti; takemu, ki ima prestati nevarno operacijo, s katero hoče zdravnik odpraviti kako telesno hibo, ako je dotični sicer zdrav. Podelí naj pa se tacemu sv. olje, če med operacijo nastopi smrtna nevarnost, kakor se tudi ta zakrament smé podeliti pred nevarno operacijo, če je za odstranjenje kake smrtne nevarnosti ali bolezni potrebna.

II. Vredno, t. j. uspešno, s pridom prejme zakrament svetega poslednjega olja, kdor je:

1. V občestvu s cerkvijo in v stanu posvečujoče milosti božje. Kdor se toraj zaveda smrtnega greha, mora poprej dobro spoved opraviti, ker je sv. olje dopolnilo zakramenta svete pokore; če se pa bolnik ne more več spovedati svojih grehov, mora pred podelitvijo sv. poslednjega olja vselej prejeti sv. odvezo, nepogojno ali vsaj pogojno. (O odvezovanji umirajočih glej § 197. II.) Kdor sv. olje sicer veljavno prejme, a v smrtnem grehu, on se učinkov tega zakramenta vdeleží tedaj, ko odpravi zadržek. Ako bi bil toraj bolnik v smrtnem grehu, a bona fide prejel sveto poslednje olje, ker je menil, da je dostojno pripravljen, ali če se mu je sv. olje podelilo v stanu nezavednosti, njemu zadostí, ako pozneje vzbudi nepopolno čeznaturno kesanje. Kdor pa je vedoma in z lastnim zadolženjem sv. olje prejel v stanu smrtnega greha, toraj s tem nov velik greh storil, on pozneje brez spovedi ali popolnega kesanja ne more prejeti milosti zakramenta.

2. K uspešneji prejemi sv. poslednjega olja se tudi še zahteva pobožnost, zlasti živa vera, kesanje, izročenje v božjo voljo. Ravno zato naj se ta zakrament bolniku podelí, ako je mogoče, dokler se še popolnoma zaveda. Zeló bi grešil duhovni pastir, če

Digitized by Google

bi brez potrebe odlašal podelitev tega zakramenta tako dolgo, da se bolnik že nič več ne zaveda.

O d r e k a t i je sv. poslednje olje gotovo nevrednim. K takim prišteva obrednik: javno izobčene, dokler niso s cerkvijo spravljeni; očitno nespokorne, t. j. take, ki so javno grešili pa nikoli niso razodevali kesanja in o katerih nihče ne vé, da bi se bili poboljšali; one, ki umirajo v očitnem smrtnem grehu. Ta nevrednost pa mora biti popolnoma gotova; v d v o m u, če je bolnik v smrtnem grehu, če je zadostno pripravljen in vreden, naj se mu podelí sv. poslednje olje, kajti »in extrema necessitate praesumendum est in favorem hominis, pro quo instituta sunt Sacramenta«, učé moralisti. Tudi naj dušni pastir ne pristavlja pogoja »si dispositus es«, kajti če je človek sposoben, zakrament sv. olja v e l j a v n o prejeti, mora se mu ta zakrament absolute podeliti (učé zlasti novejši nravoslovci); pogojno pa le takrat, če je dvoumna prejemnikova sposobnost.[1]) Za podelitev in oziroma za odreko sv. poslednjega olja veljá to-le splošno p r a v i l o: Komur se sme na smrtni postelji odveza (pogojno ali nepogojno) dati, njemu se smé podeliti tudi sv. poslednje olje, ki je dopolnilo zakramenta sv. pokore. Katerim umirajočim pa je odveza absolutno ali pogojno dajati, smo že povedali v § 197. II.

III. K d a j in k o l i k r a t naj se prejema sv. poslednje olje? Duhovni pastir m o r a bolniku podeliti sv. poslednje olje, kedar je smrtna nevarnost že bližnja, in takrat ne smé čakati poslednjih trenutkov, ampak podeli naj se zakrament, dokler je bolni še pri

[1]) Ako bi namreč dušni pastir delil sv. olje s pogojem »si es dispositus, si es dignus«, utegnilo bi to jako žalostne nasledke imeti za bolnika. Če bi mašnik n. pr. bolnika, ki je prav hudobno živel, našel v nezavesti ter bi nihče ne vedel pričati o kakem znamenji kesanja, da bi ga bil dotični dajal, bi mu dal duhovnik p o g o j n o o d v e z o, in vzemimo, da mu tudi sv. poslednje olje podeli s pogojem »s i e s d i s p o s i t u s«. Ako bi ta umirajoč v tistih trenutkih res ne bil »dispositus«, tedaj ni prejel niti odveze, niti poslednjega olja — prežalostno! Če mu je pa sv. olje, ker je sposoben ta zakrament veljavno prejeti, absolute podelil, je morda ravno s tem rešil njegovo dušo. Ko bi namreč ob prejemu obeh zakramentov bil umirajoči nevreden, on svete odveze ni prejel, a prejel je sv. poslednje olje; sicer ne vredno, a vendar veljavno. Za tisti trenutek se res ne more vdeležiti učinkov sv. poslednjega olja, ali če še kaj časa živi, se lahko zgodi, da se zavé ter spoznavši prežalostno svoje dušno stanje in bližajočo večno nesrečo, začne obžalovati svoje grehe. In če je le nepopoln njegov kes (attritio), je zadosten, da veljavno prejeti zakrament sv. olja stopi v delavnost, ter po njem celó odpuščenje smrtnih grehov zadobi. Umirajoči je toraj po absolute prejetem zakramentu sv. poslednjega olja rešen, čeravno je odvezo prejel brezuspešno.

Digitized by Google

dobri pameti, da med maziljenjem s sv. oljem more sam v sebi vzbujati vero, kes in vdanost v voljo božjo ter se vdeležiti obilnejših milosti tega zakramenta. S m é se pa sv. olje podeliti, kedar je bolnik v smrtni nevarnosti, če se tudi ne more še bližnja imenovati; toraj kedar se je po pameti bati, da bi se bolezen končala s smrtjo. V posameznih dogodkih dušni pastir nevarno bolezen spoznava iz sporočil modrega in vestnega zdravnika, iz lastne skušenosti in opazovanja bolezni, in iz pripovedovanja bolnikovega o notranjem počutenji, na katero naj se ozira duhovnik. — Sv. poslednje olje se bolniku v ravno tisti bolezni in v ravno tisti smrtni nevarnosti le e n k r a t more veljavno podeliti. Kedar pa in kolikorkrat nastopa nova nevarna bolezen, ali pa v isti dolgi bolezni nova smrtna nevarnost, se smé podeliti vnovič. Tridentinski zbor (Sess. XIV. c. 3) namreč uči: »Quod si infirmi post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile vitae discrimen inciderint.« Obrednik pa veli: »In eadem infirmitate hoc sacramentum iterari non debet, nisi diuturna sit, ut cum infirmus convaluerit, iterum in periculum mortis incidit.« Dunajski provincijalni zbor duhovnim pastirjem zastran podelitve sv. olja tako-le ukazuje: »Aegrotis in eodem vitae periculo constitutis semel tantum conferri potest; si autem convalescere coeperint et postea redeunte morbi vi denuo de vita periclitentur, ipsos denuo inungere licet. In dubio parochus partem laboranti utiliorem amplectatur«. Kedar se toraj po pameti dvomi, je-li nastopila nova smrtna nevarnost, naj se dušni pastir raje nagne k podelitvi sv. poslednjega olja; tudi Benedikt XIV. pravi: »Ne nimium scrupulose in hoc se gerant (parochi).« A vendar naj se nova smrtna nevarnost, katera nastopi že malo dni po poprejšnji smrtni nevarnosti, vselej raje ima za nadaljevanje prejšnje nevarnosti. Ako se pa bolniku od dné do dné zboljšuje tako, da prejšnja nevarnost za delj časa popolnoma preneha, in če se potem zlasti z novimi znamenji smrtna nevarnost zopet vrne, smé duhovni pastir z novega podeliti sv. poslednje olje.

IV. Da je kristijanu d o l ž n o s t p r e j e t i zakrament svetega poslednjega olja, o tem ni dvomiti; ako pa ta dolžnost veže pod velikim ali samo pod malim grehom, o tem bogoslovni učitelji niso ene misli. To pa vsi učé, da bi bolnik v posebnih razmerah imel smrten greh, ko bi ne hotel prejeti sv. poslednjega olja, zlasti če bi s to vnemarnostjo druge pohujševal in jih k nespoštovanju tega zakramenta zapeljeval, ali ko bi iz zaničevanja ali nespoštovanja

Digitized by Google

ne hotel prejeti tega zakramenta. Kdor bi se pa iz druzih vzrokov branil sv. olja, n. pr. ker ne spozná nevarnosti svoje bolezni, ker méni, da bo potem gotovo umrl . ., tak bi smrtno ne grešil. V tem smislu govorí papež Martin V.: »Hoc sacramentum (extr. unct.) neque negligi sine culpa, neque contemni posse sine peccato mortali.«

§ 208.

Delivec sv. poslednjega olja.

Veljavno more ta zakrament deliti le mašnik. V cerkvi latinskega obreda delí sv. poslednje olje le en mašnik, v vzhodni cerkvi pa njih več.[1]) Redni delivec je lastni škof, domači dušni pastir in višji redovnikov za svoje podložnike; izredni delivec je v sili, n. pr. ako lastnega dušnega pastirja ni doma, ali če bi ne mogel ali ne hotel nevarno bolnemu podeliti sv. poslednjega olja . . . vsak mašnik, bodi-si svetni ali redovni. Kdor bi pa zunaj sile brez dovoljenja lastnega škofa ali dotičnega domačega duhovnika podelil zakrament sv. poslednjega olja, bi zeló grešil, in si še, ako je redovnik, nakopal s takim dejanjem izobčenje, ki je pridržano papežu. (Gl. str. 592 štev. 14.) — Duhovni pastir je iz pravice ter sub gravi dolžan svojim duhovnijanom, ako so nevarno bolni, deliti sveto poslednje olje; v veliki potrebi je dolžan to storiti celó z nevarnostjo lastnega življenja. (Gl. str. 516 sub 3.) — Tudi naj si prizadeva duhovni pastir, da iztrebi izmed ljudstva nekatere nevarne in praznoverne pomislike ozir sv. poslednjega olja, ki so sem ter tje zlasti med tako imenovanimi omikanci najti, n. pr. da mora vsak umreti, ki je prejel ta zakrament. Taki predsodki so krivi, da odlašajo s prejemanjem sv. olja do zadnjih trenutkov ter kličejo duhovnika, ko je bolnik že brez zavednosti. Kot katehet v šoli, kot pridigar in spovednik v cerkvi, tudi pri velikonočnem izpraševanji in ob bolniški postelji naj duhovni pastir svoje vernike temeljito podučuje o bistvu in važnosti sv. poslednjega olja, o milostih, koje delí, o času in načinu prejeti ta zakrament, pa o dolžnostih bolnikovih sorodnikov in domačih, opomniti dotičnega na pravočasno previdenje.

[1]) Pri Grkih delí sv. poslednje olje sedem mašnikov ali vsaj trije, kar Rim dopušča tudi zedinjencem. Benedikt XIV. ozir Grkov pravi: »Nihil refert, utrum Extrema Unctio per unum vel plures presbyteros fiat, ubi hujusmodi viget consuetudo, dummodo credant et asserant, illud Sacramentum servata debita materia et forma ab uno presbytero valide et licite confici.«

Digitized by Google

Dostavek. Podelivši nevarno bolnemu zakrament sv. poslednjega olja, dá mu duhovni pastir večinoma ob isti priliki tudi tako imenovani »papežev blagoslov«, zato kar tù govorimo o tem blažilu. Že v prvih stoletjih krščanstva je bila navada, da so si umirajoči prosili mašnikovega blagoslova za zadnjo uro; posebno zaželen je bil blagoslov, podeljen po kakem škofu. Sveti Karol Borom. prosil je papeža Gregorija XIII. l. 1580, da bi smel s takim blagoslovljenjem umirajočih deliti jim tudi popoln odpustek, ter je res za-se in za druge škofe Milanske provincije prejel tako pooblaščenje. Moral je pa v ta namen bolnika škof osebno obiskati, ali poslati kakega mašnika, da je v njegovem imenu podelil blagoslov in odpustek. Začenjali so tudi drugi škofje prositi sv. očeta take pravice ter so jo prejemali pod raznimi pogoji in navadno le za tri leta; a večinoma se je zahtevalo, da škof blagoslov sam delí, samo v sili in po noči ga je smel namestovati navaden mašnik. Vsled tacega omejenja jih je pač le malo umirajočih deležnih postalo omenjene duhovne dobrote, zato je Benedikt XIV. dné 5. aprila l. 1747 s pismom »Pia mater« dovolil vsem škofom in za ves čas njih škofovske službe, da smejo umirajočim deliti papežev blagoslov s popolnim odpustkom, pa da smejo tudi mašnike, svetne in redovne, kolikor se jim za diecezo zdi potrebno, pooblaščati za podeljevanje tega blagoslova ob vsakem času, po dnevu in po noči. To pooblaščenje smejo škofje svojim mašnikom deliti sicer tudi ustno, a S. C. Indg. 15. nov. 1878 pravi: »consultius tamen esse, si subdelegatio fiat singulis speciatim et in scriptis«. Ako škof umrje ali odstopi, ostane mašniku ta prepuščena oblast, ter le tedaj mine, ko bi mu jo višji pastir odvzel.

Veljavno smé torej ta popoln odpustek umirajočim deliti le v to pooblaščeni mašnik, a tudi ta le v tisti škofiji, v kateri ima spovedno pravico. Pogoj za veljavno podelitev je tudi, da se je treba natanko držati po Benediktu XIV. določenega obrazca in obreda; kdor bi se ne poslužil formulara, po omenjenem papežu ukazanega, kakor je najti po raznih liturgičnih knjigah (gl. ljubljanski obrednik str. 115: »Benedictio apostolica in articulo mortis constitutis impertienda.«), on bi odpustka umirajočemu ne podelil.[2]) Ko bi v sili ne bilo več časa, nad umirajočim opraviti vseh zaukazanih molitev, začne naj mašnik kar brž z besedami »Dominus noster . . .«. — Bolnik naj papežev blagoslov prejme praviloma še-le po podeljenih zakramentih za umirajoče. Kdor je sv. odvezo prejel in sv. poslednje olje, njemu naj se tudi podelí ta popoln odpustek, toraj tudi otrokom, ki so zamogli že grešiti, čeravno do sedaj še niso prejemali sv. obhajila. Deliti se sme papežev blagoslov celó nezavednim in takim, ki so blazni, zmešane pameti, ako le tudi zakramente za umirajoče smejo prejeti; tudi k smrti

[1]) Le »Pax huic domui« pa »Asperges« ni mu treba moliti, ako je mašnik ravnokar delil sv. poslednje olje ali tudi sveto popotnico, ker omenjeni uvod se izvršuje le »ingrediens locum etc.«.

Digitized by Google

obsojenim se ne smé odrekati, da so le spokornega duha. Odrekati gré papežev blagoslov samo izobčencem, nespokornikom in v očitnem smrtnem grehu umirajočim. — Da bolnik res zadobi popoln odpustek, potreben je: 1. »Articulus mortis«, kajti le in vero mortis articulo, ko se duša loči od telesa, prejme se odpustek. Podeliti pa se bolniku smé prej in naj se mu tudi res prej podelí (navadno po prejetem sv. poslednjem olji), ker bi se umirajoči v zadnjih trenutkih ne mogel več zadostno pripraviti na to duhovno dobroto ter se je vdeležiti s tolikim pridom. Podeljuje naj toraj dušni pastir ta blagoslov že in periculo mortis (S. C. Indg. 18. decembra 1885); ako bolnik ozdravi, je prejel sicer blagoslov, a popolnega odpustka ni prejel. — 2. Namera, prejeti odpustek. Želeti je dejanjska ali vplivajoča namera, vendar zadostuje tudi prisodna, kajti Benedikt XIV. pravi: »Illis infirmis impertiri solet (ben. ap.), qui illam petierint, dum sana mente et integris sensibus erant, seu verisimiliter petiissent.« — 3. Stan milosti božje pa dejanje kesa in ljubezni. — 4. Voljno prenašanje vseh težav in trpljenja bolezni kot sprava za preteklo življenje in sprejem smrti iz roke božje, to je najvažnejši pogoj za dobitev odpustka; »hoc enim praecipue opus in hujusmodi articulo constitutis imponimus«, pravi Benedikt XIV. Bodi toraj duhovnemu pastirju posebna skrb, na to pripraviti bolnika. — 5. Da bolnik s skesanim srcem ter pobožno kliče sv. ime Jezus, z ustmi ali vsaj v srcu. S. C. Indg. je dné 20. septembra 1775 in 22. septembra 1892, za vse, ki se zavedajo, to klicanje sv. imena imenovala »conditio sine qua non ad indulgentiam vi istius benedictionis lucrandam«.

Naštete pogoje mora bolnik seveda le toliko izpolniti, kolikor mu je v njegovem stanji takrat možno. Če je od prejema sv. zakramentov preteklo že delj časa ali se je sicer bati, da bolnik ni več v milosti božji, naj se pred podeljenjem papeževega blagoslova z njim vnovič opravi spoved. Papežev blagoslov se smé nad istim bolnikom ponoviti ter se mu podeliti tolikrat, kolikorkrat nastopi nova nevarna bolezen, ali tudi v isti daljni bolezni, če nastopi nova smrtna nevarnost, ne pa v eni in tisti nevarni bolezni in smrtni nevarnosti, če tudi dolgo traja; — z blagoslovom sklenjenega odpustka se pa slehrni vdeleži le samo v trenutku smrti. Zaradi tega pa, ker je bolnik v nezavednosti prejel blagoslov ali v smrtnem grehu, ali zato, ker je po podeljenem blagoslovu padel v grehe, četudi velike: ne smé se ponavljati papežev blagoslov (S. C. Indg. 20 jun. 1836). Le sv. odveze je treba tacemu.

VI.

Sveto mašniško posvečevanje.

Tù opozarjamo na I. del te knjige: »O osebi dušnega pastirja«, in zlasti še na oddelek »o zakramentalni zmožnosti«. §§ 17—21.

Digitized by Google

VII.

Sveti zakon.

§ 209.

Bistveni obred, prejemnik in delivec sv. zakona.

Zakon kot zakrament je s cerkveno veljavo sklenjena in po Bogu z milostmi obdarovana nerazvezljiva zveza enega moškega in ene ženske k vsestranski družbi v življenji in h krščanski vzreji otrok.[1])

1. Bistveni obred obsega istodôbno uporabo prave tvarine in pravega slovila. Daljna tvarina zakramenta sv. zakona so po splošnem moralno gotovem uku bogoslovcev telesa poročencev (corpora contrahentium), ali prav za prav pravice pogodnikov do svojih teles; bližnja tvarina je izročitev teles (traditio corporum), t. j. vzajemna izročitev pravice do njunih teles; slovilo pa je z besedami ali z znamenjem naznanjena nasprotna sprejema izročene pravice, ali z drugo besedo: vzajemno z besedami ali z znamenjem naznanjeno privoljenje v zakon.[2])

2. Veljavno morete prejeti zakrament sv. zakona, t. j. v veljaven cerkveni zakon stopiti, dve živi in krščeni osebi različnega spola, ki sta sposobni po postavah sv. cerkve zakon veljavno skleniti, katerima toraj ne nasprotuje nikak razdiraven zakonski zadržek, in ki tudi vzajemno privolita v zakonsko združbo.[3]) — Da tudi vredno prejmó zakrament sv. zakona ter se njega milosti vdeležijo, morajo se zaročniki res krščansko pripravljati nanj. Že namera, iz katere se moški in ženska hočeta poročiti, naj je Bogu dopadljiva, toraj taka, zaradi katere je Jezus vstanovil zakrament zakona, namreč: rojenje otrók, ki naj bi ne bili samo

[1]) Ker se v dogmatiki in v cerkvenem pravu z različnega stališča obširno obravnava zakrament zakona, si hočemo v naslednjem ogledati le ravnanje duhovnega pastirja z ženini pred poročenjem pa ob poroki, ter skrb njegovo za veljavno in vredno sklepanje zakona med duhovnijani.

[2]) Ne dá se več zagovarjati mnenje tistih, katerim je mašnik delivec sv. zakona, toraj pogodba zakonska ter vzajemno privoljenje v zakon tvarina, slovilo pa mašnikove besede: »Ego conjungo vos in matrimonium in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus sancti. Amen«, ali tem podobno.

[3]) Izjemno velja tudi privoljenje, dano po pooblaščencu (per procuratorem), a le s škofovim dopuščenjem in (v Avstriji) z vladinim dovoljenjem.

Digitized by Google

nasledniki v imetji, ampak dobri kristijanje, vrli častivci božji; medsebojna pomoč pri gospodarstvu in v prenašanji zemeljskih težav; sredstvo proti nezdržnosti. Temu namenu smejo tudi še drugi taki pristopati, ki niso nasprotni svetosti zakona, n. pr. telesna lepota, bogastvo, imeniten stan in enako. Dalje morata zaročenca pred poroko lepo krščansko in čisto živeti, ne smeta v eni hiši skupaj prebivati (Conc. Trid. Sess. XXIV. de matr. c. 1) niti po noči, niti po dnevu; morata v poglavitnih resnicah sv. vere zadostno podučena biti; nameravanemu poročenju ne sme nasprotovati kak oviraven zakonski zadržek; in ker je sv. zakon zakrament živih, morata ga dotična dva prejeti v stanu posvečujoče milosti božje, ker dvojen božji rop bi storila, ako bi se poročila v smrtnem grehu: nevredno prejemajoč sv. zakrament in nevredno ga deleč.

Sv. cerkev vsled tega v zboru tridentinskem govori: »Sancta synodus conjuges hortatur, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem, sua peccata diligenter confiteantur et ad S. Eucharistiae sacramentum accedant«; in enako tudi obrednik (ljublj. str. 194): ». . . sponsi admoneantur, ut, antequam contrahant, sua peccata diligenter confiteantur, et ad ss. Eucharistiam pie accedant.« In znana avstrijanska Instructio duhovnim zakonskim sodnijam v § 75 slôve: »Decet, ut sponsi, priusquam in facie Ecclesiae foedere mortem usque duraturo jungantur, poenitentiae sacramento cor emundent et corpus Domini nostri devote suscipiant.« Pri nas dušni pastirji že od nekdaj tirjajo od ženinov in nevest spovedne listke v spričevalo, da so bili pri spovedi. A današnje dni je vera mnogih opešala in zgodí se, da se kdó zaročencev brani k spovedi iti. Kaj je storiti v takem žalostnem primerljeji? Navedena cerkvena določila ozir prejemanja sv. zakramentov pred poroko rabijo izraze: »hortatur, admoneantur, decet«; ne dajó toraj strogega povelja, prejeti pred poroko zakrament sv. pokore, ampak le opomin, pred sklepanjem zakona poslužiti se tega rednega sredstva v očiščenje vesti in zadobljenje milosti božje. To je umljivo. Saj vemo, da se grešnik tudi po popolnem čeznaturnem kesanji postavi v stan milosti; edini spovedni listek, ki ga pri spovedi dobí tudi oni, ki odveze ni prejel, pa tudi ni zagotovilo, da je dotični res v stanu milosti božje. Ne prejeti zakrament sv. pokore samo na sebi ni zakonski zadržek, ampak le pomoček za vredno pripravo na sv. zakon je spoved. Ako bi toraj kak zaročenec dušnemu pastirju naravnost rekel: »K spovedi ne

Digitized by Google

grem«, naj mašnik ostane miren in naj mu ne zažuga koj: »Če k spovedi ne greš, te ne bom poročil.« Prijazno naj mu pové, zakaj sv. cerkev hoče prejem sv. zakramentov pred poroko; kako koristna, celó potrebna je spoved sploh, zlasti še njemu, ki namerava stopiti v težaven stan, v katerem bo zeló potreboval blagoslova, pomoči od zgoraj itd. Če se upornik še ne vdá, naj se obrne duhovni pastir do njegovih starišev ali drugih sorodovincev, do kakega prijatelja njegovega; do neveste, ako je bolj krščanska, da ti nanj vplivajo ter ga skušajo pogovoriti, da je pokoren sveti cerkvi in da jim ne stori sramote . . . In če le še ostane trdovraten? Poizveda naj duhovni pastir, z a k a j se brani k spovedi. Morda se izgovarja: ni še dolgo, kar sem bil pri spovedi, sem bil za veliko noč, nimam posebnih grehov itd. Ko bi duhovnik tu tirjal spoved kot pogoj cerkvene poroke, utegnil bi se tak zanikarn in slab kristijan, kakoršen je gotovo uporen zaročenec, poslužiti avstrijanske postave dné 25. majnika l. 1868, ki dovoljuje civilni zakon, in katere člen II. glasi: »Wenn einer der nach den Vorschriften des allg. bürgl. Gesetzbuches zum Aufgebote der Ehe berufenen Seelsorger die Vornahme des Aufgebotes oder einer von den zur Entgegennahme der feierlichen Erklärung der Einwilligung zur Ehe berufenen Seelsorger, welcher von den Brautleuten deshalb angegangen wurde, die Vornahme des Aufgebotes oder die Entgegennahme der feierlichen Erklärung der Einwilligung zur Ehe aus einem durch die Gesetzgebung des Staates n i c h t anerkannten Hinderungsgrunde verweigert, so steht es den Brautleuten frei, das Aufgebot ihrer Ehe durch die weltliche Behörde zu veranlassen und die feierliche Erklärung der Einwilligung zur Ehe vor dieser Behörde abzugeben . .« Vsled te postave bi politična oblast gotovo ne pripoznala ter ne vsprejela duhovnikove branitve zarad neopravljene spovedi. — Pomniti je pa tudi, da se za v r e d e n prejem zakramenta sv. zakona zahteva le stan milosti. In statu gratiae pa zaročenec res utegne biti, če tudi ni bil pri spovedi; spoved sama, še celo prisiljena, tudi ni zagotovilo, da je dotični v stanu milosti božje. Ne ostalo bi duhovnemu pastirju v našem slučaji druzega storiti, kakor poročiti ženina, ako ni drugih zadržkov. A povedati mu mora prej, da bo to storil le zato, ker pravi, da mu ni treba spovedi, da nima nič posebnega na vesti itd. Cerkev hoče spoved pred poroko, da bi se zaročenci s tem zakramentom postavili v stan milosti božje; ako pa meniš, da ti spovedi ni treba, te hočem poročiti. A glej, kako boš to enkrat pred

Digitized by Google

Bogom odgovarjal, kajti božji rop boš storil, če nisi v stanu milosti . . . Ravno tako naj stori duhovni pastir, če bi se ne bilo sicer bati civilnega zakona, pač pa, da dotična dva brez zakona skupaj ostaneta in grešno živita.

Kaj pa, ko bi ženin ali nevesta, ali celó oba ozir spovedi ne delala nič izgovora, ampak bi se naravnost reklo: »Nočem! Spoved se mi zdí prazna reč, nihče me ne spravi k nji.« Kaj, ko bi kdó zaročencev ali celó oba bila tacega življenja, da sta šteti med očitne grešnike, ali ko bi bila v očitni cerkveni kazni? Najprej bi si moral prizadevati duhovni pastir na vso moč, da tacega zaročenca pregovorí do prejema sv. zakramentov, do pokore, do sprave s cerkvijo. Goreče naj moli za siromaka, priporoča naj ga tudi drugim v molitev, naj podučuje, prosi, svari; po osebah dotičnemu ljubih in dragih nanj vpliva . . . in če ne opravi nič? Tedaj pa tudi za ta prežalostni primerljej veljá: V največji stiski, in extremo casu smé ga poročiti, če tudi nevrednega.[1]) Tak casus extremus je, kedar bi se bilo bati (ako se odreče poroka), da se bosta dotična dva dala civilno poročiti, ali da bodeta v grešni zvezi skupaj živela drugim v veliko pohujšanje, da odstopita od katoliške cerkve ter se dasta pred nekatoliškim cerkvenim služabnikom poročiti . . . In kaj opravičuje sodelovanje duhovnega pastirja pri sklepanji tacega zakona?

a) Branitev k spovedi iti ali očitno grešen stan zaročencev ni nikakov razdiraven zakonski zadržek, ki bi zakon storil neveljaven. Ko toraj duhovni pastir poročí tega zaročenca, je ta res zakrament zakona prejel nevredno, a vendar veljavno. Kaj pa da je zakon nevredno prejeti jako žalostna reč, pravo zlo; a še bolj žalostna reč, še večje zlo bi bilo, ko bi taka poročenca po zakonsko skupaj živela in bi zakonska ne bila; ali pa če bi sklenila civilni zakon, ki po nauku sv. cerkve pred Bogom in pred vestjo tudi ni veljavna zakonska zveza. Znan nauk morále pa je, da izmed dveh neizogibljivih zel je voliti manjše — tedaj v našem slučaji: zakon veljaven, če tudi nevreden.

b) Ako duhovni pastir cerkveno poročí taka dva, gotovo od nju odvrne večjo dušno škodo, kakor če bi ju ne poročil. V veljavnem zakonu živeča utegneta pozneje priti do treznejšega

[1]) To je nauk sv. Alfonza Lig. (VI. n 54) potrjen po Rim. penitencijariji dné 10. dec. 1860.; tako učé Gury, Gousset, Müller in dr.

Digitized by Google

mišljenja, in morda zarad marsikaterih britkih skušenj do spoznanja svoje pregrehe, pa začneta krščansko živeti. Tudi njunim otrokom skaže duhovnik s poročenjem veliko dobroto, storí jih zakonske, ter jim gotovo boljšo vzgojo preskrbi, kot da bi bil roditeljema odrekel poroko.

c) Duhovnemu pastirju se tudi ni bati, da bi se s takim ravnanjem hudo pregrešil, češ, da je pripomogel k sakrilegiju; kajti bil je le postavna priča, testis auctorizabilis, in kot tak je storil samo to, da se je izmed dveh neizogibnih zel hujše odvrnilo in manjše zgodilo, kar je dovoljeno storiti.

Sicer pa za take in enake težavnejše primerljeje velja nauk cerkvenega prava in moralistov: »Res ad Episcopum deferenda est.« Tudi avstrij. Instr. § 70. velí: »Quod si contingat, ut parochi monita nihil proficiant, res ad Episcopum deferenda. Hoc ipsum fiat, si alia quacumque ex causa difficultates vel dubia enascantur.« — Ko bi duhovni pastir v spovedi izvedel nevrednost zaročencev, bi si moral sicer na vso moč prizadevati, da dotičnega odvrne od božjeropnega sklepanja zakona, a če bi zadevni vendar-le prišel k poroki, moral bi ga, kaj pa da, poročiti, da ne izdá spovedne tajnosti. Pa tudi tacega bi moral župnik poročiti, (ako javno to prosi) katerega (greh ali cerkvena kazen) je dušnemu pastirju znana, a ne iz spovedi, drugim ljudem pa je neznana.

Priprava na prihodnji zakon so tudi z a r o k e (sponsalia). Da moremo govoriti o pravi zaroki, mora taka obljuba za prihodnji zakon biti resnična, premišljena, mejsebojna, prostovoljno storjena med dvema osebama, ki ste sposobni za zakon, pa izražena z določno besedo, pismom ali sploh z zunanjim razumljivim znamenjem. O zarokah in njih učinkih, pa kako se pravilno razveže taka pogodba za prihodnji zakon, o tem obširno govori cerkveno pravo Dušnemu pastirju je na vso moč delati na to, da njegovi verniki ne sklepajo zarok lahkomiselno, brez premisleka, skrivaj, morda na plesiščih, po krčmah, ob samotnem shajanji. Zopet in zopet naj svari dekleta, da ne verujejo skrivnemu obetanju zakona, kar jih je že mnogo mnogo storilo nesrečne. Prizadeva naj si duhovnik tudi, da se tam, kjer je resna volja zakon skleniti, zaroka storí pismeno, ali vsaj pred pričami.[1])

3. D e l i v e c zakramenta sv. zakona sta po splošnem moralno gotovem uku zaročenca sama. Kristus je namreč zakonsko

[1]) Kako v spovednici ravnati z zaročenci gl. § 196 I.

Digitized by Google

pogodbo povzdignil k časti zakramenta ter je sedaj vsaka med verniki veljavno sklenjena zakonska pogodba h krati tudi zakrament. Ker se toraj zakonska pogodba še ločiti ne dá od zakramenta sv. zakona, sta krščanska pogodnika tudi delivca tega zakramenta. Več o tem pové dogmatika. — Delivec sv. zakona kot javna priča (testis auctorizabilis) sklenjene zakonske zveze je v imenu sv. cerkve: škof za svojo škofijo, in lastni dušni pastir (parochus proprius) ženinov ali nevestin, ali pa mašnik, ki je pooblaščen po škofu ali po lastnem dušnem pastirju; in v imenu države: lastni duhovni pastir (»der ordentliche Seelsorger eines der Brautleute« § 75 av. drž. zak.). — Duhovnemu pastirju kot delivcu sv. zakona v omenjenem smislu je dolžnost skrbeti, da se v njegovi duhovniji zakoni veljavno in vredno sklepajo in sklenjeni v svetosti ohranijo; v ta namen mora zaročence izpraševati, k veljavni in vredni sklenitvi zakona pripravljati, zakone po postavi sklepati in neveljavno sklenjene po moči poveljavljati. O vsem tem nam je govoriti podrobneje.

§ 210.

Izpraševanje ženinov in nevest.

Da je možno še dosti zgodaj odstraniti vse zadržke, ki bi nameravani zakon storili nedopuščen ali celó neveljaven, se mora izpraševanje zaročencev goditi brž, ko se dotična dva pri svojem duhovnem pastirju oglasita za zakon, tedaj vselej že pred prvim oklicem. Kedarkoli je mogoče, naj izpraševanje ženinov izvršuje župnik sam ali vsaj kak starejši mašnik, kateremu je pri tem treba največje pozornosti, razumnosti in poznanja dotičnih postav[1]), kajti nikjer se tako lahko kaj ne zgreši in ne pregleda kakor tù, in

[1]) Jako dobra pomoč v tej zadevi so duhovnemu pastirju med drugimi te-le knjige: Loberschiner, Praktische Anleitung zum gesetzmässigen Verfahren in Ehe-Angelegenheiten, Budweis; Matth. Joseph Binder, Praktisches Handbuch des kathol. Eherechtes, für Seelsorger im Kaiserthume Oesterreich, St. Pölten, v 3. natisu popravljeno izdal dr. J. Scheicher; J. Weber, Die kanonischen Ehehindernisse nach dem geltenden gemeinen Kirchenrechte, für den Kuratklerus praktisch dargestellt, Freiburg; Knopp, Vollständiges kathol. Eherecht mit besonderer Rücksicht auf die prakt. Seelsorge, Regensburg; A. Grissl, kirchliche Vorschriften und oesterr. Gesetze und Verordnungen in Ehe-Angelegenheiten, Graz, 1890; Mart. Poč, Duhovski Poslovnik, §§ 55 — 92, v Ljubljani 1892; Fr. Kosec, Katol. Zakonsko pravo z ozirom na državne avstrijske postave, v Ljubljani 1894.

Digitized by Google

nikjer ni tako težko popraviti, če je bilo kaj neprevidno storjenega ali opuščenega.

Dušni pastir na Avstrijskem mora pri izpraševanji zaročencev imeti pred očmi dvojno postavo, cerkveno in državno. Za cerkveno pravo mu bodi vodilo »Instructio pro judiciis ecclesiasticis imperii austriaci quoad causas matrimoniales« — navod za cerkvene sodnije v zakonskih zadevah; pa razni poznejši ukazi ozir zakonskih reči, v ljubljanski vladikovini objavljeni v cerkvenem ukaznem listu »Laib. kirchl. Verordnungsblatt«, od l. 1875 naprej v škofijskem listu »Laib. Diöcesanblatt«. Za državo je sedaj v zakonskih zadevah merodajen državljanski zakonik »Allgem. bürgl. Gesetzbuch, 1811. Erster Theil, zweites Hauptstück: Von dem Eherechte«, pa medverska postava »das interconfessionelle Gesetz vom 25. Mai 1868. R.-G.-B. Nr. 47.« Dasiravno o veljavnosti zakona pred Bogom in pred vestjo le cerkev more postave dajati in edino cerkvena sodnija razsojevati, ima vendar tudi državna postava ozir zakona veliko moč. Državljanska oblast določuje namreč pogoje, pod katerimi hoče združbo dveh oseb pred svojo sodbo spoznati kot zakon in jima braniti pravice, ki izvirajo iz zakona; in na te postave se opirajo državne pravice zakona.

Kedar se dušnemu pastirju zglasé ženini, se mora najprej prepričati, sta li oba ali vsaj eden res iz njegove duhovnije? Ako je dvomljivo, če imata zaročenca ali vsaj njih eden v dotični župniji svoje stanovanje, kar se lahko primeri zlasti v večjih mestih, takrat naj duhovnik zahteva, da od mestne gosposke ali od zanesljivega gospodarja, oziroma od župana, prineseta spričalo, da res v naznanjeni hiši stanujeta, pa od kdaj da že ondi stanujeta. Ko zastran duhovnijanstva ženinov ni nič dvoma, naj stavi duhovni pastir daljna potrebna vprašanja do zaročencev ter vpraša po dotičnih dokazilih. Odgovore naj natančno zapisuje. V naslednjem nam bodi v podlogo za ljubljansko škofijo ukazani zapisnik pri izpraševanji ženinov in nevest pred oklici.[1])

Vprašanja za ženina, po kolikor reč ni že itak znana duhovnemu pastirju:

1. Krstno ime, priimek, služba, znamek ali rokodelstvo?

2. Rojstni kraj: dežela, župnija, mesto, trg, vas, hišna štev., dan in leto rojstva, katere vere?

[1]) Gl. Laib. Dioecbl. 1877, str. 74.

Digitized by Google

3. Krstno ime, priimek, služba, znamek ali rokodelstvo starišev, katere vere so, kje bivajo, če še živé? — Na ta vprašanja večinoma odgovarja krstni list, katerega naj zahteva dušni pastir od vseh, ki niso rojeni v ondotni fari, (če je iz domače duhovnije, se pogleda v krstno knjigo). Inostranci iz tacih držav, kjer imajo civilne matrike, kažoče le čas rojstva a ne krsta, morajo še s posebnim krstnim listom ondotnega dušnega pastirja spričati, katere vere so. Spreobrnjenci naj z zanesljivim pismom izkažejo svoj prestop. Ako bi kateri poročencev nikakor ne mogel dobiti krstnega lista, obrniti se je dušnemu pastirju do škofa pa tudi do deželne vlade, da to potrebnost spregleda, kar smé v sili, t. j. v smrtni nevarnosti enega zaročencev, storiti tudi c. k. okrajno glavarstvo. Zarad domovališča ali službe, znamka, je od poročenca treba zahtevati domovinski list ali pravna pisma, iz katerih je razvideti njih služba, opravilo, kedar je to posebne važnosti; n. pr. če je še vojak ali ni, če je stalno, ali le začasno v pokoj dejan častnik, z dekretom nastavljen uradnik ali ne . . .

4. Če je ženin neoženjen, ali vdovec; in če je sicer opravičen v zakon stopiti? (Gl. Instr. §§ 20, 21, 23, 70, 194, 198, 199, 202, 203, 248, 249. Laib. kirchl. Verordnbl. XXIII. 1869/d stran 143. Drž. zak. §§ 53, 61, 112). — Ženini iz ptuje škofije ali iz ptuje države, pa tudi taki poročenci domače dieceze, kateri so post adeptam aetatem nubilem delj časa na ptujem živeli, morajo, kolikor se to za gotovo ne razvidi iz drugih pisem, v spričevanje, da so še neoženjeni, prinesti spričevalo samskega stanu (testimonium status liberi). Ako bi ženin od nikoder ne mogel dobiti tacega spričala, sporôči dušni pastir to zadevo škofu, ki navadno ukaže ženinu prisego, da je še samski in da mu ni znan nikak razdiraven zadržek. O tem se z njim napravi zapisnik in priloži poročnim pismom. — Vdovci in vdove morajo prinesti mrtvaški list prejšnjega soproga, ako ni njegova smrt obče znana; v slučaju pa, ko bi se bil poprejšnji soprog zgubil ter bi ga bila gosposka oklicala kot mrtvega, je treba, da dotični prinese zadevno spričevanje od pristojne gosposke.[1]) A ne smel bi župnik edino le zarad tacega

[1]) Gl. »Gesetz v. 16. febr. 1883, betreffend das Verfahren zum Zwecke der Todeserklärung und der Beweisführung des Todes«, katerega zakona § 1. slôve: Zur Todeserklärung eines Abwesenden (Vermissten) ist der Gerichtshof erster Instanz zuständig, in dessen Sprengel der Abwesende seinen letzten Wohnsitz, und in Ermangelung eines Wohnsitzes seinen letzten Aufenthalt hatte.

Digitized by Google

smrtnega oklica civilne gosposke dovoliti prosilcu novega zakona, ampak moral bi vso zadevo sporočiti svojemu škofijstvu, da še tudi višji pastir reč preiskuje, ako se mu potrebno zdí.[1]) Če je bil prejšnji zakon razvezan ali neveljaven spoznan, mora se duhovnemu pastirju prinesti dotična razsodba cerkvene sodnije.

5. Stanovanje, pravo ali nepravo? ali nobeno? od kdaj? (Glej Instr. §§ 39—49). To vprašanje je važno zlasti zarad oklicev. Poizvedati je toraj treba: če je stanovališče pravo (verum domic.), ali ne stanuje ondi še šest tednov? Kje je poprej stanoval šest tednov? (Gl. Instr. §§ 61, 62; drž. zak. § 72). Ako je stanovališče nepravo quasidomic.): če ni ondi vsaj že eno leto. Glej Instructio § 63; drž. zak. § 72). Ako ni stanovanje niti pravo niti nepravo (vagi), gl. Instr. §§ 45, 63, 73; drž. zak. § 72. Po večjih mestih je zaročencem z nepravim domovanjem dobro povedati, da naj se, če mogoče, pred poroko ne selijo v drugo duhovnijo, ker jim s tem tudi za poročanje pooblaščeni parochus proprius drug postane.

6. Ali je k ženitvi dobil privoljenje, ki ga po njegovem stanu, službi ali domovini zahteva gosposka? — Tù se nam je ozirati najprej na ženine, ki so **vojaki** ali sploh v vojaških letih. Taki ženini morajo od svoje vojaške gosposke prinesti spisano privoljenje k ženitvi, in duhovnemu pastirju je treba pri njih zelo previdno ravnati, da ne greší zoper dotične ukaze, ki jih mora toraj dobro vedeti. Velike važnosti je sedaj veljavna vojinska postava z dné 11. aprila 1889[2]), določujoč v § 5: »Die Pflicht zum Eintritte in das Heer, in die Kriegsmarine, oder in die Landwehr beginnt mit 1. Jänner des Kalenderjahres, in welchem der Wehrpflichtige das einundzwanzigste Lebensjahr vollendet.« — § 50: »Die Verehelichung v o r dem Eintritte in das stellungspflichtige Alter oder vor dem Austritte aus der dritten Altersclasse ist nicht gestattet. Ausgenommen sind diejenigen, welche bei der Stellung gelöscht oder in der dritten Altersclasse nicht assentirt worden sind. Bei besonders rücksichtswürdigen Umständen kann die ausnahmsweise Ehebewilligung vom Minister für Landesvertheidigung oder von der hiezu delegirten L a n d e s b e h ö r d e ertheilt werden; es begründet jedoch diese Bewilligung keine Begünstigung in der Erfüllung der

[1]) Za táko cerkveno poizvedanje priobčena je bila posebna »S. Inquisitionis Instructio ad probandum obitum alicujus conjungis«.

[2]) Gl. Laib. Dioecbl. 1889. str. 53.: »Wehrgesetz« v. 11. Ap. 1889; R. G. Bl. No. 41; dalje še veljavno določilo: »über die Heiraten im Heere«, Dioecbl. 1887. str. 74 in »Dienstvorschrift für die Militaer-Geistlichkeit« v Dbl. 1887. str. 79.

Digitized by Google

Wehrpflicht. Wer sich mit Uebertretung des vorangeführten Verbotes verehelichet hat, wird an Geld von 30 bis zu 300 fl. bestraft; den Mitschuldigen an einer unerlaubten Verehelichung trifft dieselbe Geldstrafe, und zwar unbeschadet seiner Behandlung nach den Dienstvorschriften, falls er im öffentlichen Dienste steht.« — Ta paragraf govori toraj o ženitvi mladeničev, ki so v vojaških letih (Stellungspflichtige). Ozir ženinov pa, ki so že vojaki ali vojaščini prišteti (im Militärverbande stehende) govori vojinske postave § 61, ki se tako-le glasi: »1. Ohne militär-behördliche Bewilligung dürfen sich nicht verehelichen: *a)* die activen[1]) Personen des Heeres (Kriegsmarine) und der Landwehr; *b)* die uneingereihten Recruten des Heeres (Kriegsmarine) und der Landwehr; *c)* die dauernd beurlaubten Liniendienstpflichtigen, mit Ausnahme jener, welche in den letzten drei Monaten ihrer Liniendienstpflicht sich befinden, und jener, welche auf Grund des § 32, zweiter Absatz, oder aber aus Familienrücksichten beurlaubt sind (§ 34, vorletzter Absatz); *d)* die mit der Vormerkung für Localdienste in den Ruhestand versetzten Officiere; *e)* die in der Localversorgung eines Militaer-Invalidenhauses untergebrachten Personen des Heeres (Kriegsmarine) und der Landwehr. — In Fällen der Uebertretung dieses Verbotes finden Anwendung: auf die activen Militaerpersonen die militaerischen Strafgesetze und Vorschriften; auf die nichtactiven derlei Personen die Strafbestimmungen des § 50. Die Mitschuldigen unterliegen der gleichen Behandlung. — 2. Alle hier nicht bezeichneten Personen des Heeres (Kriegsmarine) und der Landwehr (einschliesslich der uneingereihten und der nichtactiven Ersatzreservisten) bedürfen zur Verehelichung keiner militärbehördlichen Bewilligung.«

Ko bi kak mladenič v vojaških letih ali že k vojaščini vzet se ženil z višjim dopuščenjem, pa je še nedoleten, zanj veljajo seveda vse one postavne določbe, kakor za maloletne sploh. Kaka pisma mora vojak od naddesetnika ali stražmeštra nižje priložiti svoji prošnji za privoljenje k ženitvi, gl. »Laib. Diöcesbl.« 1877, str. 137. Kedar bi dušni pastir imel ozir ženinov, ki so v vojaških letih, kake dvome in pomisleke, zlasti, če so res kot popolnoma nesposobni vojaščine oproščeni, ali če so že celoma zadostili dolžnosti vojaške službe ... tedaj naj zahteva, da od svojega okrajnega glavarstva ali v mestih s samoupravo od mestne gosposke prinesó potrdilo, da od strani vojaške oblasti ni zadržka ozir

[1]) Aktivnim vojakom je prištevati tudi »die zeitlich beurlaubte Mannschaft.«

Digitized by Google

nameravane ženitve.[1]) — Žandarji spadajo k vojaščini ter jim je k ženitvi treba dovoljenja od voj. ministerstva; finančna straža se ne šteje med vojake, a za ženitev morajo dobiti privoljenje svojih višjih (ukaz finanč. ministerstva 27. nov. 1857). — Uradniki, stalno postavljeni, morajo svojo nameravano ženitev naznaniti svojemu vikšemu; isto tako cesarski služabniki, katerih nekateri, n. pr. sluge c. kr. pošte, pazniki po ječah, potrebujejo izrečnega privoljenja za ženitev od svojega vodstva ali višjega urada.

Kedar se oglasijo za zakon ženini **inostranci**, to je taki, kateri imajo domovinsko pravico še v ptuji državi, čeravno bivajo v Avstriji, mora duhovni pastir na to gledati, da se pri sklepanju tacega zakona v Avstriji natanko zadostí cerkveni postavi ter zakon sklene cerkveno-veljavno in dopuščeno. Zadostiti je pa tudi treba svetni domačinski postavi inostrančevi, določujoči, kaj je treba k državni veljavnosti zakona v dotični ptuji deželi. To je potrebno zato, da sklenjeni zakon deležen postane vseh političnih pravic in dobrot ženinove domovine ter je tudi ondi veljaven spoznan. Inostranske države ozir zakonskih postav delímo v dve vrsti. Nekatere imajo zakone, ki jih njih podložniki sklepajo v ptujih državah za veljavne, da so le veljavni pred postavo dotične vlade, kjer se je zakon sklenil. To veljá n. pr. za podložnike Angleške, in za državljane severo-amerikanskih zveznih dežel. Po drugih državah se ravná osebna zmožnost, skleniti veljaven zakon, po lastni postavi dotične inostranske dežele; ozir oblike, kako se sklepa zakon, po načelu »locus regit actum«, odločuje postava tiste dežele, kjer se zakon sklene. Pri ženinih iz tacih držav mora toraj duhovni pastir v Avstriji zraven vseh drugih potrebnih pisem vselej tudi zahtevati, da prinesó od svoje domačinske pristojne gosposke spri-

[1]) Na neko vprašanje, kdó naj daje pojasnila v dvoumnih primerljejih, je c. kr. minist. za voj. dné 9. aprila 1883 odgovorilo: »dass zur Ausfertigung der fraglichen Bestätigung vorzugsweise die politische Behörde des Heimatbezirkes des Ehewerbers, beziehungsweise die evidenzzuständige politische Bezirksbehörde desselben berufen sei, und dass das vollendete 36. Lebensjahr die äusserste Grenze bildet, bis zu welchem die Wehrpflicht für Ehewerber, welche nicht activ dienen, überhaupt (selbst für den Fall des Versäumnisses der Stellungspflicht) ein Hinderniss der Verehelichung bilden kann.« Tudi dokaz, da plačuje ženin vojaški davek (Militaertaxe) priča, da mu od strani vojaštva ni treba dovoljenja za ženitev. — Naj še pristavimo izjavo apostol. vojsk. vikarijata dné 8. nov. 1883. »dass die Civildienstboten der zur militia vaga gehörigen Militaerpersonen nunmehr der civil geistlichen Jurisdiction unterstehen«.

Digitized by Google

čalo, iz katerega je razvidno, da ni od strani ondotne države nikakovega zadržka zoper nameravan zakon, ali pa, da se dotičnemu podložniku daje državno privoljenje v Avstriji. Ako ptuja država zahteva civilne oklice (v Italiji, Švici, Nemčiji, Belgiji . . .), prinesti mora inostranec pred poroko tudi še dokaz opravljenih civilnih oklicev. Ker so postave po raznih državah zeló različne, in se še tudi zdaj pa zdaj spreminjajo, zato naj duhovni pastir od vsacega ženina inostranca zahteva postavnega razglasa od njegove domače pristojne gosposke, da zoper njegovo ženitev v Avstriji ni nobenega zadržka, ali pa, da se mu od državine strani dovoljuje nameravana ženitev.[1]) Tako spričalo inostranec najložje dobi po svojem poslanstvu ali po konzulu, do katerega naj se

[1]) Madjarski podložniki obojnega spola (sicer le inostranec ženin potrebuje dovoljenja od domače države) morajo ne gledé na njih starost tako spričalo (Ehefähigkeits-Certifikat) dobiti od kralj. madjar. ministerstva za bogočastje in poduk, in priložiti morajo svoji prošnji za to dovoljenje 1 gold. 70 kr. (C. kr. min. za bog. in poduk, 22. apr. 1882, št. 6180 in 6. jun. 1884, št. 9869). — Ozir ženinov iz Hrvaškega in Slavonije naznanja kralj. madj. minister. za bogoč. in uk dné 26. sept. 1883, št. 29923, da spričala za ženitev v ptujih deželah dajó »im bisherigen croatisch-slavonischen Provinzialate die kön. Vicegespannschaften und die Stadtmagistrate in Agram, Karlstadt, Buccari, Sissek, Warasdin, Kreutz, Kopreinitz, Požega, Esseg und Ruma; in dem nunmehr mit dem Provinziale vereinigten vormaligen croatisch-slavonischen Grenzgebiete die königl. Bezirksämter (kr. kotor. oblasti) und die Stadtmagistrate in Carlopago, Zengg, Petrinja, Kostajnica, Brod a. d. Save, Mitrovic, Semlin, Carlovic, Peterwardein, Belovar und Festung Ivanić.« — Z Bošnjaki in Hercegovci, naj se ženijo kjerkoli, ravnati je po cerkvenem pravu, ker država do sedaj ozir njih ni še nič uravnala v tej zadevi. — Bavarci, ki v Astriji hoté zakon skleniti, morajo iz svoje domovine prinesti »von der competenten Districts-Verwaltungsbehörde (k. Bezirksamt)« spisano in postavno potrjeno (legalizirano) poročno spričalo (Verehelichungszeugniss), gl. »Laib. Dioecbl.« 1882 str. 74 in 1892 str. 114. — Švicarjem, ki se v Avstriji poročijo, daje privoljenje k ženitvi ali spričevalo o zmožnosti za sklepanje zakona »der Zivilstandsbeamte des Heimatortes«, gl. »Laib. Diöcbl.« 1883 str. 19 — Ako se kak Italijan ženi v Avstriji, mora dobiti od dotičnega »Zivilstandsbeamten« (Sindaco, župan) ali pa od njegovega namestnika v uradu zraven potrdila opravljenih civilnih oklicev še spričevalo, da od strani laške vlade ni zadržka zoper nameravani zakon. Več o Italijanih gl. »L. Dioecbl.« 1888. str. 21. — V inozemstvu bivajočim Grkom dajó privoljenje za ženitev kr. grški konzuli, doma živeči se morajo obrniti do svoje cerkvene gosposke; gl. »L. Dioecbl.« 1888 str. 32. — Nemškim podanikom, Francozom, Belgijcem, Špancem, Rusom preskrbé njihovi konzuli vse potrebno, ako se ženijo pri nas. — Da duhovni pastir tako spričalo zahteva od vsacega inostranca, veléva mu tudi avstrijsko zakonodavstvo, tako: Hofdecret 22. dec. 1814; minist. za bogoč. 22. nov. 1859, 8. apr. 1865.

Digitized by Google

obrne v tej zadevi. Gleda naj dušni pastir, da se pri tacih pismih ne zgodi kaka prevara, pazeč zlasti na to, da prineseno spričalo ima pečat dotične civilne oblasti. Ta listina se mora vpisati v poročno knjigo in shraniti pri druzih dokaznih pismih. Z inostrancem, ki je že dobil avstrijsko državljanstvo, je ravnati v zakonskih zadevah kakor z rojenimi domačini.

Gosposkinega privoljenja k ženitvi ali tako imenovane ženitovanjske zglasnice (polit. Eheconsens, Ehemeldzettel) potrebujejo le še ženini, ki imajo domovinsko pravico na Kranjskem ali na Tirolskem in Predarlskem. A tudi na Tirolskem in Predarlskem je tacega privoljenja treba samo onim, ki ondi nimajo stalne posesti, n. pr. posli, dninarji, obrtnijski pomočniki, gostači.

7. Ali je v krščanskem nauku zadostno podučen? (Gl. Instr. § 74). — Ako je ženin iz druge duhovnije, mora v dokaz potrebnega verskega znanja prinesti od lastnega dušnega pastirja spisano spričalo krščanskega nauka.[1]) Vlada vsled postave 25. maja 1868 pomanjkanje tacega spričala nima več za oviro nameravane ženitve (minist. za notr. pa minist. za bogočastje in uk 3. avg. 1869, št. 11.952).

8. Če je polnoleten, ali ima privoljenje starišev? (glej Instr. § 68); oziroma dovoljenje zakonskega očeta? (Gl. drž. zak. § 49). Že po naturni postavi so otroci (bodisi mladoletni ali polnoletni) svojim roditeljem dolžni spoštovanja in pokorščine, gotovo še prav posebno v tako važni zadevi, kakor je sklenitev zakona, zato pravi § 68 instrukcije: »Etiam in nectendo matrimonii vinculo memores sunto filiifamilias Domini dicentis: Honora patrem tuum et matrem tuam!« ter pristavlja: »Quocirca illicita sunt matrimonia, quae parentibus justis ex causis assensum denegantibus contrahuntur.« Ko bi stariši iz neopravičenih, praznih vzrokov ugovarjali ter bi ne dovolili ženitve, takrat otroci res niso dolžni pokorščine; a v lastni zadevi sami ne smejo biti sodniki, ampak spovedniki in drugi modri in pobožni možje naj razsojujejo, je-li vzrok oporekanja pravičen ali ne. Ko se toraj oglasijo za zakon ženini, katerih stariši so še živi, naj duhovni pastir vselej vpraša, če roditelji vedó za nameravano ženitev in če so zadovoljni ž njo. Ako polnoletni zaročenec pravi, da stariši odobravajo njegov zakon, ni treba duhovniku stvari dalje preiskavati; če bi pa rekel, da niso zadovoljni

[1]) Brez koleka; imeti mora podpis duhovnega pastirja in farni pečat. Pisnine za to spričalo ne gré tirjati.

Digitized by Google

z ženitvijo, naroči naj mu, da skuša stvar s stariši z lepo vravnati, njih privolitev in blagoslov k ženitvi si pridobiti . . . a strogo naj od doletnega ženina tega nikar ne zahteva in naj tudi ne tirja, da prinese kako spričalo dovoljenja. Ako bi pa stariši sami prišli, oziroma oče, ter bi ugovarjali zoper nameravano poročenje svojega polnoletnega sina ali hčere, naj jih vpraša duhovni pastir po razlogih nasprotovanja. Če se župniku zdi vzrok ugovora pravičen, vtemeljen, naj nameravano poroko ženinom odsvetuje; ako ugovor ni zeló važen in opravičen, skuša naj duhovni pastir stariše z lepa pregovoriti, da odobré namero sinovo ali hčerino. Ako ne pride do sprave in dogovora, potem veljá, kar Instr. (§ 70) ukazuje za vse dvoumne pa težavne prigodke: »res ad Episcopum deferenda«. Duhovni pastir naj v tem slučaji dotičnih dveh ne oklicuje, dokler ne dobi škofovega odgovora. (Gl. tudi drž. zak. §§ 1222, 1231.)

9. Če je mladoleten, ali je privolil še živi oče ali varstveni urad (gl. Instr. § 68; drž. zak. §§ 49—51). — Pri nedoletnih osebah je treba izrečnega privoljenja očetovega; ali ko bi bil oče že umrl, privoljenja varuhovega in c. kr. sodišča kot varstvenega urada[1]); ali pa spričevanja spregleda v letih; ali izpuščenja iz oblasti očetove ali varuhove pred dopolnjenim 24. letom. A tudi polnoletne osebe, katere so po gosposki še dalje podvržene očetovi ali varuhovi oblasti, ali pa po gosposki javno za zapravljive oklicane, ne morejo brez očetovega ali varuhovega privoljenja stopiti v zakon. Ako je ženin ali nevesta nezakonskega poroda, tedaj potrebuje, če dotičnik ni bil z naslednjim zakonom pozakonjen, privoljenja varuhovega in c. kr. sodišča kot višjega varstva. Doletnost inostrancev se razsojuje po postavah njih domačije. Privoljenje očetovo k ženitvi se daje ustno ali pismeno. Ustno se mora to zgoditi pred dotičnim duhovnim pastirjem in pred dvema pričama, kar se zapiše v izpraševalni zapisnik in zlasti še v poročno knjigo, in oče s pričami naj podpiše to vpisano dovoljenje. Ako oče ne more ustno izreči privoljenja pred župnikom, naj dá dovoljenje k ženitvi mladoletnega sina ali hčere pismeno v pravoveljavnem pismu (50 kr. kolek), katero podpiše on sam in dve priči ter naj je to očetovsko privoljenje legalizirano po c. kr. okrajnem

[1]) C. kr. okrajno sodišče tudi tedaj mladoletnim dá privoljenje za ženitev, če ni znano, kje biva oče. Ali pa, ako bi oče ne hotel dati dovoljenja, a bi ne povedal za to nikakovega razloga. Tako je razsodilo c. kr. najvišje sodišče dné 4. febr. 1876, št. 1166.

Digitized by Google

sodišču, ali po beležniku; ali pa naj vsaj ondotni župnik ali občinski predstojnik s svojim imenom in uradnim pečatom potrdi istinitost podpisov. Take previdnosti je treba zlasti pri ženinih iz ptujih škofij in provincij. To pismeno dovoljenje očetovo priloži se drugim dokaznim pismom.[1])

10. Ako je vojak, ali je (če treba) vojaški duhovnik privolil v poroko po civilnem župniku? (Gl. L. k. Verord.-B. štev. XXIV, 1870/a str. 151 in 157; št. 1870/b str. 167 in 169; štev. XXIX, 1871/c str. 209; »Laib. Diöcbl.« 1876, str. 134.) — Ako želi vojaški ženin po duhovnem pastirju nevojaške neveste poročen biti, smé se to zgoditi še-le tedaj, če zadevni vojaški župnik civilnemu duhovniku s spričevalom opravljenih oklicev vred pošlje vselej tudi prepustilo (Entlasschein), ker nevojaški duhovni pastir ne more vedeti, ali so vsa pisma, potrebna k poroki vojaške osebe, v redu ali ne, in se tudi vojaškemu duhovniku ne more odrekati prva pravica k poročanju vojaške osebe.

11. Če nevesta, dasi kristijana, ni katoličanka, ali se bode spolnovalo, kar katoliška cerkev ukazuje? (Gl. Instr. § 66; drž. zak. § 77; medv. post. 25. maja 1868.) Več o tem pozneje, ko govorimo o mešanem zakonu.

12. Če se ni s kako drugo osebo razun s to nevesto zaročil? s katero? kako? (Gl. Instr. §§ 2—10, 57; drž. zak. §§ 45, 46). — Kaj ga je nagnilo, da je od poprejšnje zaroke ali obljube odstopil? (Gl. Instr. §§ 107—112.) — Tù gré preiskavati, če je bila drugi ženski dana obljuba prava ter veljavna zaroka; in ako je bila, naj ravná po cerkvenem pravu ter po določbi naše instrukcije.

13. Ako ni morda kakega zadržka, vsled katerega s sedanjo nevesto ne smé v zakon stopiti? Posebno: neslovesne ali slovesne obljube (gl. Instr. §§ 24, 33, 58; drž. zak. § 63); — krvno sorodstvo ženina in neveste v ravni vrsti, ali do četrtega oziroma drugega cerkveno-pravnega kolena stranske vrste vštevši, brez razločka zakonskega ali nezakonskega rodú (gl. Instr. § 26; državni zak. § 65); — svaštvo, ki je nastopilo *a)* pravo: iz sklenjenega in izvršenega zakona brez razločka zakonskega ali nezakonskega rodú s krvnimi sorodovinci nevestinimi v ravni vrsti ali

[1]) C. kr. dežel. vlada za Štajersko izrekla je 4. sept. 1880, št. 15451, da tudi zadostí pred tremi zanesljivimi pričami ustno dano privoljenje, ako oče zaradi bolezni ne more priti pred župnika in se sicer v dotičnem kraji pravoveljavno pismo sestaviti ne dá. V tem slučaji svedoki pred duhovnim pastirjem pričujejo o očetovem dovoljenji k ženitvi, kar se vpiše v zapisnik in poročno knjigo.

Digitized by Google

do četrtega oziroma drugega cerkveno-pravnega kolena stranske vrste vštevši (gl. Instr. § 30; drž. zak. § 66); ali pa iz nedopuščenega življenja s krvnimi sorodovinci nevestinimi v prvem in drugem cerkveno-pravnem kolenu (gl. Instr. § 31). *b)* N e p r a v o s krvnimi sorodovinci nevestinimi do četrtega cerkveno-pravnega kolena vštevši, in sicer: iz veljavnega, ne izvršenega zakona (glej Instr. § 33); ali pa iz neveljavnega, ne izvršenega zakona (glej Instr. § 34). — D u h o v n o s o r o d s t v o med krstiteljem ali krstnimi in birmskimi botri s krščencem in birmancem ali njih stariši (glej Instr. § 27); — d r ž a v l j a n s k o s o r o d s t v o vsled posinovljenja med posinovljavcem, posinovljencem, njih zakonskimi družeti in otroci (gl. Instr. §§ 28, 29); p o p r e j š n j a o b l j u b a z a k o n a s krvnim sorodovincem nevestinim v ravni ali stranski vrsti do prvega kolena (gl. Instr. § 35); — o b s t o j e č a z a k o n s k a v e z (gl. Instr. §§ 20—23; drž. zak. § 62); — v e r s k a r a z l i č n o s t med krščenimi in nekrščenimi (gl. Instr. § 25); med kristijani in osebami, ki se h krščanski veri ne štejejo (gl. drž. zak. § 64); — p r e š e š t v o, ako je sklenjeno z obljubo v zakon stopiti, ali če se zakon dejanjsko sklene, ko drugi zakonski še živi, ali če se uspešno streže po življenji njegovem, ako se tudi to godi le po enem zaročencu (gl. Instr. § 36). Zakon med osebama, ki sta prešeštovala med seboj, je neveljaven. Prešeštvo se mora pa pred sklenitvijo zakona dokazati (gl. drž. zak. § 67); — u m o r z a k o n s k e g a d r u ž e t a, med zakonskim in drugo osebo, če je tudi le en del umor dovršil z namero, zakon skleniti z drugo osebo (glej Instr. § 37; drž. zak. § 68). — Natančneje o vseh teh in drugih zakonskih zadržkih glej cerkveno pravo. — Predno duhovni pastir zaročencem stavi vprašanja ozir razdiravnih in oviravnih zadržkov, opozoruje naj jih na važnost te reči, proseč jih, da mu odkritosrčno naznanijo, ako vedó za kaj tacega; ali da vsaj prav kmalu gredó k spovedi in spovedniku povedó o zadržku, ker bi sicer nameravana zakonska zveza bila neveljavna ali vsaj zeló grešna. Kaj pa da ni treba ženinov popraševati po vseh zadržkih, ampak le po tacih, ki bi se utegnili nahajati pri njih. Po potrebi naj jim pojasnuje zadržke, a ogiblje naj se pri tem predmetu, kakor pri izpraševanji ženinov sploh, vseh nepotrebnih, nepristojnih in zgolj radovednih vprašanj.

14. Ako se bode zakon sklenil s sedanjo nevesto premišljeno, prosto, brez nasilstva in stavljenih pogojev? (Gl. Instr. §§ 3, 13, 18, 19, 51—55; drž. zak. §§ 48, 55, 56). — Ako bi se župniku dozdevalo,

Digitized by Google

da stariši ali kdo drugi n. pr. nevesti silo delajo v tej zadevi, naj jo po tem vpraša, in če potrdi, naj reč dalje preiskuje.

15. Če bosta trikrat oklicana? katere dneve in v katerih župnijskih cerkvah? (Gl. Instr. §§ 59—65; drž. zak. §§ 69—74). — Ako ni važnih razlogov, naj duhovni pastir ne podpira prošnje ženinov za dva- ali celó le enkratni oklic. Paziti je na postave določujoče kraj oklicevanja za posamezne zaročence. Kedar se morajo opraviti oklici še tudi v kaki drugi duhovniji, naj jih župnik tje naznani, in pred poroko mu mora od ondod donesen biti oklicni list.

16. Ako more to, kar je dosedaj govoril, potrditi s prisego? — Pové naj župnik ženinu, da je pred Bogom in pred postavo odgovoren za vse, kar je povedal in da bode moral podpisati ta zapisnik, katerega je zlasti bolj neznanim zaročencem dobro prečitati, predno se podpiše.

17. Kdaj in kje bosta poročena? (Glej Instr. §§ 38, 39, 46, 50, 67, 73, 77; drž. zak. §§ 75, 76, 81, 82). — Ako niti diecezanska postava niti zakoniti običaj ne določuje kraja poročanja ženinov iz različnih duhovnij, pové naj duhovni pastir zaročencu, da mu je to svobodno. Če bi si izvolil za kraj poroke kako ptujo cerkev in mašnika, ki nima oblasti poročati dotična dva, naznaniti je treba ženinu, kaj zahteva postava za táko poročanje. Na vso moč naj si duhovni pastir prizadeva, da so poroke dopoludne ter s sv. mašo.

Vprašanja za nevesto so ista, kakor za ženina, kolikor so potrebna; le pri 4. od neveste vdove ni zahtevati samo mrtvaškega lista prejšnjega soproga, ako njegova smrt ni obče znana ali sicer spričana, ampak je paziti na dôbo, ki je potekla od moževe smrti. Ako je namreč vdova noseča, ne more pred porodom, in ko bi bila nje nosečnost dvomljiva, ne pred pretečenim šestim mesecem v zakon stopiti. Ko bi pa vendar ali po okolnostih ali po spričevanji izvedencev nosečnost ne bila verljiva, smé po preteklih treh mesecih od smrti prejšnjega soproga c. kr. okrajno glavarstvo in v mestih s samoupravo mestna gosposka privoljenje dati k novi poroki. — Ako je gotovo, da je samska nevesta noseča, naj vpraša dušni pastir ženina, če spozná otroka za svojega ali ne, ali če mu je vsaj znan stan nevestin? Enako je vprašati, ako je nevesta, ki je vdova, noseča in sicer po desetem mesecu, odkar je umrl njen mož. Če je iz obče znanega življenja zaročencev kak otrok pri življenji, pa oče ni v krstnih bukvah zapisan, naj duhovnik najprej nevesto in potem še ženina

Digitized by Google

vpraša po otrokovem očetu, iz namere, da se po postavnem izreku ženinovem in dotični opazki v krstni knjigi vpiše po dovršeni poroki pozakonitev onega otroka. — Ako nevesta v zakon jemlje vojaka, kateri k ženitvi potrebuje privoljenja svoje višje oblasti, mora se dotični prošnji priložiti od župnika spisano spričevalo o življenji in nravnem vedenji nevestinem (Sittenzeugniss), v katerem (ako jemlje častnika) mora poročati tudi o zadostni omiki njeni. To spričalo nravnosti mora imeti kolek za 50 kr.

Po dovršenem izpraševanji morata ženin in nevesta potrditi svoje zapisane odgovore z lastnoročnim podpisom ali podkrižanjem. Zapisnik podpiše tudi župnik ter ga priloži drugim dokaznim pismom dotičnih poročencev. Ako sta ženin in nevesta iz raznih duhovnij, tedaj ali dotična duhovna pastirja vsak svojega zaročenca izprašujeta ter zapisnike eden drugemu pošljeta, ali pa oba zaročenca vsa potrebna pisma prineseta onemu izmed pristojnih župnikov, ki ju bo poročal (navadno nevestin duhovni pastir), kateri potem z obema zaročencema vravná vse potrebno. Sploh veljá, da zapisnik z vsemi potrebnimi spisi ostane ondi, kjer se vrši poroka, če se ne godi per delegationem.

Prinesene dokumente naj si dušni pastir ogleda, da spozná, če so zanesljivi in pravnoveljavni ali ne. Ako manjka le tacega dokaznega pisma, o čemur ni dvomiti, da se kmalu dobi, naj župnik zaradi tega vendar-le začne z oklici, a pové naj, da mora biti vse potrebno skupaj vsaj pred poroko. Če zakonski zadržek pride na dan, naj dušni pastir dobro preiskuje in prevdarja, ali in kako se more odstraniti; po tem se ravná nadaljno podučevanje in napeljevanje.

§ 211.

Podučevanje ženinov.

Podučevanje ženinov obsega dvojno, namreč krščanski uk sploh, in pa uk o zakramentu sv. zakona posebej. Prvo bi smelo odpasti pri zaročencih, ki so duhovnemu pastirju znani kot v krščanskem nauku jako dobro podučeni; drugo ne smé odpasti nikoli.

I. Sv. cerkev veleva, da morajo oni, ki hočejo stopiti v zakon, po svojem stanu v verskem nauku dobro podučeni biti, ker bi sicer ne mogli svojih otrok krščansko vzgajati. Ako bi toraj ne bili še zadostno podučeni, se morajo sedaj po potrebi podučevati. Dobro podučenim naj stavi dušni pastir le posamezna vpra-

Digitized by Google

šanja, nevednim treba je popolnejšega uka, n. pr. o šest resnicah, o apostoljski veri, upanji, molitvi, o ljubezni ter spolnovanji božjih in cerkvenih zapovedi, o grehu, o zakramentih itd. Tega podučevanja naj duhovnik ne odlaša predolgo; že pred prvim oklicem, ali vsaj brž po prvem oklicu naj začne. Kdaj in po koliko časa naj se podučuje, odločujejo posebne razmere ženinov; kaj in koliko iz krščanskega nauka naj se uči, odločuje dosedanje versko znanje pa sposobnost zaročencev. Zlasti pri omikanih zaročencih je svetovati, da se ne izprašuje po šolsko, ampak krščanske resnice naj se razumno vpletajo v pogovor, da je vse podobnejše verskemu razgovarjanju kakor izpraševanju. Podučevaje naj se duhovni pastir ozira vselej tudi na prihodnji stan ter opravilo ženinov, in naj zlasti ne pozabi na cerkvene zapovedi. Pri mešanih zakonih se morajo ločivne resnice temeljito in natanko podučevati. Prizadeva naj si duhovnik, da vse verske resnice bolj srcu vtiskuje kot spominu, in naj se ogiblje vse nagajivosti. Kedar sta oba zaročenca iz domače duhovnije in pri domačem duhovnem pastirju podučevana, tedaj jima seveda ni treba pisanega spričala iz krščanskega nauka, ampak le, ako sta iz različnih duhovnij, ali če hočeta v drugi fari poročena biti, ali kedar prosita kakega spregleda.

II. Uk za ženine o bistvu sv. zakona in o zakonskih dolžnostih posebej je zeló važen in koristen, velikrat celó potreben; kajti kjer ni tega podučevanja, jih mnogo po neversko stopa v zakonski stan in po neversko v njem živí. Zato veli obrednik (ljubljanski str. 194): »Admoneantur conjuges . . ., quomodo recte et christiane conversari debeant, diligenter instruantur ex divina scriptura, exemplo Tobiae et Sarae, verbisque Angeli Raphaelis eos edocentis, quam sancte conjuges debeant convivere.« Da duhovni pastir o zakonu preveč a tudi premalo ne pové, in da sploh vé prav govoriti, naj se za ta uk dobro pripravi; spiše ali vsaj osnuje naj si, kar misli povedati, govori naj z vso resnobo in dostojnostjo, ogibaje se vsega, kar bi bilo zoper sramežljivost ali komu celo v pohujšanje. Omikanim zaročencem utegne župnik kako primerno knjigo dati na dom, da si iz nje zajemajo znanje o zakonskih dolžnostih. Pred očmi imej podučevalec namen tega uka, ki je pospeševanje sreče ženinov, da o zakonskem stanu dobro podučeni vanj stopijo, srečno in Bogu dopadljivo živé in se zveličajo. Podučevati je duhovnemu pastirju z ozirom na umski in nravni stan in na vnanje okolnosti ženinove (n. pr. različnost starosti, prebivanje pri roditeljih, očmu, mačehi, tastu ali tašči).

Digitized by Google

Obnaša naj se duhovnik-učitelj z vso prijaznostjo kot prijatelj, svetovalec in oče, da ženini z zaupanjem hodijo k nauku, ne s strahom.

Duhovni pastir utegne tako-le začeti:

Zeló važno je, kar mislite storiti, kajti zakonski stan, v katerega hočete stopiti, je imeniten za nebesa in za zemljo, za cerkev in državo in za vas same, ker na to, kako va-nj stopite in kako v njem živite, se opira vaša sreča za ta in za oni svet. Cerkev je zato z materino skrbjo in ljubeznijo do svojih vernikov zapovedala, da naj se zaročenci o bistvu zakonskega stanu in o zakonskih dolžnostíh dobro podučujejo, da jim je v srečo in zveličanje, ne pa v pogubljenje; kar vam bom sedaj v imenu in na povelje sv. cerkve povedal, to pazljivo poslušajte ter z dobrim srcem sprejmite.

Naslednji poduk utegne duhovnik imeti p o t e j - l e o s n o v i:

1. Postavljenje zakona (v raju: en mož, ena žena, za vse življenje).

2. Zakon po Kristusu zakrament (njega namen: množenje človeškega rodú, vzreja otrók, vzajemna pomoč).

3. Potrebščine za vstop v zakon:

a) potrebne lastnosti zaročencev, kar tiče telo (zdravje in moč), kar tiče duha (omika, potrebno znanje, samostalno delanje);

b) ozir vnanjih razmer v prihodnem družbinem življenji (rokodelstvo, pridobitev živeža za rodbino, različnost starosti, vere, prebivanje v domači ali ptuji deželi itd.).

c) vezavnost cerkvenih in državnih postav (zakonski zadržki: razdiravni, oviravni, cerkveni, državni).

4. Pravice in dolžnosti, ki iz zakona izvirajo:

a) k o t s o p r o g i, občne: ljubezen, enaka ljubezni med Kristusom in cerkvijo (surovega ravnanja se varovati), edinost, zvestoba, zakonska dolžnost, vzajemna pomoč (telesna, nravna, verska, da vsestransko ložej svojo dolžnost storita in se zveličata), skupno življenje do smrti, dokler ju Bog ne loči (prepire odvračati, molčati, ne drugim ljudem tožiti); — posebne: m o ž je glava družine, njemu gré gospodarjenje in zastopanje vse rodbine, skrb za njen živež, in za njeno čast, pa oskrbovati ima družino in hišo z modrostjo, ljubeznijo in potrpežljivostjo do žene in otrók (mož ne sme biti pretrd, pijanec, zapravljivec, vnemaren, brezbožen, len v božji službi itd.). Ž e n a bodi možu podložna, kakor je cerkev Kristusu podložna; ponižna, postrežljiva, ljubezniva, potrpežljiva, molčeča, dobra gospodinja, skrbna za otroke, snažna, vse v lepem redu imajoča (varuje naj se prepirljivosti, jezičnosti, lahkomiselnosti, zanemarjanja otrók, nesnažnosti, nevednosti v gospodinjstvu, neomikanosti itd.).

b) K o t r o d i t e l j i, ozir življenja in zdravja otrokovega: potrebni opomini zarad pravega vedenja noseče matere in matere po porodu, tudi opominjanje zarad krsta v sili in zarad vpeljanja (malih otrók ne k sebi v posteljo jemati); — ozir umske, nravne in verske vzgoje otrók: poduk, kako zmožnosti deci buditi in razvijati, verske vaje z otroci, šolska dolžnost.

c) K o t g o s p o d a r j i i n g o s p o d i n j e, obnašanje proti poslom: dolžnosti do njih v umskem, nravnem, verskem oziru, posebej v oziru šole, cerkve in domače službe božje (če moč vkupna molitev zjutraj in zvečer, zlasti v adventu

Digitized by Google

in postu), ozir spolnovanja cerkvenih zapovedi (ob nedeljah in praznikih prepovedanega ne delati, poste zvesto spolnovati), čuječnost nad življenjem hišnih poslov; — ob posebnih okoliščinah: podučevanje zarad krščanskega vedenja do očeta, matere, tasta in tašče pa do drugih sorodovincev v hiši.

d) Kot sosedje: prijaznost, miroljubnost, pravičnost, dobrotljivost.

5. Napoved raznih težav in trpljenja v zakonskem stanu, n. pr. zgodnja smrt enega soprogov, nič ali veliko otrok, bolezen v hiši, uboštvo, razne zgube pri imetji, preganjanje, obrekovanje itd. Nauk, kako vse táko z božjo pomočjo voljno prenašati.

6. Krščanska priprava na zakonski stan: molitev, pobožno, brezmadežno življenje pred poroko, spoved kar brž po prvem oklicu, najbolje vélika spoved. Glej tudi § 196. Poduk, kako se obnašati v dan poroke, razlaganje šeg pri poročanji, ogibanje vsega nepristojnega oni dan, obhajanje obletnice poroke. K sklepu jedrnato opominjanje v duhovni spomin.

Dostavek. Kar smo omenili v točki 4. »pravice in dolžnosti, ki iz zakona izvirajo«, dá se natančneje, kakor je to možno pri podučevanji ženinov, obravnavati pri velikonočnem izpraševanji, ko pridejo zakonski možje in žene na vrsto. — V pomoč duhovnemu pastirju pri izpraševanji in podučevanji ženinov utegne dobro služiti: H. Dubois, der praktische Seelsorger, XIX. Kapitel; Dr. A. Gassner, Ausführlicher Unterricht über die Ehe für Brautleute und Verehelichte, Regensburg; Joh. Försch, Das praktische Brautexamen, Würzburg; C. Hertlein, Das kirchliche Brautexamen, Breslau. — Ozir podučevanja ženinov in nevest v lavantinski škofiji gl. Sammlg. str. 9 in Schlussprotok. XV. str. 1—7.

§ 212.

Oklici.

I. Končavši izpraševanje in podučevanje zaročencev vpiši duhovni pastir ženina in nevesto v oklicno knjigo. Da se namreč pride na sled znabitnim zakonskim zadržkom, kojih župnik ni našel pri izpraševanji ženinov, strogo ukazujeta cerkev (Conc. Later. IV.; Trid. Sess. XXIV, c. 1. de ref.; Instr. §§ 60—65) in država (avstr. drž. zak. §§ 69—74; medv. zak. 25. maja 1868), da se mora nameravani zakon objaviti ali oklicati. Instr. § 60 velí: »Predno se zakon sklene, se mora še po ženinovem in nevestinem duhovnem pastirji ob treh nedeljah ali praznikih med opravilom sv. maše[1]) oklicati, in slehrn, komur je znan kak zadržek, se mora opominjati, da ga razodene; oseba obeh zaročencev naj se natanko določi s tem, da se pové krstno ime obeh in priimek, pa rojstni kraj in starost, stan in domovališče.« Natančneje

[1]) S škofovim spregledom pač tudi pri popoldanski božji službi, kar dopušča tudi § 71. avstr. drž. zakonika.

Digitized by Google

o obliki, dnevih in kraji oklicev govori cerkveno pravo, razločujoč in pojasnujoč tudi pojem »pravo domovališče« in »nepravo domovališče« (Instr. §§ 40—44); mi podamo na podlagi postavnih velév za oklice le naslednja pravila:

1. Kjer ima dotična oseba pravo domovališče, tam se morajo oklici vselej zgoditi[1]); ravno tako tudi vsaj v eni duhovniji nepravega domovališča (ako ima kdo več kot eno nepravo domovanje).

2. Še v drugih duhovnijah se imajo oklici le tedaj vršiti, ako dotična oseba ali domovališča (v pravniškem smislu besede) celó nima, ali vsaj skoz neki gotovi čas ondi še ne domuje.

3. Kdor ob času prvega oklica na kraji svojega takratnega prebivanja (bodi si pravo ali nepravo domovališče) ni še polnih šest tednov stanujoč, mora tudi še oklican biti v tisti duhovniji, kjer je zadnjič bival polnih šest tednov.

4. Kdor je na kraji svojega pravega domovališča že polnih šest tednov prebival in nepravega domovanja nima, on bodi oklican samo v duhovniji svojega pravega domovališča.

5. Kdor pravega domovališča nima, pač pa nepravo, je moral tukaj že celo leto prebivati, da so zadostni samo oklici v duhovniji njegovega nepravega domovališča. Ako ne prebiva tù še celo leto, mora tudi še v tisti duhovniji oklican biti, kjer ima domovinsko pravico[2]), ali če bi te pravice nikjer ne imel, v svojem rojstnem kraji.

---

[1]) Je važno zlasti za mladoletne, ki imajo pravo domovališče tam, kjer imajo njih stariši ali varuh svoje pravo domovanje (Instr. § 41), toraj morajo vselej tudi ondi biti oklicani.

[2]) V dokaz, kje ima dotična oseba domovinsko pravico, zahteva naj duhovni pastir »domovinski list«. Ozir domovinske pravice veljá za vse avstrijske dežele, razun madjarskega kraljestva, postava dné 3. decembra 1863, iz katere navedemo za nas važnejše določbe. § 5. Das Heimatrecht wird begründet: durch die Geburt, durch die Verehelichung, durch die Aufnahme in den Gemeindeverband, durch die Erlangung eines öffentlichen Amtes. § 6. Eheliche Kinder erlangen in jener Gemeinde das Heimatrecht, in welcher der Vater zur Zeit ihrer Geburt heimatberechtiget ist, oder falls er früher gestorben, zur Zeit seines Ablebens heimatberechtiget war. Uneheliche Kinder sind in jener Gemeinde heimatberechtiget, in welcher ihrer Mutter zur Zeit der Entbindung das Heimatrecht zusteht. Legitimirte Kinder, insoferne sie nicht eigenberechtiget sind, werden in jener Gemeinde heimatberechtiget, in welcher ihr Vater zur Zeit der stattfindenden Legitimation das Heimatrecht besitzt. Durch Annahme an Kindesstatt oder Uebernahme in die Pflege wird das Heimatrecht nicht begründet. § 7. Frauenspersonen erlangen durch die Verehelichung das Heimatrecht in der Gemeinde, in welcher ihr Ehegatte heimatberechtiget ist. § 8. Das Heimatrecht wird durch

Digitized by Google

6. Ako zaročenec nima ne pravega ne nepravega domovališča, naj se zakon okliče v duhovniji, kjer dotična oseba takrat prebiva in tudi še v fari tiste občine, kjer ima domovinsko pravico, ali če je nikjer nima, (če možno) v nje rojstnem kraji.

7. Pri zakonih med katoliškimi in nekatoliškimi kristijani veljajo za katoliškega zaročenca do sedaj povedana pravila; nekatoličana pa vsled postave 31. decembra 1868 oklicuje le dotični nekatoliški dušni pastir (§ 71. drž. zak. drugačno določilo več ne velja). Ako kateri zaročencev ne pripada k nobeni v Avstriji priznanih cerkev n. pr. če je Anglikan, tedaj ga vsled postave 9. aprila 1870 okliče dotično okrajno glavarstvo, oziroma mestni magistrat. Katoliški duhovnik oklicevaje mešani zakon nič ne pové o veri ženinov.

8. Zakone oséb, ki se štejejo v nestoječe vojaštvo (militia vaga, tudi žandarji), bodi-si da so v vojaški službi ali pa le začasno izpuščeni, oklicuje samo vojaška duhovščina, oziroma vojaški župnik, s katerim vojaški zaročenec tudi vse drugo za poročitev potrebno uravná (ukaz min. 19. avg. 1858). Ako je eden poročencev nevojaškega stanú, ravna civilni župnik ozir oklicev ž njim po prej omenjenih splošnih pravilih.

---

ausdrückliche Aufnahme in den Gemeindeverband erworben. § 10. Definitiv angestellte Hof-, Staats-, Landes- und öffentliche Fondsbeamte, Geistliche und öffentliche Lehrer erlangen mit dem Antritte ihres Amtes das Heimatrecht in der Gemeinde, in welcher ihnen ihr ständiger Amtssitz angewiesen wird. § 11. Bei Veränderungen in dem Heimatrechte folgt die Ehefrau, insoferne sie nicht gerichtlich geschieden ist, dem Ehemanne und sie behält auch als Witwe das Heimatrecht in jener Gemeinde, in welcher der Gatte zur Zeit seines Ablebens heimatberechtiget war. Gerichtlich geschiedene oder getrennte Ehefrauen behalten das Heimatrecht, welches sie zur Zeit der gerichtlichen Scheidung oder Trennung hatten. Wird eine Ehe für ungiltig erklärt, so tritt die Frauensperson, die in dieser Ehe gestanden war, in jenes Heimatsverhältnis zurück, in welchem sie sich bis zum Eingehen der Ehe befunden hat. § 12. Bei Veränderungen in dem Heimatrechte der Eltern folgen eheliche und legitimirte Kinder dem Vater, und uneheliche der Mutter, wenn sie nicht eigenberechtiget sind. Die eigenberechtigten Kinder bleiben aber in jener Gemeinde heimatberechtiget, in welcher sie bei Erlangung der Eigenberechtigung heimatberechtiget waren. Uneheliche Kinder, welche bei der Verehelichung ihrer Mutter nicht legitimirt werden, behalten, wenn sie auch zur Zeit dieser Verehelichung nicht eigenberechtiget sind, das Heimatrecht, welches sie bis dahin hatten. § 13. Der Tod des ehelichen Vaters oder der unehelichen Mutter ändert nichts an dem Heimatrechte der Kinder. § 17. Das Heimatrecht in einer Gemeinde erlischt durch die Erwerbung des Heimatrechtes in einer anderen Gemeinde.

Digitized by Google

9. Oklice je ponoviti, če se v šestih mesecih, ko so bili opravljeni, zakon ne sklene, ali če škof ukaže ponovljenje, ko je še krajši čas potekel (gl. Instr. § 64; drž. zak. § 73).

II. Dokler oklici niso prav opravljeni, se zakon ne more dopuščeno skleniti. Ako bi kak duhovni pastir brez oklicev kóga poročil, zadela bi ga huda cerkvena in tudi državna kazen (gl. § 74 državni zak.). A dasiravno cerkev in država oklice trdo zapoveduje, se vendar iz posebnih razlogov more dobiti spregled oklicev. Vseh treh oklicev spregled se daje samo v prav silnih prigodkih; spregled druzega in tretjega oklica pa samo iz važnih in dovelj dokazanih vzrokov. *a)* Vse tri oklice spregledajo škofje: kedar se je bati, da bi kdo sklenitev zakona iz hudobije ne zadržal; ako je smrtna nevarnost bližnja, pa bi dotični osebi vendar-le radi zakon sklenili, n. pr. zarad pozakonitve otrók; kedar imajo ljudje sploh dva človeka za poročena, da-si med njima ni pravega zakona, toda skrbno je treba poizvedeti, če je to res, da ju kar sploh imajo za poročena; ako je osebama iz moralnih ozirov jako svetovati poročenje, a med njima je tolika razlika v stanu ali starosti, da bi ji zadelo veliko osramotenje, ko bi se oklicevala. *b)* Spregled enega ali dveh oklicev dajó škofje: kedar se bliža adventni ali postni čas ter se zakon ne more odložiti; ko bi se moral ženin naglo preseliti zarad imenitnega opravka; če bi zadela poročenca velika časna škoda, ko bi se do opravljenih vseh treh oklicev moralo čakati s poroko; kedar bi odkladanje zakona zarad poprejšnjega pregrešenja delalo preveč pohujšanja ... Kedar bi duhovni pastir moral poročati in articulo mortis, ko zarad bližnje smrti enega poročencev ni več mogoče pri škofijstvu prositi spregleda oklicev, smé (v ljublj. vladikovini) dekan in v največji sili župnik sam dati spregled, a pozneje prosi naj škofa, da odobri njegovo ravnanje. Tudi od strani države je za poročanje na smrtni postelji pri okrajnem glavarstvu iskati spregleda vseh oklicev ... »wenn die besonderen Umstände dies nicht unbedingt verwehren«, pravi minist. ukaz 9. jan. 1885, št. 6164. Taka zaročenca pa, in sploh zaročenci v vseh primerljejih, kedar se jim spregledajo vsi trije oklici, morajo pred poročenjem s prisego potrditi pred lastnim duhovnim pastirjem, da ne vedó za noben zadržek, ki bi njih zakonu nasprotoval [1]) (Instructio § 85; državni

[1]) To prisego mora sprejeti oni duhovni pastir, kateri ima pravico poročati dotični osebi, in še-le potem, ko je od cerkvene in od deželne gosposke dobil spregled vseh treh oklicev. Poduči naj zaročenca o važnosti in svetosti prisege, opominjajoč oba, da govorita čisto resnico. Napravi naj se zapisnik. Prisega bodi

Digitized by Google

zak. § 86, 87). — Ker oklice zahteva tudi državina postava, zato je spregleda iskati tudi pri državini oblasti. Vsled postave dné 4. julija 1872 [1]) odpušča en ali dva oklica, v sili tudi vse tri oklice c. kr. okrajno glavarstvo in v mestih s samoupravo mestna gosposka. Kedar pa ni sile, daje od vseh oklicev spregled dotična deželna vlada (ukaz. min. pravos. in notr. dné 1. julija 1868, s katerim se je tudi občinskim predstojnikom (Ortsobrigkeit) razun prej omenjenih mest vzela pravica, v bližnji smrtni nevarnosti spregled od oklicev dajati vsled § 86. drž. zak.). — V dosego spregleda oklicev morata toraj zaročenca napraviti dve prošnji, v katerih je treba navesti resnične razloge. Prošnji do škofijstva ni treba koleka, a priloži naj se jej spričalo iz krščanskega nauka, če morda župnik tega znanja ne potrjuje v onem dostavku na prošnji sami, v katerem uradno pričuje, da so navedeni razlogi istiniti in da je spregled oklicev v tem slučaji res voščljiv. Ako zaročenca nimata pametnih vzrokov za svojo prošnjo, naj je ne priporoča duhovni pastir. Prošnja do deželne gosposke mora imeti kolek za 50 kr. Ako sta ženin in nevesta iz različnih dieccz, morata vsak za-se pri svojem škofijstvu iskati spregleda, če morda sosednji škofje niso drugače vravnali. Isto tako morata zaročenca iz različnih kronovin ali iz različnih okrajnih glavarstev pri obojni gosposki prositi spregleda.

III. Vsacemu verniku, ki sliši oklice, nastane stroga dolžnost, vsakoršen zadržek oklicanega zakona, razdiraven ali oviraven, očiten ali skriven, naznaniti dotičnemu dušnemu pastirju, bodi-si da za gotovo vé za-nj, ali da se mu le zeló dozdeva, naj si je tudi sramotiven za dotičnega zaročenca, ali če tudi samo on za-nj vé; celó

n. pr. taka-le: »Jaz I. I. prisežem pri Bogu vsevednem, da mi ni znan prav noben zadržek mojega nameravanega zakona z I. I. Kakor gotovo naj mi Bog pomaga. Amen.« Ko sta oba slovesno prisegla, podpišeta zapisnik, kakor ga podpiše in farni pečat pristavi župnik. Vlada veleva, naj bi se taka prisega storila »če mogoče« vpričo kakega političnega uradnika, ki tudi podpiše zapisnik. Ako ni moč dobiti vladnega zastopnika, naj duhovni pastir privzame dve priči, ki tudi podpišeta zapisnik, kojega treba priložiti drugim dokaznim pismom ter nanj opozoriti v poročni knjigi.

[1]) Tako-le slôve: »Folgende Angelegenheiten werden aus dem Wirkungskreise der polit. Landesbehörden ausgeschieden und den polit. Bezirksbehörden zugewiesen: 1. Die Ertheilung der Nachsicht von der Vornahme einer zweiten und dritten Verkündigung... 2. Die Ertheilung der unter dringenden Umständen erbetenen gänzlichen Nachsicht des Aufgebotes . . . 3. Die Entscheidung darüber, ob eine Eheschliessung im Falle einer bestätigten nahen Todesgefahr ungeachtet des Mangels des erforderlichen Tauf- und Geburtsscheines vorzunehmen sei. 4. Die Ertheilung der nach § 120 all. bürgl. Gesetzb. zulässigen Dispensation (Witwenfrist).

Digitized by Google

tedaj, če mu je bil zadržek po kom drugem razodet kot tajnost. Da bi ne hotel naznaniti, bi zeló grešil. N i p a d o l ž a n znanega mu zadržka naznanjati dušnemu pastirju, kdor ga je izvedel izvrševaje opravila svoje službe, ki ga veže k molčanju, n. pr. babica, zdravnik, spovednik; tudi ne, ako se naznanitev ne more drugače zgoditi, kakor da naznanivca zadene velika škoda ali da nastane veliko pohujševanje drugih. Kdor vé za skriven osramotiven zadržek, naj dotičnega poročenca najprej svarí, da sam naznani zadržek župniku ali spovedniku; ako bi zaročenec tega ne hotel, moral bi zadržek naznaniti, kdor za-nj vé. — Ako se med oklici duhovnemu pastirju razodene kak zadržek, naj stvar preiskuje in zlasti tudi na to pazi, če je dotičnemu naznanivcu verjeti, če ga morda ne vodi kako sovraštvo, ali želja, napraviti zdražbo. Ako se pokaže istinitost naznanitve, gré oklice ustaviti, in če je eden zaročencev iz druge duhovnije, reč naznaniti tudi ondotnemu župniku (če treba, tudi škofu). Le kedar je gotovo upanje, da se spregled prav kmalu dobi, utegnejo se oklici nadaljevati. — Da verniki morejo svojo dolžnost ozir naznanitve zadržkov storiti, mora jih duhovni pastir v cerkvenih govorih in ob drugih prilikah podučevati o zakonskih zadržkih, kolikor se reč javno more obravnavati.

Ko so končani oklici, ki so se vršili v različnih duhovnijah, mora župnik, kateri n e b o poročal, onemu lastnemu duhovnemu pastirju, ki bo poročal, poslati pravilno spisan in podpisan o k l i c n i l i s t (50 kr. kolek), a praviloma še-le 24 ur po zadnjem oklicu, zlasti v prigodkih, kedar sta se dotična zaročenca oklicala enkrat za trikrat. Duhovnika-poročevalca stroga dolžnost je, zahtevati od ženinov oklicni list, predno ju poroči. Ako bi pri mešanem zakonu ženina kedaj zahtevala od katoliškega duhovnega pastirja oklicni list iz namere, da ju poroči nekatoliški župnik, n e s m é ga jima dati, ker ne sme pripomoči k takemu zakonu. Če bi katoliškemu duhovnemu pastirju taka zaročenca že pred oklici ali med oklici povedala, da se bodeta dala poročiti samo pred nekatoliškim pridigarjem, tedaj tacega nameravanega zakona katoliški duhovnik celó oklicevati ne smé, oziroma mora oklice ustaviti, ako bi bil z njimi že pričel.

§ 213.

Spregled zakonskih zadržkov.

Ker o zakonskih zadržkih v obče in posamezno obširno govori cerkveno pravo, nam je tù le na kratko pokazati, kaj ima storiti

Digitized by Google

duhovni pastir, če se pokažejo zadržki, in kako jih je moč odstraniti.

I. Ako se pri izpraševanji ženinov ali pozneje med oklici razodene kak zakonski zadržek, se je najprej treba ozirati na njega lastnijo v cerkveno-pravnem smislu.

1. Če je zadržek neodjenljiv (impedimentum indispensabile), n. pr. impotentia, consanguinitas in linea recta, ligamen matrimonio consummato . . .; ali če zadržek sam ob sebi sicer ni neodjenljiv, vendar ga cerkev nikoli ne spregleda, n. pr. consanguinitas in linea collaterali primi gradus[1]), affinitas in primo gradu lineae rectae (očem in pastorka, mačeha in pastorek, vdovec in mati njegove rajne žene; S. C. Inq. 7. junija 1874 izjavlja, da se v teh slučajih nikoli ne dá spregled), imp. criminis publici occisione conjugis secuta . . ., tedaj mora povedati, da je tu veljaven zakon med njima nemogoč, pa da morata pretrgati vsako tovarištvo.

2. Drugi zadržki so odjenljivi (imp. dispensabilia); a med njimi tudi taki, katerih spregled se le silno redko kedaj podeljuje ter samo iz najvažnejših razlogov, kakoršni zadržki so: matrimonium ratum non consummatum, votum solemne castitatis (če se spregleda, zgodi se redno le ex causa publica), ordo sacer (vzrok spregleda more biti edino le publica causa), disparitas cultus inter baptizatum et non baptizatum, cognatio spiritualis inter levantem et levatum, affinitas in primo gradu lineae transversae (vdovec in sestra rajne žene, vdova in brat rajnega moža — se dandanes spregleduje bolj pogostno kot nekdaj) . . . Duhovni pastir naj tudi zaradi odjenljivih zadržkov nameravani zakon praviloma odsvetuje, kajti vedno mora imeti pred očmi, da je cerkev zadržke postavila iz važnih razlogov, in da tridentinski zbor (Sess. XXIV., c. 5 de ref.) veleva, naj se zakoni le redkokdaj sklepajo s spregledom. (Gl. tù Lavant. Schl. Protok. XXXIV., str. 1—7.) Župnik naj po okoliščinah pojasnuje ženinom vzroke postavljenega zadržka, in le tedaj, če se od namere ne dasta odvrniti, ali če je zaradi posebnih razmer res želeti, da se dotična dva cerkveno poročita, naj ju poduči, kako je možno dobiti spregled. Vpraša naj duhovni pastir, ako imata zadostnih razlogov za svojo prošnjo,

[1]) To je, med bratom in sestro. Nekateri sorodstvo v prvem kolenu postranske vrste štejejo med absolutno neodjenljive zadržke.

Digitized by Google

zlasti, če se dá prošnja za spregled podpreti s cerkveno-pravnimi razlogi.[1]) Opomni naj župnik, da mora prošnja za spregled biti jako vestno sestavljena, in da je treba vse povedati prav odkritosrčno; kajti da bi se kaj neresničnega povedalo, ali zamolčalo kaj resničnega, kar je treba povedati, na tak način dovoljeni spregled bi bil neveljaven.

II. Kam se je obrniti s prošnjo za spregled? Tu je gledati na to, je-li zadržek očiten ali skriven; in če je očiten, je-li cerkven, ali državen, ali cerkven in državen ob enem. Oblast, dajati spregled cerkvenih zadržkov, od katerih se sploh spregleduje, ima papež; škofje jure proprio spregledujejo navadno le oviravne zadržke, a dandanes prepušča jim papež po tako imenovanih petletnih, triletnih in raznih prav posebnih pooblastilih pravico, spregled dajati tudi še od raznih drugih zakonskih zadržkov.[2]) Ako sta ženin in nevesta iz raznih škofij, je dosti, da le en škof dá spregled (C. S. Off. 22. nov. 1865); a običajno je, da dispenzujoči škof naznani sosedu, da hoče dati spregled, če sosed ne nasprotuje. Prošnje za dispenzo od papeževih zadržkov se navadno ne pošiljajo naravnost do apostolskega sedeža, ampak zgodi se to po škofijstvu. Ima pa sv. oče v tej zadevi dvojno namestništvo: rimsko datarijo, kateri se morajo pošiljati prošnje, kedar je treba spregleda za vnanji svet in od očitnega zadržka, ali pa od tacega, ki utegne kmalu znan ter očiten postati; in rimsko penitencijarijo, ki redno daje spregled le od skrivnih zadržkov in za sodbo vesti.

1. Kedar je toraj zakonski zadržek očiten in cerkven, morata zaročenca napraviti prošnjo (brez koleka) in izročiti jo svo-

[1]) Leta 1877 je objavila S. C. de Prop. Fide poseben navod: »Instructio super dispensationibus matrimonialibus«, v katerem se naštevajo naslednje »causae dispensandi«: »Angustia loci, aetas foeminae superadulta, incompetentia aut deficientia dotis, lites super successione bonorum, paupertas viduae, bonum pacis, nimia suspecta periculosa familiaritas, infamia mulieris, revalidatio matrimonii, periculum matrimonii mixti vel coram acatholico ministro celebrandi, periculum incestuosi concubinatus, periculnm matrimonii civilis, remotio gravium scandalorum, cessatio publici concubinatus, excellentia meritorum.“ (Natančneje glej »Laib Dioecbl.« 1877 str. 152.).

[2]) Ozir tacih, ki v civilnem zakonu ali v konkubinatu živé, z dekretom S. C. Inq. 20. febr. 1888 . . »Sanctitas Sua benigne annuit pro gratia, qua locorum Ordinarii dispensare valeant sive per se, sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam aegrotos in gravissimo mortis periculo constitutos, quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem super impedimentis quantumvis publicis matrimonium jure ecclesiastico dirimentibus, excepto sacro presbyteratus Ordine, et affinitate lineae rectae ex copula licita proveniente.«

Digitized by Google

jemu škofijstvu; duhovni pastir pa pristavi uradno potrjenje, da so razlogi, na katere se opira prošnja, resnični, in da je spregleda res želeti. A silno vesten naj je župnik pri tej reči, ter naj ne pozabi, da bi s potrjenjem neresničnega razloga dal priliko k podelitvi neveljavnega spregleda in toraj k sklenitvi neveljavnega zakona.[1]) V potrjenje navedenih razlogov treba je mnogokrat prošnji priložiti nekatera spričala, n. pr. krstne liste, rodovnik (če se prosi spregled od sorodstva ali svaštva), ubožni list (kedar se prosi in forma pauperum). V mnogo škofijah (tudi v ljubljanski) je običajno, da kar župnik sam za poročenca prosi spregleda pri škofijstvu ter natančno pové vse potrebno; ordinarijat pa na podlagi tega župnikovega pisanja sestavi potem latinsko prošnjo do apostolskega sedeža. Zraven tega, da zahteva župnik popolne odkritosrčnosti ozir vsega onega, kar je treba povedati v prošnji, mora kot dušni pastir tudi naročiti prosilcema, da pred poročenjem ne smeta imeti med seboj nikakega prezaupljivega občevanja.

2. Če je zadržek očiten ter državen, morata dotična zaročenca sama in pod svojim imenom prositi spregleda (drž. zak. § 84), in sicer, izvzemši slučaje na str. 750, opomnja 1. imenovane, pri c. kr. deželni vladi, a vselej po svojem okrajnem glavarstvu. Prošnja mora imeti vselej kolek za 50 kr., in priložena jej morajo biti potrebna dokazna pisma; ako se prosi spregled od sorodstva ali svaštva (drž. zak. §§ 65, 66), pridejati je treba tudi rodovnik.[2])

[1]) Že prej omenjeni navod S. C. de Prop. Fide 9. maja 1877 pové, da se mora v tacih prošnjah povedati: »Nomen et cognomen oratorum, dioecesis, originis vel actualis domicilii, gradus consanguinitatis vel affinitatis . . ., numerus impedimentorum . . ., variae circumstantiae (an matrimonium sit contrahendum vel contractum, an bona fide saltem ex parte unius vel cum scientia impedimenti . . .), copula incestuosa habita inter sponsos ante dispensationis executionem, sive ante, sive post ejus impetrationem, sive intentione facilius dispensationem obtinendi, sive etiam seclusa tali intentione, et sive copula publice nota sit, sive etiam occulta. Si haec reticeantur, subreptitias esse et nullibi ac nullo modo valere dispensationes super quibuscumque gradibus prohibitis consanguinitatis, affinitatis, cognationis spiritualis et legalis, nec non et publicae honestatis . . « Kar pové S. C. de Prop. Fide v tem navodu ozir zamolčanja krvoskrunstva, je Leon XIII. razveljavil z dekretom C. S. Off. 25. junija 1885, ko določuje: »Dispensationes matrimoniales posthac concedendas, etiamsi copula incestuosa vel consilium et intentio per eam facilius dispensationem impetrandi reticita fuerint, validas futuras: contrariis quibuscumque etiam speciali mentione dignis minime obstantibus.« Stvar toraj spada sedaj v spovednico; pri izpraševanji ženinov župniku ni več dolžnost popraševati po morebitnem incestu.

[2]) Dunajski »Dioecesanblatt« št. 8. l. 1883 je podal duhovnim pastirjem v tej zadevi ta-le poduk: »Dem Gesuche um die Nachsicht von einem bürgerlichen

Digitized by Google

— Kedar je očiten zadržek cerkven in državen ob enem, naj se zaročenca s prošnjo za spregled obrneta do škofijstva, pa tudi do pristojne deželne gosposke, da prejmeta spregled enako od državine oblastnije.

3. Kedar je zakonski zadržek skriven, t. j. le dotičnima zaročencema znan (imped. omnino occultum), ali da zanj vé le nekaj malo (3—5) molčečih ljudi, pri katerih se ni bati razglašenja (imp. quasi occultum), in je toraj duhovni pastir ali na spovedi ali sicer pod zavezo molčanja ga izvedel, tedaj navadno dotični spovednik sam za poročenca prosi spregleda za sodbo vesti (pro foro interno). Instrukcije § 87 namreč velí: »Quod si impedimentum occultum, nec ipsius propalatio prudenter timenda sit, ad conscientiae consulendum dispensatio supresso conjugum nomine etiam per confessarium seu aliam idoneam personam peti ac impetrari potest. Hujusmodi tamen dispensatio in foro externo nullatenus suffragatur: quocirca quando impedimentum praeter exspectationem publicum fieret, ne matrimonium coram judice humano in discrimen adducatur, dispensationem pro foro externo valituram servatis servandis petere oporteret.« Dotični duhovnik, ki je izvedel skrivni zadržek, naj se obrne ustno ali pismeno do škofa ter v imenu zaročencev prosi spregleda. Imena in kraja stanovanja ne smé imenovati, (rabi naj: Titus, Caja, quidam, quaedam, orator . . .), pač pa mora dotični zadržek opisati določno in tudi povedati, da je res skriven. Kot razlogi prošnje navedejo naj se cerkveno-pravni in tudi drugi važni, a vselej le resnični. Ako nima

Ehehindernisse sind die Matrikenscheine, welche die Verwandschaft oder Schwägerschaft nachweisen und zur Uebersicht ein Stammbaum (15 kr. Stempel) beizuschliessen. Diesem Stammbaume darf aber weder eine Bestätigung noch eine amtliche Fertigung beigesetzt werden Sobald dem Stammbaume eine Bestätigung oder amtliche Fertigung vom Matrikenführer beigesetzt wird, unterliegt der Stammbaum so oftmal dem Stempelbetrage von 50 kr., als Geburten, Trauungen oder Todesfälle durch denselben ausgewiesen werden. Die Ansicht, dass dann, wenn ohnehin die mit den vorschriftsmässigen Stempelmarken versehenen Matrikenscheine über die einzelnen im Stammbaume verzeichneten Fälle beiliegen, der Stammbaum bestätiget werden könne, ohne für denselben eine höhere als die Beilage-Stempelmarke von 15 kr zu verwenden, ist eine irrige. Nicht der Umstand, ob die Matrikenscheine über die einzelnen Matrikenfälle beiliegen oder nicht, sondern der Umstand, ob eine ämtliche Fertigung beigesetzt erscheint oder nicht, entscheidet über die Stempelpflicht des Stammbaumes.« — Prošnjam za spregled, ki gredó na vlado in v katerih je koleno sorodstva ali svaštva naznaniti po civilnem štetji, ni treba nikakega potrjenja župnikovega, da so razlogi istiniti. Če je kdaj treba tacega potrdila, ga gosposka zahteva uradno.

Digitized by Google

škof oblasti, dati spregled povedanega zadržka, prosi naj duhovni pastir, da blagovoli škofijstvo dobiti spregled na višjem mestu.

III. Kako je dobljeni spregled izvrševati? Spregled javnih zadržkov, pro foro externo, se izvršuje zunaj spovedi; spregled skrivnih zadržkov, pro foro interno, vselej le pri spovedi.

1. Ko prejme župnik od škofa pismo podeljenega spregleda, pokliče ženina in nevesto in pové, kaj jima je storiti, da se nad njima izvrši spregled očitnega zadržka. Razloži naj jima vse pogojke in pristavke spreglednega pisma (clausulae dispensationum), ki jih je treba izpolniti čisto natanko. Kedar se je podelil spregled ex causa infamante, se navadno ukazuje, da se zaročencema naloži primerna pokora. Duhovnemu pastirju se časih tudi ukaže, da naj zaročenca odveže od cerkvenih kazni in forma Ecclesiae consueta. Ko so vsi pogojki spreglednega pisma izpolnjeni, in je župnik o tem sporočil škofu ter tudi povedal, da so razmere še prav take, kakor so bile opisane v prošnji ženinov za spregled, tedaj od apostolskega sedeža pooblaščeni škof naznani, da naj sedaj zaročencema sporočí o podeljeni dispenzi ter o odstranjenem zadržku. Taki za vnanji svet podeljeni spregled očitnega zadržka se mora vpisati v poročno knjigo in dotično pismo gré priložiti drugim dokaznim spisom.

2. Spregled skrivnega zadržka, pro foro interno, se izvrší v spovedi. Kedar je bil duhovni pastir izvedel skrivni zadržek pri spovedi in je naročil zadevnemu spovedencu, da naj čez toliko in toliko zopet pride k spovedi, pové naj mu ko pride, in potem ko je poslušal njegovo zakramentalno obtožbo, a še pred odvezo, da je došel spregled, in da to in to so pogojki podeljene milosti. Ko zaročenec obljubi, da bo storil vse naročeno, naj ga odveže spovednik najprej od grehov, in potem naj mu podelí spregled skrivnega zadržka, govoreč za besedami »Deinde ego te absolvo a peccatis tuis . . .« še tako-le: »Et insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento N. (se imenuje skrivni zadržek po njegovi lastniji), ut praefato impedimento non obstante matrimonium cum dicta muliere publice servata forma Conc. Tridentini contrahere, consummare et in eo manere licite possis et valeas, in nomine Patris et Filii et Spiritus S. Insuper eadem auctoritate Apostolica prolem, quam ex matrimonio susceperis, legitimam fore pronuntio et declaro in nomine Patris et Filii et Spiritus s.« Nato se moli: »Passio Domini itd.« — Kedar je pa duhovni pastir izvedel skrivni zadržek zunaj

Digitized by Google

spovedi, naj po prejetem spregledu pokliče dotičnega zaročenca k sebi in naj mu pokaže spregledno pismo še zapečateno, kakor je je prejel. Potem odpre pisanje, mu prebere in pojasni vse pogojke spregleda in naj mu napové dan in uro spovedi. Ako bi dotičnik želel spoved kje drugej opraviti, naj mu pismo izroči zapečateno, da je nese onemu mašniku, pred katerim želí opraviti spoved, kateri mora tudi pred njim odpečatiti spregledno pismo in določiti mu čas spovedi. To se smé, ker imajo taka pisanja penitencijarije napis: »Discreto viro ex approbatis ab Ordinario per latores eligendo«. Po zaslišani obtožbi je storiti ravno tako, kakor smo prej povedali. Ko je spregled skrivnega zadržka na ta način izvršen, mora se spregledno pismo ukončati, najbolj sežgati, in v poročno knjigo se nikoli ne smé vpisati tak za sodbo vesti dobljeni spregled. — Ako bi se kdaj pokazalo, da so ob zadobljenem spregledu razmere v prošnji naznanjene bistveno drugačne, ali da je med tem nastal še kak nov zadržek, bi se ne smel izvršiti spregled, ampak z novo prošnjo bi bilo treba dobiti »Perinde valere«.

Dostavek. Kedar duhovni pastir pri izpraševanji ženinov ali vsled oklicev izvé za zaroko z drugo osebo, naj preiskuje, je li to v cerkveno-pravnem smislu veljavna zaroka ali ne. *a)* Ako ni, naj pové dotičnemu, da tù ni zadržka poroki z drugo osebo. *b)* Če je storjena zaroka veljavna, naj popraša po vzroku odstopa. Ako ima dotičnik kanoničen vzrok za odstop od dane besede, naj župnik pojasni drugu, da pri teh razmerah ne more tirjati izpolnitve obljube. Če odstopajoč nima kanoničnega vzroka, mu je povedati, da ga veže dana beseda ter da drugu dela krivico . . . Ako ga dušni pastir le ne more pregovoriti k izpolnitvi besede, naj si prizadeva, da nedolžni zaročenec sam vrne besedo sodrugu, ker v takem slučaji itak ni pričakovati srečnega zakona. Če bi nedolžni ne hotel nazaj dati besede, je o stvari poročiti škofu, oziroma cerkveni zakonski sodniji, da ta dá avktoritativno izjavo odstopajočemu, da ni dolžan obljube izpolniti v tem slučaji, ker ni upati srečnega zakona . .; a sodnik mu smé zarad neutemeljenega odstopa naložiti kako pokorilo. Ta izjava ni prava dispenza, kajti take je prositi ob zaroki le ab imp. publicae honestatis, ko bi namreč kateri zaročencev hotel v zakon stopiti z materjo, hčerjo, sestro, oziroma z očetom, sinom, bratom svojega druga. Tu se z dispenzo odpravi nastala »quasi affinitas«, a ne zaroka.

Digitized by Google

§ 214.

Poroka.

Ko je vse odstranjeno, kar bi nameravani zakon storilo nedopuščen ali celó neveljaven, smeta se dotični osebi poročiti. Kar tiče način poročitve, razločujemo bistveno obliko poročenja in nebistveno.

I. Cerkev je določila v zboru tridentinskem (Sess. XXIV. de ref. matr. c. 1.), da ima zanaprej le tak zakon biti veljaven zakon, ki bode sklenjen »praesente parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus«. Zakon, ki ni sklenjen v tej formi, imenujemo skriven zakon; ta skrivnost pa je razdiraven zakonski zadržek (imped. clandestinitatis), storí toraj sklenjeni zakon neveljaven.[1]) Vsled tega uči naše Instr. § 38: »Ad matrimonium valide incundum requiritur, ut contrahentes coram parocho proprio utriusque vel unius partis aut alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus consensum declarent.«

1. Ker je toraj k veljavnosti zakona potrebno, da se privoljenje v zakon zgodí vpričo lastnega duhovnega pastirja ali njegovega namestnika, mora zaročenca vselej poročati ali namestnika izvoliti tisti dušni pastir, v katerega duhovniji imata svoje pravo ali nepravo domovališče. Kedar sta ženin in nevesta iz raznih duhovnij, je zakon veljaven, naj se poroka zgodi pred nevestinim

[1]) Ker je cerkveni zbor tudi določil, da se ima dotični dekret »Tametsi« objaviti po posameznih duhovnijah, in da naj moč zadobí še-le 30 dni po objavljenji, zato je zakon, kojega skrivši skleneta ženin in nevesta, imajoča pravo ali vsaj nepravo domovališče na kraji, kjer imenovani tridentinski dekret nikjer objavljen in tudi ne sprejet — sicer nedopuščen in grešen, a vendar veljaven, če ni druzega razdiravnega zadržka. Kje je bil v Evropi objavljen »Tametsi« in kje ne, gl. n. pr. I. Weber, Die kanonischen Ehehindernisse str. 197—200. Za severno Ameriko gl. Laib. Dioecbl. 1893 str. 41. Gl. tudi A. Leinz, der Ehevorschrift des Concils von Trient Ausdehnung und heutige Geltung, Freiburg. — In še celó v krajih, kjer je v veljavi tridentinski dekret, bi bil veljaven zakon, pred dvema pričama sklenjen a ne pred župnikom, če je nemogoča pričujočnost lastnega dušnega pastirja ali kakega druzega od dotičnega župnika ali škofa pooblaščenega mašnika, n. pr. če sploh tam ni katoliškega župnika, ali če brez velike nevarnosti ni moč do njega priti, ali ko bi bil javno pristopil k hereziji. — Tako zvani »matrimonium praesumptum« pa je Leon XIII. razveljavil s pismom dné 15. febr. 1892. določujoč: ». . ut deinceps illis in locis, in quibus conjugia clandestina pro validis habentur, a quibusvis judicibus ecclesiasticis . . copula carnalis sponsalibus superveniens non amplius ex juris praesumptione conjugalis contractus censeatur, nec pro legitimo matrimonio agnoscatur seu declaretur.«

Digitized by Google

ali pred ženinovim duhovnim pastirjem; vendar se je pri tem ozirati na znabitno škofijsko postavo ali na ondotni zakoniti običaj. Njim, ki nimajo ne pravega ne začasnega domovališča, je lastni župnik tisti, v čigar duhovniji takrat bivajo; a vendar tacih ne smé prej poročiti duhovni pastir, dokler ni skrbno poizvedel vseh razmer, jih škofu sporočil in od njega prejel privoljenja. Vojaškim osebam, ki se prištevajo k nestoječemu vojaštvu (militia vaga), je lastni župnik dotični vojaški duhovni pastir.[1]) Ako je ženin vojak v dejanjski službi, nevesta pa civilna, imata sicer oba župnika pravico do poročanja, a duhovni pastir nevestin dotičnih ne smé prej poročiti, dokler ne dobi prepustila od vojaškega župnika (gl. str. 740 št. 10); dokazna pisma ostanejo in se vpišejo pri duhovnem pastirju, ki je poročil. Ko pa civilni župnik taka dva poroči, mora v osmih dneh poslati po vojaškem župniku izpisek iz poročne knjige poveljstvu ženinovega polka; obrazec za tak »Trauungsbuch-Extract« gl. »Laib. Dioecbl.« 1877, str. 139. Vojaške osebe, ki se štejejo k stoječi vojaščini, ima pravico poročati lastni duhovni pastir njihovega domovališča. Zakoni med katoličani in nekatoliškimi kristijani se morajo sklepati pred katoliškim duhovnim pastirjem; celó tedaj, če poročenca ne obljubita katoliške vzgoje otrók. Izvzeto je Madjarsko in Sedmograško, za kateri deželi je apost. sedež 30. aprila 1841 določil, da naj so veljavni mešani zakoni, ki se sklenejo samo pred nekatoliškim dušnim pastirjem. — Ker cerkev za veljavnost zakona n e zahteva pripomoči lastnega župnika (assistentia activa), ampak l e pričujočnosti njegove v trenutku nasprotno izrečene privolitve v zakon (assistentia passiva) iz namere, da je popolnoma zanesljiva priča sklenjenega zakona (testis autorizabilis, spectabilis): zato bi bil zakon veljaven, čeravno je župnik prisiljen navzoč ali po zvijači privabljen, da mu le pred danim nasprotnim privoljenjem v zakon dotična povesta, čemú je bil poklican, in da ženina in nevesto ne samo sliši, ampak tudi vidi. Več o tem cerkveno pravo.

[1]) Apost. vikarijat za c. kr. vojsko je vsled nekega vprašanja dne 8. nov. 1883 to-le uradno objavil: »In Gemässheit der organischen Bestimmungen für die Militärseelsorge erstreckt sich die militärgeistliche Jurisdiction auf die Gattinen und Kinder der nach zweiter Art verheirateten, activ dienenden Mannschaft n i c h t; gleichwie auch nicht auf die Ehefrauen und Kinder jener Militärpersonen des Ruhestandes, des Verhältnisses »ausser Dienst«, der Reserve und Landwehr, welche im Kriegs- (oder Mobilisierungs-)Falle zu einer activen Dienstleistung einrücken.«

Digitized by Google

2. Razun pred lastnim dušnim pastirjem se more zakon veljavno skleniti tudi: pred papežem po vsem krščanstvu; pred domačim škofom [1]) ali sede vacante pred kapitelskim vikarjem po vsej diecezi; pred vsakim drugim mašnikom z dovoljenjem ali pooblaščenjem (papeža), domačega škofa ali dotičnega lastnega duhovnega pastirja. Vsak parochus proprius, bodi-si ženinov ali nevestin, ima pravico, katerega koli mašnika pooblastiti za poročanje. Dati pa se more táko dopuščenje ali prepustilo (delegatio) pismeno ali ustno, izrečno ali molčé. Kedar dotična želita v ptuji duhovniji in po ptujem mašniku poročena biti, naj jima izroči župnik spisano prepustilo.[2]) Molčé je privoljenje dano za poročanje takrat, če se dotični lastni duhovni pastir sicer o prepuščenji ne izreče, niti pismeno niti ustno, pač pa kaj tacega stori, da je iz njegovega ravnanja sklepati, da ga je bila volja, dati pooblaščenje; n. pr. ko bi vsled prošnje zaročencev, da bi smela v ptuji fari biti poročena, jima izročil v ta namen vsa dokazna pisma, a delegacije bi ne priložil. Taka licentia tacita sicer ni na poti veljavnosti zakonske zveze; vendar naj nihče brez najsilnejše potrebe ne opravlja poroke, ako ni prejel izrečnega pooblaščenja. Samo dozdevno pooblastilo (licentia praesumpta) nikakor ne zadostuje, tudi takrat ne, ako bi lastni duhovni pastir vsled prošnje

[1]) Zarad državnih postav je svetovati, da je vselej tudi lastni dušni pastir navzoč, kedar poroča škof.

[2]) V tej delegaciji naj lastni duhovni pastir vse tisto naznani o ženinu in nevesti, kar je treba vpisati v poročno knjigo (izvzemši priče) in pové naj, da je vse v redu in da imenovana zaročenca moreta veljavno in dopuščeno biti poročena. Iz previdnosti naj zraven mašnika, katerega izrečno pooblasti za poročenje, tudi še drugemu ali drugim duhovnikom tiste fare dovoli poročiti dotična poročenca v slučaji, ko bi pooblaščenec morda bil zadržan. Ko je zakon sklenjen in v poročno knjigo vpisan, mora mašnik poročevalec v 8 dnéh o izvršenem poročenji vradno naznaniti duhovnemu pastirju, od katerega je prepustilo dobil. Delegacija utegne latinsko glasiti: »Ego infrascriptus tenore praesentium plurimum R. Domino N. N. parocho (curato), vel de ejus, casu aliquo improviso impediti, licentia alteri sacerdoti facultatem impertior, assistendi meo nomine matrimonio juxta formam S. Conc. Tridentini in parochia N. contrahendo inter juvenem N. N. filium legitimum conjugum N. N. et N. N. parochianum meum, et virginem N. N., filiam legitimam conjugum N. N. et N. N. meam itidem parochianam, eorumque nuptias rite benedicendi. — Exinde vero non gravabitur R. Dominus parochus mihi desuper communicare in scriptis testimonium circa tempus, locum ac testes nuptiarum, ut omnia matriculae conjugatorum debite inscribi possint. In quorum fidem hasce litteras propria manu subscripsi et sigillo parochiali signavi.« — Koleka tej listini ni treba.

Digitized by Google

pozneje dal privoljenje, ali ko bi reč potem odobraval. Telegrafičnim potom dano prepustilo ni zadostno, ker je tù prevara mogoča; zato je v mnogo škofijah prepovedano. — Pooblaščenje za poročanje podeljuje se komu ali sploh za vsa pota (deleg. generalis), ali le za neki posebni pot (deleg. specialis). Kdor je dopuščenje poročati prejel za vsa pota, more je za vsak posamezni slučaj izročiti tudi kakemu drugemu mašniku; ako pa kdo prepustilo dobi le za kako posebno poroko, nima pravice koga druzega pooblaščati, razun če mu je bila dana taka pravica (potestas subdelegandi).

3. Da je zakon veljaven, morata biti zraven duhovnega pastirja ob sklepanji navzoči tudi dve priči, od katerih se druzega ne zahteva, kakor da sta ob nasprotni privolitvi v zakon s pristojnim mašnikom vred h krati pričujoči, zdrave pameti, da vidita in slišita, kar se godí ter moreta o tem pričati.[1]) Spodobi se, da so za priče katoličanje in moški, čeravno k veljavnosti zakona tega ni treba.[2])

II. Da zakon ni le veljavno sklenjen, ampak tudi cerkveno dopuščen, treba je dejavne pričujočnosti duhovnega pastirja,

[1]) Minist. za bogoč. in uk je 3. jan. 1881 opozorilo, naj so te priče že po 20 let stare, da je njih pričevanje o sklenjenem zakonu postavno.

[2]) Že v § 209 smo omenjali avstrijske postave 25. maja 1868, ki za posebne slučaje dovoljuje civilni zakon. Važen v tej postavi je zlasti člena II. § 2., določujoč: »Um das Aufgebot und die Eheschliessung bei der weltlichen Behörde verlangen zu können, haben die Ehewerber vor dieser Behörde die Weigerung des competenten Seelsorgers entweder durch ein schriftliches Zeugniss desselben, oder durch die Aussage von zwei im Amtsbezirke wohnenden eigenberechtigten Männern nachzuweisen. Wird ein solcher Beweis nicht erbracht, so liegt es der weltlichen Behörde ob, an den betreffenden Seelsorger eine Aufforderung des Inhaltes zu richten, dass derselbe das Aufgebot vornehmen und beziehungsweise die Erklärung der Einwilligung zur Ehe entgegennehmen oder mittelst amtlicher Zuschrift die entgegenstehenden Hindernisse anzeigen wolle. Erfolgt hierauf aus Gründen, welche in den Staatsgesetzen nicht enthalten sind, oder ohne Angabe von Gründen eine ablehnende Antwort des Seelsorgers, oder ergeht innerhalb eines Zeitraumes von längstens acht Tagen, in welchen die Tage des Postenlaufes nicht einzurechnen sind, keine Antwort, so hat die politische Behörde nach Beibringung der durch die Vorschriften des allg. bürgl. Gesetzbuches sammt Nachtragsverordnungen vorgeschriebenen Ausweise und Behelfe das Aufgebot und den Eheschliessungsact sofort vorzunehmen.« — Vse postave 25. maja 1868 so natisnjene v »Laib. kirchl. Verordbl.« 1868/b, XVIII; kako naj politične gosposke izvršujejo postavo o civilnem zakonu, daje navod minist. ukaz 1. jul. 1868, gl. »Verordbl.« 1869/c, XXII. str. 131. Kako je ravnati dušnemu pastirju ozir civilne poroke in tacih, ki so jo sklenili, glej poduk za ljubljansko škofijo v »K. Verordbl.« 1868/c XIX, str. 104—113.

Digitized by Google

t. j. izvrševati mora mašnik nad ženinom in nevesto vse zaukazane sv. obrede, in sicer deloma ob slovesnem sklepanji zakona, deloma ob blagoslovljenji novoporočenih med sv. mašo.

1. Šege pri poroki so (po ljublj. obredniku) te-le: mašnik v koretlji ali albi z belo štolo stopi pred zaročenca, s pričama pred altarjem stoječa, in jima v kratkem nagovoru pojasnuje svetost in dolžnosti zakonskega stanú; potem vpraša ženina zarad privolitve v zakon, rekoč: »Ako hočeš to tukaj pričujočo nevesto I. za svojo pravo ženo vzeti po postavi naše sv. matere katoliške cerkve, reci: hočem.« Ravno tako vpraša nevesto: »Ako hočeš tega tukaj pričujočega ženina I. za svojega pravega moža vzeti po postavi naše sv. matere katoliške cerkve, reci: hočem.« Ko sta oba pritrdila, deneta ženin in nevesta prstana na krožnik in si podasta desnici v znamenje, da sedaj pred Bogom in krščansko družbo sveto potrdita, da drug druzega ne bosta zapustila, če jima Bog tudi nadlogo pošlje, temuč da bosta ljubeznivo drug drugemu pomagala in do smrti skupaj ostala. Potem mašnik v znamenje, da Kristus sam ženina in nevesto v zakramentu zakona zveže z nerazvezljivo zavezo, sklenjeni desnici poročencev s štolo navskriž obvije in svojo desnico na nji položivši govori: »Ego conjungo vos in matrimonium in nomine Patris †, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.« Nato ju pokropi z blagoslovljeno vodo v križevi podobi, in blagoslovi prstana, ki si ju ženin in nevesta nasprotno deneta na zlati ali četrti prst leve roke v vedno opominjanje, da naj si zakonsko zvestobo do smrti natanko ohranita. Poslednjič mašnik še opravi molitev za potrjenje in ohranjenje ravnokar storjene zveze ter pokropi ženina, nevesto in okoli stoječe z blagoslovljeno vodo v križevi podobi. — Ozir časa cerkvenega poročanja veli ljublj. obrednik (str. 214): »Meminerint parochi, a dominica prima adventus usque ad diem epiphaniae, et a feria quarta cinerum usque ad octavam paschae inclusive solemnitates nuptiarum prohibitas esse: ut nuptias benedicere, sponsam traducere ad domum viri, nuptialia celebrare convivia. Matrimonium autem omni tempore contrahi potest; attamen servandus est mos dioeceseos, matrimonia etiam sine strepitu et solemnitate nuptiarum supradictis temporibus ab ecclesia prorsus non celebrandi, quin accesserit ordinarii licentia.« Ker naj se poroka kolikor moč vrši v zvezi s sv. mašo, ukazuje naš obrednik zastran poročanja: »quatenus fieri potest, non pomeridiano tempore.« — Kraj za sklepanje zakonov je cerkev, zlasti farna cerkev. Če se pa zgodi, da ženin ali nevesta zboli toliko, da ne more v cerkev, ko je že vse pripravljeno za poroko, smé duhovni pastir, ako ga prosijo, poročiti tudi na domu bolnikovem. Ako je lahko, naj mašnik za tako poročanje prosi škofovega pripuščenja, sicer naj pozneje stvar naznani višjemu pastirju, da mu odobri ravnanje. Za tak slučaj določuje obrednik: »Matrimonium ... si domi celebratum fuerit praesente parocho et testibus, sponsi veniant ad ecclesiam benedictionem accepturi, et tunc caveat sa-

Digitized by Google

cerdos, ne iterum a contrahentibus consensum exigat; sed tantum benedictionem illis conferat, celebrata missa.«

2. O poželjni maši pro sponso et sponsa in o slovesnem blagoslovljenji ženinov med to mašo smo že govorili (gl. § 161, štev. 2), ter povedali, katere dni se smé opravljati ta votivna maša in kdaj je opuščati slovesni blagoslov. Podelitev in oziroma prejem slovesnega blagoslova med sveto mašo je po sv. cerkvi zapovedan, čeravno ne pod smrtnim grehom; sv. Alfonz Lig. celó pravi: »Sine hac benedictione etsi valide, illicite tamen contrahitur matrimonium (VI. n. 988).« Duhovni pastir naj si toraj kolikor moč prizadeva, da deležni postanejo tega blagoslova novoporočenci, kateri ga smejo prejeti. Srednji sad te sv. maše nakloniti novoporočenima je pa le tedaj dolžan, če je prejel za to mašno darilo (S. C. Inq. 1. septembra 1841). Ako se ta blagoslov precej po poroki ne more podeliti, naj bi se pozneje, četudi še-le čez dolgo, podelil med sv. mašo za ženina in nevesto, ki ima v tem prigodku ravno tiste pravice, kakor na dan poroke, in tudi mašnik v tem slučaji ozir blagoslovljenja vse tako opravi, kakor bi se godilo precej po poroki. (C. S. Inq. 31. aug. 1881.)

Kako gré sklenjeni zakon brž po poroki zapisati v poročno knjigo, o tem pozneje. Kako na željo zakonskih cerkveno obhajati petdesetletnico poroke, glej v ljubljanskem obredniku str. 216 »Benedictio matrimonii jubilaei«.

§ 215.

Sklenitev zakona med katoličanom in nekatoličanom.

Ozir mešanih zakonov pravi Gregor XVI. v pismu do avstrijskih škofov l. 1841: »Ecclesia tamquam illicitas planeque perniciosas semper habuit ejusmodi nuptias tum ob flagitiosam in rebus divinis communionem, tum ob impendens catholico conjugi perversionis periculum pravamque sobolis institutionem.« Cerkev toraj nikdar ne dovoljuje tacih zakonov, dokler ni vsaj imenovana nevarnost za katoliškega soproga in za otroke po zmožnosti odvrnjena. Duhovni pastir imej toraj v tej zadevi pred očmi ta-le pravila:

1. Kedar hoče katoliška oseba z nekatoliško skleniti zakon ter se v ta namen oglasi pri župniku ali pri njegovem namestniku, je njegova dolžnost, odsvetovati tak zakon ter mirno, in

Digitized by Google

krotko pa ljubeznivo jo odvračati od nameravane združbe. Opomni naj katoličana na nevarnost, kateri izpostavi sebe in otroke zaradi vere; stavi naj mu pred oči, kako težko je ohraniti toliko potrebno edinost in mir med zakonskimi, ki niso edini v veri; opozori naj ga, da bi se utegnilo celó zgoditi, da nekatoliški soprog po svoji veri in po svojih postavah najde kak razlog, da se dá ločiti in z drugo osebo poročiti, on kot katoličan pa bi moral v tako žalostnem prigodku samec ostati do smrti; pové naj mu, da tudi protestantje zabranjujejo mešane zakone itd. Ako se katoličan od nameravanega zakona ne dá precej odvrniti, naj mu naroči, da stvar še enkrat resnobno premisli in čez kaj dni zopet pride; med tem pa naj skuša župnik morda pri roditeljih, sorodovincih, prijateljih dotičnika nanj vplivati, da ne sklene mešanega zakona.

2. Ako se katoličan nikakor ne dá odvrniti od sklenitve zakona z nekatoliškim kristijanom, pové naj mu duhovni pastir, da katoliška cerkev dovoljuje mešani zakon ter dopušča celó cerkveno poroko samo pod temi-le pogoji:

a) Ako oba, ženin in nevesta, resnično ter pismeno obljubita, da bodo vsi otroci tega zakona, sinovi in hčere (ne samo otroci, ki so spola katoliškega soproga, kajti to je zagotovljeno že v avstrijski postavi 25. maja 1868, glej str. 535, opomnja 1) krščeni in skrbno vzgojevani v katoliški veri. To je najvažnejši in bistveni pogoj.

b) Če se nekatoliški poročenec zaveže, da ne bo kar nič branil katoličanu živeti po zapovedih svoje vere.

c) Ako tudi katoličan obljubi, da se bo na moč prizadeval, z resnično pobožnim življenjem pridobiti svojega zakonskega družeta za katoliško cerkev.

3. Ako ženin in nevesta sprejmeta pogoje ter oba vse to obljubita, se mora napraviti (najbolje po beležniku) pravoveljavno pismo, namreč pogodba, podpisana po njiju in po dveh pričah; ako pa kateri zaročencev ni še polnoleten ali za doletnega spoznan, tudi še po njegovem očetu ali varuhu.[1]) Ko je dobil

[1]) Naj pristavimo za tako pogodbo obrazec, ki je v linški in v nekaterih drugih avstrijskih škofijah ukazan: Vertrag (50 kr. Stempel), welcher zwischen den endesgefertigten Brautleuten, N. N. katholischer Religion und N. N. Augsburger (oder ...) Confession geschlossen worden ist. 1. N. N. (akath.) verpflichtet sich hiemit frei und ungezwungen, alle Kinder, womit der Herr den mit N. N. (kath.) zu schliessenden Ehebund bedenken wird, in der katholischen Kirche taufen und als Glieder dieser Kirche in der römisch-katholischen Religion er-

Digitized by Google

duhovni pastir pogodbo, naj katoličana izprašuje in podučuje iz veronauka, napravi naj se z zaročencema zapisnik in poizveda naj se, če ni razun različnosti vere še kakih drugih zakonskih zadržkov. Opominjati je treba ženina in nevesto, kako se jima je vredno pripravljati na sv. zakon; katoličanu je ukazati prejem sv. zakramentov. Ko je od obeh prejel vsa potrebna pisma, tedaj naj katoliški zaročenec napravi prošnjo, ali pa naj jo dušni pastir v njegovem imenu spiše ter pošlje škofijstvu, da se dobí spregled ab impedimento mixtae religionis. V dokaz zagotovljene katoliške vzreje otrok priloži se pogodba; duhovni pastir pa na prošnjo potrdi, da je katoličan v resnicah sv. vere zadostno podučen, da ni nobenega druzega zadržka, in da so v prošnji navedeni razlogi istiniti. Ko apostolski sedež podeli spregled (ne prej), naj se zgodé oklici, v katerih se nič ne omeni, katere vere sta ženin in nevesta. Ko bi nekatoliški dušni pastir ne hotel oklicevati svojega vernika, ker je obljubil katoliško vzrejo otrok, naj zaročenca napravita prošnjo do tistega c. kr. okrajnega glavarstva, kateremu pripada oklice odrekajoči pastor, da se zgodé uradni civilni oklici;

---

ziehen zu lassen, wesshalb der (o. die) selbe hiemit auf jene Rechte verzichtet, welche rücksichtlich der religiösen Kindererziehung den Anhängern der Augsburger Confession durch die bürgl. Gesetzgebung eingeräumt worden sind oder in Hinkunft eingeräumt werden sollten. In gleicher Weise verpflichtet sich der (o. die) selbe, seinem (ihren) katholischen Ehegatten niemals weder in der Ausübung seiner Religionspflichten, noch in der katholischen Erziehung aller aus der abzuschliessenden Ehe anzuhoffenden Kinder in irgend einer Weise zu beirren. 2. N. N. (kath.) nimmt diese feierliche Zusicherung der (des) N. N. (protest.) hiemit an, und wie die (o. der) selbe gelobet, der katholischen Kirche treu anzuhängen, wie auch ihre Vorschriften und Satzungen genau und unverbrüchlich bis an sein Lebensende befolgen zu wollen, so ist es auch ihr (o. sein) fester und unabänderlicher Wille, alle Kinder ohne Unterschied des Geschlechtes, welche aus der Ehe mit N. N. (protest.) werden geboren werden, in der katholische Kirche taufen und als Glieder dieser Kirche in der römisch-kathol. Religion erziehen zu lassen, auch wenn die (o. der) selbe so unglücklich sein sollte, jemals von der katholischen Kirche abzufallen, weshalb derselbe (o. dieselbe) hiemit auf alle jene Rechte ausdrücklich verzichtet, welche in einem solchen Falle durch die bürgerliche Gesetzgebung rücksichtlich der religiösen Kindererziehung ihm (o. ihr) eingeräumt sind, oder in Zukunft eingeräumt werden sollten. 3. Beide Brautleute verpflichten sich hiemit, diesen Vertrag durch die Dauer ihres Ehebundes unverändert aufrecht zu erhalten; sie erklären daher jede Aenderung desselben im Vorhinein als unzulässig und unwirksam. Sie gestatten endlich zur Erfüllung dieses Vertrages behördlich und insbesonders gerichtlich verhalten werden zu können. Urkund dessen der den Vertrag schliessenden Theile und zweier Zeugen Fertigung. Datum. N. N. Bräutigam, N. N. Braut, N. N. Zeuge, N. N. Zeuge.«

Digitized by Google

ali pa naj prosita, da se jima spregleda oklic v ondotnem kraji. Ako ni zadržka, sme po našem sedanjem običaji duhovni pastir taka zaročenca cerkveno poročiti, prav po navodu domačega obrednika, le samo sv. maša s slovesnim blagoslovljenjem ženinov se ne smé obhajati. In celó cerkvena poroka bi morala izostati, če bi se bila dotična dva morda že pred pastorjem dala poročiti, ali če bi se hotela pozneje še tudi po protestantovskem obredu dati poročiti. Spisana pogodba se vpiše v poročno knjigo, in varno mora hraniti duhovni pastir to zagotovilno pismo, pa tudi čuti nad tem, da se izvršuje, zlasti da se vsi otroci takega zakona katoliško krščujejo in vzgojujejo. Ko bi se pogodba ne spolnovala, posvetuje naj se župnik s svojim višjim pastirjem, kaj bi bilo učiniti.

4. Ako katoličan in nekatoliški kristijan, ki se hočeta poročiti, nočeta dati zagotovila, da bodo vsi otroci katoliško krščeni in vzgojevani, mora tudi tù duhovni pastir ostati miren ter naj prijazno pa živo govori katoličanu na srce. Pové naj mu, da v takem slučaji cerkev ne more dati spregleda od različnosti vere, ne more dovoliti tacega zakona, toraj tudi ne more dopuščati cerkvene poroke. Opozoruje naj katolika: da bi smrtno grešil s takim poročenjem, da tako ravnanje pokorščino odreka sv. cerkvi, da zaničuje njene prepovedi, in da ga zaradi tega noben spovednik ne smé odvezati, ako gré k spovedi; stopil bo toraj v smrtnem grehu v zakonski stan in v smrtnem grehu živel v njem, ter si bo silno odgovornost nakopal za dan sodbe s tem, ker bo on kriv, da bodo otroci v krivoverstvu živeli in umrli, in se morda z njim vred in zaradi njega vekomaj pogubili itd. Ako prijazne prošnje, živo opominjanje in podučevanje nič ne opravijo ter dotična po vsaki ceni hočeta zakon skleniti, ne da bi zagotovila katoliško vzgojo otrók, naj župnik pové, da ju v tem slučaji poročiti ne more in ne smé, pač pa hoče, ako drugih zadržkov ni, poslušati obeh nasprotno privolitev v zakon pred dvema pričama ter s táko takoimenovano trpno pomočjo[1]) storiti, da bo njun

[1]) Ta »assistentia passiva« je skrajna meja, do katere cerkev v svoji ljubezni in odjenljivosti sploh more iti, ter jo dopušča, da odvračuje hujše zlo. Če tudi duhovni pastir ne smé nič tacega govoriti ali storiti, kar bi bilo odobravanje tega pregrešnega načina, zakon skleniti, pa vendar v slučaji, ko vse prigovarjanje nič ne pomaga, ne smé odrekati te trpne pomoči, kedar ni drugih zadržkov. Kot zadnje sredstvo, rešiti vsaj tridentinsko obliko, naj uporna zaročenca še nagovarja, da pred njim skleneta zakon; to je v Avstriji še toliko po-

Digitized by Google

zakon, čeravno sklenjen nedopuščeno in nevredno, vendar pravi in veljaven zakon pred Bogom in pred državo. Naj toraj prideta po tretjem oklicu z dvema pričama k njemu v stanovanje ter naj prineseta od pastorja oklicni list. Ako ženin in nevesta obljubita, da bodeta tako storila, naj župnik vse potrebno poizveda in pogleda, če so vsa pisma v redu, in naj se prepriča, če je katoličan vsaj v najpotrebnejših verskih resnicah zadostno podučen. Ko bi duhovni pastir pri izpraševanji ženinov zasledil zadržek krvnega sorodstva ali svaštva, naj jima pové, da v tem slučaji, ko katoliške izreje vseh otrok nočeta obljubiti, ni mogoče spregleda dobiti, in ustavi naj vse nadaljno prizadevanje; tudi oklicev naj ne sprejme. Če pa druzega zadržka ni, naj tudi katoliški župnik tak nameravani zakon okliče (ne omenivši vere poročencev), kajti apostolski sedež tudi v Avstriji dandanes dopušča oklicevanje tacega zakona. — Ako določeni čas zaročenca z dvema pričama prideta in prineseta oklicni list od nekatoliškega dušnega pastirja, naj ju duhovni pastir sprejme v svojem stanovanji ali na drugem dostojnem kraji zunaj cerkve (tudi v žagradu ne) v navadni obleki, toraj brez koretlja, štole in bireta, da zasliši nasprotno privolitev v zakon »excluso quovis ecclesiastico ritu (pravi Gregor XVI. v pismu do avstrijskih škofov 22. maja 1841), perinde ac si partes unice ageret meri testis, ut ajunt, qualificati seu autorizabilis, ita scilicet, ut utriusque conjugis audito consensu deinceps pro officio actum valide gestum in matrimoniorum librum referre queat.« A predno duhovni pastir izrekovanje privoljenja v zakon posluša, mora katoliškemu poročencu še enkrat krotko in resnobno povedati, da je njegovo ravnanje zeló grešno in si nakopava veliko odgovornost pri Bogu. Ako sta poročenca zbegana ter ne vesta, kaj in kako bi rekla, naj jima duhovni pastir previdno zastavi nekaj tacih vprašanj, da obema dá priliko, določno izreči svojo voljo, zakon skleniti. Ko se je to zgodilo, vpraša priči, če sta slišala in razumela to privolitev, in ko pritrdita, naj pové, da je to sedaj prava, veljavna ter nerazvezljiva zakonska zveza, ki jo bode kar precej zapisal v poročno knjigo. Priči naj se vpišeta sama; v isti pre-

trebnejše, ker postava dné 31. decembra 1868 zaročencema različne vere dopušča, da smeta zakon skleniti ali pred katoliškim ali pa pred nekatoliškim dušnim pastirjem. Ko bi se toraj brez drugih važnih razlogov odrekla taka »assistentia passiva«, bil bi nasledek zakon, pred nekatoličanom sklenjen, toraj v krajih, kjer je v veljavi dotični tridentinski dekret, neveljaven zakon — ali pa celó civilna poroka.

Digitized by Google

delek, toraj za pričama podpiše naj se tudi župnik, morda tako-le: »Mutuum in matrimonium consensum declararunt coram parocho N. N. in aedibus parochiae N.« Predel »mašnik poročevalec« ostane prazen. — Ako bi katoliški župnik vedel, da se hočeta ravnokar veljaven zakon sklenivša tudi še nekatoliškemu pridigarju po ondotni šegi dati poročiti, moral bi katoliškemu soprogu mirno in resnobno povedati, da bi bilo to zeló pregrešno[1]), toliko bolj, ker take naslednje poroke avstrijska postava ne tirja, ampak samo dopušča. — Katoličan, ki je sklenil mešani zakon brez zagotovila katoliške vzgoje vseh otrok, s tem (kakor smo že omenili) zeló zeló greši, toraj ni vreden sv. zakramentov; če pa taka oseba po poroki svojo krivico spozná in resnično obžaluje, če si na moč prizadeva, popraviti storjeno in zlasti resno obljubi, da bode vse, tudi protestantsko krščene otroke, vsaj doma katoliško vzgojevala in si prizadevala, da nekatoliški otroci pozneje tudi formalno pristopijo katoliški cerkvi, tedaj naj se jej ne odrekajo več zakramenti. Kar tiče vero otrók iz tacega zakona, imajo po državni postavi dečki biti očetove vere, deklice pa materine; dušni pastir naj gleda na to, da se izpolnuje vsaj ta postavna zahteva. Če poročenca želita spričevala o sklenjenem zakonu, jima sicer poročnega lista

[1]) Papeževa instrukcija 17. februarija 1864, dana najprej škofom Hanoveranskim, pozneje poslana vsem višjim pastirjem, in l. 1879 vnovič objavljena, v tej zadevi tako-le velí: »Sciant... parochi, si interrogentur a contrahentibus, vel si certe noverint, eos adituros ministrum haereticum sacris addictum ad consensum matrimonialem praestandum, se silere non posse, sed monere eosdem debere sponsos de gravissimo peccato, quod patrant, et de censuris, in quas incurrunt. Verumtamen ad gravia praecavenda mala, si in aliquo peculiari casu parochus non fuerit interpellatus a sponsis, an liceat nec ne adire ministrum haereticum, praevideat tamen eos forsan adituros ad matrimonialem renovandum consensum: ac insuper ex adjunctis in casu concurrentibus praevideat, monitionem certo non fore profuturam, immo nocituram indeque peccatum materiale in formalem culpam vertendum, tunc sileat, remoto tamen scandalo et dummodo aliae ab Ecclesia requisitae conditiones rite positae sint, praesertim de libero religionis exercitio parti catholicae concedendo, nec non de universa prole in religione catholica educanda. Quod si tandem consensus coram parocho velit renovari, postquam praestitus jam fuerit coram ministro haeretico, idque publice notum sit, vel ab ipsis sponsis parocho notificetur, parochus huic matrimonio non intererit, nisi servatis, uti supponitur, ceteroquin servandis, pars catholica facti poenitens, praeviis salutaribus poenitentiis, absolutionem a contractis censuris rite prius obtinuerit.« — Pri tù omenjeni cerkveni kazni je misliti na kazen izobčenja, ki je sv. očetu za odvezovanje pridržana speciali modo ter jej zapade kot »fautor haeresis« (glej str. 577) katolik, kateri v spoznanji svojega grešnega ravnanja zakon sklene coram ministro acatholico.

Digitized by Google

v navadni obliki ne more dati, ker cerkvene poroke ni bilo, a naredi naj jima »izpisek iz poročne knjige« (Ehe-Matrikenschein) tako-le: »Podpisani spričujem, da sta I. I. in I. I. po v farni cerkvi I. opravljenem trikratnem oklicu dné .. meseca . . . leta . . vpričo I. I., duhovnega pastirja v I., in vpričo obeh prič I. I. in I. I. izrekla obojestransko slovesno privoljenje v zakon.« Ta listina mora imeti kolek za 50 kr.; poročnine pri takem sklepanji zakona duhovni pastir ne smé zahtevati.

5. Če bi hotela mešan zakon skleniti ženin in nevesta, ki nočeta obljubiti katoliške vzgoje vseh otrok in ki še celó trpno pomoč župnikovo zametujeta ter hočeta le samo po nekatoliškem pridigarji poročena biti, moral bi duhovni pastir povedati katoliškemu zaročencu, da bi takó sklenjeni zakon bil pri nas cerkveno neveljaven, ter je tudi prepovedan pod kaznijo izobčenja. Kaže naj mu nadalje silno grešnost tacega ravnanja: veliko pohujšanje med verniki, zaničevanje svete cerkve in njenih zakramentov, silno odgovornost pred Bogom, ker sebe in otroke stavi v največjo nevarnost večnega pogubljenja; povdarja naj, da tak zakon pač ne more biti srečen itd. In ko jima je prijazno sicer a resnobno govoril, oba prosil in opominjal, naj ju slednjič zopet vpraša, če še vedno ostaneta pri svojem sklepu ter še celó zakona cum assistentia passiva nočeta skleniti? Ako rečeta, da ne, pové naj jima župnik odločno, da v tacih razmerah mora odreči vsakoršno pripomoč, ker ne smé pomagati k sklepanju toliko pregrešnega zakona, toraj ju tudi v katoliški cerkvi ne bo oklical. Ako bi bil duhovni pastir že začel z oklicevanjem, ko izvé, da dotična celó trpne njegove pomoči nočeta, bi moral oklice ustaviti. In ko bi bili oklici morda že izvršeni, mora takima poročencema odreči oklicni list; sploh: razun rojstnega lista, katerega odrekati ne more, naj jima ne daje nobene listine.

Tako imenovani »Altkatholiken« so v cerkvenopravnem smislu heretiki, z njimi je toraj pri sklepanji mešanih zakonov ravnati kakor s protestanti. Tudi z brezverci (Confessionslose) ako so od krščanstva odpadli ter so krščeni, bi moral duhovni pastir ravnati kakor z nekatoličani sploh; ali oni v Avstriji ne morejo s katoličanom skleniti zakona, ki bi bil veljaven[1]) in foro

[1]) Tako »Urtheil des k. k. obersten Gerichtshofes« dné 28. oktobra 1884, št. 9896 in 22. nov. 1892, št. 13.594.

Digitized by Google

civili, kajti državni zakonik § 64 pravi: »Eheverträge zwischen Christen und Personen, welche sich nicht zur christlichen Religion bekennen, können nicht giltig eingegangen werden.«

§ 216.

Neveljavno sklenjeni zakon in njega poveljavljenje.

A. Če izvé duhovni pastir, da je bil kak zakon sklenjen z razdiravnim zadržkom, toraj neveljavno, mora zeló previdno ravnati, da, ako je mogoče, poveljavi neveljavni zakon, pa da zakonskega mirú ne podere in tvarinskih grehov ne spremeni v zavedne. Najprej je treba z vso razumnostjo preiskovati lastnijo zakonskega zadržka (skriven ali očiten), kakor tudi lastnijo poročencev (če sta z dobro ali slabo vestjo v zakon stopila, če živita v miru ali vednem prepiru), in misliti na pomočke, s katerimi bi se odvrnila dušna škoda.

I. Ako je zadržek, zaradi katerega je bil zakon neveljavno sklenjen, s k r i v e n, je razločevati, od kod ga je izvedel duhovni pastir, ali iz spovedi ali zunaj spovedi.

1. Kedar duhovnik i z s p o v e d i zakonske osebe izvé, da je bil zakon neveljavno sklenjen, naj preiskuje, je-li zadržek neodjenljiv ali odjenljiv; in v obeh prigodkih, ako je obema neznan, ali pa le eni ali obema osebama znan.

a) Če je zadržek n e o d j e n l j i v in o b e m a n e z n a n, naj spovednik dozdevna zakonska pusti v dobri vesti: ako se zadržek pravno ne more skazati; če bi podučenje o neveljavnosti zakona dalo bližnjo priložnost k zavednemu grehu, ko bi še skupaj živela; in ko bi bila velika nevarnost osramotenja, pohujšanja ali nezdržnosti, ako bi se res ločila. V takem prigodku naj toraj spovednik molči, ker je bolje dopustiti tvarinske grehe, kakor priliko dati zavednim grehom. — Ako je pa neodjenljivi žadržek enemu ali obema z n a n, naj spovednik s prikritim imenom slučaj sporoči škofu in naj potem stori, kakor se mu veleva. Ali bode treba spovedencu naložiti, naj poprosi cerkveno sodnijo, da izreče neveljavnost sklenjenega zakona: kedar se zadržek dá skazati in ni pričakovati mirnega življenja med poročencema, če še ni otrok iz te zveze in tudi od državine strani ni zadržka ozir sklenitve novega zakona; — ali pa bota smela kakor

Digitized by Google

brat in sestra skupaj živeti: ako je zadržek obema znan in se zakon po postavi ne dá razdreti, ker se neveljavnost ne more spričati, ali pa, ker družeta neveljavnosti nočeta dokazati, da bi se pohujšanje ne napravilo (n. pr. pri zadržku telesne nezmožnosti) in če ob enem iz skupnega življenja ne izvira bližnja grešna priložnost. To poslednje privoljenje, da namreč smeta kot brat in sestra še dalje skupaj ostati, se daje le starejim in sploh takim, katerih zdržnost je moralno gotova.

b) Ako je zadržek, zaradi katerega je zakon neveljaven, odjenljiv, je zopet razločevati: če je zadržek obema neznan, in se je, ko bi spovednik o tem podučeval, bati slabih nasledkov, pohujšanja, škode za otročjo vzrejo, ločitve ali nezdržnosti, takrat naj ju pusti v dobri vesti, in naj sporoči škofu, ki ima preiskovati, ali naj se pomaga z izceljenjem v korenini (sanatio in radice), ali naj sploh v dobri vesti skupaj živita. Če se pa iz podučenja ni bati slabih nasledkov, naj duhovni pastir za sedaj molči, dobi naj spregled, in še-le po prejeti dispenzi naj ju poduči. O pridobivanji spregleda glej § 213. — Če je pa razdiraven zadržek le enemu znan, ki ga pa drugemu ne more razodeti zaradi osramotenja, pohujšanja ali druzih hudih škod, tedaj ne smé zakonskega dejanja prositi in mora tudi s kakim resničnim izgovorom družeta odvračati, da ne tirja svoje pravice, in ko bi bil v bližnji nevarnosti nezdržnosti, bi se moral ločiti (n. pr. kam potovati), dokler se spregled ne dobi; — ako pa more spovedenec zadržek družetu razodeti brez nevarnosti, naj to stori, pa z vso razumnostjo, in potem se morata ločiti od zakonske postelje, se zdržati zakonskega življenja in sploh skupno prebivanje v daljno priložnost spremeniti, ko bi se brez pohujšanja in s pametnim izgovorom, n. pr. potovanja, ne mogla popolnoma ločiti, dokler spovednik spregleda ne prejme. — Kedar je pa razdiravni zadržek obema znan, se morata oba zdržati zakonskega življenja, zakonskega dejanja ne smeta ne prositi ne spolnovati, in sploh vkupno bivanje v daljno priložnost spremeniti, ko bi se brez pohujšanja in s pametnim izgovorom n. pr. potovanja ne mogla popolnoma ločiti, dokler spregleda ne dobita in zakona ne poveljavita.[1])

[1]) Kedar koli duhovni pastir pri spovedi izvé zadržek, mora jako previdno ravnati, da ne prelomi spovedne molčečnosti; in če je treba za vnanjo sodbo

Digitized by Google

2. Kedar duhovni pastir zunaj spovedi izvé, da je bil zakon zaradi razdiravnega zadržka sklenjen neveljavno, naj tako-le ravná: Pred vsem naj z vso previdnostjo in natančnostjo preiskuje, ali je bil zakon res z razdiravnim zadržkom sklenjen, v kar mu bodo najbolj služile farne matrike. Ako naznanilo ni resnično, naj dušni pastir naznanilca poduči o neresničnosti naznanila; ako je pa resnično, naj poprašuje naznanilca, je-li zadržek le njemu ali tudi drugim znan, in koliko jih je, ki zanj vedó; če tudi zakonska vesta, da je njun zakon zaradi dotičnega zadržka neveljaven? Ako je razdiravni zadržek samo naznanilcu ali k večjemu le nekaterim znan, na katerih molčanje se je zanesti, naj dušni pastir veleva molčati o tem ter naj pové, da bo sam storil vse, kar je treba k odpravljenju zakonskega zadržka in k poveljavljenju neveljavnega zakona; nato naj napravi prošnjo za spregled skrivnega zadržka, če je odjenljiv. — Če je pa naznanjeni zakonski zadržek zunaj nekaterih zanesljivih molčečih oseb tudi zakonskima znan, naj ju duhovnik kliče in jima pové, da morata zdržna biti, dokler ne dobita spregleda in dokler se zakon ne poveljavi. Pri tej priliki naj ju tudi vpraša, ali sta oba ali vsaj eden v dobri vesti zakon sklenila in dovršila ali ne, ker se mora ta okoliščina povedati v prošnji za spregled.

II. Ako je zadržek, zaradi katerega je bil zakon neveljavno sklenjen, že očiten, ali se je bati, da bi ne postal očiten, je razločevati, je-li neodjenljiv ali je odjenljiv. Če je očiten zadržek neodjenljiv, je dolžnost duhovne sodnije, zakon spoznati za neveljaven in dozdevna zakonska ločiti za vselej. Ako je pa očitni zadržek odjenljiv, naj se napravi prošnja za spregled za vnanjo sodbo, in dokler spregleda ne prejmeta in zakona ne poveljavita, morata dozdevna zakonska vsaj po noči ločena živeti, da se javno pohujšanje odvrne. Tudi v tej očitni prošnji za spregled

dobiti spregled in zakon poveljaviti, naj spovedencu naloži, da mu mora vso reč zunaj spovedi razodeti, ali po okoliščinah, svojemu župniku. Kedar se dá spregled k izceljenju v korenini za sodbo vesti (pro foro interno), naj spovednik pri spovedi tistega soproga, kateremu je zadržek znan, po odvezi od grehov za izvršenje spregleda še pristavi to-le: »Ego potestate apostolica mihi specialiter et expresse demandata matrimonium a te N. cum N. in consensu adhuc permanente nulliter contractum in radice ejus sano et consolido, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro in nomine Patris, et F., et S. S. Passio . . .« To se smé tudi zgoditi, če zadržek ni nobenemu znan in se tudi nobenemu brez največje nevarnosti ne more razodeti; ni pa treba, da bi se prejeti spregled nad obema tako izvrševal, kajti če se izvrši le nad enim, je zadržek odpravljen.

Digitized by Google

se mora določno povedati okoliščina, ali sta z dobro ali s slabo vestjo zakon sklenila in dovršila.

B. Vsak z razdiravnim zadržkom sklenjeni zakon je neveljaven; in ko se zadržek odstrani, s tem dotična združba še ne postane pravi in veljaven zakon, ampak zadevnima osebama sedaj še-le postane možno, pravi zakon skleniti, kar se zgodi s tem, da oba ter eden drugemu vnovič dasta privoljenje v zakon, kajti prva privolitev zaradi zadržka ni bila veljavna. To dejanje imenujemo poveljavljenje zakona, in sicer redno poveljavljenje (convalidatio matrimonii ordinaria), kajti izredno poveljavljenje je tako imenovano izceljenje zakona v korenini (dispensatio v. sanatio matrimonii in radice), s katerim sv. oče v posebno težavnih prigodkih, ko se ne dá izvršiti navadno poveljavljenje, potrdi prvo privoljenje v zakon tako, da ga ni treba več ponavljati, ter s tem zakon ravno tako veljaven postane, kakor bi bil že v svojem začetku, v svoji korenini veljaven, in kakor bi dotičnega cerkvenega zadržka za te dve osebi nikoli ne bilo. Več o tem glej cerkveno pravo. — Ponovljenje obojestranskega privoljenja v zakon pri rednem poveljavljenji je ali skrivno, kedar se zgodi samo med obema zakonskima, ali pa očitno, kedar se zgodi pred duhovnim pastirjem in dvema pričama.

I. Skrivno poveljavljenje neveljavnega zakona je le za sodbo vesti. Ako je bil razdiravni zadržek skriven ter spregledan samo za sodbo vesti, se tudi privoljenje v zakon skrivej ponovi, t. j. za poveljavljenje je dosti, če oba dozdevna zakonska le med saboj vnovič izrečeta privoljenje v zakon, ako je le prva privolitev v zakon se zgodila in forma Tridentina, vpričo lastnega duhovnega pastirja in dveh prič. To ponovljenje privoljenja v zakon se mora pa redno zgoditi: obojestransko v zavednosti dosedanje neveljavnosti zakona, z vso prostostjo in z zunanjimi znamenji. Spovednik mora toraj v tacih prigodkih dotična dozdevna zakonska podučevati, kako naj ponovita privolitev v zakon; a tù je razločevati, ali oba dozdevna zakonska vesta za zadržek, ali pa je samo enemu znan.

1. Če je sedaj spregledani razdiravni zadržek obema znan, morata po dobro opravljeni spovedi, toraj v stanu milosti božje privoljenje v zakon med saboj ponoviti takó, da moški reče ženski, da jo hoče vzeti za svojo pravo ženo, in žena reče možu, da ga hoče vzeti za svojega pravega moža.

2. Ako je zadržek le enemu znan, mora redno ta po dobljenem spregledu svojemu družetu najprej povedati, da je bilo

Digitized by Google

prejšnje privoljenje v zakon neveljavno, pa toliko previdno, da se vzrok neveljavnosti ali pregreha ne razodene in zdražba ne napravi; potem še-le morata oba dozdevna zakonska si vnovič dati privolitev v zakon, kajti penitencijarija v dispenzaciji navadno ukazuje: »Dicta muliere (viro) de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute, ut latoris delictum numquam detegatur.« Posebno slovilo za to ponovljenje ni zapovedano; oni izmed dozdevnih zakonskih, kateremu je neveljavnost zakona znana, naj svojemu družetu reče n. pr.: »Ko je bila najina poroka, je manjkalo pravega privoljenja; jaz ga hočem sedaj dati, ali ga hočeš dati tudi ti?« Jasno je, da je izvršitev tega pogojka zlasti pri poročencih živečih v nemiru in prepiru jako težavna in nevarna reč. Ako toraj mašnik, kateremu je spregled izvršiti, po dobrem prevdarjenji pride do prepričanja, da bi se s tako naznanitvijo neveljavnosti sklenjenega zakona napravila huda zdražba, ali bi se še celó zakon razdrl, naj vso stvar (seveda tectis nominibus) sporoči škofu in razloži ter prosi, naj bi se pri apostolskem sedežu izprosilo ali opuščenje pristavka »altera parte de nullitate prioris consensus certiorata«, ali pa izceljenje zakona v korenini. V prav nujnih okoliščinah škof sam spregleda omenjeni pogojek.[1]) — Skrivno poveljavljenje neveljavnega zakona se ne smé nikoli zapisati v poročno knjigo.

II. Očitno ponovljenje obojestranskega privoljenja v zakon ali poveljavljenje neveljavnega zakona za vnanjo sodbo se zgodi, kedar je razdiravni zadržek očiten, ali se je bati, da bi ne bil očiten, in se spregled dobí po javnem potu. Zgodi se to ponovljenje privolitve v zakon po opravljeni spovedi pred duhovnim pastirjem, v čegar duhovniji imata dotična svoje domovališče in pred dvema pričama, a bolj na tihem in brez slovesnosti, praviloma brez oklicev, v cerkvi pri zaprtih vratih, ali v žagradu, v duhov-

[1]) Pomniti je, da rimska penitencijarija v svojih dispenzacijah najnovejši čas besedam: »Dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata...« časih pristavi: »et quatenus haec certioratio absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu juxta regulas a probatis auctoribus traditas.« Iz tega spoznamo, da se duhovni pastir v največji sili smé oprijeti nauka sv. Alfonza (ki je gotovo »probatus auctor«), kateri za slučaj, kedar se pogojek »certiorata altera parte de nullitate prioris consensus« ne dá izvršiti brez največje nevarnosti, uči, da se skrivno poveljavljenje smé zgoditi na tak način: »Si habeatur copula maritali affectu ex parte conjugis conscii impedimenti per dispensationem jam sublati, intendendo sic exprimere novum consensum ad matrimonium de novo contrahendum; nam ex altera parte inscia impedimenti jam exercetur copula eo affectu ex primo consensu praestito, usque tunc in effectu perseverante.«

Digitized by Google

nijskem poslopji, če zadržek ni obče znan. Ako je pa neveljavnost zakonske zveze, n. pr. civilne poroke, sploh znana v kraji, kjer se ima zgoditi poveljavljenje, tedaj se mora privoljenje v zakon, da se popravi očitno pohujšanje, očitno ponoviti, če škof zaradi posebnih razmer ne ukaže tihega ponovljenja. A v tem prigodku se mora očitno pohujšanje kako drugače popraviti. — Župnik naj to očitno poveljavljenje zakonske zveze vselej zapiše v poročno knjigo; ako je pa neveljavni zakon bil sklenjen v kaki drugi fari, naj to še naznani duhovnemu pastirju ondotnega kraja, da tudi on storjeno poveljavljenje skrbno vpiše v knjigo, kjer je dotični zakon zapisan.

III. Kedar je razdiraven zadržek odnehal brez spregleda samo s tem, da se je reč spremenila (n. pr. različnost vere med krščenim in nekrščenim neha, ko se nevernik pokristijani; zakonska vez mine, ko umrje prejšnji drug itd.), morata dozdevna zakonska ponoviti privolitev v zakon pred duhovnim pastirjem in dvema pričama, kaj pa da bolj natihoma, če zadržek ni obče znan v kraji stanovališča. Tako poveljavljenje se vselej zapiše v poročno knjigo. — Če je bil pa zadržek, ki je prejenjal brez spregleda, skriven, in se ni bati, da bi se kdaj razglasil, morata dozdevna zakonska z dopuščenjem cerkvene oblasti sama med seboj ponoviti privoljenje v zakon.

IV. Zakon, ki je bil neveljaven zarad hlinjenega privoljenja, ali ki mu je bila pomota, ali sila in strah nasproti, se poveljavi: ako dotični drug, ki se je hlinil, res privoli, ali potem, ko je pomoto spoznal ali popolno prostost dosegel, z besedo potrdi, da hoče v tem zakonu živeti: ali pa z dejanjem, t. j. s prostovoljnim sobivanjem skozi delj časa (pol leta), ali s spolnjenjem zakonske dolžnosti popravi pomanjkljivo privoljenje. To molčeče privoljenje onega družeta, ki bi smel zakonsko zvezo spodbijati, veljá le tedaj, če je bil zakon sklenjen po ukazu tridentinskega zbora, t. j. vpričo župnika in dveh prič, in če je privatni zadržek skriven; ko bi bil pa zadržek očiten, ali če se je bati, da bi se ne razglasil, morata dozdevna zakonska pred duhovnim pastirjem in dvema pričama ponoviti privolitev v zakon, seveda na tihem, da se pohujšanje odvrne.[1])

[1]) Pri poveljavljenji zakona se ne ponavlja blagoslov nad ženinom in nevesto, če je bil podeljen pri prvi dasiravno neveljavni poroki; a gledati je na to, da se poveljavljenje zgodi v stanu posvečujoče milosti božje. — Ozir u č i n k o v

Digitized by Google

Dostavek. Če se zakonski mož z osebo, ki je z njegovo soprogo v prvem ali drugem kolenu v rodu, t. j. z njeno sestro, materjo, staro materjo, ali s hčerjo svoje žene; ali s sestro ženine matere, z bratranko, s hčerjo ženine sestre, ali z vnukinjo svoje žene zoper šesto zapoved popolnoma pregreši, tako, da bi bil greh lahko imel očitne nasledke, če jih tudi ni — ravno tako če zakonska žena z rodovinci svojega soproga v prvem ali drugem kolenu, t. j. z bratom, očetom, starim očetom ali sinom svojega moža; ali z bratom moževega očeta, z bratrancem, s sinom moževega brata ali z vnukom svojega moža zoper šesto zapoved popolnoma greši: takrat nastane med dotičnima zakonskima svaštvo, affinitas superveniens, ki njun zakon sicer ne stori neveljaven, a tacega zakonskega moža oziroma ženo zavoljo storjenega prešeštva ipso facto zadene kazen, da zgubi pravico, od svoje žene, oziroma od svojega moža tirjati zakonsko dolžnost (debitum conjugale), vendar mu ostane dolžnost, svojemu nedolžnemu drugu zakonsko dolžnost spolniti, ako jo tirja. Ta jus petendi se pa po storjenem čeravno popolnem prešeštvu ne zgubi:

a) Če je zakonska oseba, navadno žena, bila k grehu primorana, (per vim oppressa), ali s hudim žuganjem zapeljana (per metum gravem inducta, kar pa je le sententia communior et probabilior);

b) ako zakonski ob storjenem prešeštvu dotične sogrešnice ni poznal ali vsaj vedel ni, da je sorodnica njegove žene (ignorantia facti);

c) kedar soprog ob storjenem grehu prav nič ni vedel za cerkveno prepoved (ignorantia juris), ali, kar je pa le sententia satis probabilis, če res ni poznal zažugane kazni (ign. poenae). Spovednik mora toraj v takem prigodku modro in dostojno poizvedati, če je bila pregreha popolnoma storjena in svobodno, pa s poznanjem osebe in cerkvene prepovedi (kar je zlasti pri tacih, ki so bili že prej zaradi tacega zločinstva pri spovedi podučeni in svarjeni). Ako spozná spovednik, da ima res tacega spovedenca pred seboj, mora ga podučiti, da je zgubil pravico tirjati zakonsko dolžnost, in da se mora od

poveljavljenja pravi naše instrukcije § 94: »Convalidatione peracta matrimonium quoad effectus civiles ita considerandum venit, ac si ab initio valide contractum esset. Idem de effectibus ecclesiasticis obtinet, quando vel una tantum pars nuptiarum celebratarum tempore ignorantia facti aut juris detenta fuerit. Alias ad dispensationis remedium confugiendum erit.«

Digitized by Google

žene zdržati, dokler ga škof v zgubljeno pravico nazaj ne postavi, da pa vendar mora nedolžnemu drugu, če tirja zakonsko dolžnost, spolniti voljo. Potem naj mu po primernem opominjevanji naroči, da čez toliko in toliko dni gotovo pride k spovedi; duhovni pastir pa naj med tem pod prikritim imenom grešnikovim napravi prošnjo do škofa. Višji pastir spregled podeli navadno s pristavkom: »remota occasione peccati, et injuncta gravi poenitentia salutari et confessione sacramentali semel quolibet mense per arbitrium tuum statuendum (t. j. vsaj dva meseca zapored). Ko spovednik ta ukaz izvrši, podeli dotičniku pri spovedi sveto odvezo, če je sicer disponiran, in nato mu podelí spregled, morda tako-le: »Et insuper auctoritate mihi delegata dispenso tecum, ut non obstante affinitate, quam contraxisti cum tua uxore ex illicita copula a te habita, debitum conjugale etiam exigere licite possis et valeas. In nomine P. †, et F., et S. S. Amen. Passio etc.

B.

Zakramentali.

§ 217

O blažilih sploh.

Po Kristusu objektivno dovršeno odrešenje naj bi sv. cerkev nad posamezniki vresničevala do konca svetá; v ta namen svojim vernikom po sv. zakramentih naklanja in delí sad odrešenja. A ne le človek, temuč vsa natura, vse stvari božje, žive in nežive potrebujejo odrešenja in sprave z Bogom. Ker je priroda v prepovedanem sadu, če tudi brezvoljno, služila človeku v greh, jo je zadelo prokletstvo božje. »Maledicta terra in opere tuo« je govoril Bog Adamu po storjenem grehu, in od takrat je vsa natura, prej človeku podložna, prijazna, dobra, mu postala sovražna, nepokorna, vabeča ga k grehu in v oblast satanovo, katerej je sama zapadla. Da bi se toraj tudi vsa natura vdeleževala sadú odrešenja Kristusovega ter se rešila prokletstva in satanove sužnosti, in da bi potem človeku zopet služila v dušni in telesni blagor, in Bogu v poveličanje, pa da bi s tem dosegla tudi svojo lastno oslavitev: v ta namen vporablja cerkev zakramentale. Blažila ali zakramentali so bogočastna dejanja, sv. zakramentom podobna, po sveti

Digitized by Google

cerkvi postavljena vsled oblasti blagoslovljenja, ki jo je prejela od Jezusa Kristusa, da z njimi deloma odstranja, kar je nesvetega, deloma pa nesvobodni naturi in ljudem podeljuje božje milosti in dobrote. Ker so blažila sv. zakramentom nekako podobna, moremo tudi pri njih govoriti o tacih rečéh, ki so potrebne k vsacemu zakramentu:

1. Tvarina zakramentalov je vsaka po sv. cerkvi v to določena stvar (oseba ali reč), ki se ima še le blagosloviti, posvetiti; ali je pa že reč blagoslovljena in posvečena, s katero se blažilo izvršuje (n. pr. blagoslovljena voda pri slovesnem škropljenji ljudstva, košček sv. križa, s katerim se daje blagoslov). Potrebno ter splošno slovílo blažil je: klicanje najsvetejšega imena Jezusovega; znamenje sv. križa; molitve od cerkve sestavljene in določene, pa simbolična dejanja (maziljenje, pokladanje rok . . .), in škropljenje z blagoslovljeno vodo. — Zakramental se le tedaj veljavno podeli: *a)* ako je oseba ali reč, ki se ima blagosloviti, posvetiti, vsaj moralno navzoča; *b)* če v to pooblaščeni delivec obred izvršuje, kakor je po sv. cerkvi zaukazan. Zlasti se smejo pri blažilih rabiti samo po sv. cerkvi potrjeni obrazci, katere nam podajajo liturgične knjige,[1] ali sploh taki, katere je odobril odbor za sv. obrede. Drugačne rabiti ali v potrjenih formularih kaj spreminjati, ni dopuščeno.

2. Učinek blažil je: *a)* očiščenje nature, kajti z zakramentali se stvari prokletstvu greha odtegujejo, se prežene hudobni duh, se podeli bramba zoper njegovo zalezovanje, se odvračajo časna zla kot kazni in nasledki greha, in se izbrisujejo po njih odpustljivi grehi. *b)* Posvečenje in blagoslov naturnih stvari, da morejo ljudem služiti v zveličanje pa tudi Bogu in njegovi sv. službi, da postanejo sredstva, po katerih se vdeležujemo božjih milosti in dobrot pa zadržke zveličanja odstranjamo, in da nas pripravnejše storé za sprejem božje milosti. — Blažila res ne delujejo iz dovršenega dejanja, kakor zakramenti, čeravno je njih moč naposled od Jezusa Kristusa; a vendar tudi ne samo iz de-

[1]) Rituale Rom. v najnovejši izdaji podaja med raznimi obrazci za blažila tudi naslednjo »benedictio ad omnia«, katero smé vsak mašnik rabiti takrat, če za dotično blažilo ni posebnega potrjenega formulara: »Adjutorium nostrum . . . Dominus vobiscum . . . Oremus. Deus, cujus verbo sanctificantur omnia, benedictionem tuam effunde super creaturam istam (cr. istas): et praesta, ut quisque ea (eis) secundum legem et voluntatem tuam cum gratiarum actione usus fuerit, per invocationem sactissimi Nominis tui, corporis sanitatem, et animae tutelam, te auctore, percipiat. Per Christum Dominum nostrum. Amen. Nato stvar pokropi z blagoslovljeno vodo.

Digitized by Google

janja delujočega kot kaka navadna molitev, temuč delujejo kakor molitev, podpirana in posvečena od sv. cerkve, ki je vidna namestnica Kristusova. Zakramentali kažejo svojo moč, kedar Bog v svoji previdnosti usliši molitev cerkveno, in se človek ne ustavlja, ampak je delavno sklenjen z njo.

3. Prejemavec zakramentalov je prav za prav le človek, kajti samo njemu v dušni in telesni blagor jih je postavila sveta cerkev; in kedar blagoslavlja in posvečuje druge stvari, vselej namerava, da naj bi blagoslovljene in posvečene reči bile človeku v korist. Sposoben, opravičen in vreden prejeti blagoslov zakramentalov je zlasti le tisti človek, kateri je v zvezi s sv. cerkvijo, v stanu milosti božje, veren, pobožen, vdan v voljo božjo; kdor ni v zvezi s cerkvijo, se redno njenih milosti in blažil ne more vdeleževati. V obče toraj nekatoličanje ne morejo prejemati zakramentalov; samo tak, ki še ni vnanji ud sv. cerkve, pa vse zveličanje od nje pričakuje in si resnično prizadeva, da se ga vdeleži, bi smel cerkvenih blažil deležen postati, da se pospeši njegovo spreobrnjenje. Tudi smé mašnik kot privatnik blagosloviti nekatoličana, ako ga prosi blagoslova.

4. Cerkev delí zakramentale po svojih služabnikih, ki so v sv. redu za to prejeli zmožnost, in katerim daje tudi še posebno pooblastilo. Sposobnost za deljenje blažil imajo zakonito posvečeni škofje in mašniki; dijakoni, kateri po svetem redu prejmó zmožnost blagoslavljati velikonočno svečo pa deliti slovesen krst, toraj tudi vsa ona blažila, ki jih obsega krstni obred; lektorji, ki so prejeli sposobnost blagoslavljati nove sadeže in kruh; pa eksorcisti, ki so po svojem redu zmožni zarotovalci. — Λ zraven sposobnosti treba je za veljavno in pripuščeno deljenje zakramentalov tudi še cerkvenega pooblaščenja.

a) Nekatera blažila izvršuje samo papež, namreč: blagoslov palija, zlate rože, vojvodskega klobuka in meča, božjega jagnjeta (»Agnus Dei«).

b) Škof je v svoji vladikovini pooblaščen za vsa blažila, razun onih, ki so pridržana sv. očetu. Izključljivo smé le škof blagoslavljati sv. olja in izvrševati posvečenja, t. j. z maziljenjem združena blagoslovila, n. pr. posvečenje cerkve, altarjev, kelihov, zvonov . . . (navadnega mašnika more le papež pooblastiti za taka blažila); posvečevati opate, opatinje, pa deliti nižje redove (ord. minores); blagoslavljati sveta oblačila, altarne

Digitized by Google

prtove, korporale . . . tabernakelj, sv. podobe[1]), (izvrševati ta blažila smejo dopuščati škofje vsled petletnih pooblastil navadnim mašnikom; v ljubljanski diecezi je dekanom stalno prepuščena oblast za delitev teh blažil); vsa druga v pontifikalu in ritualu našteta ter škofu pridržana blažila deliti, kar pa smé vladika ordinario jure prepuščati tudi navadnim mašnikom, n. pr. blagoslov cerkvenega temelja, nove cerkve, kapele, pokopališča itd.

c) Mašniki so pooblaščeni za delitev vseh tistih zakramentalov, ki so združeni z opravili njih duhovno-pastirske službe, če le niso pridržani škofu. Farna duhovščina delí jih jure ordinario; izključljivo domačemu dušnemu pastirju pripadajo ona blažila, katera so v zvezi ali združena z zakramenti, koje le farna duhovščina smé deliti. Taka blažila so n. pr. posvečevanje krstne vode, blagoslovljenje novoporočenih, opravila po mrtvih in drugi zakramentali, pri katerih obrednik imenuje župnika kot delivca. Kar je še drugih blažil v misalu in obredniku, jih smé deliti vsak mašnik, samo da v ptuji cerkvi ali kapeli ne brez vednosti in zoper voljo ondotnega župnika.

Da duhovnik zakramentale oskrbuje vredno ter namnožuje njih dejavnost po kolikor se tiče delivca, mora jih deliti v stanu milosti božje, s čistim srcem, živo vero, s pobožnostjo in trdnim zaupanjem, v vsej ponižnosti, in natanko po zaukazanem obredu. Ljudstvo naj duhovnik podučuje o bistvu in koristi blažil, pa o načinu, kako se jih uspešno vdeleževati; prazno vero in zlo rabo zakramentalov naj previdno odstranja.[2])

5. Obred. Pri blažilih, ki se morajo opravljati pri altarji, nosi mašnik pluvijal (brez manipeljna), in če ni dobiti pluvijala, je oblečen v albo in štolo; pri drugih zakramentalih ima samo koretelj in štolo, in le pri bolj slovesnem blagoslovljenji tudi pluvijal. Barva štole in pluvijala je liturgična barva tistega dné,

[1]) Kar tiče blagoslovljanje svetih podob, uči de Herdt: »Notandum est, solam solemnem benedictionem crucis et imaginum reservatam esse episcopis, quae fit publice, cum concursu populi, cum solemnitate, cantu, pluribus ministris etc., non autem privatam, quae fit absque praedicto apparatu a solo sacerdote cum unico ministro.« Enako S. R. C. 12. jul. 1704.

[2]) Pražki provinc. koncil l. 1860 naroča dušnim pastirjem: »Quum non pauci de benedictionibus minus recte sentiant, aut earum fructum vilipendendo aut exaggerando virtutem: de sensu, utilitate et propria vi illorum diligentissime docendi sunt atque monendi, ut . . dum sacramentalibus utuntur, interna cordis devotione ea optime agant, quae per ritum externe significantur.«

Digitized by Google

če za dotično blažilo ni morda ukazano drugače. Pri zarotilih in pri vseh tacih zakramentalih, pri katerih se nahaja zarotovanje, je vselej rabiti vijolična barva. Pri izvrševanji tacih blažil, ki se godé v zvezi s sv. mašo ter ob altarji, morajo goreti luči; pri drugih ni sicer to ukazano, a spodobi se, kakor je tudi želeti, da se zakramentali delé pred podobo križanega Jezusa. Mašnik blagoslavlja vselej stojé in odkrit, kajti on deluje kot namestnik Kristusov in v imenu pa na povelje sv. cerkve ter govorí z Bogom poln spoštovanja in ponižnosti; začenja pa blažilo vselej z besedami »Adjutorium nostrum . . .«, med katerimi se prekriža. Duhovnik ima pri molitvah roke vedno le na prsih sklenjene ter jih pri »Dominus vobiscum« in pri »Oremus« nič ne razprostre, pač pa se pri »Oremus« in pri izgovarjanji presvetega Imena z glavo prikloni h križu. Poslednjič stvar, ki jo blagoslovalja, pokropí z blagoslovljeno vodo v obliki križa, ne da bi kaj govoril zraven. Pri nekaterih slovesnih blažilih rabi se tudi kadilo, in sicer kakor škropilo v križevi podobi. — Kraj za deljenje zakramentalov je cerkev, vendar se taka blažila, ki niso združena s sv. mašo, in za katera ni cerkev izrečno določena kot kraj izvrševanja, smejo tudi zunaj cerkve delíti na spodobnem kraji. Kedar je kaj blagoslavljati pri altarji, se mora zgoditi na listovi strani; vendar se nedostojne reči, n. pr. jedila, ne smejo pokladati na altar, ampak na kako mizo, za to pripravljeno.

6. Ozir s v r h e zakramentalov delímo vsa blažila v tri vrste. Ona namreč imajo ali vpliv satanov preganjati ter nas iz njegove oblasti rešiti, kar stori z a r o t o v a n j e (exorcismus); ali se po njih delé posebne milosti, blagor zemeljski in nadzemeljski, to so b l a g o s l o v i (benedictiones invocativae); ali se pa po zakramentalih osebe ali reči odtegujejo posvetni rabi ter se izročajo v posebno službo božjo, kar učinijo p o s v e č e v a n j a (benedictiones constitutivae).

§ 218.

Zarotovanje.

Da imajo hudobni duhovi nesrečen vpliv na človeka in na vse zavolj človeka vstvarjene reči, nam kaže mnogo zgledov sv. pisma. Kristus je večkrat pokazal svojo moč čez satana, ker ni le zmagovalno zavrgel skušnjave hudobnega duha, ampak je tudi izganjal hudiče iz obsedencev; slednjič je s svojo odrešilno

Digitized by Google

smrtjo zatrl moč hudobe, in človeka odkupil sužnosti tega grozovitega sovražnika. A boja s satanom Zveličar ni odpravil, le olajšal ga je človeku. Hudobni duhovi so s pripuščenjem božjim obdržali moč, da človeku v zveličavni spomin vedne čuječnosti napravljajo skušnjave, mu škodovati skušajo, in nadlegujejo tudi druge stvari, ki so v zvezi s človekom; toraj piše sv. Peter (I. 5, 8—9): »Bodite trezni in čujte; ker hudič vaš zoprnik hodi kakor rjoveč lev okoli in išče, koga bi požrl. Temu se ustavljajte v trdni veri, ker veste, da so vaši po svetu razkropljeni bratje v ravno takem trpljenji.« Naš Zveličar Jezus Kristus je ljudem v tolažbo in pomoč dal svoji cerkvi oblast, da zatira škodljivi vpliv satanov, in da svoje verne varuje njegovega zalezovanja. To oblast je Odrešenik dal svojim aposteljnom, ko jih je prvikrat razposlal v razna mesta judovske dežele, podelivši jim moč, izganjati nečiste duhove (Mat. 10, 1); in preden se je ločil od njih, jih je zagotovil, da tudi oni, ki bodo po njihovi pridigi v njega verovali, bodo delali čudeže, in v njegovem imenu hudiče izganjali (Mark. 16, 17). Katoliška cerkev se je vedno posluževala te jej podeljene oblasti, in je že prva stoletja postavila celó poseben red, ki se imenuje »exorcistat« ali služba zarotovalcev ter podeljuje oblast, izganjati hudobne duhove iz obsedencev (gl. § 18).

Eksorcizem je rotitev, ki se ali naravnost izvršuje, t. j. tako, da se hudobnemu duhu ukaže v imenu božjem, umakniti se iz neke stvari (exorc. imperativus), ali pa nenaravnost, s prošnjo do Boga, naj bi neka stvar bila oblasti in vpliva satanovega rešena (exorc. deprecativus). Po današnji navadi svete cerkve je dopuščeno samo mašnikom izvrševati oblast zarotovanja, a tudi ti smejo najprej rabiti le tiste eksorcizme, ki se nahajajo v krstnem obredu pa pri onih blažilih, katere smé opravljati navadni duhovnik. Za slovesno zarotovanje je treba vsacemu mašniku posebnega ter pismeno danega privoljenja škofovega. V redkem prigodku, ko bi se mu podelila oblast za slovesni eksorcizem, ga mora izvršiti natanko po navodu rimskega obrednika (glej Rit. Rom. Tit. X. c. 1. »de exorcizandis obsessis a daemonio).

To slovesno zarotovanje ima tri dele, katerih prvi je pripravljanje: mašnik in drugi navzoči molijo klečé navadne litanije s psalmom »Deus in nomine tuo salvum me fac . . .« in še nekaj molitev. Drugi del obreda oznanjuje oblast sv. cerkve čez satana: nad obsedencem se bere začetek evangelija sv. Janeza, pa ona oddelka iz evangelijev sv. Marka in sv. Luka, v katerih je pisano o izgnanji hudobnih duhov. V tretjem delu se godi pravo ter slo-

Digitized by Google

vesno zarotovanje: mašnik položi del štole na zatilnik obsedenca, in svojo desnico na njegovo glavo, in govori tri eksorcizme, sestavljene večinoma iz besedi sv. pisma, pred vsacim pa še posebno molitev.[1])

§ 219.

Blagoslovi.

Sv. katoliška cerkev blagoslavlja osebe in reči. Blagoslavljanje oseb ali osebni blagoslovi so ona sv. opravila, s katerimi cerkev po moči presvetega imena Jezusovega prosi milosti božje na kako osebo, da bi bila rešena dušnega in telesnega zla, in da bi jej Bog dodelil kako posebno dobroto na duši in na telesu. Blagoslovljanje reči ali rečni blagoslovi so ona sv. opravila, s katerimi cerkev prosi milosti božje na kake reči, da bi bile v dušno in telesno zveličanje njim, kateri take blagoslovljene stvari rabijo pobožno in verno.

A. Blagoslavljanje oseb je ali splošno, ki se izvršuje navadno nad več osebami h krati, ali pa posebno, kedar se blagoslov podeli le posameznim ljudem. Splošnim osebnim blagoslovom prištevamo:

1. Blagoslov s presv. rešnjim Telesom, o katerem smo že govorili v § 144.

2. Blagoslov s svetinjami; več o njem gl. § 141.

3. Mašnikov in škofov blagoslov, z roko podeljen s tem, da stori duhovnik znamenje sv. križa, govoreč ukazano slovilo. Deli se ljudstvu javno in slovesno pri očitni božji službi, zlasti ob koncu sv. maše (gl. str. 486), po obhajanji (gl. str. 692, po pridigi itd. Mašnik blagoslavlja z enkratnim, škof s trikratnim znamenjem svetega križa, poslužujoč se besedi: »Benedictio Dei omnipotentis . . .«, ali pa »Benedicat vos . . .« Škofje imajo to predstvo, da smejo ljudstvo slovesno blagoslavljati tudi zunaj javne božje službe, celó zunaj cerkve, na katerem koli kraji lastne dieceze (ako ni pričujoč kak cerkveni prednik, ki je višji od njih), molčé storeč znamenje sv. križa. — Privatno smé tudi navadni mašnik blagoslavljati vsak čas posameznike ali njih več skupaj; stori naj nad njimi znamenje sv. križa, govoreč katere koli primerne besede.[2])

[1]) »Exorcismus in Satanam et Angelos apostaticos jussu Leonis XIII. P. M. editus« gl. »Laib. Diöcbl.« 1890, str. 103.

[2]) N. pr. »Benedicat te (vos) omnipotens Deus . . .« ali »Benedictio Dei omnipotentis . . .« Novomašnikom je S. R. C. dné 30. jan. 1878 potrdila

Digitized by Google

4. Apostolski ali papežev blagoslov, ki je, kedar se slovesno deli, združen s popolnim odpustkom. Da se more slehrni vdeležiti tega blagoslova, dovoljuje papež vsem škofom (ako prosijo), da smejo dvakrat na leto, namreč velikonočno nedeljo in še kak drug praznik, ki si ga smejo sami izvoliti, v imenu sv. očeta ta slovesni blagoslov z odpustkom deliti ljudstvu. Prejme ta odpustek, kdor vredno opravi spoved in sv. obhajilo ter v cerkvi pri podelitvi blagoslova navzoč moli za sv. očeta, za blagoslovečega škofa in za sv. katoliško cerkev. — O papeževem blagoslovu, ki se umirajočim deli, smo že govorili; gl. § 208.[1])

Posebnim osebnim blagoslovom prištevamo:

1. Blagoslovljenje in kronanje kraljev. Obred za to redko slovesnost določuje in opisuje Pontificale; gl. poglavje »de benedictione et coronatione regis.«

---

ta-le obrazec za blagoslavljanje: »Oremus! Deus, qui charitatis dona per gratiam S. Spiritus tuorum fidelium cordibus infudisti; da famulis et famulabus tuis, pro quibus tuam deprecamur clementiam, salutem mentis et corporis, ut te tota virtute diligant et quae tibi placita sunt, tota dilectione perficiant. Per Cristum D. n. Amen. (Postea dicatur:) Benedictio Dei omnipotentis Patris et Filii † et Spiritus S. descendat super te (vos) et maneat semper. Amen.«

[1]) Nekateri imenujejo papežev blagoslov tudi ono vesoljno odvezo (absolutio generalis), s popolnim odpustkom združeno, ki jo prejemajo udje tretjega reda sv. Frančiška ob gotovih dnevih. Dandanes smé tretjerednikom svetega Frančiška vsak za spovedovanje potrjen in pooblaščen mašnik deliti vesoljno odvezo, a le pri spovedi. Potem, ko je dotičnemu dal sv. odvezo kakor je navadno, naj še tako-le govori nad spovedencem: »Dominus noster Jesus Christus, qui beato Petro apostolo dedit potestatem ligandi atque solvendi, ille te absolvat ab omni vinculo delictorum, ut habeas vitam aeternam, et vivas in saecula saeculorum. Amen. Per sacratissimam passionem et mortem Domini nostri Jesu Christi; precibus et meritis beatissimae semper Virginis Mariae, beatorum apostolorum Petri et Pauli, beati patris nostri Francisci, et omnium sanctorum; auctoritate a summis pontificibus mihi concessa, plenariam indulgentiam omnium peccatorum tuorum tibi impertior. In nomine Patris et Filii † et Spiritus Sancti. Amen.« Ko bi kdaj ne bilo možno, vse tako govoriti, smé spovednik vesoljno odvezo dati tudi s tem-le skrčenim slovilom: »Auctoritate a summis pontificibus mihi concessa plenariam omnium peccatorum tuorum indulgentiam tibi impertior. In nomine Patris et Filii † et Spiritus Sancti. Amen.« Med tem, ko mašnik daje vesoljno odvezo, vzbudi naj spokornik kesanje nad svojimi grehi. Udje III. reda sv. Frančiška se morejo devetkrat na leto vdeležiti tega blagoslova, namreč božični, velikonočni in binkoštni praznik, ob godu sv. srca Jezusovega, praznik brezmadežnega spočetja Dev. Marije, sv. Jožefa, 17. septembra (sv. Frančišek prejme rane Jez.), 25. avg. (sv. Ludovik, franc. kralj), 19. novembra (sv. Elizabeta kr.).

Digitized by Google

2. Slovesno blagoslovljenje novoporočencev pri sv. maši za ženina in nevesto. O tem blagoslovu smo že govorili v § 161 in v § 214.

3. Blagoslov matere po porodu ali vpeljevanje; več o tem blažilu gl. § 170.

4. Blagoslov romarjev se daje božjepotnikom pred odhodom in po srečni vrnitvi. Po stari lepi uravnavi sv. cerkve naj bi na daljno božjo pot odhajajoči opravili spoved in prišli k sveti maši, ki se ima obhajati za srečen pot, ter naj bi med to sveto mašo prejeli sv. obhajilo. Opravlja naj se ob taki priliki votivna maša »pro peregrinantibus«, ako dotični dan dopušča poželjne maše; sicer se v mašo od dné privzame spomin votivne maše. Po sveti daritvi duhovnik blagoslavlja pred altarjem klečeče romarje ter moli nad njimi antifono: »In viam pacis . . .,« spev »Benedictus Dominus Deus Israel . . .«, in še nekaj primernih molitev; slednjič jih pokropi z blagoslovljeno vodo. Ko se vrnejo božjepotniki, naj bi se zopet v cerkev podali, da se nad njimi izvrši novo blažilo, deloma Bogu v zahvalo za srečno vrnitev, deloma kot prošnja, da duhovni sad božjega pota v njih obstane. Natančneje gl. R. R. Tit. VIII. »Benedictio peregrinorum ad loca sancta prodeuntium« in »Itinerarium« v raznih liturgičnih knjigah.

5. Blagoslov mrličev ali krščanski pokop. Skoz vse življenje spremljuje katoliškega kristijana skrb sv. cerkve, in tudi po smrti nas ne zapusti njena materina ljubezen: ona moli za dušo rajnega, opravlja zanj sv. daritev, da bi mu Bog, ako se ni popolnoma čist ločil od tod, skazal milost, ga trpljenja rešil ter ga k sebi v nebesa vzel. Pa cerkev tudi telesa ne zapusti; kakor mu je v življenji delila mnogotera blažila, tako mu še sedaj, ko je že mrtev, skazuje ljubezen, ter s svojimi blagoslovi izroči truplo črni zemlji, iz katere je vzeto. Telo kristijanovo cerkev še po smrti časti, ker je res vse časti vredno: saj je pri sv. krstu postalo tempelj sv. Duha, je prejemalo ob življenji sv. rešnje Telo in rešnjo Kri Jezusa Kristusa, kar mu je poroštvo častitljivega vstajenja. Obred za krščanski pokop je sveta cerkev natanko določila ter je drugačen za dorasle, in zopet drugačen za otročiče. Prvega obrednik imenuje »ordo sepeliendi adultos«, tega pa »ordo sepeliendi parvulos«. *a)* Obred za pokopavanje doraslih kristijanov, ordo sepeliendi adultos (gl. obrednik ljubljanski str. 129) kliče nam z vsemi svojimi psalmi in molitvami v spomin ostro sodbo božjo, pred katero je bil poklican rajni. Gledé na slabost

Digitized by Google

človekovo se spominja sv. cerkev zadolženosti umrlega. Bil je človek, zavedal se je pameti, razločeval je med dobrim in hudobnim, vojskovati se mu je bilo zoper meso, svet in satana . . ., gotovo je časih padel, grešil, Boga razžalil. Sedaj je zapadel kazni. A cerkev je prepričana, da verna, pobožna molitev živih izprosi rajnim pri Bogu usmiljenja; zato se iz vsega tega obreda glasi milo klicanje po božjem usmiljenji za rajnega. Brž ko mašnik stopi pred truplo umrlega, zdihuje s psalmistom: »De profundis clamavi ad te, Domine . . .«, in še ponižnejša prošnja duhti iz besedi: »Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam etc.« in kmalu na to: »Non intres in judicium cum servo tuo, Domine . . .«. Truplo je že izročeno zemlji, pa cerkev še prosi: »Fac, quaesumus Domine, hanc cum servo tuo defuncto misericordiam, ut factorum suorum in poenis non recipiat vicem etc.« Žalovanje tedaj in klicanje k božji milosti kaže ves »ordo sep. adultos«. — *b)* Popolnoma drugačen je ordo sepeliendi parvulos; gl. obrednik ljubljanski str. 187. Cerkvena zgodovina nam pové, kako slovesno so prva stoletja prenašali trupla mučenikov k zadnjemu počitku. Vesele psalme prepevaje, lepodišeče kadilo zažigaje, obdana z bakljami in raznimi znamenji veselja so prenašali trupla onih, ki so življenje dali za Jezusa in o katerih je bila cerkev prepričana, da so dosegli vzvišeni svoj cilj, večno zveličanje. Pokop mučenikov je bil nekako zmagoslavje. Kaj enacega najdemo pri pogrebu otročičev, to je tacih, o katerih govori Zveličar: »Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum coelorum.« Prepričana, da je »parvulus« že sprejet v nebeško kraljestvo, vravná sv. cerkev njegov pokop kot nekako zmagoslavje. Razodeva se veselje, da je Bog čisto dušo vzel izmed zapeljivega sveta ter jo sprejel med število svojih izvoljencev. Tù ni nikakega žalovanja po rajnem, nobene prošnje zanj, le sveta radost je, ker se je z zamrlim pomnožilo število zveličanih. To veselje cerkev razodeva z belo štolo mašnikovo, z radostnim zvonjenjem, v spevih polnih svetega veselja: »Laudate pueri Dominum . . . Beati immaculati in via . . . Laudate Dominum de coelis etc.« Tudi v molitvah, ki se tù opravljajo, se ne moli kar nič za rajnega, ampak mašnik prosi Boga za ostale žive, naj bi tudi tako srečni postali, da bi deležni bili nebeškega veselja![1]) A kedaj naj rabi duhovni

[1]) Ozir pogreba otrók piše Martinucci: »Non est locus celebrationi missae, quia parvuli suffragiis non egent; et gravis etiam esset error, celebrare missam

Digitized by Google

pastir ta obred? Gotovo le takrat, ako se pokopava »parvulus«, ali, kakor odločno pové obrednik: »infans vel puer baptizatus defunctus ante usum rationis.« Tedaj le za take, ki se pameti niso zavedali, ki Boga še niso mogli razžaliti, ki krstne obleke nedolžnosti gotovo niso omadeževali, ker grešiti celó niso mogli, in ki brž ob smrti pridejo k gledanju božjemu ter ne potrebujejo nobene priprošnje: za te je »ordo sepeliendi parvulos«. Pri nas otroci nekako s spolnjenim sedmim letom pridejo k razumnosti, k spoznanju ter grešiti morejo, zato mora veljati kot splošno vodilo: »Vsi pred spolnjenim sedmim letom zamrli otroci pokopavajo naj se, kakor določuje »ordo sepeliendi parvulos«; vsi po spolnjenem sedmem letu umrli pa, kakor ukazuje »ordo sepeliendi adultos«. Kedor bi toraj devet-, deset- ali še večletne otroke pokopaval v beli barvi, bi prišel v nasprotje z duhom in pomenom obreda, ter bi tacim rajnim celó krivico delal in veliko škodo napravljal: pameti so se zavedali, so več ali manj Boga razžalili, so potrebni molitve, priprošnje, morda zeló potrebni; a to pomoč mu odtegne duhovni pastir, ako ga pokoplje po šegi »sepeliendi parvulos.[1]) — O kraji krščanskega pokopa gl. § 132.— Jasno je, da more cerkev le takim dovoliti čast krščanskega pokopa, ki so bili njeni udje in so jej do zadnjega ostali zvesti, toraj mora odrekati cerkveni pokop:

a) Vsem neudom, toraj: nekrščenim, če so tudi brez sv. krsta umrli otroci krščanskih roditeljev[2]); znanim in javnim izobčencem, pa z imenom v prepoved dejanim, če pred svojo

votivam Angelorum, quae nullam relationem cum pueris habet.« Smé pa se po otroškem pogrebu opraviti sv. maša na namen živih, a ne praesente corpore.

[1]) Čeravno bi otrok, več kot sedem let star, bil na videz še ves priprost, popolno nedolžen, bi se pri njem vendar ne smelo odstopiti od splošnega pravila, kajti vnanjost mnogokrat moti. Tako je izrekla tudi cerkvena oblast Umrl je namreč deček, še ne celih devet let imajoč. Njegov župnik menil je za-se popolno prepričanje imeti, da je otrok še čisto nedolžen in da rajnega po vsej pravici smé prištevati nebeščanom ter ga pokopati po obredu za otročiče. Ko pa so vprašali v Rimu: Quid dicendum de parocho, qui ita se gessit?« — je S. R. C. odgovorila 7. sept. 1851: »Male se omnino gessit.«

[2]) V dvomu, je li dete krščeno ali ne, ali če je veljavno krščeno ali ni, smé se cerkveno pokopati. Ako umrje brez sv. krsta dete še v maternem telesu, preden se je rodilo, pokoplje se z materjo vred kot del njenega telesa. Znana Instr. Past. Eichstaedt. za tak prigodek ukazuje: »Si constet certo, matrem praegnantem mortuam esse, foetus partu caesareo, idest facta caute sectione extrahi debet et, si fuerit vivus, baptizari, si vero mortuus deprehendatur, in utero matris repositus unacum ea sepeliatur.«

Digitized by Google

smrtjo kar nobenega znamenja kesa niso dali[1]) in tudi želje po spravi s cerkvijo niso razodevali; znanim in zavednim krivovercem, razkolnikom in odpadnikom, če kot taki umrjó.

b) Takim udom katoliške cerkve, ki kot očitni grešniki umrjó, ter se s tem časti cerkvenega pogreba storé nevredne. Takim prištevamo: v dvoboju padle, če tudi pred smrtjo dajo znamenja kesanja (a več o njih gl. str. 589); samomorilce, kateri pri polni pameti in zdravi zavednosti, vedé in hoté, toraj premišljeno in z namero sami sebe končajo, in pred smrtjo nobenega znamenja pokore ne dajó[2]); očitne in znane grešnike, ki brez pokore umrjó (a njih grešnost in nespokornost mora biti gotova in toliko znana, da bi iz privolitve cerkvenega pokopa nastalo pohujšanje); take, kateri spoznavši bližnjo smrtno nevarnost, so se ponujane sv. zakramente umirajočih prejeti trdovratno in pred pričami branili[3]); one, o katerih je obče znano, da še enkrat na leto niso zakramentov sv. pokore in sv. rešnjega Telesa prejemali, in ki brez vsacega znamenja kesanja umrjó (več o tacih glej str. 552). — Ozir odreke cerkvenega pokopa sploh ljubljanski obrednik (str. 142) tako-le veli: »Cum tamen ecclesiastica sepultura in certis praecipue casibus raro sine magna turbatione negetur in externa communione ecclesiae defunctis, cumque in hac materia oriri soleant quaestiones et dubitationes frequentissimae, etiam ipse parochus haud facilis esse debet ad negandam suis parochianis sepulturam ecclesiasticam, sed re semper diligenter pervestigata, casum, praecipue si in eo dubium occurrerit, genuine exponens, prius recurrat ad ordinarium, ejusque consilium, seu decretum exspectet.«

---

[1]) Ako je izobčenec pred smrtjo razodeval znamenja kesanja, smé se sicer cerkveno pokopati, a prej se mora nad njim izvršiti odveza od cenzure; gl. Rit. Rom. Tit. III. c. 4 »Ritus absolvendi excommunicatum jam mortuum.«

[2]) Tudi tù velja: »In dubio odia sunt restringenda.« V dvomnih slučajih naj toraj duhovni pastir dovoljuje cerkveni pokop, a bolj natihoma, brez posebnih slovesnosti.

[3]) Na vprašanje: »An sit deneganda sepultura, si sacerdos solus testis fuerit repulsae et impoenitentiae moribundi?« odgovarja Gury: »Negative, nisi aliunde ipsi denegari debeat, sed tacere debet sacerdos de impia dispositione moribundi, et sinere, ut credatur, eum fuisse sacramentis rite expiatum. Debent enim vitari scandala, quantum fieri potest.«

Digitized by Google

B. Blagoslavljanja reči ali rečni blagoslovi se izvršujejo nad vsem, kar človeka obdaja, kar ima in rabi, da bi mu postalo v telesni in dušni blagor. Cerkev blagoslavlja človeku stanovališče, hišo, ki naj bi bila nekaka podoba hiše božje, cerkvenega poslopja. Pobožni kristijanje so že prva stoletja časih prosili, naj bi jim sv. cerkev blagoslovila njih stanovanja, hiše, da bi bile zavarovane pred zlim vplivom hudobnega duha in napolnjene milosti in blagoslova božjega. Za tako blagoslovljenje ima ljubljanski obrednik (str. 226) trojni obrazec: »Benedictio domus novae«, »benedictio loci (domus)« in »benedictio thalami.« — Cerkev kliče po svojih zakramentalih blagoslov božji tudi nad vse reči, katere človek ima in rabi, da bi mu ne bile v pogubo, ampak v časno in večno srečo. Ona blagoslavlja nove sadeže, jedila in pijače . . .; in Rituale Romanum imenuje kot »benedictiones non reservatae« med drugimi: benedictio vini in festo S. Joannis Ap. et Evang., candelarum in festo S. Blasii Ep. et Mart., instrumentorum Organi in ecclesia, vexilli[1]) processionalis, domus scholaris noviter erectae, viae ferreae et curruum, novi pontis, fontis, putei, fornacis calcariae, seminum, cujuscumque medicinae, apum, pecorum et jumentorum, equorum, animalium peste vel alio morbo laborantium . . . podajavši za vsakatero teh blažil dotični formular.

§ 220.

Posvečevanja.

Posvečenje vtisne osebi ali reči poseben značaj, jo odtegne posvetni rabi ter jo določi za božjo službo, za bogočastno porabo. Učinek posvečenja je toraj vselej dvojin: kaka oseba ali reč se posveti božji službi ter v ta namen prejme višjo moč, in hkrati postane za druge nosilec milosti in blagoslova. Deliti se ima ta blagoslov pri posvečenih osebah po njih delovanji, pri posvečenih rečeh po njih uporabi. Bistvena razlika med blagoslovi in posvečevanji je toraj v tem, da blagoslovljenje ne spremeni stanja osebe

[1]) Ozir društvenih zastav je C. S. Off. dné 3. sept. 1887 izdala naslednji dekret: »1. Non esse benedicenda vexilla, nisi earum societatum, quarum statuta ab auctoritate ecclesiastica adprobata fuerint, ab eaque aliquo modo dependeant et aliquod religionis signum, nullum autem emblema reprobandum praeseferant. 2. Non esse admittenda (namreč ad introductionem in ecclesiam), nisi vexilla confraternitatum, et quae benedicta fuerint uti supra.«

Digitized by Google

ali reči, ampak se le na njo prosi moč blagoslova božjega, zato se blagoslovi smejo ponavljati; posvečenje pa osebo ali reč postavi za stalno v vrsto svetih stvari, in se torej nad isto rečjo ne smé ponavljati. Blagoslovi nimajo vselej zagotovljene svoje moči; oni svoj namen dosežejo, kedar Bog po svoji neskončni modrosti za dobro spozná, uslišati željo, voščilo ali prošnjo tega, ki blagoslavlja, ali tega, kateri prejema blagoslov. Njihova moč se toraj večinoma ravná po vrednosti delivca in prejemavca; — posvečevanje pa ima vsled cerkvene oblasti vselej svojo moč, bodisi delivec ali prejemavec vreden ali ne.

A. Posvečevanja oséb so vsa pridržana škofom, namreč deljenje nižjih redov (glej § 18), in slovesno posvečevanje opatov in opatic. Natančni obred glej Pontific. Rom. »de benedictione abbatis« pa »de ben. abbatissae«.

B. Posvečevanja réči se ali ozirajo na skrivnosti cerkvenega leta in se izvršujejo ob gotovih časih in dnevih, ali pa niso v zvezi s cerkvenim letom, ter se godé, kedar je ravno treba. Rečnim posvečevanjem, ki se oklepajo cerkvenega leta, prištevamo:

1. Posvečevanje svéč na praznik Marijinega očiščevanja, ki je v tesni zvezi z dogodbo tega dné: blažena Devica prinese nebeško dete v tempelj ter opravi dar očiščevanja in bogaboječi starček Simeon Jezusa pri tej priliki imenuje »luč v razsvetljenje nevernikom in v čast Izraelu svojemu ljudstvu.« Po tem blagoslovu sveč se tudi praznik imenuje »Svečnica«. Na ta dan pred sv. mašo posvečene sveče imajo pred vsem namen, da jih duhovstvo in ljudstvo pri naslednji procesiji prižgane nosi v rokah kot jako pomenita znamenja, in pa da se tudi pozneje rabijo pri božji službi kot oznanovalci verskih idej, svetih resnic. O pomenu luči sploh in svéč posebej gl. § 138 sub 1. Obhod z gorečimi svečami okoli cerkve, ki je baje že od enajstega stoletja v navadi, nas spominja tistega pota, katerega je ta dan storila devica Marija z nebeškim detetom v Jeruzalemski tempelj, da ga je darovala nebeškemu Očetu. Prižgane sveče v rokah vdeleževalcev procesije naj bi pa dajale na znanje veselje, da nas je luč Jezusove vere razsvetlila, in trdni sklep, po tej sv. luči se vedno ravnati. — Natančni obred za »benedictio et distributio candelarum« glej Missale: in festo purif.; obrednik ljublj. str. 250 »de processione in die purif. B. M. V.; in za cerkve, kjer le en mašnik izvršuje to sv. opravilo, podaja navod Memoriale rituum, Tit. I.[1])

[1]) To posvečevanje sveč, kakor tudi posvečevanje oljk na cvetno nedeljo, pripada onemu mašniku, ki ima naslednjo slovesno mašo (S. R. C. 1. sept. 1838); le domači škof ni vezan na to določilo (S. R. C. 23. maja 1846).

Digitized by Google

2. Posvečevanje pepéla in pepeljenje na pepelnično sredo naj bi nas spominjalo, kako minljivo je vse posvetno, in naj bi nas priganjalo k pokori za storjene grehe. V prvih stoletjih krščanstva je cerkev pepelila samo očitne grešnike, kateri so ob začetku 40danskega posta pričenjali naloženo javno pokoro, a sčasoma so se iz ponižnosti in pobožnosti tudi drugi kristijanje med spokornike družili k pepeljenju, in slednjič je l. 1091 cerkv. zbor v Beneventu zapovedal splošno pepeljenje, kakoršno je dandanes lepa in jako pomenita šega. Gl. tudi § 138. — Obred tega blažila in pepeljenja gl. Missale: fer. IV. cinerum, in za manjše cerkve Memorale rit. Tit. II.

3. Posvečevanje palm ali oljk in druzega mladega zelenja in cvetja na cvetno nedeljo in obhod okoli cerkve pred véliko mašo nam stavi pred oči, kako je Jezus na osličku sedeč jezdil v Jeruzalem, kamor ga je spremljala velika množica, mu v čast in slavo pot potresala z vejami, pa veje palmove in oljkine v rokah mu veselo klicala: »Hosana sinu Davidovemu! češčen bodi, ki pride v imenu Gospodovem.« Ta bogočastna šega je v katoliški cerkvi starodavna, v osmem stoletji že splošna, in zlasti v srednjem veku še veliko slovesnejše izvrševana kot dandanes. Palmove veje so znamenje veselja in zmage, toraj tudi znamenje Jezusove zmage čez smrt in pekel; oljkine in druge zelene vejice razodevajo naše upanje, da bomo s Kristusom častitljivo od smrti vstali. Oljka je tudi znamenje miru, z njo toraj pozdravljamo Jezusa kot kralja mirú in sprave, katero nam je pridobil s svojim trpljenjem in smrtjo. Muževne ali že zelene veje naj bi vernike opominjale, da morajo tudi oni oživeti, iz smrtnega spanja pregreh vstati, tako rekoč ozeleneti v resnični pravi pokori, da niso podobni suhim vejam, ampak živim sadonosnim drevesom. Da bi se vsega tega večkrat spominjali in po cerkvenem blažilu božje varstvo dosegali, verniki oljkine veje in drugo posvečeno lesovje na dom jemljó in na kakem očitnem kraji shranjujejo do cvetne nedelje prihodnjega leta. — Kar tiče obred gl. Missale: dominica in palmis; ljubljanski obrednik str. 251 »de processione in die palmarum«; pa Memoriale rit. Tit. III.

4. Posvečevanje raznega olja na véliki četrtek med pontifikalno mašo, katero se zgodi vselej javno v cerkvi in nikoli v domači škofovi kapeli. To posvečevanje, ki je le škofje smejo izvrševati, ima svoj začetek v apostoljski dôbi, in že v petem stoletji je bilo ukazano, da se sme samo véliki četrtek goditi. Prve čase so morali duhovni pastirji osebno priti k temu posvečevanju ter prejeti sveta olja, ali pa mesto sebe poslati kakega mašnika, dijakona ali vsaj subdijakona, a nikoli lajika. Od osmega stoletja naprej so smeli daljni župniki, njih osem ali deset skupaj, mesto sebe pošiljati mašnika, da je prinašal sv. olja za vse skupaj; bližnji duhovni pastirji so morali priti osebno. To je veljalo v nekaterih diecezah noter do 18. stoletja. Dandanes vsaka dekanija pošilja svojega človeka lajika po sv. olja; a gledati je na to, da je ta sel

Digitized by Google

zanesljiv, spoštovan mož, ter da sv. olja nosi v dobro zaklenjeni skrinjici. — O pomenu olja sploh in o posvečenih oljih posebej gl. § 139; o posodah za sv. olja gl. str. 373. — Olja posvečuje škof véliki četrtek jako slovesno, in obdaja ga pri tem sv. opravilu: dvanajst mašnikov v belih mašnih plaščih, v spomin 12 aposteljnov, ki jih je Jezus ta dan okrog sebe imel; sedem dijakonov pa sedem[1]) subdijakonov v beli opravi, katerih eni nosijo sv. olja. Bolniško olje (ol. infirmorum) posvečuje se med véliko mašo po povzdigovanji, in sicer pred besedami: »Per quem haec omnia . . .« gl. str. 479; po zavživanji pa krizma in krstno olje (ol. catechumenorum). — Natančneji obred podaja Pontificale Rom.; gl. ondi »de officio in fer. V. coenae Domini, cum benedicitur oleum catechumenorum et infirmorum, et conficitur chrisma.«

5. Posvečevanje ognja, velikonočne sveče in krstne vode na véliko soboto. Kakor pogašenje luči po cerkvi pomenja Jezusovo smrt, tako iskra, ki se ukreše iz kremena, naznanja novo življenje Gospodovo, njegovo vstajenje iz skalnatega groba. Luč naj bi pa tudi vernika opominjala, kaj se mora v njegovem srcu goditi, zato mašnik posvečevaje moli: » . . . ut ab eo lumine accendamur, atque illuminemur igne claritatis tuae: et sicut illuminasti Moysen exeuntem de Aegypto, ita illumines corda et sensus nostros, ut ad vitam et lucem aeternam pervenire mereamur.« Brž potem blagoslavlja mašnik pet kadilnih zrn za velikonočno svečo ter ogenj in zrna pokropi z blagoslovljeno vodo. Verniki si jemljó posvečenega ognja na dom in z njim podnetijo tisti dan ogenj v zaupanji na božjo vsegamogočno varstvo pred hudim. Nato dijakon nese stalnico s tremi roglji, na katerih vsacem je nataknjena bela sveča, in k velikemu altarju gredé se sveča za svečo s posvečenim ognjem vžge, prva prècej ob vstopu v cerkev, druga sredi cerkve, in tretja pred velikim altarjem. Ko je vsaka sveča vžgana, dijakon s stalnico vselej poklekne in drugi z njim vred in dijakon zapoje: »Lumen Christi«, ter prejme odgovor: »Deo gratias!« Trirogelj pomenja, da v pravi veri razsvetljen človek v Bogu spoznava skrivnost presv. Trojice. S posvečeno lučjo se potem prižge tudi velikonočna sveča in svetilnice po cerkvi. Angelj v belem oblačilu je nekdaj pri grobu Kristusovem oznanil veselo vest: »Vstal je«; onega poslanca božjega predstavlja dijakon v beli opravi, ki isto veselje sporoča na treh krajih cerkve: pri vhodu, kjer je bil nekdaj prostor odmenjen katehumenom; sredi cerkve, na kraji krščanskih vernikov; in pred velikim altarjem, kjer je mesto za duhovstvo. Vsem toraj velja veseli glas: »Vstal je Kristus, naša luč!« — Tudi velikonočna sveča je simbol od smrti vstalega Zveličarja; voščena sveča sama pomenja človeško naturo Kristusovo, luč pa, s katero se prižge sveča, spominja na božjo naturo Njegovo. Pet že prej posvečenih kadilnih zrn se

[1]) Sedem dijakonov in sedem poddijakonov je bilo po nekdanjem cerkvenem pravilu odkazanih vsaki stolnici.

Digitized by Google

v podobi križa vtakne v svečo, kar pomenja pet ran Gospodovih, ki jih je Kristus tudi še po vstajenji obdržal na poveličanem svojem telesu. Posvečevanje velikonočne sveče ni blažilo v pravem smislu, ampak je prav za prav le veličastna hvalna in zahvalna pesem na Jezusa Kristusa, ki je s svojim častitljivim vstajenjem premagal smrt in satana ter nas zagotovil tudi našega vstajenja; toraj dijakon v tej pesmi kliče nebo in zemljo, da z njim vred hvali in slavi vstajenje Gospodovo. Nad svečo samo se toraj ne izvršuje nikakoršno posvečevanje v navadnem pomenu, ampak zgodi se združenje že prej posvečenega ognja in kadila s svečo. Ker spada med dijakonova opravila, slovesno peti evangelij, blagovest, zato tudi posvečevanje velikonočne sveče on izvršuje, kajti spev: »Exultet jam angelica turba coelorum . . .« je blagovest, veselo naznanilo Kristusovega vstajenja. Štirideset dni je bil Jezus na zemlji po svojem vstajenji, in štirideset dni je tudi velikonočna sveča v cerkvi ter se prižiga pri slovesni božji službi[1]); na praznik vnebohoda Kristusovega se zopet spravi, v spomin, da ta dan je on zapustil zemljo in se nazaj podal v svoje nebeško veličastvo. — Krstna voda se posvečuje véliko (in binkoštno) soboto, ker so v prvih časih zlasti ta dva dni slovesno krščevali. Zastavljen je namreč sv. krst na skrivnosti smrti in vstajenja Jezusa Kristusa, toraj na Veliko noč; pa tudi na skrivnost svetega Duha, toraj na Binkošti. Apostelj Pavel piše Rimljanom (6, 3—4): »Ali ne veste, da, katerikoli smo krščeni v Kristusu Jezusu, smo v njegovi smrti krščeni? Pokopani smo namreč z njim po krstu v smrt, da, kakor je Kristus vstal od mrtvih po veličastvu Očetovem, tako tudi mi v novem življenji hodímo«; in Janez Krstnik je pričal o Jezusu: »On vas bo krstil v sv. Duhu in v ognji« (Mat. 3, 11). Na Velikonoč je Kristus iz groba vstal; tudi človek naj iz groba vstane k novemu življenju. K tacemu novemu življenju pa vstane človek v sv. krstu; in to novo življenje v njem učini sveti Duh, ko s svojimi milostmi napolni srce krščencu, kakor je binkoštni praznik nad aposteljne prišel in so »krščeni po sv. Duhu« bili napolnjeni z božjim duhom ter vsi prestvarjeni. Zavolj te notranje tesne zveze med sv. krstom in med praznikovo skrivnostjo je ukazano, da se krstna voda mora slovesno posvečevati ne le véliko, ampak tudi binkoštno soboto, če bi se tudi morda še nič ne bilo porabilo od vode na velikonočni preddan posvečene (S. R. C. 13. apr. 1874). Nekak uvod k posvečevanju krstne vode so čitanja iz star. zakona ali prerokbe, v katerih so zaznamnjane podobe ali obljube sv. krsta, ki ga je Jezus zapovedal v novem zakonu. Po tem branji gré mašnik z vsem spremstvom h krstnemu kamnu v procesiji; spredaj se nosi križ in goreča velikonočna sveča, in gredé se pre-

[1]) Cereus pasch. accenditur ad Miss. et Vesp. solemn. in triduo Pasch. Sabb. in Alb. et in Dom. usque ad Asc. Dom., non vero quando adhib. c. viol. S. R. C. 19. maji 1607.

Digitized by Google

pevajo besede 41. ps.: »Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus . . .«, naznanjujoč hrepenenje po Bogu, s katerim se duša sklene pri sv. krstu. Končavši dve pričetni molitvi poje mašnik prelepo in slovesno predglasje. Med to prefacijo duhovnik vodo v posodi z roko razdeli v podobi križa, v znamenje, da ima sv. krst posvečujočo moč od daritve Kristusove na križu; se dotakne z roko vode po vrhu, naznanjujoč, da bo ta voda odsihmal pod posebnim varstvom božjim, in kakor se je nekdaj Duh božji pri stvarjenji razprostiral nad vodami, tako se bo razprostiral s svojo milostjo tudi nad tistimi, kateri prejmejo sv. krst; stori z roko nad vodo tri križe zapored, in potem nekoliko vode iz posode na vse štiri kraje svetá pluskne, kar pomenja prošnjo, naj bi bila vsem ljudem in rodovom v zveličanje Jezusova daritev na križu, od katere sv. krst ima svojo moč. Potem spremení glas in v vodo trikrat dihne, v znamenje, da po sv. krstu daje Bog človeku dušno življenje, kakor mu je bil nekdaj dal po navdihnjenji dušo in življenje; nato velikonočno svečo, ki je podoba Kristusa, trikrat potakne v vodo, kar pomenja, da hoče Kristus sam po milosti sv. Duha to vodo posvetiti in jej dati moč, krščence grehov očiščevati, toraj mašnik trikrat in zmiraj bolj živo prosi: »Descendat in hanc plenitudinem fontis virtus Spiritus Sancti.« Nato se vzame nekoliko te posvečene vode v posebno posodo, in duhovnik po cerkvi gredé z njo kropí pričujoče vernike, v opominj, da so tudi oni pri sv. krstu se vdeležili očiščenja in posvečenja, in da naj se spominjajo tiste obljube, ki so jo takrat storili Bogu. Od te posvečene vode, kateri še niso primešana sv. olja, smejo tudi verniki seboj na dom jemati.[1]) Sedaj še-le vlije mašnik nekoliko sv. krstnega olja, potem nekoliko sv. krizme, in poslednjič obojega skupaj v krstno vodo, v znamenje milosti, koje se delé pri sv. krstu. — O b r e d za blažila vélike sobote natanko opisuje Missale, gl. »sabbato

[1]) Da dovolj ostane posvečene vode za krščevanje, pa da je tudi verniki dobé za na dom kolikor želé, je pri mnogih cerkvah v navadi, da že prej blizo krstnega kamna pripravijo veliko posodo navadne vode in v to neposvečeno vodo vlijejo po nekoliko krstne vode, predno ji primešajo sv. olj. A na ta način navadna voda v veliki posodi n e p o s t a n e p o s v e č e n a, ker se ji je manj posvečene prililo, kakor je bilo neposvečene; tù veljá: »Pars major trahit ad se minorem«. Da ostane zadostno krstne vode in da tudi ljudstvo dovolj res posvečene vode za pobožno rabo dobí, naj duhovni pastir ravná tako-le: Začetkoma naj se kotliček krstnega kamna celoma napolni z vodo, ter naj se posvečuje noter do primešanja s sv. olji. Takrat pa naj se vzame iz njega ter v pripravljeno dovolj veliko p r a z n o posodo vlije te posvečene vode za ljudstvo. Ali ker je je premalo, naj se jej prilije navadne vode, toda gotovo manj, kot je posvečene, tako vsa voda postane posvečena. To prilivanje se smé ponavljati tolikrat, da je dovolj blagoslovljene vode, in gledati je samo na to, da se nikoli več navadne vode ne prilije, kakor je prejšnje že posvečene v posodi (de Herdt).

Digitized by Google

sancto«; cerkvam pa, kjer mašnik ta opravila izvršuje brez dijakona in subdijakona, podaja dotični navod »Memoriale rituum«, Tit. VI.

6. Navadno posvečevanje vode. Od nekdaj je imela voda pri nevernikih in Izraelcih višji pomen ter so jo rabili vsi narodi pri svojih daritvah. Sploh pomenja voda očiščevanje zunanje in notranje. Judom je pomenjala voda tudi: blagoslov božji, srečo, zveličanje. V novem zakonu je voda še veliko višje povzdignjena. Jezus jo je izvolil v vidno znamenje prvega in najpotrebnejšega zakramenta ter po njej v sv. krstu človeka očiščuje vsega greha in kazni, in ga posvečuje v otroka božjega. Zarad tega je sv. cerkev že od nekdaj vodo posvečevala ter jo rabila pri raznih blažilih, da kakor je pri sv. krstu znamenje v očiščevanje vseh grehov in vseh kazni in v znamenje posvečevanja, naj bi tudi pri blažilih pomenjala očiščenje duše in posvečenje človeka in tudi drugih reči. Še lepše se razodeva pomen in raba posvečene vode v tem, da se jej primeša blagoslovljene soli, ki je že sama na sebi simbol jakosti, prijetnosti, izvrstnosti in tudi modrosti, bistroumnosti pa sredstvo zoper trohljivost, spridenost. Kaj več o skrivnostnem pomenu vode gl. str. 384, in o pomenitih lastnostih solí str. 380. — Učinki pobožne rabe posvečene vode so razvidni iz molitev, ki jih opravlja mašnik ob posvečevanji soli in vode. Blagoslovljena voda nam *a)* izbrisuje odpustljive grehe in časne kazni, ako se v duhu pokore z njo pokropimo;[1]) *b)* je imeniten in zdaten pomoček zoper zalezovanja in vpliv hudobnega duha, kajti cerkev prosi pri tem zakramentalu: »Effugiat atque discedat a loco, in quo aspersum fueris, omnis phantasia et nequitia vel versutia diabolicae fraudis omnisque spiritus immundus etc.«; *c)* nas oteva bolehnosti, slabosti, in odvrača razna zla, ker mašnik vodo posvečevaje moli k Bogu: » . . . ad morbos pellendos divinae gratiae sumat effectum, ut quidquid in domibus vel in locis fidelium haec unda resperserit, careat omni immunditia, liberetur a noxa: non illic resideat spiritus pestilens, non aura corrumpens; discendant omnes insidiae latentis inimici etc.«

Zavoljo tolike moči tega blažila želi sv. cerkev, da verniki posvečeno vodo tudi doma shranjujejo, in da se je prav pridno ter z velikim zaupanjem poslužujejo, kakor se je ona jako pogostokrat poslužuje; rabi jo pri vseh blagoslavljanjih in posvečevanjih, ponuja jo vernikom ob cerkvenih durih, z njo kropi bolnike, umirajoče in mrtve itd. Zlasti pa še ukazuje, da se vse nedelje (na praznike med tednom ne) po vseh stolnicah, kolegijatnih in župnijskih cerkvah pred glavnim ali velikim opravilom

[1]) Sv. Alfonz Lig., pojasnjujoč ta učinek pravi: »Sententia communior et verior tenet, per Sacramentalia non remitti venialia ex opere operato, sed tantum quia per ea prius motus doloris aut charitatis in nobis excitatur, quo venialia remittuntur. Hinc omnibus fidelibus consultum sit, post sumptionem aquae benedictae... se excitare ad actum doloris, sive amoris (VI. n. 92).

Digitized by Google

zbrani verniki slovesno poškropé s posvečeno vodo, tudi tedaj, če ni pete maše, ali čeravno je izpostavljeno sv. rešnje Telo (S. R. C. 18. jul. 1885). Ta »Asperges je v omenjenih cerkvah integrujoč del nedeljske božje službe ter izostane samo tedaj, če ima škof to opravilo, kajti on že pri vstopu v cerkev pokropi ljudstvo. Caerem. Episc. L. II. c. 31 namreč določuje: »Si episcopus celebrare voluerit solemniter, non esset facienda hujusmodi aquae benedictae aspersio.« Po tem kropljenji s posvečeno vodo naj bi bili zbrani verniki očiščeni malih grehov, da bi več sadú prejemali iz daritve sv. maše, in naj bi se odganjala moč satanova, zalezovanje hudobnega duha in vse, kar bi utegnilo kristijane v pobožnosti motiti pri božji službi. Pa še drugega pomena je to kropljenje ljudstva: ob nedeljah obhajamo spomin Kristusovega vstajenja, pa se tudi spominjamo svojega lastnega skrivnostnega vstajenja s Kristusom, ki se je zgodilo v sv. krstu. Nedeljsko pokropljenje s posvečeno vodo toraj vernikom v spomin kliče zakrament sv. krsta, pri katerem smo bili očiščeni vsega greha in vse kazni, za katero milost naj bi se zlasti pri tej priliki Bogu zahvalili ter krstno obljubo ponovili. — Obred za to kropljenje Missale tako-le opisuje: »Sacerdos celebraturus (toraj ne kdo drugi ali morda dijakon), indutus pluviali coloris officio convenientis (ali vsaj v albi in s štolo dotične barve) accedit ad Altare et ibi in gradus cum ministris genuflexus, etiam tempore paschali, accipit a Diacono aspersorium, et primo ter aspergit Altare (t. j. »scabellum, non mensam« in sicer najprej v sredi, potem na evangeljski in slednjič na listovi strani. Ako je na tem altarji izpostavljeno sv. rešnje Telo, se mora opustiti kropljenje darilnika), deinde se[1]) (dotaknivši se s kropilom lastnega čela), et erectus ministros, incipiens antiphonam »Asperges me« (v velikonočnem času »Vidi aquam«). Et chorus prosequitur »Domine hyssopo . . .« Interim celebrans aspergit clerum, deinde populum (ad cancellos, S. R. C. 12. sept. 1884), dicens submissa voce cum ministris Ps. »Miserere mei Deus« (ali »Confitemini«). Et repetitur antiph. »Asperges me«; ea finita sacerdos, qui aspersit aquam, reversus ad Altare, stans ante gradus altaris junctis manibus dicat: »Ostende nobis Domine etc.« — Ordo ad faciendam aquam benedictam glej v misalu in v obrednik, ljubljanskem str. 223. Posvečevati bi se morala voda vse nedelje in še sicer, kedar je treba; samo velikonočno in binkoštno

[1]) Kedar je domači škof pričujoč, ne pokropi mašnik sam sebe, ampak takoj po kropljenji altarja gré k višjemu pastirju in mu poda kropilo. Škof poškropi najprej sam sebe, potem celebranta in svoje spremstvo, dá kropilo nazaj mašniku, ki se k altarju vrne in sedaj še-le dijakona, subdijakona, drugo duhovstvo v koru in poslednjič ljudstvo poškropí. Pomniti je še, da se edíno le škofu podaja kropilo, da se je sam dotakne, vse druge, tudi dijakona in subdijakona, moral bi celebrant sam pokropiti. (S. R. C. 12. sept. 1699; 26. apr. 1704; 11. julija 1857.)

Digitized by Google

nedeljo ne, ker se takrat rabi voda, prejšnjo soboto posvečena in iz krstnega kotliča zajeta, predno so se primešala sv. olja.[1])

§ 221.

Nadaljevanje.

Rečnim posvečevanjem, ki se ne oklepajo cerkvenega leta, katerim niso odločeni posebni časi ali dnevi, ampak se smejo po pooblaščencu sv. cerkve izvrševati vsak čas, prištevamo:

1. Vkladanje t e m e l j n e g a k a m n a za novo cerkev. Ko dobé dušni pastir in duhovnijani od škofa privoljenje, da se smé zidati nova cerkev, mora se najprej slovesno ter po cerkvenih obredih vkladni kamen postaviti novi stavbi. To izvršuje ali škof sam, ali po njegovem pooblaščenji kak navaden mašnik. Dan pred tem posvečevanjem postavi mašnik lesen križ na mesto, kjer ima stati veliki altar; s tem znamenjem krščanstva se odbrani prostor nekako v posest vzame za bogočastno rabo. Temeljni kamen mora biti velik, na štiri vogle, ter nas spominja na Kristusa, ki se imenuje vogeljni kamen (Mat. 21, 42). Na dan vkladanja pokropi pooblaščeni mašnik kraj, kjer je križ postavljen, z blagoslovljeno vodo, in pevci med tem pojó 83. psalm »Quam dilecta tabernacula tua . . .« z antifono. Na to posvečevalec opravi molitev, s katero prosi, naj bi Bog na prošnjo in zasluženje Marije device, tistega svetnika, kateremu v čast se bo stavila cerkev, in vseh svetnikov dopadljivo pogledal na ta kraj, nanj razlil svojo milost, ga očistil vse oskrumbe in ohranil ga čistega. Potem se mašnik obrne k vkladnemu kamnu, opravi nad njim prisrčno posvečevalno molitev, ga pokropi z blagoslovljeno vodo, mu na vseh štirih straneh z dletom zareže znamenje sv. križa, rekši: »In nomine Patris †, et Filii †, et Spiritus † Sancti«, in prosi Boga, naj kamen posveti ter na klicanje njegovega imena dodeli, da katerikoli bodo k zidanju te cerkve s čistim srcem kaj pomogli, naj telesno zdravje in dušno pomoč dosežejo. Opravijo se litanije vseh svetnikov, posvečevalec začne in drugi nadaljujejo antifono »Mane surgens Jacob erigebat lapidem . . .« s 126. psalmom »Nisi Dominus aedificaverit

[1]) Ker se na praznik sv. treh kraljev spominja cerkev tudi krsta Jezusovega v Jordanu, so že prva stoletja krščanstva jeli na vzhodu ta dan vodo jako slovesno posvečevati, kar so tudi v zahodni cerkvi začeli sem ter tje posnemati. Za tako posvečevanje vode na vigilijo sv. treh kraljev je imel prejšnja stoletja celó Rituale Rom. poseben, obširen obred, a izpustili so ta formular in ga prepovedali, brž ko so spoznali, da tega obrazca v prvotni izdaji Pavla V. ni bilo. Dandanes smé se »sv. treh kraljev voda« le tam po posebnem obredu posvečevati, kjer domači obrednik to dovoljuje, sicer se pa mora tudi na preddan omenjenega praznika voda posvečevati na navadni način (S. R. C. 17. maja 1890).

Digitized by Google

domum . . .«, in nato se mašnik dotakne temeljnega kamna ter ga s pomočjo delavcev vloži na odmenjeno mesto z besedami: »In fide Jesu Christi collocamus lapidem istum primarium in hoc fundamento: In nomine Patris †, et Filii †, et Spiritus † S., ut vigeat vera fides hic et timor Dei, fraternaque dilectio, et sit hic locus destinatus orationi etc.« Kamen se zazida, posvečevalec ga pokropi in kliče milost božjo z besedami 50. psalma »Miserere mei . . .« Poslednjič pokropi mašnik še vse pričeto, ali vsaj zaznamovano obzidje, in pevci vmes pojó antifono »O quam metuendus est locus iste . . .« pa 86. psalm »Fundamenta ejus . . .« Med tem poškropi posvečevalec še tudi notranji odmerjeni prostor in slednjič sv. opravilo končá z dvema molitvama. Natančneje glej obrednik, ljubljanski str. 233.

2. Najslovesnejše vseh blažil je posvečevanje cerkve in altarja. Kakor je Mojzes posvetil šotor z altarjem vred in Salomon krasni tempelj Jeruzalemski, tako so tudi kristijanje, ter še z večjo pravico, brž prve čase posvečevali kraje, katere so odločili v službo božjo. Prva tri stoletja se je zarad hudega preganjanja táko posvečevanje godilo bolj skrivaj, ko pa je za Konstantina Vél. cerkev zadobila svobodo, je tudi jela svoja bogočastna poslopja posvečevati javno in zeló slovesno, in kmalu je nastala zapoved, ki še dandanes veljá: da se daritev sv. maše ne smé obhajati v nobeni cerkvi, ako ni posvečena ali vsaj blagoslovljena.

Dan pred cerkvenim posvečevanjem je škofu-posvečevalcu in duhovniji, katerej je namenjena nova cerkev, zapovedan post, da bi iz prosili od Boga milost za to imenitno opravilo, pa tudi v znamenje, da moremo le po potu pokore priti v nebeško kraljestvo, katerega podoba je katoliška cerkev. Pred cerkvijo se napravi šotor, v katerega se na večer v slovesni procesiji nesó relikvije svetnikov, da jih drugi dan škof zazida v veliki altar. Te svetinje se položé v čedno skrinjico in pridenejo se tri zrna kadila pa pismo, v katerem je zaznamovano leto in dan posvečenja, ime škofovo in imena svetnikov, katerih sv. ostanki so v skrinjici. Ta posodica dobro zapečatena, postavi se v šotor, kjer vso noč gorijo luči. Verno ljudstvo hodi te svetinje častit, in mašniki pred njimi opravijo jutranjice in hvalnice. V dan posvečevanja gré škof z duhovstvom k šotoru, kjer se molijo spokorni psalmi. Nato se višji pastir obleče v škofovsko opravo in gré z duhovstvom pred velika cerkvena vrata, ki so zaprta; tù se škof vrže na obličje, in pojó se litanije vseh svetnikov, noter do prošnje: »Ab omni malo, libera . . .« Sedaj škof vstane, posveti sol in vodo, pokropi sebe in navzoče ter gré z duhovstvom in ljudstvom trikrat okrog cerkve, kropeč stene nove stavbe in vedno ponavljajoč besede: »In nomine Pa † tris, et Fi † lii, et Spiritus † Sancti«. Kolikorkrat pri tem obhodu pride do velikih vrat, potrka s škofovsko palico na duri, in zakliče s psalmistom: »Attolite portas, principes, vestras et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae?« Dijakon v cerkvi vpraša: »Quis est iste rex gloriae?«

Digitized by Google

Prvič in drugič odgovori škof: »Dominus fortis et potens: Dominus potens in praelio«; tretjič pa škof in duhovstvo odgovoré: »Dominus virtutum ipse est rex gloriae.« In ko škof na vratih stori s palico znamenje sv. križa, se odpró duri, škof s tistimi, ki imajo pri posvečevanji opraviti (ljudstvo ostane zunaj) stopi v novo cerkev, govoreč: »Pax huic domui«; dijakon jim odgovori: »In introitu vestro.« Vsi vstopivši gredó do srede, kjer škof poklekne in proti velikemu altarju obrnjen moli: »Veni creator Spiritus.« Ko se ta pesem moli, posuje eden služabnikov pepela po cerkvi v podobi križa sv. Andreja, namreč, od zadnjega kota na eni strani do nasprotnega sprednjega kota na drugi strani cerkve, in spet tako od druge strani. Zopet se molijo litanije vseh svetnikov, in se jim pridenejo posebne prošnje, ozirajoč se na posvečevanje cerkve. Nato višji pastir v posvečevalnih molitvah prosi Boga, naj je velik in poveličan v svojih svetnikih in naj pride v ta tempelj, ki je Njemu zidan, in naj dodeli to posebno milost, da bo neprenehoma hvaljen tukaj v svojem deležu. Potem pevci pojó »Benedictus« z antifono »O quam metuendus est locus iste . . .« Med tem petjem škof s škofovsko palico piše po potresenem pepelu od enega kota do nasprotnega najprej grško abecedo in na to po drugi ridi pepela od kota do kota latinske črke, tako da se abecedi križate in križ sega po vsej cerkvi, kar naj bi pomenilo, da je le ena prava cerkev, ki v sebi strinja verne izmed vseh narodov.

Po teh opravilih začne se posvečevanje vélicega altarja. Najprej škof v ta namen posveti s posebnimi molitvami vodo, ki se imenuje sv. Gregorija voda, in je zmešana s soljo, s pepelom in z vinom ter je lepega pomena. Ta voda meri namreč na Kristusa, ki se na altarji daruje, in na pravoverne kristijane, kateri so pri daritvi pričujoči. Vino in voda sta podoba zedinjene božje in človeške nature v Kristusu; pepel pomenja umrljivost, sol pa neumrljivost, ker trohnobe varuje: pepel in sol pomenjata toraj človeka, imajočega umrjoče telo pa neumrjočo dušo. Kakor se pa pri tem posvečevanji skleneta pepel in sol z vinom in vodo, tako se moramo v novi cerkvi tudi mi sklepati z Jezusom Kristusom v veri, ljubezni in v milostih sv. zakramentov. Zlasti pa smo po daritvi sv. maše s Kristusom in v Kristusu nekako eno srce in ena duša, eno telo in en duh, en duhovnik in ena daritev, kakor je v eno sklenjeno voda, vino, sol in pepel, kajti daritev sv. maše s Kristusom skupaj, združeno darujemo nebeškemu očetu. Ko je voda sv. Gregorija posvečena, vrne se škof še enkrat k velikim cerkvenim vratom in s spodnjim koncem pastirske palice zaznamnja na durih križ pri vrhu in pri tléh ter moli prelepo molitev: »Sit positis crux invicta liminibus . . .«, v kateri raznega blagra nad vse verne kliče. Škof gre zopet k altarju, potakne palec v vodo sv. Gregorija, naredí znamenje križa sredi altarne plošče in potem na njenih štirih voglih, kjer so vsekani križci, vsakokrat govoreč: »Sancti † ficetur hoc altare in honorem Dei omnipotentis

Digitized by Google

et gloriosae virginis Mariae, atque omnium Sanctorum, et ad nomen ac memoriam sancti N. In nomine Pa † tris, et Fi † lii, et Spiritus † Sancti. Pax tibi.« Na to gré višji pastir sedemkrat okoli altarja vedno ga kropéč, in moli se med tem opravilom 50. psalm. Vse to ima pomeniti, da nam vsi darovi in milosti, ki jih v cerkvi prejemamo, izvirajo iz presv. daritve, katera se na altarji opravlja; pet vsekanih križcev pa pomenja pet ran, iz katerih je v naše odrešenje tekla Jezusova kri. Potem gré škof za altar, in od tam na desno po cerkvi, vedno s posvečeno Gregorijansko vodo notranje stene ob tléh kropeč; na to ravno tako v drugo, le da stene kropi v srednji višavi; še v tretje pa gre škof iz-za altarja na levo stran in stene nekoliko višje kropi kot drugič. Med temi obhodi se pojó antifone in 67. pa 90. psalm. Dalje škof kropi cerkvena tla od velicega altarja naravnost do velicih duri, in potem navskriž od vogla do vogla. Dovršivši kropljenje cerkvenih tal, škof sredi cerkve stoječ posvečene vode na štiri strani svetá izlije, poje nato kaj pomenito prefacijo, napravi s posvečeno vodo in apnom nekoliko mavte, ki se pozneje rabi, in poslednjič, kar še ostane Gregorijanske vode, izlije po tleh okrog altarja. — Sedaj gré škof v procesiji po svetinje v šotor; ko se tam nekatere molitve opravijo, dva mašnika na ramo vzdigneta relikvije, katere duhovnik ob strani vedno kadi; procesija gre okoli cerkve, in po končanem obhodu duhovnika svetinje pred velika vrata postavita na tla, in škof sam, ali kak mašnik pričujoče ljudstvo, zlasti duhovnijane nagovori v primerni kratki pridigi. Opominja višji pastir vernike tudi, naj molijo za tiste, ki so cerkev zidali ali ustanovili ter jih zagotavlja, da bodo deležni vsega dobrega, ki se bo v tem poslopji storilo in godilo. Po kratki molitvi potem s sveto krizmo pomazili velika vrata od zunaj; mašnika pa vzdigneta svetinje ter jih v procesiji med petjem neseta v cerkev, kamor sedaj tudi verno ljudstvo sme iti. Pred velikim altarjem se relikvije postavijo na tla, strežniki pa jim pristavijo svečnike s prižganimi svečami. Škof sedaj začne posvečevati grobek za svetinje vsekan, ter jamico s sv. krizmo pomazili na vseh štirih vogalih, skrinjico s svetinjami vanjo položi, relikvije pokadi, in tudi malo ploščico, ki ima grobek pokrivati, na strani, ki bo v jamico obrnjena, s sv. krizmo pomazili. Potem jo z lastno roko nanjo vzida in zazidano tudi na vnanjem licu s krizmo mazili pa altar kadi na desno in levo, na sprednji in zgornji strani. Ko strežniki altarjevo povrhno ploščo izbrišejo z belim prtom, začne jo škof posvečevati: najprej jo sredi in na vseh štirih vogalih v podobi križa kadi, in potem ves altar okoli njega gredé; nato pet križcev v gornjo ploščo vsekanih dvakrat s svetim krstnim oljem in enkrat s sv. krizmo mazili ter po vsacem maziljenji altar pokadi, okoli njega gredé. Med tem maziljenjem in daljnim posvečevanjem eden duhovnikov okoli altarja hodeč vedno s kadilom kadi, drugi duhovniki pa pojó psalme. Po dokončanem trikratnem maziljenji križcev škof izlije krstnega olja in krizme po plošči ter je z desnico razmaže tako, da je vse gornje lice altarne menze pomaziljeno.

Digitized by Google

Sedaj gré škof po cerkvi in mazili s sv. krizmo dvanajst križev na cerkvenih stenah, ki so že prej napravljeni, in pri katerih goré sveče. Po vsakaterem maziljenji križ pokadi. Ti križi na dvanajsterih mestih pomenjajo dvanajst aposteljnov, katere je Jezus svoji cerkvi dal kot nekake stebre, ki so njegov nauk nesli po vsem svetu. Škof se nato poda s svojim spremstvom zopet k altarju in naredi na peterih že prej z Gregorijansko vodo in s sv. oljem pomaziljenih mestih iz blagoslovljenega kadila pet križcev, vsacega iz pet kadilnih zrn. Na vsak tak križec položi spet drugi križec iz drobne voščene svečice; zgornje križce prižge, da kadilo in svečice zgoré na altarji. Kakor goreča luč sama sebe povživa, tako se bode zanaprej na tem altarji Kristus daroval nekrvavo nebeškemu Očetu, kakor se je na križu krvavo daroval za odrešenje človeštva. Poslednjič pomazili škof še altarja sprednjo stran in tamkej, kjer se altarna plošča drži svojega podstavka. S tem je dovršeno posvečenje cerkve in altarja. Škof si roke zbriše in umije, nekateri strežniki površje altarja zbrisujejo, drugi prinašajo prtove, posode in drugo, kar je treba za sv. mašo, da vse to škof posveti, ko bi treba bilo. Ko je altarjeva oprava dovršena, škof sam (ali kak mašnik) na novo posvečenem altarji vprvič opravi daritev sv. maše. — Natančni obred glej Pontificale Rom. »de ecclesiae dedicatione seu consecratione.« Več o altarji samem glej § 127 I.

B l a g o s l o v l j e n j e c e r k v e je veliko krajši in ne toliko pomenit obred, kakor ravnokar opisano posvečevanje. Tù se godi le kropljenje notranjih in vnanjih stén z navadno posvečeno vodo, opravljajo se razne molitve in pojó se psalmi. Namen tega blagoslovljenja je, da se dozidano poslopje odvzame iz oblasti satanove, kateremu je po grehu zapadla tudi vsa natura, in da se odloči službi božji. Altar se ne posvečuje, ampak vdela se v njega površje le posvečen portatile. Blagoslovljenje opravlja večinoma navaden mašnik, od škofa v to pooblaščen. Natančneje glej ljubljanski obrednik str. 238: »Ritus benedicendi novam ecclesiam seu oratorium publicum, ut ibi ss. missae sacrificium celebrari possit.« Privatni oratorij smé blagosloviti vsak mašnik, in sicer po obrazcu: »Benedictio domus novae vel loci« (C. R. C. 11. marca 1820).

3. Cerkev posvečuje p o k o p a l i š č a, da se spodobno ter v sveto zemljo spravljajo telesa vernih, ki so bila v življenji tempeljni sv. Duha in bodo enkrat častitljivo vstala k novemu življenju; pa da nas svetost tega kraja toliko bolj spominja moliti za rajne, s katerimi nas sklepa upanje in ljubezen krščanska. Godi se to posvečevanje na dvojni način: z e l ó s l o v e s n o, ako škof ali kak mašnik cum usu pontificalium izvršuje obred (natanko ga popisuje Pontificale Rom., glej »de coemeterii benedictione«); ali m a n j s l o v e s n o, kakor določuje obrednik (ljubljanski glej str. 246: »Ritus benedicendi novum coemeterium«), kedar pokopališče posvečuje od škofa pooblaščen mašnik. Pred ta dan se postavi v sredi ograjenega pokopališča za moža velik lesen križ,

Digitized by Google

porok našega prihodnjega vstajenja, in pred njim se v zemljo zasadi triročnat lesen kol, kak komolec visok, za tri sveče. Ako se pa zeló slovesno, po navodu pontifikala ima posvečevati pokopališče, postavi se pet križev: eden v sredi, višji memo druzih, ki se na najzadnjih koncih prostora tako postavijo, da s srednjim križem zopet delajo križ. Skof pri vsacem križu opravlja molitve in vse drugo, kar navadni mašnik stori le pri edinem križu. Naslednji dan gré mašnik posvečevalec v beli cerkveni opravi z blagoslovljeno vodo in s kadilom pred križ sredi pokopališča. Na trivogeljnik se postavijo in prižgó tri voščene sveče, in mašnik pričné blažilo z molitvijo, v kateri prosi, naj Bog, ki je varuh duš, to pokopališče očisti, blagoslovi in posveti, da bi človeška telesa, po dokončanem življenji tù počivajoča, ob sodnjem dnevu s srečnimi dušami vred vredna bila, doseči zveličanje večnega življenja. Pojó se klečé litanije vseh svetnikov, mašnik pokropi križ z blagoslovljeno vodó, pevci zapojó 50. psalm, posvečevalec pa obhodi vse pokopališče na okrog in poprek, in povsod kropi. Ko pride nazaj pred križ, opravi še eno posvečevalno molitev, vzame tri sveče s trirogeljnika, ter jih postavi na križ, eno na vrh, drugi na obe rami križa, pokadi in poškropi še enkrat križ in odide. Ako je na pokopališču cerkev ali kapela, konča se slovesnost z daritvijo sv. maše, pri kateri se privzame molitev za vse, ki bodo počivali na tem pokopališču. — Obširneje o pokopališčih sploh gl. § 132.

4. O očiščevanji (spravi) oskrunjene cerkve in pokopališča smo že govorili. V § 130. pa v § 132. smo povedali, kako cerkev in pokopališče postaneta oskrunjena, in kaj je duhovnemu pastirju storiti v takem prigodku. Tudi smo omenili, kako se izvršuje očíščenje posvečene ali le blagoslovljene cerkve in kako se doseže rekoncilijacija oskrunjenega, bodisi solemniter ali le simpliciter posvečenega pokopališča. — Kakor je posvečevanje cerkve podoba sv. krsta, tako je oskrunjene cerkve očiščevanje podoba pokore. Kakor je človek le enkrat krščen in takrat postane tempelj sv. Duha, tako je cerkev le enkrat posvečena v tempelj božji. In ako človek z velikim grehom oskruni svojo dušo in tudi svoje telo, on oskruni tempelj sv. Duha, a ne more še enkrat prejeti sv. krsta, da bi bil zopet očiščen, temveč očistiti se more le v zakramentu sv. pokore. Ravno taka je s posvečeno cerkvijo: ako je bila oskrunjena, se posvetiti več ne smé, temveč le očistiti se mora z novim ter posebnim blagoslovljenjem. Zato se to drugo blažilo poluirane cerkve ne imenuje posvečevanje, ampak le očiščevanje, sprava, ter je prava podoba pokore, v kateri se zopet očisti dušni tempelj, ako je bil z grehom oskrunjen. Iz oskrunjene cerkve se odnese presveto rešnje Telo in skrivnosti božje se ondi ne smejo obhajati, dokler se ne izvrši sprava; ravno tako se z velicimi grehi oskrunjena duša tudi ne smé približati altarju Gospodovemu, ne smé prejemati sv. rešnjega Telesa, dokler ni očiščena z resnično pokoro.

5. Tudi o posvečevanji liturgičnega orodja smo najpotrebnejše že povedali. O posvečevanji sv. oblačil glej § 135.

Digitized by Google

sub 4; gledé obreda glej ljubljanski ritual, str. 229: »Benedictio sacerdotalium indumentorum in genere«, in str. 230: »Benedictio mapparum altaris« pa »benedictio corporalium«. O posvečevanji sv. posodja glej § 137, in sicer o konsekraciji keliha in patene str. 367, in o posvečevanji ciborija pa monstrance str. 369.

6. Posvečevanje z v o n o v spada med najslovesnejša blažila ter je zaradi imenitnosti zvonov in zaradi njih tesne zveze z božjo službo v navadi menda že od sedmega stoletja. To posvečevanje imenujemo tudi krščevanje zvonov (cerkev ne rabi tega imena) zavoljo sličnosti obreda, ker se tudi zvon s posvečeno vodo očiščuje, se mazili s sv. oljem, dá se mu ime itd. Škof (ali mašnik, po apostolskem sedežu za to pooblaščen) najprej sol in vodo posveti s posebnimi molitvami, oboje zmeša, in začne s to posvečeno vodo umivati zvon. Strežniki nadaljujejo to umivanje ter izpirajo zvon od zunaj in znotraj, in ga potem do čistega obrišejo, kar vse naj bi pomenilo, da si s kesanjem in pokoro očistimo dušo, predno gremo k božji službi, kamor nas kliče zvon. Med izmivanjem molijo duhovniki s škofom šest psalmov, v katerih kraljevi prerok hvali vsemogočnega Boga in vabi vse stvari, naj z njim vred pojó hvalo pravičnemu in dobrotljivemu Bogu. Nato škof naredi zunaj na zvonu s sv. oljem za bolnike znamenje križa ter prosi Boga, naj on zvon milostno posveti in svoj blagoslov nanj razlije, da kolikorkrat njegov glas v ušesih vernikov zadoni, se v njih ogenj sv. vere močnejše vname, — in naj se daleč odžene vse zalezovanje satanovo, vse rožljanje toče, sila viharjev, togota hudih ur, da naj, ko zvon zaslišijo, se tresejo vse moči v zraku in bežé pred znamenjem sv. križa, ki je zaznamnjan na zvon ... Potem napravi posvečevalec z desnim palcem še sedem križev zunaj zvona s sv. bolniškim oljem, in štiri križe od znotraj s sv. krizmo, pri vsacem križu govoreč: »Sancti † ficetur et conse † cretur, Domine, signum istud. In nomine Pa † tris, et Fi † lii, et Spiritus † Sancti. In honorem sancti N. Pax tibi.« Po maziljenji s sv. oljem in s krizmo dene škof na žrjavico kadila, tudi mire ali drugih dišav, in kadilnico tako pod zvon postavi, da se ves dim v zvon kadi, kar opominja verne, naj bi se s toliko pobožnostjo vdeleževali svetih opravil, h katerim jih bo vabil zvon, da se tudi njih molitev kot Bogu prijeten dar vzdiguje v nebesa. K sklepu poje dijakon evangelij (Luk. 10), ki pripoveduje, da je bil Jezus prišel v Lazarjevo hišo, sprejet od Marte in Marije, in je tam govoril pomenite besede: »Le eno je potrebno«, kar nam tudi zvonovi oznanjujejo, vabeč nas v svetišče Gospodovo. Poslednjič blagoslovi še škof novi zvon z znamenjem sv. križa, in sv. opravilo je končano. — Natančneje glej obred v Pontif. Rom.: »De benedictione signi vel campanae«; o zvonovih sploh pa § 129. — Posvečeni cerkveni zvonovi naj bi se rabili samo v bogočastne namene, n. pr., da se verno ljudstvo vabi k božji službi, k javni molitvi, k raznim pobožnostim, ali da se naznanjuje smrt, pokop itd. V posvetne namene cerkev sicer dopušča rabiti zvonove, a vzrok zvo-

Digitized by Google

njenja nikoli ne smé biti kaj tacega, kar bi nasprotovalo duhu ter postavam sv. cerkve. Tako n. pr. je pripuščeno s posvečenimi zvonovi zvoniti ob ognji, povodnji . . . ob cesarjevem prihodu, ali za dobljeno zmago; nikoli pa v vojskine namene, da bi se n. pr. moštvo skupaj klicalo na krvavi boj. Cerkev namreč vsakeršno prelivanje krvi zavrača, torej tudi klicanja na boj ne more in ne smé odobravati. Prepovedano je cerkveno zvonjenje tudi zadnje tri dni velicega tedna, to je, od »Gloria« slovesne maše na veliki četrtek pa do »Gloria« velike sobote. To je deloma znamenje žalosti nad Jezusovim trpljenjem in smrtjo, deloma nas pa spominja molčanja Zveličarjevega, ki se je, kakor ovca v mesnico, molčé v smrt za nas peljati dal. Zvonjenje s cerkvenimi zvonovi prepovedano je tudi ob času in na kraji prepovedi (interdikta). Na takem kraji se namreč ne smé božja služba obhajati, in zato se tudi ljudstvo ne smé skupaj klicati z zvonovi; molčanje zvonov ima v takem prigodku tudi razodevati žalost nad onim zločinstvom, zaradi katerega je bila izrečena omenjena cerkvena kazen.

Digitized by Google

IV. DEL.

Duhovni pastir vodník.

(Vladíja.)

§ 222.

Uvod.

Gospod Zveličar hoče, da po njem ustanovljena cerkev delo odrešenja, ki ga je on objektivno sicer dovršil enkrat za zmiraj, v večno srečo posameznih ljudi nadaljuje in nad posamezniki vresničuje do konca dni. Izročil ji je za to trojno opravilo in oblast: učeniško, duhovniško in kraljevsko. Kakor toraj škofje in mašniki, služabniki in pooblaščenci katoliške cerkve, v šoli in cerkvi kot učitelji razlagujoč razodenje božje kažejo duhovnijanom namen in cilj pa pot, da slehrni vé priti do večnega cilja; kakor jim kot duhovniki v sv. maši in zakramentih pa v zakramentalih dobivajo in delijo potrebnih milosti, nadzemeljske pomoči, da jim je možno hoditi pot zveličanja: tako jim je kot predstojnikom cerkvene občine skrbeti tudi za to, da njihovi duhovnijani res hodijo pot do zveličanja ter svoje življenje vravnavajo po veri. Dušni pastir kot vodnik mora skrbno čuvati nad svojo čedo, da se ji ne približa zgrabljiv volk, ter mora vsacega svojih podložnikov tako voditi, da resnica, po sv. učeništvu sprejeta, s pomočjo one milosti, ki mu dohaja po sv. duhovništvu, postane živa, t. j. da po njej živi in se zveliča.

Ker mora duhovni pastir to nalogo spolnovati svoji čedi nasproti ne samo v obče, ampak tudi nad vsacim posameznim duhovnijanom, zato nam je pri nauku o vladiji ali dušnem pastirstvu v ožjem smislu govoriti:

1. o duhovnem vladanji v obče, in
2. o duhovnem vladanji posameznikov.

Digitized by Google

I. Poglavje.

Duhovno vladanje v obče.

§ 223.

Treba je odvračati zadržke zveličanja.

»Glej, postavim te danes čez narode in kraljestva, da ruješ in podiraš, razdevaš in razmetuješ, zidaš in sadiš«, tako je Bog govoril Jeremiju (1, 10), ko ga je poklical v preroško službo. Vse to velja tudi duhovnemu pastirju. Gospod daje tudi njemu povelje, z vso vnemo sredi svoje čede v imenu Najvišjega delovati deloma negativno, deloma pozitivno. Vse slabo, pogubno, ki se je vrinilo v duhovnijo, mora ukončevati, zadržke zveličanja odvračati, korenine sprijenosti pokončevati; a on mora tudi dobro zasajati, blago vzgajati, čedi odpirati vire večnega zveličanja. Oglejmo si natančneje to delavnost dušnega pastirja.

I. Zadržkom zveličanja, katere mora dušni pastir odstranjati, prištevamo:

1. Veliko nevednost ljudstva v verskih resnicah ali v krščanskih in stanovskih dolžnostih. Dandanes si jih mnogo prizadeva, pridobiti si več in več raznega znanja za življenje, a v zadevah svete vere je med tako imenovanimi omikanci časih najti silna nevednost. Pri tacih razmerah je treba duhovnemu pastirju biti jako pridnim in gorečim sejalcem besede božje v šoli, cerkvi in v zasebnem občevanji; vestno mora storiti svojo dolžnost pripravljaje mladino na prejem sv. zakramentov, podučevaje ženine in neveste, pri velikonočnem izpraševanji itd.

2. Velik zadržek zveličanja je v nekaterih duhovnijah mlačnost, malomarnost, ali zgolj vnanjost. Zlasti po večjih krajih, po trgih in mestih, jih mnogo živi edino le trgovini, obrtu; hité za mamonom, rijejo po zemeljski grudi, a za vse višje, nadzemeljsko, nebeško so mrtvi, neobčutljivi; ali pa je vsa vdeležba cerkvenega, verskega življenja le vnanjost, mehanizem. Tu je treba veliko in goreče molitve, dobrih, primernih, vnetih cerkvenih govorov; napravljajo naj se izredne cerkvene slovesnosti in pobožnosti, ljudski misijoni.

Digitized by Google

3. Tudi nenravnost, razuzdanost in mnogokrat z njo združena upornost, nepokorščina do duhovnih pastirjev postaja sem ter tje večja in večja. Zraven goreče molitve in lepega zgleda duhovnikovega so dober pripomoček zoper taka zla: misijon, cerkvene bratovščine, razširjanje primernih dobrih knjig in časopisov, vzajemno ravnanje in delovanje med duhovniki istega okraja . . . Treba si je pridobiti zlasti srca mladine v šoli in zunaj šole, treba je duhovniku ob vsaki priliki kazati faranom v besedi ín dejanji, da čedi le dobro hoče, da si za nje večno srečo prizadeva, ter jo zveličati želi itd.

4. Prava kuga v fari so tako imenovana znanja med doraslo mladino različnega spola, ki se sklepajo brez vednosti in dopuščenja starišev in rediteljev in brez resne volje, se kmalu poročiti, zlasti če so združena s skrivnim, samotnim shajanjem po dnevu ali po noči. Duhovni pastir zoper take grešne zveze govôri, opominjaj, svâri, prosi roditelje, gospodarje, mladeniče, dekleta . . . v cerkvi, pri velikonočnem izpraševanji, in kjer mu je sicer prilično. Kako je zoper taka znanja z vso odločnostjo postopati v spovednici, smo že slišali; gl. str. 656, opomnjo 1.

5. Moralnosti jako nevarni so plesi, zlasti taki, ki se napravljajo po krčmah, in h katerim smé slehrni. Dušni pastir sicer ne smé vsacega plesa kar a priori proglašati za pregrešnega, sv. Alfonz Lig. uči namreč z drugimi veljavnimi bogoslovci: »choreae per se licitae sunt, modo fiant a personis saecularibus, cum personis honestis et honesto modo, scil. non gesticulationibus inhonestis.« A čeravno ples ni že sam na sebi slab, nedopuščen, grešen, je vendar redkokdaj brez nevarnosti, kakor, žal Bog, uči vsakdanja skušnja. Duhovnik ga toraj ne smé odobravati, še manj pa priporočati, ampak odvrača, zabranja naj dušni pastir plese, kolikor je v njegovi moči: vpliva naj na krčmarje, da ne napravljajo plesov: na župana, da jih če mogoče ne dovoljuje; na stariše, gospodarje, da mladini po možnosti branijo na plesišča itd. Delujoč zoper ples mora vendar jako previdno postopati mašnik, zlasti po krajih, kjer so plesi nekak národen običaj. Ako bi pretiraval ter ples vselej imenoval velik greh, bi pač več škodoval kot koristil. Le bolj indirektno naj deluje zoper ples, govoreč zoper one nerodnosti in razuzdanosti, ki so navadno združene z njim, ter naj kaže, kako mnogokrat na plesišču mladini umira zdravje, poštenje in nedolžnost. Bolj naravnost je zoper ples postopati pri posameznih duhovnijanih v spovednici, ako je treba.

Digitized by Google

Če spazi, da je komu ples bližnja priložnost smrtnega greha, naj z njim ravná kot s priložnostnim grešnikom; glej § 192, II.

6. Viri dušne pogube ter silno zlo v fari so mnogokrat slabe krčme in žganjarije, shajanje dorasle mladine različnega spola ob raznih prilikah in zlasti zvečer, znani konkubinati, sovraštva in pravde itd. Ako duhovni pastir spazi v fari taka in enaka zla, ne smé biti podoben mutastemu psu, ki molči in molči, a tudi prenaglice in strasti se mora varovati. Moli naj, prosi božje pomoči, posvetuje naj se s skušenim duhovnikom, premišljuje, prevdarja naj vse dotične razmere, naredi si v duhu nekak načrt, kako priti do cilja, in na tihem se mora lotiti reči. O potrebni modrosti in previdnosti za tak slučaj beri § 11.

7. Tudi duhovnik sam utegne biti čedi zadržek zveličanja, kar je vsega hudega še najhuje. To se zgodi, če dušni pastir nima vseh onih lastnosti in čednosti, ki so potrebne njegovemu stanu: če mu manjka vednosti in pobožnosti (gl. § 8), žive vere, pravega prepričanja; ako nima gorečnosti (gl. §§ 9 in 10), previdnosti (gl. § 11); če je ves mlačen, len, vnemaren, nezadovoljen s stanom in službo; če se ga loti prevzetnost, neki duhovski napuh, ki pozabi, da je mašnik le orodje v roki Gospodovi; če zapade dobičkariji, lakomnosti, po kateri dušni pastir pri svoji čedi zgubi vse zaupanje in spoštovanje; če med duhovniki ni edinosti, vzajemnosti, porazumljenja, ali se med tovariši, sosedi celó vname zavid, začne kljubovanje itd.[1]) V tacih razmerah samo lastno poboljšanje omogoči uspešno duhovno-pastirsko delovanje.

II. Zadržki zveličanja v širjem smislu so mnogokrat nekatere važne osebe in reči v duhovniji, če si jih dušni pastir ne vé pridobiti za-se, da bi mu bili nekaki podporniki ter pospeševalci njegovega prizadevanja in truda. Take osebe in reči so:

[1]) Marsikdo že ob nastopu službe dokaj pokvari, in si srca duhovnijanov stori neprijazna. Veliko je na prvem vtisku: vsak hoče novega duhovnega pastirja videti, slišati, vse ga opazuje in si stori sodbo o njem, pri kateri navadno tudi pozneje ostane. Naj toraj duhovnik ob nastopu jako pazi na vsako besedo, ki jo izpregovori, in na vse svoje vedenje. Prva pot mu bodi v cerkev. Naj ne nastopi kot gizdalin, ne kot širokoustnež, ki vse najbolj vé in zná, vse kritikuje, vsacemu svoje mnenje vriva, svoja načela razklada. Malo naj govori, še manj pa obljubuje; nikoli naj ne hvali samega sebe, nikoli prednika svojega ne graja. Naglih prenaredeb se ogiblji. Opazuje naj prej vse razmere kraja in naj se varuje zlasti tacih, ki v njegovi pričujočnosti grajajo in ponižujejo prednika, njega pa v obraz hvalijo: jako nevarni ljudje so to, in večinoma nimajo pravih namer.

Digitized by Google

1. Duhovniki v fari, pri katerih brez složnega delovanja v pastirstvu ni pričakovati uspeha. Vsi so poslanci in namestniki enega in istega dobrega pastirja Jezusa, toraj morajo vsi delovati v istem duhu Kristusovem, v bratovski ljubezni in edinosti, pa drug drugemu pomagajoč. Zveličar sam je molil k nebeškemu Očetu za svoje učence: »Da bodo vsi eno, kakor ti, Oče, v meni, in jaz v tebi; da bodo tudi oni v nas eno, da svet veruje, da si me ti poslal« (Jan. 17, 21). Naj bi pač vselej bil »parochus cooperatoris pater, cooperator parochi filius, sacerdos sacerdotis frater! Da se ohrani toliko potrebna edinost in ljubezen, naj:

a) župnik svojega duhovnega pomočnika spoštuje in za to skrbi, da mu tudi drugi skazujejo spodobno čast, vedoč, da kaplan ni hlapec pri hiši, ampak tovariš, pomočnik, ki je z njim deležen enake mašniške oblasti. Tudi Kristus govori svojim učencem: »Posihmal vas ne bom več imenoval hlapcev, ker hlapec ne vé, kaj dela njegov gospod; prijatelje sem vas imenoval, ker sem vse, karkoli sem slišal od svojega Očeta, vam naznanil« (Jan. 15, 15). Naj se toraj župnik ne obnaša mogočno, prevzetno do duhovnega pomočnika, naj ne zapoveduje trdo in samoblastno; in če je kdaj treba svarjenja, graje, ne smé je nikoli izrekati vpričo druzih ljudi. V prijaznih razgovorih naj samostalni dušni pastir podučuje svojega kapelana; pové, pokaže, svetuje naj mu vse potrebno, opozarja naj ga na lastnijo čede, na razne nevarnosti, . . z lastnim lepim zgledom naj ga uči pobožnega življenja, spodbudnega vedenja, modrega, vnetega pastirovanja; veseli naj se nad tem, če mlajši tovariš deluje pridno, uspešno. Župnik ne preobkladaj svojega duhovnega pomočnika z deli, naloživši mu morda skoraj vse breme pastirske službe, če k temu ne sili bolezen ali visoka starost; a enako napačno je, ako mu ne prepušča skoraj nobenega opravila, ter mu na tak način jemlje priliko, izuriti se v vseh delih duhovnopastirske službe. Ker je župnik svojemu kapelanu prvi predstojnik, ima pravico in dolžnost, po očetovsko čuvati nad njegovim življenjem in vedenjem. Kedar je v važnih zadevah treba svarjenja, naj je župniku pred očmi nauk sv. Pavla do Galačanov: »Bratje; ako je kdo od kakega greha prenagljen, tacega vi, ki ste duhovni, podučite v duhu krotkosti; in glej sam na-se, da ne boš tudi ti skušan« (6, 1). V zelo važnih

Digitized by Google

zadevah, zlasti če je župnikova svaritev brezuspešna, gré stvar naznaniti škofu.

b) Duhovni pomočnik mora župnika spoštovati kot svojega predstojnika, tudi spodobno vnanjo čast mu skazovati, mu poslušen biti v vseh rečeh, katere kot duhovni predstojnik po pravici zahteva od njega; svoje mnenje mora povedati pohlevno in brezstrastno zagovarjati, v zadevah duhovske službe z njim se posvetovati; brez njegove vednosti in brez njegovega odobravanja ne smé kaj novega pričenjati v cerkvi, šoli ali sploh v cerkvenih zadevah. Brez vednosti župnikove naj kapelan za delj časa ne zapušča hiše, domačega reda naj se kolikor moč natanko drži; kako duhovno opravilo naj časih prevzame iz prijaznosti in ljubezni do župnika, oziraje se na to, da ima samostalni dušni pastir dokaj dela z uradnim pisarjenjem, s cerkvenim premoženjem, z gospodarstvom itd. Župnikovih slabosti duhovni pomočnik nikoli ne iznašaj med ljudi, še prikriva naj jih ter zagovarja svojega predstojnika, kolikor dopušča resnica, ako ga v njegovi navzočnosti kdo graja in napada. Nikdar se kapelan ne vstopaj na stran župnikovih nasprotnikov in ne obiskuj njegovih zoprnikov; slehern v fari naj vé: kdor se hudovoljno loti župnika, loti se kapelana! Skrbno naj se varuje duhovni pomočnik vsega tacega, kar bi župnika razžalilo, nasproti pa naj gleda, kako bi mu storil kako veselje; v žalosti skušaj ga potolažiti, ga udobrovoljiti. Povsod naj mu je mladi duhovnik krepka podpora; le v domače reči in v gospodarstvo župnikovo naj se kapelan ne vtika, če ni morda za to posebno naprošen.

2. Jako veljavno osobje v duhovniji so tudi razne svetne gosposke: cesarske, deželske, občinske. V marsičem morejo dušnemu pastirju gosposkine osebe biti koristne in v pomoč, a tudi v veliko škodo; one utegnejo zeló pospeševati duhovnikovo prizadevanje, pa tudi uničiti ves njegov trud — zato mora dušnemu pastirju biti pravilo: s svetno oblastjo v slogi, miru, prijaznosti živeti, dokler dopušča vest. V ta namen mora duhovnik: čast in spoštovanje skazovati raznim oblastnijam, kakor jim gré, pa z naukom in lastnim zgledom vernike voditi k pokorščini do gosposke. Naredeb javne oblasti naj očitno ne graja; z oblastnijskimi osebami naj vsaki čas vljudno, prijazno občuje; z ljubeznijo, postrežljivostjo naj si skuša pridobiti njih naklonjenost, a prevelike zaupnosti in pobratovanja z njimi naj se ogiblje, kajti večinoma

Digitized by Google

je dušnemu pastirju v kvar. Tudi v uradnem občenji skušaj duhovnik z gosposkami ostati v prijaznosti in slogi; modro, previdno naj se ogiblje vsakaterega razpora, prepira. — A čeravno na moč skuša v miru živeti s svetno oblastjo in v ta namen celó kako zopernost potrpi, mora pa vendar kot katoliški duhovnik in zastopnik sv. cerkve storiti svojo dolžnost, kedar je treba. Ne vjemalo bi se s stanom in službo njegovo, ako bi se kdaj dal rabiti za nekako policijsko sredstvo, in zeló bi grešil zoper svojo vest, ko bi molčal in bi ne imel srčnosti, storiti svojo dolžnost, kedar bi svetna oblast predrzno segala v čisto cerkvene zadeve, kratila priznane pravice. Tudi mora storiti svojo dolžnost duhovni pastir, če je kaka gosposkina oseba slabega, nekrščanskega življenja ter duhovnijanom v spodtikljej in pohujšanje. Naj si je uradnik zastopnik javne oblasti, po svoji službi morda višje postavljen nego župnik, a kot katoličan in vernik dotične duhovnije je njegov podložnik, in če kot ud sv. cerkve ne stori svoje dolžnosti, če hudo greši, tedaj čuvaj ne smé molčati, sicer si nakopava veliko odgovornost pri Bogu. A stori naj župnik to svojo dolžnost z vsc modrostjo: osebno naj se obrne do dotičnika, vljudno naj ga prosi, opominja, pové naj mu, da kot duhovni pastir bode odgovor dajal od slehrnega svojih vernikov, toraj mu veli vest in postava božja pa cerkvena, da svari itd. Ako je vse poskusil, kar je v njegovi moči, in očitnega pohujšanja ne more odvrniti niti z ljubeznivim opominjevanjem niti z resno besedo, naj se o takej zadevi obrne do svojega višjega pastirja ter prosi ukaza ali pomoči.[1])

3. Tudi cerkovnik, orglavec, učitelj so duhovnemu pastirju važne osebe, kajti vsak po svoje ga morejo v njegovem svetem delovanji dokaj podpirati, ali pa njegovo delo v marsičem ovirati. Zlasti učitelj more župniku biti desnica, ali pa tudi razruševalec vsega blagega, kar duhovnik trudoma stavlja v cerkvi in šoli. Župniku bodi skrb, da, kolikor on more pripomoči, le pošteni, krščanski, zanesljivi, spretni ljudje dobivajo v fari učiteljsko, cerkovniško, orglarsko službo. Vljudno, prijazno naj z njimi ravná, naj jim, ako zaslužijo, izreka priznanje in pohvalo, ter jim semtertje skaže kako ljubav, da si tako pridobi njih zaupanje in vdanost.

[1]) Dušni pastir smé pač svetno oblast klicati na pomoč v primerljejih, ko se mu po zakonu podeljuje n. pr. za odpravo velicega pohujšanja, pri upornosti . . ., a zgodi naj se to le v najsilnejših prigodkih. Redno naj se poslužuje mašnik v dosego svojega cilja le duhovnih sredstev: prošnje, opomina, svaritve, molitve . . .; vnanja sila ni nikoli mila, poslednja naj je.

Digitized by Google

Med prijaznim (a ne prezaupnim) občevanjem jim dušni pastir skušaj vdihniti dobrega duhá in gorečnosti za poklic, učeč jih, kako naj svojo službo opravljajo v časni in večni blagor duhovnijanom, in sebi v čast in zveličanje. Cerkovniku in orglavcu preskrbi župnik dostojno plačo, da moreta toliko bolj živeti svojemu poklicu, in da je moč od njiju zahtevati natančneje izpolnovanje dolžnosti. Tudi naj se ob nastopu službe s temi cerkvenimi služabniki napravi natančna službena pogodba. Modro naj duhovni pastir čuje nad življenjem in vedenjem omenjenih oséb; če treba, naj jih očetovsko opominja, svarí. Ako je pa njihovo življenje duhovnijanom morda v očitno pohujšanje ter večkratna svaritev ne pomaga, je delati na to, da se odstrani dotična oseba.

4. Med reči, jako važne za versko življenje v duhovniji, štejemo fábrike, rudnike in druge obrtnijske zavode in podjetja, ki so mnogokrat prava gnjezda popačenosti ter okužujejo mlado in staro. Večinoma duhovni pastir tù ne more veliko storiti, ako si ne pridobí lastnika, ali vodjo tacega zavoda, oziroma tudi državnega obrtnijskega nadzornika, za kar naj si na vso moč prizadeva. Z vso prijaznostjo in ljubeznijo naj skuša doseči po voditeljih in podjetnikih zlasti: da se ne sprejemajo premladi otroci, in da sprejeti kolikor možno ne delajo skupaj z doraslimi; da so delavci po spolu ločeni med delom; da se ženske ne vporabljajo za ponočna opravila; da ob nedeljah in praznikih delo prejenja, in če že to ni popolnoma mogoče, naj se opravila tako vravnajo, da slehrni delavcev zamore na dan Gospodov izpolniti svojo katoliško dolžnost; da se posebno sprijeni delavci in delavke iz službe dajo itd. Vsekako duhovni pastir previdno in modro delaj na to, da se izpolnujejo vsaj avstrijanski državni zakoni.[1]) Beri v tej zadevi tudi

[1]) Gesetz v. 21. Juni 1884 über die Beschäftigung von jugendlichen Arbeitern und Frauenspersonen, dann über die tägliche Arbeitsdauer und Sonntagsruhe beim Bergbaue (gl. »Laib. Diöcbl.« 1885, št. 4.) Gesetz v. 8. März 1885, betreffend die Abänderung und Ergänzung der Gewerbeordnung hinsichtlich der Sonn- und Feiertagsruhe, der Abend- und Sonntagsschulen, die Verwendung von jugendlichen Hilfsarbeitern und Frauenspersonen zu gewerblichen Beschäftigungen und des Haltens von Lehrlingen. Verordnung des Handelsministers v. 27. Mai 1885, Nr. 83, womit die gewerbliche Arbeit an Sonntagen bei einzelnen Kategorien von Gewerben gestattet wird. Verordnung des Handelsministers v. 27. Mai 1885, Nr. 86, womit jene Kategorien von fabriksmässig betriebenen Gewerbeunternehmungen bezeichnet werden, bei denen jugendliche Hilfsarbeiter zwischen dem vollendeten 14. und dem vollendeten 16. Jahre, sowie Frauenspersonen verwendet werden dürfen (gl. »Diöcbl.« 1885, št. 9).

Digitized by Google

Acta et statuta synodi dioeces. Lavantinae 1883: »De cura juventutis in fabricis occupatae«, in krasno okrožnico Leona XIII. »o delavskem vprašanji« dné 17. maja 1891.

5. Slehern pozná silno važnost berila; knjiga, časnik, o koliko dobrega storita, ali pa hudega učinita! Sveta dolžnost je toraj dušnemu pastirju, med svojimi verniki na vso moč odstranjati, zatirati cerkvi sovražne, sv. veri in moralnosti nevarne knjige [1]) in novine; nasproti pa kolikor možno razširjati dobre, podučne, spodbudne krščanske knjige in časnike, ter tudi osebno jih podpirati. Dobra knjiga je pravi apostelj v hiši, in krščanske novine so družini vsakdanji pridigar. Dobroto skaže duhovniji, kdor ustanovi ter spretno vredí in oskrbuje farno knjižnico, a še več dobrega storí, če v posamezne hiše in rodovine spravi dobro krščansko knjigo in če doseže to, da gospodar, hišna mati, ali kdo drugi vsaj ob nedeljah in praznikih iz nje glasno čita družini. Najprimernejše berilo v ta namen je zlasti razlaganje evangelijev, zgodbe sv. pisma, življenje Kristusovo in svetnikov, pa razlaganje sv. maše in katehizem.[2]) — Ker zlasti časniki delajo tudi v verskem življenji toliko odločno tako imenovano »javno mnenje«, zato mora duhovni pastir paziti na to, kake novine dohajajo v faro. Ako izvé, da tù pa tam beró brezveren ali katoliški cerkvi sovražen časopis, skuša naj ga natihoma in previdno, prijazno podučivši dotičnega naročnika, izpodriniti ter namestiti z dobrimi, v čvrstem, krščanskem duhu pisanimi novinami, kakoršne naj na vso moč razširja, zlasti skrbeč, da župani in drugi veljavni možje pa gostilničarji po duhovniji zanesljive, dobre časnike naročajo ali vsaj beró. Kaj pa, da mora duhovnik vsem drugim v zgled tudi sam po možnosti podpirati krščanske novine, ali jim tudi dopisovati ter malopridnim na nikakov način ne smé biti pospeševalec.

---

[1]) Kolikor je v duhovnikovi oziroma katehetovi moči, naj s paznim okom čuje nad šolskimi knjižnicami.

[2]) Duhovni pastir priporočaj ljudstvu sploh družbo sv. Mohora; a tudi v družinah nemško čitajočih mora vedeti kaj poštenega in primernega svetovati in priporočati, kajti v tacih hišah se je še bolj bati, da sicer kaj strupenega v roko dobé. V obče ni svetovati, da bi duhovnik lastne knjige izposojeval, zlasti mlajšemu ženstvu ne; če pa že komu kaj posodi, bodi mu pravilo, da vselej sam prej prečita dotično knjigo ter da spozná, je-li zadevnemu primerna ali ne.

Digitized by Google

§ 224.

Treba je podajati pomočke zveličanja.

Duhovni pastir bi ne storil do cela svoje dolžnosti, ko bi samo odganjal derečega volka od čede, zlo zatiral, zadržke zveličanja odstranjal; on mora svojim duhovnijanom tudi vire večnega blagra odpirati, jim podajati razne pomočke k zveličanju. Taka sredstva so zlasti:

1. Lepo vravnana cerkev in božja služba. Hišo božjo, vrata nebeška imenujemo katoliško cerkev; naj je toraj vse v nji in ob nji tako, da je spodbudno in primerno namenu svetega poslopja. Stavba v obče in nje posamni deli, notranja oprava, liturgična orodja in oblačila . . . vse naj je kolikor moč enega sloga, lepo kolikor dopušča imenje, ali vsaj snažno. V cerkvi, v žagradu, na pokopališču vladaj oster red in čistota. Ako dopuščajo razmere kraja, naj je čez dan cerkev odprta; saj ondi biva v presv. Zakramentu Gospod, ki vabi: »Pridite k meni vsi, kateri se trudite in ste obteženi, in jaz vas bom poživil« (Mat. 11, 28). Da se duhovnijani pridnejše vdeležujejo sv. opravil, bodi čas božji službi odločen po razmerah in željah ljudstva, in točno ob uri naj se pričenja duhovno opravilo. Pobožno, spodbudno naj se vse izvršuje; cerkveni govor ne bodi predolg, a krepak; petje na koru lepo, cerkveno; duhovni pastir dohajaj ob gotovih ljudstvu znanih časih tudi neklican v spovednico; napravi naj se sedaj pa sedaj kaka izredna pobožnost, morda devetdnevnica, skupen križev pot, šmarnice itd. — a v vsem je duhovniku ravnati po določbah sv. cerkve ali pa po zakonitem običaji.

2. Za cerkvijo je največje važnosti v duhovniji šola, ki bi dušnemu pastirju morala biti nekaka drevesnica, kjer si za bodočnost vzreja rodovitnih dreves, poslušnih vernikov, dobrih kristijanov. Važnost šole dobro spoznajo tudi nasprotniki sv. cerkve, od tod njih vedni in silni napori, jo popolnoma dobiti v svojo oblast, kajti: čegar je šola, njegova je prihodnost! Kot učitelj in vzgojitelj mora duhovni pastir po povelji Odrešenikovem in v imenu sv. cerkve delovati v šoli, h Kristusu vodeč svoje male. Po sedanjih avstrijskih šolskih zakonih je duhovnikovo delovanje postalo res težavno: ne more storiti, kolikor bi hotel in moral, kajti roke so mu v marsičem zvezane po civilnem zakonodavstvu — toda poguma ne smé zgubiti. Ako je goreč za svoj poklic, nevtrudljivo

Digitized by Google

delujoč in spreten kot katehet, če si vé z modrim, ljubeznivim ravnanjem pridobiti srca učiteljev in učencev, ako na učno uro dobro pripravljen vestno porablja odmerjeni mu čas; tedaj bo tudi v neugodnih razmerah dosegel marsikaj. Ves trud, ki ga ima s šolo, mu bogato povrača prihodnost. Glej tudi § 81.

3. Važni pomočki zveličanja so razne bratovščine in družbe, zlasti dandanes, ko tudi sovražniki cerkve v združenji iščejo moči ter v raznih društvih spodkopujejo cerkveno in državno oblast. Krščanske bratovščine in družbe so v fari nekako središče, katerega se oklepajo dobri, pobožni duhovnijani, vabeč še druge k sebi; če so veljavno ustanovljene in spretno vladane, jako poživljajo in širijo krščansko, cerkveno življenje v duhovniji. Dušni pastir naj se toraj ne ustraši nekolikega truda, ki ga ima z njimi; tudi naj ga ne plašijo neprijetnosti, kojih semtertje doživí pri društvenikih: saj je nepopolno vse človeško. Cerkvene bratovščine in pobožne družbe [1]) si stavijo raznotere namene: ali notranje boljšanje, pospeševanje lastne popolnosti, ali razširjanje sv. cerkve na zemlji, ali jim je cilj povišanje vnanje božje službe, ali opravljajo razna dobra dela milosrčnosti itd. Ves sad cerkvene bratovščine je zavisen od nje pravilne ustanovitve in od modrega vladanja društvenikov. Ako se toraj duhovni pastir morda ne zadovolji s tem, da v bratovščino sprejema ude kot pooblaščenec kakega druzega duhovnika, ki je vodnik cerkvenopravno ustanovljene bratovščine, ter da imena sprejetih pošilja temu pravemu voditelju, če želi toraj samostalno sprejemati in voditi dotične ude, mora najprej skrbeti za to, da se v njegovi cerkvi zadevna bratovščina cerkvenopravno ustanoví.

Za kanonično ustanovitev bratovščine je podal pravila že papež Klemen VIII. v posebni konstituciji »Quaecumque« dne 7. decembra 1604, kar je 8. jan. 1861 Pij IX. vnovič potrdil ter izrekel,

[1]) Razlika je v tem, da imajo bratovščine (confraternitates) v neki gotovi cerkvi svoj dom ali sedež (n. pr. bratovščina presv. srca Marijinega v Parizu v cerkvi Notre-Dame des victoires), večina tudi še po raznih deželah svoje podružnice, kjer se njeni udje ob nekaterih praznikih zbirajo k posebnim pobožnostim. Tudi imajo bratovščine v dotičnih cerkvah časih svoje kapele ali altarje, pri katerih se udje udeležujejo raznih duhovnih milosti. Tega ni pri družbah (sodalitates, associationes), katerim so mnogokrat navadni mašniki ali celó lajiki bili ustanovniki; one so brez cerkvenega doma, čeravno njenim udom apostoljski sedež podeljuje raznih odpustkov. Taka pobožna društva so n. pr. sv. Detinstvo, družba sv. Mohora, sv. Leopolda, sv. Bonifacija . . .

Digitized by Google

da vsaj v bistvenih rečéh se je pri osnovanji in pridruževanji bratovščin držati Klemenovih določil sub poena nullitatis. Po izjavi teh dveh papežev so pogoji pravilne ustanovitve ti-le:

a) Ut unica tantum confraternitas ejusdem nominis et instituti (svrha) in eadem ecclesia et urbe vel vico possit institui et aggregari, neque etiam in loco vicino, nisi ultra horam (prav za prav 3 laške milje = 5 kilometrov) a proxima ecclesia ejusdem confraternitatis distet. Različne bratovščine smejo toraj v eni in isti cerkvi svoj sedež imeti; le bratovščine istega imena in namena se ne smejo ustanavljati, če je kaka taka bratovščina že cerkvenopravno osnovana blizo tam, t. j. ne čez $^5/_4$ ure proč. Ko bi pa vendar bilo zeló želeti, da se ustanovi, se mora prej dobiti od apostoiskega sedeža »dispensatio a debitae distantiae defectu.« To omejenje pa ne veljá za vse bratovščine, kajti nekatere se smejo ustanavljati absque ullo distantiae respectu, n. pr. bratovščina presv. rešnjega Telesa, krščanskega nauka, Jezusovega srca, Marijanske kongregacije, III. red sv. Frančiška. Skoraj brez ozira na bližnjo enako družbo se smeta sedaj ustanavljati tudi bratovščini Marijinega srca in svetega rožnega venca.

b) Ut id fiat de consensu Ordinarii et cum litteris testimonialibus ejusdem, et post examinata ab eo, revisa et approbata statuta. Ni toraj treba, da bi župnik želeč v svoji cerkvi ustanoviti bratovščino ter jo pridružiti dotični veliki bratovščini (archisodalitas), vzel njena pravila kar nespremenjena, smé jih po razmerah tistega kraja v marsičem premeniti, da le v glavnih rečeh ostanejo nespremenjena ter da zadobé potrjenje škofovo.

c) Ut in instituendis et aggregandis confraternitatibus litterae patentes servent formam a S. Sede praescriptam (saltem quoad substantialia).

d) Ut confraternitates eleemosynas et alia charitatis subsidia excipiant et erogent juxta formam ab Ordinario praescribendam. S tem hoče apostolski sedež zabraniti vsakatere napake in zlorabe pri nabiranji miloščine.

e) Ut gratiae et indulgentiae confraternitati concessae praevia cognitione Ordinarii dumtaxat promulgentur.

f) Ut confraternitati institutae vel aggregatae expresse et in specie communicentur privilegia et indulgentiae Ordini in-

Digitized by Google

stituenti et Archiconfraternitati aggreganti nominatim concessa, non vero ea, quibus per privilegium communicationis gaudet. Pri vsacem ustanovljenji bratovščine nova podružnica toraj redno (kajti izredno utegne se to naravnost po sv. sedežu zgoditi) še-le s tem zadobi odpustke in druge duhovne milosti, če v zvezo stopi z dotičnim pooblaščenim redom ali z zadevno veliko bratovščino, t. j. če si jo pridruži dotični red ali dotična velika bratovščina.

Ako bi toraj kak duhovni pastir hotel v svoji fari cerkveno-pravno ustanoviti n. pr. bratovščino sv. rožnega venca ali Marijinega srca, moral bi se vsled občnih pravil najprej obrniti do svojega škofa s prošnjo: da dovoli to ustanovitev, da potrdi priložena pravila (ako jih je morda v kaki reči kaj spremenil), in da mu zaradi pridruženja dá potrebne litterae testimoniales. Škofovo dovoljenje in dotično spričalo pošlje potem za bratovščino sv. rožnega venca o. generalu redovnikov dominikancev (morda po dotičnem o. provincijalu tega reda), za bratovščino Marijinega srca pa vodju velike bratovščine v Parizu ter prosi pridruženja. V tej prošnji naj župnik pové imé škofije, kraja in cerkve ali altarja, kjer se ima ustanoviti bratovščina; pa kdo jej bode vodja (redno naj je ondotni samostalni dušni pastir). Pristaviti je tudi vselej prošnja, da bi smel voditelj bratovščine, kedar je zadržan, pooblastiti katerega druzega mašnika, da mesto njega sprejema nove ude. Pové naj se tudi, koliko blizo tamkej je že kaka bratovščina istega imena in namena kanonično ustanovljena ter naj se za slučaj, ko bi daljava ne zadostila, pristavi prošnja za spregled. Ko župnik prejme pridružilni diplom, mora ga škofu poslati v potrjenje, ker še-le s tem zadobi agregacija svojo moč; in še-le sedaj smé bratovščina pričeti svojo delavnost. Prav je, ako se pridružilna listina s škofovim poverilom vred dene v okvir in pod šipo, ter zraven družbinega altarja pritrdi na steno. Spravijo naj se tudi vsa druga pisma, tikajoča se ustanovitve.

Ko je na ta način ustanovitev cerkveno-pravno izvršena, objavi dušni pastir to reč vernikom, jim pojasni duhovne dobrote dotične bratovščine, in povabi k pristopu. Voditelj začne ude sprejemati in vpisovati njih imena v posebno knjigo, v družbino matico, in ne samo na sprejemne podobice. Sprejet sme biti ne le domačin, ampak tudi tuj farán, in vpisanih imen ni treba veliki bratovščini pošiljati, ker popolnoma zadostuje vpis pri pravilno ustanovljeni podružnici. A previdnosti je treba pri sprejemanji

Digitized by Google

udov, da je veljavno, ter da se društveniki res udeležujejo odpustkov itd. Že leta 1761 je apostolski sedež izrekel kot pravilo: Le kdor je zato pooblaščen, smé sprejemati ude; pa: nenavzoč ne smé sprejet biti. Zoper to dvojno pravilo se je zlasti novejše čase zeló grešilo. Sprejemal je ude za razne bratovščine kdor koli, pošiljal njih imena k cerkveno-pravno ustanovljeni podružnici, kjer so jih vpisovali — toraj nepričujoče. Celó nedoumne otroke in mrtve so sprejemali semtertje. Dné 13. aprila 1878 je sv. oče s posebnim dekretom sicer poveljavil vsa dosedanja neveljavna sprejetja, a tudi ukazal, da se je vprihodnje ravnati po dekretu l. 1761. Mnogo škofov in vodnikov bratovščin je menilo, da bode dokaj pobožnih družb razpadlo, moralo jenjati, ako se nenavzoči ne bodo smeli sprejemati, zato so prosili papeža, naj bi ostalo pri dosedanji navadi ter naj bi se smeli še dalje vpisovati tudi nepričujoči. Apostolski sedež ni preklical dekreta l. 1878, pač pa je objavil dné 14. junija 1880 neko pojasnilo, katerega najvažnejše točke so:

a) Določilo, da se nepričujoči ne smejo sprejemati, ostane veljavno, a dopuščene so izjeme.

b) Dekret 13. aprila 1878 ne zahteva, da bi želeči pristopiti morali priti tjekaj, kjer je bratovščina cerkveno-pravno ustanovljena, ampak dosti je, ako se osebno za ude zglasijo pri človeku, ki je od voditelja za prejemanje družbenikov pooblaščen.

c) Strogo osnovane bratovščine, ki ude sprejemajo po kakem posebnem obredu, ali s posebnimi slovesnostmi, ali jim ob sprejetji izročajo posebna znamenja, n. pr. pas, škapulir, morejo seveda le osebno navzoče sprejemati.

d) Bratovščine in pobožne družbe, ki po nikakovem obredu ne sprejemajo udov in jim posebnih društvenih znamenj ne izročajo (toraj naše navadne bratovščine, kajti sprejemne podobice ali knjižice niso bistveno potrebne), one naj določbo, da se nepričujoči ne smejo sprejemati, izvršujejo kolikor se brez škode dá storiti. Da ložje osebno pričujoče sprejemajo, naj te vrste bratovščine pravilno ustanové več podružnic, v oddaljenih krajih pa naj pooblasté več mašnikov za sprejemanje udov.

e) Pobožne družbe, ki le s tem dosežejo svoj namen, če imajo prav veliko društvenikov (n. pr. sv. Detinstvo, misijonske družbe, Vincencijeve, družba sv. Mohora) smejo tudi take

Digitized by Google

sprejemati, ki se ne morejo lahko (commode) osebno za sprejem zglasiti, da se le pismeno zglasijo ali po sredniku.

f) Vedno se je pri sprejemanji novih udov ozirati na namero dekreta dné 13. aprila 1878, namreč, da ni glavna reč, imeti v bratovščini zeló veliko udov, ampak tacih, ki prostovoljno, premišljeno pristopivši se tudi res vdeleževati hoté njenih duhovnih milosti.

Kar tiče dobro, modro voditev bratovščin in družb, naj duhovni pastir nastopivši samostalno službo skuša najprej poizvedeti: kako je s cerkvenim društvenim življenjem v dotični duhovniji; katere bratovščine ali pobožne družbe se ondi nahajajo; ali so pravilno ustanovljene; so li vpisani njih udje v posebno knjigo, koliko jih je? Če bratovščina ondi ni cerkveno-pravno ustanovljena, ali je ude sprejemal vsaj tak, ki je bil zato pooblaščen po voditelju družbe, in če mu je imena pošiljal, da so se vpisovala v glavno knjigo? Kako je bilo vodstvo, kako prejemanje sv. zakramentov, red med udi itd. Katera bratovščina ali družba je ljudstvu najbolj priljubljena? Ko župnik to in tako poizvé, potem še-le more spoznati, bi li vpeljal v duhovniji še katero bratovščino ali družbo?[1]) Dvojnega se je ogibati: fare ne smé preobkladati z bratovščinami in družbami, pa brez vsakoršne naj tudi ni. Ako sklene dušni pastir še katero pobožno družbo sprejeti v faro, ni ravno treba, da bi jo cerkveno-pravno ustanovil (če je morda ondi že več druzih ustanovljenih), ampak dobi naj si pravico sprejemanja od voditelja dotične bratovščine, kateri mu je najbližji. — K dobri voditvi je pred vsem treba, da je duhovnemu pastirju dobro znan nauk svete cerkve o bratovščinah in družbah sploh, in da dobro pozná pravila, vravnavo, odpustke tistih bratovščin, ki se že nahajajo v njegovi duhovniji, ali katere hoče še-le vvesti, sicer bi slepec slepca vodil.[2]) Duhovnik naj ne

[1]) Izmed družb delujočih na krščanski podlagi so za današnje socijalne razmere velike važnosti katoliška delavska društva in katoliška rokodelska društva, ki marsikaterega mladeniča obvarujejo moralnega pogina. Po krajih z mnogo obrtnijo naj duhovni pastir pospešuje ustanovitev tacih družb ter naj prevzame vodstvo. Poduk mu daje: Kolping, der Gesellenverein, Köln; Mittheilungen für den Vorsteher der katholischen Gesellenvereine, Köln. Pri ustanovitvi tacih katoliških družb, ki niso strogo cerkvene, ozirati se je tudi na avstrijski »Vereinsgesetz v. 15. Nov. 1867.«

[2]) V ta namen dušnemu pastirju jako dobro služi: P. Jos. Schneider-Maurel, die Ablässe, ihr Wesen und ihr Gebrauch; umgearbeitet von Fr. Be-

Digitized by Google

sili vernikov k pristopu, naj ne zasramuje tacih, ki se nočejo vpisati v nobeno družbo, ampak na leci in ob drugih prilikah svojim vernikom govôri o bistvu, pomenu in važnosti cerkvenih bratovščin sploh, in še posebej o tisti, katero priporoča svojim faranom. A povdarjati mora, da so stanovske dolžnosti imenitnejše od tistega, kar nalagajo bratovščine; da je slehern sub gravi dolžan storiti dolžnost svojega stanu v obče, med tem ko pravila pobožnih družb ne vežejo pod grehom; nihče toraj ne smé zanemarjati dolžnosti svojega stanu zaradi bratovščine. Opozoriti je tudi treba, da ni na tem, v koliko družb se vernik vpiše, ampak na tem, kako tesno se dotične bratovščine in njenih pravil oklene in kako natanko jih izvršuje v svojem življenji. Da duhovni pastir v fari razširjene bratovščine ohrani čvrste ter v cvetu, je treba zraven natančnih zapisnikov vseh udov še tudi vestno paziti na življenje med društveniki, nepoboljšljive in kateri so drugim v veliko pohujšanje treba je izločevati; društveni godovi se morajo slovesno obhajati, dotični altarji zaljšati, vkupno sv. obhajilo s primernim nagovorom ter podučenjem vsaj enkrat na leto za vsako bratovščino posebej napravljati.[1])

4. Ljudski misijon je izreden in najkrepkeji pripomoček, vnemarno ali celó versko ali moralno sprijeno duhovnijo pretresti, iz spanja grehov vzdramiti, zastarane pogubne napake odstraniti, dobrega duha vzbuditi in poživiti, ter pot si napraviti za nadaljno uspešneje pastirovanje. Papež Benedikt XIV. imenuje misijone »remedium malis curandis aptissimum et fortasse unicum«. Dobro osnovan ljudski misijon deluje kot nekaka brana, ki raztrga korenine raznih hudobij, zrahlja zemljo trdih src in jo prejemljivo stori za naslednjo moralno setev; pa tudi sicer nepopačeno duhovnijo vse nekako prenovi ter vname k večji gorečnosti. O koliko ljudi je na ljudskem misijonu zadobilo mir srca in zveličanje! Naj

ringer S. J. Paderborn u. Münster. — P. Gaudentius, Ablass- und Bruderschaftsbuch, Innsbruck.

[1]) Gledé odpustkov je na vprašanje: »1. Utrum, nisi aliquid expresse habeatur in indultis, indulgentiae lucrandae incipiant a media nocte, an vero a primis vesperis? 2. Utrum si quis utens recenti privilegio (decr. 6. Oct. 1870) confessionem et communionem pridie ejus diei peragat, cui affixa est indulgentia, etiam reliqua opera praescripta pridie fieri adeoque pridie etiam indulgentia lucrifieri possit?« izšel dekret S. C. Indulg.: »Ad primum: a media ad mediam noctem. Ad secundum: Negative.« Omenjeni odlok 6. oktobra 1870 pa določuje: »Tum confessionem dumtaxat, tum confessionem et communionem peragi posse die, qui immediate praecedit sequentem, pro qua concessa fuerit Indulgentia.«

Digitized by Google

se dušni pastir ne ustraši niti truda in vpitja nasprotnikov, niti stroškov, ako spozna, da je vernikom njegovim treba sv. misijona, ali da jim bode zeló koristil. Pokliče naj skušenih mašnikov misijonarjev, ali pa naj sestavi v ta namen družbico sosednjih domačih duhovnikov, dobrih govornikov in vestnih spovednikov. A treba je ljudstvo prej na misijon pripravljati: o pomenu in namenu ter o koristi tega izrednega pomočka k zveličanju jim govoriti, in učiti vernike, kako naj si čas milosti obračajo v dušno korist. Po končanem misijonu mora domači duhovnik pridno porabljati vtise ter vpliv svetega časa, mora marljivo sejati v zrahljano zemljo, spomin in obletnico misijona praznovati, farmane spominjati na storjene obljube itd.[1])

5. Omeniti nam je še enega pomočka, zlasti dandanes zeló važnega, s katerim more duhovni pastir dokaj koristiti duhovniji in domovini sploh, pa od svete cerkve in od posameznih vernikov marsikaj hudega odvrniti; to je porabljanje državljanskih pravic zlasti ob času volitev za razne ljudske zastope. Koliko cerkvi sovražnega so že sklenili in izvršili razni občinski, šolski, deželni, državni zastopi ali zbori! Naj li dušni pastir mirno gleda tako početjanje, naj li roke križem drži in pusti, da gré kakor gre? Ne, s tacim ravnanjem bi duhovnik grešil ter kriv bil mnogo hudega; njegova dolžnost je, kolikor mu dopuščajo državljanske postave, delati na to, da se v razne zastope volijo možje, dobri verniki, zanesljivi poslanci ter udje. Saj je dušni pastir najprej zastopnik sv. cerkve in vsega mašniškega stanú, skrbeti mu je toraj za blagor sv. cerkve in katoliškega mašništva; on je nadalje tudi občan, državljan, mora mu zato ležeče biti na pravi sreči občine in države: za občni blagor, za pravo srečo države in cerkve, kakor posameznih duhovnij pa so v konstitucijonalnih državah velike važnosti razni zbori, vdeležujoči se bolj ali manj zakonodavstva. Skrb toraj bodi duhovnemu pastirju, kolikor v tej zadevi storiti more in smé, da sedé in sklepajo po posameznih zastopih res krščanski možje. Da mašnik, kolikor je na njem, pripomore k temu cilju, naj se vselej vdeležuje volitev v razne zastope, naj (če ni posebnih težav) izvolitev tudi sprejme, in ob času važnih volitev bodi ljudstvu učitelj in voditelj.

a) Dušni pastir se toraj vselej tudi sam vdeležuj raznih volitev, ker utegne tako z zgledom in besedo zabraniti, da se ne iz-

[1]) Gl. Acta et Statuta Synodi Dioec. Lavantinae a. 1883: »De sacris missionibus.«

Digitized by Google

volijo brezverni, cerkvi sovražni zastopniki ali volilni možje. Tudi posvetovanj o raznih volitvah naj se vdeležuje, da pozornost volilcev obrača na sposobne, krščanske kandidate, kajti duhovni pastir je večinoma najzmožneji ljudem pojasniti, kateri izmed kandidatov zasluži zaupanje, t. j. kateri ima potrebno znanje pa voljo, dobri reči koristiti, in povedati volilcem, kako je ponudnik morda že do sedaj deloval in glasoval v dotičnem zastopu.

b) Ako volilci zaupanje skažejo duhovniku, da ga izvolijo, naj volitev redno sprejme. Gré naj za volilnega moža, ker utegne tako pripomoči do srečne izvolitve. Sprejme naj izvolitev v občinski zastop; morda v soseskinem zboru veliko koristi dobri stvari, ali pripomore, da se kak pošten, čvrst možak izbere za župana. Za občinskega svetovalca ali celó za župana se pa duhovni pastir nikar nikoli ne daj voliti; deloma ker mu sveta služba njegova ne pušča zadostnega časa tudi še za ta posel, pa tudi zato ne, ker si utegne marsikaterih sitnosti nakopati, ki bi mu le ovirale duhovno-pastirsko delavnost. Tudi izvolitev v krajni šolski svèt naj duhovnik sprejme, kajti veliko je upanja, da (vsaj kakor so razmere pri nas) z modrim ravnanjem in vljudnim postopanjem marsikaj koristi šoli, ali slabega odvrne od mladine. Izvolitev v deželni ali državni zbor naj bi pa duhovni pastir le tedaj sprejel, če se čuti zato posebno zmožnega, pa če mu služba dopušča in škof dovoli.

c) A ne le, da se duhovni pastir sam poslužuje državljanske pravice dobri reči v korist, on bodi tudi svojemu ljudstvu v tej zadevi učitelj in voditelj. Katoliški volilci bi se zeló pregrešili, ko bi se ne vdeležili volitve v slučaji, ko se je po pravici bati, da s tem opuščenjem oni krivi postanejo, da ne bo dovelj dobrih poslancev izvoljenih ter da ostanejo škodljivi zakoni, ali se dajo še novi cerkvi sovražni. Odtod izvira dolžnost za domačega dušnega pastirja, da ob času važnih volitev duhovnijane volilce uči, opominja, svari. V ta namen naj tudi z lece govori o važnosti volitev ter o dolžnosti vernikov: voliti ter dobro voliti. Razširja naj v krščanskem duhu pisane novine, in po možnosti naj zatira brezverne časnike. Raznih volilnih posvetovanj naj se vdeležuje ter na moč dela na to, da se izvolijo zanesljivi možje volilci. Strastnega agitovanja se mora kaj pa da ogibati duhovnik, tudi ne smé v

Digitized by Google

cerkvi imenovati nikakovih imen, le v obče, objektivno naj pové, kake lastnosti imej zastopnik katoliškega ljudstva. Zunaj cerkve, kjer govori kot privatnik, pač smé naravnost priporočiti kandidata, ako je zanesljivo dober, krščansk, priporočevanja vreden. Ako so duhovnijani dobro volili, smé jih duhovni pastir pohvaliti, ko bi tudi ne bili zmagali s svojim možem. Ko bi bili pa volili slabo, naj o reči za takrat molči, a zapomni naj si stvar za vprihodnje.[1])

II. Poglavje.

Duhovno vladanje posameznikov.

§ 225.

Privatno duhovno vodstvo sploh.

Zasebno duhovno vodstvo imenujemo prizadevanje dušnega pastirja, posamezne svoje vernike v osebnem občevanji ter z ozirom na lastnijo in potrebo vsakaterega voditi k poboljšanju in zveličanju. Ker je dušno vladanje posameznikov zlasti v njih podučevanji, imenujemo je tudi privatni poduk.

[1]) Res so se že tudi oglasili neki eksegetje, češ: »Nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus« — duhovnik naj se ne vtika v volitve! To bi pač jako ljubo bilo sovražnikom sv. cerkve; a kdor bi katoliškemu duhovniku dandanes kaj tacega naročal, on ne ume potreb časa! Saj tudi niso tako razumevati one besede sv. Pavla. Ali sv. apostelj Pavel naj bi bil pisal v tem smislu, on, ki se je sam in toliko uspešno skliceval na svoje rimsko državljanstvo (dj. ap. 16, 37—40), on, ki je sam slovesno izrekel: »Civis Romanus sum, Caesarem appello« (dj. ap. 25, 11), ter tako se sklicevaje na predpravice rimskega državljana dosegel, da so pravičneje ravnali z njim! In če bi tako smeli umevati besede blagovestnikove, kako nam je potem soditi one sloveče borivce za katoliško reč: Daniel O'Connel-a, grofa Montalembert, škofa Freppel, predsednika Garcia Moreno in mnogo druzih; kaj nam je potem reči o Piju IX., o Leonu XIII., ki je raznim škofom že večkrat priporočal vdeležitev pri volitvah; kako nam je potem umeti ravnanje avstrijskih škofov, ki so l. 1885 pred volitvami v državni zbor skoraj vsi v posebnih pastirskih listih naročali svojemu ljudstvu, vdeležiti se volitev in dobro voliti!? Velja toraj: kedarkoli ti more državljanska pravica pripomoči v dosego dobrega, posluži se je!

Digitized by Google

1. Posebno ali domače vladanje je potrebno in toraj duhovnemu pastirju dolžnost: ker se javnega ter splošnega uka ne vdeležujejo vsi, in se ga tudi ne morejo (n. pr. bolniki, močno gluhi), ali ga pa ne razumevajo (n. pr. slaboumni); ker se pri očitnem in vkupnem podučevanji duhovnik ne ozira in se tudi ne more ozirati na tisto, kar je ravno takrat le nekaterim posameznim potrebno; ali pa še celó iz višjih, moralnih ozirov o marsičem javno govoriti ne smé, kar bi sicer bilo komu jako potrebno povedati. Da se toraj dosega cilj duhovnega pastirstva, t. j. zveličanje vseh, treba je v zasebnem poduku namestiti, kar se v javni skupščini storiti ne dá; kakor tudi Jezus Kristus ni le javno učil, ampak tudi posameznike, n. pr. Lazarja in njegovi sestri, Nikodema in Zaheja, Samarijanko itd. To veljá v obče. Kdaj pa dušnega pastirja veže dolžnost v posameznih slučajih, in v koliki meri ga veže, da v privatnem duhovnem vodstvu preskrbi za zveličanje dotičnega, to je zavisno: od večje ali manjše nevarnosti, kateri je kdo izpostavljen, in ki se le po zasebnem poduku dá odvrniti; od fizične in moralne možnosti dušnega pastirja, mu pomagati po tem potu; tudi od večjega ali manjšega upanja, namen doseči po privatnem poduku, akoravno mora duhovnik to upanje imeti tako dolgo, dokler ni nasprotnega prepričan. A tudi tedaj ne zgubi poguma goreči dušni pastir, kedar se za takrat ne dá kaj doseči, ampak se vnovič loti dela ob ugodni priliki. — Modrost in previdnost veleva dušnemu pastirju, da se kot učitelj, sodnik, vodnik ne vriva slehrnemu in povsod; on pa tudi ne molči, kjer se mu ponudi prilika, doseči kak duhovni dobiček, zlasti: kedar je naravnost podučenja, sveta, tolažbe prošen; kedar dotični verniki, ki so potrebni poduka, opominjanja, svarila, po kakem opravku k dušnemu pastirju dojdejo; kedar mašnik zaradi kakega službenega opravila v zadevno hišo pride. Nahajajo se ljudje, ki so podučenja, tolažbe, svarila zeló potrebni, a se duhovnika ogibljejo še nalašč; tu mora dušni pastir sam tako vravnati, da se snide z dotičniki in da jim prijazno ponudi svojo pomoč. Kedar je treba urne pomoči, takrat duhovniku velja beseda sv. Pavla: »Oznanjuj besedo, ne jenjaj, bodisi priložno ali neprilożno; prepričuj, prosi, svari z vsem potrpljenjem in ukom.« (II. Tim. 4, 2.)

2. Da more mašnik v privatnem duhovnem pastirstvu uspešno delovati, mu je treba zraven prave ljubezni do vernikov in zraven gorečnosti za njih zveličanje (gl. §§ 9, 10) še tudi poznanja čede. Zlasti samostalni dušni pastir mora poznati lastnijo in po-

Digitized by Google

trebe svoje duhovnije in nje posameznih udov; vedeti mora, kje je obilnost in kje revščina, kje lepo krščansko življenje in kje spačenost, kje zadostno versko znanje, kje velika nevednost; znani mu morajo biti bolniki, sirote, vdove, pa tudi očitni grešniki in zapeljivci itd. Do tacega spoznanja pride dušni pastir deloma po sporočilih zaupnih oseb, zlasti duhovnih tovarišev in sosedov, ki so priliko imeli spoznavati dotično čedo, deloma po lastnem opazovanji. Priliko opazovati ter bolj in bolj spoznavati svojo čedo iz namere, da ji postane dober pastir, ima duhovnik: ob raznem pogovarjanji in občevanji s posameznimi verniki; pri obiskovanji bolnikov; v šoli, kajti kdor spozná otroke, večinoma s tem že tudi spozná roditelje; v spovednici, pa tù se mu je ozirati na to, koliko takošno poznanje smé rabiti (gl. § 199, II.). Kaj pa, da naj se dušni pastir méni samo za stvari, katere vedeti mu je potrebno ali vsaj zelo koristno za uspešno duhovno delovanje. Na moč pa se mu je ogibati donašalcev, zlasti žensk, kajti redkokrat jim je verjeti; dostikrat govoré iz sovraštva, ali pa da bi dosegli kak samopriden namen, in duhovnega pastirja zapeljejo k prenaglici in krivični sodbi.[1])

Mašnik kot dušni voditelj posameznikom se mora pri svojem delovanji ozirati na notranje stanje dotičnih, in tudi na vnanje razmere, v katerih bivajo; zato mora tudi nauk o duhovnem vladanji posameznikov govoriti

1. o vodstvu faranov z ozirom na njih notranje stanje, in
2. o vodstvu duhovnijanov z ozirom na njih vnanje razmere.

I. ČLEN.

Vodstvo duhovnijanov z ozirom na notranje stanje.

§ 226.

Nevedni, neverniki, spreobrnjenci.

1. Akoravno duhovni pastir vestno stori svojo dolžnost kot učitelj ter si prizadeva v šoli in na leci, da bi nedorasli in dorasli

[1]) Poznanja čede je tudi zato treba dušnemu pastirju, da vé spisati spričalo nravnosti, kedar je zahteva kaka gosposka ali kak privatnik. Ta spričala morajo biti resnična, se morajo opirati le na istinite, znane prigodke, nikoli samo na kak sum ali na ljudsko govorico. Tudi kaj tacega, kar je službena tajnost, ne smé duhovnik povedati v nravstvenem spričalu. Kedar tacega

Digitized by Google

bili zadostno podučeni v sv. resnicah, se vendar-le zlasti po večjih mestih nahajajo ljudje v zadevah sv. vere skoraj popolnoma nevedni, ali pa polni zmot in prazne vere. Tolika verska nevednost izvira deloma od tod, ker dotičniki po lastni ali po ptuji krivdi niso prejemali kar nič, ali silno malo šolskega poduka ter brez krščanske vzgoje dorasli, deloma ker so se šolo zapustivši zanemarili, nikdar besede božje v cerkvi poslušali, nikoli za duhovno branje se menili. Ako dušni pastir izvé za take nevedneže ali zmotence, ni drugače, kot da jih v posebnem ter privatnem podučevanji nauči potrebnega. Z ljubeznijo in potrpežljivostjo naj si skuša pridobiti zaupanje tacega človeka, da bo rad sprejemal poduk, ki se mora ravnati po razumnosti in potrebi podučevanca. Kako v spovednici ravnati z nevedneži, smo že povedali; glej § 187 I. — Zlasti bebcem, slaboumnim, je pomagati edino le z zasebnim podučevanjem, kolikor so za poduk. Takih siromakov ne puščaj duhovni pastir, da bi vzrastli brez vsega verskega učila, ampak z ljubeznivostjo in krotkostjo si mora najprej pridobiti njih srce, in potem naj jih skuša v najpotrebnejšem vsaj toliko podučiti (morda s pomočjo primernih slik), da bodo ob Veliki noči mogli prejemati sv. zakramente, in na smrtno uro biti previdení. Duhovnik naroča naj tudi njih domačim ljudem, o čem in kako naj slaboumne doma učé, in kako naj z njimi ravnajo, da jih odvračajo od greha in rednemu življenju priučé.

2. Nevernika imenujemo človeka, ki tají verske resnice, kakoršne spoznava krščanstvo sploh, n. pr. neumrljivost duše, večno povračilo . . . Vroden nevercu je dvomljivec, ki verske resnice iz nekakovih razlogov napada ali v njih prepričanji omahuje, pa malomarni, indiferentni, kateri se sploh ne méni za verske resnice ter prav za prav nima nobene določene vere. Le dvomljivec se časih obrne do duhovnika, in mu pripoveduje o svojih pomislekih in dvomih ter prosi pojasnila, ki naj mu ga dušni pastir z vso ljubeznivostjo daje, opozorivši ga zlasti, kako je človeški razum po prvem grehu otemnjen, zmotam podvržen, in kako je čez vse treba, da se ponižno oklenemo božjega razodenja in nezmotljive sv. cerkve, da pobožno Boga prosimo darú sv. vere, večkrat dejanje vere vzbudimo, pa da se varujemo radovednega

---

spričala ne zahteva kak urad, ampak zasebnik, imeti mora kolek za 50 kr. — O spričalih, ki jih mora župnik napravljati tistim, ki želé sprejeti biti v kak cerkveni red, gl. »Laib. Diöcbl.« 1885, str. 65,

Digitized by Google

verskega tuhtanja. Nevernik in malomarni se redno ogibljeta duhovnega pastirja, in le izjemno ju pred se dobi. Kedar se pa mašniku ponudi lepa prilika, da more posebej s tacim človekom govoriti, tedaj molčati ne smé. Z vso ljubeznijo in krotkostjo naj stori svojo duhovno-pastirsko dolžnost; kdo vé, če morda ravno takrat, podpiran po milosti božji, ne pridobi njegovega srca in njegove duše? Način poduka se mora ravnati po vzroku in izviru neverja, ki naj ga skuša duhovnik spoznati: *a)* Ako je dotičnik zašel v nevero po lastnem mišljenji in krivem sklepanji, treba ga je opozoriti na omejenost človeškega razuma, na toliko skrivnosti v naturi sami ... na potrebo višjega razodenja ... na nepravilno sklepanje itd. *b)* Kdor je pregovorjen po drugih, po čitanji ... postal neveren, njemu je kazati, kako enostransko in pogubno bi bilo, ko bi v toliko važni, usodni zadevi poslušal samo besede enega, ter se jih držal, ali da bi le táko bral, kar njegovemu mišljenju ugaja. Potem naj se mu pojasné dotični nauki katoliške cerkve, ali naj mu duhovnik ponudi primerno knjigo ter naj ga prosi, da jo pazljivo prečita.[1]) *c)* Marsikdo zoper vero in cerkev govori, slepo druge posnemajoč; je neveren, ker je tù in tam to nekaka šega med tako imenovanimi omikanci. Pri tacih je večinoma najti velika verska nevednost: kričé zoper reč, katere ne razumejo, ali pa govoré tje v en dan, brez premisleka. Dobro je opomniti take vrste ljudem, da njihov ugovor ni nikakor nov, že ta in ta čas, tù in tam se je tako govorilo, a stvar je že davnej temeljito ovržena, ničevost ugovora v tem ali onem spisu dokazana itd. Sploh se dušnemu pastirju pri tacih nevercih in verskih zasramovalcih ni treba truditi z izpodbijanjem, najbolje je, ako jih osramoti s tem, da jim zastavi taka vprašanja, po katerih razkrije njih nevednost in versko neznanje, ter da jih potem vpraša, kaj bi oni sami rekli človeku, ki bi v zadevah njihove službe brez vse vednosti in preiskave tako lahkomiselno sodil, kakor oni o naukih sv. cerkve. *d)* Mnogokrat je vzrok nevere sprijena volja, strastno nagnjenje do kake pregrehe; taki ljudje zato tajé versko resnico, ker jim je neljuba, zoprna, in jih spominja na božjo pravičnost. Tudi tù je vsako ovračanje neuspešno. Edino zdravilo je boljšanje srca in volje; in

[1]) N. pr. Drei, Apologetik; Nikolas, Studien über das Christenthum; Vosen, das Christenthum und die Einwürfe seiner Gegner; Balmes, Studien eines Zweiflers; Wiseman, Zusammenhang zwischen Wissenschaft und Offenbarung; Weninger, Katholicismus, Protestantismus und Unglaube; Hettinger, Apologie des Christenthums.

Digitized by Google

edini odgovor na vse njih napade in ugovore bodi: resnica ostane resnica, naj si je komu še tako neprijetna, nadležna.

3. Mi razločujemo dvojne spreobrnjence: prišlece, proselite, t. j. take, ki po sv. krstu še-le želé stopiti v sveto cerkev; pa spreobrnjence v ožjem smislu, konvertite, ki že krščeni se vračajo v naročje katoliške cerkve. O sprejemanji otrok nekrščenih in krivoverskih roditeljev v katoliško cerkev po zakramentu sv. krsta smo že govorili (gl. § 169 pod II. 2) ter tudi povedali, kaj avstrijski državni zakoni določujejo o spreobrnjenji ali prestopu od ene cerkve v drugo (gl. str. 535, opomnja 1); tukaj nam je natačneje govoriti samo o podučevanji in sprejemanji raznih doraslih, t. j. že 14 let starih spreobrnjencev, kajti po sedanjem civilnem našem zakonu je le takim prestop dopuščen.

Poglejmo najprej, kako je dušnemu pastirju ravnati s proseliti; in ker ima pri nas težko kdaj opraviti z drugimi, kot s prišleci iz judovstva, govorimo zlasti o teh. Ako se jud oglasi pri dušnem pastirju ter razodene željo sprejet biti v katoliško cerkev, ga mašnik sprejmi prijazno in srečo mu vošči, da mu je Bog dal misel, iskati resnice in zveličanja v pravi cerkvi božji. A tudi previden mora biti duhovnik, kedar se oglasi za prestop drugoverec, zlasti še žid, kajti redkokdaj ga vodi prava, plemenita namera, večjidel so razni časni oziri, ki ga priganjajo k tej stopinji. Z modrimi vprašanji naj toraj skuša duhovni pastir izvedeti od prišleca, kaj ga je napotilo do tega sklepa. Če spazi, da motivi niso plemeniti ter ga v katoliško cerkev vleče morda upanje, kako pomoč, službo dobiti, z bogatim katoličanom v zakon stopiti ali enacega kaj, tedaj ga mora opozoriti, da pri tako važni, usodni stopinji morajo odločevati višji oziri: ljubezen do resnice in skrb za zveličanje. Pové naj mu, da pri katoličanih nima pričakovati časnega dobička, pač pa si bo od strani sorodnikov in drugih dosedanjih sovernikov nakopal dokaj preganjanja, zaničevanja . . ., ako se dá krstiti. Če dušni pastir spozná, da prišleca vodi čist namen, da je trden v sklepu, ali če je znati, da ga zraven kakega časnega ozira vodi vendar-le tudi ljubezen do resnice in skrb za zveličanje, tedaj ga smé začeti podučevati v sv. veri ter naj mu odloči za to gotove ure. Pové naj mu, da je pravo spreobrnjenje delo božje milosti, katere naj si izprosi s pobožno molitvijo, in se je naj vredne stori z lepim, brezmadežnim življenjem. Z navdušeno in prepričevalno besedo naj ga podučuje, in tako se vêdi do njega, da si pridobi zaupanje in spoštovanje spreobrnjenčevo. — Pri proselitih iz judov-

Digitized by Google

stva mora se podučevanje začeti s prerokbami in predpodobami stare zaveze, in da mu kaže, kako se je vse to natanko izpolnilo v Jezusu Kristusu, ki je toraj po Bogu že v raji napovedani in obljubljeni Odrešenik sveta, naš Zveličar.[1]) Ko je prejel prišlec v podlago ta dokaz, treba mu je podati popoln, obširen in temeljit poduk v vseh krščanskih resnicah, verskih in dejanjskih. Podučevalec naj se ne zadovolji s tem, da bi se katehumen dobro naučil raznih potrebnih naukov, ampak naj tudi deluje na njegovo srce in voljo, kažoč mu lepo zvezo med razodetimi resnicami in dejanjskimi zapovedmi, in kako da življenje po katoliški veri človeka stori zares srečnega itd. Židovstva naj ne napada z zaničljivimi besedami, in naj ne smeši njega zmote, ampak le prav živo in temeljito naj mu skazuje istinitost krščanskih naukov, kajti spozná naj katehumen, da tù ne gré za osebo, ampak za resnico. Zraven poduka v verskih resnicah in dolžnostih katoliškega kristijana mora povedati spreobrnjencu tudi, kako se je na sv. krst pripravljati z brezmadežnim življenjem, z dobrimi deli, s pobožno molitvijo in obžalovanjem dosedaj storjenih dejanjskih grehov, pa s trdnim sklepom, v sv. veri lepo, pobožno živeti. Tudi obrede sv. krsta naj mu razjasni. — Ko je prišlec že dobro podučen in zadostno pripravljen, mora duhovnik, redno župnik, kateri ga misli sprejeti v sv. cerkev, prositi za to dovoljenja pri svojem škofijstvu.[2]) Brez pripuščenja dotičnega ordinarijata nihče ne smé krstiti proselita, razun na smrtni postelji, ako že dorasli jud umirajoč prosi sv. krsta. Škof se mora namreč prepričati: da katehumena vodijo čiste namere k spreobrnjenju, da živi v tacih razmerah, da se ni bati poznejšega odpada, da ni kakega zadržka od vladine strani itd. Duhovni pastir naj toraj sestavi zapisnik, v katerem pové ime, stan, starost, rojstni kraj in prejšnje stanovanje proselitovo, njegovo dosedanje življenje, če ima morda otroke, in po koliko stare.

[1]) Za podučevanje tacih spreobrnjencev je duhovniku dober pomoček: Al. Keith, Zeugnisse für die Erfüllung der Weissagungen, Frankfurt.

[2]) Primeri se, da se želi pokristijaniti kak judovski vojak, ki je še v dejanjski službi. Če je v tistem kraji nastavljen vojaški duhovnik katoliški, mora se pri tem oglasiti zaradi prestopa, ki mu zato preskrbi dovoljenje vojaškega škofa. Ako tamkej ni vojaškega duhovnika, smé ga v krščanskem nauku podučevati ter na sv. krst pripravljati civilni duhovni pastir, a ker je vojak dejanjsko službujoč podložnik vojaškemu župniku, ki tudi vse matrike spisuje za svoje podložno vojaštvo, zato mora civilni duhovnik stopiti v zvezo s kompetentnim vojaškim župnikom, in po posredovanji tega prejme dovoljenje za krst od vojaškega višjega duhovnega pastirja.

Digitized by Google

Priložiti se mora zapisniku rojstni list prišleca in pismeno zagotovilo njegovo, da prostovoljno in iz plemenite namere prosi sv. krsta, ne pričakovaje časnega dobička, in da ga je trdna volja, ne le ime kristijansko nositi, ampak tudi lepo katoliško živeti. Ako katehumen ne zná pisati, naj po kom drugem pisano zagotovilo podkriža pred dvema pričama. — Če škofijski ordinarijat spozná, da je vse v redu, ter je pričakovati, da s tem krstom pridobi sv. cerkev zvestega vernika, dá pismeno dovoljenje za sprejem. Ko duhovni pastir že ima to pripuščenje, opomniti mora proselita (kar za vsacega spreobrnjenca veljá), da je vsled avstrijskega civilnega zakona pri dotični gosposki zglasiti svoj izstop iz dosedanje vere.[1]) — Sveti krst se podeli proselitu slovesno v cerkvi, tako kakor obrednik določuje za odraščene; gl. ljubljanski obrednik str. 24, »Ordo baptismi adultorum«. Po prejetem sv. krstu se obhaja daritev sv. maše, med katero spreobrnjenec prejme sv. obhajilo; tudi mora duhovni pastir opomniti novokrščenca, da ob prvi priliki prejme sv. birmo. Krst doraslega proselita vpiše se v navadno krstno knjigo, v kateri se napolnijo vsi predelki; v »opomnjo« ali pa pod ime mašnika krščevalca se mora vpisati dovoljenje škofijskega ordinarijata z dnevom in uradno številko. — Še tudi po podeljenem sv. krstu naj je duhovni pastir novospreobrnjencu ljubezniv in skrben učitelj pa vodnik; ostane naj z

[1]) C. kr. ministerstvo za bogočastje in uk pa ministerstvo za notranje je 18. jan. 1869 objavilo k dotičnemu zakonu od l. 1868 (gl. str. 536) ta-le izvrševalni ukaz: »§ 1. Die zur Entgegennahme der Erklärung des Austrittes aus einer Kirche oder Religionsgenossenschaft berufene politische Behörde ist die k. k. politische Bezirksbehörde (Bezirkshauptmannschaft) des Wohn- oder Aufenthaltsortes des Meldenden und in jenen Städten, die eigene Gemeindestatute haben, die mit der politischen Amtsführung betraute Gemeindebehörde. § 2. Die Kompetenz der Behörde zur Entgegennahme der Austrittserklärung ist durch die österreich. Staatsbürgerschaft des Austretenden nicht bedingt. § 3. Die Meldung muss bei der Behörde mündlich zu Protokoll gegeben oder in einem, an diese gerichteten, mit der Unterschrift des Austretenden versehenen Schriftstücke niedergelegt sein und jene Angaben enthalten, die nöthig sind, um zu beurtheilen, wem sie zu übermitteln sei. Ist diesem nicht entsprochen, so muss der Austretende zur Ergänzung des Fehlenden vorgeladen werden. § 4. Die Identität der Person des Anmeldenden und ob derselbe das 14. Lebensjahr zurückgelegt und sich in dem erforderlichen Geistes- und Gemüthszustande befinde, hat die Behörde nur dann zu prüfen, wenn Umstände vorliegen, die gegründete Zweifel zu erregen geeignet sind. § 5. Die Austretenden sind von der über ihre Anmeldung getroffenen Verfügung schriftlich zu verständigen. Die schriftliche Verständigung kann unterbleiben, wenn die Partei, deren Identität nachgewiesen ist, hierauf verzichtet, oder wenn die mündliche Verständigung ausreicht.«

Digitized by Google

njim v prijazni dotiki, spodbuja naj ga k pogostnemu prejemanju sv. zakramentov, ter naj pazi nad njim, da ne zaide v druščine, kjer bi škodo trpela sv. vera, v kateri je še malo vtrjen.

Kar smo povedali o sprejemanji in podučevanji prišlecev, to v obče veljá tudi za konvertita ali spreobrnjenca v ožjem smislu. Tudi tega je treba prijazno sprejeti, poizvedati po vnanjih razmerah njegovih in po nagibih, ki ga vlečejo k prestopu, do tega ga pripraviti, da iz pravih, plemenitih motivov želi sprejetja itd. Le gledé podučevanja doraslih konvertitov je treba še posebej nekoliko omeniti. Obrednik (ljubljanski str. 12) velí: »Haeretici ad catholicam ecclesiam venientes . . . prius errorum suorum gravitatem agnoscant et detestentur et in fide catholica diligenter instruantur.« Spreobrnjenec potrebuje toraj skrbnega poduka[1]), kajti temeljito podučen v katoliških resnicah bode tudi spoznal svojo zmoto in svoj žalostni dušni stan. Kar tiče vprašanje, naj li duhovnik s katehumenom obravnava ves katekizem zapored, ali le nekatere oddelke, se to ravná po verski izobraženosti spreobrnjenčevi. Kaj pa da mora podučevanje drugačno biti pri konvertitu teologično izobraženem, in drugačno pri človeku, ki je v verskih rečeh sploh le malo podučen. Preveč verskega znanja naj takozvanim omikancem duhovni pastir nikar ne prisoja in ne zaupa; v posvetnih vedah zeló izobraženi so časih v verskih zadevah jako nevedni. Konvertite iz protestantstva gré posebno dobro in temeljito podučiti v onih resnicah, katere so heretiki popačili ali celó zavrgli, n. pr. nauk o sv. pismu in ustnem izročilu, o nezmotljivosti sv. cerkve, o podedovanem grehu, o opravičenji, o zaslužnosti dobrih del, o sv. zakramentih, o odpustkih, o vicah, o češčenji svetnikov . . . Gledé na večjo ali manjšo versko omiko spreobrnjenčevo naj se učitelj tudi bolj ali manj ozira na razne ugovore in predsodke, med drugoverci razširjene o katoliški veri in cerkvi, ter naj mu lepo pokaže njih ničevost. Brž ob začetku podučevanja pové naj duhovnik svojemu učencu o nezmotljivosti svete cerkve. Pri uku o zakramentu sv. krsta in njega potrebnosti ga

[1]) Podučevalcu utegne dobro služiti: P. J. J. Schefmacher, S. J., Controvers-Katechismus für Katholiken und Protestanten, Strassburg; Merz, Systematische Methode, die Protestanten von der Wahrheit der kathol. Kirche zu überzeugen; Möhler, Symbolik; Hurter, Geburt und Wiedergeburt; v. Segur, Vertrauliche Unterredungen über den heutigen Protestantismus, Mainz; Vosen, der Katholicismus und die Einsprüche seiner Gegner, Freiburg; Gronheid, Konvertiten-Unterricht, Münster.

Digitized by Google

utegne opozoriti, da bo morda treba krst pogojno ponoviti nad njim. Zlasti živo in prepričalno govôri katehet o znamenjih prave Kristusove cerkve, in kako so lepo najti edino le pri rimsko-katoliški cerkvi. Tù in pri drugih oddelkih katekizma naj duhovni pastir opušča vso nepotrebno polemiko ter naj se zlasti varuje strastnih napadov na vero, v kateri je katehumen živel dosedaj. Zeló duhovnik pospešuje podučevanje, ako spreobrnjencu dá primerno knjigo za berilo, da jo vzame domú. — Da katoliški mašnik konvertita že zadostno podučenega in pripravljenega smé v sveto cerkev sprejeti, mora si prej od svojega višjega pastirja preskrbeti oblast, odvezati ga »ab haeresi«. Vsled konstitucije Pija IX. »Apostolicae sedis« zadene izobčenje svetemu očetu sosebno pridržano »omnes a christiana fide apostatas, et omnes ac singulos haereticos, quocumque nomine censeantur . . .« Kaj pa da tej cerkveni kazni zapade le tisti, ki živi v zavednem krivoverstvu, in če vé za omenjeno kazen. Premnogih protestantov krivoverstvo pa je le nezavedno, haeresis materialis, premnogim je neznana kazen izobčenja; a vendar cerkev za vnanji svet, pro foro externo, ne razločuje med zavedno in nezavedno herezijo ter z vsemi spreobrnjenci heretiki, kakor tudi z razkolniki in odpadniki, ko se vračajo v sveto cerkev, ravná kakor z ekskomunikaciji zapadlimi, jih »pro majori securitate« in foro externo v s e odvezuje, in sicer v dvomu, so li zapadli cerkveni kazni ali ne, odveže jih »ad cautelam« pogojno, dodavši besedam odveze »absolvo te a vinculo excommunicationis, in quam . . .« še besedico »forsan« (C. S. Off. 29. julija 1859). Duhovnemu pastirju, kateri želi heretika sprejeti v katoliško cerkev, je pa tudi prositi pooblaščenja[1]), da ga smé odvezati »ab haeresi in foro interno« pri spovedi, kajti ono odvezovanje in foro externo ni zakramentalno, ne odpravi toraj greha »haereseos«, kojega je spreobrnjenec storil, če je bil zaveden heretik, ampak je samo odveza od kazni izobčenja. Je-li treba spreobrnjenca odvezati »ab haeresi« tudi pri spovedi ali ne, to kaj pa je duhovnemu pastirju le in confessionali mogoče razločiti, ker le tukaj je možno spoznati, če je dotičnik zaveden heretik ali ne. Pri spovedi mašnik spreobrnjenca od izobčenja odveže z navadnim slovilom (gl. str. 544, opomn. 2); in če bi po vestnem preiskovanji le še dvom ostal,

[1]) Čeravno je to izobčenje sv. očetu pridržano »speciali modo«, imajo vendar pri nas škofje pravico, da smejo od tega papeževega pridržaja sami odvezovati, in tudi navadne mašnike pooblaščati, odvezo dajati od omenjenega greha in od kazni z njim združene.

Digitized by Google

je-li bil to zaveden krivoverec ali ne, odveže naj ga od cerkvene kazni pogojno, si indiges. — Ko je pa dušni pastir prejel od svojega škofa oblast, dotičnega odvezati ab haeresi in v naročje svete cerkve ga sprejeti, mora to izvršiti po navodu domačega obrednika (ljubljanski str. 54—64); in sicer brez posebne slovesnosti, ali pa javno in slovesno, kakor razmere dopuščajo. Če želi spreobrnjenec sprejet biti brez posebne slovesnosti, naj v cerkvi (pri zaprtih durih) le vpričo vsaj dveh svedokov pooblaščeni mašnik izvrši obred sprejetja; potem naj konvertit opravi spoved, kjer pred odvezo od grehov prejme še odvezo od cerkvene kazni »propter haeresin«. Kedar se ima vršiti prestop bolj slovesno, kar je prav spodobno, naj spreobrnjenec najprej opravi spoved in prejme odvezo a censuris et peccatis, potem se v cerkvi pred pričami, koje si sam izvoli, med sveto mašo po evangeliji pred navzočim ljudstvom zgodi sprejem po ukazanem obredu. Po mašnikovem obhajilu tudi konvertit prejme sv. obhajilo. Naroči se mu, da ob prvi priliki prejme zakrament sv. birme. — Ker je gledé na današnji način krščevanja med heretiki res opravičen dvom o veljavnosti krsta, po kakem nekatoličanu podeljenega, zato mora duhovni pastir pred sprejetjem konvertita tudi še vselej preiskovati veljavnost ali neveljavnost v krivoverstvu prejetega krsta; gl. tudi § 169. Če se pokaže, da konvertit v hereziji ni bil veljavno krščen, se mu sv. krst podeli, kakor doraslim sploh; gl. obrednik ljubljanski str. 24. Večinoma ostane pameten, opravičen dvom o veljavnosti spreobrnjenčevega krsta. V tem slučaji ni le dopuščeno, ampak celó dolžnost k r s t p o n o v i t i p o g o j n o. Ako torej duhovni pastir po skrbnem popraševanji izvé, da v kraji, kjer je bil dotičnik krščen, pri krivovercih gledé krščevanja ni tako, kakor bi imelo biti, da se morda ozir tvarine, slovila ali istodobne rabe obeh, ali gledé potrebne namere nahajajo bistvene napake, tedaj mora vselej stvar sporočiti škofijstvu (najbolj kar takrat, ko prosi pooblaščenja za sprejetje), ter naj vpraša, kaj mu je storiti v tej zadevi. Ako se ukaže ponovitev krsta, pogojna ali nepogojna, zgôdi se to bolj skrivej, ne pred krščansko občino, in če bi se tudi sprejemanje sicer godilo slovesno. Tudi pri pogojno podeljenem krstu je izvršiti ves obred, kakor ga opisuje »ordo baptismi adultorum«, ne da bi se samo oblivanje pogojno ponovilo. Ta brezpogojno ali tudi le pogojno podeljeni krst se vpiše v krstno knjigo. — Imamo toraj trojen način, sprejeti konvertita; C. S. Off. dné 20. jul. 1859 ga tako-le določuje:

Digitized by Google

a) »Si baptismus absolute conferatur, nulla sequitur abjuratio, nec absolutio, eo quod omnia abluit sacramentum regenerationis.

b) Si baptismus sub conditione iterandus est, hoc ordine precedendum erit: 1. abjuratio seu fidei professio; 2. baptismus conditionatus; 3. confessio sacramentalis cum absolutione conditionata.

c) Quando denique validum judicatum fuerit baptisma, sola recipitur abjuratio seu fidei professio, quam absolutio a censuris sequitur. De facultate absolvendi ab haeresi pro confessario a convertendo libere eligendo mature provideatur.«

Sprejem konvertita se mora po opravljenem sv. dejanji vpisati v matico za spreobrnjence, natanko tako, kakor je ukazano po knezo-škofijskem ordinarijatu (gl. »Laib. Diöcbl.« 1883, str. 46). — Kar o prišlecih iz neverstva, veljá tudi gledé spreobrnjencev: duhovnik, ki ga je podučeval in sprejel, bodi mu še nadalje ljubezniv vodnik, skrben oče, ki naj novopridobljeno ovčico skuša vtrditi v dobrem, in ji zlasti po pogostnem prejemanji sv. zakramentov podajati čvrste hrane in moči zoper notranjo slabost in hudobni svet.

§ 227.

Sumnjivci, žalostni, otožni, samomorci.

1. Sumnjivost je veden neutrjen strah zavoljo lastnega vestnega stanja, zlasti zaradi svojih dozdevnih grehov ali umišljene nespokornosti, mlačnosti, neveljavnosti prejšnjih spovedi, zapuščenosti od Boga itd. Sumnjivec navadno ne vidi druzega kot greh in vedno le greh; najnedolžnejša stvar se mu zdi hudobija, svèt mu je le dolžnost, pri vsem kar reče ali stori, ga takoj obide strah, da morda ni prav rečeno, ne prav storjeno. Pretankovestnik ni nikoli pokojen: léta od spovednika do spovednika, vsacega izprašuje, sveta prosi, a ni pokoren nobenemu; obtožuje se vedno istih ter že večkrat izpovedanih reči, a vedno méni, da ni povedal dovolj natančno, da ga spovednik ni razumel ... in tako postaja sumnjivec ves zmešan. Sumnjivost je prava dušna bolezen, a razločevati nam jo je od vestnosti, natančnosti vesti, in od opravičenega strahu zavoljo lastnega vestnega stanja, kakor tudi od tako imenovane farizejske boječnosti, ki komarje preceja in vendar požira velblode. Sumnjivosti izvir je časih telesna pogrešnost,

Digitized by Google

n. pr. melanholični temperament, prirojena velika boječnost; časih neko topoumje ali slaba razsodljivost, nevednost v stanovskih dolžnostih, nekaka svojeglavnost, ki se noče ukloniti ptuji razsodbi; časih vnanje razmere, n. pr. občevanje s sumnjivci, čitanje prestrogih knjig ali poslušanje prestrogih pridig; časih hudič, ki na ta način duše vznemirja, od duhovnih vaj jih odvračujoč, in jih tira v grehe. Slednjič časih tudi Bog pošilja sumnjivost, da duše poskuša, ponižuje, čisti, v kreposti vtrjuje. — Po vzroku skrupuloznosti se ravná zdravilo zoper to dušno bolezen. Ravnaje s sumnjivci naj se drži duhovni pastir teh-le pravil:

a) Najprej se je treba prepričati, je-li to, kar se razodeva kot sumnjivost, tudi res skrupuloznost, in ne marveč opravičen strah za svoje zveličanje; in če je dotičnik res sumnjivec, naj skuša duhovni pastir izvedeti, kaj je vzrok te dušne bolezni. Dovoli naj mu toraj vprvič, da vse pové, kar ima na srcu, in tako natančno, kakor mu drago. Ako ga duhovnik ljubeznivo sprejme in potrpežljivo posluša, si dobi dušni pastir njegovo srce, zaupanje, kar je potrebno za ozdravljenje sumnjivčevo.

b) Ko mašnik spozná naturo in lastnijo njegove sumnjivosti, naj pové dotičnemu, da za svoj dušni stan res potrebuje stalnega dušnega voditelja, a da ga on le tedaj sprejme pod duhovno vodstvo, če mu trdno obljubi, ne ravnati po svoji glavi, ampak mu v vsem biti poslušen, kar bode ukazal in kakor bode razsodil. Le če bode s popolnim zaupanjem vse storil, kar se mu bo velelo, ter lastne misli, lastno sodbo, lastno srce in voljo popolnoma podvrgel vodstvu duhovnega pastirja, bode zadobil dušno zdravje in pokojno srce.

c) Pri vladanji sumnjivca mora dušni pastir vsako reč po modrem prevdarku kratko, krepko povedati, z vso gotovostjo, odločnostjo ukazovati, od naročenega nikoli ne odjenjati, in pri odgovarjanji in naročanji nikoli razodevati zadrege, omahljivosti. Ako dotičnega trpinči zopet nova sumnja in prosi svèta, naj ga duhovni pastir zopet posluša in poduči, tolaži; če pa sumnjivec na dan vlači stare dvome, pomisleke razodeva, čeravno je bil ozir njih že potolažen, naj ga le na to opomni, kar mu je že povedal, veleč mu, da naj je miren in da naj ravná, kakor mu je ukazal; toliko bolj, ker bode on sam kdaj dajal odgovor pri Bogu od svojega ravnanja

Digitized by Google

kot dušni voditelj. Sploh naj duhovni pastir s pokornimi sumnjivci ravna jako rahlo, ljubeznivo; s svojeglavnimi, neslušnimi pa kar strogo.

Po viru sumnjivosti se ravná zdravilo: če ima svoj vzrok v telesni bolehavosti, se je treba obrniti do modrega zdravnika; sicer je po razmerah rabiti poduk, svaritev, molitev, vredno prejemanje sv. zakramentov, ali se pa mora dotičnik vaditi v ponižnosti, potrpežljivosti, vdanosti do Boga, v zaupanji v božjo pomoč itd. Naj pa že vporablja duhovni pastir zoper sumnjivost pomočke katerekoli: najvažnejše, prvo in zadnje je — natančna pokorščina do vestnega in skušenega duhovnega vodnika.[1])

2. Velika žalost in trpljenje mnogokrat človeka odvrača od Boga, in ga zapelje v marsikateri greh, toraj mašnik ne smé ostati hladen, vnemaren, ko izvé, da velika žalost tare katerega njegovih vernikov; ampak kot duhovni oče in dobri pastir naj ga tolaži, mu zmanjšuje britkost, ali celó popolnoma odvzame žalostne misli. To doseči, je treba najprej vedeti vzroke žalovanja, kakošnost trpljenja, ter tudi poznati lastnijo žalujočega. Popolnoma žalost odpraviti je takrat možno, kedar je dušnemu pastirju moč odstraniti vzrok trpljenja, tedaj: pri telesnih, vnanjih britkostih s telesno pomočjo (če ga n. pr. z modrim svètom reši zadrege, če za njegovo ozdravljenje preskrbi, ali da mu zaslužka, denarne pomoči nakloni); pri duševni britkosti z duševno pomočjo (n. pr. če ga po dobri spovedi spravi z Bogom, s podučenjem v dvomih, zmotah ali domišljevani stiski). A če tudi časih ni moč celoma odpraviti vzroka trpljenju, mora si dušni pastir vendar prizadevati, da zmanjšuje žalost, ter polagoma odstrani britkost, in da trpljenje, žalostne razmere dotičnega obrača v njegovo boljšanje, vporablja v njegov dušni blagor, njemu v zveličanje, kajti prav to imenujemo krščansko ali duhovno tolaženje trpečih. — Prvo pravilo pri tolaženji žalostnih, trpečih je: pridobiti si njegovo zaupanje. V ta namen ga duhovni pastir prijazno obišči ali ga sicer skušaj dobiti na primernem kraji, razodeni mu svoje prisrčno sočutje, povej mu, da dobro sprevidiš težo njegovega trpljenja, da spoznaš velikost njegove reve in mu želiš pomagati. Še veliko prej si duhovnik pridobi zaupanje žalostnega, ako mu more po

[1]) Duhovnemu pastirju za vladanje sumnjivcev dobro služi n. pr. Josef Quadrupani, Unterweisungen zur Beruhigung ängstlicher Seelen, Frankfurt; Blosius, Trost der Kleinmüthigen, Wien; Skaramelli, Unterscheidung der Geister.

Digitized by Google

resnici zatrditi, da je táko ali kaj enacega že sam skusil in prestal. Voljno, potrpežljivo naj ga posluša, če mu začne razkladati svojo stisko; nikoli naj ga ne graja, če svojo veliko žalost razodeva glasno, celó z jokom, ampak miluje naj ga, žalujoč z žalujočimi. Ko bi dotičnik ne hotel kaj povedati o svojem trpljenji, naj ga dušni pastir prav prijazno sam nagovarja, da začne govoriti o svoji stiski: tako si olajša srce, in trpeči mnogokrat še-le tedaj postane prejemljiv za tolažbo, ko solzé tekó. — Ker se velika žalost ne dá naenkrat odstraniti, ampak le polagoma oslabiti in odpraviti, more tudi duhovni tolažnik le stopnjama priti do cilja. Razločujemo pa tri vrste tolaženja. Prvo je, da skuša duhovni pastir pozornost, misli trpečega, žalujočega obrniti na druge stvari, ga razmisliti, svetujoč mu, ali da za kaj časa zapusti kraj britkosti, ali da se z vnemo loti tacih opravil, n. pr. branja, raznih mu sicer priljubljenih del, ki srce oveseljujejo in vtise žalosti odstranjujejo. Dalje naj duhovnik skuša gledé na vrsto in lastnijo trpljenja žalost zmanjševati, kažoč mu: ali da njegova nesreča ni tako velika, kakor se mu zdi, da je bolj navidezna ter utegne dobre posledice imeti . . .; ali da vsaj tolika ni, da bi jo z božjo pomočjo ne mogel mirno prenašati, kajti tega . . . onega je enacega kaj, celó še hujšega zadelo, pa je trpljenje prenašal tako in tako . . .; da si ni sam kriv tega trpljenja, ga toraj ložje prenaša itd. Slednjič naj skuša duhovni pastir žalostne misli trpečemu popolnoma odvzeti, vzrok žalovanja mu izpodbivši s tem, da mu pojasnuje, kako da so z verskega stališča kristijanu koristne razne časne reve, zemeljsko trpljenje, kako nam srce odvračajo od minljivega ter nagibajo k Bogu . . ., s kratka: kako oko sv. vere v zemeljski britkosti, nesreči, ne vidi kaj hudega, strašnega, ampak nekaj dobrega, katero nam previdnost božja iz blage namere pošilja ali vsaj dopušča. — Kaka tolažila da rabi duhovni pastir v posameznih prigodkih, to seveda je zavisno od lastnije britkosti pa od osebnosti in značaja žalujočega. Zgolj navideznih tolažil in sofizmov duhovnik ne smé rabiti, ampak zraven človeških, naturnih, zlasti še verske, kajti krščanska tolažila imajo največjo vrednost, ker so utrjena na božjo veljavo, in najprimernejša, trpečega potrjevati v veri in zaupanji na Boga, pa za voljno prenašanje trpljenja ga vtrditi. Ta verska tolažila naj se ozirajo na Boga kot najmodrejšega vladarja vseh stvari in najboljšega našega očeta, kakor naznanjajo n. pr. svetopisemski izreki: »Ali se ne prodasta dva vrabca za en vinar? In le eden izmed njih ne bo

Digitized by Google

padel na zemljo brez volje vašega Očeta. Vaši lasje na glavi pa so vsi razšteti. Nikar se tedaj ne bojte; boljši ko veliko vrabcev ste vi« (Mat. 10, 29—31). »Vsako mladiko, katera rodi sad, bo otrebil, da več sadú rodi« (Jan. 15, 2). »Kogar namreč Gospod ljubi, ga pokori; in tepe vsacega otroka, katerega sprejme« (Hebr. 12, 6). »Blagor zavoljo pravice preganjanim, ker njih je nebeško kraljestvo. Blagor vam, kedar vas bodo kleli in preganjali, in vse hudo zoper vas lažnjivo govorili zavoljo mene; veselite se itd.« (Mat. 5, 10—11). »Bog pa je zvest, ki vas ne bo pustil skušati bolj kakor premorete, temuč bo storil tudi s skušnjavo izid, da jo zmagate« (I. Kor. 10, 13). »Blagor človeku, ki ga Bog tepe; toraj ne zametuj Gospodovega strahovanja. Ker on rani in céli, on udarja, njegove roke pa ozdravljajo« (Job 5, 17—18). Drugi bogati vir krščanskih tolažil je zgled Kristusov. Ta kaže žalujočemu, da je trpljenje na zemlji potrebno; kaže mu pa tudi raznotere dušne in telesne težave, bolečine, ki jih je Zveličar iz ljubezni do nas trpel ter nas s tem učil, kako nam je prenašati razne stiske . . . Tretji vir verske tolažbe, ki naj ga pridno rabi duhovni pastir, je opomin na prihodnje večno povračilo, na katero nas opozarja sv. pismo. N. pr.: »Blagor žalostnim, ker oni bodo oveseljeni« (Mat. 5, 5). »Menim namreč, da se trpljenje sedanjega časa ne dá primeriti prihodnji časti, katera bo nad nami razodeta« (Rim. 8, 18). »Zakaj naša sedanja, kratka in lahka nadloga nam pripravlja nezmerno visoko, večno čast, katera vse preseže« (II. Kor. 4, 17). »Žena, kedar je na porodu, ima žalost, ker je prišla njena ura; kedar je pa porodila dete, ne misli več v britkost od veselja, da je človek rojen na svetu. Tako tudi vi imate sedaj sicer žalost; pa zopet vas bom videl, in vaše srce se bo veselilo in vašega veselja vam ne bo nihče vzel« (Jan. 16, 21—22).

3. O t o ž n i m prištevamo človeka hipohondra, ki se, ako se njegovo stanje shujšuje in shujšuje, mnogokrat sprevrže v melanholika, katerega pa že prištevamo pravim duhobolnikom. Obojno stanje se razodeva v tem, da se dotičnega loti neka tesnoba, klavrnost, žalost, strah pred nekim domišljevanim hudim; je čmeren, zle volje, se ogiblje druščine, je v vedni britkosti in nepokoji, se naveliča življenja. Razlika med njima je ta, da h i p o h o n d r i č n i obrača svoje misli in čustva le na svojo osebnost; vsa pozornost njegova je obrnjena na lastno zdravstveno stanje, domišljuje si sedaj to, sedaj ono bolezen ter z nekim prepričanjem trdi, da jo res ima. Hipohondrijo mnogokrat porodi pogostno čitanje zdrav-

Digitized by Google

niških knjig, občevanje s težkomiselniki, strah pred okužbo ob času nalezljivih bolezni. A mej tem ko hipohonder pripoveduje, o svojem stanji toži, pomoči išče, zdravnike, knjige poprašuje, razna zdravila poskuša . . ., pa melanholični odbija vsako pomoč, češ, da mu ni pomagati, nobena stvar ga ne more razveseliti, vse se mu studi, celó domačih ne more videti, se bolj in bolj od njih odločuje — prikazujejo se razne krive misli, blodnje, ki ga navdajajo s strahom ter mnogokrat tirajo v samomor. Hipohonder bolj ali manj še ohrani oblast nad seboj ter opravlja navadna dela, melanholik pa se časih kar popolnoma vdá svoji blodnji. — Otožni so velicega usmiljenja vredni, jako potrebni duhovnikove tolažbe in pomoči; a da kaj doseže dušni pastir pri njih, mora dotičnika najprej dobro poznati, njegovo lastnijo, sedanje in prejšnje njegovo življenje; mora skušati poizvedeti vzrok, izvir njegove žalosti, otožnosti. Izvira li njegovo trpljenje iz telesne bolehavosti (slabotni živci, huda kri, slabo prebavljanje, posledice prejšnje bolezni . . .); ali iz duše (storjene pregrehe, vzbujena vest, nesrečna ljubezen, nezvestoba prijateljev . . .); morda so otožnosti krivi vnanji prigodki (razne nesreče in zgube, revščina . . .)? Ko duhovni pastir izvé vzrok težkomislija, naj:

a) skuša, da si pridobi zaupanje dotičnega človeka. V ta namen naj ga iz prijaznosti obiskuje, vselej milo, sočutno, z nekako veselostjo duhá z njim občuje, potrpežljivo naj ga posluša, ter mu dela upanje, da bo ozdravljen, če bo poslušal svet modrih mož. Razgovarja naj se z njim zlasti o rečéh, ki otožnega zanimajo; vselej naj mu kaj veselega pové, ali sicer kako veselje mu stori itd.

b) Z ozirom na izvir otožnosti naj duhovnik poskuša s primernimi pomočki zoper težkomislije: vsacemu naj naroča gotovi red življenja in prav marljivo delavnost, da mu misli vedno in vedno ne prehajajo na umišljevano zlo. Ko žalujoči toži, naj mu naravnost ne ugovarja in ne pobija njegovih misli in trditev, še manj pa, da bi se norčeval iz njega zarad njegovih blodenj, kajti na tak način zgubil bi duhovnik vse zaupanje pri njem. A tudi pritrjevati mu ne smé v vsem, da ga še bolj ne vtrdi v krivih mislih; le prilično ter obstransko naj izreče nekatere dvome; pozneje še-le, ko si je že popolnoma pridobil zaupanje trpečega, naj se duhovni pastir naravnost loti zavračanja njegovih krivih misli. Kedar

Digitized by Google

rabi v tolažbo svetopisemske izreke, opozori naj otožnega na božjo veljavo teh besedi.

c) Mnogokrat je treba otožnemu tudi prigovarjati, da se obrne do spretnega zdravnika, ter da natančno izpolnjuje, kar mu ta veli. Domače ljudi je časih treba opominjati, da prijazno in potrpežljivo ravnajo s trpečim, ker sicer se mu še bolj shujša stanje. Na hudo melanholičnega je navadno treba zeló paziti; samega ni puščati, da si v svoji blodnji in strahu kaj žalega ne stori.

4. Najhujša otožnost človeka marsikaterikrat pripravi do samomora. Tù nam je razločevati: je li za dotičnika iz poskušanega samomora nastala smrtna nevarnost ali ne. Ako je bil samomor zabranjen, ali pa sicer že izvrševan, a ne dognan, in toraj dotičnik ni v smrtni nevarnosti, skušaj duhovni pastir najprej izvedeti vzrok nameravanega samomora, ki utegne biti: kaka bolezen, veliko trpljenje, pomòt uma, ali strasti, velike hudobije, moralna sprijenost, morda verska sanjarija itd. Z ozirom na vzrok je dalje ravnati s siromakom, vselej pa s sočutjem, ljubeznijo, prizanesljivostjo, da si duhovnik dobí njegovo zaupanje. Tudi naj skuša v njem vselej zbuditi ljubezen do življenja, kažoč mu, kolike vrednosti je dôba zemeljskega življenja, in kako more zanaprej svoje dni preživeti res koristno in zveličavno. Odstraniti naj skuša duhovnik nesrečnežu temno misel s tem, češ, meni ni pomagati, da mu kaže, kako mu je mogoče pomagati, in da mu po možnosti tudi res kar brž pomaga. Potem še-le, ko samomorec postane mirnejši ter prejemljiv za besedo, prizadeva naj si dušni pastir za njegovo boljšanje, kažoč mu zlasti grešnost njegovega dejanja, strašen konec, ko bi bil v toliko žalostnem stanju stopil pred večnega sodnika . . ., da ga tako nakloni k resničnemu kesanju in sklepu poboljšanja. Če je samomoru izvir bil greh, treba je seveda najprej tega odpraviti in nesrečnežu ponuditi sredstva milosti, svete zakramente. Tudi pozneje naj mu je duhovnik usmiljen tolažitelj in pomočnik, pa priporoča naj mu vztrajno delavnost, primerno raztresenje, pošteno druščino, da ne zabrede v prejšnjo otožnost. — Ako je vsled izvrševanega samomora se zgodilo hudo ter smrtno ranjenje, in je nesrečnežu le še malo časa živeti, takrat ni dolgo premišljati, kaj bi se dalo storiti za boljšanje dotičnega, ampak porabiti je treba še ostale trenutke njegovega življenja, kolikor dobro je moč: pripravi naj samomorca, a z vso ljubeznivostjo, do spoznanja velike grešnosti njegovega dejanja in do pravega

Digitized by Google

kesanja. Sicer pa je s takim človekom ravnati, kakor z umirajočim grešnikom; gl. § 197, II. in § 219.

§ 228.

Ravnanje z duhobolniki.

Veliki revèži ter največjega usmiljenja vredni so duhobolniki, zato naj jim tudi dušni pastir skazuje vselej posebno skrb. Akoravno mašnik pri njih naravnost z verskimi pomočki navadno ne more kaj doseči, je vendar on zlasti na deželi skoraj edini, ki vé prav svetovati, kar je toliko bolj potrebno, ker domači ljudje duhobolnikovi večinoma prav neprimerno ravnajo s siromakom, ter so tako mnogokrat krivi, da se bolezen shujšuje in postane neozdravljiva. — Kar tiče bistvo duševne bolezni, je pomniti, da ona nikakor ni obolenje pametne duše, kajti duša kot duhovno bitje celó ne more oboleti; tudi ni zguba spoznanja ali volje . . ., ampak v tem je pomot uma, da je pametna duša zadržana, ovirana v svojih funkcijah vsled neke nepravilnosti ali popačenja tistih organov, po katerih se ona razodeva ter na vnanje deluje, toraj vsled kake nepravilnosti ali pačitve v mozgovem živčji, ali pa v pletežu ganglijev. Resnica dušnega zdravilstva je: vsaktera duševna bolezen izvira iz kake telesne bolezni kot iz svoje korenine. Ta telesna bolezen pa zopet utegne imeti fizične ali psihične vzroke. Razni so vzroki dušnega narušaja, so telesni in dušni, daljni in bližnji; mnogokrat se jih združi več, da provzročijo pomot uma. Najnavadnejši vzroki duševne bolezni so: prirojeno ali podedovano nagnjenje, zlasti če je mati dotičnega bila na duhu ali na živcih bolna, ali pa če je dete bilo spočeto v pijanosti; nekatere telesne bolezni, zlasti na možganih in v hrbtenjači; neskladnost med dušnimi močmi dotičnega človeka, posebno prenapenjanje razuma, hudo razdraženje fantazije; razni afekti in strasti, n. pr. huda jeza, strah, groza, silna skrb, napuh, tudi ljubezen in ljubosumnost, zlasti pri ženskah, pa častilakomnost, pohotnost . . . Slednjič utegne časih po posebnem božjem dopuščenji vzrok duševne bolezni biti vpliv hudičev na človeškega duha pri obsedenji.[1])

[1]) Ako se po duhovniji razširja glas, da je ta ali uni obséden, ne smé duhovni pastir koj verjeti stvari; popolnoma naj pa tudi ne prezira govorice. Natihoma in bolj od strani naj poizveda o reči; in če se vedno bolj govori o tem, naj gre v dotično hišo, da sam vidi, kako in kaj, pa reče naj, da je prišel, ker je slišal, da je tù nekdo »bolan«. Časih tako »obsedenje« ni druzega ko

Digitized by Google

1. Pomotu uma prištevamo: halucinacije, čutna mamila, v katerih bolnik méni kaj videti, slišati, čutiti, sploh zapaziti reči, ki takrat prav nič ne delujejo na njegova čutila; iluzije, kedar kdo pričujočim stvarem prideva lastnosti, kakoršnih v resnici nimajo; razne monomanije, n. pr. kleptomanija, piromanija . . . strastno nepremagljivo nagnjenje do kraje, do požiganja. Prave dušne bolezni zdravniki raznotero delé; mnogokrat v bolezni srca in v bolezni duha, uma. Boleznim srca prištevajo melanholijo, besnost in apatijo, brezčutje Melanholija je bolj trpne nature. Tak bolnik je ves prevzet od svojih britkih čutov, pa zoper nje ne deluje odbojno, marveč je gluh za vsako prijazno, dobrohotno prigovarjanje, čeravno njegov um ni zadržan in je celó navadno jako bistroumen v pobijanji in zavračanji vsega tistega, kar se mu pové v tolažbo in razvedrilo. Temu nasproten je besni. Bolnik v besnosti sicer tudi vidi vse temno, sebi sovražno, a on se zaradi tega ne vtopi v tugo, ampak z nekako bolehavo energijo se upre ter se skuša iznebiti onega, kar méni, da mu je nasprotno, ker čuti v sebi neko nepremagljivo tiščanje, vse razrušiti, ukončati, na kar zadene. Brezčutje, apatija je v tem, da vse dušno in čutensko življenje nekako zamrje v človeku, katerega potem nobena stvar več ne gane, nobena ne veseli, in srce mu je neobčutljivo za vsako vzbudo. Boleznim duha ali uma prištevamo blaznost, blodnomislije ali brezumje, pa slaboumje ali topoglavost. Blaznost je popolna nevzmožnost človekova, združevati svoje misli in se porazumeti z drugimi. Ni mu mogoče svojih misli lepo razvrstiti; beseda mu gré kakor v kakem toku, ena misel podi drugo, a med njimi ni notranje zveze — govorica njegova je

goljufija in sleparija. Če bi se to dozdevalo duhovniku, skuša naj dotičnika zasačiti na laži in nasprotji, ga vjeti v besedi itd.; in če prevara pride na dan, mora ga prijeti s primerno ostrostjo. Tudi se primeri, da je namišljeni obsedenec samo duhobolnik, imajoč stalno pomisel, da je od hudiča obseden. S takim je ravnati kakor sploh s človekom, na duhu bolnim: treba je ljubeznivo, sočutno z njim občevati, da si duhovnik pridobi zaupanje njegovo; dela naj mu upanje, da se mu bode pomagalo. Od začetka naj ne ugovarja krivi njegovi misli, a pritrditi jej tudi ne smé, da ga še bolj ne vtrdi v zmoti; najbolj naj ga skuša pregovoriti, da se obrne do veščega zdravnika ter rabi njegove pomočke itd. Ko bi se nad dotičnim človekom prikazovala izredna znamenja, n. pr. ko bi umel in govoril jezike, kojih se nikdar ni učil, ko bi razkrival tajnosti, ali bi kazal čeznaturno fizično moč . . . tedaj naj dušni pastir stvar previdno in brez zgledovanja dalje preiskuje; a sodbe naj nobene ne izreče, ampak vso reč naj opiše in o vsem škofijskemu ordinarijatu sporoči, da se mu, če so res znamenja pravega obsedenja, pismeno dovoli rabiti cerkveno slovesno zarotilo. Gl. tudi § 218.

Digitized by Google

popolna zmeda. V blodnomisliji ali brezumji ima bolnik o kaki stvari stalno pomisel, idejo, ki mu je popolnoma resnična, a da bi bil zdrav, bi takoj spoznal, da je neresnična, lažna. Blodnomislec živi v nekem notranjem svetu, katerega si sam stvari z utvori lastne fantazije; vnanji, pravi svet je zanj, kakor bi ga ne bilo, ali pa se mu je v umišljiji toliko prenaredil, da ga več ne spozná. Domišlja si, da je s to ali uno stvarjo vnanjega sveta v neki posebni razmeri in svoje vedenje po tem vravnava; a v drugih zadevah nosi se večinoma prav pametno. Jako pogosto se nahaja blodnoveličje. Slaboumje, topoglavost je nesposobnost, skazovati, razodevati pravo umstveno življenje. Nahaja se v večji ali manjši meri; najvišja stopinja slaboumja se kaže pri tako imenovanih kretinih. — Enako telesnim se tudi duševne bolezni navadno pripravljajo delj časa, počasi zbirajo, in se potem včasih pokažejo kar nagloma. So nekateri dušni in telesni simptomi, iz katerih je moč sklepati na postanek dušne bolezni; toraj je treba skrbno opazovati taka znamenja, da se, če mogoče, še ob pravem času odvrne bolezen. Dušni simptomi nastajajoče duševne bolezni so n. pr.: če dotični človek postane zelò čmeren, zlovoljen, dolgo mirno sedi v misli zatopljen, se časih nasmehlja, srpo gleda... in kar nenadoma kakor v velikem strahu ves plašen poskoči; če postane tih, se ljudi ogiblje, v samoti tiči, gre redko iz hiše, hodi v sobi gori in doli govoreč sam seboj; če začne opuščati svoja dela in opravila ali pa jih opravlja jako zanikarno, tje v en dan, in se tudi za svojo družino ne méni več dosti; če postane nekako ves drugačen v mišljenji, govorjenji, značaji, kaže neko čudno, nenavadno obnašanje, se loti velikih podjetij... Časih se mu zdi, da mu preti nevarnost, a ne vé, katera, od kod, in mu je zato še bolj hudo; ves obupljiv postane, a ne vé zakaj; strah ga obhaja, pa ne zná, pred čem; nekaterega vedno le ena in ista misel navdaja itd. Telesni simptomi so zlasti: ako začne človeka glava boleti in kar ne prejenja, sedaj na čelu, sedaj zadej, na desni, pa zopet na levi...; sedaj mu je, kakor bi mu tolklo v glavi, sedaj ga bôde, trga, in zopet mu pride, kakor bi glava hotla razpočiti, ali kakor bi možgani iz nje tiščali itd. Kri pritiska v glavo, časih mu postane tako nekako tesno pri srcu, kar sapo mu zapira. Temu ne diši nobena jed, pa zopet mu pride, da bi vse povžil kar vidi; časih je po telesu ves zapečen in zaprt, čuti razne bolečine. Sedaj je vedno zaspan, sedaj spati ne more, ker zopet pa zopet ves preplašen kviško plane; jame hujšati, oble-

Digitized by Google

deva, oči mu vpadajo, pogled mu je mrtev, časih nenavadno svetel itd. Kolikor več tacih znamenj je opaziti na človeku, s toliko večjo pravico je sklepati na nastanek duševne bolezni.

2. Ker je dušni bolezni korenina, podlaga vselej kaki narušaj v organizmu ali telesna bolezen, je umljivo, da bi samo duhovnikovo tolaženje, versko podučevanje, svarjenje ne pripomoglo k ozdravljenju duhobolnika. Pač pa na drug način duhovni pastir veliko more koristiti, ako se pokaže dušna bolezen; s tem namreč, da dotičnemu nesrečnežu preskrbi zdravnika, dušnim bolcznim veščega. Zdravnikova reč je potem spoznati ono telesno zlo, iz katerega nastaja pomot uma ter z zdravniškimi sredstvi odpraviti vzrok in koreniko dušne bolezni. Da domači modrega zdravnika preskrbé duhobolniku in da tudi sicer primerno ravnajo z bolnikom, mora jih duhovni pastir podučiti: da pomot uma ni druzega kot bolezen, ki sama na sebi nima nič sramotnega; ni toraj prav, ako se ljudje sramujejo tacega bolnika, če ga skrivajo, zapirajo, morda še zaničujejo, zasramujejo, tepejo. Pové naj domačim, da morajo z duhobolnikom imeti še večje usmiljenje kot z navadnim bolnikom; prijazno, ljubeznivo, potrpežljivo gré z njim ravnati, da tako zdravnikovo delovanje podpirajo in ne vničujejo. Poduči naj duhovnik dalje ljudi, da ne smejo pritrjevati napačnim mislim duhobolnikovim, da ga še bolj ne vtrdijo v stalni ideji, a tudi ni prav mu naravnost nasprotovati, ker ga s tem razdražijo; pač pa naj vedno misli bolnikove in pozornost njegovo obračajo na druge strani, da kriva pomisel moči zgubi. Če je dušna bolezen že celoma nastala in za to reč spretnega zdravnika ni blizo, ali če so sicer okolnosti take, da doma ni pričakovati ozdravljenja, takrat je skrbeti za to, da bolnik pride še dosta zgodaj v bolnico-blaznico. Ako je čas zamujen, postane bolezen neozdravljiva. A v tej zadevi je med našim ljudstvom razširjen predsodek: sramotno za domače ljudi je, poslati bolnika v bolnišnico, ker to je znamenje, da ga ne maraja doma. Tudi se ugovarja: v blaznici se mu bo še shujšalo, ker bo sredi med drugimi in še hujšimi duhobolniki. Vse ugovore zoper bolnico naj skuša duhovni pastir ovreči domačim ljudem, opozorivši jih na to, da če le kje, je v blaznici pričakovati ozdravljenja, kajti le tam je za to vse preskrbljeno. Doma ni potrebne priprave, ni zdravnika vedno pri rokah, bolnik v lastni hiši noče pokoren biti zdravniku in domačim itd, s kratka: največja dobrota duhobolniku je blaznica, in res sovražnik mu je, kdor mu zabranjuje bolnišnico! Vsekako pa se je treba prej z

Digitized by Google

zdravnikom dogovoriti zaradi sprejema v blaznico, in želeti je, da on vredi preselitev.

3. Ako duhobolnik ozdravi, naj dušni pastir domače poduči o tem, kako jim je ravnati z okrevancem, da se mu ne povrne bolezen. Ne smejo mu v misel jemati prestane duševne bolezni, ali norčevati se iz njega zaradi prejšnjih neumnosti; če je popolnoma ozdravljen, že sam vé, kako in kaj je bilo z njim. Jako ljubeznivo in potrpežljivo naj vsi občujejo s prebolnikom; nihče naj ne kaže, kakor da bi se ga bal; še manj, da bi mu kdo očital bolezen, in ko bi jo bil morda tudi res sam zakrivil z razuzdanim življenjem. Z njim je ravnati kakor s človekom, ki preboli hudo telesno bolezen ter je še slab in ptuje pomoči potrebuje; glavno pravilo domačim naj je: nikoli ne puščajte tacega okrevanca brez vsakoršnega dela in res krščansko ga ljubite.[1])

§ 229.

Veliki grešniki in pravični.

1. Najzaslužnejše opravilo duhovnega pastirja je spreobračanje velicih, trdovratnih grešnikov. Nikakor bi ne storil svoje dolžnosti, ako bi le čakal, da zgubljena ovca sama pride ter prosi sprejeta biti v ovčjak Kristusov; ne smel bi mirne vesti biti dušni pastir, ko bi samo v spovednici si prizadeval za spreobrnjenje grešnikov: dober pastir pusti devet in devetdeset ovac in gré iskat eno zgubljeno. Duhovnik mora posnemati Zveličarja, ki ni le v obče podučevaje in opominjevaje iskal, kar je bilo zgubljenega, ampak si je ob vsaki priliki še posebej prizadeval za spreobrnitev posameznikov: grešnika, ki ga je prosil telesnega zdravja, je ozdravil tudi duševno, n. pr. mrtvoudnega (Mat. 9, 2—8); kdor sam ni prišel, iskal je Gospod prilike, ter se je dal povabiti k jedi, da je tamkej na srce govoril grešnikom (Mat. 9, 10—13); ob drugi priliki je stopil sam in nepovabljen v hišo grešnikovo, govoreč n. pr. Caheju: »Danes moram v tvoji hiši ostati.« (Luk. 19, 5.) Spreobrnjenje grešnika je sicer brez posebne milosti božje nemogoča reč, ker

[1]) Jako podučne in tudi duhovnemu pastirju koristne knjige o duhobolnikih so n. pr. Bruno Schön, Mittheilungen aus dem Leben Geistesgestörter, Wien; Dr. Albin Erlenmeyer, Wie sind die Seelenstörungen in ihrem Beginne zu behandeln, Leipzig; Dr. F. Köstl, Winke zur Würdigung und Behandlung der genesenen Seelenkranken, Graz.

Digitized by Google

je nekako vzbujenje od mrtvih: Bog sam najprej pokliče grešnika iz groba teme, iz duševne smrti, kliče ga na razne načine, časih po kaki nesreči, bolezni ... časih po srečnih, veselih dogodkih ... časih po posebnem notranjem razsvetljenji itd.; duhovni pastir pa mora biti tolmač glasú božjega, razlagavec nebeškega klica. Stopi naj dušni pastir ob tacih prilikah pred grešnika, ali tudi še sicer ob priložnosti, kedar méni, da bo njegovo srce prejemljivo za dobrohotno besedo. Ljubeznivo, po očetovsko, brez ostrega očitanja, z ozirom na stan, starost, temperament naj mu kaže, v kolikem nasprotji z božjo voljo in zapovedjo je življenje njegovo, milo pa odkritosrčno naj ga opozori na časne in večne posledice tacega življenja itd. Ako se duhovnemu pastirju ponudi prilika grešniku storiti kako prijaznost, skazati mu časno dobroto, naj mu to stori, da si s tem pridobi njegovo zaupanje, in da je uspešneje njegovo prizadevanje za spreobrnitev. Če mašnik dotičnika pripravi do spoznanja lastne grešnosti, naj potem skuša v njem zbuditi pravo kesanje in resničen sklep poboljšanja, rabeč v to enake motive, kakor jih vporablja v spovednici (gl. § 187 II.), in z vednim ozirom na grešnikove posebne razmere naj mu kaže, kako se izkopati iz groba pregrehe in se spraviti z Bogom. Uči naj ga rabiti pomočke poboljšanja in nasledke greha poravnati; tudi naj dušni pastir sam kolikor mogoče pomaga grešniku odstranjati zadržke spreobrnjenja, in goreče naj zanj moli ter ga priporoča v iskreno molitev pobožnim vernikom.

2. Dušnemu pastirju ni le dolžnost grešnike z božjo pomočjo voditi k resničnemu spreobrnjenju, ampak bodi mu tudi skrb, pravične in po popolnosti hrepeneče duše ohraniti v tej želji greha jih obvarovati, in vsa primerna sredstva k popolnosti jim podajati. Grešil bi duhovnik zoper voljo Kristusovo in zoper željo sv. cerkve, ako bi odganjal od pogostnega prejemanja sv. zakramentov vernike, katerim se sv. obhajilo smé pogostno deliti, (gl. § 204); ogibati se je pa seveda tudi pretiravanja. Jako napačno bi ravnal, kdor bi se s tako imenovanimi pobožnimi dušami toliko ukvarjal, da bi zanemarjal druge duhovnijane, zlasti moške, ter takim vernikom dal dolgo pri spovednici čakati, ki le redko pristopajo k sv. zakramentom.

Dušno vodstvo pravičnih bodi dvojno: pozitivno in negativno. Negativno vladanje duš po popolnosti hrepenečih ni druzega kot navod k duhovnemu boju zoper greh (via purgativa), t. j. izčiščevanje duše od malih grehov in strasti, pa od slabega nagnjenja,

Digitized by Google

ne dosti plemenitih namer, čustev itd. Pozitivno duhovno vladanje pa je v vedno popolnejšem razsvetljevanji človekove duše in v spopolnjenji pa vtrjenji njenih kreposti, ter v bolj in bolj dovršenem spolnovanji vseh dolžnosti, po možnosti tudi svètov (via illuminativa et unitiva). Glavni pripomočki k čednosti in dovršenosti so:

a) Zatajevanje samega sebe, zlasti prostovoljna in popolna vdanost in pokorstvo pod božjo voljo v vseh prigodkih in razmerah življenja. Po krščanski popolnosti hrepeneči verniki naj se prav pridno vadijo v notranjem zatajevanji, zatirajoč v sebi svojeglavnost, žlobudravost, čujoč nad svojimi čuti... Zraven utegne duhovni pastir priporočati tudi nekatera ložja vnanja zatajevanja in pokorila; ne smé pa dopuščati tacih, ki bi škodovala zdravju. Tudi ne gré dovoljevati tacih posebnosti, po katerih se vzbuja pozornost; pobožna duša naj se skazuje le s tem, da je bolj ponižna, bolj potrpežljiva, molčeča . . ., kot drugi.

b) Duhovne vaje: molitev, premišljevanje ali vsaj premišljevalna roženvenska molitev, duhovno branje, kratki vzdihljeji k Bogu, po katerih se človek navadi vse na Boga obračati, vedno pred njegovim obličjem hoditi; vsakdanje izpraševanje vesti, goreča priprava na sv. obhajilo in zahvala, duhovno obhajilo, po možnosti obiskovanje sv. rešnjega Telesa itd.

c) Razmeram in stanovskim opravilom dotične osebe primerjen dnevni red, v katerem naj se lepo vrsti »moli« in »delaj«.

Da duhovni pastir duše mu izročene uspešneje vodi po potu popolnosti, treba mu je dobro poznati notranje stanje in vnanje razmere dotične osebe; pa tudi on sam mora biti asketično dobro izobražen, znano mu mora biti bistvo kreposti in pobožnosti, in razločevati mora znati pravo čednost od hinavščine in navidezne svetosti. Vsakatero dušo je treba voditi po njenih posebnih ji od Boga podeljenih darovih, duševnih in telesnih močeh, in z vednim ozirom na razmere stanú, opravila itd. Da pa kaka oseba duhovnega pastirja ne slepi ter ne zapeljuje s svojo navidezno svetostjo, treba mu je biti jako opaznemu. Ako je taka, tako imenovana pobožna duša, zeló čenčava, hudega jezika; če jo duhovnik zasači na laži, hinavščini, potuhi; ako manjka ponižnosti, pokorščine ter ne prenaša najmanjše graje; če vedno le življenje drugih opazuje in v raznih prepirih živi; ako zanemarja dolžnosti stanu in ne

Digitized by Google

kaže nikakega napredka v dobrem, in tudi nasvetovanih pripomočkov k čednosti vestno ne rabi itd.: takrat je treba prijazno sicer a resno opomniti zadevno osebo, da to ni prava pobožnost. Odkritosrčno naj jej stavi pred oči nje pravo dušno stanje, opominjajoč jo, da naj nikar še dalje ne moti same sebe in drugih, ampak da nastopi pot prave in resnične pobožnosti. S tacimi osebami naj pa dušni pastir potrpljenje ima, pri katerih spozná dobro voljo, pravo hrepenenje po popolnosti, a veliko slabost. — Ker marsikateri duhovni pastir pri občevanji s tako imenovanimi pobožnimi dušami bodisi v spovednici ali zunaj spovednice zabrede v napake in pregreške, naj dostavimo še nekoliko n a u k o v gledé duševnega vodstva omenjenih oseb:

a) Kar smo povedali ozir ženskih spovedencev v obče (gl. § 195), veljá še posebno tù: jako previden, kratkih resnih besedi bodi duhovni pastir občevaje s pobožnimi dušami, ogibaje se vsake mehkočutnosti; sicer nastane zanj nevarnost, da se vgnjezdi napačno nagnjenje na eni ali drugi strani, ali pri obeh, in čistost srca ali tudi še dobro imé duhovnikovo škodo trpi.

b) Mašnik ni opravičen tirjati od vsake osebe, ki se mu izroči v dušno vodstvo, da pri njem stori veliko spoved, ako jo je že prej kdaj dobro opravila. Tudi je napačno in celó nevarno, hudovati se nad pobožnimi dušami, ako gredó kdaj k drugemu duhovniku k spovedi, ter morati jih, edino le pri njem in nikoli drugej se spovedovati. Še pové naj dušni pastir takim osebam, da iz važnih vzrokov smejo tudi drugej opraviti svojo pobožnost, ne da bi jim bilo treba o tem kaj praviti navadnemu spovedniku.

c) Brez prave potrebe naj ne dopušča duhovni pastir, da bi ga tako imenovane pobožne duše obiskovale v stanovanji. Ako katera pride in hoče govoriti o rečeh spadajočih v spoved, naj duhovnik tacega ne posluša v sobi. Če govori o nepotrebnih stvareh, morda čez bližnjega . . ., zavrni osebo in kratko odpravi. Redno naj duhovnik ženskam ne reče sesti, tudi roke naj jim ne podaja. Svojih spovedenk mašnik nikoli ne obiskuj, če nima kaj zeló važnega opravila.

d) Praviloma ne prejemaj daril od tacih oseb, in jim jih tudi ne dajaj, ker jih rade okoli kažejo kot dokaz, koliko veljajo pri gospodu. Ako bi duhovnik sprejemal za-se daril od

Digitized by Google

bogatih in imovitih, potem menijo ubožne, da tudi one ne smejo zaostati, in tratijo svoj pičli zaslužek, kar vesten duhovnik nikakor ne smé dopuščati. Tudi je potrebno, da se duhovni pastir vsem vernikom nasproti ohrani svobodnega, nezavisnega, kajti le tako more vsak čas in kogar koli neboječ, srčen, kolikor treba svariti, grajati . . ., kar pa težko brez velike zamere stori osebi nasproti, od katere je prejemal kakovih daril.

e) Ako se zgodi, da začne pobožna oseba dopovedovati dušnemu pastirju o izrednih milostih, o prikaznih, razodenjih, zamaknjenji itd., varuje naj se duhovnik, da ne verjame brž; kajti čudezna stanja so jako, jako redka. Če osebe slabega razuma in slabotnega telesa, ali histerične, melanholične, spovedenke zeló žive fantazije govoré o tacih rečeh, navadno niso druzega kot zmota, produkt bolezni ali celó prevara. Ako se duhovniku dopoveduje o tacih nenavadnostih, naj nikoli ne kaže radovednosti, začudenja, ampak dela naj se, kot bi se nič ne zmenil za stvar; dotični osebi pa naj nikakove prednosti ne skazuje zaradi tega, ampak ravná naj z njo, kakor z drugimi. Vsled tacega preziranja mnogokrat kmalu jenjajo čudezna stanja, dokaz, da je bila prevara. Ko bi se le še ponavljalo, duhovnik dotični osebi nasproti sicer le še môlči, in naj nikakove sodbe ne izreče, vendar naj skrbno preiskuje vse okolnosti, moli naj, prosi razsvetljenja, išče sveta skušenih móž. Ako bi se prepričal o resničnosti tacih nenavadnosti, porablja naj take izredne milosti k večji popolnosti in svetosti duše. Kolikor večja milost, toliko bolj je treba napredovati in vtrjevati se v ponižnosti, pokorščini, pravi ljubezni do Boga in do bližnjega.

II. ČLEN.

Vodstvo duhovnijanov z ozirom na njih vnanje razmere.

§ 230.

Ljudje, ki si volijo stan; v prepiru živeči.

1. Pravilo naj je duhovnemu pastirju, da se ne vtika v stvar, kedar si kdo njegovih faranov voli stan, zlasti če veljá za vse

Digitized by Google

življenje; razun če ga dotičnik naravnost popraša, ali pa sicer iz zeló važnega vzroka, n. pr., ako kdo namerava stopiti v mešani zakon (gl. § 215). Znati pa mora duhovni pastir prav svetovati. V ta namen mora zadevnega duhovnijana pri volitvi stanú podučiti, da se mu je ozirati: *a)* na svoje večno zveličanje, in zato izbirati si stan iz čiste, plemenite namere, in zraven goreče moliti, proseč si razsvetljenja, da spozná poklic ter voljo božjo. *b)* Na dolžnosti, težave, nevarnosti nameravanega stanú. *c)* Na lastne zmožnosti in pripravnost za stan, na katerega misli, t. j. če ima tacih telesnih in dušcvnih lastnostij, darov, da bi mogel dolžnosti novega stanú vestno spolnovati, težave premagovati itd. *d)* Če ima pravo nagnjenje do zadevnega stanú in ga ne vodi morda samo slepa, strastna afektacija.

Na vse to mora dušni pastir opozoriti dotičnega človeka, in naj ga podpira z lastno izkušnjo, da bo znal pametno voliti. Nikoli pa naj nikomur ne določuje in ne veli kar naravnost katerega si koli stanu, a naj ga tudi ne odsvetuje naravnost, razun če dotični prav gotovo ni za nameravani stan. Slehrnega, ki si voli stan, je prilično treba opominjati, da se v tej zadevi posvetuje s svojimi stariši, sorodniki . . ., in da brez posebnega razloga ne prezira njih besedi. Roditeljem pa je povedati, da naj se varujejo vsacega siljenja, zlasti če si otroci volijo stan, s katerim se zavežejo za vse življenje. — Ako je kak duhovnijan nesrečno volil ter stan zgrešil, in mu ni več mogoče, ali le z veliko težavo možno, ga zapustiti, tacega naj duhovni pastir opominja: da se v voljo ali pripuščenje božje vdá, križe, britkosti voljno nosi ter za pokoro, če je morda lahkomiselno, brez Boga ravnal pri izboru stanú; pa da tudi prav goreče prosi božje pomoči, da bi mogel spolnovati stanovske dolžnosti.

2. Duhovni pastir si mora kot oznanovalec mirú tudi prizadevati, da prepire, sovraštva po možnosti odstranja izmed čede, zlasti če razpor napravlja očitno pohujšanje. Prvi pogoj, poravnati razprtijo, sovražnike spraviti, je vselej to, da si duhovni pastir kot posredovalec pridobi zaupanje oseb v prepiru živečih. Da uspešno deluje kot mirivec, mora duhovnik tudi izvedeti vzrok prepira, da ga odstrani, če treba. Kedar toraj namerava dušni pastir spravo doseči med prepirajočimi, utegne tako-le postopati:

a) Pokliče naj k sebi, ali naj sicer skuša dobiti vsacega posebej izmed duhovnijanov v razporu živečih, ki naj kar zvrstoma,

Digitized by Google

natančno ter odkritosrčno razloži ves prepir. Mirno naj dotičnika posluša mašnik, in še tudi sam kaj popraša, da tako dobi nek pregled vse razprtije, zlasti, da mu postane jasen nje vzrok in pričetek.

b) Nato naj duhovni pastir nenavzočega kolikor mogoče izgovarja, vsaj njegovo namero, če se morda dejanje samo ne dá zagovarjati. Navzočega je pa treba opozarjati, da v tem in tem je on grešil, on razpora kriv, ker takó ga stori še bolj privoljnega k spravi. Poduči naj ga, kaj mu je storiti, kako pot do sprave nastopiti; n. pr. da zoprnika ob prvi priliki prijazno pozdravi ali mu kako ljubav skaže, da koga naprosi za posrednika . . .

c) Ako sta oba voljna se pomiriti, naj dušni pastir oba h krati pokliče k sebi, in sicer kmalu, da ju med tem ne mine spravljivost ali da se ne vname nov prepir. Prišlema mora najprej naznaniti svoje veselje, ker sta pripravljena razporu storiti konec, pohvali naj ju ter z verskimi nagibi oba še bolj vtrjuje v razodeti nameri. Potem naj duhovnik ponovi vpričo obeh ves dogodek, kakor ga je izvedel od posameznih, in točko za točko naj kaže, kdo izmed njiju je v tem in tem ravnal prav in kdo napak. Strastno pričkanje, ako se hoče vneti, naj zabranjuje modro in z največjo ljubeznivostjo. Ker je žaljenje navadno obojestransko, naj povdarja duhovni pastir, da sta zaradi tega še toliko bolj dolžna odpustiti drug drugemu.

d) Previdno duhovnik pripravi razžalivca do tega, da spozná svojo krivdo, da jo obžaluje ter je pripravljen zadostiti kolikor treba in možno; razžaljenca naj pa nagovarja k spravljivosti in milosrčnosti. Poslednjič naj ju nagovori, da tudi po vnanje razodeneta spravo ter morda naznanita s tem, da si podasta roke, da si odpustita. Opomni naj oba, da pozabita na vse, kar se je godilo, pa da se morata skrbno vsega ogibati, kar bi provzročilo nov prepir. Zlasti naj ne poslušata donašalcev; spominjata pa naj se večkrat storjene sprave in prijetnosti mirnega življenja.

e) Ako bi po večkratnem prizadevanji duhovnik ne mogel pomiriti prepiralcev, ter bi si hotela pri svetni gosposki iskati pravice, naj jima na moč odsvetuje pravdo, živo kažoč zle posledice tožarjenja. Ko bi nikakor ne mogel zabraniti pravdanja, naj ju pa svari, da vsaj strast odložita in osebno jezo,

Digitized by Google

in da pred gosposko pošteno, odkritosrčno ravnata in mirno pričakujeta razsodbe, ter tudi po končani pravdi ne smeta pozabiti, kaj tirja ljubezen do bližnjega.

3. Če že navadnih hujših prepirov ne smé duhovni pastir gledati mrzlega srca, temveč si mora prizadevati za spravo med nasprotniki, mu je še strožja dolžnost pomiriti v razporu živeče zakonske, ker imajo taki prepiri za vso dotično rodovino zeló hude posledice. Kot angelj mirú naj župnik stopi med razprte, ko bi ga tudi nobeden soprogov ne bil klical na pomoč. Kedar toraj duhovni pastir izvé za zakonski prepir v fari, naj skuša previdno izvedeti od zanesljivih ljudij, kaka je stvar, zlasti še: od kod izhaja razpor. Na vzrok prepira, kakor tudi na stan, omiko, temperament dotičnih zakonskih se je ozirati duhovniku, ko stopi kot posrednik med njiju. Vir zakonskim prepirom je navadno: ljubosumnost, napuh in surovost, čmernost, zapravljivost ali skopost, napačna vzgoja (zlasti žene), nekrščansko življenje, nesramnost, strastna poželjivost ... Duhovni pastir naj skuša najprej z vsacim razprtih soprogov posebej govoriti ter naj si prijazno in ljubeznivo prizadeva za spravo in mirno zakonsko življenje; tolaži naj ga in podučuje, česa se mu je ogibati, da se zabrani prepir. Ko bi posamezno opominjevanje ne pomagalo, naj oba zakonska družeta skupaj pokliče k sebi. Prijazno naj ju sprejme in svoje milovanje izreče nad needinostjo med njima. Živo naj jima kaže, kako škodljiv je vsak zakonski prepir zdravju, notranjemu miru, gospodarstvu vzgoji otrok; spominja naj ju ob poroki storjene obljube vzajemne ljubezni in voljne prizanašljivosti; svari naj pred grenkim očitanjem, toženjem, hudobnim donašanjem in podpihovanjem, in naj poslednjič oba opominja, prenašati križe in nadloge zakonskega stanú voljno in v duhu pokore, drug z drugim potrpljenje imeti, zopet mirno zakonsko življenje začeti. Med tem prizadevanjem naj veli obema mirno sedeti, le z duhovnikom govoriti ter krotko povedati, kar je komu na srcu. Potrpežljivo mora dušni pastir oba poslušati, vendar naj ne dopušča, da bi drug drugemu segal v besedo. Če nastane razburjenost, ostani mašnik miren, in previdno utolaži razdraženega.

Ako se duhovnemu pastirju posreči spraviti razprte, naj kaže svoje veselje nad tem; ko bi pa zakonskih ne mogel pomiriti, ampak bi rekla, da nočeta nič več skupaj živeti, mora preiskovati, če imata zadostnih cerkveno-pravnih razlogov za ločitev od

Digitized by Google

mize in postelje.[1]) Ako ni kanoničnih vzrokov, naj zakonskima pové, da na pravno ločitev ni misliti ter naj ju skuša zmiriti. A tudi v slučaji, ko je kateri družetov res opravičen za tožbo na ločitev, naj duhovni pastir nikar takoj ne privoli v stvar, ampak naj sodnijsko zakonsko ločitev odvrača, dokler se dá, razun, če so razmere take, da jima res ni skupaj živeti ter je ločitev kot manjše zlo po nravnih pravilih potrebna. Duhovni pastir mora pa tudi v takem prigodku poskušati z obema skupaj po avstrijskih in cerkvenih zakonih trojno spravo, vselej po preteklih osmih dneh. Samo če pri hudi razdraženosti kar ni upati sprave, ali če je morda ločitve celó želeti, da se odvrne huje zlo, sme tretje spravljenje opustiti.[2]) Ako je vse prizadevanje za spravo brezuspešno,

[1]) Instr. § 207 slôve: »Quodsi conjugum alter adulterii crimen commiserit, alteri jus competit, perpetuam a thoro et mensa separationem petendi, nisi forsan adulterium approbaverit, permiserit vel sua culpa adduxerit, aut ipse quoque adulterii reum se reddiderit. Jure suo excidit, quodsi alteri parti culpam expresse vel tacite condonet. § 208: Conjuges ad vitae consortium eatenus tantum obligantur, quatenus id absque animae, vitae, vel sanitatis periculo continuare possunt. Quodsi conjux a fide christiana deficiat, quodsi alteram partem ad defectionem a fide catholica, ad vitia vel crimina sollicitet, quodsi injuriis realibus vel insidiis vitam ejus et sanitatem in periculum adducat, quodsi ei acerbiores animi afflictiones per longius tempus intentet, etiam, quando malo corporali diuturno contagiosoque laboret, alteri parti supplicatione proposita concedendum est, ut a thoro et mensa separetur, usquedum conjugale vitae consortium, quin periculum saluti suae aeternae vel temporali immineat, renovare possit. § 209: Conjux, quem altera pars malitiose deseruit, separationem a thoro et mensa petere potest, usque dum desertionis reus animum ad officia conjugalia adimplenda paratum sufficienter probaverit. § 210: Etiam propter tales officiorum transgressiones, quae juribus bona temporalia attinentibus vel honori civili alterius conjugis grave afferunt detrimentum aut urgens parant periculum temporalis a thoro et mensa separatio pronuntiari potest.« Glej tudi avstr. drž. zak. §§ 103, 109.

[2]) Instr. § 211 namreč velí: »Hic (parochus) utramque partem vocabit et cuncta, quae lex Dei et foederis conjugalis dignitas suppeditat, motiva graviter simul et amanter adhibebit, ut conjugale vitae consortium intactum servetur. Si animos conciliare non valeat, secundo et tertio id ipsum, octiduo saltem quavis vice interposito, efficere conetur. Tertium tamen omitti potest experimentum, quando animorum exacerbatio successus spem adimat aut in patulo sit, actorem vitae consorcium continuare non posse, quin aeternam aut temporalem salutem urgenti exponat periculo.« Tudi po avstrijskem državnem zakoniku, §§ 104 in 107, je bilo ukazano, da se mora soprog, hoteč pri sodniji tožiti na ločitev, najprej oglasiti pri svojem župniku, ki naj skuša zabraniti ločenje, in če se mu ne posreči, dotičnima napraviti spričalo, da se ni mogla doseči sprava. A to je ob veljavo dejano po postavi dnè 31. decembra 1868 (gl. K. »Verordnungsbl.«

Digitized by Google

reče naj župnik soprogu tožitelju, da se mu je obrniti do škofijske zakonske sodnije ter najprej pri cerkveni gosposki izročiti tožbo na ločitev od mize in postelje. V to svrho naj mu spiše duhovni pastir spričalo, da je razprta druga skušal spraviti trikrat ali dvakrat, pristavši vzrok, zakaj se je tretje spravljenje opustilo, pové naj tudi dan, mesec, leto poskušane sprave in pa, če so tožiteljeve pritožbe istinite (Instr. § 213). To spričalo in sporočilo mora župnik poslati prvosedniku duhovske sodnije v zakonskih zadevah, da se tamkaj stvar dalje obravnava in razsodi. Več o tem glej v cerkvenem pravu, pa II. oddelek avstrijske instrukcije: »De processu matrimoniali«, kjer je opisano vse dotično poslovanje cerkvene zakonske sodnije. Duhovni pastir naj pa tudi pové drugu tožitelju, da ločitev doseže le tedaj, ako more vzrok za ločitev pravno dokazati, kar pa ni lahko. Če dotičnik pri vsem tem toži, ga je treba svariti pred sovražljivostjo in maščevanjem, in naj se mu priporoča skrb za otroke. Ako je cerkvena sodnija izrekla ločitev, pové naj duhovni pastir tožitelju ali obema, da naj se sedaj obrneta še tudi do državne sodnije, da se tamkaj državljanske in vnanje družbinske razmere obravnavajo. Ko bi bil kak zakonski tožbo za ločitev izročil kar naravnost pri državni sodniji, in morda že tudi dobil dovoljenje za ločitev od civilne oblasti, mora ga župnik, ko to izvé[1]), takoj opomniti, da se obrne do škofijske zakonske sodnije, ter da mu je v vesti ločitev še-le tedaj dopuščena, ako bode cerkvena oblast izrekla ločitev. Da bi se dotičnik nikakor ne hotel obrniti da svoje pristojne cerkvene gosposke, morala bi se mu odrekati sv. odveza. — Še tudi tedaj, ko sta zakonska že sodnijsko ločena, naj si duhovni pastir pri-

str. 135), katera za tak slučaj dotičnima zakonskima prepušča, se li hočeta v zadevi ločitve zglasiti pri svojem duhovnem pastirju ter od njega dobiti spričalo poskušane sprave ali pa ne. Ko bi pa c. kr. sodišče zahtevalo od duhovnega pastirja tacega spričala, ga župnik ne smé dati, kajti poduk kranjski duhovščini, kako jim je ravnati v zakonskih zadevah z ozirom na avstrijsko postavo 25. maja 1868 (gl. »Kirchl. Verordnungsbl.« 1868, št. XIX. str. 104—113) v § 16. določuje: »Im Falle der Seelsorger vom weltlichen Gerichte zur schriftlichen oder mündlichen Erklärung über die Vornahme der Sühnversuche aufgefordert wird, hat derselbe unter ausdrücklicher Berufung auf die ihm vom Ordinariate ertheilte Weisung zu erklären, dass er dasjenige, wozu ihn der Beruf als Seelsorger verpflichtet, erfüllt, und die erforderlichen Auskünfte darüber dem fürstbischöflichen Ehegerichte erstattet habe.«

[1]) Justični minister Schönborn je dné 2. novembra 1893 ukazal vsem c. kr. okrajnim sodiščem, da vselej, kedar se izreče ločitev zakonskih od mize in postelje, to sporočé spisovateljem matic po dotičnem škofijskem ordinarijatu.

Digitized by Google

zadeva, ju zopet združiti, ako so razmere po tem; toliko bolj, ker cerkev največkrat pripušča le začasno ločitev od mize in postelje.

Nikoli ne sme duhovni pastir dopuščati, da bi se zakonski svojevoljno ločevali in ločeni živeli; ampak skuša naj s prijaznim podučevanjem in resnim opominjevanjem odvračati samovoljne ločitve, ali pa že ločene zopet pomiriti, združiti. Ako spozná, da ima eden ali drugi onih družetov, ki sta se ločila sama od sebe, pač važen, cerkveno-praven vzrok za ločitev, in nikakor noče ali celó ne more več vkupno živeti, naj mu veli, da se obrne do duhovske sodnije s tožbo za ločitev. Kdor bi pa iz zgolj trmoglavosti, brez pravnega vzroka, in zoper voljo svojega zakonskega družeta se ločil od njega, njemu je tako dolgo odrekati odveza, da obljubi vrniti se k vkupnemu življenju.

§ 231.

Skrb za ubožce in jetnike.

1. Že od početka krščanstva si je cerkev oskrbo ubogih štela v svojo dolžnost, in tridentinski zbor (Sess. XXIII. cap. 1. de ref..) pravi: »Praecepto divino mandatum est omnibus, quibus cura animarum commissa est, pauperum aliarumque personarum miserabilium curam paternam gerere.« Iz verske resnice, da smo vsi ljudje otroci enega Očeta, da nismo lastniki, ampak le oskrbniki časnega blaga; iz nauka o potrebi dobrih del k zveličanju, in da Kristusu storimo, kar ubožcu storimo . . . se je razvila med kristijani lepa skrb za uboge. Ta skrb za ubožce je ustanovila službo dijakonov; oskrba ubogih je stvarila brezštevilna zavetja, sirotišča, bólnice, hiralnice, zaloge . . ., razne rede in družbe, katerim ni le namen, ubogim oznanovati evangelij, ampak tudi k telesnemu življenju potrebnega jim preskrbovati, vdovam, sirotam pomagati itd.

Novejše čase je skoraj povsod svetna oblast, država ali občina, prevzela oskrbo ubožcev pa razne zaloge in denarnice za uboge, ki jih je cerkev oskrbovala.[1] A cerkvene, krščanske oskrbe ubogih ne more namestovati svetna skrb, ker se ne opira na pravo lju-

[1]) »Gesetz v. 28. Avgust 1883, wirksam für Krain, betreffend die Aufhebung der Pfarrarmeninstitute und die Uebergabe ihres Vermögens an die Gemeinden«, glej »L. Diöcbl.« 1884, str. 97; in Gesetz v. 28. Aug. 1883, wirksam für Krain, betreffend die öffentliche Armenpflege der Gemeinden« gl. »L. Diöcbl.« 1884, str. 106.

Digitized by Google

bezen do bližnjega, na krščansko dobrodelnost, ampak jej je v podlago neko človekoljubje, humaniteta, ki je pa nezanesljiva podlaga. Država ne more uboštva temeljito zlajšati, ker se opira na načelo, da vsaka občina mora podpirati lastnega srenjčana, kateri jej more formalno spričati svojo potrebnost. To pa stori marsikoga lahkomiselnega, da dela le za največjo potrebo; na čas bolezni in starosti ne misli. Tudi hvaležnosti ni, kjer je pravica do podpore. Skušnja uči, da občinsko podporo najbolj dobivajo nadležniki in nesramneži; resnično potrebni, sramežljivi ubožci pa ne, ker ne spričajo ubožnosti, ampak jo rajše prikrivajo. Časih je državna oskrba ubožcev tudi kar brez moči: kajti najglobokeji vzrok siromaštva je mnogokrat nravne lastnije, marsikateri zabrede v uboštvo vsled moralnih pregreškov — državi pa manjka sredstev, moralno vplivati na siromaka, toraj v takem slučaju uboštva ne more sceliti v svoji korenini. Ker pa občina vendar-le tudi moralno sprijenega ubožnega podpira, ga s tem odteguje cerkvi, ki bi edina mogla moralno vplivati na-nj.

Iz vsega tega spoznamo, da duhovnemu pastirju še vedno ter v vseh razmerah ostane dolžnost: biti varuh in tolažnik siromašnim, oče ubožnim in zapuščenim; ter da vsaki dušni in telesni sili na pomoč prihiti, bodi-si iz lastnih pomočkov, bodi-si s pomočjo imovitejih duhovnijanov; pa da na moč vzbuja krščansko dobrodelnost med svojimi verniki. Enako mora duhovnik skrbeti, da po svoji moči med verniki odvrača vzroke pomanjkanja in siromaštva ter jih ne podpira na nikakov način. Taki viri uboštva so: poželjivost, zapravljivost, gizdavost, nezmernost, razuzdanost, igra, zanikarnost, lenoba, lahkomiselno sklepanje zakonov itd. — Cerkvena oskrba ubožcev mora biti dobro urejena in modro vojena, zalog za uboge vestno oskrbovan. Duhovnik naj prilično dela na to, da se premožnejši farmani v svoji zadnji volji spominjajo ubožcev (tudi sam ne sme pozabiti na-nje); a dostaviti je vselej treba, da volilo oskrbovati in med siromake razdeljevati gré edino le domačemu samostalnemu duhovnemu pastirju, oziroma tistemu, komur je v imenu cerkve izročena skrb za uboge. Da svojo hvaležnost skazujejo dobrotnikom, je priporočevati, da bi obdarovanci morali pred razdelitvijo uboščine se vdeleževati kake pobožne vaje, n. pr. svete maše, vkupne molitve sv. rožnega venca . . . Vsaka podpora mora se tako deliti, da je siromak ne more tratiti ali zlorabiti, zato naj je pravilo, redno denarjev ne dajati, ampak siromaku preskrbeti živeža, zdravil, oblačila ali druzega potrebnega. Kdor more delati,

Digitized by Google

njemu naj se pomaga s tem, da se mu preskrbi delo, služba . . . S telesno miloščino združuje naj dušni pastir vselej duhovno miloščino, in naj posebno ima ozir na osebe, ki so zarad uboštva v dušni nevarnosti. Blagi ti nameni krščanske dobrodelnosti se najgotovše dajo doseči, ako duhovni pastir v svoji fari ustanovi Vincencijevo društvo.[1])

2. Veliki ubožci so tudi jetniki, katerim, čeravno od vseh druzih zapuščenim in zaničevanim, je sv. cerkev že od nekdaj skazovala posebno skrb in ljubezen. Ustanovila je kongregacije, katerim je skrbeti za boljšanje in spreobrnjenje zanemarjenih hudodelcev; in koliko zamore gorečnost duhovnikova pri jetnikih, kaže nam življenje sv. Vincencija Pavl. in drugih móž. Po želji in volji svete cerkve toraj ravná duhovni pastir, kateri to sicer težavno a zaslužno opravilo goreče izvršuje ter si prizadeva za dušni blagor, za večno zveličanje jetnikov, kolikor ima priliko in mu svetne postave dopuščajo.[2]) — Glavna naloga, pri skrbi za jetnike je rešenje njih duše, pravo spreobrnjenje, in resnična pokora. Najprej si mora duhovni pastir pridobiti jetnikovo zaupanje; naj toraj prijazno, sočutno z njim ravná, naj ga ne izprašuje koj, zakaj je zaprt, tudi naj mu brž ne ugovarja, če se dela nedolžnega, ampak pové naj mu kar vprvič, ko ga obišče, da pride k njemu kot pravi prijatelj, kot zastopnik sv. cerkve, ki je tudi zapuščenim jetnikom tolažnica in pomočnica. Treba je povedati hudodelcu, da duhovnik ni v nikakovi zvezi s sodniki in s sodiščem, ter da vse tisto, kar bi razodel duhovnemu pastirju, njemu ne bode niti škodilo niti koristilo pred sodiščem; pa da le zato pride k njemu, ker mu želí do tega pomagati, da si obrača v duševno korist čas, katerega mora tukaj preživeti. Ker so jetniki navadno zeló nezaupni, naj duhovni pastir o preiskavi, o pričah, sodnikih itd. nikoli ne govori z jetnikom, ter

[1]) Poduk o taki, zlasti za naše čase jako važni družbi, in nauk, kako osnovati Vincencijeva društva, podaje knjižica, kojo je leta 1883 izdala »Katoliška družba na Kranjskem« pod naslovom »Petdesetletnica Vincencijeve družbe«. Jako zanimljiva je tudi knjiga: Dr. G. Ratzinger, Geschichte der kirchlichen Armenpflege. Freiburg.

[2]) Po nekem avstrijskem državnem določilu l. 1811 smé duhovni pastir obiskovati vse že obsojene jetnike; do onih pa, ki so še v preiskavi, ne smé brez posebnega dopuščenja in sam. Mašnikom pri ječah velí dotični hišni red, kako pri jetnikih in kaznjencih opravljati duhovno službo. Kako na Kranjskem skrbeti za jetnike pri okrajnih sodiščih gl. »L. Dioecbl.«, 1893, str. 68. — Dobra knjiga duhovniku v pomoč je n. pr. Jacobs, »Die Besserung des Verbrechers und die Bekämpfung des Verbrechens in und ausser dem Gefängnisse, Düsseldorf.

Digitized by Google

naj vedno le svoj duševni namen ima pred očmi. O tem, kar bi mu jetnik pripovedoval, naj pa tudi molči, ter o tem ne govori sodnikom nasproti. Da duhovnik doseže namen, t. j. poboljšanje grešnika, naj občevaje z jetnikom skuša spoznati njegovo umsko in moralno stanje, njegovo versko znanje, dosedanje življenje in vnanje razmere. O storjenem zločinstvu potrebno izvé duhovni pastir iz sodnijskih zapisnikov. Prilično naj duhovnik jetnike obiskujoč dela tudi na to, da resnično odpusté tistim, ki so pričali zoper nje, in ki so jih sodili; in da se resnično podvržejo sodnijski obsodbi, pa potrpežljivo, v duhu pokore prenašajo določeno kazen, da po možnosti popravljajo storjeno škodo itd. Duhovnik naj tudi tolaži jetnika, kažoč mu usmiljenje božje, ki se v tem razodeva, ker ga ni sredi velikih grehov poklical s sveta, ampak mu dal priliko, za grehe tù na zemlji zadostovati, pokoro delati. Kaže naj obsojencu na Jezusa Kristusa in toliko svetnikov, ki so celó po nedolžnem voljno prenašali ječo in kazni itd. Učiti je treba jetnika, kako v zaporu krščansko živeti, kako raznim skušnjavam se ustavljati itd. — Najvažnejše in časih tudi najtežavnejše je popolna sprava grešnika z Bogom po dobri spovedi. Treba je toraj jetnika počasi voditi k spovedi (večinoma je vélika spoved potrebna) ter učiti ga, kako se mu je pripravljati na-njo. Kakor sila že sploh ni mila, tako zlasti jetnikov, kateri so še v preiskavi, nikakor ne kaže priganjati k spovedi, celó ob velikonočnem času ne, ker se je pri preiskovancih bati neodkritosrčnosti, hlimbe. Še ko bi sami prosili za spoved, naj tacega duhovnik opomni, da mu v spovedi razodeto gledé preiskave in razsodbe ne bode prav nič ne koristilo ne škodovalo, ker mora spovednik o vsem molčati, kar izvé pri zakramentalni obtožbi. »Pro praxi notetur (pravi znana Instr. Eyst.), captivos rarius ob periculum sacrilegii ad faciendas confessiones esse inducendos, praecipue, si inquisitio judicialis nondum fuerit finita.«

Jetnika v preiskavi naj duhovni pastir v obče opominja, da pred sodnijo govori čisto resnico; a vendar mu ne smé naravnost ukazovati, da sodniku prizná svoje zločinstvo, čeravno mu tudi ne smé odsvetovati tega. O tej zadevi velí Instr. Eyst.: »Caveat, ne obligationem imponat, fatendi crimen, praecipue, si nondum est plene probatum, ne reum in angustias conjiciat, et propterea cogat, contra semetipsum arma praebere judici, nec dissuadeat, neve omnino ab obligatione confitendi crimen liberet, ne reus postea culpam in confessarium rejiciat, ac dein fama confessarii a judice

Digitized by Google

pessime vapulet.« Samo v prigodku, ko bi kak nedolžen zaradi njegovega hudodelstva prišel v preiskavo in kazen, in bi svoje nedolžnosti ne mogel drugače dokazati, moral bi duhovni pastir ukazati dotičnemu jetniku, da prizná ter obstane svojo hudobijo. Ako je zločinstvo občnemu blagru zeló škodljivo ter se je hudodelstva udeležilo več ljudi, mora obtoženec sodniku povedati tudi sodeležnike; ko bi nikakor ne hotel, moral bi mu spovednik odvezo odreči kot nespokorniku. Pri hudodelstvih, ki niso zelo škodljiva občinstvu, naj duhovnik jetniku prepustí, da sokrivce pové sodniku ali pa ne. — Duhovni pastir naj po možnosti skrbi tudi za take grešnike, ki so že dostali kazen.[1]) Modro in po očetovsko naj nadzoruje iz zapora izpuščenega; če treba, naj mu preskrbi kako delo ali službo, vodi naj ga k poravnanju škode in danega pohujšanja; pred vsem pa naj ga skuša obvarovati novega padca v hudobijo.

Zgodi se, čeravno dandanes le redkokdaj, da mora duhovni pastir jetniku skazati zadnjo in najtežavnejšo pomoč: k smrti obsojenega pripravljati na srečno zadnjo uro. Ako je obsodba k smrti potrjena, je treba zločinca brž obiskati, z ljubeznivostjo in sočutjem si njegovo zaupanje pridobiti ter ponuditi mu duhovno pomoč, da zadnje ure življenja porabi v svoje zveličanje. Da se obsodbi voljno udá ter smrt mirno sprejme kot zadostilo za storjene grehe, treba je kaznjenca najprej vpokojiti. V ta namen ga duhovnik opomni, da mora obsodbo k smrti sprejeti kot posebno dobroto božjo, kajti premnogi bi se radi pripravili na smrt, a časa, prilike, pomoči nimajo, on pa ima vse to. Opozorí naj obsojenca, da tudi on bi bil nespokorne, nesrečne smrti umrl ter se pogubil, ko bi ga bil Bog sredi hudobij in nepripravljenega poklical na sodbo; sedaj pa mu milost božja ponuja priliko, grehe obžalovati, se jih obtožiti, odvezo prejeti, na srečno smrt se pripraviti . . . Duhovnik utegne k smrti obsojenemu tudi staviti pred oči silno trpljenje in grozno smrt nekaterih svetnikov, ki so, in še celo po nedolžnem, vse muke prenašali veselega obličja. Tudi s tem duhovni pastir kaznjencu zmanjša strah pred smrtjo, če mu živo opisuje Kristusovo trpljenje in sramotno smrt na križu. Nato je treba z obsojencem opraviti dobro spoved, ki naj redno obsega vse življenje, podelí se mu sv. popotnica in papežev blagoslov, a ne sv. poslednje olje, ker ni bolan. Obiskati mora duhovnik tacega obsojenca do ure usmrtitve pogostokrat, da ga tolaži, uči, z njim moli, zoper razne skušnjave

[1]) Glej »Laib. kirchl. Verordnungsbl.« 1863, str. 8.

Digitized by Google

ga vtrjuje, v duhu spokornosti ohrani, večkrat z njim vzbuja kesanje nad storjenimi grehi in tudi še sv. odvezo mu podeli. Ko se bliža ura smrti, mora duhovni pastir obsojencu biti v pomoč, ter ga spremiti na kraj usmrtenja. Vpraša naj ga, če mu še kaj teží vest, če ima kaj naročiti, podelí naj mu še enkrat zakramentalno odvezo, vzbuja naj z njim dejanja vere, upanja, ljubezni, kesanja, udanosti v božjo voljo . . ., izroča naj ga božji milosti, priprošnji device Marije in svetnikov itd. Na zadnjem potu naj duhovnik kaznjenca opominja, da na nič druzega ne misli, kot na zveličanje svoje duše, ter na nič druzega ne gleda, kot na podobo križanega Jezusa, katero naj dušni pastir pred njim drží, ali pa mu jo dá v roko ter v poljubovanje. V zadnjih trenutkih naj še duhovnik z obsojencem vzbuja primerna dejanja; če želí, dá mu še enkrat sv. odvezo . . s kratka: ravná naj z njim prav kakor z umirajočim. — Tudi v prigodku, ko bi k smrti obsojeni bil trdovraten ter bi zametaval duhovno pomoč, moral bi ga dušni pastir zopet in zopet obiskati, ter zdaj milo, ljubeznivo proseč, zdaj resnobno svareč, na smrt, sodbo, pekel opominjajoč, skušati ga pripraviti do kesanja in spovedi. Opravi naj duhovnik za otrpnjenega grešnika sveto mašo, goreče naj moli zanj in naj ga drugim priporoča v molitev itd. Časih je dobro k njemu poslati še kakega drugega duhovnika. In ko bi po vsem prizadevanji obsojenec ostal trdovraten, mora ga dušni pastir vendar spremiti na kraj usmrtitve in še med potjo si za njegovo spreobrnjenje prizadevati, za-nj moliti itd.; morda se v zadnjih trenutkih življenja omeči trdo, mrzlo srce. — Po usmrtenji se navadno napravi nagovorček do pričujočih, v katerem duhovni pastir povdarja zlasti hudobijo greha, božjo pravico, katera mnogokrat udari že tù na zemlji itd. Instr. Eyst. pravi gledé tacega nagovora: »Post mortem confessarius reum non modo adstantium precibus commendare, sed etiam brevem adhortationem habere debet ad populum, magnitudinem peccati et judicii divini ultionem aliaque convenienter demonstrando; caveat vero, ne indebitis laudibus mortuum extollat, etsi pie obierit; triste est enim exemplum, non vero martyr justitiae ultricis.«

§ 232.

Duhovna skrb za bolnike sploh.

»Parochus in primis meminisse debet, non postremas esse muneris sui partes, aegrotantium curam habere«, veli obrednik

Digitized by Google

(ljublj. str. 99); in isto dolžnost duhovnim pastirjem nalaga sveta cerkev po raznih zborih in diecezanskih postavah.[1]) In kako bi ne, ker je obiskovanje bolnikov tolike važnosti in koristnosti! Človek nikoli v svojem življenji toliko ne potrebuje poduka, tolažbe, opomina, moči sv. zakramentov, kot na bolniški postelji, ko morda ves zapuščen in v hudih skušnjavah pričakuje trenutka smrti, ter je bolj ali manj na duhovnem pastirju, se bo li ta duša zveličala ali pa pogubila. Kako dober, posebno zdaten pripomoček, grešnika spreobrniti je ravno čas bolezni, ko marsikdo živo spozná svojo dušno revščino ter postane prejemljiv za nauke sv. vere! Prav res: »Infirmi lectus, uberrimus campus spiritualis messis!« Ob bolniški postelji ima duhovnik tudi dokaj prilik, koristiti zdravim. Tù in tam more sedaj temu, sedaj onemu spregovoriti podučilno ali svarilno besedo, ki bi jo dotičnik ob drugi priložnosti ne hotel poslušati, a tù vpričo umirajočega sorodnika ali prijatelja pade v prejemljivo srce, na dobro zemljo. Z vestno skrbjo za bolnike duhovni pastir tudi sam sebi jako koristi, ker si s pridnim, ljubeznivim, požrtvovalnim obiskovanjem bolnikov v posebni meri pridobiva zaupanje, udanost, ljubezen faranov, katere pri tem opravilu spoznava bolj in bolj.

Da duhovni pastir more uspešno delovati pri bolnikih in umirajočih, se mu je ozirati na ta-le pravila:

1. Voditi ga mora prava apostoljska gorečnost, ki išče edino le časti božje pa zveličanja bolnikov ter za vse, kateri njegove pomoči potrebujejo, skrbi z enako ljubeznijo. Obiskovaje bolnike se mora duhovnik tako vesti, da mu nihče ne more očitati, da večjo skrb skazuje gosposkim, bogatim, kot prostim, siromaškim, ali da celó razliko dela med starostjo in spolom — pri duhovni skrbi za bolnika mora odločevati le njegova večja ali manjša dušna potreba. Da v velikih duhovnijah mašnik ne pozabi na kakega bolnika, ampak da ima vse v pregledu, naj bi si po velevi Ritual. Rom. napravil zapisnik ter v njem zaznamoval si imena, stan, bivanje, bolezen posameznih bolnikov; in tudi, če so že prejeli sv. zakramente, kdaj in katere, pa dan, kdaj je zadnjič obiskal vsakterega. Obrednik (ljublj. str. 99) tudi opominja: »Aegrotos visitans, ea, qua sacerdotes Domini decet, honestate et gravitate se habeat, ut non aegris solum, sed ipsi et domesticis verbo et exemplo prosit ad salutem.«

[1]) Za ljubljansko škofijo gl. nadškofa Mihäela Brigido »Pastoralis Epistola« V. §§ 14—16.

Digitized by Google

2. Da ne stavi v nevarnost svoje lastne duše, je treba duhovnemu pastirju pri bolnikih tudi previdnosti, pazljivosti, posebno kedar ima opraviti z bolnicami, zlasti mlajšimi. Nikoli naj jih ne obišče o neprimernem času, ne celó zgodaj zjutraj, tudi ne pozno zvečer, ako ni sile; in redno naj se dá zglasiti, preden vstopi. Med spovedovanjem je modro, duri puščati odprte; pri navadnem obisku naj domači ljudje ostanejo v sobi, saj tudi tem utegne dokaj koristiti s primernimi nauki. Ako je mašnik klican k bolnim ženskam, njemu popolnoma neznanim ali celó zloglasnim, popraša naj prej, kaj jim je itd., da sklene biti previdnemu.[1])

3. Pri duhovni skrbi za bolnike je treba mašniku tudi dokaj zatajevanja samega sebe; deloma da voljno zmaga telesni

[1]) Velike opreznosti in previdnosti je treba zlasti pri histeričnih osebah, ki so mlajšemu in manj skušenemu duhovnemu pastirju lahko v veliko nevarnost. V pojasnjenje naj dostavimo, kar o tacih osebah piše zdravnik Dr. C. Capellmann: »Die Hysterie ist ein Leiden, bei welchem die eigenthümliche Entwickelung der erhöhten Erregung sensibler Nerven die ganze psychische Persönlichkeit umwandelt, die Perceptionsfähigkeit modificirt, den Willen lähmt, und so endlich die Selbstthätigkeit nach allen Richtungen hemmt, um der Laune und dem Unwillkührlichen ein schrankenloses Spiel zu lassen. Bei den meisten dieser Kranken entwickelt sich eine nicht zu bezähmende Sucht, Mitleid, Theilnahme zu erregen, Anerkennung zu finden und Aufsehen zu machen. Unbedeutende Eindrücke auf den sensiblen Nervenapparat entlocken ihnen die heftigsten Klagen über grässliche Schmerzen, subjective Sinneseindrücke spiegeln ihnen Erscheinungen vor und bringen sie zu Zuständen, die der Extase und dem Hellsehen ähneln. Nicht selten wird unter der äusseren Erscheinung der religiösen Schwärmerei eine bis zur Nymphomanie gesteigerte geschlechtliche Erregung schlau genug verdeckt, um die Umgebung und selbst junge Aerzte und Seelsorger in bedauerlichem Grade zu täuschen ... Die allarmierendsten Vorkommnisse bei der Hysterie sind die sogenannten hysterischen Paroxismen. Bewegung des Kopfes und der Extremitäten, wie bei Automaten, Zusammenpressen der Kiefer bis zum Zähneknirschen, Wälzen der Zunge, beständiges Hinunterschlucken, hastiges Athmen, Vociferationen, Aussprechen derselben Worte, Schlagen mit Händen und Füssen, kataleptische Starre des ganzen Körpers ... alle diese Symptome kommen vereinzelt oder in Anfällen mannigfaltig vereinigt vor ... Der Seelsorger soll sich also vor den Hysterischen hüten, namentlich, dass er durch die oft höchst auffallenden Erscheinungen sich nicht täuschen lasse, und dass er durch die ungemein listigen und in Verfolgung eines Zieles wirklich hartnäckigen Kranken nicht betrogen werde ... Es gibt kein besseres Mittel, die auffälligen Erscheinungen aufhören zu machen, als die absolute Nichtbeachtung derselben ... Es sei zur Beruhigung hergesetzt, dass an der Hysterie, besonders auch im hysterischen Paroxismus nur höchst selten Jemand stirbt, dass also der Seelsorger mit der Spendung der Sterbesacramente sehr vorsichtig sein muss bei Anfällen von Personen, die er als hysterisch kennt.«

Digitized by Google

trud, ki je v tem, da mora vsako uro, vsak čas, ob vsacem vremenu, po vsakterem potu ... hiteti k bolnemu, duševne pomoči potrebnemu; deloma da se znebi strahú pred nalezljivostjo, gnjusa, mrzenja nad boleznijo, smradom itd. Misel: tù mi je rešiti neumrljivo dušo, pa goreča molitev k Bogu, daje duhovnemu pastirju moči, da z velikodušno požrtvovalnostjo zmaga vsakoršno težavo in oviro.

4. Pri kužnih boleznih naj ostane duhovni pastir pri svojem navadnem ter zmernem življenji; naj je miren, v polnem zaupanji na Boga naj odloži ves strah, izročivši se volji nebeškega Pastirja, v čegar imenu deluje. To je najboljše sredstvo, obvarovati se okužbe. A kolikor je moč, naj se poslužuje duhovnik tudi pametnih naredb previdnosti, kedar mora k bolniku s kužno boleznijo: če mogoče, naj ne hodi tešč k tacemu betežniku, tudi ne ves vroč ter v potu, v izbi bolnikovi je skrbeti za čisti zrak, preblizo postelje naj se ne vseda in zlasti ne tako, da bi mu bolnikova sapa puhtela naravnost v obličje, žveči naj duhovni pastir brinove jagode in sline naj ne požira, dokler je v bolniški sobi, kjer naj se ne mudi dalje kot je treba. Ko pride domu, naj si usta izmije z jesihom ter omije obličje in roke, pa (pri zeló kužnih boleznih) naj se preobleče.

5. Da duhovnik uspešno obiskuje bolnike, se mu je treba pripravljati na taka obiskanja, zlasti če mu je iti k trdovratnemu grešniku, ali k betežniku v dolgotrajni bolezni, katerega mora mnogokrat obiskati ter mu vedno kaj druzega in primernega povedati v poduk in tolažbo. Naj toraj duhovni pastir že doma kaj pristojnega čita,[1]) ali vsaj med potjo premišljuje, kakošne nauke, tolažila ... bolnikovim razmeram prileżne, bode rabil.

6. Pri javnem podučevanji in še sicer naj opominja dušni pastir svoje farane, da dosti zgodaj pošljejo po duhovnika, ako kdo hujše zboli, ali da mu vsaj pridejo povedat o nevarni bolezni tega ali onega. Tudi zdravnika naj prosi, da nevarno bolnega opomni na prejem sv. zakramentov, ali da vsaj duhovnemu pastirju sporoči

[1]) Koristne knjige v to svrho so n. pr. Köhler, »Anleitung für Seelsorger am Krankenbette«, Frankfurt; Ott. »Vademecum für Priester am Kranken- und Sterbebette«, Regensburg; Ed. Löffler, »Infirmus fui«, Handbuch für Priester am Kranken- und Sterbebette, Leipzig; Jos. Feller, »Manuale der Krankenseelsorge«, Augsburg. — Jan. Zupančič, »Dušna pomoč za bolnike« v Ljubljani, dve knjigi; J. P. Pavlič, »Gospod, teci mi pomagat« molitvenik za bolnike, v Celovcu.

Digitized by Google

o nevarnosti.[1]) Da se verniki ne bojé klicati svojega duhovnega pastirja k bolnikom, mora biti kajpada vsak čas pripravljen, brez nevolje in odlašanja iti k duhovnijanu, kateri v hudi bolezni potrebuje njegove pomoči. Ker pa domači duhovni pastir nima le dolžnosti, ampak tudi pravico, obiskovati bolnike svoje fare, z njimi govoriti, jim duhovno pomoč ponuditi, zato naj vselej, ko izvé za nevarno bolnega duhovnijana ter dalj časa ni poklican k njemu, ga obišče kar sam in nepoklican, bodi-si pogoden ali nepogoden. Ko bi ga domači ne pustili k bolniku, naj skuša njih ugovore modro in vljudno zavrniti ter naj jih zlasti na to opomni, da vsa krivnja in odgovornost zadene nje, ako bolnik umrje neprevidene smrti. — K d a j da duhovni pastir bolnika obiskuje, je pač odvisno od osebnih in domačih razmer dotičnega betežnika, pa od opravil mašnikovih. Najprimernejši čas za obiskovanje bolnikov so ure proti poldnevu ali kmalu po poldnevu. Tudi ni moč določiti, k o l i k r a t treba obiskati bolnika, kajti je zavisno od raznih okolnosti: od bolnikove potrebe in želje, od daljave in časa, ki je dušnemu pastirju na razpolaganje. Dveh napak se mu je varovati v tej zadevi. Prva bi bila, ko bi bolnika, potem ko ga je previdel s sv. zakramenti, nič več ne obiskal, akoravno utegne. Kaj naj skuša duhovnik pri nadaljnih obiskih doseči, povemo pozneje. Druga napaka je, če duhovni pastir svoje bolnike brez potrebe le prevečkrat, morda kar vsak dan obiskuje, čeravno tega ne zahteva duhovna potreba bolnikova; ali če se le predolgo mudí pri njih. Ko bi to tudi ne imelo drugih zlih posledic, je potrata časa; s četrtinko ure se v navadnih razmerah pač vselej doseže namen obiskovanja. Ako more, vravná naj duhovnik svoja opravila in pota tako, da mu je možno svoje bolnike obiskati vsak teden; večkrat na teden (ako utegne) pa tiste, kateri so se še-le v bolezni k Bogu spreobrnili, ki živé v velikih skušnjavah, ali ki so v bližnji smrtni nevarnosti. Svetovati je, da dušni pastir pri obiskovanji bolnikov vselej seboj ima štolo in obrednik, ali sploh knjižico, v kateri je obred za podelitev papeževega blagoslova pa molitve za umirajoče.

[1]) To je zdravniku celó dolžnost, kajti Rit. Rom. (tudi ljublj.) omenja: »Si opus fuerit, (sacerdos) in memoriam revocet, quod Lateranensis Concilii ac plurium summorum Pontificum decretis cavetur sub gravibus poenis, ne medici ultra tertiam vicem aegrotos visitent, nisi prius ipsis certo constet, illos Confessionis sacramento rite expiatos fuisse.«

Digitized by Google

§ 233.

Obiskovanje bolnikov.

Glavni cilj tega obiskovanja naznanja obrednik z besedami: »In primis spiritualem aegrotantium curam suscipiat, omnemque diligentiam in eo ponat, ut in viam salutis eos dirigat, atque a diabolicis insidiis salutarium adjumentorum praesidio defendat ac tueatur.« Obiskovaje bolnika si mora toraj duhovni pastir za to prizadevati, da telesna bolezen dotičnemu pomaga k dušnemu ozdravljenju in k večnemu zveličanju. V dosego tega mora duhovnik bolnika primerno učiti, tolažiti, zoper razne skušnjave mu moč dajati, na vreden prejem sv. zakramentov ga pripraviti, ga k temu voditi, da se popolnoma vdá božji volji in da, če treba, tudi časne zadeve vravna ter izreče poslednjo voljo. Slednjič naj je dušni pastir umirajočemu na pomoč; ako pa betežnik prebolí, treba ga je učiti, kako naj si prestano bolezen obrača v dušni prid. O vsem tem govorimo nadrobneje.

I. Treba je bolnika primerno učiti in tolažiti. Ako duhovni pastir ne pride precej s sv. zakramenti, ampak sicer vprvič stopi v bolnikovo izbo, naj najprej domačim naznani sočutje, naj potem stopi k bolniku, katerega naj prijazno pozdravi ter vpraša kaj in kako. Potrpežljivo in s pomilovanjem naj posluša duhovnik dotičnika, kar mu pripoveduje o svoji bolezni in bolečinah, ter naj prilično povzame besedo, opominjajoč ga, da mu je bolehavost Bog poslal, da se je treba vdati v božjo voljo, ki ima s človekom vselej najboljše namene; da moramo svoje trpljenje združevati s Kristusovim trpljenjem, bolečine sprejemati kot pokoro za storjene grehe, vse svoje zaupanje staviti na Boga in na zasluženje Kristusovo itd.[1]) Da si duhovnik ložje pridobi zaupanje bolnikovo, skuša naj mu, ako ga najde v velikem pomanjkanji, tudi telesno pomagati zlasti v tem, da mu preskrbí zdravniško pomoč[2]) in

[1]) Obredniki imajo za obiskovanje bolnikov poseben način: »Pax huic domui etc.«, kar pa ni de praecepto, kajti Rit. Rom. pravi: »Sequentes preces omnes vel ex parte . . . pro arbitrio Sacerdotis dici vel omitti possunt.«

[2]) Res ne gré, da bi se duhovnik sam pečal z zdravilstvom, vendar je zeló koristno, celó potrebno, da v dušnem pastirstvu delujoč mašnik nekoliko zdravniškega znanja ima; zlasti da vé v kaki nagli sili, dokler zdravnika ni, prav svetovati, da lastnijo in nevarnost raznih bolezni spoznava, da mu je znana prava strežba bolnikom itd. Tega ga uči lastno opazovanje, skušnja, občevanje s krščanskim zdravnikom, pa knjige, kakor n. pr. Bruno Schön, »Was hat

Digitized by Google

primerne hrane. Obrednik (ljublj. str. 99) v tej zadevi dušnemu pastirju veli: »Eorum vero praecipuam curam geret, qui humanis auxiliis destituti, benigni ac providi Pastoris caritatem et operam requirunt. Quibus si non potest ipse succurrere de suo, et eleemosynas illis, prout debet, si facultas suppetit, erogare, quantum fieri potest, sive per caritatis, vel alterius nominis confraternitatem, si in ea civitate vel loco fuerit, sive per privatas, sive per publicas collectas et eleemosynas, illorum necessitatibus succurrendum curabit.« — Pri dolgotrajnih boleznih (sušica, jetika, vodenica . . .) se bolnika rada loti malodušnost ali nekaka obupnost; tacega je treba pogosteje obiskati ter ga s primernimi tolažili in prigovarjanjem storiti pogumnega in Bogu vdanega. Za take bolnike imej dušni pastir vedno pripravljenih zgledov, zlasti iz življenja tacih svetnikov, ki so veliko ali zeló dolgo trpeli (mučenci, sv. Lidvina, Terezija, Roza Lim . . .). Akoravno sem ter tje že povedano ponavlja, naj duhovnik staremu daje drugačno obliko. Bolniku je preskrbeti tudi duhovne hrane: daje naj mu primernega pobožnega berila, uči naj ga premišljevati tolažljive resnice (nebeško veselje, postaje križevega pota, skrivnosti žalostnega dela sv. rožnega venca . . .), naroči naj domačemu ali kakemu sosedu, da prilično iz te ali druge knjige bere bolniku. Prav pridno naj duhovnik priporoča betežnikom pobožne vzdihljeje, kratke molitvice, poglede na kako sv. podobo, poljubovanje sv. križa, darovanje bolečin trpečemu Jezusu. Jako dobro je priporočati bolniku take molitve, s katerimi se dobivajo odpustki; veliko duhovno miloščino nakloni dušni pastir bolniku v dolgi bolezni, ako mu preskrbi postajin križ, s katerim dobiva odpustek križevega pota (gl. str. 392). V največjo korist in tolažbo pa je bolniku vreden prejem sv. zakramentov, ki naj jih zato večkrat prejme; kolikrat, je zavisno od lastnije bolnikove in tudi od raznih vnanjih okolnosti; gl. § 203. A če bi tudi iz raznih vzrokov ne bilo lahko bolnika večkrat obhajati, naj mu duhovnik nakloni vsaj milost sv. odveze ter naj z njim spoved večkrat opravi. Pogostno prejeta sv. odveza in stanovitna molitev bolnika je tudi najboljši pomoček zoper razne

man bei lebensgefährlichen Fällen zu thun, bis der Arzt erscheint«, Wien; Dr. C. Capellmann, »Pastoral-Medicin«, Aachen; Dr. Aug. Stöhr, »Handbuch der Pastoral-Medicin«, Freiburg; Dr. Th. Billroth, Die Krankenpflege im Hause und im Hospitale, Wien. — »Domači zdravnik«, na svetlo dala družba sv. Mohora; dr. Al. Valenta, »Kratek navod o prvi pomoči pri nezgodah«, v Ljubljani.

Digitized by Google

skušnjave, ki jih satan zlasti takrat napravlja človeku, kedar mu življenje poteka h koncu. Kaj pa, da naj se tudi duhovni pastir bolnikov pridno spominja v svojih molitvah; Rit. Rom. namreč velí: »Consoletur infirmum, dicens, se pro eo in Missae sacrificio et aliis precibus oraturum, curaturumque, ut alii itidem pro eo faciant, idque re ipsa praestabit.«

II. Ako se bolniku shujšuje ter stanje njegovo nevarno postaja,[1]) a ni še previden, ga mora duhovni pastir pripraviti na prejem sv. zakramentov. Pové naj mu, da je prihodnost v božji roki ter se ne vé, mu bode li bolje ali slabše, naj se toraj dosti zgodaj sebi v tolažbo in zveličanje posluži sv. zakramentov; opozorujoč bolnika tudi, da oni notranji mir, ki je učinek vredno prejetih zakramentov, že sam na sebi pospešuje ozdravljenje itd. Ako je bolnik voljan in ni še nevarnosti, dovoli naj mu duhovni pastir časa (če se mu zdi potrebno), da se pripravi na spoved, naj ga o tem nekoliko poduči ter mu naznani uro, kdaj pride, da ga spové, in h krati po okoliščinah morda že tudi obhaja in podelí sv. poslednje olje. Kako gledé spovedi z bolnikom ravnati, smo povedali v § 197; o sv. rešnjem Telesu gl. § 202, o sv. poslednjem olji § 207, o papeževem blagoslovu str. 724. Zgodi se tudi:

1. da bolnik v nevarni bolezni navzlic vsemu duhovnikovemu prigovarjanju odlaša prejetje sv. zakramentov, morda na nedoločen čas. V takem slučaji skušaj mašnik izvedeti vzrok odlašanja, ter ga modro odstrani. Če misli duhovni pastir, da bi bolniku utegnil kak drug spovednik biti ljubši, naj mu obljubi, da preskrbi mašnika po njegovi želji. Ako bolnik ne spozná nevarnosti svoje bolezni, meneč. da ni nikake sile; ali če ga motijo drugi, morda mu nevarnost prikrivajoč zoper lastno prepričanje: pové naj mu dušni pastir, da je življenje človekovo popolnoma v roki božji, in da mora kristijan celó v zdravih dnéh, toliko bolj v bolezni, vsak čas pripravljen biti na prihod Gospodov. Bolnik se z odlašanjem stavi v nevarnost, ali sv. zakramentov ne prejeti, ali pa jih prejeti v takem stanji, da so brez učinka . . . Na izgovor, da ni še pripravljen, naj mu pové duhovnik, da naj je zarad tega brez skrbi, ker mu bode v vsem pomagal, mu spoved olajšal itd. Bolnik in mnogokrat njegovi domači, zlasti med gospôdo, ugovarjajo, rekši: previdenje bode napravilo veliko hrupa in govorjenja med ljudmí itd. Dušni pastir na tak izgovor odvrni, da v toliko važni zadevi

[1]) Gl. Capellmann, »Pastoralmedicin« str. 168—178: Lebensgefährliche Zustände und Zeichen einer schweren Krankheit.

Digitized by Google

ni gledati na ljudi. Dobri kristijanje se bodo veselili izvedevši, da je dotični prejel sv. zakramente; nasproti pa napravi veliko hrupa, če kdó nepreviden umrje. — Kdaj smé duhovni pastir sv. popotnico skrivaj nesti k nevarno bolnemu, gl. str. 693.

2. V težavnem prigodku, ko bolnik v nevarni bolezni odločno zametuje duhovno pomoč ter nikakor noče prejeti sv. zakramentov, je prvo to, da dušni pastir ne zgubi potrpežljivosti in poguma. Na vedenji nespokornikovem je, kako ravnati ž njim. Mašnik naj goreče vzdihuje k Bogu, proseč si pomoči in razsvetljenja; vztrajno naj si prizadeva, da omeči trdovratno srce: zdaj milo in ljubeznivo, zdaj resno, zdaj s krotko prošnjo, zdaj živo in pretresljivo grešniku pred oči postavljaje nebeškega sodnika in večno pogubljenje. Vporablja naj duhovnik kake družinske razmere bolnikove, kako znano lastnijo njegovo, kak dogodek tistih dnij, kaj vnanjega, podobo ob postelji . . ., spomin na prvo obhajilo bolnikovo, na leta mladosti itd.; moli naj mašnik klečé ter glasno za spreobrnjenje nesrečneža, sedaj sam, sedaj z domačimi; rabi naj kako blažilo sv. cerkve . . . — stori naj kar vé in zná, da doseže svoj cilj. In bodi-si, da se bolnik od mašnika proč obrača zahtevajoč, naj ga pusti v miru; bodisi, da celó zasmehovaje, porogljivo odgovarja: duhovni pastir naj ostane miren. Krotko naj pové, da mu ne misli delati sile, edino le dolžnost ga je semkaj pripeljala in skrb za bolnika, pa goreča želja, rešiti njegovo dušo. Duhovni pastir naj trdovratnega le tedaj zapusti, če na vse ljubeznivo prigovarjanje zaničljivo molči, ali pa, če mu z veliko razdraženostjo zopet in zopet velí, da odide. A še odhajajoč naj bolniku pové, da je vsak trenutek pripravljen priti nazaj, ko bi želel duhovne pomoči. Vmes naj naprosi zdravnika, domače, prijatelje bolnikove, da ga skušajo ganiti; mašnik sam pa naj goreče moli za spreobrnjenje grešnikovo, in sporočati naj si dá o stanji in vedenji njegovem. Če možno in je uspeha upati, naj še kak drug mašnik obišče nespokornika. — Kdaj gré do konca trdovratnemu odrekati cerkveni pokop, smo povedali str. 788.

III. Duhovnemu pastirju je treba bolnika tudi do tega pripraviti, da se popolnoma v božjo voljo vdá, in da je k vsemu pripravljen, kar mu Bog pošlje. Ali naj v ta namen nevarno bolnemu naravnost napove smrt? Napoved smrti ali tudi le smrtne nevarnosti skoraj slehrnega jako vznemiri, pretrese, mu mnogokrat odvzame edino časno tolažbo, ki jo je imel v upanji ozdravljenja, mu stanje bolezni večinoma shujša itd.; toraj rečemo: duhovnik

Digitized by Google

naj brez prav važnega vzroka bolniku nikoli ne jemlje vsega upanja ozdravljenja, in naj mu smrti naravnost ne napoveduje. Neresnice pa tudi ne smé govoriti dušni pastir, ne sme z drugimi vred slepiti bolnika, nevarnosti mu prikrivati. Kako pa da duhovnik nevšečno resnico bolniku naznani, se ravna po lastniji in razmerah bolnega. Kedar je že sam ves vdan v voljo božjo in skrben za zveličanje duše, mu ni treba govoriti o bližajoči se smrti, ampak na to delaj duhovni pastir, da dotičnik z živo vero, s trdnim zaupanjem in gorečo ljubeznijo, pa s srčnim kesanjem pričakuje Gospoda, naj si pride kedar koli. — Takim bolnikom pa, ki prejem svetih zakramentov vedno odlašajo, meneč, da ni nikake nevarnosti, naj dušni pastir modro in prizanesljivo omenja: da stanje ni brez nevarščine, da se ne vé, kaj Bog sklene in je zato treba, da je kristijan na vse pripravljen itd. — So taki nevarno bolni, kateri sv. zakramente sicer prav pobožno prejmó, a umreti se tako zeló bojé, da jim kar nihče ne sme v misel vzeti smrti. Sicer tudi tem ne gre vsega upanja jemati, in duhovni pastir jih sme tolažiti z vsemogočnostjo božjo ter jih opominjati, da naj le molijo s Kristusom na Oljski gori: »Moj Oče! ako je mogoče, naj gre od mene ta kelih«; vendar morajo tudi oni pristaviti: »pa vendar ne, kakor jaz hočem, ampak kakor ti.« (Mat. 26, 39.) Nahajajo se bolniki gledé smrti zeló različne misli: nekateri se je silno bojé, drugi se je veselé ali jo celó komaj pričakujejo, tretji so v tem malomarni. Duhovni pastir naj skuša zvedeti vzroke tacega mišljenja, in če niso pravi, krščanski, ali če so celó pregrešni, naj dotičnega primerno poduči in odpravi grešni vzrok. — Kedar ima mašnik s takimi nevarno bolnimi opraviti, ki duhovno pomoč zametujejo in se vsemu ljubeznivemu prigovarjanju duhovnega pastirja trdovratno ustavljajo, ali ki nekaterih posebnih dolžnostij, n. pr. sprave s sovražnikom, povračila . . . spolniti nočejo; takrat naj je mašniku zadnji pripomoček ta, da nespokorniku naravnost naznani bližnjo nevarnost in mu napové bližnjo smrt.

IV. Pravilo naj je duhovnemu pastirju, da se ne vtika v družinske razmere in časne zadeve bolnikove, vendar je časih potrebno, da mašnik nevarno bolnega opomni, naj vravná premoženje ter o p o r o k o n a r e d i. Ako so namreč okolnosti take, da se je po bolnikovi smrti bati prepirov in pravdanja med njegovci in rodovinci, ali če so zavolj storjenih grehov dotičniku nastale posebne dolžnosti itd., naj duhovni pastir pri domačih popraša, če je bolnik ozir svojega imenja že kaj določil; ako ni, opomni naj

Digitized by Google

ga duhovnik sam na napravo oporoke (najbolje, da še-le po opravljeni spovedi), kažoč mu nje korist ali potrebo. Če bi se izgovarjal, da je še časa za to, naj mu pové duhovnik, da mnogo mnogo ljudi že v zdravih dneh spiše svojo oporoko, vedoč, da nihče ne vé dneva in ure, kdaj ga pokliče Gospod.[1]) V to pa, kako in kaj storiti s premoženjem, naj se dušni pastir ne spušča, tudi naj bolniku ne spisuje oporoke in se je ne vdeležuje kot priča, ako ni sila, ker mu sicer utegnejo dediči napravljati marsikatere neprijetnosti. Samo iz važnega razloga, zlasti če bolnik sam prosi, naj opomni l e v o b č e, da je pri oporoki na prvo mesto staviti tisto, kar tirja pravica (dolgove, povrnitev, vzrejo nezak. otrók . . .), in potem dolžnosti ljubezni (sorodniki po bližjem ali daljšem kolenu, večji ali manjši ubožnosti). Zapuščine v dobre namene naj se ne napravljajo, če bi se zarad tega imela prelomiti kaka dolžnost ali prezreti ubožni rodovinci. Mnogokrat je treba bolniku tudi povedati, kako se mora oporoka napraviti, da je po avstrijskih zakonih veljavna.[2]) — K poslednji volji nekako tudi

[1]) Tretjerednikom sv. Frančiška so ukazovala stara pravila, da v treh mesecih po sprejemu naredé oporoko; pa tudi po konstituciji Leona XIII. »Misericors Dei« 30. maja 1883 prenovljena redovna pravila velé svojim udom, da »zgodaj« ali »za časa« za slučaj smrti uravnajo svoje premoženje. Pač bi bilo želeti, da tudi v s i d u h o v n i k i tako storé ter da že ob zdravji spišejo poslednjo voljo, se pri tem zavedajoč, da so katoliški mašniki. Sv. Avguštin piše v tej zadevi: »Fac testamentum tuum, dum sanus es, dum sapiens es, dum tuus es; in infirmitate positus, blanditiis aut minis duceris, quo tu non vis.« Instr. Eystaedt. pa tako-le opominja: »Videant clerici, quomodo in testamentis satisfaciant menti Ecclesiae, memores aedium sacrarum, operumque piorum, pauperum quoque solatii, parentum et necessariorum. Abstineant autem a legatis in focarias liberalibus, ne oblocutionibus et scandalis ansa praebeatur, quamquam ex motivo gratitudinis diuturnum famulatum earum praesertim, quae sibi vitae quaestum faciendi vix forent capaces, aliquo legato, potius dono de manu ad manum remunerare laude sit dignum.« — Glej tudi »Acta et statuta Synodi Diöc. Lavantinae a. 1883«: De testamentis Clericorum.

[2]) Naj iz a v s t r i j s k e g a d r ž a v n e g a z a k o n i k a posnamemo nekatere važnejše dotične paragrafe: § 565: Der Wille des Erblassers muss bestimmt, nicht durch blosse Bejahung eines ihm gemachten Vorschlages; er muss im Zustande der vollen Besonnenheit, mit Ueberlegung und Ernst, frei von Zwang, Betrug und wesentlichem Irrthume erklärt werden. § 568: Ein gerichtlich erklärter Verschwender kann nur über die Hälfte seines Vermögens durch letzten Willen verfügen; die andere Hälfte fällt den gesetzlichen Erben zu. § 569: Unmündige (t. j. še ne 14 let stari) sind zu testiren unfähig. Minderjährige, die das 18. Jahr noch nicht zurückgelegt haben, können nur mündlich vor Gericht testiren . . . Nach zurückgelegtem 18. Jahre kann ohne weitere Einschränkung ein letzter Wille erklärt

Digitized by Google

spada, da bolnik na smrtni postelji daje svojim domačim primernih naukov in svaril, da kot oče, mati, svoje otroke blagoslavlja, da, če je treba, kóga prosi za odpuščenje itd. Ako méni duhovnik, da bi kaj tacega bilo koristno, in da bi bolnika preveč ne pretreslo, naj ga na to opomni ter po potrebi posreduje pri tem.

V. Ker ga ni bolj važnega in odločnega časa v življenji človekovem, kakor je trenutek, ko ima stopiti pred večnega sodnika,

---

werden. § 577: Man kann aussergerichtlich oder gerichtlich, schriftlich oder mündlich; schriftlich aber mit oder ohne Zeugen testiren. § 578: Wer schriftlich und ohne Zeugen testiren will, der muss das Testament oder Codicill eigenhändig schreiben, und eigenhändig mit seinem Namen unterfertigen. Die Beisetzung des Tages, des Jahres und des Ortes, wo der letzte Wille errichtet wird, ist zwar nicht nothwendig, aber zur Vermeidung der Streitigkeiten räthlich. § 579: Einen letzten Willen, welchen der Erblasser von einer anderen Person niederschreiben liess, muss er eigenhändig unterfertigen. Er muss ferner vor drei fähigen Zeugen, wovon wenigstens zwei zugleich gegenwärtig sein sollen, den Aufsatz als seinen letzten Willen bestätigen. Endlich sollen auch die Zeugen sich entweder inwendig, oder von aussen, immer aber auf die Urkunde selbst, und nicht etwa auf einen Umschlag, als Zeugen des letzten Willens unterschreiben. Den Inhalt des Testamentes hat der Zeuge zu wissen nicht nöthig. § 580: »Ein Erblasser, welcher nicht schreiben kann, muss nebst Beobachtung der im vorigen Paragraph vorgeschriebenen Förmlichkeiten, anstatt der Unterschrift sein Handzeichen, und zwar in Gegenwart aller drei Zeugen, eigenhändig beisetzen. Zur Erleichterung eines bleibenden Beweises, wer der Erblasser sei, ist es auch vorsichtig, dass einer der Zeugen den Namen des Erblassers, als Namensunterfertiger beisetze. § 581: Wenn der Erblasser nicht lesen kann, so muss er den Aufsatz von einem Zeugen, in Gegenwart der anderen zwei Zeugen, die den Inhalt eingesehen haben, sich vorlesen lassen, und bekräftigen, dass derselbe seinem Willen gemäss sei. Der Schreiber des letzten Willens kann in allen Fällen zugleich Zeuge sein. § 585: Wer mündlich testiret, muss vor drei fähigen Zeugen, welche zugleich gegenwärtig und zu bestätigen fähig sind, dass in der Person des Erblassers kein Betrug oder Irrthum unterlaufen sei, ernstlich seinen letzten Willen erklären. Es ist zwar nicht nothwendig, aber vorsichtig, dass die Zeugen entweder alle gemeinschaftlich oder ein jeder für sich zur Erleichterung des Gedächtnisses, die Erklärung des Erblassers entweder selbst aufzeichnen, oder sobald als möglich aufzeichnen lassen. § 586: Eine mündliche letzte Anordnung muss, um rechtskräftig zu sein, auf Verlangen eines jeden, dem daran gelegen ist, durch die übereinstimmende eidliche Aussage der drei Zeugen, oder, wofern einer aus ihnen nicht mehr vernommen werden kann, wenigstens der zwei übrigen bestätiget werden. § 591: Die Mitglieder eines geistlichen Ordens, Frauenspersonen, Jünglinge unter 18 Jahren, Sinnlose, Blinde, Taube oder Stumme, dann diejenigen, welche die Sprache des Erblassers nicht verstehen, können bei letzten Anordnungen nicht Zeugen sein. § 592: Wer wegen Verbrechens des Betruges oder eines anderen Verbrechens aus Gewinnsucht verurtheilt worden ist, kann nicht als Zeuge gebraucht werden. § 594: Ein Erbe oder Legatar ist in Rück-

Digitized by Google

zato je duhovni pastir iz ljubezni in iz pravice dolžan, da svojih bolnikov tudi v zadnjih urah ne zapusti, ampak da je (kolikor mogoče) umirajočim na pomoč. Goreč dušni pastir ni nikdar nevoljen, ako ga kličejo k umirajočemu; on še sam naroči, da ga k bolniku kličejo v zadnjih trenutkih, zlasti k takemu, ki utegne še zeló potreben biti duhovne pomoči, n. pr. v hudih skušnjavah živeč, ali bolezen z veliko nepotrpežljivostjo prenašajoč. Misel: morda se ta duša brez moje pomoči celó pogubi, ali vsaj za dolgo pride na kraj očiščevanja . . ., priganja naj duhovnega pastirja, da iz zanikrnosti ali zložnosti nikoli ne opušča, kar mu naroča tudi obrednik (ljublj. str. 113) pod naslovom: »Modus juvandi morientes«. Če pa zarad daljine ali važnih opravil ne more duhovnik sam k umirajočemu, naj po možnosti preskrbi, da kak pobožen lajik primerno prigovarja bolniku v zadnjih trenutkih in z domačimi moli zanj.

1. Ko se prikazujejo znamenja bližnje smrti[1]), naj duhovni pastir umirajočemu počasi, umljivo, ne preglasno ter s

sicht des ihm zugedachten Nachlasses kein fähiger Zeuge, und ebenso wenig dessen Gatte, Aeltern, Kinder, Geschwister, oder in eben dem Grade verschwägerte Personen und die besoldeten Hausgenossen. Die Verfügung muss, um giltig zu sein, von dem Erblasser eigenhändig geschrieben, oder durch drei von den gedachten Personen verschiedene Zeugen bestätiget werden. § 595: Wenn der Erblasser demjenigen, welcher den letzten Willen schreibt, oder dessen Ehegatten, Kindern, Aeltern, Geschwistern oder in eben dem Grade verschwägerten Personen einen Nachlass bestimmt, so muss die Anordnung auf die im vorhergehenden Paragraph erwähnte Art ausser Zweifel gesetzt werden.« — Naj dostavimo še § 685 avstr. drž. zak.: »Das Vermächtniss einzelner Verlassenschaftsstücke und darauf sich beziehender Rechte, kleine Belohnungen des Dienstgesindes, und fromme Vermächtnisse können sogleich, andere aber erst nach einem Jahre, von dem Tode des Erblassers, gefordert werden.«

[1]) Dr. Carl Capellmann v že imenovani svoji knjigi umiranje tako-le opisuje: »Der Verfall aller Apparate des Organismus nimmt schrittweise zu. Durch Lähmung der Muskulatur gleichen die Gesichtszüge sich aus, Alles wird im Gesichte gleichsam hängend, der Unterkiefer sinkt herab, wodurch das Gesicht länger erscheint, die Augenlider senken sich, ohne sich zu schliessen; Nase und Schläfe fallen ein, Alles wird spitzer und schärfer dadurch, dass die Knochen durch die schlaffen Weichtheile stärker hervortreten; die Augen stehen still, fixiren nichts mehr, die Hornhaut wird matt, glasähnlich, glanzlos oder sinkt ein, der Mund steht halb offen, die Lippen sind trocken, dünn, bedecken die Zähne oft nicht mehr; das ganze Gesicht ist schmutzig graugelblich, oft bläulich verfärbt; die Ohren und Nase zuerst, dann das ganze Gesicht wird kühl, meist mit kaltem, klebrigem Schweisse bedeckt. Alle Bewegung der Extremitäten scheint aufgehoben oder äussert sich nur noch in zitternden Bewegungsversuchen; der ganze Körper folgt der Schwere, rutscht im Bette, der Kopf sinkt nach hinten

Digitized by Google

prenehljeji narekuje dejanje vere, upanja, ljubezni, kesanja, vdanosti v božjo voljo, darovanja samega sebe . . . ., ali kratke molitvice, vzdihljeje k Bogu, k devici Mariji, k angelju varuhu, k sv. Jožefu .. (tako kakor svetuje obrednik ali drugače, na obliki ni ležeče), ter naj opomni bolnika, da vse to na tihoma za njim govori ali vsaj v srcu vzbuja. Sedaj pa sedaj pokropi naj umirajočega z blagoslovljeno vodo, zraven morda rekoč: »Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus. Asperges me hyssopo itd.«; večkrat naj ga blagoslavlja, križ čez-nj storivši, z besedami: »Benedicat te omnipotens Deus etc.«; daje naj mu poljubovat podobo križanega Jezusa ali blažene Device. Zlasti še naj duhovni pastir umirajočemu podeli sv. odvezo (če ni ravnokar prejel svetih zakramentov) ter v ta namen z njim opravi kratko spoved. Obtoži naj se bolnik tega, kar mu je še na vesti, ali kakega greha iz prejšnjega življenja; mašnik naj z njim obudi kes, dá naj mu prav lahkega kaj za pokoro (n. pr. poljub sv. križa, klicanje sv. imén . . .) in naj ga odveže. Dobro je med dolgim umiranjem celó večkrat podeliti sv. odvezo, zlasti takim, ki so prej živeli v vednih skušnjavah, v nečisti ljubezni, v sovraštvu, ali ki so v bolezni jako nepotrpežljivi itd. Skrb mora biti dušnemu pastirju, da se umirajoč vdeleži tudi vseh odpustkov, katerih se more n. pr. zarad bratovščin; ako ni še prejel papeževega blagoslova, podeli naj mu ga sedaj. — Ko začne bolnik

oder nach der Seite, aufgehobene Glieder fallen kraftlos zurück. Das Athmen wird schwer und langsam, dann unregelmässig und ungleichmässig, seufzend, röchelnd und rasselnd. Die gelähmten Schliessmuskeln vermögen unwillkührliche Entleerungen nicht mehr zu verhindern. Oft ist die Speiseröhre gelähmt, so dass Getränke gleichsam durch sie hindurchfallen und unter kollerndem Geräusch in den Magen gelangen. Der Puls wird ganz klein, unzählbar, aussetzend und verschwindet endlich ganz. Die Gliedmassen werden von unten nach oben kalt, das Bewusstsein schwindet rasch, oder nachdem zuerst die Sinne gleichsam gestorben sind. Geruchs- und Geschmacksinn, sowie das Gefühl schwinden zuerst; darauf erlischt der Gesichtsinn. Das Gehör bleibt meist bis zuletzt und ist oft nach vollständigem Absterben aller Sinne noch vorhanden. Selbst bei Scheintodten bleibt es zuweilen erhalten. Die ganze Haut wird blass und welk; bei chronischen Krankheiten ist oft ein rasches Verschwinden von wassersüchtigen Anschwellungen und das Trockenwerden aller Geschwürflächen vorhergegangen. Nach mehr oder weniger vollständigem Eintritte der Lähmung auf allen Gebieten endigt die Scene meist mit einer oder einigen durch längere Pausen getrennten, tiefen Inspirationen, denen eine langsame verlängerte Exspiration folgt — Mit dem letzten Athemzuge wird der Mensch als todt betrachtet, wiewohl manchmal vielleicht noch Minuten vergehen, bis die letzte Lebensspur verschwindet. Hat man die Agonie und das allmähliche Absterben beobachtet, so kann man einige Minuten nach dem letzten Athemzuge vom Tode sicher überzeugt sein.«

Digitized by Google

pojemati, moli naj dušni pastir po navodu obrednika z največjo pobožnostjo: »Proficiscere anima christiana de hoc mundo . . .« in druge molitve, vse ali le nekatere, po razmerah. Ko je umirajoči v zadnjih dihljejih, velí naj duhovnik pričujočim, da na pol glasno, goreče kar se dá molijo za pojemajočega, n. pr. žalostni dél svetega rožnega venca. On sam naj pa k bolniku priklonjen ga opominja k zaupanju do Jezusa; z rahlim glasom naj mu govori ime »Jezus«, da je za njim vzdihuje, ali kaj druzega primernega, n. pr.: »V tvoje roke, o Gospod! izročim svojo dušo. Gospod Jezus! sprejmi mojo dušo. Sveta Marija! prosi za-me . . .« Po stari krščanski šegi prižge se v znamenje spoznanja vere blagoslovljena mrtvaška sveča. Ako so domači umirajočemu nadležni z glasnim jokom in vpitjem, prosi naj jih duhovni pastir, da gredó iz sobe in zunaj molijo. Sploh naj je le malo oseb pri umirajočem; zlasti še naj taki ne hodijo blizo bolnika, katerih navzočnost bi utegnila v njem vzbujati kako strast.

2. Ko umirajoči dušo izdihne, naj duhovni pastir ne naznanja takoj pričujočim smrti, da ne nastane splošen nered in vpitje, ampak kleče naj začne moliti iz obrednika: »Subvenite sancti Dei, occurrite angeli Domini, suscipientes animam ejus etc.« ter naj slednjič smrt mirno napové s tem, da opomni navzoče: »Molimo za rajnega«. Odmolivši nekoliko očenašev, naj poškropi truplo z blagoslovljeno vodo, potolaži naj domače, ako se mu zdi primerno in potrebno, in če bi sicer nikogar ne bilo, da bi rajnemu preskrbel krščanski pokop, naj dušni pastir potrebno vravná.[1])

[1]) Zgodi se pač tudi, da pri človeku ni prej omenjenih gotovih znamenj umiranja, in vendar jenjajo vsa znamenja življenja: žila ne bije, obličje obledí, sapa zastane, ogledalo pred ustmi ne postane potno, lahko kurje pero se ne premiče . . . To imenujemo dozdevno smrt, ki utegne nastopiti v bolezni s hudim krčem, po veliki izgubi krvi, po mrtúdu, pri otročnicah po zeló hudem porodu, pri novorojenčkih, zmrznjencih, obešencih, utopljencih, po streli zadetih itd. Ako se takemu človeku nekoliko vrele vode ali kisa vlije na kožo in se mehurec napravi, ali če po močnem drgnjenji, krtačenji koža postane rudeča, je to gotovo znamenje, da je dotičnik le na videz mrtev; če tega ni, pa vendar to ni gotovo znamenje smrti. Če se iz prebodene ustnice ali jezika pokaže kapljica krví, spričuje to dozdevno smrt; če krvi ni, to še ne spričuje smrti. Sicer je dozdevna smrt le redka, a vendar je duhovnemu pastirju silno koristno, da zlasti za dogodke naglih nesreč, ko ni brž zdravnika dobiti, vé, kaj storiti in kako izvrševati oživljanje. Dober poduk podaja Capellmannova »Pastoralmedicin« v poglavji: »Erste Hilfe bei plötzlicher Lebensgefahr, bedenklichen Zufällen und Unglücksfällen«. — Prav gotovo znamenje smrti je trdo truplo pa gnjilina. Mrtvaška otrpnost nastopi čez 1—24 ur po smrti, in traja 6—48 ur. Utegne se zgoditi, da ljudje

Digitized by Google

VI. Kedar kak duhovnijan srečno zmaga bolezen ter dušni pastir izvé, da je dotični iz nevarnosti, naj ga vendar-le še obišče kot okrevavca, da v njem utrdi dušno dobro, koje je učinila bolezen, ter pričeto spreobrnjenje in boljšanje dožene do konca. Ni kmalu ugodnejše prilike, človeku ganiti srce, k dobremu ga nakloniti, kot v dôbi ozdravenja. Bolezen, smrtna nevarnost je pripravila bolnika do spoznanja samega sebe, svojih zmot in grehov; dušni pastir pa je dotičnega duhovnijana ravno med boleznijo dobro spoznal, in ker mu je bil ljubeznivo na pomoč, smé pričakovati, da ga bo okrevavec rad poslušal in že iz hvaležnosti storil po njegovi besedi. Nagovarja in opominja pa naj duhovni pastir rekonvalescenta: 1. K resnični hvaležnosti do Boga, katero naj kaže s tem, da zadobljeno zdravje in podaljšano življenje zanaprej vselej rabi po volji božji. V spomin naj mu kliče mašnik tiste trenutke, ko je smrti tako rekoč že gledal v obličje, pa tiste sklepe, ki jih je storil takrat. Kako bi se mu bilo pač godilo na sodbi, ko bi bil moral takrat stopiti pred večnega sodnika? Naj toraj v prihodnje tako živi, da se ne ustraši, ako zopet potrka Gospod. 2. Da kmalu prejme svete zakramente; deloma, da pri spovedi dopolni, kar je v smrtni nevarnosti morda pomanjkljivega bilo pri sv. pokori, deloma pa, da se s tem zahvali dobrotljivemu Bogu. 3. Podući naj ga, kako v prihodnje po razmerah svojega stanú lepo krščansko in pobožno živeti, katerih nevarnosti in bližnjih priložnosti se sosebno varovati, priporočujoč mu zlasti pogostno prejemanje sv. zakramentov.

§ 234.

Ravnanje z nekaterimi posebnimi bolniki.

1. Bolni otroci. Obrednik velí: »Parochus hortetur parochiales suos, ut ipsum admoneant, cum aliquem in parochia sua aegrotare contigerit, praecipue si morbus gravior fuerit.« To ne veljá samo o doraslih bolnikih, ampak o vseh, ki se zavedajo pameti,

ne spazijo otrpnosti, ker je morda že prejenjala ali pa še ni nastopila; zato ni to dokaz, da je dotičnik le na videz mrtev, ako mu truplo ni trdo; pač pa je znamenje gotove smrti, če je trdo. Najzanesljivejše znamenje smrti je gnjilina, trohnoba, koja se razodeva v znanem tako imenovanem mrtvaškem duhu, pa v tem, da se truplo nekako napenja, da koža postaja nekako zelenkasta, da iz raznih krajev priteka smrdljiva sokrovica ali nekake pene, kakor pri vrenji. Dá se gnjilina tudi pospešiti, če se mrliški sobi dá gorkote 18—20° R. in se prinesó posode z vodo, da izpuhteva.

Digitized by Google

ali ki so sploh kdaj v svojem življenji do razumnosti prišli ter postali greha zmožni. Naroča naj toraj duhovni pastir svojim vernikom, da mu naznanijo, kedar nevarno zboli dete, ki je že pri pameti, toraj 7—8letno, časih še mlajše; kajti tak otrok ima kot ud sv. katoliške cerkve v smrtni nevarnosti pravico do tistih zakramentov, za katere je zmožen; dušni pastir pa ima dolžnost, mu jih podeliti. Gotovo pa je razumno dete sposobno za sv. odvezo in za zakrament sv. poslednjega olja (kaj pa, da tudi za papežev blagoslov). To je nauk sv. cerkve, ki ga od apostolskega sedeža potrjeni kolinski provincijalni zbor (l. 1860.) tako-le naznanjuje: »Quum extrema unctio sit vivorum sacramentum, communiter in suscipiente requirit gratiam sanctificantem: hinc si fieri potest, peccatorum praecedat confessio, aut, si ea jam, qua par est, ratione fieri nequit, saltem absolutio. Fideles omnes, qui graviter decumbunt, modo olim rationis fuerint compotes, ut peccata committere potuerint, capaces sunt hujus sacramenti: hinc etiam aetate juniores, licet primam communionem nondum susceperint.« Ako je pa razumno dete že toliko podučeno, da vé sv. rešnje Telo razločevati od navadne jedi, da veruje v Kristusa, pričujočega v presv. Zakramentu, in more z dostojno pobožnostjo zavžiti nebeško jed; tedaj pa ima v smrtni nevarnosti tudi pravico do sv. popotnice, in ko bi še tudi ne bilo prejemalo rednega poduka o tem zakramentu. O tacih otrocih pravi Gury: »Immo non solum communio eis dari potest, sed etiam dari debet. Ratio est, quia ex una parte pueri in tali periculo constituti tenentur ex praecepto divino communicare: ex alia parte utilitas Eucharistiae tunc majorem dispositionem non exposcit. Graviter igitur errant parochi, qui viaticum hujusmodi pueris administrare nolunt.« — Ko toraj pride dušni pastir k nevarno bolnemu otroku, mora, če ga morda ne pozná že od prej, popraševaje domačine in razgovarjaje se z bolnikom skušati spoznati, je-li dete že pri pameti ter sposobno za sprejem vseh treh zakramentov umirajočih, ali vsaj za odvezo in sv. poslednje olje? Ako je zmožno, ali vsaj méni duhovnik, da bo moč otroka pripraviti, naj ga začne podučevati o zakramentih, katere mu hoče podeliti, jasno in poljudno, kar se dá, pa seveda le najpotrebnejše, kolikor ravno dopuščajo razmere. Potem naj malemu bolniku pomaga, da se bo vedel vsega obtožiti, kar mu očita vest; pripomore naj mu do obžalovanja grehov in do trdnega sklepa, vkupaj naj kaj malega opravita za pokoro, podeli naj mu sv. odvezo itd. V dvomu, se li za smrt bolno dete že zaveda pameti ali ne, naj mu podeli duhovni

Digitized by Google

pastir sv. odvezo pogojno, in tudi sv. poslednje olje z istim pogojem: »Si es capax«; sv. popotnice pa naj mu ne prinese. Tudi umirajočemu otroku, ki v nezavednosti leži, pa o njem duhovnik vé ali izvé, da je bil razumen, naj se podeli pogojno sveta odveza, sveto poslednje olje in papežev blagoslov. Ako se tak otrok, ki je na smrtni postelji vprvič prejel zakrament sv. pokore in sv. rešnjega Telesa, ozdravi, ravnati je pri katehetičnem podučevanji z njim ravno tako, kakor da bi omenjenih zakramentov ne bil prejel, t. j. pustiti je k tema zakramentoma še-le tedaj, ko je z drugimi vred zadostno podučen in pripravljen.

2. Pri hitrih boleznih, v vročicah (vnetje možganov, pljuč, čreves . . .), v katerih človek kmalu pride ob zavest, mora duhovni pastir urno ravnati, čas dobro porabiti, da bolniku še pri razumnosti podeli sv. zakramente. S kratkimi pa jedrnatimi izreki naj ga tolaži, uči, opominja in hitro pripravi k spovedi, pri kateri mašniku ni toliko gledati na materijalno popolnost obtožbe, kakor marveč na pravo kesanje in trdni sklep, ki naj ga skuša vzbuditi v njegovem srcu. Gl. tudi str. 676. Ako duhovnik pride še-le tedaj, ko bolnik že blêde, naj mu stavi nekatera vprašanja zlasti ista vprašanja z različnimi besedami, da iz odgovorov spozná, je-li bolnik še po nekoliko pri razumu ali nič. Če ni, ravná naj dušni pastir z njim, kakor z nezavednimi. — Povedali smo že, kako je ravnati spovedniku, ako se bolnik nič več ne zaveda (gl. str. 679), pridavši, da naj mu vselej naznani: da je prišel duhovnik ter mu želi podeliti sv. zakramente, in da naj potem k nezavednemu sklonjen mu narekuje prav kratko in krepko dejanje vere, upanja, ljubezni in kesanja, ker s takimi dejanji bolnika, ki mnogokrat še sliši, pripravljenega stori na prejem sv. zakramentov. Po takem prigovarjanji podeli naj duhovni pastir nezavednemu sv. odvezo (če ima dvom o njegovi dispoziciji, s pogojem »si es capax«), pa sv. poslednje olje in papežev blagoslov. Omenili smo že tudi, da naj duhovnik vsacemu umirajočemu katoličanu, katerega najde nezavednega, in če bi ga po dosedanjem njegovem življenji moral celó prištevati očitnim grešnikom, podeli pogojno sv. odvezo, in tudi v sv. poslednje olje naj ga dene, če le ni dotični bolnik ravno prej, ko se je še zavedal, dajal jasnih in gotovih znamenj nespokornosti. Več o tem str. 680. Ako bi se bolnik, katerega je duhovni pastir v nezavesti ležečega previdel, pozneje zavedel, naj mašnik sedaj z njim opravi spoved, in naj ga vnovič odveže pa tudi sv. popotnico mu podeli. Naroči naj v ta namen domačim, da mu brž sporočé, ko bi bolnik prišel k zavednosti.

Digitized by Google

3. Pri nenadnih, naglih nesrečah je treba duhovnemu pastirju večinoma vse okrajšati, ter prav dobro porabiti kratki čas, da se nesrečnež vdeleži pomoči sv. cerkve. Kratko in krepko naj ga pripravi do kesanja, in naj mu veli, da se obtoži samo tistih grehov, ki mu najbolj vest obtežujejo, druge naj za sedaj kar sploh všteje v spoved. Na kratko in prav živo naj z umirajočim vzbudi dejanje kesa; kaj prav malega, n. pr. križ poljubiti, sv. imena izgovarjati, dá se mu za pokoro, ali naj pa skupaj kratko molitvico opravita za pokoro; na-to mu dušni pastir podéli sv. odvezo, če mogoče sv. popotnico, sv. poslednje olje in papežev blagoslov, vse s skrajšanim obredom, če je sila velika. Ako človek, kateremu se je pripetila nesreča, ne more več govoriti, a se vendar še zaveda, naj prav tako ravna z njim, kakor smo ravnokar povedali, samo zakramentalna obtožba se zgodi z znamenji. Popraša naj ga mašnik po večjih grehih, ki bi jih bil utegnil v svojih razmerah storiti, nesrečnež naj prikima ali odkima ali drugače naznani, da se je v tem ali onem pregrešil.[1]) Ko bi na tak način previdenemu nesrečnežu toliko odleglo, da bi mu bilo moč se natančno spovedati, moralo bi se to zgoditi. — Slično je ravnati duhovnemu pastirju s porodnicami, ki so v smrtni nevarnosti. Mašnik naj se, če moč, napové, preden stopi v izbo take ženske, in hitrejše ko more naj pri nji opravi svoje duhovno delo, da ne zadržuje telesne pomoči (babice, zdravnika). Spoved naj je le formalno popolna; v veliki sili zadostuje, da se le enega ali druzega greha obtoži in vse druge samo v obče všteje. Urno naj se jej podeli tudi sv. popotnica in sv. poslednje olje, ter naj se ji pové, da se bo natančneje spovedala pozneje, ako mine nevarnost. Takim ženskam naj dušni pastir daje zlasti pogum, zaupanje v božjo pomoč, priporočujoč jim, da pobožno in zaupljivo na pomoč kličejo nebeško mater Marijo, sv. Ano, angelja varuha ... Porodna pomoč se v navzočnosti duhovnikovi ne smé izvrševati.[2]) — Da matere morejo

[1]) Kedar je bil kdo smrtno ranjen v kakem poboji ali dvoboji, treba je duhovnemu pastirju, kateri mu prihiti v duhovno pomoč, skrbeti za spravo z nasprotnikom ter da mu odpusti, in z voljnim prenašanjem nesreče dano pohujšanje popravlja. O ravnanji s samomorci gl. § 227, 4.

[2]) Kedar so ob hudem porodu razmere take, da bi morala umreti mati in dete, takrat zdravniki, da bi rešili mater, mnogokrat otroka končajo ter po koscih iz porodnice vzemó. Ta operacija (kraniotomija jej pravijo) s stališča krščanske morale ni dopuščena, ker ni druzega kot naravnostno usmrtenje nedolžnega; napačna toliko bolj, ker ni edino sredstvo za rešitev matere, kajti zdravniku ostane še za tak slučaj sectio caesarea. Na dotično vprašanje kardinal-

Digitized by Google

mirne vesti biti ob uri poroda, naj jim duhovni pastir prilično, bodi-si v javnem cerkvenem govoru, bodi-si pri velikonočnem izpraševanji, zeló priporoča, da pridejo vselej k spovedi in vredno prejmó sv. obhajilo, kedar se jim bliža čas poroditve.

4. Ako je po sodbi veščih zdravnikov bolniku treba kirurgične operacije, da se mu ohrani življenje, pa se dotičnik za-njo noče odločiti, čeravno je veliko upanja, da se srečno izvrši, tedaj naj mu duhovni pastir prigovarja k operaciji, opomnivši ga, da je slehrnemu dolžnost, si ohraniti življenje, in da se mora zanašati na božjo pomoč itd. Kedar so pa z operacijo združene velike bolečine in nevarnost za življenje, ter je izid prav negotov, takrat naj duhovnik bolniku pojasni vso stvar. Če se tó seveda boleče pomoči noče poslužiti, nima nobenega ali skoraj nobenega upanja, da ozdravi; ako dopusti operacijo, je pač takrat v smrtni nevarnosti, a je vendar tudi upanje, da se posreči . . . Dalje siliti ni treba bolnika, ampak njemu samemu prepusti naj se stvar. Če se odloči za nevarno operacijo, naj ga dušni pastir prej previdi z vsemi sv. zakramenti za umirajoče; in če mogoče, ostane naj blizo, da mu je na pomoč, ko bi nagloma nastopila smrt. Kedar se po sreči izide stvar, spodbuja naj dotičnega k hvaležnosti do Boga, pa da vnovič mu darovano življenje obrača v božjo čast in lastno zveličanje . . .; če se operacija izide nesrečno, treba je bolnika nagovarjati k udanosti v voljo božjo, in tolažiti ga z boljšim življenjem, kjer ne bo niti britkosti niti bolečin. — Tudi take hudo bolne, katere hoté prepeljati v bolnišnico, naj vselej dušni pastir že prej doma previdi s sv. zakramenti, kajti zgodi se časih, da umrjó med prevožnjo.

nadškofa lionskega je odgovorila najvišja cerkvena oblast tako-le: »Eminentissimi PP. mecum Inquisitores generales in Congregatione generali fer. IV., die 28. labentis Maii, ad examen revocarunt dubium ab Eminentia tua propositum: An tuto doceri possit in scholis catholicis, licitam esse operationem chirurgicam, quam Craniotomiam appellant, quando scilicet ea omissa mater et filius perituri sint, ea e contra admissa, salvanda sit mater, infante pereunte? Ac omnibus diu et mature perpensis, habita quoque ratione eorum, quae hac in re a peritis catholicis viris conscripta ac ab Eminentia tua huic Congregationi transmissa sunt, respondendum esse duxerunt: Tuto doceri non posse. Quam responsionem cum SS. D. N. in audientia ejusdem feriae ac dici plene confirmaverit, Eminentiae tuae communico . . . R. Card. Monaco. Romae, 21 Maii 1884.« In praxi je pač najprevidnejše, da se duhovni pastir sploh ne vtika v porodno pomoč, a ko bi ga zdravnik v tej zadevi vprašal, ali mati sama, moral bi povedati, kaj cerkev uči o taki operaciji.

Digitized by Google

Dodatek.

Pisarniška opravila duhovnega pastirja.

§ 235.

O župnijskih maticah sploh.

Zraven vestnega oskrbovanja cerkvenega premoženja[1]) je samostalnemu dušnemu pastirju tudi dolžnost natančno spisovati farne knjige in sestavljati razne uradne spise. Rit. Rom. in z istimi besedami obrednik ljubljanski ukazuje: »Quisquis sacramenta administrare tenetur, habeat libros necessarios ad officium suum pertinentes, eosque praesertim, in quibus variarum parochialium functionum notae ad futuram rei memoriam describuntur.«[2]) Najvažnejši duhovnijski za-

[1]) Vse cerkveno premoženje ene dieceze je neka enotna celota, ki ima v škofu svoje središče. Kaže se ta enota zlasti v tem, da posamezne cerkve in cerkveni zavodi njim namenjena darila in volila le po škofovem sprejetji pridobivati morejo, ter nasproti s svojim imetjem ne smejo popolnoma svobodno ravnati in gospodariti, ampak domači škof ima vrhno nadzorstvo čez vse cerkveno premoženje svoje dieceze. Njemu morajo posamni župnijski predstojniki leto za letom dajati račun o vsem cerkvenem posestvu. Kako oskrbovati cerkveno in duhovnijsko premoženje in sestavljati račune, določujejo ter učé posamezne diecezanske zapovedi. Za ljubljansko škofijo velja »Anweisung zur Verwaltung des Kirchen-Stiftungs- und Pfründenvermögens«, Laibach 1860; za lavantinsko: »Normale für die Verwaltung des Pfründen- und Kirchenvermögens«, objavljeno 22. sept. 1859 in dotična pojasnila v Schlussprot. XXXV.

[2]) Iz reda za kanonično vizitacijo v ljubljanski škofiji (gl. L. Dioecbl 1876, str. 83) razvidimo, katere knjige in zapisnike mora dušni pastir v naši diecezi sestavljati. Tù se namreč ukazuje: »Zur unmittelbaren Vorlage an den visitirenden Bischof sind in Bereitschaft zu halten: Das Promemoria über den gegenwärtigen Zustand der Pfarre nach dem vorgeschriebenen Formulare; die Manualmessenverzeichnisse der in der Pfarre angestellten Priester mit dem Nachweise, dass die Stipendien für die nicht persolvirten Mes en vorhanden oder doch hinreichend gedeckt sind; die Vormerkung über die Verrichtung der Pfarrmessen pro populo. — In der Wohnung des begleitenden Domherrn sind zur Revision vorzulegen: Der Status animarum; die Tauf-, Trauungs- und Sterbematrikeln mit ihren Repertorien; das Protokoll über die Firmlinge; das Protokoll über das Informativ-Examen der Brautleute; das Eheaufgebotsbuch; das Verzeichniss der

Digitized by Google

pisniki so matice: rojstna in krstna knjiga, poročna knjiga in mrtvaška knjiga. Te župnijske matrike so po svojem začetku cerkvene knjige, kajti Rituale Rom., izdan l. 1614 po Pavlu V., (glej Tit. X. c. 2—7) natanko določuje uravnavo teh knjig. Nahajajo se pa tudi v naši deželi farne matice še iz starejše dôbe. Posebno važnost za javno življenje ter za pravne razmere katoličanov so dobile te knjige s tem, da jih avstrijska državna oblast spoznava tudi za-se kot uradne knjige, ter pravilnim izpiskom iz njih priznava moč juridičnega dokaza. Zato pa država daje za spisovanje župnijskih matic raznih ukazov in določb, na katere se je dušnemu pastirju ozirati ter po njih ravnati. Prva taka določila podaja spisovateljem matic »Patent v. 20. febr. 1784 für die k. k. Erbländer«. Ker vlada farne matrike rabi tudi kot svoje uradne knjige, zato župnikovo pisarno v tej zadevi spoznava kot javni urad, in so toraj njegove službene pošiljatve do drugih duhovskih in svetnih javnih uradov poštnine proste.[1]) — Praviloma mora matice v vsa-

Mitglieder der in der Pfarre bestehenden kirchlichen Vereine; das gottesdienstliche Verkündbüchlein; das pfarrämtliche und bei Dekanatspfarren auch das dekanatämtliche Gestionsprotokoll; die Sammlung der f.-b. Ordinariats-Verordnungsblätter; das Buch über die bestehenden Messenstiftungen nebst Vormerk über die Persolvirung derselben; das Verzeichniss der allfälligen Stiftmessen-Reduction; das Verzeichniss der Religionsfondsmessen und die Vormerkung über deren Verrichtung; die Stolordnung und das Verzeichniss über die Stolar-Einnahmen; die letzte Kirchenrechnungs-Erledigung; die Kircheninventare der Pfarr- und Filialkirchen; das Interessenbehebungsprotokoll; das Journal über die Einnahmen und Ausgaben der Pfarr- und Filialkirchen; der letzte Rechnungsausweis über das Pfarrarmen-Institut; das Journal über die Einnahmen und Ausgaben des Armeninstitutes; das Pfründeninventar; die letztadjustirte Fassion; das Inventarium des Bauzustandes der Pfründengebäude und die Vormerkung über das aus Eigenem auf dieselben Verwendete.« — Dober poduk za razna pisarniška opravila daje duhovnemu pastirju: Dr. Jos. Helfert, Anleitung zum geistlichen Geschäftsstyl, Prag; Joachim Bazzanella, Manuale für das Seelsorge-Amt, Trient; P. W. Dannerbauer, Praktisches Geschäftsbuch für den Curat-Clerus Oesterreichs, Wien; Martin Poč, Duhovski Poslovnik, v Ljubljani.

[1]) Gl. »Gesetz v. 2. October 1865, Nr. 108, über die gebührenfreie Benützung der k. k. Postanstalt (Portofreiheit)« natisnjeno v »Laib. Dioecbl.« 1876. str. 153, kjer so imenovani vsi oni uradi in oblastva, katerih službena dopisovanja do drugih določenih uradov so poštnine prosta. Tù izvemo, da imajo prostost poštnine: »Die Correspondenz der geistlichen Aemter aller vom Staate anerkannten Confessionen in allen ihren hierarchischen Abstufungen in Religions-, Ehe-, Schul- und sonstigen ämtlichen Angelegenheiten, die Amtscorrespondenz der Mendicanten-Convente . . .« S kom si smé duhovni pastir uradno brezplačno dopisovati, natanko pové ukaz ministr. za bogoč. dné 23. junija 1876, št. 9496, kjer beremo: »Schliesslich wird hervorgehoben, dass die geistlichen Aemter in

Digitized by Google

kateri fari spisovati župnik, farni predstojnik sam; in čeravno ga zarad bolehnosti, starosti ... kdo namestuje v pisarniških opravilih, je vendar-le za vse vpisano odgovoren on, ter mora zato njemu biti skrb, da se župnijske knjige prav spisujejo. Ako župnik ne spisuje sam farnih matic, potrdi istinitost vsega vpisanega s tem, da se lastnoročno podpiše ob koncu vsake strani (gl. Laib. Dioecbl. 1891, str. 53). Matrike za vojake spisuje vojaški duhovnik; krst, poroko, smrt vojaških oseb na krajih, kjer ni vojaškega duhovnika, vpiše sicer civilni župnik v svojo farno knjigo, a brž nato mora

---

den als portofrei erklärten Angelegenheiten lediglich im gegenseitigen, dann im Verkehre mit den im Art II, 1 und 2 des Gesetzes aufgeführten k. k. Civil- und Militärbehörden und Landesorganen, mit den Directionen der öffentlichen Unterrichtsanstalten, mit den Mendicanten-Orden und in Angelegenheit der Kirchenvermögens-Verwaltung überdies mit den Kirchen- und Pfründenvermögens-Verwaltungen portofrei sind.« A neki ukaz trgovinskega ministr. dné 30. aprila 1883, št. 6293 omenja: Wenn das aufgebende Pfarramt (oder Behörde) und jene Behörde, an welche das Schreiben gerichtet ist, sich beide in demselben Postorte selbst befinden, so ist die portofreie Vermittlung der Post nicht zulässig.« Naj omenimo, da župnik z občinskimi predstojništvi ne more naravnost službeno brezplačno občevati (Erlass des Handelsmin. v. 20. Jänner 1887. Z. 2247), ako toraj hoče kakemu občinskemu uradu kaj službenega dopisati poštnine prosto, more se to zgoditi le po posredovanji domačega soseskinega urada. Drugače je pri mestnih občinah s samoupravo, ki so hkrati politične gosposke prve instance. — Da je župnikov uradni dopis brez poštnine, mora biti zapečaten ali zaprt s farnim pečatom, in zraven natančnega imena onega urada, ki pošilja, pa tistega, kateremu se pošilja, je treba na prednji strani pošiljatve naznaniti dopisa predmet, ki spričuje prostost poštnine. Sama zaznamba »ex officio« ali »in stricte officiosis« po zakonu toraj ne zadostuje, ampak mora se na pismo še zapisati: »v zakonskih, šolskih, verskih, farnih, cerkvenih zadevah«, kakor je že treba. Za manjša uradna dopisovanja utegne se župnik posluževati nalašč v ta namen izdanih »Poštnine prostih dopisnic«. Taka in tako zaznamovana službena pošiljatev se na pošti sprejme brezplačilno tudi tedaj, če je težja, kot smé navadno pismo biti; postava namreč pravi: »Die als portofrei erklärten Correspondenzen werden auch dann als portofrei behandelt, wenn dieselben das bei der Briefpost zulässige Gewicht (t. j. 250 *gr*) übersteigen und keine anderen Gegenstände, als: Documente, Schriften, Rechnungen, Acten, Karten, Pläne, Drucksachen, und zwar ohne Werthbestimmung enthalten.« Denarjev in vrednostnih papirjev duhovni pastir ne more nikoli drugače poštnine prosto kam poslati, kakor v slučaji, če bi jih poslal, kakor pravi postava »über Auftrag für Rechnung des Staates oder der Länder«. Kako ravnati pri pošiljanji denarjev, obligacij itd. do škofijstva, gl. »Laib. kirchl. Verordnbl.« 1867, str. 79. — Opomnimo še, da imajo poštni uradniki nálog, se časih prepričati, če niso uradnim pošiljatvam priložena morda privatna pisma, ali če se pod službenim zavitkom ne pošiljajo stvari, katerim ne gré prostost poštnine. Ako se tacemu prestopku pride na sléd, mora ga pošta naznaniti dotični oblastniji, da kaznuje pošiljatelja.

Digitized by Google

natančen izpisek (Matrikel-Extract) uradno ter naravnost poslati najbližjemu vojaškemu dopolnitnemu okrajnemu poveljništvu (Militär-Ergänzungs-Bezirks-Commando).[1] Gledé brambovcev določuje ukaz 8. avg. 1880: »Die Führung der Geburts-, Trauungs- und Sterbe-Matrikeln über Landwehrpersonen, sowie die urkundlichen Ausfertigungen aus denselben obliegen im Frieden den hiezu nach den gesetzlichen Vorschriften über die Civil-Matrikeln bestimmten Personen. Sobald jedoch die Mobilmachung der Landwehr eintritt, sind die bei den mobilisirten Landwehr-Abtheilungen sich ergebenden Matrikel-Fälle von den Militärpfarrern, Militärkuraten, exponirten Militärkaplänen oder in dieser Eigenschaft in Verwendung kommenden Landwehrkaplänen . . . in ihre Matrikeln einzutragen. Die Ergänzungskörper der Landwehr, insolange sie in der Kadre-(Formirungs)-Station verbleiben, dann die bei den stabilen Landwehr-Behörden und Anstalten in Dienstleistung stehenden Personen bleiben aber auch in der Mobilität in der Civil-Matrikelführung« (»L. Diöcbl.« 1880, pag. 118). — Za osebe, ki ne pripadajo k nobeni v Avstriji postavno priznani[2] veri ali cerkvi, oskrbujejo vse matrike c. k. okrajna glavarstva; po mestih s samoupravo pa mestna gosposka.

Pravila za spisovanje župnijskih matic sploh so:

1. V farne matrike mora duhovni pastir vpisovati sproti, kar précej po dovršenem dotičnem liturgičnem opravilu (najbolje da precej tudi v status animarum in v repertorij) in sicer razločno, snažno, z dobrim črnilom, kajti župnijski zapisniki so za stoletja. Popravljanja se je varovati; če je pa kdaj treba posamezno besedo popraviti, se ne sme siloma izdrgniti, ampak samo prečrtati, in zraven naj se zapiše prava. Kot resnično smé župnik v matico vpisati le táko, kar mu je za gotovo znano, ali pa spričano po zanesljivih svedokih in pravnih listinah. Zlasti plemeniškega rodú naj duhovnik ne vpisuje v farne zapisnike, če mu plemstvo dotičnika ni popolnoma znano. V dvomnih slučajih je zahtevati potrebnih dokumentov, preden se vpiše. Ko bi se kaka listina dušnemu pa-

[1] Gl. »Kirchl. Verordnbl.« 1871, pag. 209. Obrazce za izpiske iz matičnih knjig, kateri se imajo pošiljati vojaški oblastniji, glej v »Laib. Dioecbl.« 1877, str. 138—140.

[2] V Avstriji postavno priznane cerkve so: rimsko-, grško- in armensko-katoliška; evangelijska, spoznanja avgsburškega in helvetskega; grško-orijentalska; judovska; starokatoliška (od l. 1877 priznana) in tako zvana »Herrenhuter-ska«, ki je državno priznanje dobila l. 1880.

Digitized by Google

stirju zdela sumljiva, pošlje naj jo škofijstvu (ali pa naravnost okrajnemu glavarstvu), da se pojasni stvar.

2. Ako bi bil duhovnik po lastnem zadolženji ali brez zadolženja pozabil vpisati kak krst, poroko, smrt, mora se to zgoditi, brž ko se reči pride na sled. Če bi izpuščeno spadalo v kako že preteklo leto, je treba zadevo sporočiti tudi škofijstvu. — Važnega ali bistvenega kaj župnik sam ne smé v matriki dostavljati, izbrisovati ali popravljati; kaj tacega se smé zgoditi le na ukaz politične deželne oblasti, ki se v tacih slučajih vselej obrne do dotičnega škofijskega ordinarijata. Ako toraj kak privatnik zahteva popravka ali dostavka v župnijski matici, mu je povedati, da se je s tako prošnjo obrniti do deželne vlade (»K. Verordn.-Bl.« 1866, str. 76). Kedar se župniku od višje oblasti ukaže kak dostavek ali popravek, mora v dotični matici navesti tudi uradni dopis, s katerim se mu je zaukazal tak popravek ali dostavek. Samo očeta nezakonskemu otroku, in pozakonjenje v nedvomnih prigodkih smé duhovni pastir sam vpisati v krstno knjigo; več o tem pozneje.

3. Redno v župnijsko matico vpisuje [1]) tisti mašnik, kateri je izvrševal dotično liturgično opravilo; le botri, priče, babice ali zdravnik porodničar bi se imeli na dotično mesto v knjigi vpisovati lastnoročno. Kdor ne zná pisati, naj pristavi križ ali drugo znamenje; imé njegovo pa naj zapiše kdo drugi, ki naj se h krati podpiše kot pisalec imena. Če se kdo v matriki podpiše zeló nerazločno, naj duhovnik dotično ime zraven zapiše prav razvidno s pristavkom »beri« ali »to je«.

4. Župnijske matice je treba imeti pod ključem, da ne more do njih kdor si bodi, in sicer na varnem, suhem, pred ognjem kolikor moč zavarovanem kraji. Po preteklem vsacem letu mora duhovni pastir oskrbeti natančen prepis krstne, mrtvaške in po-

[1]) Gledé pisave slovanskih rodovinskih imén je ministr. za notr. 10. maja 1883, št. 1524 to-le ukazalo: »1. Bei Ausfolgung von Auszügen aus den Geburts-, Sterb- und Trauungsmatrikeln hat man sich bezüglich der Schreibweise genau an die Matriken zu halten; ebenso darf bei neuen Eintragungen in die Matrikenbücher nichts an der Schreibweise geändert werden ohne Wissen und Zustimmung der Partei. 2. Verlangt aber die Partei bei einer solchen Eintragung eine von der früheren abweichende Schreibweise, so ist ihr zu willfahren; es muss aber darüber ein Protokoll aufgenommen und im Pfarrarchive hinterlegt werden; der Continuität halber soll die früher gebrauchte Schreibweise in Klammer hinzugefügt werden. 3. Auch bei Auszügen aus den Matriken soll die etwa gewünschte Schreibweise gebraucht, die frühere aber in Klammer beigefügt werden.«

Digitized by Google

ročne knjige, ki ga ima uradno podpisati, in svojemu dekanu v pregled in potrjenje izročiti, preden se pošlje škofijstvu, da se ondi shrani v diecezanskem arhivu.

§ 236.

Rojstna in krstna knjiga.

»Antequam infans ex ecclesia asportetur, aut susceptores discedant, eorum nomina et alia de administrato Baptismo ad praescriptam formam in baptismali libro parochus accurate describat«, velí obrednik. Krstna knjiga ima po današnji vredbi te-le predelke: zaporedno številko; leto, mesec in dan rojstva pa krsta, rojstni kraj krščenca; hišno številko; ime krščenca; spol, rod ali stan otrokov; ime, priimek, stan in vero očeta; ime, rodbino in vero matere; ime in priimek pa stan botra; babico pomočnico; podpis mašnika krstnika.

1. Ker je krstna matica h krati tudi rojstna knjiga, morajo se v njo zapisovati tudi mrtvo rojeni otroci (ako so namreč že toliko razviti, da so bili godni za življenje zunaj matere, ker sicer ni moč govoriti o »rojstvu«) pa taki, ki so umrli brž po prejetem krstu v sili. Vse take je treba vbeležiti tudi v mrtvaško knjigo. — Zaporedna številka se mora pričenjati z vsacim novim letom. Dete konec starega leta rojeno, a v novem letu krščeno, se zapiše v staro leto; zarad tacih slučajev naj se v knjigi ob koncu leta po zadnjem vpisanem otroku pušča nekoliko prostora. — Dobro je zapisovati tudi uro rojstva pri dvojčekih. Gledé krstnih imen gl. str. 520. Kjer vpisujejo v krstno knjigo tudi vero otrokovo, se vselej zapiše »katoliška«, čeravno bi krščenec bil otrok nekatoliških roditeljev, ki nista obljubila katoliške vzgoje. Gl. tudi str. 534.

2. Velike važnosti je zlasti predelek »rodu zakonskega ali nezakonskega«. Tù je razsoden § 138. avstr. drž. zakonika: »Für diejenigen Kinder, welche im siebenten Monate nach geschlossener Ehe oder im zehnten Monate, entweder nach dem Tode des Mannes, oder nach gänzlicher Auflösung des ehelichen Bandes von der Gattin geboren werden, streitet die Vermuthung der ehelichen Geburt«; dalje § 158: »Wenn ein Mann behauptet, dass ein von seiner Gattin innerhalb des gesetzlichen Zeitraumes (§ 138) geborenes Kind nicht das seinige sei, so muss er die eheliche Geburt des Kindes längstens binnen drei Monaten nach erhaltener Nachricht bestreiten, und gegen den zur Vertheidigung der ehelichen

Digitized by Google

Geburt aufzustellenden Curator die Unmöglichkeit der von ihm erfolgten Zeugung beweisen. Weder ein von der Mutter begangener Ehebruch, noch ihre Behauptung, dass ihr Kind unehelich sei, können für sich allein demselben die Rechte der ehelichen Geburt entziehen«; slednjič § 159: »Stirbt der Mann vor dem ihm zur Bestreitung der ehelichen Geburt bewilligten Zeitraume, so können auch die Erben, denen ein Abbruch an ihren Rechten geschähe, innerhalb drei Monaten nach dem Tode des Mannes aus dem angeführten Grunde die eheliche Geburt eines solchen Kindes bestreiten.« Dokler spisovatelj krstne knjige ne dobi sodnijske razsodbe, zadevajoče to pravdo, ni opravičen dvomiti nad zakonskim rojstvom otrokovim, ako se je porodil v prej imenovani dôbi. — Če se je pa dete rodilo pred poteklim šestim mesecem[1]) po sklenjenem zakonu, je bilo treba po nekem vladnem naročilu l. 1813 očeta vprašati: hoče-li spoznati otroka za svojega ali ne; a to ne velja več. V takem slučaji se je sedaj držati duhovnemu pastirju pravila: »Pater est, quem justae nuptiae demonstrant«; vpiše naj táko dete za zakonsko.[2]) Ako hoče ugovarjati oče, naj se obrne do c. kr. okrajnega sodišča; glej tudi avstr. drž. zak. § 156. — Ako h krstu pošlje mati, katere duhovni pastir ne pozná, ki pa trdi, da je zakonska žena, ne smé nje in dete njeno mašnik v krstno knjigo zapisati za zakonsko prej, kakor da župniku spriča, kar zatrjuje: ali s poročnim listom in z dvema svedokoma, ki potrdita, da je otrokova mati res tista oseba, o kateri govori poročni list; ali pa samo z dvema zanesljivima človekoma, ki spričujeta, da dotično mater kot zakonsko dobro poznata in da vesta, da je povedano ime res njeno pravo ime. Te priče, ki se morajo v takem slučaju zapisati v krstno knjigo, morajo duhovnemu pastirju po

[1]) Meseci se morajo tù šteti po 30 dni; tako je izreklo najvišje sodišče 6. sept. 1870, št. 6687.

[2]) Gl. Entscheidung des k. k. obersten Gerichtshofes dné 29. sept. 1875, štev. 8486, ki slôve: »Das während einer, wenn auch factisch getrennten, Ehe geborene Kind muss als eheliches betrachtet werden, wenn nicht nach § 156 oder 158 a. b. GB. durch den Gatten die Vaterschaft widersprochen wurde. Die Paternitätsklage gegen einen Dritten ist deshalb abzuweisen; in dné 31. maja 1864, štev. 3916: »Ein während des Bestandes einer weder getrennten noch geschiedenen Ehe geborenes Kind ist, selbst wenn die mehrjährige Abwesenheit des Gatten bewiesen wurde, insolange für ein eheliches zu halten, als es nicht über Bestreitung der ehelichen Geburt von dem hierzu nach §§ 158 und 159 a. b. GB. Legitimirten durch Urtheil wider den bestellten Curator unehelich erklärt ist.«

Digitized by Google

osebi in stanu biti znane, ter mora tudi vedeti, da so poštene, zanesljive osebe. Biti smejo za priče tudi ženske; a stari naj so svedoki vselej že po 20 let, da je njih pričevanje postavno tudi pred državo.[1]) Ako bi župniku neznana mati ne mogla niti po poročnem listu, niti po zanesljivih pričah dokazati, kdo je, in če je res zakonska žena, naj duhovni pastir nje ime začasno zapiše na kak drug list, s pristavkom: »baje zakonska žena I. I. — angebliche Gattin des N. N.« in tudi otroka naj zapiše: »kakor pravi, zakonski«; potem pa naj vso stvar sporoči okrajnemu glavarstvu, ali škofijstvu, da se ono do deželne vlade obrne zastran nadaljnega preiskovanja. Še-le tedaj, ko gosposka po dovršenem poizvedanji župniku sporoči, kako in kaj, zapiše naj se za stalno v krstno knjigo, kar je resnica.

3. Ako je krščeno dete brez dvombe nezakonsko ter se ne zahteva, da bi se vpisal oče otrokov, se zapiše samo ime in stan nezakonske matere; predelek za roditelja ostane prazen. Če je taka mati duhovnemu pastirju znana, vpiše v matico seveda nje pravc ime brez dostavka. Ko bi pa nezakonske matere ime župniku ne bilo znano, tedaj ni da bi moral poizvedati nje pravo ime, kajti v Avstriji nezakonsko rodečim ženskam vlada daje na voljo, da ob porodu spisovatelju matrik povedó svoje pravo ime, ali pa ne. (Hofdecr. 13. jan. 1814.) Naj toraj duhovnik v takem slučaji v krstno knjigo zapiše kot materno ime tisto, katero se mu napové, toda s pristavkom: »kakor pravi, angeblich«. A ker je res zeló želeti, da se vselej vpiše pravo materino ime, in je za slučaj mogočega poznejšega pozakonjenja to kar potrebno, naj župnik táko mater opozorí, da bode tudi nji v korist, ako naznani svoje pravo ime. Ako neznana ženska to dovoli, naj imenuje dva zanesljiva človeka, katera moreta spričati duhovnemu pastirju, da je povedano ime res materino pravo ime. To pričanje se pod materino ime vbeleži, morda tako-le: »Podpisana meni kot zanesljiva človeka znana svedoka spričujeta, da tù vpisano I. I., mater nezakonskemu otroku I., dobro poznata in vesta, da je tukaj zapisano ime res nje pravo imé.« Pristavi se podpis obeh prič in spisovatelja krstne knjige.

[1]) Gledé otrók, rojenih v civilnem zakonu, je za ljubljansko škofijo ukazano, da se mora v krstni matici predelek »zakonski ali nezakonski« pustiti prazen. V opomnjo ali pod ime roditeljev pa se ima zapisati, da sta samo civilno poročena. Ako se za tacega otroka zahteva krstni list, tudi tù ni reči, niti da je zakonski niti da je nezakonski, ampak samo, da je dete civilnih poročencev I. in I. (Gl. K. Verordnbl. 1868, str. 111).

Digitized by Google

— Ako je mati nezakonskemu otroku vdova, mora se v krstno matico zapisati vselej tudi njeno rodovinsko imé, kajti to ime, kojega je mati pred svojim poročenjem nosila, bode imelo dete, ne pa imena rajnega soproga. (Min. za notr. 28. nov. 1874, št. 17.292.) Ako je nezakonska mati iz ptuje fare, je vpisati tudi duhovnija, v katero pripada (gl. L. Dioecbl. 1891, str. 53).

4. Tudi ime nezakonskega očeta smé se, čeravno ni katoličan, ali že pri otrokovem krstu ali še-le pozneje zapisati v krstno knjigo, a le na njegovo lastno zahtevanje, in pa če je v matici vpisano pravo ime nezakonske matere. Avstr. d. zak. § 164 določuje: »Die auf Angeben der Mutter erfolgte Einschreibung des väterlichen Namens in das Tauf- oder Geburtsbuch macht nur dann einen vollständigen Beweis, wenn die Einschreibung nach der gesetzlichen Vorschrift mit Einwilligung des Vaters geschehen, und diese Einwilligung durch das Zeugniss des Seelsorgers und des Pathen mit dem Beisatze, dass er ihnen von Person bekannt sei, bestätigt worden ist.« Pozneje objavila je državna oblast nekatera pojasnila k temu paragrafu, iz katerih je razvidno, da mora nezakonski oče, želeč, da se njegovo ime zapiše v krstno knjigo, osebno priti v tej zadevi k duhovnemu pastirju tiste fare, kjer je dotično nezakonsko dete vpisano v matici; samo pismeni njegov izrek, da je on res oče temu in temu nezakonskemu otroku, ne zadostuje, celó tedaj ne, ko bi pismo bilo po gosposki potrjeno.[1]) Samo z izrečnim dovoljenjem politične deželne gosposke bi smel župnik nezakonskega očeta v krstno knjigo zapisati zgolj na podlagi po gosposki potrjene pismene izjave; to razvidimo iz ministerskega ukaza 7. novembra 1884, štev. 12.350, kjer se tudi naroča, da naj se nezakonski materi o takem zahtevanji pové, ter se le z njenim dopuščenjem vpiše oče, kajti sicer bi bila mogoča kaka prevara.[2])

[1]) Tako določuje reskript c. kr. deželne vlade v Gradcu do lavantinskega ordinarijata dné 4. novembra 1880, št. 15.451, pa ministr. ukaz 7. nov. 1883, št. 13.197.

[2]) Deželna vlada v Gradcu dné 26. maja 1891, št. 8647 opozarja: ». . dass die Eintragung des Namens des Kindesvaters, sowie der erfolgten Verehelichung der Kindeseltern zum Zwecke der Ersichtlichmachung der durch nachgefolgte Ehe bewirkten Legitimation im Geburts- und Taufbuche seitens des betreffenden Pfarramtes ohne Statthaltereianordnung und Ordinariatsauftrag nur in dem Falle statthaft ist, wenn die diesbezügliche Erklärung seitens des Kindesvaters im Beisein der Kindesmutter und zweier Identitätszeugen beim Pfarramte selbst abgegeben wird, und weder über die Identität noch über sonstige für den Gegenstand wesentliche Fragen Zweifel obwalten.«

Digitized by Google

Želeti je, da se nezakonski oče sam podpiše v krstno knjigo ali vsaj podkriža. Ako je nezakonskemu otroku roditelj župniku znan, more duhovni pastir pri vpisovanji imena veljati za eno pričo; ko bi ga pa ne poznal, pripeljati mora seboj k duhovniku dva človeka, popolnoma zanesljiva, župniku dobro znana, in izvrši naj se vpis nezakonskega očeta n. pr. tako-le: »I. I., stan, vera, o katerem podpisana svedoka pričujeta, da ga po osebi in imenu dobro poznata, bil je tukaj in je vpričo naji spoznal, da je oče tù vpisanega otroka I. I. (kar tudi nezakonska mati potrjuje), ter je zahteval, da se kot oče imenovanemu otroku zapiše v krstno knjigo.« Dan in leto .. imena prič; podpis župnikov. — Po odposlanji dotičnega prepisa krstne knjige izvršena vpisanja nezakonskega očeta in pozakonjenja otrok se morajo sporočati škofijstvu, da se tudi ondi zapišejo v kopije matic. — Nezakonsko dete, ki po roditeljih ni bilo pozakonjeno, nosi materin priimek, čeravno bi se bil njega oče v krstno knjigo dal zapisati.

5. Nezakonsko dete zamore dobiti pravico zakonskih otrok, t. j. more pozakonjeno biti, in sicer na trojni način:

a) V neveljavnem zakonu rojeni otroci se pozakonijo s tem, da veljavnosti zakona nasprotujoči zadržek ali sam ob sebi jenja, ali pa po zadobitvi dispenze, ter se nato prej neveljavna zaveza poveljavi (Instr. § 94, av. drž. zak. § 160) — legitimatio plenissima.

b) Per subsequens matrimonium se pozakoni nezakonsko dete, ako roditelja pozneje skleneta veljaven zakon — legitimatio plenior. Glej cerkveno pravo in avstr. drž. zak. § 161, ki slôve: »Kinder, welche ausser der Ehe geboren und durch die nachher erfolgte Verehelichung ihrer Eltern in die Familie eingetreten sind, werden so wie ihre Nachkommenschaft unter die ehelich erzeugten gerechnet; nur können sie den in einer inzwischen bestandenen Ehe erzeugten ehelichen Kindern die Eigenschaft der Erstgeburt und andere bereits erworbene Rechte nicht streitig machen.«

c) Po milosti vladarjevi, na podlagi § 192 avstr. drž. zak., ki pravi: »Die uneheliche Geburt kann einem Kinde an seiner bürgerlichen Achtung und an seinem Fortkommen keinen Abbruch thun. Zu diesem Ende bedarf es keiner besonderen Begünstigung des Landesfürsten, wodurch das Kind als ein eheliches erklärt wird. Nur die Eltern können um solche

Digitized by Google

ansuchen, wenn sie das Kind gleich einem ehelichen der Standesvorzüge oder des Rechtes an dem frei vererblichen Vermögen theilhaft machen wollen. In Rücksicht auf die übrigen Familienglieder hat diese Begünstigung keine Wirkung« — legitimatio plena.

Najnavadnejša je pozakonitev nezakonskega otroka »per subsequens matrimonium«. Da se dete pozakoni po tem potu, ni po cerkvenem in avstrijskem pravu nič druzega treba, kakor da oče in mati nezakonskega otroka skleneta veljaven zakon. S tistim trenutkom, ko je med njima sklenjen veljaven zakon, je tudi že nezakonski otrok pozakonjen, zadobi pravice in prednosti zakonskih otrók. Ni na tem, kdaj da roditelja skleneta zakon: ali kmalu po otrokovem rojstvu, ali čez več let, ali morda še-le tedaj, ko je vmes oče ali mati nezakonskega otroka že s kom drugim živel v veljavnem zakonu ter še-le pozneje kot vdovec ali vdova z onim zakon sklene, s komur je pred prvim zakonom imel nezakonskega otroka. — Da se taka pozakonitev more postavno izvršiti, je neizogibno treba dokaza, da je dotično dete res sin, hči onih dveh, ki sta sklenila zakonsko zvezo. Ta dokaz podaja duhovnemu pastirju ali že krstna knjiga sama, ali je pa treba tirjati dokaza od dotičnih zakonskih. Ako je v krstni matici nezakonskega otroka mati vpisana s svojim pravim imenom, ako je pravilno vpisan že tudi oče otrokov (gl. prej sub 4 povedano), in je iz domače poročne knjige ali pa po donesenem poročnem listu razvidno, dokazano, da sta bila v krstni knjigi zapisana roditelja res cerkveno poročena, tedaj smé duhovni pastir kot spisovatelj matrik kar sam, brez višjega dovoljenja, vsled ministerskega ukaza dné 12. sept. 1868, št. 3649 (glej »K. Verordnbl.« 1869, str. 117) izvršiti pozakonitev, ali prav za prav le vpisati jo. To se zgodi s tem, da dušni pastir v krstno knjigo na dotičnem mestu (najbolje pod očetovo in materino ime) zapiše: »Vsled poročne knjige domače fare, stran . . . (vsled donesenega poročnega lista fare . . ., dné . . .) sta I. I. in I. I. bila cerkveno poročena.« Dan, leto. Podpis župnikov.[1]) Pozakonitev postane veljavna z dnevom, ko sta se dotična roditelja veljavno poročila, ne še-le z dnevom, ko se je to vpisalo v krstno knjigo (minist. notr. 20. februarija 1871, št. 289).

[1]) Zaradi raznih mnogokrat potrebnih dostavkov k vpisanemu krstu nezakonskega otroka naj spisovatelj matice pri tacih otrocih vselej zadostnega praznega prostora pušča v knjigi.

Digitized by Google

Besedi »per subsequens matrimonium legitimatus« ni treba pripisovati, ker je to vsled zaznamovane poroke umljivo samo ob sebi. — Ko bi nezakonskemu otroku mati v krstni knjigi ne bila vpisana s pravim imenom, ampak samo s pristavkom »po napovedi — angeblich«; ali če bi se nezakonski oče še ne bil do sedaj zapisati dal v krstno matico, moralo bi se pravo materino ime vpisati in tudi očetovo (kakor smo prej povedali sub 3 in 4), predno se smé vpisati pozakonitev. Za slučaj, ko bi oče ali mati zaradi otrokovega legitimiranja ne mogla osebno priti pred župnika, kjer je v krstni knjigi zapisano dete, veljá naslednji ministerski ukaz dné 7. novembra 1884, štev. 12.350: »Anlässlich einer Anfrage . . . wie sich in jenen Fällen zu benehmen sei, wo es sich um die Anmerkung der Legitimation per subsequens matr. im Geburtsbuche handelt, wo die Parteien nicht in der Lage sind, die erforderliche Erklärung vor dem das Geburtsbuch führenden Seelsorger persönlich abzugeben, hat das Ministerium des Innern im Einvernehmen mit dem k. k. Ministerium für Cultus und Unterricht zu bemerken befunden, dass in derlei Fällen die Ingerenz der politischen Landesbehörde behufs Veranlassung der Anmerkung der Legitimation im Geburtsbuche einzutreten hat. Es wird daher den Parteien obliegen, sich diesfalls mit einem Gesuche an die betreffende politische Landesbehörde zu wenden. Es wird aber auch keinem Anstande unterliegen, dass derlei Gesuche bei den politischen Bezirksbehörden eingebracht und von diesen die erforderliche Erklärung zu Protokoll genommen und mit den Gesuchen sodann der Landesbehörde vorgelegt werden . . . Die politischen Behörden werden sich hiebei gegenwärtig zu halten haben, dass die bezügliche Vaterschafts-Erklärung des Gatten für sich allein nicht genügt, sondern dass hiezu auch die hiemit übereinstimmende Angabe der Mutter erforderlich ist, und dass den diesfälligen Protokollsaufnahmen auch zwei die Identität der Person des Vaters beziehungsweisse der Mutter bestätigende Zeugen zuzuziehen sein werden. Selbstverständlich werden derlei Gesuchen oder Protokollsaufnahmen der Taufschein des Kindes, sowie der Trauungsschein der Eltern beizulegen sein.«

Prej imenovani minist. ukaz 12. sept. 1868 gledé pozakonitve nezakonskega otroka po naslednjem zakonu tudi določuje: »Die Amtshandlung der politischen Behörde hat nur dann Platz zu greifen, wenn über die Identität der Person oder sonstige für den Gegenstand wesentliche Fragen Zweifel rege werden.« To je n. pr.

Digitized by Google

takrat, če je mati že umrla ter ostali oče, ki se dosedaj ni dal vpisati v krstno knjigo, želi v krstni knjigi izvršiti pozakonitev. V takem prigodku mora še živi soprog dobiti dve zanesljivi priči, ki kakor na prisego morete spričevati, da sta jima še živi oče in rajna mati nezakonsko rojenega otroka dobro znana, da so jima razmere med roditeljema že ob rojstvu dotičnega otroka bile znane, pa da vesta, da je zamrla mati deteta ob življenji ga vedno spoznala in imela kot svojega otroka. Župnik sestavi zapisnik (50 kr. kolek), v katerega se vse to zapiše in kojega uradno podpiše duhovni pastir pa tudi oče, kateri prosi pozakonjenja in obe priči. Priložiti se mora krstni list otrokov, poročni list njegovih starišev, in mrtvaški list za rajno soprogo. Vse to se s prošnjo za legitimiranje vred pošlje škofijstvu, katero potem stvar dalje obravnava s c. kr. deželno vlado. Ako dobi duhovni pastir naznanilo, da je višja oblast dovolila vpis očetovega imena in pozakonjenja, se v krstno knjigo pod ime otrokovo zapiše, da »vsled ukaza škofijskega ordinarijata dné . . . je c. kr. deželna vlada dné . . . pripustila itd.«[1] — Ako je pa nezakonskemu otroku oče že umrl, ki se ob življenji ni dal za očeta vpisati v dotično krstno knjigo, ali če se ne vé, kje biva nevpisani oče, ali če je zoper vpis pozakonjenja; tedaj spada stvar pred c. kr. sodišče. Otrok želeč svoje pozakonjenje se mora sam ali pa po svojem varuhu obrniti do svoje sodnije, mora pravdo začeti ter dokazati, da je dotični zamrli ali braneči se res njegov oče in da je pozneje z njegovo materjo sklenil veljaven zakon. Še-le tedaj, ko dobi dotično uradno razsodbo, more nastopiti administrativno pot. V dosego očetovega vpisa v krstno knjigo in pozakonjenja je napraviti prošnja do c. kr. deželne vlade ter ji priložiti razsodbo sodišča. Kedar župniku dojde z višjega mesta ukaz, izvrši v krstni knjigi, kar se mu naroči.[2])

[1]) Ko bi roditelja kakega nezakonskega otroka se samo civilno poročila in na podlagi tega dobila pri politični gosposki dovoljenje, da se jima dete pozakoni (pomagati jima pri tem mašnik ne smé), takrat naj duhovni pastir v krstno knjigo pri dotičnem otroku zapiše, da je vsled dekreta . . . gosposke, dné . . . pozakonjen, a samo pro foro civili. (Gl. »K. Verordnbl.« 1868, str. 111).

[2]) Ukaz ministerstva za notranje dné 10. nov. 1885, štev. 13.893 izjavlja: ». . . dass nach dem Tode des angeblichen Vaters eines unehelichen Kindes die Eintragung des angeblichen Vaters und sonach die Anerkennung der per subsequens matrim. erfolgten Legitimatiom des unehelichen Kindes in den Geburtsmatrikeln durch die politische Behörde weder auf Grund von Zeugenaussagen noch anderer Behelfe angeordnet und selbstverständlich auch vom Matriken-

Digitized by Google

Ker je želeti, da se vsako pozakonjenje per subsequens matrimonium tudi zapiše v dotični knjigi, je c. kr. deželna vlada za Kranjsko 17. dec. 1871, št. 9421 spisovateljem matrik naročila: »nun verehelichte Mütter natürlicher Kinder vorzuladen und im Falle, als diese die Erklärung abgeben, ihre unehelichen Kinder mit ihrem Ehemanne vor der Ehe erzeugt zu haben, auch die Väter solcher Kinder zum Zwecke der Berichtigung der Taufbücher und der status animarum vorzurufen, und in evidenten Fällen die Tautbücher-Berichtigung nach dem Ministerial-Erlasse v. 12. September 1868, Z. 3649, vorzunehmen, zweifelhafte Fälle aber der zuständigen Bezirksbehörde zur Erhebung anzuzeigen« (glej »K. Verordnbl.« 1872, str. 229). Enako ravnanje naročuje spisovateljem matic tudi ministerstvo za notranje, dné 21. marca 1892, štev. 11.890. Le nezakonski otroci v prešeštvu rojeni (filii spurii ex copula adultera) se po naslednjem zakonu roditeljev pro foro ecclesiastico ne morejo pozakoniti, ker tacega otroka oče in mati ob spočetji (in rojstvu) zaradi zadržka ligaminis nista bila sposobna skleniti veljaven zakon. Za pozakonjenje nezakonskih otrók po naslednjem zakonu je namreč po cerkvenem pravu treba, da sta nezakonskega otroka roditelja ob spočetji (in rojstvu) deteta bila sposobna, veljaven zakon (vsaj po dobljeni dispenzi) skleniti. Avstrijska postava pa tudi nezakonskim otrokom v prešeštvu rojenim podeljuje pravico pozakonjenja po naslednjem zakonu roditeljev, in to na podlagi § 161 drž. zak., ki ozir tacih otrok ne dela izjeme (če morda § 67 avstr. drž. zak. ne dela zadržka). Ako toraj duhovni pastir po škofijstvu dobi naznanilo, da je c. kr. deželna vlada dovolila pozakonjenje per subsequens matrimonium v prešeštvu rojenemu otroku, naj to vpiše v krstno knjigo na dotičnem kraji, a pristavi naj, da »ta legitimacija veljá samo quoad effectus civiles, a ne tudi quoad effectus ecclesiasticos«. Da je dopuščen tak pristavek, razvidimo iz ukaza ministerstva za bogo-

führer nicht selbstständig durchgeführt werden kann, sondern dass eine solche nachträgliche Eintragung in die Matrik stets ein rechtskräftiges gerichtliches Urtheil voraussetzt.« — Odlok upravnega sod.šča dné 24. nov. 1887, štev. 2753 slove: »Die Anmerkung der Legitimation eines unehelichen Kindes durch nachgefolgte Ehe der Eltern in der Geburtsmatrik kann nach Ableben des angeblichen Vaters nur auf Grund eines mit Erfolg durchgeführten Civilprocesses begehrt werden.« In isto upravno sodišče je izreklo 16. sept. 1891, št. 2950: »die Legitimation eines Kindes per subsequens matrimonium kann nach dem Tode des Vaters nur im Gerichtswege nachgewiesen werden.«

Digitized by Google

častje in uk do c. kr. deželne vlade v Gradcu dné 30. jun. 1857, št. 10.220.

6. Po splošni navadi se v naših krajih dete **krsti** in v matico zapiše v tisti duhovniji, kjer je bilo (če ravno le slučajno) rojeno. Ako pa duhovni pastir kedaj iz prav važnih razlogov krsti ptuje, t. j. v ptuji fari rojeno dete, naj sicer krst vpiše v svojo knjigo, a med svoje šteti ga ne sme in zaporedno številko pred dotični razpredelek postaviti. Napraviti pa mora natančen izpisek, katerega je treba v 8 dneh uradno poslati domačemu župniku otrokovemu, da ga ta v krstno knjigo med svoje rojence vpiše z zaporedno številko (ministr. za notr. 10. avg. 1886, str. 7191). Pové naj tudi vzrok, zarad katerega je krstil ptuje dete.

§ 237.

Poročna in mrtvaška knjiga.

1. Obrednik naroča duhovnemu pastirju: »Peractis omnibus parochus manu sua describat in libro matrimoniorum nomina conjugum, diemque et locum contracti matrimonii, et alia juxta formulam praescriptam; idque, licet alius sacerdos a se delegatus matrimonium celebraverit . . .« Po današnji vravnavi se v poročno knjigo zapisuje: zaporedna številka; leto, mesec, dan poroke; ženinovo stanovališče, h. štev., krstno in rodbinsko ime, stan; vera, starost, samski ali vdovec; nevestino stanovališče, h. št., krstno in rodbinsko ime, stan; vera, starost, samska ali vdova; ženinovega očeta krstno in rodbinsko ime, stan, vera; njegove matere krstno in rodbinsko ime, vera; nevestinega očeta krstno in rodbinsko ime, stan, vera; njene matere krstno in rodbinsko ime, vera; obéh prič krstno in rodbinsko ime, vera, stan; dokaznice v odpravo kacih zadržkov; podpis poročevalca.

Ako je nevesta vdova, se mora zapisati v poročno knjigo na dotičnem kraji najprej ime in stan njenega rajnega soproga, in nato še-le nje krstno in rodbinsko ime. — Dobro je, da se pri ženinu in nevesti »vera« celoma zapiše, ne da bi se le črta naredila v zadevnem predelku. — Med dokaznice se vpišejo vse one listine, s katerimi se odstrani kaka ovira veljavno ali vredno sklepanega zakona, toraj: rojstni list (gl. str. 733) ali spregled od njega, če ni (kakor v naših krajih) splošna navada, krstni list po poroki dotičniku dati nazaj; mrtvaški list zamrlega soproga ali soproge

Digitized by Google

(gl. str. 733); spričalo samskega stanu (gl. str. 733); pri nedoletnih ženinih in nevestah očetovo ali gosposkino privoljenje (gl. str. 739); prejete dispenze od očitnih zadržkov (glej § 213), ali od oklicev (gl. str. 749); ženitovanjska zglasnica (gl. str. 738); pri vojakih privoljenje dotične vojaške oblasti (glej § 210 sub 6); pri ženinih inostrancih razglas pristojne inostranske gosposke, da zoper nameravano poročitev v Avstriji ni nobenega zadržka, ali pa, da se mu od domače države dovoljuje ženitev (gl. str. 737); pri mešanih zakonih pogodba o katoliški vzgoji otrok (gl. str. 794); oklicni list (gl. str. 751) ... Vsa dokazna pisma je treba zapisati z dnevom in letom pa s svojo številko. Za vsako poroko skupaj se dokaznice zavijejo v izpraševalni zapisnik, kateremu se na vnanjo stran zapiše zaporedna številka dotične poroke. Konec leta se dokumenti vseh ondi sklenjenih zakonov zložé v zvezček, ki se mora zaznamovati z lastno številko in letnico, in potem skrbno spraviti v arhivu.

Kedar se je poročenje per delegationem izvršilo v ptuji fari in po ptujem mašniku, takrat oba mašnika zapišeta to poroko: domači župnik, kateri dotična dva za poročanje prepusti ptujemu duhovniku, in tudi mašnik poročevalec. Pooblaščenec vpiše sklenjeni zakon v svojo matico z zaporedno številko, t. j. šteje ga med svoje; v predelek za dokaznice zapiše prejeto spisano prepustilo, ter v osmih dneh uradno naznani župniku pooblastivcu dan, kraj poroke in imena prič, da vé vse to domači župnik poročencev zapisati v svojo matico, kjer pa dotični drugej sklenjeni zakon ne dobi zaporedne številke (ukaz minist. za notr. dné 6. avg. 1882, štev. 16.258). Ker za tak zakon ostane odgovoren župnik, kateri dotična zaročenca ptujemu mašniku v poročanje prepušča, naj on v svojo knjigo zapiše in on shranjuje vsa zadevna dokazna pisma; pooblaščenec v lastno matico zapiše in shranjuje samo dobljeno prepustilo.[1]) — Očitno poveljavljenje zakonske zveze (gl. str. 775),

[1]) Za slučaj, ko bi katoličan in nekatoličan veljavni zakon sklenivša (glej § 215 sub. 4) se tudi še nekatoliškemu pridigarju na podlagi državne postave dné 31. dec. 1868 cerkveno poročiti dala, je ministr. za notr. 14. oktobra 1882, št. 10.531, gledé vpisovanja tako-le ukazalo: »Nur jener der beiden ordentlichen Seelsorger eines verschiedener christlichen Confession angehörenden Brautpaares hat die Eheschliessung derselben im Trauungsbuche mit fortlaufender Reihezahl zu matrikuliren, welche zuerst die feierliche Erklärung der Eheeinwilligung des Paares entgegennimmt. Der spätere Act vor dem Seelsorger des anderen Theiles kann nur ohne fortlaufende Reihezahl im Traubuche eingetragen werden, und ist dabei unter Anführung des bezüglichen Tages und Seelsorgers ersichtlich zu machen, wann und wo bereits zuvor das Paar die feierliche Erklärung der Ein-

Digitized by Google

a nikoli skrivno poveljavljenje neveljavnega zakona, se mora zapisati v poročno knjigo tiste duhovnije, kjer takrat dotična zakonska prebivata. Ako je zakon vprvič sklenjen bil kje drugej, je treba o javnem poveljavljenji sporočiti tudi tistemu župniku, ki je imel do sedaj neveljavni zakon v matici zapisan, da še on vpiše storjeno poveljavljenje. Ako bi kedaj pristojna gosposka razveljavila kak zakon, je tudi to vpisati v poročno knjigo na kraji, kjer je bil sklenjen dotični zakon.

2. »Parochus actum sepulturae in libro mortuorum ad praescriptam formam accurate describat«, ukazuje obrednik. Predelki mrtvaške knjige po sedanji vredbi so ti-le: zaporedna številka; leto, mesec in dan smrti pa pokopa; stanovališča rajnega (t. j. kje je dotičnik umrl ali bil mrtev najden); ime, priimek in stan mrličev; vera, spol, starost; bolezen ali vzrok smrti; previden ali ne; podpis duhovnika pokopovalca; pokopališče.

Ker mrtvaška knjiga spričuje smrt in pokop, se mora v njo zapisati slehrni, ki umrje v župniji, čeravno bi ga pokopali drugej; pa tudi tak, katerega ondi pokopljejo, a je umrl v kaki drugi fari. Za take prigodke ministerstvo za notr. 6. avg. 1882, štev. 16.258, tako-le ukazuje: »Jeder Sterbefall ist in der Matrik des Sterbeortes einzutragen, da die Umstände, zu deren Beurkundigung die Sterbematrik bestimmt ist, nur im Sterbeorte, beziehungsweise durch die Sterbematrik dieses Ortes nachgewiesen werden können. Immerhin ist es aber zweckmässig, dass, wenn die Beerdigung an einem andern Friedhofe als jenem des Sterbeortes stattfindet, dieses in der Anmerkung der Sterbematrik des Sterbeortes unter Bezeichnung des Beerdigungsortes bemerkt; und dass die Beerdigung in dem Friedhofsregister des Beerdigungsortes, wenn ein solches geführt wird, ausser diesem Falle aber in der Sterbematrik dieses Ortes und zwar in der Art eingetragen werde, dass in derselben ohne Bezeichnung durch eine eigene Reihezahl auf dem betreffenden Blatte unter der Namensrubrik der Name des Beerdigten angeführt und ohne weitere Ausfüllung der übrigen Rubriken in der »Anmerkung« ersichtlich gemacht werde, an welchem Tage die Beerdigung stattgefunden habe und in welchem Orte, resp.

willigung zur Ehe gegeben hat.« — Civilna poroka se ne vpiše v cerkveno poročno knjigo, ampak na posebno pôlo, kjer se predelek za mašnika poročevalca pusti prazen. Kot opomnja se pristavi: »Vsled dopisa . . . gosposke v I. sta tù zapisana I. I. in I. I. dné . . . leta . . . bila civilno poročena.« Več o tem gl. »K. Verordnbl.« l. 1868, str. 110.

Digitized by Google

Pfarrbezirke, der Beerdigte gestorben sei.« [1]) V mrtvaško knjigo pa ne gré pisati onih duhovnijanov, ki so umrli na ptujem kje, in jih tudi ne pripeljejo domu zarad pokopa. Njih smrt se zaznamnja le v status animarum.

Po postavi ne sme duhovni pastir nikogar prej pokopati in v mrtvaško knjigo zapisati, kakor da oglednik mrličev tistega kraja s posebnim mrliškim oglednim listom to dovoli, ter spisovatelj matic imenovano uradno spričevalo že tudi ima v rokah. Prestopniku te naredbe je po ministerskem ukazu dné 30. sept. 1857 zažugana kazen v denarjih od 1—100 gl. ali ječa od šestih ur do 14 dni. Tudi gledé zgubljencev in ponesrečencev, katerih trupel ni moč najti, je ukazano (Hofkanzlei-Decret 28. marca 1846, št. 10.418), da se v mrtvaško knjigo ne smejo zapisovati in se tudi mrtvaški list za-nje ne smé narejati prej, kakor da sodišče po skrbnem preiskovanji uradno izreče njih smrt. — V starem letu umrli, pa v novem letu pokopani, se zapiše med mrliče starega leta. — Pri umrlih omoženih ženskah in vdovah se zapiše v matico tudi ime in stan še živečega ali rajnega soproga; pri zakonskih otrocih imé pa stan očetov; pri nezakonskih otrocih materino ime in stan.[2]) Pri umrlih moških iz ptuje fare, ki še

[1]) Gledé zapisovanja mrličev protestantov, ako se pokopljejo na katoliškem pokopališču (gl. str. 347), je c. kr. ministr. za notr. dné 16. avg. 1883, št. 8157, to-le ukazalo: »Wird ein evangelischer Glaubensgenosse auf einem katholischen Friedhofe beerdiget, so ist der Sterbefall ohne Unterschied, ob die Beerdigung mit oder ohne Intervention des zuständigen evangelischen Seelsorgers erfolgt, mit Reihezahl in die Sterbematrik jenes evangelischen Seelsorgesprengels einzutragen, zu welchem der Sterbeort gehört, und ist dabei der Friedhof, auf welchem die Beerdigung geschehen ist, ersichtlich zu machen. Das katholische Pfarramt dagegen, auf dessen Friedhof die Beerdigung stattfindet, hat diese Thatsache in seine Sterbematrik in der Weise zur Evidenz zu bringen, dass ohne Reihezahl in der Namensrubrik der Name des Beerdigten, sodann ohne Ausfüllung der übrigen Rubriken in der »Anmerkung« der Beerdigungstag und der Sterbeort, sowie die evangelische Confession des Verstorbenen und jenes evangelische Seelsorgeamt, in dessen Sterbebüchern der Todesfall als ordentlich matriculirt zu suchen sei, angegeben werde. Auch ist, wenn die Beerdigung ohne Intervention des zuständigen evangelischen Seelsorgers erfolgte, an denselben ein Auszug dieser anmerkungsweisen Eintragung sammt dem bei der Beerdigung dem katholischen Pfarramte übergebenen Todtenbeschauzettel unmittelbar oder im Wege der politischen Bezirksbehörde zu übersenden.« — Nekaj sličnega je ministr. za notr. ukazalo 16. jun. 1873 gledé judov; gl. »K Verordnbl.« l. 1873, str. 241.

[2]) Pri zapisovanji otrók civilno poročenih roditeljev v mrtvaško knjigo je treba pristaviti, da je dete iz civilnega zakona. Tudi če umrje taka mati, oče, pové se, da je bil civilno poročen Gl. »K. Verordnbl.« 1868, str. 111.

Digitized by Google

niso spolnili 42. leta starosti, naj se tudi zapiše, kateri občini pripadajo, ali kje so rojeni (gl. »L. Diöcbl.« 1891, str. 53). — Pri mrtvorojencih se predelek »vera« pusti prazen; isto tako predelek za »duhovnika-pokopovalca« v slučajih, kedar se je rajnemu odrekel cerkveni pokop (gl. st. 787).

§ 238.

Izpiski iz farnih mátic.

1. Najvažnejši izpiski iz matičnih knjig so: rojstni in krstni list, poročni list pa mrtvaški list. Duhovni pastir mora te dokaznice sestavljati jako skrbno in vestno ter natanko po izvirniku, t. j. po dotični matriki. Le otrokom po naslednji poroki roditeljev pozakonjenim se daje mesto krstnega lista tako imenovano krstno spričalo[1]), ki se ne vjema popolnoma s krstno knjigo, kajti tù se ne pové, je li dete zakonsko, nezakonsko ali pozakonjeno, ampak samo: da je otrok v zakonu živečih ljudij (dekr. dv. kanc. 18. julija 1834, št. 17.820). Važne letnice (rojstva, poroke, smrti) se morajo zapisovati s črkami na teh izpiskih, kojim je zraven podpisa župnikovega treba tudi uradnega pečata. Vsako tako spričalo, na katerem mora tudi naznanjena biti kronovina in škofija dotične duhovnije, bi se imelo z lastno službeno številko zapisati v opravni zapisnik (Gestionsprotokoll).

2. Zraven teh listin duhovni pastir iz farnih matic deloma za uradno, deloma za privatno rabo tudi še izpisuje:

a) Imena nezakonskih otrok in njih mater, katera je treba v smislu § 189 avstr. drž. zak. za vsak mesec posebej ali vsaj od celega leta skupaj (razun vmes zamrlih) poslati okrajnemu sodišču, da jim preskrbi varuhe (dvorni dekret 5. aprila 1828, štev. 7278 in ukaz justičnega ministerstva dné 13. jun. 1894, št. 11.725.

b) Zaradi stavljenja koz se mora ob začetku aprila vsako leto poslati okrajnemu glavarstvu imenik vseh od 1. aprila lanskega leta do konca marca dotičnega leta v duhovniji rojenih otrok. Napolniti so vsi predelki formulara, ter je v opomnjo pri

[1]) Tako krstno spričevalo (Taufzeugniss) se utegne glasiti: »Podpisani župnijski urad potrjuje, da je bil I., sin (hči) zakonskega moža I. I. in njegove soproge I. I., dné . . . tukaj v . . . št. . . . rojen, in dné . . . vpričo botrov I. I. in I. I. po gosp. . . . po rimsko-katoliškem obredu krščen.«

Digitized by Google

tistih otrocih, ki so med tem že umrli, dostaviti dan smrti (gl. »K. Verordnbl.« 1863, I.).

c) V smislu vojinske postave dné 11. aprila 1889 mora spisovatelj matic vsako leto v posebne golice iz svoje krstne knjige, in sicer za vsako občino posebej, prepisati imena vseh tistih mladeničev, ki bodo (ali bi) v naslednjem letu spolnili svoje devetnajsto leto (glej Landsturmgesetz dné 6. junija 1886 v »Laib. Diöcbl.« 1886, str. 70). Napolniti je vse predelke formulara ter zlasti naznaniti leto, mesec, dan smrti pri tistih, ki so že umrli. Te izpiske je vsako leto do konec oktobra poslati dotičnim občinskim predstojnikom. Ti sestavijo po teh izkazih imenike črnovojnikov (Sturmrollen) ter čez dve leti, t. j. meseca avgusta pred tistim novim letom, v katerem izkazani mladeniči vprvič pridejo na redni vojaški nabor, omenjene izpiske vrnejo dotičnim župnikom, kateri morajo premembe, ki so se med tem časom morda zgodile ozir izkazanih mladeničev, dostaviti in tako popravljene zapisnike do konca oktobra zopet izročiti zadevnim občinskim predstojnikom (gl. »L. Dioecbl.« 1889, str. 54).

d) Za vsak mesec posebej, ali pri majhnih duhovnijah od treh mesecev skupaj, mora župnik poslati okrajnemu sodišču zapisek mrličev, v katerem naj vse predelke kolikor možno natanko napolni; to pa zato, da sodnija vravná zapuščino, in zapuščenim mladoletnim otrokom preskrbi varuha (dvorni dekret 5. aprila 1828; cesarski patent 9. avg. 1854).

e) Ako v duhovniji umrje moški, rojen v kaki ptuji fari, ki ni še spolnil 42. leta, mora župnik njegovo smrt uradno naznaniti v osmih dneh duhovnemu pastirju, ali sploh spisovatelju matrik rojstnega kraja mrličevega. Domači duhovnik zapiše leto, mesec, dan smrti v krstno knjigo, kjer je vpisan dotični mrlič (ukaz voj. minist. dné 4. sept. 1888, št. 4698). — Kedar pa umrje moški, ki je pripadal črni vojski; ali v dvomu, je li bil rajni črnovojnik ali ne, če umrje moški avstrijski državljan v starosti od 19—42 leta, je župniku napraviti izpisek iz mrtvaške knjige ter poslati svoji politični okrajni gosposki, ki listino izroči občini, kateri je pripadal rajni (ukaz vojnega ministerstva, dné 17. avgusta 1886, glej v »Laib. Diöcbl.« 1886, str. 70).

f) Če umrje kdo taki (uradnik ali častnik v pokoji, uradniška vdova, sirota . . .), ki je iz javne denarnice dobival dosluž-

Digitized by Google

nino, provizijo ali drugačno denarno podporo, mora župnik njegovo smrt naznaniti politični gosposki (okrajnemu glavarstvu, občini s samoupravo), kamor je tudi sporočiti, ko bi se bila omožila uradniška ali častniška vdova ali sirota, ki dobiva omenjeno denarno pomoč.[1])

g) Prošnjam za oproščenje od vojaščine prilagati se morajo tako imenovane rodovinske pôle (Familien-Auskünfte), katere natanko po ukazanem obrazcu duhovni pastir iz farnih matrik sestavlja, če kdo zahteva tacega poročila. Ako dotičnik ne prosi posebne milosti, ampak če je vsled vojinske postave 11. aprila 1889 opravičen prositi oproščenja, tedaj, in le tedaj, je taka pôla koleka prosta (financ. ministr. 10. jan. 1859, št. 1977); a vendar sme dotični duhovni pastir za napravo tacega izkaza od prositelja, če ni ubožen, zahtevati toliko pisarine, kolikor za navadni krstni list (ukaz ministr. za notr. 21. jul. 1872, št. 9902).[2])

h) Po vsacem preteklem četrtletji mora župnik v 14 dneh poslati svojemu okrajnemu glavarstvu natanko po máticah izdelane statistične tabele (ministr. za notr. 31. jan. 1876, št. 610). Vsled ukaza ministr. za notr. dné 11. febr. 1886, št. 21131 je pri tej priliki tudi izkazati, koliko je bilo v duhovniji otrôk pozakonjenih v dotičnem četrtletji.

[1]) Jako opazen mora biti duhovni pastir pri podpisovanji pobotnic tistim osebam, ki doslužnino, provizijo . . . dobivajo iz javnih denarnic. Le tedaj naj podpiše tako pobotnico, ako je prepričan, da dotični prejemalec pokojnine . . . res še živi, da je tista oseba še vdova ali nepreskrbljena sirota, ter da res prebiva v duhovniji zadevnega župnika. Tudi se ne smejo pobotnice doslužencem . . . podpisovati pred 25. dnevom tistega meseca, za katerega velja pobotnica. Ako bi kdó zarad župnikovega podpisa na svojo pobotnico neopravičeno prejel denar, moral bi storjeno škodo cesarski blagajni povrniti duhovni pastir. Kaj več o tej zadevi gl. »K. Verordnbl.« 1870, str. 170: »Vorschrift für die Pfarrvorsteher über die Bestätigung der Zahlungsquittungen über Pensionen, Provisionen, Gnadengaben, Quiescentengehalte, Erziehungsbeiträge etc.«

[2]) »Von den solche Auskünfte benöthigenden Privatpersonen darf nur die einfache für die Ausstellung eines Matrikenscheines zulässige Gebühr gefordert werden. Diese Gebühr darf aber in keinem Falle, auch wenn von nicht armen Parteien umfassendere Auskünfte dieser Art benöthiget werden, den Betrag von zwei Gulden übersteigen, während die in Rede stehenden Auskünfte armen Parteien ganz unentgeltlich auszustellen sind«, pravi ukaz (gl. »K. Verordnbl.« 1873, str. 239). Če ima prosilec pravico do oproščenja, naj se mu vselej zapiše na rodovinsko pôlo: »In der Angelegenheit der Militärbefreiung des . . . zum Amtsgebrauche nach dem h. Finanzministerialerlasse v. 10. Jänner 1859, Z. 1977, ohne Stempel ausgefertiget.«

Digitized by Google

i) Za vsako štetje ljudstva napravlja spisovatelj mátic iz krstne knjige posebne izpiske, ki so koleka prosti, in tudi pisarine ne sme tirjati za-nje.

3. Vsak izpisek iz duhovnijskih matic mora pravilno (ako ga zahteva privatnik) imeti kolek [1]) (50 kr.); in če eno in isto pismo (n. pr. rodovnik, gl. tudi str. 755 opom. 1) izkazuje več krstov, več porok, ali slučajev smrti, mora kolekovine dobiti tolikrat 50 kr., kolikor rojstev, porok, slučajev smrti listina izpričuje (Gebühren-Gesetz 9. febr. 1850, T.-P. 73). Za izpiske iz farnih matrik, katere duhovni pastir napravlja za privatno rabo, sme tirjati pisarino, katera je v raznih diecezah in krajih različna ter jo zakon določuje za dotično škofijo ali deželo (gl. Stol-Ordnung für Krain, 11. marca 1816, natisnjeno n. pr. v »Duh. Poslovniku« str. 301). — Kedaj in komu smé ali mora duhovni pastir po sedanjih avstrijskih zakonih mátične izpiske brez koleka in toraj tudi brezplačilno napravljati, povedala je 25. jul. 1884 c. kr. deželna vlada v Trstu na podlagi izreka ondotnega finančnega vodstva dné 7. julija 1884, št. 14.878, tako-le: »Ungestempelt können Matrikel-Auszüge nur erfolgt werden, wenn dieselben von einer öffentlichen Behörde zu einem ämtlichen Gebrauche gefordert werden (T.-P. 117, *m*), wenn deren Ausfertigung über Ersuchen einer ausländischen Behörde im diplomatischen Wege erfolgt und davon nur im Auslande Gebrauch gemacht wird (T.-P. 117, *u*), jedoch nur bei reciprokem Verfahren; endlich wenn dieselben gemäss h. Finanzmin.-Erlasses v. 16. März 1870, Z. 5107, als Beilage eines Gesuches zu dienen haben, womit im Grunde des Wehrgesetzes um die zeitliche Befreiung von der Stellungspflicht, um die Enthebung von der Präsenz-Dienstpflicht und um die Entlassung aus dem Heere angesucht wird, und mittelst dieser Eingabe ein im Gesetze begrün-

[1]) Gledé rabe koleka velí ministr. za bog. in uk dné 28. febr. 1877: ». . die Stempelmarken sind auf dem Papiere zu befestigen, ehe die stempelpflichtige Urkunde niedergeschrieben wird, daher jede Stempelmarke, welche nachträglich über die Schrift selbst befestiget wurde, als nicht vorhanden angesehen werden muss. Von der Schrift muss wenigstens eine Zeile, nie aber die Ueberschrift (Titel) oder Unterschrift über die Marke unter dem Stempelzeichen in gerader Linie fortlaufen, mithin die Marke auf dem farbigen Felde überschrieben werden. Beim Gebrauche von Blanquetten muss die Marke an einer, für die Handschrift aufgesparten Stelle so befestiget werden, dass von der Handschrift wenigstens eine Zeile über die Marke geht. Die Marke mittelst einer Stampiglie zu überdrucken, statt sie zu überschreiben, ist dem Stempelpflichtigen nicht gestattet«. (Več o tem gl. »L. Dioecbl.« 1877, str. 64).

Digitized by Google

detes Recht in Anspruch genommen wird (T.-P. 21. l. *c*; T.-P. 44. l. *s*; T.-P. 102 l. *d*). Im Falle der stempelfreien Ausfertigung muss überdies nach Absatz 5 der Vorerinnerungen zum Gebührentarife der gebührenfreie Zweck der Urkunde, und die Person, welcher dieselbe zu dienen hat, angesetzt werden.[1]) — Armuthszeugnisse geniessen allerdings die unbedingte Gebührenfreiheit (T.-P. 117, *a*), allein die häufig vorkommende Ansicht, dass ein solches Zeugniss denjenigen, für den es ausgefertiget wurde, berechtige, die Gebührenfreiheit für solche Schriften und Urkunden in Anspruch zu nehmen, welche nach den allgemeinen Vorschriften gebührenpflichtig sind, ist irrthümlich. Nach den dermaligen Bestimmungen gibt die Armuth nur in zwei Fällen Anspruch auf eine Gebührenfreiheit, nämlich in den Vormundschafts- und Curatel-Angelegenheiten, von welchen die T.-P. 75, *q* des Gebührengesetzes v. 9. Febr. 1850 handelt, dann gemäss T.-P. 75 *o* des Gebührengesetzes v. 13. Dez. 1862 im gerichtlichen Verfahren über die eigene Streitangelegenheit, jedoch nur für den Fall, als das Armuthszeugniss genau nach den diesfalls bestehenden Vorschriften ausgestellt wurde.« [2])

Brez koleka in brezplačilno napravljaj toraj duhovni pastir izpiske iz mátic:

a) Javnim gosposkam, večinoma c. kr. sodišču, na zahtevanje za službeno porabo;

b) podložnikom ptujih držav za inostransko uradno potrebo vsled pogodbe med avstrijsko in dotično ptujo vlado. Lahom, t. j. podložnikom italske države se morajo po vsacih preteklih treh mesecih napraviti rojstni, poročni ali

[1]) Navadni napis »Ex offo« toraj ne zadostuje, ampak treba je zapisati n. pr.: »Krstni list, spisan na zahtevo c. kr. okrajnega sodišča I. v kazenskih zadevah, št. . . ., dné . . .«

[2]) Isto finančno vodstvo 11. sept. 1884, št. 20.724 na neko vprašanje odgovarja, da so v tej objavi dné 7. jul. 1884 našteti vsi slučaji, v katerih se izpizki iz matrik smejo koleka prosto napravljati, ter še dostavlja: »Die Erfolgung des Geburtsscheines in Schul-Angelegenheiten gibt keinen gesetzlichen Grund zur Stempelfreiheit. Beigefügt wird, dass im Uebertretungsfalle der Pfarrer für die Stempel und erhöhte Gebühr nach §§ 71, Z. 5 und 79 obigen Gesetzes mithaftet.« A iz poznejših uradnih izjav je razvidno, da smé župnik službujočim pri c. kr. državnih železnicah in udom delavskih zavarovalnic zoper nezgode dajati kratke izpiske iz farnih matrik brez koleka in brezplačno, ako gré samo za to, da dotičnik s takim izpiskom dokaže svoje opravičenje do podpore, oziroma do nekega prispevka iz društvene blagajne.

Digitized by Google

mrtvaški listi ter izročiti škof. ordinarijatu, kateri listine legalizuje in pošlje deželni vladi. Ako bi taka listina bila spisana v kakem drugem kakor v latinskem, nemškem ali laškem jeziku, mora se jej priložiti latinski prevod (gl. »L. Diöcbl. 1884, str. 4). Tudi za Švicarske podložnike je treba za vsak slučaj posebej spisati rojstni, oziroma poročni ali mrtvaški list, in po okrajnem glavarstvu ga poslati do c. kr. deželne vlade, ki dokument dalje pošlje. Če je listina drugačna kot latinska ali nemška, mora se jej dodati latinski poverjen prevod (gl. »L. Diöcbl. 1876, str. 132, pa 1877, str. 36). Za otroke Bavarskih podložnikov mora župnik napravljati krstne liste, in ob smrti vsacega Bavarskega podanika mrtvaški list, ter ga poslati svojemu c. kr. okrajnemu glavarstvu (gl. »L. Diöcbl.« 1877, str. 84). Ob smrti kakega Virtemberškega podložnika spisati se mora za-nj mrtvaški list in izročiti okrajnemu glavarstvu (gl. »L. Diöcb. 1876, str. 97); isto tako za Saksonce (K. Verordnbl. 1866, str. 75) in za vsacega Belgijanca (gl. K. Verordnbl. 1868, str. 87 in 1870, str. 159, kjer se naroča, da se ima službenim mrtvaškim listom, v Belgijo namenjenim, prilagati latinski prevod, ali pa naj se listina že izvirno spiše latinsko). Za Francoske podložnike je za vsacega pol leta skupaj spisavati rojstne, poročne in mrtvaške liste latinsko, nemško ali italijansko (sicer je priložiti latinski ali nemški prevod) ter jih po okrajnem glavarstvu pošiljati deželni vladi (gl. »L. Dioecbl. 1893, str. 7).

c) Rodovinske pôle tistim, ki oproščenja od vojaščine prosijo, opirajoč se na brambovsko postavo. Več gl. v prej sub 2 *g* povedanem.

d) Vojakom v službeno porabo, in sicer: vojaškim osebam v dejavni službi izpisek iz krstne, poročne ali mrtvaške knjige, ako civilni župnik nad njimi izvršuje omenjena liturgična sv. opravila. Te listine pošiljajo se najbližjemu vojaškemu dopolnilnemu okrajnemu poveljništvu. Za slehrnega, ki še pripada vojaščini (dem k. k. Militär- resp. Landwehrstande angehörende), mora, ako umrje, napraviti spisovatelj matrik mrtvaški list, in ga za daljno službeno porabo poslati občinskemu predstojniku tistega kraja, kjer je dotičnik umrl (gl. »L. Diöcbl.« 1880, str. 38); isto tako je storiti, ako je dotična zamrla k vojaščini pripadajoča oseba iz deželá

Digitized by Google

ogrske krone (gl. »L. Diöcbl.« 1882, str. 117). Ozir mrtvaških listov za črnovojnike gl. prej sub 2, *e* povedano.

Ako duhovni pastir kak izpisek iz župnijskih matic službeno pošilja javni gosposki, mora pridejati dotični listini še drugo pisanje, v katerem sporočuje, da priloženi izpisek, krstni list . . . pošilja vsled ondotne zahteve dné . . . št . . ., ali: vsled državnega ukaza itd. — Poduk o vnanji obliki uradnih dopisov in vlog glej: »L. Diöcbl.« 1884, str. 6; za lavantinsko škofijo »Sammlung« str. 26—28; Dr. J. Helfert »Geschäftsstyl«; P. W. Dannerbauer »Praktisches Geschäftsbuch«; M. Poč »Duhovski Poslovnik«.

A. M. D. G.

Digitized by Google

Stvarno kazalo.

A.

Akoliti, podelitev tega reda, njih opravila 47.
Alba, mašna srajca 364.
Aleluja, v maši, kdaj se rabi 463.
Altar, njega zgodovina, razne oblike altarjev 326, deli nepremakljivega a. 327, premakljivi a. (portatile) 328, 449, kdaj a. zgubi posvečenje 328, altare privilegiatum 329, alt. prtovi 367, po stipendiju določen a. 441, posvečevanje a. 798.
Ambon, vzvišeno mesto za čitanje v cerkvi 463.
Anticipiranje jutranjic in hvalnic, kdaj se ima začenjati, 419.
Antipendij (frontale) 368.
Apatija kot duševna bolezen 842.
‚Apostolicae Sedis moderationi', konstitucija Pija IX. gledé pridržajev 583.
Approbatio, potrjenje za spovedovanje, kdo deli 565.
Articulus mortis, kdo takrat smé odvezo dajati 567, 570 in art. m. se prejme popoln odpustek papeževega blagoslova 724, poroka in art. m. 749.
Askeza, pri utrjevanji volje za dobro 123, v moralnih pridigah 177, pripomočki a. 847.
Asil, zavetišče v cerkv. pridvorji 336.
„Asperges", njega namen in obred 796.
Assistentia passiva, župnikova zadostuje za veljavnost zakona 759, kako se izvršuje 767, kaj storiti, če zaročenca celó trpno pomoč župnikovo zametujeta 769.
Avstrijske državne postave: gledé spreobrnjenja ali prestopa 535, ozir civilnih oklicev in civilne poroke 728, 748, 761, gledé ženinov v vojaških letih 734, gledé vojakov 735, ozir domovinske pravice 747, gledé spregleda v zakonskih zadevah, katerega daje c. k. okr. glavarstvo 750, zaradi prestopa iz ene vere v drugo 830, ozir narejanja oporoke 870, gledé prostosti poštnine 881, ozir zakonskega ali nezak. poroda 885, o legitimiranji nezak. otrók 890, gledé kolka 901.

B.

Babice, o čem jih mora duh. pastir učiti; ministr. poduk za-nje 538, se morajo v krstno knjigo same podpisovati 884.
Baldahin, nebo, relikvije svetnikov se ne smejo prenašati pod b., pač pa svetinje Gospodove 397, nebo je strogo ukazano za slovesno prenašanje sv. r. T. ob procesiji 412.
Barve cerkvenih oblačil, katere so, kdaj se rabijo 361, v kateri b. se daje popoludne blagoslov s sv. r. T. 408, drugačna b. ptuje cerkve odločuje mašo 451, b. mašnih oblačil pri votivnih mašah 498, štole pri krščevanji 520, 522, pri spovedovanji 548, pri obhajanji 691, 692,

Digitized by Google

pri delitvi sv. posled. olja 717, pri poročanji 762, pri blažilih 780.
Bazilika in bazilični zlog 318.
Basen, naj pridigar le redko kdaj rabi 96.
„Benedicamus Domino“ v maši, njega pomen in raba 485, v votivni maši 498.
Beneficij, cerkveni naklada dolžnost, opravljati oficij 417, sicer treba povračati 422, b. združen z dolžnostjo maševati 443.
Beneficijat, njegove dolžnosti ozir duhovnih dnevnic 417, 422, ozir maševanja 443.
Berilo, lekcija v sv. maši, nje vsebina 462, bolniku je treba preskrbeti pobožnega b. 866.
Besnost kot duševna bolezen, kaj je 842.
Biniranje, s škofovim dovoljenjem ob nedeljah in zapovedanih praznikih iz važnih razlogov dovoljeno 447, kako ravnati, če se b. godi v različnih cerkvah 448.
Biret, mašnikovo pokrivalo 367.
Birma sv., kako pripravljati katehumene na ta zakrament 267, nje bistveni obred, prejemnik, 541, delivec 542.
Bizantski zidavni zlog 318.
Blago cerkveno prodajati ali kupovati brez dovoljenja apost. sedeža je pod izobčenjem prepovedano 594, na blagu storjeno škodo kako jo popravljati 664.
Blagoglasnost v cerkvenem govorjenji 144.
Blagoslov, z relikvijo 397, s sv. rešnjim Telesom 407, kako se ima dajati 408, b. v sv. maši 486, v poročni maši, kdaj je dopuščen in kdaj ni 495, papeževi blagoslov, kaj je treba o njem vedeti 724, 784, z roko podeljen bl. 783, rečni blagoslovi 789.
Blagoslovljenje: cerkv. oblačil, kdaj se blagoslov izgubi 363, blagoslovljenje sv. posod 372, kadila 379, križevega pota 390, ženinov v poročni maši 495, 763, matere po porodu 540, podob in dr. 780, 783, romarjev, mrličev 785, vode 795.
Blaznica, duhobolniku največja dobrota 844.
Blaznost, kaj je 842.
Blažila, gl. zakramentali.
Blodnomislije in blodnoveličje kot duševna bolezen 842.
Bogočastje, bogoslužje, gl. liturgija.
Bolnik, kdo ga smé spovedati 568, kako z njim ravnati pri spovedi 676, kako gledé sv. popotnice 692, če jo v stanu smrtnega greha zahteva 704, le nevarno b. smé sveto olje prejeti 720, kdaj in kolikrat smé sv. poslednje olje prejeti 721, duhovna skrb za b. 860, kako obiskovati b. 865, če sprejetje sv. zakramentov odlaša 867, če zakramente zametuje 868, b. otrok 875, b. v hitrih boleznih, kako z njim ravnati 877, kako z nezavednim 877.
Botri pri sv. krstu, njih naloga 525, število in lastnosti, 526, b. birmski 542, b. se morajo v krstno knjigo sami podpisovati 884.
Božič, pravica trikrat maševati 446, kakó? 447, slabovidni smejo vot. mašo de Beata na b. le enkrat opravljati 499.
Branje, duh. pastirju potrebno 32, duhovno br. 35, pridigarju pomoček 75, br. krščanskih knjig in časnikov je fari pomoček zveličanja 813.
Bratovščina: podeljuje časih privilegijo altarja 332, je pomoček zveličanja 815, kako se br. kanonično ustanovi 816, kako se udje v njo sprejemajo 818, kako se mora br. voditi 819.
Brevijar, gl. duhovne dnevnice.
Brezverci, ako hoté s katoličanom v zakon stopiti 769.

Digitized by Google

Bursa (theca corporalis) 370, b. okrog malega ciborija 372.

C.

Ceremoniale romanum, C. episcoporum 286.

Cerkev kot sveto poslopje 315, nje zgodovina 315, nje zidave 317, c. farna ima privilegij altarja 332, zidanje cerkve 338, kako zgubi posvečenje in blagoslov 339, kako očistiti oskrunjeno c. 341, 802, onečastenje cerkve 341, skrb za dostojnost in lepoto 342, katero c. imenujemo ptujo, kako je ondi maševati 449, c. je pravi kraj krščevanja 525, spovedovanja 550, kako se c. posvečuje 798, blagoslavlja 801, lepo vravnana c. je pomoček zveličanja 814.

Cerkveno leto, kaj je 297, njega dôbe in kristijanova dolžnost v teh dôbah 298.

Ciborij nad altarjem in njemu v varstvo 322, plašček okrog cib. 370, c. za shrambo sv. rešnjega Telesa 371, blagoslovljenje c. 372, izpostavljenje sv. rešnj. Telesa v cib. 405.

Cingul, pas 365.

„*Communio*“ in „Postcommunio“ v sv. maši 484.

Complex peccati in re turpi, v katerih slučajih do take osebe spovednik nima sodnosti 574, kazen zažugana za prigodek nedopuščenega odvezovanja take osebe 575, 586.

Concubinarius, na smrtni postelji, kako je spovedniku ravnati z njim 704, konkubinati so zadržek zveličanja 808.

Congregatio sacrorum rituum, nje važnost ter nálog, njeni dekreti 289.

„*Credo*“ v maši, nastanek in pomen te molitve 465, cr. v votivnih mašah 497, 499.

Č.

Čas, ob katerem gré opravljati oficij 419, kdaj maševati 445, koliko je časa odmenjenega maševanju 445, č. krščevanja 524, spovedovanja 551, č. omejuje sodnost 572, za koliko č. se nalaga pokora 633, čas obhajanja 694, poročanja 762.

Častniki vojaki, če se ženijo, kdaj jim je dovoljenja treba 735.

Črna maša, v ptuji cerkvi 450, 451, pomen ofertorija v č. m. 467, pogrebna č. m. praesente corpore 500, absente c. pa corpore jam sepulto 501, accepto primo nuntio de obitu alicujus 503, ob 3., 7., 30. dnevu 504, ob pravi in nepravi obletnici 505, vernih duš dan 507, zasebna črna m. 507.

Črtež učni za katehetično podučevanje na ljudskih in meščanskih šolah po Kranjskem 209, č. za novo cerkev 388, za poljske kapele 345.

Češčenje bl. dev. Marije 37, svetinj 394, svet. rešnjega Telesa 404, 408, 412.

Čustvo, naj pridigar vzbuja 114, prijetna in neprijetna čustva 115, kako vzbujati č. 117, kaka č. naj katehet vzbuja in kako 225.

D.

Dalmatika in tunika 367.

Darilo mašno (stipendij) 439, za ljubljansko škofijo določeno 440, velika darila prejemati od redovnikov je pod kaznijo izobčenja prepovedano 583, barantati z mašnimi darovi je pod izobčenjem prepovedano 592, od tako imenovanih pobožnih duš naj mašnik ne sprejema daril 848.

Daritev sv. maše, gl. maša.

Darovanje v sv. maši, nekdaj in sedaj 466, dar. v ožjem smislu 467.

Digitized by Google

Defekt, gl. nedostatek.
Dejanja simbolična v bogočastji 398, stanje, poklekovanje, priklanjanje 399, držanje rók, poljubovanje 401.
Deklamacija, lastnosti dobre d. 146, nje milota 149, živost 152, pogreški 152, vaje v d. 153, d. katehetova 240.
Dekreti S. R. C. 289.
Delegacija za poročanje, gl. prepustilo; kako se sestavi 760, kje se vpiše v mático in shranjuje 895.
Delivec sv. zakramentov sploh, kdo jih veljavno deli 514, kdo vredno 515, kdo radovoljno 516, delivec sv. krsta 536, svete birme 542, sv. pokore 564, sv. rešnj. Telesa 714, sv. posl. olja 723, sv. zakona 730, blažil 779.
Denunciatio calumniosa, kot papežev pridržaj 578, 582.
Devištvo obljubi subdijakon 50.
Dijakon, podelitev dijakonata 50, opravila tega reda 52, d. je izredni delivec sv. krsta 537, sv. rešnj. Telesa 714.
Direktorij škofijski, določuje oficij 418, v katerih slučajih se maševaje odstopa od domačega dir. 450,
Disciplina arcani — tajinstven nauk prve cerkve 201, d. katehetični vzgoji pomoček 277.
Dispozicija grešnikova ali notranja priprava 635, vnanja znamenja d. 637, dvomna znamenja 639, pomanjkanje d. pri ženinih pred poroko 672, dvomna d. pri umirajočih 679.
Dnevnice duhovne, njih namen, zgodovina 415, zgodovina brevijarija 416, dolžnost opravljati duh. dnev. 417, kdo jih mora opravljati 417, kako 419, učinek dobro ali slabo opravljenih d. 421, kdaj jenja dolžnost, opravljati jih 422.
Dogmatični govori, teoretični način 174, praktični 175, apologetična pot braniti dogme in polemična 176.
Dogodek, izredni, naj pridigar porablja pri cerkvenem govoru 86, d. služi v skušenjski dokaz 104, zeló graje vreden d. je predmet svarilni pridigi 178, zamotan d. v spovednici 666.
Dokaz, razodenjski 99, govornik naj pridno rabi dokaze iz sv. pisma 100, dok. iz ustnega izročila 101, iz pameti, kako ga rabiti 102, iz zgodovine in skušnje 103, iz veljave 105, kakšen mora biti d. 107, razni dokazi za katehetični poduk 222.
Dokaznice (listine), katere se zapisujejo v poročno knjigo 894, katere se brez koleka in brezplačilno napravljajo 902.
Dokazovanje, pridigarju potrebno 97, pozitivna in negativna pot dokaz. 98, se ima ravnati po poslušateljih 106, oblika dok. 107, katehetovo dokazovanje 221.
Dolžnost ljubezni v pastirstvu delovati in dolžnost pravice 65, d. stanovališča 67, ob nedeljah in praznikih besedo božjo oznanovati 73, d. naša v cerkvenem letu 298, d. pokopavati ima parochus proprius 350, d. skrbeti za pravo tvarino sv. maše 384, opravljati duhovne dnevnice 417, maševati za ljudstvo 436, zaradi sprejetega stipendija maševati 439, d. mašne ustanove 443, d. sv. zakramente radovoljno deliti 516, spovedovati in se spovedati 551, pokoro opravljati in kakó 562, denunciandi sacerd. sollicit. 578, dolžnosti spovednikove 605, kot učitelj 621, kot zdravnik 627, d. tacih, ki so koga oškodovali 663, d. zakonskih 675, kake d. ima spovednik zaradi pogreškov, pri spovedovanji storjenih 681, d. spovedne molčečnosti 683, prejemanja sv. rešnj. Telesa, koga veže, kdaj, kje 706, če je dolžnost, sv. poslednje olje

Digitized by Google

prejeti 722, naznaniti župniku zakonski zadržek, kdorkoli zanj vé 750, privatno duhovno vodstvo je mašniku d. 823, d. za bolnike skrbeti 861, nekatere izpiske iz mátic napravljati 898.

Dominica, major, minor, vacans 302, fixa, mobilis 303.

Domovališče, mora časih ženin izkazati z domovinskim listom 733, pravo in nepravo, postava gledé domovinske pravice 747.

Društvo, skrivno, pod kaznijo izobčenja prepovedano 589, cerkveno d. 815, katoliško rokodelsko 819, sv. Vincencija 857.

Duhobolni, kateri in kdaj se smejo obhajati 698, bistvo duševne bolezni 841, vrste duhobolnikov 842, kako z njimi ravnati med boleznijo, in če ozdravijo 844.

Duhovnik sam utegne biti čedi zadržek zveličanja 808, obnašanje d. do raznih gosposk 810, d. naj se poslužuje državljanskih pravic 821, mu je koristno nekoliko zdravniškega znanja 865, d. pri pisarniških opravilih 880.

Duševna bolezen, nje bistvo 841, vzroki, razne vrste 842, simptomi nastajajoče d. b. 843.

Dvobojniki in njih podpiralci zapadejo izobčenju 589.

Dvojčeki, gledé krščevanja med težkim porodom 529.

Dvomi: pri delitvi sv. zakramentov sploh 515. pri krščevanji 529, d. o nekem djanstvu in o vrednosti spovedenčevi pri odvezovanji 547, dvomno dejanje in dvomna postava ne storé reservata 529, d. o stanovanji ženinovem 732, ravnanje s tacimi, ki ozir verskih reči d. 826

Dvoratec (diléma) 109.

E.

Edinost, med katehetom in učiteljem 200, se ohrani po latinščini kot bogočastnem jeziku 352, e. med duhovniki v fari 809, med duh. pastirjem in veljavnimi osebami 810.

Eksorcisti, podelitev tega reda, njih dolžnosti 46, 782.

Eksorcizem, gl. zarotovanje.

Embolizem v maši, njega pomen 480.

Enakopadje (isotonija) pri cerkvenem govoru 152.

Enoglasje (monotonija) pri cerkvenem govoru 152.

Epiklesis, v jutrovih mašnih obredih 455, v Rimski liturgiji 468.

Evangelij, iz njega jemlje pridigar uvod 130, ev. pri katehetičnem podučevanji 208, kako učiti evangelije na ljudski šoli 253, ev. v maši, njega pomen 464, zadnji ev. v maši 486.

Execratio altaris 328, cerkve 338.

F.

Fabrike, njih važnost za versko-moralno življenje v fari 812.

Farna maša, kaj je 488.

Férije, njih pomen in razdelitev 303, petek in sobota dneva abstinence 304, kvaterni dnevi ter njih pomen in namen 305.

Figure govorne: inverzija, repeticija, antiteza, korekcija, dubitacija, reticencija, personifikacija 142.

Forme liturgične, bistvene in nebistvene 296.

Formulari, stalni v bogočastji 353, od kod mašni f. jemati v ptuji cerkvi maševaje 452, razdelitev maš po f. 489, f. za votivne maše 490, f. za črne maše 499, glej tudi „obrazec“.

G.

Glas, njega ponaturnost 150, nizki, srednji, visoki pri pridiganji 151, pridigarski — v čem je 152, se ravná po govorskih oblikah 153,

Digitized by Google

po vsebini stavkov 155, s kakim gl. so opravljati razne molitve v maši 486, gl. pri spovedovanji 549, ko se govori umirajočemu 873.

Glasnoba, pri pridigovanji 146, gledé g. je važno pridigarjevo stanje na leci 149, g. pri katehizovanji 240.

„*Gloria*“ v sv. maši, njega pomen in začetek 460, gl. v votivnih mašah 497.

Glušec, pri spovedi 560, 677, ni veljavna priča oporoke 871.

Godba v cerkvi, in glasbini instrumenti 357.

Gorečnost, duh. pastirju potrebna 16, kakšna mora biti 18, je duša cerkvenemu govorništvu 74, g. in gorkote pridigarju treba 118, 152, katehetu 199, spovedniku potrebna g. 607, duh. pastirja mora voditi g. pri obiskovanji bolnikov 861.

Gosposke svetne, kako je gledé njih duh. pastirju ravnati 810, katere izpiske iz matrik jim je treba pošiljati 898.

Gotski ali nemški zidavni zlog 318.

Govor, beseda, nje važnost in kako si lepo b. pridobiti 146, milota 149, živost g. 152, kak naj je katehetov g. 240.

Govornik cerkveni, njemu pomočki 74, sloveči cerkv. govorniki 79–81, o čem naj govori 82, o čem ne 86, mora pojasnovati 89, dokazovati 97, zavračati 110, srca pridobivati 114, voljo nagibati 118, njemu potrebne lastnosti 145, o besedi, govorjenji njegovem 138, o g. ponaši 158, kako se mu je pripravljati v obče 164, kako na posamezne pridige 166.

Govorništvo cerkveno, njega namen, važnost, potreba 72, njega zgodovina 78, njemu predmet 82.

Graduale, gredne molitve, v maši, njih oblika nekdaj in sedaj 463.

Greh, kdaj postane pridržan 598, pri spovedi treba poizvedati število, vrsto velikih grehov 613, nekatere okoliščine 614, greh za katerega spovednik vé iz zunaj spovedi 615, greh opuščenja 617, po grehih se ima odbirati pokora 631, greh iz navade 659, materijalna in formalna povrnitev v greh 660, kako smé mašnik iz spovedi znani greh zunaj spovedi porabiti 687, tudi sveto poslednje olje odpušča časih smrtne grehe 715, greh ni razdiraven zakonski zadržek 729.

Grešnik očitni, ne smé puščen biti k sv. obhajilu, kdo velja za očitnega gr. 702, če je na smrtni postelji 703, če hoče poročen biti 729, kdaj se mu odreka cerkveni pokop 787, kako si za spreobrnjenje gr. prizadevati v zasebnem podučevanji 845.

Grob, kot jamica v altarji za svetinje 327, če se vlomi ta grobek 328, kraj za grobe mrličev 347, zališanje gr. 348.

H.

Halucinacije, čutna mamila, kaj so 842.

Himne, hvalne pesmi 355.

Hipohondrija, kaj je 838, kako ravnati s h. človekom 839.

Histerija, kaj je in katere opreznosti je treba pri h. osebah 862.

Hišica sv. rešnjega Telesa gl. tabernakelj.

Homiletika, kaj je, razdelitev 77. splošnja h. 82, posebna 173.

Homilija, nje nastanek 79, zbirka h. ali homilijarij 80, prednosti h. 183, prosta ali mala h. 185, visoka ali vélika 186.

Hostije, kakšne morajo biti in kako jih shranjevati 382, koliko stare smejo biti ob posvečevanji 697, kaj storiti, če bolnik sv. hostijo izbljuje, ali če umrje, ko jo še v ustih ima 700.

Digitized by Google

Humeral, namen in pomen tega liturg. oblačila 364.

I.

Igre, pobožne v srednjem veku 203.
Iluzije, kot duševna bolezen 842.
Imé, ki se otroku dá pri krstu, kar je o tem treba vedeti 520, pod cerkveno kaznijo se ne smé poizvedati pri spovedi i. sogrešnika 587, spovednik mora skrb imeti za dobro ime spokornikovo 633, i. ženinov 732, slovanska rodovinska imena, kako jih je zapisovati v farne mátice 884, i. nezakonske matere, kako se vpiše v krstno knjigo 887, kako i. nezak. očeta 888.
Inclinatio capitis, corporis 399.
Inorek, alegorija 95.
Inostranci, ako se za zakon oglasijo, kako ravnati z njimi 736, nekaterim inostrancem je treba izpiske iz mátic brezplačilno napravljati za uradno porabo 902.
Instrukcija, Klemena XI. ozir 40urinega slovesnega izpostavljenja sv. rešnj. Telesa 406, za ravnanje v zakonskih zadevah 732, 853.
„Introibo“, začetna mašna antifona, nje pomen 458.
Irregulariteta, gl. nepravilnost.
„Ite, missa est“ v maši, njega pomen, kdaj se rabi 485, v votivnih mašah 498.
Izceljenje v korenini, kako se v spovednici izvršuje 772, 773.
Izgled, lep, je dolžan dajati duhovni pastir 15, dobri pridigarji so govorniku i. 76, izgledi dobro služijo pridigarju 93, pri nagibanji volje 123, i. kot uvod pridigi 130, izgl. svetnikov predmet cerkv. govoru 191, duhovnikovi slabi izgl. so čedi zadržek zveličanja 808, če veljavna oseba v fari daje sl. izgl. 811.
Izobčenec po imenu (excom. vitandus), za njega se ne smé maševati 433, kdaj mu gré cerkveni pokop odrekati 787.
Izobčenje, stori mašniku sveta opravila nedopuščena, ali celó neveljavna 65, izobč. ga zadene, kdor z mašnimi darili uganja dobičkarijo 442, tudi tacega, ki bi odvezal deležnika in re turpi 575, izob. sv. očetu speciali modo pridržana 584, simpliciter pridržana 587, škofom pridržana 593, nikomur pridržana 594, malega izobčenja ni več 595.
Izobraževanje znanstveno duh. pastirja 31, ascetično 34, praktično 39, pridigarjevo i. 75.
Izpiski iz farnih mátic, katere mora duh. pastir pošiljati raznim uradnijam 898, ki jih napravlja brez koleka in brezplačno 902.
Izpostavljanje svetinj, 396, sv. rešnj. Telesa: kolikero je in kdaj je dovoljeno 404, kako se ima goditi izpost. sv. rešnj. Telesa 406, izpost. ob predpustnem času 409.
Izpraševanje vesti vsakdanje, mašniku potrebno 36, izpraševanje učencev, kako naj se godi 230, velikonočno izpraš. 552, ženinov in nevest, kako izvrševati 731.

J.

Jetniki, skrb sv. cerkve za nje 857, jetniki v preiskavi, k smrti obsojeni 858.
Jezik, v pridigi, mora biti pravilen, čist, določen 140, prisrčen 141, živ, krepak, jedern 142, blagoglasen in živahen 150, katehetov j. naj je otroškemu podoben 237, cerkveni ali liturgični 351.
Jud, kako ga podučevati za sprejem v katoliško cerkev 828, krst doraslega juda 830, krst judovskega otroka 533.

Digitized by Google

„Judica“, psalm v sv. maši 458.
Jurisdictio, glej oblast duhovna ali sodnost.

K.

Kadilnica in čolnič 374.
Kadilo (thus), njega zgodovina, pomen in lastnosti 378.
Kajenje, incenz, sv. rešnjega Telesa pred in po blagoslovu 408, pri slovesni maši 459, 468, 488, pri slovesnih blažilih 781.
Kamen temeljni za novo cerkev, kako se vklada in posvečuje 797.
Kanon v sv. maši, njega starost, razdelitev in razlaganje posameznih delov 471.
Kapele, javne in njih pravice 343, zasebne in kakšne imajo biti 344, poljske k. in skrb za-nje 345, zasebne k. in pravica, v njih maševati 449, kaki mašni formular se jemlje v privatni k. 452.
Karivne pridige, kdaj in kako se napravljajo 178.
Katehet in njegova služba; katehetika 196, važnost katehetične službe 197, težave in pomočki katehetu 198, kako se mora na posamezne učne ure pripravljati 238, kako mora učiti na dolnji skupini 243, kako na gornji 246, kako učence vaditi pobožnega življenja 258, kako jih učiti prav moliti 262, pri sv. maši biti 263, se spovedovati 271, sveto obhajilo prejemati 274.
Katehetični govori, krščanski nauki 187, kat. podučevanje 206, 215, kat. šole 202, učila 203, slovstvo 204, k. pripravljanje 238, vzgoja 257.
Katehizem Rimski, 203, Kanizijev, Belarminov, Saganski, Overbergov, Deharbov 204, ljubljanski diecez. k. in kako ga rabiti 207, kat. in zgodbe sv. pisma v ponaturni zvezi 242, k. na doljni skupini 245, na gornji skupini 248.
Katehumeni, njih sprejem in podučevanje 200, za-nje se smé maševati 434, kako odraščene k. za sv. krst pripravljati 828.
Kazen, pri katehetičnem podučevanji 280, k. za neopravljene duh. dnevnice je povračilo 422, poznanje cerkvene k. je potrebno k papeževemu reservatu, a ne k škofovskemu 600, od vseh cerkvenih k. smé mašnik v smrtni nevarnosti odvezovati 602, kako z jetniki ravnati, katere zadene smrtna k. 859.
Kazula, zgodovina in pomen 366.
Kelih, cerkvena določila o njem, njega posvečenje in oskrunjenje 370, kako se osnaži ob biniranji v različnih cerkvah 448.
Krst sv., njega bistveni obred 517, nebistveni 519, kdaj se pogojno delí 528, kdaj se s pogojem ponovi 529, dušno pripravljanje na sv. k. 532, k. otrok nekrščanskih starišev 533, krivoverskih starišev 534, njega delivec 536, privatni k., kdo ga smé deliti 537, k. proselitu podeljen 830, pogojno podeljen konvertitu 833.
Krstni kamen, cerkvena določila o njem 334, 525.
Krstna knjiga, kako jo spisovati 885, izpiski iz nje 898.
Krstna voda 517, kako se posvečuje 793.
Krstni list, treba ga je zahtevati od ptujih ženinov in nevest 733, ga priložiti, kedar se prosi pozakonitve otroka po smrti enega njegovih roditeljev 892, k. l. za pozakonjene otroke 898, kdaj se napravi brez koleka in brezplačilno 902.
Kesanje, kakšno mora biti pri spovedi 554, kako spoznati resničnost k. 617, kako v spovedencih

Digitized by Google

vzbujati k. 624, navadna in nenavadna znamenja k. 637, če bolnik pred nezavednostjo ni kazal k. 679.

Knjige liturgične 286, čitanje po heretikih in odpadnikih spisanih knjig, v katerih se krivoverstvo zagovarja, je pod izobčenjem prepovedano 585, k. de rebus sacris tractantes se ne smejo brez škofovega dovoljenja tiskati 594, k. za spovednika 606, dobre knjige je treba v fari razširjati 813, katere knjige mora župnik spisovati 880.

Kolek, je potreben vsem izpiskom iz mátic, če se napravljajo za privatno rabo 901, kateri izpiski se napravljajo brez koleka 902.

Kolekta, zbirna molitev, v maši, nje pomen, število in oblika 461.

Konec, v pridigi, kakšen naj je 135, v sv. maši, po sedanjem obredu 487.

Konferencije pastoralne 40.

Konventna maša, kje se ima opravljati 438, 488, če kdo v ptuji cerkvi opravlja k. m., se mora ravnati po direktoriji ondotne cerkve 450.

Konvertit, kako ga podučevati za sprejem v katol. cerkev 831, kako ga v sv. cerkev sprejeti 832.

Koral, cerkveno petje 356.

Korporal, telesnik 369, se mora razgrniti med obhajanjem 691.

Kraj pokopa, dorasli katoličan si ga smé sam voliti 350, kje opravljati duh. dnevnice 421, kje pro populo maševati 437, kraj maševanja 449, krščevanja 525, spovedovanja 550, kraj skrči jurisdikcijo 571, kraj obhajanja 695, poročanja 758.

Kraniotomija, kaj o tej operaciji cerkev uči 878.

Krivoverci, za njih spreobrnjenje se smé privatno maševati 433, zapadejo izobčenju 584, odreka se jim cerkv. pokop 788, o njih spreobrnitvi 831.

Križma, posodica za sv. k. 373, se napravlja pri posvečevanji olja s primešanjem balsama 385, se rabi pri sv. krstu 523, pri sv. birmi 541, pri posvečevanji krstne vode 794, altarja in cerkve 800, zvonov 803.

Križmale, doljni altarni prt 368.

Križ in razpelo, ki mora na vsacem altarji biti 387, k. se stori nad vodo pri darovanji v sv. maši, 467, v kanonu 472, 474, 475, 478, blagoslovljenje k. 780.

Križevi pot, njega začetek 388, kje se smé napraviti, kaj je k temu treba 389, se mora blagosloviti 390, kako zgubi odpustek, kako ga je treba obiskovati 391, namestilo pravilno postavljenega kr. p. 392, kakšen mora biti križ z odpustki kr. p. 393.

Kruh, kot tvarina pri sv. maši, zakaj ga cerkev rabi 381, zakaj nekvašen 382, kdaj je kr. veljavna, kdaj neveljavna tvarina; kdaj smé mašnik latinskega obreda rabiti prekvašen kruh 424.

Kužne bolezni, kako takrat ravnati pri obiskovanji bolnikov 863.

Kvaterni dnevi, njih začetek, pomen in namen 305.

„Kyrie eleison“ v sv. maši 460.

L.

Ladja cerkve, nje pomen in namen 334, maševanje na ladijah 449.

Lastnosti: duh. pastirja 9, pridižnega sloga: slovniške, govorske 140, lepoznanske 143, l. pridigarjeve 145, l. dobre deklamacije 146, ponaše 159, katehetove last. 199, l. liturgičnega petja 356, krstnih botrov 526, birmskih 542, lastn. kesanja 554, zakramentalne spovedi 557, spovednikove 605, l.

Digitized by Google

vprašanja pri spovedi 619, l. pokore 630.
Latinščina, neznana, provzroči nepravilnost 26, zakaj je l. liturgični jezik 352.
Laž pri spovedi 557.
Legitimatio per subsequens matrimonium 890.
Lektorji, podelitev tega reda, njih opravila 45, 463.
List, krstni 733, 898, mrtvaški, časih zaročencu potreben 733, domovinski 747, mrliški ogledni l. 887.
Litanije, katere so dopuščene za javno in katere za privatno pobožnost 403, litaniae majores, minores 411.
Liturgične pridige, njih korist 181, kako jih napravljati 182; liturg. knjige 286, pravila 288, običaji 290, slovstvo 291, l. forme 294, prostori 315, l. ali sveti jezik 351, petje 356, posode 370, liturgična sv. opravila vkupna in za posameznike 402, posebnosti vzhodnega in zahodnega mašnega obreda 454.
Liturgija, nje važnost 284, zgodovina lit. 285, nje namen 293, razvoj mašne l. 454, l. vzhodne cerkve 455, zahodne cerkve 456.
Liturgika, je potreben del katehetičnega podučevanja 208, kaj je l., duhovniku potrebna veda 284, od kod zajema svoja pravila 285, nje razdelitev 291, nje slovstvo 291, posebna l. 402.
Ljubezen, glavni motiv za pridobivanje volje, ljubezen do Boga 121, do bližnjega 122, do samega sebe 122, l. spovedniku potrebna 608, med duhovnimi pastirji 809, do ubožcev 855.
Ljudske pobožnosti, javne 402, litanije, rožnivenec 403, Šmarnice, izpostavljanje sv. R. T. 404, procesije 410.
Ločitev zakonskih od mize in od postelje, kdaj jo cerkev dovoljuje 853, kako župniku ravnati, če tožba na ločitev nastane 854.
Lomljenje in mešanje konsekriranih darov v sv. maši, pomen tega obreda 481.
Luč, nje pomen v liturgiji 375, po koliko jih ima goreti med sv. mašo 376, pred sv. rešnj. Telesom 376, 406, tvarina luči 377, l. pred svetinjami 396, med spovedovanjem ob temi 553, pri izvrševanji blažil 781.

M.

Majolčice za vino in vodo pri sveti maši 374.
Manipelj, njega začetek in raba 365.
Marija, njeno češčenje duh. pastirju potrebno 37, pridige v njeno čast 190, votivna maša o blaž. devici Mariji 494, 498.
Maša, kako učiti katehumene, vdeleževati se sv. m. 263, m. za pridobitev odpustka 330, smé biti vsak dan v javni kapeli 343, a ne v privatni 345, luči med sv. m. 376, maša pred izpostavljenim sv. rešnj. Telesom 407, 409, ob procesiji križevi teden 413, pred procesijo sv. rešnj. Telesa 413; imé „missa“ 423, tvarina in slovilo za daritev sv. m. pa namera mašnikova 424, 425, kaj je treba, da se vredno opravlja sv. m., nedostatki pri m. 426, če mašnik po konsekriranji nagloma zboli 428, kdaj se m. smé pretrgati, kdaj prenehati 429, sad sv. maše, glavni in postranski 430, kateri sad je odvisen od volje mašnikove 432, za koga se ne smé maševati 433, za mrtve nekatoličane se nikoli ne smé maševati 434, dolžnost maševati 435, konventna m. 438, vstanovljena 443, čas maševanja 445, dvakratno maševanje 447, kraj maševanja 449,

Digitized by Google

sv. m. v ptuji cerkvi 450, nje razni obredi 455, m. podučevancev (katehumenov) 458, vernikov 465, slovesna, peta, tiha, farna m. 488, votivne 489, Rorate 494, pro sponsis 495, de Titulari 496, nepriviligirane vot. m. 496, razne črne maše 499, kako obhajati med sv. m. 490, m. ob poroki s slovesnim blagoslovom za ženine 763.

Mašnik, podelitev mašništva 53, kako po altarjevi privilegiji zadobi popoln odpustek 329, kdaj smé mašo nedokončano pustiti 428, in kdaj netešč maševati 429, kako je od mašnika zavisna postranska korist sv. maše 431, za katere smé maševati in za katere ne 432, kolikrat mora maševati 435, kolikrat na dan 446, kako mu ravnati, če isti dan večkrat mašuje 447, če v ptuji cerkvi sv. daritev želi opraviti, na kaj mu je gledati 449, m. slaboviden ali slep dobi pripuščenje, maševati de Beata 498, vsak mašnik smé v smrtni nevarnosti odvezo dajati 567, m. ki zakon sklene, zapade izobčenju 593, v smrtni nevarnosti smé vsak m. od vseh pridržajev in kazni veljavno odvezati 602, kdaj smé skrivaj nositi sv. popotnico 693, kolikrat mora obnoviti sv. hostije, 696, kolikrat naj pušča k sv. obhajilu 711, kako naj podučuje ženine 743, katere zakramentale smé deliti 780, komu naj odreka cerkveni pokop 787, kako naj vodi bratovščine 819.

Mati, nezakonska, kako se vpiše v krstno knjigo 887.

Mátice, matrike, za spreobrnjence 834, kaj so župnijske mátice, njih začetek in važnost 880, pravila za njih spisovanje 883, izpiski iz m. 898.

Mažiljenje, mašnikovih rok 55, škofa vrh glave 59, krščenca 522, 523, pri sv. posl. olji 718, pri posvečevanji altarja 799.

Melanholija, kaj je 839, 842.

Memento, gl. spomin.

Memoriale rituum 287.

Menza, plošča altarjeva, kakšna bodi 326, kdaj zgubi posvečenje 328, kako se mazili pri posvečevanji altarja 800.

Mrlič, kje ga pokopati, k prepeljavanju m. je treba dovoljenja gosposkinega 350, cerkveni blagoslov m. 785, katerim se odreka ta blagoslov 787, ako se m. pokoplje na ptujem pokopališči, kje se zapiše v mrtvaško knjigo 896.

Metoda katehetičnega podučevanja, akroamatična 228, heuristična 229, monologična 232, m. pri nižem oddelku učencev 243, pri višem 246, pri dopolnivnem verskem poduku 253.

Miloščina kot pokora 629, kakšna naj je m. pri oskrbi ubožcev 856.

Milota v slovesnem govorjenji 149.

Misal rimski 457.

Misijon ljudski, važen pomoček zveličanja za faro 820.

Mlačnost duh. pastirja 17, 808, ml. in mrzlote se je pridigarju varovati 114, m. mašnikova zmanjšuje postranski sad sv. maše 431.

Mladeniči, pri spovedi, kako z njimi ravnati 669, ako se ženijo v vojaških letih 734, ako umrje m., v ptuji fari rojen 899.

Modrost in previdnost, v življenji duh. pastirja 23, pri zavračanji ugovorov 112, ste spovedniku potrebni 606, in duh. pastirju, kedar izvé, da je bil kak zakon neveljavno sklenjen 770, pri obiskovanji bolnikov 862.

Molčečnost spovedna, kdaj začne vezati, koga veže 684, kaj obsega 685, kako se prelomi 686.

Molitev: mašniku potrebna 34, pridigarjeva 77, pred pridigo 171,

Digitized by Google

molitve v šoli 209, 244, 256, kako v šoli moliti učiti 262, m. med sv. mašo pri katehumenih 265, štirideseturna m. pred sv. rešnjim Telesom 408, m. urina ali brevijar 414, nastopna 458. zbirna (kolekta) 461, tiha (secreta) 470, obhajilna in poobhajilna 484, po tihi maši 487, m. kot pokora 630.

Monomanija, kaj je 842.

Monstranca, kakšna mora biti 373, v nji se izpostavlja sv. rešnj. Telo 404, 409, se ima rabiti pri procesiji sv. rešnj. Telesa 412.

Moralni govori, njih teoretično, praktično in asketično obdelovanje 177, slog v njih 178, učence učiti verskomoralnega življenja, notranjega 258, vnanjega 260, kaj moralno stanje v fari shujšuje 806, misijon je izredni pripomoček, moralno sprideno duhovnijo poboljšati 820.

Motila med pridiganjem 172.

Mutec, pri spovedi 560, 677, kako je z njim ravnati ozir sv. obhajila 698, ni veljavna priča oporoke 871.

N.

Načrt pridižni 135, kako ga sestaviti 167, n. za novo cerkev je treba škofu predložiti 338, n. za poljsko kapelo 345.

Nadaljevanje maše po drugem mašniku 428.

Nagib, motiv, za pridobivanje volje je pridigarju v prvi vrsti ljubezen 121, tudi zgledi 123, 226, kes mora izvirati iz čeznaturnega n. 554, treba je izvedeti n., kedar se za sprejem v katoliško cerkev oglasi spreobrnjenec 828, 831.

Naglašanje, besedno in govorsko na leci 148.

Nagon versko-moralen, simpatetičen in lastnega blagra je velike važnosti pridigarju pri nagibanji volje 120.

Nalika, analogija, govorniku pripomoček dokazovanja 108.

Namera (intentio), pri duh. dnevnicah 320, pri sv. maši naj je dejanjska ali vsaj vplivajoča 425, n. za naklonitev srednjega sadu sv. maše je zadostna tudi le stalna (habitualis) 432, kake je treba prejemalcu sv. zakramentov sploh 513, kake delivcu 514, n. pri krščevanji doraslih 532, pri odvezovanji 546, kriva tožba de sollicit. iz hudobne namere 582, iz katere n. gré spovedniku vpraševati 618, sv. poslednje olje se delí z interpretativno n. 719, n. pri zakramentu sv. zakona 726.

Napad na duhovnika, ali njega dejanjska razžalitev, je pod kaznijo izobčenja prepovedana 588.

Napake, med opravljanjem duh. dnevnic 418, pri sveti maši 427, pri spovedovanji 608, kako popravljati pri spovedovanji storjene n. 681, n. pri ravnanji z duhobolniki 845.

Návod, indukcija, govorniku pripomoček dokazovanja 108.

Nedelje, njih pomen in razdelitev 302, nakladajo župniku dolžnost, za duhovnijane maševati 436, vse privatne votivne maše so ob nedeljah prepovedane 496, enako tudi privatne črne 508, „Asperges“ ob n. 796.

Nedostatki pri sv. maši 426.

Nepravilnosti zavoljo pogreškov 26, zavoljo pregreh 28, sv. opravila zaradi n. nedopuščena 65, nepr. prost mora biti mašnik 426.

Netešč, sme časih duhovnik maševati 429, kdo je n. gledé prejemanja sv. rešnj. Telesa 705, tudi n. smé prejeti sv. popotnico 708.

Nevednost, izgovarja papežev reservat, a ne škofovskega 600, n. v spovednici 621, pri ženinih, kaj jih učiti 744, n. ljudstva je za-

Digitized by Google

držek žveličanja 806, ravnanje z nevednimi zunaj spovedi 825.
Nevernik, kako z njim ravnati v zasebnem pastirstvu 810.
Nevesta vdova, če se pred šestimi meseci po moževi smrti hoče poročiti 742, ako je samska nevesta noseča, če jemlje vojaka v dejanjski službi, kaj je takrat treba 743, n., ki hoče mešan zakon skleniti 794.
Nezmožnost, fizična in moralna opravljati duh. dnevnice 422, fizična in moralna n. nadaljevati sv. mašo 428, umstvena n. se popolno spovedovati, telesna 560, moralna 561, n. za prejemanje sv. obhajila 698, 701.
Nezavedni ter zmešani, če se smejo obhajati 698, smejo sv. poslednje olje prejeti 719, ravnanje z nezavednimi bolniki 877.
Noč, za spovedovanje nedopuščen čas 553, redno tudi za obhajanje 695.

O.

Obhajilo, prvo 274, o. se smé v javni kapeli deliti, kakor v cerkvi 344, v privatni k. le z dovoljenjem škofovim 345, obhajilo med sveto mašo 484, 690, ločeno od sv. maše 691, na domu 693, kdaj se smé deliti sv. obhajilo 694, kje 695, kdaj se bolnemu zaradi bljuvanja ali kašlja ne smé deliti 700, očitnim grešnikom se ne smé deliti 702, se mora prejemati o velikonočn. času 706, v smrtni nevarnosti 708, pogostno obhajilo je cerkev vsaki čas priporočala 709, pravila za dovoljevanje pogostnega obhajila 710, vsakdanje obhajilo 713, obhajilo bolnemu otroku 876.
Običaj liturgičen (consuetudo), kdaj je zakonit, secundum, praeter, contra legem 290, sv. običaji 296.
Obiskovanje sv. rešnjega Telesa 37, jetnikov 857, bolnikov 865.
Oblačila škofovska 60, 367, liturgična, njih zgodovina, pomen, tvarina 359, oblika cerkvenega oblačila 360, njih barve 361, 408, blagoslovljenje 363, belo oblačilo pri krstu 523.
Oblast duhovna ali sodnost, redna 62, prepuščena 63, skrčena in zgubljena 64, obl. zakonodavna v liturgičnih rečeh je apostoljski sedež 290, sodnost spovedna, kdo ima redno 566, kdo prepuščeno 567, kako ugasne 569, kdaj jo cerkev nadomestuje 570, skrčena spovedna oblast 571.
Obletnice po rajnih kolikere so, in katere dni se smejo opravljati kot črne maše 505.
Oblika katehetičnega podučevanja 217, 228, o. bogočastja, kaj je, nje potreba 294, kolikera je 295, o. liturg. oblačilom 360.
Obljuba krstna 522, obl. odveze 638, prihodnjega zakona 730.
Obrazec, služi v razjasnovanje konkretnih pojmov katehumenom 218, mašni o. je jemati iz Rimskega misala, ako je v ptuji cerkvi vzeti mašo svetnika, ki ima ondi lastni mašni formulur 452, obrazec za votivne maše 490, za črne maše 499, obrazec za delegacijo 760, za pogodbo pri mešanem zakonu 764, za izceljenje v korenini 772, za podelitev spregleda v svaštvu, izvirajočem iz grešnega združenja 777, za blagoslov novomašnikovi 783, za vesoljno odvezo III. rednikom sv. Frančiška 784, za krstno spričevalo 898.
Obred v liturgičnem smislu, kaj je 296, o. pri opravljanji oficija 415, mašni obred po stipendiji določen 441, katerega o. naj se drži duhovnik v ptuji cerkvi mašujoč 453, mašni obred vzhodne cerkve 455, zahodne cerkve 456, razlaganje rimskega mašnega o. 458, o. vo-

Digitized by Google

tivnih maš, slovesnih in zasebnih 497, črnih maš 508, o. sv. krsta 519, sv. pokore 548, zakramenta sv. rešnj. Telesa 690, sv. poslednjega olja 717, sv. zakona 762, pri deljenji zakramentalov 780, pri pokopavanji mrličev 785, obred za kropljenje ljudstva z blagoslovljeno vodo ob nedeljah 796, za sprejem konvertita v sv. cerkev 833.

Obrednik, gl. Rituale.

Obredoslovje, gl. liturgika.

Obsédenje, kako ravnati, ako se v duhovniji govori o obsedenji 841.

Oče, mora dovoliti v poroko nedoletnega svojega sina ali hčere 739, nezakonski oče, kdaj in kako se zapiše v krstno knjigo 888.

Očenaš v sv. maši in z njim združen embolizem 480.

Odbor za sv. obrede, gl. Congregatio sacrorum rituum.

Odgovor, kako katehetu ravnati pri raznih odg. učencev 234.

Odlog odveze: doklej je odložiti 641, kako ravnati, ko grešnik po odl. zopet pride 643.

Odpadniki, zapadejo izobčenju 584, odreka se jim cerkv. pokop 788.

Odpustek, popoln, za duše v vicah, ki je dobiti po privilegiji altarja 329, kako se zgubi ta privilegija 333, odpustek križevega pota 388, kdaj se zgubi 391, ob 40urni pobožnosti 409, 410, oznanovati o. iz časnega dobička je pod izobčenjem prepovedano 592, zadobivanje odp. pri bratovščinah 817.

Odrešenje, se nadaljuje po sv. cerkvi 2, 283, 293.

Odveza, neposrednje in posrednje podeljena 543, odveza od cerkvenih kazni 544, se mora izrekovati nad vsaj moralno pričujočim 546, kdaj pogojna o. veljá ter je dopuščena 547, kaj je treba za veljavno in kaj za vredno odvezo 554, odveza v smrtni nevarnosti 567, v ptuji duhovniji in škofiji 568, kdaj je neveljavna ali le nedopuščena 570, naravnostna odv. od nepridržanih grehov 600, nenaravnostna 603, kako je z odv., ako spovednik za kak spovedenčev greh vé od drugod, pa se ga ta ne obtoži 615, odveza se podeljuje sposobnim in vrednim 636, kdaj se odloži 638, kdaj se odreče 639, kako se odloži in odreče 640, kdaj se podeljuje priložnostnim grešnikom 655, kdaj grešnikom iz navade 661, kdaj povračljivim 662, kdaj tacim, ki so bližnjega oškodovali 666, odveza pri otroških spovedih 668, pri nezavednih bolnikih 678, 878, če je spovednik pozabil dati odvezo 682, vesoljna odveza za tretjerednike sv. Frančiška 784, odveza „ab haeresi“ 832, večkratna odveza umirajočemu 866.

Ofertorij v sv. maši, razlaganje of. črne maše 467.

Oficij, gl. dnevnice duhovne.

Ogenj, njega posvečevanje 792.

Oklici, kje se morajo goditi 747, kdo vojake oklicuje 748, spregled okl., razlogi zanj 749, kako dolžnost ima tisti, ki oklice sliši 750.

Oklicna knjiga 746, 880.

Oklicni list 742, stroga dolžnost je župniku, da zahteva ok. l. 751.

Okoliščine grehov, katere treba spovedniku poizvedati 559, 614.

Okrevavci, kako naj z njimi ravná duh. pastir 875,

Olje sv., kje se ima shraniti 373, oljkino olje za večno luč 377, razna raba olja v bogočastji 384, kaj storiti z ostalim blagoslovljenim oljem 386, primešanje sv. olja v krstno vodo 517, sv. poslednje olje, kako se deli 719, komu se mora sv. poslednje olje odrekati 721, kako se olje posvečuje 791.

Omejitev praznikov po Urbanu VIII. 310, o. spovedne pravice 771.

Digitized by Google

Onečastenje sv. kraja (profanatio), kako se zgodi in kaj je takrat storiti 339, ako se ni onečastenja bati, smé se nekaterim duhobolnim sv. rešnj. Telo podeliti 699.
Operacije kirurgične, ako so za ohranitev življenja potrebne, če naj jih duhovnik priporočuje bolniku 879.
Oporoka, časih je treba bolnika opomniti, da naredi oporoko 869, in kako 871.
Opresen kruh, zakaj se ga latinska cerkev poslužuje pri sv. maši 382.
Oracije v slovesni in zasebni votivni maši 497, v slabovidnim dovoljeni maši de Beata 499, or. v črnih mašah 508.
Osebe, katere veže spovedna molčečnost 684, važne osebe v fari 808, kako se obnašati do gosposkinih oseb 810, histerične 862, ki oporoko delajo 871.
Oskrba, ubogih je duh. pastirju dolžnost 855, kakšna naj bi bila 856, o. ubogih bolnikov 865, bolnih otrók 875, o. cerkvenega premoženja 880.
Oskrunjenje cerkve in pokopališča, kdaj nastopi 339, kaj storiti v tem slučaji 340, o. pokopališča 349.
Osmine, njih začetek in namen 300, oktave s privilegijo in brez nje 301, ob katerih niso dovoljene neprivil. (privatne) votivne maše 496.
Osnova, gl. načrt.
Ostijarci, podelitev tega reda, njih opravila 44.
Otroci, judovski in njih krščevanje 533, otroci pri spovedi, kako z njimi ravnati 667, kaj o otrocih velja gledé sv. obhajila 698, otroci še ne 14 let stari, naj se prepogostno ne puščajo k sv. obhajilu 711, kateri smejo prejeti sv. poslednje olje 719, kako otroke pokopavati 786, kako z bolnimi o. ravnati 875, mrtvorojeni otroci, v katero mático so vpisati 885, kateri otroci veljajo za zakonske in kateri ne 885, iz civilnega zakona otroci, kako se vpišejo v krstno knjigo 887, kako se pozakonijo nezakonski otroci 889, 892.
Ovržba ali negativno dokazovanje 110, 224.

P.

Pačenje voska 378, kadila 380, vina in moke 383, olivinega olja 385.
Pala, kakšna mora biti 369.
Parenežа (ekshorta), kaj je in kakšna ima biti 183.
Pastir duhovni, kdo smé biti, zmožnosti in lastnosti njegove 9, ljudstvu učitelj 12, 70, se mora voditi dati pravičnosti, zmernosti, srčnosti, modrosti 18—23, njega izobraževanje 31, mora biti od cerkve poslan 62, njega redna oblast 62, prepuščena 63, mora bivati pri čedi 67, ima skrbeti za pravo vino in moko k sv. maši 383, kaj mu je storiti, če se zaročenec brani k spovedi iti 727, če hoče mešani zakon skleniti 763, če še-le po sklenjenem zakonu najde razdiraven zadržek 770, obiskovaje bolnike 865, njegova pisarniška opravila 880.
Pastirstvo duhovno kaj je, njega namen in važnost 2, od kod jemlje pravila, njega razdelitev in zgodovina 3—5, privatno duhovno pastirstvo 823.
Pastoralna didaktika, kaj je, nje razdelitev 71.
Patena, kakšna mora biti 371.
Patron dežele, škofije, stolnice, farne cerkve — kako ga praznovati 313.
„*Pax*“, poljub miru v sv. maši 482.
Pazljivost, kako jo ohraniti med katehetičnim podučevanjem 241, med sv. mašo 265,
Pepel, njega pomen in raba v bogočastji 380, posvečevanje p. 791.

Digitized by Google

Perikope, njih začetek, one odločujejo pridigi predmet 85, 166.
Prtovi altarni (tobaleae) 367.
Pesmi, pri katehetičnem podučevanji 209, 256, duhovne v domačem jeziku, cerkvena pesmarica 355.
Pisarina, za družinsko pôlo 900, za druge izpiske iz mátic 901, katere listine se napravljajo brez pisarine 902.
Plaščck okrog ciborija 377.
Ples, je mnogokrat zadržek zveličanja, kako ravnati ozir p. 807.
Pluvijal 366, je strogo ukazan za procesijo sv. rešnj. Telesa 412.
Pobotnice dosluženccv, uradniških vdov, kako jih podpisovati 899.
Pobožnost: duh. pastirju potrebna 14, govornikova 74, vnanja med sveto mašo 264, notranja 265, med oficijem 420, p. srca je potrebna priprava na sv. obhajilo 705, ravnanje s tako imenovanimi pobožnimi dušami 846.
Podoba v govorniškem smislu, nje važnost, lastnosti 94, podobe kot katehetično učilo 203, služi v razjasnovanje konkretnih pojmov 218, p. kot slike in kipi so velicega pomena v bogočastji, kakšne morajo biti, se smejo kronati 386, 387.
Podučevati, kako treba katehetu v obče 215, kako pri doljni skupini učencev 243, kako pri gornji 246, katehumene p., kako pri sv. maši biti 263, p. za zakr. sv. birme 267, za spoved 269, za prvo sv. obhajilo 274, kako v spovednici p. 621, kako ženine 743, kako bolnike 865.
Poezija v bogočastji 354.
Pogodba, o krščanski vzgoji vseh otrok v mešanem zakonu 794.
Pogoj, kdaj se smé slovilu zakramentov pristavljati 512, kdaj se krsti s p. 528, kdo se pri pogojnem krstu vpiše kot krstitelj 530, pogojno odvezovanje 546, s pogojem „si dispositus es“ se sv. poslednje olje ne smé deliti 721, pogojki pri podeljenji dispenze 756, pod katerimi p. cerkev dopušča mešani zakon 794, pogojni krst spreobrnjencu podeljen 833.
Pohujšanje, očitno, če ga daje priložnostni grešnik 659, grešnik mora očitno dano p. preklicati pred pričami, če hoče sv. popotnico prejeti 703, kako ravnati, če veljavne osebe v fari p. dajó 811.
Pojasnovanje, v čem je 89, p. z razlaganjem 90, p. v dogmatičnih govorih 174, pri katehetičnem uku 218, 247, 249, kako pri večjih učencih katekizem pojasnov. 250, dolžnost bogočastne obrede pojasnovati 284, pojasnov. mašnega obreda 458.
Pojmi konkretni, abstraktni, kako jih more katehet razjasnovati učencem 218.
Poklekovanje, z enim kolenom in na obe 399, ob spreminjevanji v maši 475.
Poklic, kaj je 10, njega potreba, kako ga spoznati 11, 850, kaj mu storiti, če je brez poklica stopil v duhovski stan 12.
Pokop nekrščenih 339, drugovercev 347, maša ob p. 500, doraslih kristijanov p. in otrok 785, komu se odreka cerkveni p. 787, p. na ptujem pokopališču 350, 896.
Pokopališče, da je okrog cerkve, je želeti 346, kaj državni zakoni ozir njega ukazujejo 347, njega blagoslovljenje, skrb za dostojnost tega kraja 348, blagoslovljeno p. je cerkvena naprava 350, posvečevanje p. 801.
Pokora, kot zakrament, kako pripravljati katehumene nanj 269, nauk o tem zakramentu 543, kaznivna p. in zdravilna 562, kako jo opravljati 563, kolikera je 627, kako jo modro odbirati 630, za koliko časa jo nalagati 633, kaka

Digitized by Google

p. je hudo bolnim dajati 678, kaka umirajočemu 873.
Poljubovanje svetinj 397, altarja 401.
Poljudnost sloga v pridigi 138.
Politika, če naj se duh. pastir politike vdeležuje 821.
Pollutio, gl. oskrunjenje.
Pomočnik duhovni, njegova prepuščena oblast 64, pastirsko službo opravljati mu je dolžnost 66, je vezan na bivanje pri čredi 67, kako se mu je vesti do župnika 810.
Ponaša, kot govorski pomoček 162, kakšna mora biti 159, s telesom 160, z glavo in obrazom 161, z rokami 162, p. v šoli 250.
Ponaturnost, glasu pri pridiganji 150, p. ponaše 159.
Pontificale romanum 286.
Pooblaščenje cerkveno 9, 62, za delitev sv. zakramentov sploh 514, za deljenje zakramentalov v obče 779.
Poočitovanje, kaj je, njega pomočki 92, 218.
Popolnost, je poglavitna lastnost spovedi 558, kaj tirja materijalna p, 558, kdaj zadostuje formalna 560, pri spovedencih na smrtni postelji je mnogokrat le formalna p. možna 665, pogrešek ozir spovedne p. 670, duše po popolnosti hrepeneče 828.
Popotnica sv., kdaj se smé skrivaj nositi 676, kdaj se zarad bljuvanja ali kašlja ne smé podeliti 700, pod katerimi pogoji se smé deliti očitnemu grešniku 703, otroku 856.
Porodnica v smrtni nevarnosti, kako ozir previdenja z njo ravnati 875.
Poroka, se naravnost odrekati ne smé, če se kdo zaročencev brani k spovedi iti 728, p. in articulo mortis 749, pred kom mora sklenjena biti 758, civilna p. 761, 892, kako se v poročno knjigo zapiše p., ki se je zgodila per delegationem 895.
Posledice, večne in časne, dobrih in zlih dejanj pri nagibanji volje 123, posledice dobro, slabo, ali celó ne opravljenih duhovnih dnevnic 422.
Posodje liturgično 370, za sv. olja 373, kako to p. snažiti 374.
Post, ob petkih in sobotah 304, ob kvaternih dnevih 305, p. kot pokora 629.
Postaje križevega pota, kakšne morajo biti 389, blagoslovljen postajin križ kot namestilo križevega pota 392.
Postne pridige, njih namen 192, kaj jim je predmet 193.
Posvečevanje: mašnika 53, škofovo 57, ob kvaternih sobotah 305, p. cerkve in razposvečenje 338, p. oseb in reči 790, sveč, pepela, palem, olja 791, ognja in krstne vode 792, nove cerkve 798, altarja 799, pokopališča 801, zvonov 803.
Poštnina, katerim službenim dopisom ni treba plačevati p. 880.
Povdarki, različni, so pri pridigovanji važni 148.
Poveljavljenje zakona (convalidatio), kako se godi skrivno 773, kako očitno 774, brez dispenze 775, kje se očitno p. zapiše v poročno knjigo 896.
Povračilo, za neopravljen oficij 422, za škodo bližnjemu storjeno 664, p. skrivnih krivic, kako naj se zgodi 667, spovednik mora od bolnika izvršitev p. takoj tirjati 678, kaj storiti, če spovednik ni tirjal p. 682, p. škode zarad obljubljenega zakona 757.
Povzdigovanje, oči med sv. mašo 401, sv. hostije in keliha ob spreminjevanji v maši 475.
Pozakonjenje nezakonskih otrok, kolikero je 889, kako se navadno

Digitized by Google

izvršuje 890, p. otrok, v prešeštvu rojenih 893.
Požigalci, si v ljubl. diecezi nakopljejo škofovski pridržaj 595.
Pravica, spovedna, se podeljuje s potrjenjem in s sodnostjo 565, na pr. storjena škoda 664, domovinska pr., kje jo kdo v Avstriji ima 747, državljanskih pravic naj se duh. pastir poslužuje v zveličanje svoje čede 821, p. do prostosti poštnine 880.
Praznìki: Gospodovi 306, Marijini, angeljev 307, svetnikov 308, zgodovina zapovedanih p. 309, njih razdelitev 312, če pr. zadene na zadnje tri dni vélicega tedna 446.
Praznìške pridige, za godove Gospodove 188, za Marijine 190, svetnikom v hvalo, kako se narejajo 190.
Predglasje, prefacija, v maši, nje starost in sostava 470, pr. v votivnih mašah 497.
Predmet pridižni, kako ga razvrstiti po posameznih delih govora 126, kako po raznih govorih 136, kako ga iz perikope jemati 166, katehetu učni pr. 206.
Predpodoba, tip, pridigarju dobro služi 96, v Marijinih pridigah 190.
Predpraznovanje in popraznovanje v cerkv. letu 299.
Prefacija, gl. predglasje.
Prejemnik sv. zakramentov v obče, treba mu je sposobnosti 512, vrednosti 513, kdo more veljavno krščen biti 527, kdo vredno 532, kdo je v moralnem smislu sposoben pr. sv. rešnjega Telesa 698, kdo v fizičnem 700, kdo je vreden pr. sv. rešnj. Telesa 701, kdo je sposoben pr. sv. posl. olja 719, kdo vreden 720, pr. zakramentalov 779.
Premišljevanje, duh. pastirju potreba 34, 166, pridiganje po osnovi in po pr. 167, pr. kot priprava na pridigo 171, na katehezo 238, na sv. obhajilo 705.
Premolki, pavze, med pridigovanjem 150, govorski p. 151, v psalmih pri oficiji 420.
Premoženje, treba vravnati po oporoki 870, cerkveno p., kako oskrbovati 880.
Prenos (metáfora) 95.
Prepiri, ne gredó na leco 87, kako je duhovnemu pastirju ravnati s prepiravci, in z farani v sovraštvu živečimi 850, zakonski pr., kako jih odstranjati 852.
Prepustilo (Entlassschein), kojega vojaški župnik pošlje duhovnemu pastirju nevojaške neveste 740, pr. (delegatio) za poročanje je izrečno, molčé dano, dozdevno ali telegrafično podeljeno 759, se zapiše v poročno knjigo 895.
Prestop (transitus) v pridigi, njega lastnosti 134, pr. iz ene vere v drugo, komu je dovoljen po cerkvenih in komu po avstrijskih zakonih 535, 536, kako spreobrnjenca pripravljati na pr. 828.
Pretrgati mašo, kdaj je dovoljeno 428.
Prežbiterat, njega podelitev 53.
Prežbiterij, gl. svetišče.
Priče, pri sklepanji poroke, kaj se od njih zahteva 761, pri spisovanji farnih mátic, kakšne morajo biti 886.
Pridržaj, kaj je njega namen 576, razdelitev 577, papeževi neposrednji p. 578, škofovski 595, samostanski 597, kako pr. postane 598, odvezovanje od pridržanih grehov 600, kako ravnati spovedniku, če najde p. 604, če se pokaže pri spovedi ženinov pred poroko 673.
Pridiga, njej predmet 82, se mora ravnati po poslušalcih 84, zveza p. s praznikom 85, notranja naprava p. 88, nje deli 126, siste-

Digitized by Google

matično vredjene in rapsodične 136, vnanja naprava p. 138, nje slog 138, nje beseda 144, kako stati med pr. 149, pogreški med pr. 152, pripravljanje na p. 164, kako rabiti ptuje pr. 167, učiti se pr. na pamet 169, dogmatična p. 174, moralna 177, svarilna 178, tolažilna 179, zgodovinska 180, liturgična 181, katehetična 187, nedeljska in prazniška 188, postna 192, priložnostna 192, kako dolga naj je pr. 195.

Pridvorje cerkveno, kakšno je nekdaj bilo 336.

Prigodba, ali zgled, kaj je, kakšne naj pridigar rabi 93, p. pridigi uvod 130.

Prikazni, če pobožne osebe začnó govoriti o prikazni, razodenji, zamaknjenji, kako se je takrat duhovniku vesti 849, prikazni pri histeričnih osebah 862.

Priklanjanje: globoko, srednje, malo, z glavo in z životom 399.

Prilika, parabola, nje važnost 95.

Priložnost, pridigi mikaven uvod 130, daje raznim govorom povod 193, pr. greha in bližnja priložnost, kaj in kolikera je 651, kako ravnati z grešniki v bližnji pr. 653.

Priložnostni govori, njih namen, razdelitev, lastnosti 193, pr. grešniki 651, ravnanje z njimi 653.

Pripomočki, cerkvenemu govorniku 74, zoper greh in strast 625, 658, p. zveličanja 814, p. k čednosti 847.

Pripravljanje pridigarjevo, nepopolno 165, bližnje pridigarjeve pr., kdaj se ima začeti, kaj obsega 165, pr. katehetovo 238, malih učencev za redni katehetični poduk 243, katehumenov na sv. mašo 263, na birmo 267, na spoved 269, na sv. obhajilo 274, pr. zakramenta v sveti maši 480, mašnika na sv. obhajilo v maši 482, pr. dušno na sv. krst 532, spovednikovo p. 610, telesno pr. na sv. obhajilo 705, pr. na pogostno sv. obhajilo 711, na obiskovanje bolnikov 863.

Prisega, ki se mora storiti, kedar se vsi trije oklici spregledajo 749.

Prislovice, pregovori, pridigarju dokazilo 102.

Privilegija vigilije 300, osmine 301, feriae privileg. 304, pr. altarja 329, pr. za obhajanje božje službe v slovanščini 352, pr. votivnih maš 494, črne maše s pr. 500, brez pr. (zasebne črne m.) 508.

Prižnica, leca, kako na nji stati 149, kje in kakšna mora biti 334.

Procesija, na dan sv. Marka 411, križevi teden 411, ob prazniku sv. rešnj. Telesa 412.

Proseliti, kaj so, kako ravnati, ako se zglasijo za sprejem v katoliško cerkev 828, kako jih po sv. krstu sprejeti v sv. cerkev, civilna postava o njih prestopu 830.

Pro sponso et sponsa poželjna maša, kdaj je dopuščena, kako se opravlja 495, 763.

Prostoživarji zapadejo izobčenju 589.

Prostor, cerkveni ali liturgični 315, za pokopavanje vernikov 346, za shranjevanje župnijskih knjig 884.

Prošnja, do škofa, da se smé odveza dati od papeževega pridržaja 602, od škofovskega 604, pr. do škofijstva, da se spregledajo oklici 750, pr. za spregled zak. zadržkov 753, 770.

Protestantje, njih otroci, kdaj jih smé katoliški duhovnik krstiti 534, o sprejemanji p. v katol. cerkev 831, matrika za take spreobrnjence 834.

Psalmi in „Cantica“ 354.

Purifikatorij 369.

R.

Ravnanje: s spovedenci v bližnji priložnosti smrtnega greha 653, z

Digitized by Google

grešniki iz navade in s povračljivimi 660, s tacimi, ki imajo storjeno škodo popravljati 663, z otroci 667, z mladenči 669, z ženskimi spovedenci 670, z ženini in nevestami pri spovedi 671, z zakonskimi 675, z bolniki 676, kako ravnati, če je spovednik kak pogrešek storil pri spovedovanji 681, z ženini pri izpraševanji 732, z nevestami 742, pri prošnji za spregled 753, in pri izvršitvi podeljenega spregleda 756, s katoličani, ki hočejo v mešani zakon stopiti 763, ravnanje župnikovo, če po že sklenjenem zakonu najde razdiraven zak. zadržek 770, r. z nevednimi, neverniki 825, s spreobrnjenci 828, s sumnjivci 834, z otožnimi 835, s samomorci 840, z duhobolniki 841, s tako imenovanimi svetimi dušami 848, z ljudmi v prepiru živečimi 850, z jetniki 857, z bolniki 861, z bolnimi otroci 875, pri naglih nesrečah 878.

Razdelitev (partitio) v pridigi, njene lastnosti 131, r. predmeta na več govorov 136, razdelitev katehetike 205, učne tvarine na posamezne razrede učencev 209, razdelitev praznikov 306, mašnih obredov 455.

Razkolniki: za njih spreobrnjenje se smé privatno maševati 433, zapadejo izobčenju 585, se jim odreka cerkv. pokop 787.

Razlaganje, besedno, stvarno, logično, govorniško, lastnosti razlaganja 90, r. z nasprotjem 91, r. pojmov v katehetičnem podučevanji 218, sv. zgodb in katekizma na doljni skupini učencev 244, na gornji skupini 246, 253, r. Rimskega mašnega obreda 458.

Razprava (tractatio), najvažnejši del pridige, kakšna naj je 133.

Razšteva, razdrobitev ali specifikácija je pripomoček poočitovanja v cerkvenem govoru 92.

Razumljivost, razločnost pridigarjevega govorjenja 146.

Red, dnevni, duh. pastirju potreben 38, zakrament sv. reda 42, štirje nižji redovi 44, višji redi 48, tretji red sv. Frančiška prejema vesoljno odvezo 784.

Redovnik, ki je storil obljube, mora opravljati duh. dnevnice 417, kdo smé spovedovati redovnice in redovnike 572, r. ki zakon sklene, zapade izobčenju 593, ako se samostanskega pridržaja spoveduje 598.

Rék pridižni (textus), njega pomen, od kod ga jemati, kakšen naj je 127, daje pridigarju uvod 129.

Relikvije, gl. svetinje.

Renaissance v cerkvenem stavbarstvu 319.

Reservat, gl. pridržaj.

Rimski mašni obred, njega najstarejše obredne knjige 455.

Rituale romanum et dioecesanum 287.

Roccoco-zidava pri cerkvah 320.

Rodovinska pola, kot priloga prošnji za oproščenje od vojaščine 900.

Rodovnik, se priloži prošnji za spregled od sorodstva in svaštva, kako naj se napravi 754.

Roke, gibanje z njimi pri bogočastnih opravilih 400, r. mašnik zagrne, ko daje blagoslov s sv. rešnj. Telesom 408, kako se r. mazilijo pri sv. poslednjem olji 718.

Romanski zidavni zlog 318.

„*Rorate*“, kdaj je dovoljena ta maša 494.

Rubricistika 285.

Rubrike, njih razdelitev in razna stopinja obveze 288, zbirke rubrik 292.

S.

„*Sacrosanctae*“, kako je moliti 415.

Sad: sv. maše in kdo se ga vdeležuje 431, človeški, kedar je še ne-

Digitized by Google

goden, kako ravnati gledé sv. krsta 528, s. človeški hudovoljno odgnati, je pod izobčenjem prepovedano 593, je na Kranjskem škofovski pridržaj 596, sad blažil 778.

Sakramentarij, kaj je, in kaj obsega 455.

Samomor, izvršen, kdaj dotičnega stori nevrednega cerkvenega pokopa 788, poskušan samomor, kako takrat s človekom ravnati 840.

Samostan, kdo smé ondi spovedovati 572, 573, izobčenju zapade, kdor brez dovoljenja gré v ženski samostan, pa ženske vstopivše v moški s. 590.

Sekvencije, naslednjice v maši, njih začetek in zgodovina 464.

Semenišča bogoslovna, njih zgodovina 30,

Simbóli v bogočastji 375.

Simonija, pod kaznijo izobčenja prepovedana 591.

Silogizem, sklep po umu 108.

Skrčenje števila zapovedanih praznikov za Avstrijo 310, skrčenje duhovnih dnevnic 416, števila ustanovljenih maš 444, skrčenje slovila pri odvezovanji 545, obreda pri sv. poslednjem olji 716.

Sklep (epilogus) v pridigi, kakšen mora biti, kaj naj obsega, kako naj se končá 134, trden sklep, kako ga vzbujati v spovedencih 625.

Skrupuloznost, gl. sumnjivci.

Skupina, kako gré katehetu podučevati na doljni s. 243, kako na gorjni s. 246.

Skušnja, daje pridigarju dokazov 103.

Slaboumni, kaj o njih velja gledé prejemanja sv. rešnj. Telesa 698, kako z njimi ravnati v zasebnem podučevanji 826, s. kot duhobolni 843.

Slavolok (arcus triumphalis) v cerkvi 321.

Slog v cerkvenem govoru, njega poljudnost 138, slovniške, govorske in estetične lastnosti 140,

Slovesnost: prvega sv. obhajila 276, pri prenašanji sv. rešnjega Telesa 692, pri sprejetji proselita v sveto cerkev 830, pri sprejetji konvertita 833.

Slovilo (forma) pri sv. maši 425, kaj storiti, če mašnik dvomi o pravem slovilu 427, s. zakramentov v obče, pravila za njega rabo 511, slovilo sv. krsta 518, sv. pokore 544, sv. rešnjega Telesa 690, navadno in splošnje slovilo sv. poslednjega olja 716, zakramenta sv. zakona 726, sl. zakramentalov 778.

Slovstvo: duhovnega pastirstva 5, cerkvenega govorništva 78, katehetično slovstvo 204, liturgično 291, slovstvo za spovednika 606, krščansko slovstvo je treba podpirati 813.

Smrt, znamenja bližnje s. 872, dozdevna smrt in gotova znamenja smrti 874.

Snaženje cerkvenih oblačil 361, liturgičnih posod 374.

Sodnost, gl. oblast duhovna.

Sol, v bogočastji 380, nje raba pri krščevanji 521, pri posvečevanji vode 795, v vodi sv. Gregorija 799.

Sollicitatio, kaj je in kaj je treba spovedniku vedeti o tem 578, izvršeno s. je treba škofu naznaniti v enem mescu 581.

Sovraštva med verniki je treba na moč odstranjati 850.

Spaček, kakó ravnati gledé krščevanja 828.

Spisovanje, cerkvenih govorov, zakaj je zeló koristno 168, kdaj in kako se ima goditi 169, s. župnijskih mátic 881, rojstne knjige 885, poročne knjige 894, mrtvaške knjige 896, raznih izpiskov iz matrik 898.

Digitized by Google

Splav, kdor ga vedoma provzroči, postane nepravilen 29, zapade izobčenju 593, je v ljubljanski diecezi škofovski pridržaj 596.

Spomin za žive v sv. maši 473, za mrtve 477.

Sposobnost, kdo jo ima za prejemanje sv. zakramentov sploh 512, na sposobnost je gledati pri nalaganji pokore 632, moralna s. za sprejem sv. obhajila 698, fizična 700, sposobnost za prejem sv. posled. olja 719, za sv. zakon 726, osebna sposobnost za ženitev pri ženinih iz ptujih držav 736, za deljenje blažil 779.

Spoved, pogostna, mašniku potrebna 36, pripravljanje otrók na spoved 270, obred pri spovedovanji 548, kraj spovedovanja 550, čas 551, spoved kot obtožba, nje lastnosti 556, vedenje mašnikovo pri spovedovanji 610, velika spoved, komu je potrebna 645, koristna ali škodljiva 646, ravnanje spovednikovo pri veliki spovedi 649, spoved priložnostnih grešnikov 655, grešnikov iz navade in povračljivih 660, ljudij, ki so bližnjega oškodovali 665, otrók 667, mladeničev 669, žensk 670, ženinov in nevest 671, zakonskih 675, bolnikov 676, zakramentalna spoved rodi dolžnost molčečnosti 683, spoved očitnih grešnikov na smrtni postelji 703, če se ženin ali nevesta brani k spovedi iti 727, ne smé se od slehrnega tirjati velika spoved 848, spoved jetnikov 857, k smrti obsojenih 859, nevarno bolnega otroka 874, pri naglih nesrečah 878.

Spovednica, kje in kakšna mora biti 335, 510.

Spovednik: kako se mu je vesti med spovedovanjem 549, kje, kolikrat mu je spovedovati 551, kdaj ne 553, mora zakrament sv. pokore deliti veljavno in vredno 565, kako dobi spovedno pravico 566, v ptuji duhovniji ali škofiji 568, ob svetem letu 569, cum titulo colorato et existimato 570, kako mu je sodnost skrčena 571, spoved redovnic 572, complicis 574, ako zasledi solicitacijo 579, ne smé popraševati po imenu sogrešnika 587, njemu potrebne lastnosti in čednosti 605, pogreški njegovi 608, bližnje pripravljanje spovednika 610, dolžnosti njegove 611, če iz zunaj spovedi za kak spovedenčev greh vé 615, spovednik mora biti učitelj 627, zdravnik, sodnik in zdravnik h krati 627, smé pokoro spremeniti 634, izreka sodbo kot sodnik 635, kako mu je ravnati pri odlogu in odreki odveze 641, vedenje sp. pred veliko spovedjo 646, med veliko spovedjo 649, kako mora s. pogreške pri spovedovanji storjene popravljati 681, kdaj in kako smé rabiti spovedno tajnost 687, po kolikrat naj bi spovedence puščal k sv. obhajilu 710.

Sprava cerkvena (reconciliatio), kdo jo izvršuje 341, s. oskrunjenega pokopališča 349, sprava med sovražniki 850, med razprtimi zakonskimi 852.

Sprejetje v duhovski stan 42, sprejetje proselita (juda) v sv. cerkev 828, sprejetje konvertita (heretika) 831.

Spregled dolžnosti, oficij opravljati 422, spregled od oklicev, kdo ga daje, vzroki tega spregleda 749, prošnja za spregled, kje je prositi spregled, kako 750, 753, kako se izvršuje dobljeni spregled, zunaj spovedi, pri spovedi 756, spregled očitnega zadržka se mora v poročno knjigo vpisati 756, skrivnega zad. pa ne 757.

Spreminjevanje v sv. maši, način 475.

Digitized by Google

Spričalo samskega stanu, časih zaročencu potrebno 733, s. krščanskega nauka 738, nravnosti 825, poskušane sprave med zakonskima, na ločitev tožečima 853, krstno sp. 898.

Stan, ko si ga kdo voli, kako mu je svetovati 670, 850, stan milosti božje k vrednemu prejemu sv. obhajila potreben 701, treba ga ženinu skazati 727, st. zakonski ali nezak. pri otrocih 885.

Stanje, t. j. kako se vstopiti na leci 149, vestno st., kako je treba preiskovati z vpraševanjem 617.

Stanovališče, materijalno in formalno duh. pastirja 67, pravo in nepravo pri zaročencih 734, 747.

Starost, ki se zahteva za sv. redove 26, za prvo spoved 270, za prvo sv. obhajilo 275, krstnih botrov 526, starost je časih velike važnosti pri ženinih 734, 738, se vpiše v mrtvaško knjigo 896.

Stipendij mašni, njega začetek 439, kakšne dolžnosti mašniku naklada 440, pod katerimi pogoji se smé drugim mašnikom prepuščati 442, pri biniranji se stipendij ne smé sprejemati 447, barantanje s stipendiji pod izobčenjem prepovedano 592.

Subdijakon, podelitev poddijakonstva 48, njega dolžnosti 50, mora opravljati duhovne dnevnice ex titulo ordinis 417.

Sumnjivci, kaj so 834, kako v zasebnem podučevanji z njimi ravnati 835.

Svaštvo, kako ženinom prositi za spregled od njega 753, s. superveniens, kdaj nastopi, kaj je njega posledica 776.

Sveča, na altarji, med tiho mašo 376, katere s. morajo biti voščene 377, goreča sveča se podá novokrščenemu 523, posvečevanje sveč 790, 792.

Sv. rešnje Telo, kako se je nekdaj v cerkvah shranjevalo 322, kako mora dandanes biti shranjeno (tabernakelj) 324, izpostavljeno 40 ur 408, kdaj smé biti shranjeno v javni kapeli 344, v zasebni kapeli ne smé biti shranjeno 345, posodice sv. rešnjega Telesa 372, kolikero je izpostavljenje sv. rešnjega Telesa 404, kdaj je dovoljeno javno izpostavljenje sv. rešnjega Telesa 405, Klemena XI. instrukcija za izpostavljenje 406, blagoslov s sv. rešnjim Telesom 407, izpostavljenje ob 40urini pobožnosti 408, procesija sv. rešnjega Telesa 412, njega vživanje po mašniku 483, kako se delí v cerkvi 690, kako se prinaša bolnikom na dom 692, kdaj se smé nositi skrivaj in kakó 693, kje se mora in kje smé shranjevati 695, se mora pogostokrat obnoviti, pa ne s starimi hostijami 696, zapoved prejemati sv. rešnje Telo o veliki noči 706, v smrtni nevarnosti 708, v hudih skušnjavah 709.

Svetinje, njih častenje je opravičeno 394, kakšne svetinje se smejo javno izpostavljati 395, daje se blagoslov s svetinjami 397, se zazidajo v posvečeni altar 800.

Svetišče cerkveno in njega deli 320.

Š.

Šege, sv. običaji, so nebistvene liturgične oblike 296, šege pri delitvi sv. zakramentov sploh 515, pri sv. krstu 519, pri birmi 269, pri spovedi 548, pri sv. obhajilu 690, pri sv. poslednjem olji 717, pri poroki (po ljubljanskem obredniku) 762.

Škoda, bližnjemu storjena na duši, na poštenji, zdravji, blagu, kako jo popravljati 663, po obljubi zakona storjena š. 757.

Digitized by Google

Škof: njega posvečevanje 57, oblačila 59, 367, on posvečeno cerkev očiščuje, ako je postala oskrunjena 341, tudi pokopališče, če je prvotno bilo na slovesni način blagoslovljeno 349, škof potrjuje istinitost relikvij 395, dovoljuje izpostavljenje sv. rešnjega Telesa 405, mora vse nedelje in praznike za svojo diecezo maševati 439, dovoljuje slovesno votivno mašo 492, podeljuje spovedno pravico 567, odvezuje s prepuščeno pravico od papeževih reservatov, razun dveh 601, dovoljuje mašnikom deliti papežev blagoslov umirajočim 724, škof kot delivec zakramentalov 779, dopušča kanonično ustanovitev bratovščine 817, dovoljuje sprejem judov v sv. cerkev 829, daje oblast, odvezati spreobrnjenca ab haeresi 832, ima vrhno nadzorstvo čez cerkveno premoženje svoje dieceze 880.

Škofija, spovedovanje v ptuji škofiji 568, 571, po škofiji se ravnajo pridržaji 576, prošnja za spregled oklicev, kedar sta ženin in nevesta iz različnih škofij 750, isto tako za spregled zakonskih zadržkov 753.

Šola, koliko skrb ima cerkev za-njo 197, učni črtež za krščanski nauk po ljudskih šolah na Kranjskem 209, šola naj bi bila pomoček zveličanja 814.

Število sveč pri sv. maši 376, pred sv. rešnjim Telesom 406, storjenih velikih grehov je treba vprašaje izvedati 613.

Štiridesetурina molitev pred izpostavljenim sv. rešnjim Telesom 408, ob predpustnem času 409.

Štola, nje zgodovina in pomen 365, bela in vijolična pri krščevanji 522, v sili se smé spovedovati brez štole 549, v veliki sili tudi sv. poslednje olje deliti 717.

Štolnina, kedar se mrlič prepelje v ptujo faro 350.

T.

Tabernakelj, kakšen mora biti 324.

Tabla za ustanovljene maše 445.

Tajnost spovedna, gl. molčečnost spovedna.

Tešč, od polunoči mora biti obhajanec, kako je to umeti 705, sveta popotnica se smé bolniku deliti, akoravno ni tešč 708, če mogoče, naj duhovnik ne hodi t. k bolniku s kužno boleznijo 863.

Tiha molitev (secreta) v sv. maši 470.

Titulus, poroštvo za pošten prevžitek ob posvečevanji subdijakona 49, kaj je t. ecclesiae 313.

Tolaženje žalostnih in trpečih, kako se ima goditi 835.

Tolažilne pridige, njih namen in kako jih napravljati 179.

Toleriranje liturgičnih običajev, postavi nasprotnih 290.

Tolmač, kedar se rabi pri spovedi 561, 684.

Tonzura, nje pomen in podelitev 42.

Trajanje ritem, pri pridigovanji 147.

Trakt, podaljšana molitev, v maši 463.

Tranzlacija praznikov 314.

Tvarina ali tkanina za cerkvena oblačila 359, veljavna, neveljavna in nedopuščena tvarina za daritev sv. maše 424, tvarina sv. zakramentov sploh 511, tvarina sv. krsta 517, sv. pokore 543, bližnja tvarina sv. pokore pri nezavednem bolniku 679, tvarina sv. rešnjega Telesa 689, sv. posled. olja 715, sv. zakona 726, zakramentalov 778.

U.

Ubožci, skrb sv. cerkve za nje 855, izpiski iz mátic za ubožce v obče niso koleka prosti 902.

Digitized by Google

Učenje pridig na pamet, kako naj se godi 169, učenje katehetovo 238, spovedniku je učenje potrebno 605.
Učinek zakramentalov 778, pobožne rabe posvečene vode 795.
Učitelji, kako se je duhovnemu pastirju do njih vesti 200, 811.
Učni črtež, katehetu določen za ljudske in meščanske šole po Kranjskem 209.
Učna oblika katehetova 228.
Udje, živi, sv. cerkve imajo vsi pravico, da se za-nje mašuje 432, u. tajnih cerkvi ali državi nevarnih družb zapadejo izobčenju 589, v ljubljanski diecezi tudi škofovskemu reservatu 596, kako se u. sprejemajo v bratovščine 817.
Ugovor, zoper sv. vero kako ga treba zavračati 112, kak u. more biti pridigi uvod 130, očetov u. zoper ženitev svojega že polnoletnega sina 738.
Umirajoči, na spovedi 561, kdo mu smé odvezo deliti 567, tudi nezaveden u. smé dobiti papežev blagoslov 724, kako u. na pomoč biti 872, znamenja umiranja 873.
Umivanje rók pri sv. maši 469, pred obhajanjem 691.
Uradniki, kedar se ženijo 736, kako duh. pastirju do u. se vesti 810.
Ure molitvene, nočne in dnevne 414, kdaj se opravljajo 419, kazen za neopravljene m. u. 422, kdaj jenja dolžnost, jih opravljati 422.
Ustanova mašna, kako se napravi, kake dolžnosti naklada 443, ustanovljena obletnica po ranjcem 505.

V.

Vaje, duhovne pomoček zveličanja 39, cerkv. govorniku je potreba v. 76, v. v deklamaciji 153, v. katehumenov v versko-moralnem življenji 258, 261, v. pri nauku za spov. 272.
Varuh, mora dovoliti v poročitev mladoletnega 739, mora pogodbo o kršč. vzgoji vseh otrok v mešanem zakonu podpisati, če je eden zaročencev mladoleten 794, imena nezakonskih otrók je treba sodniji sporočiti, da se jim v. preskrbi 898.
Vdova, kedar porodi nezakonsko dete, kako je vpisati v krstno knjigo 888, kako se v. zapiše v poročno knjigo 894, kako v mrtvaško 897.
Večernice, z njimi cerkev pričenja liturgični dan, se v postu opravljajo pred obedom 419.
Večna luč, dolžnost za njo skrbeti in kakega olja je treba za-njo 376.
Vedenje duhovnikovo pred pridigo 171, med pridigo, po pridigi 172, katehetovo v. pri izpraševanji in odgovarjanji učencev 234, spovednikovo v. pri spovedi 549, pri popraševanji 612, pri podučevanji 621, pri svarjenji 623, pri vzbujanji kesanja 624, kedar ga kdo ozir izvolitve stanu vpraša 670, pri spovedovanji ženinov in nevest 671, če bolnik prejem sv. zakramentov odlaša 867, če zametuje 868, ved. duh. pri umirajočih 873.
Vednost duh. pastirju potrebna 12, kako si jo pridobivati 31, spovedniku potrebna v. 605, ženinu in nevesti potrebna 744.
Velika noč, je središče cerkvenega leta 298, izpraševanje in spoved za V. n. 706.
Veliki stavek (propositio) v pridigi, njega namen in lastnosti 130, velika spoved, kaj je o njej treba vedeti 644.
Velikost altarja in njega posameznih delov 326, velikost mašnih stipendijev 440.
Velum, kelihovo zagrinjalo ali ogrinjalo 369, v. za prijemanje posode s sv. rešnjim Telesom mora biti bele barve 408.
Verižnjak (sorites) 109.

Digitized by Google

Vernih duš dan, daje privilegijo altarja 332, začetek in pomen te splošne obletnice za vse duše v vicah 507.
Vrsta greha se mora pri spovedi izvedati 613.
Versko-moralno življenje pri katehumenih, notranje 258, vnanje 260, v. m. življenje v duhovniji 806, kaj pripomore k njega povzdigi 814.
Vhod, pristop, v sv. maši 460.
Vigilije, njih začetek 299, s postom in brez posta, s privilegijo in brez privilegije 300.
Vino, kot tvarina pri sv. maši 381, zakaj se mu nekoliko vode priliva 382, varovati se je ponarejenega v. 383, kdaj je vino neprava tvarina sv. maše 424.
Viri duh. pastirstva 5, verskih ugovorov 111, iz katerih v. zajema liturgika svoja pravila 285, izviri spokornih del 627, uboštva 856.
Vladanje duhovne čede 806, 823.
Voda, blagoslovljena, ob cerkvenih durih 336. zakaj se pri sv. maši vinu priliva 382, zakaj se rabi pri mnogih liturgičnih funkcijah 384, če se pri darovanji vinu ni nič v. prililo 428, kot tvarina sv. krsta 517, krstna v., nje posvečevanje 793, kako se v. blagoslavlja 795.
Vodnik dušni, zlasti mladeničem in dekletom potreben 670, kaj je treba vodniku bratovščin vedeti 815.
Vojaki, če se ženijo, kateri civilni zakoni o njih veljajo 734, če se pokristijani judovski vojak 829, kdo spisuje matrike za v. 882, časih treba vojakom izpiske iz matic brezplačno napraviti za uradno porabo 903.
Volitev stanú 670, 849, v. v razne zastope naj se duhovnik vdeležuje v blagor sv. cerkve in svoje čede 821.
Volja, jo treba pridigarju pridobivati 118, kako nagibati v. 129, 226, mašnikova v., sad sv. maše nekomu gotovemu nakloniti 431, kake v. je treba prejemniku sv. zakramentov 513, kake delivcu 514, bolnika treba nagibati, da se v božjo v. vdá 868, zadnja v. 869.
Vosek čebelni za cerkv. sveče 377.
Votiva officia loco officiorum ferialium 304.
Votivne maše, njim namen 489, razdelitev po formularu 490, katera je slovesna, katera je zasebna 492, katere dni se opravlja v. m. „Rorate“ 494, pro sponsis 495, de Titulari 496, slovesna zaukazana pa neprivilegirana 496, obred in barva v. maš 497, slabovidnim mašnikom dovoljena zasebna v. m. de Beata 498.
Vpeljevanje porodnic 540.
Vprašanje pri katehetičnem podučevanji 232, v spovednici, kdaj? 612, kako? 618, kaka vprašanja se ženinom stavijo 732.
Vrednost prejemnika sv. zakramentov sploh 513, delivca 515, kdo vredno prejme sveto odvezo 554, kdo sv. rešnje Telo 701, kdo zakrament sv. zakona 727.
Vvod (exordium) kot pričetek pridige, njega namen 128, kakšen naj je, od kod vpeljavo jemati 129.
Vzgoja katehetična, kaj obsega 257, disciplina jo pospešuje 277, vzgoja krščanska mora pred sv. krstom zagotovljena biti 532, kršč. vzgoja vseh otrok se mora zagotoviti pred mešanim zakonom 794.

Z.

Zadržki: nagibanju volje nasprotni 124, katehetovega opravila 198, prepričanja 224, če se zakonski z. pokažejo pri spovedi ženinov ravno pred poroko 673, po katerih treba ženine vpraševati 740, vsled slišanih oklicev nastane dolžnost, naznaniti župniku zak. z. 750, kje se od zak. z. spregled dobi 753,

Digitized by Google

kako 754, razdiravni, če se jim na sled pride še-le po sklenjenem zakonu 770, treba je pastirju odvračati z. izveličanja 806.

Zagotovljenje krščanske vzreje za podelitev sv. krsta 532, zagotovljenje kršč. vzgoje vseh otrok pri mešanem zakonu 794, če je dotična nočeta dati 766.

Zagrinjala okrog altarja in pred altarjem 322.

Zakon, duhovnikom z višjimi redovi in redovnikom s slovesnimi obljubami pod izobčenjem prepovedan 593, kdo more zakrament z. veljavno prejeti 726, kdo vredno 727, kako ženine za z. učiti 743, civilni 761, katoličana z nekatoličanom je na moč zabranjevati 763, neveljavno sklenjeni z. 770, kako se poveljavi skrivno 773, kako očitno 774, pozakonjenje otrok po naslednjem z. roditeljev 890.

Zakonski, v prepiru živeči, kako jih spraviti 852, če na ločitev tožijo 853, svojevoljno ločeni 854, zakonski ali nezakonski stan pri otroku, kako to razsoditi 885.

Zakramentali, kaj so 777, njih učinek, prejemavec 778, delivec 779, obred 780.

Zakramenti, pripravljati katehumene na njih prejemanje 267, o sv. zakramentih sploh, zakrament sv. poslednjega olja in sv. popotnice brez župnikovega dovoljenja zunaj sile ne smejo deliti 592, če se je bolnik zakramentov branil, predno je v nezavest padel 680, kako na prejem sv. zakramentov bolnika pripravljati 867, kateri zakramenti se delé bolnemu otroku 874

Zapisnik, pridigarju potreben 76, z. domačih dogodkov 104, mašnih stipendijev 443, pri izpraševanji ženinov in nevest 732, bolnikov v fari 861, katere zapisnike mora župnik spisovati 880.

Zapoved cerkvena gledé spovedi 551, z. spovedne molčečnosti 683, o prejemanji sv. rešnj. Telesa 706.

Zaročenca, ne smeta v eni hiši skupaj prebivati, od nju se tirja ob poroki stan milosti božje 727, kaj če se branita k spovedi 728, kako ju podučevati o zakramentu zakona 744, če hočeta mešani zakon skleniti 763.

Zaroke (sponsalia), na kaj je treba opozoriti vernike ozir z. 730, med ženini 740, 757.

Zarota zoper sv. cerkev ali državo je papežev pridržaj 589, v ljublj. diecezi tudi škofovski 596.

Zarotevanje, eksorcizem 46, med krščevanjem 520, neslovesno in slovesno z. 782, z. obsedenega 841.

Zavest, če je bolnik več nima, kako je s sv. odvezo 679, 877, kako s sv. obhajilom 699, s sv. posl. oljem 719.

Zdravnik, mora se dosta zgodaj poklicati k duhobolniku 844, mora nevarno bolnega opomniti na prejem sv. zakramentov 867.

Zglasnica ženitovanjska, od katerih ženinov jo je tirjati 738, se zapiše v poročno knjigo 895.

Zgodbe sv. pisma in katehizem v ponaturni zvezi pri šolskem podučevanji 242, kako zgodbe sv. pisma učiti na doljni skupini 244, kako na gornji 246.

Zgodovina, cerkvenega govorništva 78, zgodovina daje pridigarju dokazov 103, zgodovinski govori 180, zgodovina katehetične službe 200, zgodovina katehetu učni predmet 208, cerkvena zgodovina v ljudski šoli 254, zgodovina zapovedanih praznikov 308, sv. oblačil 359, križevega pota 388, duhovnih dnevnic 414, brevijarija 415, mašnih stipendijev 439.

Zlog ţidavni, rimski, bazilični, bizantinski in romanski, nemški ali gotski 318, renesančni in Roccoco 319.

Digitized by Google

Zmote verske je treba pobijati v homiletičnem podučevanji 110, v katehetičnem podučevanji 224, v zasebnem občevanji z zmotenci 826.
Zmotenec, potrebuje poduka 125, 826.
Znamenje vidno ali bistveni obred zakramentov 511, gotova znamenja notranje priprave grešnikove, verjetna 637, dvoumna 639, gotova z. nepriprave 640, bolnik brez znamenja kesanja 680, dušna znamenja nastajajoče duševne bolezni, telesna 843, znamenja umiranja in bližnje smrti 872, gotova znamenja smrti 874.
Znanje, med spovedenci različnega spola, kako je s tacimi ravnati 656, tako imenovana „znanja“ so zadržek zveličanja 807.
Zvonovi in zvonik, kdo ima s posvečenimi zvonovi zapovedovati 337, posvečevanje zvonov 803, raba posvečenih zvonov 804.

Ž.

Žagrad, se gledé oskrunjenja ne prišteva cerkvi, kakšen mora biti, njega oprava 342, ob hudem mrazu se smé s škofovo vednostjo v ž. slovesen krst deliti 525.
Žalost velika, je mnogokrat pogubna, kako tolažiti žalostne 836.
Žandarji, morajo za ženitev imeti dovoljenje od vojaške gosposke 536.
Želje brez dejanja ne storé pridržaja 698.
Ženin, ako se brani k spovedi iti 727, kako ga izpraševati gledé zadržkov 732, na kaj gledati, če je ženin v vojaških letih ali vojak 734, inostranec 736, mladoleten 739, kako ga na zakon podučevati 744, ž. ki hoče mešan zakon skleniti 763.
Ženske, razun bolnih, smé duhovnik le samo v cerkvi ter v spovednici spovedovati 550, ž. pri spovedi, kako se je mašniku vesti 670, kako v zasebnem občevanji ravnati s pobožnimi ž. 848, previdnosti je treba pri ž. na bolniški postelji 862, niso veljavne priče oporoke 871, če nepoznana ž. v fari porodi, kako je ravnati z vpisovanjem v krstno knjigo 886.
Živost, prešinljivost cerkvenega govora 152.
Župnik, njegova trojna pastirska služba in redna oblast 66, ga veže dolžnost stanovališča 68, kolikrat, kdaj in kje mora ž. maševati za ljudstvo 437, katero mašo vzeti, ako kdo namestuje župnika v ptuji cerkvi 450, ž. delivec zakramenta sv. zakona 731, 758, vedenje ž. do kapelana 809, njemu gre farne mátice spisovati 882.

Tisk „Katol. Tiskarne“ v Ljubljani.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Buchbinderei
W. WÖBER
Wien VI. Stiegg